BIBLIA SACRA VULGATAE EDITIONIS, SIXTI 5. PONTIF. MAX. JUSSU...

BIBLIA SACRA

VULGATÆ EDITIONIS

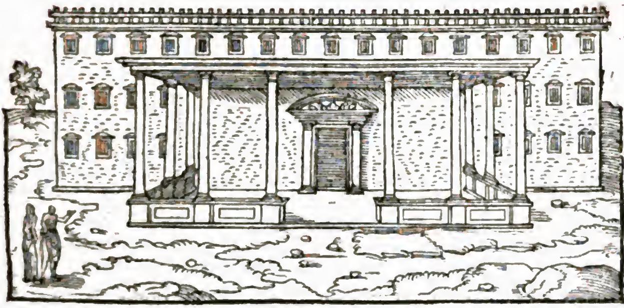
SIXTI V. PONTIF. MAX.

JUSSU

RECOGNITA;

CLEMENTIS VIII.

Auctoritate edita, atque Verſiculis diſtincta.

LUGDUNI,

Sumptibus ANDREÆ LAURENS, Bibliopolæ & Typographi ordinarii Prætorii Lugdunenſis, in vico Racemi, ſub ſigno Angeli Gabriëlis.

M. DCC. X.

CUM PERMISSU REGIS.

Bibl.ca da Cra do Sr Desr Joaõ
Quarᵗᵒ q herdou o S.r D. Fran.co de
Almeida

PRÆFATIO AD LECTOREM.

IN multis magnisque beneficiis, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones Divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam quæ longo tot sæculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses hujus temporis confirmandas licenter detortæ videbantur; ipsa certè tanta versionum varietas atque diversitas, magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Jam enim hac nostra ætate illud ferè evenisse constat, quòd sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cùm unusquisque pro arbitrio suo adderet vel detraheret. Hujus autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens præstantia, ut eam cæteris omnibus Latinis Editionibus longè anteferendam esse, apud æquos judices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea Libri continentur (ut à Majoribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione, suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam, S. Augustinus Italam, S. Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus sive Italæ editionis sinceritate atque præstantia præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo Libro de Doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quòd esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: cum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat; atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eumdem sanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus translationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta veriùs transfudisse dicat: atque ideircò dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab Ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententiis. Sophronius quoque vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modo, sed etiam Græcis valdè probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti sermone transtulerit. Porrò qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceteræ, quæ penè innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus ob-

Præfat. in Iosue. — *Sanctus Hieron. in c. 49. Isai.* — *August. lib. 2. Doct. Christian. c. 15.* — *S. Greg. Epist. Dedicat. ad Leand. c. 5. in fin.* — *S. Aug. ubi supra.* — *Lib. 18. de Civ. Dei, cap. 43.* — *Lib. 10. Moral. c. 24.* — *Lib. 6. Etymol. c. 5.* — *Lib. 1. de Divin. offic. 12.*

solverint. Quare non immeritò Catholica Ecclesia, sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas divinitùs excitatum, ita celebrat, ut jam difficile non sit illorum omnium damnare judicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certè paria, præstare se posse confidunt. Cæterùm ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiæ utilis, vel injuria temporum, vel Impressorum incuria, vel temerè emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adjecit, ut hæc ipsa vetus & vulgata Editio emendatissimè, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit; & Pastorum Ecclesiæ, in tanto bono quàm diligentissimè retinendo & conservando, vigilantiam atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint: quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia; & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis jussu conquisiti, atque in urbem advecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas, ad curam Apostolicæ Sedis potissimùm pertinere cognoscitur: ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissimè castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verùm Conventum illum, ob varias gravissimasque Sedis Apostolicæ occupationes jam dudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari jussit. Quod cùm jam esset excusum, & ut in lucem emitteretur idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia prœli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atque decrevit. Id verò cùm morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV. qui post Urbani VII. duodecim dierum, Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intentionem executus, perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris, ad hoc iterùm deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo benè juvante perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc usque diem prodierunt, emendatiorē puriorémque esse minimè dubitandùm. Et verò quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuscriptis, Hebræis Græcisque fontibus, & ipsis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consultò mutata, ita etiam alia quæ mutanda videbantur, consultò immutata relicta sunt: tum quòd ita faciendum esse,

ad offensionem populorum vitandam, sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facilè fieri posse credendum est, ut Majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quàm ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt: qui fortasse, tam longo tempore identidem describendo, minus puri atque integri evaserunt: tum denique quia sacræ congregationi Amplissimorum Cardinalium, aliísque eruditissimis viris ad hoc opus à sede Apostolica delectis propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem ac vulgatam Editionem Latinam, à mendis veterum Librariorum, nec non pravarum emendationum erroribus expurgatam, suæ pristinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere; eáque restituta ut quàm emendatissime imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porrò in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Libri III. & IV. Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassæ regis Oratio, quæ neque Hebraicè, neque Græcè quidem exstat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, atque pars est ullius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inseruerunt: ita quoque non prohibet, quin alio genere caracteris in hac ipsa Vaticana editione ejusmodi adjumenta, pro studiosorum commoditate atque utilitate in posterum adjiciantur; ita tamen, ut lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minimè annotentur.

Epist. ad Suniam & Fretel-lam. Præfat. Evangel. ad Damasum.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUM sacrorum Bibliorum vulgatæ Editionis Textus, summis laboribus ac vigiliis restitutus, & quàm accuratissimè mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, ut in posterum idem Textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportunè providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore Præsentium districtiùs inhibemus, ne intra decem annos, à data præsentium numerandos, tam citra, quàm ultra montes, alibi quàm in nostra Vaticana Typographia, à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito priùs exemplari in Typographia Vaticana excuso, cujus exemplaris forma, ne minimâ quidem particulâ de Textu mutatâ, additâ vel ab eo detractâ, nisi aliquid occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifestè adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis verò Typographus in quibuscumque Regnis, Civitatibus, Provinciis, & locis jam nostræ S. R. E. ditioni in temporalibus subjectis, quàm non subjectis, hanc eandem Sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quàm juxta hujusmodi exemplar, ut præ-

fertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel evulgare; aut si quis Bibliopola à se vel ab aliis quibusvis, post datam Præsentium, hujus editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quàm à Typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel evulgare præsumpserit, ultra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam majoris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis & singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum etiam regularium Prælatis, ut præsentes litteras in suis quisque Ecclesiis & Jurisdictionibus ab omnibus inviolatè perpetuò observari curent ac faciant. Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliáque opportuna juris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Provincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Universitatum, etiam studiorum generalium juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis; statutis, & consuetudinibus, ac privilegiis indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissimè derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in judicio & extra fides ubique adhibeatur, quæ ipsis Præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die IX. *Novembris,* M. D. XCII. *Pontificatus nostri anno* I.

M. VESTRIUS BARBIANUS.

DE CANONICIS SCRIPTURIS DECRETUM ex Concilio Tridentino.

SESSIONE QUARTA.

SACROSANCTA, Oecumenica & generalis Tridentina Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur.

Et infrà.

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt verò infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Josue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias; Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores: id est, Osea, Joël, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus, Testamenti Novi; Quatuor Evangelia, secundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem: Actus Apostolorum à Luca Evan-

gelista conscripti: Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli; ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Joannis Apostoli tres: Jacobi Apostoli una: Judæ Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.

ORDO LIBRORUM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

PERMISSION DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre : A nos amez & feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Senechaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, Salut. ANDRE' LAURENS, Libraire à Lyon, Nous ayant fait suplier de lui accorder nos Lettres de Permission pour l'impression d'un Livre intitulé *Biblia Sacra Vulgatæ Editionis Sixti V. Pont. Maximi jussu recognita &c* Nous avons permis & permettons par ces Presentes audit Laurens de faire imprimer ledit Livre, en telle forme, marge, caractere, & autant de fois que bon lui semblera, & de le vendre, faire vendre & debiter par tout nôtre Royaume pendant le tems de huit années consecutives *à compter du jour de la datte desdites Presentes.* Faisons defenses à tous Imprimeurs Libraires & autres personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de nôtre obéïssance ; *à la charge que ces Presentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, & ce dans trois mois de la datte d'icelles, que l'impression dudit Livre sera faite dans nôtre Royaume & non ailleurs, en bon papier & beaux caracteres, conformément aux Reglemens de la Librairie*, & qu'avant que de l'exposer en vente, il en sera mis deux Exemplaires dans nôtre Biblioteque Publique, un dans celle de nôtre Château du Louvre, & un dans celle de nôtre tres-cher & feal Chevalier, Chancelier de France, le Sieur Phelypeaux, Comte de Pontchartrain, Commandeur de nos Ordres, le tout à peine de nullité des Presentes ; Du contenu desquelles VOUS MANDONS ET ENJOIGNONS de faire joüir l'Exposant ou ses ayans cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement ; VOULONS qu'à la Copie desdites Presentes, qui sera imprimée, au commencement ou à la fin dudit Livre foi soit ajoûtée comme à l'Original, COMMANDONS au premier nôtre Huissier ou Sergent, de faire pour l'execution d'icelles, tous Actes requis & necessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro & Charte Normande, & lettres à ce contraires. CAR tel est nôtre plaisir. DONNE' à Versailles le trentiéme jour de Novembre, l'an de grace mil sept cens neuf, & de nôtre Regne le soixante-septiéme.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL.

LECOMTE.

Registré sur le Registre N°. 2. de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris fol. 511. N°. 953. conformément aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du 13. *Août* 1703. *A Paris le* 4. *Decembre* 1709.

DELAUNAY, Syndic.

Achevé d'imprimer au mois d'Août 1710.

LIBER

LIBER GENESIS,
HEBRAICE BERESITH.

CAPUT PRIMUM.

De Mundi creatione, rerum creatarum distinctione & ornatu, ac de hominis formatione, cui subjecit Deus omnia quæ creaverat.

A 1 IN principio creavit Deus cælum & terram.

Ps. 32. b. 6. 135. a. 5 Eccl. 18. a. 1. Act. 14. c. 14. 17

2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & Spiritus Dei ferebatur super aquas.

3 Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux.

4 Et vidit Deus lucem quòd esset bona: Et divisit lucem à tenebris.

5 Appellavitque lucem diem, & tenebras noctem: factúmque est vespere & manè, dies unus.

6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis:

7 Et fecit Deus firmamentum, divisítque aquas quæ erant sub firmamento, ab his* quæ erant super firmamentum. Et factum est ita.

8 Vocavítque Deus firmamentum, Cœlum: & factum est vespere & manè, dies secundus.

9 Dixit verò Deus: Congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt in locum unum: & appareat arida. Et factum est ita.

10 Et vocavit Deus aridam, * Terram, congregationésque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quòd esset bonum.

11 Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferũ faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factũ est ita.

12 Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignúmque faciens fructum & habens unumquodque sementem secundùm speciem suam. Et vidit Deus quòd esset bonum.

13 Et factũ est vespere & manè, dies tertius.

14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies & annos:

* Psal. 135. a. 7.

15 Ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum est ita.

16 Fecítque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas.

17 Et posuit eas in firmamento cœli, ut lucerent super terram,

18 Et præessent diei ac nocti, & dividerẽt lucẽ ac tenebras. Et vidit Deus quòd esset bonũ.

19 Et factũ est vespere & manè, dies quartus.

20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli.

21 Creavítque Deus cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundùm genus suum, & vidit Deus, quòd esset bonum.

22 Benedixítque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avésque multiplicentur super terram.

23 Et factũ est vespere & manè, dies quintus.

24 Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundùm species suas. Factúmque est ita.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum.

26 Et ait: Faciamus hominem * ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omníque reptili quod movetur in terra.

* Inf. 5. a. 1. 9. b. 6. 1. Cor. 11. c. 7. Col 3. b. 10.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: * ad imaginem Dei creavit illum: * masculum & feminam creavit eos.

* Sap. 2. d. 23. Eccl. 17. a. 1. * Mat. 19. a. 4.

28 Benedixítque illis Deus, & ait: * Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris & volatilibus cœli, & universis animantibus, quæ moventur super terram.

* Inf. 8. c. 17. 9. a. 1.

29 Dixítque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbã afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, * ut sint vobis in escam:

30 Et cunctis animantibus terræ, omníque volucri cœli, & universis quæ moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

D 31 Vidítque Deus cuncta quæ fecerat: & erant valdè bona. Et factum est vespere, & manè, dies sextus.

* Inf. 9. a. 3. * Eccl. 39. b. 21. Marc. 7. d. 37.

CAPUT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in Paradisum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus insignitum posuit, cui Evam ex ipsius costa in adjutorium formavit, ac matrimonium instituit.

1 IGitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.

A 2 Complevítque Deus die septimo opus suum quod fecerat: & * requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

* Exod. 20. b. 11 31. d. 17 Deut 5 b. 14.

3 Et benedixit diei septimo: & sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

4 Istæ sunt generationes cœli & terræ, [illegible]

do creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram:

5 Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur in terram:

B 6 Sed fons ascendebat è terra, irrigans universam superficiem terræ.

*1.Cor. 15.f.45 7 Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.

8 Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave: lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignúmque scientiæ boni & mali.

10 Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.

*Eccli. 24.c.35 11 Nomen * uni Phison ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

12 Et aurum terræ illius optimum est: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13 Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14 Nomen verò fluminis tertij, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem C quartus, ipse est Euphrates.

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum:

16 Præcepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17 De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quo cumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18 Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adjutorium simile sibi.

19 Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: * omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

*Psal. 147. 4. 20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ: Adæ verò non D inveniebatur adjutor similis ejus.

*1.Cor. 11.b.9. Matth. 19.a.5. Marc. 10.a.7. 21 Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cúmque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22 Et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam.

23 Dixitque Adam: * Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

*Eph.5 g.31. 24 * Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: * & erunt duo in carne una.

*1.Cor. 6.d.16. 25 Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus: & non erubescebant.

CAPUT III.

Serpentis astutia, primi parentes Dei præceptum transgrediuntur, atque inditta singulis pœna, e paradiso pelluntur.

A 1 Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi?

2 Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur:

3 De fructu verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur.

4 Dixit autem serpens ad mulierem: * Nequaquam morte moriemini. *2.Cor. 11.a.3.

5 Scit enim Deus quòd in quocúmque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut dij, scientes bonum & malum.

6 Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo, qui comedit. *Eccli. 25.d.33 1. Tim. 2.d.14.

7 Et aperti sunt oculi amborum: cúmque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. B

8 Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & uxor ejus à facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9 Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10 Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: & timui eò quòd nudus essem, & abscondi me.

11 Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?

12 Dixitque Adam: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & comedi.

14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: & super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. C

15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, * & ipse dominabitur tui. *1.Cor. 14. g. 34.

17 Adæ verò dixit: quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris. D

20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Heva: eòquod mater esset cunctorum viventiũ.

21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:

22 Et ait: Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum: nunc ergo ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23 Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.

24 Ejecitque Adam, & collocavit ante

paradisum Voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

CAPUT IV.

Adam ex Heva gignit Cain & Abel: Impius Cain pium Abel fratrem occidit, & a Deo punitus, ac profugus vitam agens Henoch genuit, sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

A

Hebr. 11.a.4.

1 Adam verò cognovit uxorem suam Hevam: quæ concepit & peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.

2 Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.

3 Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

5 Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6 Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

B

7 Nonne si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cùmque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & * interfecit eum.

** Sap. 10.a.3. Matth. 23.d.35 1.Ioan. 3.b.12. Iudæ.1.b.11.*

9 Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio. Num custos fratris mei sum ego?

10 Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitque Cain ad Dominum: Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.

C

14 Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terrâ: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15 Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.

16 Egressusque Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Edem.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit & peperit Henoch, & ædificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.

18 Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviaël, & Maviaël genuit Mathusaël, & Mathusaël genuit Lamech.

19 Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum.

D

21 Et nomen fratris ejus Iubal: ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22 Sella quoque genuit Tubalcain qui fuit malleator, & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noëma.

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum.

24 Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius quem vocavit Enos: iste cœpit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Texitur genealogia Adæ ac posterorum, annique vitæ ipsorum usque ad Noë.

A

1 Hic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem,* ad similitudinem Dei fecit illum.

** Sap. 2.d.23 Inf. 9.b.6. Sup. 1.d.27. Eccli. 17.a.1 *1.Par. 1.a.1.*

2 Masculum & fœminam creavit eos, & benedixit illis: & vocavit nomen eorum Adam in die quo creati sunt.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit ad imaginem, & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth.

4 Et facti sunt dies * Adam postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios & filias.

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos.

7 Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est.

B

9 Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainam.

10 Post ejus ortum vixit octingentis quindecim annis & genuit filios & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainam postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainam nongenti decem anni, & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, & genuit Jared.

16 Et vixit Malaleel postquam genuit Jared, octingentis triginta annis, & genuit filios & filias.

17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus est.

18 Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis, & genuit Henoch.

C

19 Et vixit Iared postquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.

20 Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni, & mortuus est.

21 Porrò Henoch vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalam.

22 Et ambulavit Henoch cum Deo, & vixit, postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.

23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24 Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus.

25 Vixit quoque Mathusala centum octo-

ginta septem annis, & genuit Lamech.

26 Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.

D 27 Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est.

28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium:

29 Vocavitque nomen ejus Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum, in terra cui male-Dixit Dominus.

30 Vixitque Lamech postquam genuit Noë, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.

31 Et facti sunt omnes dies Lamech septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noë verò cùm quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii causa: Noë tamen justus inventus est, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

A 1 Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent.

2 Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.

4 Gigantes autem erant super terram in diebus illis: postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes à sæculo viri famosi.

5 Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore.

Inf. 8. d. 21. Matt. 15. c. 19

6 Pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,

B 7 Delebo, inquit, hominem, quem creavi à facie terræ, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli, pœnitet enim me fecisse eos.

Eccl. 44. c. 17

8 Noë verò invenit gratiam coram Domino.

9 Hæ sunt generationes Noë: * Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.

10 Et genuit tres filios Sem, Chã, & Japheth.

11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.

12 Cùmque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram)

C 13 Dixit ad Noë: Finis universæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra.

14 Fac tibi arcam de lignis lævigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15 Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.

16 Fenestram in arca facies, & in cubito consummabis summitatem ejus: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega facies in ea.

17 Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cælum: Universa quæ in terra sunt, consumentur.

18 Ponámque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu, & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum, tecum.

19 Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum, masculini sexus & fœminini.

20 De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundùm genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21 Tolles igitur tecum, ex omnibus escis quæ mandi possunt, & comportabis apud te: & erunt tam tibi quàm illis in cibum.

Hebr. 11. b. 7.

22 Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noë cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina centumquinquaginta diebus superavit, reliquaque animantia submersit.

A 1 Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: te enim * vidi justum coram me in generatione hac.

1. Pet. 2. a. 5.

2 Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, masculum & fœminam.

3 Sed & de volatilibus cœli septena & septena, masculum & fœminam: ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4 Adhuc enim & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terræ.

5 Fecit ergo Noë omnia quæ mandaverat ei Dominus.

B 6 Erátque sexcentorum annorum quando diluvii aquæ inundaverunt super terram:

7 Et ingressus est Noë & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvij.

Mat. 24. c. 38. Luc. 17. f. 26. 1. Pet. 3. d. 20.

8 De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur super terram.

9 Duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam, masculus & fœmina, sicut præceperat Dominus Noë.

10 Cùmque transissent septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram.

C 11 Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense secundo, septimo decimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt.

12 Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13 In articulo diei illius ingressus est Noë, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis in arcam:

14 Ipsi & omne animal secundùm genus suum, universáque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctúmque volatile secundùm genus suum, universæ aves, omnesque volucres.

15 Ingressæ sunt ad Noë in arcam bina & bina ex omni carne in qua erat spiritus vitæ.

16 Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus, & inclusit eum Dominus de foris.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcã in sublime à terra.

18 Vehementer enim inundaverunt: &

nia repleverunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas.

D 19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo.

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21 *Consumptáque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniúmque reptilium, quæ reptant super terram: universi homines,

*Sup. 7. 10. a. 4. Eccl. 39. c. 28. 1. Pet. 3. d. 20.

22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

23 Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quàm volucres cœli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noë & qui cum eo erant in arca.

24 Obtinuerúntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi ac columbæ emissionem, Noë cum universis qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo offert Deo, in gratiarum actionem holocausta, quibus placatus Deus promittit numquam deinceps fore diluvium.

A 1 RECordatus autem Deus Noë: cunctorúmque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ.

2 Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: & prohibitæ sunt pluviæ de cœlo.

3 Reversæque sunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui post centum quinquaginta dies.

4 Requievítque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ.

5 At verò aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis apparuerunt cacumina montium.

6 Cùmque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum:

B 7 Qui egrediebatur, & non revertebatur donec siccarentur aquæ super terram.

8 Emisit quoque columbam post eum, ut videret si jam cessassent aquæ super faciem terræ.

9 Quæ cùm non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super universam terram: extenditque manum, & apprehensam intulit in arcam.

10 Expectatis autem ultra septem diebus aliis rursum dimisit columbam ex arca.

11 At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo, intellexit ergo Noë quod cessassent aquæ super terram.

C 12 Expectavitque nihilominus septem alios dies: & emisit columbam, quæ non est reversa ultra ad eum.

13 Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis, imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditque quòd exsiccata esset superficies terræ.

14 Mense secundo, septimo & vigesimo die mensis, arefacta est terra.

15 Locutus est autem Deus ad Noë, dicens:

16 Egredere de arca, tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.

17 Cuncta animantia quæ sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quam in bestiis, & universis reptilibus, quæ reptant super terram, educ tecum, ingredimini super terram: * crescite & multiplicamini super eam.

*Sup. 1. 22. d. 28. Inf. 9. a. 1. b. 7.

18 Egressus est ergo Noë: & filii ejus, uxor illius, & uxores filiorum ejus, cum eo.

19 Sed & omnia animantia, jumenta, & reptilia quæ reptant super terram, secundùm genus suum, egressa sunt de arca.

D 20 Ædificavit autem Noë altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis obtulit holocausta super altare.

21 Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, & ait: Nequaquam ultrà maledicam terræ, propter homines; sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultrà percutiam omnem animam viventem sicut feci.

*Sup. 6. a. 5. Matt. 15. c. 19.

22 Cunctis diebus terræ, sementis & messis frigus & æstus, æstas, & hyems, nox & dies non requiescent.

CAPUT IX.

Deus Noë ac filiis ejus benedicit, cunctáque animantia unà cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluvii, iride firmatur: Noë ebrium videns filius Cham, in Chanaan filio maledicitur. Sem verò & Japheth benedicuntur.

A 1 BEnedixitque Deus Noë & filiis ejus. Et dixit ad eos: * Crescite & multiplicamini, & replete terram.

*Sup. 1. c. 22. d. 28. a. c. 17.

2 Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum universis quæ moventur super terram: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.

3 Et omne quod movetur & vivit, * erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

*Sup. 1. d. 29.

4 * Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis:

*Lev. 17. d. 14.

5 Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, de manu viri & fratris ejus, requiram animam hominis.

B 6 Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: * ad imaginem quippe Dei factus est homo.

*Matt. 26. e. 52. *Apoc. 13. c. 10. Sup. 1. 1. c. 26.

7 * Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.

*Sup. 1. d. 28. 8. c. 17.

8 Hæc quoque dixit Deus ad Noë, & ad filios ejus cum eo.

9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos.

10 Et ad omnem animam viventem quæ est vobiscum, tam in volucribus quàm in jumentis & pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, & universis bestiis terræ.

11 Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultrà interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

*Isa. 54. d. 9.

12 Dixitque Deus: Hoc signum fœderis quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas:

C 13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.

*Eccl. 43. b. 1.

14 * Cùmque obduxero nubibus cœlum

apparebit arcus meus in nubibus:

15 Et recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultrà aquæ diluvii ad delendum universam carnem.

16 Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni quod pactum est inter Deum & omnem animam viventem universæ carnis quæ est super terram.

17 Dixitque Deus ad Noë: Hoc erit signum fœderis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

18 Erant ergo filii Noë qui egressi sunt de arca; Sem, Cham, & Japheth: porrò Cham ipse est pater Chanaan

19 Tres isti filii sunt Noë: & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.

20 Cœpitque Noë vir agricola exercere terram & plantavit vineam.

D 21 Bibénsque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.

22 Quod cùm vidisset Cham pater Chanaan verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23 At vero Sem & Japheth pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciésque eorum aversæ erant, & patris virilia non viderunt.

24 Evigilans autem Noë ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25 Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus ejus.

27 Dilatet Deus Japheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.

28 Vixit autem Noë post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noë, à quibus divisæ sunt gentes post diluvium & orti omnes Mortales.

A 1 Hæ sunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham & Japheth: natique sunt eis filii post diluvium.

1. Par. 1. a. 5. 2 Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3 Porrò filii Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma.

4 Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethin, & Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundùm linguam suam & familias suas in nationibus suis.

6 Filii autem Cham: Chus & Mesraïm, & Phuth, & Chanaan.

7 Filii Chus: Saba & Hevila, & Sabatha, & Rhegma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba, & Dadan.

8 Porrò Chus genuit Nemrod, ipse cœpit esse potens in terra,

B 9 Et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino,

10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach & Achad, & Chalanne in terra Senaar.

11 De terra illa egressus est Assur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12 Resen quoque inter Niniven & Chale: hæc est civitas magna.

13 At verò Mesraïm genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephtuim,

14 Et Phetrusim, & Chasluim: de quibus egressi sunt Philisthiim & Caphtorim.

15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,

C 16 Et Jebusæum, & Amorrhæum, Gergesæum,

17 Hevæum, & Aracæum: Sinæum:

18 Et Aradium, Samaræum, & Amathæum, & post hæc disseminati sunt populi Chananæorum.

19 Factíque sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram usque Gazan, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam, & Seboim, usque Lesa.

20 Hi sunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terrísque & gentibus suis.

21 De Sem quoque nati sunt, patres omnium filiorum Heber, fratre Japhet majore.

*1. Par. 1. b. 17. 22 *Filii Sem: Ælam & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram:

23 Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

24 At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

D 25 Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eò quòd in diebus ejus divisa sit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

26 Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, & Asarmoth, Jare,

27 Et Aduram, & Uzal, & Decla,

28 Et Ebal, & Abimaël, Saba,

29 Et Ophir, & Hevila, & Jobab, omnes isti filii Jectan.

30 Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

31 Isti filii Sem, secundùm cognationes & linguas, & regiones, in gentibus suis.

32 Hæ familiæ Noë juxta populos, & nationes suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione, superborum fastus, ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram texitur.

A 1 Erat autem terra labii unius, & sermonum eorumdem.

Sup. 10. a. 5. 2 Cùmque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Senaar, & habitaverunt in eo.

3 Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habuerúntque lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento:

4 Et dixerunt: Venite faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.

5 Descendit autem Dominus ut videret, civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam.

B 6 Et dixit: Ecce unus est populus, & unum labium omnibus, cœperúntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis donec eas opere compleant.

7 Venite igitur descendamus, & confun-

mus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

8 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, & cessaverunt ædificare civitatem.

9 Et idcircò vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10 Hæ sunt generationes Sem: * Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post diluvium.

*1. Par. 1. b. 17.

11 Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias.

12 Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13 Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias.

14 Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.

C

15 Vixitque Sale postquam genuit Heber, quadringintis tribus annis: & genuit filios & filias.

16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg.

17 Et vixit Heber postquam genuit Phareg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

19 * Vixítque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias.

*. 1 Par 1. b. 19.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug ducentis septem annis: & genuit filios & filias.

22 Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor postquam genuit Thare, centum decem & novem annis: & genuit filios & filias.

26 Vixitque Thare septuaginta * annis, & genuit Abram & Nachor, & Aran.

D

27 Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

*Iof. 24 a. 2. 1. Paral 1. b. 27.

28 Mortuúsque est Aran ante Thare patrem suum in terra nativitatis suæ in Ur Chaldæorum.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai, & nomen uxoris Nachor, Melcha, filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeschæ.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

31 * Tulit itáque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurum suum, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Ur Chaldæorum, * ut irent in terram Chanaan: venerúntque usque Haran, & habitaverunt ibi.

*Iof. 24 a. 2. 2. Esdr. 9. b. 7. *Iudith 5. b. 7. Act. 7. a. 2.

32 Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promissáque accipiens, patria relicta, comitante Lot peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Ægyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem, quam in domum Regis Pharaonis sublatam, posteà recipit intactam.

1 DIxit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

A

Act. 7. a. 3.

2 Faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erísque benedictus.

3 Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque * In te benedicentur universæ cognationes terræ.

*Inf. 18 c. 18. 22. b. 18 Gal. 3. b. 8.

4 Egressus est itaque * Abram sicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cùm egrederetur de Haran.

* Hebr. 11. b. 8

5 Tulítque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universámque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haram, & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cúmque venisset in eam,

6 Pertransivit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

B

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

* Inf. 13. c. 15 13. d. 18 26. a. 4. Deut. 34. b. 4

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9 Perrexítque Abram vadens, & ultrà progrediens ad meridiem.

10 Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

C

11 Cúmque propè esset, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori suæ: Novi quod pulchra sis mulier:

12 Et quòd cum viderint te Ægyptii, dicturi sunt: Uxor ipsius est, interficient me & te reservabunt.

13 * Dic ergo obsecro te, quod soror mea sis: ut benè sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.

* Inf. 20. c. 11

14 Cùm itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quod esset pulchra nimis.

15 Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum: & sublata est mulier in domum Pharaonis.

16 Abram verò benè usi sunt propter illam: fueruntque ei oves, & boves, & asini, & servi & famulæ, & asinæ & cameli.

D

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavítque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti quòd uxor tua esset?

19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20 Præcepítque Pharao super Abram viris, & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Ægypto egressi, præ nimia opulentia separantur: & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

A 1 Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & uxor ejus, & omnia quæ habebat & Lot cum eo ad Australem plagam.

2 Erat autem dives valdè in possessione auri & argenti.

3 Reversúsque est per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, usque ad locum ubi priùs fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4 In loco altaris * quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

* Sup. 12. b. 7.

5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium & armenta, & tabernacula.

B 6 Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

* Infr. 36. a. 7.

7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Pherezæus habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit jurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos: fratres enim sumus.

9 Ecce universa terra coram te est: recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo, si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ universa irrigabatur, antequam subverteret Dominus Sodomam & Gomorrhā, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11 Elegitque sibi Lot regionem circa Jordanem, & recessit ab oriente: divisique sunt alterutrum à fratre suo.

12 Abram habitavit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: * Leva oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

* Supr. 12. b. 7. Inf. 15. c. 18. & 28. a. 4.

15 Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo usque in sempiternum.

D 16 Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ: si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

Deut. 34. b. 4.

17 Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18 Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus, quos Abram persecutus omnes captivos, spoliaque reduxit, latusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho, à quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

A 1 Factum est autem in illo tempore, ut Amraphael Rex Sennaar, & Arioch Rex Ponti, & Chodorlahomor Rex Elamitarum, & Thadal Rex Gentium,

2 Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ & contra Semeber regem Seboim, contráque regem Balæ, ipsa est Segor.

3 Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno recesserunt ab eo.

5 Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusserúntque Raphaim in Astarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim.

6 Et Chorræos in montibus Seir, usque ad Campestria Pharan, quæ est in solitudine.

7 Reversíque sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Asasonthamar.

B 8 Et egressi sunt, rex Sodomorum & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri.

9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversùs quinque.

10 Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ, terga verterunt, cecidérúntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

C 11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæ, & universa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12 Necnon & Lot & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13 Et ecce unus qui evaserat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Eschol, fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14 Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem & octo: & persecutus est usque Dan.

15 Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos usque Hoba, quæ est ad lævam Damasci.

16 Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum.

D 17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus, postquam reversus est à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Save, quæ est vallis regis.

18 * At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi,

* Heb. 7. a. 1.

19 Benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit cælum & terram:

20 Et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22 Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ,

23 Quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24 Exceptis his, quæ comederunt juvenes,

& partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Eschol, & Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abrae de posteritate desperanti filium promittit, qui credens Abram justificatur; & in signum promissae terrae ad praescriptum à Domino offert sacrificium, auditque suae posteritatis futuram peregrinationem.

1 His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

2 Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer.

3 Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: & ecce vernaculus meus, haeres meus erit.

4 Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic haeres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis haeredem.

5 Eduxitque eum foras, & ait illi: * Suspice caelum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum.

[* Rom. 4. c. 18.]

6 * Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

[* Rom. 4. a. 3. Gal. 3. cap. 6. Jac. 2. d. 23.]

7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldaeorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.

8 At ille ait: Domine Deus, unde scire possum quòd possessurus sim eam?

9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

10 Qui tollens universa haec, * divisit ea per medium, & utrasque partes contra se altrinsecus posuit: aves autem non divisit.

[* Jer. 34. d. 18.]

11 Descenderuntque volucres super cadavera, & abigebat eas Abram.

12 Cúmque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.

13 Dictúmque est ad eum: Scito praenoscens quod * peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis.

[* Act. 7. a. 6.]

14 Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo: & post haec egredientur cum magna substantia.

15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16 Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completae sunt iniquitates Amorrhaeorum usque ad praesens tempus.

17 Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas.

18 In illo die * pepigit Dominus foedus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Aegypti usque ad fluvium magnum Euphraten.

[* Sup. 12. b. 7. 13. c. 15. Inf. 26. a. 4. Deut. 34. b. 4. 3. Reg. 4. c. 21. 2. Par. 9. 26.]

19 Cinaeos, & Cenezaeos, Cedmonaeos,

20 Et Hethaeos, & Pherezaeos, Raphaim quoque,

21 Et Amorrhaeos, & Chananaeos, & Gergesaeos, & Jebusaeos.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abrae uxor: quae ubi concepisset, atque ob id dominam contemneret ab illa afflicta, fugam init; sed jussu Angeli eidem submissa, parit Ismaëlem.

1 Igitur Sarai, Uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Aegyptiam nomine Agar,

2 Dixit marito suo: Ecce conclusit me Dominus, ne parerem, ingredere ad ancillam meam si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cúmque ille acquiesceret deprecanti,

3 Tulit Agar Aegyptiam ancillam suam, post annos decem quàm habitare coeperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo uxorem.

4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.

5 Dixítque Saraï ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quae videns quòd conceperit, despectui me habet, judicet Dominus inter me & te.

6 Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7 Cúmque invenisset eam Angelus Domini juxta fontem aquae in solitudine, qui est in via Sur in deserto,

8 Dixit ad illam: Agar ancilla Sarai unde venis? & quò vadis? quae respondit: à facie Sarai dominae meae ego fugio.

9 Dixitque ei Angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius.

10 Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & non numerabitur prae multitudine.

11 Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen ejus Ismaël, eò quòd audierit Dominus afflictionem tuam.

12 Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

13 Vocavit autem nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profectò hic vidi posteriora videntis me.

14 Propterea appellavit puteum illum, puteum Viventis & videntis me. Ipse est intèr Cades & Barad.

[* Exod. 33. 20. 23.]

15 Peperítque Agar Abrae filium: qui vocavit nomen ejus Ismaël.

[* Inf. 24. 6.]

16 Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaëlem.

CAPUT XVII

Abrae repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio praecipitur ut foederis signum; filius ex Sara promittitur una cum successu Ismaëlis, & Abraham circumcisionis praeceptum exequitur.

1 Postquàm verò nonaginta & novem annorum esse coeperat, apparuit ei Dominus: dixítque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus.

2 Ponámque foedus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3 Cecidit Abram pronus in faciem.

4 Dixitque ei Deus: Ego sum, & pactum meum tecum, * erisque pater multarum gentium.

[* Eccli. 44. c. 20.]

5 Nec ultrà vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Araham: quia patrem multarum gentium constitui te.

[* Rom. 4. c. 17.]

6 Faciámque te crescere vehementissimè, & ponã te in gentibus, regésque ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

B

8 Dabóque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eróque Deus eorum.

* Act. 7. a. 8.

9 Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

10 Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:

* Lev. 12. a. 3. Luc. 2. d. 21. Rom. 4. b. 11.

11 Et circumcideritis carnem præputij vestri, ut sit * in signum fœderis inter me & vos.

12 Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra:

13 Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.

14 Masculus, cujus præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

C

15 Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

* Infr. 18. b. 10 c. 21. a. 2.

18 Dixítque ad eum: Utinam Ismael vivat coram te.

19 Et ait Deus ad Abraham: Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabitque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum.

20 Super Ismaël quoque exaudivi te. Ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valdè: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.

21 Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno

D

altero.

22 Cúmque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ad Abraham.

23 Tulit autem Abraham Ismaël filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: universósque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputii eorum, statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus.

24 Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii sui.

25 Et Ismaël filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suæ.

26 Eadem die circumcisus est Abraham & Ismaël filius ejus.

27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitii & alienigenæ pariter circumcisi sunt.

CAPUT XVIII.

Angeli tres ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: qua ob id ridens, corripitur. Sodomorum eversio prædicitur, pro quibus Abraham sæpius deprecatur.

A

1 APparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso fervore diei.

Hebr. 13. a. 2.

2 Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram.

3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4 Sed afferam pauxillum aquæ, & laventur pedes vestri, & requiescite sub arbore.

5 Ponámque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcircò enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes.

7 Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero: qui festinavit & coxit illum.

8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat juxta eos sub arbore.

9 Cúmque comedissent dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

B

* Sup. 17. c. 19 Inf. 21. a. 1. Rom. 9. b. 9.

10 Cui dixit: * Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.

11 Erant autem ambo senes, provectæque ætatis, & desierant Saræ fieri muliebria.

* 1. Pet. 3. a. 6.

12 Quæ risit occultè, dicens: Postquam consenui, & * dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13 Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num verè paritura sum anus?

14 Numquid Deo quidquam est difficile? juxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negavit Sara dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16 Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17 Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum?

Sup. 12. a. 3. Inf. 22. d. 18.

18 Cùm futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & BENEDICENDÆ sint in illo omnes nationes terræ?

C

19 Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.

20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21 Descendam, & videbo, utrùm clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22 Converteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domino.

23 Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

24 Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25 Absit à te, ut rem hanc facias, & occidas justum cum impio, fiatque justus sicut impius, non est hoc tuum: qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc.

26 Dixitque Dominus ad eum: Si invenero

Sodomis quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27 Respondensque Abraham ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.

28 Quid si minus quinquaginta justis, quinque fuerint? delebis propter quadragintaquinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29 Rursùmque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies, ait. Non percutiam propter quadraginta.

30 Ne quæso inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit non faciam, si invenero ibi triginta.

31 Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? ait: Non interficiam propter viginti.

32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem: Et dixit: Non delebo propter decem.

33 Abiitque Dominus postquam cessavit loqui ad Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot Angelis hospitio susceptis à Sodomitis vim patitur: cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit, unde ortum habuerunt Moabitæ & Ammonitæ.

1 Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere, & sedente Lot in foribus civitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, & ivit obviam eis, adoravitque pronus in terram,

Hebr. 13. a. 2.

2 Et dixit obsecro, domini declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus.

3 Compulit illos oppidò ut diverterent ad eum: ingressique domum illius fecit convivium, & eduxit azyma: & comederunt.

4 Prius autem quàm irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum à puero usque ad senem, omnis populus simul.

5 Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6 Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait:

7 Nolite, quæso fratres mei, nolite malum hoc facere.

8 Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

**2. Pet. 2. b. 8.*

9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt ut advena; numquid ut judices? te ergo ipsum magis quàm hos affligemus. * Vimque faciebant Lot vehementissime: jamque propè erat ut effringerent fores.

10 Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clauserunt que ostium.

11 Et eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate à minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.

** Sap. 19. c. 19*

12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quem piam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes qui tui sunt, educ de urbe hac.

13 Delebimus enim locum istum, eò quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos.

14 Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15 Cùmque esset manè, cogebant eum Angeli dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.

16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manus uxoris, ac duarum filiarum ejus, eò quod parceret Dominus illi.

17 * Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas.

**Sap. 10. b. 6.*

18 Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi,

19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam, quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne fortè apprehendat me malum, & moriar:

20 Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non modica est, & vivit anima mea?

21 Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

22 * Festina & salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcircò vocatum est nomen urbis illius Segor.

23 Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.

24 * Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cælo:

25 Et subvertit civitates has & omnem circà regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.

26 * Respiciensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis.

27 Abraham autem consurgens manè, ubi steterat * priùs cum Domino,

28 Intuitus est Sodomam & Gomorrham & universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.

**Deut. 29. d. 23. Is. 13. d. 19. Jer. 50. f. 40. Ezec. 16. f. 49. Os. 11. d. 8. Amos 4. d. 11. Luc. 17. f. 28.*

29 Cùm enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ ejus cum eo.

31 Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

32 Veni inebriemus eum vino, dormiamúsque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

*Jude. 1. b. 7. *Luc. 17. g. 32. *Sap. 31. a. 1.*

33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa. Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34 Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus eibibere vinum etiam hac nocte, & dormies

cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressáque minor filia dormivit cum eo:& ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36 Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.

37 Peperítque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in præsentem diem.

38 Minor quoque peperit filium & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abraha in Geraris peregrinantis uxor à rege tollitur quæ ad Domini jussum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante sanus domui regis restituitur.

A 1 Profectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur & peregrinatus est in Geraris.

2 Dixítque de Sara uxore sua: Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ & tulit eam.

3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4 Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & justam interficies?

5 Nónne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est: in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

B 6 Dixítque ad eum Deus: Et ego scio quòd simplici corde feceris: & ideò custodivi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives; si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte consurgens Abimelech: vocavit omnes servos suos:& locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timuerúntque omnes viri valdè.

9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

C 10 Rursúmque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: forsitan non est timor Dei in loco isto:& interficient me propter uxorem meam:

12 Alias autem & * verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

*Sup. 12.c.13

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: *Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim.

*Inf. 21.c.23

14 Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham: reddidítque illi Saram uxorem suam.

D 15 Et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita.

16 Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris, mementóque te deprehensam

17 Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillásque ejus, & pepererunt:

18 Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.

CAPUT XXI.

Nascitur Isaac, circumciditur, & ablactatur, Ismaël verò cum matre domo pellitur in desertis victimus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

A 1 Visitavit autem Dominus Saram sicut *promiserat: & implevit quæ locutus est.

2 Concepítque &** peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3 Vocavítque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac:

4 Et circumcidit eum octavo die, sicut * præceperat ei Deus,

5 Cùm centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac.

*Sup. 17.c.19 18.b.10 *Gal. 4.c.23 *Heb. 11.c.11. *Sup. 17.b.10 Matth. 1.a.2.

6 Dixítque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit corridebit mihi.

7 Rursúmque ait. Quis auditurum crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni?

8 Crevit igitur puer & ablactatus est, fecítque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9 Cúmque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:

10 * Ejice ancillam hanc & filium ejus: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.

* Gal. 24.d.30

B 11 Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.

12 Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia * in Isaac vocabitur tibi semen.

13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

*Rom. 9.b.7. Heb.11 d.18.

14 Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradidítque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15 Cúmque consumpta esset aqua in utre, abjecit puerum subter unam arborum, quæ ibi erant.

16 Et abiit, sedítque è regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contra, levavit vocem suam & flevit.

17 Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavítque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

C 18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius, quia in gentem magnam faciam eum.

19 Aperuítque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, dedítque puero bibere.

20 Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factúsque est juvenis sagittarius.

21 Habitavítque in deserto Pharan & accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis.

23 Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, &

posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, * quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es advena.

* Sup. 20. f. 13

24 Dixitque Abraham: Ego jurabo:

25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abstulerant servi ejus.

26 Respondìtque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audivi præter hodie.

27 Tulit itaque Abraham oves & boves & dedit Abimelech: percusseruntque ambo fœdus.

28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

30 At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32 Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33 Surrexit autem Abimelech, & Phichol Princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palæstinorum. Abraham verò plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab Angelo, promissionesque ei denuò ob hanc insignem obedientiam confirmantur; & filii Nachor fratris Abrahæ numerantur.

1 QUæ postquam gesta sunt, * tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum.

* Judith. 8. c. 22. Heb. 11 d. 17.

2 Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3 Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum: Cúmque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.

4 Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul.

5 Dixítque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego & puer illuc usque properantes postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse verò portabat in manibus ignem & gladium. Cúmque duo pergerent simul,

7 Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

8 Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter;

9 Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cúmque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10 * Extendítque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

* Luc. 2 d. 21.

11 Et ecce Angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, & nō pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13 Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14 Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur, In monte Dominus videbit.

15 Vocavit autem Angelus Domini Abraham secundò de cœlo, dicens:

16 * Per memetipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me.

* Ps. 104. a. 9. Eccli. 44. d. 21. 1. Mac. 2. f. 52. Luc. 1. g. 73. Heb. 6. c. 13. d. 17.

17 Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.

18 Et * BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

* Sup. 12. a. 28 18. c. 18. Inf 26. b. 4. Eccl. 44 d. 25.

19 Reversusque est Abraham ad pueros suos, abierúntque Bersabee simul, & habitavit ibi.

20 His ista gestis, nuntiatum est Abrahæ quòd Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo.

21 Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

22 Et Cased, & Azau, Pheldas quoque & Jedlaph,

23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahæ.

* Act. 7. d. 25.

24 Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gahā, & Tahas, & Maacha.

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

1 VIxit autem Sara centum viginti septem annis.

2 Et mortua est in civitate Arbee quæ est Hebron in terra Chanaan, venítque Abraham ut plangeret & fleret eam.

3 Cúmque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4 Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi jus sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5 Responderunt filii Heth, dicentes:

6 Audi nos, Domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullúsque te prohibere poterit, quin in monumento ejus sepelias mortuum tuum.

7 Surrexit Abraham, & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth:

8 Dixítque ad eos: Si placet animæ vestræ ut sepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

9 Ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Respondítque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11 Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta quod loquor: Agrum trado tibi, & speluncam quæ in eo est præsentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.

12 Adoravit Abraham coram populo terræ.

13 Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quæso, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam mortuum meum in eo.

14 Respondítque Ephron:

15 Domine mi, audi me: Terra quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: istud est pretium inter me & te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16 Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

D 17 Confirmatúsque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quàm spelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,

18 Abrahæ in possessionem videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19 Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quæ respiciebat Mambre, * hæc est Hebron in terra Chanaan.

* Inf. 35. d. 27

20 Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

CAPUT XXIV.

Servus Abrahæ ab ipso adjuratus & in Mesopotamiam ad quærendam uxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebeccam invenit, & habito parentum ac fratris, ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille duxit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

A 1 Erat autem Abraham senex, dierúmque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad servum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: * Pone manum tuam subter femur meum,

* Inf. 47. g. 29.

3 Ut adjurem te per Dominum, Deum cæli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4 Sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5 Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6 Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc.

7 Dominus Deus cæli qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravit mihi, dicens: * Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, & accipies inde uxorem filio meo:

* Sup. 12. b. 7. 13. c. 1. 15. d. 18 Infr. 26. a. 3.

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc.

B 9 Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans secum, profectúsque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11 Cùmque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam; & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quòd feceris misericordiam cum domino meo.

15 Nec dum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

C 16 Puella decora nimis, virgóque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17 Occurritque ei servus, & ait: pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18 Quæ respondit: Bibe domine mi, celeritérque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19 Cúmque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundénsque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixítque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui, locus ad manendũ?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26 Inclinavit se homo, & adoravit Dominum,

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

D 29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30 Cúmque vidisset inaures & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & prope fontem aquæ:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum & locum camelis.

32 Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque paleas & fœnum & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36 Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37 Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38 Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39 Ego verò respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

E 40 Dominus ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipietque uxorem filio meo de cognatione mea & de domo patris mei.

41 Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42 Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo.

43 Ecce sto juxta fontem aquæ; & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua.

44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45 Dúmque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere.

46 Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47 Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ respondit: Filia Bethuelis sum filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

F 48 Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

49 Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi: sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50 Responderuntque Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51 En Rebecca coram te est, tolle eam & proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52 Quod cùm audisset, puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque ejus & matri dona obtulit.

54 Inito convivio, vescentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem manè, locutus est puer, Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55 Responderúntque fratres ejus & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & posteà proficiscetur.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt: Vocemus puellam & quæramus ipsius voluntatem.

G 58 Cúmque vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait: Vadam.

59 Dimiserunt ergo eam & nutricem illius, servumque Abraham, & comites ejus.

60 Imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es: crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61 Igitur Rebecca & puellæ illius, ascensis camelis secutæ sunt virum: qui festinus revertebatur ad Dominum suum.

62 Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, * cujus nomen est Viventis & videntis: habitabat enim in terra australi.

* Sup. 16.14.

63 Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cúmque elevasset oculos vidit camelos venientes procul.

64 Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,

65 Et ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium, operuit se.

66 Servus autem cuncta quæ gesserat, narravit Isaac.

67 Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis quibus munera largitur, relicta Isaaco hereditate, mortuus est: Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur, Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Iacob; quorum major vendidit minori primogenita.

A 1 Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam:

2 Quæ peperit ei Zamran & Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue.

1. Par. 1.32.

3 Iecsan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadan fuerunt, Assurim, & Latusim, & Loomim.

4 At vero ex Madian ortus est Epha, & Opher, & Enoch, & Abida, & Eldaa, omnes hi filii Ceturæ.

5 Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac.

6 Filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7 Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum septuaginta quinque anni.

8 Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatúsque est ad populum suum.

9 Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi è regione Mambre,

10 Quem emerat à filiis Heth, ibi sepultus est ipse, & Sara uxor ejus.

11 Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & videntis.

12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13 Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis. *Primogenitus Ismaëlis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel. & Mabsam,

*1. Par. 1. 29.

14 Masma quoque, & Duma, & Massa,

15 Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis, & Cedma.

16 Isti sunt filii Ismaëlis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.

17 Et facti sunt anni vitæ Ismaëlis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, & appositus ad populum suum.

C 18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introëuntibus Assyrios, coram cunctis fratribus suis obiit.

19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filij Abraham: Abraham genuit Isaac:

20 Qui cùm quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuëlis Syri de Mesopotamia, sororem Laban:

21 Deprecatúsque est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22 Sed collidebantur in utero ejus parvuli, quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum.

*Rom. 9. c. 10.

23 Qui respondens ait: *Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, & major serviet minori.

24 Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

*Osee. 12. a. 3.

D 25 *Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatúmque est nomen ejus Esau. *Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob.

*Matt. 1. a. 2.

26 Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei parvuli.

27 Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28 Isaac amabat Esaü, eò quòd de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29 Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cùm venisset Esaü de agro lassus,

30 Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum. Quam ob causam vocatus est nomen ejus *Edom.

1. Abd. 1. a. 1. Hebr. 12. e. 16.

31 Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32 Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33 Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Esaü, & vendidit primogenita.

34 Et sic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit: parvipendens quòd primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam Terræ promissionem & seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quod Rebeccam dixerit suam esse sororem: & pastoribus, ipsorum pro puteis jurgantibus Abimelech cum Isaac fœdus percussit. Esau uxores accepit.

A 1 Orta autem fame super terram, post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara.

2 Apparuítque ei Dominus, & ait: Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi.

3 Et peregrinare in ea, eróque tecum & benedicam tibi: tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has, *complens juramentum quod spopondi Abraham patri tuo.

* Sup. 12. b. 7. 15. d. 18

4 Et multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli: daboque posteris tuis universas regiones has: * & BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terræ,

B * Sup. 12. a. 3. 18. c. 18 22. d. 17 Inf. 28. c. 14.

5 Eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias legésque servaverit.

6 Mansit itaque Isaac Geraris.

7 Qui cum interrogaretur à viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est: timuerat enim confiteri quòd sibi esset sociata conjugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

C 8 Cúmque pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorum per fenestram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9 Et accersito eo, ait: Perspicuum est quòd uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.

10 Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coïre quispiam de populo cum uxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11 Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa, & invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus.

13 Et locupletatus est homo, & ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est:

14 Habuit quoque possessiones ovium & armentorum, & familiæ plurimùm. Ob hoc invidentes ei Palæstini,

D 15 Omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16 In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valdè.

17 Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitarétque ibi:

18 Rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellavítque eos eisdem nominibus quibus antè pater vocaverat.

19 Foderúntque in Torrente & repererunt aquam vivam.

20 Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua, quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam.

E 21 Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati sunt, appellavítque eum, Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, & fecit crescere super terram.

23 Ascendit autem ex illo loco in Bersabee.

24 Ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25 Itaque

F 25 Itaque ædificavit ibi altare : & invocato nomine Domini, extendit tabernaculum, præcepitque servis suis ut foderent puteum.

26 Ad quem locum cùm venissent de Geraris, Abimelech,& Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

27 Locutus est eis Isaac : Quid venistis ad me, hominem quem odistis, & expulistis à vobis?

28 Qui responderunt : Vidimus tecum esse Dominum, & idcircò nos diximus : Sit juramentum inter nos & ineamus fœdus,

29 Ut non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet : sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30 Fecit ergo eis convivium, & post cibum & potum

G 31 Surgentes manè, juraverunt sibi mutuò: dimisitque eos Isaac pacificè in locum suum.

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac, annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes : Invenimus aquam.

33 Unde appellavit eum, Abundantiam : & nomen urbi impositum est Bersabee, usque in præsentem diem.

34 Esaü vero quadragenarius duxit uxores, Judith filiam Beeri Hethæi, & Basemath filiam Elon ejusdem loci :

35 * Quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ.

* Inf. 27. 5. 46.

CAPUT XXVII.

Jacob matris consilio benedictionem loco Esaü accipit; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

A 1 Senuit autem Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat : vocavitque Esaü filium suum majorem, & dixit ei : Fili mi? Qui respondit : Adsum.

2 Cui pater : Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem mortis meæ.

3 Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras : cùmque venatu aliquid apprehenderis,

4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer ut comedam : & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5 Quod cùm audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum ut jussionem patris impleret,

6 Dixit filio suo Jacob : Audivi patrem tuum loquentem cum Esaü fratre tuo, & dicentem ei :

B 7 Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8 Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis meis :

9 Et pergens ad gregem, affer mihi duos hædos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo : quibus libenter vescitur :

10 Quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11 Cui ille respondit : Nosti quòd Esaü frater meus homo pilosus sit, & ego lenis :

12 Si attrectaverit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13 Ad quem mater : In me sit, ait, ista maledictio, fili mi : tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14 Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius.

C 15 Et vestibus Esaü valdè bonis, quas apud se habebat domi, induit eum.

16 Pelliculásque hædorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17 Dedítque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18 Quibus illatis, dixit : Pater mi? At ille respondit : Audio. Quis es tu, fili mi?

19 Dixitque Jacob : Ego sum primogenitus tuus Esaü : feci sicut præcepisti mihi, surge, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua:

20 Rursúmque Isaac ad filium suum: Quomodo, inquit, tam citò invenire potuisti, fili mi? Qui respondit : Voluntas Dei fuit, ut citò occurreret mihi quod volebam.

21 Dixitque Isaac : Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrùm tu sis filius meus Esaü, an non.

22 Accessit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Isaac : Vox quidem, vox Jacob est : sed manus, manus sunt Esaü.

23 Et non cognovit eum, quia pilosæ manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi,

24 Ait : Tu es filius meus Esaü? Respondit, ego sum.

D 25 At ille : Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quod cùm oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum : quo hausto,

26 Dixit ad eum : Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi.

27 Accessit, & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait : Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28 Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini.

29 Et serviant tibi populi, & adorent te tribus : esto dominus fratrum tuorum,& incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, sit ille maledictus : & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

E 30 Vix Isaac sermonem impleverat : & egresso Jacob foras, venit Esaü,

31 Coctósque de venatione cibos intulit patri, dicens : Surge pater mi, & comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitque illi Isaac : Quis enim es tu? Qui respondit : Ego sum filius tuus primogenitus Esaü.

33 Expavit Isaac stupore vehementi, & ultrà quàm credi potest, admirans, ait : Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires, benedixique ei, & erit benedictus.

34 Auditis Esaü sermonibus patris, irrugiit clamore magno : & consternatus, ait : Benedic etiam & mihi, pater mi.

35 Qui ait : Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

F 36 At ille subjunxit : Justè vocatum est nomen ejus Jacob : supplantavit enim me in altera vice : * primogenita mea ante tulit,& nunc secundò surripuit benedictionem meam. Rursúmque ad patrem : Numquid non reservasti, ait, & mihi benedictionem?

* Sup. 25. 34.

37 Respondit Isaac : Dominum tuum illum

constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post hæc, fili mi, ultrà quid faciam?

38 Cui Esaü: Num unam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cùmque ejulatu magno fleret,

39 Motus Isaac, dixit ad eum: * In pinguedine terræ, & in rore cœli desuper.

* Hebr. 11.d.20

40 Erit benedictio tua: Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempúsque veniet, cùm excutias & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41 Oderat ergo semper Esaü Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: * Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

G

* Abd. 1.c.10.

42 Nuntiata sunt hæc Rebeccæ: quæ mittens & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esaü frater tuus minatur ut occidat te.

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44 Habitabísque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45 Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: posteà mittam, & adducam te inde huc: cur utroque orbabor filio in uno die?

46 Dixítque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Jacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

CAPUT XXVIII.

Jacob accepta à Patre benedictione, in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, experrectus votum Deo vovet.

A

1 VOcavit itaque Isaac Jacob, & benedixit eum, præcepítque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:

2 Sed vade: & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.

4 Et det tibi benedictiones Abrahæ & semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est avo tuo.

* Osee 12.c.12

5 * Cúmque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri fratrem Rebeccæ matris suæ.

B

6 Videns autem Esaü quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret, & quòd post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7 Quódque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam:

8 Probans quoque quòd non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9 Ivit ad Ismaëlem, & duxit uxorem absque iis quas priùs habebat, Maheleth filiam Ismaël filii Abraham, sororem Nabajoth.

10 Igitur egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran.

11 Cùmque venisset ad quemdam locum & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12 Viditque in somnis scalam stantem super terram & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam,

C

13 Et Dominum innixum scalæ dicentem sibi *: Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: Terram in qua dormis, tibi dabo & semini tuo.

* Inf. 35 a.1 48. a.3.

14 Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: * dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem: & † BENEDICENTUR IN TE, & in semine tuo cunctæ tribus terræ.

* Deut. 12.c.20 19.b.8. † Sup. 26.b.4.

15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.

16 Cúmque evigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.

17 Pavénsque, Quàm terribilis est, inquit locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.

D

18 Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, * fundens oleum desuper.

* Inf. 31.b.13

19 Appellavítque nomen urbis Bethel, quæ priùs Luza vocabatur.

20 Vovit etiam votum, dicens: si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversúsque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

22 Et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorúmque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Jacob à Laban susceptus, septem annis pacto inito pro Rachel servivit; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

A

1 PRofectus ergo Jacob venit in terram Orientalem.

2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur.

3 Morísque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rursùm super os putei ponerent.

4 Dixítque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

5 Quos interrogans, Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

6 Sanúsne est? inquit: Valet inquiunt: & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7 Dixítque Jacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date ante potum ovibus, & sic eas ad pastum reducite.

8 Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

B

9 Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.

10 Quam cùm vidisset Jacob, & sciret consobrinam suam, ovésque Laban avunculi sui: amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11 Et adaquato grege, osculatus est eam: & elevata voce flevit,

12 Et indicavit ei quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ: at illa festinans nuntiavit patri suo.

13 Qui cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, cucurrit obviam ei: complexúsque eum, & in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14 Respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius.

15 Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi: dic quid mercedis accipias.

16 Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia: minor verò appellabatur Rachel.

17 Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.

C 18 Quam diligens Jacob ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19 Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem quàm alteri viro, mane apud me.

20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis: & videbantur, illi pauci dies præ amoris magnitudine.

21 Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.

22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23 Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum.

24 Dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facto manè vidit Liam:

25 Et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26 Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias.

D 27 Imple hebdomadam dierum hujus copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis.

28 Acquievit placito, & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

29 Cui pater servam Balam tradiderat.

30 Tandémque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori prætulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31 Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32 Quæ conceptum genuit filium, vocavítque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

E 33 Rursúmque concepit & peperit filium: & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon.

34 Concepitque tertiò, & genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quod pepererim ei tres filios: idcircò appellavit nomen ejus, Levi.

35 Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino. * Et ob hoc vocavit eum, Judam: cessavitque parere.

* Mat. 1.a.2.

CAPUT XXX.

Rachel sterilis & Lia parere cessans, ancillas suas marito tradunt, ex quibus singula binos susceperunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit; Rachel vero Ioseph; quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

A 1 Cernens autem Rachel quòd infecunda esset, invidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4 Deditque illi Balam in conjugium: quæ,

5 Ingresso ad se viro, concepit, & peperit filium.

6 Dixítque Rachel: Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium; & idcircò appellavit nomen ejus, Dan.

7 Rursúmque Bala concipiens peperit alterum,

B 8 Pro quo ait: Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, & invalui: vocavítque eum, Nephtali.

9 Sentiens Lia quòd parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10 Qua post conceptum edente filium,

11 Dixit: Feliciter, & idcircò vocavit nomen ejus, Gad.

12 Peperit quoque Zelpha alterum.

13 Dixítque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellavit eum, Aser.

14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.

C 15 Illa respondit: Parúmne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16 Redeuntíque ad vesperam Jacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, &, Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17 Et exaudivit Deus preces ejus: concepítque & peperit filium quintum,

18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appellavítque nomen ejus Issachar.

19 Rursùm Lia concipiens, peperit sextum filium,

20 Et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei sex filios: & idcircò appellavit nomen ejus, Zabulon.

D 21 Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

22 Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.

23 Quæ concepit & peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

24 Et vocavit nomen ejus Joseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

25 Nato autem Joseph, dixit Jacob socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam, & ad terram meam.

26 Da mihi uxores, & liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi.

27 Ait illi Laban: Inveni gratiam in con-

spectu tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te.

E

28 Constitue mercedem tuam quam dem tibi.

29 At ille respondit: Tu nosti quomodo servierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua.

30 Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Justum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meæ.

31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua.

32 Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias & sparso vellere: & quodcumque furvum, & maculosum variumque fuerit, tam in ovibus quàm in capris, erit merces mea.

33 Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furva tam in ovibus quàm in capris, furti me arguent.

F

34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.

35 Et separavit in die illa, capras & oves & hircos, & arietes, varios atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est, albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.

36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges ejus.

37 Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant candor apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia permanserant: atque in hunc modum color effectus est varius.

38 Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.

G

39 Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diverso colore respersa.

40 Divisitque gregem Jacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque Laban: cætera verò Jacob, separatis inter se gregibus.

41 Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in earum contemplatione conciperent:

42 Quando verò serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factáque sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ primi temporis, Jacob.

43 Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos, camelos & asinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum quærentem astu decipit: tandémque post varias querelas & jurgia, Jacob & Laban inito fœdere, ad propria quisque discedit.

A

1 Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate ditatus, factus est inclytus:

2 Animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri & nudiustertius.

3 Maximè dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eróque tecum.

4 Misit, & vocavit Rachel & Liam in agrum, ubi pascebat greges,

5 Dixitque eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri & nudiustertius: Deus autem patris mei fuit mecum.

6 Et ipsæ nostis quòd totis viribus meis servierim patri vestro

7 Sed & pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8 Si quando dixit: variæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oves varios fœtus, quando verò è contrario ait: Alba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

B

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.

10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11 Dixítque Angelus Dei ad me in somnis: Jacob? Et ego respondi: Adsum.

12 Qui ait: Leva oculos tuos & vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13 Ego sum Deus Bethel? ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ: * Sup. 28.d.18

14 Responderúntque Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris nostri?

15 Nónne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?

16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

C

17 Surrexit itaque Jacob, & impositis liberis ac conjugibus suis super camelos, abiit.

18 Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20 Noluitque Jacob confiteri socero suo quod fugeret.

21 Cúmque abiisset tam ipse quàm omnia quæ juris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montem Galaad.

22 Nuntiatum est Laban die tertio quòd fugeret Jacob.

23 Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in Monte Galaad.

24 Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam asperè loquaris contra Jacob.

D

25 Jámque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cúmque ille consecutus fuisset

eum cum fratribus suis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium.

26 Et dixit ad Jacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28 Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stultè operatus es: & nunc quidem,

29 Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris vestri heri dixit mihi: Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius.

** Inf. 48.c.16*

30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31 Respondit Jacob: Quòd inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

E

32 Quòd autem furti me arguis: apud quemcunque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. Hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata esset idola.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Jacob & Liæ, & utriusque famulæ, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34 Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantique omne tentorium, & nihil invenienti,

35 Ait: Ne irascatur dominus meus quòd coram te assurgere nequeo: quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi, sic delusa sollicitudo quærentis est.

36 Tumensque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37 Et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

F

38 Idcircò viginti annis fui tecum? oves tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39 Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, à me exigebas:

40 Die noctùque æstu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41 Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus & sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42 Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43 Respondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: quid possum facere filiis & nepotibus meis?

44 Veni ergo & ineamus fœdus: ut sit in testimonium inter me & te.

45 Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46 Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes, fecerunt tumulum, comederúntque super eum:

47 Quem vocavit Laban Tumulum testis; & Jacob, Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48 Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie: & idcircò appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

G

49 Intueatur & judicet Dominus inter nos quando recesserimus à nobis,

50 Si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui præsens respicit.

51 Dixitque rursus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52 Testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu præterieris, malum mihi cogitans.

53 Deus Abraham, & Deus Nachor, judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris sui Isaac:

54 Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi.

55 Laban verò de nocte consurgens osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reversúsque est in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jacob, visis Angelis, nuntios & munera ad fratrem suum Esaü territus mittit, interea cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris nervo accepit.

A

1 Jacob* quoque abiit itinere quo cœperat: fueruntque ei obviam Angeli Dei.

** Inf. 18.c.15*

2 Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc, & appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.

3 Misit autem nuntios ante se ad Esaü fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4 Præcepítque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esaü: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus sum, & fui usque in præsentem diem.

5 Habeo boves, & asinos, & oves, & servos, & ancillas: mittóque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6 Reversique sunt nuntii ad Jacob dicentes: Venimus ad Esaü fratrem tuum, & ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris,

B

7 Timuit Jacob valdè: & perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque & oves & boves, & camelos, in duas turmas,

8 Dicens: Si venerit Esaü ad unam turmam, & percusserit eam, alia turma, quæ reliqua est salvabitur.

9 Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi.

10 Minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Jordanem istum; & nunc cum duabus turmis regredior.

C

11 Erue me de manu fratris mei Esaü, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat matrem cum filiis.

12 Tu locutus es quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.

13 Cùmque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quæ habebat, munera Esaü fratri suo,

14 Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti.

15 Camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, & pullos earum decem.

16 Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me: & sit spatium inter gregem & gregem.

17 Et præcepit priori dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esaü: & interrogaverit te. Cujus es? aut: Quo vadis? aut: Cujus sunt ista quæ sequeris.

18 Respondebis: Servi tui Jacob, munera misit domino meo Esaü: ipse quoque post nos venit.

19 Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esaü, cùm inveneritis eum.

20 Et addetis: Ipse quoque servus tuus Jacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte illa in castris.

22 Cùmque maturè surrexisset tulit duas uxores suas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & transivit vadum Jaboc.

23 Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque manè.

25 Qui cùm videret quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Jacob.

28 At ille: Nequaquam inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis?

29 Interrogavit eum Jacob: Dic mihi quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse verò claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israël, qui emarcuit in femore Jacob, usque in præsentem diem: eò quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

CAPUT XXXIII.

Jacob ab Esaü occurrente benignè excipitur, eúmque adigit ut munera accipiat, domúmque revertatur: & sic Jacob eo ab se dimisso, in Socoth primum, deinde in Salem profectus, agri partem emit, fixisque tabernaculis, altare erexit.

1 ELevans autē Jacob oculos suos, vidit venientem Esaü, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liæ & Rachel, ambarúmque famularum.

2 Et posuit utramque ancillam, & liberos earum, in principio: Liam verò & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Joseph novissimos.

3 Et ipse, progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4 Currens itaque Esaü obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringénsque collum ejus, & osculans flevit.

5 Levatísque oculis, vidit mulieres, & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.

6 Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Joseph & Rachel adoraverunt.

8 Dixitque Esaü: Quænam sunt istæ turmæ quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.

10 Dixitque Jacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius.

11 Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens,

12 Ait: Gradiamur simul, eróque socius itineris tui.

13 Dixitque Jacob: Nosti Domine mi, quòd parvulos habeam teneros, & oves & boves fœtas, mecum: quas si plus inambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14 Præcedat dominus meus ante servum suum: & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15 Respondit Esaü: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantùm indigeo ut inveniam gratiam in conspectu tuo, domine mi.

16 Reversus est itaque illo die Esaü itinere quo venerat in Seir.

17 Et Jacob venit in Socoth: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19 Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula à filiis Hemor patris Sichem, centum agnis.

20 Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israël.

CAPUT XXXIV.

Ob Dina raptum ac stuprum à Sichem Sichemitarum principis filio Sichemitæ priùs circumcisi, à Simeone, & Levi Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Jacob filiis urbs eorum vastatur; quapropter Simeon & Levi a patre arguuntur.

1 EGressa est autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius.

2 Quam cùm vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam, &

rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3 Et conglutinata est anima ejus cum ea, tristémque delinivit blanditiis.

4 Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5 Quod cùm audisset Jacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6 Egresso autem Hemor patre Sichem, ut loqueretur ad Jacob.

7 Ecce filii ejus veniebant de agro: auditóque quod acciderat, irati sunt valdè, eò quod fœdam rem operatus esset in Israël, &, violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8 Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi uxorem:

9 Et jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10 Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

B 11 Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis, & quæcumque statueritis, dabo:

12 Augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc uxorem.

13 Responderunt filii Jacob Sichem, & patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum sororis:

14 Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15 Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus:

C 16 Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimúsque unus populus.

17 Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus.

18 Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19 Nec distulit adolescens, quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valdè: & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20 Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21 Viri isti pacifici sunt, & volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ spatiosa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & nostras illis dabimus.

22 Unum est, quod differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23 Et substantia eorum, & pecora, & cuncta quæ possident, nostra erunt: tantùm in hoc acquiescamus, & habitantes simul, unum efficiemus populum.

24 Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

D 25 Et ecce, die tertio, quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: * interfectísque omnibus masculis, [* Inf. 49,6.]

26 Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam,

27 Quibus egressis irruerunt super occisos ceteri filii Jacob: & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28 Oves eorum, & armenta, & asinos cunctáque vastantes, quæ in domibus & in agris erant;

29 Parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas:

30 Quibus patratis audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbastis me, & odiosum fecistis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus, nos pauci sumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea,

31 Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra.

CAPUT XXXV.

Cùm Jacob idola suorum juxta Sichem defodisset, jubente Domino ascendit in Bethel, ubi adificato altari Deo sacrificavit, novaque Dei apparitione confortatus fuit: Debora moritur: nascitur Benjamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala incestum committit, numerantur filii Jacob, cujus pater Isaac moritur.

A 1 Interea locutus est Deus ad Jacob: Surge, & ascende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui* apparuit tibi quando fugiebas Esaü fratrem tuum. [* Sup. 28.c.13.]

2 Jacob verò convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo, qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

5 Cúmque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

B 6 Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7 Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius Domus Dei: ibi enim* apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem suum. [* Sup. 28.c.18.]

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatúmque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9 Apparuit autem iterùm Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10 Dicens: * Non vocaberis ultrà Jacob, sed Israël erit nomen tuum. Et appellavit eum Israël, [* Sup. 32.d.28.]

11 Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur:

12 Terrámque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13 Et recessit ab eo.

C 14 Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15 Vocánsque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel,

17 Ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium,

18 Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est, filius doloris mei: pater verò appellavit eum Benjamin, id est, filius dexteræ.

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

20 Erexitque Jacob titulum super sepulchrum ejus: * Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

* Inf. 48.b.7.

D

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22 * Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minimè latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

* Inf. 49.a.4.

23 Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon & Levi, & Judas & Issachar, & Zabulon.

24 Filii Rachel: Joseph & Benjamin.

25 Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali.

26 Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filii Jacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriæ.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, Civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptúsque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esaü & Jacob filii sui.

CAPUT XXXVI.

Esaü cum uxoribus & filiis à fratre Jacob ob nimiam utrinsque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

A

1 HÆ sunt autem generationes Esaü, ipse est Edom.

2 Esaü accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi.

3 Basemath quoque filiam Ismaël sororem Nabajoth.

4 * Peperit autem Ada Eliphaz: Basemath genuit Rahuel.

* 1. Par. 1.c.35.

5 Oolibama genuit Jehus & Ihelon, & Core: hi filii Esaü qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6 Tulit autem Esaü uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessítque à fratre suo Jacob.

7 * Divites enim erant valdè, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

* Sup. 13.b.6.

8 * Habitavítque Esaü in monte Seir, ipse est Edom.

* Jos. 24.a.4.

9 Hæ autem sunt generationes Esaü patris Edom in monte Seir.

B

10 Et hæc nomina filiorum ejus: * Eliphaz filius Ada uxoris Esaü: Rahuel quoque filius Basemath uxoris ejus.

* 1 Par. 1.c.34.

11 Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Genez.

12 Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esaü: quæ peperit ei Amalech, hi sunt filii Ada uxoris Esaü.

13 Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza. Hi filii Basemath uxoris Esaü.

14 Isti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Esaü, quos genuit ei, Jehus & Ihelon & Core.

15 Hi duces filiorum Esaü: filii Eliphaz primogeniti Esaü: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez.

16 Dux Core, dux Gatham, dux Amalech: hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17 Hi quoque filii Rahuel filii Esaü: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza: hi autem duces Rahuel in Terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esaü.

18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esaü: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core: hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Esaü.

C

19 Isti sunt filii Esaü, & hi duces eorum: ipse est Edom.

20 * Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon & Ana.

* 1. Par. 1.c.38.

21 Et Dison, & Eser, & Disan: hi duces Horræi, filii Seir, in terra Edom.

22 Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Heman: erat autem soror Lotan, Thamna.

23 Isti filii Sobal: Aluan & Manahat & Ebal, & Sepho, & Onam.

24 Et hi filii Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cùm pasceret asinos Sebeon patris sui.

25 Habuítque filium Dison, & filiam Oolibama.

26 Et isti filii Dison: Hamdan, & Eseban & Jethram, & Charan.

27 Hi quoque filii Eser, Balaam, & Zavan, & Acan.

28 Habuit autem filios Disan: Hus & Aran.

29 Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana.

30 Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horræorum qui imperaverunt in terra Seir.

D

31 Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom, antequam haberent regem filii Israël, fuerunt hi.

32 Bela filius Beor, noménque urbis ejus Denaba.

33 Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Bosra.

34 Cúmque mortuus esset Jobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

35 Hoc quoque mortuo regnavit prò eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit prò eo Semla de Masreca.

37 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saül de fluvio Rohoboth.

38 Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, noménque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducum Esaü, in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Jetheth.

41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon.

42 Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar.

43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui; ipse est Esaü pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joseph fratres apud patrem de crimine accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat. quare primum volentes illum occidere, consilio Judæ primo in cisternam detruditur, deinde venditur Ismaelitis insc.io Ruben: à patre autem existimante eum à fera occisum lugetur: interea Joseph in Ægyptum Putiphari venditur.

A

1 HAbitavit autem Jacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2 Et hæ sunt generationes ejus: Joseph cùm sexdecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris sui, accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3 Israël autem diligebat Joseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4 Videntes autem fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

B

5 Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi.

7 Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrósque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8 Responderunt fratres ejus. Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidiæ & odii fomitem ministravit.

9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim, adorare me.

C

10 Quod cùm patri suo & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram?

11 Invidebant ei igitur fratres sui: pater verò rem tacitus considerabat.

12 Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem.

13 Dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente.

14 Præstò sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuntia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichem.

D

15 Invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16 At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi ubi pascant greges.

17 Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto: audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18 Qui cùm vidissent eum procul, antequàm accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere.

19 Et mutuò loquebantur: Ecce somniator venit.

20 Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemúsque, Fera pessima devoravit eum: & tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

E

21 Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat. * Inf. 42.d.22.

22 Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem: sed projicite eum in cisternam hanc, quæ est in solitudine, manúsque vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri suo.

23 Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari & polymita.

24 Miserúntque eum in cisternam veterem, quæ non habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaëlitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum, portantes aromata, & resinam, & stacten, in Ægyptum.

F

26 Dixit ergo Judas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celaverimus sanguinem ipsius?

27 Melius est ut venundetur Ismaëlitis, & manus nostræ non polluantur: frater enim & caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

28 * Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaëlitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum. * Sup. 20.c.13.

29 Reversúsque Ruben ad cisternam, non invenit puerum.

30 Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, & ego quo ibo?

G

31 Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine hœdi, quem occiderant tinxerunt.

32 Mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: hanc invenimus, vide utrum tunica filii tui sit, an non?

33 Quam cùm agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Joseph.

34 Scissísque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35 Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36 Madianitæ vendiderunt Joseph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magistro militum.

CAPUT XXXVIII.

Judas ex uxore Chananæa tribus filiis susceptis, primum & deinde secundum Thamar copulavit: quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit, quo conceptos Phares & Zaram genuit.

A

1 EOdem tempore descendens Judas à fratribus suis divertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

2 * Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sue: & accepta uxore, ingressus est ad eam. * 1. Par. 2. a. 34.

3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4 * Rursúmque concepto fœtu, natum filium vocavit Onam. * Num 26. a. 19.

5 Tertium quoque peperit: quem appellavit Sela, quo nato, parere ultra cessavit.

6 Dedit autem Judas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7 * Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conspectu Domini: & ab eo occisus est. (*Num. 6.b.15.)

8 Dixit ergo Judas ad Onam filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10 Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

11 Quamobrem dixit Judas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur sicut fratres ejus. Quæ abiit & habitavit in domo patris sui.

12 Evolutis autem multis diebus mortua est filia Sue uxor Judæ: qui post luctum consolatione suscepta ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.

13 Nuntiatumque est Thamar quod socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves.

14 Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum, & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eò quod crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15 Quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim quòd nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17 Dixit: mittam tibi hœdum de gregibus. Rursúmque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18 Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19 Et surgens abiit: depositóque habitu, quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Judas hœdum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21 Interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix:

22 Reversus est ad Judam, & dixit ei: Non inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, numquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Judas: habeat sibi, certè mendacii arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiseram, & tu non invenisti eam.

24 Ecce autem post tres menses nuntiaverunt Judæ, dicentes: fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.

25 Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepi: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26 Qui, agnitis muneribus, ait: Justior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultrà non cognovit eam.

27 * Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero, atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens: (*Matt. 1. a. 3.)

28 Iste egredietur prior.

29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.

30 * Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara. (*1.Par. 2.a.4.)

CAPUT XXXIX

Cum prosperè ageret Joseph apud herum Putipharem, atque gratiosè totam administraret familiam, contemnens heram sæpius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem conjicitur: ubi custodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

1 Igitur Joseph ductus est in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaëlitarum, à quibus perductus erat.

2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavítque in domo domini sui.

3 Qui optime noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4 Invenitque Joseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum & universa quæ ei tradita fuerant,

5 Benedixítque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, & multiplicavit tam in ædibus, quàm in agris cunctam ejus substantiam:

6 Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Joseph pulchra facie, & decorus aspectu.

7 Post multos itaque dies, injecit domina sua oculos suos in Joseph, & ait: Dormi mecum.

8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9 Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10 Hujuscemodi verbis per singulos dies, & mulier molesta erat adolescenti: & ille recusabat stuprum.

11 Accidit autem quadam die ut intraret Joseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:

12 Et illa apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio, fugit & egressus est foras.

13 Cúmque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14 Vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coïret mecum: cúmque ego succlamassem,

15 Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16 In argumentum ergo fidei retentum

pallium ostendit marito revertenti domum,

17 Et ait: Ingressus est ad me servus Hebræus quem adduxisti ut illuderet mihi.

18 Cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19 His auditis dominus,& nimium credulus verbis conjugis,iratus est valdè:

20 * Tradiditque Joseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, & erat ibi clausus.

* Psal. 104. b. 17.

21 Fuit autem Dominus cum Joseph, & misertus illius,dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22 Qui tradidit in manu illius universos vinctos, qui in custodia tenebantur: & quidquid fiebat, sub ipso erat.

23 Nec noverat aliquid,cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo,& omnia opera ejus dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restituendum, alterum suspendio finiendum prædixit, quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

A

1 His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & pistor, domino suo.

2 Iratúsque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter pistoribus.)

3 Misit eos in carcerem principis militum,in quo erat vinctus & Joseph.

4 At custos carceris tradididit eos Joseph qui & ministrabat eis.Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur.

5 Videruntque ambo somnium nocte una, juxta interpretationem congruam sibi,

6 Ad quos cum introisset Joseph manè, & vidisset eos tristes:

7 Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

B

8 Qui responderunt, Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9 Narravit prior, præpositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10 In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas,& post flores uvas maturescere:

11 Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12 Respondit Joseph: hæc est interpretatio somnii: Tres propagines,tres adhuc dies sunt:

13 Post quos recordabitur Pharao ministerii tui,& restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut antè facere consueveras.

C

14 Tantùm memento mei, cum bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

15 Quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister quòd prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium. Quòd tria canistra farinæ haberem super caput meum:

17 Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

D

18 Respondit Joseph: Hæc est interpretatio somnii. Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19 Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce,& lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21 Restituítque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22 Alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

CAPUT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & spicis cùm nemo alius valeret interpretari, unicus Joseph interpretatur, ideoque toti Ægypto præficitur: & ex Aseneth data sibi à Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

A

1 Post duos annos vidit Pharao somnium.Putabat se stare super fluvium,

2 De quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis palustribus.

3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine, fœdæ confectæque macie: & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus:

4 Devoraverúntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5 Rursum dormivit,& vidit alterum somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque formosæ:

6 Aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ uredine oriebantur,

7 Devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem,

8 Et facto manè, pavore perterritus, misit ad omnes conjectores Ægypti cunctósque sapientes: & accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

B

9 Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum.

10 Iratus rex servis suis, me & magistrum pistorum retrudi jussit in carcerem principis militum:

11 Ubi una nocte uterque vidimus somnium præsagum futurorum.

12 Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

13 Audivimus quidquid posteà rei probavit eventus. Ego enim redditus sum officio meo: & ille suspensus est in cruce.

14 Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joseph totonderunt: ac veste mutata, obtulerunt ei.

15 Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audivi te sapientissimè conjicere.

16 Respondit Joseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

C

17 Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,

18 Et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ in pastu paludis virecta carpebant.

19 Et ecce has sequebantur aliæ septem

boves in tantum deformes & macilentæ, ut numquam tales in terra Ægypti viderim,

20 Quæ, devoratis & consumptis prioribus,

21 Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie & squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,

22 Vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23 Aliæ quoque septem tenues & percussæ uredine, oriebantur è stipula,

24 Quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus somnium, & nemo est qui edisserat.

25 Respondit Joseph: Somnium regis unum est: quæ facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26 Septem boves pulchræ, & septem spicæ D plenæ, septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnij comprehendunt.

27 Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

28 Qui hoc ordine complebuntur:

29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:

30 Quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: consumptura est enim fames omnem terram.

31 Et ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32 Quòd autem vidisti secundò ad eamdem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quòd fiat sermo Dei, & velociùs impleatur.

33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum Terræ Ægypti:

34 Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35 Qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non E consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium & cunctis ministris ejus.

38 Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39 Dixit ergo ad Joseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapientiorem & consimilem tui invenire potero?

40 *Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te præcedam.

Psal. 104. b. 21. 1. Mac. 2. f. 53. Act. 7. b. 10.

41 Dixitque rursus Pharao ad Joseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti.

42 Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit.

43 Fecitque eum ascendere super currum F suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti.

44 Dixit quoque rex ad Joseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45 Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Joseph ad terram Ægypti.

46 (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuivit omnes regiones Ægypti.

47 Venitque fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49 Tantáque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet.

50 * Nati sunt autem Joseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. G

Infr. 48. c. 20. 49. a. 5.

51 Vocavitque nomen primogeniti Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52 Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53 Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto:

54 Cœperunt venire septem anni inopiæ, quos prædixerat Joseph: & in universo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Joseph: & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra, aperuitque Joseph universa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppresserat fames.

57 Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joseph cogente fame, in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac duriter tractantur, & in carcerem conjiciuntur; tandem Simeone in vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccis cujusque inditam una cum frumento inscii referunt.

1 Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? A

2 Audivi quod triticum venumdetur in Ægypto: descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere & non consumamur inopia.

3 Descendentes igitur fratres Joseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

4 Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5 Ingressi sunt in terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan. B

6 Et Joseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cúmque adorassent eum fratres sui,

7 Et agnovisset eos, quasi ad alienos duriùs loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8 Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis.

9 Recordatúsque somniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis,

10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.

C 13 At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum: exploratores estis.

15 Jam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixistis utrùm vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo:

D 19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: Vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis in domos vestras.

20 * Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

* Inf. 43. 4. 5.

21 Et locuti sunt ad invicem: Meritò hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum videntes angustiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcircò venit super nos ista tribulatio.

22 E quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: * Nolite peccare in puerum: & non audistis me: en sanguis ejus exquiritur.

* Sup. 37. c. 22.

E 23 Nesciebant autem quòd intelligeret Joseph: eò quòd per interpretem loqueretur ad eos.

24 Avertítque se parumper, & flevit: & reversus locutus est ad eos.

25 Tollénsque Simeon, & ligans illis præsentibus, jussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis suprà cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27 Apertóque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28 Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti turbatique, mutuò dixerunt: Quidnam est hoc quod fecit nobis Deus?

F 29 Venerúntque ad Jacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes:

30 Locutus est nobis dominus terræ durè, & putavit nos exploratores esse provinciæ.

31 Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32 Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33 Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34 Fratrémque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores: & istum qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis, cùm frumenta effunderent singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritísque simul omnibus,

G 36 Dixit pater Jacob: Absque liberis me esse fecistis, Joseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37 Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi restituam.

38 At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater ejus mortuus est, & ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Ægrè impetrarunt fratres Joseph à patre ut in Ægyptum revertentes additis muneribus ac duplici pecunia, Benjamin secum ducerent: qui, invitati ad convivium educto Simeone de carcere, simul epulantur cum Joseph.

A 1 INterim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Consumptísque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios suos: Revertimini, & emite nobis pauxillum escarum.

3 Respondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille sub attestatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum,

4 Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, & ememus tibi necessaria.

5 Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut sæpe diximus denuntiavit nobis, dicens: *Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

* Sup. 42. d. 20.

B 6 Dixit eis Israël: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: & nos respondimus ei consequenter juxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quòd dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8 Judas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, & possimus vivere ne moriamur nos & parvuli nostri.

9 * Ego suscipio puerum: de manu mea require illum nisi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

* Inf. 44. e. 32.

10 Si non intercessisset dilatio, jam vice altera venissemus.

C 11 Igitur Israël pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: & illam, quam inveniſtis in ſacculis, reportate, ne fortè errore factum ſit.

13 Sed & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum.

14 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiſcum fratrem veſtrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quaſi orbatus abſque liberis ero.

15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: deſcenderuntque in Ægyptum, & ſteterunt coram Joſeph.

D 16 Quos cùm ille vidiſſet, & Benjamin ſimul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & inſtrue convivium: quoniam mecum ſunt comeſturi meridie.

17 Fecit ille quod ſibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18 Ibique exterriti dixerunt mutuò: propter pecuniam, quam retulimus priùs in ſaccis noſtris, introducti ſumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter ſubjiciat ſervituti, & nos, & aſinos noſtros.

19 Quamobrem in ipſis foribus accedentes ad diſpenſatorem domus,

20 Locuti ſunt: Oramus domine ut audias nos. * Jam antè deſcendimus ut emeremus eſcas:

* Sup. 41. A. 3.

21 Quibus emptis, cùm veniſſemus ad diverſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & invenimus pecuniam in ore ſaccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

E 22 Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis neceſſaria ſunt: non eſt in noſtra conſcientia quis poſuerit eam in marſupiis noſtris.

23 At ille reſpondit: Pax vobiſcum, nolite timere: Deus veſter, & Deus patris veſtri, dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris. Nam pecuniam, quam dediſtis mihi probatam ego habeo. Eduxítque ad eos Simeon,

24 Et introductis domum, attulit aquam, & laverunt pedes ſuos, deditque pabulum aſinis eorum.

25 Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joſeph meridie: audierant enim quòd ibi comeſturi eſſent panem.

F 26 Igitur ingreſſus eſt Joſeph domum ſuam, obtulerúntque ei munera, tenentes in manibus ſuis, & adoraverunt proni in terram.

27 At ille, clementer reſalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus-ne eſt pater veſter ſenex, de quo dixeratis mihi: Adhuc vivit?

28 Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſervus tuus pater noſter, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29 Attollens autem Joſeph oculos, vidit Benjamin fratrem ſuum uterinum, & ait: Iſte eſt frater veſter parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rurſum: Deus inquit, miſereatur tui, fili mi.

G 30 Feſtinavítque, quia commota fuerant viſcera ejus ſuper fratre ſuo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum flevit.

31 Rurſúmque lota facie egreſſus, continuit ſe, & ait: Ponite panes.

32 Quibus appoſitis ſeorſum Joſeph, & ſeorſum fratribus, Ægyptiis quoque qui veſcebantur ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujuſcemodi convivium.)

33 Sederunt coram eo primogenitus juxta primogenita ſua, & minimus juxta ætatem ſuam & mirabantur nimis.

34 Sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberúntque & inebriati ſunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Joſeph in ſacco Benjamin, jubet abſcondi Scyphum ſuum, & poſt eum inventum, revocat eos ab itinere, fratres furti arguit; Judas autem pro Benjamin ſe in ſervitutem offert.

A 1 PRæcepit autem Joſeph diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Imple ſaccos eorum frumento, quantum poſſunt capere, & pone pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci.

2 Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore ſacci junioris. Factúmque eſt ita.

3 Et orto manè dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis.

4 Jámque urbem exierant, & proceſſerant paululùm: tunc Joſeph acceſſito diſpenſatore domus: Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehenſis dicito: Quare reddidiſtis malum pro bono?

B 5 Scyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimam rem feciſtis.

6 Fecit ille ut juſſerat. Et apprehenſis per ordinem locutus eſt.

7 Qui reſponderunt: Quare ſic loquitur dominus noſter, ut ſervi tui tantum flagitii commiſerint?

8 Pecuniam quam invenimus in ſummitate ſaccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quo modo conſequens eſt ut furati ſimus de domo domini tui aurum vel argentum?

9 Apud quemcumque fuerit inventum ſervorum tuorum, quod quæris, moriatur, & nos erimus ſervi domini noſtri.

10 Qui dixit eis: Fiat juxta veſtram ſententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipſe ſit ſervus meus, vos autem eritis innoxii.

C 11 Itaque feſtinatò deponentes in terram ſaccos aperuerunt ſinguli.

12 Quos ſcrutatus, incipiens à majore uſque ad minimum, invenit ſcyphum in ſacco Benjamin.

13 At illi, ſciſſis veſtibus, oneratíſque rurſum aſinis reverſi ſunt in oppidum.

14 Primúſque Judas cum fratribus ingreſſus eſt ad Joſeph (necdum enim de loco abierat) omnéſque ante eum pariter in terram corruerunt.

D 15 Quibus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?

16 Cui Judas: quid reſpondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut juſtè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem ſervorum tuorum: & omnes ſervi ſumus domini mei, & nos, & apud quem inventus eſt ſcyphus.

17 Reſpondit Joſeph: Abſit à me ut ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſervus meus: vos autem abite liberi ad patrem veſtrum.

E 18 Accedens autem propiùs Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem

19 Dominus meus. * Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

*Sup. 42.c.13

20 Et nos respondimus tibi Domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est: cujus uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater verò teneré diligit eum.

F 21 Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22 Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23 * Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

*Sup. 43.a.3. & 5.

24 Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.

25 Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parùm tritici.

26 Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

G 27 Ad quæ ille respondit: * Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea.

*Sup. 37.c.20 & 33.

28 Egressus est unus, & dixistis: Bestia devoravit eum: & hucusque non comparet.

29 Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30 Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, & puer defuerit (cum anima illius ex hujus anima pendeat.)

31 Videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32 Ego propriè servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & spopondi dicens: * Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

*Sup. 43.b.9.

33 Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34 Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Ioseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharao una cum tota domo sua exultans, præcepit ut advectur pater cum universa domo sua in Ægyptum; idem multis verbis denuntiat Ioseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

A 1 NOn se poterat ultrà cohibere Joseph multis coràm astantibus, unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ,

2 Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

3 Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph, adhuc pater meus vivit? non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

B 4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cùm accessissent propè, * Ego sum, ait Joseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum.

*Act. 7. b.13.

5 Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur, quod vendidistis me in his regionibus: * pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.

*Infr. 50.d.20.

6 Biennium est enim quod cœpit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti.

7 Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.

8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & Dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

C 9 Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris.

10 Et habitabis in terra Gessen: erísque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua, & universa quæ possides.

D 11 Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.

12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin, vident quod os meum loquatur ad vos.

13 Nuntiate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: Festinate, & adducite eum ad me.

14 Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.

15 Osculatúsque est Joseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.

E 16 Auditúmque est, & celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph: & gavisus est Pharao, atque omnis familia ejus.

17 Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18 Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti ut comedatis medullam terræ.

19 Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum, & dicite: Tollite patrem vestrum, & properate quantocyùs venientes.

20 Nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra: quia omnes opes Ægypti vestræ erunt.

F 21 Feceruntque filii Israël, ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundùm Pharaonis imperium: & cibaria in itinere.

22 Singulis quoque proferri jussit binas stolas: Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis.

23 Tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti: & totidem asinas, triticum in itinere, panésque portantes.

24 Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

G 25 Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob,

26 Et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph filius tuus vivit: & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis.

27 Illi è contrà referebant omnem ordinem rei. Cúmque vidisset plaustra & universa quæ miserat, revixit spiritus ejus.

28 Et ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam & videbo illum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jacob renovata Dei promissione, cum universis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Ægyptum descendit: cui occurrens Joseph, suadet ut Pharaoni se esse pastores ovium dicant.

A 1 PRofectúsque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad puteum juramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,

2 Audivit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi: Jacob, Jacob, cui respondit: Ecce adsum.

3 Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

5 Surrexit autem Jacob à Puteo juramenti: * tulerúntque eum filii cum parvulis & uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem, (* Act. 7.b.15.)

6 Et omnia quæ possederat in Terra Chanaan: * venítque in Ægyptum cum omni semine suo, (* Jos. 24.a.5. Psal. 104.b.23. Isa.52.b.4.)

7 Filii ejus, & nepotes, filiæ, & cuncta simul progenies.

8 Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. * Primogenitus Ruben. (* Exod. 1.a.20. 6.c.14.)

9 Filii Ruben: Henoch & Phallu, & Hesron & Charmi.

B 10 Filii Simeon: & Jamuel & Jamin & Ahod, & Jachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis.

11 * Filii Levi: Gerson & Caath & Merari. (* Num. 26.a.5. 1.Par. 5.a.1. & 3.)

12 * Filii Juda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara, mortui sunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natíque sunt filii Phares, Hesron & Hamul. (* Exod. 6.c.15. 1.Par. 4.d.24.)

13 * Filii Issachar: Thola & Phua & Job & Semron. (* 1.Par. 6.a.1.)

14 Filii Zabulon: Sared & Elon & Jahelel.

15 Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua, omnes animæ filiorum ejus & filiarum, triginta tres. (* 1.Par. 2.a.3. 4.d.21.)

16 Filii Gad: Sephion & Haggi & Suni & Esebon & Heri & Arodi & Areli. (* 1 Par. 7.a.1.)

17 * Filii Aser: Jamne & Jesua & Jessui & Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel. (* 1.Par. 7.f.30.)

18 Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ suæ, & hos genuit Jacob sexdecim animas.

19 Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph & Benjamin.

20 * Natíque sunt Joseph filii in terra Ægypti, quos genuit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: Manasses & Ephraim. (* Sup. 41.g.50.)

21 Filii Benjamin: * Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared. (* 1 Par. 7.b.6. 8.a.1.)

C 22 Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim.

23 Filii Dan: Husim.

24 Filii Nephthali: Jasiel & Guni & Jeser & Sallem.

25 Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ suæ: & hos genuit Jacob: omnes animæ, septem.

26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex.

27 Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. * Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta. (* Deut. 10.d.22.)

28 Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Gessen.

29 Quò cùm pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eumdem locum: vidénsque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.

D 30 Dixítque pater ad Joseph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam & nuntiabo Pharaoni, dicámque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad me:

32 Et sunt viri pastores ovium, curámque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33 Cúmque vocaverit vos, & dixerit: est opus vestrum?

34 Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in Terra Gessen: quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

CAPUT XLVII.

Joseph, adventu patris & fratrum Pharaoni nuntiato, introducit Jacob cum filiis ad Pharaonem. Terra Gessen conceditur eis ad inhabitandum famísque tempore eos alit: porro fames tantum premit Ægyptum, ut, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimum ditatus jam moriturus adjurat Joseph de sua sepultura in Chanaan.

A 1 INgressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de Terra Chanaan: & ecce consistunt in Terra Gessen.

2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3 Quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4 Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan: petimúsque ut esse nos jubeas servos tuos in Terra Gessen.

5 Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis

terram

Terram Gessen. Quòd si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad Regem, & statuit eum coram eo : qui benedicens illi,

8 Et interrogatus ab eo : Quot sunt dies annorum vitæ tuæ ?

9 Respondit : dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt, parvi & mali, & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10 Et benedicto rege, egressus est foras.

C 11 Joseph vero patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Ramesses, ut præceperat Pharao.

12 Et alebat eos, omnémque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat, & oppresserat fames terram, maximè Ægypti & Chanaan.

14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

D 15 Cumque defecisset emptoribus pretium venit cuncta Ægyptus ad Joseph, dicens : da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia ?

16 Quibus ille respondit Adducite pecora vestra, & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17 Quæ cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & asinis : sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei : Non celabimus dominum nostrum, quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt : nec clam te est, quòd absque corporibus & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus : eme nos in servitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20 Emit igitur Joseph omnem Terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni,

21 Et cunctos populos ejus, à novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus,

22 Præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis : quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Joseph ad populos. En ut cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet : accipite semina, & serite agros.

24 Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis : quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25 Qui responderunt Salus nostra in manu tua est : respiciat nos tantùm dominus noster, & læti serviemus regi.

26 Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitavit ergo Israël in Ægypto de est, in Terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem & septem annis : factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

G 29 Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Joseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, * pone manum tuam sub femore meo : & facies mihi misericordiam & veritatem, ut non sepelias me in Ægypto : *Sup. 24.a.2.

30 Sed dormiam cum patribus meis: & auferas me de terra hac, condásque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Joseph : Ego faciam quod jussisti.

31 Et ille : Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israël Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Jacob ægrotantem invisit Joseph, cujus filios Manassen & Ephraïm Jacob sibi adoptat, ac benedicit minorem contradicente Joseph, majori præponens, & supra fratres partem unam Joseph tribuens.

A 1 HIs ita transactis, nuntiatum est Joseph quòd ægrotaret pater suus : qui, assumptis duobus filiis Manasse & Ephraïm, ire perrexit.

2 Dictúmque est seni : Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3 Et ingresso ad se ait : Deus omnipotens, apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan : Benedixitque mihi, *Sup. 28.c.13

4 Et ait : Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum : dabóque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

5 Duo ergo filii tui, qui * nati sunt tibi in Terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt : Ephraïm & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi. *Sup. 41.f.50 *Jos.13 b.7. & 29.

6 Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt : & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis,

B 7 Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, * mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, erátque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem. *Sup. 35.c.19

8 Videns autem filios ejus dixit ad eum : Qui sunt isti.

9 Respondit : Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10 Oculi enim Israël caligabant præ nimia senectute, & clarè videre non poterat. Applicitósque ad se deosculatus, & circumplexus eos.

11 Dixit ad filium suum : Non sum fraudatus aspectu tuo : insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cúmque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

C 13 Et posuit Ephraïm ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israël : Manassen verò in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuítque ambos ad eum.

14 Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraïm minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui major natu erat, commutans manus.

15 * Benedixitque Jacob filiis Joseph, & *Heb. 11.d.21

ait: Deus in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem. [*Sup. 31. d. 29. 32. a. 2.]

16 * Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. [Matt. 18. b. 10]

17 Videns autem Joseph quòd posuisset pater suus dextram manum super caput Ephraim, graviter accepit, & apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18 Dixitque ad Patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19 Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur: sed frater ejus minor, major erit illo: & semen illius crescet in gentes.

20 Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israël, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21 Et ait ad Joseph filium suum: En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. [*Jos. 15. b. 7. 16. a. 1.]

22 Do tibi * partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu * Amorrhæi in gladio & arcu meo. [*Jos. 24. b. 8.]

CAPUT XLIX.

Jacob moriturus singulis filiis suis benedicit, quarundam tamen benedictiones ob peccata in maledictionem & eorum objurgationem versa, futura illis prædicit: tandemque declarato sepulturæ suæ loco, moritur.

1 VOcavit autem Jacob filios suos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis. [Deut. 33. a. 6.]

2 Congregamini, & audite filii Jacob, audite Israël patrem vestrum:

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, major in imperio.

4 Effusus es sicut aqua, non crescas: * quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus. [*Sup. 35. d. 22. 1. Par. 5. a. 1.]

5 Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bellantia.

6 In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: * quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. [*Sup. 34. d. 25.]

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, & dispergam eos in Israël. [*Jos. 19. a. 1.]

8 Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui:

9 * Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum? [*1. Par. 5. a. 2.]

10 NON AUFERETUR sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. [*Joan. 13. 25. Matt. 2. b. 6.]

11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12 Pulchriores sunt oculi ejus vino, & dentes ejus lacte candidiores.

13 Zabulon in littore maris habitabit, & in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem quod esset bona: & terram quod optima, & supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16 Dan judicabit populum suum sicut & alia tribus in Israël.

17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retrò.

18 SALUTARE tuum expectabo Domine.

19 Gad, accinctus prœliabitur ante eum: & ipse accingetur retrorsum.

20 Aser pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.

21 Nephthali, cervus emissus, & dans eloquia pulchritudinis.

22 * Filius accrescens Joseph, filius accrescens & decorus aspectu: filiæ discurrerunt super murum. [*1 Par. 5. a.]

23 Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, inviderúntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est lapis Israël.

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere dividet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israël duodecim: hæc locutus est eis pater suus, benedixítque singulis, benedictionibus propriis.

29 Et præcepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi.

30 Contra Mambre in terra Chanaan, * quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in possessionem sepulchri: [*Sup. 23. d. 17]

31 Ibi sepelierunt eum & Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi & Lia condita jacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit: appositúsque est ad populum suum.

CAPUT L.

Joseph corpus patris aromatibus conditum curans, & adhibito luctu funebri, cum senioribus Ægypti proficiscitur ut in terra Chanaan sepeliat: quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi injuriam sibi timentes, benigne suscipit & consolatur, qui sibi mandatum dedisset de suis ossibus in Terram Chanaan, cum ex Ægypto sint migraturi, defe[r]endis in pace quievit.

1 QUod cernens Joseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum.

2 Præcepitque servis suis medicis ut ar

matibus condirent patrem.

3 Quibus jussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum, flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Joseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

* Sup. 47. b. 29.

5 Eo quòd pater meus adjuraverit me, dicens: En morior in sepulchro meo, * quod fodi mihi in terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem meum ac revertar.

6 Dixitque ei Pharao: Ascende & sepeli patrem tuum sicut adjuratus es.

B

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique majores natu Terræ Ægypti.

8 Domus Joseph cum fratribus suis, absque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in Terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus, & equites: & facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Atad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cum vidissent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: planctus magnus est iste Ægyptiis. Et idcircò vocatum est nomen loci illius, planctus Ægypti:

12 Fecerunt ergo filii Jacob sicut præceperat eis:

* Act. 7. b. 16.
* Sup. 23. c. 16

13 Et portantes eum in Terram Chanaan, * sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

C

14 Reversúsque est Joseph in Ægyptum cum fratribus suis, & omni comitatu, sepulto patre.

15 Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor sit injuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16 Mandaverunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui, & proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

* Sup. 45. a. 5.

20 * Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.

D

* Sup. 47. c. 12

21 Nolite timere: ego * pascam vos & parvulos vestros, consolatúsque est eos, & blandè ac leniter est locutus.

22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui, vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. * Filii quoque Machir, filii Manasse nati sunt in genibus Joseph.

* Num. 32. g. 19
* Heb. 11. d. 22

23 Quibus transactis, * locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob.

24 Cúmque adjurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos: * asportate ossa mea vobiscum de loco isto:

* Exod. 13. d. 19
* Jos. 24. g. 32

25 Mortuus est, expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto.

LIBER EXODI,

Hebraïcè veelle Semoth.

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt, quorum multiplicationem novus Pharao frustra impedire nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione; de obstetricum miseratione, & earum a Deo præmiatione.

1 HÆC sunt nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum cum Jacob: singuli cum domibus suis introïerunt:

A

* Gen. 46. a. 8.

2 Ruben, Simeon, Levi, Judas,

3 Issachar, Zabulon, & Benjamin,

4 Dan, & Nephthali, Gad & Aser.

5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Jacob, septuaginta: Joseph autem in Ægypto erat.

6 Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omníque cognatione illa,

7 * Filii Israël creverunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis impleverunt terram.

* Act. 7. c. 17.

8 Surrexit intereà rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph:

9 Et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est.

B

10 Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatísque nobis egrediatur de terra.

11 Proposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom & Ramesses.

12 Quantóque opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant:

13 Oderántque filios Israël Ægyptii, & affligebant illudentes eis:

14 Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omníque famulatu, quo in terræ operibus premebantur.

C

15 Dixit autem Rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,

16 Præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si fœmina, reservate.

17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.

18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

D

19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obste-

tricandi habent scientiam : & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20 Benè ergo fecit Deus obstetricibus : & crevit populus, confortatúsque est nimis.

21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.

22 Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens : Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite : quidquid feminini, reservate.

CAPUT II.

Moyses nascitur, aquis expositus, & inde extractus, at à matre sua nutritus jussu filiæ Pharaonis quæ ipsum adoptavit, propter Ægyptii cædem in Madian metu regis fugit, ubi accepta uxore Sephora filia Sacerdotis, duos genuit filios Gersam & Eliezer.

A

1 Egressus est post hæc vir de domo Levi : * & accepit uxorem stirpis suæ.

Inf. 6. c. 20. *Heb. 11. c. 23.*

2 Quæ concepit, & * peperit filium : & videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus.

3 Cúmque jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice, posuítque intùs infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,

4 Stante procul sorore ejus, & considerante eventum rei.

Act. 7. c. 11. Heb. 11. c. 23.

5 * Ecce autem descendebat filia Pharaonis, ut lavaretur in flumine : & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cùm vidisset fiscellam in papyrione, misit unam è famulabus suis : & allatam

6 Aperiens, cernénsque in ea parvulum vagientem, misertà ejus, ait : De infantibus Hebræorum est hic.

B

7 Cui soror pueri : Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum ?

8 Respondit : Vade. Perrexit puella & vocavit matrem suam.

9 Ad quam locuta filia Pharaonis : Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi : ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nutrivit puerum : adultúmque tradidit filiæ Pharaonis.

10 Quem illa adoptavit in locum filii, vocavítque nomen ejus Moyses, dicens : Quia de aqua tuli eum.

Heb. 11. c. 24

11 In diebus illis postquam creverat Moyses, * egressus est ad fratres suos : viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis.

12 Cúmque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussum Ægyptium abscondit sabulo.

13 Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes : dixitque ei qui faciebat injuriam : Quare percutis proximum tuum?

C

14 Qui respondit : Quis te constituit principem & judicem super nos ? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait : Quomodò palam factum est verbum istud?

15 Audivítque Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen : qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in terra Madian, & sedit juxta puteum.

16 Erant autem sacerdoti Madian septem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam : & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17 Supervenere pastores, & ejecerunt eas : surrexítque Moyses, & defensis puellis, adaquavit oves earum.

18 Quæ cùm revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas : Cur velociùs venistis solito?

19 Responderunt : Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum : insuper & hausit aquam nobiscum, potúmque dedit ovibus.

D

20 At ille : Ubi est ? inquit. Quare dimisistis hominem ? vocate eum ut comedat panem.

Inf. 18. a. 3. 1. Par. 23. b. 15

21 Juravit ergo Moyses quòd habitaret cum eo. * Accepítque Sephoram filiam ejus uxorem :

22 Quæ peperit ei filium, quem vocavit Gersam, dicens : Advena fui in terra aliena. Alterum verò peperit, quem vocavit Eliezer, dicens : Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23 Post multum verò temporis mortuus est rex Ægypti : & ingemiscentes filii Israël, propter opera vociferati sunt : ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.

25 Et respexit Dominus filios Israël, & cognovit eos.

CAPUT III.

Dominus Moysi, oves Iethro soceri pascenti, in rubo ardente & incombusto apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Israël de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptiis.

A

1 Moyses autem pascebat oves Jethro soceri sui sacerdotis Madian : cúmque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.

Act. 7. d. 30.

2 * Apparuítque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi : & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur.

3 Dixit ergo Moyses : Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

B

4 Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait : Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.

5 At ille : Ne appropies, inquit, huc : solve calceamentum de pedibus tuis : locus enim, in quo stas, terra sancta est.

Mat. 22. d. 32 Marc. 12. c. 26 Luc. 20. f. 37.

6 Et ait : Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Abscondit Moyses faciem suam : non enim audebat aspicere contra Deum.

7 Cui ait Dominus : Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præsunt operibus :

D

8 Et sciens dolorem ejus, descendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & spatiosam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hevæi, & Jebuzæi.

9 Clamor ergo filiorum Israël venit ad me : vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israël de Ægypto.

11 Dixítque Moyses ad Deum : Quis sum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israël de Ægypto

D 12 Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quòd miserim te: cùm eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.

13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen ejus? quid dicam eis?

14 Dixit Deus ad Moysen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Israël: QUI EST, misit me ad vos.

E 15 Dixitque iterum Deus ad Moysen: Hæc dices filiis Israël: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.

16 Vade, & congrega seniores Israël, & dices ad eos: Dominus Deus Patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, dicens: Visitans visitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto:

F 17 Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18 Et audient vocem tuam, ingredierisque tu, & seniores Israël, ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.

G 19 Sed ego scio quòd non dimittet vos rex Ægypti ut eatis, nisi per manum validam.

20 Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post hæc dimittet vos.

21 Dabóque gratiam populo huic coram Ægyptiis: * cùm egrediemini, non exibitis vacui:

*Inf. 11.a.3. & 12. 6.35.

22 Sed postulabit mulier à vicina sua & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios, & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.

CAPUT IV.

Moyses suæ missioni tribus signis à Deo acceptis, variè se excusat, ab hac missione; tandem acquiescit, reditque in Ægyptum cum uxore & filiis: Angelus minatur Moysi mortem; hinc uxor circumcidit filium. Aaron fratri Moysi occurrit, simulque venerunt ad filios Israel.

A 1 RESpondens Moyses, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.

3 Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4 Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, versáque est in virgam.

5 Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

B 6 Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7 Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterùm, & erat similis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9 Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

C 10 Ait Moyses: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.

11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? nonne ego?

12 Perge igitur, * & ego ero in ore tuo: docebóque te quid loquaris.

*Mat. 10.b.20

13 At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14 Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron frater tuus Levites, scio quòd eloquens sit: ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidénsque te lætabitur corde.

D 15 Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, * & ostendam vobis quid agere debeatis.

*Inf. 7. a. 2.

16 Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18 Abiit Moyses, & reversus est ad Jethro socerum suum, dixítque ei: Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Jethro: Vade in pace.

E 19 Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade & revertere in Ægyptum: Mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20 Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversúsque est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21 Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum: Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22 Dicésque ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israël:

F 23 Dixi tibi: dimitte filium meum ut serviat mihi; & noluisti dimittere eum: & ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24 Cúmque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25 Tulit illicò Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26 Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.

G 27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, & osculatus est eum.

28 Narravítque Moyses Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum: & signa quæ mandaverat.

29 Venerúntque simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israël.

30 Locutúsque est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moysen: & fecit signa coram populo,

31 Et credidit populus. Audierúntque quòd visitasset Dominus filios Israël, & quòd respexisset afflictionem illorum: & proni adoraverunt.

CAPUT V.

Moyses & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt. qua ille contemnens, gravius Israëlitas premit negatis paleis: quod audiens Moyses orat pro eis Dominum.

A 1 POst hæc ingressi sunt Moyses & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.

2 At ille respondit: Quis est Dominus ut audiam vocem ejus, & dimittam Israël: nescio Dominum, & Israël non dimittam.

3 Dixerúntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortè accidat nobis pestis aut gladius.

4 Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyses & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5 Dixítque Pharao: Multus est populus terræ: videtis quòd turba succreverit: quantò magis si dederitis eis requiem ab operibus?

B 6 Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens:

7 Nequaquam ultrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut priùs: sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

8 Et mensuram laterum, quam priùs faciebant imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcircò vociferantur, dicentes: Eamus, & sacrificemus Deo nostro.

9 Opprimantur operibus, & expleant ea: ut non acquiescant verbis mendacibus.

10 Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: non do vobis paleas.

11 Ite, & colligite sicubi invenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere vestro.

12 Dispersúsque est populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.

C 13 Præfecti quoque operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, ut priùs facere solebatis, quando dabantur vobis paleæ.

14 Flagellatíque sunt qui præerant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut priùs, nec heri, nec hodie.

15 Venerúntque præpositi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra servos tuos?

16 Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & injustè agitur contra populum tuum.

17 Qui ait: Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus & sacrificemus Domino.

18 Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.

D 19 Videbántque se præpositi filiorum Israël in malo, eò quòd diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.

20 Occurrerúntque Moysi & Aaron, qui stabant ex adverso, egredientibus à Pharaone:

21 Et dixerunt ad eos: Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbuistis ei gladium, ut occideret nos.

22 Reversúsque est Moyses ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?

23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberasti eos.

CAPUT VI.

Deus animat Moysen, ei revelat nomen suum Jehova, solaturque Israëlitas per Moysen, terra Chanaan promissione; recensitur genealogia Ruben; Simeonis & Levi, usque ad Moysen & Aaron.

A 1 DIxitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quæ facturus sum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robusta ejiciet illos de terra sua.

2 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus,

3 Qui apparui Abraham, Isaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4 Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5 Ego audivi gemitum filiorum Israël, quo Ægyptii oppresserant eos: & recordatus sum pacti mei.

6 Ideò dic filiis Israël: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Ægyptiorum, & eruam de servitute: ac redimam in brachio excelso, & judiciis magnis.

B 7 Et assumam vos mihi in populum, & ero vester Deus: & scietis quòd ego sum Dominus Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo Ægyptiorum:

8 Et induxerim in terram super quam levavi manum meam, ut darem eam Abraham, Isaac & Jacob: dabóque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9 Narravit ergo Moyses omnia filiis Israël: qui non acquieverunt ei, propter angustiam spiritus, & opus durissimum.

10 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Israël, de terra sua.

12 Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israël non audiunt me: & quo modo audiet Pharao, præsertim cùm incircumcisus sim labiis?

C 13 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Israël, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Israël de Terra Ægypti.

14 * Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii Ruben primogeniti Israëlis: Henoch & Phallu, Hesron & Charmi.

15 Hæ cognationes Ruben * Filii Simeon: Jamuël & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & * Saül filius Chananitidis: hæ progenies Simeon.

16 Et hæc nomina filiorum Levi per con-

* Gen. 46. b. 9 Num. 26 a. 5. 1. Par. 5. a. 1. *1. Par. 4. d. 2.

nationes suas: Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta septem.

17 * Filii Gerson Lobni & Semei, per cognationes suas.

18 * Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel, anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

19 Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ cognationes Levi per familias suas.

20 Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem suam: quæ peperit ei Aaron & Moysen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

21 Filii quoque Isaar: Core, & Nepheg & Zechri.

22 Filii quoque Oziel: Misaël & Elisaphan & Sethri.

23 Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Nahasson, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filii quoque Core: Aser, & Elcana, & Abiasaph. Hæ sunt cognationes Coritarum.

25 At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. Hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas.

26 Iste est Aaron & Moyses, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Israël de Terra Ægypti per turmas suas.

27 Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israël de Ægypto: Iste est Moyses & Aaron,

28 In die qua locutus est Dominus ad Moysen in Terra Ægypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moyses coram Domino: En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharao.

*1 Par. 6. a. 1. 23. a. 6. *Num. 3. c. 19. 26. g. 57. 58. 1. Par. 6. a. 2. 23. b. 18.

CAPUT VII.

Moyses & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem: similia faciunt magi Pharaonis suis incantationibus, quam ob causam Pharaonis animus induratur, ne dimittat Hebræos.

1 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2 * Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israël de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo signa & ostenta mea in Terra Ægypti,

4 Et non audiet vos: immittámque manum meam super Ægyptum & educam exercitum & populum meum filios Israël de terra Ægypti per judicia maxima.

5 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Ægyptum, & eduxerim filios Israël de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyses octoginta annorum & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

9 Cùm dixerit vobis Pharao: Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus, tulitque Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in colubrum.

11 * Vocavit autem Pharao sapientes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas & arcana quædam similiter.

12 Projeceruntque singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13 Induratúmque est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15 Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas: & stabis in occursum ejus super ripam fluminis: & virgam, quæ conversa est in draconem tolles in manu tua.

16 Dicésque ad eum: Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto: & usque ad præsens audire noluisti.

17 Hæc igitur dicit Dominus: In hoc scies quòd sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur, & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptii bibentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quàm in saxeis.

20 Feceruntque Moyses & Aaron sicut præceperat Dominus: * & elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone & servis ejus, quæ versa est in sanguinem.

21 Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit sanguis in tota terra Ægypti.

22 * Feceruntque similiter malefici Ægyptiorum incantationibus suis; & induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut præceperat Dominus.

23 Avertitque se, & ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24 Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25 Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

*Sap. 4. d. 15. *2. Tim. 4. b. 8. *Inf. 17. b. 5. Ps. 77. f. 44. *Sap. 17. b. 7.

CAPUT VIII.

Secunda Ægypti plaga est ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum & quarta muscarum; propter quas rursum promittit Pharao se filios Israël dimissurum, quod non facit.

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi,

2 Sin autem nolueris dimittere, ecce ego

percutiam omnes terminos tuos ranis.

3 Et ebulliet fluvius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum, & in domos servorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum:

4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes servos tuos, intrabunt ranæ.

5 Dixítque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam super fluvios ac super rivos & paludes, & educ ranas super Terram Ægypti.

B 6 Et extendit Aaron manum super aquas Ægypti, & ascenderunt ranæ, operuerúntque Terram Ægypti.

* Sup. 7. b. 7. 7 * Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxerúntque ranas super Terram Ægypti.

8 Vocavit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam Populum ut sacrificet Domino.

9 Dixítque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecer pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te & à domo tua & à servis tuis & à populo tuo: & tantùm in flumine remaneant.

10 Qui respondit: Cras. At ille: Juxta, C inquit verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11 Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt.

12 Egressíque sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni.

D 13 Fecítque Dominus juxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14 Congregaverúntque eas in immensos aggeres, & computruit terra.

15 Videns autem Pharao quòd data esset requies, ingravavit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16 Dixítque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ: & sint sciniphes in universa Terra Ægypti.

17 Fecerúntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussítque pulverem terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam Terram Ægypti.

18 Fecerúntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non potuerunt: eráque sciniphes tam in E hominibus quàm in jumentis.

19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic, induratúmque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dominus.

20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, & sta coram Pharaone egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21 Quod si non dimiseris eum, ecce ego dimittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muscarum, & implebuntur domus Ægyptiorum muscis diversi generis, & universa terra F in qua fuerint.

22 Faciámque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscæ: & scias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23 Ponamque divisionem inter populum meum & populum tuum: cras erit signum istud.

* Sup. 17. b9. 24 Fecítque Dominus ita. * Et venit musca gravissima in domos Pharaonis & servorum ejus, & in omnem Terram Ægypti: corruptáque est terra ab hujuscemodi muscis.

25 Vocavítque Pharao Moysen & Aaron, & ait eis: Ite & sacrificate Deo vestro in G terra hac.

26 Et ait Moyses: Non potest ita fieri: abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. Quòd si mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

27 Viam trium dierum pergemus in solitudinem: & sacrificabimus Domino Deo nostro, * sicut præcepit nobis.

* Sup. 3 f. 18. 28 Dixítque Pharao: Ego dimittam vos ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto, verumtamen longiùs ne abeatis, rogate pro me.

29 Et ait Moyses: Egressus à te, orabo Dominum: & recedet musca à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus cras: verumtamen noli ultrà fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30 Egressúsque Moyses à Pharaone, oravit Dominum.

31 Qui fecit juxta verbum illius, & abstulit muscas à Pharaone, & à servis suis, & à populo ejus: non superfuit ne una quidem.

32 Et ingravatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in jumentis, sexta ulcerum, septima grandinis, tonitruorum & fulminum; ob quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet, & rursum se obdurat. nullus autem filiorum Israël in his malis ullum patitur damnum.

A 1 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

2 Quod si adhuc renuis, & retines eos:

3 Ecce manus mea erit super agros tuos: & super equos, & asinos, & camelos, & boves, & oves, pestis valdè gravis.

4 Et faciet Dominus mirabile, inter possessiones Israël, & possessiones Ægyptiorum, ut nihil omninò pereat ex his quæ pertinent ad filios Israël.

B 5 Constituítque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuáque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Israël nihil omninò periit.

7 Et misit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ possidebat Israël. Ingravatúmque est cor Pharaonis & non dimisit populum.

8 Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

9 Sitque pulvis super omnem Terram Ægypti: erunt enim in hominibus & jumentis ulcera, & vesicæ turgentes, & in universa Terra Ægypti.

10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum: factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & in jumentis:

C 11 Nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera quæ in illis erant, & in omni Terra Ægypti:

12 Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitque Dominus ad Moysen: Manè consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

15 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuum: ut scias quod non sit similis mei in omni terra.

14 Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peste, peribisque de terra.

D 16 * Idcircò autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

* Rom. 9.d.17.

17 Adhuc retines populum meum, & non vis dimittere eum?

18 En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata est, usque in præsens tempus.

19 Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua & omnia quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20 Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos & jumenta in domos:

21 Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos & jumenta in agris.

22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cælum, ut fiat grando in universa terra Ægypti super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri in Terra Ægypti.

E

23 * Extenditque Moyses virgam in cælum, & dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super terram Ægypti.

* Sap. 16.c.16 & 19.

24 Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè numquam apparuit in universa Terra Ægypti ex quo gens illa condita est.

25 Et percussit grando in omni Terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26 Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israël grando, non cecidit.

F 27 Misitque Pharao, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus justus: ego & populus meus, impii.

28 Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultrà maneatis.

29 Ait Moyses: Cùm egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: ut scias quia Domini est terra:

30 Novi autem quòd & tu, & servi tui, necdum timeatis Dominum Deum.

G 31 Linum ergo & hordeum læsum est, eò quòd hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret:

32 Triticum autem & far non sunt læsa, quia serotina erant.

33 Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt tonitrua & grando, nec ultrà stillavit pluvia super terram.

34 Videns autem Pharao quòd cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:

35 Et ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israël, sicut præceperat Dominus per manum Moysi.

CAPUT X.

Octavum signum seu plaga est locustarum: quibus ablatis, obduratus Pharao nec quidem juxta conditum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum; propter quas permittit Pharao ut exeant, sed omnium, etiam pecorum missionem urgente Moyse, idem denegat, Moysique minatur mortem.

A 1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & servorum illius: ut faciam signa mea hæc in eo.

2 Et narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis quia ego Dominus.

3 Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Usquequò non vis subjici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

4 * Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos.

* Sap. 16.b.9.

B 5 Quæ operiat superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini. Corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6 Et implebunt domos tuas, & servorum tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est à Pharaone.

7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequò patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. Nonne vides quod perierit Ægyptus.

C 8 Revocaveruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite sacrificate Domino Deo vestro: quonam sunt qui ituri sunt?

9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis; est enim solemnitas Domini Dei nostri.

10 Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos vestros, cui dubium est quòd pessimè, cogitetis?

11 Non fiet ita, sed ite tantùm viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque ejecti sunt de conspectu Pharaonis.

D 12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, & devoret omnem herbam quæ residua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyses virgam super terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa & nocte: & manè facto, ventus urens levavit locustas.

14 Quæ ascenderunt super universam Terram Ægypti: & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec posteà futuræ sunt.

E 15 Operuerúntque universam superficiem terræ vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihilque omninò virens relictum est in lignis & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

16 Quamobrem festinus Pharao vocavit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum & in vos.

17 Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam.

18 Egressúsque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

F 19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam projecit in mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.

20 Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël.

21 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cælum: & sint tenebræ super Terram Ægypti, tam densæ ut palpari queant:

22 Extendítque Moyses manum in cælum, & factæ sunt tenebræ horribiles in universa Terra Ægypti tribus diebus.

23 * Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: * Ubicumque autem habitabant filii Israël, lux erat.

*Sap. 17.a.2. *Sap. 18.a.1.

24 Vocavítque Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tantum vestræ & armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

G 25 Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula, quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27 Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28 Dixítque Pharao ad Moysen: Recede à me, & cave ne ultrà videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29 Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultrà faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægyptiis spoliationem quæ post stragem peracta est.

A 1 Et dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2 * Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea, & aurea.

3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis * Fuítque Moyses vir magnus valde in Terra Ægypti coram servis Pharaonis & omni populo.

*Sup. 3.g.22. *Inf. 12.e.35. *Eccli. 45.a.1.

B 4 Et ait: Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Ægyptum.

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis qui sedet in solio ejus, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.

C 6 Erítque clamor magnus in universa Terra Ægypti, qualis nec ante fuit, nec posteà futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios & Israël.

8 Descendéntque omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: Egredere tu, & omnis populus qui subjectus est tibi: post hæc egrediemur.

D 9 Et exivit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao ut multa signa fiant in terra Ægypti.

10 Moyses autem & Aaron fecerunt omnia ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël de terra sua.

CAPUT XII.

Paschalis agni immolandi & comedendi ritu declarato ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminaribus illito, Angelus cæsis omnibus Ægypti primogenitis, Israelitas intactos relinquit, qui cum spoliis & divitiis Ægypti, egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, & tempore habitationis Israel in Ægypto.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti:

2 Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad universum cœtum filiorum Israël, & dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

4 Sin autem minor est numerus, ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui junctus est domui suæ juxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.

5 Erit autem agnus absquè macula, masculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hœdum.

6 Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabítque eum universa multitudo filiorum Israël ad vesperam.

B 7 Et sument de sanguine ejus ac ponent super utrúmque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantùm assum igni: caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quidquam ex eo usque manè, si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12 Et transibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiámque omne primogenitum in Terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram Ægypti.

C

14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israël, à primo die usque ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.

17 Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

*Lev. 23.a.5. *Num. 28.c.16

18 Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam, comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam.

19 Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israël, tam de advenis quàm de indigenis terræ.

20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

D

21 Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & immolate Phase.

*Hebr. 11.c.28

22 * Fasciculúmque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrûm egrediatur ostium domus suæ usquè manè.

23 Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cúmque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24 Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis ceremonias istas.

26 Et cùm dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27 Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatúsque populus adoravit.

28 Et egressi filii Israël fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

E

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, * usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

*Sup. 11.b.5. *Sap. 18.a.5.

30 Surrexítque Pharao nocte, & omnes servi ejus, cunctáque Ægyptus, & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31 Vocatísque Pharao Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israël: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32 Oves vestras & armenta assumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Urgebántque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

*Sup. 11.a.2.

35 Fecerúntque filii Israël * sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestémque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis: & spoliaverunt Ægyptios.

F

37 Profectíque sunt filii Israël de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absque parvulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39 Coxerúntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant: & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autem filiorum Israël qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de Terra Ægypti.

42 Nox ista est observabilis Domini, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc observare debent omnes filii Israël in generationibus suis.

G

43 Dixítque Dominus ad Moysen & Aaron: Hæc est Religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem servus emptitius circumcidetur, & sic comedet.

45 Advena & mercenarius non edent ex eo.

*Num. 9.b.12. *Joan. 19.g.36

46 * In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, nec * os illius confringetis.

47 Omnis cœtus filiorum Israël faciet illud.

48 Quòd si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur priùs omne masculinum ejus, & tunc ritè celebrabit: erítque si-

cui indigena terræ : si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinantur apud vos.

50 Fecerúntque omnes filii Israël sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

51 Et eadem die eduxit Dominus filios Israël de Terra Ægypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Iubet Deus sibi offerri primogenita hominum & pecorum, & liberationis ab Ægypto religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde Israëlem educit Deus non per Philisthiim, sed per desertum; ossa Ioseph secum defert, & columna ignis ac nubis est dux itineris.

A

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens :

2 * Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israël, tam de hominibus quàm de jumentis:mea sunt enim omnia.

* Inf. 34. c. 19. Lev. 27 c. 26. Num. 8 c. 16. Luc. 2. c. 23.

3 Et ait Moyses ad populum : Mementote diei hujus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto, ut non comedatis fermentatum panem.

4 Hodie egredimini mense novarum frugum.

5 Cúmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Hevæi & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6 Septem diebus vesceris azymis : & in die septimo erit solemnitas Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus : non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

B

8 Narrabísque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos : & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10 Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore à diebus in dies.

11 Cúmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam :

12 * Separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis : quidquid habueris masculini sexus consecrabis Domino.

* Infr. 22. d. 29 & 34. c. 16. Ezech. 44. 8. 30.

13 Primogenitum asini mutabis ove : quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

C

14 Cúmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens : Quid est hoc? respondebis ei : in manu forti eduxit nos Dominus de Terra Ægypti de domo servitutis.

15 Nam cùm induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum : idcircò immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16 * Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos : eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

* Deut. 6. b. 8.

17 Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus per viam terræ Philisthiim quæ vicina est : reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Ægyptum :

D

18 Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta mare rubrum : & armati ascenderunt filii Israël de Terra Ægypti.

19 Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum : eò quòd adjurasset filios Israël, dicens : * Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

* Gen. 50. d. 24

20 Profectíque de Socoth castrametati sunt in Ethan in extremis finibus solitudinis.

21 * Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis : ut dux esset itineris utroque tempore.

* Num. 14. c. 14 1. Cor. 10. a. 1. Esdr. 9. 8. 19.

22 Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharao cum suis Israëlem persequitur, Angelus in columna nubis medium se interponit, Moyses dividit mare rubrum, quod sicco pede transeunt Hebræi; Ægyptii tum ab Angelo, tum ab aquis recurrentibus, cum universo equitatu ac curribus submerguntur.

A

1 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens :

2 Loquere filiis Israël : Reversi castrametentur è regione Phihahiroth, quæ est inter Magdalum & mare contra Beelsephon : in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3 Dicturúsque est Pharao super filiis Israël : Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4 Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos : & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus. Sciéntque Ægyptii quia ego sum Dominus. Fecerúntque ita.

B

5 Et nuntiatum est regi Ægyptiorum quòd fugisset populus : immutatúmque est cor Pharaonis & servorum ejus super populo, & dixerunt : Quid voluimus facere ut dimitteremus Israël, ne serviret nobis ?

6 Junxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7 Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit : & duces totius exercitus.

8 Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israël : at illi egressi erant in manu excelsa.

9 * Cúmque persequerentur Ægyptii vestigia præcedentium, repererunt eos in castris super mare : omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

* 1. Mac. 4. a. 9. Ios. 24. b. 6.

C

10 Cúmque appropinquasset Pharao, levantes filii Israël oculos, viderunt Ægyptios post se : & timuerunt valdè : clamaverúntque ad Dominum,

11 Et dixerunt ad Moysen : Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideò tulisti nos ut moreremur in solitudine : quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto ?

12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in AEgypto dicentes : Recede à nobis ut serviamus AEyptiis? multùm enim

melius erat servire eis, quàm mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, & videte magnalia Domini quæ facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultrà videbitis usque in sempiternum.

D 14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiscantur.

16 Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradiantur filii Israël in medio mari per siccum.

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequantur vos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus atque in equitibus ejus.

19 Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat castra Israël, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum.

E 20 Stetit inter castra Ægyptiorum & castra Israël: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21 Cúmque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum: divisáque est aqua.

22 * Et ingressi sunt filii Israël per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextera eorum & læva.

F 23 Persequentésque Ægyptii ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris.

24 Jámque advenerat vigilia matutina, * & ecce respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum:

25 Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27 Cúmque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibúsque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

G 28 Reversæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29 Filii autem Israël perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:

30 Liberavitque Dominus in die illa Israël de manu Ægyptiorum.

31 Et viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

* Ps. 77. b. 13. 104. d. 37. Psalm. 113 a. 3 Heb. 11 f. 29.

* Sup. 13. c. 15

CAPUT XV.

Moyses & Israëlitæ, gratiis Deo cum cantu persolutis, veniunt in Marath; ubi amaritudine aquarum à Mose versa in dulcedinem, pergunt in Elim, ubi 12. fontes & 70. palmæ erant.

A 1 TUnc * cecinit Moyses & filii Israël carmen hoc Domino: & dixerunt: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.

2 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4 Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in Mari rubro.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6 Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua, Domine, percussit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.

B 8 Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.

9 Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10 Flavit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11 Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

12 Extendisti manum tuam, & devoravit eos terra.

13 Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14 Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthim.

C 15 Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16 Irruat super eos formido & pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.

17 Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & ultrà.

19 Ingressus est enim eques Pharao cum curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israël ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20 Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris,

21 Quibus præcinebat, dicens: Cante-

* Sup. 10. d. 20

* Isai. 12. a. 2. Ps. 117. c. 14.

30 Et sabbatizavit populus die septimo.

31 Appellavítque domus Israël nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustúsque ejus quasi similæ cum melle.

G 32 Dixit autem Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retrò generationes, ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de Terra Ægypti.

33 Dixítque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & repone coram Domino, ad servandum in generationes vestras,

34 Sicut præcepit Dominus Moysi. Posuítque illud Aaron in tabernaculo, reservandum.

*2 Esdr. 9.d.21. Judith. 5.c.15.

35 * Filii autem Israël comederunt Man quadraginta annis donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequò tangerent fines terræ Chanaan.

36 Gomor autem decima pars est Ephi.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim ob aquæ penuriam filiis Israël, dat Dominus aquam de petra: Amalecitæ invadunt Hebræos, sed pugnante Iosue, & in monte Moyse extensis manibus orante, vincuntur.

A 1 IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israël de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

*Num. 20.a.4.

2 Qui jurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3 Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac jumenta, siti?

4 Clamavit autem Moyses ad Dominum, B dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum & lapidabit me.

5 Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israël: & virgam qua * percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

*Sup. 14.c.21 Psal.77 b.15. 1.Cor. 10.a.4.

6 En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiésque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israël:

7 Et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israël, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Estne Dominus in nobis, an non?

C 8 * Venit autem Amalec: & pugnabat contra Israël in Raphidim.

*Deut. 25.d.17 Judith. 4.c.13. Sap.11. a.3.

9 Dixítque Moyses ad Josue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalecitas, ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10 Fecit Josue ut locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis.

11 Cúmque levaret Moyses manus, vincebat Israël: sin autem paululùm remisisset, superabat Amalec.

D 12 Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13 Fugavítque Josue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Josue: delebo enim memoriam Amalec sub cœlo.

15 Ædificavítque Moyses altare, & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16 Quia manus solii Domini, & bellum Domini, erit contra Amalec à generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Iethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reduxit: & auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset sanum consilium Moysi dedit in constituendis judiciorum magistratibus, qui minora dijudicent.

1 CUmque audisset Jethro, sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat Deus Moysi, & Israëli populo suo, & quòd eduxisset Dominus Israël de Ægypto: A

2 Tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat.

3 Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre: * Advena fui in terra aliena.

*Sup. 2.d.22.

4 Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Jethro cognatus Moysi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6 Et mandavit Moysi dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7 Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum: salutaverúntque se mutuo verbis pacificis. Cúmque intrasset tabernaculum,

8 Narravit Moyses cognato suo cuncta quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis propter Israël; universúmque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quòd liberaverat eos Dominus. B

9 Lætatúsque est Jethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israëli, eò quòd eruisset eum de manu Ægyptiorum,

10 Et ait, Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti.

11 Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eò quòd * superbè egerint contra illos.

*Sup. b.14. 5. b.7.10. c.10.14 b.8.

12 Obtulit ergo Jethro cognatus Moysi holocausta & hostias Deo: venerúntque Aaron & omnes seniores Israël, ut comederent panem cum eo coram Deo. C

13 Altera autem die sedit Moyses, ut judicaret populum, qui assistebat Moysi à manè usque ad vesperam.

14 Quod cùm vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de manè usque ad vesperam?

15 Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cúmque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & ostendam præcepta Dei & leges ejus.

17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18 Stulto labore consumeris & tu & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, * solus illud non poteris sustinere:

*Deut. 1. c.12.

19 Sed audi verba mea atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum:

20 Ostendásque populo ceremonias & ritum colendi, viámque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

D

21 Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

22 Qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodò judicent: leviúsque sit tibi, partito in alios onere.

23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24 Quibus auditis, Moyses fecit omnia quæ ille suggesserat.

25 Et electis viris strenuis de cuncto Israël constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26 Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò judicantes.

27 Dimisítque cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

CAPUT XIX.

Israëlitæ motis castris veniunt in Sina: Moses jussu Dei ascendit in montem, monita ejus refert ad populum, qui sanctificari jubetur, ut descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

A

1 Mense tertio egressionis Israël de terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.

Num. 15.c.18

2 Nam profecti de Raphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt, in eodem loco, ibique Israël fixit tentoria è regione montis.

3 Moyses autem ascendit ad Deum, * vocavítque eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Israël.

*Act.7. c.38.

4 * Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi.

*Deut. 29.a.2.

5 Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea est enim omnis terra.

6 * Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta, hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israël.

*Psal. 23 a.1. *1. Pet. 2. b. 9.

7 Venit Moyses: & convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus.

B

8 Respondítque omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cúmque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9 Ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyses verba populi ad Dominum.

10 Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, lavéntque vestimenta sua.

11 Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

C

12 Constituésque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem *, nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

*Heb. 12.c.

13 Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet. cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.

14 Descendítque Moyses de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cúmque lavissent vestimenta sua,

15 Ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Jamque advenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangórque buccinæ vehementiùs perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.

17 Cúmque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

D

18 * Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: erátque omnis mons terribilis.

*Deut. 4. b.11.

19 Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in majus, & prolixiùs tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei.

20 Descendítque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moysen in cacumen ejus. Quò cum ascendisset,

21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum, ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22 Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos.

23 Dixítque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24 Cui ait Dominus, Vade, descende, ascendésque tu, & Aaron tecum, sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos.

25 Descendítque Moyses ad populum & omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Angelus vice Dei ex Sina monte decalogum promulgat toti populo, sed ei mavult Moyse internuncio mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum; ac terreum aut lapideum de infectis lapidibus altare facere jubetur ad quod non sit per gradus ascendendum.

1 Locu-

A

1 LOcutusque est Dominus cunctos sermones hos.

2 * Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3 Non habebis deos alienos coram me.

4 * Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

*Deut. 5. a. 6. Psal. 80. c. 11. * Lev. 26. a. 1. Deut. 4. c. 15. Iosue 24. c. 14.

B

6 Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

7 * Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

8 * Memento ut diem sabbati sanctifices.

9 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.

11 * Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.

12 * Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13 * Non occides.

14 Non mœchaberis.

15 Non furtum facies.

16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Psal. 96. b. 7. * Lev. 19. c. 12. Deut. 5. b. 11. Matt. 5. e. 33. * Infr. 31. c. 13. Ezech. 20. b. 12. Deut. 5. b. 14. * Gen. 2. a. 2. * Deut. 5. b. 16. Matth. 15. a. 4. Ephes. 6. a. 2. * Matt. 5. c. 21.

C

17 Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

18 Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montémque fumantem: & perterriti ac pavore concussi, steterunt procul.

19 Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

20 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos, venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

21 Stetitque populus de longè. * Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22 Dixit prætereà Dominus ad Moysen: Hæc dices filiis Israël: Vos vidistis quòd de cœlo locutus sim vobis:

23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

Rom. 7. b. 7. 13. c. 9. * Deut. 18. c. 16. Heb. 12. e. 18.

D

24 * Altare de terra facietis mihi, & * offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

25 * Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.

* Infr. 27. b. 8. 38. a. 7. * Deut. 27. a. 5. Iosue 8. f. 31.

26 Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptitios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagam, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bovem.

A

1 HÆc sunt judicia quæ propones eis.

2 * Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: & in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4 Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo.

* Deut. 15. c. 12. Ierem. 34. c. 14.

B

5 Quòd si dixerit servus: Diligo dominum meum, & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6 Offeret eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem ejus subulâ: & erit ei servus in sæculum.

7 Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9 Sin autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10 Quòd si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias & vestimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12 * Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

* Lev. 24. c. 17.

C

13 Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: * constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur.

16 Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ morte moriatur.

17 * Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo:

19 Si surrexerit, & ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas ejus & impensas in medicos restituat.

* Deut. 19. a. 3. * Lev. 20. b. 9. Prov. 20. c. 20. Matt. 15. a. 4. Marci 7. b. 10.

D

20 Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21 Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subjacebit pœnæ, quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta, reddet animam pro anima.

D

E

24 * Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

*Lev. 24.d.20 Deut. 19.d.21 Matt. 5 f.38.

25 Adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26 Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ, similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

F

29 Quòd si bos cornupeta fuerit ab heri & nudiustertius, & contestati sunt dominum ejus, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30 Quòd si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit, simili sententiæ subjacebit.

G

32 Si servum ancillámque invaserit triginta siclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33 Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34 Reddet Dominus cisternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & divident pretium; cadaver autem mortui inter se dispertient.

36 Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri & nudiustertius: & non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

Furti damnique illati pœna, depositi, commodati, conducti atque stupri lex, maleficorum, bestialitatis, sacrificii idololatriæ supplicium: advena, vidua, & pupillo nocentium pœna; mutui, usuræ & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum, primitiarum, primogenitorum: de carne à bestiis primogenita.

A

1 SI quis furatus fuerit bovem aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, & quatuor oves pro una ove.

*2.Reg. 12.b.6.

2 Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

3 Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur.

4 Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni æstimatione restituet.

B

6 Si egressus ignis invenerit spinas, & comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

7 Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet.

8 Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi sui.

9 Ad perpetrandam fraudem, tam in bove, quàm in asino, & ove ac vestimento: & quidquid damnum inferre potest, ad deos utriusque causa perveniet: & si illi judicaverint, duplum restituet proximo suo.

10 Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, & omne jumentum, ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullúsque hoc viderit:

11 Jusjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipiétque dominus juramentum, & ille reddere non cogetur.

C

12 * Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

*Gen. 31.f.39

13 Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui à proximo suo quidquam horum mutuò postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente, reddere compelletur.

15 Quod si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet maximè si conductum venerat pro mercede operis sui.

16 * Si seduxerit quis virginem nec dum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

*Deut. 22.d.28

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18 Maleficos non patieris vivere.

19 Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

20 * Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli.

*Lev. 10.a.4.

D

21 Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti.

22 * Viduæ & pupillo non nocebitis,

*Zach. 7.c.10.

23 Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24 Et indignabitur furor meus, percutiámque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

26 * Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante Solis occasum reddes ei.

*Deut. 24.c.15

27 Ipsum enim est solum, quo operitur indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

28 Diis non detrahes, * & principi populi tui non maledices.

*Act. 25.b.5.

29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

*Sup. 13.a.2. b.12. Inf. 34. c.19. Ezech. 44.g.30

30 De bobus quoque, & ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

31 Viri sancti eritis mihi: * carnem, quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed projicietis canibus.

*Lev. 22.a.8

CAPUT XXIII.

Leges præfixa judicibus: bos & asinus inimici serviendus: non accipienda judicibus munera, de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis: promittit Deus se populo Angelum in ducem itineris præmissurum, & præmium servantibus præcepta: de idololatria & fœdere Chananæorum fugiendis, atque eis exterminandis.

1 NOn suscipies vocem mendacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium.

2 Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.

3 Pauperis quoque non misereberis in judicio.

4 * Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. [*Deut. 22.a.1.]

5 Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.

6 Non declinabis in judicium pauperis.

7 Mendacium fugies. * Insontem & justum non occides: quia aversor impium. [*Deut. 16 d.16 Eccl. 20 d.31.]

8 * Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.

9 Peregrino molestus non eris. Scitis enim advenarum animas: quia & ipsi * peregrini fuistis in Terra Ægypti. [*Dan. 13.f.53 Gen. 40 a.6.]

10 Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

11 Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri: ita facies in vinea & in oliveto tuo.

12 Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, * sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum quando egressus es de Ægypto: * non apparebis in conspectu meo vacuus. [*Sup. 13 a.3.4. *Inf. 34.c.22 *Deut. 16.d.16 Eccl. 35 a.6.]

16 Et solemnitatem messis primitivorum operis tui, quæcumque seminaveris in agro, solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17 * Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. [*Inf. 34.c.23.]

18 Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solemnitatis meæ usque manè. [*Deut. 16.d.16.]

19 * Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. * Non coques hœdum in lacte matris suæ. [*Inf. 34.d.26.]

20 Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paravi. [*Deut. 14.c.21]

21 Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cùm peccaveris, & est nomen meum in illo. [*Deut. 7.b.11.]

22 * Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. [*Inf. 33.a.2. Iof. 24. b.11.]

23 * Præcedétque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæúmque, & Hevæum, & Jebusæum, quos ego conteram.

24 Non adorabis deos eorum: nec coles eos: non facies opera eorum, sed * destrues eos, & confringes statuas eorum. [*Deut. 7.d.22.]

25 Servietísque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26 Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27 Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorúmque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28 Emittens * crabrones priùs, qui fugabunt Hevæum, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. [*Deut. 7.e.20.]

29 Non ejiciam eos a facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ.

30 Paulatimque expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas terram.

31 Ponam autem terminos tuos à Mari rubro usque ad Mare Palæstinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32 * Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. [*Inf. 34 b.15 Deut. 7. a.2.]

33 Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

CAPUT XXIV.

Moses à Deo latas leges ad populum refert, populus eas accepit: & fœdus fancit inter Deum & populum, oblatis Domino sacrificiis, fœderisque sanguine in populum resperso. Moyses, cæteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat: ubi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permansit.

1 MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul.

2 Solúsque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3 Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.

4 Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & mane consurgens ædificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israël.

5 Misitque juvenes de filiis Israël, & obtulerunt holocausta, immolaverúntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6 Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7 Assuméns que volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8 Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est * sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. [*Heb. 9.c.20.]

9 Ascenderúntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israël:

10 Et viderunt Deum Israël: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cùm serenum est.

11 Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi, ut doceas eos.

13 Surrexerunt Moyses & Josue minister ejus: ascendénsque Moyses in montem Dei,

D 14 Senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.

15 Cúmque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,

16 Et habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17 Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israël.

18 Ingressúsque Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPUT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam fœderis, mensam panum propositionis, & septiceps candelabrum, cunctaque illis pertinentia; horum omnium monstratur exemplar.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël, ut tollant mihi primitias ab * omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas.

* Inf. 35. a. 5.

3 Hæc sunt autem quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,

4 Hyacinthum & purpuram, coccúmque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

5 Et pelles arietum rubricatas, pelléſque ianthynas, & ligna setim:

6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7 Lapides onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8 Faciéntque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9 * Juxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi & omnium vasorum in cultum ejus: sicque facietis illud:

* Heb. 9. a. 2.

10 Arcam de lignis setim compingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium: altitudo cubitum similiter ac semissem:

11 Et deaurabis eam auro mundissimo intus & foris: faciésque supra coronam auream per circuitum:

12 Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13 Facies quoque vectes de lignis setim, & operies eos auro.

14 Inducésque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

B 15 Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16 Ponésque in arca testificationem quam dabo tibi.

17 Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18 Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19 Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20 Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciántque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca,

21 In qua pones testimonium quod dabo tibi.

22 Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israël.

C 23 Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem.

24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciésque illi labium aureum per circuitum,

25 Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26 Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27 Subter coronam erunt circuli aurei ut mittantur vectes per eos, & possit mensa portari.

28 Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendum mensam.

29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30 Et pones super mensam panes propositionis, in conspectu meo semper.

D 31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos, & sphærulas, ac lilia, ex ipso procedentia.

32 Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33 Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulâque simul & lilium: & tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulâque simul & lilium. Hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili:

34 In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos, & lilia.

35 Sphærulæ sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36 Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

37 Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum ut luceant ex adverso.

38 Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39 Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.

40 * Inspice, & fac secundùm exemplar quod tibi in Monte monstratum est.

* Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44.

CAPUT XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Mosaïci, veli, arcæ, propitiatorii, mensæ, candelabri, & tentorii, juxta suas quæque mensuras.

A 1 Tabernaculum verò ita facies: Decem cortinas de bysso retorta, &

hyacintho, ac purpura, coccóque bis tincto, variatas opere plumarios facies.

2 Longitudo cortinæ unius habebit viginti octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius mensuræ fient universa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi jungentur mutuò, & aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4 Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.

5 Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit aptari.

B 6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.

7 Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: & latitudo quatuor: æqua erit mensura sagorum omnium.

9 E quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.

10 Facies & quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.

11 Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur ansæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

C 12 Quod autem superfuerit in sagis quæ parantur tecto, id est, unum sagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13 Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum de janthinis pellibus.

15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim,

16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

D 17 In lateribus tabulæ, duæ incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18 Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum.

19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur.

20 In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt,

E 21 Quadraginta habentes bases argenteas, binæ bases singulis tabulis supponentur.

22 Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulas,

23 Et rursum alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24 Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt, similis junctura servabitur.

25 Et erunt simul tabulæ octo, bases harum argenteæ sexdecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26 Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,

27 Et quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam:

28 Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

F 29 Ipsas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.

30 Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi * in Monte monstratum est.

31 Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

* Sup. 25.4.40.

32 Quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

G 33 Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo & Sanctuarium & Sanctuarii sanctuaria dividentur.

34 Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35 Mensámque extra velum, & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta: opere plumarii.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

CAPUT XXVII.

Altare holocaustorum & atrium tabernaculi; tentorium, columna, & oleum lucernarum parari jubentur, & earum accensio.

A 1 Facies & altare de lignis * setim: quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

* Inf. 38.1.5.

2 Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: & operies illud ære.

3 Faciésque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes atque fuscinulas, & ignium receptacula. Omnia vasa ex ære fabricabis.

4 Craticulámque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5 Quos pones subter arulam altaris: erítque craticula usque ad altaris medium.

6 Facies & vectes altaris de lignis setim duos, quos operies laminis æneis:

B 7 Et induces per circulos, erúntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8 * Non solidum, sed inane & cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.

* Sup. 20.24.

9 Facies & atrium tabernaculi, in cujus australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11 Similiter & in latere aquilonis per

longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea.

12 In latitudine verò atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.

13 In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & bases totidem.

15 Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16 In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17 Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.

18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bysso retorta & habebit bases æneas.

19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & cerimonias, tam paxillos ejus quàm atrii ex ære facies.

20 Præcipe filiis Israël ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, pilóque contusum: ut ardeat lucerna semper

21 In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut usque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum à filiis Israël.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

1 APplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israël, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciésque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipiéntque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccúmque bis tinctum & byssum.

6 Facient autem superhumerale de auro & hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8 Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto & bysso retorta.

9 Suméstque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israël:

10 Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero juxta ordinem nativitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israël, inclusos auro atque circumdatos:

12 Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israël. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13 Facies & uncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem cohærentes, quas inseres uncinis.

15 Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccóque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17 Ponésque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18 In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus.

20 In quarto chrysolitus, onychinus, & berillus. Inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebúntque nomina filiorum Israël: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22 Facies in rationali catenas sibi invicem cohærentes ex auro purissimo:

23 Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24 Catenásque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.

27 Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsùm, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28 Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & à se invicem rationale & superhumerale nequeant separari.

29 Portabítque Aaron nomina filiorum Israël in rationali judicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30 Pones autem in rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israël in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32 In cujus medio suprà erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facilè rumpatur.

33 Deorsùm verò, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis

cincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34 Ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursúmque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35 * Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

* Eccl. 46.b.13

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37 Ligabísque eam vitta hyacinthina, & erit super tiaram,

38 Imminens fronti Pontificis. Portabítque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israël, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus eis sit Dominus.

G 39 Stringésque tunicam bysso, & tiaram byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40 Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras, in gloriam & decorem:

41 Vestiésque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabísque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque ad femora:

43 Et utentur eis Aaron & filii ejus, quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare, ut ministrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritúsque oblationis pro illo, & qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis, quotidie offerendis.

A 1 Sed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. * Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

* Lev. 9.a.2.

2 Panésque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4 Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cúmque laveris patrem, cum filiis suis aqua,

5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali & rationali quod constringes balteo.

6 Et pones tiaram in capite ejus, & laminam sanctam super tiaram,

7 Et oleum unctionis fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingésque balteo,

9 Aaron scilicet & liberos ejus, & impones eis mitras: erúntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

B 10 * Applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponéntque Aaron & filii ejus manus super caput illius,

* Lev. 1.a.3.

11 Et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12 Sumptúmque de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

13 * Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum jecoris ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres incensum super altare:

* Lev. 3.a.3.

C 14 Carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra castra, eo quòd pro peccato sit.

15 Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16 Quem cùm mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17 Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotáque intestina ejus ac pedes pones super concisas carnes, & super caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.

19 Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20 Quem cùm immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundésque sanguinem super altare per circuitum.

D 21 Cúmque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratísque ipsis & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, armúmque dextrum, eò quòd sit aries consecrationis:

23 Tortámque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24 Ponésque omnia super manus Aaron & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino.

25 Suscipiésque universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabísque illud elevatum coram Domino, & cedet in partem tuam.

E 27 Sanctificabísque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti,

28 Quo initiatus est Aaron & filii ejus, cedéntque in partem Aaron & filiorum ejus, jure perpetuo à filiis Israël: quia primitiva sunt initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino:

29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus utetur illa qui Pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario.

31 Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto:

32 Quibus vescetur Aaron & filii ejus. * Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent,

* Lev. 8.f.31. 24.b.9. Matt. 12.a.4.

33 Ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34 Quòd si remanserit de carnibus consecratis, sive de panibus usque manè, combures reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt.

F 35 Omnia quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filiis ejus. Septem diebus consecrabis manus eorum:

36 Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare, cùm immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. Omnis qui tetigerit illud, sanctificabitur.

*Num. 28.a.3.

38 Hoc est quod facies in altari: * Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter,

39 Unum agnum manè, & alterum vesperè,

40 Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

41 Alterum verò agnum offeres ad vesperam juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea quæ diximus, in odorem suavitatis:

42 Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam, ut loquar ad te.

43 Ibique præcipiam filiis Israël, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44 Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.

45 Et habitabo in medio filiorum Israël, erόque eis Deus.

46 Et scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, & pecunia in usus tabernaculi exigenda, labri ænei construendi pro lotione sacerdotum, unguenti sacri pro ungendis sacerdotibus & vasis templi, unctionis thymiamatis & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

A 1 Facies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim,

2 Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

3 Vestiésque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciésque ei coronam aureolam per gyrum.

4 Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes & altare portetur.

5 Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, & inaurabis.

6 Ponésque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7 Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud:

8 Et quando collocabit eas ad vesperam, uret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras:

9 Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.

10 Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

*Num. 1.a.2.

12 * Quando tuleris summam filiorum Israël juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recensiti.

*Lev. 27.c.25 Num.3 g.47. Ezech. 45.d.12

13 Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. * Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino.

14 Qui habetur in numero, à viginti annis & supra, dabit pretium.

15 Dives non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet.

16 Susceptámque pecuniam, quæ collata est a filiis Israël, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.

17 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

G 18 Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponésque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua,

19 Lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes,

20 Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino,

21 Ne fortè moriantur, legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones,

22 Locutúsque est Dominus ad Moysen,

23 Dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta,

24 Casiæ autem quingentos siclos, in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:

25 Faciésque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,

26 Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,

27 Mensámque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,

28 Et holocausti, & universam supellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.

29 Sanctificabísque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.

D 30 Aaron & filios ejus unges, sanctificabísque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filiis quoque Israël dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32 Caro hominis non ungetur ex eo, & juxta compositionem ejus non facietis aliud, quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.

33 Homo quicumque tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

34 Dixítque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia:

35 Faciésque thymiama compositum opere

unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & sanctificatione dignissimum.

36 Cùmque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.

37 Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38 Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad constructionem tabernaculi ac caeterorum quae dicta sunt: de sabbati observatione, & de duabus lapideis tabulis legis a Domino Moysi datis.

A

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Ecce vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda,

3 Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere,

4 Ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære.

5 Marmore, & gemmis, & diversitate lignorum.

B

6 Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta quæ præcepi tibi:

7 Tabernaculum fœderis, & arcam testimonii, & propitiatorium, quod super eam est, & cuncta vasa tabernaculi,

8 Mensámque & vasa ejus, candelabrum purissimum cum vasis suis, & altaria thymiamatis.

9 Et holocausti, & omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10 Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti & filiis ejus, ut fungantur officio suo in sacris.

11 Oleum unctionis, & thymiama aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.

12 Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

C

13 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: * Videte ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis, quia ego Dominus qui sanctifico vos.

** Sup. 20. b. 8. Ezech. 20. b. 12*

14 Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15 Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino: omnis qui fecerit opus in hac die morietur.

D

16 Custodiant filii Israël Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum

17 Inter me & filios Israël, signúmque perpetuum. * Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in septimo ab opere cessavit.

** Gen. 2. a. 2.*

18 Deditque Dominus Moysi, completis hujuscemodi sermonibus in monte Sinai, * duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

** Deut. 9. b. 10.*

CAPUT XXXII.

Mose absente, populus vitulum aureum conflat & adorat, ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur: de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aaronem objurgato, idololatras occidi jubet, cæterisque veniam impetrat iterum conscenso monte.

A

1 Videns autem populus quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversùs Aaron, dixit: * Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignorámus quid acciderit.

** Act. 7. e. 40.*

2 Dixítque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de uxorum filiorúmque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.

3 Fecítque populus quæ jusserat, deferens inaures ad Aaron.

4 * Quas cùm ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem, dixerúntque: Hi sunt dii tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

** Psal. 105. c. 19.*

5 Quod cùm vidisset Aaron, ædificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: cras solemnitas Domini est.

B

6 Surgentésque manè, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & * sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

** 1. Cor. 10. b. 7.*

7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: * Vade, descende: peccavit populus tuus, quem eduxisti de Terra Ægypti.

** Deut. 9. b. 12.*

8 Recesserunt citò de via, quam ostendisti eis, fecerúntque sibi vitulum conflatilem, & adoraverunt atque immolantes ei hostias, dixerunt: * Isti sunt dii tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

** 3. Reg. 12. g. 28*

9 Rursúmque ait Dominus ad Moysen: * Cerno quòd populus iste duræ cervicis sit:

** Inf. 33. a. 3. Deut. 9. c. 13.*

10 Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciámque te in gentem magnam.

C

11 Moyses autem orabat Dominum Deum suum dicens: * Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robusta?

** Ps. 105. d. 25. Num. 14. c. 13.*

12 Ne quæso dicant Ægyptii: callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret è terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui.

13 Recordare Abraham, Isaac & Israël, servorum tuorum, quibus jurasti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper.

** Gen. 12. b. 7. 15 b. 7. 48. c. 16.*

14 Placatúsque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversùs populum suum.

D

15 Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua, scriptas ex utraque parte,

16 Et factas opere Dei: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

17 Audiens autem Josue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnæ auditur in castris.

18 Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.

19 Cùmque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, & choros: iratúsque valdè projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis:

E

20 Arripiénsque vitulum quem fecerant, combussit, & contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israël.

21 Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?

22 Cui ille respondit: Ne indignetur Dominus meus: tu enim nosti populum istum, quòd pronus sit ad malum:

23 Dixerunt mihi: Fac nobis deos qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra Ægypti, nescimus quid acciderit.

24 Quibus ego dixi: Quis vestrûm habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projeci illud in ignem, egressúsque est hic vitulus.

25 Videns ergo Moyses populum quòd esset nudatus, (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat,)

F 26 Et stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, jungatur mihi. Congregatíque sunt ad eum omnes filii Levi:

27 Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.

28 Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.

29 Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

G 30 Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31 Reversúsque ad Dominum, ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, fecerúntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32 Aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.

33 Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34 Tu autem vade, & duc populum istum quò locutus sum tibi: Angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35 Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis à Moyse, populus deponit ornatum suum, & suum luget delictum: placatur Deus, & loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu, & populus tuus quem eduxisti de Terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: * Semini tuo dabo eam:

2 Et * mittam præcursorem tui Angelum, ut ejiciam * Chananæum & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum,

3 Et intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, * quia populus duræ cervicis es: ne fortè disperdam te in via.

4 Audiénsque populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo.

*Gen. 12.b.7. *Sup. 32.g.34. *Inf. 24.c.11. Deut. 7.d.22. *Sup. 32.b.6. Deut. 9.c.13.

5 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israël: Populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6 Deposuerunt ergo filii Israël ornatum suum à monte Horeb.

B 7 Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, extra castra.

8 Cumque egrederetur Moyses ad Tabernaculum, surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebántque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9 Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturque cum Moyse.

10 Cernentibus universis quòd columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabántque ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.

C 11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cúmque ille reverteretur in castra, minister ejus Josue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo.

12 Dixit autem Moyses ad Dominum: Præcipis ut educam populum istum, & non indicas mihi quem missurus es mecum: præsertim cùm dixeris: Novi te ex nomine, & invenisti gratiam coram me.

13 Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc.

14 Dixitque Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15 Et ait Moyses: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto.

D 16 In quo enim scire poterimus ego & populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram?

17 Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud, quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, & teipsum novi ex nomine.

18 Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

19 Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & * miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.

*Rom. 9.c.15.

20 Rursúmque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.

21 Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22 Cúmque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec transeam:

23 Tollámque manum meam, & videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

CAPUT XXXIV.

Moyses novis paratis tabulis prodit in montem, ubi tergum Dei videt: prohibitaque gentium societate & idololatria, datísque præceptis de primogenitis, sabbato, azymis, cæterísque festis, &

post 40. dierum jejunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

A

1 AC deinceps: * Praecide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum & scribam super eas verba, quae habuerunt tabulae quas fregisti.

*Deut. 10.a.1.

2 Esto paratus manè, ut ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3 Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque & oves non pascantur è contra.

4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte consurgens ascendit in montem Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5 Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Domini.

6 Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multae miserationis, ac verax.

7 Qui * custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, * nullúsque apud te per se innocens est. * Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem.

* Deut. 5.a.10. * Ier. 32.c.18 * Psal. 142.a.2 * Ier. 32.c.18 * Deut. 5.a.9.

8 Festinúsque Moyses, curvatus est pronus in terram, & adorans,

9 Ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (populus enim durae cervicis est) & auferas iniquitates nostras atque peccata, nósque possideas.

B

10 Respondit Dominus: Ego * inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quae numquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

*Deut. 5.a.2. * Ier. 32.g.40

11 Observa cuncta quae hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhaeum, & Chananaeum, & Hethaeum, & Pherezaeum quoque, & Hevaeum, & Jebusaeum.

12 Cave ne unquam cum habitatoribus terrae illius jungas amicitias, quae sint tibi in ruinam:

13 Sed aras eorum destrue, confringe statuas lucósque succide:

14 Noli adorare Deum alienum, Dominus zelotes nomen ejus, Deus aemulator.

15 * Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cùm fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulacra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis.

* Sup. 23.g.32 Deut. 7.a.2. *3.Reg. 11.a.2.

16 * Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne postquam ipsae fuerint fornicatae, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

C

17 Deos conflatiles non facies tibi.

18 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut praecepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Aegypto.

19 * Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit, de cunctis animantibus, tam de bobus, quàm de ovibus, meum erit.

*Sup. 13.a.2. b.12.22 c.25.

20 Primogenitum asini redimes ove: sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

22 * Solemnitatem Hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuae triticeae, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.

* Sup. 23.c.15

23 * Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israël.

* Sup. 23.d.17 Deut 16.d.6.

24 Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terrae tuae, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

D

25 * Non immolabis super fermento sanguinem hostiae meae: neque residebit manè de victima solemnitatis Phase.

*Sup. 23.d.18 19.

26 Primitias frugum terrae tuae offeres in domo Domini Dei tui. * Non coques hoedum in lacte matris suae.

* Sup. 23.d.19

27 Dixítque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba haec quibus & tecum & cum Israël * pepigi foedus.

28 Fuit * ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis * verba foederis decem.

* Sup. 24. d. 18. * Deut. 4.b.13

29 Cúmque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron & filii Israël cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.

31 Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quàm principes synagogae. Et postquàm locutus est ad eos,

32 Venerunt ad eum etiam omnes filii Israël: quibus praecepit cuncta quae audierat à Domino in monte Sinai.

33 * Impletisque sermonibus, posuit velamen super faciem suam,

*2.Cor. 3.c.13.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israël omnia quae sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Praecipitur sabbatum, petuntur primitiae & donaria, ac artifices ad construenda omnia quae dicta sunt, quibus deputati a Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

A

1 IGitur congregata omni turba filiorum Israël dixit ad eos: Haec sunt quae jussit Dominus fieri.

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo occidetur.

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4 Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israël: Iste est sermo quem praecepit Dominus, dicens:

5 Sperate apud vos primitias Domino: * Omnis voluntarius & prono animo offerat ea Domino: aurum & argentum, & aes,

* Sup. 25.a.2.

6 Hyacinthum & purpuram coccúmque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum,

7 Pelléisque arietum rubricatas, & janthinas, ligna setim,

8 Et oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiama suavissimum,

9 Lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhumeralis & rationalis.

10 Quisquis vestrûm sapiens est, veniat, & faciat quod Dominus imperavit.

B 11 Tabernaculum scilicet & tectum ejus, atque operimentum, annulos & tabulata cum vectibus, & paxillos & bases:

12 Arcam & vectes, propitiatorium, & velum quod ante illud oppanditur:

13 Mensam cum vectibus & vasis, & propositionis panibus:

14 Candelabrum ad luminaria sustentanda vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15 Altare thymiamatis, & vectes & oleum unctionis & thymiama ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16 Altare holocausti, & craticulam ejus æneam cum vectibus & vasis suis: labrum & basim ejus:

17 Cortinas atrii cum columnis & basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18 Paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis suis:

19 Vestimenta quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

C 20 Egressáque omnis multitudo filiorum Israël de conspectu Moysi,

21 Obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat,

22 Viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est.

23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccúmque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & ianthinas,

24 Argenti ærisque metalla obtulerunt Domino, lignáque setim in varios usus.

25 Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum, ac byssum,

26 Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27 Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad superhumerale & rationale,

28 Aromatáque & oleum ad luminaria concinnanda & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris suavissimi componendum.

D 29 Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria ut fierent opera quæ jusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israël voluntaria Domino dedicaverunt.

30 Dixitque Moyses ad filios Israël: * Ecce vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda.

* Sup. 31.a.2.

31 Implevítque eum Spiritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia, & omni doctrina,

32 Ad excogitandum, & faciendum opus in auro & argento, & ære,

33 Sculpendísque lapidibus, & opere carpentario, quidquid fabrè adinveniri potest,

34 Dedit in corde ejus: Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan:

35 Ambos erudivit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii, de hyacintho, ac purpura, coccóque bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plusquam opus esset donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

A 1 Fecit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis vir sapiens*, quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum, ut scirent fabrè operari quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt, & quæ præcepit Dominus.

* Sup. 26.a.1.

2 Cúmque vocasset eos Moyses & omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus,

1. Par. 22.d.19

3 Tradidit eis universa donaria filiorum Israël. Qui cùm instarent operi, quotidie manè vota populus offerebat.

4 Unde artifices venire compulsi,

5 Dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est.

6 Jussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat ultrà in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis.

7 Eò quòd oblata sufficerent & superabundarent.

B 8 Fecerúntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem, de bysso retorta, & hyacintho, & purpura coccóque bis tincto, opere vario & arte polymita:

9 Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor: Una mensura erat omnium cortinarum.

10 Conjunxítque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter.

12 Ut contra se invicem venirent ansæ, & mutuò jungerentur.

13 Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret unum tabernaculum.

14 Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15 Unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: unius mensuræ erant omnia saga:

16 Quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.

17 Fecítque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

C 19 Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliúdque desuper velamentum de pellibus ianthinis.

20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22 Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23 E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum,

24 Cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebatur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26 Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27 Contra occidentem verò, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28 Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retrò:

29 Quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30 Ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sexdecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

D 31 Fecit & vectes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,

32 Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34 Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35 Fecit & velum de hyacintho & purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36 Et quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis.

37 Fecit tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssóque retorta, opere plumarii:

38 Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, baséisque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, Cherubin, mensa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, pro quo thymiama componitur.

E 1 Fecit autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2 Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3 Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4 Vectes quoque fecit de lignis setim, quos vestivit auro,

5 Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6 Fecit & propitiatorium, id est oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac semis in latitudine.

7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii:

8 Cherub unum in summitate unius partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii,

B 9 Extendentes alas, & tegentes propitiatorium, séque mutuò & illud respicientes,

10 Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11 Circumdeditque eam auro mundissimo, & fecit illi labium aureum per gyrum.

12 Ipsíque labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, & super eandem, alteram coronam auream.

13 Fudit & quatuor circulos aureos quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensæ,

14 Contra coronam: misítque in eos vectes, ut possit mensa portari.

15 Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim, & circumdedit eos auro.

C 16 Et vasa ad diversos usus mensæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus vecte calami, scyphi, sphærulæque ac lilia procedebant:

18 Sex in utroque latere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphærulæque simul & lilia: & tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphærulæque simul & lilia. Æquum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per singulos simul & lilia.

21 Et sphærulæ sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte uno.

22 Et sphærulæ igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

D 23 Fecit & lucernas septem cum emunctoriis suis, & vasa ubi ea quæ emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.

24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.

26 Vestivitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiama de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro æneo, & atrio, oblataque donaria recensentur.

A 1 Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2.Par. 1.b.5. 2 Cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3 Et in usus ejus paravit ex ære vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & subter eam in altaris medio arulam,

5 Fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6 Quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis æneis:

7 Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat * solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum.

* Sup. 27. b. 8.

8 Fecit & labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi.

B

9 Fecit & atrium, in cujus australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum.

10 Columnæ æneæ viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11 Æquè ad septentrionalem plagam, tentoria, columnæ, basesque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis, ac metalli erant.

12 In ea verò plaga, quæ ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura argentea.

13 Porrò contra Orientem, quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14 E quibus quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, unum tenebat latus:

15 Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem.

C

16 Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat.

17 Bases columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis suis, argentea: sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.

18 Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingressu fuere quatuor cum basibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos:

21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii quæ enumerata sunt juxta præceptum Moysi in ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:

22 Quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen jubente, compleverat,

23 Juncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso.

D

24 Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarii.

25 Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum, à viginti annis & suprà, de sexcentis tribus millibus & quingentis quinquaginta viris.

26 Fuerunt præterea centum talenta argenti, e quibus conflatæ sunt bases Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27 Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28 De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestivit argento.

29 Æris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti suprà sicli,

30 Ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum craticula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31 Et bases atrii tam in circuitu quàm in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum ejus perficitur: benedicit Moyses populo.

1 De * hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moysi.

A

* Sup. 28. b. 6.

2 Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

3 Opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4 Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum,

5 Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moysi.

B

6 Paravit & duos lapides onychinos astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israël:

7 Posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monumentum filiorum Israël, sicut præceperat Dominus Moysi.

8 Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9 Quadrangulum duplex mensuræ palmi.

10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11 In secundo, carbunculus, sapphirus, & jaspis.

C

12 In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13 In quarto, chrysolithus, onychinus, & berillus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

14 Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israël, singuli per nomina singulorum.

15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem cohærentes, de auro purissimo:

16 Et duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17 E quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

D 18 Hæc & ante & retrò ita conveniebant sibi ut superhumerale & rationale mutuò necterentur,

19 Stricta ad balteum, & annulis fortiùs copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & a se invicem moverentur sicut præcepit Dominus Moysi.

20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam.

21 Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta:

E 23 Et tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata, in extrema parte tunicæ, per gyrum:

24 Tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex, quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi.

25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis ejus.

26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso:

27 Feminalia quoque linea, byssina:

28 Cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moysi.

29 Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

F 30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi.

31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii: fecerùntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moysi.

32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum, & universam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas, ac bases,

33 Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,

34 Velum, arcam, vectes, propitiatorium

35 Mensam cum vasis suis & propositionis panibus:

G 36 Candelabrum, lucernas, & utensilia earum cum oleo:

37 Altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus:

38 Et tentorium in introïtu tabernaculi:

39 Altare æneum, retiaculum, vectes, & vasa ejus omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, & columnas cum basibus suis:

40 Tentorium in introïtu atrii, funiculósque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis jussa sunt fieri.

41 Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus,

42 Obtulerunt filii Israël, sicut præceperat Dominus.

43 Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum, & consecrandum præcipitur; quo facto, majestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum esset proficiscendum.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen dicens:

2 Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii.

3 Et pones in eo arcam, dimittésque ante illam velum:

4 Et illata mensa, pones super eam quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5 Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introïtu tabernaculi pones,

6 Et ante illud altare holocausti:

7 Labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8 Circumdabísque atrium tentorii, & ingressum ejus.

9 Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:

B 10 Altare holocausti & omnia vasa ejus:

11 Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12 Applicabísque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua.

13 Induens sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.

14 Fecitque Moyses omnia quæ præceperat Dominus.

15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

16* Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vectes, statuitque columnas,

*Num. 7. a. 1.

17 Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18 Posuit & testimonium in arca, subditis infrà vectibus, & oraculum desuper.

19 Cúmque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini jussionem.

20 Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21 Ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat Dominus Moysi.

C 22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensæ in parte australi,

23 Locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25 Et adolevit super eo incensum aromatum, sicut jusserat Dominus Moysi.

26 Posuit & tentorium in introïtu tabernaculi testimonii,

27 Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua.

29 Laverúntque Moyses & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30 Cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi.

31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introïtu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

D 32 * Operuit nubes tabernaculum testimonii, & gloria Domini implevit illud.

*Num. 9. c. 15. 3. Reg. 8. b. 10.

33 Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majestate

Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34 Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israël per turmas suas:

35 Si pendebat desuper, manebant in eodem loco.

36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israël per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICUS,
HEBRAICE VAICRA:
CAPUT PRIMUM.

Varius ritus ac modus armentorum, pecudum, & avium offerendorum in holocaustum.

A 1 VOCAVIT autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus & ovibus offerens victimas,

3 * Si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum: *Exod. 29.b.10*

B 4 Ponétque manum super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5 Immolabítque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6 Detractáque pelle hostiæ, artus in frusta concident,

7 Et subjicient in altari ignem, strue lignorum antè composita:

8 Et membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

C 9 Intestinis & pedibus lotis aqua: adolebítque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino.

10 Quòd si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:

11 Immolabítque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12 Dividéntque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis:

D 13 Intestina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare, in holocaustum & odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15 Offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16 Vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent,

17 Confringétque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis sacrificiorum, similæ oleo conspersæ, thuris, panum, laganorum atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

A 1 ANima cùm obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio, fundétque super eam oleum, & ponet thus,

2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

3 * Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. *Eccli. 7.d.34.*

B 4 Cùm autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similæ conspersæ oleo, & absque fermento,

6 Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æquè simila oleo conspergetur:

8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

C 9 Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio: & adolebit super altare, in odorem suavitatis Domino:

10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11 Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

D 12 Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in odorem suavitatis.

13 Quidquid obtuleris sacrificii, * sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal. *Marc. 9.g.48.*

14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,

15 Fundens supra oleum, & thus imponens quia oblatio Domini est.

16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposcit Deus, eorúmque vetatur esus.

A 1 QUòd si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2 Ponétque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introïtu tabernaculi testimonii, fundéntque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est interinsecus: *Exod. 29.b.13*

4 Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

B 5 Adolebúntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem

tionem suavissimi odoris Domino.

6 Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7 Si agnum obtulerit coram Domino,

8 Ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundéntque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

C 9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam.

10 Cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulúmque jecoris cum renunculis.

11 Et adolebit ea sacerdos super altare, in pabulum ignis & oblationis Domini.

12 Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13 ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introïtu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum.

D 14 Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia.

15 Duos renunculos, cum reticulo quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16 Adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps Domini erit.

17 Jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato Sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commisso.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël: Anima quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quidpiam fecerit:

3 Si Sacerdos qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino: ponétque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

B 6 Cúmque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum sanctuarii.

7 Ponétque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introïtu tabernaculi.

8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm omnia quæ intrinsecùs sunt:

9 Duos renunculos, & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

C 10 Sicut aufertur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11 Pellem verò & omnes carnes cum capite & pedibus, & intestinis & fimo,

12 Et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendétque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13 Quòd si omnis turba Israël ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14 Et posteà intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducétque eum ad ostium tabernaculi.

D 15 Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatóque vitulo in conspectu Domini,

16 Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponétque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19 Omnémque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo quo modo fecit & priùs: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

E 22 Si peccaverit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23 Et posteà intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24 Ponétque manum suam super caput ejus: cúmque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim ejus.

26 adipem verò adolebit suprà, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

F 27 Quòd si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28 Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29 Ponétque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

G 31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabítque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam;

33 Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34 Sumétque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35 Omnem quoque adipem auferens, sicut

auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis: cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

A 1 Si peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2 Anima quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subjacebit delicto.

4 Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis suis, ut vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5 Agat pœnitentiam pro peccato,

B 6 Et offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos, & pro peccato ejus:

7 Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum,

* Inf. 12. d. 8. Luc. 2. f. 24.

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9 Et asperget de sanguine ejus parietem altaris. Quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10 Alterum veró adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

C 11 Quòd si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam: non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12 Tradétque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum ejus qui obtulerit,

13 Rogans pro illo & expians, reliquam veró partem ipse habebit in munere.

14 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima si prævaricans ceremonias, per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus Sanctuarii:

D 16 Ipsúmque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17 Anima si peccaverit per ignorantiam, fecerítque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18 Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationémque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei:

19 Quia per errorem deliquit in Dominum

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die unctionis suæ: & in genere de hostia pro peccato: quive & quando his vesci possint.

A 1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Anima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3 Sive rem perditam invenerit, & inficiens insuper pejeraverit: & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4 Convicta delicti reddet

5 Omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & * quintam insuper partem domino cui damnum intulerat.

*Num. 5. a. 7.

6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensurámque delicti:

7 Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciendo peccavit.

8 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

B 9 Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit.

10 Vestietur tunica sacerdos, & feminalibus lineis: tolletque cineres quos vorans ignis exussit, & ponens juxta altare,

11 Spoliabitur prioribus vestimentis, indutúsque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna manè per singulos dies, &, imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.

13 Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.

14 Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15 Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monimentum odoris suavissimi Domino:

C 16 Reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco sancto atrii tabernaculi.

17 Ideò autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18 Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini: omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutúsque est Dñs ad Moysen, dicens:

20 Hæc est oblatio Aaron & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus manè, & medium ejus vesperè:

21 Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam, in odorem suavissimum Domino,

22 Sacerdos qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

23 Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25 Loquere Aaron & filiis ejus: ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes ejus sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur: quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

30 Hostia enim quæ cæditur pro peccato, * cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

*Hebr. 13. b. 11 Sup. 4. a. 5.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in universum comedi prohibentur.

1 HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est:

2 Idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia:

4 Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta ilia est, reticulúmque jecoris cum renunculis.

5 Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6 Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.

7 Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: utriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8 Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus.

9 Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis à quo offertur:

10 Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.

11 Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.

12 Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctámque similam, & collyridas olei admistione conspersas:

13 Panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum quæ immolatur pro pacificis:

14 Ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.

15 Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque manè.

16 Si voto vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17 Quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.

18 Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio: Nec proderit offerenti: quin potiùs quæcumque anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.

19 Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.

20 Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis.

21 Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, sive omnis rei quæ polluere potest, & comederit de hujuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

22 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere filiis Israël: Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.

24 Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis, quod à bestia captum est, habebitis in varios usus.

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus, quàm de pecoribus.

27 Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.

28 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

29 Loquere filiis Israël, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.

30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cúmque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,

31 Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron & filiorum ejus.

32 Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis.

33 Qui obtulerit sanguinem & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34 Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israël de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus, lege perpetua, ab omni populo Israël.

35 Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in ceremoniis Domini, die qua obtulit eos Moyses ut sacerdotio fungerentur,

36 Et quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israël religione perpetua in generationibus suis.

37 Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis:

38 Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israël, ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum ejus in sacerdotes consecratio, ac tabernaculi supellectilisque ejus unctio per Moysen.

1 LOcutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis.

3 Et congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi.

4 Fecit Moyses ut Dominus imperaverat. Congregatáque omni turba ante fores tabernaculi,

5 Ait: Iste est sermo, quem jussit Dominus fieri.

6 Statímque obtulit Aaron & filios ejus. Cúmque lavisset eos,

7 Vestivit Pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthyna, & desuper humerale imposuit,

B 8 Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9 Cidari quoque texit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus.

10 Tulit & unctionis oleum quo linivit tabernaculum cum omni supellectili sua.

11 Cúmque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrúmque cum basi sua sanctificavit oleo.

12 * Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit.

*Eccli. 45. c. 18.

13 Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jusserat Dominus.

C 14 Obtulit & vitulum pro peccato. Cúmque super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus, manus suas,

15 Immolavit eum, hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16 Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duósque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare:

17 Vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus.

18 Obtulit & arietem in holocaustum: super cujus caput cùm imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19 Immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

20 Ipsúmque arietem in frusta concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,

D 21 Lotis priùs intestinis & pedibus, totúmque simul arietem incendit super altare, eò quòd esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei.

22 Obtulit & arietem secundum in consecratione sacerdotum: posuerúntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas.

23 Quem cùm immolasset Moyses, sumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ, Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis.

E 24 Obtulit & filios Aaron. Cúmque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum.

25 Adipem verò, & caudam, omnémque pinguedinem quæ operit intestina, reticulúmque jecoris, & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separavit.

26 Tollens autem de canistro azymorum quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganúmque posuit super adipes & armum dextrum,

27 Tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

F 28 Rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eò quòd consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis sacrificii Domino.

29 Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30 Assuméntque unguentum & sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum,

G 31 Cúmque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas: panes quoque consecrationis edite qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: * Aaron & filii ejus comedent eos:

*Exod. 29. c. 32. Inf. 24. b. 9.

32 Quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33 De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ, septem enim diebus finitur consecratio:

34 Sicut & impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36 Fecerúntque Aaron & filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPUT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro seipso ac populo Deo redditis, Aaron populo benedicit: gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

A 1 Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israël, dixitque ad Aaron:

2 * Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, & offer illos coram Domino.

*Exod. 29. a. B.

3 Et ad filios Israël loqueris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos, & sine macula, in holocaustum,

4 Bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes, Hodie enim Dominus apparebit vobis.

B 5 Tulerunt ergo cuncta quæ jusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cùm omnis multitudo astaret,

6 Ait Moyses: Iste est sermo quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. Cúmque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9 Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10 Adipémque & renunculos, ac reticu-

lum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moysi:

C 11 Carnes verò & pellem ejus extra castra combussit igni.

12 Immolavit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt. Quæ omnia super altare cremavit igni,

14 Lotis aqua priùs intestinis & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatóque altari,

16 Fecit holocaustum,

17 Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremoniis holocausti matutini.

18 Immolavit & bovem atque arietem, hostias pacificas populi, obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

D 19 Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculósque cum adipibus suis, & reticulum jecoris.

20 Posuerunt super pectora. Cúmque cremati essent adipes super altare,

21 Pectora eorum, & armos dextros, separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præceperat Moyses.

22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi, benedixerunt populo. * Apparuitque gloria Domini omni multitudini:

* 2. Mac. 2. b 10.

24 Et ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cùm vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPUT X.

Nadab & Abiu thurificantes igne profano, igne cælesti consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vini usu & funera sacerdotibus interdicto, præcipitur ut residuum oblationis comedant.

A 1 ARreptísque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis, * posuerunt ignem & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat.

* Num. 3. a. 4. 26. g. 61. 1. Par. 24. a. 2.

2 Egressúsque ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyses Misaële & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, & asportate extra castra.

5 Confestímque pergentes, tulerunt eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

B 6 Locutúsque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios ejus: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israël plangant incendium quod Dominus suscitavit.

7 Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moysi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9 Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.

C 10 Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11 Doceatísque filios Israël omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

12 Locutúsque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento juxta altare, quia Sanctum sanctorum est.

13 Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israël.

15 Eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

D 16 * Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyses, exustum reperit: iratúsque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait:

* 2. Mac. 2. c. 11.

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini.

18 Præsertim cùm de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut præceptum est mihi?

19 Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit, quod vides. Quomodo potuit comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis, mente lugubri?

20 Quod cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium immundorum ab immundis separatio, eorúmque usus, ut sancti sint filii Israël sicut & Dominus.

A 1 LOcutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Dicite filiis Israël: * Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

* Deut. 14. a. 3

3 Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quidquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus & cetera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5 Chœrogryllus qui ruminat, ungulámque non dividit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.

7 * Et sus: qui cùm, ungulam dividit non ruminat.

* 2. Mac. 6. d. 18.

8 Horum carnibus non vescemini, nec

cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quam in fluminibus & stagnis, comedetis.

B

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis,

11 Execrabileque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14 Et milvum ac vulturem juxta genus suum,

15 Et omne corvini generis in similitudinem suam.

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17 Bubonem & mergulum, & ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,

C

19 Herodionem & charadrion juxta genus suum, upupam quoque & vespertilionem.

20 Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura per quæ salit super terram,

22 Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo: & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23 Quidquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24 Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:

D

25 Et si necesse fuerit ut portet quidpiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28 Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

E

29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30 Migale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31 Omnia hæc immunda sunt, qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic posteà mundabuntur.

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcircò frangendum est.

34 Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur in universo vase, immundum erit.

F

35 Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & posteà morticinis tacta fuerit, illicò polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum.

40 Et qui comederit ex eo quidpiam, sive portaverit; lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

G

42 Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44 Ego enim sum Dominus Deus vester: * sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.

*1. Pet. 1. c. 16.

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum: Sancti eritis quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis quæ movetur in aqua, & reptat in terra,

47 Ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPUT XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen dicens:

A

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: * Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ.

* Luc. 2. c. 22.

3 * Et die octavo circumcidetur infantulus:

* Luc. 2. c. 21.

B

4 Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

Ioan. 7. c. 22.

5 Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

C

6 Cùmque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,

7 Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio

ſanguinis ſui. Iſta eſt lex parientis maſculum aut feminam :

D 8 Quod ſi non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, * ſumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.

*Sup. 5 b.7.c.11 Luc.2. c.24.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ Sacerdotibus commiſſa in homine, & veſtimento, quæ præcipiantur leproſo.

A 1 LOcutúſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicens :

2 Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diverſus color ſive puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus.

3 Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipſámque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua; plaga lepræ eſt, & ad arbitrium ejus ſeparabitur.

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem diebus.

5 Et conſiderabit die ſeptimo : & ſi quidem lepra ultra non creverit, nec tranſierit in cute priores terminos, rurſum recludet eum ſeptem diebus aliis.

6 Et die ſeptimo contemplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: lavabitque homo veſtimenta ſua, & mundus erit.

7 Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt, & redditus munditiæ, iterùm lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ, ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

B 10 Et videbit eum. Cúmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit :

11 Lepra vetuſtiſſima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt.

12 Sin autem effloruerit diſcurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite uſque ad pedes, quidquid ſub aſpectum oculorum cadit,

13 Conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra mundiſſima judicabit: eò quòd omnis in candorem verſa ſit, & idcircò homo mundus erit.

14 Quando verò caro lividus in eo apparuerit,

15 Tunc ſacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur. Caro enim viva ſi lepra aſpergitur, immunda eſt.

16 Quod ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

C 17 Conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet.

18 Caro autem & cutis in qua ulcus natum eſt & ſanatum,

19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, ſive ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem :

20 Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum; plaga enim lepræ orta eſt in ulcere.

21 Quòd ſi pilus coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus.

22 Et ſi quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23 Sin autem ſteterit in loco ſuo, ulceris eſt cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſanata albam ſive rufam habuerit cicatricem,

25 Conſiderabit eam ſacerdos, & ecce verſa eſt in alborem, & locus ejus reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt.

D 26 Quòd ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus,

27 Et die ſeptimo contemplabitur: ſi creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcircò mundabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ.

29 Vir, ſive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos ſacerdos.

30 Et ſiquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus ſolitóque ſubtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt.

31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum ſeptem diebus,

32 Et die ſeptimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis :

E 33 Radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptem diebus aliis.

34 Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotíſque veſtibus ſuis mundus erit.

35 Sin autem poſt emundationem rurſus creverit macula in cute,

36 Non quæret ampliùs utrùm capillus in flavum colorem ſit immutatus, quia apertè immundus eſt.

37 Porrò ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38 Vir, ſive mulier, in cujus cute, candor apparuerit,

39 Intuebitur eos ſacerdos. Si deprehenderit ſubobſcurũ alborem lucere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40 Vir de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus eſt :

41 Et ſi à fronte ceciderint pili, recalvaſter & mundus eſt.

42 Sin autem in calvitio ſive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

F 43 Et hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta eſt in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis,

45 Habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit.

46 Omni tempore, quo leproſus eſt immundus, ſolus habitabit extra caſtra.

47 Vestis lanea sive linea, quæ lepram habuerit.

48 In stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49 Si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti.

50 Qui consideratam recludet septem diebus:

51 Et die septimo rursùs aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inventa:

52 Et idcircò comburetur flammis.

53 Quod si eam viderit non crevisse,

54 Præcipiet, & lavabunt id in quo lepra est, recludétque illud septem diebus aliis.

G 55 Et cùm viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quòd infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.

56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido dividet.

57 Quod si ultrà apparuerit in his locis quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58 Si cessaverit, lavabit aqua ea quæ pura sunt, secundò, & munda erunt.

59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepra expianda sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra jam curata: ratio lepræ domorum investiganda, curanda, pacificanda.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: * Adducetur ad sacerdotem:

3 Qui egressus de castris, cùm invenerit lepram esse mundatam,

4 * Præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculúmque & hyssopum.

*Matt. 8. a. 4. * Mar. 1. d. 44. Luc. 5. c. 14.

5 Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6 Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati,

7 Quo asperget illum qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8 Cúmque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua purificatúsque ingredietur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus,

9 Et die septimo radet capillos capitis barbámque, & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursùm vestibus & corpore,

10 Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & B tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11 Cúmque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12 Tollet agnum, offeret eum pro delicto, oleique sextarium, & oblatis ante Dominum omnibus,

13 Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est,

14 Assuméntque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16 Tingétque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies. C

17 Quòd autem reliquum est olei in læva manu fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18 Et super caput ejus.

19 Rogabítque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20 Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21 Quòd si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimámque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22 * Duósque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

*Sup. 5. b. 7. c. 11. d. 8. Luc. 2. c. 24.

23 Offerétque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24 Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, levabit simul: D

25 Immolatóque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

26 Olei verò partem mittet in manum suam sinistram,

27 In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangétque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30 Et turturem sive pullum columbæ offeret,

31 Unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens:

34 Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, E

35 Ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrùm leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabítque posteà, ut consideret lepram domus:

37 Et cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39 Reversúsque die septimo, considerabit eam Si invenerit crevisse lepram,

40 Jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42 Lapidésque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis: lepra est perseverans & immunda domus:

45 Quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48 Quòd si introïens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuò lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49 Et in purificationem ejus sumet duos passeres lignúmque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50 Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas.

51 Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52 Purificabítque eam tam in sanguine passeris quàm in aquis viventibus, & in passere vivo, lignóque cedrino & hyssopo atque vermiculo,

53 Cùmque dimiserit passerem avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium, & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminiflui viri, concumbentium, menstruosæ mulieris & hemorrhoissa expiatio ac purificatio.

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens:

2 Loquimini filiis Israël, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc judicabitur huic vitio subjacere cùm per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6 Si sederit ubi ille sedebat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum:

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8 Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9. Sagma super quod erit, immundum erit:

10. Et quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabítque eos sacerdoti.

15 Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum. Rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

16. Vir de quo egreditur semen coïtus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum.

17. Vestem & pellem, quam habuerit lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18. Mulier, cum qua coïerit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum

19. Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23. Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24 Si coïerit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur

25 Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28 Sin steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31 Docebitis ergo filios Israël ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cùm polluerint tabernaculum meum quod est inter eos?

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

Quando & quomodo Sacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipsúmque expiare unà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

A 1 LOcutúsque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron quando * offerentes ignem alienum interfecti sunt:

*Sup. 10.a.1.

2 Et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum.)

*Exod. 30.b.10. Heb. 9.b.7.

3 Nisi hæc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5 Suscipiétque ab universa multitudine filiorum Israël duos hircos pro peccato, & B unum arietem in holocaustum.

6 Cúmque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8 Mitténsque super utrúmque sortem unam Domino, & alteram capro emissario:

9 Cujus exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10 Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11 His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:

12 Assumptóque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultrà velum intrabit in sancta:

C 13 Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.

14 Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15 Cúmque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat è regione oraculi,

16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israël, & à prævaricationibus eorum, cunctísque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

D 17 * Nullus hominum sit in tabernaculo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua: & pro universo cœtu Israël, donec egrediatur.

*Luc. 1.a.10.

18 Cùm autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:

19 Aspergénsque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israël.

20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21 Et posita utraque manu super caput ejus confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël, & universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum. E

22 Cúmque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23 Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus quibus priùs indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictísque ibi,

24 Lavabit carnem suam in loco sancto, induetúrque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro populo:

25 Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26 Ille verò, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra. F

27 Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium, ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, * & comburent igni tam pelles, quàm carnes eorum ac fimum:

*Heb. 13.b.11.

28 Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: * Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullúmque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

*Inf. 23.c.27. 28.

G 30 In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ sunt, ut sacerdotio fungatur pro patre suo: induetúrque stola linea & vestibus sanctis,

33 Et expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonii, atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34 Erítque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israël, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XVII.

Iubentur Hebræi soli Deo sacrificare, non dæmoni, nec usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque à sanguinis & morticini esu abstinendum.

A 1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron & filiis ejus, & cunctis filiis Israël, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israël, si occiderit bovem aut ovem, sive capram, in castris vel extra castra,

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideò sacerdoti offerre debent filii Israël

hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino:

6 Funderque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7 Et nequaquam ultrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10 Homo quicumque de filiis Israël, & advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo.

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris & sanguis pro animæ piaculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israël: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

14 * Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israël: Sanguinem universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

* Gen. 9 a. 4. Sup. 7. e. 26.

15 Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quàm de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ad Gentium & Chananæorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem Terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

5 * Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

* Ezech 20 b. 11. Rom. 10 a. 5. Gal. 3. b. 12.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis.

10 Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo illa est.

11 Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patrui tui non revelabis. Nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17 Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est

18 Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis fœditatem ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.

21 * De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

* Inf. 20. a. 2.

22 Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

* Inf. 20. c. 16.

24 Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum

25 Et quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quàm colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cùm paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quidpiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israël, & dices ad eos: * Sancti estote: quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

* Sup. 11. g. 44. 1. Pet. 1. c. 1.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat, Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite converti ad idola, nec deos

conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis,

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem reliduum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus.

B 8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

9 * Cum messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

Inf. 23. d. 22.

10 Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes: Ego Dominus Deus vester.

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

C 12 * Non perjurabis in nomine meo, nec polluet nomen Dei tui. Ego Dominus.

13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15. Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo.

16. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed * publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.

18 Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

19 Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non feres diverso

D semine. Veste quæ ex duobus texta est, non indueris:

*Exod. 20. b. 7. * Eccl. 10. a. 6. * Deut. 24. c. 14 Tob. 4. c. 15. * Deut. 1. c. 17. 16. d. 19 Prov. 24. c. 23 Eccl. 42 a. 1. Jac. 2. a. 2. * 1 Joan 2. b. 11. 3. c. 14. * Eccl. 19. b. 13 Matt. 18. b. 15 Luc. 17. a. 3. * Mat. 5. g. 43. 22. d. 39 Luc. 6. d. 27. Rom. 13 c. 9.*

20 Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimittetúrque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis,

E 24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

F 27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo:

30 Sabbata mea custodite, & sanctuaria meum metuite. Ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

33 * Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, nō exprobretis ei.

Exod. 22. d. 21

G 34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advenæ in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquúsque sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen dicens:

2 Hæc loqueris filiis Israël: Homo de filiis Israël: & de advenis qui habitant in Israël, * si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

Sup. 18. c. 21.

3 Et ego ponam faciem meam contra illum: succidámque eum de medio populi sui, eò quod dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4 Quod si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere.

5 Ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidámque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6 Anima, quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7 * Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

1. Pet. 1. c. 16.

B 8 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

9 * Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri matríque maledixit, sanguis ejus sit super eum.

10 * Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur, & mœchus & adultera.

11 Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

*Exod. 21. c. 17. Prov. 20. c. 20. Matt. 15. a. 4. Marc. 7 b. 10. * Deut. 22. c. 22 Joan. 8. a. 5.*

12 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13 Qui dormierit cum masculo, coitu

femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14 Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15 Qui cum jumento & pecore coïerit, morte moriatur: pecus quoque occidite,

16 * Mulier quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

* Sup. 18.d.23

17 Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quòd turpitudinem suam mutuò revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18 Qui coïerit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsáque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20 Qui coïerit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis moriantur.

21 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi:

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis,

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à ceteris populis, ut essetis mei:

* 1. Pet. 1. c.16.

27 * Vir, sive mulier in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

* Deut. 18.b.11 1. Reg. 28.b.7.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

1 DIxit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum.

2 Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine quæ non est nupta viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5 * Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

* Sup. 19.c.27

6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerent, & ideò sancti erunt.

7 * Scortum & vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo.

Ezech. 44.f.20 * Sup. 19.f.29

8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11 Et omnem mortuum non ingredietur omninò. Super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est. Ego Dominus.

13 * Virginem ducet uxorem,

*Ezech 44.f.22

14 Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ, quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo.

18 Nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso,

19 Si fracto pede, si manu,

20 Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.

21 Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22 Vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israël, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigena & immundi abstinere debent, describuntur macula seu vitia quibus victima carere debeant, & qua debeant offerri.

1 LOcutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israël, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.

3 Dic ad eos & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt

filii Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus.

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est sordidus.

6 Immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cùm laverit carnem suam aqua,

7 Et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8 * Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus.

*Sup. 17.a.15 Exod. 22.d.31

9 Custodiant præcepta mea, ut non subjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cùm polluerint illud. Ego Dominus qui sanctifico vos.

B

*Deut. 14.c.21 Ezech. 44.c.31

10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescentur ex eis.

11 Quem autem sacerdos emerit; & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur.

13 Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit Sacerdoti in Sanctuarium.

15 Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israël, quæ offerunt Domino:

C

16 Ne fortè sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus qui sanctifico eos.

17 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Loquere ad Aaron & filios ejus, & ad omnes filios Israël, dicésque ad eos: Homo de domo Israël, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19 Ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20 Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

*Deut. 15.d.21 Eccl.35 b.14.

21 * Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus, quàm de ovibus, immaculatum offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

D

23 Bovem & ovem, aure & cauda amputatis voluntariè offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tusis, vel sectis ablatísque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omninò ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea:

26 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus suis.

29 Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus.

31 Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32 Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33 Et eduxi de Terra Ægypti, ut essem vobis in Deum: Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Pascha, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum; & quibus ritibus peragi debeant.

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

A

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

*Exod. 12.b.18 Num. 28.1.19

5 * Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est.

6 Et quintadecima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

B

7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctúsque: omne opus servile non facietis in eo:

8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullúmque servile opus facietis in eo.

9 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ ad sacerdotem.

11 Qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis altero die Sabbati, & sanctificabit illum.

12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odorémque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

C

14 Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctísque habitaculis vestris.

15 * Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

*Deut. 16.b.9.

16 Usque ad alterum diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino.

17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini:

18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19 Facietis & hircum pro peccato, duósque agnos anniculos hostias pacificorum

D

20 Cúmque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.

21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22 * Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

* Sup. 19.b.9.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 * Loquere filiis Israël: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

*Num. 29.A.1.

25 Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

E

27 * Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

* Sup. 16.f.29 Num. 29.a.7. Joan.7. f.37.

28 Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

F

32 Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis: A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra

33 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

34 Loquere filiis Israël: A quintodecimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

35 Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino. Dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cœtus atque collectæ: omne opus servile non facietis in eo.

37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38 Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

G

39 A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ: celebrabitis ferias Domini septem diebus. Die primo & die octavo erit sabbatum, id est, requies.

40 Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spathulásque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.

41 Celebrabitisque solemnitatem ejus septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42 Et habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israël, manebit in tabernaculis:

43 Ut dicant posteri vestri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israël, cùm educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44 Locutúsque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israël.

CAPUT XXIV.

Ritus & tempus concinnandarum lucernarum, panum propositionis; pœna blasphemorum ac talionis.

A

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israël, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter,

3 Extra velum testimonii in tabernaculo fœderis. Ponétque eas Aaron à vespere usque ad manè coram Domino, cultu ritúque perpetuo in generationibus vestris.

4 Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5 Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

B

6 Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7 Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini.

8 Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israël fœdere sempiterno:

9 Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israël, jurgatus est in castris cum viro Israëlita.

11 Cúmque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12 Miserúntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus.

13 Qui locutus est ad Moysen,

C

14 Dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15. Et ad filios Israël loquèris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum,

16. Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

17. * Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moriatur.

* Exod. 21.b.12

18 Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

D

20 * Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. Qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

* Exod. 21.c.24 Deut. 19.d.21 Matt.5. f. 38.

21 Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22 Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutúsque est Moyses ad filios Israël: & eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Fecerúntque filii Israël, sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XXV.

Septimi, id est, Sabbatici, & quinquagesimi anni, id est, Jubilæi, lex: non sumenda à fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus, redimendi.

A

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen in monte Sinaï, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes sabbatum Domino,

¶ Exod. 23.b.10

3 Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligésque fructus ejus:

4 Septimo autem anno sabbatum erit terræ requietionis Domini: agrum non seres, & vineam non putabis.

5 Quæ sponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ est:

6 Sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ qui peregrinantur apud te:

7 Jumentis tuis & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem:

9 Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra:

B

10 Sanctificabísque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam:

11 Quia jubilæus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12 Ob sanctificationem jubilæi, sed statim oblata comedetis.

13 Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo,

15 Et juxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quantò plures anni remanserint post jubilæum, tanto crescet & pretium: & quantò minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, qui ego Dominus Deus vester.

C

18 Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19 Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quòd si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22 Seretísque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24 Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27 Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

D

28 Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubilæum, in ipso enim omnis venditio redibit ad dominum & ad possessorem pristinum.

29 Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit etiam in jubilæo.

31 Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur, si ante redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum.

32 Ædes Levitarum quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

E

33 Si redemptæ non fuerint, in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israël.

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quàm dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te:

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi

F vos de Terra Ægypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubilæum operabitur apud te,

41 Et posteà egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti. Non veneant conditione servorum:

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerunt in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. Fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam.

G 47 Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50 Supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubilæum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni, qui remanent usque ad jubilæum, secundum hos reddet & pretium.

52 Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53 Quibus antè servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israël, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus verò plurima mala.

A 1 EGo Dominus Deus vester: * Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

*Exod. 20.a.4. Deut. 5. a. 8. Psal. 96 9. 7.

2 Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3 * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis,

* Deut. 28. a. 1.

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

B 6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12 Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vósque eritis populus meus.

*2. Cor. 10. d. 16

13 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14 * Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

*Deut. 28.b.15 Thren. 2.f.17. Malac. 2.a.2.

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

C 16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos, fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Dabóque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

20 Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

D 21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22 Immittámque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23 Quòd si nec volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24 Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25 Inducámque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cúmque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium.

26 Postquam confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28 Et ego incedam adversùs vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra,

29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum, & filiarum vestrarum.

F

cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quàm in fluminibus & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis,

11 Execrandúmque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt,

13 Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14 Et milvum ac vulturem juxta genus suum,

15 Et omne corvini generis in similitudinem suam.

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17 Bubonem & mergulum, & ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem.

19 Herodionem & charadrion juxta genus suum, upupam quoque & vespertilionem.

20 Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura per quæ salit super terram,

22 Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo: & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23 Quidquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24 Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum:

25 Et si necesse fuerit ut portet quidpiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28 Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum: quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30 Migale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa:

31 Omnia hæc immunda sunt, qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic posteà mundabuntur.

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcircò frangendum est,

34 Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur in universo vase, immundum erit.

35 Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & posteà morticinis tacta fuerit, illicò polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum.

40 Et qui comederit ex eo quidpiam, sive portaverit; lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

41 Omne quod repit super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42 Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

44 Ego enim sum Dominus Deus vester: *sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.

*1. Pet. 1. c. 16.

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum: Sancti eritis quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis quæ movetur in aqua, & reptat in terra,

47 Ut differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPUT XII.

Puerpera immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: *Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ.

* Luc. 2. c. 22.

3 *Et die octavo circumcidetur infantulus:

* Luc. 2. c. 21.

4 Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

Joan. 7. c. 22.

5 Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6 Cúmque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti,

7 Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio

sanguinis sui. Ista est lex parientis masculum aut feminam :.

D 8 Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, * sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

*Sup. 5 b.7.c.11 Luc.2. c.24.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ Sacerdotibus commissa in homine, & vestimento, quæ præcipiantur leproso.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus.

3 Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsámque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua; plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini; recludet eum sacerdos septem diebus.

5 Et considerabit die septimo: & si quidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis.

6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabítque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7 Quòd si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterùm lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ, si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

B 10 Et videbit eum. Cúmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11 Lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12 Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13 Considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcircò homo mundus erit.

14 Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15 Tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16 Quod si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

C 17 Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18 Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20 Qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum; plaga enim lepræ orta est in ulcere.

21 Quòd si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22 Et si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23 Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25 Considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.

D 26 Quòd si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27 Et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcircò mundabitur, quia cicatrix est combusturæ.

29 Vir, sive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30 Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus solitóque subtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.

31 Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

E 32 Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33 Radetur homo absque loco maculæ, & includetur septem diebus aliis.

34 Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotísque vestibus suis mundus erit.

35 Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36 Non quæret amplius utrùm capillus in flavum colorem sit immutatus, quia apertè immundus est.

37 Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38 Vir, sive mulier, in cujus cute, candor apparuerit,

39 Intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurū alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40 Vir de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus est:

41 Et si à fronte ceciderint pili, recalvaster & mundus est.

42 Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

F 43 Et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta est in calvitio.

44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est ad arbitrium sacerdotis,

45 Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46 Omni tempore, quo leprosus est immundus, solus habitabit extra castra.

47 Vestis lanea sive linea, quæ lepram habuerit.

48 In stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49 Si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti.

50 Qui consideratam recludet septem diebus:

51 Et die septimo rursùs aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum judicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inventa:

52 Et idcircò comburetur flammis.

53 Quòd si eam viderit non crevisse,

54 Præcipiet, & lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

G 55 Et cùm viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quòd infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.

56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido dividet.

57 Quod si ultrà apparuerit in his locis quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58 Si cessaverit, lavabit aqua ea quæ pura sunt, secundò, & munda erunt.

59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepra expianda sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra jam curata; ratio lepræ domorum investiganda, curanda, purificanda.

A 1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: * Adducetur ad sacerdotem:

3 Qui egressus de castris, cùm invenerit lepram esse mundatam,

4 * Præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculúmque & hyssopum.

*Matt. 8. a. 4. * Mar. 1. d. 44 Luc. 5. c. 14.*

5 Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6 Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati,

7 Quo asperget illum qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8 Cúmque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua purificatúsque ingredietur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus,

9 Et die septimo radet capillos capitis barbámque, & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus & corpore,

10 Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & B tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11 Cúmque sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12 Tollet agnum, offeret eum pro delicto, oleique sextarium, & oblatis ante Dominum omnibus,

13 Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est,

14 Assuménsque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16 Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies. C

17 Quòd autem reliquum est olei in læva manu fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextri, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18 Et super caput ejus.

19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato: tunc immolabit holocaustum,

20 Et ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritè mundabitur.

21 Quòd si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimámque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22 * Duósque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

Sup. 5. b. 7. c. 11 d. 8. Luc. 2. c. 24.

23 Offerétque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24 Qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei, levabit simul: D

25 Immolatóque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextri:

26 Olei verò partem mittet in manum suam sinistram,

27 In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangétque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30 Et turturem sive pullum columbæ offeret,

31 Unum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens:

34 Cùm ingressi fueritis Terram Chanaan quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, E

35 Ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, & dicet quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille præcipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrùm leprosa sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque posteà, ut consideret lepram domus:

37 Et cùm viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus.

39 Reversúsque die septimo, considerabit eam Si invenerit crevisse lepram,

40 Jubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum,

42 Lapidésque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43 Sin autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes respersos maculis: lepra est perseverans & immunda domus:

45 Quam statim destruent, & lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48 Quòd si introïens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuò lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49 Et in purificationem ejus sumet duos passeres lignúmque cedrinum, & vermiculum atque hyssopum:

50 Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51 Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52 Purificabítque eam tam in sanguine passeris quàm in aquis viventibus, & in passere vivo, lignóque cedrino & hyssopo atque vermiculo,

53 Cùmque dimiserit passerem avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminiflui viri, concumbantium, menstruosæ mulieris & hemorrhoissæ expiatio ac purificatio.

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens:

2 Loquimini filiis Israël, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc judicabitur huic vitio subjacere cùm per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6 Si sederit ubi ille sedebat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum:

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8 Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9. Sagma super quod sederit, immundum erit:

10. Et quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis antè manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti.

15 Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum. Rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

16. Vir de quo egreditur semen coïtus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum.

17. Vestem & pellem, quam habuerit lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18. Mulier, cum qua coïerit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum

19. Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23. Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24 Si coïerit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur

25 Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28 Sin steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31 Docebitis ergo filios Israël ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cùm polluerint tabernaculum meum quod est inter eos?

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

Quando & quomodo Sacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipsúmque expiare unà cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

A 1 LOcutúsque est Dominus ad Moysen, post mortem duorum filiorum Aaron quando * offerentes ignem alienum interfecti sunt:

* Sup. 10.a.1.

2 Et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, * ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum.)

* Exod. 30.b.10 Heb. 9.b.7.

3 Nisi hæc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5 Suscipiétque ab universa multitudine filiorum Israël duos hircos pro peccato, & B unum arietem in holocaustum.

6 Cúmque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8 Mitténsque super utrúmque sortem unam Domino, & alteram capro emissario:

9 Cujus exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10 Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11 His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum:

12 Assumptóque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultrà velum intrabit in sancta:

C 13 Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.

14 Tollet quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15 Cúmque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat è regione oraculi,

16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israël, & à prævaricationibus eorum, cunctísque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

D 17 * Nullus hominum sit in tabernaculo, quando Pontifex sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua: & pro universo cœtu Israël, donec egrediatur.

* Luc. 1.a.10.

18 Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:

19 Aspergénsque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israël.

20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21 Et posita utraque manu super caput ejus confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël, & universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum. E

22 Cúmque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23 Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus quibus priùs indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictísque ibi,

24 Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro populo:

25 Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26 Ille verò, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

F 27 Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium, ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, * & comburent igni tam pelles, quàm carnes eorum ac fimum:

* Heb. 13.b.11

28 Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: * Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras, nullúmque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

* Inf. 23.e.27 28.

G 30 In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ sunt, ut sacerdotio fungatur pro patre suo: induetúrque stola linea & vestibus sanctis,

33 Et expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonii, atque altare, sacerdotes quoque & universum populum.

34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israël, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

CAPUT XVII.

Iubentur Hebræi soli Deo sacrificare, non dæmoni, nec usquam nisi ad ostium tabernaculi; atque à sanguinis & morticini esu abstinendum.

A 1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron & filiis ejus, & cunctis filiis Israël, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israël, si occiderit bovem aut ovem, sive capram, in castris vel extra castra,

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideò sacerdoti offerre debent filii Israël

hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, & immolent eas hostias pacificas Domino:

6 Funditque sacerdos sanguinem super B altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7 Et nequaquam ultrà immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis & posteris eorum.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10 Homo quicumque de filiis Israël, & C advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo.

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris & sanguis pro animæ piaculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israël: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filiis Israël, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

D 14 * Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israël: Sanguinem universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

* Gen. 9 a. 4. Sup. 7. e. 26.

15 Anima quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quàm de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum: & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ad Gentium & Chananæorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem Terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester.

5 * Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

* Ezech. 20 b. 11. Rom. 10 a. 5. Gal. 3. b. 12.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.

B 9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis.

10 Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua est.

11 Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patrui tui non revelabis. Nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17 Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est. C

18 Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis fœditatem ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.

21 * De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

* Inf. 20. a. 2.

22 Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est. D

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. * Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

* Inf. 20. c. 16.

24 Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum

25 Et quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quàm colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cùm paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quidpiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

A 1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad omnem cœtum filiorum Israël, & dices ad eos: * Sancti estote: quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

* Sup. 11. g. 44. 1. Pet. 1. c. 16.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat, Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite converti ad idola, nec deos

conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis,

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus.

B

8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

* Inf. 23. d. 22.

9 * Cum messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10 Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes: Ego Dominus Deus vester.

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

C

12 * Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

* Exod. 20. b. 7.

13 * Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. * Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque manè.

* Eccl. 10. a. 6. * Deut. 24. c. 14 Tob. 4. c. 15.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15. Non facies quod iniquum est, nec injustè judicabis. * Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Justè judica proximo tuo.

* Deut. 1. c. 17. 16. d. 19 Prov. 24. c. 23 Eccl. 42 a. 1. Jac. 2. a. 2.

16. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed * publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.

* 1 Joan 2. b. 11. 3. c. 14. * Eccl. 19. b. 13 Matt. 18. b. 15 Luc. 17. a. 3.

18 Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum. * Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.

* Mat. 5. g. 43. 22. d. 39 Luc. 6. d. 27. Rom. 13 c. 9.

19 Leges meas custodite. Jumentum tuum non facies coïre cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diverso

D

semine. Veste quæ ex duobus texta est, non indueris:

20 Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

E

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

F

27 Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28 Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo:

30 Sabbata mea custodite, & sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester.

32 Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Dominus.

33 * Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, nô exprobretis ei.

* Exod. 22. d. 21

G

34 Sed sit inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim & vos advenæ in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera justa, & æqua sint pondera, justus modius, æquúsque sextarius. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

A

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen dicens:

2 Hæc loqueris filiis Israël: Homo de filiis Israël: & de advenis qui habitant in Israel, * si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

* Sup. 18. c. 21.

3 Et ego ponam faciem meam contra illum: succidámque eum de medio populi sui, eò quod dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4 Quod si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere.

5 Ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidámque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6 Anima, quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7 * Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

* 1. Pet. 1. c. 16.

B

8 Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

9 * Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri matríque maledixit, sanguis ejus sit super eum.

* Exod. 21. c. 17. Prov. 20. c. 20. Matt. 15. a. 4. Marc. 7 b. 10.

10 * Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi sui, morte moriantur, & mœchus & adultera.

* Deut. 22. c. 22 Joan. 8. a. 5.

11 Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13 Qui dormierit cum masculo, coitu

femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

C 14 Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15 Qui cum jumento & pecore coïerit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

* Sup. 18.d.23 16 * Mulier quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

17 Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illáque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eò quòd turpitudinem suam mutuò revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18 Qui coïerit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsáque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

D 19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20 Qui coïerit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi:

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

E 24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à cæteris populis,

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

* 1. Pet. 1. c.16. 26 * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separavi vos à ceteris populis, ut essetis mei:

* Deut. 18.b.11 1. Reg. 28.b.7. 27 * Vir, sive mulier in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti sint ad sacerdotium: & de filia sacerdotis fornicante.

A 1 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum.

2 Nisi tantùm in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine quæ non est nupta viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

* Sup. 19.e.27 5 * Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras.

6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerent, & ideo sancti erunt.

Ezech. 44.f.22 * Sup. 19.f.29 7 * Scortum & vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo.

B 8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fusum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11 Et omnem mortuum non ingredietur omninò. Super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

C 12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est. Ego Dominus.

* Ezech 44.f.22 13 * Virginem ducet uxorem,

14 Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ, quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo.

18 Nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso,

19 Si fracto pede, si manu,

20 Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.

D 21 Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22 Vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israël, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigena & immundi abstinere debent, describuntur maculæ seu vitia quibus victima carere debeant, & quæ debeant offerri.

A 1 Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israël, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus.

3 Dic ad eos & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt

filii Israël Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus.

4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus,

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est sordidus,

6 Immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cùm laverit carnem suam aqua,

7 Et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

8 * Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus.

*Sup. 17.a.15 Exod. 22.d.31

9 Custodiant præcepta mea, ut non subjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cùm polluerint illud. Ego Dominus qui sanctifico vos.

B

10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescentur ex eis.

*Deut. 14.c.21 Ezech. 44.c.31

11 Quem autem sacerdos emerit; & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur.

13 Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit Sacerdoti in Sanctuarium.

15 Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israël, quæ offerunt Domino:

C

16 Ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus qui sanctifico eos.

17 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Loquere ad Aaron & filios ejus, & ad omnes filios Israël, dicésque ad eos: Homo de domo Israël, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19 Ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20 Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21 * Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus, quàm de ovibus, immaculatum offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

*Deut. 15.d.21 Eccl.35 b.14.

22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

D

23 Bovem & ovem, aure & cauda amputatis voluntariè offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tusis, vel sectis ablatísque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omninò ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea:

26 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

27 Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus suis.

29 Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus.

31 Custodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32 Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33 Et eduxi de Terra Ægypti, ut essem vobis in Deum: Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Pascha, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum: & quibus ritibus peragi debeant.

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

A

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

5 * Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est.

*Exod. 12.b.18 Num. 28.c.16

6 Et quintadecima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

B

7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctúsque: omne opus servile non facietis in eo:

8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullúmque servile opus facietis in eo.

9 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ ad sacerdotem.

11 Qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis altero die Sabbati, & sanctificabit illum.

12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13 Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odorémque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14 Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sempiternum in generationibus, cunctísque habitaculis vestris.

C

15 * Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

*Deut. 16.b.9.

16 Usque ad alterum diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino.

17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini:

18 Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19 Facietis & hircum pro peccato, duósque agnos anniculos hostias pacificorum

D

20 Cúmque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus.

21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

22 * Postquam autem messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

* Sup. 19.b.9.

23 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 * Loquere filiis Israël: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum:

*Num. 29.a.1.

25 Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

E

27 * Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.

* Sup. 16 f.29 Num. 29.a.7. Joan.7. f.17.

28 Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31 Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

F

32 Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis: A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra

33 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

34 Loquere filiis Israël: A quintodecimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

35 Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino. Dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim cœtus atque collectæ: omne opus servile non facietis in eo.

37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei:

38 Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

G

39 A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ: celebrabitis ferias Domini septem diebus. Die primo & die octavo erit sabbatum, id est, requies.

40 Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spathulásque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro.

41 Celebrabitísque solemnitatem ejus septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42 Et habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis, qui de genere est Israël, manebit in tabernaculis:

43 Ut dicant posteri vestri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Israël, cùm educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester.

44 Locutúsque est Moyses super solemnitatibus Domini ad filios Israël.

CAPUT XXIV.

Ritus & tempus concinnandarum lucernarum, panum propositionis; pœna blasphemorum ac talionis.

A

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israël, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter,

3 Extra velum testimonii in tabernaculo fœderis. Ponétque eas Aaron à vespere usque ad manè coram Domino, cultu ritúque perpetuo in generationibus vestris.

4 Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5 Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

B

6 Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7 Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini.

8 Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israël fœdere sempiterno:

9 Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israël, jurgatus est in castris cum viro Israëlita.

11 Cúmque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12 Miserúntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus.

13 Qui locutus est ad Moysen,

C

14 Dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

F vos de Terra Ægypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubilæum operabitur apud te,

41 Et posteà egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti. Non veneant conditione servorum:

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerunt in terra vestra, hos habebitis famulos:

46 Et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. Fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam.

G 47 Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50 Supputatis dumtaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubilæum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni, qui remanent usque ad jubilæum, secundum hos reddet & pretium.

52 Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53 Quibus antè servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israël, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero plurima mala.

A 1 Ego Dominus Deus vester: * Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Ego enim sum Dominus Deus vester.

*Exod. 20.a.4. Deut. 5. a. 8. Psal. 96 9. 7.

2 Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3 * Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis,

* Deut. 28. a. 1.

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

B 6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12 Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vósque eritis populus meus.

*2. Cor. 10.d.16

13 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14 *Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea,

*Deut. 28.b.15 Thren. 2.f.17. Malac. 2.a.2.

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

G 16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos, fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Dabóque vobis cœlum desuper sicut ferrum, & terram æneam.

20 Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

D 21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22 Immittámque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23 Quòd si nec volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24 Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25 Inducámque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cúmque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium.

26 Postquam confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27 Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28 Et ego incedam adversùs vos in furore contrario, & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra,

29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum, & filiarum vestrarum.

F

30 Destruam excelsa vestra, & simulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abominabitur vos anima mea,

31 In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultrà odorem suavissimum,

32 Disperdámque terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius fuerint.

33 Vos autem dispergam in Gentes, & evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & civitates vestræ dirutæ.

34 Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ: quando fueritis

35 In terra hostili, sabbatizabit & requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eò quòd non requieverit in sabbatis vestris, quando habitabatis in ea,

F 36 Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente,

37 Et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrûm inimicis audebit resistere.

38 Peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumet.

39 Quòd si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum, & sua affligentur:

40 Donec confiteantur iniquitates suas, & majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, & ambulaverunt ex adverso mihi.

41 Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

G 42 Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, Isaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero.

43 Quæ cùm relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quòd abjecerint judicia mea, & leges meas despexerint.

44 Et tamen etiam cùm essent in terra hostili, non penitùs abjeci eos, neque sic despexi ut consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum.

45 Et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Ægypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc sunt judicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & filios Israël in monte Sinaï per manum Moysi.

CAPUT XXVII.

Varia sanciuntur leges de voce seu rebus per votum oblatis Deo; & de illorum ac decimarum persolutione.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & spoponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium.

3 Si fuerit masculus à vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4 Si mulier, triginta.

5 A quinto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos: fœmina decem.

6 Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro fœmina, tres.

7 Sexagenarius & ultrà masculus dabit quindecim siclos: fœmina decem.

8 Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantùm dabit.

9 Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit,

10 Et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono. Quòd si mutaverit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11 Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem. B

12 Qui judicans utrùm bonum an malum sit, statuet pretium.

13 Quòd si dare voluerit is qui offert, addet supra æstimationem quintam partem.

14 Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrùm bona an mala sit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venumdabitur.

15 Sin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis suprà, & habebit domum.

16 Quòd si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino: juxta mensuram, sementis æstimabitur pretium. Si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venumdetur argenti.

17 Si statim ab anno incipientis jubilæi voverit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.

18 Sin autem post aliquantum temporis, supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubilæum, & detrahetur ex pretio.

19 Quòd si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum. C

20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat, redimere non poterit:

21 Quia cùm jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.

22 Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino,

23 Supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubilæum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24 In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.

25 Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur. * Siclus viginti obolos habet.

26 Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vovere: sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27 Quòd si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretii. Si redimere noluerit, vendetur alteri quan- D

* Exod. 30.b.13 Num.3 g.47. Ezech. 45.d.12

totumque à te fuerit æstimatum.

*Jos 6. c.17.d. 25.

28 * Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino.

29 Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moysi ad filios Israël in monte Sinaï.

LIBER NUMERORUM

HEBRAICE VAIEDABER.

CAPUT PRIMUM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

A 1 LOCUTUSQUE est Dominus ad Moysen in deserto Sinaï in tabernaculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto, dicens:

*Exod. 30.b.12

2 * Tollite summam universæ congregationis filiorum Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini.

3 A vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israël, & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.

4 Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

B 5 Quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

6 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7 De Juda, Nahasson filius Aminadab.

8 De Issachar, Nathanael filius Suar.

9 De Zabulon, Eliab filius Helon.

10 Filiorum autem Joseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

11 De Benjamin, Abidan filius Gedeonis.

12 De Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

13 De Aser, Phegiel filius Ochran.

14 De Gad, Eliasaph filius Duel.

15 De Nephtali, Ahira filius Enan:

16 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israël:

17 Quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18 Et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina singulorum, à vigesimo anno & supra,

19 Sicut præceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinaï.

C 20 De Ruben primogenito Israëlis per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

21 Quadraginta sex millia quingenti.

22 De filiis Simeon per generationes ac familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina & capita singulorum, omne quod sexus est masculini à vigesimo anno & supra, procedentium ad bellum,

23 Quinquaginta novem millia trecenti.

24 De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui ad bella procederent,

25 Quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

D 26 De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27 Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28 De filiis Issachar, per generationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui ad bella procederent,

29 Recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30 De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

31 Quinquaginta septem millia quadringenti.

E 32 De filiis Joseph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

33 Quadraginta millia quingenti.

34 Porrò filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

35 Triginta duo millia ducenti.

36 De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

37 Triginta quinque millia quadringenti.

38 De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

39 Sexaginta duo millia septingenti.

F 40 De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

41 Quadraginta millia & mille quingenti.

42 De filiis Nephthali per generationes & familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

43 Quinquaginta tria millia quadringenti.

44 Hi sunt, quos numeraverunt Moyses & Aaron, & duodecim principes Israël, singulos per domos cognationum suarum:

45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israël per domos & familias suas à vigesimo anno & supra, qui poterant ad bella procedere,

46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.

47 Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

G 48 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

49 Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israël:

50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus, & quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus: & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur:

51 Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum, cùm castrametandum, erigent, quisquis externorum accesserit, occidetur.

52 Metabuntur autem castra filii Israël unusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.

53 Porrò Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israël, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54 Fecerunt ergo filii Israël juxta omnia quæ præceperat Dominus Moysi.

CAPUT II.

Quæ tribus circa tabernaculum in quatuor acies ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens:

2 Singuli per turmas, signa, atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israël, per gyrum tabernaculi fœderis.

3 Ad Orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab.

4 Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

5 Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6 Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8 Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9 Universi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: & per turmas suas primi egredientur.

B 10 In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur, filius Sedeur:

11 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12 Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon, quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

13 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14 In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17 Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum & turmas eorũ, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscentur.

C 18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

21 Cunctúsque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22 In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscentur.

25 Ad Aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

D 27 Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De Tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti, & novissimi proficiscentur.

32 Hic numerus filiorum Israël, per domos cognationum suarum & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israël: sic enim præceperat Dominus Moysi.

34 Fecerúntque filii Israël juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPUT III.

Levitæ ad tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministeriis, &

loco primogenitorum Israël suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

A 1 HÆ sunt generationes Aaron & Moysi, in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

Exod. 6.d.23. 2 * Et hæc nomina filiorum Aaron : primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu & Eleazar, & Ithamar.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur.

Lev. 10. a. 1. 2. 1. Par. 24.a.2. 4 * Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis : functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.

5 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens :

6 Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent,

7 Et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

8 Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

9 Dabísque dono Levitas

B 10 Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt à filiis Israël. Aaron autem & filios ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens :

12 Ego tuli Levitas à filiis Israël pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israël, eruntque Levitæ mei,

Exod. 13.a.2. Inf. 8. c. 16. 13 * Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Ægypti : sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israël ab homine usque ad pecus, mei sunt : ego Dominus.

14 Locutúsque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens :

C 15 Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab uno mense & supra.

16 Numeravit Moyses, ut præceperat Dominus,

Exod. 6 c.16. 17 * Et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson & Caath & Merari.

18 Filii Gerson : Lebni & Semei.

19 Filii Caath : Amram & Jesaar, Hebron & Oziel.

20 Filii Merari : Moholi, & Musi.

21 De Gerson fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica :

22 Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & supra, septem millia quingenti.

23 Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem,

24 Sub principe Eliasaph filio Lael.

25 Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,

D 26 Ipsum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis & cortinas atrii : tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.

27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua :

28 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam.

30 Princépsque eorum erit Eliasaph filius Oziel :

E 31 Et custodient arcam, mensámque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum cunctámque hujuscemodi supellectilem.

32 Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.

33 At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Musitæ recensiti per nomina sua :

34 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, sex millia ducenti.

35 Princeps eorum Suriel filius Abihaïel in plaga septentrionali castrametabuntur.

36 Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent :

37 Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.

F 38 Castrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id est ad orientalem plagam Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israël, quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense uno & supra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moysen : Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israël ab uno mense & supra, & habebis summam eorum.

41 Tollésque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israël, ego sum Dominus : & pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israël.

G 42 Recensuit Moyses, sicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Israël.

43 Et fuerunt masculi per nomina sua, à mense uno & supra, viginti duo millia ducenti septuaginta tres :

44 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens :

45 Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israël, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei. Ego sum Dominus.

46 In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israël,

Exod. 30.b.13 Lev. 27 c. 25. Infr. 18 c. 16. Ezech. 45.d.12 47 Accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. * Siclus habet viginti obolos.

48 Dabísque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui supra sunt.

49 Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant ampliùs, & quos redemerant ut Levitis.

50 Pro primogenitis filiorum Israël, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum juxta pondus Sanctuarii,

51 Et dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus, & officia Levitarum juxta cujusque familiam distribuuntur.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

* 1 Par. 15. b. 15

2 * Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias suas.

3 A trigesimo anno & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent & ministrent in tabernaculo fœderis.

4 Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum sanctorum.

5 Ingredientur Aaron & filii ejus quando movenda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involvéntque eo arcam testimonii,

6 Et operient rursum velamine ianthinarum pellium, extendéntque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7 Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula: & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8 Extendéntque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento ianthinarum pellium, & inducent vectes.

9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emunctoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10 Et super omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes.

B 11 Necnon & altare aureum involvent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducéntque vectes.

12 Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducéntque vectes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento.

14 Ponéntque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine ianthinarum pellium, & inducent vectes.

* 1. Par. 15. b. 15

15 Cúmque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt * filii Caath ut portent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis:

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniúmque vasorum, quæ in Sanctuario sunt.

17 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipsíque deponent opera singulorum, & divident quid portare quis debeat.

20 Alii nulla curiositate videant quæ sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

22 Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos, ac familias & cognationes suas.

C 23 A triginta annis & suprà, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & ministrant in tabernaculo fœderis:

24 Hoc est officium familiæ Gersonitarum,

25 Ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis, operimentum aliud, & super omnia velamen ianthinum tentoriúmque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26 Cortinas atrii, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vasa ministerii,

27 Jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerson: & scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28 Hic est cultus familiæ Gersonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per familias & domos patrum suorum recensebis,

30 A triginta annis & supra, usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui & cultum fœderis testimonii.

31 Hæc sunt onera eorum. Portabunt tabulas tabernaculi & vectes ejus, columnas, ac bases earum,

32 Columnas quoque atrii per circuitum cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

D 33 Hoc est officium familiæ Meraritarum & ministerium in tabernaculo fœderis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes Synagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum suorum,

35 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi fœderis:

36 Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37 Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyses & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum,

39 A triginta annis & supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo fœderis:

40 Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta verbum Domini.

42 Numerati sunt filii Merari per cognationes & domos patrum suorum,

43 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44 Et inventi sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Levitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses, & Aaron, & principes Israël, per cognationes & domos patrum suorum,

47 A triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, & onera portanda,

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses, unumquemque juxta officium & onera sua, sicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi à castris arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, & lege zelotypiæ.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israël, ut ejiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, pollutúsque est super mortuo:

3 Tam masculum quàm feminam ejicite de castris, ne contaminent ea, cùm habitaverim vobiscum.

4 Fecerúntque ita filii Israël, & ejecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Loquere ad filios Israël: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintámque partem desuper, ei in quem peccaverint.

8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israël, ad sacerdotem pertinent:

B 10 Et quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir cujus uxor erraverit, maritúmque contemnens,

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14 Si spiritu zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur,

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino.

C 17 Assumétque aquam sanctam in vase fictili, & pusillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18 Cúmque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.

19 Adjurabítque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum: & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ in quas maledicta congessi.

20 Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:

21 His maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplúmque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

D 23 Scribétque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit,

24 Et dabit ei bibere. Quas cùm exhauserit,

25 Tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponétque illud super altare: ita dumtaxat ut prius.

26 Pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27 Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28 Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier à viro suo, & si polluta fuerit,

30 Maritúsque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt:

31 Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaræorum consecratio & oblatio: quibúsque verbis sacerdotes populo benedicant, præscribitur.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Vir, sive mulier, cùm fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare:

3 A vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccásque non comedent.

4 Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum non comedent.

5 Omni tempore separationis suæ *novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente cæsarie capitis ejus.

*Judic. 13. a. 5.

B 6 Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur,

7 Nec super patris quidem & matris & fratris sororísque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput ejus est.

8 Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.

9 Sin autem mortuus fuerit subitò quis-

piam coram eo, polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illicò in eadem die purgationis suæ, & rursùm septima.

10 In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ sacerdoti in introitu fœderis testimonii.

11 Faciétque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabítque caput ejus in die illo:

12 Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.

13 Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur, adducet eum ad ostium tabernaculi fœderis.

C 14 Et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam,

15 Canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sunt oleo, & lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16 Quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocaustum.

17 Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18 * Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis cæsarie consecrationis suæ: tollétque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.

* Act. 21.d.24

D 19 Et armum coctum arietis, tortámque absque fermento unam de canistro, & laganum azymum unum; & tradet in manus nazaræi, postquam rasum fuerit caput ejus.

20 Susceptáque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari jussum est, & femur. Post hæc potest bibere nazaræus vinum.

21 Ista est lex nazaræi, cùm voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus; juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.

22 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis:

24 * Benedicat tibi Dominus, & custodiat te.

* Exod. 36.c.19

25 Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui.

26 Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.

27 Invocabúntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: Dominus Moysi Sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

A 1 Factum * est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud: unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa ejus.

* Exod. 40.v.16

2 Obtulerunt principes Israël & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, præfectíque eorum qui numerati fuerant,

3 Munera coram Domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, & unum bovem singuli, obtulerúntque ea in conspectu tabernaculi.

4 Ait autem Dominus ad Moysen:

5 Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ex Levitis juxta ordinem ministerii sui.

6 Itaque cùm suscepisset Moyses plaustra & boves, tradidit eos Levitis.

7 Duo plaustra & quatuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.

8 Quatuor alia plaustra & octo boves dedit filiis Merari, secundùm officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

9 Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves: quia in Sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.

10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris die qua uncta est, oblationem suam ante altare:

B 11 Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12 Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Juda:

13 Fuerúntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

14 Mortariolum ex decem siclis aureis, plenum incenso:

15 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

16 Hircúmque pro peccato:

17 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18 Secundo die obtulit Nathanaël filius Suar, dux de tribu Issachar,

19 Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium.

20 Mortariolum aureum habens decem siclos, plenum incenso:

21 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

22 Hircúmque pro peccato:

23 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanaël filii Suar.

24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,

C 25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

26 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

27 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
28 Hircúmque pro peccato :
29 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc est oblatio Eliab filii Helon.
30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur,
31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
32 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
33 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
34 Hircúmque pro peccato :
35 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.
36 Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisaddai,
37 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium ;
38 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
39 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

D

40 Hircúmque pro peccato :
41 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.
42 Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel,
43 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
44 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
45 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
46 Hircúmque pro peccato :
47 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliasaph filii Duel.
48 Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud,
49 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
50 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
51 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

E

52 Hircúmque pro peccato :
53 Et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc oblatio Elisama filii Ammiud.
54 Die octavo princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur.
55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
56 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
57 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
58 Hircúmque pro peccato :
59 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.
60 Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis.
61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
62 Et mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
63 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
64 Hircúmque pro peccato :
65 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.
66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahieser filius Ammisaddai,
67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
68 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
69 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

F

70 Hircúmque pro peccato :
71 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahieser filii Ammisaddai.
72 Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filius Ochran,
73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
74 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
75 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
76 Hircúmque pro peccato :
77 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.
78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,
79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium :

G

80 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :
81 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
82 Hircúmque pro peccato :
83 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos an-

niculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.

84 Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israël, in die qua consecratum est. Acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:

85 Ita ut centum triginta siclos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta siclos haberet una phiala: id est, in commune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.

86 Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere Sanctuarii: id est, simul auri sicli centum viginti:

87 Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.

88 In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.

89 Cúmque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri & lucernarum locus, situs, materia, ac forma: atq; que & consecratio Levitarum.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron, & dices ad eum: Cùm posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe, ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.

3 Fecítque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi.

4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quàm cuncta quæ ex utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicēs:

6 Tolle Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos.

7 Juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cúmque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint,

8 Tollent bovem de armentis, & libamen- B tum ejus similam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9 Et applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Israël.

10 Cúmque Levitæ fuerint coràm Domino, ponent filii Israël manus suas super eos.

11 Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini à filiis Israël, ut serviant in ministerio ejus.

12 Levitæ quoque ponent manus suas super capita boum, è quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13 Statuésque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino.

14 Ac separabis de medio filiorum Israël, ut sint mei. C

15 Et postea ingredientur tabernaculum fœderis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israël.

16 *Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israël, accepi eos.

17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Ægypti, sanctificavi eos mihi:

18 Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël:

19 Tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israël in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

*Exod. 13. a. 2. Sup. 3. b. 13. Luc. 2. c. 23.

20 Feceruntque Moyses & Aaron, & omnis multitudo filiorum Israël super Levitis quæ præceperat Dominus Moysi: D

21 Purificatíque sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22 Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.

23 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

24 Hæc est lex Levitarum: A viginti quinque annis & suprà ingredientur, ut ministrent in tabernaculo fœderis.

25 Cúmque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt:

26 Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitis in custodiis suis.

CAPUT IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens per diem columna nubis, per noctem ut species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

1 Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinaï, anno secundo postquam egressi sunt de Terra Ægypti, mense primo, dicens: A

2 *Faciant filii Israël Phase in tempore suo,

*Exod. 12. a. 2. 3.

3 Quartadecima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes cæremonias & justificationes ejus.

4 Præcepítque Moyses filiis Israël ut facerent Phase.

5 Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinaï. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israël.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron,

7 Dixerunt eis: immundi sumus super anima hominis. Quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israël? B

8 Quibus respondit Moyses: State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israël: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino:

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud:

12 Non relinquent ex eo quidpiam usque manè,* & os ejus non confringent, omnem ritum Phase observabunt.

*Exod. 12.g.46 Joan 19 g.36.37

13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non facit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

C

14 Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino juxta cæremonias & justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quàm indigenæ.

*Exod. 40 b.16 d. 22. Sup.7. a. 1.

15 *Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque manè.

16 Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cùmque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israël: & in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur.

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. *Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

*1 Cor. 10.a.1.

D

19 Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israël in excubiis Domini, & non proficiscebantur.

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes à vespere usque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: &, si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22 Si verò biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israël in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.

23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: eràntque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moysi.

CAPUT X.

Jubet Deus fieri duas tubas argenteas, docétque earum usum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses cum elevaretur vel deponeretur arca.

A

1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3 Cùmque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israël.

5 Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisè ululabunt.

8 Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant adversùm vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

B

10 Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo fœderis:

12 Profectíque sunt filii Israël per turmas suas de deserto Sinaï, & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13 Moverúntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moysi.

14 *Filii Juda per turmas suas: quorum princeps erat Nahasson filius Aminadab.

*Sup. 1.b.7.

15 In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanaël filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18 Profectíque sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Elisur filius Sedeur,

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

C

20 Porrò in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21 Profectíque sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tamdiu Tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24 Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25 Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26 In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israël per turmas suas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israëli.

30 Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam in qua natus sum.

D

31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere:

tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32. Cúmque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33 Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcáque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34 Nubes quoque Domini super eos erat per diem cùm incederent.

35 Cúmque elevaretur arca, dicebat Moyses: * Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.

*Psal. 67.a.2.

36 Cùm autem deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israël.

CAPUT XI.

Murmurant Hebræi primùm ex defatigatione: dein petunt carnes, cepas, allia Ægypti; turbatque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; dantur coturnices, simulque populus propter carnium concupiscentiam.

A

1 Interea ortum est * murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. * Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et * accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

*Ps. 77. c. 19.
*Psal. 77.c.2.

2 Cúmque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3 Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israël, & ait: * Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

*1.Cor. 10.a.3.

5 Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones porrique & cepe, & allia.

B

6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7 * Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii.

*Exod. 16.d.14
Ps.77. e. 24.
Sap 16. e. 20.
Joan.6. d.31.

8 Circuibatque populus, & colligens illud, frangebat mola, sive terebat in mortario. Coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9 Cúmque descenderet noctu super castra ros, descendebat pariter & Man.

10 Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratúsque est furor Domini valdè: sed & Moysi intoleranda res visa est.

11 Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me?

C

12 Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua jurasti patribus eorum?

13 Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14 Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15 Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciésque ibi stare tecum,

17 Ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradámque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

D

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? benè nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19 Non uno die, nec duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem,

20 Sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eò quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & fleveritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?

21 Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt. Et tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro?

E

22 * Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

*Joan. 6. b.10.

23 Cui respondit Dominus: * Numquid manus Domini invalida est? Jam nunc videbis utrùm meus sermo opere compleatur.

*Isai. 59. a.1.

24 Venit igitur Moyses, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa tabernaculum.

25 Descendítque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cúmque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà cessaverunt.

F

26 Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requievit spiritus. Nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum,

27 Cúmque prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiavit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Statim Josue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyses, prohibe eos.

29 At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum?

30 Reversúsque est Moyses, & majores natu Israël in castra.

31 * Ventus autem egrediens à Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabántque in aëre duobus cubitis altitudine super terram.

G

*Ps.77. c.26.27

32 Surgens ergo populus toto die illo & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: & siccaverunt eas per gyrum castrorum.

33 * Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuscemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

*Ps.77. d. 30.

34 Vocatúsque est ille locus, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de

Sepulchris concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Mariam in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat a familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa & septem diebus à populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moyse.

A 1 Locutáque est Maria & Aaron contra Moysen propter uxorem ejus Æthiopissam,

2 Et dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? Nonne & nobis similiter est locutus? Quod cùm audisset Dominus,

3 (Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra.)

B 4 Statim locutus est ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis. Cúmque fuissent egressi,

5 Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm issent,

6 Dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium

C loquar ad illum.

7 At non talis servus meus Moyses, * qui in omni domo mea fidelissimus est:

8 * Ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

*Heb. 3.a.2.
* Exod. 33.b.11

9 Iratúsque contra eos, abiit:

10 Nubes quoque recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cúmque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

11 Ait ad Moysen: Obsecro Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commisimus,

D 12 Ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ. Ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.

13 Clamavítque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam.

14 Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & posteà revocabitur.

15 Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi à Moyse 12. exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum post 40. dies referunt; qui tamen universi, præter Caleb & Josue, murmur in populo concitant.

A 1 Profectúsque est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan.

2 Ibique locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

3 Mitte viros, qui considerent Terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israël, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4 Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

B 5 De Tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7 De tribu Juda, Caleb filium Jephone.

8 De tribu Issachar, Igal filium Joseph.

9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12 De tribu Joseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14 De tribu Aser, Sehur filium Michaël.

15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi:

16 De tribu Gad, Guel filium Machi.

17 Hæc sunt nomina virorum quos misit Moyses ad considerandam Terram: vocavitque Osee filium Nun, Josue. C

18 Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cúmque veneritis ad montes,

19 Considerate Terram, qualis sit: & populum qui habitator est ejus, utrùm fortis sit an infirmus: si pauci numero an plures:

20 Ipsa terra bona an mala: urbes quales, muratæ an absque muris:

21 Humus pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quando jam præcoquæ uvæ vesci possunt.

22 Cúmque ascendissent, exploraverunt Terram à deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath. D

23 Ascenderúntque ad meridiem: & venerunt in Hebron, ubi erant Achiman & Sisai & Tholmai filii Enac, nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est.

24 * Pergentésque usque ad Torrentem botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt:

* Deut. 1.d.24.

25 Qui appellatus est Nehelescol, id est, Torrens botri, eò quòd botrum portassent inde filii Israël. E

26 Reversique exploratores Terræ post quadraginta dies, omni regione circuita,

27 Venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israël in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutíque eis & omni multitudini ostenderunt fructus Terræ:

28 Et narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quæ revera fluit lacte & melle, ut ex his fructibus cognosci potest: F

29 Sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30 Amalec habitat in meridie, Hethæus & Jebusæus & Amorrhæus in montanis: Chananæus verò moratur juxta mare & circa fluenta Jordanis.

31 Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam.

32 Alii verò, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est. G

33 Detraxerúntque Terræ, quam inspexerant, apud filios Israël, dicentes: Terra, quam lustravimus, devorat habitatores suos,

populus, quem aspeximus, proceræ staturæ est.

34 Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

CAPUT XIV.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Iosue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Iosue, & pugnantes Israelitæ contra Domini voluntatem cadunt ab hostibus.

A 1 IGitur vociferans omnis turba flevit nocte illa.

2 Et murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filii Israël, dicentes:

3 Utinam mortui essemus in Ægypto: & in hac vasta solitudine utinam pereamus! & non inducat nos Dominus in Terram istam ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nónne melius est reverti in Ægyptum?

4 Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Quo audito Moyses & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israël.

6 * At verò Josue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

* Eccli. 46 b.9. 1 Machab.2. f.55.56

7 Et ad omnem multitudinem filiorum Israël locuti sunt: Terra, quam circuivimus, valdè bona est.

B 8 Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.

9 Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia sicut panem ita eos possumus devorare. Recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.

10 Cúmque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis filiis Israël.

11 Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequò detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi, in omnibus signis quæ feci coram eis?

12 Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam, te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiorem quam hæc est.

13 Et ait Moyses ad Dominum: Ut audiant Ægyptii, de quorum medio eduxisti populum istum,

C 14 Et habitatores Terræ hujus, qui audierunt quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, * & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem:

* Exod. 13.d.21

15 Quòd occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, & dicant:

16 Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat: * idcircò occidit eos in solitudine.

* Exod. 32.f.28 * Psal. 102 b.8

17 Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens:

18 * Dominus patiens & multæ misericordiæ, * & auferens iniquitatem & scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui * visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.

* Exod. 34.a.6. 7. * Exod. 20.a.5.

19 Dimitte, obsecro, peccatum populi hujus secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto usque ad locum istum.

D 20 Dixitque Dominus: Dimisi juxta verbum tuum.

21 Vivo ego: & implebitur gloria Domini universa terra.

22 Attamen omnes homines qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23 * Non videbunt Terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.

* Deut. 1.f.35.

24 * Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc, quam circuivit: & semen ejus possidebit eam.

* Ios. 14.a.6.

E 25 Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras movete castra, & revertimini in solitudinem per viam Maris rubri.

26 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

27 Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israël audivi.

28 Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29 * In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis à viginti annis & supra, & murmurastis contra me,

* Psal. 105.d. 26.

30 * Non intrabitis Terram, super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone, & Josue filium Nun.

* Deut. 1 f.35.

31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quòd prædæ hostibus forent, introducam: ut videant Terram, quæ vobis displicuit.

32 Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33 Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

F 34 Juxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: * annus pro die reputabitur. Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:

* Ezec. 4. b.6. * Psal. 94. b. 10.

35 Quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit adversum me: in solitudine hac deficiet, & morietur.

36 * Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ quòd esset mala,

* Iudith.8. c. 24. 1. Cor. 10.c.10 Heb. 3. d. 17. Iuda 1. b. 5.

37 Mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38 Josue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam Terram.

G 39 Locutúsque est Moyses universa verba hæc ad omnes filios Israël, & luxit populus nimis.

40 Et ecce manè primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt:

parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum?

42 * Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.

** Deut. 1.ſ.42.*

43 Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44 At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.

45 Descenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

CAPUT XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separandæ: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbriæ ac vittæ ab Hebræis per quatuor angulos palliorum ponendæ, quæ moneant eos legis Dei.

A

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Cùm ingressi fueritis Terram habitationis vestræ, quam ego dabo vobis,

3 Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus:

4 Offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, conspersæ oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin:

5 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos

6 Et arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin:

7 Et vinum ad libamentum tertiæ partis ejusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino.

B

8 Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9 Dabis per singulos boves similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ hin.

10 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

11 Sic facies

12 Per singulos boves, & arietes, & agnos, & hœdos.

13 Tam indigenæ quàm peregrini

14 Eodem ritu offerent sacrificia.

15 Unum præceptum erit atque judicium tam vobis quàm advenis terræ.

16 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere filiis Israël, & dices ad eos:

18 Cùm veneritis in terram, quam dabo vobis,

19 Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20 De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21 Ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22 Quòd si per ignorantiam præterieritis quidquam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen;

23 Et mandavit per eum ad vos, à die qua cœpit jubere & ultrà,

C

24 Oblitáque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut ceremoniæ postulant, hircúmque pro peccato:

25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israël: & dimittetur eis, quoniam non sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo:

26 Et dimittetur universæ plebi filiorum Israël, & advenis qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27 Quòd si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29 Tam indigenis quàm advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30 Anima verò, quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, (quoniam adversùs Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:

D

31 Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius fecit irritum: idcircò delebitur, & portabit iniquitatem suam.

32 Factum est autem, cùm essent filii Israël in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33 Obtulerunt eum Moysi & Aaron, & universæ multitudini.

34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36 Cùmque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus est, sicut præceperat Dominus.

37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38 Loquere filiis Israël, & dices ad eos * ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:

** Deut. 22.b.12 Mat.23 a.5.*

39 Quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes,

40 Sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut essem Deus vester.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent contra Moysen & Aaron, ambiuntque principatum & sacerdotium; unde eos vivos terra absorbet, & ignis interficit 250 viros offerentes incensum: & alios 1470. murmurantes consumpsit incendium quod oratione sua Aaron composuit

A

1 Ecce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

2 Surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israël ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii, per nomina vocabantur.

*Eccli. 45.c.22. 1. Cor. 10.b.10. Iudæ 1. b. 12.

3 * Cúmque stetissent adversùm Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus. Cur elevamini super populum Domini?

4 Quod cùm audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:

5 Locutúsque ad Core & ad omnem multitudinem: Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

B

6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7 Et hausto cras igne ponite desuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multùm erigimini filii Levi.

8 Dixitque rursùm ad Core: Audite filii Levi:

9 Num parum vobis est, quòd separavit vos Deus Israël ab omni populo, & junxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10 Idcircò ad se fecit accedere te, & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis,

11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13 Numquid parum est tibi quòd eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14 Reverà induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum. An & oculos nostros vis eruere? non venimus.

C

15 Iratúsque Moyses valdè, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quòd ne asellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatim.

17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18 Quod cùm fecissent, stantibus Moyse & Aaron,

19 Et coacervassent adversùm eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20 Locutúsque Dominus ad Moysen & Aaron, ait:

21 Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repentè disperdam.

D

22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desæviet?

23 Et ait Dominus ad Moysen:

24 Præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Core & Dathan & Abiron.

25 Surrexítque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron: & sequentibus eum senioribus Israël,

26 Dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27 Cumque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28 Et ait Moyses: In hoc scietis, quòd Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

E

29 Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, qua & ceteri visitari solent, non misit me Dominus:

30 Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderíntque viventes in infernum, scietis quòd blasphemaverint Dominum.

* Deut. 11.a.6. Psal. 105.c.17.18.

31 * Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

32 Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eorum.

33 Descenderúntq; vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34 At verò omnis Israël qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte & nos terra deglutiat.

35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illúcque dispergat: quoniam sanctificata sunt

F

38 In mortibus peccatorum: producátque ea in laminas, & affigat altari, eò quòd oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sint: ut cernant ea pro signo & monumento filii Israël.

39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40 Ut haberent posteà filii Israël, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.

42 Cúmque oriretur seditio, & tumultus incresceret,

G

43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44 Dixítque Dominus ad Moysen:

45 Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra,

* Sap. 18.d.21.

46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens citò ad populum ut roges pro eis: * jam enim egressa est ira à Domino, & plaga desævit.

47 Quod cùm fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiama:

48 Et stans inter mortuos ac viventes,

pro

pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49 Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum, & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50 Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi fœderis postquam quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis 12. virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit; hoc miraculo & indicio Sacerdotium illi à Deo confirmatur; servataque est in tabernaculo testimonii.

A 1 ET locutus est Dñs ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen superscribes virgæ suæ.

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit:

B 4 Ponésque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5 Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant.

6 Locutúsque est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fuerúntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7 Quas cùm posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

C 8 Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi; & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt:

9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israël: videruntque & receperunt singuli virgas suas.

D 10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii,* ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.

* Heb. 9. a. 4.

11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dñs.

12 Dixerunt autem filii Israël ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De oneribus sacerdotum & excubiis Levitarum: loco sortis hereditariæ, primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursum dabant Aaron.

A 1 DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2 Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstóque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3 Excubabúntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4 Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5 Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: nec oriatur indignatio super filios Israël.

6 Ego dedi vobis fratres vestros, Levitas de medio filiorum Israël, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

B 7 Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit, occidetur.

8 Locutúsque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filiis Israël, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9 Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10 In Sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11 Primitias autem, quas voverint, & obtulerint filii Israël, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo. Qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13 Universa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14 Omne quod ex voto reddiderint filii Israël, tuum erit.

C 15 Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias,

16 Cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. * Siclus viginti obolos habet.

17 Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. Sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suavissimum odorem Domino.

* Exod. 30. b. 13. Lev. 27. c. 25. Sup. 3. g. 47. Ezech. 45. d. 12.

18 Carnes verò in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua erunt.

19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israël Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hereditas tua in medio filiorum Israël.

21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israëlis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis:

22 Ut non accedant ultrà filii Israël ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

D 23 Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, & portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. * Nihil aliud possidebunt:

* Deut. 18. a. 1.

24 Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

25 Locutúsque est Dñs ad Moysen, dicens:

26 Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filiis Israël decimas, quas dedi

vobis, primitias earum offerte Domino, id est decimam partem decimæ.

27 Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quàm de torcularibus:

28 Et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.

29 Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

30 Dicésque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis, quasi de area & torculari dederitis primitias:

31 Et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quàm familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israël, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ritus parandi aquam lustrationis traditur, ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua varia immunditia abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Ista est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israël, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum:

3 Tradetísque eam Eleazaro sacerdoti. * Qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium:

* Heb. 13.b.11

4 Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5 Comburétque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quàm sanguine & fimo flammæ traditis.

6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccúmque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

B 7 Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatúsque erit usque ad vesperum.

8 Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.

9 Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10 Cúmque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israël & advenæ, qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.

11 Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:

12 Aspergetur ex hoc aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

C 13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israël: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15 Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16 Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17 Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas vivas super eos in vas.

D 18 In quibus cùm homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem: & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19 Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo die. Expiatúsque die septimo, lavabit & se & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21 Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua è petra fluit: Moyses & Aaron offendunt Deum ad aquas contradictionis; ideò privantur ingressu terræ promissæ: negantque transitum Edom, ascendunt ad montem Hor; ubi consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

A 1 Veneruntque filii Israël, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuáque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

2 Cúmque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen & Aaron:

3 Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

4 * Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

* Exod. 17.a.3.

5 Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6 Ingressúsque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

B 7 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

8 Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cúmque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

* Exod. 17.b.5.6.

9 * Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei.

Sap. 11. a.4.

*Ps. 77. b. 15. c. 23.

10 Congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: * Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

11 Cùmque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet & jumenta.

*Deut. 1. f. 37. 1. Cor. 10. a. 4.

12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in Terram, quam dabo eis.

13 Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israël contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

C

14 Misit intereà nuntios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Israël: Nosti omnem laborem, qui apprehendit nos.

15 Quomodò descenderint patres nostri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Ægyptii, & patres nostros:

16 Et quomodò clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritque Angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi,

17 Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi?

19 Dixeruntque filii Israël: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantùm velociter transeamus.

20 At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudine, & manu forti,

21 Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos. Quam obrem divertit ab eo Israël.

D

22 Cùmque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom:

23 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24 Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israël, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad aquas contradictionis.

* Inf. 31. c. 38 *Deut. 32. g. 50

25 * Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

26 Cùmque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27 Fecit Moyses ut præceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.

28 Cùmque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29 Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israël rex Chananæus: serpentes in populum ob itineris tædium, aqua penuriam, mannæ nauseam murmurantem, immittuntur, quorum morsibus erectus serpens æneus medetur: Sehon & Og reges vincuntur.

A

1 Quòd cum audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israël per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo prædam.

2 At Israël voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus.

3 Exaudivitque Dominus preces Israël, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id est anathema.

B

4 Profecti sunt autem & de monte Hor per viam quæ ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris:

5 Locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: Anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

*Judic. 8. c. 15. 21. Sap. 16. a. 5. 1. Cor. 10. b. 9.

6 * Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum

7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

C

8 Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

Joan. 3. b. 14.

9 * Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEUM, & posuit eum pro signo: quem cùm percussi aspicerent, sanabantur.

10 Profectique filii Israël castrametati sunt in Oboth.

11 Unde egressi fixere tentoria in Jeabarim, in solitudine quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12 Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared.

* Jud. 11. c. 18.

13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. Si quidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos.

D

14 Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.

16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17 Tunc cecinit Israël carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:

18 Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine Matthana.

19 De Mathana in Nahaliel. De Nahaniel in Bamoth.

E

20 De Bamoth, vallis est in regione Moab: in vertice Phasga: quod respicit contra desertum.

* Deut. 2. c. 26. Judic. 11. d. 19. 20.

21 * Misit autem Israël nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22 Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23 Qui concedere noluit ut transiret Israël

per fines suos: quin potiùs exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, & venit in Jasa, pugnavitque contra eum:

24 * A quo percussus est in ore gladii, & possessa est terra ejus ab Arnon usque Jeboc, & filios Ammon: quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.

*Ps. 134.b. 10.11. Amos 2. a. 9.

25 Tulit ergo Israël omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Hesebon scilicet, & viculis ejus.

F

26 Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27 Idcircò dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, ædificetur, & construatur civitas Sehon.

28 Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorum Arnon.

*Jud. 11.d.13 24. 3.Reg d 11.b.7.

29 * Væ tibi Moab, periisti popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem regi Amorrhæorum Sehon.

30 Jugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon, lassi pervenerunt in Nophe, & usque Medaba.

31 Habitavit itaque Israël in Terra Amorrhæi.

G

32 Misitque Moyses qui explorarent Jazer; cujus ceperunt viculos, & possederunt habitatores.

*Deut. 3.a.1. 29.a.7.

33 * Verterúntque se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34 Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, qui in manu tua tradidit illum, & omnem populum ac terram ejus, faciésque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35 Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis, universúmque populum ejus usque ad internecionem, & possederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus à Balac rege Moab, ut Israëlitis malediceret; quem Angelus asina loquente corripit.

A

1 PRofectique castrametati sunt in campestribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho sita est.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israël Amorrhæo,

3 Et quod pertimuissent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non possent,

4 Dixit ad majores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quo modo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

*Jos. 24.c.9.

5 * Misit ergo nuntios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon: ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Ægypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me.

B

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me est: si quo modo possim percutere, & ejicere eum de terra mea; novi enim quòd benedictus sit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congesseris.

7 Perrexeruntque seniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, & narrassent ei omnia verba Balac:

8 Ille respondit: Manete hic nocte, & respondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

G

9 Quid sibi volunt homines isti apud te?

10 Respondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me:

11 Dicens: Ecce populus qui egressus est de Ægypto, operuit superficiem terræ: Veni, & maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum.

12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13 Qui mane consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14 Reversi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum.

15 Rursum ille multò plures & nobiliores quàm antè miserat, misit.

16 Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17 Paratus sum honorare te, & quidquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

*Inf. 24.c.13

18 Respondit Balaam: * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

19 Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, & scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte & ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi præcepero, facias.

21 Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est cum eis.

*2.Pet. 2.c.15.

22 * Et iratus est Deus: Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & duos pueros habebat secum.

E

23 Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere,

24 Stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

25 Quem videns asina, junxit se parieti, & attrivit sedentis pedem. At ille iterùm verberabat eam:

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit.

27 Cúmque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis, qui iratus vehementiùs cædebat fuste latera ejus.

28 Aperuitque Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce jam tertiò?

F

29 Respondit Balaam: Quia commeruisti, & illusisti mihi, utinam haberem gladium, ut te percuterem.

30 Dixit asina: Nónne animal tuum sum cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait: Nunquam.

31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer

tibi, quia perversa est via tua, mihique contraria.

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa viveret.

34 Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar:

35 Ait Angelus: Vade cum istis, & cave ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36 Quod cùm audisset Balac, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixítque ad Balaam: Misi nuntios ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40 Cúmque occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41 Manè autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam, extructis aris, parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populum Israel, multa de illo vaticinatus.

1 Dixítque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdémque numeri arietes.

2 Cúmque fecisset juxta sermonem Balaam: imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si fortè occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4 Cùmque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutúsque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5 Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: revertere ad Balac, & hæc loquéris.

6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7 Assumptáque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & detestare Israël.

8 Quomodò maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10 Quis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israël? Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.

11 Dixitque Balac ad Balaam. Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu è contrario benedicis eis.

12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?

13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israël videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14 Cúmque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificavit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

15 Dixit ad Balac: Sta hîc juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16 Cui cùm Dominus occurrisset, posuisséque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17 Reversus invenit eum stantem, juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, & ausculta, audi fili Sephor:

19 Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?

20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21 Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israël. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.

22 * Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

23 Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Jacob & Israëli quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus ut leæna consurget, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixítque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26 Et ille ait: Nónne dixi tibi quòd quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: si fortè placeat Deo ut inde maledicas eis.

28 Cúmque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29 Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hîc septem aras, & para totidem vitulos, ejusdémque numeri arietes.

30 Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuítque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertiò benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Cinæis, & Romanis, vastandis ac perdendis.

1 Cúmque vidisset Balaam quòd placeret Domino ut benediceret Israëli, nequaquam abiit ut antè perrexerat, ut augurium quæreret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2 Et elevans oculos, vidit Israël in tentoriis commorantem per tribus suas: & irruente in se spiritu Dei,

3 Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus:

5 Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israël!

6 Ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas.

7 Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter

* Inf. 24. b. 8.

Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius.

8 Deus eduxit illum de Ægypto, * cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossáque eorum confringent, & perforabunt sagittis.

*Sup. 23.d.22

9 Accubans dormivit ut leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10 Iratúsque Balac contra Balaam, complosis manibus ait: ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus è contrario tertiò benedixisti:

11 Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnificè honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

C

12 Respondit Balaam ad Balac: Nónne nuntiis tuis, quos misisti ad me, dixi:

13 * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

*Sup. 22.d.18

14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15 Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

16 Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17 Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. * ORIETUR STELLA ex Jacob, & consurget virga de Israël: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

*Matt. 2.a.2.

18 Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israël verò fortiter aget.

D

19 De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20 Cúmque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21 Vidit quoque Cinæum, & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23 Assumptáque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

24* Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabúntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

*Deut. 11.c.13

25 Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum. Balac quoque via, qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Moabitis & Madianitis jubet Deus Principes suspendi, & pereunt è plebe 24. millia: ipsíque Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

A

1 Morabatur autem eo tempore Israël in Settim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2 Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua: At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

3 * Initiatúsque est Israël Beelphegor: & iratus Dominus,

*Iof. 22.d.17

4 Ait ad Moysen: * Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israël.

*Deut. 4.a.3. *Exod. 32.f.27

B

5 Dixitque Moyses ad Judices Israël: Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6 Et ecce unus de filiis Israël intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israël, qui flebant ante fores tabernaculi.

7 * Quod cùm vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

*Ps. 105.e.30 1.Mac. 2.c.26. 1.Cor. 10.b.8.

8 Ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem, in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israël:

9 Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.

C

10 Dixitque Dominus ad Moysen:

11 Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israël: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israël in zelo meo.

12 Idcirco loquere ad eum: * Ecce do ei pacem fœderis mei,

*Eccli. 45 d.28 30. 1.Mac. 2.f.54.

13 Et erit tam ipsi quàm semini ejus pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiavit scelus filiorum Israël.

14 Erat autem nomen viri Israëlitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.

D

15 Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

16 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos:

*Inf. 31.a.2.

18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, decepêre insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Israëlitæ per singulas tribus, qui bello apti sunt, terram promissionis ingressuri: & juxta hanc dinumerationem jubetur illis terra dividi.

1 Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

A

2 * Numerate omnem summam filiorum Israël à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere.

*Sup. 31.a.2.

3 Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant

4 A viginti annis & suprà, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

5 Ruben primogenitus Israël. * Hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:

*Gen. 46.b.9. Exod.6 c.14. 1.Par. 5.a.3.

6 Et Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.

7 Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est, quadraginta tria millia & septingenti triginta.

8 Filius Phallu, Eliab.

9 Hujus filii, Namuel, & Dathan, & Abiron. Isti sunt Dathan & Abiron principes populi,

* Sap. 16. a. 12 * qui surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversùs Dominum rebellaverunt:

B 10 Et aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12 Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin, ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saül, ab hoc familia Saülitarum.

14 Hæ sunt familiæ de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15 Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni ab hoc familia Sunitarum:

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 Istæ sunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

19 * Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in Terra Chanaan.

* Gen. 38. a. 3. 4.

20 Fuerúntque filii Juda, per cognationes suas: Sela, à quo familia Selaitarum:

C Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum:

21 Porrò filii Phares: Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22 Istæ sunt familiæ Juda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia, quingenti.

23 Filii Issachar, per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholaitarum. Phua, à quo familia Phuaitarum:

24 Jasub, à quo familia Jasubitarum: Semran à quo familia Semranitarum.

25 Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit, sexaginta quatuor millia trecenti.

26 Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum, Elon, à quo familia Elonitarum: Jalel, à quo familia Jalelitarum.

27 Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

D 28 Filii Joseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.

* Jos. 17. a. 1.

29 De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum. * Machir genuit Galaad: à quo familia Galaaditarum.

30 Galaad habuit filios: Jezer à quo familia Jezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

31 Et Asriel, à quo familia Asrielitarum, & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

32 Et Semida, a quo familia Semidaitarum: * & Hepher, à quo familia Hepheritarum.

* Inf. 27. a. 1.

33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, sed tantùm filias, quarum ista sunt nomina: * Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.

* Ibid.

34 Hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.

35 Filii autem Ephraim per cognationes suas, fuerunt hi: Suthala: à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.

E 36 Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum.

37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38 Isti sunt filii Joseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum: Ahiram, à quo familia Ahiramitarum:

39 Supham, à quo familia Sephamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum.

40 Filii Bela: Hered & Noëman. De Hered familia Hereditarum: de Noëman, familia Noëmanitarum.

41 Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia sexcenti.

42 Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. Hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43 Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, sexaginta quatuor millia quadringenti.

44 Filii Aser per cognationes suas: Jemna, à quo familia Jemnaitarum: Jessui, à quo familia Jessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.

45 Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46 Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara.

47 Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

F 48 Filii Nephthali per cognationes suas: Jesiel, à quo familia Jesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum:

49 Jeser, à quo familia Jeseritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum.

50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51 Ista est summa filiorum Israël, qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

53 Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54 Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio:

55 Ita duntaxat ut sors Terram Tribubus dividat & familiis.

56 Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57 * Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari à quo familia Meraritarum.

* Exod. 6. c. 16. 17.

G 58 Hæ sunt familiæ Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath genuit Amram:

59 Qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto: hæc genuit Amram viro suo filios Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

60 De Aaron orti sunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar.

61 * Quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cùm obtulissent ignem alienum coram Domino.

62 Fuerúntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mense & suprà, quia non sunt recensiti inter filios Israël, nec eis cum ceteris data possessio est.

63 Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

64 * Inter quos, nullus fuit eorum, qui antè numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinaï.

65 * Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in solitudine. Nullúsque remansit ex eis, nisi Caleb filius Jephone, & Josue filius Nun.

*Levit. 10. a. 1. Sup. 3. a. 4. 1. Par. 24. a. 2. — *1. Cor 10. a. 5. *Sup. 14. d. 23 24.*

CAPUT XXVII.

Filiæ Salphaad, deficiente prole masculâ, patri succedunt in hereditatem: dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim terram promissionis conspexerit, sibique in ducatu populi substituerit Iosue.

A

1 Accesserunt * autem filiæ Saphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Joseph: quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa.

2 Steterúntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ * concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri.

*Sup. 26. d. 32. 33. Infr. 36 a. 1. Jos. 17. a. 1. 2. *Sup. 16. a. 1.*

B

4 Retulitque Moyses causam earum ad judicium Domini.

5 Qui dixit ad eum:

6 Justam rem postulant filiæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditatem succedant.

7 Ad filios autem Israël loqueris hæc:

8 Homo cùm mortuus fuerit absque filio, ad filiam ejus transibit hereditas.

9 Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10 Quod si & fratres non fuerint, dabitis hereditatem fratribus patris ejus.

11 Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. Eritque hoc filiis Israël sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi.

C

12 Dixit quoque Dominus ad Moysen: * Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus sum filiis Israël.

13 Cúmque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut ivit frater tuus Aaron:

14 * Quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Hæ sunt aquæ contradictionis in Cades deserti Sin.

*Deut. 32. f. 49 51. — * Sup. 20. b. 12 Deut. 32. f. 51*

15 Cui respondit Moyses:

16 Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc;

D

17 Et possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

18 Dixitque Dominus ad eum: * Tolle Josue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum.

Deut. 3. d. 21.

19 Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine:

20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israël.

21 Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israël cum eo, & cetera multitudo.

22 Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cúmque tulisset Josue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi.

23 Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

CAPUT XXVIII.

Sacrificia quotidiana, & diei septimi, ac calendarum, & de duabus solemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

A

1 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

2 Præcipe filiis Israël, & dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua,

3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: * Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:

Exod. 29. f. 38

4 Unum offeretis manè, & alterum ad vesperum:

5 Decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin.

6 Holocaustum juge est quod obtulistis in monte Sinaï in odorem suavissimum incensi Domini.

7 Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini.

8 Alterúmque agnum similiter offeretis ad vesperam juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

9 * Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba

Matt. 12. a. 5.

B

10 Quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

11 In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos,

12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:

13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos. Holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.

14 Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

C

15 Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

16 * Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit,

Exod. 12. c. 18 Lev. 23 a. 5.

17 Et quintadecima die solemnitas: septem diebus vescentur azimis.

18 Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

20 Et sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21 Et decimam decimæ per agnos singulos: id est, per septem agnos.

22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23 Præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.

D 24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25 Dies quoque septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26 Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28 Atque in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas.

29 Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem. Hircum quoque.

30 Qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba ejus.

31 Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

A 1 MEnsis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. Omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est tubarum.

2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4 Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi.

6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7 * Decima quoque dies mensis hujus septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea.

* Lev. 16.f.29 23.a.7.

8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

B 9 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10 Decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11 Et hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem*, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.

12 Quintadecima verò die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus,

13 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

14 Et in libamentis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: & duas decimas arieti uno, id est, simul arietibus duobus,

15 Et decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio & libamine ejus. C

17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

19 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque & libamine ejus.

20 Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

22 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque & libamine ejus,

23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

25 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque ejus & libamine.

26 Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

28 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque ejus & libamine. D

29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque ejus & libamine.

32 Die septimo offeretis vitulos septem & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

34 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificióque ejus & libamine.

35 Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36 Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37 Sacrificiáque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

38 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39 Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sint, vel irrita.

A 1 Narravitque Moyses filiis Israël omnia quæ ei Dominus imperarat:

2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israël: Iste est sermo quem præcepit Dominus:

3 Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit, implebit.

4 Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognoverit pater votum quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:

B 5 Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit.

6 Sin autem statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quod contradixerit pater.

7 Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8 Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddétque quodcumque promiserat.

C 9 Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbáque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10 Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent.

11 Uxor in domo viri cùm se voto constrinxerit & juramento,

12 Si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.

13 Sin autem extemplò contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit; & Dominus ei propitius erit.

D 14 Si voverit, & iuramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15 Quòd si audiens vir tacuerit, & in alteram distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16 Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus.

17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Cæsis Madianitis jussu Dei, virgines solæ reservantur: substantia ex æquo dividitur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis offeruntur, quod nullus Hebræorum occubuit.

A 1 Locutúsque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Ulciscere priùs filios Israël de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3 Statimque Moyses, * Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. (* Sup. 21.d.17)

4 Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israël, qui mittantur ad bellum.

5 Dederúntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam;

6 Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

B 7 Cúmque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt,

8 * Et reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. (* Jos. 13.c.21 22.)

9 Ceperúntque mulieres eorum, & parvulos, omniáque pecora & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:

10 Tam urbes quàm viculos & castella flamma consumpsit.

11 Et tulerunt prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex jumentis,

12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israël: reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

C 13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra.

14 Iratúsque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello,

15 Ait: Cur feminas reservastis?

16 * Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israël ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus? (* Sup. 25.d.17 18.)

17 * Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate: (* Jud. 21.b.11.)

18 Puellas autem & omnes feminas virgines reservate vobis:

19 Et manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.

D 20 Et de omni præda, sive vestimentum fuerit, sive vas, & aliquid in utensilia præparatum de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.

21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, * quod mandavit Dominus Moysi: (* Lev. 6.d.28. 11.e.33. 15.b.12. 12.)

22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,

23 Et omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur, quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24 Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati posteà castra intrabitis.

25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26 Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27 Divídésque ex æquo prædam, inter eos qui pugnaverunt egressique sunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem.

E 28 Et separabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & asinis & ovibus,

29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30 Ex media quoque parte filiorum Israël accipies quinquagesimum caput hominum, & boum, & asinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31 Fecerúntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33 Boum septuaginta duo millia,

34 Asinorum sexaginta millia & mille:

35 Animæ hominum sexus fœminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia.

36 Datáque est media pars his qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentæ:

F 37 E quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.

38 Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta & duo:

39 De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40 De animabus hominum sexdecim millibus, cesserant in partem Domini triginta duæ animæ.

41 Tradidítque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,

G 42 Ex media parte filiorum Israël, quam separaverat his qui in prælio fuerant.

43 De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id est, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44 Et de bobus triginta sex millibus,

45 Et de asinis triginta millibus quingentis,

46 Et de hominibus sexdecim millibus,

47 Tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut præceperat Dominus.

48 Cúmque accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionésque, dixerunt:

49 Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne unus quidem defuit.

50 Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in præda auri potuimus invenire, periscelides, & armillas, annulos & dextralia, ac murænulas, ut deprecêris pro nobis Dominum.

51 Susceperúntque Moyses & Eleazar sacerdos, omne aurum in diversis speciebus,

52 Pondo sexdecim millia, septingentos quinquaginta siclos, à tribunis & centurionibus.

53 Unusquisque enim quod in præda rapuerat, suum erat.

54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monimentum filiorum Israël coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manasse, quòd pecorum abundarent, portio datur trans Jordanem, modo fratres suos in terram promissionis armati præcedant.

A 1 Filii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita substantia. Cúmque vidissent Jazer & Galaad aptas animalibus alendis terras,

2 Venerunt ad Moysen & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3 Ataroth, & Dibon, & Jazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,

4 Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima:

5 Precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Jordanem.

B 6 Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7 Cur subvertitis mentes filiorum Israël, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8 Nónne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam terram?

9 * Cúmque venissent usque ad Vallem botri, lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israël, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit. *Sup. 13.d.24.

10 Qui iratus juravit, dicens:

11 Si videbunt homines isti qui ascenderunt ex Ægypto, à viginti annis & suprà, Terram, quam sub juramento pollicitus sum Abraham, Isaac & Jacob: & noluerunt sequi me,

C 12 Præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Josue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13 Iratúsque Dominus adversùm Israël, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu ejus.

14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Israël.

15 Quòd si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium.

16 At illi propè accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17 Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israël, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nos-

tri, & quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias

18 Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israël hæreditatem suam:

19 Nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

20 Quibus Moyses ait: * Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:

* Jos. 1. b. 14.

21 Et omnis vir bellator armatus Jordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,

E

22 Et subjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israël, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.

23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

24 Ædificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas & stabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti estis implete.

25 * Dixerúntque filii Gad & Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod jubet dominus noster.

* Jos. 4. c. 12.

26 Parvulos nostros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad:

27 Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.

F

28 Præcepit ergo Moyses, Eleazaro sacerdoti, & Josue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israël, & dixit ad eos:

29 * Si transierint filii Gad & filii Ruben vobiscum Jordanem, omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subjecta: date eis Galaad in possessionem.

* Deut. 3. b. 12. Jos. 13. b. 8. 22. a. 4.

30 Sin autem noluerint transire armati vobiscum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31 Responderúntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus est dominus servis suis, ita faciemus:

32 Ipsi armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, & possessionem jam suscepisse nos confitemur trans Jordanem.

33 * Dedit itaque Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manasse filii Joseph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

* Jos. 22. a. 4.

G

34 Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35 Et Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa,

36 Et Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37 Filii verò Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim.

38 Et Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque, imponentes vocabula urbibus quas extruxerant.

39 * Porrò filii Machir, filii Manasse, perrexerunt in Galaad, & vastaverunt eam, interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

* Gen. 50. d. 22

40 Dedit ergo Moyses Terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea.

41 Jair autem filius Manasse abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id est, Villas Jair.

42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis suis: vocavítque eam ex nomine suo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israël per varia loca in deserto recensitis, Chananæi à Domino jubentur interimi.

1 HÆ sunt mansiones filiorum Israël, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron,

A

2 Quas descripsit Moyses juxta castrorum loca, quæ Domini jussione mutabant.

3 Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israël in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4 Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem.)

5 Castrametati sunt in Soccoth.

6 Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

B

7 * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

* Exod. 14. a. 2.

8 Profectíque de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Ethan, castrametati sunt in Mara.

9 * Profectíque de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibíque castrametati sunt.

* Exod. 15. d. 27

10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectíque de Mari rubro,

11 Castrametati sunt in deserto Sin.

12 Unde egressi venerunt in Daphca.

13 Profectíque de Daphca, castrametati sunt in Alus.

C

14 Egressíque de Alus, in Raphidim fixere tentoria: * ubi populo defuit aqua ad bibendum.

* Exod. 17. a. 1.

15 Profectíque de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinaï.

16 Sed & de solitudine * Sinaï egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ.

* Exod. 19. a. 2.

17 * Profectíque de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth.

* Sup. 11. g. 34

18 * Et de Haseroth venerunt in Rethma.

* Sup. 13. a. 1.

19 Profectíque de Rethma, castrametati sunt in Remmomphares.

20 Unde egressi, venerunt in Lebna.

21 De Lebna castrametati sunt in Ressa.

22 Egressíque de Ressa, venerunt in Ceelatha.

23 Unde profecti castrametati sunt in monte Sepher.

24 Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada.

25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26 Profectíque de Maceloth, venerunt in Thahath.

27 De Thahath castrametati sunt in Thare

28 Unde egressi, fixere tentoria in Methca.

29 Et de Methca, castrametati sunt in Hesmona.

D

30 Profectíque de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31 Et de Moseroth, castrametati sunt in Benejaacan.

*Deut. 10.b.6.7.

32 * Profectíque de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.

33 Unde profecti, castrametati sunt in Jetebatha.

34 Et de Jetebatha, venerunt in Hebrona.

35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

*Sup. 20.a.1.

36 * Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.

E

37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.

* Sup. 20.b.8. d.25. Deut. 32.g.50

38 * Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis,

39 Cùm esset annorum centum viginti trium.

40 Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israël.

41 Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42 Unde egressi, venerunt in Phunon.

43 Profectíque de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44 Et de Oboth, venerunt in Ieabarim, quæ est in finibus Moabitarum.

F

45 Profectíque de Iebarim, fixere tentoria in Dibongad.

46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47 Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48 Profectíque de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Jordanem contra Jericho.

49 Ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50 Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

51 Præcipe filiis Israël, & dic ad eos: Quando transieritis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,

G

52 Disperdite cunctos habitatores Terræ illius: * confringite titulos, & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate.

*Deut. 7.a.5. Judic.2 a.22.

53 Mundantes terram & habitantes in ea. Ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54 Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias possessio dividetur.

55 Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vobis in Terra habitationis vestræ:

56 Et quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terra promissionis situs & limites juxta 4. orbis plagas; eaque sorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

A

1 Locutúsque est Dñs ad Moysen, dicens:

2 Præcipe filiis Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, & in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur.

* Jos. 15.a.1.

3 * Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare salsissimum.

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant à Meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Asemona.

B

5 Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

6 Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7 Porrò ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum.

8 A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9 Ibuntque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan. Hi erunt termini in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque ad Sephama,

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth,

C

12 Et tendent usque ad Jordanem, & ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israël, dicens: Hæc erit Terra, quam possidebitis sorte, & quam jussit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

* Jos. 14.a.1.2.

17 * Hæc sunt nomina virorum qui Terram vobis divident, Eleazar sacerdos, & Josue filius Nun,

18 Et singuli principes de tribubus singulis,

D

19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20 De Tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Benjamin, Elidad filius Chaselon.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23 Filiorum Joseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24 De tribu Ephraïm, Camuel filius Sephthan.

25 De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Ahiud filius Salomi.

28 De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israël Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari jubentur urbes 48 & suburbana Levitis, & ex iis urbes 6. refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii; unius testimonio nemo puniendus.

A

1 Hæc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab

supra Jordanem, contra Jericho:

2 * Præcipe filiis Israël ut dent Levitis de possessionibus suis

* Jos. 21.a.2.

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4 Quæ à muris civitatum forinsecus per circuitum mille passuum spatio tendentur,

5 Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

6 De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitis, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

B

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores. Singuli juxta mensuram hæreditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9 Ait Dominus ad Moysen:

10 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: * Quando transgressi fueritis Jordanem in Terram Chanaan,

* Deut. 19.a.2. Jos. 20. a.2.

11 Decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12 In quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

13 * De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

* Deut. 4.g.41 Jos. 20. c.7.8.

14 Tres erunt trans Jordanem, & tres in Terra Chanaan,

15 Tam filiis Israël quàm advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

C

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17 Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit: similiter punietur.

18 Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim ut apprehenderit eum, interficiet.

20 * Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per insidias:

* Deut. 19.c.11

21 Aut cùm esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit. Cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22 Quòd si fortuitu, & absque odio

23 Et inimicitiis, quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæstio ventilata:

D

25 Liberabitur innocens de ultoris manu & reducetur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ sunt,

27 Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit.

28 Debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. Postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30 Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33 Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur vestra possessio, me commorante vobiscum, ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

CAPUT XXXVI.

Lex fertur, ut filiæ paternam hæreditatem adeuntes nubant contribulibus suis ne tribus per connubia misceantur, & possessiones confundantur.

A

1 Accesserunt * autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Joseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israël, atque dixerunt:

* Sup. 27.a.1.

2 Tibi Domino nostro præcepit Dominus ut Terram sorte divideres filiis Israël, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

B

3 Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum, de nostra hæreditate minuetur.

4 Atque ita fiet ut cum jubilæus, id est, Quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5 Respondit Moyses filiis Israël, & Domino præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum Joseph locuta est.

C

6 Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: * Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus:

* Tob. 7.c.14.

7 Ne commisceatur possessio filiorum Israël de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8 Et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient; ut hæreditas permaneat in familiis,

9 Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant

10 Ut à Domino separatæ sunt. Feceruntque filiæ Salphaad, ut fuerat imperatum:

D

11 Et nupserunt, Maala, & Thersa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui sui

12 De familia Manasse, qui fuit filius Joseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13 Hæc sunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israël in campestribus Moab supra Jordanem contra Jericho.

LIBER DEUTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

CAPUT PRIMUM.

Brevis repetitio eorum quæ Israël in deserto contigerant: pœnaque infideli populo inflicta vel mortis, vel peregrinationis per 40. annis.

A 1 HÆc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israël trans Jordanem in solitudine campestri, contra Mare rubrum, inter Pharan & Tophel & Laban & Haseroth, ubi auri est plurimum:

2 Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

B 3 Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses ad filios Israel omnia quæ præceperat illi Dominus ut diceret eis:

4 * Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon: & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai,

*Num. 21.c.24

5 Trans Jordanem in terra Moab. Cœpitque Moyses explanare legem, & dicere:

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis.

7 Revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum & ad cætera quæ ei proxima sunt campestria atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & juxta littus maris, Terram Chananæorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8 En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9 Dixitque vobis illo in tempore:

10 * Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellæ cæli, plurimi.

*Exod. 18.c.18

C 11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac jurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14 Tunc respondistis mihi: Bona res est quam vis facere.

15 Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

16 Præcepique eis, dicens: Audite illos, & * quod justum est judicate: sive civis sit ille, sive peregrinus.

*Joan. 7.d.24.

17 * Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est. Quòd si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

*Inf. 16.d.19 Lev.19 c.15. Prov. 24.c.23

D 18 Præcepique omnia quæ facere deberetis.

19 Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum terribilem & maximam: quam vidistis per viam montis Amorrhæi, sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cumque venissemus in Cadesbarne,

Sup. 4. Jac. 2.1. [Fid. 4. 1. Jac. 2. 1.]

20 Dixi vobis, Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende, & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis, noli timere, nec quidquam paveas.

22 * Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent Terram: & renuntient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

*Num. 13.a.3.

23 Cùmque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cùm perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt, usque ad Vallem botri: & considerata terra,

25 Sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem: attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

E 26 Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28 Quo ascendemus? nuntii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, & nobis statura procerior: urbes magnæ, & ad cælum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos:

30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

F 31 Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

33 * Qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

*Exod. 13.d.21 Num. 14.c.14.

34 Cùmque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit & ait:

35 * Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessimæ Terram bonam, quam sub juramento pollicitus sum patribus vestris.

*Num 14.d 23. Ps. 94. b. 11.

36 Præter Caleb filium Jephone: Ipse enim videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam calcavit, & filiis ejus, quia secutus est Dominum.

37 Nec miranda indignatio in populum, cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc:

38 Sed Josue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. Hunc exhortare & robora, & ipse sorte Terram dividet Israëli:

39 Parvuli vestri, de quibus dixistis quòd captivi ducerentur, & filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo Terram, & possidebunt eam.

G 40 Vos autem revertimini & abite in solitudinem per viam Maris rubri.

* Num. 14.§.40 41 * Et respondistis mihi : Peccavimus Domino : ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cúmque instructi armis pergeretis in montem,

* Num. 14.§.42 42 Ait mihi Dominus : Dic ad eos : * Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum : ne cadatis coram inimicis vestris.

43 Locutus sum, & non audistis : sed adversantes imperio Domini, & tumentes superbia, ascendistis in montem.

44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi & cecidit de Seir usque Horma.

45 Cúmque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere.

46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAPUT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugna contra Ammon & Moab prohibitio, regísque Sehon & terra ipsius expugnatio.

1 PRofectíque inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus : & circuivimus montem Seir longo tempore.

2. Dixitque Dominus ad me :

3 Sufficit vobis circuire montem istum : ite contra Aquilonem :

4 Et populo præcipe, dicens : Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esaü, qui habitant in Seir, & timebunt vos,

5 Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos. Neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esaü dedi montem Seir.

6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis : aquam emptam haurietis, & bibetis.

B 7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum, novit iter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8 Cúmque transissemus fratres nostros filios Esaü, qui habitabant in Seir, per viam campestrem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9 Dixitque Dominus ad me : Non pugnes contra Moabitas, nec ineas adversùs eos prælium : non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem.

10 Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe,

11 Quasi gigantes, crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.

C 12 In Seir autem priùs habitaverunt Horrhæi : quibus expulsis atque deletis habitaverunt filii Esaü, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus.

13 Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zared, venimus ad eum.

14 Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit : donec consumeretur omnis generatio hominũ bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus:

15 Cujus manus fuit adversùm eos, ut interirent de castrorum medio.

16 Postquam autem universi ceciderunt pugnatores.

17 Locutus est Dominus ad me dicens :

18 Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar :

D 19 Et accedens in vicinia filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad prælium : non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Loth dedi eam in possessionem.

20 Terra gigantum reputata est : & in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,

21 Populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim, quos delevit Dominus à facie eorum : & fecit illos habitare pro eis,

22 Sicut fecerat filiis Esaü, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens.

E 23 Hevæos quoque, qui habitant in Haserim usque Gazam, Cappadoces expulerunt : qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & qui habitaverunt pro illis.

24 Surgite & transite torrentem Arnon : ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committere adversùs eum prælium.

25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cælo : ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur.

26 * Misi ergo nuntios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis, dicens : * Num. 21.c.21

27 Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via : non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram.

28 Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur : aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum,

F 29 Sicut fecerunt filii Esaü, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar : donec veniamus ad Jordanem, & transeamus ad Terram quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30 Noluítque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum : quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31 Dixítque Dominus ad me : * Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe possidere eam. * Amos 2.c.9.

32 Egressúsque est Sehon obviàm nobis cum omni populo suo ad prælium in Jasa.

33 Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis : percussimúsque eum cum filiis suis & omni populo suo.

G 34 Cunctásque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis. Non reliquimus in eis quidquam.

35 Absque jumentis, quæ in partem venere prædantium: & spoliis urbium quas cepimus.

36 Ab Aroër, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ

nostras

usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ nostras effugeret manus, omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37 Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Jeboc, & urbibus montanis, universisque locis à quibus non prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus, atque sors duarum tribuum & semis citra Jordanem: precatur Moyses ut liceat ei terram promissam ingredi; sed Deus id illi negat: Iosue ad cæteros Chananæos debellandos roborat.

A

1 Itaque conversi ascendimus per iter Basan: *egressúsque est Og rex Basan in occursum nobis, cum populo suo ad bellandum in Edrai.

*Num. 21.f.33 Infr.29 b.7.

2 Dixítque Dominus ad me: Ne timeas eum; quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciésque ei * sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon.

*Num. 21.e.34

3 * Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimúsque eos usque ad internecionem,

*Num. 21.f.35

4 Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5 Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portísque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant muros.

6 Et delevimus eos, sicut feceramus Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virósque ac mulieres & parvulos:

B

7 Jumenta autem & spolia urbium diripuimus.

8 Tulimúsque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9 Quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir,

10 Omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam terram Galaad & Basan usque ad Selcha & Edrai civitates regni Og in Basan.

11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12 Terrámque possedimus tempore illo ab Aroër, quæ est super ripam torrentis Arnon, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius * dedi Ruben & Gad.

*Num. 32.f.29

13 Reliquam autem partem Galaad & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctáque Basan vocatur Terra gigantum.

14 Jaïr filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri & Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Jaïr, id est, Villas Jaïr, usque in præsentem diem.

C

15 Machir quoque dedi Galaad.

16 Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra Galaad usque ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium usque ad torrentem Jeboc, qui est terminus filiorum Ammon;

17 Et planitiem solitudinis, atque Jordanem, & terminos Ceneroth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18 Præcepíque vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israël omnes viri robusti:

19 Absque uxoribus & parvulis, atque jumentis. Novi enim quòd plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20 Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: ut possideant & ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Jordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

D

21 * Josue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transiturus es.

*Num. 27.d.18

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23 Precatúsque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manúmque fortissimam. Neque enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25 Transibo igitur & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26 Iratúsque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultrà loquaris de hac re ad me.

27 Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrúmque & orientem, & aspice. *Nec enim transibis Jordanem istum.

*Infr. 31.a.2. 34.b.4.

28 Præcipe Josue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis Terram quam visurus es.

29 Mansimúsque in valle contra fanum Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei præcepta tum beneficiis Dei, tum eorum laudibus; comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret; suam prædicit mortem, tresque urbes refugii separat trans Iordanem pro homicidis involuntariis & casualibus.

A

1 Et nunc Israël audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

3 * Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodò contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

*Num. 25.a.4.

4 Vos autem qui adhæretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in præsentem diem.

5 Scitis quòd docuerim vos præcepta atque justitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in Terra, quam possessuri estis.

6 Et observabitis & implebitis opere. Hæc

est enim vestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes universa præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

B

7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam sollicitè. Ne obliviscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10 A die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceántque filios suos.

*Exod. 19. c. 18

11 *Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum: erántque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12 Locutúsque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam penitùs non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

C

14 Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos ceremonias & judicia, quæ facere deberetis in Terra, quam possessuri estis.

15 Custodite igitur sollicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16 Ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœminæ,

17 Similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo volantium,

18 Atque reptilium quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19 Ne fortè elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsenti die.

*Sap. 1. f. 37.

21 *Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus est vobis.

D

22 Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.

23 Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum quæ fieri Dominus prohibuit:

*Heb. 12. g. 29

24 *Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator.

25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis.

26 Testes invoco hodie cœlum & terram, cito perituros vos esse de Terra, quam transito Jordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27 Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28 Ibique servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29 Cúmque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.

E

30 Postquam te invenerint omnia quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31 Quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, à summo cœlo, usque ad summum ejus, si facta est aliquando hujuscemodi res, aut unquam cognitum est,

* Vidisti.

33 Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & * vixisti:

F

34 Si fecit Deus ut ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam, & robustam manum, extentúmque brachium, & horribiles visiones, juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35 Ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum.

36 De cœlo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis,

*Exod. 13. d. 21

37 Quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. *Eduxítque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto,

38 Ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, darétque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die.

39 Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo quòd Dominus ipse sit Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius.

40 Custodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneas multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

G

*Num. 35. c. 14.

41 * Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad orientalem plagam,

42 Ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus atque unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit evadere:

* Jos. 20. c. 8.

43 * Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse.

44 Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israël,

45 Et hæc testimonia & ceremoniæ atque judicia, quæ locutus est ad filios Israël, quando egressi sunt de Ægypto,

46 Trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehun regis Amorrhæi, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israël egressi ex Ægypto

47 Possederunt terram ejus, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad solis ortum:

48 Ab Aroër, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Jordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, & usque ad radices montis Phasga.

CAPUT V.

Præceptorum Decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israël, cum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent ad legis promulgationem.

A 1 Vocavitque Moyses omnem Israëlem, & dixit ad eum: Audi Israël ceremonias atque judicia quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete.

2 Dominus Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.

3 Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui impræsentiarum sumus, & vivimus.

4 Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5 Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. Timuistis enim ignem, & non ascendistis in montem, & ait:

6 * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo servitutis.

7 * Non habebis deos alienos in conspectu meo.

8 * Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsùm, & quæ versantur in aquis sub terra.

9 * Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me.

10 Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea.

B 11 * Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustrà: quia non erit impunitus qui super re vana nomen ejus assumpserit.

12 Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14 * Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento quòd & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcircò præcepit tibi ut observares diem Sabbati.

16 * Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & benè sit tibi in C Terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

*Exod. 20.a.2. Levit. 26.a.1. Psal. 80. 11. Exod. 20.a.3. Psal. 96. 10. *Exod. 20.a.3. Levit. 26.1. Psal. 96. 7. *Exod. 20.a.7. Levit. 19. *Exod. 20.b.7. Levit. 19.c.12. Matt. 5.33. *Gen. 2.a.2. Exod. 20.b.10. Heb. 4.4. *Exod. 20.a.12. Eccli. 3.9.

17 Non occides.

18 Neque mœchaberis.

19 Furtúmque non facies.

20 Nec loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

21 * Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum & universa quæ illius sunt.

22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens ampliùs: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam, vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultrà vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere? B

27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerísque ad nos & nos audientes faciemus ea.

28 Quod cùm audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut benè sit eis & filiis eorum in sempiternum?

30 Vade & dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31 Tu verò hìc sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea & ceremonias atque judicia: quæ docebis eos: ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33 Sed per viam, quam præcepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, & benè sit vobis, & protelentur dies in terra possessionis vestræ.

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, ejúsque mandata sollicitè servanda, & posteris inculcanda.

A 1 Hæc sunt præcepta, & ceremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2 Ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3 Audi Israël, & observa ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & benè sit tibi, & multipliceris ampliùs, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4 Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

B 5 * Diliges Dominum Deum tuum ex toto

Matt. 15.a.4. Matt. 7.b.10. Eph. 6.a.2. *Matt. 5.d.28. Rom. 7.b.7. *Inf. 10.b.15

Matt. 22. d. 36 37. Marc. 12.c 30 Luc.10 c. 27.

corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6 Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7 Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens.

8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9 Scribésque ea in limine & ostiis domus tuæ.

10 Cúmque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11 Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vineta & oliveta, quæ non plantasti.

12 Et comederis, & saturatus fueris:

13 Cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis. * Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

* Inf. 10.d.20

C

14 Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

Matt. 4.b.10. Luc. 4. b.8. * Matt 4.a.7. Luc.4. b.12.

15 Quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16 * Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17 Custodi præcepta Domini Dei tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi:

18 Et fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut benè sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19 Ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20 Cúmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

D

21 Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti;

22 Fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro,

23 Et eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, super qua juravit patribus nostris.

24 Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut benè sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25 Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci, ac simulacra delenda, memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modò ejus præcepta observent.

A

1 Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleverit Gentes multas coram te, * Hethæum & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, septem Gentes multò majoris numeri quam tu es, & robustiores te:

* Exod. 23.c.23 33.d.2.

2 Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad internecionem. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum.

3 Neque * sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo:

* Exod. 23.c.23. 34.a.2. * Exod. 34.c.16 * Exod. 23.c.24 Infr.12 a.3.14. a.1.16. d.21. * Infr. 14.a.2. * Infr. 26.d.18

4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis, irascetúrque furor Domini, & delebit citò.

5 Quin potius hæc facietis eis: * Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucósque succidite, & sculptilia comburite.

6 * Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te * elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

7 Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cùm omnibus sitis populis pauciores:

B

8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta ejus in mille generationes:

10 Et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultrà non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11 Custodi ergo præcepta & ceremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

12 Si postquam audieris hæc judicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13 Et diliget te ac multiplicabit, benedicétque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo & armentis, gregibus ovium tuarum super Terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

C

14 Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis.

* Exod. 23.f.26

15 Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16 Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tibi.

17 Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ quàm ego, quo modo potero delere eas?

18 Noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis.

19 Plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manúmque robustam, & extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus. Sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20 * Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, & latere potuerint.

* Exod. 23.f.28. Iof.24. c.12.

D

21 Non timebis eos, quia Dominus Deus

tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis:

22 Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te bestiæ terræ.

23 Dabítque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24 Tradétque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25 * Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

* 2. Mac. 12. g. 40.

26 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

A

1 OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.

2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, utrùm custodires mandata illius, an non.

3 Afflixit te penuria: & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut ostenderet tibi quòd non * in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

* Matt. 4. a. 4.

4 Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est.

B

5 Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudivit te,

6 Ut custodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum.

* 7 Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarúmque & fontium: in cujus campis & montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.

9 Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cujus lapides ferrum sunt, & de montibus ejus æris metalla fodiuntur:

C

10 Ut cùm comederis, & satiatus fueris benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11 Observa, & cave ne quando obliviscaris Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atque judicia & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12 Ne postquam comederis & satiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis.

13 Habuerísque armenta boum, & ovium greges, argenti & auri cunctarúmque rerum copiam,

14 Elevetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis:

15 Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, * in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio ac dipsas, & nullæ omninò aquæ: * qui eduxit rivos de petra durissima,

* Num. 20 b 9. 21 b 6.

D

16 * Et cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui,

* Exod. 16 b. 16 c. 30.

17 Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea & robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18 Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, super quo juravit patribus tuis, sicut præsens indicat dies.

19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, colueris que illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quòd omninò dispereas.

20 Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi, sed soli Domino adscribant, refricuit Moses populo sua murmura & peccata in deserto, & suam pro populo intercessionem.

A

1 AUdi Israël: Tu transgredieris hodie Jordanem, ut possideas nationes maximas & fortiores te, civitates ingentes & ad cælum usque muratas,

2 Populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3 Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4 Ne dicas in corde tuo, cùm deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cùm propter impietates suas istæ delendæ sint nationes.

5 Neque enim propter justitias tuas, & æquitatem cordis tui, ingredieris ut possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introëunte te deletæ sunt: & ut compleret verbum suum Dominus, qui sub juramento pollicitus est patribus tuis, Abraham, Isaac & Jacob.

6 Scito ergo quòd non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cùm durissimæ cervicis sis populus.

7 Memento & ne obliviscaris, quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Ægypto usque ad locum istum, semper adversùm Dominum contendisti.

B

8 * Nam & in Horeb provocasti eum, & iratus delere te voluit,

* Exod. 17. b. 6. 19. a. 3. 31. d. 18 32. d. 15

9 Quando ascendi in montem, * ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens

*Exod. 31.d.18

10 * Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11 Cumque transissent quadraginta dies & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis,

*Exod. 32.b.7. C

12 Dixitque mihi: * Surge, & descende hinc cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Ægypto deseruerunt velociter viam quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste duræ cervicis sit:

14 Dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub cælo, & constituam te super Gentem, quæ hac major & fortior sit.

15 Cumque de monte ardente descenderem, & duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,

16 Vidissémque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17 Projeci tabulas de manibus meis, confregíque eas in conspectu vestro.

18 Et procidi ante Dominum sicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19 Timui enim indignationem & iram illius, qua adversùm vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20 Adversùm Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuens, omninóque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit.

D *Num. 11.a.1. 16.a.2. 21.a.5.

22 * In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dominum:

23 Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24 Sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi.

25 Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ut ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti.

27 Recordare servorum tuorum, Abraham, Isaac, & Jacob: ne aspicias duritiam populi hujus, & impietatem atque peccatum:

28 Ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idircò eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29 Qui sunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum secundarum instauratio, Levitarum officia: timor & dilectio Dei ad servanda præcepta movere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

A *Exod. 34.a.1.

1 In * tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciésque arcam ligneam,

2 Et scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas ante confregisti, ponésque eas in arca.

3 Feci igitur arcam de lignis setim. Cumque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.

4 Scripsitque in tabulis, juxta id quod prius scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi.

5 Reversúsque de monte, descendi, & posui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucúsque ibi sunt, sicut mihi præcepit Dominus.

B *Num. 33.d.31 *Num. 20.d.28.29.

6 * Filii autem Israël moverunt castra ex Beroth filiorum Jacan in Mosera, ubi * Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est Eleazar filius ejus.

7 Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Jetebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8 Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio ac benediceret in nomine illius usque in præsentem diem.

9 Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio ejus est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus,

C

10 Ego autem steti in monte, sicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11 Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & possideat Terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12 Et nunc Israël, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus & diliges eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13 Custodiásque mandata Domini, & ceremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut benè sit tibi?

*2.Par 19.b.7. Iob.34. c.19.

14 En Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt:

15 Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus sicut hodie comprobatur.

D Sap.6. b.8. Eccl.35 b.15. Act.10. c.34. Rom.2. b.11. Gal.2. b.6. Sap. 6.a.13.

16 Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis ampliùs:

17 Quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium Deus magnus & potens, & terribilis, qui * personam non accipit, nec munera.

18 Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

19 Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in Terra Ægypti.

20 * Dominum Deum tuum timebis, &

Matt. 4 b. 10. Luc. 4. b. 8.

ei soli servies: ipsi adhærebis, jurabísque in nomine illius.

21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

*Gen. 46 c. 27 Exod. 1. a. 5.

22 * In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est benedictio & maledictio super montes Garizim & Hebal ponenda.

A 1 AMa itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus & ceremonias, judicia atque mandata, omni tempore.

2 Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia ejus, & robustam manum, extentúmque brachium,

3 Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & universæ terræ ejus,

4 Omníque exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quo modo operuerint eos aquæ maris rubri, cum vos persequerentur, & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem.

5 Vobísque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum:

* Num. 16 a. 1. * Num. 16 c. 32

6 Et * Dathan & Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra absorbuit, cum domibus & tabernaculis, & universa substantia eorum, quam habebant in medio Israël.

7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit,

8 Ut custodiatis universa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram, ad quam ingredimini,

B 9 Multóque in ea vivatis tempore: quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem.

10 Terra enim ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Ægypti, de qua existi, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ:

11 Sed montuosa est & campestris, de cœlo expectans pluvias.

12 Quam Dominus Deus tuus semper invisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni usque ad finem ejus.

* Sup. 10. c. 12

13 * Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & serviatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra:

14 Dabit pluviam terræ vestræ temporaneam & serotinam, ut colligatis frumentum, & vinum & oleum,

15 Fœnúmque ex agris ad pascenda jumenta, & ut ipsi comedatis ac saturemini.

16 Cavete ne fortè decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, serviatísque diis alienis, & adoretis eos:

C 17 Iratúsque Dominus claudat cœlum, & pluviæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatísque velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

*Sup. 6. b. 6.

18 * Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate.

19 Docete filios vestros ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque surrexeris.

20 Scribes ea super postes & januas domus tuæ:

21 Ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum, in Terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quamdiu cœlum imminet terræ.

22 Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei,

23 Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis sunt.

* Jos 1. a. 3.

24 * Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25 Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

D 26 En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem:

27 Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28 Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29 Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30 Qui sunt trans Jordanem, post viam quæ vergit ad Solis occubitum, in Terra Chananæi, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est juxta vallem tendentem & intrantem procul.

31 Vos enim transibitis Jordanem, ut possideatis Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut habeatis & possideatis illam.

32 Videte ergo ut impleatis ceremonias atque judicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi; sacrificia certo loco exolvi, & comedi; à sanguine & omni cibo immundo abstineri.

A 1 HÆc sunt præcepta atque judicia, quæ facere debetis in Terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradiêris.

2 Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum.

*Sup. 7. d. 25. 2. Mac. 12. g. 40

3 * Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite, disperdite nomina eorum de locis illis.

4 Non facietis ita Domino Deo vestro:

5 Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6 Et offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, & decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ovium.

7 Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8 Non facietis ibi quæ nos hîc facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9 Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

B 10 Transibitis Jordanem, & habitabitis in Terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis à cunctis hostibus per circuitum: & absque ullo timore habitetis

11 In loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo. Illuc omnia, quæ præcipio, conferetis holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovebitis Domino.

12 Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filiæ vestræ, famuli & famulæ, atque Levites qui in urbibus vestris commoratur. Neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

13 Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14 Sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.

15 Sin autem comedere volueris, & te esus carnium delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est, maculatum & debile: sive mundum, hoc est, integrum & sine macula: quod offerri licet, sicut capream & cervum, comedes,

16 Absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.

C 17 Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voveris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

18 Sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus, & filia tua, & servus & famula, atque Levites qui manet in urbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19 Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore quo versaris in terra.

20 * Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua:

Gen. 28.c.14 Exod. 34.c.14 Infr.19 a.8.

21 Locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22 Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in commune vescentur.

23 Hoc solùm cave, ne sanguinem comedas: sanguis enim eorum pro anima est: & idcircò non debes animam comedere cum carnibus.

24 Sed super terram fundes quasi aquam,

D 25 Ut benè sit tibi & filiis tuis post te, cùm feceris quod placet in conspectu Domini.

26 Quæ autem sanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27 Et offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28 Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut benè sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cùm feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

29 * Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum:

Infr. 19.a.1.

30 Cave ne imiteris eas, postquam te fuerint introëunte subversæ, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colam.

31 Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas aversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32 Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pseudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus, imò & urbs vastari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

A 1 Si surrexerit in medio tui propheres, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum,

2 Et evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3 Non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat utrum diligatis eum, an non in toto corde, & in tota anima vestra.

4 Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem ejus: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis.

B 5 Propheta autem ille, aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de Terra Ægypti, & redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, sive uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui,

7 Cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem terræ,

C 8 Non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum,

9 Sed statim interficies. * Sit primùm manus tua super eum, & posteà omnis populus mittat manum.

Infr. 17.b.7.

10 Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo servitutis:

11 Ut omnis Israël audiens timeat, & nequaquam ultrà faciat quippiam hujus rei simile.

12 Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13 Egressi sunt filii Belial de medio tui,& averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt: Eamus,& serviamus diis alienis quos ignoratis:

14 Quære sollicitè & diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

D 15 Statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia quæ in illa sunt, usque ad pecora,

16 quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus,& cum ipsa civitate succendes,ita ut universa consumas Domino Deo tuo,& sit tumulus sempiternus. Non ædificabitur amplius,

17 Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicétque te sicut juravit patribus tuis,

18 Quando audieris vocem Domini Dei tui,custodiens omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie,ut facias quod placitum est in conspectu Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio,& decimas esse solvendas.

A 1 Filii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis,nec facietis calvitium super mortuo.

2 * Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo,& te elegit ut sis ei in populum peculiarem,de cunctis gentibus quæ sunt super terram,

* *Sup. 7. a. 6. Infr. 26 d. 18.*

3 * Ne comedatis quæ immunda sunt.

* *Lev. 11. a. 4.*

4 Hoc est animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram,

5 Cervum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6 Omne animal,quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7 De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt,comedere non debetis,ut camelum, leporem, chœrogrillum: hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

B 8 Sus quoque quoniam dividit ungulam,& non ruminat,immunda erit. Carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.

9 Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis: Quæ habent pinnulas & squamas, comedite:

10 Quæ absque pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt,

11 Omnes aves mundas comedite.

12 Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliæetum,

13 Ixion,& vulturem ac milvum juxta genus suum:

14 Et omne corvini generis,

15 Et Struthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem, juxta genus suum:

16 Herodium ac cygnum, & ibin,

17 Ac mergulum, porphyrionem,& nicticoracem,

18 Onocrotalum,& charadrium,singula in genere suo, upupam quoque & vespertilionem.

C 19 Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20 Omne quod mundum est, comedite.

21 Quidquid autem morticinum est,ne vescamini ex eo. Peregrino,qui intra portas tuas est,da ut comedat,aut vende ei:quia tu populus sanctus Domini Dei tui es,* Non coques hœdum in lacte matris suæ.

* *Exod. 23. d. 19 34 d. 26*

22 Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos

23 Et comedes in conspectu Domini Dei tui,in loco quem elegerit,ut in eo nomen illius invocetur, decimas frumenti tui, & vini,& olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis: ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore

D 24 Cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibíque benedixerit,nec potueris ad eum hæc cuncta portare,

25 Vendes omnia, & in pretium rediges, portabísque manu tua,& proficisceris ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus:

26 Et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis,sive ex ovibus,vinum quoque & siceram,& omne quod desiderat anima tua:& comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua;

27 Et Levites qui intra portas tuas est:cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

28 Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas:

29 Veniétque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur: de servo Hebræo qui noluerit manu mitti, de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

A 1 Septimo anno facies remissionem,

2 Quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3 A peregrino & advena exiges: civem & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4 Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos:ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ jussit,& quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi,ut pollicitus est.

6 Fœnerabis gentibus multis,& ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

B 7 Si unus de fratribus tuis,qui morantur intra portas civitatis tuæ,in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi,ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum,nec contrahes manum.

8 Sed aperies eam pauperi,& dabis mutuum * quo eum indigere perspexeris.

* *Matt. 5. f. 42. Luc. 6. c. 34.*

9 Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10 Sed dabis ei nec ages quippiam callidè in ejus necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quem manum miseris.

* Matt. 26.a 10 11.

11 * Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

C 12 * Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa & sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:

* Exod. 21 a. 2. Jerem. 34 c.14

13 Et quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14 Sed dabis viaticum de' gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15 Memento quod & ipse servieris in Terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16 Sin autem dixerit: Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domum tuam, & benè sibi apud te esse sentiat:

17 Assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & serviet tibi usque in æternum: ancillæ quoque similiter facies.

18 Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

D 19 De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo: Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

* Levit. 22.c.20. 21. Eccli. 35.b.14

21 * Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

22 Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quàm immundus similiter vescentur eis, quasi caprea & cervo.

23 Hoc solùm observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipua anni solemnitates, azimorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de justis judicibus constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatriæ.

A 1 OBserva mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2 Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3 Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque manè.

B 5 Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi,

6 Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phase vespere ad Solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7 Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, manéque consurgens vades in tabernacula tua.

8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris.

10 Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

C 11 Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites qui est intra portas tuas, advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi:

12 Et recordaberis quoniam servus fueris in Ægypto: custodiésque ac facies quæ præcepta sunt.

13 Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14 Et epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus, & filia, servus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15 Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis, in loco quem elegerit Dominus: benedicétque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erísque in lætitia.

D 16 Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit: in solemnitate azymorum, in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum. Non apparebit ante Dominum vacuus.

* Exod. 23.c.15 34.c.20 Eccli. 35.a.6.

17 Sed offeret unusquisque secundùm quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

18 Judices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas ut judicent populum justo judicio,

* Exod. 23 b.8. Sap. 1. c. 17. Lev.19 c.15. d. Eccls. 20.d.31

19 Nec in alteram partem declinent. *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba justorum.

20 Justè quod justum est persequêris: ut vivas & possideas Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21 Non plantabis lucum, & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22 Nec facies tibi, neque constitues statuam, quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hostia deligenda; idololatria punienda: in gravi difficultate ad summum Sacerdotem ejusque concilium recurrendum; & quæ regi eligendo sint observanda.

A 1 NOn immolabis Domino Deo tuo ovem & bovem, in quo est macula, aut quippiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2 Cùm reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgre-

diantur pactum illius,

3 Ut vadant & serviant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi:

4 Et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiénsque inquisieris diligenter, & verum esse reperis, & abominatio facta est in Israël:

5 Educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

* Infr. 10.d.15 Matth. 18.c.16 2. Cor. 13. a.1.

6 * In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.

7 Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

B

* Sup. 13.b.9.

8 Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & judicum intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

*2.Par. 19.c.8. 9. 10.

9 * Veniésque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quærésque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

10 Et facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te.

11 Juxta legem ejus, sequerísque sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

C

12 Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israël:

13 Cunctúsque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14 Cùm ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverísque in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15 Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

D

16 Cúmque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cùm Dominus præceperit vobis: ut nequaquam amplius per eamdem viam revertamini.

17 Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immensa pondera.

18 Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leviticæ tribus,

19 Et habebit secum, legétque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20 Nec elevetur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filii ejus super Israël.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus & Levitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia; cavenda omnis superstitio: de vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo; quomodo verus à falso discernendus.

A

* Num. 18.c.20 d.23. 1.Cor 9 b.13. Sup.10 b.9.

1 NOn * habebunt sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hereditatem cum reliquo Israël, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,

2 Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis.

3 Hoc erit judicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum,

* Num. 18.b.11 c.21.

4 * Primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.

5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret nomini Domini ipse, & filii ejus in sempiternum.

B

6 Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israël in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7 Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8 Partem ciborum eandem accipiet, quam & ceteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.

* Lev. 20.d.27

10. Nec inveniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem: * aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

*1.Reg. 28.b.7.

11 Nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, * aut quærat à mortuis veritatem.

12 Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

C

13 Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.

14 Gentes istæ, quarum possedebitis terram, augures & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

* Joan. 1 c.45. Act. 3. d.22.

15 * PROPHETAM de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus: ipsum audies,

* Exod. 20.c.21

16 Ut petisti à Domino Deo tuo * in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultrà non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar.

17 Et ait Dominus mihi: Benè omnia sunt locuti.

* Joan. 1.c.41.

18 * Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loquetúrque ad eos omnia quæ præcepero illi.

D

19 Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20 Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21 Quod si tacita cogitatione responderis: Quo modo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22 Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit: & idcirco non timebis eum.

CAPUT XIX.

Separandæ 6 urbes refugii, & qui ad eas tutè confugient, & qui non: de veris falsisque testibus, & de terminis non transferendis.

A 1 CUm disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaverisque in urbibus ejus & in ædibus:

2 * Tres civitates separabis tibi in medio Terræ quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem,

* Num. 35. b. 11. Jos. 20. a. 2.

3 Sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ provinciam divides, ut habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quò possit evadere.

4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:

4 Sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrúmque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & vivet:

B 6 Ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam ejus, qui non est reus mortis, quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur.

7 Idcircò præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter se spatii dividas.

8 * Cùm autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut juravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus est,

* Gen. 28. c. 14 Exod. 34. c. 24 Sup. 12. c. 20.

9 (Si tamen custodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates, & supradictarum trium urbium numerum duplicabis:

C 10 Ut non effundatur sanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11 * Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ ejus, surgénsque percusserit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus,

* Num. 35. c. 20

12 Mittent seniores civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradéntque in manu proximi, cujus sanguis effusus est, & morietur.

13 Non misereberis ejus, & auferes innoxium sanguinem de Israël, ut benè sit tibi,

14 Non assumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra, quam acceperis possidendam.

D 15 * non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.

* Sup. 17. a. 6. Matt. 18. c. 16 2. Cor. 13. a. 1.

16 Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum prævaricationis,

17 Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & judicum qui fuerint in diebus illis.

Sup. 13. c. 18.

18 * Cúmque diligentissimè perscrutantes, invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium:

* Dan. 13. g. 62

19 Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui:

20 Ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

21 Non misereberis ejus, * sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

* Exod. 21. c. 23 24. Lev. 24 d. 10. 20 Matt. 5. f. 38. 39.

CAPUT XX.

Qui tempore pugnæ sint domum remittendi: jura belli quando servanda: quæ arbores cædendæ ad machinas instruendas, & quæ relinquendæ.

A 1 SI exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & currus, & majorem quam tu habeas adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægypti.

2 Appropinquante autem jam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum:

3 Audi Israël, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:

4 Quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5 Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: * Quis est homo qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam.

* 1. Mac 3. g. 56.

B 6 Quis est homo qui plantavit vineam, necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur officio.

7 Quis est homo qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat & revertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

8 His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: * Quis est homo formidolosus, & corde pavido? vadat & revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

* Judi. 7. a. 3.

C 9 Cúmque siluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10 Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.

11 Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, & serviet tibi sub tributo.

12 Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13 Cúmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14 Absque mulieribus & infantibus, jumentis & ceteris quæ in civitate sunt. Omnem prædam exercitui divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15 Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valdè sunt & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

D 16 De his autem civitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere:

17 Sed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut

præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18 Ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis: & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19 Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta usus, Succide, & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.

CAPUT XXI.

Cautio super homicidio occulto: muliere in bello capta; de filio odiosæ primogenito: filio contumace: & eo qui suspensus est in ligno.

A 1 Quando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus,

2 Egredientur majores natu, & judices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3 Et quam viciniorem ceteris esse perspexerunt, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere,

4 Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea cervices vitulæ:

5 Accedéntque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

6 Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabúntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius esto populo tuo Israël, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israël. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9 Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivósque duxeris,

11 Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, volueritque habere uxorem,

12 Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet ungues,

C 13 Et deponet vestem, in qua capta est: sedénsque in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & posteà intrabis ad eam, dormiésque cum illa, & erit uxor tua.

14 Si autem posteà non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15 Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus:

16 Volueritque substantiam inter filios dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17 * Sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabítque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

1. Par. 5. a. 1.

D 18 Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit:

19 Apprehendent eum, & ducent ad seniores civitatis illius, & ad portam judicii,

20 Dicéntque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis:

21 Lapidibus eum obruet populus civitatis: & morietur, ut auferatis malum de medio vestri, & universus Israël audiens pertimescat.

22 Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23 non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia * maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

Gal. 3. b. 13.

CAPUT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diversi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

A 1 Non * videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo:

Exod. 23. a. 4.

2 Etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3 Similiter facies de asino, & de vestimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4 Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo.

5 Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit hæc.

6 Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

7 Sed abire patieris, captos tenens filios: ut bene sit tibi, & longo vivas tempore.

8 Cùm ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente.

Num. 15. d. 38

9 Non seres vineam tuam altero semine: ne & sementis quam sevisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

10 Non arabis in bove simul & asino.

11 Non indueris vestimento, quod ex lana linóque contextum est.

12 * Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

Lev. 10. b. 10.

13 Si duxerit vir uxorem, & posteà odio habuerit eam,

14 Quæsierítque occasiones, quibus dimittat eam, objiciens ei nomen pessimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non inveni virginem:

15 Tollent eam pater & mater ejus, & ferent secum signa virginitatis ejus ad seniores urbis qui in porta sunt :

16 Et dicet pater : Filiam meam dedi huic uxorem : quam quia odit,

C

17 Imponit ei nomen pessimum, ut dicat : Non inveni filiam tuam virginem : & ecce hæc sunt signa virginitatis filiæ meæ, expandent vestimentum coram senioribus civitatis :

18 Apprehendéntque senes urbis illius virum, & verberabunt illum,

19 Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ : quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israël : habebítque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ.

20 Quod si verum est quod objicit : & non est in puella inventa virginitas :

21 Ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur : quoniam fecit nefas in Israël ut fornicaretur in domo patris sui : & auferes malum de medio tui.

*Lev. 20.b.10 11.

22 * Si dormierit vir cum uxore alterius uterque morietur, id est, adulter & adultera : & auferes malum de Israël.

23 Si puellam virginem desponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

D

24 Educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur : puella, quia non clamavit, cùm esset in civitate : vir, quia humiliavit uxorem proximi sui, & auferes malum de medio tui.

25 Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus :

26 Puella nihil patietur, nec est rea mortis : quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam ejus, ita & puella perpessa est.

27 Sola erat in agro : clamavit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28 Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit :

*Exod. 22. c.16 17.

29 * Dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta siclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam : non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

30 Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum ejus.

CAPUT XXIII.

De his qui ab Ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi : Idumæus & Ægyptius non sunt abjiciendi : de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria naturæ deputando : de servo fugitivo, de mercede prostibuli, de fugienda usura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

A

1 NOn intrabit eunuchus, attritis vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, Ecclesiam Domini.

2 Non ingredietur manzer, hoc est, de scorto natus, in Ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem.

*2.Esd. 13.a.1.

3 * Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt Ecclesiam Domini in æternum :

*Num. 22.a.5.

4 Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Ægypto : & * qui conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ, ut malediceret tibi :

B

5 Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertítque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eo quòd diligeret te.

6 Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7 Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est : nec Ægyptium, quia advena fuisti in terra ejus.

8 Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in Ecclesiam Domini.

9 Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10 Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11 Et non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua : & post solis occasum regredietur in castra.

12 Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturæ,

C

13 Gerens paxillum in balteo. Cúmque sederis, fodies per circuitum, & egesta humo operies.

14 Quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15 Non trades servum Domino suo, qui ad te confugerit.

16 Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requiescet, ne contristes eum.

17 Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël.

18 Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis, in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voveris : quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

D

19 Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem :

20 Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id quo indiget, commodabis : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

21 Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere : quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23 Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

24 Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit : foras autem ne efferas tecum.

25 Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres : falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur : misericordia in debitores pauperes : non neganda merces : de judicio advenæ & pupilli ; reliquiæ messis ac vindemiæ pauperibus relinquenda.

*Matt. 5. c.31. 32. 19. a. 7. Marc. 10.a.4.

1 SI * acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem : scribet libellum repudii, & dabit in manu

illius, & dimittet eam de domo sua.

2 Cùmque egressa alterum maritum duxerit,

3 Et ille quoque oderit eam, dederítque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit:

4 Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5 Cùm acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

6 Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7 Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israël, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8 Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te sacerdotes Levitici generis juxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè.

Num. 12.c.10

9 * Mementote quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via, cùm egrederemini de Ægypto.

C

10 Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas:

Exod. 22.d.26.

11 * Sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.

12 Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13 Sed statim reddes ei ante Solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

Lev. 19.c.13 Tob. 4. c. 15.

14 * non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15 Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum: & reputetur tibi in peccatum.

4. Reg. 14. b. 6.

16 * Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

D

2. Par. 25.a.4. Ezech. 18.c.20

17 Non perverteres judicium advenæ & pupilli, nec auferes Pignoris loco viduæ vestimentum,

18 Memento quòd servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum, sed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris ut colligas: sed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ.

21 Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenæ, pupilli, ac viduæ.

22 Memento quòd & tu servieris in Ægypto, & idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Judices juste judicent: quot plagis reus cedendus, bovi trituranti os non alligandum. semen fratri suscitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura injustitia, Amalecita delendi.

A

1 Si fuerit causa inter aliquos, & interpellaverint judices: quem justum esse perspexerint, illi justitiæ palmam dabunt, quem impium, condemnabunt impietatis.

2 Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus:

2. Cor. 11.f.24

3 Ita dumtaxat * ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.

1. Cor. 9.b. 9. 1. Tim. 5. c.18.

4 * Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas.

B

Matt. 22.c.24 Marc. 12 b.19 Luc. 20. c. 28. Ruth. 4. b. 5.

5 * Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui:

6 Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israël.

7 Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quæ ei lege debetur: perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu dicétque: * Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israël: nec me in conjugem sumere.

8 Statímque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

9 Accedet mulier ad eum coram senioribus & tollet calceamentum de pede ejus, spuétque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui.

C

10 Et vocabitur nomen illius in Israël, domus discalceati.

11 Si habuerint inter se jurgium viri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, volénsque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus,

12 Abscides manum illius, nec flectêris super eam ulla misericordia.

13 Non habebis in sacculo diversa pondera, majus & minus:

14 Nec erit in domo tua modius major & minor.

15 Pondus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi,

D

16 Abominabitur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & aversatur omnem injustitiam.

Exod. 17.c. 8.

17 * Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cœlo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ ac decimæ ubi & quibus exsolvendæ, & sub qua verborum forma.

A 1 Cumque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergésque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3 Accedésque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in Terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4 Suscipiénsque Sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loquêris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevítque in gentem magnam ac robustam, & infinitæ multitudinis.

B 6 Afflixerúntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7 Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam:

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9 Et introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10 Et idcircò nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes ea in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo,

11 Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum est.

C 12 Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur:

* Sup. 14. d. 29

13 Loquerísque in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, * & dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, sicut jussisti mihi: non præterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

14 Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi.

* Isai. 63. d. 15 Baruc. 2 e. 16.

15 * Respice de Sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Israël, & Terræ quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris, terræ lacte & melle mananti.

D 16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia & custodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17 Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias ceremonias illius, & mandata, atque judicia, & obedias ejus imperio.

* Sup. 7. a. 6.

18 Et Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias omnia præcepta illius.

19 Et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Transito Jordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda; benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus & formula.

A 1 Præcepit autem Moyses & seniores Israël, populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.

2 Cúmque transieritis Jordanem in Terrã, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos,

3 Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Jordane transmisso: ut introëas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

B 4 Quando ergo transieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis in Monte Hebal, & lævigabis eos calce.

* Exod. 20. d. 25 Jos. 8. f. 31.

5 Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, * de lapidibus quos ferrum non tetigit,

6 Et de saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo.

7 Et immolabis hostias pacificas, comedésque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8 Et scribes super lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

9 Dixerúntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israëlem: Attende, & audi Israël: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10 Audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi

11 Præcepítque Moyses populo in die illo dicens:

12 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Jordane transmisso: Simeon, Levi, Judas, Issachar, Joseph, & Benjamin.

C 13 Et è regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad & Aser, & Zabulon, Dan, & Nepthali.

* Dan. 9. d. 11.

14 * Et pronuntiabunt Levitæ, dicéntque ad omnes viros Israël excelsa voce:

15 Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponétque illud in abscondito, & respondebit omnis populus, & dicet Amen.

16 Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem, & dicet omnis populus: Amen.

17 Maledictus qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus: Amen.

18 Maledictus qui errare facit cæcum in itinere, & dicet omnis populus: Amen.

19 Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ, & dicet omnis populus: Amen.

D 20 Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus, & dicet omnis populus: Amen.

21 Maledictus qui dormit cum omni jumento, & dicet omnis populus: Amen.

22 Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suæ & dicet omnis populus: Amen.

23 Maledictus qui dormit cum socru sua & dicet omnis populus: Amen.

24 Maledictus qui clàm percusserit proximum suum, & dicet omnis populus: Amen.

25 Maledictus qui accipit munera, ut percutiat

cutiat animam sanguinis innocentis, & dicet omnis populus: Amen.

26 Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

A 1 SI autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2 Veniéntque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te: si tamen præcepta ejus audieris.

3 Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructúsque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ.

6 Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua.

8 Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum: benedicétque tibi in terra, quam acceperis.

9 Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

B 10 Videbúntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11 Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cœlum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicétque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies.

13 Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper suprà, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris,

14 Ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15 * Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata ejus, & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te.

* Lev. 26.b.14 Thren. 2.f.17. Baruc. 1.d.20. Malac. 2.a.2.

16 Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17 Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

C 20 Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21 Adjungat tibi Dominus pestilentiam donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam.

22 Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto, ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23 Sit cœlum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cœlo descendat super te cinis, donec conteraris.

25 Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos. Per unam viam egrediaris contra eos & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ.

26 Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non sit qui abigat.

27 Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque & prurigine, ita ut curari nequeas.

28 Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29 Et palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30 Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

D 31 Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32 Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cunctis diebus,

34 Et stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in suris, sanaríque non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis ligno & lapidi.

37 Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

38 * Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

* Mic. 6.d.15. Aggai 1. b.6.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40 Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

E 41 Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet.

43 Advena, qui tecum versatur in terra,

ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & ceremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47 Eò quòd non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum ac fruges Terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te disperdat;

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

F

*Thren. 4.b.10. Baruc. 2.a.3.

53 * Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valdè, invidebit fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eò quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiæ carnibus,

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clàm propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum, & terribile, hoc est Dominum Deum tuum:

59 Augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas

60 Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:

G

61 Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat:

62 Et remanebitis pauci numero qui priùs eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63 Et sicut ante lætatus est Dominus super vos, benè vobis faciens, vósque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore:

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Manè dices: Quis mihi det vesperum? & vespere: Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum, per viam de qua dixit tibi ut eam ampliùs non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus & juramentum Israëlitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversùs fœdifragos.

A

1 HÆc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, ut feriret cum filiis Israël in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

*Exod. 19.a.4.

2 Vocavitque Moyses omnem Israël, & dixit ad eos: * Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentáque ingentia,

4 Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

*Sup.8. a.2.

5 * Adduxit vos quadraginta annis per desertum, non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6 Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis: ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

*Sup.3 a.1.

7 Et venistis ad hunc locum: * egressúsque est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

B

8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse.

9 Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10 Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israël,

11 Liberi & uxores vestræ, & advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cæsoribus, & his comportant aquas:

12 Ut transeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum:

13 Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14 Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo,

C 15 Sed cunctis præsentibus & absentibus.

16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus in Terra Ægypti,& quo modo transierimus per medium nationum,quas transeuntes,

17 Vidistis abominationes & sordes,id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18 Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro ut vadat & serviat diis illarum Gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19 Cùmque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem,

20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cælo.

21 Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur.

22 Dicétque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps,& peregrini,qui de longè venerint, videntes plagas Terræ illius,& infirmitates quibus eam afflixerit Dominus,

D 23 Sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultrà non seratur,nec virens quippiam germinet in exemplum * subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo.

*Gen. 19.c.24 *3.Reg. 9.b.8. Jerem. 22.c.8.

24 Et dicent omnes Gentes: * Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa?

25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum,quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26 Et servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27 Idcircò iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28 Et ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecítque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29 Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Vera pænitentia Deum placat: præceptum nobis datum non longè à nobis separatur: proponitur bonum & malum: ut ultrò bonum eligentes, vivamus; & non pereamus, male adhærentes.

A 1 Cum ergo venerint super te omnes sermones isti,benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in universis gentibus, in quas dispersserit te Dominus Deus tuus,

2 Et reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua?

3 Reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, & miserebitur tui, & rursùm congregabit te de cunctis populis, in quos te antè dispersit.

4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus,inde te retrahet Dominus Deus tuus.

5 * Et assumet, atque introducet in Terram,quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi,majoris numeri te esse faciet quàm fuerunt patres tui.

*2. Mac.1. f.29.

6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere. B

7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

8 Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciésque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & ceremonias,quæ in hac lege conscripta sunt:& revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. C

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.

12 Nec in cælo situm, ut possis dicere: * Quis nostrûm valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

*Rom. 10.b.6.

13 Neque trans mare positum, ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valdè, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum:

16 Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac ceremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicátque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam. D

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie quòd pereas, & parvo tempore moreris in Terra,ad quam, Jordane transmisso, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in Terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi jubet, & illud populo prælegi 7. anno remissionis, & in latere arcæ asservari.

A 1 Abiit itaque Moyses,& locutus est omnia verba hæc ad universum Israël,

2 Et dixit ad eos:Centum viginti annorum sum hodie; non possum ultrà egredi, & ingredi, præsertim cùm & Dominus dixerit

mihi: * Non transibis Jordanem istum.

[* Num. 17.c.13. Sup.3. d.27.]

3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

[* Num. 21.c.24.]

4 Faciétque Dominus eis * sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, terræ eorum, delebitque eos.

[* Sup.7. a.2.]

5 Cùm ergo & hos tradiderit vobis, * similiter facietis eis sicut præcepi vobis:

6 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

[* Jos.1. b.6. 3.Reg. 2.a.2.]

7 Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israël: * Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam sorte divides.

8 Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9 Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israël.

10 Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis in solemnitate tabernaculorum,

11 Convenientibus cunctis ex Israël, ut appareant in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israël, audientibus eis,

12 Et in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleántque omnes sermones legis hujus.

13 Filii quoque eorum qui nunc ignorant; ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Jordane transmisso, pergitis obtinendam.

14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israël: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israël.

20 Introducam enim eum in Terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cúmque comederint, & saturati, crassíque fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahéntque mihi, & irritum facient pactum meum.

21 Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israël.

23 Præcepitque Dominus Josue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israël in Terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27 Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quantò magis cùm mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cælum & terram.

29 Novi enim quod post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israël, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: jubetur Moyses montem Abarim adscendere, ut promissam terram contempletur.

1 Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2 Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus: generatio prava atque perversa.

6 Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

[* Job.8. b.8.]

7 * Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

8 Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israël.

9 Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12 Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleúmque de saxo durissimo.

C

14 Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17 Immolaverunt dæmoniis, & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentésque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filiæ.

20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, infideles filii.

21 Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & * ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

*Jere. 15.c.14

D

Rom.10 d.19.

22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26 Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 * Utinam saperent, & intelligerent ac novissima providerent.

* Jere. 9.d.12.

30 Quo modo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideò, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

E

31 Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt judices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 * Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

*Eccl. 28.a.1.

36 Judicabit Dominus populum suum, & * in servis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

Rom.12 d.19. Hebr.10. f.30. 2.Mac. 7.b.6.

37 Et dicet: * Ubi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam?

*Jere. 2.f.28.

38 De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

39 Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: * ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, * & non est qui de manu mea possit eruere.

F

*1.Reg. 2.b.6. Tob.13. a.2. Sap.16. b.13. * Iob. 10.b.7. Sap.16. c.15.

40 Levabo ad cælum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

41 Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43 * Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

*2.Machab.7.b.6.

44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipse & Josue filius Nun.

G

45 Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israël,

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie; ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientes longo perseveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredimini possidendam.

48 Locutúsque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49 Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in Terra Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israël obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conscendens jungeris populis tuis, * sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

*Num. 27. c. 13.

51 * Quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israël, ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israël.

*Num. 20.b.12 27.c.14

52 E contrà videbis terram, & non ingrederis in eam, quam ego dabo filiis Israël.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israël, eisque olim obventura prædicit.

1 HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israël ante mortem suam.

A

2 Et ait: Dominus de Sinaï venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextra ejus ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes sancti in

*Sap. 3.a.1. 5.a.5.

manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.

4 Legem præcepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Jacob.

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israël.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

B 7 Hæc est Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit.

8 Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt,

10 Judicia tua, ô Jacob, & legem tuam, ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus, & qui oderunt eum non consurgant.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

C 13 Joseph quoque ait: De benedictione Domini Terra ejus, de pomis cæli, & rore, atque abysso subjacente.

14 De pomis fructuum solis ac lunæ.

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius *qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos.

*Exod. 3.a.2.

17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terræ. Hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.

18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21 Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israël.

D 22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26 Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes.

27 Habitaculum ejus sursùm, & subter brachia sempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicétque: Conterere.

28 Habitabit Israël confidenter, & solus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini cælique caligabunt rore.

29 Beatus es tu Israël: quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur à populo, illique Josue substituitur; commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

A 1 AScendit*ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in vertice Phasga contra Jericho: ostenditque ei Dominus omnem Terram Galaad usque Dan,

*Sup. 3.d.26. 27. 2. Mach. 2.a.4.

2 Et universum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram Juda usque ad mare novissimum,

3 Et australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor.

4 Dixitque Dominus ad eum: *Hæc est Terra, pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

*Gen. 12.b.7. 15.d.18

B 5 Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6 Et sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.

C 8 Fleverúntque eum filii Israël in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies planctus lugentium Moysen.

9 Josue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israël, fecerúntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10 Et non surrexit ultrà propheta in Israël sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem,

D 11 In omnibus signis, atque portentis, misit per eum, ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

12 Et cunctam manum robustam, magnáque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israël.

LIBER JOSUE,

HEBRAICE JEHOSUA.

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Josue à Domino, monet populum ut se ad Jordanis transitum præparent in diem tertium; tribus autem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam Terram armati ex condicto præcedant.

A 1 ET factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun ministrum Moysi, & diceret ei:

2 Moyses servus meus mortuus est: surge, & transi Jordanem istum, tu, & omnis populus tecum, in Terram, quam ego dabo filiis Israël.

3 * Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.

* Deut. 11. b. 24

4 A deserto & Libano usque ad fluvium magnum Euphratem, omnis terra Hethæorum usque ad mare magnum contra Solis occasum erit terminus vester.

5 Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: * sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

* Infr. 3. b. 7. Heb. 13. a. 5. 6.

6 * Confortare, & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus suis, ut traderem eam illis.

B

7 Confortare igitur, & esto robustus valde: ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis.

* Deut. 31. b. 6. 7. f. 23. 3. Reg. 2. a. 2.

8 Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

C

9 Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris.

10 Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite:

11 Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, & intrabitis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

12 Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, ait:

13 Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

* Num. 32. d. 23.

14 * Uxores vestræ, & filii, ac jumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moyses trans Jordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis,

D

15 Donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic revertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Jordanem contra Solis ortum.

16 Responderúntque ad Josue, atque dixerunt: Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus.

17 Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantùm sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18 Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur: tu tantùm confortare, & viriliter age.

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Iericho, à Rahab meretrice occultantur: promissa illi misericordia omnique illius familia, incolumes redeunt in castra.

A

1 Misit igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate terram, urbémque Jericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieverunt apud eam.

* Heb. 11. f. 31. Jac. 2. d. 25.

2 Nuntiatúmque est regi Jericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israël, ut explorarent Terram.

3 Misitque rex Jericho ad Rahab, dicens: Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt.

4 * Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent:

* Infr. 6. c. 17.

5 Cúmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequemini citò, & comprehendetis eos.

6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuítque eos stipula lini, quæ ibi erat.

B

7 Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8 Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9 Novi quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ.

10 Audivimus * quòd siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introïtum, quando egressi estis ex Ægypto: * & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

* Exod. 14. c. 21. * Num. 21. c. 4.

11 Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introïtum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum.

12 * Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detísque mihi verum signum,

* Infr. 6. d. 22.

C

13 Ut salvetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cúmque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15 Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro.

16 Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis revertentes ibíque latitate tribus diebus donec redeant: & sic ibitis per viam vestram.

17 Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à juramento hoc, quo adjurasti nos:

18 Si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratrésque & omnem cognationem tuam, congregaveris in domum tuam.

D

19 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & non erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20 Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.

21 Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat, dimitténsque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22 Illi verò ambulantes pervenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23 Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Jordane, venerunt ad Josue filium Nun, narraverúntque ei omnia quæ acciderant sibi,

24 Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem, præeunte arca, populus transit.

A 1 Igitur Josue de nocte consurgens movit castra: egredientésque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse & omnes filii Israël, & morati sunt ibi tres dies.

2 Quibus evolutis, transierunt præcones per castrorum medium,

3 Et clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes:

4 Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duûm millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia priùs non ambulastis per eam, & cavete ne appropinquetis ad arcam.

B 5 Dixitque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.

6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.

7 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israël: ut sciant quòd * sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

Sup. 1. n. 5.

8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea:

9 Dixitque Josue ad filios Israël. Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

C 10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Hevæum & Pherezæum, Gergesæum quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.

11 * Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem.

Act. 7. f. 45.

12 Parate duodecim viros de tribubus Israël, singulos per singulas tribus.

13 Et cùm posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam Domini Dei universæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14 Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Jordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

D 15 Ingressísque eis Jordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei sui tempore * messis impleverat.)

Eccli. 24. c. 36

16 Steterunt aquæ descendentes in loco uno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul, ab urbe quæ vocatur Adon usque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequò omninò deficerent.

17 Populus autem incedebat contra Jericho: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Jordanis accincti, omnísque populus per arentem alveum transibat.

CAPUT IV.

Duodecim lapides de Jordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, aliique duodecim in ipso Jordanis alveo statuuntur.

A 1 Quibus transgressis, dixit Dominus ad Josue.

2 Elige duodecim viros singulos per singulas tribus:

3 Et præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4 Vocavítque Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israël, singulos de singulis tribubus:

5 Et ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israël,

6 Ut sit signum inter vos: & quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

B 7 Respondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cùm transiret eum: idcircò positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israël usque in æternum.

8 Fecerunt ergo filii Israël sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, juxta numerum filiorum Israël, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9 Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis: & sunt ibi usque in præsentem diem.

10 Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabát in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populum, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, & transiit.

C 11 Cúmque transiissent omnes, transivit & arca Domini, sacerdotésque pergebant ante populum.

12 Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant filios Israël, * sicut eis præceperat Moyses:

Num. 32. f. 28

13 Et quadraginta pugnatorum millia per turmas & cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Jericho.

14 In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israël, ut timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adviveret.

15 Dixitque ad eum:

16 Præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17 Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Jordane.

18 Cúmque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, & fluebant sicut antè consueverant.

D 19 Populus autem ascendit de Jordane, decimo die mensis primi, & castrametati sunt

in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho.

20 Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis.

21 Et dixit ad filios Israël: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, & dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22 Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israël Jordanem istum,

23 Siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis:

24 * Sicut fecerat priùs in mari rubro, quod siccavit donec transiremus:

* Exod. 4. c. 21

25 Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAPUT V.

Terrentur Chananæi: circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur. Deficit manna ubi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Iosue apparet.

A 1 POstquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israël donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introïtum filiorum Israël.

2 Eo tempore ait Dominus ad Josue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israël:

3 Fecit quod jusserat Dominus, & circumcidit filios Israël in colle præputiorum.

B 4 Hæc autem causa est secundæ circumcisionis: Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus.

5 Qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto,

6 Per quadraginta annos itineris latissimæ solitudis, incircumcisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini & quibus antè juraverat, ut non ostenderet eis Terram lacte & melle manantem.

C 7 Horum filii in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8 Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatúmque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

10 Manserúntque filii Israël in Galgalis, & fecerunt Phase, quartadecima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho:

D 11 Et comederunt de frugibus Terræ die altero, azimos panes, & polentam ejusdem anni.

12 Defecitque manna postquam comederunt de frugibus Terræ, nec usi sunt ultrà cibo illo filii Israël, sed comederunt de frugibus præsentis anni Terræ Chanaan.

13 Cùm autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an adversariorum?

14 Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15 Cecidit Josue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

16 * Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum.

* Exod. 3. b. 5. Act. 7. d. 33.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Iericho capta funditus deletur, sola servatur Rahab cum suis; reædificatori urbis maledicitur.

A 1 JEricho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israël, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2 Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omnésque fortes viros.

3 Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus:

4 septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, & præcedant arcam fœderis: septiésque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5 Cúmque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent civitatis, ingredientúrque singuli per locum contra quem steterint.

6 Vocavit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, & septem alii sacerdotes tollant septem jubilæorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7 Ad populum quoque ait: Ite & circuite civitatē, armati præcedentes arcam Domini.

8 Cúmque Iosue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,

B 9 Omnísque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10 Præceperat autem Josue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11 Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & reversa in castra, mansit ibi.

12 Igitur Josue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13 Et septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilæo usus est: præcedebántque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14 Circuierúntque civitatem secundo die semel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

C 15 Die autem septimo, diluculo consurgentes circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16 Cúmque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem Israël: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17 Sitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. Sola Rahab meretrix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt: * abscondit enim nuntios quos direximus.

* Sup. 2. a. 4. 7 Heb. 11. f. 31.

18 Vos autem cavete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israël sub peccato sint atque turbentur.

19 Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus.

* Heb. 11. f. 30

20 * Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitúsque increpuit, muri illicò corruerunt: & ascendit unusquisque per locum, qui contra se erat: * ceperúntque civitatem,

* 2. Mac. 12. c. 15.

21 Et interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque, & oves & asinos in ore gladii percusserunt.

D

* Sup. 2. a. 1. b. 7. 14.

22 Duobus autem viris, qui * exploratores missi fuerant, dixit Josue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis.

* Heb. 11. f. 31

23 Ingressíque juvenes, eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque, & cunctam supellectilem ac cognationem illius, & extra castra Israël manere fecerunt.

* Infr. 8. d. 2.

24 * Urbem autem & omnia quæ erant in ea, succenderunt; absque auro & argento, & vasis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.

25 Rahab verò meretricem, & domum patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Josue vivere, & habitaverunt in medio Israël usque in præsentem diem, eò quòd absconderit nuntios, quos miserat ut explorarent Jericho. In tempore illo imprecatus est Josue, dicens:

* 3. Reg. 16. g. 34

26 * Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit & ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.

27 Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen ejus vulgatum est in omni terra.

CAPUT VII.

Explorata urbe Hai cedit populus Israël hostibus propter furtum de anathemate Jericho, quapropter post Iosue lamentationem, missa sorte Achan lapidatur jussu Domini.

A

* Infr. 22. d. 20

1 Filii * autem Israël prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate. * Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratúsque est Dominus contra filios Israël.

* 1. Par. 2. a. 7.

2 Cúmque mitteret Josue de Jericho viros contra Hai, quæ est juxta Bethaven, ad orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite & explorate Terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai.

3 Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, & deleant civitatem; quare omnis populus frustrà vexabitur contra hostes paucissimos?

4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,

5 Percussi sunt à viris urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutíque sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuítque cor populi, & instar aquæ liquefactum est.

6 Josue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quàm omnes senes Israël: miserúntque pulverem super capita sua,

B

7 Et dixit Josue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem.

8 Mi Domine Deus quid dicam, videns Israëlem hostibus suis terga vertentem?

9 Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10 Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11 Peccavit Israël, & prævaricatus est pactum meum: tulerúntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israël stare ante hostes suos, eósque fugiet: quia pollutus est anathemate. Non ero ultrà vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est.

* Lev. 20. b. 7. 8. Sup. 3. b. 5. Num. 11. d. 18. 1. Reg. 16. b. 5.

13 Surge, sanctifica populum, & dic eis: * Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël: Anathema in medio tui est Israël: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

14 Accedetísque manè singuli per tribus vestras: & quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domúsque per viros.

C

15 Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israël.

16 Surgens itaque Josue manè, applicuit Israël per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17 Quæ cùm juxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18 Cujus domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19 Et ait Josue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20 Respondítque Achan Josue, & dixit ei: Verè ego peccavi Domino Deo Israël, & sic & sic feci.

21 Vidi enim inter spolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos siclos argenti, regulámque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentúmque fossa humo operui.

22 Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

D

23 Auferentésque de tentorio tulerunt ea ad Josue, & ad omnes filios Israël, projecerúntque ante Dominum.

24 Tollens itaque Josue Achan filium Zare, argentúmque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, & boves & asinos, & oves, ipsúmque tabernaculum, & cunctam supellectilem: (& omnis Israël cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25 Ubi dixit Josue: Quia turbasti nos, ex-

turbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

26 Congregaverúntque super eum * acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatúmque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

*2 Reg. 18.d.17

CAPUT VIII.

Expugnata Hai, rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

A 1 Dixit autem Dominus ad Josue: ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum urbémque, & terram.

2 Faciésque urbi Hai, & regi ejus, * sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam.

*Sup. 6. d.24.

3 Surrexítque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4 Præcepítque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longiùs recedatis: & B eritis omnes parati.

5 Ego autem, & reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cúmque exierint contra nos, * sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus:

*Sup. 7. a.4.

6 Donec persequentes ab urbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut priùs.

7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradétque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8 Cúmque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9 Dimisítque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederúntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Josue autem nocte illa in medio mansit populi,

10 Surgénsque diluculò recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

C 11 Cúmque venissent & ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai, ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13 Omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quod cùm vidisset rex Hai, festinavit manè, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxítque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiæ.

15 Josue verò & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cúmque recessissent à civitate,

D 17 Et ne unus quidem in urbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israël (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18 Dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cúmque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ latebant surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20 Viri autem civitatis, qui persequebantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cælum usque conscendere, non potuerunt ultrà huc illúcque diffugere: præsertim cùm hi qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

E 21 Vidéusque Josue & omnis Israël quòd capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22 Siquidem & illi qui ceperant & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex utraque parte adversarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23 Regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem & obtulerunt Josue.

24 Igitur omnibus interfectis, qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israël percusserunt civitatem.

25 Erant autem qui in eodem die conciderant à viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26 Josue verò non contraxit manum quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

F 27 Jumenta autem & prædam civitatis diviserunt sibi filii Israël, sicut præceperat Dominus Josue.

28 Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29 Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam & solis occasum. Præcepítque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projecerúntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30 Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israël in monte Hebal:

31 * Sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israël, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas.

*Exod. 20.d.25 Deut. 27.a.4.5.

G 32 Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israël

33 Omnis autem populus, & majores natu, ducésque ac judices stabant ex utraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israël.

34 Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35 Nihil ex his quæ Moyses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israël, mulieribus ac parvulis & advenis, qui inter eos morabàtur.

CAPUT IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Iosue & principibus Israëlitarum, interposito juramento salvantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio adstringuntur.

A 1 QUibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Hevæus, & Jebuzæus.

2 Congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue & Israël uno animo, eadémque sententia.

3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue, Jericho & Hai:

4 Et callidè cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos atque consutos,

5 Calceamentáque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque quos portabant ob viaticum, duri erant, & in frusta comminuti.

6 Perrexerúntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israëli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes: Responderúntque viri Israël ad eos, atque dixerunt:

B 7 Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.

8 At illi ad Josue, Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue ait: Quinam estis vos? & unde venistis?

9 Responderunt: De terra longinqua valdè venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto,

10 * Et duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan qui erat in Astaroth:

* Num. 21. c. 13 24. 25.

11 Dixerúntque nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Servi vestri sumus, fœdus inite nobiscum.

12 En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13 Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt & soluti. Vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt & penè consumpta.

14 Susceperunt igitur de cibariis horum, C & os Domini non interrogaverunt.

15 * Fecitque Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est quòd non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis.

* 2. Reg. 21. a. 2.

16 Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17 Moveréntque castra filii Israël, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth & Cariathiarim.

18 Et non percusserunt eos, eò quòd jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israël. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19 Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcircò non possumus eos contingere.

20 Sed hoc faciemus eis: Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus:

21 Sed sic vivant, ut in usus universæ D multitudinis ligna cædant, aquásque comportent. Quibus hæc loquentibus:

22 Vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valdè habitamus à vobis, cùm in medio nostri sitis?

23 Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquásque comportans in domum Dei mei.

24 Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servis tuis, quòd promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valdè, & providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium inivimus.

25 Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26 Fecit ergo Josue ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Israël, ut non occiderentur.

27 Decrevítque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

CAPUT X.

Quinque reges oppugnantes urbem Gabaon, immoto sole unius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque alii reges & civitates exscinduntur.

A 1 QUæ cùm audisset Adonisedec rex Jerusalem, quòd scilicet cepisset Josue Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho & regi ejus, sic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israël, & essent fœderati eorum,

2 Timuit valdè. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regalium & major oppido Hai, omnésque bellatores ejus fortissimi.

3 Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4 Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israël:

5 Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam

B 6 Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ miserunt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum: ascende citò, & libera nos, férque præsidium: convenerunt enim adversùm nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.

7 Ascendítque Josue de Galgalis, & om-

nis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9 Irruit itaque Josue super eos repentè, tota nocte ascendens de Galgalis:

10 Et conturbavit eos Dominus à facie Israël: contrivítque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth Horon, & percussit usque Azeca & Maceda.

C

11 Cúmque fugerent filios Israël, & essent in descensu Beth Horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Aseca: & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filii Israël.

12 Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israël, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon.

13 Steterúntque * Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

* Eccl. 46.a.5. Isai.28 f.21.

14 Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël.

15 Reversúsque est Josue cum omni Israël in castra Galgalæ.

16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17 Nuntiatúmque est Josue, quòd inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

D

18 Qui præcepit sociis, & ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19 Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20 Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israël effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21 Reversúsque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani & integro numero; nullúsque contra filios Israël mutire ausus est.

22 Præcepítque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23 Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

E

24 Cúmque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

25 Rursùm ait ad eos: Nolite timere. Nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversùm quos dimicatis.

26 Percussítque Josue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites, fuerúntque suspensi usque ad vesperum.

27 * Cúmque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens.

* Deut. 21.d.23

28 Eodem quoque die Macedam cepit Josue, & percussit eam in ore gladii, regémque illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho.

F

29 Transivit autem cum omni Israël, de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:

30 Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israël: percusserúntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Fecerúntque regi Lebna, * sicut fecerant regi Jericho.

* Sup. 6.a.2.

31 De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32 Tradidítque Dominus Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnémque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionem.

34 Transivítque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35 Atque expugnavit eam eadem die: percussítque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

36 Ascendit quoque cum omni Israël de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam:

G

37 Cepit eam, & percussit in ore gladii, regem quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, universásque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

38 Inde reversus in Dabir,

39 Cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40 Percussit itaque Josue omnem Terram montanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth, cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israël,

41 A Cadesbarne usque Gazam. Omnem Terram Gosen usque Gabaon,

42 Universósque reges & regiones eorum, uno impetu cepit atque vastavit, Dominus enim Deus Israël pugnavit pro eo.

43 Reversúsque est cum omni Israël ad locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Josue regem Jabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia servans quæ Dominus Moysi præceperat.

A

1 Quæ cùm audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2 Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quo-

ascendet super te, eritque sublimior : tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ,& persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & ceremonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum :

47 Eò quòd non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam :

48 Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria : & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis :

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum ac fruges Terræ tuæ : donec intereas,& non relinquat tibi triticum, vinum,& oleum, armenta boum, & greges ovium : donec te disperdat;

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus :

F

53 * Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

*Thren 4.b.10. Baruc. 2.a.3.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valdè, invidebit fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet : eò quòd nihil aliud habet in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiæ carnibus,

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt: comedent enim eos clàm propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus gloriosum, & terribile, hoc est Dominum Deum tuum :

59 Augebit Dominus plagas tuas,& plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas

60 Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi :

G

61 Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat :

62 Et remanebitis pauci numero qui priùs eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63 Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, benè vobis faciens, vósque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ usque ad terminos ejus: & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos,& animam consumptam mœrore :

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Manè dices: Quis mihi det vesperum? & vespere : Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis,& propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum, per viam de qua dixit tibi ut eam ampliùs non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos & ancillas,& non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversùs fœdifragos.

A

1 HÆc sunt verba fœderis; quod præcepit Dominus Moysi, ut feriret cum filiis Israël in terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2 Vocavitque Moyses omnem Israël,& dixit ad eos: * Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

*Exod. 19.a.4.

3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentáque ingentia,

4 Et non dedit vobis Dominus cor intelligens,& oculos videntes,& aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

5 * Adduxit vos quadraginta annis per desertum, non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

*Sup. 8. a. 2.

6 Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis : ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

7 Et venistis ad hunc locum: * egressúsque est Sehon rex Hesebon,& Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

*Sup.3 a. 1.

B

8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad,& dimidiæ tribui Manasse,

9 Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10 Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israël,

11 Liberi & uxores vestræ,& advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cæsoribus,& his qui comportant aquas :

12 Ut transeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum :

13 Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi,& sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14 Nec vobis solis ego hoc fœdus ferio,& hæc juramenta confirmo,

C 15 Sed cunctis præsentibus & absentibus.

16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus in Terra Ægypti, & quo modo transierimus per medium nationum, quas transeûtes,

17 Vidistis abominationes & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18 Ne fortè sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis illarum Gentium: & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19 Cùmque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem,

20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub cælo,

21 Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur.

22 Dicétque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longè venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus,

D 23 Sulphure & salis ardore comburens, ita ut ultrà non seratur, nec virens quippiam germinet in exemplum * subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo.

*Gen. 19.c.24 *3.Reg. 9.b.8. Jerem. 22.c.8.

24 Et dicent omnes Gentes: * Quare sic fecit Dominus Terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus immensa?

25 Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26 Et servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27 Idcircò iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28 Et ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29 Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum non longè à nobis separatur: proponitur bonum & malum: ut ultrà bonum eligentes, vivamus; & non pereamus, male adhærentes.

A 1 CUm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus,

2 Et reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3 Reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, & miserebitur tui, & rursùm congregabit te de cunctis populis, in quos te antè dispersit.

4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus.

5 * Et assumet, atque introducet in Terram, quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, majoris numeri te esse faciet quàm fuerunt patres tui.

*2. Mac.1. f.29.

B 6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

8 Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciésque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

C 10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.

12 Nec in cælo situm, ut possis dicere: * Quis nostrûm valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

*Rom. 10.b.6.

13 Neque trans mare positum, ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valdè, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum:

D 16 Ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac ceremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicátque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie quòd pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum:

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in Terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribi jubet, & illud populo prælegi 7. anno remissionis, & in latere arcæ adservari.

A 1 ABiit itaque Moyses, & locutus est omnia verba hæc ad universum Israël,

2 Et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie; non possum ultrà egredi, & ingredi, præsertim cùm & Dominus dixerit

mihi: *Non transibis Jordanem istum.

*Num. 17.c.13 Sup.3. d.27.

3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Josue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

*Num. 21.c.24

4 Faciétque Dominus eis *sicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, terræ eorum, delebitque eos.

*Sup.7. a.2.

5 Cùm ergo & hos tradiderit vobis, *similiter facietis eis sicut præcepi vobis:

B 6 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

*Jos.1. b.6. 3.Reg. 2.a.2.

7 Vocavitque Moyses Josue, & dixit ei coram omni Israël. *Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum juravit Dominus, & tu eam sorte divides.

8 Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9 Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis senioribus Israël.

C 10 Præcepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis in solemnitate tabernaculorum,

11 Convenientibus cunctis ex Israël, ut appareant in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Israël, audientibus eis,

12 Et in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis & advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleántque omnes sermones legis hujus.

13 Filii quoque eorum qui nunc ignorant; ut audire possint, & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Jordane transmisso, pergitis obtinendam.

D 14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuæ: voca Josue, & state in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Josue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

E 18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est Deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israël: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israël.

20 Introducam enim eum in Terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cúmque comederint, & saturati, crassíque fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahéntque mihi, & irritum facient pactum meum.

F 21 Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israël.

23 Præcepítque Dominus Josue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israël in Terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

G 26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27 Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quantò magis cùm mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cælum & terram.

29 Novi enim quod post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo cœtu Israël, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem sæpius à Domino castigatam: jubetur Moyses montem Abarim adscendere, ut promissam terram contempletur.

A 1 Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2 Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus: generatio prava atque perversa.

6 Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

*Job.8. b.8.

7 *Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

B 8 Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israël.

9 Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12 Dominus solus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleúmque de saxo durissimo.

C 14 Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17 Immolaverunt dæmoniis, & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentésque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui & filiæ.

20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, infideles filii.

21 Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & * ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

*Iere. 15.c.14 Rom.10 d.19.

D 22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabítque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26 Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 * Utinam saperent, & intelligerent ac novissima providerent.

* Iere. 9.d.12.

30 Quo modo persequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonne ideò, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

E 31 Non enim est Deus noster ut dii eorum: & inimici nostri sunt judices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?

35 * Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.

*Eccl. 28.a.1.

36 Judicabit Dominus populum suum, & * in servis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuíque consumpti sunt.

Rom.12 d.19. Heb.10. f.30. 2.Mac. 7.b.6.

37 Et dicet: * Ubi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam?

*Iere. 2.f.28.

38 De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.

F 39 Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: * ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo, * & non est qui de manu mea possit eruere.

*1.Reg. 2.b.6. Tob.13. a.2. Sap.16. b.13. * Iob. 10.b.7. Sap.16. c.15.

40 Levabo ad cælum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

41 Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43 * Laudate gentes populum ejus, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.

*2.Mach.7.b.6.

G 44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipse & Josue filius Nun.

45 Complevítque omnes sermones istos, loquens ad universum Israël,

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego testificor vobis hodie; ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus:

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quæ facientés longo perseveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane transmisso, ingredimini possidendam.

48 Locutúsque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49 Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in Terra Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israël obtinendam, & morere in monte.

50 Quem conscendens jungeris populis tuis, * sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis:

*Num. 27.c.13.

51 * Quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israël, ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non sanctificastis me inter filios Israël.

*Num. 20.b.12 27.c.14

52 E contrà videbis terram, & non ingrediéris in eam, quam ego dabo filiis Israël.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israël, eisque olim obventura prædicit.

A 1 HÆc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israël ante mortem suam.

2 Et ait: Dominus de Sinaï venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextra ejus ignea lex.

3 Dilexit populos, * omnes sancti in

*Sap. 3.a.1. 5.a.5.

manu illius sunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.

4 Legem præcepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Jacob.

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israël.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

B 7 Hæc est Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit.

8 Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ: Nescio vos; & fratribus suis: Ignoro vos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt,

10 Judicia tua, ô Jacob, & legem tuam, ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus, & qui oderunt eum non consurgant.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

C 13 Joseph quoque ait: De benedictione Domini Terra ejus, de pomis cæli, & rore, atque abysso subjacente.

14 De pomis fructuum solis ac lunæ.

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius *qui apparuit in rubo, veniat super caput Joseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos.

*Exod. 3.a.2.

17 Quasi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terræ. Hæ sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.

18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21 Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & judicium suum cum Israël.

D 22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26 Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes.

27 Habitaculum ejus sursùm, & subter brachia sempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicétque: Conterere.

28 Habitabit Israël confidenter, & solus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini cælique caligabunt rore.

29 Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses, & occultè à Deo sepultus fletur a populo, illique Josue substituitur; commendatur propheta Moyses a Dei familiaritate, & factis per ipsum signis.

A 1 Ascendit *ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticé Phasga contra Jericho: ostenditque ei Dominus omnem Terram Galaad usque Dan,

*Sup. 3.d.26, 27.2. Mach. 2.a.4.

2 Et universum Nephthali, terramque Ephraim & Manasse, & omnem terram Juda usque ad mare novissimum,

3 Et australem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum usque Segor.

4 Dixitque Dominus ad eum: *Hæc est Terra, pro qua juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis ad illam.

*Gen. 12.b.7. 15.d.18

B 5 Mortuúsque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6 Et sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.

C 8 Fleverúntque eum filii Israël in campestribus Moab triginta diebus: & completi sunt dies planctus lugentium Moysen.

9 Josue verò filius Nun repletus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israël, feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10 Et non surrexit ultrà propheta in Israël sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem,

D 11 In omnibus signis, atque portentis, misit per eum, ut faceret in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universæque terræ illius,

12 Et cunctam manum robustam, magnáque mirabilia, quæ fecit Moyses coram universo Israël.

LIBER JOSUE,

HEBRAICE JEHOSUA.

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Josue à Domino, monet populum ut se ad Jordanis transitum praparent in diem tertium; tribus autem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam Terram armati ex condicto præcedant.

A 1 ET factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun ministrum Moysi, & diceret ei:

2 Moyses servus meus mortuus est: surge, & transi Jordanem istum, tu, & omnis populus tecum, in Terram, quam ego dabo filiis Israël.

Deut. 11.b.24 3 * Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.

4 A deserto & Libano usque ad fluvium magnum Euphratem, omnis terra Hethæorum usque ad mare magnum contra Solis occasum erit terminus vester.

Infr. 3.b.7. *Heb. 13.a.5.* 5 Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: * sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

B 6 * Confortare, & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus suis, ut traderem eam illis.

Deut. 31.b.6. 7 f.23. 3.Reg.2 a.2. 7 Confortare igitur, & esto robustus valde: ut custodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quæ agis.

8 Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia quæ scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

C 9 Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris.

10 Præcepitque Josue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite:

11 Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Jordanem, & intrabitis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

12 Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, ait:

13 Mementote sermonis, quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem, & omnem terram.

Num. 32.d.23. 14 * Uxores vestræ, & filii, ac jumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moyses trans Jordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis,

D 15 Donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic revertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Jordanem contra Solis ortum.

16 Responderúntque ad Josue, atque dixerunt: Omnia, quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus.

17 Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantùm sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18 Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur: tu tantùm confortare, & viriliter age.

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Iericho, à Rahab meretrice occultantur: promissa illi misericordia omnique illius familia, incolumes redeunt in castra.

A 1 Misit igitur Josue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate terram, urbémque Jericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieverunt apud eam.

Heb. 11.f.31 Jac. 2. d.25. 2 Nuntiatúmque est regi Jericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israël, ut explorarent Terram.

3 Misítque rex Jericho ad Rahab, dicens: Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt.

Infr. 6.e.17. 4 * Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent:

5 Cúmque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequemini citò, & comprehendetis eos.

6 Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suæ, operuítque eos stipula lini, quæ ibi erat.

B 7 Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis: Illísque egressis statim porta clausa est.

8 Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait:

9 Novi quòd Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terræ.

Exod. 14.c.21 *Num. 21.e.4.* 10 Audivimus * quòd siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Ægypto: * & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos interfecistis.

11 Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra deorsum.

Infr. 6.d.22. 12 * Nunc ergo jurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detísque mihi verum signum,

C 13 Ut salvetis patrem meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia quæ illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte.

14 Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. Cúmque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem.

15 Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim ejus hærebat muro.

16 Dixítque ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis revertentes: ibique latitate tribus diebus donec redeant: & sic ibitis per viam vestram.

17 Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus à juramento hoc, quo adjurasti nos:

18 Si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratrésque & omnem cognationem tuam, congregaveris in domum tuam.

D 19 Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput ejus, & non erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20 Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.

21 Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat, dimitténsque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22 Illi verò ambulantes pervenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23 Quibus urbem ingressis, reversi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Jordane, venerunt ad Josue filium Nun, narraverúntque ei omnia quæ acciderant sibi,

24 Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem, praeunte Arca, populus transit.

A 1 Igitur Josue de nocte consurgens movit castra: egredientésque de Setim, venerunt ad Jordanem ipse & omnes filii Israël, & morati sunt ibi tres dies.

2 Quibus evolutis, transierunt præcones per castrorum medium,

3 Et clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque consurgite, & sequimini præcedentes:

4 Sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duûm millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia priùs non ambulastis per eam, & cavete ne appropinquetis ad arcam.

B 5 Dixítque Josue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.

6 Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui jussa complentes, tulerunt, & ambulaverunt ante eos.

7 Dixítque Dominus ad Josue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israël: ut sciant quòd * sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim.

*Sup. I. n. 5.

8 Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingressi fueritis partem aquæ Jordanis, state in ea:

9 Dixítque Josue ad filios Israël: Accedite huc, & audite verbum Domini Dei vestri.

C 10 Et rursum: In hoc, inquit, scietis quòd Dominus Deus vivens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chananæum & Hethæum, Hevæum & Pherezæum, Gergesæum quoque & Jebusæum, & Amorrhæum.

11 * Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem.

*Act. 7. f. 45.

12 Parate duodecim viros de tribubus Israël, singulos per singulas tribus.

13 Et cùm posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam Domini Dei universæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14 Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Jordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum.

D 15 Ingressísque eis Jordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei sui tempore * Messis impleverat.)

*Eccli. 24. c. 36

16 Steterunt aquæ descendentes in loco uno, & ad instar montis intumescentes apparebant procul, ab urbe quæ vocatur Adom usque ad locum Sarthan: quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequò omninò deficerent.

17 Populus autem incedebat contra Jericho: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Jordanis accincti, omnísque populus per arentem alveum transibat.

CAPUT IV.

Duodecim lapides de Jordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, aliique duodecim in ipso Jordanis alveo statuuntur.

A 1 Quibus transgressis, dixit Dominus ad Josue.

2 Elige duodecim viros singulos per singulas tribus:

3 Et præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4 Vocavítque Josue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israël, singulos de singulis tribubus:

5 Et ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Jordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, juxta numerum filiorum Israël,

6 Ut sit signum inter vos: & quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

B 7 Respondebitis eis: Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cùm transiret eum: idcircò positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israël usque in æternum.

8 Fecerunt ergo filii Israël sicut præcepit eis Josue, portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, juxta numerum filiorum Israël, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9 Alios quoque duodecim lapides posuit Josue in medio Jordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam fœderis: & sunt ibi usque in præsentem diem.

10 Sacerdotes autem, qui portabant arcam, stabant in Jordanis medio, donec omnia complerentur, quæ Josue, ut loqueretur ad populum, præceperat Dominus, & dixerat ei Moyses. Festinavítque populus, & transiit.

C 11 Cúmque transiissent omnes, transivit & arca Domini, sacerdotésque pergebant ante populum.

12 Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, armati præcedebant filios Israël, * sicut eis præceperat Moyses:

*Num. 32. f. 28

13 Et quadraginta pugnatorum millia per turmas & cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Jericho.

14 In die illo magnificavit Dominus Josue coram omni Israël, ut timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adviveret.

15 Dixítque ad eum:

16 Præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, ut ascendant de Jordane.

17 Qui præcepit eis, dicens: Ascendite de Jordane.

18 Cúmque ascendissent portantes arcam fœderis Domini, & siccam humum calcare cœpissent, reversæ sunt aquæ in alveum suum, & fluebant sicut antè consueverant.

D 19 Populus autem ascendit de Jordane, decimo die mensis primi, & castrametati sunt

in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho.

20 Duodecim quoque lapides, quos de Jordanis alveo sumpserant, posuit Josue in Galgalis.

21 Et dixit ad filios Israël: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, & dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22 Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israël Jordanem istum,

23 Siccante Domino Deo vestro aquas ejus in conspectu vestro, donec transiretis:

24 * Sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus:

* Exod. 4. c.21

25 Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAPUT V.

Terrentur Chananæi: circumcisio fit in Galgalis, & Phase celebratur. Deficit manna ubi de frugibus terræ edunt, & Angelus Domini Josue apparet.

A 1 Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Jordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Jordanis coram filiis Israël donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus, timentium introïtum filiorum Israël.

2 Eo tempore ait Dominus ad Josue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundo filios Israël:

3 Fecit quod jusserat Dominus, & circumcidit filios Israël in colle præputiorum.

B 4 Hæc autem causa est secundæ circumcisionis: Omnis populus, qui egressus est de Ægypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viæ circuitus.

5 Qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto,

6 Per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis, incircumcisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini & quibus antè juraverat, ut non ostenderet eis Terram lacte & melle manantem.

C 7 Horum filii in locum successerunt patrum, & circumcisi sunt à Josue: quia sicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8 Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9 Dixitque Dominus ad Josue: Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatúmque est nomen loci illius Galgala, usque in præsentem diem.

10 Manserúntque filii Israël in Galgalis, & fecerunt Phase, quartadecima die mensis ad vesperum, in campestribus Jericho:

D 11 Et comederunt de frugibus Terræ die altero, azimos panes, & polentam ejusdem anni.

12 Defecitque manna postquam comederunt de frugibus Terræ, nec usi sunt ultrà cibo illo filii Israël, sed comederunt de frugibus præsentis anni Terræ Chanaan.

13 Cùm autem esset Josue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noster es, an adversariorum?

14 Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.

15 Cecidit Josue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

16 * Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Josue ut sibi fuerat imperatum.

* Exod. 3. b.5. Act. 7. d.33.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Jericho capta funditus deletur, sola servatur Rahab cum suis; reædificatori urbis maledicitur.

A 1 Jericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israël, & nullus egredi audebat aut ingredi.

2 Dixitque Dominus ad Josue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omnésque fortes viros.

3 Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus:

4 septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in jubilæo, & præcedant arcam fœderis: septiésque circuibitis civitatem, & sacerdotes clangent buccinis.

5 Cúmque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent civitatis, ingredientúrque singuli per locum contra quem steterint.

6 Vocavit ergo Josue filius Nun sacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, & septem alii sacerdotes tollant septem jubilæorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.

7 Ad populum quoque ait: Ite & circuite civitatē, armati præcedentes arcam Domini.

8 Cúmque Josue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,

B 9 Omnísque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10 Præceperat autem Josue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini.

11 Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, & reversa in castra, mansit ibi.

12 Igitur Josue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13 Et septem ex eis septem buccinas, quarum in jubilæo usus est: præcedebántque arcam Domini ambulantes atque clangentes: & armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat.

14 Circuierúntque civitatem secundo die semel, & reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

C 15 Die autem septimo, diluculò consurgentes circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16 Cúmque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Josue ad omnem Israël: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17 Sitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea sunt, Domino. Sola Rahab meretrix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt: * abscondit enim nuntios quos direximus.

* Sup. 2.a.4.7 Heb.11. f.31.

18 Vos autem cavete,ne de his,quæ præcepta sunt,quippiam contingatis,& sitis prævaricationis rei, & omnia castra Israël sub peccato sint atque turbentur.

19 Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum æneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris ejus.

* Heb. 11.f.30

20 * Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis,postquam in aures multitudinis vox sonitúsque increpuit,muri illicò corruerunt: & ascendit unusquisque per locum,qui contra se erat: * ceperúntque civitatem,

* 2. Mac.12 c. 15.

21 Et interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque,& oves & asinos in ore gladii percusserunt.

D

22 Duobus autem viris,qui * exploratores missi fuerant, dixit Josue: Ingredimini domum mulieris meretricis,& producite eam,& omnia quæ illius sunt, sicut illi juramento firmastis.

* Sup. 2. a. 1. b.7. 14.

* Heb. 11.f.31

23 Ingressíque juvenes,eduxerunt Rahab,& parentes ejus, fratres quoque,& cunctam supellectilem ac cognationem illius,& extra castra Israël manere fecerunt.

* Infr. 8. a. 2.

24 * Urbem autem & omnia quæ erant in ea,succenderunt; absque auro & argento, & vasis æneis,ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt.

25 Rahab verò meretricem, & domum patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Josue vivere,& habitaverunt in medio Israël usque in præsentem diem, eò quod absconderit nuntios, quos miserat ut explorarent Jericho. In tempore illo imprecatus est Josue, dicens:

*3.Reg. 16.g.34

26 * Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit & ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito suo fundamenta illius jaciat, & in novissimo liberorum ponat portas ejus.

27 Fuit ergo Dominus cum Josue, & nomen ejus vulgatum est in omni terra.

CAPUT VII.

Explorata urbe Hai cedit populus Israël hostibus propter furtum de anathemate Iericho, quapropter post Iosue lamentationem, missa sorte Achan lapidatur jussu Domini.

A

* Infr. 22.d.20

1 Filii * autem Israël prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate. * Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi,filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratúsque est Dominus contra filios Israël.

*1.Par. 2. a. 7.

2 Cúmque mitteret Josue de Jericho viros contra Hai,quæ est juxta Bethaven,ad orientalem plagam oppidi Bethel,dixit eis:Ascendite & explorate Terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai.

3 Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus,sed duo vel tria millia virorum pergant,& deleant civitatem; quare omnis populus frustrà vexabitur contra hostes paucissimos?

4 Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum.Qui statim terga vertentes,

5 Percussi sunt à viris urbis Hai,& corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuítque cor populi, & instar aquæ liquefactum est.

6 Josue verò scidit vestimenta sua,& pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quàm omnes senes Israël: miserúntque pulverem super capita sua,

B

7 Et dixit Josue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Jordanem fluvium,ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cœpimus, mansissemus trans Jordanem.

8 Mi Domine Deus quid dicam, videns Israëlem hostibus suis terga vertentem?

9 Audient Chananæi,& omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos,atque delebunt nomen nostrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10 Dixitque Dominus ad Josue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11 Peccavit Israël,& prævaricatus est pactum meum:tulerúntque de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua.

12 Nec poterit Israël stare ante hostes suos, eósque fugiet: quia pollutus est anathemate. Non ero ultrà vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est.

* Lev. 20. b.7. Sup. 3. b. 5. Num. 11.d.18 1. Reg. 16.b.5.

13 Surge,sanctifica populum, & dic eis: * Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël:Anathema in medio tui est Israël: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

14 Accedetísque manè singuli per tribus vestras:& quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, & cognatio per domos, domus que per viros.

C

15 Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam prævaricatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israël.

16 Surgens itaque Josue manè, applicuit Israël per tribus suas, & inventa est tribus Juda.

17 Quæ cùm juxta familias suas esset oblata,inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18 Cujus domum in singulos dividens viros,invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19 Et ait Josue ad Achan: Fili mi,da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20 Respondítque Achan Josue,& dixit ei: Verè ego peccavi Domino Deo Israël, & sic & sic feci.

21 Vidi enim inter spolia pallium coccineum valdè bonum,& ducentos siclos argenti, regulámque auream quinquaginta siclorum:& concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei,argentúmque fossa humo operui.

22 Misit ergo Josue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul.

D

23 Auferentésque de tentorio tulerunt ea ad Josue,& ad omnes filios Israël, projecerúntque ante Dominum.

24 Tollens itaque Josue Achan filium Zare,argentúmque & pallium,& auream regulam,filios quoque & filias ejus,& boves & asinos,& oves, ipsúmque tabernaculum, & cunctam supellectilem:(& omnis Israël cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25 Ubi dixit Josue: Quia turbasti nos,ex-

turbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt.

*2.Reg. 18.d.17

26 Congregaverúntque super eum * acervum magnum lapidum, qui permanet usque in præsentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatúmque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

CAPUT VIII.

Expugnata Hai, rex ejus suspenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

A

1 Dixit autem Dominus ad Josue: ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai, ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum urbémque, & terram.

*Sup.6. d.24.

2 Faciésque urbi Hai, & regi ejus, * sicut fecisti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam.

3 Surrexítque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4 Præcepítque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longiùs recedatis: & eritis omnes parati.

B

5 Ego autem, & reliqua multitudo quæ mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cúmque exierint contra nos, * sicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus:

*Sup.7. a.4.

6 Donec persequentes ab urbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut priùs.

7 Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem: tradétque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8 Cúmque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, ut jussi.

9 Dimisítque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederúntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Josue autem nocte illa in medio mansit populi,

10 Surgénsque diluculò recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

C

11 Cúmque venissent & ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12 Quinque autem millia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai, ex occidentali parte ejusdem civitatis:

13 Omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Josue nocte illa, & stetit in vallis medio.

14 Quod cùm vidisset rex Hai, festinavit manè, & egressus est cum omni exercitu civitatis, direxítque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiæ.

15 Josue verò & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam.

16 At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cúmque recessissent à civitate,

D

17 Et ne unus quidem in urbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israël (sicut eruperant aperta oppida relinquentes.)

18 Dixit Dominus ad Josue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19 Cúmque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiæ, quæ latebant surrexerunt confestim: & pergentes ad civitatem, ceperunt, & succenderunt eam.

20 Viri autem civitatis, qui persequebantur Josue, respicientes & videntes fumum urbis ad cælum usque conscendere, non potuerunt ultrà huc illúcque diffugere: præsertim cùm hi qui simulaverant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissimè restitissent.

E

21 Vidénsque Josue & omnis Israël quòd capta esset civitas, & fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22 Siquidem & illi qui ceperant & succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cùm ergo ex utraque parte adversarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23 Regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem & obtulerunt Josue.

24 Igitur omnibus interfectis, qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israël percusserunt civitatem.

25 Erant autem qui in eodem die conciderant à viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26 Josue verò non contraxit manum quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

F

27 Jumenta autem & prædam civitatis diviserunt sibi filii Israël, sicut præceperat Dominus Josue.

28 Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum sempiternum:

29 Regem quoque ejus suspendit in patibulo usque ad vesperam & solis occasum. Præcepítque Josue, & deposuerunt cadaver ejus de cruce: projecerúntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in præsentem diem.

30 Tunc ædificavit Josue altare Domino Deo Israël in monte Hebal:

*Exod. 20.d.25 Deut. 27.a.4.5.

31 * Sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israël, & scriptum est in volumine legis Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolavítque pacificas victimas.

G

32 Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israël

33 Omnis autem populus, & majores natu, ducésque ac judices stabant ex utraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita & indigena. Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Israël.

34 Post hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine.

35 Nihil ex his quæ Moyses jusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israël, mulieribus ac parvulis & advenis, qui inter eos morabántur.

CAPUT IX.

Gabaonitæ simulatione longi itineris imponentes Josue & principibus Israëlitarum, interposito juramento salvantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio adstringuntur.

A 1 QUibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Hevæus, & Jebuzæus.

2 Congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Josue & Israël uno animo, eadémque sententia.

3 At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Josue, Jericho & Hai:

4 Et callidè cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos atque consutos,

5 Calceamentáque perantiqua quæ ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque quos portabant ob viaticum, duri erant, & in frusta comminuti.

6 Perrexerúntque ad Josue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atque simul omni Israëli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes: Responderúntque viri Israël ad eos, atque dixerunt:

B 7 Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possimus fœdus inire vobiscum.

8 At illi ad Josue, Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Josue ait: Quinam estis vos? & unde venistis?

9 Responderunt: De terra longinqua valdè venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto,

10 * Et duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan qui erat in Astaroth:

* Num. 21. c. 13. 24. 25.

11 Dixerúntque nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & dicite: Servi vestri sumus, fœdus inite nobiscum.

12 En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia comminuti.

13 Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt & soluti. Vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita sunt & penè consumpta.

C 14 Susceperunt igitur de cibariis horum, & os Domini non interrogaverunt.

15 * Fecítque Josue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est quòd non occiderentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis.

* 2. Reg. 21. c. 2.

16 Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri essent.

17 Moverúntque castra filii Israël, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth & Cariathiarim.

18 Et non percusserunt eos, eò quòd jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israël. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19 Qui responderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Israël, & idcircò non possumus eos contingere.

20 Sed hoc faciemus eis: Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si pejeraverimus;

D 21 Sed sic vivant, ut in usus universæ multitudinis ligna cædant, aquásque comportent. Quibus hæc loquentibus:

22 Vocavit Gabaonitas Josue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valdè habitamus à vobis, cùm in medio nostri sitis?

23 Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquásque comportans in domum Dei mei.

24 Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servis tuis, quòd promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo, ut traderet vobis omnem Terram, & disperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valdè, & providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consilium inivimus.

25 Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26 Fecit ergo Josue ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Israël, ut non occiderentur.

27 Decrevítque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, usque in præsens tempus, in loco quem Dominus elegisset.

CAPUT X.

Quinque reges oppugnantes urbem Gabaon, immoto sole unius diei spatio, vincuntur, & ex spelunca extracti suspenduntur, plurésque alii reges & civitates exscinduntur.

A 1 QUæ cùm audisset Adonisedec rex Jerusalem, quòd scilicet cepisset Josue Hai, & subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho & regi ejus, sic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitæ ad Israël, & essent fœderati eorum,

2 Timuit valdè. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regalium & major oppido Hai, omnésque bellatores ejus fortissimi.

3 Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4 Ad me ascendite, & ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, & ad filios Israël:

5 Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam

B 6 Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ miserunt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum: ascende citò, & libera nos, férque præsidium: convenerunt enim adversùm nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.

7 Ascendítque Josue de Galgalis, & om-

nis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9 Irruit itaque Josue super eos repentè, tota nocte ascendens de Galgalis:

10 Et conturbavit eos Dominus à facie Israël: contrivítque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth Horon, & percussit usque Azeca & Maceda.

C 11 Cúmque fugerent filios Israël, & essent in descensu Beth Horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Aseca: & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filii Israël.

12 Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israël, dixitque coràm eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon.

13 Steterúntque * Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei.

* Eccl. 46. a. 5. Isai. 28 f. 21.

14 Non fuit antea nec posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël.

15 Reversúsque est Josue cum omni Israël in castra Galgalæ.

16 Fugerant enim quinque reges, & se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17 Nuntiatúmque est Josue, quòd inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

D 18 Qui præcepit sociis, & ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19 Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare præsidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20 Cæsis ergo adversariis plaga magna, & usque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israël effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21 Reversúsque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani & integro numero; nullúsque contra filios Israël mutire ausus est.

22 Præcepítque Josue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23 Fecerúntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

E 24 Cúmque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cùm perrexissent, & subjectorum colla pedibus calcarent,

25 Rursùm ait ad eos: Nolite timere, Nec paveatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversùm quos dimicatis.

26 Percussítque Josue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites, fuerúntque suspensi usque ad vesperum.

27 * Cúmque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in præsens.

* Deut. 21. d. 23

28 Eodem quoque die Macedam cepit Josue, & percussit eam in ore gladii, regémque illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho.

F 29 Transivit autem cum omni Israël, de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:

30 Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israël: percusserúntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Fecerúntque regi Lebna, * sicut fecerant regi Jericho.

* Sup. 6. a. 2.

31 De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32 Tradidítque Dominus Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnémque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33 Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad internecionem.

34 Transivítque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35 Atque expugnavit eam eadem die: percussítque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

G 36 Ascendit quoque cum omni Israël de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam:

37 Cepit eam, & percussit in ore gladii, regem quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, universásque animas quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio.

38 Inde reversus in Dabir,

39 Cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius.

40 Percussit itaque Josue omnem Terram montanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth, cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israël,

41 A Cadesbarne usque Gazam. Omnem Terram Gosen usque Gabaon,

42 Universósque reges & regiones eorum, uno impetu cepit atque vastavit, Dominus enim Deus Israël pugnavit pro eo.

43 Reversúsque est cum omni Israël ad locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Josue regem Jabin cum aliis pluribus regibus ac populis, omnia servans quæ Dominus Moysi præceperat.

A 1 Quæ cùm audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2 Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quo-

que & in regionibus Dor juxta mare :

3 Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum, Pherezæum & Jebusæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in Terra Maspha.

4 Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque & currus immensæ multitudinis.

B 5 Conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israël.

6 Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israël: equos eorum subnervabis, & currus igne combures.

7 Venitque Josue, & omnis exercitus cum eo, adversùs illos ad Aquas Merom subitò, & irruerunt super eos.

8 Tradiditque illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, & Aquas Maserephoth, campúmque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9 Fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subnervavit, currúsque combussit igni.

10 Reversúsque statim cepit Asor: & regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat.

11 Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad internecionem universa vastavit, ipsámque urbem peremit incendio.

C 12 Et omnes per circuitum civitates, regésque earum cepit, percussit atque delevit, * sicut præceperat ei Moyses famulus Domini.

13 Absque urbibus, quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, ceteras succendit Israël: unam tantùm Asor munitissimam flamma consumpsit.

14. Omnémque prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israël, cunctis hominibus interfectis.

15 * Sicut præceperat Dominus Moysi servo suo, ita præcepit Moyses Josue, & ille universa complevit: non præteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi.

* Deut. 7. a. 1.

* Exod. 34. b. 11 Deut. 7 a. 1.

16 Cepit itaque Josue omnem Terram montanam, & meridianam, terrámque Gosen, & planitiem, & Occidentalem plagam, montémque Israël, & campestria ejus:

17 Et partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad, per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, & occidit.

18 Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos,

19 Non fuit civitas quæ se traderet filiis Israël, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20 Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Israël & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moysi.

21 In illo tempore venit Josue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda & Israël, urbésque eorum delevit.

22 Non reliquit ullum de stirpe Enacim in Terra filiorum Israël: absque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus solis relicti sunt.

23 Cepit ergo Josue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, & tradidit eam in possessionem filiis Israël, secundùm partes, & tribus suas. Quievitque Terra à præliis.

CAPUT XII.

Numerantur reges 31. citra & ultra Iordanem, quos percusserant Moyses & Iosue.

1 Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israël, & possederunt Terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, à torrente Arnon usque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam quæ respicit solitudinem. A

2 Schon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroër, quæ sita est super ripiam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon.

3 Et à solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, & usque ad Mare deserti, quod est mare salsissimum ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Bethsimoth: & ab australi parte, quæ subjacet Asedoth, Phasga. B

4 Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in monte Hermon, & in Salecha, atque universa Basan, usque ad terminos

5 Gessuri & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Schon regis Hesebon.

6 Moyses famulus Domini, & filii Israël percusserunt eos, tradiditque Terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse. C

7 Hi sunt reges Terræ quos percussit Josue, & filii Israël, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, usque ad montem cujus pars ascendit in Seir: tradidítque eam Josue in possessionem tribubus Israël, singulis partes suas.

8 Tam in montanis quàm in planis atque campestribus. In Asedoth, & in solitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Hevæus & Jebusæus.

9 Rex Jericho unus, rex Hai, quæ est ex latere Bethel. D

10 Rex Jerusalem unus, rex Hebron unus,
11 Rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,
12 Rex Eglon unus, rex Gazer unus,
13 Rex Dabir unus, rex Gader unus,
14 Rex Herma unus, rex Hered unus,
15 Rex Lebna unus, rex Odullam unus,
16 Rex Maceda unus, rex Bethel unus,
17 Rex Taphua unus, rex Opher unus,
18 Rex Aphec unus, rex Saron unus,
19 Rex Madon unus, rex Asor unus,
20 Rex Semeron unus, rex Achsaph unus,
21 Rex Thenac unus, rex Mageddo unus,
22 Rex Cades unus, rex Jachanan Carmeli unus,
23 Rex Dor, & provinciæ Dor unus, rex gentium Galgal unus,
24 Rex Thersa unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Iubet Dominus Iosue ut terram occupatam Israëlitis dividat: recensentur jam ante assignata

portiones Ruben, Gad, & dimidiæ tribui Manasse trans Jordanem.

A 1 JOsue senex, provectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longævus es, terráque latissima derelicta est, quæ necdum sorte divisa est:

2 Omnis videlicet Galilæa, Philisthiim, & universa Gessuri.

3 A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philisthiim dividitur, Gazæos & Azotios, Ascalonitas, Gethæos, Accaronitas.

4 Ad meridiem verò sunt Hevæi, omnis Terra Chanaan, & Maara Sidoniorum, usque Apheca & terminos Amorrhæi,

5 Ejúsque confinia. Libani quoque Regio contra Orientem, à Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6 Omnium qui habitant in monte, à Libano usque ad Aquas Maserephoth, universíque Sidonii. Ego sum qui delebo eos à facie filiorum Israël. Veniat ergo in partem hæreditatis Israël, sicut præcepi tibi.

B 7 Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manasse,

8 Cùm qua Ruben & Gad possederunt terram, *quam tradidit eis Moyses famulus Domini, trans fluenta Jordanis ad orientalem plagam.

*Num. 32.f.31 33.

9 Ab Aroër, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, universáque campestria Medaba, usque Dibon.

10 Et cunctas civitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon.

11 Et Galaad ac terminum Gessuri & Machati, & omnem montem Hermon, & universam Basan, usque ad Salecha,

12 Omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaïm: percussítque eos Moyses, atque delevit.

13 Noluerúntque disperdere filii Israël Gessuri & Machati: & habitaverunt in medio Israël usque in præsentem diem.

14 * Tribui autem Levi non dedit possessionem: sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israël, ipsæ est ejus hereditas, sicut locutus est illi.

*Num. 18.a.11. c. 20.

15 Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas.

C 16 Fuitque terminus eorum ab Aroër, quæ sita est in ripa torrentis Arnon, & in valle ejusdem torrentis media: universam planitiem, quæ ducit Medaba,

17 Et Hesebon, cunctósque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon.

18 Et Jassa, & Cedimoth, & Mephaath,

19 Et Cariathaïm, & Sabama, & Sarathasar in monte convallis.

20 Bethphogor & Asedoth, Phasga & Bethiesimoth,

21 Et omnes urbes campestres, universáque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, * quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores Terræ.

*Num. 31.b. 8.

22 Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israël gladio cum cæteris interfectis.

23 Factúsque est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium & viculorum.

24 Deditque Moyses tribui Gad & filiis ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est.

D 25 Terminus, Jaser & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroër, quæ est contra Rabba.

26 Et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe & Bethonim: & à Manaïm usque ad terminos Dabir.

27 In valle quoque Betharan, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: hujus quoque finis Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28 Hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates & villæ earum.

29 Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem.

30 Cujus hoc principium est: à Manaïm universam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnésque vicos Jaïr, qui sunt in Basan, sexaginta oppida.

31 Et dimidiam partem Galaad & Astaroth, & Edraï, urbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse, dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes suas.

32 Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam.

33 * Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israël ipse est possessio ejus, ut locutus est illi.

*Num. 18.b. 8. c. 20.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi à Deo promissam, eò quòd aliis exploratoribus detrahentibus Terræ promissæ, ipse secutus sit Dominum.

A 1 HOc est quod possederunt filii Israël in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israël:

2 Sorte omnia dividentes, * sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, & dimidiæ tribui.

*Num. 34.c.13

3 Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyses trans Jordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos:

B 4 Sed in eorum successerunt locum filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse & Ephraïm: nec acceperunt Levitæ aliam in Terra partem, nisi urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta & pecora sua.

5 Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israël, & diviserunt Terram.

6 Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala, locutúsque est ad eum Caleb filius Jephone Cenezæus: * Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

*Num. 14.d.28 24.

7 Quadraginta annorum eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem Terram, nuntiavíque ei quod mihi verum videbatur.

C 8 Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi: & nihilo-

minùs ego secutus sum Dominum Deum meum.

9 Juravítque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dominum Deum meum.

10 Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israël per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum,

D

11 Sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum: * illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.

* Eccl. 46.b.11

12 Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt & urbes magnæ atque munitæ: si fortè sit Dominus mecum, & potuero delere eos, sicut promisit mihi.

13 Benedixitque ei Iosue: & tradidit ei Hebron in possessionem.

14 Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in præsentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israël.

15 Nomen Hebron antè vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est: & terra cessavit à præliis.

CAPUT XV.

Sors tribus Juda, civitates & villæ earum, Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eò quod obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

A

1 Igitur sors filiorum Judæ per cognationes suas ista fuit: * A termino Edom, desertum Sin contra meridiem, & usque ad extremam partem australis plagæ.

* Num. 34.a.3.

2 Initium ejus à summitate maris salsissimi, & à lingua ejus, quæ respicit Meridiem.

3 Egreditúrque contra Ascensum Scorpionis, & pertransit in Sina: ascenditque in Cadesbarne, pervenit in Esron, ascendens ad Addar & circuiens Carcaa,

4 Atque inde pertransiens in Asemona, & perveniens ad Torrentem Ægypti: erúntque termini ejus mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ.

5 Ab Oriente verò erit initium, mare salsissimum usque ad extrema Jordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonem, à lingua maris usque ad eundem Jordanis fluvium.

B

6 Ascendítque terminus in Beth Hagla, & transit ab Aquilone in Beth Araba: ascendens ad lapidem Boën filii Ruben

7 Et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quæ est ex adverso Ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis: transítque aquas, quæ vocantur Fons Solis: & erunt exitus ejus ad Fontem Rogel.

8 Ascendítque per convallem filii Ennom ex latere Jebusæi ad Meridiem, hæc est Jerusalem: & inde se erigens ad verticem montis qui est contra Geennom ad Occidentem in summitate vallis Raphaïm contra Aquilonem.

C

9 Pertransítque à vertice montis usque ad fontem aquæ Nephtoa, & pervenit usque ad vicos montis Ephron: inclinatúrque in Baala, quæ est Cariathiarim, id est, urbs silvarum:

10 Et circuit de Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir: transítque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon: & descendit in Bethsames, transítque in Thamna.

11 Et pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinatúrque Sechrona, & transit montem Baala: pervenítque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur.

12 Hi sunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus suis.

13 Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, sicut præceperat ei Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.

D

14 * Delevítque ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai, & Ahimam, & Tholmai de stirpe Enac.

* Jud. 1.c.10

15 Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quæ priùs vocabatur Cariath Sepher, id est civitas litterarum.

16 Dixítque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17 Cepítque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior: deditque ei Axam filiam suam uxorem.

18 Quæ, cùm pergerent simul, suasa est à viro suo ut peteret à patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?

19 At illa respondit: da mihi benedictionem: Terram australem & arentem dedisti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.

20 Hæc est possessio tribus filiorum Juda per cognationes suas.

E

21 Erántque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom à Meridie: Cabseel & Eder & Jagur,

22 Et Cyna & Dimona & Adada,

23 Et Cades & Asor & Jethnam,

24 Ziph & Telem & Baloth,

25 Asor nova & Carioth, Hesron, hæc est Asor.

26 Amam, Samâ, & Molada.

27 Et Asergada & Hassemon & Bethphelet,

28 Et Hasersual & Bersabee & Baziothia,

29 Et Baala & Iim & Esem,

30 Et Eltholad & Cesil & Harma,

31 Et Siceleg & Medemena & Sensenna,

32 Lebaoth, & Selim & Aën & Remon, omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

F

33 In campestribus verò: Estaol & Sarea & Asena,

34 Et Zanoë & Ængannim & Taphua & Enaim,

35 Et Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,

36 Et Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim: urbes quatuordecim, & villæ earum.

37 Sanan & Hadassa & Madalgad,

38 Delean & Masepha & Jecthel,

39 Lachis & Bascath & Eglon,

40 Chebbon & Leheman & Cethlis,

41 Et Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda: civitates sexdecim, & villæ earum.

42 Labana & Ether & Asan,

43 Jephta

43 Jephtha, & Esna & Nesib,

44 Et Ceila, & Achzib & Mareza: civitates novem, & villæ earum.

45 Accaron cum vicis & villulis suis.

46 Ab Accaron usque ad mare: omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.

47 Azotus cum vicis & villulis suis. Gaza cum vicis & villulis suis, usque ad torrentem Ægypti, & mare magnum terminus ejus.

48 Et in monte: Samir & Jether & Socoth,

49 Et Danna & Cariathsenna, hæc est Dabir:

C 50 Anab & Istemo, & Anim,

51 Gosen & Olon, & Gilo: civitates undecim & villæ earum.

52 Arab, & Ruma & Esaan,

53 Et Janum, & Bethtaphua & Apheca,

54 Athmatha & Cariatharbe, hæc est Hebron, & Sior: civitates novem, & villæ earum:

55 Maon & Carmel, & Ziph & Jota,

56 Jezraël, & Jucadan & Zanoë.

57 Acain, Gabaa & Thamna: civitates decem, & villæ earum.

58 Halhul, & Bessur & Gedor,

59 Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: civitates sex & villæ earum.

60 Cariathbaal, hæc est Cariathiarim urbs silvarum, & Arebba: civitates duæ & villæ earum.

61 In deserto Betharaba, Meddin, & Sachacha,

62 Et Nebsan, & civitas salis, & Engaddi: civitates sex, & villæ earum.

63 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavítque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem, usque in præsentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraïm, urbes & viculi earum; mansítque inter hos Chananæus tributarius.

A 1 Cecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho & aquas ejus ab Oriente: solitudo quæ ascendit de Jericho ad montem Bethel:

2 Et egreditur de Bethel Luza: transítque terminum Archi, Atharoth.

B 3 Et descendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, usque ad terminos Bethhoron inferioris, & Gazer: finiuntúrque regiones ejus mari magno.

4 Possederúntque filii Joseph Manasses & Ephraïm.

5 Et factus est terminus filiorum Ephraïm per cognationes suas: & possessio eorum contra Orientem Atharoth Addar usque Bethhoron superiorem.

C 6 Egrediuntúrque confinia in mare: Machmethath verò Aquilonem respicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathselo: & pertransit ab Oriente Janoë.

7 Descendítque de Janoë in Atharoth & Naaratha: & pervenit in Jericho, egreditúrque ad Jordanem.

8 De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, súntque egressus ejus in mare salsissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraïm per familias suas.

D 9 Urbésque separatæ sunt filiis Ephraïm in medio possessionis filiorum Manasse, & villæ earum.

10 Et non interfecerunt filii Ephraïm Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitavítque Chananæus in medio Ephraïm usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Media tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes assignantur, & augetur sors filiorum Joseph.

A 1 Cecidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuítque possessionem Galaad & Basan:

2 * Et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Esriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas.

Num. 26. d. 30.

3 *Salphaad verò filio Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, non erant filii, sed solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa,

Num. 27. a. 1. 36. d. 11

4 Venerúntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Josue filii Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Dedítque eis juxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5 Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque Terra Galaad & Basan trans Jordanem.

B 6 Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse, qui reliqui erant.

7 Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram juxta habitatores Fontis Taphuæ.

8 Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraïm.

9 Descendítque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraïm, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare:

C 10 Ita ut possessio Ephraïm sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & utramque claudat mare, & conjungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente.

11 Fuitque hæreditas Manasse in Issachar & in Aser, Bethsan & viculi ejus, & Jeblaam cum viculis suis, habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similitérque habitatores Thenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars urbis Nopheth.

12 Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cœpit Chananæus habitare in terra sua.

13 Postquam autem convaluerunt filii Israël, subjecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

D 14 Locutíque sunt filii Joseph ad Josue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi unius, cùm sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15 Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, & succide tibi spatia in terra Pherezæi & Raphaïm: quia angusta est tibi possessio montis Ephraïm.

16 Cui responderunt filii Joseph : Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Jezraël mediam possidens vallem.

17 Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraïm & Manasse : Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam.

18 Sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia : & poteris ultrà procedere, cùm subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui describant Terram reliquarum septem tribuum, & assignatur sors Benjamin.

A 1 Congregatique sunt omnes filii Israël in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis Terra subjecta.

2 Remanserant autem filiorum Israël septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas.

3 Ad quos Josue ait : Usquequò marcetis ignavia, & non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis ?

4 Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant atque circumeant Terram, & describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis : referántque ad me quod descripserint.

5 Dividite vobis terram in septem partes : Judas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Joseph ab Aquilone.

6 Mediam inter hos terram in septem partes describite : & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem.

7 Quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad Orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus Domini.

B 8 Cúmque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam Terram, præcepit eis Josue, dicens : Circuite Terram, & describite eam, ac revertimini ad me : ut hic coram Domino, in Silo, mittam vobis sortem.

9 Itaque perrexerunt : & lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo.

10 Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisítque Terram filiis Israël in septem partes.

11 Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Juda & filios Joseph.

12 Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conscendens, & perveniens ad solitudinem Bethaven,

13 Atque pertransiens juxta * Luzan ad Meridiem, ipsa est Bethel : descendítque in Ataroth addar, in montem qui est ad Meridiem Beth horon inferioris :

* Gen. 28. d. 19.

C 14 Et inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui respicit Beth-horon contra Africum : süntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda. Hæc est plaga contra Mare, ad Occidentem.

15 A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa.

16 Descenditque in partem montis, qui respicit Vallem filiorum Ennom: & est contra Septentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaïm. Descenditque in Geennem (id est, Vallem Ennom) juxta latus Jebusæi ad Austrum : & pervenit ad Fontem Rogel,

17 Transiens ad Aquilonem, & egrediens ad Enemes, id est, fontem Solis :

D 18 Et pertransit usque ad tumulos, qui sunt è regione Ascensus Adommim : descenditque ad Abenboën, id est, lapidem Boën filii Ruben : & pertransit ex latere Aquilonis ad campestria : descenditque in planitiem,

19 Et prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla : súntque exitus ejus contra linguam maris salsissimi ab Aquilone in fine Jordanis ad australem plagam :

20 Qui est terminus illius ab Oriente. Hæc est possessio filiorum Benjamin per terminos suos in circuitu, & familias suas.

21 Fuerúntque civitates ejus, Jericho, & Beth-hagla, & Vallis Casis,

22 Beth Araba, & Samaraïm & Bethel,

23 Et Avim, & Aphara & Ophera,

24 Villa Emona, & Ophni & Gabee : civitates duodecim, & villæ earum.

25 Gabaon, & Rama, & Beroth,

26 Et Mesphe, & Caphara & Amosa,

27 Et Recem, Jarephel & Tarela,

28 Et Sela, Eleph, & Jebus, quæ est Jerusalem, Gabaath & Cariath : civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin juxta familias suas.

CAPUT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Iosue.

1 Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas : fuitque hæreditas

A 2 Eorum in medio possessionis filiorum Juda : Bersabee, & Sabee & Molada,

3 Et Hasersual, Bala & Asem,

4 Et Eltholad, Bethul & Harma,

5 Et Siceleg & Bethmarchaboth & Hasersusa.

6 Et Bethlebaoth & Sarohen : civitates tredecim, & villæ earum.

7 Ain & Remmon, & Athar & Asan; civitates quatuor, & villæ earum :

8 Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Balaath Beel Ramath contra australem plagam. Hæc est hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes suas,

9 In possessione & funiculo filiorum Juda : quia major erat, & idcircò filii Simeon posséderunt in medio hæreditatis eorum.

10 Cecidítque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas : & factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11 Ascendítque de Mari & Merala, & pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Jeconam.

12 Et revertitur de Sared contra Orientem in fines Ceseleththabor, & egreditur ad Dabereth, ascendítque contra Japhie.

13 Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethhepher & Thacasin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

B 14 Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus ejus Vallis Jephtahel,
15 Et Cathed & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehem: civitates duodecim, & villæ earum.
16 Hæc est hereditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes & viculi earum.
17 Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas.
18 Fuitque ejus hereditas, Jezraël & Casaloth & Sunem.
19 Et Hapharaim & Seon, & Anaharath.
20 Et Rabboth & Cesion, Abes,
21 Et Ramoth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheses.
22 Et pervenit terminus ejus usque Thabor & Sehesima & Bethsames: eruntque exitus ejus Jordanis, civitates sexdecim, & villæ earum.
23 Hæc est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes & viculi earum.
24 Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:
25 Fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Bethen & Axaph.
26 Et Elmelech & Amaad & Messal: & pervenit usque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.
C 27 Ac revertitur contra Orientem Bethdagon: & pertransit usque Zabulon & Vallem Jephtahel contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad lævā Cabul,
28 Et Abran & Rohob, & Hamon & Cana, usque ad Sidonem magnam.
29 Revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, & usque Hosa, eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:
30 Et Amma & Aphec & Rohob. Civitates viginti duæ, & villæ earum.
31 Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque & viculi earum.
32 Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas:
33 Et cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Jebnaël usque Lecum: & egressus eorum usque ad Jordanem:
34 Revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum solis.
35 Civitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath & Reccath & Cenereth.
36 Et Edema & Arama, Asor
37 Et Cedes & Edrai. Enhasor
38 Et Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethsames: civitates decem & novem, & villæ earum.
39 Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes & viculi earum.
40 Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima:
41 Et fuit terminus possessionis ejus Saraa & Esthaol, & Hirsemes, id est, civitas solis.
D 42 Selebin & Aialon & Jethela,
43 Elon & Themna & Acron,
44 Elthece, Gebbethon & Balaath,
45 Et Jud & Bane & Barach & Gethremmon:
46 Et Mejarcon & Arecon, cum termino qui respicit Joppen:
47 Et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesen, ceperuntque eam: & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan, patris sui,
48 Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes & viculi earum.
49 Cumque complesset sorte dividere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israël possessionem Josue filio Nun in medio sui,
50 Juxta præceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.
51 Hæ sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos & Josue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israël, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt Terram.

CAPUT XX.

Sex refugii civitates eis & trans Jordanem, & qui ad eas possint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

A 1 Et locutus est dominus ad Josue, dicens: Loquere filiis Israël, & dic eis:
2 Separate urbes fugitivorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi:
3 Ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: & possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis:

*Num. 35.b.10 Deut. 19.a.2.

B 4 Cum ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, & loquetur senioribus urbis illius ea quæ se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.
5 Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percussit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve ejus probatur inimicus.
C 6 Et habitabit in civitate illa, donec stet ante judicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum suam de qua fugerat.
7 Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron, in monte Juda.
D 8 Et trans Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, * statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse.

*Deut. 4.g.43.

9 Hæ civitates constitutæ sunt cunctis filiis Israël, & advenis qui habitabant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPUT XXI.

Levitis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis: & completa Dei promissione olim Patriarchis facta pax, & requies datur filiis Israël.

A 1 Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, & Josue filium Nun, & ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel:

2 Locutíque sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: * Dominus præcepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda jumenta.

* Num 35.a.2.

3 Dederúntque filii Israël de possessionibus suis juxta imperium Domini, civitates & suburbana earum.

4 Egressáque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Benjamin, civitates tredecim:

5 Et reliquis filiorum Caath, id est, Levitis qui superfuerant de tribubus Ephraïm, & Dan, & dimidia tribu Manasse, civitates decem.

6 Porrò filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan, civitates numero tredecim.

7 Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben & Gad & Zabulon, urbes duodecim.

8 Dederúntque filii Israël Levitis civitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes.

B

9 De tribubus filiorum Juda & Simeon dedit Josue civitates: * quarum ista sunt nomina

* 1. Par. 6. 2.

10 Filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est.)

11 Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & suburbana ejus per circuitum.

12 * Agros verò & villas ejus, dederat Caleb filio Jephone ad possidendum.

* Sup. 14.c.14

13 Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana ejus: & Lobnam cum suburbanis suis:

14 Et Jether, & Estemo,

15 Et Holon, & Dabir,

16 Et Ain, & Jeta, & Bethsames, cum suburbanis suis: civitates novem, de tribubus, ut dictum est, duabus.

17 De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabaë,

18 Et Anathoth, & Almon cum suburbanis suis: civitates quatuor.

19 Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.

20 Reliquis verò per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc est data possessio.

21 De tribu Ephraïm urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraïm, & Gazer,

22 Et Cibsaim & Beth horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

23 De tribu quoque Dan, Eltheco & Gabathon,

C

24 Et Aialon & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

25 Porrò de dimidia tribu Manasse, Thanach & Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates duæ.

26 Omnes civitates decem, & suburbana earum, datæ sunt filiis Caath inferioris gradus.

27 Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan, & Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas.

28 Porrò de tribu Issachar, Cesion, & Dabereth,

29 Et Jaramoth, & Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

30 De tribu autem Aser, Masal & Abdon,

31 Et Helcath & Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

32 De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilæa, & Hammoth Dor, & Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres.

33 Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim, cum suburbanis suis.

34 Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Jecnam & Cartha.

35 Et Damna & Naalol, civitates quatuor cum suburbanis suis.

36 De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor & Jaser & Jethson & Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

D

37 De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Hesebon & Jaser, civitates quatuor cum suburbanis suis.

38 Omnes urbes filiorum Merari per familias & cognationes suas, duodecim.

39 Itaque civitates universæ Levitarum in medio possessionis filiorum Israël fuerunt quadraginta octo.

40 Cum suburbanis suis, singulæ per familias distributæ.

41 Dedítque Dominus Deus Israëli omnem Terram, quam traditurum se patribus eorum juraverat: & possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

42 Datáque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullúsque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.

43 Ne unum quidem verbum, quod illis præstiturum se esse promiserat, irritum fuit: sed rebus expleta sunt omnia.

CAPUT XXII.

Remissa ad suam possessionem trans Jordanem, tribus Ruben & Gad, & dimidia Manasse, suspicionem movent cæteris tribubus propter extructum altare: sed missi legati suscipiunt justam eorum excusationem.

A

1 Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse.

2 Dixítque ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3 Nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in præsentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4 Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem & pacem, sicut pollicitus est: revertimini, & ite in tabernacula vestra, & in terram possessionis, * quam tradidit vobis Moyses Famulus Domini trans Jordanem:

* Num. 32.f.33 Sup.13. b.8.

5 Ita dumtaxat, ut custodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & observetis mandata illius, adhæreatísque ei, ac serviatis in omni corde, & in omni anima vestra.

B

6 Benedixítque eis Josue, & dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7 Dimidiæ autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: & idcircò mediæ quæ superfuit, dedit Josue sortem inter ceteros fratres suos trans Jordanem Occidentalem plagam. Cúmque dimitteret eos in tabernacula sua, & benedixisset eis,

8 Dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veste multiplici: dividite prædam hostium cum fratribus vestris.

9 Reversíque sunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manasse, à filiis Israël de Silo, quæ sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terram possessionis suæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moysi.

C 10 Cúmque venissent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis.

11 Quod cùm audissent filii Israël, & ad eos certi nuntii detulissent, ædificasse filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, altare in Terra Chanaan, super Jordanis tumulos, contra filios Israël:

12 Convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent & dimicarent contra eos.

13 Et interim miserunt ad illos in Terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis,

14 Et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15 Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, in Terram Galaad: dixerúntque ad eos:

16 Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israël, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes.

D 17 An parum vobis est * quod peccastis in Beelphegor, & usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet? multíque de populo corruerunt.

* Num. 25. 4. 3. Deut. 4. 4 3.

18 Et vos hodie reliquistis Dominum, & cras in universum Israël ira ejus desæviet.

19 Quòd si putatis immundam esse terram possessionis vestræ, transite ad Terram, in qua tabernaculum Domini est, & habitate inter nos: tantùm ut à Domino, & à nostro consortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei nostri.

20 * Nonne Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.

* Sup. 7. a. 1.

21 Responderúntque filii Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse, principibus legationis Israël:

E 22 Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse novit, & Israël simul intelliget: si prævaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in præsenti:

23 Et si ea mente fecimus, ut holocausta, sacrificium, & pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quærat & judicet:

24 Et non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis & Domino Deo Israël?

25 Terminum posuit Dominus inter nos & vos, ô filii Ruben & filii Gad, Jordanem fluvium: & idcircò partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros à timore Domini. Putavimus itaque meliùs,

26 Et diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas, F

27 Sed in testimonium inter nos & vos, & sobolem nostram vestrámque progeniem, ut serviamus Domino, & juris nostri sit offerre, & holocausta, & victimas, & pacificas hostias: & nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in Domino.

28 Quòd si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.

29 Absit à nobis hoc scelus, ut recedamus à Domino, & ejus vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum ejus.

30 Quibus auditis, Phinees sacerdos, & principes legationis Israël, qui erant cum eo, placati sunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse libentissimè susceperunt.

G 31 Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quòd nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis à prævaricatione hac, & liberastis filios Israel de manu Domini,

32 Reversúsque est cum principibus à filiis Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Israël, & retulit eis.

33 Placuítque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israël, & nequaquam ultrà dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent Terram possessionis eorum.

34 Vocaverúntque filii Ruben & filii Gad, altare, quod extruxerant, Testimonium nostrum quod Dominus ipse sit Deus.

CAPUT XXIII.

Josue senex, jamque moribundus exhortatur filios Israël ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum Gentibus.

A 1 Evoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israëli, subjectis in gyro nationibus universis, & Josue jam longævo, & persenilis ætatis:

2 Vocavit Josue omnem Israëlem, majorésque natu, & principes ac duces, & magistros, dixítque ad eos: Ego senui, & progressioris ætatis sum:

3 Vósque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnaverit:

4 Et nunc quia vobis sorte divisit omnem Terram, ab Orientali parte Jordanis usque ad mare magnum, multæque adhuc supersunt nationes:

B 5 Dominus Deus vester disperdet eas, & auferet à facie vestra, & possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est.

6 Tantùm confortamini, & estote soliciti, ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi: & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram:

7 Ne postquam intraveritis ad Gentes, quæ

inter vos futuræ sunt, juretis in nomine deorum earum, & serviatis eis, & adoretis illos:

8 Sed adhæreatis Domino Deo vestro: quod fecistis usque in diem hanc.

9 Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.

C

10 Unus è vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11 Hoc tantum diligentissimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12 Quòd si volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare:

13 Jam nunc scitote quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

D

14 * En ego hodie ingredior viam universæ terræ, & toto animo cognoscetis, de omnibus verbis, quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum.

*3. Reg. 2. a. 2.

15 Sicut ergo implevit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

16 Eò quod præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & servieritis diis alienis, & adoraveritis eos: citò atque velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Israëlitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Josue, sepultura ossium Joseph, & mors Eleazari sacerdotis.

A

1 Congregavitque Josue omnes tribus Israël in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes, & judices, & magistros: steterúntque in conspectu Domini:

2 Et ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, * Thare pater Abraham & Nachor: servierúntque diis alienis.

*Gen. 11. d. 26.

3 * Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus: & adduxi eum in Terram Chanaan: multiplicavique semen ejus,

*Gen. 11. d. 31.

4 * Et dedi ei Isaac: * Illique rursum dedi Jacob & Esaü. * E quibus, Esaü dedi montem Seir ad possidendum. * Jacob verò & filii ejus descenderunt in Ægyptum:

*Gen. 21. a. 2. *Gen. 25. d. 26. *Gen. 36. a. 8. *Gen. 46. a. 6.

5 * Misique Moysen & Aaron, & percussi Ægyptum multis signis atque portentis.

*Exod. 3. c. 10.

B

6 * Eduxique vos & patres vestros de Ægypto, & venistis ad mare: persecutique sunt * Ægyptii patres vestros cum curribus & equitatu, usque ad Mare rubrum.

*Exod. 12. f. 37 *Exod. 14. b. 9.

7 Clamaverunt autem ad Dominum filii Israël: qui posuit tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tempore:

8 Et introduxi vos in terram Amorrhæi qui habitabat trans Jordanem. * Cùmque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos.

9 Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Israëlem. * Misitque & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis:

*Num. 21. c. 24

C

10 Et ego nolui audire eum, sed è contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11 * Transistisque Jordanem, & venistis ad Jericho. Pugnaverúntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezæus, Chananæus, & Hethæus, & Gergezæus, & Hevæus, & Jebusæus. & tradidi illos in manus vestras.

*Num. 22. a. 5. *Sup. 3. c. 14. 6. a. 1. 11. a. 3.

12 * Misique ante vos crabrones: & ejeci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo.

Exod. 23. f. 28 Deut. 7. c. 20.

13 Dedique vobis Terram, in qua non laborastis, & urbes quas non ædificastis, ut habitaretis in eis: vineas & oliveta, quæ non plantastis.

*Sup. 11. d. 20.

14 * Nunc ergo timete Dominum, & servite ei perfecto corde atque verissimo: & auferte deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia & in Ægypto, ac servite Domino.

*1. Reg. 7. a. 3. Tob. 14. b. 10.

D

15 Sin autem malum vobis videtur ut Domino serviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrùm diis, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis: ego autem & domus mea serviemus Domino.

16 Respondítque populus, & ait: Absit à nobis ut relinquamus Dominum, & serviamus diis alienis.

17 Dominus Deus noster ipse eduxit nos, & patres nostros, de Terra Ægypti, de domo servitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, & in cunctis populis, per quos transivimus.

18 Et ejecit universas gentes, Amorrhæum habitatorem Terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

E

19 Dixitque Josue ad populum: Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20 Si dimiseritis Dominum, & servieritis diis alienis, convertet se, & affliget vos, atque subvertet postquam vobis præstiterit bona.

21 Dixitque populus ad Josue: Nequaquam ita ut loqueris erit, sed Domino serviemus.

22 Et Josue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei. Responderúntque: Testes.

F

23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israël.

24 Dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.

25 Percussit ergo Josue in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta atque judicia in Sichem.

26 Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuítque eum subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini,

† nobis † audierit. † nobis

27 Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit † vobis in testimonium, quòd † audierit omnia verba Domini quæ locutus est † vobis: ne fortè posteà negare velitis, & mentiri Domino Deo vestro.

28 Dimisitque populum, singulos in possessionem suam.

29 Et post hæc mortuus est Josue filius Nun servus Domini, centum & decem annorum:

G 30 Sepelierúntque eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare, quæ est sita in monte Ephraïm, à Septentrionali parte montis Gaas.

31 Servivítque Israël Domino cunctis diebus Josue, & seniorum qui longo vixerunt tempore post Josue, & qui noverunt omnia opera Domini quæ fecerat in Israël.

* Gen. 50.d. 24. * Exod. 13 d.19 * Gen. 33 d.19

32 * Ossa quoque Joseph, quæ tulerant filii Israël de Ægypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, * quem emerat Jacob à filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, & fuit in possessionem filiorum Joseph.

33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data est ei in monte Ephraïm.

LIBER JUDICUM,

HEBRAICE SOPHETIM.

CAPUT PRIMUM.

Juda duce unà cum fratre ipsius Simeone plurimæ gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarii servantur

A 1 POST mortem Josue consuluerunt filii Israël Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2 Dixítque Dominus: Judas ascendet: ecce tradidi terram in manus ejus:

3 Et ait Judas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4 Ascendítque Judas & tradidit Dominus Chananæum ac Pherezæum in manus eorũ: & percusserũt in Bezec decem millia virorũ.

B 5 Invenerúntque Adonibezec in Bezec, & pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananæum & Pherezæum.

6 Fugit autem Adonibezec: quem persecuti comprehenderunt, cæsis summatibus manuum ejus ac pedum.

7 Dixítque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxerúntque eum in Jerusalem, & ibi mortuus est.

8 Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

9 Et posteà descendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campestribus.

* Jos. 15.d.14

10 * Pergénsque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percussit Sesaï, & C Ahiman, & Tholmaï:

11 Atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

12 Dixítque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, & vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13 Cúmque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam conjugem:

14 Quam pergentem in itinere monuit vir suus, ut peteret à patre suo agrum. Quæ cùm suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

D 15 At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, & irriguum inferius.

16 Filii autem Cinæi cognati Moysi, ascenderunt de civitate palmarum, cum filiis Juda, in desertum sortis ejus, quòd est ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17 Abiit autem Judas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18 Cepítque Judas Gazam cum finibus suis, & Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

E 19 Fuítque Dominus cum Juda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

* Num. 14.d.24 Jos. 15. d. 14.

20 Dederúntque Caleb Hebron, * sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21 Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non deleverunt filii Benjamin: habitavítque Jebusæus cum filiis Benjamin in Jerusalem, usque in præsentem diem.

22 Domus quoque Joseph ascendit in Bethel, fuítque Dominus cum eis.

23 Nam cum obsiderent urbem, quæ priùs Luza vocabatur,

24 Viderunt hominem egredientem de civitate, dixerúntque ad eum: Ostende nobis introïtum civitatis, & faciemus tecum misericordiam.

25 Qui cùm ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii, hominem autem illum, & omnem cognationem ejus, dimiserunt.

F 26 Qui dimissus, abiit in Terram Hethim, & ædificavit ibi civitatem, vocavítque eam Luzam: quæ ita appellatur usque in præsentem diem.

27 Manasses quoque non delevit Bethsan, & Thanac cum viculis suis, & habitatores Dor, & Jeblaam, & Mageddo cum viculis suis, cœpítque Chananæus habitare cum eis.

28 Postquam autem confortatus est Israël, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29 Ephraïm etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30 Zabulon non delevit habitatores Cetron, & Naalol: sed habitavit Chananæus in medio ejus, factúsque est ei tributarius.

G 31 Aser quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, & Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:

32 Habitavítque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33 Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem Terræ, fuerúntque ei Bethsamitæ & Bethanitæ tributarii.

34 Arctavítque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, ut ad planiora descenderent:

35 Habitavítque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Aialon & Salebim. Et aggravata est manus domus Joseph, factúsque est ei tributarius.

36 Fuit autem terminus Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis, petra, & superiora loca.

CAPUT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus: post mortem tamen Josue & coævorum, Israël frequenter liberatus, semper in pejora recidit.

A 1 Ascendítque Angelus Domini de Galgalis ad locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua juravi patribus vestris: & pollicitus sum ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2 Ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, sed aras eorum subverteretis: & noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3 Quam ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut habeatis hostes, & dii eorum sint vobis in ruinam.

4 Cúmque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Israël: elevaverunt ipsi vocem suam, & fleverunt.

B 5 Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, sive lachrymarum: immolaverúntque ibi hostias Domino.

6 * Dimisit ergo Josue populum, & abierunt filii Israël unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

* Jos. 24.a.28

7 Servierúntque Domino cunctis diebus ejus, & seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini quæ fecerat cum Israël.

8 Mortuus est autem Josue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum.

9 Et sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare in monte Ephraïm, à Septentrionali plaga montis Gaas.

10 Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: & surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Israël.

C 11 Fecerúntque filii Israël malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim.

12 Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt deos alienos, deósque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13 Dimittentes eum, & servientes Baal & Astaroth.

14 Iratúsque Dominus contra Israël tradidit eos in manus diripientium, qui ceperunt eos, & vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis:

15 Sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, & juravit eis: & vehementer afflicti sunt.

16 Suscitavítque Dominus judices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,

17 Fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: & audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

D 18 Cúmque Dominus judices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.

19 Postquam autem mortuus esset judex, revertebantur, & multò faciebant pejora quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, & adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, & viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20 Iratúsque est furor Domini in Israël, & ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempsit:

21 Et ego non delebo gentes, quas dimisit Josue, & mortuus est:

22 Ut in ipsis experiar Israël, utrùm custodiant viam Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23 Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, & citò subvertere noluit, nec tradidit in manus Josue.

CAPUT III.

Israël sociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipsius exercitationem: eorum sceleribus contaminatus, ideò sæpius per extraneos reges affligitur, sed resipiscens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

A 1 Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israëlem, & omnes qui non noverant bella Chananæorum:

2 Ut posteà discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi:

3 Quinque satrapas Philisthiinorum, omnémque Chananæum, & Sidonium, atque Hevæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introïtum Emath.

4 Dimisítque eos, ut in ipsis experiretur Israëlem, utrum audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.

5 Itaque filii Israël habitaverunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebusæi:

6 Et duxerunt uxores filias eorum, ipsíque filias suas filiis eorum tradiderunt, & servierunt diis eorum.

7 Fecerúntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, servientes Baalim & Astaroth.

8 Iratúsque contra Israël Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiæ, servierúntque ei octo annis.

B 9 Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:

10 Fuit in eo Spiritus Domini, & judicavit Israël. Egressúsque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chusan Rasathaim regem Syriæ, & oppressit eum.

11 Quievítque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel filius Cenez.

12 Addiderunt autem filii Israël facere malum in conspectu Domini: qui confortavit adversùm eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu ejus.

13 Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: abiítque & percussit Israël, atque possedit Urbem palmarum.

14 Servierúntque filii Israël Eglon regi Moab decem & octo annis:

C 15 Et posteà clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israël per illum munera Eglon regi Moab.

16 Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore.

17 Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18 Cúmque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant.

19 Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, ô Rex. Et ille imperavit silentium: egressísque omnibus qui circa eum erant.

20 Ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in æstivo cœnaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21 Extendítque Aod sinistram manum, & tulit sicam de dextro femore suo, infixitque eam in ventre ejus

22 Tam validè, ut capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, reliquit in corpore: statímque per secreta naturæ alvi stercora proruperunt.

23 Aod autem clausis diligentissimè ostiis cœnaculi, & obfirmatis sera,

D 24 Per posticum egressus est. Servíque regis ingressi viderunt clausas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in æstivo cubiculo.

25 Expectantésque diu donec erubescerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerunt dominum suum in terra jacentem mortuum.

26 Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertransiit Locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:

27 Et statim insonuit buccina in monte Ephraïm: descenderúntque cum eo filii Israël, ipso in fronte gradiente.

28 Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderúntque post eum, & occupaverunt vada Jordanis quæ transmittunt in Moab: & non dimiserunt transire quemquam:

29 Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos & fortes viros, nullus eorum evadere potuit.

30 Humiliatúsque est Moab in die illo sub manu Israël: & quievit Terra octoginta annis.

31 Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere: & ipse quoque defendit Israël.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa & Barac adversus Sisaram principem militiæ regis Jabin feliciter dimicant, quem profugum occidit Jahel uxor Haber Cinæi.

A 1 Addideruntque filii Israël facere malum in conspectu Domini post mortem Aod,

2 * Et tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuítque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium.

* 1. Reg. 12. b. 9.

3 Clamaverúntque filii Israël ad Dominum; nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos,

4 Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore.

5. Et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraïm: ascendebántque ad eam filii Israël in omne judicium.

6 Quæ misit & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israël, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tolléſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon: B

7 Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8 Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.

9 Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10 Qui accitis Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo.

11 Haber autem Cinæus recesserat quondam à cæteris Cinæis fratribus suis filiis Hobab cognati Moysi: & tetenderat tabernacula usque ad vallem, quæ vocatur Sennim & erat juxta Cedes.

12 Nuntiatúmque est Sisaræ, quòd ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13 Et congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison.

14 Dixítque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo. C

15 * Perterruítque Dominus Sisaram, & omnes currus ejus, universámque multitudinem in ore gladii, ad conspectum Barac: in tantum, ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret,

* Psal. 82. b. 10

16 Et Barac persequeretur fugientes currus, & exercitum usque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17 Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.

18 Egressa igitur Jahel in occursum Sisaræ, dixit ad eum: intra ad me domine mi, intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19 Dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valdè. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20 Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21 Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter & malleum: &

ingressa abscondité & cum silentio, posuit supra tempus capitis ejus clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti consocians defecit & mortuus est.

22 Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressáque Jahel in occursum ejus, dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad eam, vidit Sisaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23 Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Israël:

24 Qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum triumphale & gratiarum actionis Debbora & Barac post victoriam.

A 1 Ceciner úntque Debbora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2 Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3 Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israël.

4 Domine cùm exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cælique ac nubes distillaverunt aquis.

5 Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinaï à facie Domini Dei Israël.

6 In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7 Cessaverunt fortes in Israël, & quieverunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israël.

8 Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israël.

B 9 Cor meum diligit principes Israël: qui propria voluntate obtulisti vos discrimini, benedicite Domino.

10 Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 Ubi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini & clementia in fortes Israël: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captivos tuos fili Abinoem.

13 Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14 Et Ephraim delevit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 Duces Issachar fuere cum Debbora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

C 16 Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben magnanimorum reperta est contentio.

17 Galaad trans Jordanem quiescebat, & Dan vacabat navibus: Aser habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Tanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20 De cœlo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine & cursu suo, adversùs Sisaram pugnaverunt.

21 Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumin, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22 Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23 Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortissimorum ejus.

D 24 Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo suo.

25 Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 Sinistram manum misit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussítque Sisaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27 Inter pedes ejus ruit: defecit, & mortuus est: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miserabilis.

28 Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29 Una sapientior ceteris uxoribus ejus, hæc socrui verba respondit:

30 Forsitan nunc dividit spolia, & pulcherrima feminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & suppellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32 Quievítque terra per quadraginta annos.

CAPUT VI.

Israëlitis à Madian oppressis Gedeon multis signis auxilio designatur, qui post sacrificium & altare Deo erectum, destruxit aram Baal, eique rursùm datur signum in vellere.

A 1 Fecerunt autem filii Israël malum in conspectu Domini, qui tradidit illos in manu Madian septem annis,

2 Et oppressi sunt valdè ab eis. Fecerúntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca.

3 Cúmque sevisset Israël, ascendebat Madian & Amalec, cetérique Orientalium nationum:

4 Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazæ: nihílque omninò ad vitam pertinens relinquebant in Israël, non oves, non boves, non asinos.

5 Ipsi enim & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum quidquid tetigerant devastantes.

6 Humiliatúsque est Israël valdè in conspectu Madian.

7 Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

B 8 Qui misit ad eos virum prophetam, & locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israël,

Ego vos feci conscendere de Ægypto, & eduxi vos de domo servitutis,

9 Et liberavi de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: ejecíque eos ad introitum vestrum, & tradidi vobis Terram eorum.

10 Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.

11 Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cúmque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

C

12 Apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum, virorum fortissime.

13 Dixítque Gedeon: Obsecro, mi domine, si Dominus vobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem reliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.

*1. Reg. 12. b. 11.

14 Respexítque ad eum Dominus, & ait: * Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian: scito quod miserim te.

15 Qui respondens ait: Obsecro mi domine, in quo liberabo Israël? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei.

16 Dixítque ei Dominus: Ego ero tecum: & percuties Madian quasi unum virum.

17 Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quòd tu sic loqueris ad me.

D

18 Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portans sacrificium, & offerens tibi. Qui respondit: Ego præstolabor adventum tuum.

19 Ingressus est itaque Gedeon & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnésque ponens in canistro, & jus carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, & obtulit ei.

20 Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petram illam, & jus desuper funde. Cúmque fecisset ita,

21 Extendit Angelus Domini summitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes, azymos: ascendítque ignis de petra, & carnes azymósque panes consumpsit: Angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22 Vidénsque Gedeon quòd esset Angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23 Dixítque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.

E

24 Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavítque illud, Domini pax, usque in præsentem diem. Cúmque adhuc esset in Ephra, quæ est familiæ Ezri,

25 Nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruésque aram Baal, quæ est patris tui: & nemus, quod circa aram est, succide:

26 Et ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ hujus, super quam antè sacrificium posuisti: tollésque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succideris.

27 Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit.

F

28 Cúmque surrexissent viri oppidi ejus manè, viderunt destructam aram Baal, lucúmque succisum, & taurum alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat.

29 Dixerúntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cúmque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30 Et dixerunt ad Joas: Produc filium tuum huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal, & succidit nemus.

31 Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est ejus, moriatur antequam lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram ejus.

32 Ex illo die vocatus est Gedeon, Jerobaal, eò quòd dixisset Joas: Ulciscatur se de eo Baal, qui suffodit aram ejus.

33 Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul: & transeuntes Jordanem, castrametati sunt in valle Jezrael.

G

34 Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se.

35 Misítque nuntios in universum Manassen, qui & ipse secutus est eum: & alios nuntios in Aser & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36 Dixítque Gedeon ad Deum: Si salvum facis per manum meam Israël, sicut locutus es,

37 Ponam hoc vellus lanæ in area, si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israël.

38 Factúmque est ita. Et de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore implevit.

39 Dixítque rursùs ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me, si adhuc semel tentavero, signum quærens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.

40 Fecítque Deus nocte illa ut postulaverat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPUT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito unius è castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus; quos cum Oreb & Zeb principibus eorum devicit.

A

1 Igitur Jerobaal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad, erant autem castra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelsi.

2 Dixítque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus ejus: ne glorietur contra me Israël, & dicat: Meis viribus liberatus sum.

3 Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica:* qui formidolosus & timidus est, revertatur. Recesserúntque de monte Galaad, & reversi sunt de populo viginti duo millia virorum, & tantùm decem millia remanserunt.

* Deut. 20. b. 8. 1. Mach. 3. g. 56.

B

4 Dixítque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, &

ibi probabo illos: & de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, revertatur.

† Qui manu & lingua, &c.

5 Cùmque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: † Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsùm: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6 Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

C

7 Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian: Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8 Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9 Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua.

10 Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11 Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer ejus in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

D

12 Madian autem & Amalec, & omnes Orientales populi, fusi jacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quæ jacet in littore maris.

13 Cùmque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere: cúmque pervenisset ad tabernaculum percussit illud, atque subvertit, & terræ funditus coæquavit.

14 Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israëlitæ: tradidit enim Dominus in manus ejus Madian, & omnia castra ejus.

E

15 Cùmque audisset Gedeon somnium, & interpretationem ejus, adoravit: & reversus est ad castra Israël, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16 Divisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum: lagenásque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17 Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero sectamini.

18 Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni.

F

19 Ingressúsque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere & complodere inter se lagenas.

20 Cùmque per gyrum castrorum, in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaverúntque: Gladius Domini & Gedeonis:

21 Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, ululantésque fugerunt:

22 Et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. * Immisítque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cæde truncabant,

* Ps. 82. c. 10.

G

23 Fugientes usque ad Bethsetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israël de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequebantur Madian.

24 Misítque Gedeon nuntios in omnem montem Ephraïm, dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera atque Jordanem. Clamavítque omnis Ephraïm, & præoccupavit aquas atque Jordanem usque Bethbera.

25 * Apprehensósque duos viros Madian, Oreb & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

* Ps. 82. c. 12. Isa. 10. f. 26.

CAPUT VIII.

Tribus Ephraim insurgit adversus Gedeon; quod putaret se contemptam, quam blandis verbis compescit, & devictis Zebee & Salmana, & viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus alisque populi donis fecit Ephod quod domui sua & Israeli fuit in ruinam: postquam quadraginta annis præfuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, & uno Abimelech ex concubina mortuus est, rediitque Israël ad idololatriam.

A

1 DIxerúntque ad eum viri Ephraïm: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares cùm ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2 Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? Nónne melior est racemus Ephraïm, vindemiis Abiezer?

3 In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cùm locutus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4 Cùmque venisset Gedeon ad Jordanem, transivit eum cum trecentis viris qui secum erant: & præ lassitudine, fugientes persequi non poterant.

B

5 Dixítque ad viros Soccoth: Date, obsecro, panes populo qui mecum est, quia valdè defecerunt: ut possimus persequi Zebee & Salmana reges Madian.

6 Responderunt principes Soccoth: Forsitan palmæ manuum Zebee & Salmana in manu tua sunt, & idcircò postulas ut demus exercitui tuo panes.

7 Quibus ille ait: Cùm ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti.

8 Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutúsque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt, sicut responderant viri Soccoth.

9 Dixit itaque & eis: Cùm reversus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

10 Zebee autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, cæsis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

* Ose. 10 d. 14.

11 * Ascendénsque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe & Jegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil adversi suspicabantur.

12 Fugerúntque Zebee & Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum,

13 Revertensque de bello ante solis ortum,

14 Apprehendit puerum de viris Soccoth, interrogavítque eum nomina principum & seniorum Soccoth, & descripsit septuaginta septem viros.

D

15 Venítque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee & Salmana, super quibus exprobrastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis sunt, & idcircò postulas ut demus viris, qui lassi sunt & defecerunt, panes.

16 Tulit ergo seniores civitatis & spinas deserti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17 Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.

18 Dixítque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: similes tui, & unus ex eis quasi filius regis.

19 Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filii matris meæ, vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem.

E

20 Dixítque Jether primogenito suo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

* Ps. 82 c. 12.

21 Dixerúntque Zebee & Salmana: Tu surge, & irrue in nos: quia juxta ætatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, * & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent.

22 Dixerúntque omnes viri Israël ad Gedeon: Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filii tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23 Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus: sed dominabitur vobis Dominus.

24 Dixítque ad eos: Unam petitionem postulo à vobis: Date mihi inaures ex præda vestra. Inaures enim aureas Ismaëlitæ habere consueverant.

F

25 Qui responderunt: Libentissimè dabimus. Expandentésque super terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda:

26 Et fuit pondus postulatorum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27 Fecítque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatúsque est omnis Israël in eo, & factum est Gedeoni & omni domui ejus in ruinam.

28 Humiliatus est autem Madian coram filiis Israël, nec potuerunt ultrà cervices elevare: sed quievit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.

29 Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo sua.

30 Habuítque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore ejus: eò quòd plures haberet uxores.

C

31 Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32 Mortuúsque est Gedeon filius Joas in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Joas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33 Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israël, & fornicati sunt cum Baalim. Percusserúntque cum Baal fœdus, ut esset eis in deum.

34 Nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum.

35 Nec fecerunt misericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Israëli.

CAPUT IX.

Abimelech occisis 70. fratribus suis imperium sibi tyrannice usurpat; qui post parabolam Joatham fratris ejus qui servatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exussit, & à muliere tandem fragmine molæ oppressus est.

A

1 Abiit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & locutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ, dicens:

2 Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? simulque considerate, quod os vestrum & caro vestra sum.

3 Locutíque sunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos, & inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est.

4 Dederúntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, secutíque sunt eum.

5 Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Jerobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansítque Joatham filius Jerobaal minimus, & absconditus est.

6 Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & universæ familiæ urbis Mello: abierúntque & constituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ stabat in Sichem.

7 Quod cùm nuntiatum esset Joatham, ivit, & stetit in vertice montis Garizim: elevatáque voce clamavit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

B

8 Ierunt ligna, ut ungerent super se regem: dixerúntque olivæ: Impera nobis.

9 Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10. Dixerúntque ligna ad arborem ficum: veni, & super nos regnum accipe.

11 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructúsque suavissimos, & ire ut inter cetera ligna promovear?

12 Locutáque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13 Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cetera promoveri?

14 Dixerúntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos.

15 Quæ respondit eis. Si verè me regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite, si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

C

16 Nunc igitur, si rectè & absque peccato

constituistis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidistis vicem beneficiis ejus qui pugnavit pro vobis,

17 Et animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18 Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios ejus septuaginta viros super unum lapidem, & constituistis regem Abimelech filium ancillæ ejus super habitatores Sichem, eò quod frater vester sit.

19 Si ergo rectè & absque vitio egistis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie læ tamini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20 Sin autem pervers è: egrediatur ignis ex eo, & consumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediatúrque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21 Quæ cùm dixisset, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22 Regnavit itaque Abimelech super Israël tribus annis.

23 Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichem: qui cœperunt eum detestari,

24 Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Jerobaal, & effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, & in ceteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

D

25 Posuerúntque insidias adversùs eum in summitate montium: & dum illius præstolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus, nuntiatúmque est Abimelech.

26 Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, & transivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem,

27 Egressi sunt in agros, vastantes vineas, uvásque calcantes: & factis cantantium choris, ingressi sunt fanum dei sui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28 Clamante Gaal filio Obed: Quis est Abimelech, & quæ est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Jerobaal, & constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29 Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech: Dictúmque est Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30 Zebul enim princeps civitatis, auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valdè,

E

31 Et misit clàm ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, & oppugnat adversùm te civitatem.

32 Surge itaque nocte cum populo qui tecum est, & latita in agro:

33 Et primo manè oriente sole, irrue super civitatem, illo autem egrediente adversùm te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34 Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, & tetendit insidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35 Egressúsque est Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36 Cúmque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37 Rursúmque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ descendit, & unus cuneus venit per viam quæ respicit quercum.

38 Cui dixit Zebul: Ubi est nunc os tuum, quo loquebaris: Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39 Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40 Qui persecutus est eum fugientem, & in urbem compulit: cecidérúntque ex parte ejus plurimi, usque ad portam civitatis:

41 Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal & socios ejus expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

F

42 Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nuntiatum esset Abimelech,

43 Tulit exercitum suum: & divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quòd egrederetur populus de civitate, surrexit, & irruit in eos,

44 Cum cuneo suo, oppugnans, & obsidens civitatem: duæ autem turmæ palantes per campum adversarios persequebantur.

45 Porrò Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipsáque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46 Quod cùm audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valdè.

47 Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48 Ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris ramum, impositúmque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, citò facite.

G

49 Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes præsidium, succenderunt; atque ita factum est, ut fumo & igne mille homines necarentur viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50 Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu.

51 Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes civitatis, clausa firmissimè janua, & super turris tectum stantes per propugnacula.

52 Accedensque Abimelech juxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur:

53 * Et ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

54 * Qui vocavit citò armigerum suum, & ait ad eum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè dicatur quòd à femina interfectus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum.

*2.Reg. 11.c.21 *1.Reg. 31.a.4. 1. Par. 10.b.4.

55 Illóque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israël, reversi sunt in sedes suas:

56 Et reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis,

57 Sichimitis quoque, quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

CAPUT X.

Thola dux creatur, huic vita functo, Jaïr succedit: Israëlitæ verò in idololatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

A 1 POst Abimelech surrexit dux in Israël Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraïm:

2 Et judicavit Israëlem viginti & tribus annis, mortuúsque est, ac sepultus in Samir.

3 Huic successit Jaïr Galaadites, qui judicavit Israëlem per viginti & duos annos,

4 Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus sunt appellatæ Havoth Jaïr, id est oppida Jaïr, usque in præsentem diem, in Terra Galaad.

B 5 Mortuúsque est Jaïr, ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon.

6 Filii autem Israël peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, & servierunt idolis Baalim & Astaroth, & diis Syriæ ac Sidonis, & Moab & filiorum Ammon & Philisthiim: dimiserúntque Dominum, & non coluerunt eum.

7 Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim & filiorum Ammon.

8 Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Jordanem in Terra Amorrhæi, qui est in Galaad:

9 In tantum, ut filii Ammon, Jordane transmisso, vastarent Judam & Benjamin, & Ephraïm, afflictúsque est Israël nimis.

C 10 Et clamantes ad Dominum, dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & servivimus Baalim.

11 Quibus locutus est Dominus: Numquid non Ægyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philisthiim,

12 Sidonii quoque Amalech, & Chanaan, oppresserunt vos, & clamastis ad me, & erui vos de manu eorum?

13 Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos, idcircò non addam, ut ultrà vos liberem:

14 Ite, & invocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiæ.

D 15 Dixerúntque filii Israël ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantùm nunc libera nos.

16 Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola projecerunt, & servierunt Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum.

17 Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii Israël, in Maspha castrametati sunt.

18 Dixerúntque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPUT XI.

Jephte judex factus, Dei spiritu accensus, primùm ratione agit cum rege Ammonitarum; deinde ubi eos vicisset, ob votum temere factum filiam suam unicam Deo sacrificat.

A 1 FUit illo tempore Jephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad;

2 Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios: qui postquam creverant, ejecerunt Jephte, dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3 Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur.

4 In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israël.

5 Quibus acriter instantibus, perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Jephte de Terra Tob:

6 Dixerúntque ad eum: Veni & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon.

7 Quibus ille respondit: * Nónne vos estis, qui odistis me, & ejecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi? (* Gen. 26.f.27) B

8 Dixerúntque principes Galaad ad Jephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sísque dux omnium qui habitant in Galaad.

9 Jephte quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10 Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipse mediator ac testis est, quòd nostra promissa faciemus.

11 Abiit itaque Jephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutúsque est Jephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12 Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam?

13 Quibus ille respondit: * Quia tulit Israël terram meam, quando ascendit de Ægypto, à finibus Arnon usque Jaboc atque Jordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam. (* Num. 21.c.24) C

14 Per quos rursùm mandavit Jephte, & imperavit eis ut dicerent regi Ammon:

15 Hæc dicit Jephte: Non tulit Israël Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon.

16 Sed quando de Ægypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

17 * Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus ejus. Misit quoque ad Regem Moab, qui & ipse transitum præbere contempsit. Mansit itaque in Cades, (* Num. 20.c.14)

18 Et circuivit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venítque contra Orientalem plagam Terræ Moab, & castrametatus est trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: * Arnon quippe confinium est Terræ Moab. D (* Num. 21.c.13)

19 Misit itaque Israël nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte ut transeam per Terram tuam usque ad fluvium.

20 Qui & ipse Israël verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata, egressus est contra eum in Jasa, & fortiter resistebat,

21 Tradidítque eum Dominus in manus Israël cum omni exercitu suo, qui percussit eum, & possedit omnem terram Amor-

rhæi habitatoris regionis illius,

22 Et universos fines ejus, de Arnon usque Jaboc, & de solitudine usque ad Jordanem.

23 Dominus ergo Deus Israël subvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo suo Israël, & tu nunc vis possidere terram ejus.

24 Nonne ea quæ possidet Chamos Deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem:

*Num. 22. a. 2.

25 * Nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd jurgatus sit contra Israël, & pugnaverit contra eum,

E

26 Quando habitavit in Hesebon, & viculis ejus, & in Aroër, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis?

27 Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non justa. Judicet Dominus arbiter hujus diei, inter Israël & inter filios Ammon.

28 Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Jephte, quæ per nuntios mandaverat.

29 Factus est ergo super Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad filios Ammon,

F

30 Votum vovit Domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31 Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.

32 Transivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33 Percussitque ab Aroër usque dum venias in Mennith, viginti civitates, & usque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis: humiliatique sunt filii Ammon à filiis Israël.

34 Revertente autem Jephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris. Non enim habebat alios liberos.

35 Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero.

G

36 Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis.

37 Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi præsta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.

38 Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cùmque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.

39 Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, & fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos † increbruit in Israël, & consuetudo servata est:

† Increvit.

40 Ut post anni circulum conveniant in unum filiæ Israël, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephratæi insulse adversùs Jephte insurgentes ad vada Jordanis ad 42. millia occiduntur, cum vocem Scibboleth proferre non possent, quo vita functo, succedunt Abesan, Ahialon, & Abdon.

A

1 Ecce autem in Ephraïm orta est seditio: nam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Jephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.

2 Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocavique vos, ut præberetis mihi auxilium, & facere noluistis.

3 Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversùm me consurgatis in prælium?

B

4 Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraïm, percusseruntque viri Galaad Ephraïm, quia dixerat: Fugitivus est Galaad de Ephraïm, & habitat in medio Ephraïm & Manasse.

5 Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraïm reversurus erat. Cùmque venisset ad ea de Ephraïm numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittatis: dicebant ei Galaaditæ: Numquid Ephrathæus es? quo dicente: Non sum:

C

6 Interrogabant eum: Dic ergo Sibboleth, quod interpretatur Spica. Qui respondebat, Scibboleth: eadem littera spicam exprimere non valens. Statímque apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraïm quadraginta duo millia.

7 Judicavit itaque Jephte Galaadites Israël sex annis: & mortuus est, ac sepultus in civitate sua Galaad.

8 Post hunc judicavit Israël Abesan de Bethlehem:

D

9 Qui habuit triginta filios, & totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis judicavit Israël.

10 Mortuúsque est, ac sepultus in Bethlehem.

11 Cui successit Ahialon Zabulonites: & judicavit Israël decem annis:

12 Mortuúsque est, ac sepultus in Zabulon.

13 Post hunc judicavit Israël Abdon, filius Illel, Pharathonites:

14 Qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, & judicavit Israël octo annis:

15 Mortuúsque est, ac sepultus in Pharathon terræ Ephraïm, in monte Amalec.

CAPUT XIII.

Israëlitæ rursùm in idololatriam lapsi, Philisthæis traduntur: Samson nasciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natúsque à Domino benedicitur.

A

1 Rursúmque * filii Israël fecerunt malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manus Philisthinorum quadraginta annis.

* Sup. 10. b. 6.

2 Erat autem quidam vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem.

3 Cui apparuit Angelus Domini, & dixit ad eum: sterilis es & absque liberis: * sed concipies & paries filium:

* Gen. 16.c.11 1.Reg.1 c. 20. Luc. 1. c. 31. * Num. 6.a.34.

4 * Cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas:

5 Quia concipies, & paries filium, cujus non tanget caput novacula: erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israël de manu Philisthinorum.

B 6 Quæ cùm venisset ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cùm interrogassem, quis esset, & unde venisset, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7 Sed hoc respondit: Ecce concipies & paries filium: cave ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia sua, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ.

8 Oravit itaque Manue Dominum, & ait: Obsecro Domine ut vir Dei, quem misisti, veniat iterùm, & doceat nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9 Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rursùm Angelus Dei uxori ejus sedenti in agro. Manue autem maritus ejus non erat cum ea. Quæ cùm vidisset Angelum,

10 Festinavit, & cucurrit ad virum suum: nuntiavitque ei dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram.

11 Qui surrexit, & secutus est uxorem suam: veniénsque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.

C 12 Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à quo se observare debebit?

13 Dixítque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum uxori tuæ, abstineat se:

14 Et quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum & siceram non bibat, nullo vescatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

15 Dixítque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16 Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset.

17 Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

* Gen. 32.g.29

18 Cui ille respondit: * Cur quæris nomen meum quod est mirabile?

19 Tulit itaque Manue hœdum de capris: & libamenta, & posuit super petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipse autem & uxor ejus intuebantur.

D 20 Cúmque ascenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod cùm vidissent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,

21 Et ultrà eis non apparuit Angelus Domini. Statímque intellexit Manue Angelum Domini esse,

22 Et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23 Cui respondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea quæ sunt ventura dixisset.

24 Peperit itaque filium, & vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer: & benedixit ei Dominus.

25 Cœpítque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa & Esthaol.

CAPUT XIV.

Samson uxorem ducit Philisthæam; quam cùm viseret, leonem laceravit, in cujus ore postmodùm reperto melle sumpsit ab eo parabolam: quæ sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

A 1 Descendit ergo Samson in Thamnatha, vidénsque ibi mulierem de filiabus Philisthiim,

2 Ascendit, & nuntiavit patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quæso ut mihi accipiatis uxorem.

3 Cui dixerunt pater & mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4 Parentes autem ejus nesciebant quòd res à Domino fieret, & quæreret occasionem contra Philisthiim. Eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israëli.

5 Descendit itaque Samson cum patre suo & matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus, & rugiens, & occurrit ei.

6 Irruit autem Spiritus Domini in Samson, & dilaceravit leonem, quasi hœdum in frusta discerpens, nihil omninò habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

7 Descenditque & locutus est mulieri, quæ placuerat oculis ejus.

8 Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.

9 Quem cùm sumpsisset in manibus, comedebat in via: veniénsque ad patrem suum & matrem, dedit eis partem, qui & ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat.

C 10 Descendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio suo Samson convivium. Sic enim juvenes facere consueverant.

11 Cùm ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.

12 Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, & totidem tunicas:

13 Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, & ejusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus.

14 Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15 Cúmque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo & suade ei ut indicet tibi quid significet problema, quod si facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. An idcircò vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?

D 16 Quæ fundebat apud Samson lacrymas, & querebatur dicens: Odisti me, & non diligis; idcircò problema, quod proposuisti filiis

populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

17 Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandémque die septimo cùm ei esset molesta, exposuit. Quæ statim indicavit civibus suis.

18 Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.

19 Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, & percussit ibi triginta viros, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. Iratúsque nimis ascendit in domum patris sui:

20 Uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

CAPUT XV.

Trecentis vulpibus & facvlis Samson Philisthæorum segetes incendit: & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthæos asini maxilla prostravit, e cujus dente molari aqua sitienti fluxerunt.

1 POst aliquantulum autem temporis, cùm dies triticeæ messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, & attulit ei hœdum de capris. Cùmque cubiculum ejus solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

2 Putavi quòd odisses eam, & ideò tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quæ junior & pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.

3 Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthæos: faciam enim vobis mala.

4 Perrexítque & cepit trecentas vulpes, caudásque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:

5 Quas igne succendens, dimisit, ut huc illúcque discurrerent. Quæ statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, & comportatæ jam fruges, & adhuc stantes in stipula, concrematæ sunt, in tantum, ut vineas quoque & oliveta flamma consumeret.

6 Dixerúntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathæi: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus est. Ascenderúntque Philisthiim: & combusserunt tam mulierem quàm patrem ejus.

7 Quibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quiescam.

8 Percussítque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petræ Etam.

9 Igitur ascendentes Philisthiim in Terram Juda castrametati sunt in loco qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

10 Dixerúntque ad eos de tribu Juda: Cur ascendistis adversùm nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus est.

11 Descenderunt ergo tria millia virorum de Juda ad specum silicis Etam, dixerúntque ad Samson: Nescis quòd Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

12 Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Jurate, ait, & spondete mihi quòd non occidatis me.

13 Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaverúntque eum duobus novis funibus, & tulerunt eum de petra Etam.

14 Qui cùm venissent ad locum Maxillæ, & Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & sicut solent ad † ardorem ignis ligna consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta.

15 Inventámque maxillam, id est, mandibulam asini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros.

16 Et ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum, delevi eos, & percussi mille viros.

17 Cúmque hæc verba canens complesset, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18 Sitiénsque valdè, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: en siti morior, incidámque in manus incircumcisorum.

19 Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refocillavit spiritum, & vires recepit. Idcircò appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in præsentem diem.

20 Judicavítque Israël in diebus Philisthiim viginti annis.

† Odorem ignis ligna consumi.

CAPUT XVI.

Samson, observantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem cui sæpius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus illuditur, & excæcatur ab hostibus; quos tandem unà secum interemit, videlicet 3000. Philisthæorum.

1 ABiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressúsque est ad eam.

2 Quod cùm audissent Philisthiim, & percrebruisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio præstolantes, ut facto manè exeuntem occiderent.

3 Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: & inde consurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositásque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4 Post hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila.

5 Venerúntque ad eam principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum superare valeamus, & vinctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos.

6 Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas?

7 Cui respondit Samson: Si septem nerviceis funibus, necdum siccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, infirmus ero ut ceteri homines.

8 Attulerúntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum:

9 Latentibus apud se insidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavítque ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppa tortum putamine, cùm † odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo ejus:

† Ardorem.

C

10 Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11 Cui ille respondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.

12 Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamavit: Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13 Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequò decipis me, & falsum loquêris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14 Quod cùm fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus & licio.

D

15 Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.

16 Cùmque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est.

17 Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum numquam ascendit super caput meum, quia nazaræus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut ceteri homines.

18 Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum ac mandavit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum: Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promiserant.

E

19 At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocavítque tonsorem, & rasit septem crines ejus, & cœpit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit.

20 Dixitque: Philisthiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci, & me excutiam, nesciens quòd recessisset ab eo Dominus.

21 Quem cùm apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.

22 Jamque capilli ejus renasci cœperant,

23 Et principes Philisthinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes: Tradidit deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras.

F

24 Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat: Tradidit deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram & occidit plurimos.

25 Lætantésque per convivia, sumptis jam epulis, præceperunt ut vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, fecerúntque eum stare inter duas columnas.

26 Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner super eas, & paululum requiescam.

27 Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto & solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson.

G

28 At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29 Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alterámque earum dextera, & alteram læva tenens,

30 Ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. Concussísque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & ceteram multitudinem quæ ibi erat: multóque plures interfecit moriens, quàm antè vivus occiderat.

31 Descendentes autem fratres ejus, & universa cognatio tulerunt corpus ejus, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: judicavítque Israël viginti annis.

CAPUT XVII.

Mater Micha conflavit ipsi de servato argento idolum: cui ille primo filium suum, deindè Leviten Bethlehemiten præfecit sacerdotem.

A

1 Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2 Qui dixit matri suæ: Mille & centum argenteos, quos separaveras tibi, & super quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: benedictus filius meus Domino.

3 Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecravi & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

B

4 Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5 Qui ædiculam quoque in ea Deo separavit, & fecit ephod, & theraphim, id est, vestem sacerdotalem, & idola: implevítque unius filiorum suorum manum, & factus est ei sacerdos.

C

6 In diebus illis non erat rex in Israël, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7 Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: erátque ipse Levites, & habitabat ibi.

8 Egressúsque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperisset. Cùmque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michæ,

D

9 Interrogatus est ab eo unde venisset

Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Juda, & vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi esse perspexero.

10 Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quæ ad victum sunt necessaria.

11 Acquievit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12 Implevitque Michas manum ejus, & habuit puerum sacerdotem apud se.

13 Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Missis primùm exploratoribus, secuti posteà sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem: & oblato Michæ idolo cum sacerdote, urbem Lais vi capientes inhabitaverunt.

A 1 IN diebus illis non erat rex in Israël, & tribus Dan quærebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat.

2 Miserunt ergo filii Dan, stirpis, & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Saraa & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixerúntque eis: Ite, & considerate terram. Qui cùm pergentes venissent in montem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieverunt ibi:

3 Et agnoscentes vocem adolescentis Levitæ, utentesque illius diversorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

B 4 Qui respondit eis: Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede conduxit, ut sim ei sacerdos.

5 Rogaverunt autem eum, ut consuleret Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6 Qui respondit eis: Ite in pace. Dominus respicit viam vestram, & iter quo pergitis.

C 7 Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: viderúntque populum habitantem in ea absque ullo timore, juxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarúmque opum: & procul à Sidone atque à cunctis hominibus separatum.

8 Reversique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantibus responderunt:

9 Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terram valdè opulentam & uberem: nolite negligere, nolite cessare. Eamus & possideamus eam, nullus erit labor.

10 Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra.

11 Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa & Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis,

12 Ascendentésque manserunt in Cariathiarim Judæ: qui locus ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim.

D 13 Inde transierunt in montem Ephraim. Cúmque venissent ad domum Michæ,

14 Dixerunt quinque viri, qui priùs missi fuerant ad considerandam Terram Lais, ceteris fratribus suis: Nostis quòd in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.

15 Et cùm paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: salutaverúntque eum verbis pacificis.

16 Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17 At illi qui ingressi fuerant domum juvenis, sculptile, & ephod, & teraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

E 18 Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?

19 Cui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum: venique nobiscum ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu & familia in Israël?

20 Quod cum audisset, acquievit sermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculptile, & profectus est cum eis.

21 Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretiosum,

22 Et jam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secuti sunt,

F 23 Et post tergum clamare cœperunt. Qui cùm respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24 Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est?

25 Dixerúntque ei filii Dan: Cave ne ultrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cum omni domo tua pereas.

26 Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quòd fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27 Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ suprà diximus: venerúntque in Lais ad populum quiescentem atque securum & percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

G 28 Nullo penitus ferente præsidium, eò quòd procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes habitaverunt in ea,

29 Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israël, quæ priùs Lais dicebatur.

30 Posuerúntque sibi sculptile, & Jonatham filium Gersam filii Moysi, ac filios ejus sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suæ.

31 Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Israël.

CAPUT XIX.

Cùm Levita suam uxorem à parentum domo reduceret ipsa à Gabaonitis qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, maritus in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulas portiones misit, ad infandum scelus ulciscendum reliquas tribus evocans.

A 1 FUit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2 Quæ reliquit eum, & reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3 Secutúsque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quòd cùm audisset socer ejus, cùmque vidisset, occurrit ei lætus.

4 Et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5 Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum: Gusta priùs pauxillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris.

B

6 Sederúntque simul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te ut hodie hîc maneas pariterque lætemur.

7 At ille consurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit manere.

8 Manè autem facto parabat Levites iter. Cui socer rursum: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, posteà proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9 Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursum locutus est socer: Considera quòd dies ad occasum declivior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam.

C

10 Noluit gener acquiescere sermonibus ejus: sed statim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jerusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam.

11 Jamque erant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad urbem Jebusæorum, & maneamus in ea.

12 Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israël, sed transibo usque Gabaa:

13 Et cùm illuc pervenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama.

14 Transierunt ergo Jebus, & cœptum carpebant iter, occubuítque eis sol juxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin:

15 Diverterúntque ad eam ut manerent ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio.

D

16 Et ecce, apparuit homo senex, revertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17 Elevatísque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: & dixit ad eum: Unde venis? & quò vadis?

18 Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Juda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraïm, unde ieramus in Bethlehem, & nunc vadimus ad domum Dei, nullúsque sub tectum suum nos vult recipere,

19 Habentes paleas & fœnum in Asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos, & ancillæ tuæ usus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20 Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt: tantum, quæso, ne in platea maneas.

21 Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22 Illis epulantibus, & post laborem itineris, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (id est, absque jugo) & circumdantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: * Educ virum, qui ingressus est domum tuam ut abutamur eo.

*Gen. 19.a.5.

F

23 Egressúsque est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, & cessate ab hac stultitia:

24 Habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantùm obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25 Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte abusi essent, dimiserunt eam manè.

26 At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi corruit.

G

27 Manè facto, surrexit homo, & aperuit ostium, ut cœptam expleret viam: & ecce concubina ejus jacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28 Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, & ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quòd erat mortua; tulit eam, & imposuit asino, reversúsque est in domum suam.

29 Quam cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israël.

30 Quod cum vidissent singuli, conclamabant: nunquam res talis facta est in Israël, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Ægypto, usque in præsens tempus: ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPUT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquæ tribus adversùs Benjamin semel atque iterùm bello inferiores, tertioque committentes jussu Domini prælium, tribum illam, præter sexcentos qui in solitudinem fugerant, penitus deleverunt.

A

1 EGressi itaque sunt omnes filii Israël, & pariter congregati, quasi vir unus, * de Dan usque Bersabee, & Terra Galaad, ad Dominum in Maspha:

*Ose 9.c.9

2 Omnésque anguli populorum, & cunctæ tribus Israël in ecclesiam populi Dei convenerunt, quadringenta millia peditum pugnatorum.

3 (Nec latuit filios Benjamin, quòd ascendissent filii Israël in Maspha.) Interrogatúsque Levita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4 Respondit: Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illúcque diverti:

5 Et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & uxorem meam in-

credibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6 Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ: quia numquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israël.

7 Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis.

B 8 Stánsque omnis populus quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra: nec suam quisque intrabit domum:

9 Sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10 Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Israël, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur.

11 Convenitque universus Israël ad civitatem, quasi homo unus, eadem mente, unóque consilio.

12 Et miserunt nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13 Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Israël. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israël audire mandatum:

14 Sed ex cunctis urbibus, quæ sortis suæ erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, & contra universum populum Israël dimicarent.

15 Inventique sunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium, præter habitatores Gabaa,

C 16 Qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra ut dextra præliantes: & sic fundis lapides ad certum jacientes, ut capillum quoque possent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17 Virorum quoque Israël, absque filiis Benjamin, inventa sunt quadraginta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18 Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consuluerúntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus respondit Dominus: Judas sit dux vester.

19 Statimque filii Israël surgentes manè, castrametati sunt juxta Gabaa:

20 Et inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21 Egressíque filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israël die illo viginti duo millia virorum.

22 Rursum filii Israël, & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo priùs certaverant, aciem direxerunt:

D 23 Ita tamen ut priùs ascenderent & flerent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, & dicerent: Debeo ultrà procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, & inite certamen.

24 Cúmque filii Israël altera die contra filios Benjamin ad prælium processissent,

25 Eruperunt filii Benjamin de porta Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati sunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26 Quamobrem omnes filii Israël venerunt in domum Dei, & sedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo usque ad vesperam & obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27 Et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28 Et Phinees filius Eleazari filii Aaron præpositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultrà debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29 Posuerúntque filii Israël insidias per circuitum urbis Gabaa:

30 Et tertia vice, sicut semel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

E 31 Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adversarios longiùs persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, & cæderent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa: atque prosternerent triginta circiter viros:

32 Putaverunt enim solito eos more cædere. Qui fugam arte simulantes, inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

33 Omnes itaque filii Israël surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco qui vocatur Baalthamar. Insidiæ quoque quæ circa urbem erant, paulatim se aperire cœperunt,

34 Et ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de universo Israël, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatúmque est bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte illis instaret interitus.

35 Percussítque eos Dominus in conspectu filiorum Israël, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

F 36 Filii autem Benjamin, cum se inferiores esse vidissent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Israël, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas insidias devenirent, quas juxta urbem posuerant.

37 Qui cùm repentè de latibulis surrexissent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingressi sunt civitatem, & percusserunt eam in ore gladii.

38 Signum autem dederant filii Israël his quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39 Quod cùm cernerent filii Israël in ipso certamine positi. (Putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de exercitu eorum triginta viris.)

40 Et viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere: Benjamin quoque aspiciens retrò, cùm captam cerneret civitatem, & flammas in sublime ferri:

41 Qui priùs simulaverant fugam, versa facie fortiùs resistebant. Quod cùm vidissent filii Benjamin, in fugam versi sunt,

42 Et ad viam deserti ire cœperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus,

G sed & hi qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43 Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44 Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem & octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45 Quod cùm vidissent qui remanserant de Benjamin, fugerunt in solitudinem; & pergebant ad Petram, cujus vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cùm ultrà tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46 Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47 Remanserunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederúntque in Petra Remmon mensibus quatuor.

48 Regressi autem filii Israël, omnes reliquias civitatis à viris usque ad jumenta, gladio percusserunt, cunctásque urbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

CAPUT XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex 400. virginibus in cæde habitatorum Jabes Galaad reservatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

A 1 Juraverunt quoque filii Israël in Maspha & dixerunt: Nullus nostrûm dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem.

2 Venerúntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam levaverunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes:

3 Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4 Altera autem die diluculò consurgentes, extruxerunt altare: obtulerúntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5 Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israël? Grandi enim juramento se constrinxerant, cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

B 6 Ductíque pœnitentia filii Israël super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus una de Israël,

7 Unde uxores accipient? omnes enim in commune juravimus, non daturos nos his filias nostras.

8 Idcircò dixerunt: Quis est de universis tribubus Israël, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9 (Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10 Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quàm parvulos eorum.

11 Et hoc erit quod observare debetis: * Omne generis masculini, & mulieres quæ cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate.

* Num. 31. c. 17 18.

12 Inventæque sunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri torum, & adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram Chanaan.

13 Miserúntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & præceperunt eis, ut eos susciperent in pace.

C 14 Venerúntque filii Benjamin in illo tempore, & datæ sunt ei uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

15 Universúsque Israël valdè doluit, & egit pœnitentiam super interfectione unius tribus ex Israël:

16 Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin feminæ conciderunt.

17 Et magna nobis cura, ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israël.

18 Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti juramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin.

19 Ceperúntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, quæ sita est ad Septentrionem urbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.

D 20 Præceperúntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite & latitate in vineis.

21 Cúmque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli uxores singulas, & pergite in Terram Benjamin.

22 Cúmque venerint patres earum, ac fratres, & adversùm vos queri cœperint, atque jurgari, dicemus eis: Misereminі eorum: non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent non dedistis & à vestra parte peccatum est.

23 Fecerúntque Filii Benjamin, ut sibi fuerat imperatum: & juxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros uxores singulas, abierúntque in possessionem suam, ædificantes urbes, & habitantes in eis.

24 Filii quoque Israël reversi sunt per tribus & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israël: sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RUTH.

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlemita præ nimia fame cum uxore Noëmi ac duobus filiis in terram Moab concedit: quo una cum Filiis mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Bethlehem revertens, non vult vocari Noëmi, sed Mara.

1 In diebus unius judicis, quando judices præerant, facta est fames in terra. Abiítque homo, de Bethlehem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide, cum uxore sua ac duobus liberis. A

2 Ipse vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noëmi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. Ingressíque regionem Moabitidem morabantur ibi.

3 Et mortuus est Elimelech maritus Noëmi: remansítque ipsa cum filiis.

4 Qui acceperunt uxores Moabitidas:

quarum una vocabatur Orpha, altera verò Ruth. Manserúntque ibi decem annis.

5 Et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6 Et surrexit ut in patriam pergeret, cum utraque nuru sua, de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas.

7 Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum utraque nuru: & jam in via revertendi posita in terram Juda,

8 Dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum.

9 Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,

10 Et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11 Quibus illa respondit: Revertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? Num ultrà habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?

12 Revertimini filiæ meæ, & abite: jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali, etiam si possem hac nocte concipere, & parere filios.

13 Si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæso filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me.

14 Elevata igitur voce, rursum flere cœperunt: Orpha osculata est socrum, ac reversa est: Ruth adhæsit socrui suæ.

15 Cui dixit Noëmi: En reversa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea.

16 Quæ respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17 Quæ te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si non sola mors me & te separaverit.

18 Videns ergo Noëmi quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultrà reditum persuadere.

19 Profectæque sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebruit: dicebántque mulieres: Hæc est illa Noëmi.

20 Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens.

21 Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22 Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reversa est in Bethlehem, quando primùm hordea metebantur.

CAPUT II.

Ruth pressa fame spicas in agro Booz affinis sui colligens, gratiam apud eum invenit, & læta vesperi ad socrum reversa, multùm frumenti & de ciborum reliquiis ei affert.

1 Erat autem viro Elimelech consanguineus homo potens, & magnarum opum, nomine Booz,

2 Dixítque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si jubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patris familias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mea.

3 Abiit itaque & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet Dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4 Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, dixítque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5 Dixítque Booz juveni, qui messoribus præerat: Cujus est hæc puella?

6 Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ venit cum Noëmi, de regione Moabitide,

7 Et rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de manè usque nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reversa est:

8 Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed jungere puellis meis,

9 Et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt.

10 Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, ut nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11 Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum quem anteà nesciebas.

12 Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israël ad quem venisti, & sub cujus confugisti alas.

13 Quæ ait: Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me. & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis unius puellarum tuarum.

14 Dixítque ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad Messorum latus; & congessit polentam sibi, comedítque & saturata est, & tulit reliquias.

15 Atque inde surrexit ut spicas ex more colligeret. Præcepit autem Boox pueris suis, dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam:

16 Et de vestris quoque manipulis projicite de industria, & remanere permittite, ut absque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17 Collegit ergo in agro usque ad vesperam: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios.

18 Quos portans reversa est in civitatem, & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19 Dixítque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, & ubi fecisti opus? Sit benedictus qui misertus est tui. Indicavítque ei

apud quem fuisset operata : & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur.

20 Cui respondit Noëmi : Benedictus sit à Domino : quoniam eamdem gratiam quam præbuerat vivis, servavit & mortuis. Rursumque ait : Propinquus noster est homo.

21 Et Ruth, hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tamdiu messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes meterentur.

22 Cui dixit socrus : Melius est filia mea, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23 Juncta est itaque puellis Booz : & tam diu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAPUT III.

Ruth socrus suæ consilio obsecuta ad pedes Booz dormientis recumbens, nuptias verecunde postulat; accepto læto responso, sex hordei modios ad socrum defert.

A

1 POstquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea : Filia mea, quæram tibi requiem, & providebo ut benè sit tibi.

2 Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat.

3 Lavare igitur, & ungere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. Non te videat homo, donec esum potúmque finierit.

4 Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniésque & discooperies pallium, quo operitur à parte pedum, & projicies te, & ibi iacebis : ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

B

5 Quæ respondit : Quidquid præceperis faciam.

6 Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi imperaverat socrus.

7 Cúmque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issétque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abscondité, & discooperto pallio à pedibus ejus se projecit.

8 Et ecce nocte jam media expavit homo, & conturbatus est, vidítque mulierem jacentem ad pedes suos,

C

9 Et ait illi : Quæ es? Illáque respondit : Ego sum Ruth ancilla tua : expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10 Et ille, benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti : quia non es secuta juvenes, pauperes sive divites.

11 Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis.

12 Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13 Quiesce hac nocte : & facto manè, si te voluerit propinquitatis jure retinere, benè res acta est : sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus : dormi usque manè.

D

14 Dormivit itaque ad pedes ejus, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, & dixit Booz : Cave ne quis noverit quod huc veneris.

15 Et rursum, expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est civitatem,

16 Et venit ad socrum suam. Quæ dixit ei : Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo.

17 Et ait : Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait : Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam.

18 Dixítque Noëmi : Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleverit quod locutus est.

CAPUT IV.

Booz coram senioribus civitatis accipit possessionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in uxorem, cedente alio propinquiore juri propinquitatis, ex quo genuit Obed avum Davidis regis.

A

1 AScendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cúmque vidisset propinquum præterire, de quo priùs sermo habitus est, dixit ad eum : Declina paulisper, & sede hic, vocans eum nomine suo. Qui divertit & sedit.

2 Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos : Sedete hic.

3 Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum : Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi, quæ reversa est de regione Moabitide.

4 Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis possidere jure propinpinquitatis : eme, & posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto te qui prior es : & me, qui secundus sum. At ille respondit : Ego agrum emam.

B

5 Cui dixit Booz : Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem quæ uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua.

6 Qui respondit : Cedo juri propinquitatis : neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7 * Hic autem erat mos antiquitus in Israël inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israël.

* Deut. 25.b.7.

8 Dixit ergo propinquo suo Booz : Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

C

9 At ille majoribus natu, & universo populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Elimelech & Chelion, & Mahalon, tradente Noëmi :

10 Et Ruth Moabitidem uxorem Mahalon, in conjugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus, & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11 Respondit omnis populus, qui erat in porta, & majores natu: Nos testes sumus : faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel & Liam, quæ ædificaverunt domum Israël : ut sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem :

12 Fiátque domus tua, sicut domus Phares, * quem Thamar peperit Judæ, de semine

* Gen. 38.g.29

quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

13 Tulit itaque Booz Ruth,& accepit uxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet & pareret filium:

D 14 Dixeruntque mulieres ad Noëmi: Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Israël.

15 Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. De nuru enim tua natus est, quæ te diligit: & multò tibi melior est, quàm si septem haberes filios.

16 Susceptúmque Noëmi puerum posuit in sinu suo,& nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17 Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noëmi: vocaverunt nomen ejus Obed: hic est pater Isaï, patris David.

*1. Par. 2. a 5. 4. a. 1. Matt. 1. a. 3.

18 Hæ sunt generationes Phares: * Phares genuit Esron,

19 Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20 Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon,

21 Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22 Obed genuit Isaï, Isaï genuit David.

LIBER PRIMUS SAMUELIS, QUEM NOS PRIMUM REGUM DICIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu sterilis, & æmulæ improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum genuit Samuëlem; quem ablatum Domino obtulit, ut voverat.

A 1 FUIT vir unus de Ramathaimsophim, de monte Ephraïm, & nomen ejus Elcana, filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus:

2 Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen secundæ Phenenna. Fuerúntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi.

3 Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, sacerdotes Domini.

4 Venit ergo dies, & immolavit Elcana, deditque Phenennæ uxori suæ, & cunctis filiis ejus, & filiabus partes.

5 Annæ autem dedit partem unam tristis quia Annam diligebat. Dominus autem concluserat vulvam ejus.

6 Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret quòd Dominus conclusisset vulvam ejus:

B 7 Sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Domini, & sic provocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum.

8 dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quàm decem filii?

9 Surrexit autem Anna postquam comederat & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi Domini,

10 Cùm esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter,

11 Et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non ascendet super caput ejus,

12 Factum est autem, cùm illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

13 Porro Anna loquebatur in corde suo, tantúmque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Æstimavit ergo eam Heli temulentam.

C 14 Dixitque ei: Usquequò ebria eris? digere paulisper vinum quo mades.

15 Respondens Anna, nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinúmque & omne quod inebriare potest non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.

16 Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta sum usque in præsens.

17 Tunc Heli ait ei: Vade in pace, & Deus Israël det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.

18 Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultúsque illius non sunt ampliùs in diversa mutati.

19 Et surrexerunt mane, & adoraverunt coram Domino: reversíque sunt,& venerunt in domum suam Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam: & recordatus est ejus Dominus.

20 Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocavítque nomen ejus Samuel: eò quòd à Domino postulasset eum.

D 21 Ascendit autem vir ejus Elcana,& omnis domus ejus, ut immolaret Domino hostiam solemnem, & votum suum,

22 Et Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23 Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precórque ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier & lactavit filium suum, donec amoveret eum à lacte.

24 Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini,& adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus.

25 Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

26 Et ait Anna: Obsecro mi domine, vivit anima tua domine: ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic orans Dominum.

27 Pro puero isto oravi, & dedit mihi Dominus petitionem meam quam postulavi eum.

28 Idcircò & ego commodavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commo-

datus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, & ait:

CAPUT II.

Anna canticum in gratiarum actionem; quæ rursum tres filios & duas filias generavit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam, fit illi & domui ejus comminatio, ac mors filiorum prædicitur.

A 1 Exultavit cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos, quia lætata sum in salutari tuo.

2 Non est sanctus, ut est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

3 Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi præparantur cogitationes.

4 Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

5 Repleti priùs, pro panibus se locaverunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.

B 6 * Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit.

*Deut. 32. f. 39. Tob. 13. a. 2. Sap. 16. b. 13.

7 Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublevat.

8 Suscitat de pulvere egenum, & de stercore elevat pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

C 9 Pedes sanctorum suorum servabit, & impii in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10 Dominum formidabunt adversarii ejus: & super ipsos in cælis tonabit: Dominus judicabit fines Terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

11 Et abiit Elcana Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12 Porrò filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum.

13 Neque officium sacerdotum ad populum: sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua,

14 Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabum: & omne quod levabat fuscinula tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo Israëli venientium in Silo.

15 Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

D 16 Dicebátque illi immolans: Incendatur primùm juxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17 Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant homines à sacrificio Domini.

18 Samuël autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19 Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiã solemnẽ.

20 Et benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21 Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer Samuël apud Dominum.

E 22 Heli autem erat senex valdè, & audivit omnia quæ faciebant filii sui universo Israëli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi:

23 Et dixit eis: Quare facitis res hujuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24 Nolite filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini.

25 Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

F 26 Puer autem Samuël proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Domino quàm hominibus.

27 Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non apertè revelatus sum domui patris tui, cum essent in Ægypto in domo Pharaonis?

28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Israël mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israël.

29 Quare calce abjecistis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo: & magis honorasti filios tuos quàm me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israël populi mei?

30 Propterea ait Dominus Deus Israël: * Loquens locutus sum ut domus tua, & domus patris tui, ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

*3. Reg. 2. c. 27.

G 31 Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patri tui, ut non sit senex in domo tua.

32 Et videmus æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israël: & non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33 Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit.

34 Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni & Phinees: In die uno morientur ambo.

35 Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36 Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo: & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicátque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem sibi adversùm Heli factam, ei refert: & paulatim toti Israëli suis propheticis innotescit.

A 1 PUer autem Samuël ministrabat Domino coram Heli, & sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.

2 Factum est ergo in die quadam, Heli jacebat in loco suo, & oculi ejus caligaverant nec poterat videre: †

† Lucerna Dei antequam extinguere tur. Samuel autem, &c.

3 Lucerna Dei antequam extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4 Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens, ait: Ecce ego.

5 Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit & dormivit.

6 Et adjecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te fili mi: revertere, & dormi.

B 7 Porrò Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8 Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens, abiit ad Heli,

9 Et ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

10 Et venit Dominus, & stetit: & vocavit, sicut vocaverat secundò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit servus tuus.

C 11 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel: quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

12 In die illa suscitabo adversum Heli omnia quæ locutus sum super domum ejus: incipiam, & complebo.

13 Prædixi enim ei quòd judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos.

14 Idcircò juravi Domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus usque in æternum.

15 Dormivit autem Samuel usque mane, aperuítque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16 Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui respondens ait: Præsto sum.

D 17 Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaveris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus verbis quæ dicta sunt tibi.

18 Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

19 Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20 Et cognovit universus Israel à Dan usque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.

21 Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

CAPUT IV.

Caduntur Israelitæ à Philisthæis, rursúmque adducta in castra arca caduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru ejus in partu moriente.

A 1 ET factum est in diebus illis, convenerunt Philisthiim in pugnam: & egressus est Israel obviam Philisthiim in prælium, & castrametatus est juxta Lapidem adjutorii. Porro Philisthiim venerunt in Aphec.

2 Et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthæis: cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3 Et reversus est populus ad castra: dixerúntque majores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

4 Misit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.

5 Cúmque venisset arca fœderis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, & personuit terra.

B 6 Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixerúntque. Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognoverunt quòd arca Domini venisset in castra.

7 Timuerúntque Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:

8 Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii, qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in deserto.

9 Confortamini, & estote viri Philisthiim: ne serviatis Hebræis, sicut & illi servierunt vobis: confortamini, & bellate.

10 Pugnaverunt ergo Philisthiim, & cæsus est Israel, & fugit unusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderunt de Israël triginta millia peditum

C 11 Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.

12 Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, & conspersus pulvere caput.

13 Cúmque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiavit urbi: & ululavit omnis civitas.

14 Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus? At ille festinavit, & venit, & nuntiavit Heli.

15 Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi ejus caligaverant, & videre non poterat.

16 Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi?

17 Respondens autem ille, cui nuntiabat, Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta est.

D 18 Cúmque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum juxta ostium, & fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat

vir & grandævus : & ipse judicavit Israël quadraginta annis.

19 Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat, vicináque partui : & audito nuntio quòd capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus; & vir suus; incurvavit se & peperit : irruerant enim in eam dolores subiti.

20 In ipso autem momento mortis ejus dixerunt ei quæ stabant circa eam : Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit eis, neque animadvertit.

21 Et vocavit puerum, Ichabod; dicens : Translata est gloria de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo & pro viro suo:

22 Et ait : Translata est gloria ab Israël, eò quòd capta esset arca Dei.

CAPUT V.

Dagon coram arca semel ac iterùm corruit, abscissis in limine, capite & manibus, Philisthæi quoque mariscis & muribus percussi, arcam à se revelunt

A 1 PHilisthiim autem tulerunt arcam Dei, & asportaverunt eam à Lapide adjutorii in Azotum.

2 Tuleruntque Philisthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam juxta Dagon.

3 Cúmque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini : & tulerunt Dagon & restituerunt eum in locum suum.

B 4 Rursúmque mane die altera consurgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam in terra coram arca Domini : caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen:

5 Porrò Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.

6 Aggravata est autem manus Domini super Azotios, & demolitus est eos : * & percussit in secretiori parte natium Azotum, & fines ejus. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in civitate.

*Ps. 77. 66.

C 7 Videntes autem viri Azotii hujuscemodi plagam, dixerunt : Non maneat arca Dei Israël apud nos : quoniam dura est manus ejus super nos, & super Dagon deum nostrum.

8 Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, & dixerunt : Quid faciemus de arca Dei Israël? Responderúntque Gethæi : Circumducatur arca Dei Israël. Et circumduxerunt arcam Dei Israël.

9 Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnæ nimis : & percutiebat viros uniuscujusque urbis, à parvo usque ad majorem, & computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas.

D 10 Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cúmque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes : Adduxerunt ad nos arcam Dei Israël, ut interficiat nos & populum nostrum.

11 Miserunt itaque & congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum : qui dixerunt : Dimitte arcam Dei Israël, & revertatur in locum suum, & non interficiat nos cum populo nostro.

12 Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, & gravissima valdè manus Dei. Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium : & ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in cælum.

CAPUT VI.

Philisthæi arcam cum votivis donariis, muribus & anis aureis, suorum sacerdotum consilio, à se remittunt per vaccas lactantes & novum plaustrum usque Bethsames : ubi vaccas super ligna plaustri Bethsamitæ immolarunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei non sat reverenter conspexissent.

A 1 FUit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus.

2 Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes & divinos, dicentes : Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt :

3 Si remittitis arcam Dei Israël, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite pro peccato : & tunc curabimini, & scietis quare non recedat manus ejus à vobis.

4 Qui dixerunt : Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderúntque illi.

5 Juxta numerum provinciarum Philisthinorum, quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos : quia plaga una fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israël gloriam, si forte revelet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

B 6 Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus, & Pharao cor suum? * nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt?

* Exod. 12. c. 31.

7 Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum : & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro, & recludite vitulos earum domi.

8 Tolletisque arcam Domini, & ponetis in plaustro, & vasa aurea, quæ exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus ejus : & dimittite eam ut vadat.

9 Et aspicietis : & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande : sin autem, minimè : sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

10 Fecerunt ergo illi hoc modo : & tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulósque earum concluserunt domi.

B 11 Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellam, quæ habebat mures aureos & similitudines anorum.

12 Ibant autem in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethsames, & itinere non gradiebantur, pergentes & mugientes : & non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram : sed & satrapæ Philisthiim sequebantur usque ad terminos Bethsames.

13 Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle : & elevantes oculos suos, viderunt arcam, & gavisi sunt cùm vidissent.

14 Et plaustrum venit in agrum Josue Bethsamitæ, & stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plaustri, vaccásque imposuerunt super ea holocaustum Domino.

15 Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam quæ erat juxta eam, in qua erant vasa aurea. & posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas in die illa Domino.

D 16 Et quinque Satrapæ Philistinorum viderunt, & reversi sunt in Accaron in die illa.

17 Hi sunt autem anni aurei, quos reddiderunt Philisthiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum:

18 Et mures aureos secundum numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata usque ad villam quæ erat absque muro, & usque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat usque in illum diem in agro Josue Bethsamitis.

19 Percussit autem de viris Bethsamitibus, eò quod vidissent arcam Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebi. Luxitque populus, eò quòd Dominus percussisset plebem plaga magna.

20 Et dixerunt viri Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus? & ad quem ascendet à nobis?

21 Miserúntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, & reducite eam ad vos.

CAPUT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Israelitæ ad Dominum conversi, Philisthæos, vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

A 1 VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2 Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe jam annus vigesimus) & requievit omnis domus Israel post Dominum.

3 Ait autem Samuël ad universam domum Israel dicens: * Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri, Baalim & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, & servite ei soli, & eruet vos de manu Philisthiim.

* Deut. 6.b.13. Matth. 4.b.10.

B 4 Abstulerunt ergo filii Israel Baalim & Astaroth, & servierunt Domino soli.

5 Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

6 Et convenerunt in Masphath, hauserúntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7 Et audierunt Philisthiim quòd congregati essent filii Israel in Masphath, & ascenderunt Satrapæ Philisthinorum ad Israel. Quòd cùm audissent filii Israel, timuerunt à facie Philisthinorum.

C 8 Dixerúntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9 Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illũ holocaustum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus.

10 Factum est autem, cùm Samuel offerret holocaustum, Philisthiim inire prælium contra Israel: * intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philisthiim, & exterruit eos, & cæsi sunt à facie Israel.

* Eccli. 46. d. 20.

11 * Egressíque viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos, usque ad locum qui erat subter Bethchar.

* Eccli. 46. d. 21.

12 Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixítque: Hucúsque auxiliatus est nobis Dominus.

D 13 Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt ultrà ut venirent in terminos Israel. Facta est itaque manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.

14 Et redditæ sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli, ab Accaron usque Geth, & terminos suos: liberavítque Israel de manu Philisthinorum, erátque pax inter Israel & Amorrhæum.

15 Judicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitæ suæ:

16 Et ibat per singulos annos circuiens Bethel & Galgala & Masphath, & judicabat Israelem in supradictis locis.

17 Revertebatúrque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Israelem: ædificavit etiam ibi altare Domino.

CAPUT VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus petit populus sibi regem more Gentium; quibus Samuel, jubente Domino, durum jus regis prædicit, sed non auditur.

A 1 FActum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel.

2 Fuítque nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen secundi Abia, judicum in Bersabee.

3 Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: sed declinaverunt post avaritiam, acceperúntque munera, & perverterunt judicium.

4 Congregati ergo universi majores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha.

5 Dixerúntque ei: Ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: * constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut & universæ habent nationes.

* Ose. 13. c. 10. Act. 13. c. 21.

B 6 Displicuit sermo in oculis Samuelis eò quòd dixissent: Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7 Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi, non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8 Juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto usque in diem hanc: sicut dereliquerunt me, & servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9 Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

C 10 Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem,

11 Et ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, faciétque sibi equites & præcursores quadrigarum suarum,

12 Et constituet sibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & curruum suorum,

13 Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas.

14 Agros quoque vestros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.

15 Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.

16 Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.

17 Greges quoque vestros addecimabit, vósque eritis ei servi.

D 18 Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.

19 Noluit autem populus audire vocem Samuëlis, sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos,

20 Et erimus nos quoque sicut omnes gentes: & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

21 Et audivit Samuël omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.

22 Dixit autem Dominus ad Samuëlem: Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. Et ait Samuël ad viros Israël: Vadat unusquisque in civitatem suam.

CAPUT IX.

Stirps Saulis, qui quærendo patris asinas pervenit ad Samuelem, cui revelatur ungendus rex, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

A 1 ET erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2 Et erat ei filius vocabulo Saül, electus & bonus, & non erat vir de filiis Israël melior illo, ab humero & sursùm eminebat super omnem populum.

3 Perierant autem asinæ Cis patris Saül: & dixit Cis ad Saül filium suum: Tolle tecum unum de pueris, & consurgens vade, & quære asinas. Qui cum transissent per montem Ephraïm,

4 Et per terram Salisa, & non invenissent, transierunt etiam per Terram Salim, & non erant: sed & per Terram Jemini, & minimè repererunt.

5 Cùm autem venissent in Terram Suph, dixit Saül ad puerum qui erat cum eo: Veni & revertamur ne fortè dimiserit pater meus asinas & solicitus sit pro nobis.

6 Qui ait: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur, sine ambiguitate venit, nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.

B 7 Dixitque Saül ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarciis nostris: & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8 Rursùm puer respondit Saüli, & ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9 (Olim in Israël sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite & eamus ad videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10 Et dixit Saül ad puerum suum: Optimus sermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11 Cùmque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hîc est Videns?

12 Quæ respondentes, dixerunt illis: Hîc est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso.

13 Ingredientes urbem, statim invenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum, neque enim comesurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiæ, & deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.

C 14 Et ascenderunt in civitatem. Cùmque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuël egrediens obviàm eis, ut ascenderet in excelsum.

15 * Dominus autem revelaverat auriculam Samuëlis ante unam diem quàm veniret Saül dicens:

*Act. 13.c.21

16 Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israël: & salvabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17 Cùmque aspexisset Samuël Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18 Accessit autem Saül ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi, ubi est domus Videntis.

19 Et respondit Samuël Sauli dicens: Ego sum Videns, ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20 Et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventæ sunt. Et cujus erunt optima quæque Israël? nónne tibi & omni domui patris tui?

21 Respondens autem Saül, ait: Numquid non filius Jemini ego sum, de minima tribu Israël, & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

D 22 Assumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati: erant enim quasi triginta viri.

23 Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres seorsum apud te.

24 Levavit autem cocus armum, & posuit ante Saül. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saül cum Samuele in die illa.

25 Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in solario: stravitque Saül in solario, & dormivit.

26 Cùmque manè surrexissent, & jam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge & dimittam te. Et surrexit Saül: egressíque sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel.

27 Cùmque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saül: Dic puero ut antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis, prophetat inter prophetas: & missis sortibus a Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta, coram Domino reponitur.

A 1 TUlit * autem Samuël lenticulam olei, & effudit super caput ejus,& deosculatus est eum, & ait: Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem.

* Act. 13.c.21

2 Cùm abieris hodie a me, invenies duos viros juxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in meridie, dicéntque tibi: Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?

3 Cumque abieris inde, & ultrà transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.

4 Cúmque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

5 Post hæc venies in collem Dei, ubi est statio Philisthinorum: & cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsósque prophetantes.

B 6 Et insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.

7 Quando ergo evenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est.

8 Et descendentes ante me in Galgala(ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis,donec veniam ad te, & ostendam tibi quid facias.

9 Itaque cùm avertisset humerum suum ut abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia signa hæc in die illa.

10 Venerúntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obvius ei: & insiluit super eum spiritus Domini, & prophetavit in medio eorum.

11 Videntes autem omnes qui noverant eum heri & nudiustertius, quòd esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad invicem: Quænam res accidit filio Cis? num & Saül inter prophetas?

C 12 Respondítque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? propterea versum est in proverbium: * Num & Saül inter prophetas?

* Inf. 19. d. 24.

13 Cessavit autem prophetare, & venit ad excelsum.

14 Dixítque patruus Saül ad eum, & ad puerum ejus: Quò abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cùm non reperissemus, venimus ad Samuëlem.

15 Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel.

16 Et ait Saül ad patruum suum. Indicavit nobis quia inventæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicavit ei quem locutus fuerat ei Samuël.

17 Et convocavit Samuël populum ad Dominum in Maspha:

18 Et ait ad filios Israël: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego eduxi Israël de Ægypto, & erui vos de manu Ægyptiorum,& de manu omnium regum qui affligebant vos.

19 Vos autem hodie projecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis & tribulationibus vestris:& dixistis: * Nequaquam:sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras, & per familias.

* Sup. 8.d.19.

D 20 Et applicuit Samuël omnes tribus Israël, & cecidit sors tribus Benjamin.

21 Et applicuit tribum Benjamin & cognationes ejus, & cecidit cognatio Metri, & pervenit usque ad Saül filium Cis. Quæsierunt ergo eum, & non est inventus.

22 Et consuluerunt post hæc Dominum, utrúmnam venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi.

23 Cucurrerunt itaque & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit universo populo ab humero & sursum.

24 Et ait Samuël ad omnem populum: Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, & ait: Vivat Rex.

25 Locutus est autem Samuël ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuël omnem populum, singulos in domum suam.

26 Sed & Saül abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27 Filii verò Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAPUT XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, diviso quo fuit bobus, populum ad bellum convocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Jabes Galaad, & regnum ejus instauratur in Galgala.

A 1 ET factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit adversum Jabes Galaad. Dixerúntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi.

2 Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrûm oculos dextros, ponámque vos opprobrium in universo Israël.

3 Et dixerunt ad eum seniores Jabes: Concede nobis septem dies,ut mittamus nuntios ad universos terminos Israël: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

B 4 Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saülis, & locuti sunt verba hæc, audiente populo: & levavit omnis populus vocem suam, & flevit.

5 Et ecce Saül veniebat, sequens boves de agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.

6 Et insilivit Spiritus Domini in Saül, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor ejus nimis.

7 Et assumens utrúmque bovem, concidit in frusta, misítque in omnes terminos Israël per manum nuntiorum,dicens: Quicumque non exierit,& secutus fuerit Saül & Samuël, sic fiet bobus ejus. Invasit ergo timor Domini populum,& egressi sunt quasi vir unus.

8 Et recensuit eos in Bezech: fuerúntque

filiorum

filiorum Israël trecenta millia: virorum autem Juda triginta millia.

9 Et dixerunt nuntiis, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad: Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes: qui lætati sunt.

10 Et dixerunt: Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

D 11 Et factum est, cùm dies crastinus venisset, constituit Saül populum in tres partes, & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon usque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter.

12 Et ait populus ad Samuelem. * Quis est iste qui dixit: Saül num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos.

* Sup. 10.d.27

13 Et ait Saül: Non occidetur quisquam in die hac, quia fecit Dominus salutem in Israël.

14 Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innovemus ibi regnum.

15 Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saül coram Domino in Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saül, & cuncti viri Israël nimis.

CAPUT XII.

Samuel populi judicio probatus innocens, Israëlem ingratitudinis erga Deum arguit, datis è cælo signis dicta sua confirmat, hortaturque ut Domino adhæreant, non cessans pro ipsis orare.

A 1 Dixit autem Samuel ad universum Israël: Ecce audivi vocem vestram, juxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem.

2 Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porrò filii mei vobiscum sunt: itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce præsto sum.

3 * Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrùm bovem cujusquam tulerim, aut asinũ: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: & contemnam illud hodie, restituámque vobis.

* Eccli. 46.d.22

4 Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.

5 Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversùm vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.

6 Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Terra Ægypti.

B 7 Nunc ergo state, ut judicio contendam adversum vos coram Domino, de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris:

8 * Quo modo Jacob ingressus est in Ægyptum, & clamaverunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Ægypto: & collocavit eos in loco hoc.

* Gen. 46.a.2.

9 Qui obliti sunt Domini Dei sui, * & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt adversùm eos.

* Judic. 4.a.2.

10 Posteà autem clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & servivimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & serviemus tibi.

11 * Et misit Dominus Jerobaal & Badan, & Jephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter.

* Judic. 6.c.14.

C 12 Videntes autem quòd Naas rex filiorum Ammon venisset adversùm vos, dixistis mihi: * Nequaquam, sed rex imperabit nobis: Cùm Dominus Deus vester regnaret in vobis.

* Sup. 8. d.19.10 c.19.

13 Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14 Si timueritis Dominum, & servieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exasperaveritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15 Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.

16 Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17 Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, & dabit voces & pluvias: & scietis, & videbitis, quia grande malũ feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

D 18 Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die.

19 Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum ut non moriamur. Addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20 Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis universum malum hoc, verumtamen nolite recedere à tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.

21 Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

22 Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia juravit Dominus facere vos sibi populum.

23 Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.

24 Igitur timete Dominum, & servite ei in veritate, & ex toto corde vestro. Vidistis enim magnifica quæ in vobis gesserit.

25 Quòd si perseveraveritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

CAPUT XIII.

Victi à Saüle Philisthæi maximo apparatu adversùs Israëlẽ armantur, territi Hebræi in antris latitant: & Saül quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocaustum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philisthinorum ut Israëlitæ armis spoliarentur.

A 1 Filius unius anni erat Saül cùm regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israël.

2 Et elegit sibi Saül tria millia de Israël: & erant cum Saül duo millia in Machmas:

& in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin. Porrò cæterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

3 Et percussit Jonathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cùm audissent Philisthiim, Saül cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.

4 Et universus Israël audivit hujuscemodi famam: Percussit Saül stationem Philisthinorum: & erexit se Israël adversùs Philisthiim. Clamavit ergo populus post Saül in Galgala.

5 Et Philisthiim congregati sunt ad præliandum contra Israël, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

B 6 Quod cum vidissent viri Israël se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis.

7 Hebræi autem transierunt Jordanem in Terram Gad & Galaad. Cúmque adhuc esset Saül in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum:

8 Et expectavit septem diebus juxta placitum Samuëlis, & non venit Samuël in Galgala, dilapsúsque est populus ab eo.

9 Ait ergo Saül: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit holocaustum.

10 Cúmque complesset offerens holocaustum, ecce Samuël veniebat: & egressus est Saül obviam ei, ut salutaret eum.

11 Locutúsque est ad eum Samuël: Quid fecisti? Respondit Saül: Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras juxta placitos dies, porrò Philisthiim congregati fuerant in Machmas,

C 12 Dixi: Nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.

13 Dixitque Samuël ad Saül: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quòd si non fecisses, jam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum.

14 Sed nequaquam regnum tuum ultrà consurget. * Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum: & præcepit ei Dominus ut esset dux super populum suum: eò quòd non servaveris quæ præcepit Dominus.

* Act. 13. d. 22

15 Surrexit autem Samuël, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saül obviam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recensuit Saül populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.

16 Et Saül & Jonathas filius ejus, populúsque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin, porrò Philisthiim consederant in Machmas.

D 17 Et egressi sunt ad prædandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Sual.

18 Porrò alius ingrediebatur per viam Beth Horon. Tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum.

19 Porrò faber ferrarius non inveniebatur in omni Terra Israël. Caverant enim Philisthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.

20 descendebat ergo omnis Israël ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim, & sarculum.

21 Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium, usque ad stimulum corrigendum.

22 Cumque venisset dies prælii, non est inventus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saül & Jonatha, excepto Saül & Jonatha filio ejus.

23 Egressa est autem statio Philisthiim, ut transcenderet in Machmas.

CAPUT XIV.

Jonathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthaos dispersit; verùm post victoriam, melle gustato, contra patris prohibitionem quam ignorabat, populi auxilio vix mortem evasit.

A 1 ET accidit quadam die ut diceret Jonathas filius Saül ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

* Sup. 4 d. 21.

2 Porrò Saül morabatur in extrema parte Gabaa, sub Malogranato, quæ erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

3 Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees, * qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Jonathas.

* Sup. 4. d. 21.

4 Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Jonathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petræ ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc & inde prærupti, nomen uni Boses, & nomen alteri Sene:

5 Unus scopulus prominens ad Aquilonem ex adverso Machmas, & alter ad Meridiem contra Gabaa.

B 6 Dixit autem Jonathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare, vel in multis, vel in paucis.

7 Dixítque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum ubicumque volueris.

8 Et ait Jonathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cúmque apparuerimus eis,

9 Si taliter locuti fuerint ad nos, manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10 Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris; hoc erit nobis signum.

11 Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixerúntque Philisthiim. En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

12 Et locuti sunt viri de statione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixerúntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: * tradidit enim Dominus eos in manus Israël.

* 1. Mac. 4. d. 10.

13 Ascendit autem Jonathas manibus & pedibus reptans, & armiger ejus post eum. Itaque alii cadebant ante Jonatham: alios armiger ejus interficiebat sequens eum.

C

14 Et facta est plaga prima, qua percussit Jonathas & armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.

15 Et factum est miraculum in castris, per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum à Deo.

16 Et respexerunt speculatores Saül, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illúcque diffugiens.

17 Et ait Saül populo, qui erat cum eo. Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cúmque requisissent, repertum est non adesse Jonatham, & armigerum ejus.

18 Et ait Saül ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israël.)

19 Cúmque loqueretur Saül ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebátque paulatim, & clariùs resonabat. Et ait Saül ad sacerdotem: Contrahe manum tuam.

20 Conclamavit ergo Saül, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt usque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, & cædes magna nimis.

D 21 Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderántque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israël, qui erant cum Saül & Jonatha.

22 Omnes quoque Israëlitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociaverunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saül, quasi decem millia virorum.

23 Et salvavit Dominus in die illa Israël. Pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24 Et viri Israël sociati sunt sibi in die illa: adjuravit autem Saül populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem:

25 Omnéque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26 Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullúsque applicuit manum ad os suum. Timebat enim populus juramentum.

27 Porrò Jonathas non audierat cùm adjuraret pater ejus populum: extendítque summitatem virgæ, quam habebat in manu & intinxit in favum mellis: & convertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi ejus.

28 Respondénsque unus de populo, ait: Jurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie, (defecerat autem populus.)

E 29 Dixítque Jonathas: Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto:

30 Quantò magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum, quam reperit? nónne major plaga facta fuisset in Philisthiim?

31 Percusserunt ergo in die illa Philisthæos à Machmis usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis:

32 Et versus ad prædam, tulit oves & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populus cum sanguine.

33 Nuntiaverunt autem Saüli dicentes, quòd populus peccasset Domino comedens cum sanguine. Qui ait: prævaricati estis: volvite ad me jam nunc saxum grande.

34 Et dixit Saül: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum, & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: & occiderunt ibi.

35 Ædificavit autem Saül altare Domino: tùncque primùm cœpit ædificare altare Domino.

F 36 Et dixit Saül: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos usque dum illucescat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixítque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum

37 Et consuluit Saül Dominum: Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israël? & non respondit ei in die illa.

38 Dixitque Saül: Applicate huc universos angulos populi, & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39 Vivit Dominus salvator Israël, quia si per Jonatham filium meum factum est, absque retractione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40 Et ait ad universum Israël: Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Respondítque populus ad Saül: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41 Et dixit Saül ad Dominum Deum Israël: Domine Deus Israël da indicium: quid est quòd non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo, est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus Jonathas & Saül, populus autem exivit.

42 Et ait Saül: Mittite sortem inter me, & inter Jonatham filium meum. Et captus est Jonathas.

43 Dixit autem Saül ad Jonatham: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.

44 Et ait Saül: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonatha.

G 45 Dixítque populus ad Saül: Ergóne Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo Populus Jonatham, ut non moreretur.

46 Recessítque Saül, nec persecutus est Philisthiim: porrò Philisthiim abierunt in loca sua.

47 Et Saül, confirmato regno super Israël, pugnabat per circuitum adversùm omnes inimicos ejus, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthæos: & quocumque se verteret, superabat.

48 Congregatóque exercitu, percussit Ama-

lec,& eruit Israël de manu vastatorum ejus.

49 Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jessui, & Melchisua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50 Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51 Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52 Erat autem bellum potens adversùm Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem,& aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

CAPUT XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reservans, inobedientia arguitur commendata obedientia, ideoque secundò reprobatus à regno rejicitur; interfectoque Agag, Saul reprobatus, à Samuel delugetur.

A 1 ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum ejus Israël: nunc ergo audi vocem Domini,

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalec Israëli, * quo modo restitit ei in via cùm ascenderet de Ægypto.

*Exod. 17. c. 8.

3 Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire universa ejus: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum,

4 Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda:

5 Cùmque venisset Saul usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

B 6 Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalec: ne fortè involvam te cum eo, tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israël, cùm ascenderent de Ægypto. Et recessit Cinæus de medio Amalec.

7 Percussitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ est è regione Ægypti.

8 Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9 Et pepercit Saul, & populus, Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt:

10 Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

C 11 Pœnitet me quòd constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contristatúsque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12 Cùmque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eò quòd venisset Saul in Carmelum,& erexisset sibi fornicem triumphalem, & reversus transisset, descendissétque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul,& Saul offerebat holocaustum Domino de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalec.

13 Et cùm venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

D 14 Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis,& armentorum, quam ego audio?

15 Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.

16 Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17 Et ait Samuel: Nónne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es: unxitque te Dominus in regem super Israël,

18 Et misit te Dominus in viam, & ait: Vade,& interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19 Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

E 20 Et ait Saul ad Samuëlem: Immò audivi vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21 Tulit autem de præda populus oves & boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22 Et ait Samuel: * Numquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini? MELIOR est enim obedientia quàm victimæ: & auscultare magis quàm offerre adipem arietum.

*Eccl. 4. d. 17. Ose. 6. b 6. c. 17 Mat 9. b. 13. 12. a. 7.

23 Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quòd abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis rex.

24 Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

F 25 Sed nunc porta, quæso, peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26 Et ait Samuel ad Saül: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus ne sis rex super Israël.

27 Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii ejus, quæ & scissa est.

28 Et ait ad eum Samuel: * Scidit Dominus regnum Israël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

* Inf. 28. c. 17

29 Porrò Triumphator in Israël non parcet,& pœnitudine non flectetur: neque enim homo est ut agat pœnitentiam.

30 At ille ait: Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israël, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

G 31 Reversus ergo Samuel secutus est Saulem: & adoravit Saül Dominum.

32 Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine separat amara mors?

33 Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34 Abiit autem Samuël in Ramatha: Saül verò ascendit in domum suam in Gabaa.

35 Et non vidit Samuel ultrà Saül usque ad diem mortis suæ: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd constituisset eum regem super Israël.

CAPUT XVI.

Reprobato Saul, David inter fratres minimus in regem ungitur: quo cithara psallente coram Saule agitato spiritu malo, ille leviùs habebat.

A 1 DIxitque Dominus ad Samuelem: Usquequò tu luges Saül, cùm ego projecerim eum ne regnet super Israël? Imple cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te ad Isai Bethlehemitem. providi enim in filiis ejus mihi regem.

2 Et ait Samuël: Quomodo vadam? audiet enim Saül, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua & dices: Ad immolandum Domino veni.

3 Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & unges quemcumque monstravero tibi.

4 Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, & admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus?

B 5 Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai & filios ejus, & vocavit eos ad sacrificium.

6 Cùmque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est christus ejus?

7 Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus: quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea quæ parent, * Dominus autem intuetur cor.

* Ps. 7. b. 10.

8 Et vocavit Isai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9 Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10 Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

C 11 Dixitque Samuel ad Isai: Numquid jam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus priùs quàm huc ille veniat.

12 Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie, & ait Dominus: Surge, unge eum, ipse est enim.

13 Tulit ergo Samuel cornu olei, * & unxit eum in medio fratrum ejus: & directus est Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps: surgénsque Samuel abiit in Ramatha.

* 2 Reg. 7. b. 8. Ps. 77. g. 70. 88. c. 21. Act. 7. f. 46. 13. d. 21. c. 36

14 Spiritus autem Domini recessit à Saül, & exagitabat eum spiritus nequam, à Dño.

15 Dixerúntque servi Saül ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16 Jubeat dominus noster, & servi tui qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leviùs feras.

17 Et ait Saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem benè psallentem, & adducite eum ad me.

D 18 Et respondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem, scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo.

19 Misit ergo Saül nuntios ad Isai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis.

20 Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hædum de capris unum, & misit per manum David filii sui Sauli.

21 Et venit David ad Saül, & stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est ejus armiger.

22 Misitque Saül ad Isai, dicens: Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.

23 Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saül, David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saül, & leviùs habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus.

CAPUT XVII.

Philisthæis contra Israëlem ad pugnam congregatis Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, sola funda David occidit, præcisúmque caput diffusis Philisthæis, ad Saulem tulit.

A 1 CONgregantes autem Philisthiim agmina sua prælium, convenerunt in Socho Judæ: & castrametati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Dommim.

2 Porrò Saül & filii Israël congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthiim.

3 Et Philisthiim stabant super montem ex parte hac, & Israël stabat supra montem ex altera parte: vallísque erat inter eos.

4 Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum, nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum & palmi:

5 Et cassis ærea super caput ejus, & lorica squamata induebatur, porrò pondus loricæ ejus quinque millia siclorum æris erat:

6 Et ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus tegebat humeros ejus.

7 Hastile autem hastæ ejus, erat quasi liciatorium texentium, ipsum autem ferrum hastæ ejus, sexcentos siclos habebat ferri: & armiger ejus antecedebat eum.

B 8 Stansque clamabat adversùm phalangas Israël, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Numquid ego non sum Philisthæus, & vos servi Saül? Eligite ex vobis virum, & descendat ad singulare certamen.

9 Si quiverit pugnare mecum, & percusserit me, erimus vobis servi: si autem ego prævaluero, & percussero eum, vos servi eritis, & servietis nobis.

10 Et aiebat Philisthæus: Ego exprobravi agminibus Israël hodie: Date mihi virum & ineat mecum singulare certamen.

11 Audiens autem Saül, & omnes Israëlitæ, sermones Philisthæi hujuscemodi, stupebant, & metuebant nimis.

12 David autem erat filius viri Ephrathæi, de quo * suprà dictum est, de Bethlehem Juda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saül senex, & grandævus inter viros.

* Sup. 16. a. 1.

13 Abierunt autem tres filii ejus majores post Saül in prælium: & nomina trium filiorum ejus qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, & secundus Abinadab, tertiúsque Samma.

14 David autem erat minimus. Tribus ergo majoribus secutis Saülem,

15 Abiit David, & reversus est à Saül, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16 Procedebat verò Philisthæus manè & vespere, & stabat quadraginta diebus.

17 Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentæ, & decem panes istos, & curre in castra ad fratres tuos.

C

18 Et decem formellas casei, has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordinati sunt, disce.

19 Saül autem, & illi, & omnes filii Israël in Valle terebinthi pugnabant adversùm Philisthiim.

20 Surrexit itaque David manè, & commendavit gregem custodi: & onustus abiit, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, & ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21 Direxerat enim aciem Israël, sed & Philisthiim ex adverso fuerant præparati.

22 Derelinquens ergo David vasa quæ attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locũ certaminis, & interrogabat si omnia rectè agerentur erga fratres suos.

23 Cùmque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de Geth, de castris Philisthinorum: & loquente eo hæc eadem verba audivit David.

24 Omnes autem Israëlitæ, cum vidissent virum, fugerunt à facie ejus, timentes eum valdè.

25 Et dixit unus quispiam de Israël: Num vidistis virum hunc qui ascendit? ad exprobrandum enim Israëli ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei, & domum patris ejus faciet absque tributo in Israël.

D

26 Et ait David ad viros qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthæum hunc & tulerit opprobrium Israël? quis enim est hic Philisthæus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27 Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percusserit eum.

28 Quod cùm audisset Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, & ait: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti.

29 Et dixit David: Quid feci? nunquid non verbum est?

30 Et declinavit paululùm ab eo ad alium: dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut priùs.

31 Audita sunt autem verba, quæ locutus est David, & annuntiata in conspectu Saül.

32 Ad quem cùm fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cujusquam in eo: ego servus tuus vadam, & pugnabo adversùs Philisthæum.

E

33 Et ait Saül ad David: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversùs eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

34 Dixítque David ad Saül: * Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis:

* Eccli. 47. a. 3.

35 Et persequebar eos, & percutiebam, eruebámque de ore eorum: & illi consurgebant adversùm me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebámque eos.

36 Nam & leonem & ursum interfeci ego servus tuus: erit igitur Philisthæus hic incircuncisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37 Et ait David: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthæi hujus. Dixit autem Saül ad David: Vade, & Dominus tecum sit.

38 Et induit Saül David vestimentis suis, & imposuit galeam æream super caput ejus, & vestivit eum lorica.

39 Accinctus ergo David gladio ejus super vestem suam, cœpit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saül: Non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40 Et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus, & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit: & processit adversùm Philisthæum.

F

41 Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans adversùm David, & armiger ejus ante eum.

42 Cúmque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens: rufus, & pulcher aspectu.

43 Et dixit Philisthæus ad David: Numquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis:

44 Dixitque ad David: Veni ad me & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestiis terræ.

45 Dixit autem David ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrasti

46 Hodie, & dabit te Dominus in manu mea, percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus cæli, & bestiis terræ: ut sciat omnis terra, quia est Deus in Israël.

47 Et noverit universa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras.

48 Cùm ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthæi.

G

49 Et misit manum suam in peram: tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam super terram.

* Eccli. 47. a. 4. 1 Machab. 4. d. 30.

50 Prævaluitque David adversùm Philisthæum in funda & lapide, percussumque Philisthæum interfecit. Cúmque gladium non haberet in manu David,

51 Cucurrit,& stetit super Philisthæum,& tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina sua:& interfecit eum præciditque caput ejus. Videntes autem Philisthiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52 Et consurgentes viri Israël & Juda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos usque dum venirent in vallem, & usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via Saraïm, & usque ad Geth, & usque ad Accaron.

53 Et revertentes filii Israël postquam persecuti fuerant Philisthæos, invaserunt castra eorum.

54 Assumens autem David caput Philisthæi, attulit illud in Jerusalem: arma verò ejus posuit in tabernaculo suo.

55 Eo autem tempore,quo viderat Saül David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militiæ: de qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi.

56 Et ait rex:Interroga tu, cujus filius sit iste puer.

57 Cúmque regressus esset David, percusso Philisthæo,tulit eum Abner:& introduxit coram Saüle, caput Philisthæi habentem in manu.

58 Et ait ad eum Saül: De qua progenie es,ô adolescens? Dixítque David: Filius servi tui Isai Bethlehemitæ ego sum.

CAPUT XVIII.

Inito David cum Jonatha fœdere,Saül audita sui & David comparatione,pessimè illum odit,unde malo spiritu agitatus nititur David configere; & Merob filiam,quam erat Davidi pollicitus,tradit alteri; Michol verò juniorem callidè mediantibus centum præputiis Philisthæorum despondet David in uxorem.

A 1 ET factum est cùm complevisset loqui ad Saül.Anima Jonathæ conglutinata est animæ David,& dilexit eum Jonathas quasi animam suam.

2 Tulitque eum Saül in die illa, & non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui.

3 Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4 Nam expoliavit se Jonathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua, usque ad gladium & arcum suum,& usque ad balteum.

B 5 Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumque misisset eum Saül, & prudenter se agebat: posuítque eum Saül super viros belli, & acceptus erat in oculis universi populi, maximéque in conspectu famulorum Saül.

6 Porrò cum reverteretur percusso Philisthæo David,egressæ sunt mulieres de universis urbibus Israël, cantantes, chorósque ducentes in occursum Saül regis in tympanis lætitiæ, & in sistris.

7 Et præcinebant mulieres ludentes atque dicentes:* Percussit Saül mille,& David decem millia.

* Infr. 21.b.11 Eccli. 47.a.7.

8 Iratus est autem Saül nimis,& displicuit in oculis ejus sermo iste:dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum?

C 9 Non rectis ergo oculis Saül aspiciebat David à die illa, & deinceps.

10 Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saül, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. Tenebátque Saül lanceam,

11 Et misit eam, putans quòd configere posset David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundò.

12 Et timuit Saül David,eò quòd Dominus esset cum eo, & à se recessisset.

D 13 Amovit ergo eum Saül à se,& fecit eum tribunum super mille viros:& egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

14 In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat,& Dominus erat cum eo.

15 Vidit itaque Saül quòd prudens esset nimis, & cœpit cavere eum.

16 Omnis autem Israël & Juda diligebat David: ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17 Dixítque Saül ad David: Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem:tantummodò esto vir fortis, & præliare bella Domini.Saül autem reputabat,dicens:Non sit manus mea in eum,sed sit super eum manus Philistinorum.

E 18 Ait autem David ad Saül: Quis ego sum, aut quæ est vita mea,aut cognatio patris mei in Israël, ut fiam gener regis?

19 Factum est autem tempus, cùm deberet dari Merob filia Saül David,data est Hadrieli Molathitæ uxor.

20 Dilexit autem David Michol filia Saül altera.Et nuntiatum est Saül,& placuit ei.

21 Dixítque Saül: Dabo eam illi,ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saül ad David:In duabus rebus gener meus eris hodie.

22 Et mandavit Saül servis suis:Loquimini ad David clam me dicentes:Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

F 23 Et locuti sunt servi Saül in auribus David omnia verba hæc. Et ait David:Num parùm videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis.

24 Et renuntiaverunt servi Saül, dicentes: Hujuscemodi verba locutus est David.

25 Dixit autem Saül: Sic loquimini ad David: Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saül cogitabat tradere David in manus Philistinorum.

26 Cúmque renuntiassent servi ejus David, verba quæ dixerat Saül,placuit sermo in oculis David,ut fieret gener regis.

G 27 Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant.Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia,& annumeravit ea regi, ut esset gener ejus.Dedit itaque Saül ei Michol filiam suam uxorem.

28 Et vidit Saül, & intellexit quòd Dominus esset cum David.Michol autem filia Saül diligebat eum.

29 Et Saül magis cœpit timere David: factúsque est Saül inimicus David cunctis diebus.

30 Et egressi sunt principes Philisthinorum: à principio autem egressionis eorum, prudentiùs se gerebat David, quàm omnes servi Saül, & celebre factum est nomen ejus nimis.

CAPUT XIX.

Saül David occidere volens,voce Jonathæ placatur:quem coram se citharizantem, iterùm transfigere tentat, & fugientem industria Michol in

Naioth apud Samuëlem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

A 1 LOcutus est autem Saül ad Jonathan filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porrò Jonathas filius Saül diligebat David valdè.

2 Et indicavit Jonathas David, dicens: Quærit Saül pater meus occidere te: quapropter observa te, quæso, manè, & manebis clàm, & absconderis.

3 Ego autem egrediens stabo juxta patrem meum, in agro ubicumque fueris: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcumque videro, nuntiabo tibi.

4 Locutus est ergo Jonathas de David bona ad Saül patrem suum: dixítque ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valdè.

5 Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum: & fecit Dominus salutem magnam universo Israëli: & vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa?

B 6 Quod cùm audisset Saül, placatus voce Jonathæ, juravit: Vivit Dominus, quia non occidetur.

7 Vocavit itaque Jonathas David, & indicavit ei omnia verba hæc: & introduxit Jonathas David ad Saül, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudiustertius.

8 Motum est autem rursùm bellum: & egressus David, pugnavit adversùm Philisthiim, percussítque eos plaga magna; & fugerunt à facie ejus.

9 Et factus est Spiritus Domini malus in Saül. Sedebat autem in domo sua & tenebat lanceam: porrò David psallebat manu sua.

10 Nisúsque est Saül configere David lancea in pariete, & declinavit David à facie Saül: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, & David fugit, & salvatus est nocte illa.

11 Misit ergo Saül satellites suos in domum David, ut custodirent eum & interficeretur manè. Quod cùm annuntiasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris:

C 12 Deposuit eum per fenestram. Porrò ille abiit & aufugit, atque salvatus est.

13 Tulit autem Michol statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis.

14 Misit autem Saül apparitores, qui raperent David: & responsum est quòd ægrotaret.

15 Rursúmque misit Saül nuntios ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur.

16 Cúmque venissent nuntii, inventum est simulachrum super lectum, & pellis caprarum ad caput ejus.

17 Dixítque Saül ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum ne fugeret? Et respondit Michol ad Saül: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te.

18 David autem fugiens, salvatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiavit ei omnia quæ fecerat sibi Saül: & abierunt ipse & Samuel, & morati sunt in Naioth.

D 19 Nuntiatum est autem Sauli à dicentibus: Ecce David in Naioth in Ramatha.

20 Misit ergo Saül lictores, ut raperent David: qui cùm vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi.

21 Quod cùm nuntiatum esset Sauli, misit & alios nuntios: prophetaverunt autem & illi. Et rursùm misit Saül tertios nuntios qui & ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia Saül,

22 Abiit etiam ipse in Ramatha, & venit usque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogavit, & dixit: In quo loco sunt Samuel & David? Dictúmque est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha.

23 Et abiit in Naioth in Ramatha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat usque dum veniret in Naioth in Ramatha.

24 Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum ceteris coram Samuële, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Unde & exivit proverbium: * Num & Saül inter prophetas?

* Sup. 10.c.12

CAPUT XX.

Jonathas post repetitum cum David fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur, illum tamen e manibus ejus trium sagittarum signo liberat.

A 1 FUgit autem David de Naioth, quæ est in Ramatha, veniénsque locutus est coram Jonatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?

2 Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum nisi priùs indicaverit mihi: hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodo? nequaquam erit istud.

3 Et juravit rursùm Davidi. Et ille ait: Scit profectò pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet: Nesciat hoc Jonathas, ne fortè tristetur. Quinimò vivit Dominus, & vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur.

4 Et ait Jonathas ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5 Dixit autem David ad Jonathan: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo juxta regem ad vescendum: dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiæ.

B 6 Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehem civitatem suam: quia victimæ solemnes ibi sunt universis contribulibus suis.

7 Si dixerit, Benè: pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia ejus.

8 Fac ergo misericordiam in servum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9 Et ait Jonathas: Absit hoc à te: neque enim fieri potest, ut si certè cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10 Respondítque David ad Jonathan: Quis renuntiabit mihi, si quid fortè responderit tibi pater tuus dure de me?

C 11 Et ait Jonathas ad David: Veni, & egrediamur foras in agrum. Cúmque exissent ambo in agrum,

12 Ait Jonathas ad David: Domine Deus Israël, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie: & aliquid boni fuerit super David, & non statim misero ad te, & notum tibi fecero,

13 Hæc faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversùm te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si verò mortuus fuero,

15 Non auferes misericordiam tuam à domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra: auferat Jonathan de domo sua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

16 Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David: & requisivit Dominus de manu inimicorum David.

D 17 Et addidit Jonathas dejerare David, eò quòd diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18 Dixitque ad eum Jonathas: Cras calendæ sunt, & requirêris:

19 Requiritur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, & venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, & sedebis juxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20 Et ego tres sagittas mittam juxta eum, & jaciam, quasi exercens me ad signum.

21 Mittam quoque & puerum, dicens ei: Vade, & affer mihi sagittas.

22 Si dixero puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23 De verbo autem quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te usque in sempiternum.

24 Absconditus est ergo David in agro, & venerunt calendæ, & sedit rex ad comedendum panem.

E 25 Cúmque sedisset rex super cathedram suam (secundùm consuetudinem) quæ erat juxta parietem, surrexit Jonathas, & sedit Abner ex latere Saül, vacuúsque apparuit locus David.

26 Et non est locutus Saül quidquam in die illa: cogitabat enim quòd fortè evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.

27 Cúmque illuxisset dies secunda post calendas, rursùs apparuit vacuus locus David. Dixitque Saül ad Jonathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad vescendum?

28 Respondítque Jonathas Saüli: Rogavit me obnixè, ut iret in Bethlehem.

29 Et ait: Dimitte me quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

F 30 Iratus autem Saül adversùm Jonathan, dixit ei: Fili mulieris virum ultrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai, in confusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ?

31 Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est.

32 Respondens autem Jonathas Saüli patri suo, ait: Quare morietur? quid fecit?

33 Et arripuit Saül lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Jonathas quòd definitum esset à patre suo, ut interficeret David.

34 Surrexit ergo Jonathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eò quòd confudisset eum pater suus.

35 Cúmque illuxisset manè, venit Jonathas in agrum juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36 Et ait ad puerum suum: Vade & affer mihi sagittas, quas ego jacio. Cúmque puer cucurrisset, jecit aliam sagittam trans puerum.

G 37 Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miserat Jonathas: & clamavit Jonathas post tergum pueri, & ait: Ecce ibi est sagitta porrò ultrà te.

38 Clamavitque iterùm Jonathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Jonathæ sagittas, & attulit ad Dominum suum.

39 Et quid ageretur, penitùs ignorabat: tantùmmodò enim Jonathas & David rem noverant.

40 Dedit ergo Jonathas arma sua puero, & dixit ei: Vade, & defer in civitatem.

41 Cúmque abiisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad Austrum, & cadens pronus in terram, adoravit tertiò: & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter David autem amplius.

42 Dixit ergo Jonathas ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me & te, & inter semen meum & semen tuum usque in sempiternum.

43 Et surrexit David, & abiit: sed & Jonathas ingressus est civitatem.

CAPUT XXI.

Profugus David in Nobe urbem sacerdotalem, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech præsente ibidem Doeg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

A 1 Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem: & obstupuit Achimelech, eò quòd venisset David. Et dixit ei: Quare tu solus & nullus est tecum?

2 Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem, propter quam missus es à me, & cujusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3 Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris.

4 Et respondens sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum: si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?

B 5 Et respondit David sacerdoti, & dixit ei: Equidem, si de mulieribus agitur: continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. Porrò via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

* Matt. 12.a.3.4. 6 * Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem, neque enim erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublati fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7 Erat autem ibi vir quidam de servis Saül, in die illa, intus in tabernaculo Domini: & nomen ejus Doëg Idumæus, potentissimus Pastorum Saül.

C 8 Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum: sermo enim regis urgebat.

9 Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle terebinthi, est involutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. Neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum.

10 Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saül: & venit ad Achis regem Geth:

D 11 Dixerúntque servi Achis ad eum cùm vidissent David: numquid non iste est David rex terræ? nonne huic cantabant per choros, dicentes: * Percussit Saül mille, & David decem millia?

* Sup. 18.b.7. Eccli. 47.a.7.

12 Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valdè à facie Achis regis Geth.

13 Et immutavit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluebántque salivæ ejus in barbam.

14 Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15 An desunt nobis furiosi, quòd introduxistis istum, ut fureret me præsente? hiccine ingredietur domum meam?

CAPUT XXII.

David cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, unde consilio Gad Prophetæ in terram Iuda revertitur. Saül verò omnes sacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad David confugit, per Doëg Idumæum jussit interimi.

A 1 Abiit ergo David inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, descenderunt ad eum illuc.

2 Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fuerúntque cum eo, quasi quadringenti viri.

3 Et profectus est David inde in Masphá, quæ est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4 Et reliquit eos ante faciem regis Moab: Manserúntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio.

5 Dixítque Gad propheta ad David: Noli manere in præsidio, proficiscere, & vade in Terram Juda. Et profectus est David: & venit in saltum Haret.

6 Et audivit Saül quòd apparuisset David, & viri qui erant cum eo. Saül autem cùm maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi ejus circumstarent eum,

B 7 Ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & universos vos faciet tribunos, & centuriones:

8 Quoniam conjurastis omnes adversùm me, & non est qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd suscitaverit filius meus servum meum adversùm me, insidiantem mihi usque hodie.

9 Respondens autem Doëg Idumæus, qui assistebat, & erat primus inter servos Saül: Vidi, inquit, filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10 Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthæi dedit illi.

11 Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui universi venerunt ad regem.

C 12 Et ait Saül ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Præstò sum Domine.

13 Dixítque ad eum Saül: Quare conjurastis adversùm me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Deum ut consurgeret adversùm me insidiator usque hodie permanens?

14 Respondénsque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua?

15 Num hodie cœpi pro eo consulere Deum? absit hoc à me: ne suspicetur rex adversùs servum suum rem hujuscemodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16 Dixítque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

D 17 Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: Convertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quòd fugisset, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18 Et ait rex ad Doëg: Convertere tu, & irrue in sacerdotes. Conversúsque Doëg Idumæus, irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illa, octoginta quinque viros vestitos ephod lineo.

19 Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovémque & asinum, & ovem in ore gladii.

20 Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21 Et annuntiavit ei quòd occidisset Saül sacerdotes Domini.

22 Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doëg Idumæus, proculdubiò annuntiaret Saüli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23 Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque servaberis.

CAPUT XXIII.

Cùm David Ceilam à Philisthæis liberasset, ne in manus Saül à viris Ceilæ traderetur, profugus in desertum Ziph proditur à Ziphæis: fœdere autem inter David & Ionatham renovato, Saül eum persequitur, sed propter subitam Philisthæorum irruptionem liberatur.

A 1 ET annuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2 Consuluit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philisthæos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, & percuties Philisthæos, & Ceilam salvabis.

3 Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hîc in Judæa consistentes timemus: quantò magis si ierimus in Ceilam adversùm agmina Philisthinorum?

4 Rursùm ergo David consuluit Dominum qui respondens, ait: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthæos in manu tua.

5 Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adversùm Philisthæos, & abegit jumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & salvavit David habitatores Ceilæ.

6 Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

B 7 Nuntiatum est autem Saüli quod venisset David in Ceilam: & ait Saül: Tradidit eum Deus in manus meas, conclusúsque est, introgressúsque urbem in qua portæ & seræ sunt.

8 Et præcepit Saül omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret David & viros ejus.

9 Quòd cùm David rescisset, quia præpararet ei Saül clàm malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.

10 Et ait David: Domine Deus Israël, audivit famam servus tuus, quòd disponat Saül venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me:

11 Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus? & si descendet Saül, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israël indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12 Dixítque David: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saül? Et dixit Dominus: Tradent.

13 Surrexit ergo David & viri ejus quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatúmque est Saüli quòd fugisset David de Ceila, & salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

14 Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansítque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco: quærebat eum tamen Saül cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus ejus.

C 15 Et vidit David quòd egressus esset Saül ut quæreret animam ejus. Porrò David erat in deserto Ziph in silva.

16 Et surrexit Jonathas filius Saül: & abiit ad David in silvam, & confortavit manus ejus in Deo, dixítque ei:

17 Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saül patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi secundus, sed & Saül pater meus scit hoc.

18 Percussit ergo uterque fœdus coram Domino: mansítque David in silva: Jonathas autem reversus est in domum suam.

19 * Ascenderunt autem Ziphæi ad Saül in Gabaa, dicentes: Nónne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvæ, in colle Hachila, quæ est ad dexteram deserti?

* Infr. 26.a.1.

20 Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21 Dixítque Saül: Benedicti vos à Domino, quia doluistis vicem meam.

D 22 Abite ergo, oro, & diligentiùs præparate, & curiosiùs agite, & considerate locum ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quòd callidè insidier ei.

23 Considerate & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam in terram se abstruserit perscrutabor eum in cunctis millibus Juda.

24 At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saül: David autem & viri ejus erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Jesimon.

25 Ivit ergo Saül & socii ejus ad quærendum eum: & nuntiatum est David, statímque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon, quod cùm audisset Saül, persecutus est David in deserto Maon.

26 Et ibat Saül ad latus montis ex parte una: David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porrò David desperabat se posse evadere à facie Saül: itaque Saül & viri ejus, in modum coronæ cingebant David & viros ejus, ut caperent eos.

27 Et nuntius venit ad Saül, dicens: Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram.

28 Reversus est ergo Saül desistens persequi David, & perrexit in occursum Philisthinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

CAPUT XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saül persequentis abscidit, & ne occideretur, ipsum liberavit: quare Saül culpam agnoscit, & sciens David regnaturum, suscepto ab ipso juramento de non exscindenda Saülis familia, ei reconciliatur.

A 1 ASCENDIT ergo David inde: & habitavit in locis tutissimis Engaddi.

2 Cúmque reversus esset Saül, postquam persecutus est Philisthæos, nuntiaverunt ei, dicentes: Ecce, David in deserto est Engaddi.

3 Assumens ergo Saül tria millia electorum virorum ex omni Israël, perrexit ad investigandum David & viros ejus, etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus perviæ sunt.

4 Et venit ad caulas ovium, quæ se offerebant vianti, erátque ibi spelunca quam ingressus est Saül, ut purgaret ventrem: porrò David & viri ejus in interiore parte speluncæ latebant.

5 Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul silenter.

B 6 Post hæc percussit cor suum David, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.

7 Dixítque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.

8 Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos ut consurgerent in Saul: porrò Saul exurgens de spelunca, pergebat cœpto itinere.

9 Surrexit autem & David post eum: & egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit.

10 Dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adversùm te?

11 Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia Christus Domini est.

C 12 Quin potiùs pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te, animadverte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animæ meæ ut auferas eam.

13 Judicet Dominus inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te.

14 Sicut & in proverbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15 Quem persequeris, rex Israël? quem persequeris? canem mortuum persequeris, & pulicem unum.

16 Sit Dominus judex, & judicet inter me & te: & videat, & judicet causam meam, D & eruat me de manu tua.

17 Cùm autem complesset David loquens sermones hujuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox hæc tua est fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, & flevit:

18 Dixítque ad David: Justior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19 Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20 Quis enim cùm invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21 Et nunc quia scio quòd certissimè regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israël:

22 Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23 Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: & David & viri ejus ascenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur: David Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, simul & Achinoam, Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

A 1 Mortuus* est autem Samuel, & congregatus est universus Israël, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgénsque David descendit in desertum Pharan.

* Inf. 28.a.3. Eccli. 46.d.23

2 Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erántque ei oves tria millia, & mille capræ: & accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

3 Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen uxoris ejus Abigail, erátque mulier illa prudentissima & speciosa: porrò vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb.

4 Cùm ergo audisset David in deserto quòd tonderet Nabal gregem suum,

5 Misit decem juvenes, & dixit eis: Ascendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & salutabitis eum ex nomine meo pacificè.

B 6 Et dicetis: Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcúmque habes sit pax.

7 Audivi quòd tonderent pastores tui, qui erant nobiscum in deserto: numquam eis molesti fuimus nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus, quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David.

9 Cúmque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & siluerunt.

10 Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos.

11 Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio unde sint?

12 Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, & reversi venerunt, & nuntiaverunt ei omnia verba quæ dixerat.

C 13 Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctúsque est & David ense suo: & secuti sunt David quasi quadringenti viri: porrò ducenti remanserunt ad sarcinas.

14 Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris suis, dicens: Ecce David misit nuntios de deserto, ut benedicerent domino nostro: & aversatus est eos.

15 Homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quidquam aliquando periit omni tempore, quo fuimus conversati cum eis in deserto:

16 Pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges.

17 Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversùm virum tuum, & adversùm domum tuam, & ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18 Festinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super asinos:

D 19 Dixítque pueris suis: præcedite me, ecce, ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit.

20 Cùm ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radices montis, David & viri ejus descendebant in occursum ejus: quibus & illa occurrit.

21 Et ait David: Verè frustrà servavi omnia quæ hujus erant in deserto, & non periit quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22 Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem,

23 Cùm autem vidisset Abigail David, festinavit, & descendit de asino, & procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram,

24 Et cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me sit, Domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25 Ne ponat, oro, Dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundùm nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, Domine mi, quos misisti.

E 26 Nunc ergo Domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit ne venires in sanguinem, & salvavit manum tuam tibi: nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt Domino meo malum.

27 Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi Domino meo: & da pueris qui sequuntur te Dominum meum.

28 Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi Domino meo domum fidelem, quia prælia Domini, Domine mi, tu præliaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ.

29 Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & quærens animam tuam, erit anima Domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ.

30 Cum ergo fecerit Dominus tibi Domino meo omnia quæ locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israël.

31 Non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis Domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cùm benefecerit Dominus Domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

F 32 Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israël, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum,

33 Et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu mea.

34 Alioquin vivit Dominus Deus Israël, qui prohibuit ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35 Suscepit ergo David de manu ejus omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36 Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque manè.

G 37 Diluculò autem cùm digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hæc, & emortuum est cor ejus intrinsecùs, & factus est quasi lapis.

38 Cùmque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.

39 Quod cùm audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, & servum suum custodivit a malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40 Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem.

41 Quæ consurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum Domini mei.

42 Et festinavit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedisequæ ejus, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor.

43 Sed & Achinoam accepit David de Jezraël: & fuit utraque uxor ejus.

44 Saul autem dedit Michol filiam suam, uxorem David, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

David iterum à Ziphæis apud Saül proditus; hastam & scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi securitatem pollicetur.

A 1 ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa dicentes: Ecce David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex adverso solitudinis. [* Sup. 23.c.19]

2 Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israël, ut quæreret David in deserto Ziph.

3 Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quòd venisset Saul post se in desertum,

4 Misit exploratores, & didicit quòd illuc venisset certissimè.

5 Et surrexit David clam, & venit ad locum ubi erat Saul: cùmque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,

6 Ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixítque Abisai: Ego descendam tecum.

7 Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio; & hastam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.

B 8 Dixítque Abisai ad David: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, & secundò opus non erit.

9 Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum, quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?

10 Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium descendens perierit.

11 Propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini. Nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput ejus & scyphum aquæ, & abeamus.

12 Tulit igitur David hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quisquam, qui videret & intelligeret, & evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13 Cúmque transisset David ex adverso, & stetisset in vertice montis de longè, & esset grande intervallum inter eos,

14 Clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nónne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?

C 15 Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israël? quare ergo non custodisti Dominum tuum regem? ingressus est enim unus de turba, ut interficeret regem, Dominum tuum.

16 Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis Dominum vestrum, Christum Domini. Nunc ergo vide ubi sit hasta regis, & ubi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.

17 Cognovit autem Saül vocem David, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, Domine mi rex.

18 Et ait: Quam ob causam Dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

19 Nunc ergo audi, oro, Domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversùm me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis.

20 Et nunc non effundatur sanguis meus D in terram coram Domino: quia egressus est rex Israël, ut quærat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

21 Et ait Saül: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultrà tibi malefaciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè egerim, & ignoraverim multa nimis.

22 Et respondens David, ait: Ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, & tollat eam,

23 Dominus autem retribuet unicuique secundùm justitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini.

24 Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni angustia.

25 Ait ergo Saül ad David: Benedictus tu fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam suam, & Saül reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David inconstantia Saulis fidere non ausus, apud Achis profugus, à quo urbem Siceleg obtinuit, quæ ex eo facta est in hereditatem regum Juda, unde plurimas ex Amalecitis & vicinis locis agebat prædas imponens regi Achis.

A 1 ET ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saül: nónne melius est ut fugiam, & salver in terra Philisthinorum, ut desperet Saül, cessétque me quærere in cunctis finibus Israël? fugiam ergo manus ejus.

2 Et surrexit David, & abiit ipse & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3 Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse & viri ejus; vir & domus ejus: & David, & duæ uxores ejus, Achinoam Iezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli: B

4 Et nuntiatum est Saüli quod fugisset David in Geth: & non addidit ultrà quærere eum.

5 Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?

6 Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc.

7 Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philisthinorum, quatuor mensium.

8 Et ascendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terrã Ægypti. C

9 Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem & virũ & mulierẽ: tolléntque oves, & boves, & asinos, & camelos, & vestes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

10 Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

11 Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne fortè loquantur adversum nos: Hæc fecit David, & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philisthinorum. D

12 Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israël: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philisthæi contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem Regi Achis. Saul occisis Magis, Pythonissam consulit, suscitari jubens Samuelem, à quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1 FActum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israël: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, & viri tui. A

2 Dixítque David ad Achis: Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3 * Samuel autem mortuus est, planxítque eum omnis Israël, & sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saül abstulit magos & ariolos de terra.

* Sup. 25. a 1. Eccli. 46. d. 13

4 Congregatíque sunt de Philisthiim, & venerunt, & castrametati sunt in Sunam: congregavit autem & Saül universum Israël, & venit in Gelboë.

5 Et vidit Saül castra Philisthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6 Consuluitque Dominum, & non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. B

7 Dixítque Saül servis suis: Quærite mihi mulierem habentem * pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor,

* Lev. 20. c. 27 Deut. 18. b. 11 Act 16. c. 16.

8 Mutavit ergo habitum suum, vestitúsque est aliis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo, venerúntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in pythone, & suscita mihi quem dixero tibi.

9 Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti

quanta fecerit Saül, & quomodò eraserit magos & ariolos de terra: quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar?

10 Et juravit ei Saül in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11 Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12 Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saül: quare imposuisti mihi? Tu es enim Saül.

13 Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saül: Deos vidi ascendentes de terra.

C 14 Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Qui ait: Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saül quòd Samuel esset, & inclinavit se super faciem suam in terra, & adoravit.

15 Dixit autem Samuel ad Saül: * Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saül: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversùm me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somnia: Vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam.

* Eccli. 45.d.13

16 Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & transierit ad æmulum tuum?

17 Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David:

18 Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris ejus in Amalec: Idcircò quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

D 19 Et dabit Dominus etiam Israël tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: sed & castra Israël tradet Dominus in manus Philisthiim.

20 Statímque Saül cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21 Ingressa est itaque mulier illa ad Saül, (conturbatus enim erat valdè) dixítque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meam in manu mea: & audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.

22 Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, & possis iter agere.

23 Qui renuit, & ait: Non comedam. Coëgerunt autem eum servi sui & mulier, & tandem audita voce eorum surrexit de terra, & sedit super lectum.

24 Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, & festinavit, & occidit eum: tollénsque farinam miscuit eam, & coxit azyma,

25 Et posuit ante Saül & ante servos ejus. Qui cùm comedissent, surrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philisthæis adversùs Israël proficiscens remittitur: quia metuebant principes ne in prælio fieret ipsis adversarius, jubeturque in Siceleg reverti.

A 1 Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed & Israël castrametatus est super fontem, qui erat in Jezrahel.

2 Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in centuriis & millibus: David autem & viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis.

3 Dixerúntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saül regis Israël, & est apud me multis diebus, vel annis, & non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc? B

4 * Irati sunt autem adversùs eum principes Philisthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis adversarius, cùm præliari cœperimus: quomodò enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

* 1. Par. 12.c.19

5 Nónne iste est David cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saül in millibus suis, & David in decem millibus suis?

6 Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introïtus tuus mecum est in castris, & non inveni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places. C

7 Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim.

8 Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid invenisti in me servo tuo, à die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9 Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei, sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium. D

10 Igitur consurge manè tu, & servi domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte surrexeritis, & cœperit dilucescere, pergite.

11 Surrexit itaque de nocte David ipse & viri ejus, ut proficiscerentur manè, & reverterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Absente cum suis David, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos David persequens occidit, recepta præda, quam singulis sociis ex æquo divisit, etiam iis qui ad sarcinas lassi remanserant.

A 1 Cùmque * venissent David & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni.

* 1. Par. 12.d.19 20.

2 Et captivas duxerant mulieres ex ea, à minimo usque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo.

3 Cùm ergo venissent David & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas,

4 Levaverunt David & populus qui erat cum eo voces suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ.

5 Siquidem & duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Achinoam Jezraelites, & Abigaïl uxor Nabal Carmeli.

6 Et contristatus est David valdè: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis & filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7 Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8 Et consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixítque ei Dominus: Persequere.

absque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

C 9 Abiit ergo David ipse, & sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt usque ad Torrentem Besor: & lassi quidam substiterunt.

10 Persecutus est autem David ipse, & quadringenti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant Torrentem Besor.

11 Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederúntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,

12 Sed & fragmen massæ caricarum, & duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cùm comedisset, reversus est spiritus ejus, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

D 13 Dixit itaque ei David: Cujus es tu? vel undè, & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecitæ, dereliquit autem me dominus meus, qui ægrotare cœpi nudiustertius.

14 Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg succendimus igni.

15 Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum istum. Et juravit ei David.

16 Qui cùm duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem pro cuncta præda, & spoliis quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de Terra Juda.

E 17 Et percussit eos David à vespere usque ad vesperam alterius diei, & non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant

18 Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores suas eruit.

19 Nec defuit quidquam à parvo usque ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de spoliis, & quæcumquæ rapuerant, omnia reduxit David.

20 Et tulit universos greges & armenta, & minavit ante faciem suam: dixerúntque: Hæc est præda David.

21 Venit autem David ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant David, & residere eos jusserat in torrente Besor: qui egressi sunt obviam David & populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacificè.

F 22 Respondénsque omnis vir pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de præda, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua & filii: quos cùm acceperint, recedant.

23 Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodivit nos, & dedit latrunculos qui eruperant adversùm nos, in manus nostras:

24 Nec audiet vos quisquam super sermone hoc. Æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter divident.

G 25 Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum, & quasi lex in Israël usque in diem hanc.

26 Venit ergo David in Siceleg, & misit dona de præda senioribus Juda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini:

27 His qui erant in Bethel, & qui in Ramoth, ad Meridiem, & qui in Jether,

28 Et qui in Aroër, & qui in Sephamoth, & qui in Esthamo,

29 Et qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30 Et qui in Arama, & qui in lacu Asan, & qui in Athach,

31 Et qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse & viri ejus.

CAPUT XXXI.

Saülis cum filiis in pugna cæsi corpus truncato capite in muro Bethsan suspenditur, armaque ejus in templo Astaroth: viri autem Jabes, ablatis Saul ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabes ea sepelierunt.

A 1 Philisthiim autem pugnabant adversùm Israël: & fugerunt viri Israël ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboë.

2 * Irrueruntque Philisthiim in Saül, & in filios ejus, & percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saül,

*1. Par. 10. a. 2. 3.

3 Totúmque pondus prælii versum est in Saül: & consecuti sunt eum viri sagittarii, & vulneratus est vehementer à sagittariis.

4 * Dixitque Saül ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimis terrore perterritus. Arripuit itaque Saül gladium, & irruit super eum.

*1. Par. 10. b. 4.

B 5 Quod cùm vidisset armiger ejus, videlicet quòd mortuus esset Saül, irruit etiam ipse super gladium suum, & mortuus est cum eo.

6 Mortuus est ergo Saül, & tres filii ejus, & armiger illius, & universi viri ejus in die illa pariter.

7 Videntes autem viri Israël, qui erant trans vallem, & trans Jordanem, quòd fugissent viri Israëlitæ, & quòd mortuus esset Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates suas, & fugerunt: venerúntque Philisthiim, & habitaverunt ibi.

C 8 Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, & invenerunt Saül & tres filios ejus jacentes in monte Gelboë.

9 Et præciderunt caput Saül, & spoliaverunt eum armis, & miserunt in Terram Philisthinorum per circuitum, & ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10 Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus verò ejus suspenderunt in muro Bethsan.

D 11 * Quod cùm audissent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fecerant Philisthiim Saül,

*2. Reg. 2. a. 4.

12 Surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saül, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan: veneruntque Jabes Galaad, & combusserunt ea ibi:

13 Et tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

LIBER

LIBER SECUNDUS SAMUELIS, QUEM NOS SECUNDUM REGUM DICIMUS.

CAPUT PRIMUM.

David occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum cæteris occisis, jejunans ac præcipiens ut filios Juda docerent arcum.

A 1 FACTUM est autem postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.

2 In die autem tertia, apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, & pulvere conspersus caput: & ut venit ad David, cecidit super faciem suam, & adoravit.

3 Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israël fugi.

4 Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.

5 Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul, & Jonathas filius ejus?

6 Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboë, & Saul incumbebat super hastam suam: porrò currus & equites appropinquabant ei,

B 7 Et conversus post tergum suum, vidénsque me vocavit. Cui cùm respondissem: Adsum:

8 Dixit mihi. Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum.

9 Et locutus est mihi: Sta super me, & interfice me: quoniam tenent me angustiæ, & adhuc tota anima mea in me est.

10 Stánsque super eum, occidi illum: sciebam enim, quòd vivere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te Dominum meum huc.

11 Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnésque viri qui erant cum eo,

12 Et planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam super Saul, & super Jonathan filium ejus, & super populum Domini, & super domum Israël, eò quòd corruissent gladio.

13 Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenæ Amalecitæ ego sum.

C 14 Et ait ad eum David: * Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres, Christum Domini?

* Psal. 104. b. 15.

15 Vocánsque David unum de pueris suis ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est.

16 Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversùm te, dicens: Ego interfeci Christum Dñi.

17 Planxit autem David planctum hujuscemodi super Saul, & super Jonathan filiũ ejus.

18 (Et præcepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in Libro justorum.) Et ait: Considera Israël, pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati.

D 19 Incluti, Israël, super montes tuos interfecti sunt: quo modo ceciderunt fortes?

20 Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis: ne fortè lætentur filiæ Philisthiim, ne exultent filiæ incircumcisorum.

21 Montes Gelboë, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

22 A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Jonathæ numquã rediit retrorsum, & gladius Saul non est reversus inanis.

23 Saul & Jonathas, amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24 Filiæ Israël super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro.

25 Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Jonathas in excelsis tuis occisus est?

26 Doleo super te frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27 Quomodo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

CAPUT II.

David Dei oraculo jussus ascendere in Hebron, ibi super Juda in regẽ unctus, viros Jabes Galaad ob Saulis sepulturam commendat: Isboseth verò in regem super Israël uncto, gravem peperit seditionem ac pugnam inter utramque domum.

1 IGitur post hæc cõsuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixítque David. Quò ascendam? Et respondit ei: In Hebron. A

2 Ascendit ergo David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezraëlites, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3 Sed & viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron.

4 * Venerúntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Juda. Et nuntiatum est David, quòd viri Jabes Galaad sepelissent Saul.

* 1 Reg. 31. f. 57.

5 Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixítque ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & sepelistis eum.

6 Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud. B

7 Confortentur manus vestræ, & estote filii fortitudinis: licet enim mortuus sit Dominus vester Saul, tamen me unxit domus Juda in regem sibi.

8 Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circumduxit eum per castra,

9 Regémque cõstituit super Galaad & super Gessuri, & super Jezraël, & super Ephraïm, & super Benjamin, & super Israël universum.

10 Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, cùm regnare cœpisset super Israël, & duobus annis regnavit: sola autem domus Juda sequebatur David.

11 Et fuit numerus dierum quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Juda septem annorum & sex mensium. C

12 Egressúsque est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filii Saul, de castris in Gabaon.

13 Porrò Joab filius Sarviæ, & pueri David egressi sunt, & occurrerunt eis juxta piscinam Gabaon. Et cum in unum convenissent, è regione sederunt: hi ex una parte piscinæ, & illi ex altera.

14 Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit Joab: Surgant.

15 Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filii Saül, & duodecim de pueris David.

D

16 Apprehensòque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatúmque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17 Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, à pueris David.

18 Erant autem ibi tres filii Sarviæ, Joab, & Abisai, & Asaël: porro Asaël cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis quæ morantur in silvis.

19 Persequebatur autem Asaël Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20 Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tune es Asaël? Qui respondit: Ego sum.

E

21 Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram, sive ad sinistram, & apprehende unum de adolescentibus, & tolle tibi spolia ejus. Noluit autem Asaël omittere quin urgeret eum.

22 Rursúmque locutus est Abner ad Asaël: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum.

23 Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asaël, & mortuus erat, subsistebant.

F

24 Persequentibus autem Joab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt usque ad Collem aquæ ductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon.

25 Congregatique sunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26 Et exclamavit Abner ad Joab & ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet? an ignoras, quòd periculosa sit desperatio? usquequò non dicis populo ut omittat persequi fratres suos?

27 Et ait Joab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus persequens fratrem suum.

G

28 Insonuit ergo Joab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israël, neque inière certamen.

29 Abner autem & viri ejus abierunt per campestria tota nocte illa: & transierunt Jordanem, & lustrata omni Beth horon, venerunt ad castra.

30 Porrò Joab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populum: & defuerunt de pueris David decem & novem viri, excepto Asaële.

31 Servi autem David percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt.

32 Tulerúntque Asaël, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner reprehensus ob concubinam iratus regi Isboseth fœdus init cum David, & reducta Michol, dum congregaret Israëlitas ad David, occiditur à Joab, cui David iratus amare deflet Abner.

A

1 FActa est ergo longa concertatio inter domum Saül, & inter domum David: David proficiscens, & semper seipso robustior: domus autem Saül decrescens quotidie.

2 * Natique sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraëlitide.

*1. Par. 3. a. 1.

3 Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalom, filius Maacha filiæ Tholmai regis Gessur:

4 Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5 Sextus quoque Jethraam, de Egla uxore David. Hi nati sunt David in Hebron.

6 Cum ergo esset prælium inter domum Saul & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saül.

B

7 Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aia. Dixitque Isboseth ad Abner.

8 Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum adversùm Judam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saül patris tui, & super fratres & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9 Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo juravit Dominus David, sic faciam cum eo,

10 Ut transferatur regnum de domo Saül, & elevetur thronus David super Israël, & super Judam, à Dan usque Bersabee.

11 Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum.

12 Misit ergo Abner nuntios ad David pro se dicentes: Cujus est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te universum Israël.

13 Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: sed unam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saül: & sic venies, & videbis me.

C

14 Misit autem David nuntios ad Isboseth filium Saul, dicens: * Redde uxorem meam Michol quam despondi mihi centum præputiis Philisthiim.

*1. Reg. 18. f. 27

15 Misit ergo Isboseth, & tulit eam à viro suo Phaltiel filio Lais.

16 Sequebatúrque eam vir suus, plorans usque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reversus est.

17 Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israël dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis David ut regnaret super vos.

18 Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David servabo populum meum Israël de manu Philisthiim, & omnium inimicorum ejus.

D

19 Locutus est autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia quæ placuerant Israëli & universo Benjamin.

20 Venitque ad David in Hebron cum

viginti viris: & fecit David Abner, & viris ejus qui venerant cum eo, convivium.

21 Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem, omnem Israël, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cùm ergo deduxisset David Abner, & ille isset in pace,

22 Statim pueri David & Joab venerunt, cæsis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace.

23 Et Joab, & omnis exercitus qui erat cum eo, posteà venerunt: nuntiatum est itaque Joab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad Regē, & dimisit eum, & abiit in pace.

E 24 Et ingressus est Joab ad regem, & ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, & abiit & recessit?

25 Ignorans Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuum & introitum tuum, & nosset omnia quæ agis?

26 Egressus itaque Joab à David, misit nuntios post Abner, & reduxit eum à cisterna Sira, ignorante David.

27 Cumque rediisset* Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei, in dolo: & percussit illum ibi in inguine, & mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus.

*3. Reg. 2. a. 5.

28 Quod cùm audisset David rem jam gestam ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Dominum usque in sempiternum, à sanguine Abner filii Ner;

F 29 Et veniat super caput Joab, & super omnem domum patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens gladio, & indigens pane.

30 Igitur Joab & Abisai frater ejus interfecerunt Abner, eò quòd occidisset Asaël fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31 Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner, porrò rex David sequebatur feretrum.

32 Cúmque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner: flevit autem & omnis populus.

33 Plangénsque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

34 Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminánsque omnis populus flevit super eum.

G 35 Cúmque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.

36 Omnísque populus audivit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

37 Et cognovit omne vulgus & universus Israël in die illa, quoniam non actum fuisset à rege ut occideretur Abner filius Ner.

38 Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israël?

39 Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porrò viri isti filii Sarviæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam suam.

CAPUT IV.

Baana & Rechab militum præfecti caput Isboseth quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede jussit interimi.

A 1 AUdivit autem Isboseth filius Saul, quòd cecidisset Abner in Hebron: & dissolutæ sunt manus ejus, omnísque Israël perturbatus est.

2 Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: siquidem & Beroth reputata est in Benjamin.

3 Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fuerúntque ibi advenæ usque ad tempus illud.

B 4 Erat autem Jonathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonatha ex Jezraël, tollens itaque eum nutrix sua fugit: cúmque festinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuítque vocabulum Miphiboseth.

5 Venientes igitur filii Remmon Berothitæ Rechab & Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6 Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt.

C 7 Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: sublatóque capite ejus, abierunt per viam deserti tota nocte,

8 Et attulerunt caput Isboseth ad David in Hebron: dixerúntque ad regem: Ecce caput Isboseth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de semine ejus.

D 9 Respondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia:

10 * Quoniam eum, qui annuntiaverat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio.

*Sup. 1. 14.

11 Quantò magis nunc, cùm homines impii interfecerunt virum innoxium, in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem ejus de manu vestra, & auferam vos de terra?

12 Præcepit itaque David pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentésque manus & pedes eorum suspenderunt eos super piscinā in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus super totum Israel, pulsis Iebusæis arcem Sion cepit; ubi extructa domo habitavit; alias superinducens uxores, filiosque procreans, & Philisthæos bis prosternens.

A 1 ET venerunt universæ tribus Israël ad David in Hebron, dicentes: * Ecce nos, os tuum & caro tua sumus.

*1. Par. 11. a. 1.

2 Sed & heri & nudiustertius, cùm esset Saul rex super nos, tu eras educens & redu-

cens Israël: dixit autem Dominus ad te: tu pasces populum meum Israël, & tu eris dux super Israël:

3 Venerunt quoque & seniores Israël ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: unxerúntque David in regem super Israël.

*3.Reg. 2.b.11. 4 Filius triginta annorum erat David, cùm regnare cœpisset, * & quadraginta annis regnavit.

5 In Hebron regnavit super Judam septem annis & sex mensibus: in Jerusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israël & Judam.

6 Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Jerusalem, ad Jebusæum habitatorem terræ: dictúmque est David ab eis: Non ingredieris huc nisi abstuleris cæcos & claudos dicentes: Nõ ingredietur David huc.

B 7 Cepit autem David arcem Sion, hæc est civitas David.

8 Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Jebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam David. Idcircò dicitur in proverbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.

9 Habitavit autem David in arce, & vocavit eam, Civitatem David: & ædificavit per gyrum a Mello & intrinsecus.

10 Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.

*1.Par. 14.a.1. 11 * Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificésque lapidum ad parietes: & ædificaverunt domum David.

C 12 Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israël, & quoniam exaltasset regnum ejus super populum suum Israël.

*1.Par. 3.a.1.2 13 * Accepit ergo David adhuc concubinas & uxores de Jerusalem, postquam venerat de Hebron: natique sunt David & alii filii, & filiæ:

14 Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Jerusalem, Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon,

15 Et Jebahar, & Elisua, & Nepheg,

16 Et Japhia, & Elisama, & Elioda, & Eliphaleth.

17 Audierunt ergo Philisthiim quòd unxissent David in regem super Israël: & ascenderunt universi ut quærerent David: quod cùm audisset David, descendit in præsidium.

*1.Par. 14.b.9. 10. 18 * Philisthiim autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim.

19 Et consuluit David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David: Ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.

D 20 * Venit ergo David in Baal Pharasim: & percussit eos ibi, & dixit: Divisit Dominus inimicos meos coram me sicut dividuntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim.

*Isa.28 21.

21 Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quæ tulit David, & viri ejus.

22 Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascenderent, & diffusi sunt in Valle Raphaim.

23 Consuluit autem David Dominum: Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum.

24 Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim.

25 Fecit itaque David sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthiim de Gabaa, usque dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza a Domino occisus est, quo. illam attigisset; quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum vero in Jerusalem reducens, & ante eam saltans, a Michol uxore ridetur: in cujus pœnam numquam illa deinceps peperit

A 1 CONgregavit autem rursum David omnes electos ex Israël triginta millia.

*1.Par. 13.a.1.5. 2 * Surrexitque David, & abiit, & universus populus qui erat cum eo de viris Juda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in Cherubim super eam.

3 Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tulerúntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filii Abinadab, minabant plaustrum novum.

*1.Reg. 7.a.1. 4 * Cúmque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei, Ahio præcedebat arcam.

5 David autem & omnis Israël ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & lyris & tympanis & sistris & cymbalis.

6 Postquam autem venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manus ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, & declinaverunt eam.

B 7 Iratúsque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi juxta arcam Dei.

*1.Par. 13.b.11 8 * Contristatus est autem David, eò quòd percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Ozæ, usque in diem hanc.

9 Et extimuit David Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini?

10 Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David: sed divertit eam in domum Obededom Gethæi.

11 Et habitavit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obededom & omnem domum ejus.

*1.Par. 15.d.25 12 Nuntiatúmque est regi David quòd benedixisset Dominus Obededom, & omnia ejus, propter arcam Dei. * Abiit ergo David, & adduxit arcam Dei de domo Obededom in civitatem David cum gaudio: & erant cum David septem chori, & victima vituli.

*1.Par. 15.d.26 13 * Cúmque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem & arietem,

C 14 Et David saltabat totis viribus ante Dominum; porrò David erat accinctus ephod lineo.

15 Et David & omnis domus Israël ducebant arcam testamenti Domini, in jubilo, & in clangore buccinæ.

16 Cúmque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo,

17 Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei David & obtulit David holocausta, & pacifica coram Domino.

D

18 Cùmque complesset offerens holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

19 Et partitus est universæ multitudini Israël, tam viro quàm mulieri, singulis collyridam panis unam, & assaturam bubulæ carnis unam, & similam frixam oleo: & abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20 Reversúsque est David ut benediceret domui suæ, & egressa Michol filia Saul in occursum David, ait: Quàm gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur unus de scurris.

21 Dixitque David ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus, & præcepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israël,

22 Et ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23 Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius usque in diem mortis suæ.

CAPUT VII.

David proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primum collaudatur, postmodum jubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam ædificaturus, unde Domino gratias agit.

A

1 Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis,

2 Dixit ad Nathan prophetam: * Vidésne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium?

*1.Par. 17.a.1.

3 Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est.

4 Factum est autem in illa nocte; & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

5 Vade, & loquere ad servum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum?

6 Neque enim habitavi in domo ex die illa qua eduxi filios Israël de Terra Ægypti, usque in diem hanc; sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7 Per cuncta loca, quæ transivi cum omnibus filiis Israël, numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus Israël, cui præcepi, ut pasceret populum meum Israël dicens: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

B

8 Et nunc hæc dices servo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: * Ego tuli te de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israël:

*1.Reg. 16.c. 11.13. Psal.77 g.70.

9 Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, & interfeci universos inimicos tuos à facie tua fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui sunt in terra.

10 Et ponam locum populo meo Israël, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur ampliùs; nec addent filii iniquitatis, ut affligant eum sicut priùs,

11 Ex die qua constitui judices super populum meum Israël, & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis; prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus.

12 * Cùmque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus.

*3.Reg. 8.b.19.

13 * Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum.

*3.Reg. 5.a.5.

14 * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium; qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.

*1.Par. 22.b.10 Heb.1.b.5.

15 * Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saul, quem amovi à facie mea.

*Ps 88.a 4 c. 35 37.

16 Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in æternum ante faciem tuam, & * thronus tuus erit firmus jugiter.

C

*Heb. 1.a.5.8.

17 Secundùm omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

18 Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucúsque?

19 Sed & hoc parvum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus.

20 Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum Domine Deus.

21 Propter verbum tuum, & secundùm cor tuum fecisti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres servo tuo.

22 Idcircò magnificatus es Domine Deus: quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quæ audivimus auribus nostris.

D

23 Quæ est autem, ut populus tuus Israël, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia super terram, à facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentem & Deum ejus.

24 Firmasti enim tibi populum tuum Israël in populum sempiternum: & tu Domine Deus, factus es eis in Deum.

25 Nunc ergo Domine Deus, verbum, quod locutus es super servum tuum, & super domum ejus, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es,

26 Ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum Deus super Israël. Et domus servi tui David erit stabilita coram Domino.

27 Quia tu Domine exercituum Deus Israël revelasti aurem servi tui, dicens: domum ædificabo tibi: proptereà invenit servus tuus cor suum, ut oraret te oratione hac.

28 Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona hæc.

29 Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternũ corã te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAPUT VIII.

Victoria varia David, qui multos facit tributarios quibus solebant Israelitæ pendere tributa: congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezer devicto, à quo multa spolia David abstulit: officiarii quos habebat David recensentur.

1 Factum est autem post hæc, percussit David Philisthiim, & humiliavit eos,

1.Par 18.1. * & tulit David Frenum tributi de manu Philisthiim.

2 Et percussit Moab,& mensus est eos funiculo, coæquans terræ: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, & unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

3 Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphraten.

B 4 Et captis David ex parte ejus mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales curruum; dereliquit autem ex eis centum currus.

5 Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Adarezer regi Soba; & percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6 Et posuit David præsidium in Syria Damasci; factaque est Syria David serviens sub tributo; servavitque Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

7 Et tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer, & detulit ea in Jerusalem.

8 Et de Bete & de Beroth, civitatibus Adarezer tulit rex David æs multum nimis.

9 Audivit autem Thou rex Emath, quòd percussisset David omne robur Adarezer,

C 10 Et misit Thou Joram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans,& gratias ageret, eò quòd expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, & in manu ejus erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa ærea:

11 Quæ & ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento & auro, quæ sanctificaverat de universis gentibus quas subegerat,

12 De Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthiim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filii Rohob regis Soba.

13 Fecit quoque sibi David nomen. cùm reverteretur capta Syria in Valle Salinarum cæsis decem & octo millibus:

D 14 Et posuit in Idumæa custodes, statuítque præsidium: & facta est universa Idumæa serviens David, & servavit Dominus David in omnibus ad quæcumque profectus est.

15 Et regnavit David super omnem Israël: faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo.

16 Joab autem filius Sarviæ erat super exercitum: porrò Josaphat filius Ahilud erat à commentariis:

17 Et Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes; & Saraïas, scriba:

18 Banaïas autem filius Joïadæ, super Cerethi & Phelethi; filii autem David sacerdotes erant.

CAPUT IX.

Quantùm pietatis exhibuerit David Miphiboseth filio Jonathæ claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac servis suis, Miphiboseth ad Mensam David recepto.

A 1 ET dixit David. Putásne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Jonathan?

2 Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei: Túne es Siba? & ille respondit: Ego sum servus tuus:

3 Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Jonathæ, debilis pedibus,

4 Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, ecce, ait, in domo est Machir filii Ammiel in Lodabar. B

5 Misit ergo rex David, & tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar.

6 Cùm autem venisset Miphiboseth filius Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciē suam,& adoravit. Dixitque David: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7 Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Jonathan patrem tuum: & restituam tibi omnes agros Saul patris tui,& tu comedes panem in mensa mea semper.

8 Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? C

9 Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, & dixit ei: Omnia quæcumque fuerunt Saul, & universam domum ejus, dedi filio domini tui.

10 Operare igitur ei terram tu & filii tui, & servi tui: & inferes filio domini tui cibos ut alatur: Miphiboseth autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibæ quindecim filii, & viginti servi.

11 Dixitque Siba ad regem: sicut jussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus:& Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis. D

12 Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha; omnis verò cognatio domus Sibæ serviebat Miphiboseth.

13 Porrò Miphiboseth habitabat in Jerusalem; quia de mensa regis jugiter vescebatur: & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam servis David injuriam, quos ad consolandum del Patris morte miserat, contractis quinque regum Syriæ copiis, adversus Davidem ab eo profligatur semel ac iterum.

1 FActum est autem post hæc, ut moreretur rex filiorum Ammon, & regnavit Hanon filius ejus pro eo. A

2 Dixitque David: * Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David consolans eum per servos suos super patris interitu: Cùm autem venissent servi David in terram filiorum Ammon, *1 Par. 19.2.*

3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores,& non ideò ut investigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, misit David servos suos ad te?

4 Tulit itaque Hanon servos David, rasítque dimidiam partem barbæ eorum,& præscidit vestes eorum medias usque ad nates, & dimisit eos.

5 Quod cùm nuntiatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valde,& mandavit eis David: Manete in Jericho, donec crescat barba vestra, & tunc revertimini. B

6 Videntes autem filii Ammon quòd injuriam fecissent David, miserunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Istob duodecim millia virorum.

7 Quòd cùm audisset David, misit Joab & omnem exercitum bellatorum.

8 Egressi sunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Maacha seorsùm erant in campo.

9 Videns igitur Joab quòd præparatum esset adversùm se prælium, & ex adverso & post tergum, elegit ex omnibus electis Israël, & instruxit aciem contra Syrum:

C 10 Reliquam autem partem populi tradidit Abisaï fratri suo, qui direxit aciem adversùs filios Ammon.

11 Et ait Joab: Si prævaluerint adversùm me Syri, eris mihi in adjutorium: si autem filii Ammon prævaluerint adversùm te, auxiliabor tibi.

12 Esto vir fortis, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.

13 Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerunt à facie ejus.

14 Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisaï, & ingressi sunt civitatem: reversúsque est Joab à filiis Ammon, & venit Jerusalem.

D 15 Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israël, congregati sunt pariter.

16 Misitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluvium, & eduxit eorum exercitum: Sobach autem, magister militiæ Adarezer, erat princeps eorum.

17 Quod cùm nuntiatum esset David, contraxit omnem Israëlem, & transivit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverso David, & pugnaverunt contra eum.

18 Fugerúntque Syri à facie Israël, & occidit David de Syris septingentos currus, & quadringenta millia equitum: & Sobach principem militiæ percussit: qui statim mortuus est.

19 Videntes autem universi reges, qui erant in præsidio Adarezer, se victos esse ab Israël, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël, & servierunt eis, timuerúntque Syri auxilium præbere ultrà filiis Ammon.

CAPUT XI.

Dum Joab obsidet Rabba civitatem Ammonitarum, David domi residens adulterio Bethsabee adjunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriæ, acceptáque illa in uxorem, & nato ex ea filio Dominum commovit ad iram.

A 1 Factum est autem, * vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Joab, & servos suos cum eo, & universum Israël, & vastaverunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: David autem remansit in Jerusalem.

*1. Par. 20. 1.

2 Dum hæc agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valdè.

3 Misit ergo rex, & requisivit quæ esset mulier. Nuntiatúmque est ei quòd ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.

4 Missis itaque David nuntiis, tulit eam, quæ cùm ingressa esset ad illum, dormivit cum ea, * statimque sanctificata est ab immunditia sua:

* Lev. 15. 18.

5 Et reversa est in domum suam concepto fœtu. Mitténsque nuntiavit David, & ait: Concepi.

6 Misit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Misitque Joab Uriam ad David.

B 7 Et venit Urias ad David. Quæsivítque David quàm rectè ageret Joab & populus, & quomodo administraretur bellum.

8 Et dixit David ad Uriam. Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutúsque est eum cibus regius.

9 Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis servis Domini sui, & non descendit ad domum suam.

10 Nuntiatúmque est David à dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11 Et ait Urias ad David: Arca Dei & Israël & Juda habitant in papilionibus, & Dominus meus Joab, & servi Domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam, & bibam, & dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, & per salutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12 Ait ergo David ad Uriam: Mane hîc etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit Urias in Jerusalem in die illa & altera:

13 Et vocavit eum David ut comederet coram se, & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis Domini sui, & in domum suam non descendit.

C 14 Factum est ergo manè, & scripsit David epistolam ad Joab: misitque per manum Uriæ,

15 Scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium: & derelinquite eum, ut percussus intereat.

16 Igitur cùm Joab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos,

17 Egressique viri de civitate, bellabant adversùm Joab, & ceciderunt de populo servorum David, & mortuus est etiam Urias Hethæus.

18 Misit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii:

19 Præcepitque nuntio, dicens: Cùm compleveris universos sermones belli ad regem,

20 Si eum videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murum, ut præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex muro tela mittantur?

21 Quis percussit Abimelech filium Jerobaal? * nonne mulier misit super eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethæus occubuit.

*Judic. 9. 8. 53.

D 22 Abiit ergo nuntius, & venit & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23 Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adversùm nos viri & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis.

24 Et direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Hethæus mortuus est.

25 Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli: nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos adversùs urbem, ut destruas eam, & exhortare eos,

26 Audivit autem uxor Uriæ, quòd mortuus esset Urias vir suus, & planxit eum.

27 Transacto autem luctu, misit David, & introduxit eam in domum suam, & facta est ei uxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David sub parabola a Nathan proposita correptus, in seipsum tulit sententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna, & mortuo puero, nascitur Salomon, ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur; accepto diademate pretiosissimo regis ipsius. In Ammonitas graviter advertitur.

A 1 MIsit ergo Dominus Nathan ad David: qui cùm venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper.

2 Dives habebat oves, & boves plurimos valdè.

3 Pauper autem nihil habebat omninò, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus simul de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4 Cùm autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus & de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad se.

B 5 Iratus autem indignatione David adversùs hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6 * Ovem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum istud, & non pepercerit.

* Exod. 22.a.1.

7 Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego unxi te in regem super Israël: & ego erui te de manu Saul,

8 Et dedi tibi domum Domini tui, & uxores Domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israël & Juda: & si parva sunt ista, adjiciam tibi multò majora.

C 9 Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio, & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10 Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.

11 Itaque hæc dixit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & * dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus.

* Inf 16.d.21 22.

12 Tu enim fecisti absconditè: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu Solis.

13 Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: * Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

* Eccl 47.b.11

14 Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

D 15 Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriæ David & desperatus est.

16 Deprecatúsque est David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingressus seorsùm, jacuit super terram.

17 Venerunt autem seniores domus ejus, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18 Accidit autem die septima ut moreretur infans: timuerúntque servi David nuntiare ei quòd mortuus esset parvulus. Dixerunt enim: Ecce cùm parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quantò magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

19 Cùm ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? qui responderunt ei: Mortuus est.

20 Surrexit ergo David de terra: & lotus unctúsque est: cúmque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: & adoravit, & venit in domum suam, petivítque ut ponerent ei panem, & comedit.

21 Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cùm adhuc viveret, jejunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem.

F 22 Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis scit si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23 Nunc autem quia mortuus est, quare jejunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille verò non revertetur ad me.

24 Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressúsque ad eam dormivit cum ea: quæ genuit filium, & vocavit nomen ejus Salomon. & Dominus dilexit eum.

25 Misítque in manu Nathan prophetæ, & vocavit nomen ejus, Amabilis Domino, eò quòd diligeret eum Dominus,

26 * Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam.

* 1. Par. 20.a.1.

27 Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversùm Rabbath, & capienda est Urbs aquarum.

G 28 Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obside civitatem, & cape eam: ne, cùm à me vastata fuerit urbs, nomini meo adscribatur victoria.

29 Congregavit itaque David omnem populum, & profectus est adversùm Rabbath: cùmque dimicasset, cepit eam.

30 Et tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, & impositum est super caput David. Sed & prædam civitatis asportavit multam valdè:

31 Populum quoque ejus adducens serravit, & circumegit super eos ferrata carpenta: divisítque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon. Et reversus est David, & omnis exercitus in Jerusalem.

CAPUT XIII.

Absalom, propter incestum cum Sorore Thamar fratrem Amnon inter epulas occidit; itaque patre profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

A 1 FActum est autem post hæc, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David,

2 Et deperiret eam valdè, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhonestè ageret cum ea.

3 Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valdè.

4 Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5 Cui respondit Jonadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cúmque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum ut comedam de manu ejus.

B 6 Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cúmque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7 Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8 Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem jacebat: quæ tollens farinam commiscuit: & liquefaciens, in oculis ejus coxit sorbitiunculas.

9 Tollénsque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixítque Amnon: Ejicite universos à me. Cúmque ejecissent omnes,

10 Dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

C 11 Cúmque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, & ait: Veni, cuba mecum soror mea.

12 Quæ respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas est in Israël: noli facere stultitiam hanc.

13 Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi unus de insipientibus in Israël: quin potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14 Noluit autem acquiescere precibus ejus, sed prævalens viribus oppressit eam, & cubavit cum ea,

15 Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut majus esset odium quo oderat eam, amore quo antè dilexerat. Dixítque ei Amnon: Surge, & vade.

16 Quæ respondit ei: Majus est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quàm quod antè fecisti, expellens me. Et noluit audire eam.

D 17 Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Ejicite hanc à me foras, & claude ostium post eam.

18 Quæ induta erat talari tunica, hujuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus utebantur. Ejecit itaque eam minister illius foras, clausítque fores post eam.

19 Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositísque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.

20 Dixit autem ei Absalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21 Cùm autem audisset rex David verba hæc, contristatus est valdè, & noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

E 22 Porrò non est locutus Absalom ad Amnon, nec malum, nec bonum. oderat enim Absalom Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem suam.

23 Factum est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baalhasor, quæ est juxta Ephraïm: & vocavit Absalom omnes filios regis.

24 Venítque ad regem, & ait ad eum: Ecce tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.

25 Dixítque rex ad Absalom: Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei.

26 Et ait Absalom: Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non est necesse ut vadat tecum.

27 Coëgit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon & universos filios regis. Fecerátque Absalom convivium quasi convivium regis.

F 28 Præceperat autem Absalom pueris suis, dicens: Observate cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis: Percutite eum, & interficite: nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.

29 Fecerunt ergo pueri Absalom adversùm Amnon, sicut præceperat eis Absalom: Surgentésque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, & fugerunt.

30 Cúmque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens: Percussit Absalom omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus.

31 Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua: & cecidit super terram, & omnes servi illius, qui assistebant, sciderunt vestimenta sua.

32 Respondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit: Ne æstimet Dominus meus rex, quòd omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus, ex die qua oppressit Thamar sororem ejus.

33 Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens: Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.

G 34 Fugit autem Absalom: & elevavit puer speculator oculos suos, & aspexit: & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35 Dixit autem Jonadab ad regem: Ecce filii regis adsunt; juxta verbum servi tui sic factum est.

36 Cúmque cessasset loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes levaverunt vocem suam, & fleverunt: sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37 Porrò Absalom fugiens, abiit ad Tholmai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.

38 Absalom autem cùm fugisset, & venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.

39 Cessavítque rex David persequi Absalom, eò quòd consolatus esset super Amnon interitu.

CAPUT XIV.

Absalom mulieris Thecuitæ solertia revocari curat Joab à Gessur in Jerusalem: de pulchritudine & filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit donec Messem Joab incendi jussit.

A 1 Intelligens autem Joab filius Sarviæ, quòd cor regis versum esset ad Absalom,

2 Misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:

3 Et ingredieris ad regem, & loquêris ad eum sermones hujuscemodi. Posuit autem Joab verba in ore ejus.

4 Itaque cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, & adoravit, & dixit: Serva me rex.

5 Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.

B 6 Et ancillæ tuæ erant duo filii, qui rixati sunt adversum se in agro, nullúsque erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum.

7 Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, ut non supersit viro meo nomen, & reliquiæ super terram.

8 Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.

9 Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus sit innocens.

C 10 Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultrà non addet ut tangat te.

11 Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui, super terram.

12 Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad Dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere.

13 Dixitque mulier: Quare cogitasti hujuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, ut peccet, & non reducat ejectum suum?

14 Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in Terram, quæ non revertuntur: * nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans, ne penitùs pereat qui abjectus est.

* Ezec. 18. 32. 33. c. 11.

15 Nunc igitur veni, ut loquar ad Dominum meum regem verbum hoc, præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillæ suæ.

D 16 Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hæreditate Dei delere me, & filium meum simul.

17 Dicat ergo ancilla tua ut fiat verbum Domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est Dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus est tecum.

18 Et respondens rex dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere Domine mi rex.

E 19 Et ait rex: Numquid manus Joab tecum est in omnibus istis; respondit mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his quæ locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Joab ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

20 Ut verterem figuram sermonis hujus, servus tuus Joab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21 Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Absalom.

22 Cadénsque Joab super faciem suam in terram, adoravit & benedixit regi: & dixit Joab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.

F 23 Surrexit ergo Joab & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Jerusalem.

24 Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit.

25 Porrò sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israël, & decorus nimis: à vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26 Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27 Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia una nomine Thamar, elegantis formæ.

28 Mansítque Absalom in Jerusalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29 Misit itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cúmque secundò misisset, & ille noluisset venire ad eum,

G 30 Dixit servis suis: Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Joab scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt servi Absalom partem agri igni.

31 Surrexitque Joab, & venit ad Absalom in domum ejus, & dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?

32 Et respondit Absalom ad Joab: Misi ad te, obsecrans ut venires ad me: & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me.

33 Ingressus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatúsque est Absalom & intravit ad regem, & adoravit super faciem terræ coram eo: osculatúsque est rex Absalom.

CAPUT XV.

Absalom conciliato sibi populi favore, adversùs patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit pancis cum Arca remissis, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

A 1 Igitur post hæc fecit sibi Absalom currus, & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum.

2 Et mane consurgens Absalom, stabat juxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis judi-

cium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israël ego sum servus tuus.

B 3 Respondebátque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & justi. Sed non est qui te audiat constitutus à rege, dicebátque Absalom:

4 Quis me constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & justè judicem?

5 Sed & cùm accederet ad eum homo ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum.

6 Faciebátque hoc omni Israël venienti ad judicium, ut audiretur à rege, & sollicitabat corda virorum Israël.

7 Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

8 Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriæ dicens: Si reduxerit me Dominus in Jerusalem, sacrificabo Domino.

9 Dixítque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron.

10 Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israël, dicens: statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: regnavit Absalom in Hebron.

11 Porrò cum Absalom ierunt ducenti viri de Jerusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitùs ignorantes.

C 12 Accersivit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cúmque immolaret victimas, facta est conjuratio valida, populúsque concurrens augebatur cum Absalom.

13 Venit igitur nuntius ad David, dicens: Toto corde universus Israël sequitur Absalō.

14 Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Jerusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15 Dixerúntque servi regis ad eum: Omnia quæcumque præceperit dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.

16 Egressus est ergo rex, & universa domus ejus, pedibus suis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

17 Egressúsque rex & omnis Israël pedibus suis, stetit procul à domo.

D 18 Et universi servi ejus ambulabant juxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugnatores validi, sexcenti viri, qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19 Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo.

20 Heri venisti, & hodie compellêris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: revertere & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem.

21 Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

E 22 Et ait David Ethai: Veni, & transi. Et transivit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23 Omnésque flebant voce magna, & universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum.

24 Venit autem & Sadoc sacerdos, & universi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus qui egressus fuerat de civitate.

25 Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum.

26 Si autem dixerit mihi: Non places; præstò sum, faciat quod bonum est coram se.

F 27 Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O videns revertere in civitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii vestri, sint vobiscum.

28 Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi.

29 Reportaverunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Jerusalem: & manserunt ibi.

30 Porrò David ascendebat Clivum olivarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite: sed & omnis populus, qui erat cum eo operto capite, ascendebat plorans.

31 Nuntiatum est autem David, quòd & Achitophel esset in conjuratione cum Absalom, dixítque David: Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel.

G 32 Cúmque ascenderet David summitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, & terra pleno capite.

33 Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34 Si autem in civitatem revertaris, & dixeris Absalom: Servus tuus sum rex: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35 Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar sacerdotibus.

36 Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar; & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37 Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est Jerusalem.

CAPUT XVI.

Siba cibaria afferenti ac detractori confert David bona Miphiboseth, Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Jerusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publicè ingreditur.

A 1 Cumque David transisset paululùm montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum ejus, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ passæ, & centum massis palatharum, & utre vini.

2 Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Respondítque Siba: Asini, domesticis regis ut sedeant: panes & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem, ut bibat si quis defecerit in deserto.

3 Et ait rex: Ubi est filius domini tui?

3 * Respondítque Siba regi; Remansit in Jerusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israël regnum patris mei

*Infr. 19.c.27

4 Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro, ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5 Venit ergo rex David usque ad Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebátque egrediens, & * maledicebat.

*3.Reg. 2.b.8.

B 6 Mittebátque lapides contra David, & contra universos servos regis David; omnis autem populus, & universi bellatores, à dextro & à sinistro latere regis incedebant.

7 Ita autem loquebatur Semei cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum & vir Belial.

8 Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui; & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9 Dixit autem Abisai filius Sarviæ regi; Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10 Et ait rex: Quid mihi & vobis est filii Sarviæ? dimittite eum, ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David; & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?

C 11 Et ait rex Abisaï, & universis servis suis; Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam; quantò magis nunc filius Jemini? dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini:

12 Si fortè respiciat Dominus afflictionem meam; & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13 Ambulabat itaque David & socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adversùm eum, terrámque spargens.

14 Venit itaque rex, & universus populus cum eo lassus, & refocillati sunt ibi.

15 Absalom autem & omnis populus ejus ingressi sunt Jerusalem, sed & Achitophel cum eo.

16 Cùm autem venisset Chusaï Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

D 17 Ad quem Absalom, hæc est, inquit gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Respondítque Chusaï ad Absalom: Nequaquam; quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & universus Israël, & cum eo manebo.

19 Sed ut & hoc inferam, cui ego serviturus sum? nónne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20 Dixit autem Absalom ad Achitophel; Inite consilium quid agere debeamus.

21 Et ait Achitophel ad Absalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cùm audierit omnis Israël quòd fœdaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22 * Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressúsque est ad concubinas patris sui coram universo Israël.

*Sup. 12.c.11

23 Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum; sic erat omne consilium Achitophel, & cùm esset cum David, & cùm esset cum Absalom.

CAPUT XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, de obruendo statim David, idque per nuntios indicat Davidi, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici David munera afferunt, ne ejus populus necessariis egens deficeret.

A 1 Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar David hac nocte.

2 Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum; cúmque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3 Et reducam universum populum, quomodò unus homo reverti solet; unũ enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4 Placuítque sermo ejus Absalom, & cunctis majoribus natu Israël.

5 Ait autem Absalom: vocate Chusai Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat.

B 6 Cúmque venisset Chusaï ad Absalom, ait Absalom ad eum: Hujuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7 Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonũ consilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8 Et rursùm intulit Chusaï: Tu nosti, patrẽ tuũ & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu sæviat; sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9 Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco; & cùm ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

C 10 Et fortissimus quisque, cujus cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israël, fortem esse patrem tuum, & robustos omnes qui cum eo sunt.

11 Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israël, à Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis; & tu eris in medio eorum.

12 Et irruemus super eum in quocũque loco inventus fuerit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne unũ quidẽ.

13 Quòd si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israël civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

D 14 Dixítque Absalom, & omnes viri Israël: Melius est consilium Chusaï Arachitæ, consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15 Et ait Chusaï Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, & senioribus Israël: & ego tale & tale dedi consilium.

16 Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David dicẽtes: Ne moreris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere, ne fortè absorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo est.

E 17 Jonathas autem & Achimaas stabant juxta fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18 Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cujusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.

19 Tulit autem mulier, & expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: & sic latuit res.

20 Cùmque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas & Jonathas? Et respondit eis mulier; Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quærebant, cùm non reperissent, reversi sunt in Jerusalem.

F 21 Cùmque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & transite citò fluvium: quoniam hujuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22 Surrexit ergo David, & omnis populus qui cum eo erat, & transierunt Jordanem, donec dilucesceret: & ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23 Porrò Achitophel videns quòd non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam & in civitatem suam: & disposita domo sua, dispendio interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui.

G 24 David autem venit in Castra, & Absalom transivit Jordanem, ipse & omnes viri Israël cum eo.

25 Amasam verò constituit Absalom pro Joab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Jethra de Jezraëli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarviæ, quæ fuit mater Joab.

26 Et castrametatus est Israël cum Absalom in Terra Galaad.

27 Cùmque venisset David in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammiel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28 Obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,

29 Et mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos, dederúntque David, & populo qui cum eo erat ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

CAPUT XVIII.

Absalom victus prælio, quercúque pendens ab Ioab transfoditur; quod audiens David amarè eum flevit.

A 1 Igitur considerato David populo suo, constituit super eos tribunos & centuriones,

2 Et dedit populi tertiam partem sub manu Joab, & tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviæ fratris Joab, & tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth, dixítque rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.

3 Et respondit populus: Non exibis: sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: sive media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe præsidio.

4 Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam; egrediebatúrque populus per turmas suas, centeni, & milleni.

5 Et præcepit rex Joab, & Abisai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom. B

6 Itaque egressus est populus in campum contra Israël, & factum est prælium in saltu Ephraim.

7 Et cæsus est ibi populus Israël ab exercitu David, factáque est plaga magna in die illa viginti millium.

8 Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant quos saltus consumpserat de populo, quàm hi quos voraverat gladius in die illa.

9 Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo; cúmque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput ejus quercui; & illo suspenso inter cælum & terram, mulus, cui insederat, pertransivit.

10 Vidit autem hoc quispiam, & nuntiavit Joab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11 Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum Terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & unum balteum? C

12 Qui dixit ad Joab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis; audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13 Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, & tu stares ex adverso?

14 Et ait Joab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom; cúmque adhuc palpitaret hærens in quercu,

15 Concurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

16 Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israël, volens parcere multitudini. D

17 Et tulerunt Absalom, & projecerunt eum in saltu; in foveam grandem, & comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis; omnis autem Israël fugit in tabernacula sua.

18 Porrò Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum qui est in Valle regis; dixerat enim. Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocavítque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem.

19 Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20 Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed nuntiabis in alia; hodie nolo te nuntiare, filius enim regis est mortuus.

21 Et ait Joab Chusi: Vade, & nuntia regi quæ vidisti. Adoravit Chusi Joab, & cucurrit. E

22 Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Joab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixítque ei Joab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuntii bajulus.

23 Qui respondit: Quid enim si currero? & ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi.

24 David autem sedebat inter duas portas; speculator verò qui erat in fastigio portæ super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25 Et exclamans indicavit regi: dixitque rex: Si solus est, bonus est nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propius,

F 26 Vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuntius.

27 Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nuntium portans bonum, venit.

28 Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

G 29 Et ait rex: Est ne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum cum mitteret Joab servus tuus, ô rex me servum tuum: nescio aliud.

30 Ad quem rex: Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & staret,

31 Apparuit Chusi: & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.

32 Dixit autem rex ad Chusi: Est-ne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi: Fiant, inquit sicut puer, inimici domini mei regis, & universi qui consurgunt adversus eum in malum.

33 Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & flevit. Et sic loquebatur, vadens: * Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

*Infr. 19.a.4.

CAPUT XIX.

David Ioab verbis commotus, cessat plangere Absalom, & suos conspiratores sibi reconciliat & a Juda in Ierusalem reducitur, ac Semei veniam precanti, ignoscit, & Miphiboseth recipit, jubens ut agros cum Siba dividat: valedicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam. Israel autem cum Iuda pro David acriter contendit.

A 1 NUntiatum est autem Joab quod rex fleret & lugeret filium suum.

2 Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3 Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus & fugiens de prælio.

4 Porro rex operuit caput suum, & clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, fili mi.

5 Ingressus ergo Joab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6 Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis: & verè cognovi modò quia si Absalom viveret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

B 7 Nunc igitur surge & procede, & alloquens satisfac servis tuis: juro enim tibi per Dominum quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac, & pejus erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt super te, ab adolescentia tua usque in præsens.

8 Surrexit ergo rex & sedit in porta: & omni populo nuntiatum est quòd rex sederet in porta: venitque universa multitudo coram rege: Israël autem fugit in tabernacula sua.

9 Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens. Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthinorum: & nunc fugit de terra propter Absalom:

10 Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequò siletis, & non reducitis regem?

C 11 Rex verò David misit ad Sadoc & Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Juda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo ejus)

12 Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare novissimi reducitis regem?

13 Et Amasæ dicite: Nónne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14 Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quasi viri unius: miserúntque ad regem dicentes: Revertere tu, & omnes servi tui.

15 Et reversus est rex: & venit usque ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgalam, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

16 * Festinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & descendit cum viris Juda in occursum regis David.

*3. Reg. 2. b. 8.

D 17 Cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti servi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem.

18 Transierunt vada, ut traducerent domum regis, & facerent juxta jussionem ejus: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum jam transisset Jordanem,

19 Dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris injuriarum servi tui in die qua egressus es, domine mi rex de Jerusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20 Agnosco enim servus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Joseph, descendique in occursum domini mei regis.

21 Respondens vero Abisai filius Sarviæ dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit christo Domini?

22 Et ait David: Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israël? an ignoro hodie me factum regem super Israël?

E 23 Et ait rex Semei: Non morieris. Juravitque ei.

24 Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis pedibus, & intonsa barba: vestésque suas non laverat à die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis ejus in pace.

25 Cùmque Jerusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum Miphiboseth?

26 Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixitque ei ego famulus tuus, ut sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

*Sup. 16.a.2.

27 * Insuper & accusavit me servum tuum

ad te Dominum meum Regem: tu autem Domine mi rex, sicut Angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.

28 Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia Domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensæ tuæ: quid ego habeo justæ querelæ? aut quid possum ultrà vociferari ad regem?

29 Ait ergo ei rex: Quid ultrà loqueris? fixum est quod locutus sum: tu & Siba dividite possessiones.

30 Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat: postquam reversus est Dominus meus rex pacificè in domum suam.

B

31 Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultrà fluvium prosequi eum.

32 * Erat autem Berzellai Galaadites senex valdè, id est, octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cùm moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis.

* Sup. 17. g. 18. 3. Reg. 2. b. 7.

33 Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Jerusalem.

34 Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Jerusalem?

35 Octogenarius sum hodie: numquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus & potus? vel audire possum ultrà vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri Domino meo regi?

36 Paululùm procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac vicissitudine,

37 Sed obsecro ut revertar servus tuus, & moriar in civitate mea, & sepeliar juxta sepulchrum patris mei, & matris meæ. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum Domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.

C

38 Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetrabis.

39 Cùmque transisset universus populus, & rex Jordanem, osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reversus est in locum suum.

40 Transivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo, omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantùm pars adfuerat de populo Israël.

41 Itaque omnes viri Israël concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omnésque viros David cum eo?

42 Et respondit omnis vir Juda ad viros Israël: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43 Et respondit vir Israël ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego sum apud regem, magísque ad me pertinet David quàm ad te, cur fecisti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum est, priori, ut reducerem regem meum? Duriùs autem responderunt viri Juda viris Israël.

CAPUT XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri moventem contra David seditionem in Israël, Amasam in via occidit, tandemque ab obsidione Abelæ, missa Seba per murum capite, discedit,

A

1 Accidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, & filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua Israël.

2 Et separatus est omnis Israël à David, secu úsque est Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæserunt regi suo à Jordane usque Jerusalem.

3 Cùmque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate viventes.

B

4 Dixit autem rex Amasæ: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adesto præsens.

5 Abiit ergo Amasa ut convocaret Judam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

6 Ait autem David ad Abisaï: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri quàm Absalom: tolle igitur servos Domini tui, & persequere eum, ne fortè inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

C

7 Egressi sunt ergo cum eo viri Joab Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Jerusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8 Cùmque illi essent juxta lapidem grandem, qui est in Gabaon. Amasa veniens occurrit eis. Porrò Joab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia in vagina, qui fabricatus levi motu, egredi poterat, & percutere.

9 Dixit itaque Joab ad Amasam: Salve mi frater. * Et tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum.

* 3. Reg. 2. a. 5.

10 Porrò Amasa non observavit gladium quem habebat Joab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina ejus in terram, nec secundum vulnus opposuit, & mortuus est. Joab autem, & Abisai frater ejus, persecuti sunt Seba filium Bochri.

D

11 Intereà quidam viri, cùm stetissent juxta cadaver Amasæ, de sociis Joab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Joab comes David.

12 Amasa autem conspersus sanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quód subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amasam de via in agrum, operuítque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum,

13 Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Joab ad persequendum Seba filium Bochri.

E

14 Porrò ille transierat per omnes tribus Israël in Abelam, & Bethmaacha: omnésque viri electi congregati fuerant ad eum.

15 Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circundederunt munitionibus civitatem, & obsessa est urbs: omnis autem turba, quæ erat cum Joab, moliebatur destruere muros.

16 Et exclamavit mulier sapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17 Qui cùm accessisset ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio.

F 18 Rursúmque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic perficiebant.

19 Nonne ego sum quæ respondeo veritatem in Israël, & tu quæris subvertere civitatem, & evertere matrem in Israël? Quare præcipitas hereditatem Domini?

20 Respondénsque Joab, ait: Absit, absit hoc à me: non præcipito, neque demolior.

G 21 Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraïm Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, & recedemus à civitate. Et ait mulier ad Joab: ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22 Ingressa est ergo ad omnem populum, & locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Sebæ filii Bochri projecerunt ad Joab, & ille cecinit tuba, & recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Joab autem reversus est Jerusalem ad regem.

23 * Fuit ergo Joab super omnem exercitum Israël: Banaias autem filius Joiadæ super Cerethæos & Phelethæos.

*Sup. 8. d. 16.

24 Aduram verò super tributa: porrò Josaphat filius Ahilud, à commentariis.

25 Siva autem, scriba: Sadoc verò & Abiathar, sacerdotes.

26 Ira autem Iairites erat sacerdos David.

CAPUT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas injustam sævitiam fame triennali, cui divertenda ad illorum petitionem David Saulis reliquias, præter Miphiboseth tradit, ut crucifigerentur; quarum ossa unà cum Saulis & Ionathæ ossibus jubet sepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella David adversùs Philisthæos.

A 1 Facta est quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2 Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos. Porrò Gabaonitæ non erant de filiis Israël, sed reliquiæ Amorrhæorum: * filii quippe Israël juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israël & Juda.

*Iof. 9. c. 15. 16.

3 Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini.

4 Dixerúntque ei Gabaonitæ: Non est nobis super argento & auro quæstio, sed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Israël. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5 Qui dixerunt regi: Virum qui attrivit nos & oppressit iniquè, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israël.

6 Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

7 Pepercítque rex Miphiboseth filio Jonathæ filii Saul, * propter jusjurandum Domini, quod fuerat inter David & inter Jonathan filium Saul.

B *1. Reg. 18. a. 3.

8 * Tulit itaque rex duos filios Respha filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni & Miphiboseth: & quinque filios Michol filiæ Saul quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi,

9 Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

10 Tollens autem Respha filia Aia cilicium, substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cælo: & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

C 11 Et nuntiata sunt David quæ fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul.

12 Et abiit David, & tulit ossa Saul, & ossa Jonathæ filii ejus à viris Jabes Galaad,* qui furati fuerant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim cùm interfecissent Saul in Gelboë,

*1. Reg. 31. d. 12.

13 Et asportavit inde ossa Saul, & ossa Jonathæ filii ejus: & colligentes ossa eorum qui affixi fuerant,

14 Sepelierunt ea cum ossibus Saul & Jonathæ filii ejus in Terra Benjamin, in latere, in sepulchro Cis patris ejus: fecerúntque omnia, quæ præceperat rex, & repropitiatus est Deus terræ post hæc.

15 Factum est autem rursùm prælium Philisthinorum adversùm Israël, & descendit David, & servi ejus cum eo, & pugnabant contra Philisthiim. Deficiente autem David,

16 Iesbibenob qui fuit de genere Arapha, * cujus ferrum hastæ trecentas uncias appendebat, & accinctus erat ense novo, nisus est percutere David.

*1. Reg. 17. a. 7.

D 17 Præsidióque ei fuit Abisai filius Sarviæ, & percussum Philisthæum interfecit. Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël.

18 * Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philisthæos: tunc percussit Sobochai de Husati, Saph de stirpe Arapha de genere gigantum.

*1. Par. 20. c. 4. 5.

19 Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum, cujus hastile hastæ erat quasi liciatorium texentium.

20 Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibúsque habebat digitos, id est, viginti quatuor, & erat de origine Arapha.

21 Et blasphemavit Israël: percussit autem eum Jonathan filius Samaa fratris David.

22 Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu David, & servorum ejus.

CAPUT XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro sua ab omnibus inimicis liberatione.

A 1 Locutus est autem David Domino verba carminis hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, & de manu Saul.

2 Et ait: * Dominus petra mea, & robur meum, & salvator meus.

*Ps. 18. a. 2. 8.

3 Deus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ: elevator meus, & refugium meum: salvator meus, de iniquitate liberabis me.

4 * Laudabilem invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

*Ps. 17. a. 4.

5 Quia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6 Funes inferni circumdederunt me: prævenerunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea invocabo Dominum, & ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo suo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures ejus,

8 Commota

8 Commota est & contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, & conquassata, quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus de naribus ejus, & ignis de ore ejus vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinavit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

B 11 Et ascendit super cherubim, & volavit: & lapsus est super pennas venti.

12 Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus cœlorum,

13 Præ fulgore in conspectu ejus, succensi sunt carbones ignis.

14 Tonabit de cœlo Dominus: & excelsus dabit vocem suam.

15 Misit sagittas, & dissipavit eos; fulgur, & consumpsit eos.

16 Et apparuerunt effusiones maris, & revelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris ejus.

17 Misit de excelso, & assumpsit me: & extraxit me de aquis multis.

18 Liberavit me ab inimico meo potentissimo, & ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

19 Prævenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum.

20 Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quia complacui ei.

21 Retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum reddet mihi.

22 Quia custodivi vias Domini, & non egi impiè, à Deo meo.

23 Omnia enim judicia ejus in conspectu meo: & præcepta ejus non amovi à me:

C 24 Et ero perfectus cum eo, & custodiam me ab iniquitate mea.

25 Et restituet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundùm munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26 Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.

27 Cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.

28 Et populum pauperem salvum facies: oculisque tuis excelsos humiliabis.

29 Quia tu lucerna mea Domine: & tu Domine illuminabis tenebras meas.

30 In te enim curram accinctus: in Deo meo transiliam murum.

31 Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32 Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis præter Deum nostrum?

33 Deus qui accinxit me fortitudine: & complanavit perfectam viam meam.

34 Coæquans pedes meos cervis, & super excelsa mea statuens me.

35 * Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

* Ps. 143. a. 1

36 Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & mansuetudo tua multiplicavit me.

37 Dilatabis gressus meos subtus me: & non deficient tali mei.

D 38 Persequar inimicos meos, & conteram: & non convertar donec consumam eos.

39 Consumam eos & confringam, ut non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40 Accinxisti me fortitudine ad prælium: incurvasti resistentes mihi subtus me.

41 Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, & disperdam eos.

42 Clamabunt, & non erit qui salvet: ad Dominum, & non exaudiet eos.

43 Delebo eos ut pulverem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

44 Salvabis me à contradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, serviet mihi.

45 Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46 Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48 Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos sub me.

49 Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi elevas me: * à viro iniquo liberabis me.

50 * Proptereà confitebor tibi Domine in gentibus: & nomini tuo cantabo.

* Ps. 17. d. 49. * Rom. 15. b. 9.

51 Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus in sempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima David, & catalogus virorum ipsius illustrium.

A 1 HÆc autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de Christo Dei Jacob, egregius psaltes Israël;

2 Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.

3 Dixit Deus Israël mihi, locutus est fortis Israël, Dominator hominum, justus dominator in timore Dei.

4 Sicut lux auroræ oriente sole manè absque nubibus rutilat, & sicut pluviis germinat herba de terra.

5 Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6 Prævaricatores autem quasi spinæ evellentur universi: quæ non tolluntur manibus.

7 Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque succensæ comburentur usque ad nihilum.

8 * Hæc nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.

* 1. Par. 11. c. 10

9 Post hunc, Eleazar filius patrui ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David, quando exprobraverunt Philisthiim, & congregati sunt illuc in prælium.

B 10 Cùmque ascendissent viri Israël, ipse stetit & percussit Philisthæos, donec deficeret manus ejus, & obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: & populus qui fugerat, reversus est ad cæsorum spolia detrahenda.

11 Et post hunc, Semma filius Age de Arari, & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cùmque fugisset populus à facie Philisthiim.

12 Stetit ille in medio agri, & tuitus est eum, percussitque Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13 Nec non & antè descenderant tres qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

14 Et David erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

C 15 Desideravit ergo David, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna quæ est in Bethlehem juxta portam!

16 Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino,

17 Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerunt tres robustissimi.

18 Abisai quoque frater Joab filius Sarviæ, princeps erat de tribus, ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

19 Et inter tres nobilior, erátque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20 Et Banaias filius Joiadæ viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab: & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21 Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cùm descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ægyptii, & interfecit eum hasta sua.

D 22 Hæc fecit Banaias filius Joiadæ.

23 Et ipse nominatus inter tres robustos qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, à secreto.

24 Asael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patrui ejus de Bethlehem,

25 Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26 Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua,

27 Abiezer de Anathoth, Mobonai de Husati,

28 Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,

29 Heled filius Baana, & ipse Netophatites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,

30 Banaia Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas,

31 Abialbon Arbathites, Azmaveth de Beromi,

32 Eliaba de Salaboni, filii Jassen, Jonathas,

33 Semma de Orori, Aiam filius Sarar Arorites,

34 Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,

35 Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,

36 Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,

37 Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarviæ,

38 Ira Jethrites, Goreb & ipse Jethrites,

39 Urias Hethæus. Omnes triginta septem.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus flagellis oblatis pestem triduanam elegit: qua in populum sæviente, ac 70000. interemptis, orat David Dominum, & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

A 1 ET * addidit furor Domini irasci contra Israël, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israël & Judam.

* 1. Par. 21. a. 1. 2.

2 Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israël à Dan usque Bersabee, & numerate populum, ut sciam numerum ejus.

3 Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi?

4 Obtinuit autem sermo regis verba Joab, & principum exercitus: egressúsque est Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Israël.

5 Cúmque pertransissent Jordanem, venerunt in Aroër ad dexteram urbis, quæ est in valle Gad:

6 Et per Jazer transierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodsi, & venerunt in Dan silvestria. Circumeuntésque juxta Sidonem,

7 Transierunt propè mœnia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, venerúntque ad meridiem Juda in Bersabee:

B 8 Et lustrata universa terra, adfuerunt post novem menses & viginti dies in Jerusalem.

9 Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi, & inventa sunt de Israël octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.

10 Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est populus: & dixit David ad Dominum: peccavi valdè in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stultè egi nimis.

11 Surrexit itaque David manè, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam, & videntem David, dicens:

12 Vade & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13 Cúmque venisset Gad ad David nuntiavit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, & illi te persequentur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

C 14 Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: * sed melius est ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum.

* 1. Par. 21. b. 13. Dan. 13. c. 23.

15 Immisitque Dominus pestilentiam in Israël de mane usque ad tempus constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan usque ad Bersabee, septuaginta millia virorum.

16 Cúmque extendisset manum suam Angelus Domini super Jerusalem, ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, & ait Angelo percutienti populum: sufficit: nunc contine manum tuam, erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebusæi.

17 Dixitque David ad Dominum, cùm vidisset Angelum cædentem populum: Ego

sum qui peccavi, ego iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.

18 Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare Domino in area Areuna Jebusæi.

D 19 Et ascendit David juxta sermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.

20 Conspiciensque Areuna, animadvertit regem & servos ejus transire ad se:

21 Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo.

22 Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex sicut placet ei: habes boves in holocaustum, & plaustrum & juga boum in usum lignorum.

23 Omnia dedit Areuna rex regi: dixítque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.

24 Cui respondens rex ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream, & boves, argenti siclis quinquaginta:

25 Et ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israël.

LIBER REGUM
TERTIUS,
SECUNDUM HEBRÆOS
PRIMUS MALACHIM.
CAPUT PRIMUM.

David senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia verò regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan impetravit à David ungi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

A 1 ET rex David senuerat, habebátque ætatis plurimos dies: cúmque operiretur vestibus, non calefiebat.

2 Dixerunt ergo ei servi sui: Quæramus domino nostro regi adolescentulam virginem, & stet coram rege, & foveat eum, dormiátque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem.

3 Quæsierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israël, & invenerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

4 Erat autem puella pulchra nimis, dormiebátque cum rege, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5 Adonias autem filius Haggith elevabatur dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum.

6 Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem & ipse pulcher valdè, secundus natu post Absalom.

B 7 Et sermo ei cum Joab filio Sarviæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes Adoniæ.

8 Sadoc verò sacerdos, & Banaias filius Joiadæ, & Nathan propheta, & Semei & Rei, & robur exercitus David, non erat cum Adonia.

9 Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & universis pinguibus, juxta lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, & omnes viros Juda servos regis:

10 Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robustos quosque, & Salomonem fratrem suum non vocavit.

11 Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod regnáverit Adonias filius Haggith, & dominus noster David hoc ignorat?

12 Nunc ergo veni, accipe consilium à me, & salva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13 Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei: Nónne tu domine mi rex jurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias?

14 Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos.

15 Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei,

C 16 Inclinavit se Bethsabee, & adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis?

17 Quæ respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo.

18 Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19 Mactavit boves, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Joab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit:

20 Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israël, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo, domine mi rex, post te.

21 Eritque cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22 Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

D 23 Et nuntiaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cúmque introisset in conspectu regis, & adorasset eum pronus in terrâ,

24 Dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum?

25 Quia descendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illísque vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Vivat rex Adonias:

26 Me servum tuum, & Sadoc sacerdotem, & Banajam filium Joiadæ, & Salomonem famulum tuum, non vocavit.

27 Numquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28 Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quæ cùm ingressa esset coram rege, & stetisset ante eum,

29 Juravit rex, & ait: Vivit Dominus qui eruit animam meam de omni angustia:

in regem: sed translatum est regnum, & factum est fratris mei: à Domino enim constitutum est ei.

16 Nunc ergo petitionem unam precor à te; non confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere.

17 Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorē.

18 Et ait Bethsabee: Benè, ego loquar pro te regi.

19 Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum ejus, adoravítque eam, & sedit super thronum suum: positúsque est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram ejus.

D 20 Dixítque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor à te; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim fas est ut avertam faciem tuam.

21 Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor.

22 Respondítque rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus major me, & habet Abiathar sacerdotem, & Joab filium Sarviæ.

23 Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24 Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me super solium David patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.

25 Misitque rex Salomon per manum Banaiæ filii Joïadæ, qui interfecit eum, & mortuus est.

E 26 Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

27 Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, * ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

*1. Reg. 2. 31.

28 Venit autem nuntius ad Joab, quòd Joab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29 Nuntiatúmque est regi Salomoni, quòd fugisset Joab in tabernaculum Domini, & esset juxta altare, misítque Salomon Banaiam filium Joiadæ, dicens: Vade, interfice eum.

30 Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banaias regi sermonem dicens: Hæc locutus est Joab, & hæc respondit mihi.

31 Dixítque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Joab, à me, & à domo patris mei.

F 32 Et reddet Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros justos, melioréśque se: & occidit eos gladio, patre meo David ignorante, * Abner filium Ner principem militiæ Israel, * & Amasam filium Jether principem exercitus Juda:

*2. Reg. 3. c. 27. *2. Reg. 20. c. 10

33 Et revertetur sanguis illorum in caput Joab, & in caput seminis ejus in sempiternum. David autem & semini ejus, & domui & throno illius, sit pax usque in æternum à Domino.

34 Ascendit itaque Banaias filius Joiadæ, & aggressus eum interfecit: sepultúsque est in domo sua in deserto.

35 Et constituit rex Banaiam filium Joiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36 Misit quoque rex, & vocavit Semei, dixítque ei: Ædifica tibi domum in Jerusalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc atque illuc.

37 Quacumque autem die egressus fueris, & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38 Dixítque Semei regi: * Bonus sermo: sicut locutus est Dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis. G

39 Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatúmque est Semei, quòd servi ejus issent in Geth.

40 Et surrexit Semei, & stravit asinum suum: ivítque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, & adduxit eos de Geth.

41 Nuntiatum est autem Salomoni, quòd isset Semei in Geth de Jerusalem, & rediisset.

42 Et mittens vocavit eum, dixítque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacumque die egressus, ieris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audivi.

43 Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi?

44 Dixítque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cujus tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45 Et rex Salomon benedictus, & thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46 Jussit itaque rex Banaiæ filio Joiadæ: qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit, quam unà cum divitiis & gloria accipit, & primùm in meretricum dirimenda lite ostendit.

A 1 Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate conjunctus est Pharaoni regi Ægypti: accepit namque filiam ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ædificans domum suam & domum Domini, & murum Jerusalem per circuitum.

2. Par. 1. a. 1.

2 Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3 Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accendebat thymiama.

4 Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5 Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis ut dem tibi.

6 Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo

David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, & justitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie.

B 7 Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus,& ignorans egressum & introitum meum.

8 Et servus tuus in medio est populi,quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudine.

*2.Par. 1.c.10. 9 * Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum judicare possit, & discernere inter bonum & malum. Quis enim poterit judicare populum istum, populum tuum hunc multum?

10 Placuit ergo sermo coram Domino, quòd Salomon postulasset hujuscemodi rem.

11 Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium:

12 Ecce feci tibi secundùm sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

*Sap.7. b. 11. Matt.6 d. 29. 13 * Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, & gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retrò diebus.

C 14 Si autem ambulaveris in viis meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15 Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quòd esset somnium: cùmque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocausta,& fecit victimas pacificas, & grande convivium universis famulis suis.

16 Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, steterúntque coram eo,

17 Quarum una ait: Obsecro,mi Domine: ego & mulier hæc habitabamus in domo una, & peperi apud eam in cubiculo.

18 Tertia autem die postquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus simul, nullúsque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19 Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte, dormiens quippe oppressit eum.

20 Et consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21 Cùmque surrexissem manè ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentiùs intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

D 22 Respondítque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est,meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23 Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24 Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cùmque attulissent gladium coram rege,

25 Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26 Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem: (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo:) Obsecro Domine, date illi infantem vivum & nolite interficere eum. E contrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.

27 Respondit rex, & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur; hæc est enim mater ejus.

28 Audivit itaque omnis Israël judicium quod judicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, pacisque securitas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum ejus.

A 1 ERat autem rex Salomon regnans super omnem Israël:

2 Et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis:

3 Elioreph & Ahia filii Sisa scribæ: Josaphat filius Ahilud à commentariis.

4 Banaias filius Joiadæ super exercitum: Sadoc autem, & Abiathar sacerdotes.

5 Azarias filius Nathan, super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan, sacerdos, amicus regis:

6 Et Ahisar præpositus domus: & Adoniram filius Abda super tributa.

7 Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israël, qui præbebant annonam regi & domui ejus: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant.

8 Et hæc nomina eorum: Benhur,in monte Ephraim.

9 Bendecar, in Macces, & in Salebim, & in Bethsames, & in Elon, & in Bethanan.

10 Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho, & omnis terra Epher.

B 11 Benabinadab, cujus omnis Nephath dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.

12 Bana filius Ahilud regebat Thanac & Mageddo, & universam Bethsan, quæ est juxta Sarthana subter Jezraël à Bethsan usque Abelmehula è regione Jecmaan.

13 Bengaber in Ramoth Galaad: habebat Avothjair filii Manasse in Galaad, ipse præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ habebant seras æreas.

14 Abinadab filius Addo præerat in Manaim.

15 Achimaas in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath filiam Salomonis in conjugio.

16 Baana filius Husi in Aser, & in Baloth.

17 Josaphat filius Pharuë, in Issachar.

18 Semei filius Ela in Benjamin.

19 Gaber filius Uri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi,& Og regis Basan, super omnia quæ erant in illa terra.

C 20 Juda & Israël innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes,& bibentes, atque lætantes.

*Eccl. 47.b.15 16. 21 * Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna à flumine terræ Philisthiim usque ad terminum Ægypti: offerentium sibi munera, & servientium ei cunctis diebus vitæ ejus.

22 Erat autem cibus Salomonis per dies singulos, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ,

23 Decem boves pingues & viginti boves pascuales, & centum arietes excepta venatione cervorum, caprearum, atque bubalorum, & avium altilium.

24 Ipse enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans flumen, à Thaphsa usque ad Gazan, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25 Habitabátque Juda & Israël absque timore ullo: unusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.

2. Par. 9. f. 25.

26 * Et habebat Salomon quadraginta millia præsepia equorum currilium, & duodecim millia equestrium.

D

27 Nutriebántque eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria mensæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore suo.

28 Hordeum quoque & paleas equorum & jumentorum deferebant in locum ubi erat rex juxta constitutum sibi.

29 Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in littore maris.

30 Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum,

Eccli. 47. b. 16

31 * Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcul, & Dorda, filiis Mahol: & erat nominatus in universis gentibus per circuitum

32 Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina ejus quinque & mille.

33 Et disputavit super lignis, à cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus.

34 Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab universis regibus terræ, qui audiebant sapientiã ejus

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæsores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus cæsorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

A

1 MIsit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim quòd ipsum unxissent regem pro patre ejus: quia amicus fuerat Hirã David omni tẽpore.

2 Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3 Tu scis voluntatem David patris mei, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus.

4 Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: & non est satan, neque occursus malus.

5 Quamobrem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: * Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse ædificabit domum nomini meo.

2. Reg. 7. b. 13.

6 Præcipe igitur ut præcidant mihi servi tui cedros de Libano, & servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna cædere sicut Sidonii.

B

2. Par. 2. c. 10.

7 Cùm ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valdè, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8 Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quæcumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

9 Servi mei deponent ea de Libano ad mare; & ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea, præbebísque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

C

10 Itaque Hiram dabat Salomon ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11 Salomon autem præbebat Hiram coros tritici viginti millia in cibum domui ejus, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

Sup. 3. b. 12.

12 * Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percusserunt ambo fœdus.

D

13 Elegitque rex Salomon operarios de omni Israël, & erat indictio triginta millia virorum.

14 Mittebátque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram erat super hujuscemodi indictione.

15 Fuerúntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant & octoginta millia latomorum in monte;

16 Absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17 Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamenta templi, & quadrarent eos:

18 Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram: porrò Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

CAPUT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores & exteriores.

A

1 FActum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de terra Ægypti, in anno quarto mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël, ædificari cœpit domus Domino.

2. Par. 3. a. 1.

2 Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3 Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4 Fecitque in templo fenestras obliquas.

5 Et ædificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6 Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hærerent muris templi.

7 Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramentum,

14 Filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus.

15 Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: * & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque.

*Jer. 52 d. 21.

C 16 Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur super capita columnarum, fusilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17 Et quasi in modum retis, & catenarum sibi invicem miro opere contextarũ. Utrúmque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, & septena retiacula in capitello altero.

18 Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum reticulorum singulorum, ut tegerent capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello secundo:

19 Capitella autem, quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20 Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21 Et statuit duas columnas in porticu templi, cúmque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: similiter erexit columnam secundam, & vocavit nomen ejus Booz.

22 Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectúmque est opus columnarum.

D

*2. Par. 4. 2.

23 * Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, & resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

24 Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

25 Et stabat super duodecim boves, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem, & mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecùs latitabant.

26 Grossitudo autem luteris trium unciarũ erat: labiúmque ejus, quasi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

27 Et fecit decem bases æneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum altitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28 Et ipsum opus basium, interrasile erat: & sculpturæ inter juncturas.

29 Et inter coronulas & plectas, leones & boves & cherubim: & in juncturis similiter desuper: & subter leones & boves, quasi lora ex ære dependentia;

30 Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei: & per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes.

E 31 Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum pariterque habebat unum cubitum & dimidium in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32 Quatuor quoque rotæ, * quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum & semis.

33 Tales autem rotæ erant, quales solent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fusilia.

34 Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles & conjuncti erant.

35 In summitate autem basis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habẽs cælaturas suas, variásque sculpturas ex semetipsa.

36 Sculpsit quoque in tabulatis illis quæ erát ex ære, & in angulis, cherubim, & leones & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non cælata, sed opposita per circuitum viderentur.

F

37 In hunc modum fecit decem bases, fusura una, & mensura, sculpturáque consimili.

38 Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, erátque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, decem bases, posuit,

39 Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partẽ templi contra Orientem ad Meridiem.

40 Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41 Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42 Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum, in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43 Et bases decem, & luteres decem super bases.

44 Et mare unum, & boves duodecim subter mare.

45 Et lebetes & scutras, & hamulas, omnia vasa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

G

46 In campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47 Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48 Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49 Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram, contra oraculum ex auro puro: & quasi lilii flores, & lucernas desuper aureas: & forcipes aureos,

50 Et hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro purissimo: & cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex auro erant.

51 * Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificaverat David pater suus, argentum & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

* 2. Par. 5. a. 1.

CAPUT VIII.

Templum, introducta in ipsum arca, dedicatur, nebula illud implente, Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum & ovium immolatarum hac celebri festivitate

A

1 TUnc * congregati sunt omnes majores natu Israël cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israël, ad regem Salomonem in Jerusalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id est, de Sion.

* 2. Par. 5. a. 2.

2 Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in solemni die, ipse est mensis septimus.

3 Veneruntque cuncti senes de Israël, & tulerunt arcam sacerdotes,

4 Et portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Levitæ.

5 Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israël, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves absque æstimatione & numero.

6 Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas cherubim.

7 Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegebant arcam & vectes ejus desuper.

8 Cúmque eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultrà extrinsecus, qui & fuerunt ibi usque in præsentem diem.

9 In arca autem non erat aliud, * nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israël, cum egrederentur de Terra Ægypti.

* Exod. 34. c. 27. Heb. 9. a. 4.

B

10 Factum est autem, cùm exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini.

11 Et non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12 Tunc ait Salomon: * Dominus dixit ut habitaret in nebula.

* 2. Par. 6. a. 1.

13 Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14 Convertitque rex faciem suam, & benedixit omni Ecclesiæ Israël: omnis enim Ecclesia Israël stabat.

15 Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israël, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens.

16 A die, qua eduxi populum meum Israël de Ægypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israël, ut ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israël.

17 * Voluitque David Pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israël:

* 2. Reg. 7. a. 5.

18 Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè fecisti, hoc ipsum mente tractans.

19 Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

20 Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israël.

21 Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de Terra Ægypti.

G

22 Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu Ecclesiæ Israël, & expandit manus suas in cœlum,

23 Et ait: Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum & misericordiam servis tuis, qui ambulabant coram te in toto corde suo.

24 Qui custodisti servo tuo David patri meo quæ locutus es ei; ore locutus es, & manibus perfecisti, ut hæc dies probat.

25 Nunc igitur Domine Deus Israël, conserva famulo tuo David patri meo quæ locutus es ei, dicens: * Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël; ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo,

* 2. Reg. 7. b. 12.

26 Et nunc Domine Deus Israël firmentur verba tua, quæ locutus es servo tuo David patri meo.

27 Ergóne putandum est quòd verè Deus habitet super terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quantò magis domus hæc, quam ædificavi?

28 Sed respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29 Ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: * Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus.

* Deut. 12. b. 11.

30 Ut exaudias deprecationem servi tui & populi tui Israël, quodcumque oraverint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cùm exaudieris, propitius eris.

D

31 Si peccaverit homo in proximum suum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur astrictus: & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32 Tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis servos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput ejus, justificánsque justum, & retribuens ei secundùm justitiam suam.

33 Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint & oraverint, & deprecati te fuerint in domo hac;

34 Exaudi in cœlo, dimitte peccatum populi tui Israël, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35 Si clausum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36 Exaudi nos in cœlo, & dimitte peccata servorum tuorum, & populi tui Israël: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam super terram tuam, quam

dedisti populo tuo in possessionem

37 Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aër, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas,

38 Cuncta devotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israël: si quis cognoverit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac,

39 Tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique secundùm omnes vias suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum.)

E

40 Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

41 Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israël, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42 Extentum ubique) cùm venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43 Tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israël, & probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

44 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, & contra domum, quam ædificavi nomini tuo,

45 Et exaudies in cælo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum.

46 Quod si peccaverint tibi (* non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè,

*2 Par. 6.f.36. Eccl. 7. c. 21. 1. Joan. 1.d.8.

47 Et egerint pœnitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impiè gessimus:

48 Et reversi fuerint ad te in universo corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & civitatis quam elegisti, & templi quod ædificavi nomini tuo:

F

49 Exaudies in cælo, in firmamento solii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

50 Et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51 Populus enim tuus est, & hereditas tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52 Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, & populi tui Israël, & exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

53 Tu enim separasti eos tibi in hereditatem de universis populis terræ, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto, Domine Deus.

54 Factum est autem, cùm complesset Salomon orans Dominum omnem orationem & deprecationem hanc surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

55 Stetit ergo, & benedixit omni Ecclesiæ Israël voce magna, dicens:

56 Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israël, juxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo, ex omnibus bonis quæ locutus est per Moysen servum suum.

57 Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque projiciens.

58 Sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, & custodiamus mandata ejus, & ceremonias ejus, & judicia quæcumque mandavit patribus nostris.

G

59 Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat judicium servo suo, & populo suo Israël per singulos dies:

60 Ut sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est ultra absque eo.

61 Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro ut ambulemus in decretis ejus, & custodiamus mandata ejus, sicut & hodie.

62 Igitur rex, & omnis Israël cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63 Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia & dedicaverunt templū Domini rex & filii Israël:

64 In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.

65 Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israël cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

66 Et in die octava dimisit populos: qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David servo suo, & Israël populo suo.

CAPUT IX.

Dominus Salomoni secundò apparens, jubet sua servare præcepta, addita comminatione nisi servata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes sibi facit tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipit.

A

1 Factum est autem cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

2 Apparuit ei Dominus secundò, * sicut apparuerat ei in Gabaon.

*Sup.3. a.5. 2.Par.7 c.11.12

3 Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum hanc, quam ædificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4 Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia, quę præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea servaveris,

Quæ reversa est, & abiit in terram suam cum servis suis.

C 14 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15 Excepto eo, quod afferebant viri qui super vectigalia erant, & negotiatores, universique scuta vendentes, & omnes reges Arabiæ, ducésque terræ.

16 Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17 Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæ minæ auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18 Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & vestivit eum auro fulvo nimis,

19 Qui habebat sex gradus: & summitas throni rotunda erat in parte posteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes sedile: & duo leones stabant juxta manus singulas.

20 Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21 Sed & omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

D 22 Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum & simias & pavos.

23 Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terræ, divitiis & sapientia.

24 Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25 Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos, per annos singulos.

*2. Par. 1. d. 14. 26 * Congregavítque Salomon currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jerusalem.

27 Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycomoros quæ nascuntur in campestribus.

28 Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & statuto pretio perducebant.

29 Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venumdabant.

CAPUT XI.

Salomon plurimis jungitur mulieribus alienigenis, & ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus suscitat ei adversarios Adad, Razon, & Jeroboam, cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israël, servata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

A

*Deut. 17. d. 17. Eccl. 47. c. 21. *Exod. 34. b. 16. 1 REx autem Salomon * adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Hethæas:

2 De gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israël: * Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissimè enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3 Fuerúntque ei uxores quasi reginæ septingentæ, & concubinæ trecentæ: & averterunt mulieres cor ejus.

4 Cúmque jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

5 Sed colebat Salomon Astarthem deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarū.

6 Fecítque Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit ut sequeretur Dominum sicut David pater ejus.

B 7 Tunc ædificavit Salomon fanum Chamos idolo Moab, in monte qui est contra Jerusalem, & Moloch idolo filiorum Ammon,

8 Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis quæ adolebant thura, & immolabant diis suis.

*Sup. 9. a. 2. 9 Igitur iratus est Dominus Salomoni, quòd aversa esset mens ejus à Domino Deo Israël, qui * apparuerat ei secundò.

10 Et præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, & non custodivit quæ mandavit ei Dominus.

11 Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo.

*Inf. 12. d. 15. 12 * Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud,

C 13 Nec totum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo, propter David servum meum, & Jerusalem quam elegi.

14 Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni, Adad Idumæum de semine regio, qui erat in Edom.

*2. Reg. 8. d. 14. 15 * Cùm enim esset David in Idumæa, & ascendisset Joab princeps militiæ ad sepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidisset omne masculinum in Idumæa.

16 (Sex enim mensibus ibi moratus est Joab, & omnis Israël donec interimeret omne masculinum in Idumæa.)

17 Fugit Adad ipse, & viri Idumæi de servis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18 Cúmque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tulerúntque secum viros de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos constituit, & terram delegavit.

D 19 Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valdè, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Taphnes reginæ.

20 Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, & nutrivit eum Taphnes in domo Pharaonis: erátque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21 Cúmque audisset Adad in Ægypto dormisse David cum patribus suis, & mortuum esse Joab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22 Dixítque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

23 Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum

E 24 Et congregavit contra eum viros, & factus est princeps latronum cùm interficeret eos David: abierúntque Damascum, & habitaverunt ibi, & constituerunt eum regem in Damasco,

25 Erátque adversarius Israëli cunctis diebus Salomonis: & hoc est malum Adad, & odium contra Israël, regnavítque in Syria.

*2.Par. 13.a.6. 26 * Jeroboam quoque filius Nabath, Ephrathæus, de Sareda, servus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarva, mulier vidua: levavit manum contra regem.

27 Et hæc est causa rebellionis adversùs eum, quia Salomon ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris sui.

28 Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: vidénsque Salomon adolescentem bonæ indolis, & industrium, constituerat eum præfectũ super tributa universæ domus Joseph.

*2.Par. 10.d.15 29 * Factum est igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jerusalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantùm in agro.

30 Apprehendénsque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

F 31 Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32 Porrò una tribus remanebit ei, propter servum meum David & Jerusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israël:

33 Eò quòd dereliquerit me, & adoraverit Astarthem deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret justitiam coram me, & præcepta mea, & judicia sicut David pater ejus.

34 Nec auferam omne regnum de manu ejus, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ suæ: propter David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea & præcepta mea,

35 Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36 Filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Jerusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi.

G 37 Te autem assumam, & regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, erísque rex super Israël.

38 Si igitur audieris omnia, quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea & præcepta mea, sicut fecit David servus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Israël:

39 Et affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus.

40 Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum ad Sesac regem Ægypti, & fuit in Ægypto usque ad mortem Salomonis.

41 Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & sapientia ejus: ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.

42 Dies autem, quos regnavit Salomon in Jerusalem super omnem Israël, quadraginta anni sunt.

43 Dormivitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in civitate David patris sui, regnavítque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT XII.

Roboam juvenum secutus consilium patitur regni divisionem, & Jeroboam rex super decem tribubus constituitur, exercitum quoque Roboam adversus Jeroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat, Jeroboam vero aureos erexit vitulos in Dan & Bethel adorandos, constitutis solemnitate, altari, ac sacerdotiis.

A *2.Par. 10.a.1. 1 Venit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Israël ad constituendum eum regem.

2 At vero Jeroboam filius Nabath, cùm adhuc esset in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reversus est de Ægypto.

3 Miserúntque & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitudo Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimum jugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

B 5 Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cúmque abiisset populus,

6 Iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre ejus cùm adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic?

7 Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & servieris, & petitioni eorum cesseris, locutúsque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

8 Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant illi.

9 Dixítque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum quod imposuit pater tuus super nos?

C 10 Et dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu releva nos. Sic loquêris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11 Et nunc pater meus posuit super vos jugum grave, ego autem addam super jugum vestrum; pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13 Respondítque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant.

14 Et locutus est eis secundùm consilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum vestrum, ego autem addam jugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos scorpionibus.

D *Sup. 11 f. 31. 15 Et non acquievit rex populo: quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum, * quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabath.

16 Videns itaque populus quòd noluisset eos audire rex, respondit ei dicens: Quæ nobis pars in David? vel quæ hereditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israël, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israël, in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israël, quicumque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboã.

E 18 Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: & lapidavit eum omnis Israël, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Jerusalem:

19 Recessítque Israël à domo David, usque in præsentem diem.

20 Factum est autem cùm audisset omnis Israël, quòd reversus esset Jeroboam, miserunt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & constituerunt eum regem super omnem Israël, nec secutus est quisquam domum David præter tribum Juda solam.

21 Venit autem Roboam Jerusalem, & congregavit universam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israël, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

*2. Par. 11.a.2.

22 * Factus est autem sermo Domini ad Semeiam virum Dei, dicens:

23 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens:

F 24 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israël: revertatur vir in domum suam, à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reversi sunt de itinere, sicut eis præceperat Dominus.

25 Ædificavit autem Jeroboam Sichem in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egressus inde ædificavit Phanuel.

26 Dixítque Jeroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27 Si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Jerusalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum suum Roboam regem Juda, interficiéntque me, & revertentur ad eum.

*Tob. 1. 4. 5. * Exod. 32. b. 8.

28 * Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultrà ascendere in Jerusalem: * Ecce dii tui Israël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

G 29 Posuítque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30 Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

*2. Par. 11.c.15

31 Et fecit fana in excelsis, & * sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

32 Constituítque diem solemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem solemnitatis, quæ celebrabatur in Juda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituítque in Bethel sacerdotes excelsorum quæ fecerat.

33 Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: & fecit solemnitatem filiis Israël, & ascendit super altare, ut adoleret incensum.

CAPUT XIII.

Missus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris subversione & nativitate Josiæ regis prophetat: quo orante, manus Jeroboam, quæ exaruerat, sanitati restituitur: rediens autem propheta à leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset, & Jeroboam suam auget impietatem.

A 1 ET ecce vir Dei venit de Juda in sermone Domini in Bethel, Jeroboam stante super altare, & thus jaciente.

2 Et exclamavit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: * Ecce filius nascetur domui David, Josias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet.

*4 Reg. 23.d.10 17.

3 Deditque in illa die signum dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, & effundetur cinis qui in eo est.

4 Cùmque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus, quam extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad se.

B 5 Altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari, juxta signum quod prædixerat vir Dei in sermone Domini.

6 Et ait rex ad virum Dei: deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravítque vir Dei faciem Domini, & reversa est manus regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.

7 Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8 Respondítque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

C 9 Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam qua venisti.

10 Abiit ergo per aliam viam, & non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11 Propheta autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei, illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12 Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13 Et ait filiis suis: sternite mihi asinum. Qui cùm stravissent, ascendit,

14 Et abiit post virum Dei, & invenit eum sedentem subtus terebinthum: & ait illi: Túne es vir Dei qui venisti de Juda? Respondit ille: Ego sum.

D 15 Dixítque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16 Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

17 Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam qua ieris.

18 Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & Angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum,

19 Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

E 20 Cùmque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum,

21 Et clamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, &

statuas & lucos, super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam:

24 Sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israël.

25 In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem,

26 Et tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & universa diripuit: scuta quoque aurea, quæ * fecerat Salomon:

* Sup. 10. c. 16

27 Pro quibus fecit rex Roboam scuta ærea, & tradidit ea in manu ducum scutariorum, & eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

G

28 Cúmque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium, & posteà reportabant ad armamentarium scutariorum.

29 Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda.

30 Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

31 Dormivitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis: & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Impio Abiæ regi Juda succedit pius filius Asa, qui adversus Basan regem Israël prœliatur, impetrato à Benadad rege Syriæ auxilio. Asa morienti succedit filius Josaphat; at Baasa, Nadab filium Jeroboam cum universa cognatione occidit, & pro eo regnat super Israël viginti quatuor annis, impius post impium.

A

1 Igitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Judam.

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem: * nomen matris ejus Maacha filia Abessalom.

* 2. Par. 13. a. 1.

3 Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectum coram Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus.

4 Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Jerusalem, ut suscitaret filium ejus post eum, & statueret Jerusalem:

B

5 Eò quòd fecisset David rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Uriæ Hethæi.

6 Attamen bellum fuit inter Roboam & Jeroboam, omni tempore vitæ ejus.

7 Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuitque * prælium inter Abiam & inter Jeroboam.

* 2. Reg. 11. a. 4.

8 Et dormivit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: * regnavitque Asa filius ejus pro eo.

* 2. Par. 13. a. 1. 3.

9 In anno ergo vigesimo Jeroboam regis Israël regnavit Asa rex Juda,

10 Et quadraginta & uno anno regnavit in Jerusalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abessalom.

* 2. Par. 14. a. 1.

11 Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater ejus:

C

12 Et abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13 Insuper & Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luco ejus, quem consecraverat: subvertitque specum ejus, & confregit simulachrũ turpissimum, & combussit in torrente Cedron:

14 Excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15 Et intulit ea, quæ sanctificaverat pater suus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa.

16 Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israël, cunctis diebus eorum.

17 * Ascendit quoque Baasa rex Israël in Judam, & ædificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Juda.

* 2. Par. 16. a. 1.

18 Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiæ, dedit illud in manus servorum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

D

19 Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrẽ tuum: ideò misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israël, & recedat à me.

20 Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israël; & percusserunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & universum Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali.

21 Quod cùm audisset Baasa, intermisit ædificare Rama, & reversus est in Thersa.

E

22 Rex autem Asa nuntium misit in omnẽ Judam, dicens: Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus ædificaverat Baasa, & extruxit de eis rex Asa Gabaa, Benjamin & Maspha.

23 Reliqua autem omnium sermonum Asa, & universæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates quas extruxit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.

24 Et dormivit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David patris sui. * Regnavitque Josaphat filius ejus pro eo.

* 2. Par. 17. a. 1.

F

25 Nadab verò filius Jeroboam regnavit super Israël anno secundo Asa regis Juda: regnavitque super Israël duobus annis.

26 Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulavit in viis patris sui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israël.

27 Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahiæ de domo Isachar, & percussit eum in Gebbethon, quæ est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab & omnis Israël obsidebant Gebbethon.

28 Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

29 Cúmque regnasset, * percussit omnem domum Jeroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine ejus, donec deleret eum, juxta verbum Domini, * quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiæ Silonitis,

* Inf. 21. f. 22.

* Sup. 14. c. 10.

G

30 Propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Israël: & propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israël.

31 Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia quæ operatus est, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

32 Fuitque bellum inter Asa, & Baasa regem Israël, cunctis diebus eorum.

33 Anno tertio Asa regis Juda, regnavit

Baasa filius Ahiæ, super omnem Israël, in Thersa, viginti quatuor annis.

34 Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Israël.

CAPUT XVI.

Jehu prophetat regis Baasæ & domus ipsius subversionem; cui mortuo succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente, eligit Israël Amri; quo imperio regnum obtinente Zambri se cum domo regia succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Jezabel duxit uxorem, & ejus in tempore reædificatur Jericho, sed non impune.

A 1 Factus est autem sermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baasa, dicens:

2 Pro eo quod exaltavi te de pulvere, & posui te ducem super populum meum Israël, tu autem ambulasti in via Jeroboam, & peccare fecisti populum meum Israël, ut me irritares in peccatis eorum:

3 Ecce ego demetam posteriora Baasa, & posteriora domus ejus: & faciam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nabat.

4 * Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli.

* Sup. 14. c. 11.

5 * Reliqua autem sermonum Baasa, & quæcumque fecit, & prælia ejus, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

* 2. Par. 16. a. 1. 2.

B 6 Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultúsque est in Thersa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7 Cum autem in manu Jehu filii Hanani prophetæ verbum Domini factum esset contra Baasa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Jeroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Jehu filium Hanani, prophetam.

8 Anno vigesimo sexto Asa regis Juda, regnavit Ela filius Baasa super Israël in Thersa duobus annis.

9 Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens & temulentus in domo Arsa præfecti Thersa.

C 10 * Irruens ergo Zambri, percussit & occidit eum anno vigesimo septimo Asa regis Juda, & regnavit pro eo.

* 4. Reg. 9. e. 31.

11 Cúmque regnasset, & sedisset super solium ejus, percussit omnem domum Baasa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos ejus.

12 Delevitque Zambri omnem domum Baasa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Jehu prophetæ,

13 Propter universa peccata Baasa & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt, & peccare fecerunt Israël, provocantes Dominum Deum Israël in vanitatibus suis.

D 14 Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

15 Anno vigesimo septimo Asa regis Juda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa: porrò exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

16 Cúmque audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israël Amri, qui erat princeps militiæ super Israël in die illa in castris.

17 Ascendit ergo Amri, & omnis Israël cum eo de Gebbethon, & obsidebant Thersa.

18 Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia: & mortuus est.

19 In peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Israël.

E 20 Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

21 Tunc divisus est populus Israël in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: & media pars Amri.

22 Prævaluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth, mortuusque est Thebni, & regnavit Amri.

23 Anno trigesimo primo Asa regis Juda, regnavit Amri super Israël, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis.

24 Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

F 25 Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter super omnes qui fuerunt ante eum.

26 Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Israël: ut irritaret Dominum Deum Israël in vanitatibus suis.

27 Reliqua autem sermonum Amri, & prælia ejus quæ gessit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

28 Dormivitque Amri cum patribus suis & sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

29 Achab verò filius Amri regnavit super Israël anno trigesimo octavo Asa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri super Israël in Samaria viginti & duobus annis.

G 30 Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini, super omnes qui fuerunt ante eum.

31 Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & servivit Baal, & adoravit eum.

32 Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria,

33 Et plantavit lucum, & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israël super omnes reges Israël qui fuerunt ante eum.

34 * In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, & in Segub novissimo suo posuit portas ejus: juxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Josue filii Nun.

* Jos. 6. d. 26.

CAPUT XVII.

Elias cælum triennio claudit, primùmque pascitur à corvis, deinde à muliere Sareptana; cujus hydria farina & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius, oratione Eliæ resuscitatur.

A 1 Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Israël, in cujus conspectu sto, si erit annis his ros & pluvia, nisi juxta oris mei verba.

* Eccli. 48. a. 1. Jac. 5. d. 17.

2 Et factum est verbum Domini ad eum dicens:

3 Recede hinc & vade contra Orientem, & abscondere in Torrente Carith, qui est contra Jordanem;

4 Et ibi de torrente bibes: corvísque præcepi ut pascant te ibi,

5 Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cúmque abiisset, sedit in Torrente Carith, qui est contra Jordanem.

6 Corvi quoque deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente.

7 Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

8 Factus est ergo sermo Domini ad eum, B dicens:

9 Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ, ut pascat te.

* Luc. 4.d.26.

10 * Surrexit, & abiit in Sarephta. Cúmque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam.

11 Cúmque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum ejus, dicens: Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in manu tua.

12 Quæ respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantùm pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

C 13 Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: verumtamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo facies posteà.

14 Hæc autem dicit Dominus Deus Israël: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur usque ad diem, in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terræ.

15 Quæ abiit, & fecit juxta verbum Eliæ: & comedit ipse, & illa, & domus ejus: & ex illa die,

16 Hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.

17 Factum est autem post hæc, ægrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortissimus, ita ut non remaneret in eo halitus.

D 18 Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?

19 Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu ejus, & portavit in cœnaculum ubi ipse manebat, & posuit super lectulum suum.

20 Et clamavit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiámne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium ejus?

21 Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri hujus in viscera ejus.

22 Et exaudivit Dominus vocem Eliæ: & reversa est anima pueri intra eum, & revixit.

23 Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de cœnaculo in interiorem domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En vivit filius tuus.

24 Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

CAPUT XVIII.

Increscente fame, Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit; cui agrè persuadet ut nuntiet Achab se adesse; qui occurrens Eliæ ab ipso corripitur. Dei zelo Elias 450 pseudoprophetas occidi jubet, dato de cælo igne ad consummationem holocausti, & pluviam a Deo impetrat.

A 1 Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio dicens: Vade & ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ.

2 Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3 Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suæ. Abdias autem timebat Dominum valdè.

4 Nam cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & pavit eos pane & aqua.

5 Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, & in cunctas valles, si fortè possimus invenire herbam, & salvare equos & mulos, & non penitùs jumenta intereant.

B 6 Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.

7 Cúmque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognovisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Num tu es Domine mi, Elias?

8 Cui ille respondit: Ego. Vade, & dic Domino tuo: Adest Elias,

9 Et ille: Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10 Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens, aut regnum, quò non miserit Dominus meus te requirens: & respondentibus cunctis: Non est hîc: adjuravit regna singula & gentes, eò quòd minimè reperireris.

11 Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic Domino tuo: Adest Elias.

C 12 Cúmque recessero à te, Spiritus Domini asportabit te, in locum quem ego ignoro: & ingressus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.

13 Numquid non indicatum est tibi Domino meo, quid fecerim cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, quòd absconderim de prophetis Domini centum viros quinquagenos & quinquagenos in speluncis, & paverim eos pane & aqua?

14 Et nunc tu dicis: Vade, & dic Domino tuo: Adest Elias: ut interficiat me?

15 Et dixit Elias: Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16 Abiit ergo Abdias in occursum Achab, & indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliæ.

17 Et cùm vidisset eum, ait: Tune es ille qui conturbas Israël?

18 Et ille ait: Non ego turbavi Israël, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.

19 Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me universum Israël in monte Carmeli

P 2

meli, & prophetas Baal quadringintos quinquaginta, prophetásque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Jezabel.

20 Misit Achab ad omnes filios Israel, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

D 21 Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequò claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22 Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri sunt.

23 Dentur nobis duo boves, & illi eligant sibi bovem unum, & in frusta cædentes, ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bovem alterum, & imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24 Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Dñi mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.

25 Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures estis: & invocate nomina deorum vestrorum, ignémque non supponatis.

E 26 Qui cùm tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt: & invocabant nomen Baal de manè usque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebántque altare quod fecerant.

27 Cúmque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce majore: Deus enim est, & fortitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.

28 Clamabant ergo voce magna, & incidebant se juxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

29 Postquam autem transiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:

30 Dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

31 Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens: * Israël erit nomen tuum.

*Gen. 32.f.28

F 32 Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecítque aquæductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris,

33 Et composuit ligna: divisitque per membra bovem, & posuit super ligna,

34 Et ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursúmque dixit: Etiam secundò hoc facite. Qui cùm fecissent secundò, ait: Etiam tertiò idipsum facite. Fecerúntque tertiò,

35 Et currebant aquæ circum altare, & fossa aquæductus repleta est.

36 Cúmque jam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, ostende hodie quia tu es Deus Israël, & ego servus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc:

37 Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, & tu convertisti cor eorum iterùm.

38 Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocaustum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.

39 Quod cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

G 40 Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehēdissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & interfecit eos ibi.

41 Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluviæ est.

42 Ascendit Achab ut comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.

43 Et dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contēplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursùm ait illi: Revertere septem vicibus.

44 In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Junge currum tuum & descende, ne occupet te pluvia.

45 Cúmque se verteret huc atque illuc, ecce cæli contenebrati sunt, & nubes & ventus, & facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Jezrahel:

46 Et manus Domini facta est super Eliam, accinctísque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

CAPUT XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem divinitus missum edit, aquámque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit; ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittitúrque ad ungendum Hazael in regem Syriæ, Iehu in regem Israël, & Eliseum, in prophetam.

A 1 Nuntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidisset universos prophetas gladio.

2 Misítque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

3 Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venítque in Bersabee Juda, & dimisit ibi puerum suum,

4 Et perrexit in desertum, viam unius diei. Cúmque venisset, & sederet subter unum juniperum, petivit animæ suæ ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quàm patres mei.

5 Projecítque se, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede.

B 6 Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rursùm obdormivit.

7 Reversúsque est Angelus Domini secundò, & tetigit eum, dixítque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

8 Qui cùm surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9 Cúmque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dixítque illi: Quid hic agis Elia?

10 At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt

pactum tuum filii Israël: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

C 11 Et ait ei: Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus,

12 Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis.

13 Quod cùm audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ, & ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis Elia? Et ille respondit:

14 Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum: * quia dereliquerunt pactum tuum filii Israël: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

*Rom. 11.a.3.

15 Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cúmque perveneris illuc, unge Hazael regem super Syriam,

16 * Et Jehu filium Namsi unges regem super Israël: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmeula, unges prophetam pro te.

*4.Reg. 9.a.c.2

D 17 Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliseus.

18 * Et derelinquam mihi in Israël septem millia virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum osculans manus.

*Rom. 11.a.4.

19 Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, & ipse in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cúmque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20 Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21 Reversus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: consurgénsque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obsidentes cæduntur à pueris principum provinciarum, rursúmque anno altero in campestribus cæduntur: rex autem Achab à propheta reprehenditur, quòd fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, eúmque vivum dimiserit.

A 1 Porrò Benadad rex Syriæ congregavit omnem exercitum suum, & triginta duos reges secum & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.

2 Mitténsque nuntios ad Achab regem Israël in civitatem,

3 Ait: Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei sunt.

4 Respondítque rex Israël: juxta verbum tuum, Domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea.

5 Revertentésque nuntii, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6 Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam & domum servorum tuorum: & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent.

7 Vocavit autem rex Israël omnes seniores terræ, & ait: Animadvertite, & videte, quoniam insidietur nobis, misit enim ad me pro uxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.

8 Dixerúntque omnes majores natu, & universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi. B

9 Respondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10 Reversíque nuntii retulerunt ei. Qui remisit, & ait: Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me.

11 Et respondens rex Israël, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus æquè ut discinctus.

12 Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in umbraculis, & ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13 Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israël, ait ei: Hæc dicit Dominus: Certè vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie: ut scias, quia ego sum Dominus.

14 Et ait Achab: Per quem? Dixítque ei: Hæc dicit Dominus: Per pedisequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et ille dixit: Tu. C

15 Recensuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israël septem millia:

16 Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17 Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria.

18 Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut prælientur, vivos eos capite:

19 Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur: D

20 Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat: fugerúntque Syri, & persecutus est eos Israël. Fugit quoque Benadad Rex Syriæ in equo cum equitibus suis.

21 Necnon egressus rex Israël percussit equos & currus, & percussit Syriam plaga magna.

22 (Accedens autem propheta ad regem Israël, dixit ei: Vade & confortare & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te.)

23 Servi verò regis Syriæ dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideò superaverunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos.

24 Tu ergo verbum hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis:

25 Et instaura numerum militum qui ceciderũt de tuis, & equos secundùm equos pri-

stitue, & currus secundùm currus quos ante habuisti: & pugnabimus contra eos in campestribus, & videbis quòd obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, & fecit ita.

E 26 Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, ut pugnaret contra Israël.

27 Porrò filii Israël recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex adverso, castráque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28 (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israël: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus.)

29 Dirigebántque septem diebus ex adverso hi atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusserúntque filii Israël de Syris centum millia peditum in die una.

30 Fugerunt autem qui remanserant in Aphec in civitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem in cubiculum quod erat intra cubiculum.

31 Dixerúntque ei servi sui: Ecce, audivimus quòd reges domus Israël clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israël: forsitan salvabit animas nostras.

F 32 Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, venerúntque ad regem Israël, & dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est.

33 Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad; & levavit eum in currum suum.

34 Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus à patre tuo, reddam; & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum.

35 Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere.

G 36 Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cúmque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37 Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit eum, & vulneravit.

38 Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit aspersione pulveris os & oculos suos.

39 Cúmque rex transisset, clamavit ad regem, & ait: Servus tuus egressus est ad præliandum cominus; cúmque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi virū istū, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima ejus aut talentū argenti appendes.

40 Dum autem ego turbatus huc illúcque me verterem, subitò non comparuit. Et ait rex Israël ad eum: Hoc est judicium tuum, quod ipse decrevisti.

41 At ille statim abstersit pulverem de facie sua, & cognovit eum rex Israël, quod esset de prophetis.

42 Qui ait ad eum; Hæc dicit Dominus: * Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus & populus tuus pro populo ejus.

* Inf. 22. f. 35. 38

43 Reversus est igitur rex Israël in domum suam, audire contemnens & furibundus venit in Samariam.

CAPUT XXI

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus jussu Jezabel accusatus lapidatur, quo facto, ipse Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando evadit.

A 1 Post verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelitæ, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariæ.

2 Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, & prope domum meam, dabóque tibi pro ea vineam meliorem; aut si commodiùs tibi putas, argenti pretium, quanto digna est.

3 Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.

4 Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et projiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

B 5 Ingressus est ad eum Jezabel uxor sua, dixítque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?

6 Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Jezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam accepta pecunia; aut, si tibi placet dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7 Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & benè regis regnum Israël. Surge, & comede panem, & æquo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelitæ.

8 Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signavit eas annulo ejus, & misit ad majores natu & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

C 9 Litterarum autem hæc erat sententia: Prædicate jejunium, & sedere facite Naboth inter primos populi,

10 Et submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & educite eum, & lapidate, sicque moriatur.

11 Fecerunt ergo cives ejus, majores natu & optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut præceperat eis Jezabel, & sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos:

12 Prædicaverunt jejunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13 Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerūt eos sedere contra eum: at illi scilicet ut viri diabolici, dixerūt contra eum testimoniū coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt.

14 Miserúntque ad Jezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mortuus est.

15 Factum est autem, cùm audisset Jezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab : surge, & possside vineam Naboth Jezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia : Non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

16 Quod Cùm audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Jezrahelitæ, ut possideret eam,

E 17 Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens :

18 Surge & descende in occursum Achab regis Israël, qui est in Samaria : ecce ad vineá Naboth descendit, ut possideat eam :

19 Et loquêris ad eum, dicens : Hæc dicit Dominus : Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes : Hæc dicit Dominus: In loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.

* Inf. 22.f.38

20 Et ait Achab ad Eliam : Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni eò quòd venumdatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini.

21 * ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & ultimum in Israël.

* 4 Reg. 9.b.8.

F 22 Et dabo domum tuam sicut * domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum * Baasa filii Ahia : quia egisti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare fecisti Israël

* Sup. 15.f.29. * Sup. 16.a 3. * 4.Reg. 9 f.36.

23 * Sed & de Jezabel locutus est Dominus, dicens : Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel.

24 Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli.

25 Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venumdatus est ut faceret malum in conspectu Domini : concitavit enim eum Jezabel uxor sua,

26 Et abominabilis factus est, in tantum ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit Dominus à facie filiorum Israel,

G 27 Itaque cùm audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.

28 Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens :

29 Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus, sed * in diebus filii sui inferam malum domui ejus.

* 4.Reg. 9.f. 20.

CAPUT XXII.

Achab & Iosaphat reges, pseudo prophetarum vaticinio decepti ad pugnam procedunt adversùs Syros pro Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michaam vera prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias; pio autem Iosaphat succedit impius filius Ioram.

A 1 TRansierunt igitur tres anni absque bello inter Syriam & Israël.

2 In anno autem tertio * descendit Josaphat rex Juda ad regem Israël.

* 2. Par. 18.a. 1.

3 (Dixitque rex Israël ad servos suos: Ignoratis quòd nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4 Et ait ad Josaphat : Veniésne mecum ad prœliandum in Ramoth Galaad ?

5 Dixitque Josaphat ad regem Israël. Sicut ego sum, ita & tu : populus meus, & populus tuus unum sunt : & equites mei, equites tui Dixitque Josaphat ad regem Israël : Quære, oro te, hodie sermonem Domini.

6 Congregavit ergo rex Israël prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7 Dixit autem Josaphat : Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum ?

8 Et ait rex Israël ad Josaphat : Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Jemla Cui Josaphat ait : Ne loquaris ita rex. B

9 Vocavit ergo rex Israël eunuchum quemdam & dixit ei : Festina adducere Michæam filium Jemla.

10 Rex autem Israël, & Josaphat rex Juda, sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi prophetæ prophetabant in conspectu eorum.

11 Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait : Hæc dicit Dominus : His ventilabis Syriam, donec deleas eam :

12 Omnésque prophetæ similiter prophetabant dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, & vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.

13 Nuntius verò, qui ierat ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens : Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona prædicant : sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.

14 Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15 Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad prœliandum, an cessare? Cui ille respondit : Ascende, & vade prosperè, tradet eam Dominus in manus regis.

16 Dixit autem rex ad eum : Iterùm atque iterùm adjuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini. C

17 Et ille ait : Vidi cunctum Israël dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem : & ait Dominus : Non habent isti Dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

18 (Dixit ergo rex Israël ad Josaphat : Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum ?)

19 Ille verò addens, ait : Proptereà audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris :

20 Et ait Dominus : Quis decipiet Achab regem Israël, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad ? Et dixit unus verba hujuscemodi, & alius aliter.

21 Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus : in quo ?

22 Et ille ait : Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus : Decipies, & prævalebis : egredere, & fac ita. D

23 Nunc igitur, ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.

24 Accessit autem Sedecias filius Chanaana-

na, & percussit Michæam in maxillam, & dixit: Mene ergo dimisit Spiritus Domini, & locutus est tibi?

25 Et ait Michæas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26 Et ait rex Israël: Tollite Michæam, & maneat apud Amon, principem civitatis, & apud Joas filium Amelech,

27 Et dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiæ, donec revertar in pace,

28 Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29 Ascendit itaque rex Israël, & Josaphat rex Juda, in Ramoth Galaad.

30 Dixit itaque rex Israel ad Josaphat: Sume arma, & ingredere prælium, & induere vestibus tuis. Porrò rex Israël mutavit habitum suum, & ingressus est bellum.

31 Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem & majorem quempiam, nisi contra regem Israël solum.

32 Cum ergo vidissent principes curruum Josaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Josaphat.

E 33 Intellexeruntque principes curruum quòd non esset rex Israël, & cessaverunt ab eo.

34 Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. At ille dixit aurigæ suo: Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35 Commissum est ergo prælium in die illa, & rex Israël stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere; fluebat autem sanguis plagæ in sinum currus,

36 Et præco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, & in terram suam.

37 Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam, sepelierúntque regem in Samaria,

* Sup. 21.c.19

F 38 Et * laverunt currum ejus in piscina Samariæ, & linxerunt canes sanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat.

39 Reliqua autem sermonum Achab, & universa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificavit, cunctarúmque urbium quas extruxit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

40 Dormivit ergo Achab cum patribus suis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41 Josaphat verò filius Asa regnare cœperat super Judam anno quarto Achab regis Israël.

42 Triginta quinque annorum erat cum regnare cœpisset, & viginti quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43 Et ambulavit in omni via Asa patris sui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

45 Pacémque habuit Josaphat cum rege Israël.

G 46 Reliqua autem verborum Josaphat, & opera ejus, quæ gessit, & prælia, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47 Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris ejus, abstulit de terra.

48 Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49 Rex verò Josaphat fecerat classes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia fractæ sunt in Asiongaber,

50 Tunc ait Ochozias filius Achab ad Josaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Josaphat.

51 Dormivitque Josaphat cum patribus suis & sepultus est cum eis in Civitate David patris sui: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

52 Ochozias autem filius Achab regnare cœperat super Israël in Samaria, anno septimodecimo Josaphat regis Juda, regnavitque super Israël duobus annis.

53 Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulavit in via patris sui & matris suæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel,

54 Servivit quoque Baal, & adoravit eum, irritavit Dominum Deum Israël, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

LIBER REGUM QUARTUS,

SECUNDUM HEBRÆOS MELACHIM SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Ochosias rex Israël super ægritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis cœlestis devorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia servato cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo, succedit frater Joram.

1 PRÆVARICATUS est autem Moab in Israël, postquam mortuus est Achab. A

2 Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit: misítque nuntios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub Deum Accaron, utrùm vivere queam de infirmitate mea hac.

3 Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron?

4 Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias.

5 Reversíque sunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis?

6 At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & revertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel mittis ut consulatur Beelzebub Deus Accaron? Idcircò de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. B

7 Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc?

8 At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.

9 Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut descendas.

C 10 Respondénsque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & devoravit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.

11 Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende.

12 Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cœlo, & devoravit illū, & quinquaginta ejus.

13 Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas servorum tuorum qui mecum sunt.

14 Ecce descendit ignis de cœlo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animæ meæ.

D 15 Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem,

16 Et locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum Beelzebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, a quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17 Mortuus est ergo juxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnavit Joram frater ejus pro eo, anno secundo Joram filii Josaphat regis Judæ: non enim habebat filium.

18 Reliqua autem verborum Ochosiæ quæ operatus est, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

CAPUT II.

Eliseus individuus Eliæ comes, Iordanem, aqua Eliæ pallio divisa, cum illo transit: Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem ejus spiritum accepit, ac pallio Eliæ rursum Iordanis aquas dividit. Elias quæsitus non invenitur: aquæ Iericho ac terræ sterilitas immissæ per Eliseum sale sanantur: pueríque Eliseum irridentes ab ursis lacerantur.

A 1 FActum est autem, cùm levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliseus de Galgalis.

2 Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, & vivit anima tua: quia non derelinquam te. Cùmque descendissent Bethel,

3 Egressi sunt filii prophetarum qui erant in Bethel, ad Eliseum & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet Dominum tuum à te? Qui respondit: Et ego novi: silete.

4 Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hîc, quia Dominus misit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cùmque venissent Jericho,

5 Accesserunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia Dominus hodie tollet Dominum tuum à te? Et ego novi: silete.

B 6 Dixit autem ei Elias: Sede hîc, quia Dominus misit me usque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7 Et quinquaginta viri de filiis prophetarum, secuti sunt eos, qui & steterunt è contra, longè: illi autem ambo stabant super Jordanem.

8 Tulítque Elias pallium suum, & involvit illud, & percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, & transierunt ambo per siccum.

9 Cùmque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10 Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11 Cùmque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diviserunt utrumque: & * ascendit Elias per turbinem in cœlum,

* Eccl. 48.b.11 1.Mach 2.g.58.

12 Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehendítque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes.

C 13 Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reversúsque stetit super ripam Jordanis,

14 Et pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt divisæ, & dixit: Ubi est Deus Eliæ etiam nunc? Percussítque aquas & divisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus.

15 Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho econtrà, dixerunt: Requievit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in terram.

16 Dixerúntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere Dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17 Coëgerúntque eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cùm quæsissent tribus diebus, non invenerunt.

D 18 Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19 Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis hujus optima est, sicut tu ipse Domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.

20 At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud sal. Quod cùm attulissent,

21 Egressus ad fontes aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultrà in eis mors, neque sterilitas.

22 Sanatæ sunt ergo aquæ usque in diem hanc, juxta verbum Elisei, quod locutus est.

23 Ascendit autem inde in Bethel: cùmque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve.

24 Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini : egressique sunt duo ursi de saltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reversus est in Samariam.

CAPUT III.

Ob prævaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Israël habebat, ascendunt adversus illum rex Israël, rex Juda, & rex Edom, quibus siti penè enectis Dominus per Eliseum aquam sine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suo primogenito immolato urbis excidium evitat.

1 JOram verò filius Achab regnavit super Israël in Samaria anno decimo octavo Josaphat regis Judæ. Regnavitque duodecim annis.

2 Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus & mater : tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3 Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël, adhæsit nec recessit ab eis.

4 Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & solvebat regi Israël centum millia agnorum & centum millia arietum, cum velleribus suis.

5 Cùmque mortuus fuisset Achab, prævaricatus est fœdus, quod habebat cum rege Israël.

6 Egressus est igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recensuit universum Israël.

7 Misitque ad Josaphat regem Juda, dicens: Rex Moab recessit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit : Ascendam : qui meus est, tuus est : populus meus, populus tuus ; & equi mei, equi tui.

8 Dixitque : Per quam viam ascendemus, At ille respondit: Per desertum Idumææ.

9 Perrexerunt igitur, rex Israël, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis quæ sequebantur eos.

10 Dixitque rex Israël : Heu, heu, heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11 Et ait Josaphat : Estne hîc propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum ? Et respondit unus de servis Regis Israël: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ.

12 Et ait Josaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israël, & Josaphat rex Juda, & rex Edom.

13 Dixit autem Eliseus ad regem Israël : Quid mihi & tibi est ? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israël: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab ?

14 Dixitque ad eum Eliseus : Vivit Dominus exercituum, in cujus conspectu sto, quòd si non vultum Josaphat regis Judæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

15 Nunc autem adducite mihi psaltem. Cùmque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini, & ait :

16 Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus fossas & fossas.

17 Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam : & alveus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ vestræ, & jumenta vestra.

18 Parúmque est hoc in conspectu Domini : insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19 Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & universum lignum fructiferum succidetis, unctósque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrũ egregium operietis lapidibus.

20 Factum est igitur manè quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est terra aquis.

21 Universi autem Moabitæ, audientes quòd ascendissent reges ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, & steterunt in terminis.

22 Primóque manè surgentes, & orto jam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitæ econtrà aquas rubras quasi sanguinem,

23 Dixerúntque: Sanguis gladii est : pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt mutuò : nunc perge ad prædam Moab.

24 Perrexerúntque in castra Israël : porrò consurgens Israël, percussit Moab : at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserunt Moab.

25 Et civitates destruxerunt : & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt : & universos fontes aquarum obturaverunt : & omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantùm fictiles remanerent : & circumdata est civitas à fundibulariis, & magna ex parte percussa.

26 Quòd cum vidisset rex Moab, prævaluisse scilicet hostes : tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom, & non potuerunt.

27 Arripiénsque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum : & facta est indignatio magna in Israël, statimque recesserunt ab eo & reversi sunt in terram suam.

CAPUT IV.

Eliseus viduæ paupercula debitis oppressa oleum impetrat, quo solvat creditoribus, Sunamitidi hospitæ suæ filium, quem postea mortuum suscitat. farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

1 MUlier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens. Servus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum : & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.

2 Cui dixit Eliseus : Quid vis ut faciam tibi ? Dic mihi, quid habes in domo tua ? At illa respondit : Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parùm olei, quo ungar.

3 Cui ait: Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4 Et ingredere, & claude ostium tuum, cùm intrinsecus fueris tu, & filii tui : & mitte inde in omnia vasa hæc : & cùm plena fuerint, tolles.

5 Ivit itaque mulier, & clausit ostium super se, & super filios suos : illi offerebant vasa & illa infundebat.

6 Cùmque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit : Non habeo. Stetitque oleum.

7 Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et ille, vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo : tu autem, & filii tui vivite de reliquo.

8 Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna quæ tenuit eum ut comederet panem: cùmque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

9 Quæ dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10 Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.

11 Facta est ergo dies quædam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi.

12 Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cùm vocasset eam, & illa stetisset coram eo,

13 Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedulè in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? numquid habes negotium, & vis ut loquar regi, sive principi militiæ? Quæ respondit: In medio populi mei habito.

C 14 Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quæras, filium enim non habet, & vir ejus senex est.

15 Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cùm vocata fuisset, & stetisset ante ostium,

16 Dixit ad eam: In tempore isto, & in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quæso Domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17 Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

18 Crevit autem puer. Et cùm esset quædam dies, & egressus iret ad patrem suum, ad messores,

19 Ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem suam.

D 20 Qui cùm tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, & mortuus est.

21 Ascendit autem, & collocavit eum super lectulum hominis Dei, & clausit ostium: & egressa,

22 Vocavit virum suum, & ait: Mitte mecum obsecro, unum de pueris, & asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, & revertar.

23 Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam.

24 Stravitque asinam, & præcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age quod præcipio tibi.

25 Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in montem Carmeli: cùmque vidisset eam vir Dei econtrà, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa.

26 Vade ergo in occursum ejus, & dic ei: Recténe agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit: Rectè.

E 27 Cùmque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.

28 Quæ dixit illi: Numquid petivi filium à domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29 Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri.

30 Porro mater pueri ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & secutus est eam.

31 Giezi autem præcesserat ante eos, & posuerat baculum super faciem pueri, & non erat vox neque sensus: reversúsque est in occursum ejus, & nuntiavit ei dicens: Non surrexit puer.

32 Ingressus est ergo Eliseus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus:

33 Ingressúsque clausit ostium super se, & super puerum: & oravit ad Dominum.

F 34 Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri.

35 At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36 At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37 Venit illa, & corruit ad pedes ejus: & adoravit super terram: tulitque filium suum, & egressa est,

38 Et Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, & filii prophetarum habitabant coram eo, dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

G 39 Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & implevit pallium suum, & reversus concidit in ollam pulmenti; nesciebat enim quid esset.

40 Infuderunt ergo sociis, ut comederent: cúmque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41 At ille, Afferte, inquit, farinam. Cúmque tulissent, misit in ollam, & ait: Infunde turbæ, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42 Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43 Responditque ei minister ejus: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, ut comedat: hæc enim dicit Dominus: Comedent, & supererit.

44 Posuit itaque coram eis: qui comederunt, & superfuit juxta verbum Domini.

CAPUT V.

Scidit rex Israël vestimenta sua, quòd jussisset rex Syriæ, ut Naaman leprosum curaret; quem Eliseus septena in Jordane lotione mundat a lepra, quæ Giezi propter munera mendacio extorta ab Eliseo spreta, perpetuo adhæsit.

A 1 NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud Dominum suum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives, sed leprosus.

2 Porrò de Syria egressi fuerant latrun-

culi, & captivam duxerant de Terra Israël puellam parvulam, quæ erat in obsequio uxoris Naaman.

3 Quæ ait ad Dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profectò curasset eum à lepra, quam habet.

4 Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, & nuntiavit ei, dicens: Sic & sic locuta est puella de Terra Israël.

B 5 Dixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam litteras ad regem Israël. Qui cum profectus esset, & tulisset secum decem talenta argenti, & sex millia aureos, & decem mutatoria vestimentorum,

6 Detulit litteras ad regem Israël in hæc verba: Cùm acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum à lepra sua.

7 Cúmque legisset rex Israël litteras, scidit vestimenta sua, & ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, & vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominem à lepra sua? animadvertite, & videte quòd occasiones quærat adversùm me.

C 8 Quod cùm audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israël vestimenta sua, misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, & sciat esse prophetam in Israël.

9 Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & stetit ad ostium domus Elisei:

10 Misitque ad eum Eliseus nuntium dicens: Vade, & lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatē caro tua, atque mundaberis.

11 Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me.

12 Numquid non meliores sunt Abana & Pharphar, fluvii Damasci, omnibus aquis Israël, ut laver in eis, & munder? Cum ergo vertisset se, & abiret indignans,

D 13 Accesserunt ad eum servi sui, & locuti sunt ei: Pater, & si rem grandem dixisset tibi propheta, certè facere debueras: quantò magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

*Luc. 4. c. 27.

14 * Descendit, & lavit in Jordane septies juxta sermonem viri Dei, & restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est.

15 Reversúsque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quòd non sit alius Deus in universa terra, nisi tantùm in Israël. Obsecro itaque ut accipias benedictionem à servo tuo.

E 16 At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cúmque vim faceret, penitus non acquievit.

17 Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultrà servus tuus holocaustum aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18 Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret, & illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19 Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

20 Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: vivit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. F

21 Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum ejus, & ait: Recténe sunt omnia?

22 Et ille ait: Rectè, dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis Prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices.

23 Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portaverunt coram eo.

G 24 Cúmque venisset jam vesperi, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt.

25 Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quóquam.

26 At ille ait: Nónne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & servos, & ancillas.

27 Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPUT VI.

Eliseus ferrum securis natare facit: regis Syriæ milites ducuntur quasi excæcati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreta regi Israël patefacta capere nitebantur: at postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege jubetur occidi.

A 1 Dixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis.

2 Eamus usque ad Jordanem, & tollant singuli de silva materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3 Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

4 Et abiit cum eis. Cúmque venissent ad Jordanem, cædebant ligna.

5 Accidit autem, ut cùm unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavítque ille, & ait: Heu heu heu Domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam.

B 6 Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc: natavítque ferrum,

7 Et ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8 Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël, consiliúmque iniit cum servis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias,

9 Misit itaque vir Dei ad regem Israël, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10 Misit itaque rex Israël ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & observavit se ibi non semel neque bis.

11 Conturbatúmque est cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi qui proditor mei sit apud regem Israël?

C 12 Dixítque unus servorum ejus: Nequaquam Domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quæcumque locutus fueris in conclavi tuo.

13 Dixítque eis: Ite, & videte ubi sit: ut mittam, & capiam eum. Annuntiaverúntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.

14 Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15 Consurgens autem diluculò minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos & currus: nuntiavitque ei dicens: Heu heu heu Domine mi, quid faciemus?

16 At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis.

D 17 Cúmque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Elisei.

18 Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus oravit ad Dominum, dicens: percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Elisei.

19 Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est civitas, sequimini me, & ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20 Cúmque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus. Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuítque Dominus oculos eorum, & viderunt se esse in medio Samariæ.

21 Dixitque rex Israël ad Eliseum cùm vidisset eos: Numquid percutiam eos, pater mi?

E 22 At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio & arcu tuo, ut percutias: sed pone panem & aquam coram eis, ut comedant & bibant, & vadant ad Dominum suum.

23 Appositáque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abierúntque ad Dominum suum, & ultrà non venerunt latrones Syriæ in Terram Israël.

24 Factum est autem post hæc: congregavit Benadad rex Syriæ, universum exercitum suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.

25 Factáque est fames magna in Samaria: & tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis.

F 26 Cúmque rex Israël transiret per murum, mulier quædam exclamavit ad eum, dicens: Salva me Domine mi rex.

27 Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te possum salvare? de area, vel torculari? Dixítque ad eam rex: Quid tibi vis? Quæ respondit:

28 Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29 Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixítque ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quæ abscondit filium suum.

30 Quod cùm audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

G 31 Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32 Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quòd miserit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum? videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum Domini ejus post eum est.

33 Adhuc illo loquente eis apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

CAPUT VII.

Eliseus in Samaria prædicit fore frumenti abundantiam; quam leprosi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem solventibus: dux autem Elisei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

1 Dixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similæ uno statere erit, & duo modii hordei statere uno, in porta Samariæ. A

2 Respondens unus de ducibus, super cujus manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3 Quatuor ergo viri erant leprosi juxta introitum portæ: qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur?

4 Sive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur, sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ, si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur. B

5 Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad castra Syriæ. Cúmque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem repererunt.

6 Siquidem Dominus sonitum audiri fecerat in castris Syriæ curruum & equorum, & exercitus plurimi: dixerúntque ad invicem: Ecce mercede conduxit adversùm nos rex Israël reges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt super nos.

7 Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos, in castris, fugerúntque, animas tantum suas salvare cupientes.

8 Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argentum & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursùm reversi sunt ad aliud tabernaculum, & inde similiter auferentes absconderunt.

9 Dixerúntque ad invicem: Non rectè facimus: hæc enim dies boni nuntii est. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare usque manè, sceleris arguemur: venite, eamus, & nuntiemus in aula regis. G

10 Cúmque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes: Ivimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos & asinos alligatos, & fixa tentoria.

11 Ierunt ergo portarii, & nuntiaverunt in palatio regis intrinsecus.

12 Qui surrexit nocte & ait ad servos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciúntquia

fame laboramus, & idcircò egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13 Respondit autem unus servorum ejus: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantùm sunt in universa multitudine Israël, alii enim consumpti sunt) & mittentes, explorare poterimus.

14 Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte.

D 15 Qui abierunt post eos usque ad Jordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus & vasis, quæ projecerant Syri cùm turbarentur: reversique nuntii indicaverunt regi.

16 Et egressus populus diripuit castra Syriæ, factúsque est modius similæ statere uno, & duo modii hordei statere uno, juxta verbum Domini.

17 Porrò rex ducem illum, in cujus manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcavit turba in introitu portæ, & mortuus est, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18 Factúmque est secundùm sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, & modius similæ statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ:

19 Quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiamsi Dominus fecerit cataractas in cœlo, numquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20 Evenit ergo ei sicut prædictum fuerat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus est.

CAPUT VIII.

Post septennem famem ab Eliseo prædictam, Sunamitis, quæ ipsius consilio peregrinata erat, reversa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad ægrotantem prædicit moriturum, & impium Hazael regnaturum: Ioram rex Iuda, percussit Idumæos, quod à se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

A 1 Eliseus autem locutus est ad mulierem, * cujus vivere fecerat filium, dicens: Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare ubicumque repereris: vocavit enim Dominus famem, & veniet super terram septem annis.

* Sup. 4.f.35.

2 Quæ surrexit, & fecit juxta verbum hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philisthiim diebus multis.

3 Cúmque finiti essent anni septem reversa est mulier de Terra Philisthiim: & egressa est ut interpellaret regem pro domo sua, & pro agris suis.

4 Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliseus.

B 5 Cúmque ille narraret regi quo modo mortuum suscitasset, apparuit mulier cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis. Dixítque Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius ejus, quem suscitavit Eliseus.

6 Et interrogavit rex mulierem: quæ narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens: Restitue ei omnia quæ sua sunt, & universos redditus agrorum, à die qua reliquit terram usque ad præsens.

7 Venit quoque Eliseus Damascum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei, dicentes: Venit vir Dei huc.

C 8 Et ait rex ad Hazaël: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens: Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9 Ivit igitur Hazaël in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cúmque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10 Dixítque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porrò ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11 Stetítque cum eo & conturbatus est usque ad suffusionem vultus: flevítque vir Dei.

D 12 Cui Hazaël ait: Quare Dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quæ facturus sis filiis Israël mala. Civitates eorum munitas igne succendes, & juvenes eorum interficies gladio & parvulos eorum elides, & prægnantes divides.

13 Dixítque Hazaël: Quid enim sum servus tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14 Qui cùm recessisset ab Eliseo venit ad Dominum suum. Qui ait: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15 Cúmque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expandit super faciem ejus: quo mortuo, regnavit Hazaël pro eo.

E 16 Anno quinto Joram filii Achab regis Israël, & Josaphat regis Juda, regnavit Joram filius Josaphat rex Juda.

17 * Triginta duorum annorum erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem.

* 2. Par. 21.a.5.

18 Ambulavítque in viis regum Israël, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor ejus: & fecit quod malum est in conspectu Domini.

19 * Noluit autem Dominus disperdere Judam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

* 2. Reg. 7.c.16.

20 * In diebus ejus recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi regem.

* 2. Par. 21.b.8.

21 Venítque Joram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussítque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22 Recessit ergo Edom ne esset sub Juda usque ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo.

23 Reliqua autem sermonum Joram, & universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

24 Et dormivit Joram cum patribus suis, sepultúsque est cum eis in Civitate David, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

25 * Anno duodecimo Joram filii Achab regis Israël, regnavit Ochozias filius Joram regis Judæ.

* 2. Par. 22.a.1.

G 26 Viginti duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Athalia filia Amri regis Israël.

27 Et ambulavit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28 Abiit quoque cum Joram filio Achab,

ad præliandum contra Hazaël regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram:

29 Qui reversus est ut curaretur, in Jezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazaël regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Joram rex Juda, descendit invisere Joram filium Achab in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAPUT IX.

Iehu in regem Israël unctus per prophetam mandat Dominus ut deleat domum Achab: occidit ergo Ioram una cum Ochozia rege Juda, & corpus Iezabel à fenestra ipsius jussu præcipitata canes devorant, juxta Eliæ vaticinium.

A 1 ELiseus autem propheres vocavit unum de filiis prophetarum, & ait illi. Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

*3. Reg. 19. c. 16

2 * Cúmque veneris illuc, videbis Jehu filium Josaphat filii Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubiculum

3 Tenénsque lenticulam olei, fundes super caput ejus, & dices: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiésque ostium, & fugies, & non ibi subsistes.

4 Abiit ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth Galaad,

5 Et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbum mihi ad te, ô princeps. Dixítque Jehu: ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, ô princeps.

B 6 Et surrexit & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput ejus, & ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Unxi te regem super populum Domini Israel.

7 Et percuties domum Achab Domini tui, & ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, & sanguinem omnium servorum Domini, de manu Jezabel.

*3. Reg. 21. e. 21

8 * Perdámque omnem domum Achab: & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum & novissimum in Israel.

9 Et dabo domum Achab, sicut domum Jeroboam filii Nabat, & sicut domum * Baasa filii Ahia.

*3. Reg. 15 f. 9 *3. Reg. 16. a. 3.

10 Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit.

11 Jehu autem egressus est ad servos Domini sui, qui dixerunt ei: Recténe sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem & quid locutus sit.

C 12 At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis Qui ait eis: Hæc & hæc locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israel.

13 Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus ejus similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu.

* Sup. 8. g. 28.

14 Conjuravit ergo Jehu filius Josaphat filii Namsi contra Joram: * porrò Joram obsederat Ramoth Galaad, ipse & omnis Israël, contra Hazael regem Syriæ:

15 Et reversus fuerat ut curaretur in Jezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Dixítque Jehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nunciet in Jezrahel.

16 Et ascendit, & profectus est in Jezrahel: Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Juda descenderat ad visitandum Joram.

D 17 Igitur speculator qui stabat super turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixítque Joram: Tolle currum, & mitte in occursum eorum, & dicat vadens: Recténe sunt omnia?

18 Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum ejus, & ait: Hæc dicit rex: Pacatáne sunt omnia? Dixítque Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me. Nuntiavit quoque speculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19 Misit etiam currum equorum secundum: venítque ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Numquid pax est? Et ait Jehu: Quid tibi & paci? transi, & sequere me.

20 Nuntiavit autem speculator, dicens: Venit usque ad eos, & non revertitur: est autem incessus quasi incessus Jehu filii Namsi, præceps enim graditur.

E 21 Et ait Joram: Junge currum. Junxerúntque currum ejus, & egressus est Joram rex Israel, & Ochozias rex Juda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitæ.

22 Cúmque vidisset Joram Jehu, dixit: Pax est Jehu? At ille respondit: Quæ pax? adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23 Convertit autem Joram manum suam, & fugiens ait ad Ochoziam: Insidiæ Ochozia.

24 Porrò Jehu tetendit arcum manu, & percussit Joram inter scapulas: & egressa est sagitta per cor ejus, statímque corruit in curru suo.

25 Dixítque Jehu ad Badacer ducem: Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahelitæ: memini enim quando ego & tu sedentes in curru sequebamur Achab patrem hujus, quòd Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens:

F 26 * Si non pro sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum, juxta verbum Domini,

*3. Reg. 21. f. 22

27 Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutúsque est eum Jehu, & ait: Etiam hunc percutite in curru suo, & percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est juxta Jeblaam: qui fugit in Mageddo & mortuus est ibi. *

28 Et imposuerunt eum servi ejus super currum suum, & tulerunt in Jerusalem: sepelierúntque eum in sepulchro cum patribus suis in Civitate David.

29 Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit Ochozias super Judam,

30 Venítque Jehu Jezrahel. Porrò Jezabel introitu ejus audito, depinxit oculos suos stibio & ornavit caput suum, & respexit per fenestram.

31 Ingredientem Jehu per portam, & ait: * Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit Dominum suum?

*3. Reg. 16. c. 10

G 32 Levavítque Jehu faciem suam ad fenestram, & ait: Quæ est ista? & inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi.

33 At ille dixit eis: Præcipitate eam deorsum, & præcipitaverunt eam, aspersúsque

est sanguine paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eam.

34 Cúmque introgressus esset, ut comederet, biberétque, ait: Ite, & videte maledictam illã, & sepelite eam: quia filia regis est.

35 Cúmque issent, ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, & pedes, & summas manus.

36 Reversique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu: * Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Jezrahel comedent canes carnes Jezabel.

*3. Reg. 21 f. 23

37 Et erunt carnes Jezabel sicut stercus super faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant: Hæccine est illa Jezabel?

CAPUT X.

Jehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari jubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes sacerdotes Baal callidè convocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso; attamen in cultu vitulorum aureorum perseverat Jehu, ideo vehementer cæsus est Israël ab Hazaël: mortuo autem Jehu, succedit filius ejus Joachaz.

A

1 ERant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Jehu litteras, & misit in Samariam, ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens:

2 Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios Domini vestri, & currus, & equos, & civitates firmas, & arma,

3 Eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis Domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnate pro domo Domini vestri.

4 Timuerunt illi vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quomodo nos valebimus resistere?

5 Miserunt ergo præpositi domus, & præfecti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad Jehu, dicentes: Servi tui sumus, quæcumque jusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quæcumque tibi placent fac.

B

6 Rescripsit autem eis litteras secundò, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum Domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Jezraël. Porrò filii regis, septuaginta viri, apud optimates civitatis nutriebantur.

7 Cúmque venissent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Jezrahel.

8 Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acervos juxta introitum portæ usque manè.

9 Cúmque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum: Justi estis: si ego conjuravi contra Dominum meum, & interfeci eum, quis percussit omnes hos?

10 * Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliæ.

*3. Reg. 21. 5. 27. 29.

C

11 Percussit igitur Jehu, omnes qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel: & universos optimates ejus, & notos & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.

12 Et surrexit, & venit in Samariam: cúmque venisset ad Cameram pastorum in via,

13 Invenit fratres Ochoziæ regis Juda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziæ sumus, & descendimus ad salutãdos filios regis, & filios reginæ.

14 Qui ait: Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, jugulaverunt eos in cisterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15 Cúmque abiisset inde, invenit Jonadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: est: Sic est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

D

16 Dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo,

17 Duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, juxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

18 Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos. * Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius.

*3. Reg. 16. f. 31

19 Nunc igitur omnes prophetas Baal, & universos servos ejus, & cunctos sacerdotes ipsius, vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porrò Jehu faciebat hoc insidiosè, ut disperderet cultores Baal.

E

20 Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocavítque,

21 Et misit in universos terminos Israël, & venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, à summo usque ad summum.

22 Dixítque his qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23 Ingressúsque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis fortè vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli,

24 Ingressi sunt igitur ut facerent victimas & holocausta: Jehu autem præparaverat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima ejus erit pro anima illius.

F

25 Factum est autem, cùm completum esset holocaustum, præcepit Jehu militibus, & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percusserúntque eos in ore gladii, & projecerunt milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26 Et protulerunt statuam de fano Baal, & combusserunt,

27 Et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas, usque in diem hanc.

28 Delevit itaque Jehu Baal de Israël,

29 Verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30 Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: * filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël.

* Inf. 15. v. 12.

31 Porrò

31 Porrò Jehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei Israël in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Jeroboam qui peccare fecerat Israël.

32 In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israël: percussitque eos Hazaël in universis finibus Israël,

33 A Jordane contra Orientalem plagam, omnem terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroër, quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan.

34 Reliqua autem verborum Jehu, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israël?

35 Et dormivit Jehu cum patribus suis, sepelierúntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36 Dies autem, quos regnavit Jehu super Israël, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia audita filii morte, omne semen regium præter Ioas ferro extinguit & regnum sibi usurpat; sed præcipiente Ioiada sacerdote, occiditur, & Ioas rex Iuda constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

A 1 Athalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium.

*2. Par. 22. A. 10

2 Tollens autem Josaba filia regis Joram, soror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem ejus de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, ut non interficeretur.

3 Erátque cum ea sex annis clàm in domo Domini: porrò Athalia regnavit super terram.

*2. Par. 23. A. 1.

4 * Anno autem septimo misit Joiada, & assumens centuriones & milites, introduxit ad se in templum Domini, pepigítque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5 Et præcepit illis, dicens: Iste est sermo quem facere debetis:

B 6 Tertia pars vestrûm introëat sabbato, & observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa.

7 Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8 Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: erítisque cum rege introëunte & egrediente.

9 Et fecerunt centuriones, juxta omnia quæ præceperat eis Joiada sacerdos: & assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Joiadam sacerdotem.

10 Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

C 11 Et steterunt singuli habentes arma in manu sua, à parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris & ædis circum regem.

12 Produxítque filium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: fecerúntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13 Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Dñi,

14 Vidit regem stantem super tribunal juxta morem, & cantores & tubas propè eum, omnémque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamavítque: Conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Joiada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicúmque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16 Imposuerúntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta est ibi.

D 17 Pepigit ergo Joiada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, ut esset populus Dñi: & inter regem & populum.

18 Ingressúsque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt validè: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Dñi.

19 Tulítque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxerúntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum.

20 Lætatúsque est omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21 Septémque annorum erat Joas, cùm regnare cœpisset.

CAPUT XII.

Ioas gazophylacii pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi & palatii thesauros: tandémque a servis suis occiditur: cui succedit filius ejus Amasias.

A 1 Anno septimo Jehu regnavit Joas: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Sebia de Bersabee.

2 Fecítque Joas rectum coram Dño cunctis diebus, quibus docuit eum Joiada sacerdos.

3 Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum.

4 Dixítque Joas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Dñi à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini,

5 Accipiant illam sacerdotes juxta ordinem suum, & instaurent sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauratione.

6 Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Joas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

B 7 Vocavítque rex Joas Joiadam pontificem & sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam juxta ordinem vestrum; sed ad instaurationem templi reddite eam.

8 Prohibitíque sunt sacerdotes ultrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus.

9 Et tulit Joiada pontifex gazophylacium unum, aperuítque foramen desuper, & posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebántque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10 Cúmque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebántque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini.

C 11 Et dabant eam juxta numerum atque mensuram in manu eorum qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12 Et sartatecta faciebant: & in iis, qui cædebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur instauratio domus Domini, in universis quæ indigebant expensa ad muniendam domum.

13 Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini.

14 Iis enim qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini:

15 Et non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.

16 Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis, non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

D 17 Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam ut ascenderet in Jerusalem.

18 quamobrem tulit Joas rex Juda omnia sanctificata, quæ consecraverant Josaphat & Joram & Ochozias, patres ejus reges Juda, & quæ ipse obtulerat: & universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaëli regi Syriæ, & recessit ab Jerusalem.

19 Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20 Surrexerunt autem servi ejus, & conjuraverunt inter se, percusseruntque Joas in Domo Mello in descensu Sella.

21 Josachar namque filius Semath & Jozabad filius Somer, servi ejus, percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in civitate David, regnavitque Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Joachaz rex Israel propter peccata sua gravissime afflictus à rege Syriæ, conversus ad Dominum liberatur; cui mortuo succedit filius Joas, qui juxta Elisei morientis vaticinium Syros ter vicit: mortui autem Elisei sepulchro injectus quidam mortuus suscitatur.

A 1 Anno vigesimo tertio Joas filii Ochoziæ regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu super Israël in Samaria decem & septem annis.

2 Et fecit malum coram Domino, secutúsque est peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël, & non declinavit ab eis.

3 Iratusque est furor Domini contra Israël, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael, cunctis diebus.

4 Deprecatus est autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim angustiam Israël, quia attriverat eos rex Syriæ:

5 Et dedit Dominus salvatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaveruntque filii Israël in tabernaculis suis sicut heri & nudiustertius.

6 Verumtamen non recesserunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulaverunt: siquidem & lucus permansit in Samaria.

7 Et non sunt derelicti Joachaz de populo nisi quinquaginta equites & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulverem in tritura areæ.

8 Reliqua autem sermonum Joachaz, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

9 Dormivitque Joachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Joas filius ejus pro eo.

10 Anno trigesimo septimo Joas regis Juda regnavit Joas filius Joachaz super Israël in Samaria sexdecim annis,

11 Et fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulavit,

12 Reliqua autem sermonum Joas, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Juda, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

13 Et dormivit Joas cum patribus suis: Jeroboam autem sedit super solium ejus. Porrò Joas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

C 14 Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Joas rex Israël, & flebat coram eo: dicebátque: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga ejus.

15 Et ait illi Eliseus: Affer arcum, & sagittas. Cúmque attulisset ad eum arcum, & sagittas,

16 Dixit ad regem Israel: pone manum tuam super arcum. Et cùm posuisset ille manum suam: superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17 Et ait: Aperi fenestram orientalem. Cúmque aperuisset, dixit Eliseus: Jace sagittam. Et jecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutiésque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18 Et ait: Tolle sagittas. Qui cùm tulisset, rursùm dixit ei: Percute jaculo terram. Et cùm percussisset tribus vicibus, & stetisset,

19 Iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem, nunc autem tribus vicibus percuties eam.

D 20 Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno.

21 * Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in sepulchro Elisei. Quod cùm tetigisset ossa Elisei, revixit homo, & stetit super pedes suos.

* Eccli. 48. b. 14.

22 Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Joachaz:

23 Et misertus est Dominus eorum, & reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Jacob: & noluit disperdere eos, neque projicere penitus, usque in præsens tempus.

24 Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25 Porrò Joas filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris sui jure prælii, tribus vicibus percussit eum Joas, & reddidit civitates Israel.

CAPUT XIV.

Amasias interfectis occisoribus patris sui Joas, percussit Edom; sed hac victoria factus elatus,

provocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam, qui ab angustia liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porrò facta conjuratione adversus Amasiam regem Iuda a suis occiditur: cui succedit filius Azarias impius.

1 IN anno secundo Ioas filii Joachaz regis Israel, regnavit Amasias filius Joas regis Juda.

*2. Par. 25. a. 1.

2 Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset: viginti autem & novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Ierusalem.

3 Et fecit rectum coram Domino, verum tamen non ut David pater ejus. Iuxta omnia, quæ fecit Ioas pater suus, fecit:

4 Nisi hoc tantùm, quòd excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis.

5 Cùmque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum.

B

6 Filios autem eorum qui occiderant, non occidit, juxta quod scriptũ est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: * Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

* Deut. 24. c. 16. Ezech. 18. c. 20

7 Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem millia, & apprehendit petram in prælio, vocavítque nomen ejus Iectehel, usque in præsentem diem.

8 Tunc misit Amasias nuntios ad Joas filium Joachaz filii Jehu regis Israël, dicens: veni & videamus nos.

C

9 Remisítque Joas rex Israël ad Amasiam regem Juda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transierúntque bestiæ Saltus quæ sunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10 Percutiens invaluisti super Edom, & sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu & Iudas tecum?

11 Et non acquievit Amasias: ascendítque Joas rex Israël, & viderunt se, ipse & Amasias rex Juda, in Bethsames oppido Judæ.

12 Percussúsque est Juda coram Israel, & fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

D

13 Amasiam verò regem Juda, filium Joas filii Ochoziæ, cepit Joas rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Jerusalem: & interrupit murum Jerusalem, à porta Ephraim usque ad portã anguli quadringentis cubitis.

14 Tulítque omne aurum, & argentum, & universa vasa, quæ inventa sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obsides, & reversus est in Samariam.

15 Reliqua autem verborum Joas quæ fecit, & fortitudo ejus qua pugnavit contra Amasiam regem Juda, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

E

16 Dormivítque Joas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17 Vixit autem Amasias, filius Joas, rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachàz regis Israel, quindecim annis.

18 Reliqua autem sermonum Amasiæ, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

19 Factáque est contra eum conjuratio in Jerusalem: at ille fugit in Lachis. Miserúntque post eum in Lachis & interfecerunt eum ibi.

20 Et asportaverunt in equis, sepultúsque est in Jerusalem cum patribus suis in civitate David.

F

21 * Tulit autem universus populus Judæ Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre ejus Amasia.

* 2. Par. 26. a. 1.

22 Ipse ædificavit Ælath & restituit eam Judæ, postquam dormivit rex cum patribus suis.

23 Anno quintodecimo Amasiæ filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Israel in Samaria, quadraginta & uno anno:

24 Et fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25 Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta sermonem Domini Dei Israël, quem locutus est per servum suum * Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher.

* Ion. 1. a. 1.

G

26 Vidit enim Dominus afflictionem Israël amaram nimis, & quòd consumpti essent usque ad clausos carceres, & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israeli.

27 Nec locutus est Dominus ut deleret nomen Israel de sub cœlo: sed salvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.

28 Reliqua autem sermonum Jeroboam, & universa quæ fecit, & fortitudo ejus qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum & Emath Judæ in Israel, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

29 Dormivítque Jeroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Azariæ leproso succedit filius Ioathan in Iuda, Zachariæ autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui fuit tributarius regi Assyriorum, & huic Phaceia, & huic Phacee; cujus temporibus Theglathphalasar devinctam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioathan, succedit filius Achaz.

1 ANno vigesimo septimo Jeroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasiæ regis Juda.

A

2 Sedecim annorum erat cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem; nomen matris ejus Iechelia de Jerusalem.

3 Fecítque quod erat placitum coram Dño juxta omnia quæ fecit Amasias pater ejus.

4 Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.

5 * Percussit autem Dominus regem: & fuit leprosus usque in diem mortis suæ, & habitabat in domo libera seorsum: Joathan verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum terræ.

* 2. Par. 26. d. 21

6 Reliqua autem sermonum Azariæ, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

B

7 Et dormivit Azarias cum patribus suis: sepeliérúntque eum cum majoribus suis in civitate David, & regnavit Joathan filius ejus pro eo.

8 Anno trigesimo octavo Azariæ regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

9 Et fecit quod malum est coram Domino sicut fecerant patres ejus: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10 Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percussitque eum palam,& interfecit, regnavítque pro eo.

11 Reliqua autem verborum Zachariæ, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

12 * Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Jehu,dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël. Factúmque est ita.

* Sup. 10 f. 30

C

13 Sellum filius Jabes regnavit trigesimo nono anno Azariæ regis Juda: regnavit autem uno mense in Samaria.

14 Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Jabes in Samaria,& interfecit eum, regnavítque pro eo.

15 Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus, per quam tetendit insidias, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israël?

16 Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos ejus de Thersa,noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ejus, & scidit eas.

D

17 Anno trigesimo nono Azariæ regis Juda, regnavit Manahem filius Gadi super Israël decem annis in Samaria.

18 Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël cunctis diebus ejus.

19 Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.

20 Indixítque Manahem argentum super Israël cunctis potentibus & divitibus, ut daret regi Assyriorum, quinquaginta siclos argenti per singulos: reversúsque est rex Assyriorum, & non est moratus in terra.

21 Reliqua autem sermonum Manahem,& universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

E

22 Et dormivit Manahem cum patribus suis: regnavítque Phaceia filius ejus pro eo.

23 Anno quinquagesimo Azariæ regis Juda regnavit Phaceia filius Manahem super Israël in Samaria biennio.

24 Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël.

25 Conjuravit autem adversùs eum Phacee filius Romeliæ, dux ejus, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ,juxta Argob, & juxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum,& interfecit eum, regnavítque pro eo.

26 Reliqua autem sermonum Phaceia, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

F

27 Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Juda regnavit Phacee filius Romeliæ super Israël in Samaria viginti annis.

28 Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israël.

29 In diebus Phacee regis Israël venit Theglathphalasar rex Assur, & cepit Aion & Abel Domum,Maacha & Janoë,& Cedes, & Asor, & Galaad & Galilæam, & universam Terrã Nephthali:& transtulit eos in Assyrios.

30 Conjuravit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ,& percussit eum,& interfecit:regnavítque pro eo vigesimo anno Joathan filii Oziæ.

31 Reliqua autem sermonum Phacee, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israël?

32 * Anno secundo Phacee, filii Romeliæ regis Israël, regnavit Joathan filius Oziæ regis Juda.

* 2. Par. 27. a. 1.

G

33 Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa, filia Sadoc.

34 Fecitque quod erat placitum coram Domino: juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35 Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificavit portam domus Domini sublimissimam.

36 Reliqua autem sermonum Joatham, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

37 In diebus illis cœpit Dominus mittere in Judam, Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38 Et dormivit Joatham cum patribus suis, sepultúsque est cum eis in civitate David patris sui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat idolis: regibus quoque Israël & Syriæ Jerusalem obsidentibus,auxilium à rege Assyriorum missis muneribus obtinet; in cujus gratiam, ablato Dei cultu diis Assyriorum sacrificat; cui succedit pius filius Ezechias.

A

1 ANno decimo septimo Phacee filii Romeliæ regnavit Achaz filius Joathan regis Juda.

2 * Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset,& sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui,sicut David pater ejus.

* 2. Par. 28. a. 1.

3 Sed ambulavit in via regum Israël: insuper & filium suum consecravit, transferens per ignem secundùm idola Gentium, quæ dissipavit Dominus coram filiis Israël.

4 Immolabat quoque victimas,& adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 * Tunc ascendit Rasin rex Syriæ & Phacee filius Romeliæ rex Israël, in Jerusalem ad præliandum, cúmque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

* Isai. 7. a. 1.

B

6 In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Aila: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7 Misit autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar regem Assyriorum dicens: Servus tuus, & filius tuus ego sum: ascende,& salvum me fac de manu regis Syriæ,& de manu regis Israël, qui consurrexerũt adversùm me.

8 Et cùm collegisset argentum & aurum, quod inveniri potuit in domo Domini & in thesauris regis,misit regi Assyriorum munera.

9 Qui & acquievit voluntati ejus: ascendit enim rex Assiriorum in Damascum, & vastavit eam: & transtulit habitatores ejus Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10 Perrexítque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum:cúmque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar ejus,& similitudinem juxta omne opus ejus.

11 Extruxítque Urias sacerdos altare juxta

ta omnia quæ præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

C

12 Cùmque venisset rex de Damasco vidit altare, & veneratus est illud: ascenditque & immolavit holocausta, & sacrificium suum,

13 Et libavit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare.

14 Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris & de loco templi Domini: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15 Præcepit quoque rex Achaz Uriæ sacerdoti, dicens: Super altare majus offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium ejus, & holocaustum universi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorũ; & omnem sanguinem holocausti, & universum sanguinem victimæ super illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam.

D

16 Fecit igitur Urias sacerdos, juxta omnia quæ præceperat rex Achaz.

17 Tulit autem rex Achaz cælatas bases & luterem, qui erat desuper: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustentabant illud, & posuit super pavimentum stratum lapide.

18 Musach quoque sabbati, quod ædificaverat in templo, & ingressum regis exteriùs, convertit in templum Domini, propter regem Assyriorum.

19 Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

20 Dormivitque Achaz cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XVII.

Post multa filiorum Israël quæ commemorantur facinora, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyrio pondere tributum, transfert Israël in Assyrios: & quia Assyrii in Samaria jam missi cultum Dei ignorantes vexarabantur à leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat; sicque factum est, ut & Deo & idolis serviant.

A

1 ANno duodecimo Achaz regis Juda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israël novem annis.

2 Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israël, qui ante eum fuerant.

3 Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee servus, reddebátque illi tributa.

*Infr. 18.b.9. Tob.1. a.2.

4 Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quòd rebellare nitens misisset nuntios ad Sua regem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.

5 Pervagatúsque est omnem terram, & ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

* Inf. 18.b.10

6 * Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & transtulit Israël in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in Habor juxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.

7 Factum est enim, cùm peccassent filii Israël Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos.

B

8 Et ambulaverunt juxta ritum Gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israël, & regum Israël; qui similiter fecerant.

9 Et offenderunt filii Israël verbis non rectis Dominum Deum suum: & ædificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis, à Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

10 Fecerúntque sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignum nemorosum:

11 Et adolebant ibi incensum super aras in morem gentium quas transtulerat Dominus à facie eorum: fecerúntque verba pessima irritantes Dominum.

12 Et coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13 Et testificatus est Dominus in Israël & in Juda, per manum omnium prophetarum, & Videntium, dicens: * Revertimini à viis vestris pessimis, & custodite præcepta mea, & ceremonias, juxta omnem legem quam præcepi patribus vestris: & sicut misi ad vos in manu servorum meorum Prophetarum.

*Iere. 25.a.5.

C

14 Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam juxta cervicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15 Et abjecerunt legitima ejus, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & testificationes, quibus contestatus est eos, secutíque sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ erant per circuitum eorum, super quibus præceperat Dominus eis, ut non facerent sicut & illæ faciebant.

16 Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei sui; fecerúntque sibi conflatiles duos vitulos & lucos, & adoraverunt universam militiam cæli; servierúntque Baal,

17 Et consecraverunt filios suos, & filias suas, per ignem; & divinationibus inserviebant & auguriis: & tradiderunt se ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.

18 Iratusque est Dominus vehementer Israëli, & abstulit eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda tantummodò.

19 Sed nec ipse Juda custodivit mandata Domini Dei sui; verùm ambulavit in erroribus Israël, quos operatus fuerat.

D

20 Projecitque Dominus omne semen Israël, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos à facie sua.

21 * Ex eo jam tempore, quo scissus est Israël à domo David, & constituerunt sibi regẽ Jeroboam filium Nebat. separavit enim Jeroboam Israël à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum,

*3 Reg. 12.c.19

22 Et ambulaverunt filii Israël in universis peccatis Jeroboam quæ fecerat: & non recesserunt ab eis,

23 * Usquequò Dominus auferret Israël à facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum Prophetarum; translatúsque est Israël de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc.

*Iere. 25.b.9.

24 Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Israël: qui possederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

25 Cúmque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones qui interficiebant eos.

E

26 Nuntiatúmque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ: & immisit in eos Dñs leones,

& ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ.

27 Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28 Igitur cùm venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel & docebat eos quomodo colerent Dominum.

29 Et unaquæque Gens fabricata est Deum suum; posuerúntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, Gens & Gens in urbibus suis, in quibus habitabat.

F 30 Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbenoth: viri autem Chutæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Asima.

31 Porrò Hevæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharvaim comburebant filios suos igni, Adramelech, & Anamelech diis Sepharvaim,

32 Et nihilominùs colebant Dominum. Fecerunt autē sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, & ponebāt eos in fanis sublimibus.

33 Et cùm Dominum colerent, diis quoque suis serviebant juxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samariam:

34 Usque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominū, neque custodiunt ceremonias ejus, judicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filiis Jacob, *quem cognominavit Israël:

*Gen. 32 [illegible].

35 Et percusserat cum eis pactum, & mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis:

G 36 Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento, ipsum timete, & illum adorate, & ipsi immolate.

37 Ceremonias quoque, & judicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite ut faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.

38 Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite oblivisci; nec colatis deos alienos.

39 Sed Dominum Deum vestrum timete, & ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum,

40 Illi verò non audierunt, sed juxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant.

41 Fuerunt igitur Gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominùs & idolis suis servientes: nam & filii eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in præsentem diem.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris ac aneo Moysi serpente confracto, percutit Edom; & cùm Assyriis rebellasset, rex Assyriorum expugnatis civitatibus Iuda, Ezechia veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam & blasphemiis in Deum per Rabsacem jactatis.

A 1 ANno * tertio Osee filii Ela regis Israël, regnavit Ezechias filius Achaz regis Juda.

*2. Par. 28. 2. 27. 29. a. 1.

2 Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpisset: & vigintinovem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.

3 Fecitque quod erat bonum coram Dño, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4 Ipse dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, * quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israël adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus Nohestan.

*Num. 21. b. 9.

5 In Domino Deo Israël speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his qui ante eum fuerunt.

6 Et adhæsit Domino, & non recessit à vestigiis ejus, fecítque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moysi.

B 7 Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, & non servivit ei.

8 Ipse percussit Philisthæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

9 Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israël, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, & appropinquavit eum,

10 Et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiæ, id est * nono anno Osee regis Israël, capta est Samaria:

*Sup. 5. a. 6. Tob. 1. a. 2.

11 Et transtulit rex Assyriorum Israël in Assyrios, collocavítque eos in Hala & in Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum:

C 12 Quia non audierunt vocem Domini Dei sui: sed prætergressi sunt pactum ejus, omnia, quæ præceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13 * Anno quartodecimo regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas: & cepit eas.

*2. Par. 5. a. 6. Eccl. 48 c. 20. Isa. 36 a. 1.

14 Tunc misit Ezechias rex Juda nuntios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede à me: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiæ regi Judæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15 Dedítque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in thesauris regis.

16 In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi Assyriorum.

17 Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsaris, & Rabsacen, de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida, Jerusalem: qui cùm ascendissent, venerunt Jerusalem, & steterunt juxta aquæductum piscinæ superioris, quæ est in via Agri fullonis.

D 18 Vocaverúntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis

19 Dixítque ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia qua niteris?

20 Forsitan inisti consilium, ut praepares te ad præliū. In quo confidis, ut audeas rebellare?

21 An speras in baculo arundineo atque confracto Ægypto, super quem, si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam? sic est Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in se.

E 22 Quòd si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam, nónne iste est cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria; & præcepit Judæ & Jerusalem: Ante altare hoc adorabitis in Jerusalem?

23 Nunc igitur transite ad Dominum meū

regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores eorum.

24 Et quo modo potestis resistere ante unum satrapam de servis Domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites?

25 Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire eam.

26 Dixerunt autem, Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Joahe, Rabsaci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis Syriacè: siquidem intelligimus hanc linguam: & non loquaris nobis Judaïcè, audiente populo qui est super murum.

27 Respondítque ei Rabsaces, dicens: Numquid ad Dominum tuum, & ad te misit me Dominus meus ut loquerer sermones hos, & non potiùs ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, & bibant urinam suam vobiscum?

28 Stetit itaque Rabsaces, & exclamavit voce magna Judaïcè, & ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29 Hæc dicit rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea.

30 Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas hæc in manu regis Assyriorum.

31 Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est utile, & egredimini ad me: & comedet unusquisque de vinea sua, & de ficu sua; & bibetis aquas de cisternis vestris;

32 Donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram olivarum, & olei ac mellis, & vivetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

33 Numquid liberaverunt Dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum?

34 Ubi est Deus Emath, & Arphad? ubi est Deus Sepharvaim, Ana, & Ava? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

35 Quinam illi sunt in universis Diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere Dominus Jerusalem de manu mea?

36 Tacuit itaque populus, & non respondit ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant, ut non responderent ei.

37 Venítque Eliacim filius Helciæ, præpositus domus, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis, ad Ezechiam, scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XIX.

Ezechia & Isaïa conversis ad Dominum, & pro liberatione precantibus, propter Rabsacis blasphemias, percutit Angelus Domini 185000. *Assyriorum; Quare fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filiis suis occiditur.*

Isaï. 37 a. 1.

1 QUæ cùm audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressúsque est domum Domini.

2 Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaïam prophetam filium Amos.

3 Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ, dies iste: venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens.

4 Si fortè audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum Dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, & argueret verbis, quæ audivit Dominus Deus tuus; & fac orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5 Venerunt ergo servi regis Ezechiæ ad Isaïam.

6 Dixítque eis Isaïas: Hæc dicetis Domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie sermonum quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram suam, & dejiciam eum gladio in terra sua.

8 Reversus est ergo Rabsaces, & invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quòd recessisset de Lachis.

9 Cùmque audisset de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce egressus est ut pugnet adversùm te, & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicite Ezechiæ regi Juda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Jerusalem in manu regis Assyriorum.

11 Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas, num ergo solus poteris liberari?

12 Numquid liberaverunt Dii Gentium singulos quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14 Itaque cùm accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino,

15 Et oravit in conspectu ejus, dicens: Domine Deus Israël, qui sedes super cherubin, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cœlum & terram.

16 Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17 Verè Domine dissipaverunt reges Assyriorum Gentes, & terras omnium.

18 Et miserunt Deos eorum in ignem: non enim erant Dii, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19 Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu ejus, ut sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus.

20 Misit autem Isaïas filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21 Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevi te, & subsannavi te, virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Jerusalem.

22 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israël.

23 Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros ejus, & electos abietes illius. Et in-

gressus sum usque ad terminos ejus, & saltum Carmeli ejus.

24 Ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas,

25 Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitæ.

26 Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt, & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

F 27 Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præscivi, & furorem tuum contra me.

28 Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis & reducam te in viam, per quam venisti.

29 Tibi autem Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quæ reperreris: in secundo autem anno quæ sponte nascuntur: porrò in tertio anno seminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

31 De Jerusalem quippe egredientur reliquiæ, & quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32 Quamobrem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

G 33 Per viam, qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

34 Protegámque urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.

35 * Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Cúmque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abiit,

36 Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ninive.

37 * Cúmque adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech & Sarazar filii ejus percusserunt eum gladio, fugerúntque in terram Armeniorum, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. 28. Isai. 37. g. 36. 1. Mach. 7. f. 41. 2 Mach. 8. r. 19. Tob. 1. d. 24.

CAPUT XX.

Isaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat; at ille sua oratione sanitatē cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyriis autem munera deferentibus thesauros ostendit, & ob id per Isaiam reprehenso, captivitas Babylonica denuntiatur, cui impius succedit filius Manasses.

A 1 IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixítque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ, morieris enim tu, & non vives.

2. Par. 32. f. 24. Isai. 38. a. 1.

2 Qui convertit faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, dicens:

3 Obsecro Domine, memento quæso quomodò ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est corā te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4 Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens:

5 Revertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lachrymas tuas: & ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini.

B 6 Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & civitatem hanc: & protegam urbem istam propter me, & propter David servum meum.

7 Dixítque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cùm attulissent, & posuissent super ulcus ejus, curatus est.

8 Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, & quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9 Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidē gradibus?

10 Et ait Ezechias: Facile est umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11 Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz retrorsum decem gradibus.

C 12 * In tempore illo misit Berodach Baladan filius Baladan, rex Babyloniorum litteras & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotasset Ezechias.

** Isai. 39. a. 1.*

13 Lætatus est autem in adventu eorū Ezechias, & ostendit eis domum aromatū & aurum & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

14 Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixítque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15 At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque sūt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

D 16 Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi sermonem Domini:

17 Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18 Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19 Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax & veritas in diebus meis.

20 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo ejus, & quomodò fecerit piscinam, & aquæductū, & introduxerit aquas in civitatem, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

21 Dormivítque Ezechias cum patribus suis, & regnavit Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem prædicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum, cui mortuo succedit impius filius Amon: & hoc à servis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

A 1 DUodecim annorū erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Haphsiba.

2. Par. 33. a. 1.

2 Fecitque malum in conspectu Domini, juxta idola Gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Israël.

*2. Par. 33. a. 3.

3 *Conversúsque est, & ædificavit excelsa, quæ dissipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israël, & adoravit omnem militiam cœli & coluit eam.

*2. Reg. 7. b. 10.

4 Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: * in Jerusalem ponam nomen meum.

5 Et extruxit altaria universæ militiæ cœli in duobus atriis templi Domini.

6 Et traduxit filium suum per ignem: & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

B

*2. Reg. 7. d. 26. 1. Reg. 8 b 16. 9. a. 5.

7 Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in templo Domini; * super quod locutus est Dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus, In templo hoc, & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in sempiternum.

8 Et ultrà non faciam commoveri pedem Israël de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia quæ præcepi eis, & universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses.

9 Illi verò non audierunt: sed seducti sunt à Manasse, ut facerent malum super gentes, quas contrivit Dominus à facie filiorum Israël.

10 Locutúsque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

*Jerem. 15 a. 4.

11 * Quia fecit Manasses rex Juda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum & peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis:

C

12 Propterea hæc dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego inducam mala super Jerusalem & Judam: ut quicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13 Et extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulæ: & delens vertam, & ducam crebriùs stylum super faciem ejus.

14 Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vastitatem, & in rapinam cunctis adversariis suis:

15 Eò quòd fecerint malum coram me, & perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Ægypto, usque ad hanc diem.

16 Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad eos: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17 Reliqua autem sermonum Manasse, & universa quæ fecit, & peccatum ejus quod peccavit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

D

18 Dormivítque Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19 Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Messalemeth filia Harus de Jeteba.

20 Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus.

21 Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: servivítque immunditiis quibus servierat pater ejus, & adoravit eas.

22 Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, & non ambulavit in via Domini.

23 Tetenderúntque ei in insidias servi sui, & interfecerunt regem in domo sua.

24 Percussit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon: & constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo.

25 Reliqua autem sermonum Amon quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda?

26 Sepelierúntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnavit filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Josias templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomii libro consulens, prædictis in eo minis & pœnis exterritus, responsum ex prophetide accipit, inducenda super Judam scripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipsum tamen priùs in pace moriturum.

A

2. Par. 34. A. L.

1 Octo annorum erat Josias cùm regnare cœpisset, triginta & uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Idida, filia Hadaia de Besecath.

2 Fecítque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David Patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3 Anno autem octavo decimo regis Josiæ, misit rex Saphan filium Aslia, filii Messulam, scribam templi Domini, dicens ei:

4 Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templum Domini, quam collegerunt janitores templi à populo,

5 Detúrque fabris per præpositos domus Domini: qui & distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:

B

6 Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis qui interrupta componunt: & ut emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad instaurandum templum Domini.

7 Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide.

8 Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan Scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9 Venit quoque Saphan scriba ad regem, & renúntiavit ei quod præceperat, & ait: Conflaverunt servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: & dederunt ut distribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10 Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cùm legisset Saphan coram rege,

11 Et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua.

C

12 Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphā scribæ, & Asaiæ servo regis, dicens:

13 Ite & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Juda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri hujus ut facerent omne quod scriptum est nobis

14 Ierunt itaque, Helcias Sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidem, uxorem Sellum, filii

Thecuæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in secunda: locutique sunt ad eam.

15 Et illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

D 16 Hæc dixit Dominus: Ecce, Ego adducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, omnia verba Legis quæ legit rex Juda:

17 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverũt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: succendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18 Regi autem Juda qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quòd audisti verba voluminis,

19 Et perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores ejus quòd videlicet fierent in stuporem & in maledictum, & scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me, & ego audivi, ait Dominus:

20 Idcircò colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quæ inducturus sum super locum istum.

CAPUT XXIII

Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino fœdere, ac destructis abominationibus, præcipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharao captum ducit in Ægyptum, substituto Eliacim quem Ioakim nominat, & ei gravem mulctam imponit.

A 1 ET renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Juda & Jerusalem.

2. Par. 34.f.29.

2 Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, universique qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à parvo usque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in domo Domini.

3 Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, & custodirent præcepta ejus, & testimonia, & ceremonias, in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis hujus, quæ scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

4 Et præcepit rex Helciæ Pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & janitoribus, * ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & universæ militiæ cæli: & combussit ea foris Jerusalem in convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel:

* Eccl. 49.a.3.

5 Et delevit aruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, & in circuitu Jerusalem: & eos qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cæli.

6 Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in convalle Cedron, & combussit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit super sepulchra vulgi.

7 Destruxit quoque ædiculas effeminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8 Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda: & contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa usque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram portæ civitatis.

9 Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum. G

10 Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch,

11 Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda, Soli, in introitu templi Domini juxta exedram Nathamelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12 Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria quæ fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in torrentem Cedron.

13 Excelsa quoque quæ erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis offensionis, * quæ ædificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

* 3. Reg. 11.b.7.

14 Et contrivit statuas, & succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15 * Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud, & excelsum destruxit, atque combussit, & comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. D

* 3. Reg. 13.g.32

16 Et conversus Josias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte; misitque & tulit ossa de sepulchris, & combussit ea super altare, & polluit illud juxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc.

17 * Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel.

* 3. Reg. 13.a.2.

18 Et ait: Dimitte eum, nemo commoveat ossa ejus, Et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetæ qui venerat de Samaria.

19 Insuper & omnia fana excelsorum quæ erant in civitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: & fecit eis secundùm omnia opera quæ fecerat in Bethel.

20 Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea: reversúsque est Jerusalem. E

21 * Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundùm quod scriptum est in libro fœderis hujus.

* 2. Par. 35.a.1.

22 Nec enim factum est Phase tale à diebus judicum, qui judicaverunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Juda,

23 Sicut in octavo decimo anno regis Josiæ factum est Phase istud Domino in Jerusalem.

24 Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Juda & Jerusalem, abstulit Josias: ut statueret verba legis, quæ scripta sunt in Libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25 Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in universa virtute

sua, juxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26 Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam; propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses.

Inf. 24.a.2. 27 * Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam à facie mea, sicut abstuli Israël: & projiciam civitatem hanc, quam elegi Jerusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem sermonum Josiæ, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda?

2.Par. 35.c.20. 29 * In diebus ejus ascendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum, ad flumen Euphraten: & abiit Josias rex in occursum ejus; & occisus est in Mageddo, cùm vidisset eum.

30 Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jerusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terræ Joachaz filium Josiæ: & unxerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo.

2.Par. 36.a.2. 31 * Viginti trium annorum erat Joachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ, de Lobna.

32 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33 Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem; & imposuit mulctam terræ, centum talentis argenti, & talento auri.

34 Regémque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Josiæ pro Josia patre ejus: vertitque nomen ejus Joakim. Porrò Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi.

35 Argentum autem & aurum dedit Joakim Pharaoni, cùm indixisset terræ per singulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquemque juxta vires suas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36 Viginti quinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpisset; & undecim annis regnavit in Jerusalem; nomen matris ejus Zebida, filia Phadaia, de Ruma.

37 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

CAPUT XXIV.

Ioakim triennio servit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos; quo mortuo, succedit filius Ioachin; quem cum thesauris templi ac domus regiæ universoque robore habitatorum Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania quem vocavit Sedeciam.

1 IN diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Joakim servus tribus annis: & rursum rebellavit contra eum.

2 Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Judam, ut disperderent eum, * juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas.

3 Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram se, propter peccata Manasse universa quæ fecit,

4 Et propter sanguinem innoxium, quem effudit, & implevit Jerusalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit Dñs propitiari.

5 Reliqua autem sermonum Joakim, & universa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda? Et dormivit Joakim cum patribus suis:

6 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo.

7 Et ultrà non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis à rivo Ægypti usque ad fluvium Euphraten, omnia quæ fuerant regis Ægypti.

8 Decem & octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Nohesta, filia Elnathan, de Jerusalem.

9 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

Dan. 1.a.1. 10 * In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem, & circumdata est urbs munitionibus.

11 Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam.

12 Egressúsque est Joachin rex Juda ad regē Babylonis, ipse & mater ejus, & servi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus: & suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui.

13 Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiæ: & concidit universa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israël in templo Domini juxta verbum Domini.

14 Et transtulit omnem Jerusalem, & universos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem; & omnem artificem & clusorem: nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ.

2.Par. 36.b.10. Esth. 2.a.6.11.b.4. 15 * Transtulit quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus: & judices terræ duxit in captivitatem de Jerusalem in Babylonem.

16 Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & clusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxítque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

Ier. 37.a.1.52.a.1. 17 * Et constituit Matthaniam patruum ejus pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam.

18 Vigesimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremiæ, de Lobna.

19 Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

20 Irascebatur enim Dominus contra Jerusalem & contra Judam, donec projiceret eos à facie sua: recessítque Sedecias à rege Babylonis.

CAPUT XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram se filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo; quibusdam tamē ad exercendam terram relictis: post exusta unà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonosor Godoliam, quo ab Ismaële interempto, fugit populus in Ægyptum, Ioachin autem in captivitate sublimatur à rege Babylonis.

Ier. 39.a.1.52.a.4. 1 FActum est autem anno nono regni ejus, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus, in Jerusalem, & circumdederunt eam: & extruxerunt in circuitu ejus munitiones.

2 Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciæ,

3 Nona die mensis; prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4 Et interrupta est civitas; & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ est inter duplicē murum ad hortum regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis.

B 5 Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho; & omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, & reliquerunt eum.

6 Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha; qui locutus est cum eo judicium.

7 Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.

8 Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis; venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis in Jerusalem.

* Psal. 73.a.7.

C 9 *Et succendit domum Domini, & domum regis; & domos Jerusalem, omnémque domum combussit igni.

10 Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum.

11 Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

12 Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.

* Jere. 52.d.19.

13 * Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & bases, & mare æreum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.

14 Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos, & mortariola, & omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt.

D 15 Necnon & thuribula, & phialas; quæ aurea, aurea; & quæ argentea, argentea; tulit princeps militiæ:

16 Id est, columnas duas, mare unum, & bases quas fecerat Salomon in templo Domini; non erat pondus æris omnium vasorum.

* 3. Reg. 7.b.15. 2. Par. 3.d.15. Jerem. 52.d.17 21.

17 * Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna una; & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum; & retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea; similem & columna secunda habebat ornatum.

18 Tulit quoque princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres janitores:

E 19 Et de civitate eunuchum unum, qui erat præfectus super bellatores viros; & quinque viros de his qui steterant coram rege, quos reperit in civitate; & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ; & sexaginta viros è vulgo, qui inventi fuerant in civitate.

20 Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21 Percussítque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Juda de terra sua.

22 Populo autem qui relictus erat in terra Juda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23 Quod cùm audissent omnes duces militum, ipsi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd constituisset rex Babylonis Godoliam; venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan filius Caree, & Saraia filius Thanehumeth Netophathites, & Jezonias filius Machathi, ipsi & socii eorum.

F 24 Juravitque Godolias ipsis & sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldæis; manente in terra, & servite regi Babylonis, & benè erit vobis.

25 Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regio, & decem viri cum eo; percusserúntque Godoliam, qui & mortuus est; sed & Judæos & Chaldæos, qui erant cum eo in Maspha.

26 Consurgénsque omnis populus à parvo usque ad magnum, & principes militum, venerunt in Ægyptum, timentes Chaldæos.

G 27 Factum est verò in anno trigesimo septimo transmigrationis Joachim regis Juda, mense duodecimo, vigesima septima die mensis; sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno quo regnare cœperat, caput Joachim regis Juda de carcere.

28 Et locutus est ei benignè, & posuit thronum ejus, super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

29 Et mutavit vestes ejus, quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu ejus cunctis diebus vitæ suæ.

30 Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quæ & dabatur ei à rege per singulos dies omnibus diebus vitæ suæ.

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPUT PRIMUM.

Genealogia ab Adam usque ad Abraham, & generationes filiorum Abraha unà cum filiis ac posteris Esau, & regibus ac ducibus terra Edom, antequam essent reges super filios Israel.

A 1 ADAM, Seth, Enos,

Gen. 2. 1.7.15. 4.d.25. 5.a.6. b.9.

2 Cainan, Malaleel, Jared,

3 Henoch, Mathusale, Lamech,

4 Noë, Sem, Cham, & Japheth.

5 Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Moloch, Thiras.

6 Porrò filii Gomer: Ascenez, & Riphath, & Thogorma.

7 Filii autem Javan: Elisa & Tharsis, Cethim & Dodanim.

8 Filii Cham: Chus, & Mesrahim, & Phut, & Chanaan,

9 Filii autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabathaca. Porrò filii Regma: Saba, & Dadan.

* Gen. 10.b.8.

10 Chus autem genuit * Nemrod: iste cœpit esse potens in terra.

11 Mesraim verò genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,

B 12 Phetrusim quoque & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthiim, & Caphtorim.

13 Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum quoque,

14 Et Jebusæum, & Amorrhæum, & Gergesæum,

15 Hevæúmque & Aracæum, & Sinæum:

16 Aradium quoque, & Samaræum & Hamathæum:

17 Filii * Sem: Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mosoch.

* Gen. 10. d. 22

18 Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.

19 Porrò Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus divisa est terra; & nomen fratris ejus Jectan.

20 Jectam autem genuit Elmodad, & Saleph & Asarmoth, & Iare,

21 Adoram quoque, & Huzal, & Decla,

22 Hebal etiam & Abimael & Saba, necnon

23 Et Ophir, & Hevila, & Iobab, omnes isti filii Jectan.

24 Sem, Arphaxad, Sale,

25 Heber, Phaleg, Ragau,

26 Sarug, Nachor, Thare,

27 Abram, * iste est Abraham.

* Gen. 11. d. 26

28 Filii autem Abraham. Isaac & Ismahel.

29 Et hæ generationes eorum. Primogenitus * Ismahelis, Nabajoth, & Cedar, & Adbeel, & Mabsam,

* Gen. 25. b. 12 13.

30 Et Masma, & Duma, Massa, Hadad, & Thema,

31 Ietur, Naphis, Cedma. Hi sunt filii Ismahelis.

32 Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham, quos genuit: Zamran, Jecsan, Madan, Madian, Jesboc & Sue. Porrò filii Jecsan: Saban, & Dadan. Filii autem Dadan: Assurim, & Latusim & Laomim.

C

33 Filii * autem Madian: Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: Omnes hi, filii Ceturæ.

* Gen. 25. a. 4.

34 Genuit * autem Abraham Isaac: cujus fuerunt filii, Esau & Israël.

* Gen. 25. c. 18 19.

35 Filii * Esau: Eliphaz, Rahuel, Jehus, Jhelom, & Core.

* Gen. 36. b. 8. 10. 11.

36 Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37 Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.

38 Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

39 Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

40 Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana. Filii Ana: Dison.

41 Filii Dison: Amram & Eseban, & Jethran, & Charan.

42 Filii Eser, Balaan, & Zavan, & Jacan. Filii Disan: Hus & Aran.

43 Isti sunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom, antequam esset rex super filios Israël: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus Denaba.

D

44 Mortuus est autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Bosra.

45 Cúmque & Jobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de Terra Themanorum.

46 Obiit quoque & Husam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in Terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.

47 Cúmque & Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.

48 Sed & Semla mortuus est, & regnavit pro eo Saül de Rohoboth, quæ juxta amnem sita est.

49 Mortuo quoque Saül, regnavit pro eo Balaan filius Achobor,

50 Sed & hic mortuus est, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata est uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaad.

51 Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse cœperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth.

52 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon.

53 Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

54 Dux Magdiel, dux Hiram. Hi duces Edom.

CAPUT II.

Genealogia Juda Patriarchæ usque ad Isai patrem David, fratrúmque ac sororum ejus.

A

1 Filii autem Israël: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, & Zabulon,

2 Dan, Joseph, Benjamin, Nephthali, Gad, & Aser.

3 Filii * Juda: Her, Onan, & Sela. Hi tres nati sunt ei de filia Sue Chanaanitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

* Gen. 29. d. 35 30. a. 5. 35. d. 22

4 * Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara, omnes ergo filii Juda quinque.

* Gen. 38. a. 3. 46. b. 12

5 Filii autem Phares. Hesron & Hamul.

* Infr. 4. a. 1. Matt. 1. a. 3.

6 Filii quoque Zaræ: Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal quoque & Dara, simul quinque,

7 Filii * Charmi: Achar, qui turbavit Israël, & peccavit in furto anathematis.

* Inf. 7. a. 1.

8 Filii Ethan: Azarias.

9 Filii * autem Hesron qui nati sunt ei: Jerameel, & Ram, & Calubi.

* Ruth. 4. d. 19.

B

10 Porrò Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson, principem filiorum Juda.

11 Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

12 Booz vero genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.

13 * Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simmaa.

* 1. Reg. 16. b. 6. 8. 9. 10. 17. b. 13

14 Quartum Nathanaël, quintum Raddai.

15 Sextum Asom, septimum David.

C

16 Quorum sorores fuerunt, Sarvia & Abigail filii Sarviæ; Abisai, Joab, & Asaël, tres.

17 Abigail autem genuit Amasa, cujus pater fuit Jether Ismahelites.

18 Caleb verò filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth; fuerúntque filii ejus Jaser, & Sobab, & Ardon.

19 Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata; quæ peperit ei Hur.

20 Porrò Hur genuit Uri; & Uri genuit Bezeleel.

21 Post hæc ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cùm esset annorum sexaginta; quæ peperit ei Segub.

22 Sed & Segub genuit Jair, & possedit viginti tres civitates, in Terra Galaad.

23 Cepitque Gessur & Aram, oppida Jair, & Canath, & viculos ejus sexaginta civitatum, omnes isti, filii Machir patris Galaad.

24 Cùm autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quæ peperit ei Assur patrem Thecuæ.

D

25 Nati sunt autem filii Jerameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Asom, & Achia.

26 Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

27 Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin & Achar.

28 Onam autem habuit filios, Semei, & Jada. Filii autem Semei: Nadab, & Abisur.

29 Nomen verò uxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobban, & Molid.

30 Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis.

31 Filius verò Apphaim, Jesi: qui Jesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit Oholai.

E 32 Filii autem Juda fratris Semei: Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus est absque liberis.

33 Porrò Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Isti fuerunt filii Jerameel.

34 Sesan autem non habuit filios, sed filias: & servum Ægyptium nomine Jeraa.

35 Deditque ei filiam suam uxorem: quæ peperit ei Ethei.

36 Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad.

37 Zabad quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed,

38 Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam.

39 Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elasa,

40 Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum.

41 Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.

F 42 Filii autem Caleb fratris Jerameel: Mesa primogenitus ejus, ipse est pater Ziph: & filii Maresa patris Hebron.

43 Porrò filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.

44 Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.

45 Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethsur.

46 Epha autem concubina Caleb peperit Haran, & Mosa, & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.

47 Filii autem Johaddai, Regom, & Joathan, & Gesan, & Phaleth, & Epha, & Saaph.

48 Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, & Tharana.

49 Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achsa.

50 Hi erant filii Caleb, filii Hur primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim,

G 51 Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.

52 Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionū.

53 Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maserei: Ex his egressi sunt Saraitæ, & Esthaolitæ.

54 Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.

55 Cognationes quoque scribarum habitantium in Jabes, Canentes atque Resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generationes David & regum Juda ex progenie David, cum filiis ac filiabus eorum.

A 1 David verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,

2.Reg. 3.a.2.

2 Tertium Absalom filium Maacha, filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Haggith,

3 Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Jethraham de Egla uxore sua.

4 Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis, & sex mēsibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jerusalem. B

5 * Porrò in Jerusalem nati sunt ei filii, Simmaa & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel,

*2.Reg 5.c.14.

6 Jebaar quoque, & Elisama,

7 Et Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Japhia,

8 Necnon Elisama, & Eliada, & Elipheleth, novem:

9 Omnes hi, filii David, absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar,

10 Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Josaphat,

11 Pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Joas:

12 Et hujus Amasias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Joathan.

13 Procreavit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses. C

14 Sed & Manasses genuit Amon patrem Josiæ.

15 Filii autem Josiæ fuerunt, primogenitus Johanan, secundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.

16 * De Joakim natus est Jechonias, & Sedecias.

*Matt. 1.b.11.

17 Filii Jechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel,

18 Melchiram, Phadaia, Senneser, & Jecemia, Sama, & Nadabia.

19 De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum:

20 Hasaban quoque, & Ohol, & Barachiam, & Hasadian, Josabhesed quinque.

21 Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Jeseiæ, cujus filius Raphaia. Hujus quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cujus filius fuit Sechenias. D

22 Filius Secheniæ, Semeia: cujus filii, Hattus, & Jegaal, & Baria, & Naaria, & Saphat, sex numero.

23 Filius Naariæ, Elioënai, & Ezechias, & Ezricam, tres.

24 Filii Elioënai, Oduia, & Eliasub, & Pheleia, & Accub, & Johanan, & Dalia, & Anani, septem.

CAPUT IV.

Rursum posteritas Juda ac Simeonis, & habitationes eorum: stirps Cham deletur à filiis Simeonis. Amalecita quoque ab ipsis percutiuntur.

A 1 Filii Juda: Phares, Hesron, & Charmi, & Hur, & Sobal.

Gen.38 a.3.46. b.12. Sup.2. a.4. Matth. a.3.

2 Raia verò filius Sobal genuit Jahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. Hæ cognationes Sarathi.

3 Ista quoque stirps Etam: Jezrahel, & Jesema, & Jedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.

4 Phanuel autem pater Gedor, & Ezer, pater Hosa. Isti sunt filii Hur primogeniti Ephrata patris Bethlehem.

5 Assur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.

6 Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hepher, & Themani, & Ahasthari, isti sunt filii Naara.

7 Porrò filii Halaa, Sereth Isaar, & Ethnan. B

8 Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9 Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus suis, mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens: Quia peperi eum in dolore.

10 Invocavit verò Jabes Deum Israël, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ precatus est.

11 Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.

12 Porrò Esthon genuit Bethrapha, & Phesse, & Tehinna patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.

C 13 Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porrò filii Othoniel, Hathath & Maonathi.

14 Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices erant.

15 Filii verò Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16 Filii quoque Jaleleel: Ziph, & Zipha, Thiria, & Asraël.

17 Et filii Ezra, Jether, & Mered, & Epher, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, Jesba patrem Esthamo.

18 Uxor quoque ejus Judaia peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoë. Hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered,

D 19 Et filii uxoris Odaiæ sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Esthamo, qui fuit de Machathi.

20 Filii quoque Simon, Amnon & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jesi, Zoheth, & Benzoheth.

21 Filii *Sela, filii Juda: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa, & cognationes domus operantium byssum in domo juramenti.

* Gen. 38.a.5.

22 Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens qui principes fuerunt in Moab, & qui reversi sunt in Lahem. Hæc autem verba vetera.

23 Hi sunt figuli habitantes in plantationibus, & in sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique sunt ibi.

24 Filii *Simeon: Namuel & Jamin & Jarib, Zara, Saül.

* Gen. 46.b.10

25 Sellum filius ejus, Mapsam filius ejus, Masma filius ejus.

E 26 Filii Masma: Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27 Filii Semei sedecim, & filiæ sex: fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & universa cognatio non potuit adæquare summam filiorum Juda.

28 Habitaverunt autem in Bersabee, & Molada, & Hasarsuhal,

29 Et in Bala & in Asom, & in Tholad,

30 Et in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31 Et in Bethmarchaboth & in Hasarsusim, & in Bethberai, & in Saarim. Hæ civitates eorum usque ad regem David,

32 Villæ quoque eorum: Etam, & Aen, Remmon, & Tochen, & Asan, civitates quinque.

F 33 Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal. Hæc est habitatio eorum, & sedium distributio.

34 Mosobab quoque & Jemlech, & Josa filius Amasiæ,

35 Et Joël, & Jehu filius Josabiæ filii Saraiæ filii Asiel,

36 Et Elioënai, & Jacoba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel, & Banaia,

37 Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia, filii Semri, filii Samaia.

38 Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39 Et profecti sunt ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, ut quærerent pascua gregibus suis.

G 40 Inveneruntque pascuas uberes, & valdè bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitaverant de stirpe Cham.

41 Hi ergo venerunt, quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Juda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos usque in præsentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt.

42 De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Jesi:

43 Et percusserunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad & dimidiæ tribus Manasse, & habitatio eorum qui percusserunt Agarenos: sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idolatriam ipsorum in captivitatem.

A 1 Filii quoque Ruben primogeniti Israël (ipse quippe fuit primogenitus ejus,) sed cum * violasset thorum patris sui, data sunt primogenita ejus filiis Joseph filii Israël & non est ille reputatus in primogenitum,

* Gen. 35.d.22. 49. a. 4.

2 Porrò Judas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe ejus principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Joseph.

3 Filii * ergo Ruben primogeniti Israël: Enoch, & Phallu, Esron, & Carmi.

* Gen. 46.b.9. Exod. 6. c. 14. Num. 26. a. 5.

4 Filii Joel: Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus,

5 Micha filius ejus, Reia filius ejus, Baal filius ejus,

6 Beera filius ejus, quem captivum duxit Theglathphalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben.

7 Fratres autem ejus, & universa cognatio ejus, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes, Jehial & Zachariam.

B 8 Porrò Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo & Beelmeon.

9 Contra Orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, & flumen Eupraten. Multum quippe jumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10 In diebus autem Saül præliati sunt contra Agareos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad

11 Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12 Joel in capite, & Saphan secundus: Janai autem, & Saphat, in Basan.

13 Fratres verò eorum secundùm domos cognationum suarum, Michael, & Mosollam, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, septem.

14 Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jesesi, filii Jeddo, filii Buz.

15 Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni,

princeps domus in familiis suis.

16 Et habitaverunt in Galaad & in Basan, & in viculis ejus, & in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.

C 17 Omnes hi numerati sunt in diebus Ioatham regis Iuda, & in diebus Jeroboam regis Israël.

18 Filii Ruben, & Gad, dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditíque ad prælia quadraginta quatuor millia & septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam.

19 Dimicaverunt contra Agareos, Iturzi verò, & Naphis, & Nodab.

20 Præbuerunt eis auxilium. Traditíque sunt in manus eorum Agarei, & universi qui fuerant cum eis, quia Deum invocaverunt cùm præliarentur: & exaudivit eos, eò quod credidissent in eum.

21 Ceperúntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia.

D 22 Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem.

23 Filii quoque dimidiæ tribus Manasse, possederunt terram à finibus Basan usque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24 Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum Epher, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel, viri fortissimi, & potentes, & nominati duces in familiis suis.

25 Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post Deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis.

26 Et suscitavit Deus Israël spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Theglathphalnasar regis Assur: & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis constituerit David cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum uxoribus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint civitates refugii.

A 1 Filii Levi: Gerson, Caath, & Merari.

2 Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Oziel.

Gen. 46. b. 11. Inf. 23. a. 6.

3 Filii Amram: Aaron, Moyses, & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar.

4 Eleasar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue.

5 Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6 Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth.

7 Porrò Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas.

9 Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan,

10 Iohanan genuit Azariam. Ipse est qui sacerdotio functus est, in domo quam ædificavit Salomon in Jerusalem.

11 Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob.

12 Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum,

13 Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,

B 14 Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Iosedec.

15 Porrò Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Judam & Jerusalem per manus Nabuchodonosor.

16 Filii * ergo Levi: Gerson, Caath, & Merari.

** Exod. 6. c. 16. 17.*

17 Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei.

18 Filii Caath: Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel.

19 Filii Merari: Moholi & Musi: Hæ autem cognationes Levi secundùm familias eorum.

20 Gerson, Lobni filius ejus, Lahath filius ejus, Zamma filius ejus,

21 Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Iethrai filius ejus.

22 Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Asir filius ejus,

23 Elcana filius ejus, Abiasaph filius ejus, Asir filius ejus,

24 Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saül filius ejus.

25 Filii Elcana, Amasai & Achimoth.

26 Et Elcana, Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus,

27 Eliab filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.

28 Filii Samuel, primogenitus Vasseni, & Abia.

29 Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus,

30 Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Asaia filius ejus.

C 31 Isti sunt, quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca:

32 Et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jerusalem: stabant autem juxta ordinem suum in ministerio.

33 Hi verò sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Heman cantor filius Johel, filii Samuel,

34 Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,

35 Filii Suph, filii Elcana, filii Mahat, filii Amasai,

36 Filii Elcana, filii Johel, filii Azariæ, filii Sophoniæ,

37 Filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core,

38 Filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israël.

39 Et frater ejus Asaph, qui stabat à dextris ejus, Asaph filius Barachiæ, filii Samaa,

40 Filii Michaël, filii Basaiæ, filii Melchiæ,

41 Filii Athanaï, filii Zara, filii Adaia,

42 Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,

43 Filii Jeth, filii Gerson, filii Levi.

D 44 Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan, filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch.

45 Filii Hasabiæ, filii Amasiæ, filii Helciæ,

46 Filii Amasai, filii Boni, filii Somer,

47 Filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.

48 Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.

49 Aaron verò, & filii ejus adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: & ut precarentur pro Israël, juxta

omnia

omnia quæ præceperat Moyses servus Dei

50 Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abisue filius ejus

51 Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,

52 Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,

53 Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus.

54 Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.

E 55 Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, & suburbana ejus per circuitum:

56 * Agros autem civitatis, & villas, Caleb filio Jephone.

* Jos. 21 b. 12.

57 Porrò filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna & suburbana ejus,

58 Jether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis,

59 Asan quoque & Bethsemes & suburbana earum.

60 De tribu autem Benjamin, Gabee, & suburbana ejus, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis, omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

61 Filiis autem Caath, residuis de cognatione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.

62 Porrò filiis Gersom per cognationes suas, de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63 Filiis autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

F 64 Dederunt quoque filii Israël Levitis civitates, & suburbana earum:

65 Dederúntque per sortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has quas vocaverunt nominibus suis,

66 Et his qui erant de cognatione filiorum Caath, * fuerúntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

* Jos. 21. b. 21

67 Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis,

68 Jecmaan quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter.

69 Necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eumdem modum.

70 Porrò ex dimidia tribu Manasse, Aner, & suburbana ejus: Baalam & suburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71 Filiis autem Gersom, de cognatione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan & suburbana ejus, & Astaroth cum suburbanis suis.

G 72 De tribu Issachar, Cedes & suburbana ejus, & Dabereth cum suburbanis suis.

73 Ramoth quoque & suburbana ejus, & Anem cum suburbanis suis.

74 De tribu verò Aser: Masal cum suburbanis suis, & Abdon similiter,

75 Hucac quoque & suburbana ejus, & Rohob cum suburbanis suis.

76 Porrò de tribu Nephthali Cedes in Galilæa & suburbana ejus, Hamon cum suburbanis suis, & Cariathaim & suburbana ejus.

77 Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono & suburbana ejus, & Thabor cum suburbanis suis:

78 Trans Jordanem quoque ex adverso Jericho contra Orientem Jordanis de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, & Jasa cum suburbanis suis.

79 Cademoth quoque & suburbana ejus, & Mephaat cum suburbanis suis.

80 Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & suburbana ejus, & Manaim cum suburbanis suis.

81 Sed & Hesebon cum suburbanis suis, & Jezer cum suburbanis suis.

CAPUT VII.

Genealogia Issachar, Benjamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, & Aser.

A 1 Porrò filii Issachar: Thola, Taphua, Jasub, & Simeron, quatuor.

* Gen. 46 b. 13.

2 Filii Thola: Ozi & Raphaia, & Jeriel, & Jemai, & Jebsen, & Samuel principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David viginti duo millia sexcenti.

3 Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, & Obadia, & Johel, & Jesia quinque omnes principes.

4 Cumque eis per familias & populos suos, accincti ad prælium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores & filios,

B 5 Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar, robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6 Filii * Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadiel, tres.

* Gen. 46. c. 21

7 Filii Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum; & ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum viginti duo millia & triginta quatuor.

8 Porrò filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth & Almath: omnes hi, filii Bechor.

9 Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum, ad bella fortissimi, viginti millia & ducenti.

C 10 Porrò filii Jadihel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar.

11 Omnes hi filii Jadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem & septem millia & ducenti, ad prælium procedentes.

12 Sepham quoque & Hapham filii Hur: & Hasim filii Aher.

13 * Filii autem Nephthali: Jasiel, & Guni, & Jeser, & Sellum, filii Bala.

* Gen. 46. c. 24

14 Porrò filius Manasse, Esriel: concubináque ejus Syra reperit Machir patrem Galaad,

15 Machir autem accepit uxores filiis suis Happhim, & Saphan: & habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, natæque sunt Salphaad filiæ.

D 16 Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocavítque nomen ejus Phares: porrò nomen fratris ejus, Sares: & filii ejus, Ulam, & Recen.

17 Filius autem Ulam, Badan. Hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18 Soror autem ejus Regina peperit virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19 Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20 Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabad,

R

21 Et hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum.

E 22 Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut consolarentur eum.

23 Ingressúsque est ad uxorem suam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eò quòd in malis domus ejus ortus esset:

24 Filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit Bethoron inferiorem & superiorem, & Ozensara.

25 Porrò filius ejus Rapha, & Reseph, & Thale, de quo natus est Thaan,

F 26 Qui genuit Laadan: hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Elizama.

27 De quo ortus est Nun, qui habuit filium Josue.

28 Possessio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus suis, & contra Orientem Noran, ac Occidentalem plagam Gazer & filiæ ejus, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus ejus.

29 Juxta filios quoque Manasse, Bethsan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus: Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joseph, filii Israël.

30 Filii * Aser: Jemna, & Jesua, & Jessui, & Baria, & Sara soror eorum.

* Gen. 46. v. 17

31 Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipse est pater Barsaith.

32 Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hothan, & Suaa sororem eorum.

33 Filii Jephlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii Jephlat.

G 34 Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35 Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal,

36 Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37 Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, & Jethran, & Bera.

38 Filii Jether: Jephone, & Phaspha, & Ara.

39 Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Resia.

40 Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum viginti sex millia.

CAPUT VIII.

Rursùm genealogia Benjamin & Saül, filiorumque ipsius.

A 1 BEnjamin autem genuit Bale primogenitum suum, Asbel secundum: Rhaa tertium.

Gen. 46. v. 21. Sup. 7. b. 6.

2 Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3 Fuerúntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4 Abisue quoque & Naaman, & Ahoë,

5 Sed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6 Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7 Naaman autem, & Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit, Oza, & Ahiud.

8 Porrò Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim & Bara uxores suas.

9 Genuit autem de Hodes uxore sua Jobab, & Sebia, & Mosa, & Molchom,

10 Jehus quoque, & Sechia, & Marma. Hi sunt filii ejus, principes in familiis suis.

11 Mehusim verò genuit Abitob, & Elphaal.

12 Porrò filii Elphaal: Heber, & Misaam & Samad, hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13 Baria autem & Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth.

14 Et Ahio, & Sesac, & Jerimoth,

15 Et Zabadia, & Arod, & Heder,

16 Michaël quoque, & Jespha, & Joha, filii Baria,

17 Et Zabadia, & Mosollam, & Hezeci, & Heber,

18 Et Jesamari, & Jezlia, & Jobab, filii Elphaal,

19 Et Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20 Et Elioënai, & Selethai, & Eliel,

21 Et Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei.

22 Et Jespham, & Heber, & Eliel,

23 Et Abdon, & Zechri, & Hanan,

24 Et Hanania, & Ælam, & Anathothita.

25 Et Jephdaia, & Phanuel filii Sesac.

26 Et Samsari, & Sohoria, & Otholia,

27 Et Jersia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

C 28 Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem.

29 In * Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha:

* Inf. 9. f. 35.

30 Filiúsque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.

31 Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:

32 Et Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Jerusalem cum fratribus suis.

33 *Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saül. Porrò Saül genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal.

* 1. Reg. 14. f. 51 Inf. 9. f. 19.

34 Filius autem Jonathan, Meribaal: & Meribaal genuit Micha.

35 Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

D 36 Et Ahaz genuit Joada: & Joada genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri genuit Mosa,

37 Et Mosa genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

38 Porrò Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismaël, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi filii Asel.

39 Filii autem Esec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus secundus, & Eliphalet tertius.

40 Fuerúntque filii Ulam viri robustissimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israël habitaverint in Jerusalem: & officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

A 1 UNiversus ergo Israël dinumeratus est: & summa eorum scripta est in Libro regum Israël, & Juda: translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.

2 Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, & in urbibus suis: Israël, & Sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.

3 Commorati sunt in Jerusalem de filiis

Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manasse.

4 Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5 Et de Siloni: Asaia primogenitus, & filii ejus.

6 De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7 Porrò de filiis Benjamin: Salo filius Mosollam; filii Oduia, filii Asana:

B 8 Et Jobania filius Jeroham, & Ela filius Ozi filii Mochori: & Mosollam filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Jebaniæ,

9 Et fratres eorum per familias suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10 De sacerdotibus autem: Jedaia, Joiarib, & Jachim:

11 Azarias quoque filius Helciæ, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12 Porrò Adaias, filius Jeroham, filii Phassur, filii Melchiæ: & Maasai filius Adiel, filii Jezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer.

C 13 Fratres quoque eorum principes per familias suas mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei:

14 De Levitis autem: Semeia filius Hassub, filii Ezricam, filii Hasebia, de filiis Merari.

15 Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph:

16 Et Obedia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati.

17 Janitores autem: Sellum, & Accub, & Thelmon, & Ahimam: & frater eorum Sellum princeps,

18 Usque ad illud tempus, in porta regis ad Orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

D 19 Sellum verò filius Core, filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis: & domo patris sui, hi sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20 Phinees autem filius Eleazari erat dux eorum coram Domino:

21 Porrò Zacharias filius Mosollamia, janitor portæ tabernaculi testimonii.

22 Omnes hi electi in ostiarios per portas ducenti duodecim: & descripti in villis propriis: quos constituerunt David, & Samuel Videns, in fide sua,

23 Tam ipsos, quàm filios eorum, in ostiis domus Domini, & in tabernaculo, vicibus suis.

24 Per quatuor ventos erant ostiarii: id est ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Austrum.

25 Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

E 26 His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, & erant super exedras, & thesauros domus Domini.

27 Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cùm tempus fuisset, ipsi manè aperirent fores.

28 De horum genere erant & super vasa ministerii: ad numerum enim & inferebantur vasa, & efferebantur.

29 De ipsis, & qui credita habebant utensilia sanctuarii, præerant similæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30 Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31 Et Mathatias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum quæ in sartagine frigebantur.

32 Porrò de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata præpararent. F

33 Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter suo ministerio deservirent.

34 Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Jerusalem,

35 In * Gabaon autem commorati sunt, pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha. *Sup. 8. c. 29.

36 Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab.

37 Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38 Porrò Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt è regione fratrum suorum in Jerusalem, cum fratribus suis. G

39 * Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saül: & Saül genuit Jonathan, & Melchisua, & Abinadab: & Esbaal. *Sup. 8. c. 33.

40 Filius autem Jonathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.

41 Porrò filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42 Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth & Zamri. Zamri autem genuit Mosa.

43 Mosa verò genuit Banaa, cujus filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est Asel.

44 Porrò Asel sex filios habuit his nominibus; Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan, hi sunt filii Asel.

CAPUT X.

Saül reprobatus à Deo propter varias iniquitates à Philisthæis occiditur cum filiis; ejúsque capite à Philisthæis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur à viris Jabes Galaad.

A 1 PHilisthiim autem pugnabant contra Israël, fugerúntque viri Israël Palæstinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboë. 1. Reg. 31. a. 1.

2 Cúmque appropinquassent Philisthæi persequentes Saül & filios ejus, percusserunt Jonathan, & Abinadab, & Melchisua, filios Saül,

3 Et aggravatum est prælium contra Saül, invenerúntque eum sagittarii, & vulneraverunt jaculis.

B 4 Et dixit Saül ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant incircumcisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saül ensem, & irruit in eum.

5 Quod cùm vidisset armiger ejus videlicet mortuum esse Saül, irruit etiam ipse in gladium suum, & mortuus est.

6 Interiit ergo Saül, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

C 7 Quod cùm vidissent viri Israël, qui habitabant in campestribus, fugerunt: & Saül ac filiis ejus mortuis, dereliquerunt urbes suas, & huc illucque dispersi sunt: venerúntque

Philisthiim, & habitaverunt in eis.

8 Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia cæsorum, invenerunt Saül, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9 Cùmque spoliassent eum, & amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur: & ostenderetur idolorum templis & populis:

10 Arma autem ejus consecraverunt in fano dei sui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11 Hoc cùm audissent viri Jabes Galaad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super Saül,

D 12 Consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saül & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & sepelierunt ossa eorum subter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt septem diebus.

13 Mortuus est ergo Saül propter iniquitates suas, eò quòd prævaricatus sit * mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed * insuper etiam pythonissam consuluerit,

*Exod. 17. d. 14. 1. Reg. 15. a. 1. *1. Reg. 28. b. 8.

14 Nec speraverit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit regnum ejus ad David filium Isai.

CAPUT XI.

Unctus David in regem, expulsis ex arce Sionis Jebusæis habitavit in Jerusalem, stipatus potissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur: noluit David desideratam bibere aquam, eo quòd cum fortium suorum periculo allata esset.

A 1 Congregatus est igitur omnis Israël ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus, & caro tua,

2. Reg. 5. a. 1.

2 Heri quoque, & nudiustertius, cùm adhuc regnaret Saül, tu eras qui educebas & introducebas Israël: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris princeps super eum.

3 Venerunt ergo omnes majores natu Israël ad regem in Hebron, & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxerúntque eum regem super Israël, juxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

B 4 Abiit quoque David, & omnis Israël, in Jerusalem, hæc est Jebus, ubi erant Jebusæi habitatores terræ.

5 Dixerúntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porrò David cepit arcem Sion, quæ est Civitas David,

6 Dixitque: Omnis qui percusserit Jebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Joab filius Sarviæ, & factus est princeps.

7 Habitavit autem David in arce, & idcircò appellata est Civitas David.

8 Ædificavítque urbem in circuitu à Mello usque ad gyrum. Joab autem reliqua urbis extruxit,

C 9 Proficiebátque David vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo.

*2. Reg. 23. a. 8.

10 * Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret super omnem Israël, juxta verbum Domini, quod locutus est ad Israël.

11 Et iste numerus robustorum David, Jesbaam filius Achamoni princeps inter triginta: iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12 Et post eum Eleazar filius patrui ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13 Iste fuit cum David in Phesdomim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugerátque populus à facie Philisthinorum.

14 Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cùmque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

D 15 Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in Valle Raphaim.

16 * Porrò David erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem.

*2. Reg. 23. b. 13. 14.

17 Desideravit igitur David, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta.

18 Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino,

E 19 Dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere, hæc fecerunt tres robustissimi.

20 Abisai quoque frater Joab ipse erat princeps trium, & ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos & ipse erat inter tres nominatissimus,

21 Et inter tres secundos inclytus & princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22 Banaias filius Joiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse percussit duos Ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

23 Et ipse percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua.

F 24 Hæc fecit Banaias filius Joiadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus,

25 Inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.

26 Porrò fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Joab, & Elchanan filius patrui ejus de Bethlehem,

27 Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28 Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,

29 Sobbochai Husathites, Ilai Ahohithes,

30 Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,

G 31 Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaia Pharathonites,

32 Hurai de torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

33 Filii Assem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites,

34 Ahiam filius Sachar Ararites,

35 Eliphal filius Ur,

36 Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37 Hesro Carmelites, Naarai filius Asbai.

38 Joel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39 Selec Ammonites, Naarai Berothites

armiger Joab filii Sarviæ.
40 Ira Jethræus, Gareb Jethræus,
41 Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,
42 Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:
43 Hanan filius Maacha, & Josaphat Mathanites,
44 Ozia Astarothites, Samma & Jehiel filii Hothan Arorites,
45 Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thosaites,
46 Eliel Mahumites, & Jeribai, & Josaia filii Elnaëm, & Jethma Moabites, Eliel, & Obed, & Jasiel de Masobia.

CAPUT XII.

Qui David fuerant secuti fugientem Saül, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron

A 1 HI quoque venerunt ad David in Siceleg, cum adhuc fugeret Saül filium Cis, qui erant fortissimi & egregii pugnatores,
2 Tendentes arcum, & utraque manu fundis saxa jacientes, dirigentes sagittas: de fratribus Saül ex Benjamin.
3 Princeps Ahiezer, & Joas filii Samaa Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Azmoth, & Baracha, & Jehu Anathotites.
4 Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Jeremias, & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites.
5 Et Eluzai & Jerimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.
6 Elcana, & Jesia, & Azareel, & Joëzer, & Jesbaan de Carehim:
B 7 Joëla quoque, & Zabadia, filii Jeroham de Gedor.
8 Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cùm lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatores optimi, tenentes clypeum & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreæ in montibus:
9 Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius,
10 Masmana quartus, Jeremias quintus,
11 Ethi sextus, Eliel septimus,
12 Johanan octavus, Elzebad nonus,
13 Jeremias decimus, Machbanai undecimus.
14 Hi de filiis Gad principes exercitus: novissimus centum militibus præerat, & maximus mille.
15 Isti sunt qui transierunt Jordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagam, & Occidentalem.
C 16 Venerunt autem & de Benjamin, & de Juda, ad præsidium in quo morabatur David.
17 Egressúsque est David obviàm eis, & ait: Si pacificè venistis ad me ut auxiliemini, cor meum jungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cùm ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & judicet.
18 Spiritus verò induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus, ô David, & tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis: te enim adjuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, & constituit principes turmæ.
19 Porrò de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philisthiim adversùs Saül, ut pugnaret: & non dimicavit cum eis; * quia inito consilio remiserunt eũ principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad Dominum suũ Saül.

1. Reg. 29. 4.

D 20 Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Jozabad, & Jedhiel, & Michaël, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes militum in Manasse.
21 Hi præbuerunt auxilium David adversùs latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu.
22 Sed & per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.
23 Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cùm esset in Hebron, ut transferrent regnum Saül ad eum, juxta verbum Domini.
24 Filii Juda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad prælium.
E 25 De filiis Simeon, virorum fortissimorum ad pugnandum septem millia centum.
26 De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.
27 Joiada quoque princeps de stirpe Aaron, & cum eo tria millia septingenti.
28 Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris ejus, principes viginti duo.
29 De filiis autem Benjamin fratribus Saül tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saül.
30 Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.
F 31 Et ex dimidia tribu Manassé, decem & octo millia singuli per nomine sua venerunt ut constituerent regem David.
32 De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Israël, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus, eorum consilium sequebatur.
33 Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.
34 Et de Nephthali, principes mille & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septem millia.
35 De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia sexcenti:
36 Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.
37 Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse, instructi armis bellicis, centum viginti millia.
G 38 Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israël: sed & omnes reliqui ex Israël, uno corde erant, ut rex fieret David.
39 Fuerúntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes: præparaverant enim eis fratres sui.
40 Sed & qui juxta eos erant, usque ad Issachar & Zabulon & Nephthali, afferebant panes in asinis, & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinã ad palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes, ad omnem copiam: gaudium quippe erat in Israël.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israël cum David ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam contingens a Do-

mino percussus est, avertit eam David in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

A 1 INiit autem consilium David cum tribunis & centurionibus, & universis principibus.

2 Et ait ad omnem cœtum Israël: Si placet vobis: & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quē loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israël, & ad Sacerdotes, & Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3 Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saül.

4 Et respondit universa multitudo ut ita B fieret: placuerat enim sermo omni populo.

5 Congregavit ergo David cunctum Israël à Sihor Ægypti, usque dum ingrediaris Emath, * ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim.

*2. Reg. 6. a. 2.

6 Et ascendit David, & omnis vir Israël, ad collem Cariathiarim, qui est in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen ejus.

7 Imposuerúntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, & frater ejus, minabant plaustrum. C

8 Porrò David, & universus Israël, ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & psalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

9 Cùm autem pervenissent ad Aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam.

10 Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eò quòd tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram Domino.

D 11 Contristatúsque est David, eò quòd divisisset Dominus Ozam: vocavítque locum illum: Divisio Ozæ, usque in præsentē diem.

12 Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?

13 Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethæi.

14 Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus quæ habebat.

CAPUT XIV.

David acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam sibi domum, alias duxit uxores, ac multos genuit liberos, & consulto Domino bis cadit Philisthæos.

A 1 MIsit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorúmque: ut ædificarent ei domum.

3. Reg. 5. b. 11.

2 Cognovítque David quòd confirmasset eum Dominus in regem super Israël, & sublevatum esset regnum suum super populum ejus Israël,

3 * Accepit quoque David alias uxores in Jerusalem: genuítque filios, & filias.

*2. Reg. 5. c. 13.

B 4 Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Jerusalem: Samua & Sobad, Nathan, & Salomon,

5 Jebahar, & Elisua, & Eliphalet,

6 Noga quoque, & Napheg, & Japhia,

7 Elisama, & Baaliada, & Eliphalet.

8 * Audientes autem Philisthiim eò quòd unctus esset David in regem super universum Israël, ascenderunt omnes ut quærerent eum: quod cùm audisset David, egressus est obviam eis.

*2. Reg. 5. d. 17.

9 Porrò Philisthiim venientes, diffusi sunt in Valle Raphaim.

C 10 Consulitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, & tradam eos in manu tua.

11 Cúmque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David, & dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquæ: & idcircò vocatum est nomen illius loci Baalpharasim.

12 Dereliquerúntque ibi Deos suos, quos David jussit exuri.

13 Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, & diffusi sunt in valle.

D 14 Consuluítque rursum David Deum, & dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverso pyrorum,

15 Cúmque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16 Fecit ergo David sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon usque Gazera.

17 Divulgatúmque est nomen David in universis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus super omnes gentes.

CAPUT XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Jerusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus vero ac Levitis juxta sua officia ministrantibus; & Michol despicit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, & ephod lineo.

A 1 FEcit quoque sibi domos in Civitate David: & ædificavit locum arcæ Dei, tetendítque ei tabernaculum.

2 Tunc dixit David: Illicitum est ut à quocumque portetur arca Dei, nisi à Levitis quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad ministrandum sibi usque in æternum.

3 Congregavítque universum Israël in Jerusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem præparaverat ei.

4 Necnon & filios Aaron, & Levitas,

5 De filiis Caath, Uriel princeps fuit; & fratres ejus centum viginti,

6 De filiis Merari, Asaia princeps; & fratres ejus ducenti viginti.

7 De filiis Gersom, Joël princeps; & fratres ejus centum triginta.

8 De filiis Elisaphan, Semeias princeps; & fratres ejus ducenti.

9 De filiis Hebron, Eliel princeps; & fratres ejus octoginta.

10 De filiis Oziel, Aminadab princeps; & fratres ejus centum duodecim.

B 11 Vocavítque David Sadoc, & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Asaiam, Joël, Semeiam, Eliel & Aminadab:

12 Et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israël, ad locum qui ei præparatus est:

13 * Ne ut à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus: sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

*Sup. 13. c. 10.

14 Sanctificati sunt ergo sacerdotes, & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Israël.

15 * Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus.

*Num. 4. b. 15.

16 Dixítque David principibus Levitarum,

ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ.

17 Constituerunt Levitas: Heman filium Joel, & de fratribus ejus Asaph filium Barachiæ: de filiis vero Merari, fratribus eorum, Ethan filium Casaiæ.

18 Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine Zachariam & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Jehiel, janitores.

G 19 Porrò cantores, Heman, Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis concrepantes.

20 Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaias, in nablis arcana cantabant.

21 Porrò Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Jehiel, & Ozaziu, in citharis pro octava canebant epinicium.

22 Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam; erat quippe valdè sapiens.

23 Et Barachias, & Elcana, janitores arcæ.

24 Porrò Sebenias, & Josaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer, sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & obededom, & Jehias erant janitores arcæ.

D 25 * Igitur David, & omnes majores natu Israël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom, cum lætitia,

* 2. Reg. 6. b. 12.

26 Cùmque adjuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes.

27 Porrò David erat indutus stola byssina, & universi Levitæ qui portabant arcam, cantorésque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28 Universúsque Israël deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29 Cùmque pervenisset arca fœderis Domini usque ad Civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

CAPUT XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatisque victimis; populo à David benedicitur, epulum præbetur, ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divina laudis.

A 1 Attulerunt igitur arcã Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: & obtulerunt holocausta, & pacifica coram Deo.

2. Reg. 6. c. 17.

2 Cùmque complesset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini:

3 Et divisit in universis per singulos, à viro usque ad mulierem, tortam panis, & partem assæ carnis bubalæ, & frixam oleo similam.

4 Constituítque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel:

5 Asaph principem; & secundum ejus Zachariam: Porrò Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, & Obededom: Jehiel super organa psalterii, & lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret:

6 Banaiam verò & Jaziel sacerdotes, canere tuba jugiter coram arca fœderis Domini.

7 In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres ejus.

8 * Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.

* Psal. 104. a. 1. Isai. 12. a. 4.

9 Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.

10 Laudate nomen sanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum,

11 Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus semper.

12 Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: signorum illius, & judiciorum oris ejus.

B 13 Semen Israël servi ejus: filii Jacob electi ejus.

14 Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus,

15 Recordamini in sempiternũ pacti ejus: sermonis quem præcepit in mille generationes:

16 Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Isaac.

17 Et constituit illud Jacob in præceptum: & Israël in pactum sempiternum,

18 Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hereditatis vestræ.

19 Cùm essent pauci numero, parvi & coloni ejus.

20 Et transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum,

21 Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges.

C 22 * Nolite tangere Christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

23 * Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem salutare ejus.

* Psal. 104. b. 15.

24 Narrate in gentibus gloriam ejus: in cunctis populis mirabilia ejus.

* Psal. 95. a. 1.

25 Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

26 Omnes enim dii populorum, idola: Dominus autem cælos fecit.

27 Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco ejus.

28 Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

29 Date Domino gloriam nomini ejus: levate sacrificium, & venite in conspectu ejus, & adorate Dominum in decore sancto.

30 Commoveatur à facie ejus omnis terra; ipse enim fundavit orbem immobilem.

31 Lætentur cæli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnavit.

32 Tonet mare & plenitudo ejus: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.

33 Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit judicare terram.

34 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

D 35 Et dicite: Salva nos Deus salvator noster; & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo & exultemus in carminibus tuis.

36 Benedictus Dominus Deus Israël ab æterno usque in æternum: & dicat omnis populus: Amen, & hymnum Domino.

37 Reliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini, Asaph & fratres ejus, ut ministrarent in conspectu arcæ jugiter, per singulos dies, & vices suas.

38 Porrò Obededom, & fratres ejus sexa-

ginta octo; & Obededom filium Idithun, & Hosa constituit janitores.

39 Sadoc autem sacerdotem, & fratres ejus sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon,

40 Ut offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis jugiter, manè & vespere, juxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Israeli.

41 Et post eum Heman, & Idithun, & reliquos electos unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: quoniam in æternum misericordia ejus.

42 Heman quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia musicorum organa, ad canendum Deo; filios autem Idithun fecit esse portarios.

43 Reversúsque est omnis populus in domum suam, & David, ut benediceret etiam domui suæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti David ædificare domum Domino, promittitur filius qui aliam sit ædificaturus; unde David gratias agit; Dei erga se bonitatem extollens.

A

2. Reg. 7. 1. 17.

1 Cum autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini sub pellibus est.

2 Et ait Nathan ad David: Omnia quæ in corde tuo sunt fac: Deus enim tecum est.

3 Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:

4 Vade, & loquere David servo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.

5 Neque enim mansi in domo, ex eo tempore quo eduxi Israel, usque ad diem hanc, sed fui semper mutans loca tabernaculi, & in tentorio

6 Manens cum omni Israel. Numquid locutus sum saltem uni judicum Israel, quibus præceperam ut pascerent populum meũ, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

7 Nunc itaque sic loquêris ad servum meum David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cùm in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

B

8 Et fui tecum quocumque perrexisti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecíque tibi nomen quasi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9 Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, & habitabit in eo, & ultrà non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut à principio,

10 Ex diebus quibus dedi judices populo meo Israel, & humiliavi universos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus sit tibi Dominus domum.

11 Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: & stabiliam regnum ejus.

12 Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium ejus usque in æternum.

13 Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit.

14 Et statuam eum in domo mea, & in regno meo, usque in sempiternum: & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.

C

15 Juxta omnia verba hæc, & juxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

16 Cumque venisset rex David, & sedisset coram Domino, dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præstares mihi talia?

17 Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideóque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines, Domine Deus.

18 Quid ultrà addere potest David, cùm ita glorificaveris servum tuum, & cognoveris eum?

19 Domine propter famulum tuum juxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota esse voluisti universa magnalia.

20 Domine non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex omnibus quos audivimus auribus nostris.

21 Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, & faceret populum sibi, & magnitudine sua atque terroribus ejiceret nationes à facie ejus, quem de Ægypto liberarat?

D

22 Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in æternum, & tu Domine factus es Deus ejus.

23 Nunc igitur Domine, sermo quem locutus es famulo tuo, & super domum ejus confirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus es.

24 Permaneátque & magnificetur nomen tuum usque in sempiternum: & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, & domus David servi ejus permanens coram eo.

25 Tu enim Domine Deus meus revelasti auriculam servi tui, ut ædificares ei domum: & idcircò invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26 Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27 Et cœpisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Prælia & victoria David, & tributa gentibus imposita, atque officiarii ejus.

A

2. Reg. 8. a. 1.

1 Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philisthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus, de manu Philisthiim,

2 Percussítque Moab, & fierent Moabitæ servi David, offerentes ei munera.

3 Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten.

4 Cepit ergo David mille quadrigas ejus, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subnervavítque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

B

5 Supervenit autem & Syrus Damascenus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba: sed & hujus percussit David viginti duo millia virorum.

6 Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, & offerret munera. Adjuvítque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat:

7 Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adarezer, & attulit eas in Jerusalem.

8 Necnon de Thebath & Chun, urbibus

Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea.

C 9 Quod cùm audisset Thoü rex Emath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10 Misit Aduram filium suum ad regem David, ut postularet ab eo pacem, & congratularetur ei, quod percussisset & expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thoü Adarezer.

11 Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea consecravit David rex Domino, cum argento & auro quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filiis Ammon, quàm de Philisthiim & Amalec.

12 Abisai verò filius Sarviæ percussit Edom in Valle Salinarum, decem, & octo millia:

D 13 Et constituit in Edom præsidium, ut serviret Idumæa David: salvavítque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14 Regnavit ergo David super universum Israël, & faciebat judicium atque justitiam cuncto populo suo.

15 Porrò Joab filius Sarviæ erat super exercitum, & Josaphat filius Ahilud, à commentariis.

16 Sadoc autem filius Achitob & Achimelec filius Abiathar, sacerdotes: & Susa scriba.

17 Banaias quoque filius Joiadæ super legiones Cerethi, & Phelethi: porrò filii David, primi ad manum regis.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon servis David, qui ad consolandum de patris morte venerant contumelia affectis, à David invaditur, ac vincitur una cum Syris auxiliaribus.

A 1 Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius ejus pro eo.

2\. Reg. 10. a. 1. 2 Dixítque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater ejus gratiam. Misítque David nuntios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cùm pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon,

3 Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu forsitan putas quòd David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te: nec animadvertis, quòd ut explorent, & investigent, & scrutentur terram tuam venerint ad te servi ejus.

4 Igitur Hanon pueros David decalvavit, & rasit, & præcidit tunicas eorum à natibus usque ad pedes, & dimisit eos.

5 Qui cùm abiissent, & hoc mandassent David, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reverterentur.

6 Videntes autem filii Ammon, quòd injuriam fecissent David: tam Hanon, quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, ut conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba, currus & equites.

7 Conduxerúntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo ejus. Qui cùm venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis venerunt ad bellum.

8 Quod cùm audisset David, misit Joab, & omnem exercitum virorum fortium:

C 9 Egressíque filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis: reges autem, qui ad auxilium ejus venerant, separatim in agro steterunt.

10 Igitur Joab intelligens bellum ex adverso & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israël, & perrexit contra Syrum.

11 Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui; & perrexerunt contra filios Ammon.

12 Dixítque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in præsidium.

13 Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro urbibus Dei nostri: Dominus autem, quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14 Perrexit ergo Joab, & populus qui cum eo erat contra Syrum ad prælium: & fugavit eos.

15 Porrò filii Ammon videntes quòd fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem ejus, & ingressi sunt civitatem, reversúsque est etiam Joab in Jerusalem. D

16 Videns autem Syrus quòd cecidisset coram Israel, misit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium, Sophach autem princeps militiæ Adarezer, erat dux eorum.

17 Quod cùm nuntiatum esset David, congregavit universum Israel, & transivit Jordanem, irruítque in eos, & direxit ex adverso aciem, illis contrà pugnantibus.

18 Fugit autem Syrus Israel: & interfecit David de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem.

19 Videntes autem servi Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David, & servierunt ei: noluítque ultrà Syria auxilium præbere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella à David prosperè acta adversùm Ammonitas ac Philisthæos: & in his occiduntur prodigiosi gigantes.

A 1 Factum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, & robur militiæ, & vastavit terram filiorum Ammon: perrexítque & obsedit Rabba: porrò David manebat in Jerusalem, quando Joab percussit Rabba, & destruxit eam.

2\. Reg. 10. b. 7. 11. a. 1.

B 2 Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, & invenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecítque sibi inde diadema: manubias quoque urbis plurimas tulit:

3 Populum autem qui erat in ea eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur, & contererentur: sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon: & reversus est cum omni populo suo in Jerusalem.

C 4 * Post hæc initum est bellum in Gazer adversùm Philisthæos: in quo percussit Sobbochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliavit eos.

* 2. Reg. 21. d. 18.

5 Aliud quoque bellum gestum est adversùs Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlemites fratrem Goliath Gethæi, cujus hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium.

D 6 Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7 Hic blasphemavit Israël: & percussit eum Jonathan filius Samaa fratris David. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David & servorum ejus.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendit, peste, quam ex tribus elegerat, per utiuntur plurima millia, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Jebusæi erigeret.

A

1 CONsurrexit autem Satan contra Israël: & concitavit David ut numeraret Israël.

1 Reg. 24. a. 1. Inf. 27. d. 24.

2 Dixitque David ad Joab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israël à Bersabee usque Dan, & afferte numerum ut sciam.

3 Responditque Joab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nónne Domine mi rex, omnes servi tui sunt? quare hoc quærit Dominus meus, quod in peccatum reputetur Israëli?

4 Sed sermo regis magis prævaluit: egressúsque est Joab, & circuivit universum Israël, & reversus est Jerusalem:

5 Deditque Davidi numerum eorum, quos circuierat: & inventus est omnis numerus Israël, mille millia & centum millia virorum educentium gladium: de Juda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum.

6 Nam Levi & Benjamin non numeravit, eò quòd Joab invitus exequeretur regis imperium.

7 Displicuit autem Deo quod jussum erat: & percussit Israël.

8 Dixítque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem: obsecro, aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi.

B

9 Et locutus est Dominus ad Gad videntem Davidis, dicens:

10 Vade, & loquere ad David, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; unum, quod volueris, elige, & faciam tibi.

11 Cúmque venisset Gad ad David, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris.

12 * Aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse evadere: aut tribus diebus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in universis finibus Israël: nunc igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.

* 2. Reg. 24. c. 13

13 Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes ejus, quàm in manus hominum.

14 Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël: & ceciderunt de Israël septuaginta millia virorum.

15 Misit quoque angelum in Jerusalem, ut percuteret eam: cúmque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali: & imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, jam cesset manus tua. Porrò angelus Domini stabat juxta aream Ornan Jebusæi.

C

16 Levánsque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & versum contra Jerusalem: & ceciderunt tam ipse quàm majores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17 Dixitque David ad Deum: Nónne ego sum, qui jussi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus, vertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18 Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret Davidi ut ascenderet, extrueréque altare Domino Deo in area Ornan Jebusæi.

19 Ascendit ergo David juxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20 Porrò Ornan cùm suspexisset, & vidisset angelum, quatuórque filii ejus cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21 Igitur cùm veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, & processit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in terram.

22 Dixitque ei David: Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino: ita ut quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo.

D

23 Dixit autem Ornam ad David: Tolle, & faciat Dominus meus rex quodcumque ei placet: sed & boves do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium: Omnia libens præbebo.

24 Dixítque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita.

25 Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos.

26 * Et ædificavit ibi altare Domino: obtulítque holocausta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cœlo super altare holocausti.

* 2. Par. 5. a. 1.

27 Præcepítque Dominus angelo: & convertit gladium suum in vaginam.

28 Protinus ergo David, videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Jebusæi, immolavit ibi victimas.

29 Tabernaculum autem Domini, * quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon.

* Exod. 36. a. 2.

30 Et non prævaluit David ire ad altare, ut ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

CAPUT XXII.

Praparat David necessaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit ut extruat, Deumque semper sedulò colat, exhortans principes ut illi sint auxilio.

A

1 DIxitque David: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israël.

2 Et præcepit ut congregarentur omnes proselyti de Terra Israël, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, ut ædificaretur domus Dei.

3 Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commissuras atque juncturas præparavit David: & æris pondus innumerabile.

4 Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyrii deportaverant ad David.

5 Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est & delicatus; domus autem, quam ædificari volo Domino, talis esse debet

ut in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparavit impensas.

B 6 Vocavitque Salomonem filium suum: & præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo Israël,

7 Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei.

8 Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me:

9 Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israël cunctis diebus ejus.

10 * Ipse ædificabit domum nomini meo, & * ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmabóque solium regni ejus super Israël in æternum.

*3. Reg 5.a.5. *2. Reg 7.b.14. Heb.1. b.5.

11 Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo C tuo, sicut locutus est de te.

12 Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, ut regere possis Israël, & custodire legem Domini Dei tui.

13 Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata & judicia, quæ præcepit Dominus Moysi ut doceret Israël: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paveas.

14 Ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparavi ad universa impendia.

D 15 Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificésque lignorum & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos,

16 In auro & argento & ære & ferro, cujus non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17 Præcepit quoque David cunctis principibus Israël, ut adjuvarent Salomonem filium suum.

18 Cernitis inquiens, quòd Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subjecta sit terra coram Domino, & coram populo ejus.

19 Præbete igitur corda vestra & animas vestras, ut quæratis Dominum Deum vestrum: & consurgite, & ædificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata: in domum, quæ ædificatur nomini Domini.

CAPUT XXIII.

David senex Salomone rege designato, numeratorum Levitarum officia designat: Moysique filii Levitis annumerantur.

A 1 Igitur David senex & plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum super Israël.

2 Et congregavit omnes principes Israël, & Sacerdotes atque Levitas.

3 Numeratique sunt Levitæ à triginta annis, & suprà: & inventa sunt triginta octo millia virorum.

4 Ex his electi sunt, & distributi in ministerium domus Domini, viginti quatuor millia: præpositorum autem & judicum sex millia.

5 Porrò quatuor millia janitores: & totidem psaltæ canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

6 * Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, & Caath, & Merari.

*Sup. 6.a.1.

7 Filii Gerson: Leedan, & Semei.

8 Filii Leedan: princeps Jahiel, & Zethan, & Joël, tres.

9 Filii Semei: Salomith, & Hosiel, & Aran, tres: isti principes familiarum Leedan. B

10 Porrò filii Semei, Leheth, & Ziza, & Jaus, & Baria: isti filii Semei, quatuor.

11 Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porrò Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcircò in una familia, unáque domo computati sunt.

12 Filii Caath, Amram, & Isaac, Hebron, & Oziel, quatuor.

13 * Filii Amram: Aaron & Moyses. Separatúsque est Aaron ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filii ejus in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundùm ritum suum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

* Sup. 6.a.3. *Heb. 5.a.4.

14 Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

15 Filii * Moysi: Gersom, & Eliezer.

* Exod. 2.d.22. 18.a.3. 4.

16 Filii Gersom: Subuel primus.

17 Fuerunt autem filii Eliezer: Rohobia primus: & non erant Eliezer filii alii. Porrò filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

18 Filii Isaar Salomith primus. C

19 Filii Hebron: Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

20 Filii Oziel: Micha primus, Jesia secundus.

21 Filii Merari: Moholi, & Musi. Filii Moholi: Eleazar, & Cis.

22 Mortuus est autem Eleazar, & non habuit filios, sed filias: acceperúntque eas filii Cis fratres earum.

23 Filii Musi: Moholi, & Eder, & Jerimoth, tres.

24 Hi filii Levi in cognationibus & familiis suis, principes per vices, & numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini, à viginti annis & suprà.

25 Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israël populo suo, & habitationem Jerusalem usque in æternum.

26 Nec erit officii Levitarum ut ultrà portent tabernaculum, & omnia vasa ejus ad ministrandum.

27 Juxta præcepta quoque David novissima, supputabitur numerus filiorum Levi, à viginti annis & suprà. D

28 Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in universis operibus ministerii templi Domini.

29 Sacerdotes autem super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram.

30 Levitæ verò ut stent manè ad confitendum & canendum Domino: similitérque ad vesperam.

31 Tam in oblatione holocaustorũ Domini, quàm in sabbatis, & Calendis, & solemnita-

tibus reliquis, juxta numerum & ceremonias uniuscujusque rei jugiter coram Domino.

32 Et custodiant observationes tabernaculi fœderis,& ritum sanctuarii,& observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

CAPUT XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar classes seu vices 24. in ministerio Domini à David designantur, reliquorúmque Levitarum familiæ similiter sorte distribuuntur.

1 PORRÒ filiis Aaron hæ partitiones erant : Filii Aaron:Nadab & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

2 * Mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis : sacerdotióque functus est Eleazar, & Ithamar.

* *Lev. 10. a. 2. Num 3. a. 4.*

3 Et divisit eos David, id est, Sadoc de filiis Eleazari,& Ahimelech de filiis Ithamar, secundùm vices suas & ministerium.

4 Inventíque sunt multò plures filii Eleazar in principibus viris, quàm filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar, principes per familias sedecim : & filiis Ithamar per familias & domos suas octo.

5 Porrò divisit utrasque inter se familias sortibus : erant enim principes sanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quàm de filiis Ithamar.

6 Descripsítque eos Semeias filius Nathanael scriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leviticarum : unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar : & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar.

7 Exivit autem sors prima Joiarib, secunda Jedei.

8 Tertia Harim, quarta Seorim,

9 Quinta Melchia, sexta Maiman,

10 Septima Accos, octava Abia,

11 Nona Jesua, decima Sechenia,

12 Undecima Eliasib, duodecima Jacim,

13 Tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14 Decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15 Decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,

16 Decimanona Pheteia, vigesima Hezechiel,

17 Vigesimaprima Joachim, vigesimasecunda Gamul,

18 Vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau,

19 Hæ vices eorum secundùm ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini & juxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum : sicut præceperat Dominus Deus Israël.

20 Porrò filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subaël, & de filiis Subaël, Jehedeia.

21 De filiis quoque Rohobiæ princeps Jesias.

22 Isaari verò filius Salemoth, filiúsque Salemoth Jahath:

23 Filiúsque ejus Jeriau primus, Amarias secundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24 Filius Oziel, Micha, filius Micha, Samir.

25 Frater Micha, Jesia : filiúsque Jesiæ, Zacharias.

26 Filii Merari : Moholi & Musi. Filius Oziau : Benno.

27 Filius quoque Merari : Oziau & Soam, & Zachur & Hebri.

28 Porrò Moholi filius : Eleazar, qui non habebat liberos.

29 Filius verò Cis, Jerameel.

30 Filii Musi : Moholi, Eder, & Jerimoth: isti filii Levi secundùm domos familiarum suarum.

31 Miserúntque & ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron, coram David rege, & Sadoc, & Ahimelech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leviticarum, tam majores, quàm minores : omnes sors æqualiter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman & Idithun, cantoribus, psalteriis ac citharædis, viginti quatuor familiæ ac vices sorte distribuuntur.

1 IGitur David & magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithum : qui prophetarent in citharis, & psalteriis, & cymbalis, secundùm numerum suum dedicato sibi officio servientes.

2 De filiis Asaph : Zachur, & Joseph, & Nathania, & Asarela, filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis juxta regem.

3 Porrò Idithun : filii Idithun, Godolias, Sori, Jeseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes Dominum.

4 Heman quoque : filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Jesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth :

5 Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu : deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6 Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini, distributi erant in cymbalis, & psalteriis, & citharis in ministeria domus Domini juxta regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti Doctores, ducenti octogintaocto.

8 Miserúntque sortes per vices suas, ex æquo tam major quàm minor, doctus pariter & indoctus.

9 Egressáque est sors prima Joseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliæ, ipsi & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

10 Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11 Quarta Isaari, filiis & fratribus ejus duodecim.

12 Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

13 Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14 Septima Isreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15 Octava Jesaiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

16 Nona Mathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

17 Decima Semeiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

18 Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19 Duodecima Hasabiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

20 Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21 Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

22 Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

23 Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

24 Septimadecima Jesbacassæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

25 Octavadecima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26 Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27 Vigesima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28 Vigesimaprima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29 Vigesimasecunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30 Vigesimatertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31 Vigesima quarta Romenthiezer, filiis & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores ex Levitis variæ classes designantur, & quæ porta à qua familia sit custodienda sorte assignatur, item qui thesauros & vasa sacra custodiant.

1 Divisiones autem janitorum: de Coritis Meselemia filius Core, de filiis Asaph.

2 Filii Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Jadihel secundus, Zabadias tertius, Jathanaël quartus,

3 Ælam quintus: Johanan sextus: Elioenai septimus.

4 Filii autem Obededom: Semeias primogenitus, Jozabad secundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanaël quintus,

5 Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6 Semei autem filio ejus nati sunt filii, præfecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi.

7 Filii ergo Semeiæ: Othni, & Raphaël, Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortissimi: Eliu quoque, & Samachias.

8 Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi, & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom.

9 Porrò Meselemiæ filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo.

10 De Hosa autem, id est, de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater ejus in principem)

11 Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. Omnes hi filii, & fratres Hosa, tredecim.

12 Hi divisi sunt in janitores, ut semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini.

13 Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & parvis, & magnis, per familias suas in unamquamque portarum,

14 Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio ejus, viro prudentissimo & erudito, sortitò obtigit plaga Septemtrionalis.

15 Obededom verò & filiis ejus ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.

16 Sephim & Hosa ad Occidentem, juxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.

17 Ad Orientem verò Levitæ sex: & ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: & ubi erat concilium, bini & bini.

18 In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.

19 Hæ sunt divisiones janitorum, filiorum Core & Merari.

20 Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum.

21 Filii Ledan. Filii Gersoni: de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gersoni, Jehieli.

22 Filii Jehielis: Zathan, & Joël fratres ejus, super thesauros domus Domini,

23 Amramitis, & Isaaritis & Hebronitis, Ozihelitis.

24 Subaël autem filius Gersom, filii Moysi, præpositus thesauris.

25 Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, & hujus filius Isaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26 Ipse Selemith, & fratres ejus, super thesauros sanctorum, quæ sanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus,

27 De bellis & manubiis præliorum, quæ consecraverant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini.

28 Hæc autem universa sanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarviæ: omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29 Isaaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus, ad opera forinsecus super Israël, ad docendum, & judicandum eos.

30 Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres ejus viri fortissimi, mille septingenti, præerant Israëli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis.

31 Hebronitarum autem princeps fuit Jeria secundùm familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt, & inventi sunt viri fortissimi in Jazer Galaad,

32 Fratrésque ejus robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos David rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAPUT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus præerant, ac hæc principes seu præfecti tribuum, thesaurorum, reliquæque substantiæ regis recensentur.

1 Filii autem Israël secundùm numerum suum, principes familiarum, tribuni, & centuriones & præfecti, qui ministrabant regi juxta turmas suas, ingredientes & egredientes per singulos menses in anno, viginti quatuor millibus singuli præerant.

2 Primæ turmæ in primo mense Jesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor millia.

3 De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo,

4 Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium.

5 Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Joiadæ sacerdos: & in divisione sua viginti quatuor millia.

6 Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. Præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius ejus.

7 Quartus, mense quarto, Azahel frater Joab, & Zabadias filius ejus post eum: & in turma ejus viginti quatuor millia.

8 Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Jezerites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

9 Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: & in turma ejus viginti quatuor millia.

10 Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim: & in turma ejus viginti quatuor millia.

11 Octavus, mense octavo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: & in turma ejus viginti quatuor millia.

12 Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini: & in turma ejus viginti quatuor millia.

13 Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophatites de stirpe Zarai: & in turma ejus viginti quatuor millia.

14 Undecimus, mense undecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephraim: & in turma ejus viginti quatuor millia.

15 Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophatites, de stirpe Gothonieli: & in turma ejus viginti quatuor millia.

C 16 Porrò tribubus præerant Israël, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:

17 Levitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc:

18 Juda, Eliu frater David: Issachar, Amri filius Michaël.

19 Zabulonitis, Jesmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel:

20 Filiis Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manasse, Joël filius Phadaiæ:

21 Et dimidiæ tribui Manasse in Galaad, Jaddo filius Zachariæ: Benjamin autem, Jasiel filius Abner.

22 Dan verò, Ezrihel filius Jeroham: hi principes filiorum Israël.

23 Noluit autem David numerare eos à viginti annis inferiùs: quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israël quasi stellas cæli.

24 * Joab filius Sarviæ cœperat numerare, nec complevit: quia super hoc ira irruerat in Israël: & idcircò numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David.

* Sup. 21. d. 2.

25 Super Thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. His autem thesauris, qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus, præsidebat Jonathan filius Oziæ.

D 26 Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terrã, præerat Ezri filius Chelub.

27 Vinearúmque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinariis Zabdias Aphonites.

28 Nam super oliveta & ficeta, quæ erant in campestribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Joas.

29 Porrò armentis, quæ pascebantur in Saron, præpositus fuit Setrai Saronites: & super boves in vallibus, Saphat filius Adli:

30 Super camelos verò, Ubil Ismaëlites: & super asinos, Jadias Meronathites.

31 Super oves quoque Jaziz Agareus, omnes hi, principes substantiæ regis David.

32 Jonathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens & litteratus: Ipse & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis.

33 Achitophel etiam consiliarius regis, & Chusai Arachites amicus regis.

34 Post Achitophel fuit Joaiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

CAPUT XXVIII.

David præparatis ad templi ædificationem omnibus necessariis, Salomonem universósque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, præscribitque traditam sibi à Deo formam templi ædificandi.

A 1 CONvocavit igitur David omnes principes Israël, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiósque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos quosque in exercitu Jerusalem.

2 Cúmque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri: & ad ædificandum, omnia præparavi.

3 Deus autem dixit mihi: * Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd sis vir bellator, & sanguinem fuderis.

* 2. Reg. 7. b. 13.

4 Sed elegit Dominus Deus Israël me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israël in sempiternum; de Juda enim elegit principes: porrò de domo Juda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israël.

B 5 * Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem, filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israël.

* Sup. 17. b. 7.

6 Dixítque mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7 Et firmabo regnum ejus usque in æternum, si perseveraverit facere præcepta mea, & judicia, sicut & hodie.

8 Nunc ergo coram universo cœtu Israël, audiente Deo nostro, custodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: ut possideatis Terram bonam, & relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9 Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui & servito ei corde perfecto & animo voluntario: * omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eũ, invenies; sin autẽ dereliqueris eũ, projiciet te in æternũ.

* Ps. 7. b. 10.

10 Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice.

C 11 Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis.

12 Necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Dñi, & in thesauros sãctorum,

13 Divisionúmque Sacerdotalium & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in universa vasa ministerii templi Domini.

14 Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum & operum diversitate.

15 Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro mensura uniuscujusque candelabri & lucernarum. Similiter &

in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diversitate mensuræ, pondus argenti tradidit.

16 Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum: similiter & argentum in alias mensas argenteas.

D 17 Ad fuscinulas quoque, & phialas, & thuribula, ex auro purissimo, & leunculos aureos, pro qualitate mensuræ pondus distribuit in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

18 Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit, ut ex ipso fieret similitudo quadrigæ cherubin, extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini.

19 Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.

20 Dixit quoque David Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paveas, Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

21 Ecce divisiones Sacerdotum & Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi & parati sunt, & noverunt tam principes quàm populus facere omnia præcepta tua.

CAPUT XXIX.

Recensentur impensa à David in ædificium templi præparata, quibus principes ac populus plurima adjiciunt donaria; David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo; & sacrificiis cum ingenti lætitia oblatis, ungitur secundo Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

A 1 Locutusque est David rex ad omnem Ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande est, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo.

2 Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea; ferrum in ferrea, ligna ad lignea, & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diversorum colorum, omnémque pretiosum lapidem & marmor Parium abundantissimè:

3 Et super hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem sanctam.

B 4 Tria millia talenta auri de auro Ophir: & septem millia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi.

5 Et, ubicumque opus est aurum de auro, & ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: & si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6 Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israël, tribuni quoque, & centuriones, & principes possessionum regis.

7 Dederúnque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & solidos decem millia: argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

C 8 Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Jahiel Gersonitis.

9 Lætatúsque est populus, cùm vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & David rex lætatus est gaudio magno.

10 Et benedixit Domino coram universa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israël patris nostri ab æterno in æternum.

11 Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria: & tibi laus: cuncta enim quæ in cælo sunt, & in terra, tua sunt, tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes.

12 Tuæ divitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia: in manu tua magnitudo, & imperium omnium.

13 Nunc igitur Deus noster confitemur tibi & laudamus nomen tuum inclytum. D

14 Quis ego, & quis populus meus, ut possimus hæc tibi universa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & advenæ sicut omnes patres nostri. * Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora. *Sap. 2. b. 1, 5.

16 Domine Deus noster, omnis hæc copia, quam paravimus, ut ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.

17 Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatem diligas, unde & ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc: & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

E 18 Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19 Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, & ceremonias tuas, & faciat universa: & ædificet ædem, cujus impensas paravi.

20 Præcepit autem David universæ Ecclesiæ: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis Ecclesia Domino Deo patrum suorum: & inclinaverunt se, & adoraverunt Deum, & deinde regem.

F 21 Immolaverúntque victimas Domino: & obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille, cum libaminibus suis, & universo ritu abundantissimè in omnem Israël.

22 Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. * Et unxerunt secundò Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in principem & Sadoc in pontificem. *3. Reg. 1. c. 34.

23 Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israël.

24 Sed & universi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & subjecti fuerunt Salomoni regi.

G 25 Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israël: & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israël.

26 Igitur David filius Isai regnavit super universum Israël.

27 * Et dies, quibus regnavit super Israël, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, & in Jerusalem annis triginta tribus. *3. Reg. 2. c. 11.

28 Et mortuus est in senectute bona ple-

nus dierum, & divitiis, & gloria, & regnavit Salomon filius ejus pro eo.

29 Gesta autem David regis priora, & novissima scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis:

30 Universique regni ejus, & fortitudinis & temporum, quæ transierunt sub eo, sive in Israël, sive in cunctis regnis terrarum.

LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

CAPUT PRIMUM.

Oblatis mille hostiis a Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis divitiis & gloria; post quæ currus & equites congregat.

A 1 CONFORTATUS est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus Deus ejus erat cum eo, & magnificavit eum in excelsum.

2 Reg.3 d. 1.

2 Præcepitque Salomon universo Israëli, tribunis & centurionibus, & ducibus, & judicibus omnis Israël, & principibus familiarum:

3 Et abiit cum universa multitudine in excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.

B 4 Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim, in locum quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est, in Jerusalem,

* Exod. 38. a. 1. 8.

5 Altare quoque æneum, * quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisivit Salomon, & omnis Ecclesia.

6 Ascenditque Salomon ad altare æneum coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hostias.

7 Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis ut dem tibi.

8 Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam & constituisti me regem pro eo.

C 9 Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quàm pulvis terræ.

* Sap. 9. c. 10.

10 * Da mihi sapientiam & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, judicare?

11 Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti divitias, & substantiam & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam ut judicare possis populum meum, super quem constitui te regem.

D 12 Sapientia & scientia datæ sunt tibi: divitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec post te fuerit similis tui.

13 Venit ergo Salomon ab excelso Gabaon in Jerusalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit super Israël.

* 3. Reg. 10. d. 26

14 * Congregavitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in urbibus quadrigarum, & cum rege in Jerusalem.

15 Præbuitque rex argentum & aurum in Jerusalem quasi lapides & cedros quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus multitudine magna.

16 Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis qui ibant, & emebant pretio.

17 Quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: similiter de universis regnis Hethæorum, & à regibus Syriæ, celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando architectis & operariis, Salomon cum rege Hiram convenit de dimittendo erudito artifice lignisque ad templi structuram cædendis.

A 1 DECREVIT autem Salomon ædificare domum nomini Domini, & palatiū sibi

2 Et numeravit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosque eorum tria millia sexcentos.

* 3 Reg. 5. a. 2.

3 * Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina ut ædificaret sibi domum, in qua & habitavit:

4 Sic fac mecum, ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocautomata manè, & vespere, sabbatis quoque, & neomeniis, & solemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata sunt Israëli,

B 5 Domus enim, quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos,

6 Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? si cœlum, & cœli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, ut possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo,

7 Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, & argento, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus, quos mecum habeo in Judæa, & Jerusalem, quos præparavit David pater meus.

8 Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea, de Libano: scio enim quòd servi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt servi mei cum servis tuis.

C 9 Ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna est nimis, & inclyta.

10 Præterea operariis qui cæsuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

11 Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

12 Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israël, qui fecit cælum & terram, qui dedit David regi filium sapientem, & eruditum & sensatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, & palatium sibi.

13 Misi ergo tibi virum prudentem & scientissimum

tissimum Hiram patrem meum,

14 Filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & bysso & coccino: & qui scit cælare omnem sculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est: cum artificibus tuis, & cum artificibus Domini mei David patris tui.

15 Triticum ergo, & hordeum & oleum, & vinum, quæ pollicitus es Domine mi, mitte servis tuis.

16 Nos autem cædemus ligna de Libano, quot necessaria habueris. & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jerusalem.

17 Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem quam dinumeravit David pater ejus, & inventi sunt centum quinquaginta millia. & tria millia sexcenti,

18 Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum portica, velo, & duabus columnis ante fores templi.

1 ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri ejus in loco, quem paraverat David in * area Ornan Jebusæi.

2 Cœpit autem ædificare mense secundo anno quarto regni sui.

3 Et hæc sunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4 Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinsecus auro mundissimo,

5 Domum quoque majorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, & quasi catenulas se invicem complectentes.

6 Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7 Porrò aurum erat probatissimum, de cujus laminis texit domum, & trabes ejus, & postes, & parietes, & ostia: & cælavit cherubim in parietibus.

8 Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9 Sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro.

10 Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: & texit eos auro.

11 Alæ Cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12 Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius conjungebat.

13 Igitur alæ utriusque cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum.

14 * Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & bysso. & intexuit ei cherubim.

15 * Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum.

16 Necnon & quasi catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit.

17 Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam quæ à dextris erat, vocavit Jachim; & quæ ad lævam, Booz.

CAPUT IV.

Constructio altaris ænei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum aureorum, mensarum, phialarum, ac cæterorum quæ ad templum ejusque ornatum pertinebant.

1 FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis.

2 * Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrũ ejus

3 Similitudo quoque boum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecùs cælaturæ, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4 & ipsum Mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porrò tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habẽtes mare superpositum, posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5 Porrò vastitas ejus habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebátque tria millia metretas,

6 Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, ut lavarent in eis omnia quæ in holocaustum oblaturi erant: porrò in mari sacerdotes lavabantur.

7 Fecit autem & candelabra aurea decem, secundùm speciem qua jussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris,

8 Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum.

9 Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandẽ: & ostia in basilica, quæ texit ære

10 Porrò mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11 Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12 Hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia.

13 Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum.

14 Bases etiam fecit, & conchas, quas superposuit basibus:

15 Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

3. Reg. 6. a. 1
* 2. Reg. 24. d. 25
1. Par. 21. d. 26
* Matt. 27. f. 51
* Ierem. 52. e. 20
* 3. Reg. 7. d. 23.

16 Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundissimo.

D 17 In regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochot & Saredatha.

18 Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19 Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis:

20 Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum, ex auro purissimo:

21 Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt:

22 Thymiatheria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola, ex auro purissimo. Et ostia cælavit templi interioris, id est, in Sancta sanctorum: & ostia templi forinsecùs aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Illatis in templū vasis sacris, & oblatis plurimis donariis arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implet templum.

A 1 Intulit igitur Salomon omnia quæ voverat David pater suus, argentum, & aurum, & universa vasa posuit in thesauris domus Dei.

3. Reg. 7. g. 51.

2 * Post quæ congregavit majores natu Israël, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israël in Jerusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de Civitate David, quæ est Sion.

*3. Reg. 8. a. 1.

3 Venerunt itaque ad regem omnes viri Israël in die solemni mensis septimi.

4 Cùmque venissent cuncti seniorum Israël, portaverunt Levitæ arcam,

B 5 Et intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt Sacerdotes cum Levitis,

6 Rex autem Salomon, & universus cœtus Israël, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7 Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi in Sancta sanctorum subter alas cherubim:

8 Ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

C 9 Vectium autem quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre nō poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem.

10 Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israël egredientibus ex Ægypto.

11 Egressis autem Sacerdotibus de sanctuario (omnes enim Sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, & ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

D 12 Tam Levitæ quàm cantores, id est, & qui sub Asaph erant, & qui sub Eman, & qui sub Idithun, filii, & fratres eorum, vestiti byssinis, cymbalis, & psalteriis, & citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13 Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diversi generis musicorum concinentibus, & vocem in sublime tollentibus; longè sonitus audiebatur, ita ut cùm Dominum laudare cœpissent & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus; impleretur domus Dei nube,

14 Nec possent Sacerdotes stare & ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Israel gratias Deo agens de impletione promissionis factæ David, oratque supplex coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

A 1 Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine:

2 Ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum,

3. Reg. 8. b. 12.

3 Et convertit rex faciem suam, & benedixit universæ multitudini Israël (nam omnis turba stabat intenta) & ait:

4 Benedictus Dominus Deus Israël, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5 A die, qua eduxi populum meum de Terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israël, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quempiam alium virum, ut esset dux in populo meo Israël,

B 6 Sed elegi Jerusalem, ut sit nomen meum in ea, & elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israël.

7 Cùmque fuisset voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Israël,

8 Dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, bene quidem fecisti hujuscemodi habere voluntatem:

9 Sed non tu ædificabis domum, verùm filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.

10 Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: & ego surrexi pro David patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Israël.

11 Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israël.

12 Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universæ multitudinis Israël, & extendit manus suas.

C 13 Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis: & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israël, & palmis in cœlum levatis,

14 Ait: * Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde tuo:

* 2. Mach. 2. b. 8.

15 Qui præstitisti servo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus probat.

16 Nunc ergo Domine Deus Israël, imple servo tuo patri meo David quæcumque locu-

tus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, & ambulaverint in lege mea, sicut & tu ambulasti coram me.

17 Et nunc Domine Deus Israël, firmetur sermo tuus quem locutus es servo tuo David.

18 Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si cælum & cæli cælorum non te capiunt, quantò magis domus ista, quam ædificavi?

19 Sed ad hoc tantùm facta est, ut respicias orationem servi tui, & obsecrationem ejus, Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

D 20 Ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum.

21 Et exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israël. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de cælis, & propitiare.

22 Si peccaverit quispiam in proximum suum, & jurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista:

23 Tu audies de cælo, & facies judicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, & ulciscaris justum, retribuens ei secundùm justitiam suam.

24 Si superatus fuerit populus tuus Israël ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conversi egerint pœnitentiam, & obsecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco isto,

E 25 Tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Israël, & reduc eos in terram, quam dedisti eis, & patribus eorum.

26 Si clauso cælo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco isto, & confessi nomini tuo, & conversi à peccatis suis, cum eos afflixeris,

27 Exaudi de cælo Domine, & dimitte peccata servis tuis & populi tui Israël, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28 * Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus, & hostes: vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnísque plaga & infirmitas presserit:

Inf. 20.b.9.

29 Si quis de populo tuo Israël fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem suam, & expanderit manus suas in domo hac,

30 Tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

F 31 Ut timeant te, & ambulent in viis tuis, cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris.

32 Externum quoque, qui non est de populo tuo Israël, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco isto,

33 Tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israël, & cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam ædificavi.

34 Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

35 Tu exaudies de cælo preces eorum, & obsecrationem, & ulciscaris.

36 Si autem peccaverint tibi (* neque enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certe quæ juxtà est,

3. Reg. 8.c.46. Eccl. 7.c.21. 1. Joan. 1.d.8.

G 37 Et conversi in corde suo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis suæ, dicentes: Peccavimus, iniquè fecimus, injuste egimus,

38 Et reversi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua in terra captivitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & urbis, quam elegisti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39 Tu exaudies de cælo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40 Tu es enim Deus meus: aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto.

41 * Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis.

Psal. 131.b.8.

42 Domine Deus ne averteris faciem christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

CAPUT VII.

Post devorata cælesti igne sacrificia, Dei majestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat, se ipsius orationem exaudisse.

A 1 Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de cœlo, & devoravit holocausta & victimas: * & majestas Domini implevit domum.

2. Mach. 2.b.8. 10.

2 Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd implesset majestas Domini templum Domini,

3 Sed & omnes filii Israël videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4 Rex autem, & omnis populus, immolabant victimas coram Domino.

5 * Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & universus populus.

3. Reg. 8.g.64.

B 6 Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum misericordia ejus, hymnos David canentes per manus suas: porro Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctúsque Israël stabat.

7 Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat susti-

nere holocausta & sacrificia & adipes.

8 Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israël cum eo, ecclesia magna valdè, ab introitu Emath usque ad Torrentem Ægypti.

9 Fecitque die octavo collectam, eò quòd dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem.

10 Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus David, & Salomoni, & Israëli populo suo.

*3 Reg. 9. a. 1.

11 * Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis: & omnia quæ disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est.

C

12 Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audivi orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13 Si clausero cælum, & pluvia non fluxerit, & mandavero & præcepero locustæ, ut devoret terram, & misero pestilentiam in populum meum:

14 Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.

15 Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit.

16 Elegi enim, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

D

17 Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia quæ præcipi tibi, & justitias meas judiciaque servaveris:

18 Suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israël.

19 Si autem aversi fueritis, & dereliqueritis justitias meas, & præcepta mea, quæ proposui vobis, & abeuntes servieritis diis alienis, & adoraveritis eos.

20 Evellam vos de terra mea, quam dedi vobis: & domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, projiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21 Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?

22 Respondebúntque: Quia dereliquerunt Dñm Deum patrum suorũ, qui eduxit eos de Terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt, idcircò venerunt super eos universa hæc mala.

CAPUT VIII.

Ædificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Levitarum ministeria juxta dispositionem David constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

A

3 Reg. 9. b. 10.

1 EXpletis autem viginti annis postquam ædificavit Salomon domum Domini & domum suam:

2 Civitates, quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Israël.

3 Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4 Et ædificavit Palmiram in deserto, & alias civitates munitissimas ædificavit in Emath.

5 Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas & vectes & seras:

6 Balaath etiam & omnes urbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctásque urbes quadrigarum, & urbes equitum, omnia quæcumque voluit Salomon atque disposuit, ædificavit in Jerusalem & in Libano, & in universa terra potestatis suæ.

B

7 Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebusæis, qui non erant de stirpe Israël:

8 De filiis eorum, & de posteris, quos non interfecerant filii Israël, subjugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9 Porrò de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi, & principes quadrigarum & equitum ejus.

10 Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11 Filiam verò Pharaonis transtulit de civitate David, in domum quam ædificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israël, eò quòd sanctificata sit: quia ingressa est in eã arca Domini.

C

12 Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13 Ut per singulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moysi in sabbatis & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solemnitate azymorum, & in solemnitate hebdomadarum & in solemnitate tabernaculorum.

14 Et constituit juxta dispositionem David patris sui, officia sacerdotum in ministeriis suis: & Levitas in ordine suo, ut laudarent, & ministrarent coram Sacerdotibus, juxta ritum uniuscujusque diei: & janitores in divisionibus suis per portam & portam: sic enim præceperat David homo Dei.

D

15 Nec prætergressi sunt de mandatis regis, tam Sacerdotes quàm Levitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodiis thesaurorum.

16 Omnes impensas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundavit domum Domini, usque in diem quo perfecit eam.

17 Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in Terra Edom.

18 Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tulerúntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regẽ Salomonẽ.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur: hastas, scuta, omniaque convivii vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo divitiarum, sapientiæ & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

A

3. Reg. 10. a. 1. Matth. 12. 5

1 REgina quoque Saba, cùm audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in ænigmatibus in Jerusalem, cum magnis opibus, & camelis qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmásque pretiosas. Cùmque venisset ad Salomonem, locuta est

3. Reg. 10. d. 31.

ei quæcumque erant in corde suo.

2 Et exposuit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3 Quæ postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædificaverat,

4 Necnon & cibaria mensæ ejus, & habitacula servorum, & officia ministrorum ejus, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ stupore ultrà in ea spiritus.

5 Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & sapientia tua.

B

6 Non credebam narrantibus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei, & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7 Beati viri tui, & beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, & audiunt sapientiam tuam.

8 Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israël, & vult servare eum in æternum, idcirco posuit te super eum regem, ut facias judicia atque justitiam.

9 Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

C

10 Sed & servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretiosissimas:

11 De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque & psalteria cantoribus: numquam visa sunt in Terra Juda ligna talia.

12 Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ postulavit, & multò plura quam attulerat ad eum: quæ reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13 Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

D

14 Excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, & negotiatores afferre consueverant, omnésque reges Arabiæ, & satrapæ terrarum, qui comportabant aurum & argentum Salomoni.

15 Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur:

16 Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17 Fecit quoque rex solium eburneum grande, & vestivit illud auro mundissimo.

E

18 Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, & scabellum aureum, & brachiola, duos altrinsecus, & duos leones stantes juxta brachiola,

19 Sed & alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20 Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21 Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & simias, & pavos.

F

22 Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23 Omnésque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24 Et deferebant ei munera, vasa argentea & aurea, & vestes, & arma, & aromata, equos, & mulos per singulos annos.

25 Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, & curruum equitúmque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jerusalem.

G

26 Exercuit etiam potestatem super cunctos reges, à flumine Euphrate usque ad terram Philisthinorū, & usque ad terminos Ægypti.

27 Tantámque copiam præbuit argenti in Jerusalem quasi lapidum: & cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum, quæ gignuntur in campestribus.

28 Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctísque regionibus.

29 Reliqua autem operum Salomonis priorum & novissimorum, scripta sunt in verbis Nathan Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Jeroboam filium Nabat.

30 Regnavit autem Salomon in Jerusalem super omnem Israël quadraginta annis.

31 Dormivitque cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavítque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Roboam spreto seniorum consilio & juvenile secutus, scindit regnum in duo: ipse duabus, Ieroboam decem tribubus imperat.

A

3. Reg. 12. a. 1.

1 Profectus est autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Israël convenerat ut constituerent eum regem.

2 Quod cùm audisset Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3 Vocaverúntque eum, & venit cum universo Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4 Pater tuus durissimo jugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, & paululum de onere sublevа, ut serviamus tibi.

5 Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cúmque abiisset populus,

B

6 Iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre ejus Salomone, dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo?

7 Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8 At ille reliquit consilium senum, & cum juvenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9 Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva jugum quod imposuit nobis pater tuus?

C

10 At illi responderunt ut juvenes, ut nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit jugum nostrum, tu sublevа: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11 Pater meus imposuit vobis grave jugum, & ego majus pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

12 Venit ergo Jeroboam, & universus populus, ad Roboam die tertio, sicut præceperat eis.

13 Respondítque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14 Locutúsque est juxta juvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit jugum, quod ego gravius faciam: pater meus cæcidit vos flagellis, ego verò cædam vos scorpionibus.

15 Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, ut compleretur sermo ejus, * quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Jeroboam filium Nabat.

*3. Reg. 11. c. 29

16 Populus autem universus rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israël, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israël in tabernacula sua.

17 Super filios autem Israël, qui habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18 Misitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidaverunt eum filii Israel, & mortuus est: porrò rex Roboam currum festinavit ascendere, & fugit in Jerusalem.

19 Recessitque Israël à domo David, usque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Roboam, dum vult armis integrum regnum paternum recuperare, per Semeiam præcipit Deus ne pugnet contra Israel: extructis autem à Roboam multis civitatibus, confluunt ad eum Levitæ ac sacerdotes abjecti à Jeroboam, ceterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas

1 VEnit autem Roboam in Jerusalem, & convocavit universam domum Juda & Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, & converteret ad se regnum suum.

2 Factúsque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:

3 Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad universum Israël qui est in Juda & Benjamin:

*3. Reg. 12. c. 21

4 Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cùm audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5 Habitavit autem Roboam in Jerusalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.

6 Extruxítque Bethlehem, & Etam, & Thecue,

7 Bethsur quoque, & Socho, & Odollam,

8 Necnon & Geth, & Maresa, & Ziph,

9 Sed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10 Saraa quoque, & Ajalon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitissimas.

11 Cúmque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborúmque horrea, hoc est, olei, & vini.

12 Sed & in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmavítque eas summa diligentia, & imperavit super Judam & Benjamin.

13 Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in universo Israël, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis.

14 Relinquentes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Judam & Jerusalem: eo quod abjecisset eos Jeroboam, & posteri ejus, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15 Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum & dæmoniorum, vitulorúmque quos fecerat.

16 Sed & de cunctis tribubus Israël, quicumque dederant cor suum ut quærerent Dominum Deum Israël, venerunt in Jerusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17 Et roboraverunt regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantùm tribus.

18 Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai,

19 Quæ peperit ei filios, Jehus, & Somoriam, & Zoom.

20 Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21 Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22 Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha, ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23 Quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda & Benjamin, & in universis civitatibus muratis: præbuitque eis escas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Juda, quinto anno regni ejus tradit illos Deus Sesac regi Ægypti; qui captis munitissimis civitatibus Juda, diripit Jerusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

1 CUmque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israël cum eo.

2 Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Ægypti in Jerusalem (quia peccaverant Domino.)

3 Cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: non erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes.

4 Cepítque civitates munitissimas in Juda, & venit usque in Jerusalem.

5 Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jerusalem, fugientes Sesac, dixítque ad eos: Hæc dicit Dominus: vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sesac.

6 Consternatique principes Israël & rex dixerunt: justus est Dominus.

7 Cúmque vidisset Dñs, quòd humiliati essent, factus est sermo Dñi ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdã eos, dabóque eis pauxillum auxilii, & non stillabit furor meus super Jerusalem per manum Sesac,

8 Verumtamen servient ei, ut sciãt distantiã servitutis meæ, & servitutis regni terrarum.

9 Recessit itaque Sesac rex Ægypti ab Jerusalem, sublatis thesauris domus Domini, & domus regis, omniáque secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10 Pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii,

11 Cúmque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterúmque referebant eos ad armamentarium suum.

12 Veruntamen quia humiliati sunt, reversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem & in Juda inventa sunt opera bona.

*3. Reg. 14. c. 21. D

13 * Confortatus est ergo rex Roboam in Jerusalem, atque regnavit: quadraginta autē & unius anni erat cum regnare cœpisset, & decem & septem annis regnavit in Jerusalē, urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, ex cunctis tribubus Israël: nomen autē matris ejus Naama Ammanitis.

14 Fecit autem malum, & non præparavit cor suum ut quæreret Dominum.

15 Opera verò Roboam prima & novissima, scripta sunt in Libris Semeiæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaverúntque adversum se Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

16 Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultúsque est in Civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedēs, dehortatur exercitum Jeroboam à bello contra se, cum Deum haberent ducem, quem illi abjecerant, & sperans in Domino victor evadit, ac diversas capit civitates, & ex 14. uxoribus procreat liberos 40.

A *3. Reg. 15. a. 2.

1 ANno octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia super Judam.

2 Tribus annis regnavit in Jerusalem, nomenque matris ejus Michaia, filia Uriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Jeroboam.

*3. Reg. 15. b. 7.

3 * Cumque inisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Jeroboam instruxit econtra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi.

4 Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Jeroboam, & omnis Israël.

5 Num ignoratis quòd Dominus Deus Israël dederit regnum David super Israël in sempiternum, ipsi & filiis ejus in pactum salis?

*3. Reg. 11. c. 26.

6 Et surrexit Jeroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: * & rebellavit contra Dominum suum.

B

7 Congregatíque sunt ad eum viri vanissimi, & filii Belial: & prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit resistere eis.

8 Nunc ergo vos dicitis quòd resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetísque grandem populi multitudinem atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in Deos.

*3. Reg. 12. g. 31.

9 * Et ejecistis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiaverit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt Dii.

10 Noster autem Dominus, Deus est quem non relinquimus, Sacerdotésque ministrant Domino de filiis Aaron, & Levitæ sunt in ordine suo:

C

11 Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies manè & vespere, & thymiama juxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ ejus, ut accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12 Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filii Israël nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13 Hæc illo loquente, Jeroboam retrò moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem Judam suo ambiebat exercitu.

14 Respiciénsque Judas vidit instare bellum ex adverso & post tergum, & clamavit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere cœperunt.

15 Omnesque viri Juda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus, perterruit Deus Jeroboam, & omnem Israël qui stabat ex adverso Abia & Juda.

D

16 Fugerúntque filii Israël Judam, & tradidit eos Deus in manu eorum.

17 Percussit ergo eos Abia, & populus ejus, plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Israël quingenta millia virorum fortium.

18 Humiliatíque sunt filii Israël in tempore illo, & vehementissimè confortati filii Juda, eò quòd sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19 Persecutus est autem Abia fugientem Jeroboam, & cepit civitates ejus, Bethel & filias ejus, & Jesana cum filiabus suis, Ephron quoque & filias ejus:

20 Nec valuit ultrà resistere Jeroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est.

21 Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreavítque viginti duos filios, & sedecim filias.

22 Reliqua autem sermonum Abia, viarúmque & operum ejus, scripta sunt diligentissimè in Libro Addo Prophetæ.

CAPUT XIV.

Abia succedit filius Asa; qui, pace à Deo concessa, idolorum cultum subvertit, & civitates Juda ædificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium divino auxilio devicit.

A *3. Reg. 15. b. 8.

1 DOrmivit autem Abia cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate David: regnavítque Asa filius ejus pro eo, in cujus diebus quievit terra annis decem.

2 Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit altaria peregrini cultus, & excelsa,

3 Et confregit statuas, lucósque succidit,

4 Et præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & universa mandata:

5 Et abstulit de cunctis urbibus Juda aras, & fana, & regnavit in pace.

B

6 Ædificavit quoque urbes munitas in Juda, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus bella surrexerant, pacem Domino largiente.

7 Dixit autem Judæ: Ædificemus civitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus & portis, & seris, donec à bellis quieta sint omnia: eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorū, & dederit nobis pacem per gyrum. Ædificaverunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.

8 Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas de Juda trecenta millia, de Benjamin verò scutariorum & sagittariorum ducenta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.

C 9 Egressus est autem contra eos Zara Æthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit usq; Maresa.

10 Porrò Asa perrexit obviam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ est juxta Maresa:

1. Reg. 14. a. 6. 11 Et invocavit Dominum Deum, & ait: * Domine non est apud te ulla distantia, utrùm in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem: Domine, Deus noster tu es, non prævaleat contra te homo.

D 12 Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Asa & Iuda: fugerúntque Æthiopes.

13 Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, usque Gerara: & ruerunt Æthiopes usque ad internecionem, quia Domino cædente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa,

14 Et percusserunt civitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror invaserat: & diripuerunt urbes, & multam prædam asportaverunt.

15 Sed & caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reversique sunt in Ierusalem.

CAPUT XV.

Azarias prophetat Israël futurum multo tempore absque Dei veri cultu, sacerdotio & lege; cujus prophetæ exhortatione confortatus Asa, aufert fordes idolorum, suamque matrem idololatram imperio privat; populus autem jurat se Deo serviturum.

A 1 AZarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei,

2 Egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3 Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero, & absque Sacerdote & Doctore, & absque lege.

4 Cumque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israël, & quæsierint eum, reperient eum.

5 In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti: sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum:

B 6 Pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7 Vos ergo confortamini, & non dissolvantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

8 Quod cùm audisset Asa, verba scilicet & prophetiam Azariæ filii Oded prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda, & de Benjamin, & ex urbibus quas ceperat montis Ephraim, & dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Domini.

C 9 Congregavítque universum Iudam & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israël, videntes quòd Dominus Deus illius esset cum eo.

10 Cúmque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimoquinto regni Asa.

11 Immolaverunt Domino in die illa de manubiis & præda quam adduxerant, boves septingentos, & arietes septem millia.

12 Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quæreret Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua.

13 Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israël, moriatur à minimo usque ad maximum, à viro usque ad mulierem.

14 Iuraverúntque Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum,

D 15 Omnes qui erant in Iuda cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & invenerunt: præstitítque eis Dominus requiem per circuitum.

16 Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eò quòd fecisset in luco simulachrum Priapi: quod omne contrivit, & in frusta comminuens combussit in Torrente Cedron.

17 Excelsa autem derelicta sunt in Israël: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus ejus.

18 Eáque quæ voverat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorúmque diversam supellectilem.

19 Bellum verò non fuit usque ad trigesimum quintum annum regni Asa.

CAPUT XVI.

Pugnante Baasa rege Israël contra Asa, vocavit Asa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipsum ob id increpantem in nervum conjecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

A 1 ANno autem trigesimo sexto regni ejus, ascendit Baasa rex Israël in Iudam, & muro circumdabat Rama, ut nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.

2 Protulit ergo Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misítque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damasco, dicens:

3 Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israël, facias eum à me recedere.

B 4 Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israël: qui percusserunt Ahion, & Dan & Abelmaim, & universas urbes Nephthali muratas.

5 Quod cùm audisset Baasa, desiit ædificare Rama, & intermisit opus suum.

6 Porrò Asa rex assumpsit universum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baasa, ædificavítque ex eis Gabaa, & Maspha.

7 In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regem Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tua.

** Sup. 14. b. 9.* 8 * Nónne Æthiopes & Lybies multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidisses, tradidit in manu tua?

C 9 Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore adversùm te bella consurgent.

10 Iratúsque Asa adversùs Videntem, jussit eum mitti in nervum: valdè quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11 Opera autem Asa prima & novissima

D scripta sunt in Libro regum Juda & Israël.

12 Ægrotavit etiam Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quæsivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

13 Dormivítque cum patribus suis; & mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

14 Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Civitate David: posuerúntque eum super lectum suum plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPUT XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, divitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per universum Iudam; cujus principes recensentur, cum numero subsellorum militum.

A 1 Regnavit autem Josaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Israël.

2 Constituítque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiáque disposuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater ejus.

3 Et fuit Dominus cum Josaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: & non speravit in Baalim,

4 Sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Israël.

5 Confirmavítque Dominus regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Josaphat: factæque sunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

B 6 Cúmque sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelsa & lucos de Juda abstulit.

7 Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

8 Et cum eis Levitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Azaël quoque, & Semiramoth, & Jonathan, Adoniámque & Thobiam, & Thobadoniam, Levitas, & cum eis Elisama & Joram Sacerdotes,

9 Docebántque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

C 10 Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Josaphat.

11 Sed & Philisthæi Josaphat munera deferebant, & vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem.

12 Crevit ergo Josaphat, & magnificatus est usque in sublime: atque ædificavit in Juda domos ad instar turrium, urbésque muratas.

13 Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores & robusti erant in Jerusalem,

14 Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum. In Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia.

D 15 Post hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia.

16 Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium.

17 Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18 Post istum etiam Jozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19 Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis, in universo Juda.

CAPUT XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate junctus, sumpta filio Ioram in uxorem filia Achabi, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudo prophetis victoriam promittentibus; Michaas autem contrarium prophetans, incarceratur: sed Achab juxta Michaa prophetiam in bello occiditur.

1 Fuit ergo Josaphat dives & inclytus multùm, & affinitate conjunctus est Achab. A

2 Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cujus adventum mactavit Achab arietes & boves plurimos, ipsi, & populo qui venerat cum eo: persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad.

3 Dixitque Achab rex Israël ad Josaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, & tu: sicut populus tuus, sic est populus meus: tecúmque erimus in bello.

4 Dixitque Josaphat ad regem Israël: Consule obsecro impræsentiarum sermonem Domini.

5 Congregavit igitur rex Israël prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. B

6 Dixitque Josaphat: Numquid non est hîc prophetes Domini, ut ab illo etiam requiramus?

7 Et ait rex Israël ad Josaphat: Est vir unus, à quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Jemla. Dixítque Josaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8 Vocavit ergo rex Israël unum de eunuchis, & dixit ei: Voca citò Michæam filium Jemla,

9 Porrò rex Israël, & Josaphat rex Juda, uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area juxta portam Samariæ, omnésque prophetæ vaticinabantur coram eis. C

10 Sedecias verò filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11 Omnésque prophetæ similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12 Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant; quæso ergo te ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, & loquarisque prospera.

13 Cui respondit Michæas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14 Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient, & tradentur hostes in manus vestras. D

15 Dixitque rex: Iterùm atque iterùm te adjuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini.

16 At ille ait: Vidi universum Israël dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: & dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17 Et ait rex Israël ad Josaphat: Nonne dixi tibi quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea quæ mala sunt?

18 At ille: Idcircò, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris.

E 19 Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israël, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20 Processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, in quo, inquit, decipies?

21 At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita.

22 Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala.

23 Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam transivit Spiritus Domini à me ut loqueretur tibi?

24 Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscondaris.

25 Præcepit autem rex Israël, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Ammon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech,

F 26 Et dicetis: Hæc dicit rex: mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27 Dixitque Michæas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28 Igitur ascenderunt rex Israël & Josaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29 Dixitque rex Israël ad Josaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatóque rex Israël habitu, venit ad bellum.

G 30 Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israël.

31 Itaque cùm vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israël est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32 Cùm enim venissent duces equitatus, quòd non esset rex Israël, reliquerunt eum:

33 Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israël inter cervicem & scapulas. At ille aurigæ suo ait: Converte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum.

34 Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israël stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAPUT XIX.

Iosaphat in felici prælio reversus, à Iehu propheta correptus de præstito auxilio Achab, constitutos à se judices admonet de servanda justitia, Sacerdotes & Levitas ac promovendo cultu divino, populoque recte instituendo.

A 1 Reversus est autem Josaphat rex Juda in domum suam pacifice in Jerusalē,

2 Cui occurrit Jehu filius Hanani, Videns & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderūt Dominum amicitia jungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris:

3 Sed bona opera inventa sunt in te, eò quod abstuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

B 4 Habitavit ergo Josaphat in Ierusalem: rursùmque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5 Constituitque judices terræ in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca,

6 Et præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

C 7 Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, * nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

8 In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Levitas & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, ut judicium & causam Domini judicarent habitatoribus ejus.

9 Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10 Omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de justificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

D 11 Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

* Deut. 10. d. 17. Sup. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 15. 16. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. 12. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9. Colos. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse prædicato jejunio una cum populo suo supplex ad Deum confugit, seque ab eis se mutuo cadentibus liberatus, spolia colligit: verum ob fœdus cum impio Ochozia initum à propheta corripitur, & à Deo punitur.

A 1 Post hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Iosaphat, ut pugnarent contra eum.

2 Veneruntque nuntii, & indicaverunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna, de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce consistunt in Asasonthamar, quæ est Engaddi.

3 Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium universo Iuda.

4 Congregatúsque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5 Cumque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iuda & Ierusalem, in domo Domini ante atrium novum,

B 6 Ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7 Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8 Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9 Si irruerint super nos mala, gladius judicii, pestilentia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, salvósque facies.

10 Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, * per quos non concessisti Israël, ut transirent quando egrediebantur de Ægypto, sed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos:

* Deut. 2.4.1.

11 Econtrariò agunt, & nituntur ejicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

C

12 Deus noster, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13 Omnis verò Juda stabat coram Domino, cum parvulis, & uxoribus, & liberis suis.

14 Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banaiæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbæ,

15 Et ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jerusalem, & tu rex Josaphat: Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere nec paveatis hanc multitudinem: non est, enim vestra pugna, sed Dei.

16 Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Jeruel.

17 Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodò confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ô Juda, & Jerusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos; & Dominus erit vobiscum.

D

18 Josaphat ergo, & Juda, & omnes habitores Jerusalem, ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19 Porrò Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core, laudabant Dominum Deum Israël voce magna, in excelsum.

20 Cúmque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectísque eis, stans Josaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jerusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient prospera.

21 Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: * Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.

* Psal. 135.4.1

E

22 Cúmque cœpissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percussi sunt.

23 Namque filii Ammon, & Moab, consurrexerunt adversùm habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cúmque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

24 Porrò Juda cùm venisset ad speculam, quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25 Venit ergo Josaphat, & omnis populus cum eo, ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudine.

F

26 Die autem quarto congregati sunt in Valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino: vocaverunt locum illum Vallis benedictionis usque in præsentem diem.

27 Reversúsque est omnis vir Juda & habitatores Jerusalem, & Josaphat ante eos, in Jerusalem cum lætitia magna, eò quòd dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28 Ingressique sunt in Jerusalem cum psalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29 Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Israël.

30 Quievitque regnum Josaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

31 Regnavit igitur Josaphat super Judam, & erat trigintaquinque annorum cùm regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

G

32 Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33 Verumtamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34 Reliqua autem gestorum Josaphat priorum & novissimorum, scripta sunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digessit in Libros regum Israël.

35 Post hæc iniit amicitias Josaphat rex Juda cum Ochozia rege Israël, cujus opera fuerunt impiissima.

36 Et particeps fuit ut facerent naves, quæ irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37 Prophetavit autem Eliezer filius Dodaü de Maresa ad Josaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritæque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Joram filius Josaphat occidit fratres suos, & quosdam principes Juda, cui Elias per litteras pessimam ægritudinem ac mortem, & domus suæ ac regni direptionem prædicit; quæ tandem subsecuta sunt.

A

1 Dormivit autem Josaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

3. Reg. 22.5.1

2 Qui habuit fratres, filios Josaphat Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michaël, & Saphatiam. Omnes hi, filii Josaphat regis Juda.

3 Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensitationes cum civitatibus munitissimis in Juda: regnum autem tradidit Joram, eò quòd esset primogenitus.

4 Surrexit ergo Joram super regnum patris sui: cúmque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israël.

B

5 Triginta duorum annorum erat Joram

cùm regnare cœpisset: & octo annis regnavit in Jerusalem.

6 Ambulavítque in viis regum Israël, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab, erat uxor ejus, & fecit malum in conspectu Domini.

7 Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiserat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8 In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Judæ, & constituit sibi regem.

9 Cúmque transisset Joram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom, qui se circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10 Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Juda, usque ad hanc diem: eo tempore, & Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

C 11 Insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jerusalem, & prævaricari Judam.

12 Allatæ sunt autem ei litteræ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui, quoniam non ambulasti in viis Josaphat patris tui, & in viis Asa regis Juda,

13 Sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Judam, & habitatores Jerusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidisti:

14 Ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, universáque substantia tua.

15 Tu autem ægrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16 Suscitavit ergo Dominus contra Joram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus.

D 17 Et ascenderunt in Terram Juda, & vastaverunt eam, diripuerúntque cunctam substantiam, quæ inventa est in domo regis, insuper & filios ejus, & uxores: nec remansit ei filius nisi Joachaz, qui minimus natu erat.

18 Et super hæc omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19 Cúmque diei succederet dies, & temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: & sic longa consumptus tabe, ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter & vita caruit. Mortuúsque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundùm morem combustionis, exequias, sicut fecerat majoribus ejus.

20 Triginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpisset, & octo annis regnavit in Jerusalem. Ambulavítque non recte, & sepelierunt eum in civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram regem Iuda occidit Iehu, simul & Ioram regem Israel: occidente autem Athalia filios regis, servavit Iosabeth Ioas natu minimum.

A — 4. Reg. 8. f. 23.

1 Constituerunt autem habitatores Jerusalem Ochoziam filium ejus minimum regem pro eo: omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnavítque Ochozias filius Joram regis Juda.

2 Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & uno anno regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Athalia filia Amri.

B 3 Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim ejus impulit eum ut impiè ageret.

4 Fecit igitur malum in conspectu Domini sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum ejus.

5 Ambulavítque in consiliis eorum. Et perrexit cum Joram filio Achab rege Israël, in bellum contra Hazaël regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraverúntque Syri Joram.

C 6 Qui reversus est ut curaretur in Jezrahel: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Joram rex Juda descendit ut inviseret Joram filium Achab in Jezrahel ægrotantem.

7 Voluntatis quippe fuit Dei adversùs Ochoziam, ut veniret ad Joram: & cùm venisset, & egrederetur cum eo adversùm Jehu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleret domum Achab.

8 Cùm ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochoziæ, qui ministrabant ei, & interfecit illos.

9 Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductúmque ad se, occidit, & sepelierunt eum: eò quòd esset filius Josaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo, nec erat ultrà spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ.

D 10 * Siquidem Athalia mater ejus, videns quòd mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Joram.

*4. Reg. 11. a. 1.

11 Porrò Josabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziæ, & furata est eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: abscondítque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Josabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Joiadæ pontificis, soror Ochoziæ, & idcirco Athalia non interfecit eum.

12 Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

CAPUT XXIII.

Ioiada Pontifex unxit Ioas septennem in regem Iuda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei restitueretur; populus autem destruxit domum, altaria ac simulacra Baal.

A — 4. Reg. 11. a. 4.

1 Anno autem septimo confortatus Joiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, & Ismahel, filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maasiam filium Adaiæ, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus.

2 Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes familiarum Israël venerúntque in Jerusalē.

3 Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Joiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4 Iste est ergo sermo quem facietis:

5 Tertia pars vestrûm qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & janitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus sit in atriis domus Domini.

B 6 Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant de Levitis, ipsi tantummodò ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7 Levitæ autem circumdent regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege & intrante & egrediente.

8 Fecerunt ergo Levitæ, & universus Juda, juxta omnia quæ præceperat Joiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, & egressi erant. Siquidem Joiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9 Deditque Joiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeósque & peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10 Constituitque omnem populum tenentium pugiones, à parte templi dextra, usque ad partem templi sinistram, coram altari, & templo, per circuitum regis:

C 11 Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederúntque in manu ejus tenendam legem, & constituerunt eum regem: unxit quoque illum Joiada pontifex & filii ejus: imprecatíque sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12 Quod cùm audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13 Cúmque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmásque circa eum, omnémque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diversi generis organis concinentem, vocémque laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidiæ, insidiæ.

14 Egressus autem Joiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15 Et imposuerunt cervicibus ejus manus: cúmque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16 Pepigit autem Joiada fœdus inter se, universumque populum, & regem, ut esset populus Domini.

D 17 Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulacra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18 Constituit autem Joiada præpositos in domo Domini sub manibus Sacerdotum, & Levitarum, quos distribuit David in domo Domini: ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi in gaudio & canticis, juxta dispositionem David.

19 Constituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20 Assumpsitque centuriones & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem, de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocaverunt eum in solio regali.

21 Lætatúsque est omnis populus terræ, & urbs quievit: porrò Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

Joas vivente Joiada bonus ac pius, jussit ad sartatecta templi congregari pecuniam, deinde, eo mortuo factus impius, jubet occidi Zachariam filium Joiadæ: anno sequenti Juda & Jerusalem à Syris diripiuntur, & Joas à servis suis occiditur.

A 1 Septem annorum erat Joas cùm regnare cœpisset: & quadraginta annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Sebia de Bersabee. (4. Reg. 11 à 21 12. à 1.)

2 Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Joiadæ sacerdotis.

3 Accepit autem ei Joiada uxores duas, è quibus genuit filios & filias.

4 Post quæ placuit Joas ut instauraret domum Domini.

5 Congregavitque Sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egredimini ad civitates Juda, & colligite de universo Israël pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite. Porrò Levitæ egere negligentius.

B 6 Vocavitque rex Joiadam principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Juda & de Jerusalem pecuniam, quæ constituta est à Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7 Athalia enim impiissima, & filii ejus, destruxerunt domum Dei: & de universis, quæ sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8 Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: posueruntque eam juxta portam domus Domini forinsecus.

9 Et prædicatum est in Juda & Jerusalem, ut deferrent singuli pretium Domino, *quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israël in deserto. (*Exod. 30. b. 12)

C 10 Lætatíque sunt cuncti principes & omnis populus: & ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

11 Cúmque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum [videbant enim multam pecuniam] ingrediebatur scriba regis, & quem primus sacerdos constituerat: effundebántque pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, & congregata est infinita pecunia.

12 Quam dederunt rex & Joiada his, qui præerant operibus Domini: at illi conducebant ex ea cæsores lapidum, & artifices operum singulorum, ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

D 13 Egerúntque hi qui operabantur industriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, & firmiter eam stare fecerunt.

14 Cúmque complessent omnia opera, detulerunt coram rege & Joiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta sunt vasa templi in ministerium & ad holocausta, phialæ quoque, & cetera vasa aurea & argentea: & offerebantur holocausta in domo Domini jugiter cunctis diebus Joiadæ.

E 15 Senuit autem Joiada plenus dierum, & mortuus est cùm esset centum triginta annorum.

16 Sepelierúntque eum in civitate David cum regibus, eò quòd fecisset bonum cum Israël, & cum domo ejus.

17 Postquam autem obiit Joiada, ingressi sunt principes Juda, & adoraverunt regem, qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18 Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis & sculptilibus, & facta est ira contra Judam & Jerusalem propter hoc peccatum.

19 Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

F 20 Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Joiadæ sacerdotem, & stetit in conspectu populi & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum ut derelinqueret vos?

21 Qui congregati adversus eum, miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini.

* Matt. 23. d. 35

22 Et non est recordatus Joas rex misericordiæ, quam fecerat Joiada pater illius secum,* sed interfecit filium ejus. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

23 Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam & Jerusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascum.

24 Et certè cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quòd dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercuere judicia.

G 25 Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus est: sepelierúntque eum in civitate David, sed non in sepulchris regum.

26 Insidiati verò sunt ei, Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith Moabitidis.

27 Porrò filii ejus, ac summa pecuniæ quæ adunata fuerat sub eo, & instauratio domus Dei, scripta sunt diligentiùs in Libro regum: regnavit autem Amasias filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Joas succedens, interfecit eos qui patrem occiderant; post habitam de Idumæis victoriam adoravit deos illorum, ob id capitur à Joas rege Israel, quem ad prælium provocaverat, ac Jerusalem diripitur, tandemque Joas in Lachis fugiens occiditur.

A 1 Viginti quinque annorum erat Amasias cùm regnare cœpisset, & viginti novem annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Joadan de Jerusalem.

4. Reg. 14. a. 2.

2 Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3 Cumque roboratum sibi videret imperium, jugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4 Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis, Moysi ut præcepit Dominus, dicens: * Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

* Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 6. Ezech. 18. c. 20

5 Congregavit igitur Amasias Judam, & constituit eos per familias, tribunósque & centuriones in universo Juda & Benjamin: & recensuit à viginti annis suprà, invenitque trecenta millia juvenum qui egrederentur ad pugnam, & tenerent hastam & clypeum.

B

6 Mercede quoque conduxit de Israël centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7 Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex ne egrediatur tecum exercitus Israël: non est enim Dominus cum Israël, & cunctis filiis Ephraim:

8 Quòd si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est adjuvare, & in fugam convertere.

C 9 Dixitque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dñs, unde tibi dare possit multo his plura.

10 Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Judam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

11 Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, & abiit in Vallem salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12 Et alia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerunt ad præruptum cujusdam petræ, præcipitaveruntque eos de summo in præceps, qui universi crepuerunt.

D 13 At ille exercitus, quem remiserat Amasias ne secum iret ad prælium, diffusus est in civitatibus Juda à Samaria usque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14 Amasias verò post cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & adorabat eos, & illis adolebat incensum.

15 Quamobrem iratus Dominus contra Amasiam, misit ad illum prophetam, qui diceret ei. Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua?

E 16 Cumque hæc ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, & insuper non acquievisti consilio meo.

17 Igitur Amasias rex Juda, inito pessimo consilio, misit ad Joas filium Joachaz filii Jehu, regem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuò,

18 At ille remisit nuntios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce bestiæ, quæ erant in silva Libani, transierunt, & conculcaverunt carduum.

F 19 Dixisti: Percussi Edom, & idcircò erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas & tu, & Juda tecum?

20 Noluit audire Amasias, eò quòd Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21 Ascendit igitur Joas rex Israël, & mutuos sibi præbuere conspectus: Amasias autem rex Juda erat in Bethsames Juda.

G 22 Corruitque Juda coram Israël, & fugit in tabernacula sua.

23 Porrò Amasiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Israël in Bethsames, & adduxit in Jerusalem: destruxitque murum ejus à porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

24 Omne quoque aurum, & argentum, & universa vasa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom, in thesauris etiam domus regiæ, necnon & filios obsidum, reduxit in Samariam,

25 Vixit autem Amasias filius Joas rex Juda, postquam mortuus est Joas filius Joachaz rex Israël, quindecim annis.

26 Reliqua autem sermonum Amasiæ priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Juda & Israel.

27 Qui postquam recessit à Dño, tetenderunt ei insidias in Jerusalem. Cúmque fugisset in Lachis, miserunt & interfecerunt eum ibi,

28 Reportantésque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David.

CAPUT XXVI.

Ozia seu Azaria filii) Amasiæ pietas commendatur, qui adversùs Philisthiim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multasque extruit civitates, ac postmodum ob nimiam festivitatem elatus, præsumpsit incensum adolere; quamobrem ad diem usque mortis a Domino lepra percussus est; gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum

A

4. Reg. 14. f. 21

1 Omnis autem populus Juda, filium ejus Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo

2 Ipse ædificavit Ailath, & restituit eam ditioni Juda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3 Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jerusalem, nomen matris ejus Jechelia de Jerusalem.

4 Fecitque quod erat rectum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Amasias pater ejus.

5 Et exquisivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cúmque requireret Dominū, direxit eum in omnibus.

6 Denique egressus est, & pugnavit contra Philisthiim & destruxit murum Geth & murum Jabniæ, murumque Azoti: ædificavit quoque oppida in Azoto, & in Philisthiim.

7 Et adjuvit eum Deus contra Philisthiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.

B

8 Appendebántque Ammonitæ munera Oziæ: & divulgatum est nomen ejus usque ad introitum Ægypti, propter crebras victorias.

9 Ædificavitque Ozias turres in Jerusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10 Extruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora, tam in campestribus, quàm in eremi vastitate: vineas quoque habuit & vinitores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11 Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia, sub manu Jehiel scribæ, Maasiæque Doctoris, & sub manu Hananiæ, qui erat de ducibus regis.

12 Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13 Et sub eis universus exercitus, trecentorum & septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adversarios dimicabant.

C

14 Præparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcúsque & fundas ad jaciendos lapides.

15 Et fecit in Jerusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent sagittas, & saxa grandia: egressúmque est nomen ejus procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

16 Sed cùm roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, & neglexit Dominum Deum suum: ingressúsque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17 Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18 Restiterunt regi atque dixerunt: Non est tui officii Ozia, ut adoleas incensum Domino: sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.

D

19 Iratúsque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte ejus coram Sacerdotibus in domo Domini super altare thymiamatis.

20 Cumque respexisset eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quòd sensisset illicò plagam Domini.

*4 Reg. 15. a. 5.

21 * Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suæ, & habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porrò Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ.

22 Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & novissimorum, scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23 Dormivítque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eò quòd esset leprosus: regnavítque Joatham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Ioatham pietas commendatur, qui devicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

A

4. Reg. 15. g. 32 33.

1 Vigintiquinque annorum erat Joatham cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Jerusa filia Sadoc.

2 Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus excepto quòd non est ingressus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

B

3 Ipse ædificavit portã domus Domini excelsam, & in muro Ophel multa construxit.

4 Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, & in saltibus castella & turres.

5 Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno secundo & tertio.

G

6 Corroboratúsque est Joatham, eò quòd direxisset vias suas coram Domino Deo suo,

7 Reliqua autem sermonum Joatham, & omnes pugnæ ejus, & opera, scripta sunt in Libro regum Israël & Juda.

D

8 Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnavit in Jerusalem.

9 Dormivitque Joatham cum patribus suis, & sepelierunt eum in Civitate David, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primùm ab Assyriis, deinde à filiis Israël (qui ob id crudelitatis arguti à Propheta, remittunt Judæos captivos cum præda) rursum etiam ab Idumæis & Philisthæis: Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

4. Reg. 16. 4. 2.

1 VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnavit in Jerusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater ejus:

2 Sed ambulavit in viis regum Israël, insuper & statuas fudit Baalim.

3 Ipse est, qui adolevit incensum in Valle Benenon, & lustravit filios suos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israël.

4 Sacrificabat quoque, & Thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso.

5 Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnámque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israël traditus est, & percussus plaga grandi.

6 Occiditque Phacee, filius Romeliæ, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores, eò quòd reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7 Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque secundum à rege.

8 Ceperúntque filii Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertulerúntque eam in Samariam.

9 Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviàm exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Juda: tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita ut ad cœlum pertingeret vestra crudelitas.

10 Insuper filios Juda & Jerusalem vultis vobis subjicere in servos & ancillas, quod nequaquam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11 Sed audite consilium meum, & reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12 Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amasa filius Adali, contra eos qui veniebant de prælio,

13 Et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris Domini imminet super Israël.

14 Dimiserúntque viri bellatores prædam & universa quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

15 Steterúntque viri, quos suprà memoravimus, & apprehendentes captivos, omnésque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cúmque vestissent eos, & calceassent: & refecissent cibo ac potu, unxissénque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos jumentis, & adduxerunt Iericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17 Venerúntque Idumæi, & percusserunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18 Philisthiim quoque diffusi sunt per urbes campestres, & ad meridiem Juda: ceperúntque Bethsames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis suis, & habitaverunt in eis.

19 Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.

20 Adduxítque contra eum Thelgathphalnasar, regem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente vastavit.

21 Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22 Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23 Immolavit Diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israël.

24 Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit januas templi Dei, & fecit sibi altaria in universis angulis Jerusalem,

25 In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26 Reliqua autem sermonum ejus, & omnium operum suorum priorum & novissimorum scripta sunt in Libro regum Juda & Israël.

27 Dormivítque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in civitate Jerusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israël. Regnavítque Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, restitutisque Sacerdotibus, Levitis & cantoribus, instauravit oblatis plurimis holocaustis & sacrificiis cum ingenti lætitia.

4. Reg. 18. 4. 1. 2.

1 IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm viginti quinque esset annorum, & viginti novem annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.

2 Fecítque quod erat placitum in conspectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

3 Ipse anno & mense primo regni sui, aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas.

4 Adduxítque Sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

5 Dixítque ad eos: Audite me Levitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferte omnem immunditiam de Sanctuario.

6 Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum.

7 Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensúmque non adoleverunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israël.

8 Concitatus est itaque furor Domini super Judam & Jerusalem, tradidítque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9 En,

9 En, corruerunt patres nostri gladiis; filii nostri, & filiæ nostræ, & conjuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus.

10 Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israël, & avertet à nobis furorem iræ suæ.

11 Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus, ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum.

C 12 Surrexerunt ergo Levitæ: Mahath filius Amasai, & Joël filius Azariæ, de filiis Caath: Porrò de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalaleel. De filiis autem Gerson, Joah filius Zemma, & Eden filius Joah.

13 At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Jahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias:

14 Necnon de filiis Heman, Jahiel, & Semei: Sed & de filiis Idithun, Semeias, & Oziel.

15 Congregaveruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt juxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei:

16 Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & asportaverunt ad Torrentem Cedron foras.

D 17 Cœperunt autem prima die mensis primi mundare, & in die octavo ejusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis ejusdem, quod cœperant impleverunt.

18 Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum Domini, & altare holocausti: vasáque ejus, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19 Cunctámque templi supellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prævaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20 Consurgénsque diluculò Ezechias rex adunavit omnes principes civitatis, & ascendit in domum Domini:

21 Obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem, pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Juda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron, ut offerrent super altare Domini,

22 Mactaverunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum super altare, mactaverunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem.

E 23 Applicuerunt hircos pro peccato, coram rege & universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos:

24 Et immolaverunt illos Sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo universi Israëlis: pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum fieret, & pro peccato.

25 Constituit quoque Levitas in domo Domini, cum cymbalis, & psalteriis, & citharis, secundùm dispositionem David regis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ: siquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

F 26 Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27 Et jussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cúmque offerrentur holocausta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diversis organis, quæ David rex Israel præparaverat, concrepare.

28 Omni autem turba adorante, cantores, & ii qui tenebant tubas, erant in officio suo, donec compleretur holocaustum.

29 Cúmque finita esset oblatio, incurvatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30 Præcepitque Ezechias & principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David, & Asaph Videntis: qui laudaverunt cum magna lætitia, & incurvato genu adoraverunt.

G 31 Ezechias autem etiam hæc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes, in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, & laudes, & holocausta, mente devota.

32 Porrò numerus holocaustorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33 Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, & oves tria millia.

34 Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherét: unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Levitæ quippe faciliori ritu sanctificantur, quàm Sacerdotes.

35 Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cultus domus Domini.

36 Lætatúsque est Ezechias, & omnis populus, eò quòd ministerium Domini esset expletum. Derepentè quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias missis in omnem Israel & Judam nuntiis, populum convocat, & sua oratione exhortatur ad immolandum Phase, quo facto, celebrarunt solemnitatem azimorum bis septem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

A 1 Misit quoque Ezechias ad omnem Israël & Judam: scripsitque epistolas ad Ephraim & Manassen, ut venirent ad domum Domini in Jerusalem, & facerent Phase Domino Deo Israël.

2 Inito ergo consilio regis & principum, & universi cœtus Jerusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3 Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jerusalem.

4 Placuitque sermo regi, & omni multitudini.

5 Et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israël de Bersabee usque Dan, ut venirent, & facerent Phase Domino Deo Israël in Jerusalem: multi enim non fecerant sicut lege præscriptum est.

C 6 Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, & principum ejus, in universum Israël & Judam, juxta id, quod rex jusserat, prædicantes Filii Israël revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israël: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Assyriorum.

7 Nolite fieri sicut patres vestri & fratres, qui recesserunt à Domino Deo patrum

suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8 Nolite indurare cervices vestras sicut patres vestri: tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium ejus, quod sanctificavit in æternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9 Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, & filii habebunt misericordiam coram Dominis suis, qui illos duxerũt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens est Dominus Deus vester, & non avertet faciem suam à vobis, si reversi fueritis ad eum.

10 Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim & Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus & subsannantibus eos.

11 Attamen quidam viri ex Aser, & Manasse, & Zabulon, acquiescentes consilio, venerunt Jerusalem.

12 In Juda verò facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum regis, & principum, verbum Domini.

13 Congregatique sunt in Jerusalem populi multi, ut facerent solemnitatem azymorum in mense secundo:

C 14 Et surgentes destruxerunt altaria quæ erant in Jerusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes projecerunt in Torrentem Cedron.

15 Immolaverunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque atque Levitæ tandem sanctificati, obtulerunt holocausta in domo Domini:

16 Steterúntque in ordine suo, juxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes verò suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum.

17 Eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcircò immolarent Levitæ Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18 Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, non juxta quod scriptum est: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur.

19 Cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis quòd minùs sanctificati sunt.

20 Quem exaudivit Dominus, & placatus est populo.

21 Fecerúntque filii Israël, qui inventi sunt in Jerusalem, solemnitatem azimorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitæ quoque & Sacerdotes, per organa, quæ suo officio congruebant.

D 22 Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23 Placuítque universæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24 Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ovium: principes verò dederát populo tauros mille, & oves decem millia. Sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25 Et hilaritate perfusa omnis turba Juda, tam Sacerdotum & Levitarum, quàm universæ frequentiæ, quæ venerat ex Israël: proselytorum quoque de Terra Israël, & habitantium in Juda.

26 Factáque est grandis celebritas in Jerusalem, qualis à diebus Salomonis filii David regis Israël in ea urbe non fuerat.

27 Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: pervenítque oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Juda & Ephraim demolitur. Ezechias Sacerdotes & Levitas componit in ordinem ministerii: populo autem abundantissime offerente constituuntur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitico generi quæ oblata erant.

A 1 Cúmque hæc fuissent ritè celebrata, egressus est omnis Israël, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt simulachra, succiderúntque lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solùm de universo Juda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitùs everterent: reversíque sunt omnes filii Israël in possessiones & civitates suas.

2 Ezechias autem constituit turmas Sacerdotales & Leviticas per divisiones suas, unũquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Levitarum, ad holocausta & pacifica, ut ministrarent & confiterentur, caneréntque in portis castrorum Domini.

3 Pars autem regis erat, ut de propria ejus substantia offerretur holocaustum, manè semper & vespere Sabbatis quoque & Calendis, & solemnitatibus cæteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4 Præcepit etiam populo habitantium Jerusalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare legi Domini.

B 5 Quod cùm percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israël frumenti, vini, & olei, mellis quoque: & omnium quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6 Sed & filii Israël & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimásque sanctorum, quæ voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7 Mense tertio cœperunt acervorum jacere fundamenta, & mense septimo compleverunt eos.

8 Cúmque ingressi fuissent Ezechias & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Israël.

9 Interrogavítque Ezechias Sacerdotes & Levitas, cur ita jacerent acervi.

10 Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima, eò quòd benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista quam cernis.

C 11 Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm fecissent,

12 Intulerunt, tam primitias, quàm decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, secundus.

13 Post quem Jahiel, & Azarias, & Nahath, & Asaël, & Jerimoth, Jozabad quo-

que, & Eliel, & Jesmachias & Nahath, & Banaias, præpositi sub manibus Chomeniæ,& Semei fratris ejus, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14 Core verò filius Jemna Levites & janitor Orientalis portæ, præpositus erat iis quæ sponte offerebantur Domino, primitiisque & consecratis in sancta sanctorum.

15 Et sub cura ejus Eden,& Benjamin, Jesue, & Semeias, Amarias quoque, & Sechenias, in civitatibus Sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque majoribus:

16 Exceptis maribus ab annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus juxta divisiones suas,

17 Sacerdotibus per familias, & Levitis à vigesimo anno & supra, per ordines & turmas suas,

18 Universæque multitudini, tam uxoribus quàm liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi,de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.

19 Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbium singularum, dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de Sacerdotibus & Levitis.

20 Fecit ergo Ezechias universa quæ diximus in omni Juda: operatúsque est bonum & rectum & verum coram Domino Deo suo,

21 In universa cultura ministerii domus Domini, juxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Judam invadente, & Deum cæli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidem in domino, à quo ille minis & blasphemiis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Isaia Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens, à filiis occiditur: porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit, cui imo pius filius Manasses succedit.

A

4. Reg. 18. c. 13 Eccli. 48 c. 20 Isai. 36 a. 1.

1 POst quæ & hujuscemodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus Judam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

2 Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jerusalem,

3 Inito cum principibus consilio, virisque fortissimis,ut obturarent capita fontium,qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententia,

4 Congregavit plurimam multitudinem: & obturaverunt cunctos fontes, & rivum qui fluebat in medio terræ,dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5 Ædificavit quoque, agens industriè,omnem murum,qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecùs alterum murum: instauravitque Mello in Civitate David, & fecit universi generis armaturam & clypeos:

B

6 Constituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit universos in platea portæ civitatis, ac locutus est ad cor eorum, dicens:

7 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo.

8 Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster,pugnátque pro nobis. Confortatúsque est populus hujuscemodi verbis Ezechiæ regis Juda.

9 Quæ postquàm gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Jerusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Juda & ad omnem populum qui erat in urbe, dicens:

C

10 Hæc dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Jerusalem?

11 Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & siti, affirmans quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12 Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Juda & Jerusalem,dicens: Coram altari uno adorabitis, & in ipso comburetis incensum?

13 An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei, cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt dii gentium,omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea?

14 Quis est de universis diis gentium quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea,ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

D

15 Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16 Sed & alia multa locuti sunt servi ejus contra Dominum Deum,& contra Ezechiam servum ejus.

17 Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israël,& locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea: sic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum suum de manu ista.

18 Insuper & clamore magno,lingua Judaica, contra populum qui sedebat in muris Jerusalem,personabat,ut terreret eos, & caperet civitatem.

E

19 Locutusque est contra Deum Jerusalem, sicut adversùm deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20 Oraverunt igitur, Ezechias rex,& Isaias filius Amos prophetes, adversùm hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in cælum.

Tob. 1. d. 21.

21 * Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: reversúsque est cum ignominia in terram suam. Cúmque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

22 Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Jerusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum,& de manu omnium,& præstitit eis quietem per circuitum.

F

23 Multi etiam deferebant Hostias & sacrificia Domino in Jerusalem,& munera Ezechiæ regi Juda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus.

4. Reg. 20. a. 1. Isai. 38. a. 1.

24 * In diebus illis ægrotavit Ezechias

usque ad mortem,& oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum.

25 Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum est cor ejus: & facta est contra eum ira, & contra Judam, & Jerusalem.

26 Humiliatúsque est posteà eò quòd exaltatum fuisset cor ejus, tam ipse, quàm habitatores Jerusalem: & idcircò non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiæ.

27 Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valdè, thesauros sibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretiosi, aromatum, & armorum universi generis, & vasorum magni pretii.

28 Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium jumentorum, caulásque pecorum,

29 Et urbes ædificavit sibi: habebat quippe greges ovium & armentorum innumerabiles, eò quòd dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

C 30 Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas subter ad Occidentem Urbis David: in omnibus operibus suis fecit prosperè quæ voluit.

31 Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia quæ erant in corde ejus.

32 Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & misericordiarum ejus, scripta sunt in visione Isaiæ filii Amos prophetæ, & in Libro regum Juda & Israël.

33 Dormivitque Ezechias cum patribus suis, & sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: & celebravit ejus exequias universus Juda, & omnes habitatores Jerusalem: regnavitque Manasses filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, & idolis abjectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto, regnat pius filius Josias.

A 1 DUodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta-quinque annis regnavit in Jerusalem. (4. Reg. 21. a. 1.)

2 Fecit autem malum coram Domino, juxta abominationes gentium, quas subvertit Dominus coram filiis Israël:

3 Et conversus instauravit excelsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: construxítque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam cæli, & coluit eam.

4 Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: * in Jerusalem erit nomen meum in æternum. (* 2. Reg. 7. b. 10.)

5 Ædificavit autem ea cuncto exercitui cæli, in duobus atriis domus Domini.

6 Transiréque fecit filios suos per ignem in Vallebenennon: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, & incantatores: multáque mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.

B 7 Sculptile quoque & conflatile signum posuit in domo Dei, * de qua locutus est Deus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens: In domo hac & in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomen meum in sempiternum. (* 3. Reg. 9. b. 17.)

8 Et moveri non faciam pedem Israël de terra, quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctámque legem, & ceremonias, atque judicia per manum Moysi.

9 Igitur Manasses seduxit Judam, & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus à facie filiorum Israël.

10 Locutúsque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11 Idcircò superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperúntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12 Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: & egit pœnitentiam valdè coram Deo patrum suorum. C

13 Deprecatúsque est eum, & obsecravit intentè: & exaudivit orationem ejus, reduxítque eum Jerusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quòd Dominus ipse esset Deus:

14 Post hæc ædificavit murum extra Civitatem David, ad Occidentem Gihon in convalle ab introitu portæ piscium per circuitũ usque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer: constituítque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis:

15 Et abstulit deos alienos, & simulachrum de domo Domini, aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Jerusalem, projecit omnia extra urbem.

16 Porrò instauravit altare Domini, & immolavit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepítque Judæ ut serviret Domino Deo Israël.

17 Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18 Reliqua autem gestorum Manasse, & obsecratio ejus ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum à nomine Domini Dei Israël, continentur in sermonibus regum Israël.

19 Oratio quoque ejus & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelsa, & fecit lucos & statuas, antequam ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. D

20 Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua: regnavítque pro eo filius ejus Amon.

21 Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset, & duobus annis regnavit in Jerusalem.

22 Fecítque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus: & cunctis idolis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

23 Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus: & multò majora deliquit.

24 Cúmque conjurassent adversùs eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua

25 Porrò reliqua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Josiam filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Josias, idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoque legis libro, contristatus est, ex illius præscripto omnia constituit, & convocato populo lectoque libro, fœdus cum Domino percussit.

A 1 OCto annorum erat Josias cùm regnare cœpisset, & triginta & uno (4. Reg. 22. a. 1.)

anno regnavit in Jerusalem.

2 Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, & ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dexteram, neque ad sinistram.

3 Octavo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David: & duodecimo anno postquam regnare cœperat, mundavit Judam & Jerusalem ab excelsis, & lucis, simulacrisque & sculptilibus.

4 Destruxerúntque coram eo aras Baalim: & simulacra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

B 5 Ossa præterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavítque Judam & Jerusalem.

6 Sed & in urbibus Manasse & Ephraim, & Simeon usque Nephthali, cuncta subvertit.

7 Cùmque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contrivisset in frusta, cunctáque delubra demolitus esset de universa terra Israël, reversus est in Jerusalem.

8 Igitur anno octavodecimo regni sui, mundata jam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz à commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

C 9 Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnum: acceptámque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & janitores de Manasse, & Ephraim, & universis reliquiis Israël, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jerusalem,

10 Tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum, & infirma quæque sarcirent.

11 At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapidicinis & ligna ad commissuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Juda.

12 Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitæ scientes organis canere.

13 Super eos verò, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribæ, & magistri de Levitis janitores.

D 14 Cúmque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos Librum legis Domini per manum Moysi.

15 Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei.

16 At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei dicens: Omnia quæ dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

17 Argentum quod repertum est in domo Domini conflaverunt: datúmque est præfectis artificum, & diversa opera fabricantium.

18 Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege præsente recitasset,

19 Audissétque illa verba legis, scidit vestimenta sua:

20 Et præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ: & Asaæ servo regis dicens:

E 21 Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israël & Juda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine,

22 Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quæ habitabat in Jerusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ suprà narravimus.

23 At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Dicite viro, qui misit vos ad me:

24 Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores ejus, cunctáque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.

F 25 Quia dereliquerunt me, & sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum: idcircò stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur.

26 Ad regem autem Juda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: hæc dicit Dominus Deus Israël: quoniam audisti verba voluminis,

27 Atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Jerusalem, reveritúsque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28 Jam enim colligam te ad patres tuos, & inferéris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores ejus. * Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

*4. Reg. 23. a. 1.

G 29 At ille convocatis universis majoribus natu Juda & Jerusalem,

30 Ascendit in domum Domini, unáque omnes viri Juda & habitatores Jerusalem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus à minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31 Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, ut ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & justificationes ejus, in toto corde suo, & in tota anima sua, faceréque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat.

32 Adjuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Jerusalem & Benjamin: & fecerunt habitatores Jerusalem juxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33 Abstulit ergo Josias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israël: & fecit omnes qui residui erant in Israël, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus ejus non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Josias festum azymorum septem diebus celebravit; deinde contra regem Ægypti pugnare tentans graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Jeremia Propheta.

A 1 Fecit autem Josias in Jerusalem Phase Domino quod immolatum est quartadecima die mensis primi :

4. Reg. 23. f. 21

2 Et constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini,

3 Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est : Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Israel, nequaquam enim eam ultrà portabitis : nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo ejus Israël.

4 Et præparate vos per domos & cognationes vestras, in divisionibus singulorum, sicut præcepit David rex Israel, & descripsit Salomon filius ejus.

5 Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas,

6 Et sanctificati immolate Phase : fratres etiam vestros, ut possint juxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate.

7 Dedit prætereà Josias omni populo, qui ibi fuerat inventus in solemnitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia. Hæc de regis universa substantia.

B 8 Duces quoque ejus, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quàm Sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Jahiel, principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.

9 Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanaël, fratres ejus, necnon Hasabias, & Jehiel, & Jozabad, principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, & boves quingentos.

10 Præparatúmque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo : Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.

11 Et immolatum est Phase : asperserúntque Sacerdotes manu sua, sanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocaustorum :

12 Et separaverunt ea ut darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similiter.

13 Et assaverunt Phase super ignem, juxta quod in lege scriptum est : pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis, & festinatò distribuerunt universæ plebi :

C 14 Sibi autem, & Sacerdotibus posteà paraverunt : nam in oblatione holocaustorum & adipum usque ad noctem sacerdotes fuerunt occupati : unde Levitæ sibi & sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15 Porrò cantores filii Asaph stabant in ordine suo, juxta præceptum David & Asaph, & Heman, & Idithun, prophetarum regis : Janitores verò per portas singulas observabant ; ita ut nec puncto quidem discederent à ministerio : quam ob rem, & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16 Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, ut facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, juxta præceptum regis Josiæ.

17 Feceruntque filii Israël, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, & solemnitatem azymorum septem diebus.

18 Non fuit Phase simile huic in Israël à diebus Samuelis prophetæ, sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Josias, Sacerdotibus, & Levitis, & omni Judæ, & Israel qui repertus fuerat, & habitantibus in Jerusalem.

19 Octavo decimo anno regni Josiæ hoc Phase celebratum est.

20 * Postquam instauraverat Josias templum, ascendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis juxta Euphraten : & processit in occursum ejus Josias.

* 4. Reg. 23. f. 29

D 21 At ille missis ad eum nuntiis, ait : Quid mihi & tibi est rex Juda ? non adversùm te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit : desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

22 Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei : * verum perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

* Zach. 12. d. 11

23 Ibique vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis : Educite me de prælio, quia oppidò vulneratus sum.

24 Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum more regio, & asportaverunt eum in Jerusalem, mortuúsque est & sepultus in mausoleo patrum suorum: & universus Juda & Jerusalem, luxerunt eum,

25 Jeremias maximè : cujus omnes cantores atque cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Josiam replicant; & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26 Reliqua autem sermonum Josiæ, & misericordiarum ejus, quæ lege præcepta sunt Domini :

27 Opera quoque illius prima & novissima, scripta sunt in Libro regum Juda & Israel.

CAPUT XXXVI.

Josiæ succedit ejus filius Joachaz, quem Nechao rex Ægypti transfert in Ægyptum, fratrémque Eliakim, quem Joakim nominat, substituit; quo in Babylonem ducto à Nabuchodonozore, regnat pius Joachin, & hunc rex Assyriorum unà cum vasis templi in Babylonem abducit, patruúmque illius impium Sedeciam instituit : qui Assyriis rebellans, templo ac Jerusalem incensis, transfertur unà cum populo in Babylonem, propter regum & populi peccata, donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni ejus redeundi detur facultas.

A 1 Tulit ergo populus terræ Joachaz filium Josiæ, & constituit regem pro patre suo in Jerusalem.

4. Reg. 23. f. 30

2 Viginti trium annorum erat Joachaz cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus regnavit in Jerusalem.

3 Amovit autem eum rex Ægypti cùm venisset in Jerusalem, & condemnavit terram centum talentis argenti, & talento auri.

4 Constituitque pro eo regem, * Eliakim fratrem ejus, super Judam & Jerusalem & vertit nomen ejus, Joakim: ipsum verò Joachaz tulit secum, & abduxit in Ægyptum.

* Matth. 1. b. 11, 14.

5 Vigintiquinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem : fecitque malum coram Domino Deo suo.

B 6 Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum, & vinctum catenis duxit in Babylonem.

7 Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo.

8 Reliqua autem verborum Joakim, & abominationum ejus, quas operatus est, & quæ inventa sunt in eo, continentur in Libro regum Juda & Israël. Regnavit autem Joachin filius ejus pro eo.

9 Octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpisset, & tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10 Cùmque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini, * Regem verò constituit Sedeciam patruum ejus super Judam & Jerusalem.

*4. Reg. 24 d 17 Ier. 37. a. 1.

11 Viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset, & undecim annis regnavit in Jerusalem.

C

12 Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Jeremiæ prophetæ, loquentis ad se ex ore Domini.

13 A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adjuraverat eum per Deum: & induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israël.

14 Sed & universi principes sacerdotum, & populus prævaricati sunt iniquè juxta universas abominationes Gentium, & polluerunt domum Domini quam sanctificaverat sibi in Jerusalem.

15 Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nuntiorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens, eo quod parceret populo & habitaculo suo.

16 At illi subsannabant nuntios Dei, & parvipendebant sermones ejus, illudebántque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.

17 Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui: non est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus ejus.

D

18 Universáque vasa domus Domini, tam majora, quàm minora, & thesauros templi & regis, & principum, transtulit in Babylonem.

19 Incenderunt hostes domum Dei, destruxerúntque murum Jerusalem, universas turres combusserunt, & quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20 Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Persarum,

21 Et compleretur sermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum: usque dum complerentur septuaginta anni.

*1. Esd. 1. a. 1. 6 a. 3. Iere. 25. b. 12. 29 b. 10. 11

22 * Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: qui jussit prædicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

23 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domũ in Jerusalem quæ est in Judæa: quis ex vobis est in omni populo ejus? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

LIBER PRIMUS ESDRÆ.

CAPUT PRIMUM.

Cyrus completis 72. captivitatis Babylonicæ annis divinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis 5400. captivitatem Israelitis relaxat, concedens templi readificationem.

A

1 IN anno primo Cyri regis Persarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:

2. Par. 36. d. 22 Iere. 25. c 1. 29. c. 10.

2 Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jerusalem quæ est in Judæa.

B

3 Quis est in vobis de universo populo ejus? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Jerusalem, quæ est in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Israël, ipse est Deus qui est in Jerusalem.

4 Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitent, adjuvent eum viri de loco suo, argento, & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Jerusalem.

C

5 Et surrexerunt principes patrum de Juda & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ: & omnis cujus Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad ædificandum templum Domini, quod erat in Jerusalem.

6 Universique qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantiis & jumentis, in supellectili, exceptis his quæ sponte obtulerant.

7 Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Jerusalem, & posuerat ea in templo Dei sui.

D

8 Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Sassabasar principi Juda.

9 Et hic est numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem, scyphi aurei triginta,

10 Scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille,

11 Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar, cum his qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Jerusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel è captivitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum in readificationem templi oblatorum.

1 HI sunt autem provinciæ filii, qui ascenderunt de captivitate, quã transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reversi sunt in Jerusalem & Judam, unusquisque in civitatem suam.

2 Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israël.

3 Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo.

4 Filii Sephatia, trecenti septuaginta duo.

5. Filii Area: septingenti septuaginta quinque.

6 Filii Phahath Moab, filiorum Josue: Joab, duo millia octingenti duodecim.
7 Filii Ælam, mille ducenti quinquagintaquatuor.
8 Filii Zethua, nongenti quadraginta quinque.
9 Filii Zachai, septingenti sexaginta.
10 Filii Bani, sexcenti quadragintaduo.
11 Filii Bebai, sexcenti vigintitres.
12 Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.
13 Filii Adonicam, sexcenti sexagintasex.
14 Filii Beguai, duo millia quinquagintasex.
15 Filii Adin, quadringenti quinquagintaquatuor.
16 Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.
17 Filii Besai, trecenti vigintitres.
18 Filii Jora, centum duodecim.
19 Filii Hasum, ducenti vigintitres.
20 Filii Gebbar, nonagintaquinque.
21 Filii Bethlehem, centum vigintitres,
22 Viri Netupha, quinquagintasex.
23 Viri Anathoth, centum vigintiocto.
24 Filii Azmaveth, quadragintaduo.
25 Filii Cariathiarim, Cephira, & Beroth, septingenti quadragintatres.
26 Filii Rama & Gabaa, sexcenti vigintiunus.
27 Viri Machmas, centum vigintiduo.
28 Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.
29 Filii Nebo, quinquagintaduo.
30 Filii Megbis, centum quinquagintasex.
31 Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
32 Filii Harim, trecenti viginti.
33 Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti vigintiquinque.
34 Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.
35 Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.
36 Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Josue, nongenti septuagintatres.
37 Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
38 Filii Pheshur, mille ducenti quadragintaseptem.
39 Filii Harim, mille decem & septem.
40 Levitæ. Filii Josue & Cedmihel filiorum Odoviæ, septuagintaquatuor.
41 Cantores: Filii Asaph, centum vigintiocto.
42 Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: universi centum trigintanovem.
43 Nathinæi: Filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaoth,
44 Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
45 Filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,
46 Filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,
47 Filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,
48 Filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam
49 Filii Aza, filii Phasea, filii Besee,
50 Filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,
51 Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
52 Filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa,
53 Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
54 Filii Nasia, filii Hatipha,
55 Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,
56 Filii Iala, filii Dercon, filii Geddel,
57 Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami.
58 Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis trecenti nonagintaduo.
59 Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, utrum ex Israël essent.
60 Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquagintaduo.
61 Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum:
62 Hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non invenerunt, & ejecti sunt de sacerdotio.
63 Et dixit Athersatha eis, ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret Sacerdos doctus atque perfectus.
64 Omnis multitudo quasi unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta.
65 Exceptis servis eorum, & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti.
66 Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadragintaquinque,
67 Cameli eorum, quadringenti triginta quinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti.
68 Et de principibus patrum, cùm ingrederentur templum Domini, quod est in Jerusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.
69 Secundùm vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum.
70 Habitaverunt ergo Sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinæi in urbibus suis, universùsque Israël in civitatibus suis.

CAPUT III.

Convocato populo in Jerusalem, extruitur altare super quo victimæ offeruntur; celebratur quoque septem diebus Festum tabernaculorum; & secundo reversionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 JAmque venerat mensis septimus, & erant filii Israël in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Jerusalem.
2 Et surrexit Josue filius Josedec, & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt altare Dei Israël, ut offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei:
3 Collocaverunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino manè & vespere:
4 Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundùm præceptum opus diei in die suo.
5 Et post hæc holocaustum juge, tam in Calendis quàm in universis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus ultrò offerebatur munus Domino.
6 A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.
7 Dederunt autem pecunias latomis & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis Tyriisque, ut deferrent ligna

cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis.

8 Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Jerusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, & levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jerusalem, & constituerunt Levitas à viginti annis & supra ut urgerent opus Domini.

9 Stetitque Josue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmihel & filii ejus, & filii Juda, quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10 Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & levitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

11 Et concinebant in hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eò quòd fundatum esset templum Domini.

12 Plurimi etiam de Sacerdotibus & Levitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum prius cùm fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.

13 Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Israëlis hostes Samaritani, qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariæ, impediunt templi & urbis instaurationem, quod non admitterentur ut simul ædificarent, & usque ad secundum Darii annum intermitti procurant.

1 Audierunt autem hostes Judæ & Benjamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Israël:

2 Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiscum, quia ita ut vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3 Et dixit eis Zorobabel, & Josue, & reliqui principes patrum Israël: Non est vobis & nobis ut ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

4 Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in ædificando.

5 Conduxerunt autem adversùs eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & usque ad regnum Darii regis Persarum.

6 In regno autem Assueri, in principio regni ejus, scripserunt accusationem adversus habitatores Judæ & Jerusalem.

7 Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriacè & legebatur sermone Syro.

8 Reum Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epistolam unam de Jerusalem Artaxerxi regi, hujuscemodi.

9 Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonii, Susanechæi, Dievi & Ælamitæ,

10 Et ceteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace:

11 (Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium, salutem dicunt.

12 Notum sit regi, quia Judæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Jerusalem civitatem rebellem & pessimam, quam ædificant, extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13 Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa ædificata fuerit, & muri ejus instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & usque ad reges hæc noxa perveniet.

14 Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcircò misimus & nuntiavimus regi.

15 Ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis: & scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, & nocens regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis, quam ob rem & civitas ipsa destructa est.

16 Nuntiamus nos regi, quoniam si civitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluvium non habebis.

17 Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores Samariæ, & ceteris trans Fluvium, salutem dicens & pacem.

18 Accusatio, quam misistis ad nos, manifestè lecta est coram me,

19 Et à me præceptum est: & recensuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa à diebus antiquis adversùm reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea:

20 Nam & reges fortissimi fuerunt in Jerusalem, & qui dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluvium est: tributum quoque & vectigal, & redditus accipiebant.

21 Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec si fortè à me jussum fuerit.

22 Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.

23 Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, & Samsai scriba, & consiliariis eorum: & abierunt festini in Jerusalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24 Tunc intermissum est opus domus Domini in Jerusalem & non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT V.

Aggæi & Zachariæ Prophetarum exhortatione templi ædificatio repetitur frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria constituti erant a rege Assyriorum.

1 Prophetaverunt autem Aggæus Propheta & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jerusalem in nomine Dei Israël.

2 Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & cœperunt

ædificare templum Dei in Jerusalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3 In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium ut domum hanc ædificaretis, & muros ejus instauraretis?

4 Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum auctorũ ædificationis illius.

5 Oculus autem Dei eorum factus est super senes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc satisfacerent adversus accusationem illam.

B 6 Exemplar epistolæ, quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & consiliatores ejus Arphasachæi, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7 Sermo quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi, isse nos ad Judæam provinciam ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opúsque illud diligenter extruitur, & crescit in manibus eorum.

9 Interrogavimus ergo senes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc ædificaretis, & muros hos instauraretis?

C 10 Sed & nomina eorum quæsivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: scripsimúsque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11 Hujuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei cæli & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israël magnus ædificaverat, & extruxerat.

12 Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc destruxit, & populum ejus transtulit in Babylonem.

13 Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur,

D 14 Nam & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Jerusalem & asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit,

15 Dixítque eis: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Jerusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo.

16 Tunc itaque Sassabasar ille venit & posuit fundamenta templi Dei in Jerusalem, & ex eo tempore usque nunc ædificatur, & necdum completum est.

17 Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, utrumnam à Cyro rege jussum fuerit ut ædificaretur domus Dei in Jerusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum jubet compleri, suppeditato sumptu; templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti lætitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

A 1 Tunc Darius rex præcepit: & recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone.

2 Et inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia, volumen unum, talísque scriptus erat in eo commentarius:

3 Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ est in Jerusalem, in loco ubi immolent hostias, & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta:

4 Ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5 Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Jerusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jerusalem in locum suum, quæ & posita sunt in templo Dei.

6 Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ est trans Flumen, Stharbuzanai, & consiliarii vestri Arphasachæi, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis,

7 Et dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à senioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco suo. B

8 Sed & à me præceptum est, quid oporteat fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.

9 Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocaustum Deo cæli, frumentum, sal, vinum & oleum, secundùm ritum Sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10 Et offerant oblationes Deo cæli, oréntque pro vita regis, & filiorum ejus.

11 A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & cõfigatur in eo, domus autẽ ejus publicetur.

C 12 Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam ut repugnet, & dissipet Domum Dei illam, quæ est in Jerusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo.

13 Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen & Stharbuzanai, & consiliarii ejus, secundùm quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14 Seniores autem Judæorum ædificabant & prosperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt, & construxerunt, jubente Deo Israel, & jubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum:

15 Et compleverunt domum Dei istam usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16 Fecerunt autem filii Israël Sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.

D 17 Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim, juxta numerum tribuum Israël.

18 Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, & Levitas in vicibus suis, super opera Dei in Jerusalem, * sicut scriptum est in libro Moysi.

*Num. 3. a. 8. b. 9.

19 Fecerunt autem filii Israël transmigra-

tionis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20 Purificati enim fuerant Sacerdotes & Levitæ quasi unus: omnes mundi ad immolandum pascha universis filiis transmigrationis, & fratribus suis Sacerdotibus, & sibi.

21 Et comederunt filii Israël, qui reversi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separaverant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, ut quærerent Dominum D. um Israël.

22 Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Assur ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israël.

CAPUT VII.

Esdras scriba, assumptis comitibus, Jerusalem ascendit, cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

A 1 Post hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filii Azariæ, filii Helciæ,

2 Filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

3 Filii Amariæ, filii Azariæ, filii Maraioth.

4 Filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5 Filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio.

6 Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex, secundùm manum Domini Dei ejus super eum, omnem petitionem ejus.

7 Et ascenderunt de filiis Israël, & de filiis Sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis.

8 Et venerunt in Jerusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis.

9 Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Jerusalem, juxta manum Dei sui bonam super se,

10 Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & judicium.

B 11 Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini & ceremoniis ejus in Israël.

12 Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.

13 A me decretum est, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Israël, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis, ire in Jerusalem, tecum vadat.

14 A facie enim regis, & septem consiliatorum ejus missus es, ut visites Judæam & Jerusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua:

15 Et ut feras argentum & aurum, quod rex & consiliatores ejus sponte obtulerunt Deo Israël, cujus in Jerusalem tabernaculum est.

16 Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in universa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint domui Dei sui, quæ est in Jerusalem.

C 17 Liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & affer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Jerusalem.

18 Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento, & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei vestri facite.

19 Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Jerusalem.

20 Sed & cetera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis,

E 21 Et à me. Ego Artaxerxes rex statui atque decrevi omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, ut quodcumque petierit à vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei cæli, absque mora detis,

22 Usque ad argenti talenta centum, & usque ad frumenti coros centum, & usque ad vini batos centum, & usque ad batos olei centum, sal verò absque mensura.

23 Omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne fortè irascatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

D 24 Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos.

25 Tu autem Esdra secundùm sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices & præsides, ut judicent omni populo qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed & imperitos docete liberè,

26 Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiæ ejus, vel certè in carcerem,

27 Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Jerusalem.

28 Et in me inclinavit misericordiam suam coram rege & consiliatoribus ejus, & universis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Israël principes qui ascenderent mecum.

CAPUT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto jejunio pro directione itineris Deum precantes, prospere perveniunt in Jerusalem, ac vasa quæ secum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

A 1 Hi sunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui ascenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2 De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3 De filiis Secheniæ, filius Pharos, Zacharias: & cum eo numerati sunt viri centum quinquaginta.

4 De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5 De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6 De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7 De filiis Alam, Isaias filius Athaliæ, & cum eo septuaginta viri.

8 De filiis Saphatiæ Zebedia filius Michaël, & cum eo octoginta viri.

9 De filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10 De filiis Salomith, filius Josphiæ, & cum eo centum sexaginta viri.

11 De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo viginti octo viri.

12 De filiis Azgad, Johanan filius Eccetan, & cum eo centum & decem viri.

13 De filiis Adonicam, qui erant novissimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Jehiel, & Samaias, & cum eis sexaginta viri.

14 De filiis Begui, Uthai & Zachur, & cum eis septuaginta viri.

15 Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, & mansimus ibi tribus diebus: quæsivique in populo & in sacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

16 Itaque misi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam & Mosollam principes: & Joiarib, & Elnathan sapientes.

17 Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco, & posui in ore eorum verba quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos, in loco Chasphiæ, ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18 Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi, filii Israël, & Sarabiam & filios ejus & fratres ejus decem & octo.

19 Et Hasabiam, & cum eo Isaiam de filiis Merari, fratrésque ejus & filios ejus viginti:

20 Et de Nathinæis, quos dederat David & principes ad ministeria Levitarum, Nathinæos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur.

21 Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis nostris, universæque substantiæ nostræ.

22 Erubui enim petere à rege auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimicis in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium ejus & fortitudo ejus, & furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23 Jejunavimus autem, & rogavimus Deum nostrum per hoc: & evenit nobis prosperè.

24 Et separavi de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratribus eorum decem.

25 Appendique eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores ejus, & principes ejus, universúsque Israël eorum, qui inventi fuerant:

26 Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri centum talenta.

27 Et crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi duo pulchra, ut aurum.

28 Et dixi: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum,

29 Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Israël in Jerusalem, in thesaurum domus Domini.

30 Susceperunt autem Sacerdotes & Levitæ pondus argenti & auri, & vasorum, ut deferrent Jerusalem in domum Dei nostri.

31 Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die mensis primi ut pergeremus Jerusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberavit nos de manu inimici & insidiatoris in via.

32 Et venimus Jerusalem, & mansimus ibi tribus diebus.

33 Die autem quarta appensum est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Uriæ Sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cúmque eis Jozabed filius Josue, & Noadaia filius Bennoi Levitæ,

34 Juxta numerum & pondus omnium: descriptúmque est omne pondus in tempore illo.

35 Sed & qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israël, vitulos duodecim pro omni populo Israël, arietes nonagintasex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino.

36 Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Esdras Judæos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1 Postquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israël, Sacerdotes & Levitæ, à populis terrarum, & abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum:

2 Tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magistratuum fuit in transgressione hac prima.

3 Cúmque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & evelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens.

4 Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israël, pro transgressione eorum qui de captivitate venerant, & ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum:

5 Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6 Et dixi: Deus meus confundor & erubesco levare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creverunt usque ad cælum,

7 A diebus patrum nostrorum: sed & nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, & in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes nostri, in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.

8 Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dñm Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto ejus: & illuminaret oculos nostros Deus noster,

& daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9 Quia servi sumus, & in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & exstrueret solitudines ejus, & daret nobis sepem in Juda & Jerusalem.

10 Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11 Quæ præcepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est, juxta immunditiam populorum, ceterarúmque terrarum, abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua

* Deut. 7. a. 3.

12 Nunc ergo * filias vestras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis vestris, & non quæratis pacem eorum & prosperitatem eorum, usque in æternum: ut confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & heredes habeatis filios vestros usq; in sæculũ:

13 Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem sicut est hodie,

14 Ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum istarum. Nunquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15 Domine Deus Israël justus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce corã te sumus in delicto nostro, non enim stari potest coram te super hoc.

CAPUT X.

Esdras, convocatis universis filiis transmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas: quod cùm se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi præsint, & qui hujuscemodi matrimonia contraxerant.

1 Sic ergo orante Esdra, & implorante eo, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israël cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorũm, & flevit populus fletu multo.

2 Et respondit Sechenias filius Jehiel de filiis Ælam, & dixit Esdræ: Nos prævaricati sumus in Deum nostrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est pœnitentia in Israël super hoc,

3 Percutiamus, fœdus cum Domino Deo nostro, ut projiciamus universas uxores, & qui de his nati sunt, juxta voluntatem Domini & eorum qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundùm legem fiat.

4 Surge, tuum est decernere, nósque erimus tecum: confortare, & fac.

5 Surrexit ergo Esdras, & adjuravit principes Sacerdotum & Levitarum, & omnem Israël, ut facerent secundum verbum hoc, & juraverunt.

6 Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliasib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum qui venerant de captivitate.

7 Et missa est vox in Juda, & in Jerusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Jerusalem:

8 Et omnis qui non venerit in tribus diebus juxta cõsiliũ principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cœtu transmigrationis.

9 Convenerunt igitur omnes viri Juda & Benjamin in Jerusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, & pluviis.

10 Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis uxores alienigenas, ut adderetis super delictum Israel.

11 Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum ejus, & separamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Et respondit universa multitudo, dixítque voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13 Verumtamen quia populus multus est, & tẽpus pluviæ, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto.)

14 Constituantur principes in universa multitudine: & omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his seniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc.

15 Igitur Jonathan filius Azahel & Jaasia filius Thecue, steterunt super hoc, & Mosollam & Sebethai Levites adjuverunt eos:

16 Fecerúntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras Sacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi ut quærerent rem.

17 Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18 Et inventi sunt de filiis Sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Josue filii Josedec, & fratres ejus, Maasia, & Eliezer, & Jarib, & Godolia.

19 Et dederunt manus suas ut ejicerent uxores suas, & pro delicto suo arietem de ovibus offerrent.

20 Et de filiis Emmer: Hanani & Zebedia.

21 Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeia, & Jehiel, & Ozias.

22 Et de filiis Pheshur, Elioënai, Maasia, Ismaël, Nathanaël, Josabed, & Elasa.

23 Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaia, ipse est Calita, Phataia, Juda & Eliezer.

24 Et de cantoribus, Eliasib. Et de janitoribus, Sellum, & Telem, & Vri,

25 Et ex Israël, de filiis Pharos, Remeia, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea.

26 Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia.

27 Et de filiis Zethua, Elioënai, Eliasib, Mathania, & Jerimoth, & Zabad & Aziza.

28 Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai.

29 Et de filiis Bani, Mosollam & Melluch, & Adaia, Jasub, & Saal, & Ramoth.

30 Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Chalai, Banaias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse.

31 Et de filiis Herem, Eliezer, Josue, Melchias, Semeias, Simeon,

32 Benjamin, Maloch, Samarias.

33 Et de filiis Hasum, Mathanai, Mathatha

Zabad, Elipholet, Jermai, Manasse, Semei.

34 De filiis Bani: Maaddi, Amram, & Vel,

35 Baneas, & Badaias, Cheliau,

36 Vania, Marimuth, & Eliasib,

37 Mathanias, Mathanai, & Jasi,

38 Et Bani, & Bennui, Semei,

39 Et Salmias, & Nathan, & Adaias,

40 Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,

41 Ezrel, & Selmiau, & Semeria,

42 Sellum, Amaria, Joseph.

43 De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Jeddu, & Joël, & Banaia.

44 Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, QUI ET ESDRÆ SECUNDUS DICITUR.

CAPUT PRIMUM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum qui à captivitate residui erant, afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

A 1 VERBA Nehemiæ filii Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vigesimo, & ego eram in Susis castro.

2 Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse & viri ex Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui remanserant & supererant de captivitate, & Jerusalem.

3 Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio, & murus Jerusalem dissipatus est, & portæ ejus combustæ sunt igni.

B 4 Cùmque audissem verba hujuscemodi, sedi, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, & orabam ante faciem Dei cæli.

5 Et dixi: * Quæso Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua;

* Dan. 9. a. 4.

C 6 Fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationẽ servi tui, quam ego oro coram te hodie, nocte, & die, pro filiis Israël servis tuis, & confiteor pro peccatis filiorum Israël, quibus peccaverunt tibi, ego & domus patris mei peccavimus,

7 Vanitate seducti sumus, & non custodivimus mandatum tuum, & ceremonias, & judicia, quæ præcepisti Moysi famulo tuo.

8 Memento verbi, quod mandasti Moysi, servo tuo, dicens: Cùm transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos,

D 9 Et si revertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema cæli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi ut habitaret nomen meum ibi.

10 Et ipsi servi tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11 Obsecro, Domine, sit auris tua attendens ad orationem servi tui, & ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige servum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc, ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

Nehemias impetratis à rege litteris, venit Ierosolymam, & ad murorum instaurationem hortatur, & incumbit frustra frementibus hostibus.

A 1 FActum est autem in mense Nisan anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum, & levavi vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem ejus.

2 Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? non est hoc frustrà, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valdè, ac nimis.

3 Et dixi regi: Rex in æternum vive: quare non mœreat vultus meus quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ ejus combustæ sunt igni?

4 Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum cæli,

5 Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam, ad civitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam.

B 6 Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat juxta eum; Usque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & constitui ei tempus.

7 Et dixi regi: Si regi videtur bonum epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8 Et epistolam ad Asaph custodem saltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas turris domus, & muros civitatis, & domum, quam ingressus fuero: Et dedit mihi rex juxta manum Dei mei bonam mecum.

9 Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites.

10 Et audierunt, Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quòd venisset homo, qui quæreret prosperitatem filiorum Israël.

C 11 Et veni Jerusalem, & eram ibi tribus diebus.

12 Et surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in corde meo ut facerem in Jerusalem, & jumentum non erat mecum, nisi animal, cui sedebam.

13 Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris, & considerabam murum Jerusalem dissipatum, & portas ejus consumptas igni.

14 Et transivi ad portam fontis, & ad aquæ ductum regis, & non erat locus jumento, cui sedebam, ut transiret.

15 Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum & reversus veni ad portam vallis, & redii.

16 Magistratus autem nesciebant quò abiissem, aut quid ego facerem: sed & Judæis & Sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram,

D 17 Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Jerusalem deserta est, & portæ ejus consumptæ sunt igni, venite, & ædificemus muros Jerusalem, & non simus ultrà opprobrium.

18 Et indicavi eis manum Dei mei, quòd esset bona mecũ, & verba regis, quæ locutus esset mihi, & aio: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono

19 Audierunt autem, Sanaballat Horonites, & Tobias servus Ammanites, & Gosem Arabs: & subsannaverunt nos, & despexerunt, dixerúntque: Quæ est hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20 Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus cæli ipse nos juvat, & nos servi ejus sumus: surgamus & ædificemus: vobis autem non est pars, & justitia, & memoria in Jerusalem.

CAPUT III.

Jerusalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à variis qui hîc recensentur.

1 ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres ejus sacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam & statuerunt valvas ejus, & usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2 Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.

3 Portam autem piscium ædificaverunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.

4 Et juxta eum ædificavit Mosollam filius Barachiæ, filii Mesezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5 Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6 Et portam veterem ædificaverũt, Joïada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes:

7 Et juxta eos ædificaverunt, Meltias Gabaonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8 Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiserunt Jerusalem usque ad murum plateæ latioris.

9 Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Jerusalem.

10 Et juxta eum ædificavit Jodaia filius Haromath contra domum suam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Haseboniæ.

11 Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Herem, & Hasub filius Phahath Moab, & turrim furnorum.

12 Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jerusalem, ipse & filiæ ejus.

13 Et portam vallis ædificavit Hanum, & habitatores Zanoë: ipsi ædificaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras, & vectes, & mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinii.

14 Et portam sterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse ædificavit eam, & statuit valvas ejus, & seras, & vectes.

15 Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse ædificavit eam, & texit, & statuit valvas ejus, & seras, & vectes, & muros piscinæ Siloë in hortum regis, & usque ad gradus qui descendunt de Civitate David.

16 Post eum ædificavit Nehemias filius Azboc, princeps dimidiæ partis vici Bethsur, usque contra sepulchrum David, & usque ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & usque ad domum fortium.

17 Post eum ædificaverunt Levitæ, Rehum filius Benni: post eum ædificavit Hasebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico suo.

18 Post eum ædificaverunt fratres eorum, Bavai filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.

19 Et ædificavit juxta eum Azer filius Josue, princeps Maspha, mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli.

20 Post eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.

21 Post eum ædificavit Marimuth filius Uriæ filii Accus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.

22 Et post eum ædificaverunt sacerdotes, viri de campestribus Jordanis.

23 Post eum ædificavit Benjamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificavit Azarias filius Maasiæ filii Ananiæ contra domum suam.

24 Post eum ædificavit Bennui filius Henadab mensuram secundam, à domo Azariæ usque ad flexuram, & usque ad angulum.

25 Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim, quæ eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos.

26 Nathinæi autem habitabant in Ophel usque contra portam aquarum ad Orientem & turrim, quæ prominebat.

27 Post eum ædificaverunt Thecueni mensuram secundam è regione, à turre magna & eminente usque ad murum templi,

28 Sursum autem à porta equorum ædificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.

29 Post eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum ædificavit Semaia filius Secheniæ, custos portæ Orientalis.

30 Post eum ædificavit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum ædificavit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophylacium suum. Post eum ædificavit Melchias filius aurificis usque ad domum Nathinæorum, & scruta vendentium contra portam judicialem, & usque ad cœnaculum anguli.

31 Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt aurifices & negotiatores.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum subsannationes & insidias Deum orante opus perficitur.

1 FActum est autem, cùm audisset Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus est valdè: & motus nimis subsannavit Judæos.

2 Et dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?

3 Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4 Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra captivitatis.

5 Ne operias iniquitatem eorum,& peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt ædificantes.

6 Itaque ædificavimus murum,& conjunximus totum usque ad partem dimidiam: & provocatum est cor populi ad operandum.

7 Factum est autem, cum audisset Sanaballat,& Tobias,& Arabes,& Ammanitæ,& Azotii,quòd obducta esset cicatrix muri Jerusalem, & quòd cœpissent interrupta concludi, irati sunt nimis.

8 Et congregati sunt omnes pariter,ut venirent,& pugnarent contra Jerusalem,& molirentur insidias.

9 Et oravimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murũ die ac nocte contra eos.

10 Dixit autem Judas: Debilitata est fortitudo portantis, & humus nimia est, & nos non poterimus ædificare murum.

11 Et dixerunt hostes nostri:Nesciant,& ignorent,donec veniamus in medium eorum,& interficiamus eos,& cessare faciamus opus.

12 Factum est autem, venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13 Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis, & arcubus.

14 Et perspexi atque surrexi:& aio ad optimates & magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere a facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, & filiabus vestris,& uxoribus vestris,& domibus vestris.

15 Factum est autem,cùm audissent inimici nostri nunciatum esse nobis,dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.

16 Et factum est à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus,& media parata erat ad bellum,& lanceæ,& scuta, & arcus, & loricæ,& principes post eos in omni domo Juda.

17 Ædificantium in muro, & portantium onera,& imponentium: una manu sua faciebat opus, altera tenebat gladium?

18 Ædificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19 Et dixi ad optimates, & ad magistratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum,& nos separati sumus in muro, procul alter ab altero:

20 In loco quocumque audieritis clangorem tubæ,illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.

21 Et nos ipsi faciamus opus:& media pars nostrum teneat lanceas, ab ascensu auroræ donec egrediantur astra.

22 In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Jerusalem,& sint nobis vices per noctem, & diem, ad operandum.

23 Ego autem & fratres mei,& pueri mei,& custodes,qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantùm nudabatur ad Baptismum.

CAPUT V.

In magna fame Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, sua indigentibus sponte elargiens: itaque hanc operis remoram submovet.

1 ET factus est clamor populi & uxorum ejus magnus adversus fratres suos Judæos.

2 Et erant qui dicerent:Filii nostri,& filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3 Et erant qui dicerent: Agros nostros, & vineas,& domos nostras opponamus,& accipiamus frumentum in fame.

4 Et alii dicebant: Mutuò sumamus pecunias in tributa regis,demusque agros nostros & vineas:

5 Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri. Ecce nos subjugamus filios nostros & filias nostras in servitutem,& de filiabus nostris sunt famulæ,nec habemus unde possint redimi: & agros nostros, & vineas nostras alii possident.

6 Et iratus sum nimis cùm audissem clamorem eorum secundùm verba hæc:

7 Cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magistratus,& dixi eis: Usuráme singuli à fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversùm eos concionem magnam,

8 Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Judæos, qui venditi fuerant gentibus,secundùm possibilitatem nostram:& vos igitur vendetis fratres vestros,& redimemus eos?Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.

9 Dixique ad eos: Non est bona res quam facitis:quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis nostris?

10 Et ego,& fratres mei,& pueri mei,commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune istud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11 Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas,& oliveta sua,& domos suas,quin potius & centesimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.

12 Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi Sacerdotes,& adjuravi eos,ut facerent juxta quod dixeram.

13 Insuper excussi sinum meum,& dixi: Sic excutiat Deus omnẽ virum, qui non compleverit verbum istud,de domo sua,& de laboribus suis:sic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.

14 A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut essem dux in terra Juda,ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15 Duces autem primi, qui fuerant ante me,gravaverunt populum, & acceperunt ab eis,in pane & vino,& pecunia,quotidie siclos quadraginta: sed & ministri eorum depresserunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:

16 Quin potiùs in opere muri ædificavi & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17 Judæi quoque & magistratus, centum quinquaginta

quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

18 Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diversa, & alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsivi: valdè enim attenuatus erat populus,

19 Memento mei Deus meus in bonum, secundùm omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum sociis Iudæis Nehemiam ad fœdus insidiosis litteris invitans, minatur accusationem de affectato regno, ac sic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiæ: completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

A 1 FActum est autem, cum audisset Sanaballat, & Tobias & Gossem Arabs, & ceteri inimici nostri, quod ædificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio [usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis.]

2 Miserunt Sanaballat & Gossem ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum.

3 Misi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere: ne fortè negligatur, cùm venero & descendero ad vos.

4 Miserunt autem ad me secundùm verbum hoc per quatuor vices: & respondi eis juxta sermonem priorem,

B 5 Et misit ad me Sanaballat juxta verbum prius quinta vice puerum suum, & epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6 IN GENTIBUS auditum est, & Gossem dixit, quòd tu & Judæi cogitetis rebellare, & proptereà ædifices murum, & levare te velis super eos regem: propter quam causam

7 Et prophetas posueris, qui prædicent de te in Jerusalem, dicentes: Rex in Judæa est. Auditurus est rex verba hæc: idcircò nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8 Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundùm verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo componis hæc.

9 Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd cessarent manus nostræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

C 10 Et ingressus sum domum Semeiæ filii Dalaiæ filii Metabeel secretò. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi sunt ut interficiant te, & nocte venturi sunt ad occidendum te.

11 Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12 Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxissent eum.

13 Acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14 Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.

D 15 Completus est autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16 Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universæ gentes, quæ erant in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quod à Deo factum esset opus hoc.

17 Sed & in diebus illis, multæ optimatum Judæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18 Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Mosollam filii Barachiæ:

19 Sed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

CAPUT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Jerusalem: deinde convocato populo recensentur hi qui primum ascenderant Jerusalem; una cum jumentis ipsorum; danturque munera ad opus ædificationis.

A 1 POstquam autem ædificatus est murus, & posui valvas, & recensui janitores, & cantores, & Levitas: Eccl. 49. d. 15.

2 Præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jerusalem [ipse enim quasi vir verax & timens Deum plus ceteris videbatur.]

3 Et dixi eis: Non aperiantur portæ Jerusalem usque ad calorem solis. Cùmque adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ: & posui custodes de habitatoribus Jerusalem, singulos per vices suas, & unumquemque contra domum suam.

4 Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ.

B 5 Deus autem dedit in corde meo, & congregavi optimates, & magistratus, & vulgus, ut recenserem eos: & inveni librum census eorum, qui ascenderant primùm, & inventum est scriptum in eo.

6 * Isti filii provinciæ, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, & reversi sunt in Jerusalem, & in Judæam unusquisque in civitatem suam. *1. Esd. 2. a. 1.

7 Qui venerunt cum Zorobabel, Josue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belsam, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israël:

8 Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo:

9 Filii Saphatia, trecenti septuaginta duo:

10 Filii Area, sexcenti quinquaginta duo:

11 Filii Phahathmoab filiorum Josue & Joab, duo millia octingenti decem & octo:

12 Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor:

13 Filii Zethua, octingenti quadraginta quinque:

14 Filii Zachi, septingenti sexaginta:

C 15 Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo:

16 Filii Bebai, sexcenti viginti octo.

17 Filii Azgad, duo millia, trecenti viginti duo:

18 Filii Adonicam, sexcenti sexaginta septem:

19 Filii Beguai, duo millia sexaginta septem.

20 Filii Adin, sexcenti quinquaginta quinque:

21 Filii Ater, filii Hezeciæ, nonaginta octo:

22 Filii Hasem, trecenti viginti octo:

23 Filii Besai, trecenti vigintiquatuor.
24 Filii Hareph, centum duodecim.
25 Filii Gabaon, nonagintaquinque.
26 Filii Bethlehem & Netupha, centum octogintaocto.
27 Viri Anathoth, centum vigintiocto.
28 Viri Bethazmoth, quadragintaduo.
29 Viri Cariathiarim;Cephira, & Beroth septingenti quadragintatres.
30 Viri Rama & Geba, sexcenti viginti unus.
31 Viri Machmas, centum vigintiduo.
32 Viri Bethel & Hai, centum vigintitres.
33 Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.
34 Viri Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor,
35 Filii Harem, trecenti viginti.
36 Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.
37 Filii Lod, Hadid & Ono, septingenti vigintiunus.
38 Filii Senaa, tria millia nongenti triginta.
39 Sacerdotes: Filii Idaia in domo Josue, nongenti septuagintatres.
40 Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
41 Filii Phashur, mille ducenti quadragintaseptem.
42 Filii Arem, mille decem & septem Levitæ:
43 Filii Josue, & Cedmihel filiorum.
44 Oduiæ, septuagintaquatuor Cantores:
45 Filii Asaph, centum quadragintaocto.
46 Janitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: centum trigintaocto.
47 Nathinæi: Filii Soha, filii Hasupha, filii Tebbaoth,
48 Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,
49 Filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,
50 Filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda,
51 Filii Gezem, filii aza, filii Phasea,
52 Filii Besai, filii Munim, filii Nephussim,
53 Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur.
54 Filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa,
55 Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
56 Filii Nasia, filii Hatipha,
57 Filii servorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida.
58 Filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,
59 Filii Sapheia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon.
60 Omnes Nathinæi, & filii servorum Salomonis, trecenti nonaginta duo.
61 Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Abdon, & Emmer, & non potuerunt indicare domum patrum suorum, & semen suum, utrum ex Israël essent.
62 Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadraginta duo.
63 Et de Sacerdotibus, filiis Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus est nomine eorum.
64 Hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non invenerunt: & ejecti sunt de sacerdotio.
65 Dixitque Athersatha eis, ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret Sacerdos doctus & eruditus.
66 Omnis multitudo quasi vir unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta,
67 Absque servis & ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti triginta septem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:
69 Cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini, sex millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

70 Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.
71 Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.
72 Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas sacerdotales sexaginta septem.
73 Habitaverunt autem Sacerdotes, & Levitæ, & janitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israël: in civitatibus suis.

CAPUT VIII.

Esdras distinctè populo verba Legis recitat, explicatque, facto per Levitas silentio, & contristatum populum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro legis.

1 ET venerat mensis septimus: filii autem Israël erant in civitatibus suis. Congregatúsque est omnis populus quasi vir unus, ad plateam quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ ut afferret librum legis Moysis quam præceperat Dominus Israëli.
2 Attulit ergo Esdras Sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctísque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.
3 Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè usque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad Librum,
4 Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt juxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maasia, ad dexteram ejus: & ad sinistram, Phadaia, Misaël, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam.
5 Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super universum quippe populum eminebat: & cum aperuisset eum, stetit omnis populus.
6 Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus suas, & incurvati sunt, & adoraverunt Deum proni in terram.
7 Porrò Josue, & Bani, & Serebia, Jamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celitha, Azarias, Jozabed, Hanan, Phalaia, Levitæ, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.
8 Et legerunt in Libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cùm legeretur.
9 Dixit autem Nehemias (ipse est Athec-

fatha) & Esdras sacerdos & scriba. & Levitæ interpretantes universo populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cùm audiret verba legis.

10 Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparaverunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

11 Levitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere,

12 Abiit itaque omnis populus, ut comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13 Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi populi, Sacerdotes & Levitæ, ad Esdram scribam, ut interpretaretur eis verba Legis.

14 Et invenerunt scriptum in lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, ut habitent Filii Israël in tabernaculis, in die solemni, mense septimo:

D 15 Et ut prædicent, & divulgent vocem in universis urbibus suis, & in Jerusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, ut fiant tabernacula, sicut scriptum est.

16 Et egressus est populus, & attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17 Fecit ergo universa Ecclesia eorum qui redierant de captivitate, tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Josue filii Nun taliter filii Israel usque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis.

18 Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, à die primo usque ad diem novissimum & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in jejunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Levitæ confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

A 1 IN die autem vigesimoquarto mensis hujus, convenerunt filii Israël in jejunio & in saccis, & humus super eos.

2 Et separatum est semen filiorum Israël ab omni filio alienigena: & steterunt & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum.

3 Et consurrexerunt ad standum, & legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum suum.

4 Surrexerunt autem super gradum Levitarum, Josue & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.

5 Et dixerunt Levitæ, Josue, & Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione & laude.

B 6 Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cælum & cælum cælorum, & omnem exercitum eorum; terram, & universa quæ in ea sunt: maria, & omnia quæ in eis sunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cæli te adorat.

7 Tu ipse, Domine Deus, qui elegisti Abram, & * eduxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti nomen ejus Abraham.

* Gen. 11.d.31

8 Et invenisti cor ejus fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, ut dares ei Terram Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi & Pherezæi, & Jebusæi, & Gergesæi, ut dares semini ejus: & implesti verba tua, quoniam justus es.

9 Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

10 Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in universis servis ejus, & in omni populo terræ illius: cognovisti enim quia superbè egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die.

11 Et mare divisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum projecisti in profundum quasi lapidem in aquas validas.

C 12 Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem & in columna ignis per noctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebatur.

13 Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cœlo, dedisti eis judicia recta, & legem veritatis ceremonias, & præcepta bona:

14 Et sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem præcepisti eis, in manu Moysi servi tui.

15 Panem quoque de cælo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent terram, super quam levasti manum tuam, ut traderes eis.

16 Ipsi verò & patres nostri superbè egerunt, & induraverunt cervices suas, & non audierunt mandata tua.

D 17 Et noluerunt audire, & non sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et induraverunt cervices suas, & dederunt caput ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens & misericors, longanimis & multæ miserationis, non dereliquisti eos,

18 Et quidem cùm fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas.

19 Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columnam ignis per noctem, ut ostenderet eis iter quod ingrederentur.

20 Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti.

21 Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non sunt attriti.

22 Et dedisti eis regna, & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Sehon, & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan.

23 Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & possiderent.

24 Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti coram eis habitatores ter-

ræ Chananæos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum & populos terræ, ut facerent eis sicut placebat illis.

25 Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26 Provocaverunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & projecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt: qui contestabantur eos, ut reverterentur ad te: feceru itque blasphemias grandes.

27 Et dedisti eos in manu hostium suorum, & affixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamaverunt ad te, & tu de cælo audisti, & secundùm miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

28 Cùmque requievissent, reversi sunt ut facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conversíque sunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cælo exaudisti & liberasti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

F

29 Et contestatus es eos ut reverterentur ad Legem tuam. Ipsi verò superbè egerunt, & non audierunt mádata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30 Et protraxisti super eos annos multos, & contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt & tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31 In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, & clemens es tu.

32 Nunc itaque Deus noster magne, fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur usque in diem hanc.

G

33 Et ut justus es in omnibus, quæ venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.

34 Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri, non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis.

35 Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederat eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt à studiis suis pessimis.

36 Ecce nosipsi hodie servi sumus: & terra, quam dedisti patribus nostris ut comederent panem ejus, & quæ bona sunt ejus, & nos ipsi servi sumus in ea.

37 Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur, & jumentis nostris secundum voluntatem suã, & in tribulatione magna sumus.

38 Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signát principes nostri, Levitæ nostri, & Sacerdotes nostri.

CAPUT X.

Designantur qui fœdus initum signarunt, quo pollicentur se servaturos universa Dei præcepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de servandis sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis, ac decimis.

A

1 Signatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, & Sedecias
2 Saraias, Azarias, Jeremias,
3 Pheshur, Amarias, Melchias,
4 Hattus, Sebenia, Melluch,
5 Harem, Merimuth, Obdias,
6 Daniel, Genthon, Baruch,
7 Mosollam, Abia, Miamin,
8 Maazia, Belgai, Semeia: hi Sacerdotes.
9 Porrò Levitæ. Josue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,
10 Et fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
11 Micha, Rohob, Hasebia,
12 Zachur, Serebia, Sabania,
13 Odaia, Bani, Banninu,
14 Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Ælam, Zethu, Bani,
15 Bonni, Azgad, Bebai,
16 Adonia, Begoai, Adin,
17 Ater, Hezecia, Azur,
18 Odaia, Hasum, Besai,
19 Hareph, Anathoth, Nebai,
20 Megphias, Mosollam, Hazir,
21 Mesizabel, Sadoc, Jeddua,
22 Pheltia, Hanan, Anaia,
23 Osee, Hanania, Hasub,
24 Alohes, Phalea, Sobec,
25 Rehum, Hasebna, Maasia,
26 Echaia, Hanan, Anan,
27 Melluch, Haram, Baana:
28 Et reliqui de populo, Sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæi, omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum.

B

29 Omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederant in manu Moysi servi Dei, ut facerent & custodirent universa mandata Domini Dei nostri, & judicia ejus & ceremonias ejus.

30 Et ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris

31 Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad usum, per diem sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, & exactionem universæ manus.

32 Et statuemus super nos præcepta, ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,

33 Ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato ut exoretur pro Israël, & in omnem usum domus Dei nostri.

34 Sortes ergo misimus super oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Levitas & populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:

35 Et ut afferremus primogenita terræ no-

stræ, & primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

D 36 Primitiva filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiva boum nostrorum, & ovium nostrarum, ut offerrentur in domo Dei nostri Sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri ?

37 Et primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei, offeremus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Levitis. Ipsi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum.

38 Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum & Levitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri.

39 Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israël, & filii Levi, primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata & Sacerdotes, & cantores, & janitores & ministri, & non dimittemus domum Dei nostri.

CAPUT XI

Recensentur incolæ Ierusalem & civitatum Iuda post instaurationem.

A 1 HAbitaverunt autem principes populi in Jerusalem: reliqua verò plebs misit sortem ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi essent in Jerusalem civitate sancta, novem verò partes in civitatibus.

2 Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant ut habitarent in Jerusalem.

3 Hi sunt itaque principes provinciæ, qui habitaverunt in Jerusalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israël, Sacerdotes, Levitæ, Nathinæi, & filii servorum Salomonis.

4 Et in Jerusalem habitaverunt de filiis Juda & de filiis Bejamin: de filiis Juda, Athaias filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malaleel: de filiis Phares.

5 Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Joiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis:

6 Omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jerusalem, quadringenti sexagintaocto viri fortes.

B 7 Hi sunt autem filii Benjamin: Sellum filius Mosollam, filius Joed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Ethecl, filius Isaia,

8 Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto.

9 Et Joël filius Zechri præpositus eorum, & Judas filius Senua super civitatem secundus.

10 Et de Sacerdotibus, Idaia filius Joarib, Joachin.

11 Saraia filius Helciæ, filius Mosollam filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei,

12 Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaia filius Jeroboam, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariæ, filius Phelsur, filius Melchiæ,

13 Et fratres ejus, principes patrum: ducenti quadraginta duo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14 Et fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, & præpositus eorum Zabdiel filius potentium.

15 Et de Levitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni,

16 Et Sabathai & Jozabed, super omnia opera, quæ erant forinsecus in domo Dei, C à principibus Levitarum.

17 Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph, princeps ad laudandum & ad confitendum in oratione, & Becbecia secundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithun:

18 Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.

19 Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui custodiebant ostia, centum septuaginta duo.

20 Et reliqui ex Israël Sacerdotes & Levitæ in universis civitatibus Juda; unusquisque in possessione sua.

21 Et Nathinæi, qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis.

22 Et Episcopus Levitarum in Jerusalem, Azzi filius Bani, filius Hasebiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23 Præceptum quippe regis super eos erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,

24 Et Phathathia filius Mesezebel, de filiis Zara, filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi,

25 Et in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe & in filiabus ejus, & in Dibon, & D in filiabus ejus, & in Cabseel, & in viculis ejus,

26 Et in Jesue, & in Molada, & in Bethphaleth,

27 Et in Hasersual, & in Bersabee, & in filiabus ejus,

28 Et in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus,

29 Et in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth.

30 Zanoa, Odollam, & in villis earum Lachis & regionibus ejus, & Azeca, & filiabus ejus. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom,

31 Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32 Anathoth, Nob, Anania,

33 Azor, Rama, Gethaim,

34 Hadid, Seboim, & Neballat, Lod,

35 Et Ono valle artificum.

36 Et de Levitis portiones Judæ & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Levitarum qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, & custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis celebrant dedicationem muri Ierusalem.

1 HI sunt autem Sacerdotes & Levitæ, qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Josue: Saraia, Jeremias, Esdras, A

2 Amaria, Melluch, Hattus,

3 Sebenias, Rheum, Merimuth,

4 Addo, Genthon, Abia,

5 Miamin, Madia, Belga,

6 Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7 Idaia. Isti principes Sacerdotum, & fratres eorum: in diebus Josue.

8 Porrò Levitæ, Jesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Juda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres eorum:

9 Et Becbecia atque Hanni, & fratres eorum, unusquisque in officio suo.

10 Josue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Joiada.

11 Et Joiada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa.

12 In diebus autem Joacim erant Sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Jeremiæ, Hanania:

13 Esdræ, Mosollam: Amariæ, Joanan:

14 Melicho, Jonathan: Sebeniæ, Joseph:

15 Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16 Adaiæ, Zacharia: Genthon, Mosollam:

17 Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:

18 Belgæ, Samua: Semaiæ, Jonathan:

19 Joiarib, Mathanai: Jodaiæ, Azzi:

20 Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21 Helciæ, Hasebia: Idaiæ, Nathanaël.

22 Levitæ in diebus Eliasib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, scripti principes familiarum, & Sacerdotes in regno Darii Persæ.

23 Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, & usque ad dies Jonathan, filii Eliasib.

24 Et principes Levitarum, Hasebia, Serebia, & Josue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices suas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & observarent æquè per ordinem.

25 Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam, Thelmon, Accub, custodes portarum & vestibulorum ante portas.

26 Hi in diebus Joacim filii Josue, filii Josedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis scribæque.

27 In dedicatione autem muri Jerusalem, requisierunt Levitas de omnibus locis suis, ut adducerent eos in Jerusalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.

28 Congregati sunt autem filii cantorum de campestribus circa Jerusalem, & de villis Nethuphati,

29 Et de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt sibi cantores in circuitu Jerusalem.

30 Et mundati sunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.

31 Ascendere autem feci principes Juda super murum, & statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii.

32 Et ivit post eos Osaias, & media pars principum Juda.

33 Et Azarias, Esdras, & Mosollam, Judas, & Benjamin, & Semeia, & Jeremias.

34 Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Asaph,

35 Et fratres ejus, Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanaël, & Judas, & Hanani, in vasis cantici David viri Dei: & Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36 Et contra eos ascenderunt in gradibus Civitatis David, in ascensu muri super domum David, & usque ad portam Aquarum ad Orientem,

37 Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, & ego post eum, & media pars populi super murum, & super turrim furnorum, & usque ad murum latissimum,

38 Et super portam Ephraim, & super portam antiquam, & super portam piscium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & usque ad portam gregis: & steterunt in porta custodiæ,

39 Steterúntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magistratuum mecum.

40 Et Sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioënai, Zacharia, Hanania in tubis,

41 Et Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Ælam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jezraia præpositus:

42 Et immolaverunt in die illa victimas magnas, & læti sunt: Deus enim lætificaverat eos lætitia magna: sed & uxores eorum & liberi gavisi sunt, & audita est lætitia Jerusalem procul.

43 Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes & Levitas: quia lætificatus est Juda in Sacerdotibus & Levitis astantibus.

44 Et custodierunt observationem Dei sui, & observationem expiationis, & cantores, & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45 Quia in diebus David & Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum, in carmine laudantium & confitentium Deo.

46 Et omnis Israël, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ, dabant partes cantoribus & janitoribus per dies singulos, & sanctificabant Levitas, & Levitæ sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio ejiciuntur alienigenæ, partes Levitis assignantur; e quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiæ projiciuntur, & sabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos qui uxores duxerant alienigenas.

1 In die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: & inventum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiam Dei usque in æternum:

Deut. 23. a. 3.

2 Eò quòd non occurrerint filiis Israël cum pane & aqua: & conduxerint adversùm eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3 Factum est autem, cùm audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israël.

4 Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.

5 Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias sacerdotales.

6 In omnibus autem his non fui in Jerusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum rogavi regem.

7 Et veni in Jerusalem, & intellexi ma-

lum, quod fecerat Eliasib Tobiæ, ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

B 8 Et malum mihi visum est valdè Et projeci vasa domus Tobiæ foras de gazophylacio.

9 Præcepique, & emundaverunt gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium & thus.

10 Et cognovi quòd partes Levitarum non fuissent datæ: & fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, & cantoribus, & de his qui ministrabant:

11 Et egi causam adversùs magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domū Dei? & congregavi eos, & feci stare in stationibus suis.

12 Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei, in horrea.

13 Et constituimus super horrea Selemiam Sacerdotem & Sadoc scribam, & Phadaiā de Levitis, & juxta eos Hanan filiū Zachur filiū Mathaniæ: quoniam fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum.

14 Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in ceremoniis ejus,

15 In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, & onerantes super asinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jerusalem die sabbati. Et contestatus sum, ut in die qua vendere liceret, venderent.

C 16 Et Tyrii habitaverunt in ea, inferentes pisces, & omnia venalia: & vendebant in sabbatis filiis Juda in Jerusalem:

17 Et objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ est hæc res mala quam vos facitis, & profanatis diem sabbati?

18 Nunquid non hæc fecerunt patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malū hoc, & super civitatem hanc: Et vos additis iracundiam super Israël violando Sabbatum.

19 Factum est autem, cùm quievissent portæ Jerusalem in die Sabbati, dixi: & clauserunt januas, & præcepi ut non aperirent eas usque post Sabbatum: & de pueris meis constitui super portas ut nullus inferret onus in die Sabbati.

20 Et manserunt negotiatores & vendentes universa venalia, foris Jerusalē semel & bis.

21 Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundò hoc feceritis manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

D 22 Dixi quoque Levitis ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandum diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundùm multitudinem miserationum tuarum.

23 Sed in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24 Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Judaicè, & loquebantur juxta linguā populi & populi.

25 Et objurgavi eos, & maledixi, Et cecidi ex eis viros, & decalcavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens:

26 * Numquid non in hujuscemodi re peccavit Salomon rex Israël? & certè in gentibus multis non erat rex similis eis, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deum regem super omnem Israël, * & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

*3. Reg. 3. a. 1. 11. a. 1. *3. Reg. 11. a. 4.

27 Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas

28 De filiis autem Joiada filii Eliasib Sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi à me.

29 Recordare Domine Deus meus, adversùm eos qui polluunt sacerdotium, jusque Sacerdotale & Leviticum.

30 Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines Sacerdotum & Levitarum, unumquemque in ministerio suo

31 Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitivis: memento mei Deus in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Tobias in captivitate constitutus, a lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna uxore susceptum Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult: confratres captivos consolatur, & juvat eleemosyna. Gabelo mutuas decem argenti talenta: Sennacherib, quod mortuos sepeliret, eum persequitur.

A 1 TOBIAS ex tribu & civitate Nephthali (quæ est in superioribus Galilææ supra Naason, post viam quæ ducit ad Occidentem in sinistro habens civitatem Sephet.)

2 * Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus viam veritatis non deseruit.

*4. Reg. 17. a. 5. 18. b. 9.

3 Ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex ejus genere impertiret.

4 Cùmque esset junior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamē puerile gessit in opere.

5 Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, * quos Jeroboam fecerat rex Israël, hic solus fugiebat consortia omnium,

*3. Reg. 12. g. 28.

B 6 Sed pergebat in Jerusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israël, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerens,

7 Ita ut in tertio anno proselytis & advenis ministraret omnem decimationem.

8 Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

9 Cùm verò factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei,

10 Quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

11 Igitur, cùm per captivitatem devenisset cum uxore sua & filio in civitatem Niniven cum omni tribu sua,

12 (Cùm omnes ederent ex cibis Gentilium) iste custodivit animam suam, & nunquam contaminatus est in escis eorum.

C 13 Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,

14 Et dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluisset.

15 Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitate, & monita salutis dabat eis.

16 Cùm autem venisset in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuisset decem talenta argenti:

17 Et cùm in multa turba generis sui Ca-

bulum agentem videret, qui erat ex tribu ejus, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.

18 Post multum verò temporis, mortuo Salmanasar rege, cùm regnaret Sennacherib filius ejus pro eo, & filios Israel exosos haberet in conspectu suo:

19 Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, dividebátque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:

20 Esurientes alebat, nudísque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

D 21 * Denique cùm reversus esset rex Sennacherib, fugiens a Judæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Israël, Tobias sepeliebat corpora eorum.

*4. Reg. 19. & 35. Eccli. 48. d. 24. 1. Mac. 8. e. 19.

22 At ubi nuntiatum est regi, jussit eum occidi, & tulit omnem substantiam ejus.

23 Tobias verò cum filio suo & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

24 * Post dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius,

*4. Reg. 19. g. 37. 2. Par. 32. e. 21 Isai. 37. 38.

25 Et reversus est Tobias in domum suam, omnísque facultas ejus restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias ex mortuorum defatigatus sepultura hirundinis stercore in patientia probationem excæcatur, & ab uxore ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobrio, patientissime tolerat instar Iobi.

A 1 Post hæc verò, cùm esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobiæ,

2 Dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3 Cúmque abiisset, reversus nuntiavit ei, unum ex filiis Israël jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus:

4 Tolléns que illud portavit ad domum suam occultè, ut dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum.

5 Cúmque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,

B 6 Memorans illum sermonem, quem dixit Dominus * per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem & luctum.

*Amos. 8. c. 10. 1. Mac. 1. e. 41.

7 Cùm verò sol occubuisset, abiit, & sepelivit eum.

8 Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei causa interfici jussus es, & vix effugisti mortis imperium, & iterum sepelis mortuos?

9 * Sed Tobias plus timens Deum, quàm regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & mediis noctibus sepeliebat ea.

*Sup. 1. d. 21. 23.

10 Contigit autem ut quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset,

11 Et ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos ejus, fieretque cæcus.

12 Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job.

C 13 Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata ejus custodierit, non est contristatus contra Deum, quod plaga cæcitatis evenerit ei.

14 Sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.

15 Nam sicut beato Job insultabant reges, ita isti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:

16 Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas & sepulturas faciebas?

17 Tobias increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18 Quoniam filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.

D 19 Anna verò uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat.

20 Unde factum est, ut hœdum caprarum accipiens detulisset domi:

21 Cujus cum vocem balantis vir ejus audisset, dixit: * Videte, ne fortè furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

*Deut. 22. a. 1.

22 * Ad hæc uxor ejus irata respondit, Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò apparuerunt.

*Iob. 2. c. 9.

23 Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiæ ob uxoris convitium mori petentis ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis oratio cum triduano jejunio, ob ancillæ improperium de septem ipsius maritis a dæmonio interemptis: utriusque autem preces exaudiuntur, angelo Raphaele ad eos curandos misso.

A 1 Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis,

2 Dicens: Justus es Domine, & omnia judicia tua justa sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & judicium.

3 Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.

4 * Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideò traditi sumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos.

*Deut. 28. e. 15.

5 Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te

B 6 Et nunc Domine secundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quàm vivere.

7 Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages civitate Medorum, & ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui,

8 Quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

9 Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Ampliùs ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.

10 Numquid & occidere me vis, sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11 Sed in oratione persistens, cum lacry-

mis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.

12 Factum est autem die tertia, dum compleret orationem benedicens Dominum.

13 Dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

14 Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15 Peto, Domine, ut de vinculo improperii hujus absolvas me, aut certè de super terram eripias me.

16 Tu scis, Domine, quia numquam concupivi virum, & mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17 Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui,

18 Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

19 Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20 Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

D 21 Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22 Non enim delectaris in perditionibus nostris quia post tempestatem, tranquillum facis: & post lachrimationem & fletum exultationem infundis.

23 Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in sæcula.

24 In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei:

25 Et missus est Angelus Domini sanctus Raphaël ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPUT IV.

Tobias cùm se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

A 1 IGitur cùm Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

2 Dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe.

3 Cùm acceperit Deus animam meam: corpus meum sepeli: * & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus:

* Exod. 20. c. 12 Eccli. 7. c. 29.

4 Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

5 Cùm autem & ipsa compleverit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me.

B 6 Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

7 * Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini.

* Prov. 3. b. 9. Eccli. 4. a. 1. 14. b. 11. Luc. 14. b. 13.

8 * Quo modo potueris, ita esto misericors.

9 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

* Eccl. 35. a. 4. b. 12.

10 Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

11 * Quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

* Eccli. 29. c. 15

C 12 Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

13 * Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire.

* 1. Thes. 4. a. 3.

14 Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: * in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.

* Gen. 3. a. 5.

15 * Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarii tui apud te omninò non remaneat.

* Lev. 19. c. 13 Deut. 24. c. 14

16 * Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

* Matt. 7. b. 10. Luc. 6. d. 31.

17 * Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege.

* Luc. 14. c. 13

18 Panem tuum & vinum tuum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.

D 19 Consilium semper à sapiente perquire:

20 Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.

21 Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo:

22 Et ideo perquire quomodo ad eum pervenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chirographum suum.

23 Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed * multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

* Rom. 8. d. 17.

CAPUT V.

Tobiæ socium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectis mater filii deflet absentiam.

A 1 TUnc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi, faciam pater.

2 Quo modo autem pecuniam hanc requiram ignoro. Ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi:

3 Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostéderis, statim restituet.

4 Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua, ut dum adhuc vivo, recipias eam.

5 Tunc egressus Tobias, invenit juvenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.

B 6 Et ignorans quòd Angelus Dei esset, salutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis?

7 At ille respondit: Ex filiis Israël. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8 Cui respondit: Novi: & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ posita est in monte Echatanis.

9 Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hæc ipsa nuntiem patri meo.

10 Tunc ingressus Tobias, indicavit universa hæc patri suo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11 Ingressus itaque salutavit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper.

12 Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?

13 Cui ait juvenis: Forti animo esto, in proximo est ut à Deo curêris.

14 Dixit itaque illi Tobias: Nunquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cùm redieris, restituam tibi mercedem tuam.

15 Et dixit ei Angelus: Ego ducam & reducam eum ad te.

16 Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17 Cui Raphael Angelus dixit: genus quæris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18 Sed ne forte sollicitum te reddam: Ego sum Azarias Ananiæ magni filius.

19 Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quòd voluerim cognoscere genus tuum.

20 Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam, filium tuum.

21 Respondens autem Tobias, ait: Benè ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus ejus comitetur vobiscum.

22 Tunc paratis omnibus quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulaverunt ambo simul.

23 * Cùmque profecti essent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisisti à nobis.

* Infr. 10. a. 4.

24 Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25 Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum.

26 Dixitque ei Tobias: Noli flere; salvus perveniet filius noster, & salvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27 Credo enim quòd Angelus Dei bonus comitetur ei, & benè disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28 Ad hanc vocem cessavit mater ejus flere, & tacuit.

CAPUT VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel, & jecur ad medicamenta reservans; & ad Raguelem divertunt, ut jussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram; cujus septem viros occiderat dæmonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac servandum sit conjugium.

1 Profectus est autem Tobias, & canis secutus est eum, & mansit prima mansione juxta fluvium Tigris.

2 Et exivit ut lavaret pedes suos, & ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3 Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4 Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5 Tunc dixit ei Angelus: exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta utiliter.

6 Quod cùm fecisset, assavit carnes ejus, & secum tulerunt in via: cetera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7 Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azarias frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce servare jussisti?

8 Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus extricat omne genus dæmoniorum, sive à viro, sive à muliere, ita ut ultrà non accedat ad eos.

9 Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

10 Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11 Respondénsque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam.

12 * tibi debetur omnis substantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem.

* Num. 27. b. 8. 36. a. 8.

13 Pete ergo eam à patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14 Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed hoc audivi, quia dæmonium occidit illos.

15 Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eveniant: & cùm sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16 Tunc Angelus Raphaël dixit ei: Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.

17 Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos.

18 Tu autem cùm acceperis eam ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.

19 Ipsa autem nocte, incenso jecore piscis, fugabitur dæmonium.

20 Secunda verò nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admittêris.

21 Tertia autem nocte, benedictionem consequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22 Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.

CAPUT VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradit consilio Raphaëlis, & scriptis conjugii litteris nuptiæ celebrantur.

1 Ingressi sunt autem ad Raguelem, & suscepit eos Raguel cum gaudio.

2 Intuénsque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori suæ: Quàm similis est juvenis iste consobrino meo?

3 Et cùm hæc dixisset, ait: Unde estis juvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus ex captivitate Ninive.

4 Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5 Cùmque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias de quo interrogas, pater istius est.

6 Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum ejus,

7 Dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8 Et Anna uxor ejus, & Sara ipsorum filia, lacrymatæ sunt,

9 Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidi arietē, & parari convivium. Cū, que hortaretur eos discumbere ad prandium.

10 Tobias dixit: Hîc ego hodie non manducabo, neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

C 11 Quo audito verbo Raguel, expavit sciens quod evenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cœpit ne fortè & huic similiter contingeret: & cùm nutaret, & non daret petenti ullum responsum,

12 Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13 Tunc dixit Raguel: non dubito quòd Deus preces & lacrymas meas in conspectu suo admiserit.

14 Et credo quoniam ideò fecit vos venire ad me, ut ista conjungeretur cognationi suæ * secundum legem Moysi, & nunc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam.

* Num. 36. b. 6.

D 15 Et apprehendens dexteram filiæ suæ, dexteræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleátque benedictionem suam in vobis.

16 Et accepta charta, fecerunt conscriptionem conjugii.

17 Et post hæc, epulati sunt, benedicentes Deum.

18 Vocavítque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19 Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est.

20 Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem jecoris piscis assat; & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara simul orantes noctem transigunt incolumes; quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actísque Deo gratiis, à Sara parentibus, lætum apparatur convivium; & pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & reliqua medietate post parentum obitum.

A 1 POstquam verò cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam.

2 Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem jecoris, posuítque eam super carbones vivos.

3 Tunc Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.

4 Tunc hortatus est virginem Tobias, dixítque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras, quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus conjugio.

5 Filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut gentes quæ ignorant Deum.

B 6 Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis

7 Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te cæli & terræ, maréque, & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis sunt.

8 * Tu fecisti Adam de limo terræ, dedistique ei adjutorium Hevam.

* Gen. 2. a. 7.

9 Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.

10 Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo pariter sani,

11 Et factum est circa pullorum cantum, accersiri jussit Raguel servos suos, & abierūt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

C 12 Dicebat enim: ne fortè simili modo evenerit ei, quo & ceteris illis septem viris qui sunt ingressi ad eam.

13 Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam dixit ei:

14 Mitte unam ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15 At illa misit unam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos salvos & incolumes, secum pariter dormientes.

16 Et reversa, nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17 Et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israël, quia non contigit quemadmodum putabamus.

18 Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem nos.

D 19 Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine pleniùs benedicere te: & sacrificium tibi laudis tuæ & suæ sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20 Statimque præcepit servis suis Raguel, ut repellerent fossam, quam fecerant, priusquam elucesceret.

21 Uxori autem suæ dixit ut instrueret convivium, & præpararet omnia, quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.

22 Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis suis, cunctísque amicis.

23 Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se,

24 De omnibus autem, quæ possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ: & fecit scripturam, ut pars dimidia, quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ dominio deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit, quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit, ille autem Tobiam ac Saram benedicit.

A 1 TUnc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat dixítque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea.

2 Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3 Tamen obsecro te, ut assumas tibi animalia sive servitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddásque ei chirographum suum, & recipias ab eo pecuniam & roges eum venire ad nuptias meas.

B 4 Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si tardavero una die plus, contristatur anima ejus.

5 Et certè vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum spernere non possum.

6 Tunc Raphaël assumens quatuor ex

servis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

7 Indicavitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8 Cúmque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: & exiliens osculati sunt se invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9 Et dixit, Benedicat te Deus Israël, quia filius es optimi viri, & justi, & timentis Deum, & eleemosynas facientis:

10 Et dicatur benedictio super uxorem tuam, & super parentes vestros:

11 Et videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorum, usque in tertiam & quartam generationem: & sit semen vestrum benedictum à Deo Israël, qui regnat in sæcula sæculorum.

12 Cúmque omnes dixissent, Amen, accesserunt ad convivium: sed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiæ longam ejus moram anxiè queruntur; ille autem ægre obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore; porrò Raguel illis benè precando, admonet filiam de officio matris familias.

1 Cum verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, sollicitus erat pater ejus Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2 Putásne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam?

3 Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna uxor ejus cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eo quòd die statuto minimè reverteretur filius eorum ad eos.

4 * Flebat igitur mater ejus irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ?

* Sup. 5. d. 23.

5 Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6 Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7 Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, & circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8 At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, & ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9 Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10 Cúmque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & salvum atque gaudentem dimisit eum à se,

11 Dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducátque vos incolumes, & inveniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquam moriar:

12 Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam: & dimiserunt ire:

13 Monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias & Raphaël præcedentes, latè à parentibus Tobiæ excipiuntur: filio patris oculo felle jecoris liniente, ille visum recipit; quapropter actis Deo gratiis, post adventum Saræ ac familiæ septem diebus læti epulantur.

1 Cúmque reverterentur, pervenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2 Dixítque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3 Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4 Cúmque hoc placuisset ut irent, dixit Raphaël ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

5 Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6 Et dum ex eodem loco specularetur adventum ejus, vidit à longè, & illicò agnovit venientem filium suum: curréns que nuntiavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7 Dixítque Raphaël ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum.

8 Statimque lini super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum, scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cæli, & in aspectu tuo gaudebit.

9 Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via, & quasi nuntius adveniens, blandimento suæ caudæ gaudebat.

10 Et consurgens cæcus pater ejus, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obviàm filio suo.

11 Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12 Cúmque adorassent Deum, & gratias egissent, consederunt.

13 Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui.

14 Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi.

15 Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, statímque visum recepit.

16 Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & uxor ejus, & omnes qui sciebant eum.

17 Dicebátque Tobias: Benedico te Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu salvasti me: & ecce video Tobiam filium meum.

18 Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo:

19 Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

20 Venerúntque Achior & Nabath consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderat Deus.

21 Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

CAPUT XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditis quæ quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille se Dei Angelum declarat; & post revelata alia mysteria in cælum sublevatur: quo facto illi in terram proni ruentes Deũ benedicunt.

1 TUnc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2 Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis ejus?

3 Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus ejus fecit, meipsum à devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cæli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4 Sed peto te, pater mi, ut roges eum, si fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata sunt sibi assumere.

5 Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6 Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cæli, & corã omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suã.

7 Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.

8 Bona est oratio cum jejunio, & eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere:

9 Quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam.

10 Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

11 Manifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à vobis occultum sermonem.

12 Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13 Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14 nunc misit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filii tui à dæmonio liberarem.

15 Ego enim sum Raphaël Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16 Cùmque hæc audissent, turbati sunt, & trementes ceciderunt super terram in faciem suam.

17 Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18 Etenim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei eram, ipsum benedicite, & cantate illi.

19 Videbar quidem vobiscum mãducare & bibere: sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20 Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21 Et cùm hæc dixisset, ab aspectu eorum ablatus est & ultrà eum videre non potuerũt.

22 Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.

CAPUT XIII.

Tobias senior benedicit ac gratias agit Domino, & universos ad idipsum hortatur; prophetat quoque de restitutione & magna felicitate futura Ierusalem.

1 APeriens autem Tobias senior os suũ, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia sæcula regnum tuum:

2 * Quoniam tu flagellas & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.

3 Confitemini Domino filii Israël, & in conspectu gentium laudate eum:

4 Quoniam ideò dispersit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia ejus, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum.

5 Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: & ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6 Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi regémque sæculorum exaltate in operibus vestris.

7 Ego autem in terra captivitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit majestatem suam in gentem peccatricem.

8 Convertimini itaque peccatores, & facite justitiam coram Deo, credentes quòd faciat vobiscum misericordiam suam.

9 Ego autem, & anima mea in eo lætabimur.

10 Benedicite Dominum omnes electi ejus: agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

11 Jerusalem civitas Dei, castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum.

12 Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum sæculorũ ut reædificet in te tabernaculum suum, & revocet ad te omnes captivos, & gaudeas in omnia sæcula sæculorum.

13 Luce splendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

14 * Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificationem habebunt.

15 Nomen enim magnum invocabunt in te.

16 Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te: benedictíque erũt qui ædificaverint te.

17 Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18 Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua.

19 Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam à cunctis tribulationibus ejus Dñs Deus noster.

20 Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem.

21 * Portæ Jerusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus.

22 Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus sternentur: & per vicos ejus alleluia cantabitur.

23 Benedictus Dominus qui exaltavit eam, & sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. ætatis suæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, atque sepultis parentibus e Ninive migrent,

* Deut. 32. f. 39. 1. Reg. 2. b. 6. Sap. 16. b. 13.

* Isai. 60. a. 5.

* Apoc. 21. f. 18.

quam evertendam dicit & Ierusalem instaurandam; quod filius observans tandem ad soceros revertitur, ibique completis 99 annis moritur.

A 1 ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum suorum.

2 Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorificè in Ninive.

3 Quinquaginta namque & sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius verò recepit.

4 Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5 In hora autem mortis suæ vocavit ad se Tobiam filium suum, & septem juvenes filios ejus nepotes suos, dixitque eis:

B 6 Propè erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & * Fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israël, revertentur ad eam.

*1. Esdr 3. c. 8.

7 Omnis autem deserta terra ejus replebitur, & domus Dei quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibíque revertentur omnes timentes Deum.

8 Et relinquent gentes idola sua: & venient in Jerusalem: & inhabitabunt in ea,

9 Et gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israël:

10 Audite ergo filii mei patrem vestrum: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ placita sunt illi:

C 11 Et filiis vestris mandate ut faciant justitias & eleemosynas, ut sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute sua.

12 Nunc ergo filii audite me: & nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc.

13 Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

D 14 Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Ninive cum uxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & reversus est ad soceros suos.

15 Invenitque eos incolumes in senectute bona: & curam eorum gessit, & ipse clausit oculos eorum: & omnem hereditatē domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

16 Et completis annis nonaginta novem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum

17 Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

LIBER JUDITH.

CAPUT PRIMUM.

Arphaxad construit urbem Ecbatanis: at verò Nabuchodonosor victo rege Medorum cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus jurat se id ulturum.

A 1 ARphaxad itaque rex Medorum, subjugaverat multas gentes imperio suo, & ipse ædificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis,

2 Ex lapidibus quadratis, & sectis: fecit muros ejus in latitudinem cubitorum septuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus posuit in altitudinem cubitorum centum.

B 3 Per quadrum verò earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas ejus in altitudine turrium:

4 Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadrigarum suarum.

5 Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex assyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum.

C 6 In campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Jadason, in campo Erioch regis Elicorum.

7 Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor ejus elevatum est: & misit ad omnes qui habitabant in cilicia, & Damasco, & Libano.

8 Et ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon,

D 9 Et ad omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Jordanem usque ad Jerusalem, & omnem terram Jesse, quousque perveniatur ad terminos Æthiopiæ

10 Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum:

11 Qui omnes uno animo contradixerunt & remiserunt eos vacuos, & sine honore abjecerunt.

12 Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, juravit per thronum & regnum suum, quod defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor universos invasit.

A 1 ANno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vigesima & secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum ut defenderet se.

2 Vocavitque omnes majores natu, omnésque duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilii sui:

3 Dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio.

4 Quod dictum cùm placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem Principem militiæ suæ,

5 Et dixit ei: Egredere adversùs omne regnum Occidentis, & contra eos præcipuè, qui contempserunt imperium meum.

B 6 Non parcet oculus tuus ulli regno, omnémque urbem munitam subjugabis mihi.

7 Tunc Holofernes vocavit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumeravit viros in expeditionem, sicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum sagittariorum duodecim millia.

8 Omnémque expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè, boum quoque armenta, gregésque ovium, quorum non erat numerus.

9 Frumentum ex omni Syria in transitu suo, parari constituit.

10 Aurum verò & argentum de domo

regis assumpsit multum nimis.

11 Et profectus est ipse, & omnis exercitus cum quadrigis, & equitibus, & sagittariis qui cooperuerunt faciem terræ, sicut locustæ.

12 Cúmque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ, ascenditque omnia castella eorum & obtinuit omnem munitionem.

13 Effregit autem civitatem opinatissimam Melothi, prædavitque omnes filios Tharsis, & filios Ismaël, qui erant contra faciem deserti, & ad austrum terræ Cellon.

14 Et transivit Euphraten, & venit in Mesopotamiam: & fregit omnes civitates excelsas, quæ erant ibi, à torrente Mambre usquequo perveniatur ad mare:

15 Et occupavit terminos ejus, à Cilicia usque ad fines Japheth, qui sunt ad austrum.

16 Abduxitque omnes filios Madian, & prædavit omnem locupletationem eorum, omnésque resistentes sibi occidit in ore gladii.

17 Et post hæc descendit in campos Damasci in diebus messis, & succendit omnia sata, omnes arbores & vineas fecit incidi:

18 Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni se ultrò dedunt universarum urbium ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares sibi assumit, & tamen ipsorum civitates ac deos destruit, quò solus Nabuchodonosor Deus habeatur.

1 Tunc miserunt legatos suos, universarum urbium ac provinciarum reges ac principes, Syriæ scilicet Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Lybiæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2 Desinat indignatio tua circa nos: Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quàm morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostræ damna patiamur.

3 Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregésque ovium, & caprarum, equorúmque, & camelorum, & universæ facultates nostræ, atque familiæ, in conspectu tuo sunt:

4 Sint omnia nostra sub lege tua.

5 Nos, & filii nostri, servi tui sumus.

6 Veni nobis pacificus Dominus, & utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

7 Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

8 De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum.

9 Tantúsque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores, principes, & honorati simul cum populis exirent obviàm venienti,

10 Excipientes eum cum coronis & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibiis.

11 Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12 Nam & civitates eorum destruxit, & lucos eorum excidit.

13 Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ipse solus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subjugari.

14 Pertransiens autem Syriam Soba, & omnem Apameam, omnémque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,

15 Accepítque civitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

CAPUT IV.

Filii Israël vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim Sacerdotis se jejuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1 Tunc audientes hæc filii Israël, qui habitabant in Terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2 Tremor & horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem & templo Domini, quod fecerat cæteris civitatibus & templis earum.

3 Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4 Et muris circumdederunt vicos suos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

5 Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothain, & universos, per quos viæ transitus esse poterat,

6 Ut obtinerent ascensus montium per quos via esse poterat ad Jerusalem, & illic custodirent, ubi angustum iter esse poterat inter montes.

7 Et fecerunt filii Israël secundùm quod constituerat eis Sacerdos Domini Eliachim.

8 Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliaverunt animas suas in jejuniis, & orationibus, ipsi & mulieres eorum.

9 Et induerunt se Sacerdotes ciliciis, & infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

10 Et clamaverunt ad Dominum Deum Israël unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in divisionem & civitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium Gentibus.

11 Tunc Eliachim, Sacerdos Domini magnus, circuivit omnem Israël, allocutúsque est eos,

12 Dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini.

13 * Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus, suis non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando dejecit:

* Exod. 17. d. 13

14 Sic erunt universi hostes Israël si perseveraveritis in hoc opere, quod cœpistis.

15 Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini.

16 Ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, & erat cinis super capita eorum.

17 Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israël.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israëliticum, monétque ne temere contra illos pugnet, quibus auditis indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

A 1 NUntiatúmque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quod filii Israël præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent.

2 Et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavítque omnes principes Moab & duces Ammon,

3 Et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ, & quales, & quantæ sint civitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum: vel quis rex militiæ illorum:

4 Et quare præ omnibus, qui habitant in Oriente, isti contempserunt nos, & non exierunt obviàm nobis, ut susciperent nos cum pace?

5 Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.

6 Populus iste ex progenie Chaldæorum est:

7 * Hic primùm in Mesopotamia habitavit,

B quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum.

8 Deserentes itaque ceremonias patrum suorum, qui in multitudine deorum erant,

9 Unum Deum cæli coluerunt, * qui & præcepit eis ut exirent inde, & habitarent in Charan. Cúmque operuisset omnem terram fames, * descenderunt in Ægyptum, illícque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus.

* Gen. 11.d.31

* Gen. 12.a.1.

* Gen. 46.a.6.

10 Cúmque gravaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus urbium suarum in luto & latere subjugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, & percussit totam Terram Ægypti plagis variis.

11 * Cúmque ejecissent eos Ægyptii à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad suum servitium revocare,

12 * Fugientibus his Deus cæli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum maris perambulando transirent.

* Exod. 12.e.33

* Exod. 14.g.24

13 In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus qui factum posteris nuntiaret.

14 Egressi verò mare rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

15 Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cælo consecuti sunt.

C 16 Ubicumque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.

17 Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultu Domini Dei sui.

18 Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in gladium, & opprobrium.

19 Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi.

20 Denique Chananæum regem, & Jebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Hevæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostraverunt, & terras eorum, & civitates eorum ipsi possederunt:

21 Et usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22 Nam & ante hos annos, cùm recessissent à via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis à multis nationibus, & plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam.

D 23 Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterùm possident Jerusalem, ubi sunt sancta eorum.

24 Nunc ergo mi Domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subjugati erunt sub jugo potentiæ tuæ.

25 Si verò non est offensio populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium universæ terræ.

26 Et factum est, cùm cessasset loqui Achior verba hæc: irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27 Quis est iste, qui filios Israël posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus ejus, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnæ?

28 Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendemus in montana: & cùm capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur:

29 Ut sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

CAPUT VI.

Iratus Holofernes jubet Achior duci in Bethuliam, ut ea devicta simul puniatur; ac servi a fundibulariis repulsi, eum arbori alligant; quem solutum filii Israel cognita causa benigne consolantur, Deũ humiliter implorantes.

A 1 FActum est autem cùm cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior:

2 Quoniam prophetasti nobis dicens, quòd gens Israël defendatur à Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3 Cùm percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israël tecum perditione disperiet:

4 Et probabis quoniam Nabuchodonosor Dominus sit universæ terræ: túncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israël, & non respirabis ultrà, donec extermineris cum illis.

5 Porrò autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, & pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non posse.

B 6 Ut autem noveris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii pœnas exceperint, ipse simul ultioni subjaceas.

7 Tunc Holofernes præcepit servis suis ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israël.

8 Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cùm appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii.

9 Illi autem divertentes à latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum restibus dimiserunt eum, & reversi sunt ad Dominum suum.

C 10 Porrò filii Israël descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illum vinctum Assyrii reliquissent.

11 In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gothoniel.

12 In medio itaque seniorum, & in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum,

13 Et quemadmodum ipse Holofernes iratus jusserit eum Israëlitis hac de causa tradi: ut, dum vicerit filios Israël, tunc & ipsum Achior diversis jubeat interire suppliciis, propter hoc quod dixisset: Deus cœli defensor eorum est.

14 * Cùmque Achior universa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu unanimes preces suas Domino effuderunt,

* Sup. 5. a 6.

D 15 Dicentes: Domine Deus cœli & terræ, intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias.

16 Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17 Dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18 Cùm verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum.

19 Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam.

20 Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto jejunio refecerunt.

21 Posteà verò convocatus est omnis populus, & per totam noctem intra Ecclesiam oraverunt, petentes auxilium à Deo Israël.

CAPUT VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aquæductu jubet fontes omnes custodiri: quapropter cives siti cruciati civitatem tradere cupiunt; Ozias tamen princeps populi persuadet ut ad quinque dies hoc differatur.

A 1 Holofernes autem altera die præcepit exercitibus suis, ut ascenderent contra Bethuliam.

2 Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, & abducti fuerant de provinciis & urbibus universæ juventutis.

3 Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israël, & venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, à loco qui dicitur Belma, usque ad Chelmon qui est contra Esdrelon.

4 Filii autem Israël ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5 Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota die & nocte.

B 6 Porrò Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quòd fons, qui influebat, aquæductum illorum à parte australi extra civitatem dirigeret: & incidi præcepit aquæductum illorum.

7 Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potiùs quàm ad potandum.

8 Sed filii Ammon & Moab accesserunt ad Holofernem dicentes: Filii Israël, non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio constituti.

9 Ut ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, & sine gladio interficies eos, vel certè fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10 Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram satellitibus ejus, & constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

C 11 Cùmque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum, omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

12 Tunc ad Oziam congregati omnes viri, feminæque, juvenes, & parvuli, omnes simul una voce.

13 Dixerunt: * Judicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacificè cum Assyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.

* Exod. 5. d. 21.

14 Et ideò non est qui adjuvet, cùm prosternamur ante oculos eorum in siti & perditione magna.

15 Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16 Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quàm moriamur, & simus opprobrium omni carni, cùm viderimus uxores nostras, & infantes nostros, mori ante oculos nostros.

D 17 Contestamur hodie cœlum & terram, & Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundùm peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18 Et cùm hæc dixissent, factus est fletus & ululatus magnus in Ecclesia ab omnibus, & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

19 * Peccavimus cum patribus nostris, injustè egimus, iniquitatem fecimus.

* Psal. 105. a. 6

20 Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te, populo qui ignorat te.

21 Ut non dicant inter Gentes: Ubi est Deus eorum?

22 Et cùm fatigati his clamoribus, & his fletibus lassati siluissent,

23 Exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Æquo animo estote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino misericordiam.

24 Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo.

25 Si autem transactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

CAPUT VIII.

Judith, cujus laus describitur, vacillantes Presbyteros, & præ angustia deditionem quinto die meditantes objurgat, quòd tempus Domini miserationi præscripserint, eósque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

A 1 ET factum est, cùm audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii Idox, filii Joseph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben:

2 Et vir ejus fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ:

3 Instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput ejus, & mortuus est in Bethulia civitate sua, & sepultus est illic cum patribus suis.

4 Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & mensibus sex.

5 Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur,

6 Et habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israël.

7 Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum & gregibus ovium plenas.

8 Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9 Hæc itaque cùm audisset, quoniam Ozias promisisset quòd transacto quinto die traderet civitatem, misit ad Presbyteros Chabri & Charmi.

B 10 Et venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium?

11 Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12 Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat.

13 Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum, diem constituistis ei.

14 Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam ejus fusis lacrymis postulemus:

15 Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16 Et ideò humiliemus illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17 Dicamus flentes Domino, ut secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:

18 Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adoraverunt Deos alienos.

19 Pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum.

C 20 Expectemus humiles consolationem ejus, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, & humiliabit omnes Gentes, quæcumque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21 Et nunc fratres, quoniam vos estis Presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si verè colerent Deum suum.

22 * Memores esse debent, quomodò pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

* Gen. 22. a. 1.

23 Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24 Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt,

25 * Exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt.

* 1. Cor. 10. b. 9.

26 Et nos ergo non ulciscamur nos pro his quæ patimur,

D 27 Sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus.

28 Et dixerunt illi Ozias & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.

29 Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.

30 Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis:

31 Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, & orate ut firmum faciat Deus consilium meum.

32 Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum abra mea: & orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israël.

33 Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, & usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34 Et dixit ad eum Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

CAPUT IX.

Judith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

A 1 QUibus abscedentibus, Judith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

2 Domine Deus patris mei Simeon, * qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coin-

* Gen. 34. d. 26

quinatione sua, & denudaverunt femur virginis in confusionem:

3 Et dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem, & omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni, quæso te Domine Deus meus mihi viduæ.

B

4 Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti.

5 Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tua providentia posuisti.

* Exod. 14. b. 9.

6 * Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum.

7 Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigaverunt eos.

8 Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos.

9 Sic fiant & isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur,

C

10 Et nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi.

11 Erige brachium tuum sicut ab initio, & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & dejicere gladio suo cornu altaris tui.

12 Fac Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur:

13 Capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14 Da mihi in animo constantiam, ut contemnam illum: & virtutem, ut evertam illum.

D

* Jud. 4. d. 11. 5. d. 26.

15 * Erit enim hoc memoriale nominis tui, cùm manus feminæ dejecerit eum.

16 Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17 Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

18 Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19 Et omnes Gentes agnoscant, quia tu es Deus & non est alius præter te.

CAPUT X.

Judith pulcherrima aptissimè ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & de exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

A

1 Factum est autem, cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo jacuerat prostrata ad Dominum.

2 Vocavitque abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ,

3 Et lavit corpus suum, & unxit se myro optimo, & discriminavit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornavit se,

4 Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideò Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

B

5 Imposuit itaque abræ suæ ascoperam vini, & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseum, & profecta est.

6 Cùmque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam, & presbyteros civitatis.

7 Qui cùm vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.

8 Nihil tamen interrogantes eam dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut glorietur super te Jerusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & justorum.

9 Et dixerunt hi qui illic erant, omnes una voce: Fiat, fiat.

C

10 Judith verò orans Dominum transivit per portas ipsa & abra ejus.

11 Factum est autem, cùm descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quò vadis?

12 Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideò ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnovi, quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt ultrò tradere seipsos, ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13 Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14 Et cùm audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

D

15 Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eò quòd tale reperisti consilium, ut descenderes ad Dominum nostrum.

16 Hoc autem scias, quoniam cùm steteris in conspectu ejus, benè tibi faciet, & eris gratissima in corde ejus. Duxerùntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17 Cùmque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18 Dixerùntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19 Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum:

20 Et cùm in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente Domino suo.

CAPUT XI.

Judith ab Holoferne super causa fugæ suæ interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

A

1 Tunc Holofernes dixit ei: Æquo animo esto, & noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit

servire Nabuchodonosor regi.

2 Populus autem tuus si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super eum.

3 Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4 Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5 Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ,& vivit virtus ejus, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solùm homines serviunt illi per te, sed bestiæ agri obtemperant illi.

B 6 Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, & indicatum est omni sæculo, quoniam tu solus bonus & potens es in omni regno ejus, & disciplina tua omnibus provinciis prædicatur.

7 * Nec hoc latet, quod locutus est Achior; nec illud ignoratur, quod ei jusseris evenire.

*Sup. 5. a. 5.

8 Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum, quòd tradat eum pro peccatis suis.

9 Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israël, tremor tuus super ipsos est.

10 Insuper etiam fames invasit eos,& ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur.

C 11 Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum:

12 Et sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino,& oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur.

13 Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi.

14 Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum,

15 Et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, & habebis omnem populum Israël, sicut oves, quibus non est pastor, & non latrabit vel unus canis contra te:

16 Quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei.

D 17 Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi.

18 Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris ejus, & mirabantur sapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum:

19 Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine,& in sensu verborum.

20 Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris:

21 Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus,& tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in universa terra.

CAPUT XII.

Judith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, noctéque ad orationem egrediendi: quarto autem die in convivium inducta, coram Holoferne comedit & bibit: qui ejus concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

A 1 Tunc jussit eam introire ubi repositi erant thesauri ejus, & jussit illic manere eam, & constituit quid daretur illi de convivio suo.

2 Cui respondit Judith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3 Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4 Et dixit Judith: Vivit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitavi. Et induxerũt illã servi ejus in tabernaculum, quod præceperat.

B 5 Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum.

6 Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7 Et exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte aquæ.

8 Et ut ascendebat orabat Dominum Deum Israël, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui,

9 Et introiens, munda manebat in tabernaculo, usque dum acciperet escam suam in vespere.

C 10 Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cœnam servis suis,& dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam, ut sponte consentiat habitare mecum.

11 Fœdum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum, agendo ut immunis ab eo transeat.

12 Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad Dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo,& bibat vinum in jucunditate.

13 Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam Domino meo?

D 14 Omne quod erit ante oculos ejus bonum & optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

15 Et surrexit,& ornavit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem ejus.

16 Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia ejus.

17 Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.

18 Et dixit Judith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19 Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipso, ea quæ paraverat illi ancilla ejus.

20 Et jucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua.

CAPUT XIII.

Judith facta ad Deum oratione præscidit caput ebrii Holofernis: quod ad concives Bethulia efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur; ipsa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupescit.

A 1 Ut autem serò factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit.

2 Erant autem omnes fatigati à vino:

3 Eratque Judith sola in cubiculo.

4 Porrò Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5 Dixitque Judith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & observaret.

6 Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in silentio,

7 Dicens: Confirma me Domine Deus Israël, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut sicut promisisti, Jerusalem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8 Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9 Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.

10 Et percussit bis in cervicem ejus, & abscidit caput ejus, & abstulit conopeum ejus à columnis, & evolvit corpus ejus truncum.

11 Et post pusillum exivit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & jussit ut mitteret illud in peram suam.

B

12 Et exierunt duæ, secundùm consuetudinem suam, quasi ad orationem, & transierunt castra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13 Et dixit Judith à longè custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israël.

14 Et factum est, cùm audissent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15 Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.

16 Et accendentes luminaria congyraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cùmque omnes tacuissent,

17 Dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18 Et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israël: & interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

C

19 Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, & ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum feminæ percussit illum Dominus Deus noster.

20 Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis, gaudentem in victoria sua, in evasione mea, & in liberatione vestra.

21 * Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

* Psal. 105.1 106.1

22 Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23 Porro Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso, præ omnibus mulieribus super terram.

24 Benedictus Dominus, qui creavit cælum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

D

25 Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ, propter angustias & tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri.

26 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27 Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Israël, cui tu testimonium dedisti quòd ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28 Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israël contempsit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel gladio perforari præcipiam latera tua.

29 Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pavore, cecidit in faciem suam super terram, & æstuavit anima ejus.

30 Posteà verò quàm resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:

31 Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAPUT XIV.

Holofernis capite in muro suspenso, Achiorque circumciso, Judæi in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuùmque invenientes, vehementi timore concutiuntur.

A

1 Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2 Et erit, cum exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3 Tunc explorantes necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4 Cùmque duces eorum occurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

B

5 Cùmque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6 Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui, & appositus est ad populum Israël, & omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem,

7 Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu.

8 Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

C

9 Porrò hi qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evigilaret.

10 Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11 Sed cùm venissent ejus duces ac tribuni, & universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:

12 Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.

13 Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus,

stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire.

D 14 Sed cùm nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & elevans eam, vidénsque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.

15 Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiliit foras ad populum:

16 Et dixit: Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non est in illo.

17 Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valdè.

18 Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

[1] Assyrii cæde ducis sui perculsi, omnibus relictis fugiunt; at Judæi eos persequuntur, & cædunt, & spoliis collectis plurimum ditati sunt: Judith autem à pontifice & populo benedicitur; & quæ Holofernis propria fuerant ipsi traduntur.

A 1 Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ præsidium sumunt,

2 Ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas collium.

3 Videntes itaque filii Israël fugientes, secuti sunt illos. Descenderúntque clangentes tubis, & ululantes post ipsos.

B 4 Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant præcipites: filii autem Israël uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5 Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates & regiones Israël.

6 Omnis itaque regio, omnísque urbs, electam juventutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

7 Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, & onustati sunt valdè.

C 8 Hi verò, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus, & jumentis, & universis mobilibus eorum, ut à minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

9 Joacim autem summus pontifex, de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis, ut videret Judith.

10 Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israël, tu honorificentia populi nostri:

D 11 Quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaveris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideò & manus Domini confortavit te, & ideò eris benedicta in æternum.

12 Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13 Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israël.

14 Porro autem universa, quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à populo.

15 Et omnes populi gaudebant cum mulieribus & virginibus, & juvenibus, in organis & citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Judith ob victoriam: venit populus Jerusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandémque Judith plena dierum moritur; & dies hujus victoriæ perpetuò apud Judæos in numero sanctorum dierum celebratur.

A 1 Tunc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens:

2 Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum novum, exaltate & invocate nomen ejus.

3 Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4 Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5 Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cujus multitudo obturavit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles.

6 Dixit se incensurum fines meos, & juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captivitatem.

7 Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus feminæ, & confodit eum.

B 8 Non enim cecidit potens eorum à juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum.

9 Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël.

10 Unxit faciem suam unguento, & colligavit cincinnos suos mitra, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11 Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus, pulchritudo ejus captivam fecit animã ejus, amputavit pugione cervicem ejus.

12 Horruerunt Persæ constantiam ejus, & Medi audaciam ejus.

13 Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

14 Filii puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.

15 Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

C 16 Adonai Domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.

17 Tibi serviet omnis creatura tua: * quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ.

* Gen. 1. d. 45. Psal. 32. b. 9.

18 Montes à fundamentis movebuntur cum aquis: petræ, sicut cera, liquescent ante faciem tuam.

19 Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20 Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.

21 Dabit enim ignem, & vermes in car-

nes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.

22 Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: & mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.

23 Porro Judith universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis.

D 24 Erat autem populus jucundus secundum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium hujus victoriæ celebratum est cum Judith.

25 Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, & Judith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat universæ terræ Israel.

26 Erat etiam virtuti castitas adjuncta, ita ut non cognosceret virũ omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir ejus.

27 Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit abram suam liberam, & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29 Luxitque illam omnis populus diebus septem.

30 In omni autem spatio vitæ ejus non fuit qui perturbaret Israël, & post mortem ejus annis multis.

31 Dies autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPUT PRIMUM.

Assuero ad potentia & gloria sua ostentationem toto semestri splendidum celebrante convivium, regina Vasthi accersita venire recusat sicque repudiatur, & sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

A 1 IN diebus Assueri, qui regnavit ab India usque Æthiopiam, super centum viginti septem provincias:

2 Quando sedit in solio regni sui, Susan civitas regni ejus exordium fuit.

3 Tertio igitur anno imperii sui, fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram se,

4 Ut ostenderet divitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5 Cùmque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan à maximo usque ad minimum: & jussit septem diebus convivium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum erat.

B 6 Et pendebant ex omni parte tentoria aërii coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, super pavimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant; quod mira varietate pictura decorabat.

7 Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.

8 Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat præponens mensis singulos de principibus suis, ut sumeret unusquisque quod vellet.

9 Vasthi quoque regina fecit convivium fœminarum in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.

C 10 Itaque die septimo, cùm rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisset mero, præcepit Maũmam, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abagatha, & Zethar, & Charchas septem eunuchis, qui in conspectu ejus ministrabant,

11 Ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput ejus diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valdè.

12 Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, & nimio furore succensus,

13 Interrogavit sapiẽtes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac jura majorum.

14 (Erant autem primi & proximi, Charsena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum atque Medorum qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant.)

15 Cui sententiæ Vasthi regina subjaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset.

16 Respondit que Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos & principes, qui sũt in cũctis provinciis regis Assueri. D

17 Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus jussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit.

18 Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Persarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum: unde regis justa est indignatio.

19 Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur juxta legem Persarum atque Medorum, quam præterire illicitum est, ut nequaquam ultrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quæ melior est illa, accipiat.

20 Et hoc in omne [quod latissimum est] provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorum, quàm minorum, deferant maritis suis honorem.

21 Placuit consilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta consilium Mamuchan,

22 Et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quæque gens audire & legere poterat, diversis linguis & litteris, esse viros principes ac majores in domibus suis: & hoc per cunctos populos divulgari.

CAPUT II.

Præ cæteris virginibus Assuero quæsitis Esther neptis occulta Mardochai Judæi placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico convivio, ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad ostium palatii manens eunuchos regi insidiantes prodit, quod factum Mardochai, annalibus inscribitur.

A 1 HIs ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset:

2 Dixerúntque pueri regis, ac ministri ejus: Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

3 Et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad civitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad usus necessaria.

4 Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggesserant, jussit fieri.

5 Erat vir Judæus in Susan civitate, vocabulo Mardochæus, * filius Jair, filii Semei, filii Cis, de stirpe Jemini,

*Inf. 11 b. 2.

6 Qui translatus fuerat de Jerusalem eo tempore * quo Jechoniam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat,

*4. Reg. 24. d. 15 Infr. 1. b. 4.

7 Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther, & utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuísque patre ejus ac matre Mardochæus sibi eam adoptavit in filiam.

B 8 Cúmque percrebuisset regis imperium, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho; Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero fœminarum.

9 Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho, ut accelerarет mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam quàm pedissequas ejus ornaret atque excoleret.

10 Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omninò reticeret:

11 Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines servabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret.

12 Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus uterentur.

C 13 Ingredientésque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant, & ut eis placuerat, compositæ de triclinio fœminarum ad regis cubiculum transibant.

14 Et quæ intraverat vespere, egrediebatur manè, atque inde in secundas ædes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultrà redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire jussisset ex nomine.

15 Evoluto autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochæi, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsivit muliebrem cultum, sed quæcumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis videbatur.

16 Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni ejus.

17 Et adamavit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuítque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite ejus, fecítque eam regnare in loco Vasthi.

D 18 Et jussit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & servis suis, pro conjunctione & nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est juxta magnificentiam principalem.

19 Cúmque secundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad januam regis:

20 Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, observabat Esther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21 Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis januam morabatur, irati sunt Bagathan & Thares duo eunuchi regis, qui janitores erant, & in primo palatii limine præsidebant: voluerúntque insurgere in regem, & occidere eum.

22 Quod Mardochæum non latuit, statímque nuntiavit reginæ Esther; & illa regi, ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat.

23 Quæsitum est, & inventum: & appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatúmque est historiis, & annalibus traditum coram rege.

CAPUT III.

Aman à rege sublimatus omnibus Medorum ac Persarum principibus, indignatur quod solus Mardochæus Judæus ipsum non adoret: quapropter omnium Judæorum interitum ab Assuero impetrat; mittitque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut terriodecimo die mensis duodecimi universi ubique Judæi occidantur.

A 1 POst hæc rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium ejus super omnes principes, quos habebat.

2 Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis Imperator. Solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3 Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant: Cur præter cæteros non observas mandatum regis?

4 Cúmque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, scire cupientes utrùm perseveraret in sententia: dixerat enim eis se esse Judæum.

5 Quod cum audisset Aman, & experimento probasset quòd Mardochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valdè,

B 6 Et pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus suas: audierat enim quòd esset gentis Judææ. Magisque voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7 Mense primo (cujus vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in urnam, quæ Hebraïce dicitur phur, coram Aman, quo die & quo mense gens Judæorum deberet interfici: & exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

8 Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes provincias regni tui disper-

sus, & à se mutuò separatus, novis utens legibus & ceremoniis, insuper & regis scita cōtemnens. Et optimè nosti quòd non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam.

C 9 Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

10 Tulit ergo rex annulum, quo utebatur de manu sua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Judæorum,

11 Dixítque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit, de populo age quod tibi placet.

12 Vocatique sunt scribæ regis mense primo Nisan, tertiadecima die ejusdem mensis: & scriptum est, ut jusserat Aman, ad omnes satrapas regis & judices provinciarum, diversarúmque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Assueri: & litteræ signatæ ipsius annulo,

D 13 Missæ sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes Judæos, à puero usque ad senem, parvulos & mulieres, uno die, hoc est, tertiodecimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14 Summa autem epistolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ scirent, & pararent se ad prædictam diem.

15 Festinabant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus.

CAPUT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Judæorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem jussu Mardochæi Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet eum jejunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente cum suo gynæceo.

A 1 Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui,

2 Et hoc ejulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare.

3 In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis pro strato utentibus.

4 Ingressæ autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nuntiaverúntque ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum, quam accipere noluit.

B 5 Accitóque Athach eunucho, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæū, & disceret ab eo cur hoc faceret.

6 Egressúsque Athach, ivit ad Mardochæum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7 Qui indicavit ei omnia quæ acciderant, quo modo Aman promisisset, ut in thesauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8 Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & de-

C precaretur eum pro populo suo.

9 Regressus Athach, nuntiavit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat.

10 Quæ respondit ei, & jussit ut diceret Mardochæo:

11 Omnes servi regis, & cunctæ, quæ sub ditione ejus sunt, norūt provinciæ, quòd sive vir, sive mulier, non vocatus, interius atrium regis intravit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita possit vivere. Ego igitur quo modo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non sum vocata ad eum?

12 Quod cùm audisset Mardochæus,

13 Rursum mandavit Esther, dicens: Ne putes quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es præ cunctis Judæis: D

14 Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabūtur Judæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis novit, utrum idcircò ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15 Rursúmque Esther hæc Mardochæo verba mandavit:

16 Vade & congrega omnes Judæos, quos in Susan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradénsque me mortis periculo.

17 Ivit itaque Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

CAPUT V.

Esther contempto vitæ periculo ad regem ingressa postulat ut cum Aman ad suum veniat convivium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata, rursum utrumque ad sequentis diei convivium invitat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

1 Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super soliū suum in consistorio palatii contra ostium domus. A

2 Cúmque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ ejus.

3 Dixítque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4 At illa respondit: Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie, & Aman tecum, ad convivium quod paravi. B

5 Statímque rex: Vocate, inquit, citò Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6 Dixítque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7 Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ:

8 Si inveni in conspectu regis gratiam, & si regi placet ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam. C

9 Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cúmque vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valdè:

10 Et dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam:

11 Et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorúmque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & servos suos rex elevasset.

12 Et post hæc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

13 Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum sedentem ante fores regias.

14 Responderúntque ei, Zares uxor ejus, & ceteri amici: Jube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi ut appendatur super eam Mardochæus, & sic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei consilium, & jussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochai fidelitatem in detectis adversùs regem eunuchorum insidiis reperiens, jubet ipsum ut secundum à rege per Aman capitalem ipsius hostem honorari

1 NOctem illam duxit rex insomnem, jussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præsente legerentur,

2 Ventum est ad illum locum ubi scriptum erat, quomodo nuntiasset Mardochæus insidias Bagathan & Thares eunuchorum regem Assuerum jugulare cupientium.

3 Quod cùm audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochæus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri: Nihil omninò mercedis accepit.

4 Statímque rex: Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intraverat, ut suggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5 Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixítque rex: Ingrediatur.

6 Cúmque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare,

7 Respondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8 Debet indui vestibus regiis, & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regium diadema super caput suum,

9 Et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum ejus, & per plateam civitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.

10 Dixítque ei rex: Festina & sumpta stola & equo, fac, ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quidquam de his, quæ locutus es prætermittas.

11 Tulit itaque Aman stolam & equum, indutúmque Mardochæum in platea civitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare.

12 Reversúsque est Mardochæus ad januam palatii: & Aman festinavit ire in domum suam, lugens & operto capite.

13 Narravítque Zares uxori suæ, & amicis omnia quæ evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & uxor ejus: Si de semine Judæorum est Mardochæus, ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu ejus.

14 Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Esther in convivio regem jam exhilaratum pro sua & populi sui vita precatur, & Aman Judæorum adversarium accusat; quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo suspendi jubet.

1 INtravit itaque rex & Aman, ut biberent cum regina.

2 Dixítque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quæ est petitio tua Esther ut detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3 Ad quem illa respondit: Si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro.

4 Traditi enim sumus ego & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in servos & famulas venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem, nunc autem hostis noster est, cujus crudelitas redundat in regem.

5 Respondénsque rex Assuerus ait: Quis est iste, & cujus potentiæ, ut hæc audeat facere?

6 Dixítque Esther: Hostis & inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illicò obstupuit, vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.

7 Rex autem iratus surrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret Esther reginam pro anima sua; intellexit enim à rege sibi paratum malum.

8 Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, & intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo jacebat Esther, & ait: Etiam reginam vult opprimere, me præsente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus.

9 Dixítque Harbona, unus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod paraverat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo.

10 Suspensus est itaque Aman in patibulo quod paraverat Mardochæo: & regis ira quievit.

CAPUT VIII.

Esther suffecto Mardochæo in locum Amanis, impetrat a rege ut sceleratas & veteres Aman literas novis irritet, & Judæis securitatem, & ut se de suis inimicis ulciscantur, unde maxima ubique lætitia exoritur.

1 DIe illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman adversarii Judæorum, & Mardochæus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus.

2 Tulítque rex annulum, quem ab Aman recipi jusserat, & tradidit Mardochæo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suam.

3 Nec his contenta, procidit ad pedes regis, flevítque, & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes

ejus pessimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

4 At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur: illáque consurgens stetit ante eum,

B 5 Et ait: Si placet regi, & si inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis, veteres Aman litteræ, insidiatoris, & hostis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6 Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi mei?

7 Responditque rex Assuerus Esther reginæ, & Mardochæo Judæo: Domum Aman concessi Ester, & ipsum jussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Judæos.

8 Scribite ergo Judæis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes litteras annulo meo. Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo signatæ erant, nemo auderet contradicere.

C 9 Accitisque scribis & librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima & tertia die illius, scriptæ sunt epistolæ, ut Mardochæus voluerat, ad Judæos, & ad principes, procuratorésque & judices qui centum viginti septē provinciis ab India usque ad Æthiopiam præsidebant: provinciæ atque provinciæ, populo & populo, juxta linguas & litteras suas, & Judæis, prout legere poterant, & audire.

10 Ipsæque epistolæ, quæ regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis prævenirent.

11 Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per singulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut starent pro animabus suis, & omnes inimicos suos, cum conjugibus ac liberis & universis domibus, interficerent atque delerent, & spolia eorum diriperent.

12 Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est, tertiadecima mensis duodecimi Adar.

D 13 Summáque epistolæ hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subjacebant imperio, notum fieret paratos esse Judæos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14 Egressique sunt veredarii celeres nuntia perferentes, & edictum regis pependit in Susan.

15 Mardochæus autē de palatio & de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet & aëreis, coronam auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque civitas exultavit, atque læta est.

16 Judæis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium.

17 Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis jussa veniebant, mira exultatio, epulæ atque convivia, & festus dies: in tantum ut plures alterius gentis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaserat.

CAPUT IX.

Judæi passim hostes suos eodem die quem ipsi Judæorum cædi præstituerant, trucidant; & suspensis decem filiis Aman, diem Phurim hoc est Sortium, perpetuò solemnem Mardochæus instituit.

A 1 Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante jam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Judæi superiores esse cœperunt, & se de adversariis vindicare.

2 Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, & loca, ut extenderent manum cōtra inimicos & persecutores suos. Nullúsque ausus est resistere, eo quòd omnes populos magnitudinis eorū formido penetrarat:

3 Nam & provinciarum judices, & duces & procuratores, omnísque dignitas quæ singulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochæi:

B 4 Quem principem esse palatii, & plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis ejus crescebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5 Itaque percusserunt Judæi inimicos suos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6 In tantum ut etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hostis Judæorum: quorum ista sunt nomina:

7 Pharsandatha, & Delphon, & Esphatha,

8 Et Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9 Et Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Jezatha.

10 Quos cùm occidissent, prædas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11 Statimque numerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12 Qui dixit reginæ: In urbe Susan interfecerunt Judæi quingentos viros, & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in universis provinciis? Quid ultrà postulas, & quid vis ut fieri jubeam?

C 13 Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Judæis, ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis suspendantur.

14 Præcepitque rex ut ita fieret. Statímque in Susan pependit edictum, & decem filii Aman suspensi sunt.

15 Congregatis Judæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16 Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis subjacebant, pro animabus suis steterunt Judæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuaginta quinque millia occisorum implerentur, & nullus de substantiis eorum quicquam contingeret.

17 Dies autem tertiusdecimus mensis Adar, primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

D 18 At hi qui in urbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die ejusdem mensis in cæde versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcircò eundem diem constituerunt solemnem epularum atque lætitiæ.

19 Hi verò Judæi, qui in oppidis, non muratis ac villis morabantur, quartumdecimū diem mensis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epularum & ciborum.

20 Scripsit itaque Mardochæus omnia hæc,

& litteris comprehensa misit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul,

21 Ut quartamdecimam & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & revertente semper anno solemni celebrarent honore:

22 Quia in ipsis diebus se ulti sunt Judæi de inimicis suis, & luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum atque lætitiæ, & mitterent sibi invicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur.

23 Susceperuntque Judæi in solemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandaverat.

24 Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis & adversarius Judæorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25 Et postea ingressa est Esther ad regem: obsecrans ut conatus ejus, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipsum & filios ejus affixerunt cruci,

26 Atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est, sortium: eo quod phur, id est, sors in urnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri hujus, volumine continentur:

27 Quæque sustinuerunt, & quæ deinceps immutata sunt, susceperunt Judæi super se & semen suum, & super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque solemnitate transigere: quod scriptura testatur, & certa expetunt tempora, annis sibi jugiter succedentibus.

28 Isti sunt dies, quos nulla unquam delebit oblivio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his ceremoniis obligata est,

29 Scripseruntque Esther regina filia Abihail & Mardochæus Judæus, etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista solemnis sanciretur in posterum.

30 Et miserunt ad omnes Judæos, qui in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, & susciperent veritatem,

31 Observantes Dies Sortium, & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi observanda susceperunt à se, & à semine suo, jejunia & clamores, & Sortium dies,

32 Et omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPUT X.

Somnii Mardochai declaratio, de reducto Judæorum populo in libertatem.

1 REx verò Assuerus, omnem terram & cunctas maris insulas fecit tributarias:

2 Cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum:

3 Et quomodo Mardochæus Judaici generis secundus à rege Assuero fuerit: & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærens bona populo suo, & loquens ea quæ ad pacem seminis sui pertinerent.

Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hæc autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur: & interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod juxta consuetudinem nostram obelo, id est, veru prænotavimus.

4 Dixitque Mardochæus: A Deo facta sunt ista.

5 Recordatus sum somnii, quod videram, hæc eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6 Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem solémque conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse reginam.

7 Duo autem dracones: ego sum, & Aman,

8 Gentes, quæ convenerant: hi sunt, qui conati sunt delere nomen Judæorum.

9 Gens autem mea: Israël est, quæ clamavit ad Dominum, & salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atque portenta inter Gentes:

10 Et duas sortes esse præcepit, unam populi Dei, & alteram cunctarum Gentium.

11 Venitque utraque sors in statutum ex illo jam tempore diem coram Deo universis gentibus:

12 Et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suæ.

13 Et observabuntur dies isti in mense Adar, quartadecima & quintadecima die ejusdem mensis, cum omni studio & gaudio in unum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israël.

CAPUT XI.

Somnium Mardochai.

1 ANno quarto regnantibus Ptolomæo & Cleopatra attulerunt, Dositheus, qui se sacerdotem & Levitici generis ferebat, & Ptolomæus filius ejus, hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolomæi filium in Jerusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur interpretum.

2 Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Benjamin:

3 Homo Judæus, qui habitabat in urbe Susis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ.

4 *Erat autem de eo numero captivorum, quos tránstulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Jerusalẽ cum Jechonia rege Juda:

*4. Reg 24. d. 15 Sup. 2. a. 6.

5 Et hoc ejus somnium fuit: Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræ motus, & conturbatio super terram:

6 Et ecce duo dracones magni, paratique contra se in prælium.

7 Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ sunt nationes, ut pugnarent contra gentem justorum.

8 Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis & angustiæ, & ingens formido super terram.

9 Conturbatáque est gens justorum timentium mala sua, & præparata ad mortem.

10 Clamaveruntque ad Deum: & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum & in aquas plurimas redundavit.

11 Lux & sol ortus est, & humiles exal-

tati sunt, & devoraverunt inclytos.

12 Quod cùm vidisset Mardochæus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo scire cupiens quid significaret somnium.

CAPUT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex secundo capite repetita.

A 1 Morabatur autem eo tempore in aula regis, cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui janitores erant palatii.

Sup. c. 2. v. 21. 6. c. 2.

2 Cùmque intellexisset cogitationes eorum, & curas diligentiùs pervidisset, didicit B quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiavit super eo regi.

3 Qui de utroque habita quæstione, confessos jussit duci ad mortem.

C 4 Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentariis: sed & Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.

5 Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.

D 6 Aman verò filius Amadathi Bugæus, erat gloriosissimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo & populo ejus, pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine.

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

CAPUT XIII.

Exemplar epistolæ regiæ, quam misit Aman ad principes provinciarum super cæde Judæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

A 1 Rex maximus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam, centum viginti septe provinciarum principibus & ducibus, qui ejus imperio subjecti sunt, salutem.

2 Cùm plurimis gentibus imperarem, & universum orbem meæ ditioni subjugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subjectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3 Quærente autem me à consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, unus qui sapientia & fide ceteros præcellebat, & erat B post regem secundus, Aman nomine,

4 Indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum jussa contemneret, & universarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5 Quod cùm didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversùs omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque jussionibus contraire, & turbare subjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6 Jussimus, ut quoscumque Aman, qui omnibus provinciis præpositus est, & secundus à rege, & quem patris loco colimus, monstraverit, cum conjugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis: nullúsque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni præsentis:

C 7 Ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur,

Pergénsque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandaverat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardochæus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum ejus,

9 Et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si decreveris salvare Israël:

10 Tu fecisti cælum & terram, & quidquid cæli ambitu continetur.

11 Dominus omnium es, nec est qui resistat majestati tuæ.

12 Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate, fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum, D

13 (Libenter enim pro salute Israël etiam vestigia pedū ejus deosculari paratus essem,)

14 Sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.

15 Et nunc Domine rex Deus Abraham, miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere & hereditatem tuam delere.

16 Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Ægypto.

17 Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18 Omnis quoque Israël pari mente & obsecratione clamavit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1 Esther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat. A

2 Cùmque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis, cinere & stercore implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniáque loca, in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit.

3 Et deprecabatur Dominum Deum Israël, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adjuva me solitariam, & cujus præter te nullus est auxiliator alius.

4 Periculum meum in manibus meis est.

5 * Audivi à patre meo, quòd tu Domine tulisses Israël de cunctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus retrò majoribus suis, ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es.

*Deut. 4. c. 20. c. 34. 32 b. 9.

B 6 Peccavimus in conspectu tuo, & idcircò tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum.

7 Coluimus enim deos eorum. Justus es Domine:

8 Et nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiæ deputantes,

9 Volunt tua mutare promissa, & delere hereditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui,

10 Ut aperiant ora Gentium, & laudent

idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum.

11 Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, & eum, qui in nos cœpit sævire, disperde.

C 12 Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & universæ potestatis.

13 Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, ut & ipse pereat, & cæteri qui ei consentiunt.

14 Nos autem libera manu tua, & adjuva me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te, Domine, qui habes omnium scientiam.

15 Et nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ.

D 16 Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ & non portem in diebus silentii mei.

17 Et quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, & non biberim vinum libaminum:

18 Et numquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19 Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum, qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPUT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Esther ad regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

A 1 ET mandavit ei [haud dubium quin esset Mardochæus] ut ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria sua.

2 Memorare [inquit] dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem:

3 Et tu invoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

4 Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua.

B 5 Cùmque regio fulgeret habitu, & invocasset omnium rectorem & salvatorem Deum, assumpsit duas famulas.

6 Et super unam quidem innitebatur, quasi præ deliciis & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens:

7 Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.

8 Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum.

9 Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auróque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.

C 10 Cùmque elevasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.

11 Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exilivit de solio, & sustentans eam ulnis suis donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:

12 Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere.

13 Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.

14 Accede igitur, & tange sceptrum:

D 15 Cùmque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum ejus, & osculatus est eam, & ait: Cur mihi non loqueris?

16 Quæ respondit: Vidi te Domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.

17 Valdè enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.

18 Cùmque loqueretur, rursus corruit, & penè exanimata est.

19 Rex autem turbabatur, & omnes ministri ejus consolabantur eam.

CAPUT XVI.

Assueri epistola pro Judæorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias, irritando epistolam missam ab Aman.

A Exemplar epistolæ regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraïco volumine non habetur.

1 REx magnus Artaxerxes ab India usque Æthiopiam, centum viginti septem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ jussioni obediunt, salutem dicit.

2 Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3 Et non solùm subjectos regibus nituntur opprimere, sed datā sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moliuntur insidias.

4 Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se jura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5 Et in tantum vesaniæ proruperunt, ut eos, qui credita sibi officia diligenter observant, & ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere.

B 6 Dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.

7 Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorumdam suggestionibus regum studia depraventur.

8 Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9 Nec putare debetis, si diversa jubeamus, ex animi nostri venire levitate; sed pro qualitate & necessitate temporum, ut reipublicæ poscit utilitas, ferre sententiam.

10 Et ut manifestiùs, quod dicimus, intelligatis; * Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienúsque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est:

* 3. Reg. 7. a. 1.

11 Et tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus:

C 12 Qui in tantum arrogantiæ tumorem sublatus est, ut regno privare nos niteretur & spiritu.

13 Nam Mardochæum, cujus fide & beneficiis vivimus, & consortem regni nostri Esther

eum omni gente sua, novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem.

14 Hoc cogitans, ut illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas.

15 Nos autem, à pessimo mortalium Judæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed è contrario justis utentes legibus,

16 Et filios altissimi & maximi, semperque viventis Dei, cujus beneficio & patribus nostris, & nobis regnum est traditum, & usque hodie custoditur.

17 Unde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18 Pro quo scelere ante portas hujus urbis, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio ejus pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

D 19 Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Judæis uti legibus suis.

20 Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21 Hanc enim diem, Deus omnipotens, mœroris & luctus, eis vertit in gaudium.

22 Unde & vos, inter cæteros festos dies hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in posterum cognoscatur,

23 Omnes, qui fideliter Persis obediunt dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24 Omnis autem provincia & civitas, quæ noluerit solemnitatis hujusce esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, ut non solùm hominibus, sed etiam bestiis invia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

LIBER JOB.

CAPUT PRIMUM.

Job sanctus & dives, pro filiis alcisissim convivia celebrantibus Domino sacrificat, cujus possessiones petenti Satanæ Dominus dissipendas exponit, per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis mæstitiæ patiens, in Dei laudes prorumpit.

A 1 Vir erat in terra Hus, nomine Job, & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo:

2 Natique sunt ei septem filii, & tres filiæ.

3 Et fuit possessio ejus, septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: erátque vir ille magnus inter omnes Orientales.

4 Et ibant filii ejus, & faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis.

5 Cúmque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgénsque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne fortè peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Job cunctis diebus.

B 6 Quadam autem die, cùm venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, adfuit inter eos etiam Satan.

7 Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.

8 Dixítque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Job, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

9 Cui respondens Satan, ait: Numquid Job frustrà timet Deum?

10 Nónne tu vallasti eum, ac domus ejus, universámque substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra?

11 Sed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.

C 12 Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, universa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan à facie Domini.

13 Cùm autem quadam die filii & filiæ ejus comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,

14 Nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos,

15 Et irruerunt Sabæi, tulerúntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus ut nuntiarem tibi.

16 Cúmque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oves puerósque consumpsit, & effugi ego solus, ut nuntiarem tibi.

D 17 Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus ut nuntiarem tibi.

18 Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

19 Repentè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & effugi ego solus, ut nuntiarem tibi.

20 Tunc surrexit Job, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adoravit.

21 Et dixit: * Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

*Eccle. 5.d.14. 1.Tim. 6.b.7.

22 In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPUT II.

Satanas obtenta a Deo facultate, percutit Job ulcere pessimo; cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

A 1 Factum est autem, cùm quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu ejus,

2 Ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.

3 Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Job, quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversùs eum, ut affligerem eum frustrà.

4 Cui respondens Satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua:

5 Alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.

6 Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.

7 Egressus igitur Satan à facie Domini, percussit Job ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem ejus:

8 Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.

9 Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic Deo & morere.

10 Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Job labiis suis.

11 Igitur audientes tres amici Job omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.

12 Cùmque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in cœlum.

13 Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPUT III.

Job laxatis naturæ habenis, maledicit diei nativitatis suæ præsentique vitæ, attendens mortalium miserias, & à quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

1 Post hæc aperuit Job os suum, & maledixit diei suo,

2 Et locutus est.

3 *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.

*Iere. 20.d.14

4 Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.

5 Obscurent eum tenebræ, & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.

6 Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

7 Sit nox illa solitaria, nec laude digna:

8 Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan:

9 Obtenebrentur stellæ caligine ejus: expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ.

10 Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11 Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?

12 Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13 Nunc enim dormiens silerem: & somno meo requiescerem:

14 Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines:

15 Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento:

16 Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

17 Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.

18 Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19 Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à Domino suo.

20 Quare misero data est lux, & vita his, qui in amaritudine animæ sunt?

21 Qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum:

22 Gaudéntque vehementer cùm invenerint sepulchrum.

23 Viro cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24 Antequam comedam suspiro: & tamquam inundantes aquæ, sic rugitus meus:

25 Quia timor, quem timebam, evenit mihi, & quod verebar accidit.

26 Nónne dissimulavi? nónne silui? nónne quievi? & venit super me indignatio.

CAPUT IV.

Eliphaz arguit Job impatientiæ: conatúrque ei persuadere quod propter peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti adversa non immittit.

1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3 Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti:

4 Vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua trementia confortasti:

5 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.

6 Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

7 Recordare, obsecro te, quis unquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?

8 Quin potiùs vidi eos, qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos,

9 Flante Deo periisse, & spiritu iræ ejus esse consumptos:

10 Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

11 Tigris periit, eò quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt.

12 Porrò ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtivè suscepit auris mea venas susurri ejus.

13 In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines,

14 Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt:

15 Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16 Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi.

17 * Numquid homo, Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?

18 * Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem:

* Inf. 25 a.4. * Inf. 15.b.15 2. Pet.2 a.4. Iud b.6

19 Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?

20 De mane usque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21 Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

CAPUT

CAPUT V.

Eliphaz rursùm arguit Iob iniquitatis, quòd nemo sine culpa sua à Deo puniatur: ideoque hortatur Iob ut ad Deum convertatur, & ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac divina providentia opera circa creaturas extollit.

1 VOca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere.

2 Verè stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3 Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus statim.

4 Longè fient filii ejus à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5 Cujus messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes divitias ejus.

6 Nihil in terra sine causa fit, & de humo non orietur dolor.

7 Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum.

8 Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9 Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero:

10 Qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis universa:

11 Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate:

12 Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant:

13 * Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilium pravorum dissipat:

*1. Cor. 3. d. 19.

14 Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt meridie.

15 Porrò salvum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16 Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17 Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18 Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus sanabunt.

19 In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

20 In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii.

21 A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cùm venerit.

22 In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.

23 Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24 Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26 Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.

27 Ecce, hoc, ut investigavimus, ita est: quod auditum mente pertracta.

CAPUT VI.

Ostendit Iob se longe graviora pati quàm meritus sit, conquerens se ab amicis deseri graviter arguens & hos tres qui ad se venerant, ipsum consolaturi: ac se quoque patienter audiri petit.

1 REspondens autem Job, dixit:

2 Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas quam patior, in statera.

3 Quasi arena maris hæc gravior appareret: unde & verba mea dolore sunt plena:

4 Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5 Numquid rugiet onager, cùm habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?

6 Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7 Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 Quis det ut veniat petitio mea: & quod exspecto, tribuat mihi Deus?

9 Et qui cœpit, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me:

10 Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 Quæ est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?

12 Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13 Ecce, non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me.

14 Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui raptim transit in convallibus.

16 Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17 Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt, & ut incaluerit, solventur de loco suo.

18 Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19 Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20 Confusi sunt, quia speravi, venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.

21 Nunc venistis, & modò videntes plagam meam timetis.

22 Numquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

23 Vel, liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?

24 Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoravi, instruite me.

25 Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui possit arguere me?

26 Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27 Super pupillum irruitis, & subvertere nitimini amicum vestrum.

28 Verumtamen quod cœpistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

29 Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod justum est, judicate.

30 Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAPUT VII.

Iob humana vita suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad præsentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miseriis, admirans Dei erga miserum hominem providentiam.

1 MIlitia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies ejus.

2 Sicut servus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui:

3 Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.

4 Si dormiero, dicam: Quando consurgam? & rursùm expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras.

5 Induta est caro mea putredine & sor-

dious pulveris, cutis mea aruit, & contracta est.

6 Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe.

7 Memento quia ventus est vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona.

8 Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

9 Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos non ascendet.

10 Nec revertetur ultrà in domum suam, neque cognoscet eum ampliùs locus ejus.

11 Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

12 Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?

13 Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in strato meo:

14 Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties,

15 Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.

16 Desperavi, nequaquam ultrà jam vivam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.

17 Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

18 Visitas eum diluculo, & subitò probas illum:

19 Usquequò non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?

20 Peccavi, quid faciam tibi, ô custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis?

21 Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistam.

CAPUT VIII.

Baldad Iobum quasi de impio sermone arguit, & eum ut ad Deum, melioremque vitam se convertat, hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit; explicat etiam quàm sit vacua spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

1 Respondens autem Baldad Suhites, dixit: 2 Usquequò loquêris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?

3 Numquid Deus supplantat judicium? aut Omnipotens subvertit quod justum est?

4 Etiamsi filii tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:

5 Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

6 Si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ:

7 In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.

8 Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam:

9 * (Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.)

* Inf. 14. a. 2. Ps. 143. a. 4.

10 Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.

11 Numquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?

12 Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:

13 Sic viæ omnium, qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:

14 Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia ejus.

15 Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget:

16 Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen ejus egredietur,

17 Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, & inter lapides commorabitur.

18 Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te.

19 Hæc est enim lætitia viæ ejus, ut rursùm de terra alii germinentur.

20 Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis:

21 Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.

22 Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPUT IX.

Admittit Iob, Deum per omnia justum esse, nec posse hominem convincere Deum injustitiæ: homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest justificari: divina potentia ac sapientia magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere aut respondere valeat: Porro Deus & impium percutit & innocentem: suam quoque innocentiam, contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1 Et respondens Job, ait: 2 Verè scio quòd ita sit, & quòd non justificetur homo comparatus Deo.

3 Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.

4 Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

5 Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subvertit in furore suo.

6 Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur.

7 Qui præcepit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo:

8 Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.

9 Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas & interiora Austri.

10 Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

11 Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.

12 Si repentè interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13 Deus, cujus iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem.

14 Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 Qui etiam si habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.

16 Et cùm invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.

17 In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19 Si fortitudo quæritur, Robustissimus est: si æquitas judicii, nemo audet pro me testimonium dicere:

20 Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero pravum me comprobabit.

21 Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 Unum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

23 Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentem rideat.

24 Terra data est in manus impii, vultum judicum ejus operit, quòd si non ille est, quis ergo est?

25 Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 Pertransierunt quasi naves, poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27 Cum dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

28 Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.

29 Si autem & sic impius sum, quare frustrà laboravi?

30 Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:

31 Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

32 Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in judicio ex æquo possit audiri.

33 Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

34 Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat.

35 Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPUT X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens: quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum a se hominem exactè novit; rursumque propter pœnarum exuberantiam plangit se natum.

1 TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2 Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita judices.

3 Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adjuves?

4 Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

5 Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora,

6 Ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?

7 Et scias quia nihil impium fecerim, cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.

8 Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic repentè præcipitas me?

9 Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.

10 Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?

11 Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me:

12 Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum.

13 Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris,

14 Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15 Et si impius fuero, væ mihi est! & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.

16 Et propter superbiam quasi leænam capies me, reversúsque mirabiliter me crucias.

17 Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversùm me, & pœnæ militant in me.

18 Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem ne oculus me videret.

19 Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.

20 Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululùm dolorem meum:

21 Antequam vadam & non revertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine:

22 Terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPUT XI.

Saphar iniquè asserit, Iob propter multa ipsius peccata, quæ recenset, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem; resipiscenti tamen Iob falsissima quoque pollicetur.

1 REspondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2 Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus justificablitur?

3 Tibi soli tacebunt homines? & cùm ceteros irriseris, à nullo confutaberis?

4 Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

5 Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

6 Ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex ejus, & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

7 Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum Omnipotentem reperies?

8 Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces?

9 Longior terra mensura ejus, & latior mari.

10 Si subverterit omnia vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

11 Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nónne considerat?

12 Vir vanus in superbiam erigitur & tamquam pullum onagri se liberum natū putat.

13 Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.

14 Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia:

15 Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.

16 Miseriæ quoque oblivisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis.

17 Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.

18 Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

19 * Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20 * Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.

* Lev. 26. a. 5.
* Lev. 20. b. 8.

CAPUT XII.

Iob ut amicorum confundat jactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturarum gubernatione quarum statum pro suo variat arbitrio.

1 REspondens autem Job, dixit:

2 Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?

3 * Et mihi est cor, sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostis ignorat?

4 * Qui deridetur ab amico suo sicut ego,

* Infr. 20. a. 2.
* Prov. 14. a. 2.

invocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim juſti ſimplicitas.

5 Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus ſtatutum.

6 Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipſe dederit omnia in manus eorum.

7 Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

8 Loquere terræ, & reſpondebit tibi: & narrabunt piſces maris.

9 Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit?

10 In cujus manu anima omnis viventis, & ſpiritus univerſæ carnis hominis.

11 * Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, ſaporem? (*Inf. 34. a. 3.)

12 In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia.

13 Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, ipſe habet conſilium & intelligentiam.

14 * Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. (*Iſa. 22. f. 22. Apoc. 3. b.)

15 Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſerit eas, ſubvertent terram.

16 Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia: ipſe novit & decipientem, & eum qui decipitur.

17 Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem.

18 Balteum regum diſſolvit, & præcingit fune renes eorum.

19 Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat:

20 Commutans labium veracium, & doctrinam ſenum auferens.

21 Effundit deſpectionem ſuper principes, eos, qui oppreſſi fuerant, relevans.

22 Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23 Qui multiplicat gentes & perdit eas, & ſubverſas in integrum reſtituit.

24 Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut fruſtrà incedant per invium:

25 Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.

CAPUT XIII.

Iob amicos ſuos ex ipſorum verbis confutans, à Deo arguendos aſſerit; ſuam quoque juſtitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam graviter affligatur.

1 ECce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi ſingula.

2 Secundùm ſcientiam veſtram & ego novi: nec inferior veſtri ſum.

3 Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio:

4 Priùs vos oſtendens fabricatores mendacii, & cultores perverſorum dogmatum.

5 Atque utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes.

6 Audite ergo correptionem meam, & judicium labiorum meorum attendite.

7 Numquid Deus indiget veſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8 Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

9 Aut placebit ei quem celare nihil poteſt? aut decipietur ut homo, veſtris fraudulentiis?

10 Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito faciem ejus accipitis.

11 Statim ut ſe commoverit, turbabit vos, & terror ejus irruet ſuper vos.

12 Memoria veſtra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices veſtræ.

13 Tacete pauliſper, ut loquar quodcumque mihi mens ſuggeſſerit.

14 Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15 Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo: verumtamen vias meas in conſpectu ejus arguam.

16 Et ipſe erit ſalvator meus: non enim veniet in conſpectu ejus omnis hypocrita.

17 Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus veſtris.

18 Si fuero judicatus, ſcio quòd juſtus inveniar.

19 Quis eſt qui judicetur mecum? veniat: quare tacens conſumor?

20 Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar:

21 Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

22 Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar, & tu reſponde mihi.

23 Quantas habeo iniquitates & peccata, ſcelera mea & delicta oſtende mihi.

24 Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25 Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris:

26 Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.

27 Poſuiſti in nervo pedem meum, & obſervaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti:

28 Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea.

CAPUT XIV.

Iob, conſiderata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quod poſt hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur reſurrectionem.

1 HOmo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis.

2 * Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem ſtatu permanet. (*Sup. 8. b. 9. Pſ. 143. b. 4.)

3 Et dignum ducis ſuper hujuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?

4 * Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nónne tu qui ſolus es? (*Pſ. 5[illegible] a. 4.)

5 Breves dies hominis ſunt, numerus menſium ejus apud te eſt: conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.

6 Recede paululùm ab eo ut quieſcat, donec optata veniat, ſicut mercenarii dies ejus.

7 Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami ejus pullulant.

8 Si ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius.

9 Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cùm primùm plantatum eſt:

10 Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque conſumptus, ubi quæſo eſt?

11 Quomodo ſi recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus areſcat:

12 Sic homo cùm dormierit, non reſurget, donec atteratur cælum, non evigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo.

13 Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno pro-

tegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14 Putásne mortuus homo rursùm vivat? cunctis diebus, quibus nunc militio, expecto donec veniat immutatio mea.

15 Vocabis me, & ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram.

*Inf. 31 a. 4. 34. c. 21.

16 * Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

D 17 Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

Prov. 5. d. 21.

18 Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo.

19 Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes.

20 Roborasti eum paululùm ut in perpetuum transiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.

21 Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget.

22 Attamen caro ejus dum vivet dolebit, & anima illius super semet ipso lugebit.

CAPUT XV.

Eliphaz Iob arguit jactantiæ, impatientiæ, & blasphemiæ in Deum; apud quem ait neminem mundum inveniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

A 1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?

3 Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4 Quantum in te est, evacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.

5 Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.

6 Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.

7 Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8 Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit ejus sapientia?

9 Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

*Eccl. 12. b. 8.

10 * Et senes & antiqui sunt in nobis, multò vetustiores quàm patres tui.

B 11 Numquid grande est ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.

12 Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13 Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones?

14 Quid est homo, ut immaculatus sit, & ut justus appareat natus de muliere?

*Sup. 4. d. 18.

15 * Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.

16 Quantò magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17 Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

C 18 Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.

19 Quibus solis data est terra, & non transivit alienus per eos.

20 Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.

21 Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur

22 Non credit quòd reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium.

23 Cùm se moverit ad quærendum panem, novit quòd paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.

24 Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.

25 Tetendit enim adversùs Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.

26 Cucurrit adversùs eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

D 27 Operuit faciem ejus crassitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.

28 Habitavit in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.

29 Non ditabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terra radicem suam.

30 Non recedet de tenebris: ramos ejus arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.

31 Non credet frustrà errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.

32 Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.

33 Lædetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.

34 Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

*Psal. 7. b. 15. Isai. 59. a. 4.

35 * Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.

CAPUT XVI.

Iob amicorum auctoritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cujus conscium esse Deum asserit.

A 1 Respondens autem Job, dixit:

2 Audivi frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3 Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4 Poteram & ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea:

5 Consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos:

6 Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parcens vobis.

B 7 Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

8 Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9 Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus adversùs faciem meam contradicens mihi.

10 Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis, hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

C 11 Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.

12 Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13 Ego ille quondam opulentus, repentè contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

14 Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

15 Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16 Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17 Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt,

18 Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.

19 Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.

20 Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21 Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22 Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.

23 Ecce enim breves anni transeunt, & semitam, per quam non revertar ambulo.

CAPUT XVII.

Job ex afflictionis suæ magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit & amicos præsentem tantùm remunerationem statuentes insipientia arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

1 SPiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.

2 Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3 Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me.

4 Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur.

5 Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum ejus deficient.

6 Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7 Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilũ redacta sunt.

8 Stupebunt justi super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

9 Et tenebit justus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10 Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum sapientem.

11 Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

12 Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

13 Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

14 Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & soror mea vermibus.

15 Ubi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16 In profundissimum infernum descendent omnia mea: putásne saltem ibi erit requies mihi?

CAPUT XVIII.

Baldad arguens Job jactantia & impatientia, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Job sententiam statuat, nempe ipsum tantùm propter peccata sua puniri.

1 REspondens autem Baldad Suhites, dixit:

2 Usque ad quem finem verba jactabitis? intelligite priùs, & sic loquamur.

3 Quare reputati sumus ut jumenta, & sorduimus coram vobis?

4 Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5 Nónne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?

6 Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.

7 Arctabuntur gressus virtutis ejus, & præcipitabit eum consilium suum.

8 Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat.

9 Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.

10 Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitam.

11 Undique terrebunt eum formidines, & involvent pedes ejus.

12 Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius.

13 Devoret pulchritudinem cutis ejus, consumat brachia illius primogenita mors.

14 Avellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

15 Habitent in tabernaculo illius socii ejus, qui non est, aspergatur in tabernaculo ejus sulphur.

16 Deorsùm radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.

17 * Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.

* Prov. 2. d. 22.

18 Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19 Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus ejus.

20 In die ejus stupebunt novissimi, & primos invadet horror.

21 Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus ejus qui ignorat Deum.

CAPUT XIX.

Job crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari dicit immerito, non ob sua flagitia, sed ob alias justas causas, ostendens afflictionis acerbitatem, & se ab amicis destitutum, unde super futura resurrectione seipsum consolatur.

1 REspondens autem Job, dixit:

2 Usquequò affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?

3 En decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

4 Nempe, etsi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

5 At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis,

6 Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo judicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.

7 Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui judicet.

8 Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.

9 Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo,

10 Destruit me undique, & pereo, & quasi evulsæ arbori abstulit spem meam.

11 Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum.

12 Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum.

13 Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.

14 Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.

C 15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum.

16 Servum meum vocavi, & non respondit ore proprio deprecabar illum.

17 Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabant filios uteri mei.

18 Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19 Abominati sunt me quondam consiliarii mei: & quem maximè diligebam, aversatus est me.

20 Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.

21 Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

22 Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?

23 Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in Libro

D 24 stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?

25 Scio enim quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum:

26 Et rursùm circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.

27 Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo.

28 Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?

29 Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judicium.

CAPUT XX.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ipsius se dicit auditurum; & quæ sit apud Deum pars impii, multis verbis persequitur.

1 RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:

A 2 Idcircò cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.

3 Doctrinam, qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.

4 Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram,

5 Quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti:

6 Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit:

7 Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Ubi est?

8 Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.

9 Oculus qui eum viderat, non videbit, neque ultrà intuebitur eum locus suus.

B 10 Filii ejus atterentur egestate, & manus illius reddent ei dolorem suum.

11 Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.

12 Cùm enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua:

13 Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.

14 Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecùs.

15 Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.

16 Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.

C 17 (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.)

18 Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: juxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.

19 Quoniam confringens nudavit pauperes: domum rapuit, & non ædificavit eam.

20 * Nec est satiatus venter ejus: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.

* Eccl. 5. c. 9.

21 Non remansit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22 Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.

23 Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

24 Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. D

25 Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent & venient super eum horribiles.

26 Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.

27 Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra consurget adversùs eum.

28 Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29 Hæc est pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

CAPUT XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit, quare impiorum nonnulli in finem usque vita prosperentur, pii contrà adversis cadantur; & respondit, impium in diem perditionis à Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

1 RESpondens autem Job, dixit:

2 Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. A

3 Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.

4 Numquid contra hominem disputatio mea est, ut meritò non debeam contristari?

5 Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:

6 Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.

7 * Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

* Iere. 12. a. 1. Habac. 1. c. 3. d. 13.

8 Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.

9 Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos. B

10 Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fœtu suo.

11 Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.

12 Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi,

13 Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14 Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

15 * Quis est Omnipotens ut serviamus ei? & quid nobis prodest si oraverimus illum?

* Mal. 3. d. 14.

16 Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me.

17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui? C

18 Erunt sicut paleæ ante faciem venti,

& sicut favilla quam turbo dispergit.

19 Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet

20 Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.

21 Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? & si numerus mensium ejus dimidietur?

22 Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos judicat?

23 Iste moritur robustus & sanus, dives & felix.

24 Viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur.

25 Alius verò moritur in amaritudine animæ absque ullis opibus:

D 26 Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.

27 Certè novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28 Dicitis enim: Ubi est domus principis? & ubi tabernacula impiorum?

29 Interroga quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.

30 Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31 Quis arguet coram eo viam ejus: & quæ fecit, quis reddet illi?

32 Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.

34 Quomodò igitur consolamini me frustrà, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPUT XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiæ in pauperum oppressione, & aliorum facinorum; ostendens ipsum de divina Providentia non rectè sentire, ac pœnitenti bona promittens.

A 1 Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2 Numquid Deo potest comparari homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?

3 Quid prodest Deo si justus fuerit? aut quid ei confert, si immaculata fuerit via tua?

4 Numquid timens arguet te, & veniet tecum in judicium,

5 Et non propter malitiam tuam plurimam & infinitas iniquitates tuas?

6 Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.

7 Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.

8 In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebat eam.

B 9 Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti,

10 Proptereà circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.

11 Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri;

12 An non cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?

13 Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat.

14 Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat.

C 15 Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?

16 Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum,

17 Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:

18 Cùm implesset domos eorum bonis: quorum sententia procul sit à me.

19 * Videbunt justi, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos. * Ps. 106. d. 42.

20 Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?

21 Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.

22 Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.

D 23 Si reversus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

24 Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.

25 Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.

26 Tunc super Omnipotentem deliciis afflues, & elevabis ad Deum faciem tuam.

27 Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28 Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumen.

29 * Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur. * Prov. 29. d. 23

30 Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPUT XXIII

Iob divinum judicium humiliter invocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, rectèque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

A 1 Respondens autem Job, ait:

2 Nunc quoque in amaritudine est sermo meus & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.

3 Quis mihi tribuat ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus?

B 4 Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.

5 Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

6 Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

7 Proponat æquitatem contra me, & perveniat ad victoriam judicium meum.

C 8 Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

9 Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.

10 Ipse verò scit viam meam, & provocabit me quasi aurum, quod per ignem transit.

11 Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.

D 12 A mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus.

13 Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus: & anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.

14 Cùm expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.

15 Et idcircò à facie ejus turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor.

16 Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.

17 Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPUT XXIV.

Job ut verbo se sentire ostendat de divina providentia, dicit Deo nota esse tempora; & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas

1 AB Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

2 Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos

3 Asinum pupillorum abegerunt, abstulerunt pro pignore bovem viduæ.

4 Subverterunt pauperum viam, oppresserunt pariter mansuetos terræ.

5 Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6 Agrum non suum demetunt:& vineam ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.

7 Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.

8 Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9 Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.

10 Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

11 Inter acervos eorum meridiati sunt,qui calcatis torcularibus sitiunt.

12 De civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.

13 Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus.

14 Manè primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.

14 Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.

15 Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi,& ignoraverunt lucem.

16 Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18 Levis est super faciem aquæ, maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19 Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium,& usque ad inferos peccatum illius.

20 Obliviscatur ejus misericordia: dulcedo illius vermes:non sit in recordatione,sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21 Pavit enim sterilem,quæ non parit, & viduæ benè non fecit.

22 Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit, non credet vitæ suæ.

23 * Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autem ejus sunt in viis illius.

* Apoc. 2. f. 21.

24 Elevati sunt ad modicum, & non subsistent,& humiliabuntur sicut omnia,& auferentur,& sicut summitates spicarū conterentur.

25 Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate,negat hominem Deo comparatum justificari posse

1 RESpondēs autem Baldad Suhites,dixit:

2 Potestas & terror apud eum est,qui facit concordiam in sublimibus suis.

3 Numquid est numerus militum ejus? & super quem non surget lumen illius?

4 Nūquid justificari potest homo cōparatus Deo,aut apparere mundus natus de muliere?

5 Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus:

6 Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis

CAPUT XXVI.

Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

1 REspondens autem Job, dixit:

2 Cujus adjutor es?nūquid imbecillis & sustentas brachium ejus,qui non est fortis?

3 Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam.

4 Quem docere voluisti? nónne eum, qui fecit spiramentum?

5 Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.

6 Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni,

7 Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.

8 Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.

9 Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud nebulam suam.

10 Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ.

11 Columnæ cæli contremiscunt,& pavent ad nutum ejus.

12 In fortitudine illius repente maria congregata sunt, & prudentia ejus percussit superbum.

13 Spiritus ejus ornavit cælos: & obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.

14 Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cùm vix parvam stillam sermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri.

CAPUT XXVII.

Job perpetuò constans in sui justificatione,rejecta amicorum calumnia, ostendit cur innocentiæ studuerit,quod impii ex præsentis vitæ brevi prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

1 ADdidit quoque Job, assumens parabolam suam, dixit:

2 Vivit Deus qui abstulit judicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

3 Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.

4 Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

5 Absit à me ut justos vos esse judicem: donec deficiam,non recedam ab innocentia mea.

6 Justificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

7 Sit ut impius, inimicus meus: & adversarius meus quasi iniquus.

8 Quæ est enim spes hypocritæ si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?

9 Numquid Deus audiet clamorem ejus cùm venerit super eum angustia?

10 Aut poterit in omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?

11 Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.

12 Ecce, vos omnes nostis, & quid sine causâ vana loquimini?

13 Hæc est pars hominis impii apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.

14 Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.

15 Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.

16 Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta:

17 Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: & argentum innocens divider.

18 Ædificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.

19 * Dives cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet.

* Ps. 48. d. 18.

20 Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

21 Tollet eum ventus urens, & auferet, velut turbo rapiet eum de loco suo.

22 Et mittet super eum, & non parcet: de manu ejus fugiens fugiet.

23 Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum ejus.

CAPUT XXVIII.

Iob etiam innocentiæ studuit, quod hæc sit unica via obtinendæ sapientiæ, quam ostendit auro longè esse præstantiorem, tum origine, tum rei dignitate; Deo autem perspecta esse quæque occultissima naturæ, & sapientiam è cælo dari, non auro emi; cujus sapientiæ particula quædam communicatur per Dei timorem.

1 HAbet argentum venarum suarum principia: & auro locus est, in quo conflatur.

2 Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.

3 Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis.

4 Dividit torrens à populo peregrinante, eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.

5 Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est.

6 Locus saphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.

7 Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.

8 Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leæna.

9 Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.

10 In petris rivos excidit, & omne pretiosum vidit oculus ejus.

11 Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.

12 Sapientia verò ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ?

13 Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium.

14 Abyssus dicit: Non est in me: & mare loquitur: Non est mecum.

15 * Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus,

* Sap. 7. 6. 9.

16 Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonicho pretiosissimo, vel sapphiro.

17 Non adæquabitur aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:

18 Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem sapientia de occultis.

19 Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundissimæ componetur.

20 Unde ergo sapientia venit? & quis est locus intelligentiæ?

21 Abscondita est ab oculis omnium viventium: volucres quoque cæli latet.

22 Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.

23 Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.

24 Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.

25 Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.

26 Quandò ponebat pluviis legem & viam procellis sonantibus.

27 Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.

28 Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Iob pristinæ cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, unà cum bonis suis operibus, quò se de contraria amicorum calumnia vindicet.

1 ADdidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit:

2 Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundùm dies quibus Deus custodiebat me?

3 Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris?

4 Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo?

5 Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?

6 Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei?

7 Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

8 Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

9 Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo,

10 Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

11 Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

12 Eò quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adjutor.

13 Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.

14 Justitia indutus sum: & vestivi me, sicut vestimento & diademate, judicio meo.

15 Oculus fui cæco, & pes claudo.

16 Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.

17 Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

18 Dicebámque: In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

19 Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea.

20 Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

21 Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.

22 Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum.

23 Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

24 Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25 Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cùmque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

CAPUT XXX.

Plangit Job pristinam illam felicitatem, versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

A 1 NUnc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

2 Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur indigni,

3 Egestate & fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate & miseria.

4 Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum:

5 Qui de convallibus ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.

6 In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.

B 7 Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.

8 Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9 Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium.

10 Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.

11 Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, & frænum posuit in os meum.

12 Ad dexteram orientis calamitates meæ illicò surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.

13 Dissipaverunt itinera mea: insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

14 Quasi rupto muro, & aperta janua, irruerunt super me, & ad meas miserias devoluti sunt.

C 15 Redactus sum in nihilum: abstuli quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransiit salus mea.

16 Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

17 Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18 In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.

19 Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri.

20 Clamabo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me.

21 Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.

22 Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè.

D 23 Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.

24 Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.

25 Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

26 Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

27 Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie, prævenerunt me dies afflictionis.

28 Mœrens incedebam, sine furore; consurgens, in turba clamabant.

29 Frater fui draconum, & socius struthionum.

30 Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate.

31 Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Job ut de amicorum calumnia se purget, summum judicium innocentiæ suæ testem invocans, suas enarrat virtutes, quibus à puero assuevit.

A 1 PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.

2 Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?

3 Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus injustitiam?

4 Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?

5 Si ambulavi in vanitate, & festinavit in dolo pes meus:

6 Appendat me in statera justa, & sciat Deus simplicitatem meam.

7 Si declinavit gressus meus de via, & si secutum est oculos meos cor meum, & si manibus meis adhæsit macula:

8 Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.

B 9 Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:

10 Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.

11 Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

12 Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.

13 Si contempsi subire judicium cum servo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent adversùm me.

14 Quid enim faciam cùm surrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?

15 Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus est: & formavit me in vulva unus?

16 Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.

17 Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:

18 (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio: & de utero matris meæ egressa est mecum.)

19 Si despexi pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:

C 20 Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est:

21 Si levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem:

22 Humerus meus à junctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.

23 Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.

24 Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.

25 Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

26 Si vidi Solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè:

27 Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.

28 Quæ est iniquitas maxima, & nega-

gasso contra Deum altissimum.

29 Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd invenisset eum malum:

30 Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.

31 Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut saturemur?

32 Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.

33 Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.

34 Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.

35 Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui judicat,

36 Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?

37 Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.

38 Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent:

39 Si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi:

40 Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Job.

CAPUT XXXII.

Job silentio amicis imposito, arguitur unà cum illis insipientiæ ab Eliu, qui suam jactat sapientiam.

1 Omiserunt autem tres viri isti respondere Job, eò quòd justus sibi videretur.

2 Et iratus, indignatúsque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem adversùm Job, eò quòd justum se esse diceret coram Deo.

3 Porro adversum amicos ejus indignatus est, eò quòd non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodò condemnassent Job.

4 Igitur Eliu expectavit Job loquentem: eò quòd seniores essent qui loquebantur.

5 Cùm autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.

6 Respondénsque Eliu filius Barachel Buzites, dixit:

7 Junior sum tempore, vos autem antiquiores, idcircò demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.

8 Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.

9 Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

10 Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium.

11 Ideò dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

12 Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus:

13 Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, ut video, non est qui possit arguere Job, & respondere ex vobis sermonibus ejus.

14 Ne fortè dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.

15 Nihil locutus est mihi, & ego non secundùm sermones vestros respondebo illi.

16 Extimuerunt, nec responderunt ultrà, abstulerúntque à se eloquia.

17 Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti: steterunt, nec ultrà responderunt:

18 Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

19 Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei.

20 En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit.

21 Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.

22 Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

23 Nescio enim quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me Factor meus.

CAPUT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Job ostendere nititur eum non esse justum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudiat & increpet, ac resipiscenti propitietur.

1 Audi igitur Job eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.

2 Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

3 Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

4 Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5 Si potes, responde mihi, & adversùs faciem meam consiste.

6 Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.

7 Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.

8 Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi:

9 Mundus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.

10 Quia querelas in me reperit, ideò arbitratus est me inimicum sibi.

11 Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.

12 Hoc est ergo, in quo non es justificatus: respondebo tibi, quia major sit Deus homine.

13 Adversus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi?

14 Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit.

15 Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

16 Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina,

17 Ut avertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de superbia:

18 Eruens animam ejus à corruptione: & vitam illius, ut non transeat in gladium.

19 Increpat quoque per dolorem in lectulum, & omnia ossa ejus marcescere facit.

20 Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.

21 Tabescet caro ejus; & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

22 Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.

23 Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus ut annuntiet hominis æquitatem:

24 Miserebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier.

25 Consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ suæ.

26 Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem ejus in jubilo, & reddet homini justitiam suam.

27 Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus, non recepi.

28 Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29 Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31 Attende Job, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32 Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: Volo enim, te apparere justum.

33 Quòd si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Job accusat eum blasphemiæ aliorumque criminum, æquitatem ostendens divini judicii, ejus quoque potentiæ & notitiæ cuncta subesse.

A 1 PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2 Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me?

3 * Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat.

*Sup. 12. b. 11

4 Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5 Quia dixit Job: Justus sum, & Deus subvertit judicium meum.

6 In judicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7 Quis est vir ut est Job, qui bibit subsannationem quasi aquam:

B 8 Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9 Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10 Ideò viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis.

12 Verè enim Deus non condemnabit frustrà, nec Omnipotens subvertet judicium.

13 Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14 Si direxerit ad eum cor suum spiritum illius & flatum ad se trahet.

15 Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

16 Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei.

17 Numquid qui non amat judicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui justus es, in tantum condemnas?

18 Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

19 * Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus sunt universi.

*Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. c. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9.

C 20 Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

21 Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22 Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23 Neque enim ultrà in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.

24 Conteret multos, & innumerabiles, stare faciet alios pro eis.

25 Novit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.

Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

26 Quasi impios percussit eos in loco videntium.

27 Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:

28 Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

D 29 Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super gentes & super omnes homines?

30 Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31 Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32 Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultrà non addam.

33 Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quòd si quid nosti melius loquere.

34 Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 Job autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36 Pater mi, probetur Job usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37 Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: & tunc ad judicium provocet sermonibus suis Deum.

CAPUT XXXV.

Eliu falsò colligens Job dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo sed homini & pietatem prodesse & impietatem obesse.

A 1 IGitur Eliu hæc rursum locutus est:

2 Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Justior sum Deo?

3 Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit: si ego peccavero?

4 Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

5 Suspice cælum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.

B 6 Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

7 Porrò si justè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

8 Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.

C 9 Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.

10 Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me: qui dedit carmina in nocte?

11 Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.

12 Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

D 13 Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.

14 Etiam cùm dixeris: Non considerat: judicare coram illo, & expecta eum.

15 Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valdè.

16 Ergo Job frustrà aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Eliu æquitatem divini judicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Job ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

A 1 ADdens quoque Eliu, hæc locutus est:
2 Sustine me paululùm, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3 Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo justum.
4 Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 Deus potentes non abjicit, cùm & ipse sit potens.
6 Sed non salvat impios, & judicium pauperibus tribuit.
7 Non auferet à justo oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.
B 8 Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis.
9 Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10 Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.
11 Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria:
12 Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.
13 Simulatores & calluli provocant iram Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.
14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.
15 Eripiet de angustia sua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.
C 16 Igitur salvabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.
17 Causa tua quasi impii judicata est, causam judiciumque recipies.
18 Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19 Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20 Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.
21 Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
22 Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatē?
24 Memento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri:
25 Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.
D 26 Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus inæstimabilis.
27 Qui aufert stillas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.
28 Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper.
29 Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum,
30 Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.
31 Per hæc enim judicat populos, & dat escas multis mortalibus.
32 In manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus adveniat.
33 Annuntiat de ea amico suo, quòd possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.

CAPUT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam ac justitiam, & inscrutabile judicium ipsius; quibus vult Job detraxisse: unde monet Iobum, ut se nutui divinæ penitus subjiciat.

A 1 SUper hoc expavit cor meum, & emotum est de loco suo.
2 Audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.
3 Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.
4 Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cùm audita fuerit vox ejus.
5 Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
6 Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hiemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.
B 7 Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.
8 Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.
9 Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.
10 Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ funduntur aquæ.
11 Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.
12 Quæ lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum:
C 13 Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri.
14 Ausculta hæc Job: sta, & considera mirabilia Dei.
15 Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?
16 Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17 Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?
18 Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.
D 19 Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.
20 Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.
21 At nunc non vident lucem: subitò aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.
22 Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidolosa laudatio.
23 Dignè eum invenire non possumus: magnus fortitudine, & judicio, & justitia, & enarrari non potest.
24 Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPUT XXXVIII.

Deus ipse disputationi se interponit, & Eliu silere jusso, arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum divinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

A 1 RESpondens autem Dominus Job de turbine, dixit:
2 Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?
3 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & responde mihi.
4 Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi si habes intelligentiam?
5 Quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?
6 Super quo bases illius solidatæ sunt: aut quis demisit lapidem angularem ejus.

7 Cùm me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?

8 Quis conclusit ostiis mare quando erumpebat quasi de vulva procedens:

9 Cùm ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi panis infantiæ obvolverem?

B 10 Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia?

11 Et dixi: usque huc venies, & non procedes ampliùs, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

12 Numquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?

13 Et tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?

14 Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum:

15 Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.

16 Numquid ingressus es profunda maris, & in novissimis abyssi deambulasti?

17 Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

18 Numquid considerasti latitudinem terræ? indica mihi, si nosti, omnia,

19 In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit?

20 Ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.

C 21 Sciebas tunc quòd nasciturus esses? & numerum dierum tuorum noveras?

22 Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23 Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?

24 Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?

25 Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,

26 Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur,

27 Ut impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes?

28 Quis est pluviæ pater? vel quis genuit stillas roris?

29 De cujus utero egressa est glacies? & gelu de cœlo quis genuit?

30 In similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.

D 31 Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

32 Numquid producis Luciferum in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis?

33 Numquid nosti ordinem cœli, & pones rationem ejus in terra?

34 Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35 Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adsumus?

36 Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?

38 Quando fundebatur pulvis in terra, & glebæ compingebantur?

39 Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum ejus implebis,

40 Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur?

41 Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eò quòd non habeant cibos? * Psal. 146. b.

CAPUT XXXIX.

Deus ipse Job ostendit mirabilia opera sua, etiam in ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo, & aquila; arguens eum quod cum ipso contendere voluerit: quibus Job commotus, agnoscit se temere locutum.

A 1 Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?

2 Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?

3 Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.

4 Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas.

5 Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit?

6 Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terra salsuginis.

B 7 Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8 Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit.

9 Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?

10 Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?

11 Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?

12 Numquid credes illi quòd sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

13 Penna struthionis similis est pennis herodii, & accipitris.

14 Quando derelinquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea?

C 15 Obliviscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.

16 Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustrà laboravit nullo timore cogente.

17 Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.

18 Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem ejus.

19 Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?

20 Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium ejus terror.

21 Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.

22 Contemnit pavorem, nec cedit gladio.

23 Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.

24 Fervens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.

25 Ubi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus:

D 26 Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?

27 Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

28 In petris manet & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.

29 Inde contemplatur escam, & de longè oculi ejus prospiciunt.

30 Pulli ejus lambent sanguinem: & ubicumque cadaver fuerit, statim adest.

31 Et adjecit Dominus, & locutus est ad Job:

32 Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? utique qui arguit Deum,

debet respondere ei.

33 Respondens autem Job Domino, dixit:

34 Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.

35 Unum locutus sum, quod utinam non dixissem; & alterum, quibus ultra non addam.

CAPUT XL.

Deus arguit Job quòd visus sit justitiæ ipsius detraxisse, ostendit ei suam potentiam in Behemoth & Leviathan, silentium ei imponens.

A 1 Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit:

2 Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.

3 Numquid irritum facies judicium meum: & condemnabis me, ut tu justificeris?

4 Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?

5 Circumda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus,

6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.

B 7 Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo.

8 Absconde eos in pulvere simul, & facies eorum demerge in foveam:

9 Et ego confitebor quòd salvare te possit dextera tua.

10 Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet.

11 Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.

12 Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt.

C 13 Ossa ejus velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ.

14 Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus.

15 Huic montes herbas ferunt: omnes bestiæ agri ludent ibi.

16 Sub umbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus.

17 Protegunt umbræ umbram ejus; circumdabunt eum salices torrentis.

18 Ecce, absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.

19 In oculis ejus quasi homo capiet eum, & in sudibus perforabit nares ejus.

20 An extrahere poteris Leviathan hamo, & fune ligabis linguam ejus?

21 Numquid pones circulum in naribus D ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?

22 Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?

23 Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum servum sempiternum?

24 Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?

25 Concident eum amici, divident illum negotiatores?

26 Numquid implebis sagenas pelle ejus, & gurgustium piscium capite illius?

27 Pone super eum manum tuam: memento belli, nec ultrà addas loqui.

28 Ecce, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPUT XLI.

Malitia Behemoth explicatur fusiùs juxta illius membra, duritiam & superbiam.

A 1 Non quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?

2 Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.

3 Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

4 Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?

5 Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrũ dentium ejus formido.

6 Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

B 7 Una uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas:

8 Una alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur.

9 Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus, ut palpebræ diluculi.

10 De ore ejus lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.

11 De naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque ferventis.

12 Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.

C 13 In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedit egestas.

14 Membra carnium ejus cohærentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.

15 Cor ejus indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.

16 Cùm sublatus fuerit, timebunt Angeli, & territi purgabuntur.

17 Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18 Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.

19 Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.

D 20 Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam.

21 Sub ipso erunt radii Solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.

22 Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, & ponet quasi cum unguenta bulliunt.

23 Post eum lucebit semita, æstimabit abyssum quasi senescentem.

24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.

25 Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiæ.

CAPUT XLII.

Agnoscit Job se insipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiserat; tandémque plenus dierum in pace quievit.

A 1 Respondens autem Job Domino, dixit:

2 Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3 Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.

4 Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.

5 Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

B 7 Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job.

8 Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad servum meum Job, &

offerte

offerte holocaustum pro vobis: Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Job.

C 9 Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathithes, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Job.

10 Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Job, cùm oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia, quæcumque fuerant Job, duplicia.

11 Venerunt autem ad eum omnes fratres sui & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat Dominus super eum: & dederunt ei, unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.

D 12 Dominus autē benedixit novissimis Job magis quàm principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, & mille asinæ.

13 Et fuerunt ei septem filii, & tres filiæ,

14 Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomē tertiæ Cornustibii.

15 Non sunt autē inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Job in universa terra: deditq; eis pater suus hereditatem inter fratres earum.

16 Vixit autem Job post hæc centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

LIBER PSALMORUM.

PSALMUS I.

A 1 BEATUS vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit:

* Jos. 1. b. 8.
* Jer. 17 b. 8.

2 * Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.

3 * Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:

Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet prosperabuntur.

4 Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.

5 Ideò non resurgent impii in judicio: neque peccatores in consilio justorum.

6 Quoniam novit Dominus viam justorum: & iter impiorum peribit.

Psalmus II.

A 1 QUare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

Act. 4. c. 25.

2 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus.

3 Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus à nobis jugum ipsorum.

B 4 Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

5 Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

6 Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

7 * Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

* Act. 13. e. 33. Heb. 1. b. 5. 5. b. 5.

8 Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

C 9 * Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.

* Apoc. 2. g. 27. 7 18. e. 15.

10 Et nunc reges intelligite: erudimini qui judicatis terram.

11 Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12 Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.

13 Cùm exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

1 Psalmus David, cùm fugeret à facie Absalom filii sui (2. Reg. 15. 14) III

A 2 DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3 Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.

4 Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5 Voce mea ad Dominum clamavi: & exaudivit me de monte sancto suo.

6 Ego dormivi, & soporatus sum: & exurrexi, quia Dominus suscepit me.

7 Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, salvum me fac Deus meus.

8 Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9 Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

1 In finem in carminibus, Psalmus David IV.

A 2 CUm invocarem: exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, & exaudi orationem meam.

3 Filii hominum usquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

4 Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cùm clamavero ad eum.

5 * Irascimini & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

* Eph. 4. f. 26.

6 Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino, multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7 Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.

B 8 A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.

9 In pace in idipsum dormiam & requiescam;

10 Quoniam tu Domine singulariter in spe, constituisti me.

1 In finem pro ea, quæ hæreditatem consequitur, Psalm. David V.

A 2 VErba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

3 Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.

4 Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.

5 Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6 Neque habitabit juxta te malignus:

neque permanebunt injusti ante oculos tuos.

7 Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus, 8 Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ,

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9 Domine deduc me in justitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10 Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11 * Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, judica illos Deus.

Infr. 13. a. 4. Rom. 3. b. 13.

Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.

12 Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13 Quoniam tu benedices justo.

Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

1 In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava. VI.

2 DOmine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3 Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequo?

5 Convertere Domine, & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.

6 Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7 Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

8 Turbatus est à furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

9 * Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

Matt. 7. c. 23. 25. d. 41. Luc 13. f. 27.

10 Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.

11 Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubescant valde velociter.

1 Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. (2. Reg. 16.) VII.

2 DOmine Deus meus in te speravi, salvum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

3 Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4 Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5 Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6 Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in pulverem deducat.

7 Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod mandasti: 8 Et synagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere: 9 Dominus judicat populos.

Judica me Domine secundùm justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10 Consumetur nequitia peccatorum, & diriges justum, * scrutans corda & renes Deus.

1. Par. 28. b. 9. Ier. 11. d. 20. 17. b. 10. 20. c. 12.

Justum 11 adjutorium meum à Domino qui salvos facit rectos corde.

12 Deus judex justus, fortis & patiens, numquid irascitur per singulos dies:

13 Nisi conversi fueritis, gladium suũ vibrabit: arcum suum tetendit, & paravit illum.

14 Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.

15 * Ecce parturiit injustitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

Iob 15. d. 35. Isa. 59. a. 4.

16 Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foveam, quam fecit.

17 Convertetur dolor ejus in caput ejus: & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.

18 Confitebor Domino secundum justitiam ejus: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem pro torcularibus, Psalmus David. VIII.

2 DOmine Dñs noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super cælos.

3 Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.

4 Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas, quæ tu fundasti.

5 Quid est homo, quòd memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6 * Minuisti eum paulò minùs ab angelis, gloria & honore coronasti eum: 7 Et constituisti eum super opera manuum tuarum.

Heb. 2. b. 7.

8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas insuper & pecora campi;

Gen. 1. d. 28. 1. Cor. 15. d. 26.

9 Volucres cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10 Domine Dñs noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra!

1 In finem pro occultis filii, Psalmus David. IX.

2 COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3 Lætabor & exultabo in te: psallam nomini tuo Altissime.

4 In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

5 Quoniam fecisti judicium meum & causam meam: sedisti super thronum qui judicas justitiam.

6 Increpasti Gentes, & periit impius: nomen eorum delesti in æternum, & in sæculum sæculi.

7 Inimici defecerunt frameæ in finem: & civitates eorum destruxisti.

Periit memoria eorum cum sonitu: 8 Et Dominus in æternum permanet.

Paravit in judicio thronum suum: 9 Et ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitia.

10 Et factus est Dominus refugiũ pauperi: adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11 Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12 Psallite Domino, qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes studia ejus.

13 Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14 Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.

15 Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16 Exultabo in salutari tuo: infixæ sunt Gentes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17 Cognoscetur Dominus judicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 Convertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliviscuntur Deum.

19 Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20 Exurge Domine, non confortetur homo: judicentur Gentes in conspectu tuo.

21 Constitue Domine legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.

Psalm. X. secundùm Hebræos.

1 Ut quid Dñe recessisti longè, despicis in oportunitatibus, in tribulatione;

2 Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3 Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & iniquus benedicitur.

4 Exacerbavit Dominum peccator, secundùm multitudinem iræ suæ non quæret.

5 Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur judicia tua à facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.

6 Dixit enim in corde suo: Non movebor à generatione in generationem, sine malo.

7 * Cujus maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua ejus labor & dolor.

8 Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

9 Oculi ejus in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

10 In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.

11 Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

12 Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.

13 Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.

14 Vides quoniam tu laborem, & dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adjutor.

15 Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non invenietur.

16 Dominus regnabit in æternum, & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.

17 Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.

18 Judicare pupillo & humili, ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

*Jac. 3. a. 3. Rom. 3. b. 14.

1 In finem. Psalmus David. X.

2 In Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: Transmigra in montem, sicut passer?

3 Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.

4 Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: justus autem quid fecit?

5 * Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus:

Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.

6 Dominus interrogat justum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

7 Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum,

8 Quoniam justus Dominus & justitias dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.

*Habac. 2. d. 20.

1 In finem pro octava Psalm. David. XI.

2 Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.

3 Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.

4 Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.

5 Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?

6 Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.

Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

7 * Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.

8 Tu Domine servabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.

9 In circuitu impii ambulant: secundùm altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

*Prov. 30. a. 5. 6.

1 In finem, Psalmus David. XII.

Usquequò Domine oblivisceris me in finem?

Usquequò avertis faciem tuam à me?

2 Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

3 Usquequò exaltabitur inimicus meus super me? 4 Respice, & exaudi me Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte: 5 Ne quando dicat inimicus meus: prævalui adversus eum.

Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero:

6 Ego autem in misericordia tua speravi.

Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

1 In finem, Psalmus David. XIII.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum non est usque ad unum.

2 Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

3 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

B 4 Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?

5 Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6 Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israël.

Psalmus David. XIV.

A 1 Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2 Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam:

3 Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversùs proximos suos.

B 4 Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat:

Qui jurat proximo suo, & non decipit,

5 Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Tituli inscriptio ipsi David. XV.

A 1 Conserva me Domine, quoniam speravi in te.

2 Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3 Sanctis, qui sunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum: posteà acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5 Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.

6 Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hereditas mea præclara est mihi.

B 7 Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

*Act. 2. d. 25. 8 * Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commovear.

9 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

*Act. 2. e. 31. 13 a. 35. 10 * Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

11 Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

1 Oratio David. XVI.

A Exaudi Domine justitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2 De vultu tuo judicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3 Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inventa in me iniquitas.

4 Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5 Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea. B

6 Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

7 Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8 A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me:

9 A facie impiorum qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt,

10 Adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbiam. C

11 Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12 Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.

13 Exurge Domine, præveni eum, & supplanta eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14 ab inimicis manus tuæ.

Domine à paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. D

Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15 Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

1 In finem puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit: (2. *Reg.* 22. 2.)

XVII.

2 Diligam te Domine fortitudo mea: A

3 Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus,

*Heb. 2. d. 13. * Deus meus adjutor meus, & sperabo in eum.

Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4 Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis salvus ero.

5 Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6 Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.

7 In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu ejus, introivit in aures ejus:

8 Commota est, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

9 Ascendit fumus in ira ejus: & ignis à facie ejus exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

10 Inclinavit cælos, & descendit: & caligo sub pedibus ejus.

11 Et ascendit super cherubim, & volavit: volavit super pennas ventorum.

12 Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosa aqua in nubibus aëris. B

13 Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbones ignis.
14 Et intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.
15 Et misit sagittas suas, dissipavit eos: fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.
16 Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata sunt fundamenta orbis terrarum:
Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
17 Misit de summo,& accepit me:& assumpsit me de aquis multis.
18 Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me; quoniam confortati sunt super me.
19 Prævenerunt me in die afflictionis meæ: & factus est Dominus protector meus
20 Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.
21 Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:
22 Quia custodivi vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.
C 23 Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo:& justitias ejus non repuli à me.
24 Et ero immaculatus cum eo: & observabo me ab iniquitate mea.
25 Et retribuet mihi Dominus secundùm justitiam meam,& secundùm puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.
26 Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:
27 Et cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.
28 Quoniam tu populum humilem salvum facies: & oculos superborum humiliabis.
29 Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine:Deus meus illumina tenebras meas.
30 Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
31 Deus meus impolluta via ejus: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
32 Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33 Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
34 * Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa statuens me.
35 * Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti ut arcum æreum, brachia mea.
36 Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me:
Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.
D 37 Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea.
38 Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non convertar donec deficiant.
39 Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.
40 Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.
42 Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret ad Dominum: nec exaudivit eos.
43 Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.
44 Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.

*2 Reg. 22.c.34
*2.Reg. 22.c.35.

45 Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.
46 Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.
47 Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.
48 Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.
49 Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.
50 * Propterea confitebor tibi in nationibus Domine:& nomini tuo psalmum dicam.
51 Magnificans salutes regis ejus,& faciens misericordiam Christo suo David, & semini ejus usque in sæculum.

*2.Reg. 22 d.50
Rom. 15 e. 9.

1 In finem, Psalmus David. XVIII.

2 CÆli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum. A
3 Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.
4 Non sunt loquelæ,neque sermones,quorum non audiantur voces eorum.
5 * In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.
6 In sole posuit tabernaculum suum: * & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:
Exultavit ut gigas ad currendam viam, 7 A summo cælo egressio ejus: B
Et occursus ejus usque ad summum ejus: nec est qui se abscondat à calore ejus.
8 Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
9 Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum,illuminans oculos.
10 Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: judicia Domini vera,justificata in semetipsa.
11 Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & favum.
12 Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. C
13 Delicta quis intelligit?ab occultis meis munda me: 14 Et ab alienis parce servo tuo.
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
15 Et erunt ut complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.
Domine adjutor meus,& redemptor meus.

*Rom. 10.d.18
* Luc. 23 g. 46.

1 In finem, Psalmus David XIX.

2 EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob. A
3 Mittat tibi auxilium de sancto:& de Sion tueatur te.
4 Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustum tuum pingue fiat.
5 Tribuat tibi secundùm cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.
6 Lætabimur in salutari tuo:& in nomine Dei nostri magnificabimur. B
7 Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus CHRISTUM suum.
Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ ejus.
8 Hi in curribus,& hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9 Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10 Domine salvum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

1 In finem, Psalmus David, XX.

A 2 Domine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3 Desiderium cordis ejus tribuisti ei: & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.

4 Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

B 5 Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.

6 Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.

7 Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8 Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commovebitur.

9 Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniet omnes, qui te oderunt.

C 10 Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.

11 Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

12 Quoniam declinaverunt in te mala: cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

13 Quoniam pones eos deorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

14 Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina. Psalmus David. XXI.

A 2 Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.

3 Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4 Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.

5 In te speraverunt patres nostri: speraverunt, & liberasti eos.

6 Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi.

7 Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.

8 * Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput.

9 * Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum quoniam vult eum.

10 Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

B 11 In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu, 12 ne discesseris à me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13 Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14 Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15 Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei.

16 Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in pulverem mortis deduxisti me.

C 17 Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas & pedes meos: 18 numeraverunt omnia ossa mea.

Ipsi verò consideraverunt & inspexerunt me, 19 * diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

20 Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.

21 Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis unicam meam.

22 Salva me ex ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.

23 * Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te

24 Qui timetis Dominum laudate eum: universum semen Jacob glorificate eum:

25 Timeat eum omne semen Israël: quoniam non sprevit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam à me, & cùm clamarem ad eum, exaudivit me.

D 26 Apud te laus mea in Ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27 Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi.

28 Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium.

29 Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

30 Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

31 Et anima mea illi vivet: & semen meum serviet ipsi.

32 Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cæli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

1 Psalmus David XXII.

A Dominus regit me, & nihil mihi deerit: 2 In loco pascuæ ibi me collocavit.

Super aquam refectionis educavit me. Animam meam convertit.

3 Deduxit me super semitas justitiæ propter nomen suum.

4 Nam, & si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

B 5 Parasti in conspectu meo mensam, adversùs eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quam præclarus est!

6 Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

1 Prima sabbati, Psalm. David. XXIII.

A Domini est terra, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi qui habitant in eo.

2 Quia ipse super maria fundavit eum: & super flumina præparavit eum.

3 Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?

4 Innocens manibus & in mundo corde; qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.

* Matt. 27. c. 39. Marc. 15. c. 29. * Matt. 27. c. 43. * Matt. 27. d. 35. Ioan. 19. d. 23. * Heb. 2. c. 12. Isa. 40. c. 11. Ierem. 23. a. 4. Ezech. 34. c. 11. f. 23. 1. Par. 16. d. 25. 5. a. 2. Psal 49. c. 12. 1. Cor. 10. f. 26.

B 5 Hic accipiet benedictionem à Domino : & misericordiam à Deo salutari suo.

6 Hæc est generatio quærentium eum: quærentium faciem Dei Jacob:

7 Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.

8 Quis est iste rex gloriæ ? Dominus fortis & potens ? Dominus potens in prælio.

9 Attollite portas principes vestras,& elevamini portæ æternales : & introibit rex gloriæ.

10 Quis est iste rex gloriæ ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

1 In finem, Psalmus David. XXIV.

A 1 AD te Domine levavi animam meam: 2 Deus meus in te confido,non erubescam :

3 Neque irrideant me inimici mei : etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.

4 Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.

Vias tuas Domine demonstra mihi : & semitas tuas edoce me.

5 Dirige me in veritate tua,& doce me : quia tu es Deus Salvator meus,& te sustinui tota die.

6 Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum,quæ à sæculo sunt.

B 7 Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam Domine.

8 Dulcis & rectus Dominus : propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9 Diriget mansuetos in judicio:docebit mites vias suas.

10 Universæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamentum ejus & testimonia ejus.

C 11 Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo : multum est enim.

12 Quis est homo qui timet Dominum?legem statuit ei in via, quam elegit,

13 Anima ejus in bonis demorabitur : & semen ejus hereditabit terram.

14 Firmamentum est Dominus timentibus eum : & testamentum ipsius ut manifestetur illis

15 Oculi mei semper ad Dominum : quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.

16 Respice in me, & miserere mei : quia unicus & pauper sum ego.

17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt : de necessitatibus meis erue me.

18 Vide humilitatem meam, & laborem meum : & dimitte universa delicta mea.

19 Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt, & * odio iniquo oderunt me.

* Joan. 15.d.25.

20 Custodi animam meam & erue me: non erubescam quoniam speravi in te.

21 Innocentes & recti adhæserunt mihi : quia sustinui te.

22 Libera Deus Israël, ex omnibus tribulationibus suis.

1 In finem, Psalmus David. XXV.

A JUdica me Domine,quoniam ego in innocentia mea ingressus sum : & in Domino sperans non infirmabor.

2 Proba me Domine, & tenta me:ure renes meos & cor meum

3 Quoniam misericordia tua ante oculos meos est : & complacui in veritate tua.

4 Non sedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. B

5 Odivi ecclesiam malignantium : & cum impiis non sedebo.

6 Lavabo inter innocentes manus meas : & circumdabo altare tuum Domine :

7 Ut audiam vocem laudis, & enarrem universa mirabilia tua.

8 Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

9 Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam. C

10 In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.

11 Ego autem in innocentia mea ingressus sum : redime me, & miserere mei,

12 Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine.

1 Psalmus David priusquam liniretur. XXVI.

DOminus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo ? A

Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo ?

2 Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas :

Qui tribulant me inimici mei,ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

3 Si consistant adversum me castra,non timebit cor meum.

Si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo. B

4 Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ :

Ut videam voluptatem Domini,& visitem templum ejus.

5 Quoniam abscondit me in tabernaculo suo:in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui

6 In petra exaltavit me : & nunc exaltavit caput meum super inimicos meos. C

Circuivi, & immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis:cantabo,& psalmum dicam Domino.

7 Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te : miserere mei, & exaudi me.

8 Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea : faciem tuam Domine requiram,

9 Ne avertas faciem tuam à me : ne declines in ira à servo tuo.

Adjutor meus esto : ne derelinquas me,neque despicias me Deus salutaris meus.

10 Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me : Dominus autem assumpsit me.

11 Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos. D

12 Ne tradideris me in animas tribulantium me : quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 Credo videre bona Domini in terra viventium.

14 Expecta Dominum, viriliter age & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

Psalmus ipsi David. XXVII.

1 AD te Domine clamabo,Deus meus ne sileas à me: nequando taceas a me,& assimilabor descendentibus in lacum. A

2 Exaudi Domine, vocem deprecationis meæ dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3 Ne simul trahas me cum peccatoribus.&

cum operantibus iniquitatem ne perdas me:
Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4 Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5 Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus destrues illos, & non ædificabis eos.

6 Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.

7 Dominus adjutor meus, & protector meus: in ipso speravit cor meum, & adjutus sum.

Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei.

8 Dominus fortitudo plebis suæ: & protector salvationum Christi sui est.

9 Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ: & rege eos, & extolle illos usque in æternum.

1 Psalmus David, in consummatione tabernaculi. XXVIII.

AFferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum.

2 Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorate Dominum in atrio sancto ejus.

3 Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

4 Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

6 Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius unicornium.

7 Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8 Vox Domini concutientis desertum: & commovebit Dominus desertum Cades.

9 Vox Domini præparantis cervos, & revelabit condensa: & in templo ejus omnes dicent gloriam.

10 Dominus diluvium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

11 Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

1 Psalmus Cantici, in dedicatione domus David, XXIX.

2 EXaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

3 Domine Deus meus clamavi ad te, & sanasti me.

4 Domine eduxisti ab inferno animam meam: salvasti me à descendentibus in lacum.

5 Psallite Domino sancti ejus: & confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

6 Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.

Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

7 Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

8 Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem.

Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

9 Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

10 Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11 Audivit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adjutor meus.

12 Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia:

13 Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus David, pro extasi. XXX.

2 IN te Domine speravi, non confundar in æternum: in justitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem; & in domum refugii, ut salvum me facias.

4 Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5 Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

6 * In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

* Luc. 23. f. 46

7 Odisti observantes vanitates supervacuè.

Ego autem in Domino speravi: 8 exultabo, & lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9 Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

10 Miserere mei Domine, quoniam tribulor; conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

12 Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium & vicinis meis valdè, & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt à me:

13 Oblivioni datus sum, tamquam mortuus à corde.

Factus sum tamquam vas perditum: 14 Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversùm me, accipere animam meam consiliati sunt.

15 Ego autem in te speravi Domine: dixi: Deus meus es tu: 16 In manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17 Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua: 18 Domine non confundar quoniam invocavi te.

Erubescant impii, & deducantur in infernum: 19 muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur adversùs justum iniquitatem, in superbia, & in abusione.

20 Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

22 Benedictus Dominus: quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23 Ego autem dixi in excessu mentis meæ: projectus sum à facie oculorum tuorum.

Ideò exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te,

24 Diligite Dominum omnes sancti ejus, quoniam veritatem requiret Dominus & retribuet abundanter facientibus superbiam.

25 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Ipsi David intellectus. Psal. XXXI.

A 1 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Rom. 4. b. 7. 2 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3 Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4 Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina,

B 5 Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi.

** Isai. 65. d. 24* * Dixi: Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

6 Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

C 7 Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me.

8 Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

9 Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10 Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11 Lætamini in Domino & exultate justi, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus David. XXXII.

1 Exultate justi in Domino: rectos decet collaudatio.

A 2 Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.

3 Cantate ei canticum novum: benè psallite ei in vociferatione.

4 Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.

5 Diligit misericordiam & judicium: misericordia Domini plena est terra.

B 6 Verbo Domini cæli firmati sunt: & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

7 Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

8 Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem,

**Judith 16. c. 17* 9 * Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

10 Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

C 11 Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem.

12 Beata gens, cujus est Dominus, Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

13 De cælo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14 De præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.

15 Qui finxit singillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16 Non salvatur rex per multam virtutem: & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

D 17 Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur.

18 Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis qui sperant super misericordia ejus.

19 Ut eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.

20 Anima nostra sustinet Dominum: quoniam adjutor & protector noster est.

21 Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto ejus speravimus.

22 Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum speravimus in te.

1 Davidi, cum immutavit vultum suum corã Achimelech, & dimisit eum & abiit. (1. Reg. 21.) Psal. XXXIII.

A 2 Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

3 In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

4 Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen ejus in idipsum.

5 Exquisivi Dominum, & exaudivit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

B 7 Iste pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum: & de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8 Immittet Angelus Domini in circuitu timentium: & eripiet eos,

9 Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10 Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

**Luc. 1. f. 53.* 11 * Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.

C 12 Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

**1. Pet. 3. b. 10.* 13 * Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos?

14 Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum.

15 Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

** Eccl. 15. d. 20. Hebr. 4. d. 13.* 16 Oculi Domini * super justos: & aures ejus in preces eorum.

17 Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

D 18 Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19 Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu salvabit.

20 Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.

21 Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.

22 Mors peccatorum pessima: & qui oderunt justum delinquent.

23 Redimet Dominus animas servorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

1 Ipsi David. Psal. XXXIV.

A Judica Domine nocentes me, expugna impugnantes me.

2 Apprehende arma & scutum: & exurge in adjutorium mihi.

3 Effunde frameam, & conclude adversùs

eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4 * Confundantur & revereantur, quærentes animam meam. * Inf. 69.d.15

Avertantur retrorsùm, & confundantur cogitantes mihi mala.

5 Fiant tanquam pulvis ante faciem venti: & Angelus Domini coarctans eos.

6 Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & Angelus Domini persequens eos,

B 7 Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: supervacuè exprobraverunt animam meam.

8 Veniat illi laqueus, quem ignorat: & captio, quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9 Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

10 Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum & pauperem a diripientibus eum.

11 Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12 Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.

13 Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam: & oratio mea in sinu meo convertetur.

C 14 Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.

15 Et adversùm me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.

16 Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17 Domine quando respicies? restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam.

18 Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19 Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: * qui oderunt me gratis & annuunt oculis. * Joan. 15.d.25.

20 Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21 Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22 Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas à me.

D 23 Exurge & intende judicio meo; Deus meus, & Dominus meus, in causam meam.

24 Judica me secundùm justitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi

25 Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Devoravimus eum.

26 Erubescant & revereantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione & reverentia qui magna loquuntur super me.

27 Exultent & lætentur qui volunt justitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28 Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, servo Domini ipsi David. XXXV.

A 2 Dixit injustus ut delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos ejus.

3 * Quoniam dolosè egit in conspectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. * Sup. 13.a.3.

4 Verba oris ejus iniquitas & dolus: noluit intelligere ut bene ageret.

5 Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit.

6 Domine in cœlo misericordia tua: & veritas tua usque ad nubes.

7 Justitia tua sicut montes Dei: judicia abyssus multa.

Homines, & jumenta salvabis Domine:

8 Quemadmodùm multiplicasti misericordiam tuam Deus.

B Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.

9 Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10 Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

11 Prætende misericordiam tuam scientibus te, & justitiam tuam his, qui recto sunt corde.

12 Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moveat me.

13 Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

1 Psalmus ipsi David. XXXVI.

A NOli æmulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.

2 Quoniam tanquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum citò decident.

3 Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pascêris in divitiis ejus.

4 Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

5 Revela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.

6 Et educet quasi lumen justitiam tuam: & judicium tuum tanquam meridiem.

7 Subditus esto Domino, & ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua; in homine faciente injustitias.

8 Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.

9 Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.

B 10 Et adhuc pusillum, & non erit peccator, & quæres locum ejus, & non invenies.

11 * Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. * Mat. 5.a.4.

12 Observabit peccator justum: & stridebit super eum dentibus suis.

13 Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quod veniet dies ejus.

14 Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum,

Ut dejiciant pauperem & inopem: ut trucident rectos corde.

15 Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.

16 Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas,

17 Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem justos Dominus.

18 Novit Dominus dies immaculatorum: & hæreditas eorum in æternum erit.

19 Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur:

20 Quia peccatores peribunt.

C Inimici verò Domini mox ut honorificati

fuerint & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21 Mutuabitur peccator, & non solvet: justus autem miseretur & tribuet.

22 Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.

23 Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam ejus volet.

24 Cum ceciderit non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

25 Junior fui, etenim senui: & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.

26 Tota die miseretur & commodat, & semen illius in benedictione erit.

27 Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in sæculum sæculi.

28 Quia Dominus amat judicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conservabuntur.

D Injusti punientur: & semen impiorum peribit.

29 Justi autem hereditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

* Prov. 31 d 26 * Isai. 51. c.7.

30 * Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.

31 * Lex Dei ejus in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus ejus.

32 Considerat peccator justum: & quærit mortificare eum.

33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus: nec damnabit eum cum judicabitur illi.

34 Expecta Dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te ut hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

35 Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.

36 Et transivi, & ecce non erat: & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.

37 Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.

38 Injusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.

39 Salus autem justorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.

40 Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & salvabit eos, quia speraverunt in eo.

1. Psalmus David, in rememorationem de sabbato. XXXVII.

A 2 Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3 Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

4 Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

5 Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus grave gravatæ sunt super me.

6 Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.

7 Miser factus sum & curvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar.

B 8 Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea.

9 Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.

10 Dñe, ante te omne desiderium meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

11 Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

12 Amici mei, & proximi mei adversùm me appropinquaverunt, & steterunt.

C Et qui juxta me erant de longè steterunt:

13 Et vim faciebant qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.

14 Ego autem tanquam surdus non audiebam: & sicut mutus non aperiens os suum.

15 Et factus sum sicut homo non audiens: & non habens in ore suo redargutiones.

16 Quoniam in te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus.

17 Quia dixi: nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.

18 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.

D 19 Quoniam iniquitatem meam annuntiabo: & cogitabo pro peccato meo.

20 Inimici autem mei vivunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

21 Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

22 Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris à me.

23 Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum David. XXXVIII.

A 2 Dixi: custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me.

3 Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renovatus est.

4 Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescet ignis.

5 Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum,

B Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam quid desit mihi.

6 Ecce mensurabiles posuisti dies meos: & substantia mea tanquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7 Verumtamen in imagine pertransit homo: sed & frustrà conturbatur.

Thesaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

8 Et nunc quæ est expectatio mea? nónne Dominus: & substantia mea apud te est.

9 Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: 11 Amove à me plagas tuas.

C 12 A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vane conturbatur omnis homo.

13 Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei.

14 Remitte mihi, ut refrigerer prius quam abeam, & amplius non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XXXIX.

A 2 Expectans expectavi Dominum: & intendit mihi.

3 Et exaudivit preces meas: & eduxit me

de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos : & direxit gressus meos.
4 Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi & timebunt : & sperabunt in Domino.
5 Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus : & non respexit in vanitates & insanias falsas.
6 Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua : & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.
B Annuntiavi & locutus sum : multiplicati sunt super numerum.
*Heb. 10.b.5. 7 * Sacrificium & oblationem noluisti : aures autem perfecisti mihi.
Holocaustum & pro peccato non postulasti : 8 tunc dixi : Ecce venio.
In capite libri scriptum est de me 9 ut facerem voluntatem tuam : Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
10 Annuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo : Domine tu scisti.
11 Justitiam tuam non abscondi in corde meo : veritatem tuam & salutare tuum dixi.
C Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam, à concilio multo.
12 Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me : misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.
13 Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus : comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei : & cor meum dereliquit me.
14 Complaceat tibi Domine ut eruas me : * Domine, ad adjuvandum me respice.
*Inf. 69.a.2. *Sup. 34.a.4. 15 * Confundantur & revereantur simul, qui quærunt animam meam, ut auferant eam.
Convertantur retrorsùm, & revereantur qui volunt mihi mala.
D 16 Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi Euge, euge.
17 Exultent & lætentur super te omnes quærentes te : & dicant semper : Magnificetur Dominus : qui diligunt salutare tuum.
18 Ego autem mendicus sum, & pauper : Dominus sollicitus est mei.
Adjutor meus, & protector meus tu es : Deus meus ne tardaveris.

1 In finem, Psalmus ipsi David. XL.

A 2 Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem : in die mala liberabit eum Dominus.
3 Dominus conservet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra : & non tradat eum in animam inimicorum ejus.
4 Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus : universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.
5 Ego dixi : Domine miserere mei : sana animam meam, quia peccavi tibi.
6 Inimici mei dixerunt mala mihi : Quando morietur, & peribit nomen ejus ?
B 7 Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.
Egrediebatur foras, & loquebatur 8 in idipsum.
Adversùm me susurrabant omnes inimici mei : adversùm me cogitabant mala mihi.
9 Verbum iniquum constituerunt adversùm me : Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat ?
*Act. 1.c.16. 10 * Etenim homo pacis meæ, in quo speravi : qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.
C 11 Tu autem Domine miserere mei : & resuscita me : & retribuam eis.
12 In hoc cognovi quoniam voluisti me : quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
13 Me autem propter innocentiam suscepisti : & confirmasti in conspectu tuo in æternum.
14 Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo, & usque in sæculum : fiat, fiat.

1 In finem, Intellectus filiis Core. Psal. XLI.

A 2 Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum : ita desiderat anima mea ad te Deus.
3 Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum : quando veniam & apparebo ante faciem Dei ?
4 Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus ?
B 5 Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam : quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei :
In voce exultationis, & confessionis : sonus epulantis.
6 Quare tristis es anima mea ? & quare conturbas me ?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi : salutare vultus mei, 7 Et Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est : propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim à monte modico.
8 Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.
C 9 In die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum ejus.
Apud me oratio Deo vitæ meæ, 10 Dicam Deo : Susceptor meus es ;
Quare oblitus es mei ? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus ?
11 Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei.
Dum dicunt mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus ? 12 Quare tristis es anima mea ? & quare conturbas me ?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus David. XLII.

A 1 Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta : ab homine iniquo & doloso erue me.
2 Quia tu es Deus fortitudo mea : quare me repulisti ? & quare tristis incedo dum affligit me inimicus ?
3 Emitte lucem tuam, & veritatem tuam : ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
B 4 Et introibo ad altare Dei ; ad Deum, qui lætificat juventutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus : 5 Quare tristis es anima mea ? & quare conturbas me ?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi : salutare vultus mei, & Deus meus.

1 In finem, Filiis Core ad intellectum. Psal. XLIII.

A 2 DEus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis,

Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

3 Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:

4 Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.

5 Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Jacob.

B 6 In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7 Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non salvabit me.

8 Salvasti enim nos de affligentibus nos: & odientes non confudisti.

9 In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in sæculum.

10 Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.

11 Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12 Dedisti nos tanquam oves escarum: & in gentibus dispersisti nos.

13 Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14 Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.

C 15 Posuisti nos in similitudinem Gentibus; commotionem capitis in populis.

16 Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me,

17 A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & persequentis.

18 Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & iniquè non egimus in testamento tuo.

19 Et non recessit retrò cor nostrum: & declinasti semitas nostras à via tua.

20 Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

D 21 Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad deum alienum:

22 Nónne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.

Rom 8. 5. 36. * Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.

23 Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.

24 Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?

25 Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

26 Exurge Domine, adjuva nos: & redime nos propter nomen tuum.

1 In finem, pro iis qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum. Canticum pro dilecto. XLIV.

A 2 ERuctavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

3 Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

B 4 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,

5 Specie tua & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna.

Propter veritatem & mansuetudinem, & justitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6 Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

* Heb. 1. 8. 7 * Sedes tua Deus in sæculum sæculi: virga directionis virga regni tui.

8 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

C 9 Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te 10 filiæ regum in honore tuo.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.

11 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviscere populum tuum, & domum patris tui.

12 Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus: & adorabunt eum.

13 Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes divites plebis.

D 14 Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis 15 circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam: proximæ ejus afferentur tibi.

16 Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17 Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnē terram.

18 Memores erunt nominis tui in omnî generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in sæculum sæculi.

1 In finem, Filiis Core pro arcanis, Psalmus XLV.

A 2 DEus noster refugium, & virtus: adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

3 Propterea non timebimus, dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

4 Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

5 Fluminis impetus lætificat civitatem Dei: sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

B 6 Deus, in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè diluculo.

7 Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

8 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

9 Venite & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: 10 Auferens bella usque ad finem terræ.

C Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11 Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Jacob.

1 In finem, pro filiis Core Psalmus. XLVI.

A 2 OMnes Gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.

3 Quoniam Dominus excelsus, terribi-

lis: Rex magnus super omnem terram.

4 Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

5 Elegit nobis hereditatem suam, speciem Jacob, quam dilexit.

*1. Reg. 6. c. 15.

6 * Ascendit Deus in jubilo: & Dominus in voce tubæ.

B

7 Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8 Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9 Regnabit Deus super Gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10 Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer elevati sunt.

1 Psalmus Cantici filiis Core secunda sabbati. XLVII.

A

2 MAgnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.

3 Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4 Deus in domibus ejus cognoscetur, cùm suscipiet eam.

5 Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: convenerunt in unum,

6 Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: 7 Tremor apprehendit eos

Ibi dolores ut parturientis, 8 In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

9 Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum: in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum.

10 Suscepimus Deus misericordiam tuam,

B

in medio templi tui.

11 Secundùm nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: justitia plena est dextera tua.

12 Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Judæ, propter judicia tua Domine.

13 Circumdate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus ejus.

14 Ponite corda vestra in virtute ejus: & distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.

15 Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

1 In finem, filiis Core Psalmus XLVIII.

A

2 AUdite hæc omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem.

3 Quique terrigenæ, & filii hominum: simul in unum dives & pauper.

4 Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

*Ps. 77. a. 2. Matt. 13. a. 35

5 * Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

6 Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7 Qui confidunt in virtute sua: & in multitudine divitiarum suarum gloriantur.

8 Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem suam.

B

9 Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum, 10 Et vivet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, cùm viderit sapientes morientes: simul insipiens, & stultus peribunt.

Et relinquent alienis divitias suas: 12 Et sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & progenies: vocaverunt nomina sua in terris suis.

C

13 Et homo, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

14 Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

15 Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum justi in matutino, & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

16 Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me.

D

17 Ne timueris cùm dives factus fuerit homo: & cùm multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18 Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria ejus.

19 Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20 Introibit usque in progenies patrum suorum: usque in æternum non videbit lumen.

21 Homo, cùm in honore esset non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A

DEus deorum Dominus locutus est: & vocavit terram,

A solis ortu usque ad occasum: 2 ex Sion species decoris ejus.

3 Deus manifestè veniet: Deus noster & non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet: & in circuitu ejus tempestas valida.

4 Advocabit cælum desursum, & terram discernere populum suum.

5 Congregate illi sanctos ejus: qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

B

6 Et annuntiabunt cæli justitiam ejus: quoniam Deus judex est.

7 Audi populus meus, & loquar: Israël, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper,

9 Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

10 Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum, jumenta in montibus & boves.

11 Cognovi omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum est.

C

12 Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo ejus.

13 Numquid manducabo carnes taurorum; aut sanguinem hircorum potabo?

14 Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 Tu verò odisti disciplinam: & projecisti sermones meos retrorsum.

D

18 Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20 Sedens adversùs fratrem tuum loquebaris, & adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum: 21 hæc fecisti, & tacui.

Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 Intelligite hæc qui obliviscimini Deum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

1 In finem, Psalmus David.

2 Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee.

(2. *Reg.* 12.) L.

A 3 MIserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam.

Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4 Ampliùs lava me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5 Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.

6 Tibi soli peccavi, & malum coram te feci: * ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.

* *Rom.* 3. *c.* 4.

B 7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

8 Ecce enim veritatem dilexisti: incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9 * Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.

* *Lev.* 14. *Num.* 19.

10 Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata.

11 Averte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

C 12 Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innova in visceribus meis.

13 Ne projicias me à facie tua: & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14 Redde mihi lætitiam salutaris tui: & spiritu principali confirma me.

15 Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te convertentur.

16 Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea justitiam tuam.

D 17 Domine labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

18 Quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique: holocaustis non delectaberis.

19 Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

20 Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: ut ædificentur muri Jerusalem.

21 Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

1 In finem, Intellectus David,

2 Cùm venit Doëg Idumæus, & nuntiavit Saüli: Venit David in domum Achimelech.

(1. *Reg.* 22. 9.) LI.

A 3 QUid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4 Tota die injustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum.

5 Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.

6 Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

B 7 Propterea Deus destruet te in finem: evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viventium.

8 Videbunt justi & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: 9 Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum:

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: & prævaluit in vanitate sua.

10 Ego autem, sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi.

11 Confitebor tibi in sæculum quia fecisti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

1 In finem, Pro Maëleth intelligentiæ David. LII.

DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus, A

2 Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

3 * Deus de cælo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

* *Psalm.* 13. *a.* 1.

4 * Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

* *Rom.* 3. *b.* 12.

5 Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis? B

6 Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israël.

1 In finem, In carminibus intellectus David,

2 Cùm venissent Ziphæi, & dixissent ad Saül: Nonne David absconditus est apud nos.

(1. *Reg.* 23. 19. & 26. 1.) LIII.

3 DEus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me. A

4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5 Quoniam alieni insurrexerunt adversùm me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6 Ecce enim Deus adjuvat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.

7 Averte mala inimicis meis: & in veritate tua disperde illos. B

8 Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum est,

9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus.

1 In finem, in carminibus intellectus David, Psalm. LIV.

2 EXaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam: 3 Intende mihi, & exaudi me. A

Contristatus sum in exercitatione mea: & conturbatus sum 4 à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.

5 Cor meum conturbatum est in me: & formido mortis cecidit super me.

6 Timor & tremor venerunt super me: & contexerunt me tenebræ:

7 Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? B

8 Ecce elongavi fugiens: & mansi in solitudine.

9 Expectabam eum, qui salvum me fecit, à pusillanimitate spiritus & tempestate.

10 Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.

11 Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas: & labor in medio ejus, 12 & injustitia,

Et non defecit de plateis ejus usura & dolus.

13 Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

14 Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus:

15 Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16 Veniat mors super illos: & descendant in infernum viventes:

Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.

17 Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus salvabit me.

18 Vespere & manè, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.

19 Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

20 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante sæcula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum: 21 Extendit manum suam in retribuendo.

Contaminaverunt testamentum ejus, 22. Divisi sunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones ejus super oleum: & ipsi sunt jacula.

23 * Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem justo.

* *Mat. 6. c. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7.*

24 Tu verò Deus deduces eos, in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

In finem,

1 Pro populo, qui à Sanctis longè factus est, David in tituli inscriptionem, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1. *Reg.* 21. 12.) LV.

2 Miserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3 Conculcaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adversùm me.

4 Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.

5 In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6 Tota die verba mea execrabantur: adversùm me omnes cogitationes eorum, in malum.

7 Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneũ meum observabunt.

Sicut sustinuerunt animam meam, 8 pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes:

Deus, 9 vitam meam annuntiavi tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.

Sicut & in promissione tua: 10 tunc convertentur inimici mei retrorsùm:

In quacumque die invocavero te: ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.

12 In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.

13 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cùm fugeret à facie Saul in speluncam. (1. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.) LVI.

2 Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4 Misit de cœlo, & liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, 5 & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.

Filii hominum dentes eorum, arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus.

6 Exaltare super cœlos Deus, & in omnem terram gloria tua.

7 Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.

8 Paratum cor meum Deus: paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam.

9 Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgam diluculo.

10 Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus:

11 Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua.

12 Exaltare super cælos Deus; & super omnem terram gloria tua.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem. LVII.

2 Si verè utique justitiam loquimini: recta judicate filii hominum.

3 Etenim in corde iniquitates operamini: in terra injustitias manus vestræ concinnant.

4 Alienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5 Furor illis secundùm similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas,

6 Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.

7 Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8 Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

9 Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem.

10 Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11 Lætabitur justus cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12 Et dicet homo: Si utique est fructus justo: utique est Deus judicans eos in terra.

In finem,

1 Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saül, & custodivit domum ejus, ut eum interficeret. (1. *Reg.* 19. 11.) LVIII.

2 Eripe me de inimicis meis Deus meus. & ab insurgentibus in me libera me.

3 Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris sanguinum salva me.

4 Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.

5 Neque iniquitas mea, neque peccatum meum

B meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi.

6 Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israël,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7 Convertentur ad vesperam: & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.

8 Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9 Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10 Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:

11 Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12 Deus ostendet mihi super inimicos meos ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine:

C 13 Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione & mendacio annuntiabuntur 14 in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob, & finium terræ.

15 Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes: circuibunt civitatem

D 16 Ipsi dispergentur ad manducandum: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exultabo manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

18 Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

In finem,

1 Pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam, 2 cùm succendit Mesopotamiam Syriæ, & Sobal, & convertit Joab, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2. *Reg.* 8. 1. & 10. 7. & 1. *Par.* 18. 1.

LIX.

A 3 Deus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis.

4 Commovisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

B 5 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6 Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant à facie arcus:

Ut liberentur dilecti tui: 7 salvum fac dextera tua, & exaudi me.

8 Deus locutus est in sancto suo: Lætabor & partibor Sichimam: & convallem tabernaculorum metibor.

9 Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.

Juda rex meus. 10 Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

C 11 Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque ad Idumæam?

12 Nónne tu Deus, qui repulisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris?

13 Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.

14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

In finem,

1 In hymnis David. LX.

A 2 Exaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3 A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

Deduxisti me, 4 quia factus es spes mea: turris fortitudinis à facie inimici.

5 Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.

B 6 Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7 Dies super dies regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis & generationis.

8 Permanet in æternum in conspectu Dei: misericordiam & veritatem ejus quis requiret?

9 Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi: ut reddam vota mea de die in diem.

In finem,

1 Pro Idithun, Psalmus David. LXI.

A 2 Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3 Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non movebor ampliùs.

4 Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos: tanquam parieti inclinato & maceriæ depulsæ?

5 Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.

B 6 Verumtamen Deo subjecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.

7 Quia ipse Deus meus, & salvator meus: adjutor meus non emigrabo.

8 In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est.

9 Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra. Deus adjutor noster in æternum.

10 Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris: ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11 Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12 Semel locutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, 13 & tibi Domine misericordia: * quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

* *Matt.* 16 *d.* 27 *Rom.* 2. *a.* 6. 1. *Cor.* 3. *b.* 8. *Gal.* 6. *b.* 5.

Psalmus David,

1 Cùm esset in deserto Idumææ.

[1. *Reg.* 22. 5.] LXII.

2 Deus Deus meus ad te de luce vigilo.

A Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.

3 In terra deserta, & invia, & inaquosa: sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

4 Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.

B 5 Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo levabo manus meas.

6 Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laudabit os meum.

C 7 Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te: 8 quia fuisti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo: 9 adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

10 Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: 11 tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.

12 Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo: quia obstructum est os loquentium iniqua.

In finem,
1 Psalmus David. LXIII.

2 Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor: à timore inimici eripe animam meam.

3 Protexisti me à conventu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.

4 Quia exacuerunt ut gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram, 5 ut sagittent in occultis immaculatum.

6 Subitò sagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam.

Narraverunt ut absconderent laqueos: dixerunt: quis videbit eos?

7 Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.

Accedet homo ad cor altum: 8 & exaltabitur Deus.

Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum: 9 & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

Conturbati sunt omnes qui videbant eos: 10 & timuit omnis homo.

Et annuntiaverunt opera Dei: & facta ejus intellexerunt.

11 Lætabitur justus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

In finem, Psalmus David.
1 Canticum Jeremiæ, & Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire. LXIV.

2 Te decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Jerusalem.

3 Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

4 Verba iniquorum prævaluerunt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.

5 Beatus quem elegisti, & assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, 6 mirabile in æquitate.

Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.

7 Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia: 8 qui conturbas profundum maris sonum fluctuum ejus.

Turbabuntur gentes, 9 & timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini, & vespere delectabis.

10 Visitasti terram & inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.

Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio ejus.

11 Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus: in stillicidiis ejus lætabitur germinans.

12 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur ubertate.

13 Pinguescent speciosa deserti: & exultatione colles accingentur.

14 Induti sunt arietes ovium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

1 In finem, Canticum Psalmi Resurrectionis. LXV.

Jubilate Deo omnis terra, 2 Psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.

3 Dicite Deo quàm terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

4 Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.

5 Venite & videte opera Dei: terribilis in consiliis super filios hominum.

6 Qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.

7 Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt: qui exasperant, non exaltentur in semetipsis.

8 Benedicite Gentes Deum nostrum: & auditam facite vocem laudis ejus,

9 Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.

10 Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

11 Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro: 12 Imposuisti homines super capita nostra.

Transivimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.

13 Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, 14 quæ distinxerunt labia mea.

Et locutum est os meum, in tribulatione mea.

15 Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boves cum hircis.

16 Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.

17 Ad ipsum ore meo clamavi, & exaltavi sub lingua mea.

18 Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.

19 Propterea exaudivit Deus, & attendit voci deprecationis meæ,

20 Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & misericordiam suam à me.

In finem,
1 In hymnis, Psalmus Cantici David. LXVI.

2 Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.

3 Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.

4 Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.

5 Lætentur & exultent gentes: quoniam judicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

6 Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes: 7 terra dedit fructum suum.

Benedicat nos Deus, Deus noster, 8 benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

In finem,
1 Psalmus Cantici ipsi David. LXVII.

2 Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus: & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.

3 Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.

4 Et justi epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.

5 Cantáte Deo, psalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.

Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à facie ejus: 6 patris orphanorum, & judicis viduarum.

Deus in loco sancto suo: 7 Deus qui inhabitare facit unius moris in domo:

Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

8 Deus cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto:

9 Terra mota est, etenim cæli distillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israël.

B 10 Pluviam voluntariam segregabis Deus hereditati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.

11 Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.

12 Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa.

13 Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus dividere spolia.

14 Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.

15 Dum discernit cælestis reges super eam, nive dealbabuntur in Selmon: 16 Mons Dei, mons pinguis.

Mons coagulatus, mons pinguis: 17 ut quid suspicamini montes coagulatos?

Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.

C 18 Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sina in sancto.

19 Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus:

Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.

20 Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.

21 Deus noster, Deus salvos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.

22 Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.

23 Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris:

24 Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.

25 Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.

26 Prævenerunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum.

27 In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.

D 28 Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.

Principes Juda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.

29 Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

30 A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.

31 Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: ut excludant eos, qui probati sunt argento.

Dissipa gentes, quæ bella volunt: 32 venient legati ex Ægypto: Æthiopia præveniet manus ejus Deo.

33 Regna terræ, cantate Deo: psallite Domino, psallite Deo, 34 qui ascendit super cælum cæli, ad Orientem.

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, 35 date gloriam Deo super Israël, magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.

36 Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus.

1 In finem, Pro iis qui commutabuntur, David. LXVIII.

A 2 Salvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

3 Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.

Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.

4 Laboravi clamans: raucæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

5 Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injustè: quæ non rapui, tunc exsolvebam.

6 Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.

7 Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israël.

B 8 Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.

9 Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

10 * Quoniam zelus domus tuæ comedit me: * & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me. *Joan. 2. d 17. *Rom. 15. a. 3.

11 Et operui in jejunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.

12 Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

13 Adversùm me loquebantur qui sedebant in porta: & in me psallebant qui bibebant vinum.

14 Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

15 Eripe me de luto, ut non infigar: libera me ab iis qui oderunt me, & de profundis aquarum.

16 Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum.

17 Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundùm multitudinem miserationum tuarum respice in me.

18 Et ne avertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.

C 19 Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.

20 Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reverentiam meam.

21 In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: improperium expectavit cor meum, & miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.

22 * Et dederunt in escam meam fel: & in siti mea potaverunt me aceto. *Matt. 27. f 48

23 * Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. *Rom. 11. b. 9.

24 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

25 Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.

Act. 1. 20. 26 * Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

D 27 Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

28 Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in justitiam tuam.

29 Deleantur de Libro viventium: & cum justis non scribantur.

30 Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.

31 Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:

32 Et placebit Deo super vitulum novellum, cornua producentem & ungulas.

33 Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & vivet anima vestra:

34 Quoniam exaudivit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.

35 Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.

36 Quoniam Deus salvam faciet Sion: & ædificabuntur civitates Juda.

37 Et inhabitabunt ibi, & hereditate acquirent eam.

38 Et semen servorum ejus possidebit eam: & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea.

In finem, Psalmus David

1 In rememorationem, quòd salvum fecerit eum Dominus. LXIX.

A 2 DEus in adjutorium meum intende: Domine ad adjuvandum me festina.

3 Confundantur, & revereantur, qui quærunt animam meam.

4 Avertantur retrorsum, & erubescant, qui volunt mihi mala:

Avertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5 Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te, & dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

6 Ego verò egenus, & pauper sum: Deus adjuva me.

Adjutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

Psalmus David,

1 Filiorum Jonadab, & priorum captivorum. LXX.

A IN te Domine speravi, non confundar in æternum: 2 in justitia tua libera me, & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, & salva me.

3 Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: ut salvum me facias:

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4 Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:

5 Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea à juventute mea.

B 6 In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus.

In te cantatio mea: 7 tamquam prodigium factus sum multis: & tu adjutor fortis.

8 Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9 Ne projicias me in tempore senectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10 Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum.

11 Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum; quia non est qui eripiat.

C 12 Deus ne elongeris à me; Deus meus in auxilium meum respice.

13 Confundantur, & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.

14 Ego autem semper sperabo; & adjiciam super omnem laudem tuam.

15 Os meum annuntiabit justitiam tuam; tota die salutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam, 16 introibo in potentias Domini: Domine memorabor justitiæ tuæ solius.

17 Deus docuisti me à juventute mea; & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua:

18 Et usque in senectam & senium; Deus ne derelinquas me.

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est;

D Potentiam tuam, 19 & justitiam tuam Deus usque in altissima, quæ fecisti magnalia; Deus quis similis tibi?

20 Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas; & conversus vivificasti me: & de abyssis terræ iterùm reduxisti me:

21 Multiplicasti magnificentiam tuam; & conversus consolatus es me.

22 Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israël.

23 Exultabunt labia mea cùm cantavero tibi; & anima mea, quam redemisti.

24 Sed & lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam; cùm confusi & reveriti fuerint qui quærunt mala mihi.

Psalmus

1 In Salomonem. LXXI.

A 2 DEus judicium tuum regi da; & justitiam tuam filio regis:

Judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio.

3 Suscipiant montes pacem populo, & colles justitiam.

4 Judicabit pauperes populi, & salvos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.

5 Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione & generationem.

B 6 Descendet sicut pluvia in vellus; & sicut stillicidia stillantia super terram.

7 Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis; donec auferatur luna.

8 Et dominabitur à mari usque à mare; & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9 Coram illo procident Æthiopes: & inimici ejus terram lingent.

C 10 Reges Tharsis & insulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent:

11 Et adorabunt eum omnes reges terræ; omnes gentes servient ei:

12 Quia liberabit pauperem à potente; & pauperem cui non erat adjutor.

13 Parcet pauperi & inopi; & animas pauperum salvas faciet.

14 Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum; & honorabile nomen eorum coram illo.

15 Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper; tota die benedicent ei.

D 16 Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus; & florebunt de civitate sicut fœnum terræ.

17 Sit nomen ejus benedictum in sæcula; ante Solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ; omnes gentes magnificabunt eum.

18 Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus:

19 Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum; & replebitur majestate ejus omnis terra: fiat, fiat.

20 Defecerunt laudes David filii Jesse.

1 Psalmus Asaph. LXXII.

A QUàm bonus Israël Deus his, qui recto sunt corde!

2 Mei autem pænè moti sunt pedes; pænè effusi sunt gressus mei.

3 Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4 Quia non est respectus morti eorum; & firmamentum in plaga eorum.

B 5 In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

6 Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.

7 Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum; transierunt in affectum cordis.

8 Cogitaverunt, & locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt.

9 Posuerunt in cælum os suum; & lingua eorum transivit in terra.

10 Ideò convertetur populus meus hic; & dies pleni invenientur in eis.

11 Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

12 Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13 Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas:

C 14 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15 Si dicebam: Narrabo sic; ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.

16 Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17 Donec intrem in Sanctuarium Dei; & intelligam in novissimis eorum.

18 Verumtamen propter dolos posuisti eis; dejecisti eos dum allevarentur.

19 Quomodo facti sunt in desolationem, subitò defecerunt; perierunt propter iniquitatem suam.

20 Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21 Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: 22 Et ego ad nihilum redactus sum, & nescivi.

D 23 Ut jumentum factus sum apud te; & ego semper tecum.

24 Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

25 Quid enim mihi est in cælo? & à te quid volui super terram?

26 Defecit caro mea, & cor meum; Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

27 Quia ecce, qui elongant se à te peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

28 Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:

Ut annuntiem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

1 Intellectus Asaph. LXXIII.

A UT quid Deus repulisti in finem? iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

2 Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hereditatis tuæ; mons Sion, in quo habitasti in eo.

3 Leva manus tuas in superbias eorum in finem; quanta malignatus est inimicus in sancto!

4 Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.

Posuerunt signa sua, signa: 5 Et non cognoverunt sicut in exitu super summum.

Quasi in silva lignorum securibus 6 exciderunt januas ejus in idipsum; in securi & ascia dejecerunt eam.

7 * Incenderunt igni Sanctuarium tuum; in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. *4 Reg. 25.b.9.

B 8 Dixerunt in corde suo, cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

9 Signa nostra non vidimus, jam non est propheta, & nos non cognoscet ampliùs.

10 Usquequò Deus improperabit inimicus? irritat adversarius nomen tuum in finem?

11 Ut quid avertis manum tuam, & dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem? *Luc. 1. g.68.70

12 * Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ.

C 13 Tu confirmasti in virtute tua mare; contribulasti capita draconum in aquis.

14 Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Æthiopum.

15 Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu siccasti fluvios Ethan.

16 Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.

17 Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea:

18 Memor esto hujus, inimicus improperavit Domino; & populus insipiens incitavit nomen tuum.

19 Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

D 20 Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21 Ne avertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22 Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

23 Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum; superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

1 In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph. LXXIV.

A 2 COnfitebimur tibi Deus; confitebimur, & invocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua: 3 Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.

4 Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5 Dixi iniquis: Nolite iniquè agere; & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

6 Nolite extollere in altum cornu vestrum; nolite loqui adversùs Deum iniquitatem.

B 7 Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus:

8 Quoniam Deus judex est.

Hunc humiliat, & hunc exaltat : 9 Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Et inclinavit ex hoc in hoc : verumtamen fæx ejus non est exinanita : bibent omnes peccatores terræ.

10 Ego autem annuntiabo in sæculum : cantabo Deo Jacob.

11 Et omnia cornua peccatorum confringam : & exaltabuntur cornua justi.

1 In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph.

Canticum ad Assyrios. LXXV.

A 2 NOtus in Judæa Deus : in Israël magnum nomen ejus.

3 Et factus est in pace locus ejus : & habitatio ejus in Sion.

4 Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.

5 Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis :

B 6 Turbati sunt omnes insipientes corde.

Dormierunt somnum suum : & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7 Ab increpatione tua Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.

8 Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.

9 De cælo auditum fecisti judicium : terra tremuit & quievit.

C 10 Cùm exurgeret in judicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.

11 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi : & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

12 Vovete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus affertis munera,

Terribili 13 & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

1 In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph. LXXVI.

A 2 VOce mea ad Dominum clamavi : voce mea ad Deum, & intendit mihi.

3 In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum : & non sum deceptus.

Renuit consolari anima mea, 4 Memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum : & defecit spiritus meus.

5 Anticipaverunt vigilias oculi mei : turbatus sum, & non sum locutus.

6 Cogitavi dies antiquos : & annos æternos in mente habui.

B 7 Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.

8 Numquid in æternum projiciet Deus : aut non apponet ut complacitior sit adhuc ?

9 Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem ?

10 Aut obliviscetur misereri Deus ? aut continebit in ira sua misericordias suas ?

11 Et dixi : Nunc cœpi : hæc mutatio dexteræ Excelsi.

C 12 Memor fui operum Domini : quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.

13 Et meditabor in omnibus operibus tuis : & in adinventionibus tuis exercebor.

14 Deus in sancto via tua : quis Deus magnus sicut Deus noster ? 15 Tu es Deus qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam : 16 Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob, & Joseph.

D 17 Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ : & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.

18 Multitudo sonitus aquarum : vocem dederunt nubes.

Etenim sagittæ tuæ transeunt : 19 Vox tonitrui tui in rota.

Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ : commota est & contremuit terra.

20 In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis : & vestigia tua non cognoscentur.

21 * Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi & Aaron.

* Exod. 14 c. 19 & 29.

Intellectus Asaph. LXXVII.

A 1 ATtendite popule meus legem meam : inclinate aurem vestram in verba oris mei.

2 Aperiam in parabolis os meum : loquar propositiones ab initio.

3 Quanta audivimus & cognovimus ea : & patres nostri narraverunt nobis.

4 Non sunt occultata à filiis eorum, in generatione altera.

Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus quæ fecit.

5 Et suscitavit testimonium in Jacob : & legem posuit in Israël.

Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis :

6 Ut cognoscat generatio altera.

Filii qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis.

7 Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei : & mandata ejus exquirant.

8 Ne fiant sicut patres eorum, generatio prava & exasperans ;

Generatio, quæ non direxit cor suum : & non est creditus cum Deo spiritus ejus.

B 9 Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.

10 Non custodierunt testamentum Dei : & in lege ejus noluerunt ambulare.

11 Et obliti sunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus quæ ostendit eis.

12 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

13 * Interrupit mare, & perduxit eos ; & statuit aquas quasi in utre.

* Exod. 14. c. 22

14 Et deduxit eos in nube diei ; & tota nocte in illuminatione ignis.

15 * Interrupit petram in eremo ; & adaquavit eos velut in abysso multa.

* Exod. 17. b. 6. Ps. 104. d. 38. 41

16 Et eduxit aquam de petra : & deduxit tanquam flumina aquas.

17 Et apposuerunt adhuc peccare ei : in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.

18 Et tentaverunt Deum in cordibus suis ; ut peterent escas animabus suis.

C 19 Et malè locuti sunt de Deo : dixerunt : Numquid poterit Deus parare mensam in deserto ?

20 Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundaverunt.

Numquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo ?

21 * Ideò audivit Dominus, & distulit ; & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israël :

* Num. 11. a. 1.

22 Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari ejus,

23 Et mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit,

24 * Et pluit illis manna ad manducandum & panem cœli dedit eis.

25 * Panem Angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantia.

26 * Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.

27 Et pluit super eos sicut pulverem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.

28 Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum,

29 Et manducaverunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis; 30 non sunt fraudati à desiderio suo.

* Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, 31 & ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, & electos Israël impedivit.

32 In omnibus his peccaverunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus ejus.

33 Et defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum, cum festinatione.

34 Cùm occideret eos, quærebant eum: & revertebantur, & diluculò veniebant ad eum.

35 Et rememorati sunt quia Deus adjutor est eorum; & Deus excelsus Redemptor eorum est.

36 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei:

37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento ejus.

38 Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundavit ut averteret iram suam: & non accendit omnem iram suam:

39 Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens.

40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto? in iram concitaverunt eum in inaquoso?

41 Et conversi sunt, & tentaverunt Deum: & sanctum Israël exacerbaverunt.

42 Non sunt recordati manus ejus, die qua redemit eos de manu tribulantis,

43 Sicut posuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

44 * Et convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

45 * Misit in eos cœnomyiam, & comedit eos, * & ranam, & disperdidit eos.

46 * Et dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.

47 * Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

48 Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessionem eorum igni.

49 Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem, & iram, & tribulationem: immissiones per Angelos malos.

50 Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit à morte animabus eorum: & jumenta eorum in morte conclusit:

51 * Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti, primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52 Et abstulit sicut oves populum suum: & perduxit eos tamquam gregem in deserto.

53 Et deduxit eos in spe & non timuerunt, & * inimicos eorum operuit mare.

54 Et induxit eos in montem sanctificationis suæ; montem, quem acquisivit dextera ejus.

Et ejecit à facie eorum Gentes: & sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.

55 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël. 56 Et tentaverunt, & exacerbaverunt Deum excelsum: & testimonia ejus non custodierunt.

57 Et averterunt se, & non servaverunt pactum quemadmodum patres eorum: conversi sunt in arcum pravum.

58 In iram concitaverunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt.

59 Audivit Deus, & sprevit: & ad nihilum redegit valdè Israël,

60 * Et repulit tabernaculum Silo tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.

61 Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.

62 Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam sprevit.

63 Juvenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

64 Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

65 Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.

66 Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67 Et repulit tabernaculum Joseph: & tribum Ephraim non elegit:

68 Sed elegit tribum Juda, montem Sion quem dilexit.

69 Et ædificavit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in sæcula.

70 Et elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium: de post fœtantes accepit eum.

71 Pascere Jacob servum suum, & Israël hæreditatem suam.

72 Et pavit eos in innocentia cordis sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

Deus, venerunt Gentes in hæreditatem tuam, polluerũt templum sanctũ tuum: posuerunt Jerusalem in pomorum custodiã.

2 Posuerunt morticina servorum tuorum, escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum, bestiis terræ.

3 Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Jerusalem: & non erat qui sepeliret.

4 Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsanna io & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

5 Usquequò Domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus?

6 * Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt: & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.

7 Quia comederunt Jacob: & locum ejus desolaverunt.

8 * Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, citò anticipent nos misericordiæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.

9 Adjuva nos Deus salutaris noster: & propter gloriam nominis tui Domine libera nos: & propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum:

10 Ne forte dicant in Gentibus: Ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris,

Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est: 11 introëat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Marginal notes: * Exod. 16. b. 4. Num. 11. b. 7. Joan. 6. d. 31. 1. Cor. 10. a. 3. * Num. 11. g. 31. * Num. 11. g. 33. * Exod. 7. d. 20. * Exod. 8. f. 24. * Exod. 8. b. 6. * Exod. 10. c. 15. * Exod. 9. f. 25. * Exod. 12. a. 29. * Exod. 14. f. 27. * Ios. 3. ?. 17. * 1. Reg. 4. a. 2. 4. Jer. 7. b. 12. * Jer. 10. d. 25. * Isa. 64. c. 9. Section letters: D, E, F, G, A, B, C, D.

Secundùm magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum.

12 Et redde vicinis nostris septuplum, in sinu eorum: improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.

13 Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum.

In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

1 In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus LXXIX.

A 2 Qui regis Israël intende: qui deducis velut ovem Joseph.

Qui sedes super cherubim, manifestare 3 coram Ephraim, Benjamin, & Manasse,

Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos,

4 Deus converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

5 Domine Deus virtutum, quousque irascêris super orationem servi tui?

B 6 Cibabis nos pane lachrymarum: & potum dabis nobis in lachrymis in mensura?

7 Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannaverunt nos.

8 Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

9 Vineam de Ægypto transtulisti: ejecisti

C Gentes, & plantasti eam.

10 Dux itineris fuisti in conspectu ejus: plantasti radices ejus, & implevit terram.

11 Operuit montes umbra ejus: & arbusta ejus cedros Dei.

12 Extendit palmites suos usque ad mare: & usque ad flumen propagines ejus,

13 Ut quid destruxisti maceriam ejus: & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?

14 Exterminavit eam aper de silva: & singularis ferus depastus est eam.

15 Deus virtutum convertere: respice de cælo, & vide, & visita vineam istam.

16 Et perfice eam, quam plantavit dextera

D tua, & super filium hominis, quem confirmasti tibi,

17 Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

18 Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19 Et non discedimus à te, vivificabis nos: & nomen tuum invocabimus.

20 Domine Deus virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus.

In finem,

1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph. LXXX.

A 2 Exultate Deo adjutori nostro: jubilate Deo Jacob.

3 Sumite psalmum, & date tympanum; psalterium jucundum cum cithara.

4 Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ.

5 Quia præceptum in Israël est, & judicium Deo Jacob.

6 * Testimonium in Joseph posuit illud, cùm exiret de Terra Ægypti: linguam, quam non noverat, audivit.

* Gen 41. d. 29

B 7 Divertit ab oneribus dorsum ejus; manus ejus in cophino servierunt.

8 In tribulatione invocasti me, & liberavi te: exaudivi te in abscondito tempestatis; * probavi te apud aquam contradictionis.

* Exod. 17. b. 5

9 Audi populus meus, & contestabor te: Israël si audieris me, 10 non * erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.

* Exod. 20. a 3.

C 11 Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.

12 Et non audivit populus meus vocem meam: & Israël non intendit mihi.

13 * Et dimisit eos secundũ desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.

* Act. 14. c. 15

14 * Si populus meus audisset me: Israël si in viis meis ambulasset;

* Baruc. 3. b. 13.

D 15 Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.

16 Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula.

17 Et cibavit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturavit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXXI.

A Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem Deos dijudicat.

2 Usquequò judicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?

3 Judicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem justificate.

4 * Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

* Prov. 24. a. 11

5 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: movebuntur omnia fundamenta terræ.

6 * Ego dixi; Dii estis, & filii excelsi omnes.

* Joan. 10. f. 34

7 Vos autem sicut homines moriemini: & sicut unus de principibus cadetis.

8 Surge Deus, adjudica terram: quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

1 Canticum Psalmi Asaph. LXXXII.

A 2 Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus?

3 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.

4 Super populum tuum malignaverunt consilium: & cogitaverunt adversus sanctos tuos.

5 Dixerunt; Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israël ultrà.

B 6 Quoniam cogitaverunt unanimiter, simul adversùm te testamentum disposuerunt, 7 tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ;

Moab, & Agareni, 8 Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9 Etenim Assur venit cum illis; facti sunt in adjutorium filiis Lot.

10 Fac illis sicut * Madian *, & Sisaræ; sicut * Jabin in torrente Cisson.

* Judic. 7. f. 22. * Judic. 4. c. 15.

11 Disperierunt in Endor; facti sunt ut stercus terræ.

12 * Pone principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & * Zebee, & Salmana;

* Judic. 4. d. 24.

C Omnes principes eorum, 13 qui dixerunt; Hæreditate possideamus Sanctuarium Dei.

* Judic. 7. g. 25. * Judic. 8. c. 21.

14 Deus meus pone illos ut rotam; & sicut stipulam ante faciem venti.

15 Sicut ignis, qui comburit silvam; & sicut flamma comburens montes;

16 Ita persequêris illos in tempestate tua; & in ira tua turbabis eos.

17 Imple facies eorum ignominia; & quærent nomen tuum, Domine.

18 Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi: & confundantur, & pereant.

D 19 Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus; tu solus Altissimus in omni terra.

In finem,
1 Pro torcularibus filiis Core, Psalmus
LXXXIII.

A 2 QUàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: 3 concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, & caro mea, exultaverunt in Deum vivum.
4 Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.
B Altaria tua Domine virtutum: rex meus, & Deus meus.
5 Beati qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.
6 Beatus vir, cujus est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, 7 in valle lacrimarum in loco, quem posuit.
C 8 Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.
9 Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Jacob.
10 Protector noster aspice Deus: & respice in faciem Christi tui:
D 11 Quia melior est dies una in atriis tuis super millia.
Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.
12 Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus: gratiam, & gloriam dabit Dominus.
13 Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

1 In finem: filiis Core, Psalmus
LXXXIV.

A 2 BEnedixisti Domine terram tuam: avertisti captivitatem Jacob.
3 Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum.
4 Mitigasti omnem iram tuam: avertisti ab ira indignationis tuæ.
5 Converte nos Deus salutaris noster: & averte iram tuam à nobis.
B 6 Numquid in æternum irasceris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem?
7 Deus tu conversus vivificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.
8 Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.
C 9 Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.
Et super sanctos suos, & in eos qui convertuntur ad cor.
10 Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra.
11 Misericordia & veritas obviaverunt sibi: justitia & pax osculatæ sunt.
12 Veritas de terra orta est: & justitia de cælo prospexit.
D 13 Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum.
14 Justitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

Oratio ipsi David. LXXXV.

A 1 INclina Domine aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: salvum me fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.
3 Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die: 4 lætifica animam servi tui, quoniam ad te, Dñe animam meam levavi.
5 * Quoniam tu Domine suavis, & mitis, & multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. B
6 Auribus percipe Domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.
7 In die tribulationis meæ clamavi ad te: quia exaudisti me.
8 Non est similis tui in diis Domine: & non est secundùm opera tua.
9 Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum.
10 Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus solus.
11 Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum ut timeat nomen tuum. C
12 Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:
13 Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.
14 Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam: & non proposuerunt te in conspectu suo. D
15 Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax,
16 Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo: & salvum fac filium ancillæ tuæ.
17 Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.

* Joh. 2. c. 13.

1 Filiis Core, Psalmus Cantici.
LXXXVI.

FUndamenta ejus in montibus sanctis.
2 Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. A
3 Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.
4 Memor ero Rahab & Babylonis scientium me.
Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic. B
5 Numquid Sion dicet; Homo, & homo natus est in ea. & ipse fundavit eam Altissimus?
6 Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.
7 Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Canticum Psalmi,
1 Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ. LXXXVII.

2 DOmine Deus salutis meæ, in die clamavi, & nocte coram te. A
3 Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:
4 Quia repleta est malis anima mea: & vita mea inferno appropinquavit.
5 Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adjutorio, 6 inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor ampliùs: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
7 Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, & in umbra mortis.
8 Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me. B
9 Longè fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum: & non egrediebar: 10 oculi mei languerunt præ inopia.

Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

11 Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?

C 12 Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13 Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?

14 Et ego ad te Domine clamavi: & manè oratio mea præveniet te.

15 Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?

D 16 Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus.

17 In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbaverunt me.

18 Circumdederunt me sicut aqua tota die: circumdederunt me simul.

19 Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ.

Psal. LXXXVIII.

A 2 Misericordias Domini in æternum cantabo.

In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3 Quoniam dixisti: In æternum misericordia ædificabitur in cælis, præparabitur veritas tua in eis.

4 Disposui testamentum electis meis, * juravi David servo meo: 5 usque in æternum præparabo semen tuum.

*2. Reg. 7. b. 12.

Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam.

6 Confitebuntur cæli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.

7 Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?

B 8 Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

9 Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

10 Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11 Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

12 * Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundasti: 13 aquilonem & mare tu creasti.

* Gen. a. 1. 2.

C Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: 14 tuum brachium cum potentia.

Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: 15 justitia & judicium præparatio sedis tuæ.

Misericordia & veritas præcedent faciem tuam: 16 Beatus populus, qui scit jubilationem.

Domine in lumine vultus tui ambulabunt, 17 & in nomine tuo exultabunt tota die, & in justitia tua exaltabuntur.

18 Quoniam gloria virtutis eorum tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19 Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

20 Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti: Posui adjutorium in potente, & exaltavi electum de plebe mea.

21 * Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum:

*1. Reg. 16. a. 1. c. 12.

22 Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.

D 23 Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei,

Act. 13. d. 22.

24 Et concidam à facie ipsius inimicos ejus: & odientes eum in fugam convertam.

25 Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26 Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.

27 Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, susceptor salutis meæ.

28 Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.

29 In æternum servabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30 Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cæli. E

31 Si autem dereliquerint filii ejus legem meam: & in judiciis meis non ambulaverint.

32 Si justitias meas profanaverint: & mandata mea non custodierint:

33 Visitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum.

34 Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:

35 Neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36 Semel juravi in sancto meo, si David mentiar: 37 semen ejus in æternum manebit.

38 Et * thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum: & testis in cælo fidelis.

*2. Reg. 17. c. 6.

F 39 Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

40 Evertisti testamentum servi tui: profanasti in terra Sanctuarium ejus.

41 Destruxisti omnes sepes ejus: posuisti firmamentum ejus formidinem.

42 Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43 Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos ejus.

44 Avertisti adjutorium gladii ejus: & non es auxiliatus ei in bello. G

45 Destruxisti eum ab emundatione: & sedem ejus in terram collisisti.

46 Minorasti dies temporis ejus: perfudisti eum confusione.

47 Usquequò Domine avertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48 Memorare quæ mea substantia: numquid enim vane constituisti omnes filios hominum?

49 Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

50 Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine, * sicut jurasti David in veritate tua.

51 Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

*2. Reg. 7. b. 12.

52 Quod exprobraverunt inimici tui Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

53 Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

1 Oratio Moysi hominis Dei.

LXXXIX.

A DOmine, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.

2 Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis, à sæculo & usque in sæculum tu es Deus.

3 Ne avertas hominem in humilitatem; & dixisti: Convertimini filii hominum.

4 Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præteriit.

Et custodia in nocte, 5 quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

B 6 Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat; vesperè decidat, induret, & arescat.

7 Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

8 Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus.

Anni nostri sicut aranea meditabuntur: 10 * dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.

* Eccli. 18. 4. 8.

C Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Quoniam supervenit mansuetudo, & corripiemur.

11 Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam 12 dinumerare?

Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.

13 Convertere Domine usquequò? & deprecabilis esto super servos tuos.

D 14 Repleti sumus manè misericordia tua; & exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.

15 Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala.

16 Respice in servos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

17 Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Laus Cantici David. XC.

A 1 QUi habitat in adjutorio Altissimi in protectione Dei cæli commorabitur.

2 Dicet Domino: Susceptor meus es tu, & refugium meum; Deus meus sperabo in eum.

3 Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

4 Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis ejus sperabis.

B 5 Scuto circumdabit te veritas ejus; non timebis à timore nocturno,

6 A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & dæmonio meridiano.

7 Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8 Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

C 9 Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.

10 Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

11 * Quoniam angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.

* Matt. 4. 6. Luc. 4. 5. 10.

12 In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

D 13 Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

14 Quoniam in me speravit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

15 Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.

16 Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

1 Psalmus Cantici,
In die sabbati XCI.

A 2 BOnum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime;

3 Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem;

4 In decachordo psalterio; cum cantico, in cithara.

5 Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

B 6 Quam magnificata sunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

7 Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.

8 Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:

Ut intereant in sæculum sæculi: 9 tu autem Altissimus in æternum Domine.

C 10 Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

11 Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia uberi.

12 Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

13 Justus ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

14 Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebunt,

15 Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi: & benè patientes erunt, 16 ut annuntient;

Quoniam rectus Dominus Deus noster: & non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra.

XCII.

A 1 DOminus regnavit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem & præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

2 Parata sedes tua ex tunc: à sæculo tu es.

B 3 Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt flumina vocem suam.

Elevaverunt flumina fluctus suos, 4 à vocibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.

5 Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

Psalmus ipsi David,
Quarta sabbati.
XCIII.

A 1 DEus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit.

2 Exaltare qui judicas terram: redde retributionem superbis.

3 Usquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur:

4 Effabuntur, & loquentur iniquitatem:

loquentur omnes, qui operantur injustitiam?

5 Populum tuum Domine humiliaverunt: & hereditatem tuam vexaverunt.

6 Viduam & advenam interfecerunt; & pupillos occiderunt.

7 Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

B 8 Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.

9 Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

10 Qui corripit gentes, non arguet? qui docet hominem scientiam?

11 Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.

12 Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum;

C 13 Ut mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.

14 Quia non repellet Dominus plebem suam; & hereditatem suam non derelinquet.

15 Quoadusque justitia convertatur in judicium; & qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.

16 Quis consurget mihi adversùs malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

17 Nisi quia Dominus adjuvit me: paulo minus habitasset in inferno anima mea.

D 18 Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine adjuvabat me.

19 Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

20 Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis? qui fingis laborem in præcepto?

21 Captabunt in animam justi: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22 Et factus est mihi Dominus in refugium; & Deus meus in adjutorium spei meæ.

23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

Laus Cantici ipsi David. XCIV.

A 1 VEnite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro.

2 Præoccupemus faciem ejus in confessione; & in psalmis jubilemus ei.

3 Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus super omnes deos.

4 Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ; & altitudines montium ipsius sunt.

5 Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud; & siccam manus ejus formaverunt.

6 Venite adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

B 7 Quia ipse est Dominus Deus noster: & nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus.

8 * Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra;

*Hebr. 3 b. 7.

9 Sicut in irritatione secundùm diem tentationis in deserto; ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

10 * Quadraginta annis offensus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde.

11 Et isti non cognoverunt vias meas: * ut juravi in ira mea; Si introibunt in requiem meam.

* Num. 14 f. 34 *Heb. 4. a. 4.

Canticum ipsi David,

1 Quando domus ædificabatur post captivitatem. (1. Par. 15) XCV.

A CAntate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

2 Cantate Domino, & benedicite nomini ejus; annuntiate de die in diem salutare ejus.

3 Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

4 Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

5 Quoniam omnes dii Gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit.

6 Confessio & pulchritudo in conspectu ejus; sanctimonia & magnificentia in sanctificatione ejus.

7 Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem; 8 afferte Domino gloriam nomini ejus.

Tollite hostias, & introite in atria ejus; 9 adorate Dominum in atrio sancto ejus.

C Commoveatur a facie ejus universa terra; 10 dicite in gentibus quia Dominus regnavit.

Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur: judicabit populos in æquitate.

11 Lætentur cæli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus, 12 gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.

Tunc exultabunt omnia ligna silvarum 13 à facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

Huic David,

1 Quando terra ejus restituta est.

XCVI.

A DOminus regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.

2 Nubes, & caligo in circuitu ejus; justitia, & judicium correctio sedis ejus.

3 Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.

4 Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ; vidit, & commota est terra.

5 Montes, sicut cera fluxerunt à facie Domini; à facie Domini omnis terra.

6 Annuntiaverunt cæli justitiam ejus: & viderunt omnes populi gloriam ejus.

B 7 * Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis.

* Adorate eum omnes angeli ejus: 8 audivit, & læta est Sion.

Et exultaverunt filiæ Judæ propter judicia tua Domine;

9 Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram; nimis exaltatus es super omnes deos.

10 * Qui diligitis Dominum, odite malum; custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

11 Lux orta est justo, & rectis corde lætitia.

12 Lætamini justi in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

* Exod. 20. a. 4. Lev. 26. a. 1. Deut 5. a. 8. *Heb. 1. b. 6. * Amos. 5 d 15. Rom. 12 b. 9.

1 Psalmus ipsi David. XCVII.

A CAntate Domino canticum novum; quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

2 Notum fecit Dominus salutare suum; in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

B 3 Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israël.

* Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

4 Jubilate Deo omnis terra; cantate, & exultate, & psallite.

5 Psallite Dno in cithara, in cithara & voce psalmi; 6 in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.

* Isai. 52. c. 10. Luc. 3. b. 6.

Jubilate in conspectu regis Domini; 7 moveatur mare, & plenitudo ejus; orbis terrarum, & qui habitant in eo.

8 Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt 9 à conspectu Domini; quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.

1 Psalmus ipsi David. XCVIII.

A Dominus regnavit, irascantur populi; qui sedet super Cherubim, moveatur terra.

2 Dominus in Sion magnus; & excelsus super omnes populos.

3 Confiteantur nomini tuo magno; quoniam terribile, & sanctum est: 4 & honor regis judicium diligit:

Tu parasti directiones: judicium & justitiam in Jacob tu fecisti.

5 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus; quoniam sanctum est.

B 6 Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus; & Samuel inter eos, qui invocát nomen ejus:

Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos:

7 In columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia ejus, & præceptum quod dedit illis.

8 Domine Deus noster tu exaudiebas eos; Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.

9 Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto ejus; quoniam sanctus Dominus Deus noster.

1 Psalmus in confessione. XCIX.

A 2 Jubilate Deo omnis terra; servite Domino in lætitia.

Introite in conspectu ejus, in exultatione.

3 Scitote quoniam Dominus ipse est Deus; ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Populus ejus, & oves pascuæ ejus; 4 introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: confitemini illi.

B Laudate nomen ejus: 5 quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem & generationem veritas ejus.

1 Psalmus ipsi David. C.

A Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine:

Psallam, 2 & intelligam in via immaculata quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

3 Non proponebam ante oculos meos rem injustam; facientes prævaricationes odivi.

Non adhæsit mihi 4 cor parvum, declinantem à me malignum non cognoscebam,

B 5 Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar,

Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.

6 Oculi mei ad fideles terræ ut sedeant mecum; ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7 Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam; qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

8 In matutino interficiebam omnes peccatores terræ; ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

1 Oratio pauperis.

Cùm anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.

2 Domine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat. A

3 Non avertas faciem tuam à me; in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.

4 Quia defecerunt sicut fumus dies mei; & ossa mea sicut cremium aruerunt.

5 Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum; quia oblitus sum comedere panem meum.

6 A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

7 Similis factus sum pellicano solitudinis; factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8 Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. B

9 Tota die exprobrabant mihi inimici mei; & qui laudabant me, adversum me jurabant.

10 Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

11 A facie iræ & indignationis tuæ; quia elevans allisisti me.

12 Dies mei sicut umbra declinaverunt; & ego sicut fœnum arui.

13 Tu autem Domine in æternum permanes; & memoriale tuum in generationem & generationem.

14 Tu exurgens misereberis Sion; quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. C

15 Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: & terræ ejus miserebuntur.

16 Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17 Quia ædificavit Dominus Sion; & videbitur in gloria sua.

18 Respexit in orationem humilium; & non sprevit precem eorum.

19 Scribantur hæc in generatione altera; & populus, qui creabitur, laudabit Dominum.

20 Quia prospexit de excelso sancto suo; Dominus de cælo in terram aspexit:

21 Ut audiret gemitus compeditorum; ut solveret filios interemptorum: D

22 Ut annuntiet in Sion nomen Domini; & laudem ejus in Jerusalem.

23 In conveniendo populos in unum, & reges ut serviant Domino.

24 Respondit ei in via virtutis suæ: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25 Ne revoces me in dimidio dierum meorum; in generationem & generationem anni tui.

26 Initio tu Domine terram fundasti; & opera manuum tuarum sunt cæli.

27 Ipsi peribunt, tu autem permanes; & omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: 28 tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

29 Filii servorum tuorum habitabunt; & semen eorum in sæculum dirigetur.

1 Ipsi David. CII.

Benedic anima mea Domino; & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. A

2 Benedic anima mea Domino; & noli oblivisci omnes retributiones ejus.

3 Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; qui sanat omnes infirmitates tuas.

4 Qui redimit de interitu vitam tuam; qui coronat te in misericordia & miserationibus.

5 Qui replet in bonis desiderium tuum; renovabitur ut aquilæ juventus tua.

6 Faciens misericordias Dominus, & judicium omnibus injuriam patientibus,

7 Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël voluntates suas.

* Exod. 34.a.6. Num. 14.c.18

8 * Miserator, & misericors Dominus: longanimis, & multùm misericors.

9 Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

10 Non secundùm peccata nostra fecit nobis: neque secundùm iniquitates nostras retribuit nobis.

C

11 Quoniam secundùm altitudinem cæli à terra, corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12 Quantum distat Ortus ab Occidente: longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13 Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: 14 quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus: 15 homo, sicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri sic efflorebit.

16 Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscet ampliùs locum suum.

D

17 Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

Et justitia illius in filios filiorum, 18 his qui servant testamentum ejus:

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19 Dominus in cælo paravit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

20 Benedicite Domino omnes angeli ejus: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.

21 Benedicite Domino, omnes virtutes ejus: ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

22 Benedicite Domino omnia opera ejus: in omni loco dominationis ejus, benedic anima mea Domino.

A

Ipsi David. CIII.

1 Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem, & decorem induisti: 2 amictus lumine sicut vestimento:

Extendens cælum sicut pellem: 3 qui tegis aquis superiora ejus.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

* Hebr. 1.c.7.

4 * Qui facis angelos tuos, spiritus; & ministros tuos, ignem urentem.

5 Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.

6 Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus: super montes stabunt aquæ.

7 Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.

B

8 Ascendunt montes; & descendunt campi, in locum quem fundasti eis.

9 Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque convertentur operire terram.

10 Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.

11 Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.

12 Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13 Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:

14 Producens fœnum jumentis, & herbam servituti hominum:

Ut educas panem de terra: 15 & vinum lætificet cor hominis:

Et exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

16 Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantavit: 17 illic passeres nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum: 18 montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.

C

19 Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

20 Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvæ.

21 Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi.

22 Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur.

23 Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperum.

24 Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

25 Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis: 26 illic naves pertransibunt.

D

Draco iste, quem formasti ad illudendum ei: 27 omnia à te expectant ut des illis escam in tempore.

28 Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29 Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.

30 Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renovabis faciem terræ.

31 Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis:

32 Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.

* Infr. 145.a.2

33 * Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.

34 Jucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.

35 Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint: benedic anima mea Domino.

A

Alleluia. (1.Par 16. 8.) CIV.

1 Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: annuntiate inter Gentes opera ejus.

1.Par. 16.a.8. Isa.12. b.4.

2 Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia ejus,

3 Laudamini in nomine sancto ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

4 Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus semper.

5 Mementote mirabilium ejus, quæ fecit: prodigia ejus, & judicia oris ejus.

6 Semen Abraham, servi ejus: filii Jacob electi ejus.

7 Ipse Dominus Deus noster: in universa terra judicia ejus.

8 Memor fuit in sæculum testamenti sui: verbi, quod mandavit in mille generationes:

* Gen. 22.c.16

9 * Quod disposuit ad Abraham: & juramenti sui ad Isaac:

10 Et statuit illud Jacob in præceptum: & Israël in testamentum æternum:

11 Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hereditatis vestræ.

12 Cùm essent numero brevi, paucissimi & incolæ ejus:

B

13 Et pertransierunt de gente in gentem: & de regno ad populum alterum:

14 Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.

15 Nolite tangere Christos meos: & in Prophetis meis nolite malignari.

16 Et vocavit famem super terram: & omne firmamentum panis contrivit.

17 Misit ante eos * virum: in servum venumdatus est Joseph.

18 * Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus. 19 donec veniret verbum ejus.

Eloquium Domini inflammavit eum:

20 * Misit rex, & solvit eum; princeps populorum, & dimisit eum.

21 Constituit eum Dominum domus suæ & principem omnis possessionis suæ.

22 Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum: & senes ejus prudentiam doceret.

23 * Et intravit Israël in Ægyptum: & Jacob accola fuit in Terra Cham.

24 * Et auxit populum suum vehementer: & firmavit eum super inimicos ejus.

25 Convertit cor eorum ut odirent populũ ejus: & dolos facerent in servos ejus.

26 * Misit Moysen servum suum; Aaron, quem elegit ipsum.

27 * Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in Terra Cham.

28 * Misit tenebras, & obscuravit: & non exacerbavit sermones suos.

29 * Convertit aquas eorum in sanguinem: & occidit pisces eorum.

30 * Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.

31 * Dixit, & venit cœnomyia: & cynifes in omnibus finibus eorum.

32 Posuit pluvias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.

33 Et percussit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contrivit lignum finium eorum.

34 * Dixit, & venit locusta, & bruchus, cujus non erat numerus:

35 Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum.

36 * Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum.

37 * Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.

38 Lætata est Ægyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.

39 * Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem.

40 * Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturavit eos.

41 * dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in sicco flumina:

42 * Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.

43 Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia,

44 Et dedit illis regiones gentium: & labores populorum possederunt:

45 Ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.

Alleluia. (JUDITH 13. 21.) CV.

1 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculũ misericordia ejus.

2 Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus?

3 Beati, qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.

4 Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:

5 Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: ut lauderis cum hæreditate tua.

6 * Peccavimus cum patribus nostris: injustè egimus, iniquitatem fecimus.

7 Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.

8 Et salvavit eos propter nomen suum: ut notam faceret potentiam suam.

9 * Et increpuit Mare rubrum, & exsiccatum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto.

10 Et salvavit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.

11 * Et operuit aqua tribulantes eos: unus ex eis non remansit.

12 Et crediderunt verbis ejus: & laudaverunt laudem ejus.

13 Cito fecerunt: obliti sunt operum ejus & non sustinuerunt consilium ejus.

14 * Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & tentaverunt Deum in inaquoso.

15 * Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum.

16 Et irritaverunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

17 * Aperta est terra, & deglutivit Dathan: & operuit super congregationem Abiron.

18 Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

19 * Et fecerunt vitulum in Horeb: & adoraverunt sculptile.

20 Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

21 Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, 22 mirabilia in Terra Cham: terribilia in Mari rubro.

23 * Et dixit ut disperderet eos: si non Moyses electus ejus stetisset in confractione in conspectu ejus:

Ut averteret iram ejus ne disperderet eos: 24 & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem:

Non crediderunt verbo ejus, 25 & murmuraverunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.

26 * Et elevavit manum suam super eos: ut prosterneret eos in deserto:

27 Et ut dejiceret semen eorum in Nationibus: & dispergeret eos in regionibus.

28 Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia mortuorum.

29 Et irritaverunt eum in adinventionibus suis: & multiplicata est in eis ruina.

30 * Et stetit Phinees, & placavit: & cessavit quassatio.

31 Et reputatum est ei in justitiam, in generationem & generationem usque in sempiternum.

32 * Et irritaverunt eum ad Aquas contradictionis: & vexatus est Moyses propter eos: 33 quia exacerbaverunt spiritum ejus.

Et distinxit in labiis suis: 34 non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35 Et commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: 36 & servierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

37 Et immolaverunt filios suos, & filias suas dæmoniis.

38 Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

Et infecta est terra in sanguinibus. 39 &

contaminata est in operibus eorum: & fornicati sunt in adinventionibus suis.

40 Et iratus est furore Dominus in populum suum: & abominatus est hæreditatem suam.

41 Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42 Et tribulaverunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: 43 sæpè liberavit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo:& humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44 Et vidit cum tribularentur: & audivit orationem eorum.

45 * Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundùm multitudinem misericordiæ suæ.

* Deut. 30. a. 1.

G

46 Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.

47 Salvos nos fac Domine Deus noster: & congrega nos de Nationibus:

Ut confiteamur nomini sancto tuo:& gloriemur in laude tua.

48 Benedictus Dominus Deus Israël à sæculo & usque in sæculum:& dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Alleluia. (JUDITH. 13. 21.) CVI.

A

1 CONfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculū misericordia ejus

2 Dicant qui redempti sunt à Domino,quos redemit de manu inimici: & de regionibus congregavit eos,

3 A Solis ortu,& occasu; ab aquilone, & mari.

4 Erraverunt in solitudine in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt.

5 Esurientes, & sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

6 Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.

7 Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem habitationis.

8 Confiteantur Domino misericordiæ ejus; & mirabilia ejus filiis hominum.

9 Quia satiavit animam inanem:& animam esurientem satiavit bonis.

10 Sedentes in tenebris, & umbra mortis: vinctos in mendicitate, & ferro.

11 Quia exacerbaverunt eloquia Dei: & consilium Altissimi irritaverunt.

12 Et humiliatum est in laboribus cor eorum:infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.

B

13 Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur:& de necessitatibus eorum liberavit eos.

14 Et eduxit eos de tenebris,& umbra mortis: & vincula eorum disrupit.

15 Confiteantur Domino misericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

16 Quia contrivit portas æreas: & vectes ferreos confregit.

17 Suscepit eos de via iniquitatis eorū:propter injustitias enim suas humiliati sunt.

18 Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquaverunt usque ad portas mortis.

19 Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum liberavit eos.

20 Misit verbum suum,& sanavit eos:& eripuit eos de interitionibus eorum.

C

21 Confiteantur Domino misericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum:

22 Et sacrificent sacrificium laudis: & annuntient opera ejus in exultatione.

23 Qui descendunt mare in navibus,facientes operationem in aquis multis.

24 Ipsi viderunt opera Domini,& mirabilia ejus in profundo,

25 Dixit,& stetit spiritus procellæ:& exaltati sunt fluctus ejus.

26 Ascendunt usque ad cælos,& descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

27 Turbati sunt,& moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum devorata est.

28 Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.

29 Et statuit procellam ejus in auram: & siluerunt fluctus ejus.

30 Et lætati sunt quia siluerunt: deduxit eos in portum voluntatis eorum.

31 Confiteantur Domino misericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum,

32 Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.

33 Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim;

D

34 Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea,

35 Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.

36 Et collocavit illic esurientes, & constituerunt civitatem habitationis.

37 Et seminaverunt agros, & plantaverunt vineas: & fecerunt fructum nativitatis.

38 Et benedixit eis,& multiplicati sunt nimis: & jumenta eorum non minoravit.

39 Et pauci facti sunt: & vexati sunt à tribulatione malorum, & dolore.

40 Effusa est contemptio super principes: & errare fecit eos in invio, & non in via.

41 Et adjuvit pauperem de inopia:& posuit sicut oves familias.

42 * Videbunt recti,& lætabuntur:& omnis iniquitas oppilabit os suum,

* Job. 22. c. 19.

43 Quis sapiens & custodiet hæc?& intelliget misericordias Domini?

1 Canticum Psalmi ipsi David.

(Sup. 56. 8.) CVII.

A

2 PAratum cor meum Deus,paratum cor meum: cantabo,& psallam in gloria mea.

3 Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

4 Confitebor tibi in populis Domine: & psallam tibi in nationibus.

5 Quia magna est super cælos misericordia tua: & usque ad nubes veritas tua.

6 Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua: 7 ut liberentur dilecti tui.

B

Salvum fac dextera tua, & exaudi me: 8 Deus locutus est in sancto suo:

Exultabo, & dividam Sichimam, & convallem tabernaculorum dimetiar.

9 Meus est Galaad,& meus est Manasses:& Ephraim susceptio capitis mei.

Juda rex meus: 10 Moab lebes spei meæ.

In Idumæam, extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.

11 Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me in Idumæam?

12 Nónne tu Deus,qui repulisti nos,& non exibis Deus in virtutibus nostris?

13 Da nobis auxilium de tribulatione:quia vana salus hominis.

14 In Deo faciemus virtutem: & ipse ad

nihilum

nihilum deducet inimicos nostros.

1 In finem, Psalmus David.

CVIII.

A 2 DEus laudem meam ne tacueris: quia 3 os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

3 Locuti sunt adversùm me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.

4 Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.

5 Et posuerunt adversùm me mala pro bonis; & odium pro dilectione mea.

6 Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris ejus.

7 Cùm judicatur, exeat condemnatus: & oratio ejus fiat in peccatum.

8 Fiant dies ejus pauci: & episcopatum ejus accipiat alter.

B 9 Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vidua.

10 Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent: & ejiciantur de habitationibus suis.

11 Scrutetur fœnerator omnem substantiã ejus: & diripiant alieni labores ejus.

12 Non sit illi adjutor; nec sit qui misereatur pupillis ejus.

13 Fiant nati ejus in interitum: in generatione una deleatur nomen ejus.

14 In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini: & peccatum matris ejus non deleatur.

15 Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: 16 pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.

17 Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.

C 18 Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo:

Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus.

19 Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, & sicut zona, qua semper præcingitur.

20 Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala adversùs animam meam.

21 Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suavis est misericordia tua.

Libera me, 22 quia egenus & pauper ego sum; & cor meum conturbatum est intra me.

23 Sicut umbra cùm declinat, ablatus sum; & excussus sum sicut locustæ.

24 Genua mea infirmata sunt à jejunio: & caro mea immutata est propter oleum.

D 25 Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.

26 Adjuva me Domine Deus meus: salvum me fac secundùm misericordiam tuam.

27 Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti eam.

28 Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur; servus autem tuus lætabitur.

29 Induantur qui detrahunt mihi, pudore; & operiantur sicut diploïde confusione sua.

30 Confitebor Domino nimis in ore meo; & in medio multorum laudabo eum.

31 Quia astitit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persequentibus animam meam.

1 Psalmus David. CIX.

A DIxit Dominus Domino meo; Sede à dextris meis.

*Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

*Matth. 22. d. 44. *1 Cor. 15. d. 25. Hebr. 1. c. 13.*

2 Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion; dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

4 Juravit Dominus, & non pœnitebit eum; Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

B 5 Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.

Joan. 12. c. 34. Hebr. 5. b. 6. 7. c. 17.

6 Judicabit in nationibus, implebit ruinas; conquassabit capita in terra multorum.

7 De torrente in via bibet; propterea exaltabit caput.

Alleluia. CX.

A 1 COnfitebor tibi Domine in toto corde meo; in consilio justorum, & congregatione,

2 Magna opera Domini; exquisita in omnes voluntates ejus.

3 Confessio & magnificentia opus ejus; & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4 Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus; 5 escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui; 6 virtutem operum suorum annuntiabit populo suo,

B 7 Ut det illis hæreditatem gentium; opera manuum ejus, veritas & judicium.

8 Fidelia omnia mandata ejus; confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.

9 Redemptionem misit populo suo; mandavit in æternum testamentum suum,

Sanctum & terribile nomen ejus; 10 *initium sapientiæ timor Domini.

Prov. 1. a. 7. 9. b. 10. Eccli. 1. c. 16.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

Alleluia, Reversionis Aggæi, & Zachariæ. CXI.

A 1 BEatus vir qui timet Dominum; in mandatis ejus volet nimis.

2 Potens in terra erit semen ejus; generatio rectorum benedicetur.

3 Gloria, & divitiæ in domo ejus; & justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4 Exortum est in tenebris lumen rectis; misericors, & miserator, & justus.

B 5 Jucundus homo qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in judicio; 6 quia in æternum non commovebitur.

7 In memoria æterna erit justus; ab auditione mala non timebit.

Paratum cor ejus sperare in Domino, 8 confirmatum est cor ejus; non commovebitur donec despiciat inimicos suos.

9 Dispersit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.

10 Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet; desiderium peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

A 1 LAudate pueri Dominum, laudate nomen Domini.

2 Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & usque in sæculum.

Malac. 1. c. 11.

3 * A Solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini,

4 Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælo gloria ejus.

5 Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, 6 & humilia respicit in cælo & in terra?

B 7 Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.

8 Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui

9 Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Alleluia. CXIII.

A 1 IN exitu Israël de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro;

Exod. 13. a. 3.

2 Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israël potestas ejus.

3 Mare vidit, & fugit: Jordanis conversus est retrorsùm.

4 Montes exultaverunt ut arietes; & colles sicut agni ovium.

5 Quid est tibi mare quod fugisti; & tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?

6 Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ovium.

7 A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob.

8 Qui convertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

B 1 NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS; sed nomini tuo da gloriam.

2 Super misericordia tua, & veritate tua; nequando dicant Gentes; Ubi est Deus eorum?

3 Deus autem noster in cælo; omnia quæcumque voluit, fecit.

* Infr. 134 c. 15. * Sup. 15. c. 15

4 * Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum;

5 * Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

6 Aures habent, & non audient; nares habent, & non odorabunt.

7 Manus habent, & non palpabunt; pedes habent, & non ambulabunt; non clamabunt in gutture suo.

8 Similes illis fiant qui faciunt ea; & omnes qui confidunt in eis.

C 9 Domus Israël speravit in Domino; adjutor eorum, & protector eorum est.

10 Domus Aaron speravit in Domino; adjutor eorum & protector eorum est.

11 Qui timent Dominũ, speraverunt in Domino; adjutor eorum, & protector eorum est.

12 Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis.

Benedixit domui Israël; benedixit domui Aaron,

13 Benedixit omnibus, qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.

14 Adjiciat Dominus super vos; super vos & super filios vestros.

D 15 Benedicti vos à Domino, qui fecit cælum & terram.

16 Cælum cæli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

17 * Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes qui descendunt in infernum.

18 Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

Alleluia. CXIV.

A 1 DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2 Quia inclinavit aurem suam mihi: & in diebus meis invocabo.

3 Circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni invenerunt me.

Tribulationem & dolorem inveni: 4 & nomen Domini invocavi.

B O Domine libera animam meam: 5 misericors Dominus, & justus, & Deus noster miseretur.

6 Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, & liberavit me.

7 Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi:

8 Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu

9 Placebo Domino in regione vivorum.

Alleluia. CXV.

A 10 CRedidi propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

2. Cor. 4 c. 13. * Rom. 3. a. 4.

11 Ego dixi in excessu meo: * Omnis homo mendax.

12 Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

13 Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini invocabo.

14 Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: 15 pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

B 16 O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea; 17 tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

18 Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus: 19 in atriis domus Domini, in medio tui Jerusalem.

Alleluia. CXVI.

A 1 LAudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.

Rom. 15 c. 11. * Joan. 12. c. 34.

2 Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus: * & veritas Domini manet in æternum.

Alleluia. CXVII.

A 1 COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

2 Dicat nunc Israël quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

3 Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum misericordia ejus.

4 Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in sæculum misericordia ejus.

5 De tribulatione invocavi Dominum: & exaudivit me in latitudine Dominus.

6 Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.

B 7 * Dominus mihi adjutor: & ego despiciam inimicos meos.

* Heb. 13. a. 6.

8 Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.

9 Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.

10 Omnes gentes circuierunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

11 Circumdantes circumdederunt me: & in nomine Domini quia ultus sum in eos.

12 Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: in nomine Domini quia ultus sum in eos.

13 Impulsus eversus sum ut caderem: & Dominus suscepit me.

C 14 * Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem.

* Exod. 15. a. 2.

15 Vox exultationis & salutis in tabernaculis justorum.

16 Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.

17 Non moriar, sed vivam: & narrabo opera Domini.

18 Castigans castigavit me Dominus; & morti non tradidit me.

19 Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: 20 hæc porta Domini, justi intrabunt in eam.

21 Confitebor tibi quoniam exaudisti me; & factus es mihi in salutem.

22 * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

* Isa. 28. d. 16. Matth. 21. d. 42. Luc. 20. c. 17. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.

23 A Domino factum est istud; & est mirabile in oculis nostris.

24 Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.

D 25 O Domine salvum me fac, ô Domine benè prosperare: 26 benedictus qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini: 27 Deus Dominus, & illuxit nobis.

Constituite diem solemnem in condensis, usque ad cornu altaris.

28 Deus meus es tu, & confitebor tibi; Deus meus es tu, & exaltabo te:

Confitebor tibi quoniam exaudisti me; & factus es mihi in salutem.

29 Confitemini Domino quoniam bonus quoniam in sæculum misericordia ejus.

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

A 1 Beati immaculati in via; qui ambulant in lege Domini.

2 Beati, qui scrutantur testimonia ejus; in toto corde exquirunt eum.

3 Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

4 Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

5 Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.

6 Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis

7 Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici judicia justitiæ tuæ.

8 Justificationes tuas custodiam; non me derelinquas usquequaque.

BETH.

B 9 In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.

10 In toto corde meo exquisivi te; ne repellas me à mandatis tuis.

11 In corde meo abscondi eloquia tua; ut non peccem tibi.

12 Benedictus es Domine; doce me justificationes tuas.

13 In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui.

14 In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis.

15 In mandatis tuis exercebor; & considerabo vias tuas.

16 In justificationibus tuis meditabor; non obliviscar sermones tuos.

GIMEL.

C 17 Retribue servo tuo, vivifica me; & custodiam sermones tuos.

18 Revela oculos meos; & considerabo mirabilia de lege tua.

19 Incola ego sum in terra; non abscondas à me mandata tua:

20 Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore.

21 Increpasti superbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.

22 Aufer à me opprobrium, & contemptum; quia testimonia tua exquisivi.

23 Etenim sederunt principes, & adversùm me loquebantur; servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

24 Nam & testimonia tua meditatio mea est; & consilium meum justificationes tuæ.

DALETH.

D 25 Adhæsit pavimento anima mea; vivifica me secundùm verbum tuum.

26 Vias meas enuntiavi, & exaudisti me: doce me justificationes tuas.

27 Viam justificationum tuarum instrue me; & exercebor in mirabilibus tuis.

28 Dormitavit anima mea præ tædio; confirma me in verbis tuis.

29 Viam iniquitatis amove à me; & de lege tua miserere mei.

30 Viam veritatis elegi: judicia tua non sum oblitus,

31 Adhæsi testimoniis tuis Domine: noli me confundere,

32 Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.

HE.

E 33 Legem pone mihi Domine viam justificationum tuarum: & exquiram eam semper.

34 Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: & custodiam illam in toto corde meo.

35 Deduc me in semitam mandatorum tuorum; quia ipsam volui.

36 Inclina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam.

37 Averte oculos meos ne videant vanitatem; in via tua vivifica me.

38 Statue servo tuo eloquium tuum, in timore tuo.

39 Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia judicia tua jucunda.

40 Ecce concupivi mandata tua: in æquitate tua vivifica me.

VAU.

F 41 Et veniat super me misericordia tua Domine; salutare tuum secundùm eloquium tuum.

42 Et respondebo exprobrantibus mihi verbum; quia speravi in sermonibus tuis.

43 Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque; quia in judiciis tuis supersperavi.

44 Et custodiam legem tuam semper, in sæculum & in sæculum sæculi.

45 Et ambulabam in latitudine; quia mandata tua exquisivi.

46 Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum; & non confundebar.

47 Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48 Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi; & exercebar in justificationibus tuis.

ZAIN.

G 49 Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50 Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

51 Superbi iniquè agebant usquequaque; à lege autem tua non declinavi.

52 Memor fui judiciorum tuorum à sæculo Domine; & consolatus sum.

53 Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54 Cantabiles mihi erant justificationes

tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55 Memor fui nocte nominis tui Domine: & custodivi legem tuam.

56 Hæc facta est mihi; quia justificationes tuas exquisivi.

HETH.

H

57 Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam.

58 Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo; miserere mei secundùm eloquium tuum.

59 Cogitavi vias meas; & converti pedes meos in testimonia tua.

60 Paratus sum, & non sum turbatus; ut custodiam mandata tua.

61 Funes peccatorum circumplexi sunt me; & legem tuam non sum oblitus.

62 Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super judicia justificationis tuæ,

63 Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

64 Misericordia tua Domine plena est terra: justificationes tuas doce me.

TETH.

I

65 Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine, secundùm verbum tuum.

66 Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67 Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodivi.

68 Bonus es tu: & in bonitate tua doce me justificationes tuas.

69 Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70 Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus sum.

71 Bonum mihi quia humiliasti me; ut discam justificationes tuas.

72 Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti.

JOD.

K

73 Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

74 Qui timent te videbunt me, & lætabuntur; quia in verba tua supersperavi.

75 Cognovi Domine quia æquitas judicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

76 Fiat misericordia tua ut consoletur me, secundùm eloquium tuum servo tuo.

77 Veniant mihi miserationes tuæ, & vivam; quia lex tua meditatio mea est.

78 Confundantur superbi, quia injustè iniquitatem fecerunt in me; ego autem exercebor in mandatis tuis.

79 Convertantur mihi timentes te, & qui noverunt testimonia tua.

80 Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

CAPH.

L

81 Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum supersperavi.

82 Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83 Quia factus sum sicut uter in pruina: justificationes tuas non sum oblitus.

84 Quot sunt dies servi tui: quando facies de persequentibus me judicium?

85 Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

86 Omnia mandata tua veritas: iniquè persecuti sunt me, adjuva me.

87 Paulominus consummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88 Secundùm misericordiam tuam vivifica me: & custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

M

89 In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.

90 In generationem & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

91 Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia serviunt tibi.

92 Nisi quòd lex tua meditatio mea est: tunc forte periissem in humilitate mea.

93 In æternum non obliviscar justificationes tuas: quia in ipsis vivificasti me.

94 Tuus sum ego, salvum me fac: quoniam justificationes tuas exquisivi.

95 Me expectaverunt peccatores ut perderent me: testimonia tua intellexi.

96 Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

MEM.

N

97 Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.

98 Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

99 Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100 Super senes intellexi: quia mandata tua quæsivi.

101 Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102 A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103 Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo!

104 A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

NUN.

O

105 Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

106 Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

107 Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundùm verbum tuum.

108 Voluntaria oris mei bene placita fac Domine: & judicia tua doce me.

109 Anima mea in manibus meis semper & legem tuam non sum oblitus.

110 Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

111 Hereditate acquisivi testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112 Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.

SAMECH.

P

113 Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114 Adjutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum supersperavi.

115 Declinate à me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

116 Suscipe me secundùm eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 Adjuva me, & salvus ero: & meditabor in justificationibus tuis semper.

118 Sprevisti omnes discedentes à judiciis tuis: quia injusta cogitatio eorum.

119 Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideò dilexi testimonia tua.

120 Confige timore tuo carnes meas: à judiciis enim tuis timui.

AIN.

Q 121 Feci judicium & justitiam : non tradas me calumniantibus me.

122 Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123 Oculi mei defecerunt in salutare tuum: & in eloquium justitiæ tuæ.

124 Fac cum servo tuo secundùm misericordiam tuam : & justificationes tuas doce me.

125 Servus tuus sum ego : da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.

126 Tempus faciendi Domine, dissipaverunt legem tuam.

127 Ideò dilexi mandata tua, super aurum & topazion.

128 Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : omnem viam iniquam odio habui.

PHE.

R 129 Mirabilia testimonia tua : ideò scrutata est ea anima mea.

130 Declaratio sermonum tuorum illuminat : & intellectum dat parvulis.

131 Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

132 Aspice in me & miserere mei, secundum judicium diligentium nomen tuum.

133 Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum : & non dominetur mei omnis injustitia.

134 Redime me à calumniis hominum : ut custodiam mandata tua.

135 Faciem tuam illumina super servum tuum : & doce me justificationes tuas.

136 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

SADE.

S 137 Justus es Domine: & rectum judicium tuum.

138 Mandasti justitiam testimonia tua : & veritatem tuam nimis.

139 Tabescere me fecit zelus meus : quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140 Ignitum eloquium tuum vehementer: & servus tuus dilexit illud.

141 Adolescentulus sum ego, & contemptus : justificationes tuas non sum oblitus.

142 Justitia tua, justitia in æternum : & lex tua veritas.

143 Tribulatio & angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144 Æquitas testimonia tua in æternum : intellectum da mihi & vivam.

COPH.

T 145 Clamavi in toto corde meo ; exaudi me Domine : justificationes tuas requiram.

146 Clamavi ad te, salvum me fac : ut custodiam mandata tua.

147 Præveni in maturitate, & clamavi, quia in verba tua supersperavi.

148 Prævenerunt oculi mei ad te diluculo : ut meditarer eloquia tua.

149 Vocem meam audi secundùm misericordiam tuam Domine : & secundùm judicium tuum vivifica me.

150 Appropinquaverunt persequentes me iniquitati : à lege autem tua longe facti sunt.

151 Prope es tu Domine:& omnes viæ tuæ veritas.

152 Initio cognovi de testimoniis tuis:quia in æternum fundasti ea.

RES.

V 153 Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

154 Judica judicium meum,& redime me: propter eloquium tuum vivifica me.

155 Longè à peccatoribus salus : quia justificationes tuas non exquisierunt.

156 Misericordiæ tuæ multæ Domine : secundùm judicium tuum vivifica me.

157 Multi qui persequuntur me, & tribulant me : à testimoniis tuis non declinavi.

158 Vidi prævaricantes, & tabescebam : quia eloquia tua non custodierunt.

159 Vide quoniam mandata tua dilexi Domine : in misericordia tua vivifica me.

160 Principium verborum tuorum veritas; in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

SIN.

X 161 Principes persecuti sunt me gratis : & à verbis tuis non formidavit cor meum.

162 Lætabor ego super eloquia tua : sicut qui invenit spolia multa.

163 Iniquitatem odio habui, & abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164 Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.

165 Pax multa diligentibus legem tuam : & non est illis scandalum.

166 Expectabam salutare tuum Domine : & mandata tua dilexi.

167 Custodivit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer.

168 Servavi mandata tua, & testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

TAU.

Y 169 Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine : juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170 Intret postulatio mea in conspectu tuo : secundùm eloquium tuum eripe me.

171 Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me justificationes tuas.

172 Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum : quia omnia mandata tua æquitas.

173 Fiat manus tua ut salvet me : quoniam mandata tua elegi.

174 Concupivi salutare tuum Domine : & lex tua meditatio mea est.

175 Vivet anima mea, & laudabit te, & judicia tua adjuvabunt me.

176 Erravi, sicut ovis quæ periit : quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

Canticum graduum. CXIX.

A 1 AD Dominum cùm tribularer clamavi: & exaudivit me.

2 Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.

3 Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam ?

4 Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.

5 Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est : habitavi cum habitantibus Cedar : 6 multum incola fuit anima mea.

7 Cum his qui oderunt pacem eram pacificus : cùm loquebar illis, impugnabant me gratis.

Canticum graduum. CXX.

A 1 LEvavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. (2.Par. 20.c.17)

2 Auxilium meum à Domino qui fecit cælum & terram.

3 Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.

4 Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël.

B 5 Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

6 Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.

7 Dominus custodit te ab omni malo; custodiat animam tuam Dominus.

8 Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum; ex hoc nunc & usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXI.

A LÆtatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.

2 Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusalem.

3 Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas: cujus participatio ejus in idipsum.

4 Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israël ad confitendum nomini Domini.

5 Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super Domum David.

B 6 Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem: & abundantia diligentibus te.

7 Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.

8 Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te:

9 Propter domum Domini Dei nostri, quæsivi bona tibi.

1 Canticum graduum. CXXII.

A AD te levavi oculos meos, qui habitas in cælis.

2 Ecce sicut oculi servorum, in manibus dominorum suorum,

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

3 Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.

4 Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

A NIsi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israël: 2 nisi quia Dominus erat in nobis,

Cùm exurgerent homines in nos, 3 fortè vivos deglutissent nos:

Cùm irasceretur furor eorum in nos, 4 forsitan aqua absorbuisset nos.

5 Torrentem pertransivit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

B 6 Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

7 Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

8 Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.

1 Canticum graduum. CXXIV.

A QUi confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui habitat 2 in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in sæculum.

3 Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum: ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

4 Benefac Domine bonis, & rectis corde.

5 Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem; pax super Israël.

1 Canticum graduum. CXXV.

A IN convertendo Dominus captivitatem Sion: facti sumus sicut consolati:

2 Tunc repletum est gaudio os nostrum: & lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

3 Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.

4 Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.

5 Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

6 Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

1 Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

A NIsi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustrà vigilat qui custodit eam.

2 Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.

Cùm dederit dilectis suis somnum: 3 ecce hereditas Domini, filii, merces, fructus ventris.

4 Sicut sagittæ in manu potentis: ita filii excussorum.

5 Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cùm loquetur inimicis suis in porta.

1 Canticum graduum. CXXVII.

A BEati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus.

2 Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.

3 Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.

B Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

4 Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

5 Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6 Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israël:

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SÆpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Israël.

2 Sæpe expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3 Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.

4 Dominus justus concidit cervices peccatorum: 5 confundantur & convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.

B 6 Fiant sicut fœnum tectorum: quod priusquam evellatur, exaruit:

7 De quo non implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit.

8 Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos: benedicimus vobis in nomine Domini.

1 Canticum graduum. CXXIX.

A DE profundis clamavi ad te Domine: 2 Domine exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

3 Si iniquitates observaveris Domine; Domine quis sustinebit?
4 Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te Domine.
B Sustinuit anima mea in verbo ejus; 5 speravit anima mea in Domino.
6 A custodia matutina usque ad noctem; speret Israël in Domino.
7 Quia apud Dominum misericordia; & copiosa apud eum redemptio.
8 Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus ejus.

1 Canticum graduum David. CXXX.

A DOmine non exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.
2 Si non humiliter sentiebam; sed exaltavi animam meam.
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.
3 Speret Israël in Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXI.

A MEmento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus,
2 Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob.
3 * Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei; *2. Reg. 7. a. 2.
4 Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem,
5 Et requiem temporibus meis; donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.
6 Ecce audivimus eam in Ephrata; invenimus eam in campis silvæ.
B 7 Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.
8 * Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. *2. Par 6. g 41
9 Sacerdotes tui induantur justitiam; & sancti tui exultent.
10 Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui
C 11 Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam; * de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. *2. Reg. 7. b 12. Luc. 1 f 55. Act. 2. e. 30.
12 Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos;
Et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.
D 13 Quoniam elegit Dominus Sion; elegit eam in habitationem sibi.
14 Hæc requies mea in sæculum sæculi; hic habitabo quoniam elegi eam.
15 Viduam ejus benedicens benedicam; pauperes ejus saturabo panibus.
16 Sacerdotes ejus induam salutari; & sancti ejus exultatione exultabunt.
17 * Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo. * Mat. 3. a 1. Luc. 1. g. 69.
18 Inimicos ejus induam confusione; super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

1 Canticum graduum David. CXXXII.

A ECce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum;
2 Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.
Quod descendit in oram vestimenti ejus; 3 sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

A ECce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini;
Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.
2 In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.
3 Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

1 Alleluia. CXXXIV.

A LAudate nomen Domini, laudate servi Dominum.
2 Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.
3 Laudate Dominum, quia bonus Dominus; psallite nomini ejus, quoniam suave.
4 Quoniam Jacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.
5 Quia ego cognovi quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.
B 6 Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.
7 * Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluviam fecit. * Jer. 10. b. 13
Qui producit ventos de thesauris suis; 8 * Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus. * Exod 12. e. 29.
9 Et misit signa & prodigia in medio tui Ægypte: in Pharaonem, & omnes servos ejus.
10 * Qui percussit gentes multas; & occidit reges fortes. * Jos. 12 a. 1. c. 7.
11 * Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan. * Num. 21 f. 24. 2. 35
12 Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israël populo suo.
C 13 Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.
14 Quia judicabit Dominus populum suum: & in servis suis deprecabitur.
15 * Simulachra Gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.
16 * Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. * Supr. 113. b. 4 * Sap. 15 c. 15
17 Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.
D 18 Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
19 Domus Israël benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.
20 Domus Levi benedicite Domino, qui timetis Dominum, benedicite Domino.
21 Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

1 Alleluia. CXXXV.

A COnfitemini Domino quoniam bonus; quoniam in æternum misericordia ejus.
2 Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum misericordia ejus.
3 Confitemini Domino dominorum; quoniam in æternum misericordia ejus.
4 Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia ejus.
5 * Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in æternum misericordia ejus. * Gen. 1. a. 1.
6 Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia ejus.
7 Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus.
B 8 Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus.

9 Lunam & stellas in potestatem noctis; quoniam in æternum misericordia ejus.

* Exod. 12. c. 29. 10 Qui percussit * Ægyptum cum primogenitis eorum, quoniam in æternum misericordia ejus.

* Exod. 13. c. 17. 11 * Qui eduxit Israël de medio eorum; quoniam in æternum misericordia ejus.

12 In manu potenti, & brachio excelso; quoniam in æternum misericordia ejus.

13 Qui divisit Mare rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus.

C 14 Et eduxit Israël per medium ejus; quoniam in æternum misericordia ejus.

* Exod. 14. g. 28 15 * Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.

16 Qui traduxit populum suum per desertum; quoniam in æternum misericordia ejus.

17 Qui percussit reges magnos; quoniam in æternum misericordia ejus.

* Num. 21. c. 24 18 * Et occidit reges fortes; quoniam in æternum misericordia ejus;

19 Sehon regem Amorrhæorum; quoniam in æternum misericordia ejus.

* Num. 21. g. 33 20 * Et Og regem Basan; quoniam in æternum misericordia ejus.

* Jos. 13. b. 7. 21 * Et dedit terram eorum hereditatem; quoniam in æternum misericordia ejus.

D 22 Hereditatem Israël servo suo; quoniam in æternum misericordia ejus.

23 Quia in humilitate nostra memor fuit nostri; quoniam in æternum misericordia ejus.

24 Et redemit nos ab inimicis nostris; quoniam in æternum misericordia ejus.

25 Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia ejus.

26 Confitemini Deo cæli: quoniam in æternum misericordia ejus;

Confitemini Domino dominorum; quoniam in æternum misericordia ejus.

Psalmus David Jeremiæ. CXXXVI.

A 1 Super flumina Babylonis, illic sedimus & flevimus: cùm recordaremur Sion;

2 In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra.

3 Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum;

Et qui adduxerunt nos; Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4 Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

B 5 Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.

6 Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui;

Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.

7 Memento Domine filiorum Edom, in die Jerusalem.

Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.

8 Filia Babylonis misera; beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

9 Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.

1 Ipsi David. CXXXVII.

A Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei

In conspectu angelorum psallam tibi; 2 adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua, & veritate tua; quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum.

3 In quacumque die invocavero te, exaudi me; multiplicabis in anima mea virtutem.

4 Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ; quia audierunt omnia verba oris tui; B

5 Et cantent in viis Domini; quoniam magna est gloria Domini.

6 Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.

7 Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & salvum me fecit dextera tua.

8 Dominus retribuet pro me; Domine misericordia tua in sæculum: opera manuum tuarum ne despicias.

1 In finem Psalmus David. CXXXVIII.

A Domine probasti me, & cognovisti me: 2 tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.

3 Intellexisti cogitationes meas de longè; semitam meam, & funiculum meum investigasti.

4 Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.

5 Ecce Domine tu cognovisti omnia, novissima & antiqua: formasti me, & posuisti super me manum tuam.

6 Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

B 7 Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?

* Amos, 9. a. 2. 8 * Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

9 Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris;

10 Etenim illuc manus tua deducet me; & tenebit me dextera tua.

11 Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis.

12 Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.

13 Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.

C 14 Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

15 Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.

16 Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia scribentur: dies formabuntur & nemo in eis.

17 Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

18 Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.

19 Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me:

D 20 Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.

21 Nonne qui oderunt te, Domine oderã; & super inimicos tuos tabescebam?

22 Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.

23 Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.

24 Et vide, si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

1 In finem, Psalmus David.
CXXXXIX.

A 2 ERipe me Domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.

3 Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die constituebant prælia.

*Sup. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13. 4 *Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum.

5 Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitaverũt supplantare gressus meos: 6 absconderunt superbi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter scandalum posuerunt mihi.

7 Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

B 8 Domine, Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli:

9 Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.

10 Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.

11 Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseriis non subsistent.

12 Vir linguosus non dirigetur in terra: virum injustum mala capient in interitu.

13 Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis, & vindictam pauperum.

14 Veruntamen justi confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Psalmus David. CXL.

A 1 DOmine clamavi ad te, exaudi me: intende voci meæ, cùm clamavero ad te.

2 Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

3 Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labiis meis.

4 Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum.

B 5 Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum: 6 absorpti sunt juncti petræ judices eorum.

Audient verba mea quoniam potuerunt: 7 sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: 8 quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speravi, non auferas animam meam.

9 Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.

10 Cadent in retiaculo ejus peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 Intellectus. David.
Cùm esset in spelunca, oratio.
(1. Reg. 24.) CXLI.

A 2 VOce mea ad Dominum clamavi: voce mea ad Dominum deprecatus sum:

Sup. 76. a. 2. 3 Effundo in conspectu ejus orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuntio.

4 In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

B 5 Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.

Periit fuga à me, & non est qui requirat animam meam.

6 Clamavi ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.

7 Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

8 Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi, donec retribuas mihi.

Psalmus David,
1. Quando persequebatur eum Absalon filius ejus. (2. Reg. 17.) CXLII.

A DOmine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua justitia.

2 Et non intres in judicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

3 Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi: 4 & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

B 5 Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

6 Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi;

7 Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.

Non avertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.

C 8 Auditam fac mihi manè misericordiam tuam: quia in te speravi.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam.

9 Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: 10 doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: 11 propter nomen tuum Domine vivificabis me in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam: 12 & in misericordia tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego servus tuus sum.

Psalmus David.
1 Adversus Goliath. CXLIII.

A BEnedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

2 Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.

B 3 Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

*Job 8. b. 9. 14. a. 4 Homo vanitati similis factus est: *dies ejus sicut umbra prætereunt.

5 Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.

6 Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

7 Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.

C 8 Quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum, dextera iniquitatis.

9 Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

10 Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum tuum de gladio maligno: 11 eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem; & dextera eorum, dextera iniquitatis;

12 Quorum filii sicut novellæ plantationes in juventute sua.

Filiæ eorum compositæ; circumornatæ ut similitudo templi.

D 13 Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: 14 boves eorum crassæ.

Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.

15 Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

A 1 Laudatio ipsi David. CXLIV.

Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi.

2 Per singulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.

3 Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis ejus non est finis.

4 Generatio & generatio laudabit opera tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.

5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

B 6 Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.

7 Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt: & justitia tua exultabunt,

8 Miserator & misericors Dominus: patiens, & multùm misericors.

9 Suavis Dominus universis; & miserationes ejus super omnia opera ejus.

10 Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi.

11 Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur:

C 12 Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui.

13 Regnum tuum regnum omnium sæculorum: & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

14 Allevat Dominus omnes, qui corruunt: & erigit omnes elisos.

15 Oculi omnium in te sperant Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.

16 Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.

D 17 Justus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.

18 Propè est Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus invocantibus eum in veritate.

19 Voluntatem timentium se faciet & deprecationem eorum exaudiet; & salvos faciet eos.

20 Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.

21 Laudationem Domini loquetur os meum; & benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum, & in sæculum sæculi.

A 1 Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. CXLV.

2 Lauda anima mea Dominum,* laudabo Dominum in vita mea; psallam Deo meo quamdiu fuero.

* Sup. 144. a. 1

Nolite confidere in principibus: 3 in filiis hominum, in quibus non est salus.

4 Exibit spiritus ejus, & revertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

5 Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus spes ejus in Domino Deo ipsius:* 6 qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

* Act. 14 c. 14 15.

B 7 Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriam patientibus; dat escam esurientibus.

Apoc. 14 b. 7.

Dominus solvit compeditos; 8 Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dñs diligit justos.

9 Dominus custodit advenas, pupillũ & viduam suscipiet; & vias peccatorum disperdet

10 Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus Sion in generationem & generationem.

Alleluia. CXLVI.

A 1 Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus; Deo nostro sit jucunda, decoraque laudatio.

2 Ædificans Jerusalem Dominus; dispersiones Israëlis congregabit.

3 Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.

4 Qui numerat multitudinem stellarum; & omnibus eis nomina vocat.

5 Magnus Dominus noster, & magna virtus ejus; & sapientiæ ejus non est numerus.

B 6 Suscipiens mansuetos Dominus; humilians autem peccatores usque ad terram.

7 Præcinite Domino in confessione; psallite Deo nostro in cithara.

8 Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluviam.

Qui producit in montibus fœnum; & herbam servituti hominum.

9 Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.

10 Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

11 Beneplacitum est Domino super timentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia ejus.

Alleluia. CXLVII.

A 12 Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.

13 Quoniam confortavit seras portarum tuarum; benedixit filiis tuis in te.

14 Qui posuit fines tuos pacem; & adipe frumenti satiat te.

15 Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo ejus.

B 16 Qui dat nivem sicut lanam; nebulam sicut cinerem spargit.

17 Mittit cristallum suam sicut buccellas; ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?

18 Emittet verbum suum, & liquefaciet ea; flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.

19 Qui annuntiat verbum suum Jacob; justitias & judicia sua Israël.

20 Non fecit taliter omni nationi; & judicia sua non manifestavit eis. Alleluia.

Alleluia. CXLVIII.

A 1 Laudate Dominum de cælis; laudate eum in excelsis.

2 Laudate eum omnes Angeli ejus; laudate eum omnes virtutes ejus.

3 Laudate eum sol & luna; laudate eum omnes stellæ, & lumen.

4 * Laudate eum cæli cælorum: & aquæ omnes, quæ super cælos sunt, 5 laudent nomen Domini.

* Deut. 3 c. 59. 60.

B Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.

6 Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi: præceptum posuit & non præteribit.

7 Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi.

8 Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum ejus.

9 Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.

10 Bestiæ, & universa pecora: serpentes & volucres pennatæ:

11 Reges terræ, & omnes populi; principes, & omnes judices terræ.

12 Juvenes, & virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini: 13 quia exaltatum est nomen ejus solius.

14 Confessio ejus super cælum & terram: & exaltavit cornu populi sui.

Hymnus omnibus sanctis ejus: filiis Israël, populo appropinquanti. Alleluia.

Alleluia. CXLIX.

A 1 CAntate Domino canticum novum: laus ejus in Ecclesia sanctorum.

2 Lætetur Israël in eo, qui fecit eum; & filii Sion exultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus in choro; in tympano & psalterio psallant ei:

4 Quia beneplacitum est Dño in populo suo; & exaltabit mansuetos in salutem.

5 Exultabunt sancti in gloria; lætabuntur in cubilibus suis.

B 6 Exultationes Dei in gutture eorum; & gladii ancipites in manibus eorum:

7 Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.

8 Ad alligandos reges eorum in compedibus; & nobiles eorum in manicis ferreis.

9 Ut faciant in eis judicium conscriptum; gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Alleluia.

Alleluia. CL.

A 1 LAudate Dominum in sanctis ejus; laudate eum in firmamento virtutis ejus.

2 Laudate eum in virtutibus ejus; laudate eum secundùm multitudinem magnitudinis ejus.

3 Laudate eum in sono tubæ; laudate eum in psalterio, & cithara.

B 4 Laudate eum in tympano, & choro; laudate eum in chordis, & organo.

5 Laudate eum in cymbalis benesonantibus; laudate eum in cymbalis jubilationis: omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORUM,

QUEM HEBRÆI MISLE appellant.

CAPUT PRIMUM.

Parabolarum utilitas; Auditus sapientiæ commendatur, filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias, sapientia ad sui amplexum invitat, & contemptoribus minatur exitium.

A 1 PArabolæ Salomonis, filii David, regis Israël.

2 Ad sciendam sapientiam, & disciplinam:

3 Ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, & judicium, & æquitatem;

4 Ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus.

5 Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit.

6 Animadvertet parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.

7 Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt.

* Psal. 110. b. 10. Eccli. 1. c. 16.

8 Audi, fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:

9 Ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.

10 Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.

11 Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustrà:

B 12 Deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum quasi descendentem in lacum.

13 Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.

14 Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrûm.

15 Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.

16 * Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem.

* Isai. 59. b. 7.

17 Frustrà autem jacitur rete ante oculos pennatorum.

18 Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas suas.

19 Sic semitæ omnis avari, animas possidentium rapiunt.

C 20 Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam:

21 In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens:

22 Usquequò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam?

23 Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea.

24 * Quia vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.

* Isai. 65. b. 12. 66. b. 4. Jere. 7. c. 13.

25 Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.

26 Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis, advenerit.

D 27 Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia:

28 Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me:

29 Eò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint,

30 Nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.

31 Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consiliis saturabuntur.

32 Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.

33 Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPUT II.

Sapientiæ acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat; cum qua Dei dona veniunt, & sine qua ubique erratur.

A 1 FIli mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te,

2 Ut audiat sapientiam auris tua : inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

3 Si enim sapientiam invocaveris,& inclinaveris cor tuum prudentiæ ;

4 Si quæsieris eam quasi pecuniam,& sicut thesauros effoderis illam;

5 Tunc intelliges timorem Domini , & scientiam Dei invenies :

6 Quia Dominus dat sapientiam :& ex ore ejus prudentia , & scientia.

B 7 Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter ,

8 Servans semitas justitiæ, & vias sanctorum custodiens.

9 Tunc intelliges justitiam,& judicium,& æquitatem,& omnem semitam bonam.

10 Si intraverit sapientia cor tuum , & scientia animæ tuæ placuerit :

11 Consilium custodiet te,& prudentia servabit te ,

12 Ut eruaris à via mala,& ab homine,qui

C perversa loquitur :

13 Qui relinquunt iter rectum,& ambulant per vias tenebrosas :

14 Qui lætantur cum malefecerint,& exultant in rebus pessimis :

15 Quorum viæ perversæ sunt , & infames gressus eorum.

16 Ut eruaris à muliere aliena,& ab extranea, quæ mollit sermones suos ,

17 Et relinquit ducem pubertatis suæ ,

D 18 Et pacti Dei sui oblita est : inclinata est enim ad mortem domus ejus , & ad inferos semitæ ipsius.

19 Omnes , qui ingrediuntur ad eam , non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ.

20 Ut ambules in via bona:& calles justorum custodias.

21 Qui enim recti sunt, habitabunt in terra , & simplices permanebunt in ea.

22 * Impii vero de terra perdentur : & qui inique agunt, auferentur ex ea.

* Iob. 18.d.17

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat : misericordia & veritas non deserenda : fiducia in Deum : timor Dei : honorandus Deus ; correctio Dei cum lætitia ferenda ; sapientiæ laus : sapientiam sequentibus omnia prospera ; amico statim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum : iniqui non imitandi : impiorum perditio , & piorum benedictio.

A 1 FIli mi , ne obliviscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat ,

2 Longitudinem enim dierum, & annos vitæ , & pacem apponent tibi.

3 Misericordia & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo , & describe in tabulis cordis tui :

4 Et invenies gratiam , & disciplinam bonam , coram Deo & hominibus.

5 Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo , & ne innitaris prudentiæ tuæ.

6 In omnibus viis tuis cogita illum,& ipse diriget gressus tuos.

7 * Ne sis sapiens apud temetipsum : time Deum , & recede à malo ;

* Rom. 12.d.16

B 8 Sanitas quippe erit umbilico tuo,& irrigatio ossium tuorum.

9 * Honora Dominum de tua substantia,& de primitiis omnium frugum tuarum da ei:

* Tob. 4 b 7. Luc.14. c. 13.

10 Et implebuntur horrea tua saturitate , & vino torcularia tua redundabunt.

11 * Disciplinà Domini,fili mi , ne abjicias: nec deficias cùm ab eo corripieris :

* Heb. 12.b. 5.

12 Quem enim diligit Dominus corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.

* Apoc. 3.d.19.

13 Beatus homo , qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia :

14 Melior est acquisitio ejus negotiatione argenti , & auri primi & purissimi fructus ejus ;

15 Pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur,huic non valent cōparari.

16 Longitudo dierum in dextera ejus , & in sinistra illius divitiæ , & gloria.

17 Viæ ejus viæ pulchræ,& omnes semitæ illius pacificæ.

18 Lignum vitæ est his , qui apprehenderint eam : & qui tenuerit eam , beatus.

19 Dominus sapientia fundavit terram , stabilivit cælos prudentia. C

20 Sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrescunt.

21 Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: Custodi legem atque consilium .

22 Et erit vita animæ tuæ,& gratia faucibus tuis.

23 Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget :

24 Si dormieris , non timebis : quiesces , & suavis erit somnus tuus.

25 Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum.

26 Dominus enim erit in latere tuo , & custodiet pedem tuum ne capiaris. D

27 Noli prohibere benefacere eum, qui potest : si vales , & ipse benefac.

28 Ne dicas amico tuo : Vade , & revertere : cras dabo tibi : cum statim possis dare.

29 Ne moliaris amico tuo malum , cùm ille in te habeat fiduciam.

30 Ne contendas adversùs hominem frustrà , cùm ipse tibi nihil mali fecerit.

31 * Ne æmuleris hominem injustum, nec imiteris vias ejus:

* Ps.36. a. 1.

32 Quia abominatio Domini est omnis illusor,& cum simplicibus sermocinatio ejus

33 Egestas à Domino in domo impii: habitacula autem justorum benedicentur.

34 Ipse deludet illusores , & mansuetis dabit gratiam.

35 Gloriam sapientes possidebunt : stultorum exaltatio , ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens suo exemplo hortatur quærere sapientiam , cujus explicat utilitates : via impiorum declinanda , & justorum amplectenda ; de custodia cordis , oris , & gressuum.

1 AUdite filii disciplinam patris , & attendite ut sciatis prudentiam. A

2 Donum bonum tribuam vobis , legem meam ne derelinquatis.

3 Nam & ego filius fui patris mei , tenellus , & unigenitus coram matre mea :

4 Et docebat me , atque dicebat : Suscipiat verba mea cor tuum, custodi præcepta mea , & vives.

5 Posside sapientiam , posside prudentiam: ne obliviscaris , neque declines à verbis oris mei.

6 Ne dimittas eam , & custodiet te : dilige eam, & conservabis te.

7 Principium sapientiæ posside sapientiam, & in omni possessione tua acquire prudentiam. B

8 Arripe illam , & exaltabit te : glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

9 Dabit capiti tuo augmenta gratiarum , & corona inclyta proteget te.

10 Audi fili mi, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.

11 Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis:

12 Quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum.

13 Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14 Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15 Fuge ab ea, nec transeas per illam; declina, & desere eam.

16 Non enim dormiunt nisi malefecerint; & rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.

17 Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.

18 Justorum autem semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.

19 Via impiorum tenebrosa; nesciunt ubi corruant.

20 Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21 Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:

22 Vita enim sunt invenientibus ea, & universæ carni sanitas.

23 Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24 Remove à te os pravum, & detrahentia labia sint procul à te.

25 Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

26 Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur.

27 Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram; averte pedem tuum à malo, vias enim, quæ à dextris sunt, novit Dominus: perversæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1 Fili mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam,

2 Ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallaciæ mulieris.

3 Favus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus.

4 Novissima autem illius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

5 Pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant.

6 Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.

7 Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.

8 Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.

9 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.

10 Ne fortè impleantur extranei viribus tuis & labores tui sint in domo aliena,

11 Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:

12 Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,

13 Nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam?

14 Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ.

15 Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui.

16 Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.

17 Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18 Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ:

19 Cerva charissima, & gratissimus hinnulus, ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.

20 Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?

21 * Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.

*Job. 14 c. 16. 31 a. 4. 34 c. 21.

22 Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

23 Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: apostatam describit: sex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscat, sed consortium vitet adulteræ.

1 Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam.

2 Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.

3 Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum:

4 Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5 Eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis.

6 Vade ad formicam ó piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam:

7 Quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8 Parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.

9 Usquequò piger dormies: quando consurges è somno tuo?

10 * Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias:

*Inf. 24 d. 33.

11 Et veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longè fugiet à te.

12 Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13 Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14 Pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia seminat.

15 Huic extemplò veniet perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit ultrà medicinam.

16 Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus:

17 Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

18 Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19 Proferentem mendacia, testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias.

20 Conserva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21 Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22 Cum ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris, custodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23 Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ:

24 Ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

25 Non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26 Pretium enim scorti vix est unius panis; mulier autem viri pretiosam animam capit.

D 27 Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28 Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ ejus?

29 Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cùm tetigerit eam.

30 Non grandis est culpa, cùm quis furatus fuerit; furatur enim ut esurientem impleat animam.

31 Deprehensus quoque reddet septuplum & omnem substantiam domus suæ tradet.

32 Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33 Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur:

34 Quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,

35 Nec acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiæ amplexum, & mandatorum custodiam; utque scortorum blanditias, quas late describit, evitet.

A 1 Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili

2 Serva mandata mea, & vives; & legem meam quasi pupillam oculi tui:

3 Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui:

4 Dic sapientiæ, soror mea es; & prudentiam voca amicam tuam,

5 Ut custodiat te à muliere extranea & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.

6 De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi,

7 Et video parvulos, considero vecordem juvenem,

8 Qui transit per plateam juxta angulum, & prope viam domus illius, graditur

B 9 In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris, & caligine.

10 Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11 Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12 Nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.

13 Apprehensúmque deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14 Victimas pro salute vovi, hodie reddidi vota mea.

C 15 Idcircò egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi.

16 Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto.

17 Aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo.

18 Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.

19 Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.

20 Sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reversurus est in domum suam.

21 Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.

D 22 Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, & ignorans quòd ad vincula stultus trahatur,

23 Donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ illius agitur.

24 Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei.

25 Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis ejus.

26 Multos enim vulneratos dejecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.

27 Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coæterna cum ipso cuncta componens: quam quærentes, beati; spernentes verò, miseri tandem evadent.

A 1 Numquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam?

2 In summis excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans.

3 Juxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:

4 O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.

5 Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite.

6 Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & aperientur labia mea; ut recta prædicent.

7 Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium.

8 Justi sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.

9 Recti sunt intelligentibus, & æqui invenientibus scientiam.

B 10 Accipe disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum eligite.

11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.

12 Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.

13 Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.

14 Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.

15 Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt:

16 Per me principes imperant, & potentes decernunt justitiam.

17 Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, invenient me.

18 Mecum sunt divitiæ, & gloria, opes superbæ, & justitia.

C 19 Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo.

20 In viis justitiæ ambulo in medio semitarum judicii,

21 Ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.

22 Dñs possedit me in initio viarum suarum, antequã quidquam faceret à principio.

23 Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret.

24 Nondum erant abyssi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant.

25 Necdum montes gravi mole constite-

rant: ante colles ego parturiebar:

26 Adhuc terram non fecerat, & flumina & cardines orbis terræ.

D 27 Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos.

28 Quando æthera firmabat sursùm, & librabat fontes aquarum;

29 Quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ.

30 Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;

31 Ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum.

32 Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.

33 Audite disciplinam, & estote sapientes & nolite abjicere eam.

34 Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.

35 Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem à Domino;

36 Qui autem in me peccaverit, lædet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi ædificata omnes ad se allicit, vitam protegat, & à muliere stulta ac vaga liberat: porrò eruditionem & correctionem non suscipiet impius ac derisor, sed justus, & sapiens.

A 1 Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.

2 Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam.

3 Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis:

4 Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est;

B 5 Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.

6 Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.

7 Qui erudit derisorem, ipse injuriam sibi facit, & qui arguit impium, sibi maculam generat.

8 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te.

C 9 Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia. Doce justum, & festinabit accipere.

10 Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia.

11 Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.

12 Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum,

D 13 Mulier stulta & clamosa, plenáque illecebris, & nihil omninò sciens,

14 Sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco,

15 Ut vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo:

16 Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est;

17 Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.

18 Et ignoravit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

*Psal. 110 b. 10. Sup. 1. a 7. Eccli 1 c. 26.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, justo & impio, operante & otioso simplici & pravo; de charitate & odio; de bono lingua ejusque malo.

A 1 Filius sapiens lætificat patrem; filius verò stultus mœstitia est matris suæ.

2 * Nil proderunt thesauri impietatis: justitia vero liberabit à morte.

3 Non affliget Dominus fame animam justi, & insidias impiorum subvertet.

4 Egestatem operata est manus remissa; manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5 Qui congregat in messe, filius sapiens est; qui autem stertit æstate, filius confusionis.

6 Benedictio Domini super caput justi: os autem impiorum operit iniquitas.

B 7 Memoria justi cum laudibus; & nomen impiorum putrescet,

8 Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis.

9 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter; qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

10 * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.

11 Vena vitæ, os justi; & os impium operit iniquitatem.

12 Odium suscitat rixas: * & universa delicta operit charitas.

13 In labiis sapientis invenitur sapientia: & virga in dorso ejus qui indiget corde.

14 Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.

C 15 Substantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egestas eorum.

16 Opus justi ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.

17 Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.

18 Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.

19 In multiloquio non deerit peccatum; qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.

20 Argentum electum, lingua justi; cor autem impiorum pro nihilo.

21 Labia justi erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.

22 Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.

D 23 Quasi per risum stultus operatur scelus; sapientia autem est viro prudentia.

24 Quod timet impius, veniet super eum; desiderium suum justis dabitur.

25 Quasi tempestas transiens non erit impius: justus autem quasi fundamentum sempiternum.

26 Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum.

27 Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.

28 Expectatio justorum lætitia; spes autem impiorum peribit.

29 Fortitudo simplicis via Domini; & pavor his, qui operantur malum.

30 Justus in æternum non commovebitur; impii autem non habitabunt super terram,

31 Os justi parturiet sapientiam; lin-

* Inf. 11. a. 4.

* Eccl. 27. c. 25

* 1. Cor. 13 b. 4. 1. Petr. 4. c. 8.

gua pravorum peribit.

32 Labia justi considerant placita: & os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Æquitatis & justitiæ cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

A 1 Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus.

2 Ubi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: ubi autem est humilitas, ibi & sapientia.

3 Simplicitas justorum diriget eos: & supplantatio perversorum vastabit illos.

4 * Non proderunt divitiæ in die ultionis; justitia autem liberabit a morte.

* Sup. 10.a.2.

5 Justitia simplicis diriget viam ejus: & in impietate sua corruet impius.

6 Justitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.

7 Mortuo homine impio, nulla erit ultrà spes: & expectatio sollicitorum peribit.

B 8 Justus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.

9 Simulator ore decipit amicum suum: justi autem liberabuntur scientia.

10 In bonis justorum exultabit civitas; & in perditione impiorum erit laudatio.

11 Benedictione justorum exaltabitur civitas: & ore impiorum subvertetur.

12 Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

13 Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

14 Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.

15 Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo; qui autem cavet laqueos, securus erit.

16 Mulier gratiosa inveniet gloriam; & robusti habebunt divitias.

17 Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est etiam propinquos abjicit.

C 18 Impius facit opus instabile: seminanti autem justitiam merces fidelis.

19 Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

20 Abominabile Domino cor pravum; & voluntas ejus in iis, qui simpliciter ambulant.

21 Manus in manu non erit innocens malus; semen autem justorum salvabitur.

22 Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23 Desiderium justorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

24 Alii dividunt propria, & ditiores fiunt; alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 Anima, quæ benedicit, impinguabitur; & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

D 26 Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; benedictio autem super caput vendentium.

27 Benè consurgit diluculo qui quærit bona; qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 Qui confidit in divitiis suis, corruet; justi autem quasi virens folium germinabunt.

29 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos; & qui stultus est, serviet sapienti.

30 Fructus justi lignum vitæ; & qui suscipit animas, sapiens est.

31 Si justus in terra recipit; quantò magis impius & peccator?

1. Pet. 4. d. 18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente; de impio & justo, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis ac malis lingua.

A 1 Qui diligit disciplinam, diligit scientiam, qui autem odit increpationes, insipiens est.

2 Qui bonus est, hauriet gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis impiè agit.

3 Non roborabitur homo ex impietate: & radix justorum non commovebitur.

4 Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus ejus, quæ confusione res dignas gerit.

5 Cogitationes justorum judicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 Verba impiorum insidiantur sanguini: os justorum liberabit eos.

B 7 Verte impios, & non erunt: domus autem justorum permanebit.

8 Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

9 * Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane.

* Eccl. 10.d.30

10 Novit justus jumentorum suorum animas; viscera autem impiorum crudelia.

11 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

* Eccli. 20.d.36

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 Desiderium impii munimentum est pessimorum: radix autem justorum proficiet.

13 Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem justus de angustia.

C 14 De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, & juxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 Via stulti recta in oculis ejus: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.

17 Qui quod novit loquitur, index justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ, lingua autem sapientium sanitas est.

19 Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20 Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 Non contristabit justum quidquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.

22 Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

D 23 Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium provocat stultitiam.

24 Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis serviet.

25 Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone homo lætificabitur.

26 Qui negligit damnum propter amicum, justus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 Non inveniet fraudulentus lucrum; & substantia hominis erit auri pretium.

28 In semita justitiæ, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente; de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum; de paupere divite & divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata, & dilatione spei; omnia cum consilio agenda, &

cum

tum sapientibus gradiendum: de parcente virga, & insatiabili ventre impii.

A 1 Filius sapiens, doctrina patris: qui autē illusor est, non audit cùm arguitur.

2 De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.

3 Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 Justitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

B 7 Est quasi dives, cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis divitiis sit.

8 Redemptio animæ viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9 Lux justorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

11 Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12 Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

C 13 Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.

Animæ dolosæ errant in peccatis: justi autem misericordes sunt & miserantur.

14 Lex sapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

15 Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16 Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17 Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

D 18 Egestas, & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19 Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

20 Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 Peccatores persequitur malum: & justis retribuentur bona.

22 Bonus relinquit hæredes filios, & nepotes: & custoditur justo substantia peccatoris.

23 Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur absque judicio.

24 Qui parcit virgæ, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25 Justus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ variæ conditiones: prudentia quovis statu decore regulatur, qua quis ad misericordiam movetur, & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

A 1 Sapiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

2 Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via.

3 In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientium custodiunt eos.

4 Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est: ubi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.

5 Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6 Quærit derisor sapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7 Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

8 Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 Stultus illudet peccatum, & inter justos morabitur gratia.

B 10 Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus nō miscebitur extraneus.

11 Domus impiorum delebitur: tabernacula verò justorum germinabunt.

12 Est via, quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem.

13 Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

14 Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15 Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: servo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via ejus.

16 Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

17 Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

C 18 Possidebunt parvuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

19 Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas justorum.

20 Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò divitum multi.

21 Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit:

22 Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23 In omni opere erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24 Corona sapientium, divitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

D 25 Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26 In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit spes.

27 Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.

28 In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.

31 * Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus: honorat autem eum qui miseretur pauperis.

* *Infr. 17. a. 5.*

32 In malitia sua expelletur impius: sperat autem justus in morte sua.

33 In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quoque erudiet.

34 Justitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam ejus inutilis sustinebit.

CAPUT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, & immoderata: fortitudo domus justi: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: secura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigro-

tum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abjiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis

A 1 RESponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.

Inf. 25. a. 15.

2 Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 Lingua placabilis lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 Stultus irridet disciplinam patris sui, qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti justitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorũ eradicabuntur.

6 Domus justi plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.

B 7 Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

Inf. 21. d. 27. Eccli. 34. c. 21.

8 * Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota justorum placabilia.

9 Abominatio est Domino via impii: qui sequitur * justitiam, diligitur ab eo.

10 Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11 Infernus, & perditio coram Domino: quantò magis corda aliorum hominum?

12 Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.

Inf. 17. d. 22.

13 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi dejicitur spiritus.

14 Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.

15 Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi juge convivium.

16 Melius est parùm cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.

C 17 Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.

18 Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

19 Iter pigrorum, quasi sepes spinarum: via justorum absque offendiculo.

20 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21 Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22 Dissipantur cogitationes ubi non est consilium; ubi verò sunt plures consiliarii, confirmantur.

23 Lætatur homo in sententia oris sui; & sermo opportunus est optimus.

24 Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo,

D 25 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

26 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27 Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, & vivet: * Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

Inf. 16. a. 6.

28 Mens justi meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.

29 Longè est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.

30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.

31 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.

32 Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat: Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans, misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei judicia; indignatio & clementia regis: laus sapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis; vituperatur insipiens & perversus: sortes à Domino temperantur.

A 1 HOminis est animam præparare: & Domini gubernare linguam.

Inf. 21. a. 2.

2 * Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Universa propter semetipsũ operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.

5 Abominatio Domini est omnis arrogans, etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

Sup. 15. d. 27.

6 * Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

7 Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

B 8 Melius est parum cum justitia, quàm multi fructus cum iniquitate.

9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & statera judicia Domini sunt: & opera ejus omnes lapides sacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam justitia firmatur solium.

13 Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.

C 16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento:

17 Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.

18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 Melius est humiliare cum mitibus, quàm dividere spolia cum superbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum fatuitas.

23 Cor sapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.

D 25 Est via quæ videtur homini recta: & novissima ejus ducunt ad mortem.

26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit.

28 Homo perversus suscitat lites: & verbosus separat principes.

29 Vir iniquus lactat amicum suum & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31 Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.

32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Bucella sicca cum gaudio: servus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles divitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

A 1 Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cũ jurgio.

2 * Servus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem dividet.

* Eccli. 10. d. 28

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

* Sup. 14. d. 31

6 Corona senum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

B 8 Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deserit.

15 * Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum.

* Rom. 12. d. 17. 1. Thess. 5. c. 15. 1. Pet. 3. b. 9. * Isai. 5. d. 23. 25.

16 Quid prodest stulto habere divitias, cùm sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui evitat discere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.

C 18 Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam,

20 Qui perversi cordis est, non inveniet bonum & qui vertit linguam, incidet in malum.

D 21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

* Sup. 15 b. 13.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

* Eccle. 2. c. 14. 8. a. 1.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non est bonum damnum inferre justo: nec percutere principem, qui recta judicat.

27 * Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus,

* Jacob. 1. c. 19.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligẽs.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deviandum à veritate: os stulti: justus se accusans, frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio divitis & pauperis: vir amicabilis.

A 1 Occasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

B 6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris,

Pigrum dejicit timor: animæ autem effeminatorum esurient,

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis urbs roboris ejus, & quasi murus validus circumdans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * Qui priùs respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

* Eccli. 11. a. 8

C 14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

D. 20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum

21 Mors & vita in manu linguæ, qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigidè.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcept

custodia; misericordia in pauperem; eruditio filii; acceptio consilii; vir mendax; timor Domini; pigritia; pestilens; inobediens parentibus; testis iniquus; derisores.

A

1 MElior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus: & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

(* Dan. 13. g. 61)

B

6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit. 8 qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus & divitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

C

16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

D

22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quàm vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.

(* Infr. 26 c. 15)

26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

(* 3. Reg. 21. b. 11)

27 Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28 Testis iniquus deridet judicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoribus judicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum; de peccante in regem, & relinquendis contentionibus; piger propter frigus non laborans; rex in solio; nemo potest dicere mundum se habere cor; pondus & pondus; somnus non diligendus; Malum est, dicit emptor; panis mendacii; revelans mysteria; non reddendum malum pro malo; devorare sanctos; festinata hereditas; misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1 LUxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

B

8 Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.

9 * Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

10 * Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera ejus.

12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

(* 3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. f. 36. Eccl. 7. c. 21. 1. Joan. 1. a. 8. * Sup. 11 a. 1. Inf. 20. d. 23.)

C

15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

16 * Tolle vestimentum ejus, qui fidejussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

(* Infr. 27. c. 13.)

17 Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes consiliis roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 * Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21 Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22 * Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

(* Exod. 21. c. 17 Lev. 20. b. 9. Matt. 15. a. 4.)

23 Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

D

24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

(* Rom. 12. d. 17 1. Thess. 5. c. 15. 1 Pet. 3. b. 9.)

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28 Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30 Livor vulneris abstergет mala: & plagæ in secretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia, & judicium magis placent quàm victima: inique thesaurizans; melius est sedere in angulo

domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro justo dabitur impius; qui custodit os suum; desideria occidunt pigrum; non est sapientia contra Dominum; equus paratur ad bellum, &c.

A

1 Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

* Sup. 16.a.2.

2 * Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam & judicium, magis placet Domino quàm victimæ.

4 Exultatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

B

8 Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

* Inf. 20.d.24

9 * Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Mulctato pestilente sapientior erit parvulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12 Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13 Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

C

15 Gaudium justo est facere judicium, & pavor operantibus iniquitatem.

16 Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

18 Pro justo datur impius: & pro rectis iniquus.

* Eccli. 25.c.22 23.

19 * Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo justi: & imprudens homo dissipabit illud.

21 Qui sequitur justitiam & misericordiam, inveniet vitam, justitiam, & gloriam.

22 Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ ejus.

23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

D

24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari:

26 Tota die concupiscit & desiderat: qui autem justus est, tribuet, & non cessabit.

* Sup. 15.b 8. Eccli. 34.c.21

27 * Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni hominis; callidus videns malum; adolescens juxta viam suam; seminans iniquitatem; derisorem ejice; diligens cordis munditiam; dicit piger, leo, &c. os aliena, stultitia in corde pueri, calumnians pauperem, audienda est sapientia; vitandi sponsores: termini antiqui servandi; velox in opere suo, &c.

A

1 Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ: super argentum & aurum gratia bona.

Eccle. 7.a.1.

2 Dives & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.

4 Finis modestiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.

5 Arma & gladii in via perversi: custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.

6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.

8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.

* Eccli. 31.c.28

9 * Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. Victoriam & honorē acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

B

10 Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.

11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem.

12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 Fovea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

C

15 Stultitia colligata est in corde pueri, virga disciplinæ fugabit eam.

16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.

18 Quæ pulchra erit tibi, cùm servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:

19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia:

21 Ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.

D

22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper est; neque conteras egenum in porta:

23 Quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24 Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:

25 Ne forte discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.

26 Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis:

27 Si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo?

28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 Vidisti virum velocem in opere suo: coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe, non ajiciendæ divitiæ, nec cibi invidorum; non opprimenda

pupilli: castigandus puer. quaerenda sapientia: fugiendi peccatores & gula deasti, honorandi parentes; fugienda meretrix & ebrietas

A 1 QUando sederis ut comedas cum principe; diligenter attende quae apposita sunt ante faciem tuam:

2 Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam.

3 Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4 Noli laborare ut diteris: sed prudentiae tuae pone modum.

5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilae, volabunt in caelum.

6 Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus:

7 Quoniam in similitudinem arioli & conjectoris, aestimat quod ignorat.

Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.

8 Cibos, quos comederas, evomes; & perdes pulchros sermones tuos.

9 In auribus insipientium ne loquaris; quia despicient doctrinam eloquii tui.

B 10 Ne attingas parvulorum terminos; & agrum pupillorum ne introeas.

11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuae ad verba scientiae.

* Sup. 13. d. 24 Eccli. 30. a. 1.

13 * Noli subtrahere à puero disciplinam; si enim percusseris eum virga, non morietur.

14 Tu virgâ percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum:

16 Et exultabunt renes mei, & cùm locuta fuerint rectum labia tua.

* Inf. 24. a. 1.

17 * Non aemuletur cor tuum peccatores: sed in timore Domini esto tota die:

18 Quia habebis spem in novissimo, & praestolatio tua non auferetur.

19 Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

C 20 Noli esse in conviviis peccatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.

21 Quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22 Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas cùm senuerit mater tua.

23 Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24 Exultat gaudio pater justi: qui sapientem genuit, laetabitur in eo

25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quae genuit te.

26 Praebe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas custodiant.

27 Fovea enim profunda est meretrix: & puteus angustus, aliena.

28 Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29 Cui vae? cujus patri vae? cui rixae? cui foveae? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

D 30 Nónne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31 Ne intuearis vinum quando flavescit, cùm splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè,

32 Sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.

34 Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo:

35 Et dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quando evigilabo, & rursùs vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Aemulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti eruendi oppressi. doctrina ut melle utendum: non insidiandum justo casus inimici detractores: juste judicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas

A 1 NE aemuleris viros malos, ne desideres esse cum eis:

* Sup. 23. b. 17.

2 Quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3 Sapientia aedificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4 In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa & pulcherrima.

5 Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.

6 Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus ubi multa consilia sunt.

7 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9 Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.

10 Si desperaveris lassus in die angustiae, imminuetur fortitudo tua.

* Psal. 81. a. 4.

11 * Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.

B 12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animae tuae nihil fallit, redditque homini juxta opera sua.

13 Comede fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.

14 Sic & doctrina sapientiae animae tuae: quam cùm inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

15 Ne insidieris, & quaeras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus.

16 Septies enim cadet justus, & resurget: impii autem corruent in malum.

17 Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:

C 18 Ne forte videat Dominus & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

19 Ne contendas cum pessimis, nec aemuleris impios:

20 Quoniam non habent futurorum spem mali: & lucerna impiorum extinguetur.

21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:

22 Quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?

* Lev. 19. c. 15 Deut. 1 c. 17. 16 d. 19. Eccli. 42. a. 1.

23 Haec quoque sapientibus: * Cognoscere personam in judicio non est bonum.

24 Qui dicunt impio: Justus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.

25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.

26 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27 Praepara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut posteà aedifices domum tuam.

28 Ne ſis teſtis fruſtrà contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

D

29 * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, ſic faciam ei: reddam unicuique ſecundùm opus ſuum.

* Sup. 20. d. 22.

30 Per agrum hominis pigri tranſivi, & per vineam viri ſtulti:

31 Et ecce totum repleverant urticæ, & operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat.

32 Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam:

33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conſeres, ut quieſcas:

34 Et veniet tibi quaſi curſor egeſtas, & mendicitas quaſi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo: impietas eſt: ne te exaltes: ne detrahas: ſecreta tua ſerva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in meſſe: nubes ſine pluvia: lingua mollis: mel inventum: ſagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comeſtum: urbs abſque muro.

A

1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas tranſtulerũt viri Ezechiæ regis Juda.

2 Gloria Dei eſt celare verbum, & gloria regum inveſtigare ſermonem.

3 Cælum ſurſum, & terra deorſum, & cor regum inſcrutabile.

4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum.

5 Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur juſtitia thronus ejus.

B

6 Ne glorioſus appareas coram rege & in loco magnorum ne ſteteris.

7 Melius eſt enim ut dicatur tibi: Aſcende huc; quàm ut humilieris coram principe.

8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito: ne poſtea emendare non poſſis, cum dehoneſtaveris amicum tuum.

9 Cauſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretum extraneo ne reveles.

10 Ne fortè inſultet tibi cùm audierit, & exprobrare non ceſſet.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi ſerva, ne exprobrabilis fias.

11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo,

12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit ſapientem, & aurem obedientem.

13 Sicut frigus nivis in die meſſis, ita legatus fidelis ei, qui miſit eum, animam ipſius requieſcere facit.

14 Nubes, & ventus & pulvis non ſequentes, vir glorioſus, & promiſſa non complens.

C

15 Patientia lenietur princeps, * & lingua mollis confringet duritiam.

* Sup. 15. a. 1.

16 Mel inveniſti, comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus evomas illud.

17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando ſatiatus oderit te.

18 Jaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium.

19 Dens putridus, & pes laſſus, qui ſperat ſuper infideli in die anguſtiæ,

20 Et amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi peſſimo.

Sicut tinea veſtimento & vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi.

* Rom. 12. 4. 20

21 * Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere.

22 Prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi.

D

23 Ventus aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.

24 * Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa, & in domo communi.

* Sup. 21. b. 9.

25 Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, juſtus cadens coram impio.

27 Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloria.

* Eccli. 3. c. 22.

28 Sicut urbs patens & abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.

CAPUT XXVI.

Gloria in ſtulto: avis volans: flagellum equo: reſpondere ſtulto: nuntius ſtultus: parabola ſtulti: honor inſipientis: imponens ſtulto ſilentium: canis ad vomitum: ſapiens proprio judicio: commiſceri rixæ: nocens amico ſuſurro: iracundus: labia tumentia: inimicus operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

A

1 QUomodo nix in æſtate, & pluviæ in meſſe: ſic indecens eſt ſtulto gloria.

2 Sicut avis ad alia tranſvolans: & paſſer quo libet vadens: ſic maledictum fruſtrà prolatum in quempiam ſuperveniet.

3 Flagellum equo, & camus aſino, & virga in dorſo imprudentium.

4 Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.

5 Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.

6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium ſtultum.

7 Quomodo pulchras fruſtrà habet claudus tibias: ſic indecens eſt in ore ſtultorum parabola.

B

8 Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit inſipienti honorem.

9 Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti: ſic parabola in ore ſtultorum.

10 Judicium determinat cauſas, & qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat.

11 * Sicut canis, qui revertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens, qui iterat ſtultitiam ſuam.

* 2. Pet. 2. d. 22.

12 Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens.

13 Dicit piger: Leo eſt in via, & leæna in itineribus:

14 Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo: ita piger in lectulo ſuo.

C

15 * Abſcondit piger manum ſub aſcella ſua, & laborat ſi ad os ſuum eam converterit.

* Sup. 19 d. 24

16 Sapientior ſibi piger videtur ſeptem viris loquentibus ſententias.

17 Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit impatiens, & commiſcetur rixæ alterius.

18 Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lanceas in mortem:

19 Ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo: & cum fuerit deprehenſus, dicit: Ludens feci.

20 Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto, jurgia conquieſcent.

21 Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem, * ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.

* Sup. 15. c. 18.

22 Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, &

D

ipsa perveniunt ad intima ventris.

23 Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata

24 Labiis suis intelligitur inimicus, cùm in corde tractaverit dolos.

25 Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26 qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27 Qui fodit foveam incidet in eam: & qui volvit lapidem revertetur ad eum.

28 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum; ne te ipsum laudaveris; ira stulti quam sit gravis; manifesta correctio; vulnera diligentis; anima saturata; vicinus juxta; spondens pro extraneo; litigiosa mulier; infernus insatiabilis; probatur homo ore laudantis; stultus contusus; vultum pecoris agnosce; lac caprarum in cibum.

A 1 NE glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariet dies.

2 Laudet te alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua.

* Eccli. 22. b. 17. 18.

3 * Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior.

4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5 Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

* Job. 6. b. 7.

7 * Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

B 8 Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ. Melior est vicinus juxtà, quàm frater procul.

11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum: ut possis exprobranti respondere sermonem.

C 12 Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

* Sup. 20. c. 16.

13 * Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

* Sup. 19. b. 13.

15 * Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur:

16 Qui retinet eam quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium: sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

* Eccli. 14. b. 9.

20 Infernus & perditio numquam implentur: similiter & * oculi hominum insatiabiles.

* Sup. 17. a. 3.

21 * Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

D Cor iniqui inquirit mala; cor autem rectum inquirit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas ferientes desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera:

24 Non enim habebit jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

* 1. Tim. 6. b. 8.

26 * Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate justi; propter peccata terræ multi principes ejus; pauper pauperem calumnians; pauper supplex, & dives pravus; nolens audire legem; exultatio justorum; abscondens scelera sua; beatus semper pavidus; princeps impius ut leo; dux indigens prudentia; terram suam operans; a patre subtrahens.

A 1 FUgit impius, nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumnians pauperes similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

* Sup. 19. a. 1.

6 Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm dives in pravis itineribus.

B 7 Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coacervat divitias usuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.

11 Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione justorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo, qui semper est pavidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

C 15 Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

* Sup. 12. b. 16. Eccli. 29. d. 30.

18 *Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

* Sup. 13.b.22 20.c.32

20 Vir fidelis multùm laudabitur: * qui autem festinat ditari, non erit innocens.

D 21 Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam posteà inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre: & dicit hoc non est peccatum, particeps homicidæ est.

25 Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat, qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cùm surrexerint impii, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur justi.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem; multiplicatio justorum; amor sapientiæ; rex justus; blandus amicus; pestilentes; contendere cum stulto; viri sanguinum; totum proferens spiritum; verba mendacii, pauper & creditor; rex justus; correctio; multiplicatio impiorum: erudit filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: justi abominantur impium, & è diverso.

A 1 VIro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione justorum lætabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

* Luc. 15.c.13

4 Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

B 6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

7 Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes verò avertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quærunt animam ejus.

11 Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, & reservat in posterum,

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

13 Pauper & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

C 14 Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justi ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19 Servus verbis non potest erudiri, quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

D 20 Vidisti hominem velocem ad loquendum: stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

21 Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum, posteà sentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

* Job. 22.d.29

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adjurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & judicium a Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur justi virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via. Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias, non accusandus servus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

A 1 VErba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait.

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se.

* Psal. 11.b.7.

6 * Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax.

* Deut. 4.a.2. 12.d.32

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

B 8 Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria:

9 Ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses servum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

13 Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus

15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, Affer.

C

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16 Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: sufficit.

17 Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi; & quartum penitus ignoro:

19 Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22 Per servum cùm regnaverit: per stultum cum saturatus fuerit cibo:

23 Per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit heres dominæ suæ.

D 24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus:

25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi:

26 Lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:

27 Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas:

28 Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:

31 Gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32 Et qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mœrentibus: aperi os tuum muto, vindica inopem: laus & virtus mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

A 1 VErba Lamuelis regis, Visio, qua erudivit eum mater sua.

2 Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4 Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.

5 Et ne fortè bibant, & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo.

7 Bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt:

9 Aperi os tuum, decerne quod justum est, & judica inopem & pauperem.

B 10 Mulierem fortem quis inveniet? procul & de ultimis finibus pretium ejus.

11 Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsivit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi navis institoris, de longè portans panem suum,

15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Consideravit agrum, & emittit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18 Gustavit & vidit quia bona est negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fusum. C

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum ejus.

23 Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27 Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit. D

28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt; vir ejus, & laudavit eam.

29 Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.

31 Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES
QUI AB HEBRÆIS COHELETH APELLATUR.
CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1 VERBA Ecclesiastæ, filii David regis Jerusalem. A

2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum & omnia vanitas.

3 Quid habet ampliùs homo de universo labore suo quo laborat sub sole?

4 Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat. B

5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6 Gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus; & in circulos suos revertitur.

7 Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina, revertuntur ut iterùm fluant.

8 Cunctæ res difficiles: non potest eas ho-

mo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.

10 Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postcà futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12 Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Jerusalem,

13 Et proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.

Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14 Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus,

15 Perversi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17 Dedique cor meum ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroréque & stultitiam: & agnovi quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:

18 Eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus; dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1 Dixi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.

2 Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustrà deciperis?

3 Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitarémque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum; quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4 Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas.

5 Feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,

6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7 Possedi servos & ancillas, multámque familiam habui, armenta quoque, & magnos ovium greges, ultrà omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:

8 Coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10 Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11 Cúmque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustrà sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12 Transivi ad contemplandam sapientiam erroréque & stultitiâ (quid est, inquam, homo ut sequi possit regem Factorem suum?)

13 Et vidi quod tantum præcederet sapientia stultitiâ, quantum differt lux à tenebris.

14 * Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat: & didici quòd unus utriusque esset interitus.

* Prov. 17. d. 24. Infr. 8. a. 1.

15 Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quòd majorem sapientiæ dedi operam? Locutúsque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.

16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17 Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.

18 Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboravi habiturus heredem post me,

19 Quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & solicitus fui, & est quidquam tam vanum?

20 Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultrà laborare sub sole.

21 Nã cum alius laboret in sapientia, & doctrina, & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit: & hoc ergo vanitas, & magnũ malũ.

22 Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23 Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nónne vanitas est?

24 Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25 Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?

26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPUT III.

Quod omnia suo proveniant tempore & transeãt; quódque in nullis hic fluxis sit mentis quies: unus quoque sit hominis ac jumentorũ interitus.

1 Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo.

2 Tempus nascendi, & tempus moriendi, Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.

3 Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4 Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7 Tempus scindendi, & tempus consuendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8 Tempus dilectionis, & tempus odii. Tempus belli, & tempus pacis.

9 Quid habet ampliùs homo de labore suo?

10 Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.

11 Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

12 Et cognovi quòd non esset melius nisi lætari, & facere benè in vita sua.

C 13 Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14 Didici quod omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.

15 Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, jam fuerunt: Deus instaurat quod abiit.

16 Vidi sub sole in loco judicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem.

17 Et dixi in corde meo: justum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18 Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.

D 19 Idcircò unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs: cuncta subjacent vanitati.

20 Et omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sũt, & in terram pariter revertũtur.

21 Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?

22 Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit sapiens ex innocentium oppressione, & quod industria humana sit invidiæ obnoxia: item quod stultus securè in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commoda societatis, & regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

A 1 VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.

2 Et laudavi magis mortuos, quàm viventes:

3 Et feliciorem utroque judicavi, qui necdũ natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiũt.

4 Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5 Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

B 6 Melior est pugillus cum requie, quàm plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7 Considerans reperi, & aliam vanitatem sub sole.

8 Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9 Melius est ergo duo esse simul, quàm unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

C 10 Si unus ceciderit, ab altero fulcietur, væ soli: quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se.

11 Et si dormierint duo, fovebuntur mutuò: unus quomodo calefiet?

12 Et si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.

13 Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterũ.

14 Quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno inopia consumatur.

D 15 Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16 Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui posteà futuri sunt, non lætabuntur in eo, sed & hoc vanitas & afflictio spiritus.

17 Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. * Multò enim melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

*1. Reg. 15. c. 22. Osee 6. c. 6.

CAPUT V.

Nil temerè de Deo & ejus providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cum iniqui judicem habeant; item quàm sit misera conditio avari nunquam impleti, & divitiis coacervantis divitias, in proprium nonnunquam malum.

A 1 NE temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: idcircò sint pauci sermones tui.

2 Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3 Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcumque voveris, redde:

4 Multóque melius est non vovere, quàm post votum promissa non reddere.

B 5 Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne fortè iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6 Ubi multa sunt somnia plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.

7 Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & subverti justitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii,

8 Et insuper universæ terræ rex imperat servienti.

C 9 Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10 Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd cernit divitias oculis suis?

11 Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12 * Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: divitiæ conservatæ in malum domini sui.

*Ib. 20. c. 23

13 Pereunt enim in afflictione pessima; generavit filium, qui in summa egestate erit.

*Iob. 1. d. 21. 1. Tim. 6. b 7.

14 * Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

D

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius.

18 Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatémque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19 Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet deliciis cor ejus.

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui in necessariis quidem audet partis uti.

A

1 Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:

2 Vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud; hoc vanitas, & miseria magna est.

B

3 Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturáque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus.

4 Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.

C

5 Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali:

6 Etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nónne ad unum locum properant omnia?

7 Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur.

D

8 Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9 Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias, sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.

10 Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in judicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se quærere; & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia melior est cum divitiis; dies malus præcavendus; ne plus quàm oportet sapiens aut justus sit; quàm sit mulieris consortium amarum & periculosum; quodque homo sit a Deo creatus rectus.

A

1 Quid necesse est homini majora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

*Prov. 22. a. 1.

2 * Melius est nomen bonum, quàm unguenta pretiosa; & dies mortis die nativitatis.

*Iob. 1. c. 13.

3 Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium ubi tristitia est: & cor stultorum ubi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

7 Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8 Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

9 Melior est finis orationis, quàm principium. Melior est patiens arrogante.

10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

B

11 Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quàm nunc sunt? stulta enim est hujuscemodi interrogatio.

12 Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.

13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia, hoc autem plus habet, eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.

14 Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15 In die bona fruere bonis, & malam diem præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.

16 Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17 Noli esse justus multùm: neque plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.

C

18 Ne impiè agas multùm: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19 Bonum est te sustentare justum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20 Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

*3. Reg. 8. c 46. 2. Par. 6. f. 36. Prov. 20. b. 9. 1. Ioa. 1. d. 8.

21 * Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

22 Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.

23 Scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.

D

24 Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me.

25 Multò magis quàm erat; & alta profunditas, quis inveniet eam?

26 Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:

27 Et inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor ejus, vincula sunt manus illius, qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28 Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem,

29 Quam adhuc quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30 Solummodo hoc inveni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

rum: domus superborum: fide & misericordia purgantur peccata: de abjiciente disciplinam: laus timoris Domini & humilitatis

A 1 Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.

Inf. 25. a. 15.

2 Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 Lingua placabilis lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 Stultus irridet disciplinam patris sui, qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti justitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorũ eradicabuntur.

6 Domus justi plurima fortitudo: & in fructibus impii conturbatio.

B 7 Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

Inf. 21 d 27. Eccli. 34. c. 21.

8 * Victimæ impiorum abominabiles Domino: vota justorum placabilia.

9 Abominatio est Domino via impii: qui sequitur * justitiam, diligitur ab eo.

10 Doctrina mala deserenti viam vitæ: qui increpationes odit, morietur.

11 Infernus, & perditio coram Domino: quantò magis corda filiorum hominum?

12 Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.

* Inf. 17. d. 22

13 * Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi dejicitur spiritus.

14 Cor sapientis quærit doctrinam: & os stultorum pascitur imperitia.

15 Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi juge convivium.

16 Melius est parùm cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.

C 17 Melius est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio.

18 Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

19 Iter pigrorum, quasi sepes spinarum: via justorum absque offendiculo.

20 Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21 Stultitia gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22 Dissipantur cogitationes ubi non est consilium; ubi verò sunt plures consiliarii, confirmantur.

23 Lætatur homo in sententia oris sui; & sermo opportunus est optimus.

24 Semita vitæ super eruditum, ut declinet de inferno novissimo,

D 25 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.

26 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27 Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, & vivet:

* Inf. 16. a. 6.

* Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

28 Mens justi meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.

29 Longè est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.

30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.

31 Auris, quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur.

32 Qui abjicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam praparat: Deus spirituum ponderator, linguam vιasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans, misericordia redimuntur peccata: pondus & statera Dei judicia; indignatio & clementia regis: laus sapientia, prudentia, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis; vituperatur insipiens & perversus: sortes a Domino temperantur.

1 Hominis est animam præparare: & Domini gubernare linguam. A

2 * Omnes viæ hominis patent oculis ejus: spirituum ponderator est Dominus.

* Inf. 21. a. 2.

3 Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4 Universa propter semetipsũ operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum,

5 Abominatio Domini est omnis arrogans, etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

6 * Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

* Sup. 15. d. 27

7 Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem

8 Melius est parum cum justitia, quàm multi fructus cum iniquitate. B

9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus ejus.

10 Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11 Pondus & statera judicia Domini sunt: & opera ejus omnes lapides sacculi.

12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam justitia firmatur solium.

13 Voluntas regum labia justa: qui recta loquitur, diligetur.

14 Indignatio regis, nuntii mortis: & vir sapiens placabit eam.

15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.

16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento: C

17 Semita justorum declinat mala: custos animæ suæ servat viam suam.

18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.

19 Melius est humiliare cum mitibus, quàm dividere spolia cum superbis.

20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.

21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum fatuitas.

23 Cor sapientis erudiet os ejus: & labiis ejus addet gratiam.

24 Favus mellis, composita verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.

25 Est via quæ videtur homini recta: & novissima ejus ducunt ad mortem. D

26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum.

27 Vir impius fodit malum, & in labiis ejus ignis ardescit.

28 Homo perversus suscitat lites: & verbosus separat principes.

29 Vir iniquus lactat amicum suum & ducit eum per viam non bonam.

30 Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31 Corona dignitatis senectus, quæ in viis justitiæ reperietur.

32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33 Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella sicca cum gaudio: servus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulto inutiles divitiæ: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, & spiritus tristis: stultus tacens.

A

1 Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cũ jurgio.

2 * Servus sapiens dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem dividet.

* Eccli. 10. d. 28

3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.

4 Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

5 * Qui despicit pauperem, exprobrat factori ejus: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

* Sup. 14. e. 31

6 Corona senum filii filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.

B

8 Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.

9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10 Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.

11 Semper jurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 Expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

13 * Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14 Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, judicium deserit.

15 * Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque apud Deum.

* Rom. 12. d. 17. 1. Thess. 5. c. 15. 1 Pet. 3. b. 9. * Isai. 5. e. 23. 25.

16 Quid prodest stulto habere divitias, cùm sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui evitat discere, incidet in mala.

17 Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.

C

18 Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.

19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam,

20 Qui perversi cordis est, non inveniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

D

22 * Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exsiccat ossa.

* Sup. 15 b. 13.

23 Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii.

24 * In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ.

* Eccle 2. c. 14. & 4. l.

25 Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 Non est bonum damnum inferre justo: nec percutere principem, qui recta judicat.

27 * Qui moderatur sermones suos, doctus & prudẽs est: & pretiosi spiritus vir eruditus,

* Jacob. 1. c. 19.

28 Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligẽs.

CAPUT XVIII

De recessu ab amico: de incorrigibili: non deviandum à veritate: os stulti: justus se accusans, frater juvans fratrem: fructus oris: mulier bona & mala: locutio divitis & pauperis: vir amicabilis.

A

1 Occasiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde ejus.

3 Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium.

4 Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 Accipere personam impii non est bonum, ut declines à veritate judicii.

6 Labia stulti miscent se rixis: & os ejus jurgia provocat.

B

7 Os stulti contritio ejus: & labia ipsius, ruina animæ ejus.

8 Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris,

Pigrum dejicit timor: animæ autem effeminatorum esurient,

9 Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit justus, & exaltabitur.

11 Substantia divitis urbs roboris ejus, & quasi murus validus circundans eum.

12 Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * Qui priùs respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

* Eccli. 11. a. 8

C

14 Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15 Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quærit doctrinam.

16 Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.

17 Justus, prior est accusator sui: venit amicus ejus, & investigabit eum.

18 Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.

19 Frater qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma: & judicia quasi vectes urbium.

D

20 De fructu oris viri replebitur venter ejus: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum

21 Mors & vita in manu linguæ, qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22 Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: & hauriet jucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

23 Cum obsecrationibus loquetur pauper: & dives effabitur rigidè.

24 Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiæ addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciæ: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: præcepta

custodia; misericordia in pauperem; eruditio filii; acceptio consilii; vir mendax; timor Domini; pigritia; pestilens; inobediens parentibus; testis iniquus; derisores.

A 1 Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quàm dives torquens labia sua, & insipiens.

2 Ubi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

3 Stultitia hominis supplantat gressus ejus: & contra Deum fervet animo suo.

4 Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi, quos habuit, separantur.

5 * Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet. (* Dan. 13. 2. 61.)

B 6 Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

7 Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: 8 qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, & custos prudentiæ inveniet bona.

9 Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 Non decent stultum deliciæ, nec servum dominari principibus.

11 Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria ejus est iniqua prætergredi.

12 Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas ejus.

13 Dolor patris, filius stultus: & tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14 Domus & divitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè uxor prudens.

15 Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

C 16 Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17 Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

18 Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19 Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

20 Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21 Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

D 22 Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quàm vir mendax.

23 Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24 * Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

25 * Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. (* Infr. 26. c. 15. * 3. Reg. 21. b. 11.)

26 Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

27 Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

28 Testis iniquus deridet judicium: & os impiorum devorat iniquitatem.

29 Parata sunt derisoribus judicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum; de peccante in regem, & relinquendis contentionibus; piger propter frigus non laborans; rex in solio; nemo potest dicere mundum se habere cor; pondus & pondus; somnus non diligendus; Malum est, dicit emptor; panis mendacii: revelans mysteria: non reddendum malum pro malo: devorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1 Luxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2 Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3 Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4 Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7 Justus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo. B

9 * Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

10 * Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11 Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera ejus.

12 Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13 Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

(* 3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. f. 36. Eccl. 7. c. 21. 1. Joan. 1. a. 8. * Sup. 11. a. 1. Inf. 20. d. 23.)

14 Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

C 15 Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

16 * Tolle vestimentum ejus, qui fidejussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. (* Infr. 27. c. 13.)

17 Suavis est homini panis mendacii: & postea implebitur os ejus calculo.

18 Cogitationes consiliis roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 * Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.

21 Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

22 * Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

23 Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

(* Exod. 21. c. 17. Lev. 20. b. 9. Matt. 15. a. 4.)

D 24 A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 Ruina est homini devorare sanctos, & post vota retractare.

26 Dissipat impios rex sapiens, & incurvat super eos fornicem.

27 Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.

28 Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29 Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

30 Livor vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

(* Rom. 12. d. 17. 1. Thess. 5. c. 15. 1 Pet. 3. b. 9.)

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia, & judicium magis placent quam victima: inique thesaurizans; melius est sedere in angulo

domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro justo datur impius; qui custodit os suum; desideria occidunt pigrum; non est sapientia contra Dominum; equus paratur ad bellum, &c.

A 1 SIcut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

* Sup. 16.a.2. 2 * Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 Facere misericordiam & judicium, magis placet Domino quàm victimæ.

4 Exultatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

B 8 Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus ejus.

* Inf. 25.d.24. 9 * Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 Mulctato pestilente sapientior erit parvulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12 Excogitat justus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13 Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

C 15 Gaudium justo est facere judicium, & pavor operantibus iniquitatem.

16 Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

18 Pro justo datur impius: & pro rectis iniquus.

* Eccli. 25.c.22.23. 19 * Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.

20 Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo justi: & imprudens homo dissipabit illud.

21 Qui sequitur justitiam & misericordiam, inveniet vitam, justitiam, & gloriam.

22 Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ ejus.

23 Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

D 24 Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari:

26 Tota die concupiscit & desiderat: qui autem justus est, tribuet, & non cessabit.

* Sup. 15.b.8. Eccli. 34.c.21. 27 * Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28 Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni hominis; callidus videns malum; adolescens juxta viam suam; seminans iniquitatem; derisorem ejice; diligens cordis munditiam; dicit piger, leo, &c. os alienæ, stultitia in corde pueri, calumnians pauperem; audienda est sapientia; vitandi iracundi; fidejussores; termini antiqui servandi; velox in opere suo, &c.

A 1 MElius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ: super argentum & aurum gratia bona.

* Eccle. 7.a.2. 2 Dives & pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3 Callidus vidit malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.

4 Finis modestiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.

5 Arma & gladii in via perversi: custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.

6 Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

7 Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, servus est fœnerantis.

8 Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.

* Eccli. 31.c.28. 9 * Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

B Victoriam & honorē acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

10 Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabuntque causæ & contumeliæ.

11 Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

12 Oculi Domini custodiunt scientiam: & supplantantur verba iniqui.

13 Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 Fovea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

C 15 Stultitia colligata est in corde pueri, virga disciplinæ fugabit eam.

16 Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 Inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.

18 Quæ pulchra erit tibi, cùm servaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:

19 Ut sit in Domino fiducia tua, unde & ostendi eam tibi hodie.

20 Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & scientia:

21 Ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, respondere ex his illis qui miserunt te.

D 22 Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta:

23 Quia judicabit Dominus causam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24 Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:

25 Ne fortè discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.

26 Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis:

27 Si enim non habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimentum de cubili tuo?

28 Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 Vidisti virum velocem in opere suo: coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe, non appetenda divitiæ, nec cibi invidorum; non opprimendi

pupillis: castigandus puer. quaerenda sapientia: fugiendi peccatores & gula deasti, honorandi parentes; fugienda meretrix & ebrietas

A 1 QUando sederis ut comedas cum principe; diligenter attende quae apposita sunt ante faciem tuam:

2 Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam.

3 Ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.

4 Noli laborare ut diteris: sed prudentiae tuae pone modum.

5 Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilae, volabunt in caelum.

6 Ne comedas cum homine invido, & ne desideres cibos ejus:

7 Quoniam in similitudinem arioli & conjectoris, aestimat quod ignorat.

Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non est tecum.

8 Cibos, quos comederas, evomes; & perdes pulchros sermones tuos.

9 In auribus insipientium ne loquaris; quia despicient doctrinam eloquii tui.

B 10 Ne attingas parvulorum terminos; & agrum pupillorum ne introeas.

11 Propinquus enim illorum fortis est: & ipse judicabit contra te causam illorum.

12 Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuae ad verba scientiae.

* Sup. 13.d.24 Eccli. 30.a.1.

13 * Noli subtrahere à puero disciplinam; si enim percusseris eum virga, non morietur.

14 Tu virgâ percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15 Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum:

16 Et exultabunt renes mei, & cùm locuta fuerint rectum labia tua.

* Inf. 24.a.1.

17 * Non aemuletur cor tuum peccatores: sed in timore Domini esto tota die:

18 Quia habebis spem in novissimo, & praestolatio tua non auferetur.

19 Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via animum tuum.

C 20 Noli esse in conviviis peccatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt.

21 Quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22 Audi patrem tuum, qui genuit te; & ne contemnas cùm senuerit mater tua.

23 Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24 Exultat gaudio pater justi: qui sapientem genuit, laetabitur in eo

25 Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quae genuit te.

26 Praebe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas custodiant.

27 Fovea enim profunda est meretrix: & puteus angustus, aliena.

28 Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29 Cui vae? cujus patri vae? cui rixae? cui foveae? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

D 30 Nónne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31 Ne intuearis vinum quando flavescit, cùm splenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè,

32 Sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33 Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa.

34 Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo:

35 Et dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi: quando evigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Aemulatio malorum: sapientia & eruditio: cogitatio stulti evitanda oppressi: doctrina ut melle utendum: non insidiandum justo cujus inimici detractores: juste judicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas

A 1 NE aemuleris viros malos, nec desideres esse cum eis:

Sup. 23. b.17.

2 Quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3 Sapientia aedificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4 In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa & pulcherrima.

5 Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robustus & validus.

6 Quia cum dispositione initur bellum: & erit salus ubi multa consilia sunt.

7 Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8 Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9 Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio hominum detractor.

10 Si desperaveris lassus in die angustiae, imminuetur fortitudo tua.

* Psal. 81.a.4.

11 * Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.

B 12 Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animae tuae nihil fallit, redderque homini juxta opera sua.

13 Comede fili mi, mel, quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.

14 Sic & doctrina sapientiae animae tuae: quam cùm inveneris, habebis in novissimis spem, & spes tua non peribit.

15 Ne insidieris, & quaeras impietatem in domo justi, neque vastes requiem ejus.

16 Septies enim cadet justus, & resurget: impii autem corruent in malum.

17 Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum:

C 18 Ne fortè videat Dominus & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.

19 Ne contendas cum pessimis, nec aemuleris impios:

20 Quoniam non habent futurorum spem mali: & lucerna impiorum extinguetur.

21 Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis:

22 Quoniam repentè consurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?

* Lev. 19 c.15 Deut. 1 c.17.16 d 19. Eccli. 42.a.1.

23 Haec quoque sapientibus: * Cognoscere personam in judicio non est bonum.

24 Qui dicunt impio: Justus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus.

25 Qui arguunt eum, laudabuntur: & super ipsos veniet benedictio.

26 Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27 Praepara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut posteà aedifices domum tuam.

28 Ne sis testis frustrà contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

D 29 * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundùm opus suum.

* Sup. 20.d.22 23.

30 Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti:

31 Et ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.

32 Quod cùm vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam:

33 Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillùm manus conseres, ut quiescas:

34 Et veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo qua & impietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secreta tua serva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

A 1 HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas transtulerũt viri Ezechiæ regis Iuda.

2 Gloria Dei est celare verbum, & gloria regum investigare sermonem.

3 Cælum sursum, & terra deorsum, & cor regum inscrutabile.

4 Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.

5 Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur justitia thronus ejus.

B 6 Ne gloriosus appareas coram rege & in loco magnorum ne steteris.

7 Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc; quàm ut humilieris coram principe.

8 Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.

9 Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles.

10 Ne fortè insultet tibi cùm audierit, & exprobrare non cesset.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

11 Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo,

12 Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit sapientem, & aurem obedientem.

13 Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.

14 Nubes, & ventus & pulvis non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.

C 15 Patientia lenietur princeps, * & lingua mollis confringet duritiam.

* Sup. 15.a.1.

16 Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus evomas illud.

17 Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.

18 Jaculum, & gladius, & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19 Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiæ,

20 Et amittit pallium in die frigoris,

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

* Rom. 12.d.20

21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere.

D 22 Prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23 Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.

24 * Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi.

* Sup. 21.b.9.

25 Aqua frigida animæ sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26 Fons turbatus pede, & vena corrupta, justus cadens coram impio.

27 Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: * sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.

* Eccli. 3.c.22.

28 Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus: parabola stulti: honor insipientis: imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio judicio: commisceri rixæ: nocens amico susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1 QUomodo nix in æstate, & pluviæ in messe: sic indecens est stulto gloria. A

2 Sicut avis ad alia transvolans: & passer quolibet vadens: sic maledictum frustrà prolatum in quempiam superveniet.

3 Flagellum equo, & camus asino, & virga in dorso imprudentium.

4 Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5 Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum.

7 Quomodo pulchras frustrà habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola. B

8 Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10 Judicium determinat causas, & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11 * Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.

* 2.Pet. 2.d.22.

12 Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 Dicit piger: Leo est in via, & leæna in itineribus:

14 Sicut ostium vertitur in cardine suo: ita piger in lectulo suo. C

15 * Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam converterit.

* Sup. 19.d.24

16 Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17 Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius.

18 Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem:

19 Ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cùm fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20 Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, jurgia conquiescent.

21 Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem, * sic homo iracundus suscitat rixas.

* Sup. 15.c.18

22 Verba susurronis quasi simplicia, & D

ipsa perveniunt ad intima ventris.

23 Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24 Labiis suis intelligitur inimicus, cùm in corde tractaverit dolos.

25 Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26 Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27 Qui fodit foveam incidet in eam: & qui volvit lapidem revertetur ad eum.

28 Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum; ne te ipsum laudaveris; ira stulti quàm sit gravis; manifesta correctio; vulnera diligentis; anima saturata; vicinus juxta; spondens pro extraneo; litigiosa mulier; infernus insatiabilis; probatur homo ore laudantis; stultus contusus; vultum pecoris agnosce; lac caprarum in cibum.

A 1 NE glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariet dies.

2 Laudet te alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua.

* Eccli. 22. b. 17. 18.

3 * Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque gravior.

4 Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5 Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus.

6 Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

* Iob. 6. b. 7.

7 * Anima saturata calcabit favum: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

B 8 Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10 Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus juxtà, quàm frater procul.

11 Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum: ut possis exprobranti respondere sermonem.

C 12 Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

* Sup. 20. c. 16.

13 * Tolle vestimentum ejus, qui spopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

14 Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

* Sup. 19. b. 13.

15 * Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur:

16 Qui retinet eam quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit.

17 Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui.

18 Qui servat ficum, comedet fructus ejus: & qui custos est domini sui, glorificabitur.

19 Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium: sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20 Infernus & perditio numquam implentur: similiter & * oculi hominum insatiabiles.

* Eccli. 14. b. 9. * Sup. 17. a. 3.

21 * Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in furnace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

D 22 Cor iniqui inquirit mala; cor autem rectum inquirit scientiam.

22 Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas ferientes desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera:

24 Non enim habebit jugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem.

25 Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

* 1. Tim. 6. b. 8.

26 * Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium.

27 Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & securitate justi; propter peccata terra multi principes ejus; pauper pauperem calumnians; pauper supplex, & dives pravus; nolens audire legem; exultatio justorum; abscondens scelera sua; beatus semper pavidus; princeps impius ut leo; dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

A 1 FUgit impius, nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2 Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 Vir pauper calumnians pauperes similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4 Qui derelinquunt legem, laudant impiũ: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 Viri mali non cogitant judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

* Sup. 19. a. 1.

6 Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quàm dives in pravis itineribus.

B 7 Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 Qui coacervat divitias usuris & fœnore, liberali in pauperes congregat eas.

9 Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10 Qui decipit justos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona ejus.

11 Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 In exultatione justorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 Beatus homo, qui semper est pavidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

C 15 Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16 Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17 Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

* Sup. 12. b. 16. Eccli. 29. d. 30.

18 * Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate.

* Sap. 13. b. 22. 20. c. 32.

20 Vir fidelis multùm laudabitur: * qui autem festinat ditari, non erit innocens.

D

21 Qui cognoscit in judicio faciem, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 Vir, qui festinat ditari, & aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23 Qui corripit hominem, gratiam posteà inveniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre: & dicit hoc non est peccatum, particeps homicidæ est.

25 Qui se jactat, & dilatat, jurgia concitat, qui vero sperat in Domino, sanabitur.

26 Qui confidit in corde suo stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27 Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 Cùm surrexerint impii, abscondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur justi.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem; multiplicatio justorum; amor sapientiæ; rex justus; blandus amicus; pestilentes; contendere cum stulto; viri sanguinum; totum proferens spiritum; verba mendacii, pauper & creditor; rex justus; correctio; multiplicatio impiorum: erudit filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: justi abominantur impium, & è diverso.

A

1 Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: & eum sanitas non sequetur.

2 In multiplicatione justorum lætabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdet substantiam.

* Luc. 15. c. 13

4 Rex justus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5 Homo, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.

B

6 Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & justus laudabit atque gaudebit.

7 Novit justus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes verò avertunt furorem.

9 Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10 Viri sanguinum oderunt simplicem: justi autem quærunt animam ejus.

11 Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt, & reservat in posterum,

12 Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

13 Pauper & creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

C

14 Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

15 Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & justi ruinas eorum videbunt.

17 Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18 Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

19 Servus verbis non potest erudiri, quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

D

20 Vidisti hominem velocem ad loquendum: stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

21 Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum, posteà sentiet eum contumacem.

22 Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

23 * Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

* Job. 22. d. 29

24 Qui cum fure participat, odit animam suam: adjurantem audit, & non indicat.

25 Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26 Multi requirunt faciem principis: & judicium à Domino egreditur singulorum.

27 Abominantur justi virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta sunt via. Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias, non accusandus servus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1 Verba Congregantis filii Vomentis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait.

A

2 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4 Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se.

* Psal. 11. b. 7.

6 * Ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax.

* Deut. 4. a. 2. 12. d. 32

7 Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8 Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

B

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria:

9 Ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam Quis est Dominus? aut egestate cōpulsus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10 Ne accuses servum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11 Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à sordibus suis.

13 Generatio, cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.

14 Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commādit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus

15 Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, Affer.

C

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16 infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: sufficit.

17 Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18 Tria sunt difficilia mihi; & quartum penitus ignoro:

19 Viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20 Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21 Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22 Per servum cùm regnaverit: per stultum cum saturatus fuerit cibo:

23 Per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit heres dominæ suæ.

D 24 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus:

25 Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi:

26 Lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:

27 Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas:

28 Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29 Tria sunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30 Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:

31 Gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32 Et qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33 Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed mærentibus: aperi os tuum muto, vindica inopem: laus & veritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

A 1 VErba Lamuelis regis, Visio, qua erudivit eum mater sua.

2 Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4 Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.

5 Et ne fortè bibant, & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6 Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo.

7 Bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur ampliùs.

8 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt:

9 Aperi os tuum, decerne quod justum est, & judica inopem & pauperem.

B 10 Mulierem fortem quis inveniet? procul & de ultimis finibus pretium ejus.

11 Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12 Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quæsivit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14 Facta est quasi navis institoris, de longè portans panem suum,

15 Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 Consideravit agrum, & emitit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17 Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18 Gustavit & vidit quia bona est negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19 Manum suam misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fusum. C

20 Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21 Non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus.

22 Stragulatam vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum ejus.

23 Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.

24 Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.

25 Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.

26 Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27 Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit. D

28 Surrexerunt filii ejus, & beatissimam prædicaverunt; vir ejus, & laudavit eam.

29 Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30 Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.

31 Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES

QUI AB HEBRÆIS COHELETH APELLATUR.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, & spiritus afflictionem.

1 VERBA Ecclesiastæ, filii David regis Jerusalem. A

2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum & omnia vanitas.

3 Quid habet ampliùs homo de universo labore suo quo laborat sub sole?

4 Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat. B

5 Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6 Gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

7 Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina, revertuntur ut iterùm fluant.

8 Cunctæ res difficiles: non potest eas ho-

mo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9 Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.

C 10 Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: jam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

11 Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ posteà futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12 Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Jerusalem,

13 Et proposui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.

Hanc occupationem pessimam dedit Deus D filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14 Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus,

15 Perversi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16 Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17 Dedíque cor meum ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroréſque & stultitiam: & agnovi quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:

18 Eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus; dicit etiam quanta sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

A 1 Dixi ego in corde meo: Vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.

2 Risum reputavi errorem: & gaudio dixi: Quid frustrà deciperis?

3 Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitarémque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum; quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4 Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5 Feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,

B 6 Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7 Possedi servos & ancillas, multámque familiam habui, armenta quoque, & magnos ovium greges, ultrà omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem:

8 Coacervavi mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9 Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10 Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11 Cúmque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustrà sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12 Transivi ad contemplandam sapientiam C erroréſque & stultitiá (quid est inquam, homo ut sequi possit regem Factorem suum?)

13 Et vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiá, quantum differt lux à tenebris.

14 * Sapientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat: & didici quòd unus utriusque esset interitus.

* Prov. 17. d. 24 Infr. 8. a. 1.

15 Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quod majorem sapientiæ dedi operam? Locutúsque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.

16 Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17 Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala universa esse sub sole, & cuncta D vanitatem & afflictionem spiritus.

18 Rursùs detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboravi habiturus heredem post me,

19 Quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & solicitus fui, & est quidquam tam vanum?

20 Unde cessavi, renuntiavitque cor meum ultrà laborare sub sole.

21 Nã cùm alius laboret in sapientia, & doctrina, & solicitudine, homini otioso quæsita dimittit: & hoc ergo vanitas, & magnũ malũ.

22 Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23 Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nónne vanitas est?

24 Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25 Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?

26 Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPUT III.

Quod omnia suo preveniant tempore & transeãt; quodque in nullis hic fluxis sit mentis quies: unus quoque sit hominis ac jumentorũ interitus.

A 1 Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo.

2 Tempus nascendi, & tempus moriendi,
Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.

3 Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4 Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5 Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
B Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7 Tempus scindendi, & tempus consuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.

13 Pereunt enim in afflictione pessima; generavit filium, qui in summa egestate erit.

*Job. 1. d. 21. 1. Tim. 6. b. 7.

14 * Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

D

15 Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16 Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17 Hoc itaque visum est mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius.

18 Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatémque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19 Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quod Deus occupet deliciis cor ejus

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui in necessariis quidem audet partis uti.

A

1 EST & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:

2 Vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud; hoc vanitas, & miseria magna est.

B

3 Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturáque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortivus.

4 Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen ejus.

C

5 Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali:

6 Etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nónne ad unum locum properant omnia?

7 Omnis labor hominis in ore ejus: sed anima ejus non implebitur.

D

8 Quid habet amplius sapiens à stulto? & quid pauper, nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9 Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias, sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.

10 Qui futurus est, jam vocatum est nomen ejus: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in judicio contendere.

11 Verba sunt plurima, multámque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se quærere; & inter multa quæ quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis; dies malus præcavendus; ne plus quam oportet sapiens aut justus sit; quam sit mulieris consortium amarum & periculosum; quodque homo sit a Deo creatus rectus.

A

1 QUid necesse est homini majora se quærere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

*Prov. 22. a. 1.

2 * Melius est nomen bonum, quàm unguenta pretiosa; & dies mortis die nativitatis.

*Job. 1. c. 11.

3 Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.

4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.

5 Cor sapientium ubi tristitia est: & cor stultorum ubi lætitia.

6 Melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi.

7 Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.

8 Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius.

9 Melior est finis orationis, quàm principium. Melior est patiens arrogante.

10 Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

11 Ne dicas: Quid putas causæ est quod priora tempora meliora fuere quàm nunc sunt? stulta enim est hujuscemodi interrogatio.

B

12 Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.

13 Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia, hoc autem plus habet, eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo

14 Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15 In die bona fruere bonis, & malam diem præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.

16 Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17 Noli esse justus multùm: neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.

C

18 Ne impiè agas multùm: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19 Bonum est te sustentare justum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20 Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

*3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. f. 36. Prov. 20. b. 9. 1. Joa. 1. d. 8.

21 * Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

22 Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne fortè audias servum tuum maledicentem tibi.

23 Scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis.

24 Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longiùs recessit à me.

D

25 Multò magis quàm erat; & alta profunditas, quis inveniet eam?

26 Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:

27 Et inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor ejus, vincula sunt manus illius, qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28 Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem,

29 Quam adhuc quærit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30 Solummodo hoc inveni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum præsentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberius peccant: vanissimum videtur quod justis & impiis similia hæc eveniunt: & operum Dei ratio non est investiganda.

Sup. 2. c. 14.

1 SApientia hominis lucet in vultu ejus, & potentissimus faciem illius commutabit.

2 Ego os regis observo, & præcepta juramenti Dei.

3 Ne festines recedere a facie ejus, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4 Et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?

5 Qui custodit præceptum non experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis intelligit.

6 Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7 Quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuntio.

8 Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.

9 Omnia hæc consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10 Vidi impios sepultos: qui etiam cùm adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum, sed & hoc vanitas est.

11 Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.

12 Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.

13 Non sit bonum impio, nec prolongentur dies ejus, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.

14 Est & alia vanitas, quæ fit super terram, sunt justi, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impii, qui ita securi sunt, quasi justorum facta habeant, sed & hoc vanissimum judico.

15 Laudavi igitur lætitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.

16 Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distinctionem quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

17 Et intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus, quod eadem cunctis hic eveniunt: & cum post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: & licet sapientia præstet fortitudini, in paupere tamen non æstimatur.

1 OMnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit:

2 Sed omnia in futurum servantur incerta, eò quòd universa æquè eveniant justo & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti, sicut bonus sic & peccator: ut perjurus ita & ille qui verum dejerat.

3 Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt, unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducentur.

4 Nemo est qui semper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam: & melior est canis vivus leone mortuo.

5 Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem quia oblivioni tradita est memoria eorum.

6 Amor quoque, & odium, & invidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere quod sub sole geritur.

7 Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8 Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9 Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole,

10 Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

11 Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casumque in omnibus.

12 Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.

13 Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam:

14 Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.

15 Inventúsque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

16 Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba ejus non sunt audita?

17 Verba sapientium audiuntur in silentio plus quàm clamor principis inter stultos.

18 Melior est sapientia, quàm arma bellica: & qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

CAPUT X.

Sapientis à stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, & principibus mane comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1 MUscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia &

gloria, parva & ad tempus stultitia.

2 Cor sapientis in dextera ejus, & cor stulti in sinistra illius.

3 Sed & in via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4 Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5 Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens à facie principis:

6 Positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.

B 7 Vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos.

8 * Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.

* Prov. 26 d. 27 Eccli. 27. d. 29

9 Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10 Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut priùs, sed hebetatū fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapiētia.

C 11 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12 Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13 Initium verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.

14 Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15 Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

D 16 Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus Principes manè comedunt.

17 Beata terra, cujus rex nobilis est, & cujus Principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18 In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19 In risum faciunt panē, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.

20 In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annuntiabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impertiri, & semper benè esse operandum: quòd hominis judicium post obitum sit immutabile: futuri quoque judicii memoriam retinendam in quo de omnibus judicandi sumus: iram & malitiam à corde auferendam.

A 1 Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2 Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3 Si repletæ fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4 Qui observat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metet.

B 5 Quomodò ignoras quæ sit via spiritus, & qui ratione compinguantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6 Manè semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud; & si utrumque simul, melius erit.

7 Dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem.

C 8 Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi tēporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.

9 Lætare ergo juvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in judicium.

10 Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habete in juventute, priusquā succedat molesta senectus, tandémque novissima mors: cúmque omnia sint vanitas, Dei præcepta observa: nam de omnibus est reddenda ratio.

A 1 Memento creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent:

2 Antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna & stellæ, & revertantur nubes post pluviā:

3 *Quando commovebūtur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

B 4 Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & consurgēt ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis.

5 Excelsa quòque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibi homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.

6 Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam,

C 7 Et revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deū, qui dedit illū.

8 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9 Cúmque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & investigans composuit parabolas multas.

10 Quæsivit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos:

D 11 Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore uno.

12 His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequénsque meditatio, carnis afflictio est.

13 Finem loquendi pariter omnes audiemus. Deum time, & mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo:

14 Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS,

QUOD HEBRAICE DICITUR Sir Hasirim.

CAPUT PRIMUM.

Hoc Canticum totum est mysticum, plenissimam incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsæ erga Christum sponsum.

A 1 OSCULETUR me osculo oris sui: quia meliora sunt ubera tua vino,

2 Fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te.

3 Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

4 Nigra sum sed formosa, filiæ Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

5 Nolite me considerare quòd fusca sim, B quia decoloravit me sol: filii matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodē in vineis: vineam meam non custodivi.

6 Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

7 Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos juxta tabernacula pastorum.

8 Equitatui meo in curribus Pharaonis as- C similavi te amica mea.

9 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia.

10 Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

11 Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

12 Fasciculus myrræ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.

13 Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

D 14 Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum,

15 Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus:

16 Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPUT II.

A 1 EGo flos campi, & lilium convallium. 2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

3 Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.

4 Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem,

5 Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo.

6 Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

B 7 Adjuro vos filiæ Jerusalem, per capreas cervósque camporū, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectā, quoadusque ipsa velit.

8 Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.

9 Similis est dilectus meus capreæ, hinnulóque cervorum. En ipse stat post parietem nostrum: respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

10 En dilectus meus loquitur mihi: Surge, C propera amica mea, columba mea, & formosa mea, & veni.

11 Jam enim hiems transiit, imber abiit & recessit.

12 Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra;

13 Ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge, amica mea, speciosa mea, & veni:

14 Columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

15 Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.

16 Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia.

17 Donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Revertere: similis esto, dilecte mi, capreæ, hinnulóque cervorum super montes Bether.

CAPUT III.

A 1 IN lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.

2 Surgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.

B 3 Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis?

4 Paululùm cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

C 5 Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas cervósque camporū, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

6 Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?

7 En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël,

8 Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos

9 Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.

D 10 Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit propter filias Jerusalem:

11 Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

A 1 QUàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecùs latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.

2 Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.

3 Sicut vitta coccinea, labia tua, & eloquiū tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecùs latet.

B 4 Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

5 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis,

6 Donec aspiret dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & collem thuris.

7 Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te

C 8 Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9 Vulne

9 Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, in uno crine colli tui,

10 Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa! pulchriora sunt ubera tua vino, & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

11 Favus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

12 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

D 13 Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum Nardo,

14 Nardus & crocus, fistula & cinnamomū cum universis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis unguentis.

15 Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano,

16 Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

A 1 VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

B 2 Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

3 Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4 Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.

5 Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni mirrha probatissima.

6 Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quæsivi, & non inveni illum; vocavi, & non respondit mihi.

C 7 Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem: percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8 Adjuro vos filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.

9 Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adjurasti nos?

10 Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.

11 Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.

12 Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident juxta fluenta plenissima.

13 Genæ illius sicut areolæ aromatum consitæ à pigmentariis. Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.

D 14 Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.

15 Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species ejus ut Libani, electus ut cedri.

16 Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Jerusalem.

17 Quò abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? quò declinavit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

CAPUT VI.

A 1 DIlectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

2 Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3 Pulchra es amica mea, suavis, & decora sicut Jerusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.

B 4 Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

5 Dentes tui sicut grex ovium, quæ adscenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.

6 Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis.

7 Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus.

C 8 Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicaverunt, reginæ & concubinæ, & laudaverunt eam.

9 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

D 10 Descendi in hortum nucum ut viderem poma convallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica.

11 Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12 Revertere, revertere Sulamitis: revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

A 1 QUid videbis in Sulamite, nisi Choros castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Juncturæ femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.

2 Umbilicus tuus crater tornatilis, numquā indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

B 3 Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ.

4 Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

5 Caput tuum ut Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6 Quàm pulchra es, & quàm decora charissima in deliciis!

C 7 Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.

8 Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.

9 Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.

D 10 Ego dilecto meo, & ad me conversio ejus.

11 Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12 Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea,

13 Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: nova & vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

A 1 QUis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris,& deosculer te,& jam me nemo despiciat?

2 Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito,& mustum malorum granatorum meorum.

3 Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4 Adjuro vos filiæ Jerusalem, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam,donec ipsa velit.

5 Quæ est ista,quæ ascendit de deserto,deliB ciis affluens,innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6 Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum quia fortis est ut mors dilectio,dura sicut infernus æmulatio: lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.

C 7 Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiã domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8 Soror nostra parva,& ubera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

9 Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

D 10 Ego murus: & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

11 Vinea fuit pacifico in ea,quæ habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12 Vinea mea corã me est. Mille tui pacifici,& ducenti his,qui custodiunt fructus ejus.

13 Quæ habitas in hortis,amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

14 Fuge dilecte mi,& assimilare capreæ hinnulóque cervorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Judices sint justi: Dominus invenitur si simplici corde & fide quæratur: fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

A 1 DILIGITE * justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.

*3.Reg. 3.b.9. Isai.56. a.1.

2 * Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum, apparet autem eis,qui fidem habent in illum.

*2.Par. 15.a.2.

3 Perversæ enim cogitationes separant à Deo: probata autem virtus corripit insipiẽtes.

4 Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

B 5 Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum,& auferet se à cogitationibus,quæ sũt sine intellectu,& corripietur à superveniente iniquitate.

6 * Benignus est enim spiritus sapientiæ,& non liberabit maledicum à labiis suis:* quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ ejus auditor.

*Gal.5. d.22. * Jer. 17.b.10 * Isa.6. b.3.

7 * Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc,quod continet omnia scientiam habet vocis.

8 Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium,

9 In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet ad correptionem iniquitatum illius.

C 10 Quoniam auris zeli audit omnia,& tumultus murmurationum non abscondetur.

11 Custodite ergo vos à murmuratione,quæ nihil prodest,& à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuũ non ibit: os autem, quod mentitur,occidit animam.

12 Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

13 * Quoniam Deus mortem non fecit,nec lætatur in perditione vivorum.

*Ezech. 18.g.32 33.c.11

D 14 Creavit enim, ut essent omnia:& sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15 Justitia enim perpetua est & immortalis.

16 Impii autem manibus & verbis accersierunt illam:& æstimãtes illam amicam,defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vita futura spem non habentium scopus est frui hujus vitæ voluptatibus, ideoque justum qui diversum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut & diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

A 1 DIxerunt enim cogitantes apud se nõ rectè:* Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis,& non est qui agnitus sit reversus ab inferis:

* Job.7. a.1.14. a.1.

2 Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3 Qua extincta,cinis erit corpus nostrum,& spiritus diffundetur tamquam mollis aër, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis,& sicut nebula dissolvetur,quæ fugata est à radiis Solis, & à calore illius aggravata:

4 Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus,& nemo memoriam habebit operum nostrorum.

B 5 * Umbræ enim transitus est tempus nostrum,& non est reversio finis nostri: quoniã consignata est, & nemo revertitur.

* 1.Par 29.d.15 * Isai. 22.d.13. 56.d.12 1.Cor.

6 * Venite ergo,& fruamur bonis quæ sunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter.

7 Vino pretioso & unguentis nos impleamus:& non prætereat nos flos temporis.

8 Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra.

9 Nemo nostrũm exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors,

10 Opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

C 11 Sit autem fortitudo nostra lex justitiæ: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12 Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ.

* Matt. 27. e. 43. * Joan. 7. a. 7. 13 * Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat.

14 * Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

15 Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus.

16 Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum.

D 17 Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius.

* Psal. 21. a. 9. 18 * Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.

19 contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

* Jer. 11. d. 19. 20 * Morte turpissima condemnemus eum, erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21 Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.

22 Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt justitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.

* Gen. 1. d. 27. 2. a. 7. 5. a. 1. Eccli. 17. a. 1. 23 * Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum.

* Gen. 3. a. 1. 24 * Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25 Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate justorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de castitatis & bonorum operum mercede, ac felicitate filiorum adulterorum.

A 1 JUstorū autem animæ in manu Dei sunt & non tanget illos tormentum mortis.

Deut. 33. a. 3. Isa. 5. a. 4. 2 Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum:

3 Et quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4 Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5 In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.

6 Tamquam aurum in fornace probavit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.

* Matt. 13. f. 43. 7 * Fulgebunt justi & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.

* 1. Cor. 6. a. 2. 8 * Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

B 9 Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis ejus

10 Impii autem secundùm quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt justum, & à Domino recesserunt.

11 Sapientiam enim, & disciplinam qui abjicit, infelix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum. C

12 Mulieres eorum insensatæ sunt, & nequissimi filii eorum.

13 Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis: & coinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

14 * Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversùs Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donū electū, & sors in templo Dei acceptissima. * Isai. 56. b. 1.

15 Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidat radix sapientiæ. D

16 Filii autem adulterorum in inconsummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17 Et si quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit novissima senectus illorum.

18 Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spē, nec in die agnitionis allocutionē.

19 Nationis enim iniquæ diræ sunt consummationes.

CAPUT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio justi morte præoccupati: quæ sit senectus venerabilis; & quòd justi sæpius è mundo tollantur à Deo, ne ab impiis seducantur: & quantum finis utrorumque distet.

1 O Quàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est & apud homines. A

2 Cùm præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

3 Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4 * Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita, à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. * Jer. 17. a. 6. Matt. 7. d. 27.

5 Confringentur enim rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. B

6 Ex iniquis enim somnis filii qui nascuntur, testes sint nequitiæ adversùs parentes in interrogatione sua.

7 Justus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8 Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis,

9 Et ætas senectutis vita immaculata.

10 * Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est. * Hebr. 11. a. 5.

11 Raptus est ne malitia mutaret intellectū ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. C

11 Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum sine malitia.

12 Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14 Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes & nō intelligētes, nec ponentes in præcordiis talia

15 Quoniam gratia Dei, & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius. D

16 Condemnat autem justus mortuus vivos

impios, & juventus celerius consummata, longam vitam injusti.

17 Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18 Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19 Et erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur: & erunt gementes & memoria illorum peribit.

20 Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in judicio admirantes gloriam justorum quos hic contempserant, deflent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: justorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per se armatur ad puniendos impios.

A

1 Tunc stabunt justi in magna constantia adversùs eos, qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum.

2 Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis,

3 Dicentes intra se, pœnitentiam agentes & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii.

* Sup. 3. a. 2.

4 * Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore:

5 Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

6 Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.

7 Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8 Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

* 1. Par. 29. d. 15 Sup. 2. b. 5.

9 * Transierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrens,

* Prov. 30. c. 19

10 * Et tamquam navis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cujus, cùm præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:

B

11 Aut tamquam avis, quæ transvolat in aëre, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantùm sonitus alarum verberans levem ventum, & scindens per vim itineris aërem: commotis alis transvolavit, & post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12 Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aër continuò in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13 Sic & nos nati continuò desivimus esse: & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14 Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt.

* Psal. 1. a. 4. 5. Prov. 10 d. 28. 11 a. 7.

15 * Quoniam spes impii tamquam lanugo est, quæ a vento tollitur: & tamquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tamquam fumus, qui à vento diffusus est; & tamquam memoria hospitis unius diei prætereuntis.

C

16 Justi autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum.

17 Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos; & brachio sancto suo defendet illos.

* Psal. 17. d. 40 Eph. 6. c. 13.

18 * Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum.

19 Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

D

20 Sumet scutum inexpugnabile æquitatem:

21 Acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22 Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insilient.

23 Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, & excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24 Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorũ, & malignitas evertet sedes potentiũ.

CAPUT VI.

Reges & judices ad sapientiam & justitiam sectandam exhortatur ostendens quam grave maneat injustis rectoribus supplicium: item quam sit obvia sapientia quærentibus eam: quodque ejus acquisitio sit utilis, cujus capax non est invidus.

A

1 Melior est sapientia quàm vires: & vir prudens quàm fortis.

Eccl. 9. d. 18.

2 Audite ergo reges, & intelligite, discite judices finium terræ.

3 Præbete aures vos, qui cõtinetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

* Rom. 13. a. 1.

4 * Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur.

5 Quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodistis legem justitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis,

6 Horrendè & citò apparebit vobis: quoniã judicium durissimum his, qui præsunt, fiet.

B

7 Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.

* Deut. 10. d. 17 2. Par. 19. b. 7. Eccl. 35. b. 15. 16 Act. 10. e. 34. Rom. 2. c. 11. Gal. 2. b. 6.

8 * Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus.

9 Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

10 Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.

11 Qui enim custodierint justa justè, justificabuntur: & qui didicerint ista, invenient quid respondeat.

12 Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.

C

Eph. 6. b. 9. Col 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

13 Clara est, & quæ numquam marcescit sapientia, & facilè videtur ab his qui diligunt eam, & invenitur ab his qui quærunt illam.

14 Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

15 Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet.

16 Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: & qui vigilaverit propter illam, citò securus erit.

17 Quoniam dignos se ipsa circuit quærens, & in viis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.

18 Initium enim illius, verissima est disciplinæ concupiscentia,

19 Cura ergo disciplinæ, dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: custoditio autẽ legũ, consummatio incorruptionis est:

20 Incorruptio autem facit esse proximum Deo.

D

21 Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

22 Si ergo delectamini sedibus & sceptris, ô reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.

23 Diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis populis.

24 Quid est autem sapientia, & quemadmodum facta sit referam: & non abscondam à vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, & ponam in lucem scientiam illius, & non præteribo veritatem:

25 Neque cum invidia tabescente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.

26 Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens stabilimentum populi est.

27 Ergo accipite disciplinam per sermones meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, & similis exitus; præ omnibus eligenda est sapientia, adferens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat assecutus.

A

1 SUm quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro,

2 Decem mensium tempore * coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conveniente.

* Iob. 10.b.10

3 Et ego natus accepi communem aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans.

4 In involumentis nutritus sum, & curis magnis.

5 Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

6 * Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus.

* Iob. 1. d. 21. 1. Tim. 6. b. 7.

7 Propter hoc optavi, & datus est mihi sensus: & invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ:

8 Et præposui illam regnis & sedibus, & divitias nihil esse duxi in comparatione illius.

9 * Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.

* Iob. 28. c. 15 Prov. 8. b. 11.

B

10 Super salutem & speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius.

11 * Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius,

* 3. Reg. 3. c. 13. Matt. 6 d. 33.

12 Et lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est.

13 Quam sine fictione didici, & sine invidia communico, & honestatem illius non abscondo.

14 Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sũt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati.

15 Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere digna horum quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator.

16 In manu enim illius, & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientia, & disciplina.

17 Ipse enim dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,

18 Initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum,

C

19 Anni cursus, & stellarum dispositiones,

20 Naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum,

21 Et quæcumque sunt absconsa & improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22 Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23 Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24 Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

25 Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideò nihil inquinatum in eam incurrit.

D

26 * Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius.

* Hebr. 1. a. 3.

27 Et cùm sit una, omnia potest: & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit.

28 Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29 Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30 Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summe ambienda est, & à Deo petenda, a quo solo datur continentia.

A

1 ATtingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

2 Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quæsivi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius.

3 Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit illam.

4 Doctrix enim est disciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5 Et si divitiæ appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6 Si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quàm illa est artifex?

7 Et si justitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

B

8 Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat: scit versutias sermonum, & dissolutiones argumentorum: signa & monstra scit antequam fiant, & eventus temporum & sæculorum.

9 Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei.

C 10 Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores juvenis:

11 Et acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12 Tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13 Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14 Disponam populos: & nationes mihi erunt subditæ.

15 Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16 Intrans in domum meam conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium.

D 17 Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiæ,

18 Et in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelæ illius sapientia, & præclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quærens, ut mihi illam assumerem.

19 Puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

20 Et cùm essem magis bonus: veni ad corpus incoinquinatum.

21 Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis.

CAPUT IX.

Oratio sapientis cum agnitione propria imbecillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam; qua cùm omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

3. Reg. 3. b. 9. — 1 DEus patrum meorum, & Dñe misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo,

2 Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta est,

3 Ut disponat orbem terrarum in æquitate & justitia, & in directione cordis judicium judicet:

4 Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

* Psal. 115. b. 16. — 5 * Quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum judicii & legum.

B 6 Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

* 1. Par. 28. a. 4. 5. 2. Par. 1. a. 9. — 7 * Tu elegisti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum:

8 Et dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod præparasti ab initio:

* Prov. 8. c. 22. d. 27. Joan. 1. a. 1. — 9 * Et tecum sapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis.

10 Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit & mecũ laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te:

C 11 Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in sua potentia.

12 Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum justè, & ero dignus sedium patris mei.

* Isai. 40. c. 13. Rom. 11. d. 14. — 13 * Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

14 Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ,

D 1. Cor. 2. d. 16. — 15 Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

16 Et difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt, invenimus cũ labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit?

17 Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis:

18 Et sic correctæ sint semitæ eorum qui sunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19 Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.

CAPUT X.

Commendatur sapientia quod servaverit & à malis liberaverit Adam, Noë, Abraham, Lot, Jacob, Joseph, Moysen; per quem filios Israel de Ægypto duxit per mare rubrum, demersis in eo Ægyptiis.

A * Gen. 1. d. 27. — 1 HÆc illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodivit.

* Gen. 2. a. 7. — 2 * Et eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

* Gen. 4. b. 8. — 3 * Ab hac ut recessit injustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperiit.

* Gen. 7. d. 21. — 4 * propter quem, cùm aqua deleret terram, sanavit iterùm sapientia, per contemptibile lignum justum gubernans.

* Gen. 11. a. 2. — 5 * Hæc & in consensu nequitiæ, cùm se nationes contulissent, scivit justum, & conservavit sine querela Deo, & in filii misericordia fortem custodivit.

* Gen. 19. d. 17. & 22. — 6 * Hæc justum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim:

B 7 Quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.

8 Sapientiam enim prætereuntes, non tantùm in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed & insipientiæ suæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuissent.

9 Sapientia autem hos, qui se observant, à doloribus liberavit.

* Gen. 28. a. 5. — 10 * Hæc profugum iræ fratris justum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, & complevit labores illius.

C 11 In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum.

12 Custodivit illum ab inimicis, & à seductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

* Gen. 37. f. 28. — 13 * Hæc venditum justum non dereliquit, sed à peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam.

14 * Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversùs eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculaverunt illum & dedit illi claritatem æternam.

15 * Hæc populum justum, & semen sine querela, liberavit à nationibus, quæ illum deprimebant.

16 Intravit in animam servi Dei, & stetit contra reges horrendos in portentis & signis.

D 17 Et reddidit justis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili. & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem:

18 * Transtulit illos per Mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam.

19 Inimicos autem illorum demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos.* Ideó justi tulerunt spolia impiorum,

20 * Et decantaverunt Domine nomen sanctum tuum & victricem manum tuam laudaverunt pariter:

21 Quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

*Gen. 41.e.40 Act. 7. b.10. * Exod. 1.b.11. * Exod. 14.e.22 Psal.77 b 13 14 * Exod. 12.e.35. * Exod. 15.a.1.*

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque è petra aquis, punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptiis: cum tamen Deus omnium quærens salutem, longanimiter toleret peccatores, ut resipiscant: quos universos solo suo nutu continuò perdere posset.

A 1 DIrexit opera eorum in manibus Prophetæ sancti.

2 Iter fecerunt per deserta, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casas.

3 * Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicaverunt.

4 * Sitierunt, & invocaverunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro.

5 Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum, à defectione potus sui, & in eis, cùm abundarent filii Israël, lætati sunt;

6 Per hæc, cùm illis deessent, benè cum illis actum est.

7 Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti injustis.

8 Qui cùm minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè,

9 Ostendens per sitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adversarios illorum necares.

B 10 Cùm enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierũt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur

11 Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12 Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.

13 Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14 Cùm enim audirent per sua tormenta benè secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus,

15 Quem enim in expositione prava projectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt, non similiter justis sitientes.

C 16 Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, * quòd quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

*Exod. 16.a.1. * Exod. 17.d.12 13. * Num. 20.b.11. * Inf. 12.d.24*

17 Ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18 Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia invisa,* immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones,

19 Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20 Quarum non solùm læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere.

D 21 Sed & sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti.

22 Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet?

23 Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.

24 Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25 Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26 Quomodò autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?

27 Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

** Lev. 26.d.22 Infr 16 a. 1. Ier. 8. f. 17.*

CAPUT XII.

Ostendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolas, non subitò eos delens, cùm non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaque bonitate benè sperare faciens, eosque à peccatis revocans.

A 1 O Quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!

2 Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

3 * Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhorruisti,

4 Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia injusta,

5 Et filiorũ suorum peccatores sine misericordia, & comestores viscerũ hominũ, & devoratores sanguinis à medio sacramẽto tuo,

6 Et auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7 Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra.

8 Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9 Non quia impotens eras in bello subjicere impios justis, aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare:

B 10 * Sed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11 Semen enim erat maledictum ab initio:

** Deut. 9. a 3. 12.d.29 18.c.12 * Exod. 23.f 30 Deut. 7. d. 22.*

nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12 Quis enim dicet tibi: quid fecisti? aut quis stabit contra judicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13 Non enim est alius Deus quàm tu, * cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injustè judicas judicium.

* 1. Pet. 5. b. 7.

14 Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti.

15 Cum ergo sis justus, justè omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute.

C 16 Virtus enim tua justitiæ initium est: & ob hoc quòd omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17 Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18 Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19 Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet justum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

20 Si enim inimicos servorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia;

21 Cum quanta diligentia judicasti filios tuos, quorum parentibus juramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum?

D 22 Cùm ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantes: & cùm de nobis judicatur, speremus misericordiam tuam.

23 Unde & illis, qui in vita sua insensatè & injustè vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta.

24 * Etenim in erroris via diutiùs erraverunt, Deos æstimãtes hæc, quæ in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes.

Sup. 11. c. 16. Rom. 1. c. 23.

25 Propter hoc tanquam pueris insensatis judicium in derisum dedisti.

26 Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei judicium experti sunt.

27 In quibus enim patiẽtes indignabantur, per hæc quos putabant Deos, in ipsis cùm exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro Diis coluerunt: at illi longè stultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

A 1 VAni autem sunt omnes homines, & quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex:

Rom. 1. c. 18.

2 * Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terrarum Deos putaverunt.

* Deut. 4. c. 13. 17. a. 3.

3 Quorum si specie delectati, Deos putaverunt: sciant quantò his dominator eorum speciosior est, speciei enim generator hæc omnia constituit.

4 Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis:

5 A magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horũ videri.

B 6 Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortassè errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

7 * Etenim cùm in operibus illius conversentur, inquirunt: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur.

* Rom. 1. c. 21.

8 Iterum autem nec his debet ignosci.

9 Si enim tantùm potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo hujus Dominum non faciliùs invenerunt?

10 Infelices autem sunt; & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverũt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ,

11 * Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, & hujus doctè eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ,

* Isai. 44. b. 9. 12. Ierem. 10. a. 3.

C 12 Reliquiis autem ejus operis, ad præparationem escæ abutatur:

13 Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit lignum curvum, & verticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis,

14 Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens:

D 15 Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16 Ne fortè cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adjuvare se: imago enim est, & opus est illi adjutorium.

17 Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18 Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocat.

19 Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis; qua etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore, & quod fuerit idolorum idololatriaque exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

A 1 ITerùm alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

2 Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex sapientia fabricavit sua.

3 Tua autem, Pater, providentia gubernat: * quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam,

* Exod. 14. c. 21.

4 Ostendens quoniã potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5 Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt;

6 * Sed & ab initio cùm perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata.

7 Benedictum est enim lignum, per quod fit justitia.

8 * Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cùm esset fragile, Deus cognominatus est.

*Ps. 113. a. 4. Baruc. 6. a. 3.

9 Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas ejus.

10 Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

B 11 Propter hoc & idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.

12 Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum & inventio illorum corruptio vitæ est.

13 Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14 Supervacuitas enim hominum advenit in orbem terrarum: & ideò brevis illorum finis est inventus.

15 Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos suos sacra & sacrificia.

16 Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17 Et hos quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longè essent, è longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent sua solicitudine.

18 Provexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabãt artificis eximia diligentia.

19 Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

C 20 Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimaverunt.

21 Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt.

22 Et non sufficeret errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes insipiẽtiæ bello, tot & tam magna mala pacẽ appellant.

23 * Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut infamiæ plenas vigilias habentes,

*Deut. 18. b. 10. Jer. 7. b. 6.

24 Neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat;

D 25 Et omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & perjuriũ, tumultus bonorum,

26 Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ & impudicitiæ.

27 Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium & finis.

28 Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certè vaticinantur falsa, aut vivunt injustè, aut pejerant citò.

29 Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, malè jurantes nocere se non sperant.

30 Utraque ergo illis evenerunt dignè, quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injustè, in dolo contemnentes justitiam.

31 Non enim juratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper injustorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem & misericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria sunt servati: mire quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

A 1 TU autem Deus noster, suavis & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia.

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam, & si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

3 Nosse enim te, consummata justitia est: & scire justitiam, & virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4 Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec umbra picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores.

5 Cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine anima.

6 Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7 * Sed & figulus mollem terram premens, laboriosè fingit ad usus nostros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda sunt in usum vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, judex est figulus.

* Rom. 9. c. 21.

8 Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto, ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus animæ debitum quam habebat.

9 Sed cura est illi, non quia laboratus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus & argentariis: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res supervacuas fingit,

C 10 Cinis est enim cor ejus, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita ejus:

11 Quoniam ignoravit qui se finxit, & qui inspiravit illi animam quæ operatur, & qui insufflavit ei spiritum vitalem.

12 Sed & æstimaverunt lusum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13 Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.

14 Omnes enim insipientes, & infelices supra modum animæ superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15 Quoniam omnia idola nationum deos æstimaverunt, * quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandum.

*Ps. 113. b. 5. 134. c. 13. 16.

D 16 Homo enim fecit illos: & qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit Deum fingere.

17 Cùm enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cùm esset mortalis, illi autem numquam.

18 Sed & animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19 Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Ægyptiis, ob idololatriam digna passis, Hebræi escam à Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentum, erecto serpente æneo sanati sunt à Deo: impii verò morte consumpti per locustas, muscas, igne aque grandini mistum: cum illi accepto manna, satiati sint & confortati.

A 1 PRopter hæc, & per his similia passi sunt dignè tormenta, & per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

2 Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, * quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, novum saporem, escam parans eis ortygometram:

* Num. 11. f. 31

3 Ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam à necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

4 Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

5 * Etenim cùm illis supervenit sæva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur.

* Num. 21. b. 6.

6 Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

B 7 Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat, sanabatur, sed per te omnium salvatorem;

8 In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

9 * Illos enim locustarum & muscarum occiderunt morsus, & non est inventa sanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujuscemodi exterminari.

* Exod. 8. f. 24. 10. b 4. Apoc 9. c. 7.

10 Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

11 In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, & velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adjutorio.

12 Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

13 * Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

* Deut. 32. f. 39. 1. Reg. 2. b. 6. * Tob. 13. a. 2.

14 Homo autem occidit quidem per malitiam, & cùm exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta est:

15 Sed tuam manum effugere impossibile est.

C 16 * Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, & grandinibus, & pluviis persecutionem passi, & per ignem consumpti.

* Exod. 9. c. 23.

17 Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis justorum.

18 Quodam enim tempore, mansuetabatur ignis, ne comburerentur quæ ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei judicio patiuntur persecutionem.

19 Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescebat undique, ut iniquæ terræ nationem exterminaret.

20 * Pro quibus angelorum esca nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

* Exod. 16. d. 14

21 Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

22 * Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruscans.

* Num. 11. b 7. Psal 77. c. 25. Joan 6. d. 31. * Exod. 9. d. 23. 24.

23 Hic autem iterùm ut nutrirentur justi, etiam suæ virtutis oblitus est.

24 Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversùs injustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

D 25 Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deserviebat ad voluntatem eorum, qui à te desiderabant:

26 Ut scirent filii tui, quos dilexisti, Domine, * quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.

* Deut. 8. a. 3. Matt. 4. a. 4.

27 Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat:

28 Ut notum omnibus esset, quoniam oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29 Ingrati enim spes tamquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tamquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

Ægyptii triduanas passi sunt invincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illustrata lumine.

A 1 MAgna sunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatæ animæ erraverunt.

2 * Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

* Exod. 10. f. 23

3 Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati.

4 Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos & personæ tristes illis apparentes pavorē illis præstabant.

5 Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpidæ flāmæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

B 6 Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore perculsi illius, quæ non videbatur, faciei æstimabant deteriora esse quæ videbantur:

7 Et * magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloriæ correctio cum contumelia.

* Exod. 7. d. 22. 8. b. 7.

8 Illi enim qui promittebāt timores & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

9 Nam etsi nihil illos ex monstris pertur-

babat, transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aërem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

C

10 Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæva, perturbata conscientia.

11 Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

12 Et dum ab intus minor est expectatio, majorem computat inscientiam ejus causæ, de qua tormentum præstat.

13 Illi autem qui impotentem verè noctem & ab infimis, & ab altissimis inferis supervenientem, eundem somnum dormientes,

14 Aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis & insperatus timor supervenerat.

15 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

D

16 Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

17 Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimiùm,

18 Aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo; deficientes faciebant illos præ timore.

19 Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.

20 Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in seditione Core iram Dei provocant; sed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

A

1 SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

Exod. 10.f.23

2 Et qui ante læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant.

3 * Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura boni hospitii præstitisti.

**Exod. 14.f.24 Psal 77 g. 14. 104.d. 39.*

4 Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen sæculo dari.

5 * Cum cogitarent justorum occidere infantes: & * uno exposito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & * pariter illos perdidisti in aqua valida.

**Exod. 1.c.16. *Exod. 2 a.3. *Exod. 14.f.27*

6 Illa enim nox antè cognita est à patribus nostris, ut verè scientes quibus juramentis crediderunt, animæquiores essent.

B

7 Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem justorum, injustorum autem exterminatio.

8 Sicut enim læsisti adversarios; sic & nos provocans magnificasti.

9 Absconsè enim sacrificabant justi pueri bonorum, & justitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos justos, patrum jam decantantes laudes.

10 Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

11 * Simili autem pœna servus cum Domino afflictus est, & popularis homo regi similia passus.

** Exod. 12 c.29 30.*

12 Similiter ergo omnes, uno nomine mortis, mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est.

13 De omnibus enim non credentes propter veneficia, nunc verò primùm cùm fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

C

14 Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet,

15 Omnipotens sermo tuus de cælo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit,

16 Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans replevit omnia morte, & usque ad cælum attingebat stans in terra.

17 Tunc continuò visus somniorum malorum turbaverunt illos, & timores supervenerunt insperati.

18 Et alius alibi projectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19 Visiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20 Tetigit autem tunc & justos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

21 * Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suæ scutum, orationem & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus.

**Num. 16.g.46*

D

22 Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subjecit, juramenta parentum, & testamentum commemorans.

23 Cùm enim jam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputavit impetum, & divisit illam quæ ad vivos ducebat viam.

24 * In veste enim podêris, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat.

**Exod. 28.b.6.*

25 His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. Erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPUT XIX.

Hebræos persequentes Ægyptii mari absorpti sunt, muscis & ranis antea vexati; Hebræi verò concupitas carnes accipientibus, impii inhospitales pereuntiuntur cæcitate: elementa Deo serviunt in afflictione malorum, & obsequio bonorum.

A

1 IMpiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Præsciebat enim & futura illorum:

2 Quoniã cùm ipsi permisissent ut se educerent, & cũ magna sollicitudine præmisissent

illos, consequebantur illos pœnitentia acti.

* Exod. 14. b. 5.

3 * Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem insicientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur:

4 Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5 Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

C 6 Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi.

7 Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8 per quem omnis natio transivit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra.

9 Tamquam enim equi depaverunt escam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10 Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

* Exod. 16. c. 13. Num. 11. g. 31. Sap. 16. a. 2.

11 * Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cùm adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

12 In allocutione enim desiderii, ascendit illi de mari ortygometra: & vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum: justè enim patiebantur secundum suas nequitias.

13 Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14 Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos.

15 Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem usi erant justitiis, sævissimis afflixerunt doloribus.

* Gen. 19. c. 11.

16 Percussi sunt autem cæcitate: sicut * illi in foribus justi, cum subitaneis cooperti

D essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quærebat.

17 In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custodiunt: unde æstimari ex ipso visu certò potest.

18 Agrestia enim in aquatica convertebantur: & quæcumque erant natantia, in terram transibant.

19 Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviscebatur.

20 Flammæ econtrariò, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quæ facilè dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti, & non despexisti, in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICUM
JESU FILII SIRACH
PROLOGUS.

Multorum nobis, & magnorum, per legem & prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solùm ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Avus meus Jesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori studio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur, sequentes imaginem sapientiæ, deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteráque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo & trigesimo anno temporibus Ptolomæi Evergetis regis, postquam perveni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos, non parvæ neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium putavi & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis, ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICUS.
CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relucens, ab æterno originem à solo Deo omnipotente trahit, quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solùm sapientiam, sed & reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

A 1 Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante ævum.

3. Reg. 3. b. 9. 4. d. 29.

2 Arenam maris, & pluviæ guttas, & dies sæculi quis dinumeravit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ & profundum abyssi quis dimensus est?

3 Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit?

4 Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab ævo.

5 Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.

6 Radix sapientiæ cui revelata est, & astutias illius quis agnovit?

7 Disciplina sapientiæ cui revelata est, & manifestata? & multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8 Unus est altissimus Creator omnipotens, & Rex potens, & metuendus nimis, sedens B super thronum illius, & dominans Deus.

9 Ipse creavit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinumeravit, & mensus est.

10 Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

11 Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.

12 Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.

13 Timenti Dominum benè erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur.

14 Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15 Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, & in agnitione magnalium suorum.

16 * Initium sapientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis feminis graditur, & cum justis & fidelibus agnoscitur.

* Psal. 110. d. 10. Prov. 1. a. 7. 9. c. 10.

17 Timor Domini, scientiæ religiositas.

18 Religiositas custodiet & justificabit cor, C jucunditatem atque gaudium dabit.

19 Timenti Dominum benè erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.

20 Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.

21 Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius.

22 Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem, & salutis fructum:

23 Et vidit, & dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24 Scientiam, & intellectum prudentiæ sapientia compartietur: & gloriam tenentium se, exaltat.

25 Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi.

26 In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27 Timor Domini expellit peccatum:

28 Nam qui sine timore est, non poterit justificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.

29 Usque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.

D 30 Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius.

31 In thesauris sapientiæ significatio disciplinæ:

32 Execratio autem peccatori, cultura Dei.

33 Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34 Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi,

35 Fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius.

36 Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde.

37 Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis.

38 Attende in illis, ne fortè cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem.

39 Et revelet Deus absconsa tua, & in medio synagogæ elidat te:

40 Quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

CAPUT II.

Dei servituros stet in justitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, sperentque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

1 Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. A

Mat. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 12.

2 Deprime cor tuum, & sustine: inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis.

3 Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4 Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe:

5 * Quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.

* Sup. 3. a. 6.

6 Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. B

Serva timorem illius, & in illo veterasce.

7 Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus: & non deflectatis ab illo ne cadatis.

8 Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces vestra.

9 Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblectationem veniet vobis misericordia.

10 Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.

11 Respicite filii nationes hominum: & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.

12 * Quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum?

* Psal. 36. a. 1. C

13 Quoniam pius & misericors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

14 Væ duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori * terram ingredienti duabus viis.

* 3. Reg. 18. d. 21.

15 Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideò non protegentur ab eo.

16 Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.

17 Et quid facient, cùm inspicere cœperit Dominus?

18 Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & * qui diligunt illum, conservabunt viam illius.

* Joan. 14. c. 23. D

19 Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20 Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

21 Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,

22 Dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23 Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei misericordiam, ...

dictionem, & inhonoratis maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cordurum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

A

1 Filii sapientiæ, ecclesia justorum: & natio illorum, & obedientia & dilectio

2 Judicium patris audite filii, & sic facite ut salvi sitis.

3 Deus enim honoravit patrem in filiis, & judicium matris exquirens firmavit in filios.

4 Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.

5 Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam.

6 Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudietur.

B

7 Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8 Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

9 * In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10 Ut superveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in novissimo maneat.

11 * Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12 Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, ejus confusio.

13 Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filii pater sine honore.

14 Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius:

15 Et si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16 Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17 Et in justitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, solventur peccata tua.

18 Quàm malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus a Deo, qui exasperat matrem.

C

19 Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris,

20 * Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:

21 Quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

22 * Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.

23 Non est enim tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.

24 In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.

25 Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26 Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorũ.

27 Cor durum habebit malè in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

D

28 Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur.

29 Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum.

30 Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

* Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Matt. 15. a. 4. Marc. 7. b. 10. Eph. 6. a. 2.

* Gen. 27. d. 27. 49. a. 2.

* Phil. 2. a. 3.

* Prov. 25. d. 27.

31 Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32 Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus justitiæ successus habebit.

33 Ignem ardentem extinguit aqua & eleemosyna resistit peccatis:

34 Et Deus prospector est ejus qui reddit gratiam: meminit ejus in posterum & in tempore casus sui inveniet firmamentum.

* Dan. 4. c. 24.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam multipliciter hortatur, hujus ostendens utilitates: confusio bona & mala; non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro justitia certandum verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, & non avarus

A

1 Fili Eleemosynã pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne trãsverias à paupere

2 Animam esurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua.

Tob. 4. b. 7.

3 Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.

4 Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5 Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere:

6 Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7 Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

B

8 Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine.

9 Libera eum, qui injuriam patitur de manu superbi: & non acidè feras in anima tua.

10 In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum.

11 Et eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quàm mater.

12 Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præibit in via justitiæ.

13 Et qui illam diligit, diligit vitam: qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem eius.

14 Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: & quò introibit benedicet Deus.

15 Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto, & eos, qui diligunt illam diligit Deus.

16 Qui audit illam, judicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

C

17 Si crediderit ei, hereditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius.

18 Quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19 Timorem & metum & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius.

20 Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum:

21 Et denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum justitiæ.

22 Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui.

23 Fili conserva tempus, & devita à malo.

24 Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25 Est enim confusio adducens peccatum

& est confusio adducens gloriam & gratiam.

26 Ne accipias faciem adversùs faciem tuã, nec adversùs animam tuam mendacium,

27 Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

D 28 Nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo,

29 In lingua enim sapientia dignoscitur:& sensus,& scientia,& doctrina in verbo sensati,& firmamentum in operibus justitiæ.

30 Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31 Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subjicias te omni homini pro peccato.

32 Noli resistere contra faciem potentis,nec coneris contra ictum fluvii.

33 Pro justitia agonizare pro anima tua. & usque ad mortẽ certa pro justitia,& Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34 Noli citatus esse in lingua tua;& inutilis, & remissus in operibus tuis.

35 Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos,& opprimens subjectos tibi.

36 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis aut misericordia Domini: ne sis vagus sed firmus & mansuetus in via Domini,& cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

A 1 NOli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris:Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2 Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3 Et ne dixeris: Quomodò potui? aut quis me subjiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

B 4 Ne dixeris: Peccavi,& quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5 De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum super peccatum.

6 Et ne dicas: Miseratio Domini magna est,multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

7 * Misericordia enim & ira ab illo citò proximant,& in peccatores respicit ira illius

* Prov. 10.a.6.

8 Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9 Subitò enim veniet ira illius,& in tempore vindictæ disperdet te.

10 * Noli anxius esse in divitiis injustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ.

* Prov. 11.a.4. 4.28.

C 11 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam,sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12 Esto firmus in via Domini,& in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & justitiæ,

13 Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum.

14 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem,sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

D 15 Honor & gloria in sermone sensati,lingua verò imprudentis subversio est ipsius.

16 Non appelleris susurro,& lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17 Super furem enim est confusio & pœnitentia,& denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18 Justifica pusillum & magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt improperium, invidia, ac ferocitas: quam juvant dulcedo in verbis & pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis æstimari: quantum diligenda & conservanda sit sapientia quærenda est prudentium societas, & servanda Dei præcepta.

A 1 NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2 * Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam,

* Rom. 12.d.16 Phil. 2. a.3.

3 Et folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4 Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.

5 Verbum dulce multiplicat amicos,& mitigat inimicos: & lingua eucharis, in bono homine abundat.

6 Multi pacifici sint tibi,& consiliarius sit tibi unus de mille.

7 Si possides amicum,in tentatione posside eum, & ne facilè credas ei.

B 8 Est enim amicus secundùm tempus suum, & non permanebit in die tribulationis:

9 Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam:& est amicus qui odium & rixam, & convitia denudabit.

10 Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis.

11 Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqualis,& in domesticis tuis fiducialiter aget:

12 Si humiliaverit se contra te, & à facie tua absconderit se,unanimem habebis amicitiam bonam.

13 Ab inimicis tuis separare,& ab amicis tuis attende.

14 Amicus fidelis, protectio fortis:qui autem invenit illum,invenit thesaurum.

15 Amico fideli nulla est comparatio,& non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16 Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17 Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam:quoniam secundùm illum erit amicus illius.

18 Fili à juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam.

19 Quasi is qui arat,& seminat, accede ad eam, & sustine bonos fructus illius.

C 20 In opere enim ipsius exiguum laborabis, & citò edes de generationibus illius.

21 Quàm aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22 Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23 Sapientia enim doctrinæ secundùm nomen est ejus, & non est multis manifesta:

quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24 Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abjicias consilium meum.

25 Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26 Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus.

27 In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus.

28 Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29 In novissimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

D 30 Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ.

31 Decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

32 Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis superpones tibi.

33 Fili, si attenderis mihi, disces: & si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34 Si inclinaveris aurem tuam, accipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.

35 * In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.

* Inf. 8. b. 9.

36 Et si videris sensatum, evigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

37 * Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maximè assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

* Psal. 1. a. 2.

CAPUT VII.

Abstinendum à malis, vetantur ambitio, præsumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, & præsumptio in oblationibus. laus agricultura bona mulieris & servi fingi. parentes filios erudiant, & filias caveant. filii honorent parentes Deus ac sacerdotes ejusque honorandi; ad opera misericordiæ hortatur, & ad memoriam novissimorum.

A 1 NOli facere mala, & non te apprehendent.

2 Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3 Fili, non semines mala in sulcis injustitiæ, non metes ea in septuplum.

4 Noli quærere à Domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

5 * Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem noli velle videri sapiens.

* Iob. 9. a. 2. c. 20. Ps. 142. a. 2.

6 Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.

Eccl. 7. b 17. Luc. 18. c. 11.

7 Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum,

8 * Neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

* Infr. 12. b. 7.

9 Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10 Exorare, & facere eleemosynam ne despicias.

B 11 Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, & offerente me Deo Altissimo, munera mea suscipiet.

12 Non irrideas hominem in amaritudine animæ: * est enim qui humiliat & exaltat, circumspector Deus.

* 1 Reg. 2. b. 7.

13 Noli arare mendacium adversùs fratrem tuum; neque in amicum similiter facias.

14 Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15 Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16 Non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Altissimo.

17 Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18 Memento iræ, quoniam non tardabit.

19 Humilia valdè spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

20 Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

C 21 Noli discedere à muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius super aurum.

22 * Non lædas servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam.

* Levit. 19 c. 13

23 Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24 Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt utilia, perseverent apud te.

25 Filii tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.

26 Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27 Trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam.

28 Mulier si est tibi secundùm animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo.

29 * Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris.

* Tob. 4. a. 3.

D 30 Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis, quomodo & illi tibi.

31 In tota anima tua time Dominum, & sacerdotes illius sanctifica.

32 In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros ejus ne derelinquas.

33 * Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis.

* Deut. 12 c. 18

34 Da illis partem, * sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

* Levit. 2. a. 3. Num. 18. c. 13

35 Datum brachiorum tuorum & sacrificium sanctificationis offeres Domino, & initia sanctorum:

36 Et pauperi porrige manum tuam ut perficiatur propitiatio & benedictio tua.

37 Gratia dati in conspectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

38 * Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.

* Rom. 12. c. 15

39 * Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

* Matt. 25. c. 36

40 In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato indocto non despiciendus pœnitens nec senex de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores arguendi peccatores & contumeliosi fenerari: spondere contra judicem cum audace. cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

A 1 NOn litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.

2 * Non contendas cum viro locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi.

* Matt. 25. d. 1.

3 Multos

3 * Multos enim perdidit aurum & argentum, & usque ad cor regum extendit & convertit.

4 Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.

5 Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

6 Ne despicias hominem avertentem se à peccato, * neque improperes ei: memento quoniam omnes in correctione sumus.

7 * Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt.

8 Noli de mortuo inimico tuo gaudere sciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

9 * Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbiis eorum conversare.

10 Ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intellectus, & servire magnatis sine querela.

11 Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis:

12 Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum,

13 Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14 Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

15 * Noli fœnerari homini fortiori te: quòd si fœneraveris, quasi perditum habe.

16 Non spondeas super virtutem tuam; quòd si spoponderis, quasi restituens cogita.

17 Non judices contra judicem: quoniam secundùm quod justum est judicat.

18 * Cum audace non eas in via, ne fortè gravet mala sua in te: ipse enim secundùm voluntatem suam vadit, & simul cum stultitia illius peries.

19 Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adjutorium, elidet te.

20 Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent.

21 Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22 Non omni homini cor tuum manifestes: ne fortè inferat tibi gratiam falsam, & convitietur tibi.

CAPUT IX

Quàm sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1 NOn zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.

2 Non des mulieri potestatem animæ tuæ ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3 Ne respicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4 Cum saltatrice ne assiduus sis: ne audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.

5 * Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius.

6 * Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, & hereditatem tuam.

7 Noli circumspicere in vicis civitatis; nec oberraveris in plateis illius.

8 * Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam.

9 Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10 Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11 Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt, colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12 Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13 Et non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

14 Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15 Vinum novum, amicus novus: veterascet, & cum suavitate bibes illud.

16 * Non zeles gloriam & opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio.

17 Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18 Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis.

19 Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.

20 Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.

21 Secundùm virtutem tuam cave te à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta.

22 Viri justi sint tibi convivæ; & in timore Dei sit tibi gloriatio.

23 Et in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi.

24 In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu verò Seniorum verbum.

25 Terribilis est in civitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens Judex utilis: insipiens perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: injuria obliviscendum: detestatio superbiæ, injustitiæ, contumeliæ, avaritiæ: homo brevis vitæ post mortem vermis: discessus à Deo, causa est superbiæ gentes ob superbiam à Deo perditæ laus timoris Dei: non despiciendus pauper justus, nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

1 JUdex sapiens judicabit populum suum, & principatus sensati stabilis erit.

2 * secundum judicem populi, sic & ministri ejus: & qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.

3 * Rex insipiens perdet populū suum: & civitates inhabitabuntur per sensum potentiū.

4 in manu Dei potestas terræ: & utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5 In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum.

6 Omnis injuriæ proximi ne memineris, * & nihil agas in operibus injuriæ.

7 Odibilis corā Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.

8 * Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos.

9 Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis?

10 Nihil est iniquius quàm amare pecuniam

Marginalia (left): * Infr. 31. b. 6. — * 1. Cor. 2. b. 6. Gal. 6. a. 1. — * Luc. 19. f. 11. — B — * Sup. 6. d. 35. — C — * Infr. 29. d. 4. — * Gen. 4. b. 8. — * Prov. 22. d. 24. — D — A — * Gen. 6. c. 1. — * Prov. 5. a. 2. — * Gen. 34. c. 2.

Marginalia (right): 2. Reg. 11. a. 4. 13. 1. — B — Matt. 5. d. 28. — C — * Judic. 9. c. 4. 2. Reg. 15. b. 10 — D — A — * Prov. 29. b. 12. — * 3. Reg. 12. c. 13. — * Lev. 19. c. 13 — * Dan 4. c. 14 — B

hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua projecit intima sua.

11 Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12 Brevem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est & cras morietur.

13 Cùm enim morietur homo, hereditabit serpentes, & bestias, & vermes.

14 Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo:

15 Quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.

C 16 Propterea exhonoravit Dominus conventus malorum, & destruxit eos usque in finem.

17 Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

18 Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus.

19 Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum.

20 Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.

21 Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu.

22 Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum.

23 Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.

24 In medio fratrum rector illorum in honore, & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25 Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est:

26 Noli despicere hominem justum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem.

D 27 Magnus, & judex, & potens est in honore & non est major illo, qui timet Deum.

28 * Servo sensato liberi servient: * & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur.

29 Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiæ.

30 * Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane.

31 Fili in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundùm meritum suum.

32 Peccantem in animam suam quis justificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam suam?

33 Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum, & est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34 Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

* Prov. 17. a. 2. * 2. Reg. 12. c. 13 * Prov. 12. b. 9.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo judicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante judicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor sis, in domum non quivis inducendus, & ab insidiis dolosi cavendum.

A 1 Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.

2 Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3 Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.

Gen. 41. c. 4. Dan. 6. a. 3. Ioan. 7. c. 18.

4 * In vestitu ne glorieris unquam; nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius.

5 Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabilis portavit diadema.

6 * Multi potentes oppressi sunt validè, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

7 Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cùm interrogaveris, corripe justè.

8 * Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio sermonū ne adjicias loqui.

B 9 De ea re, quæ te non molestat ne certeris: & in judicio peccantium ne consistas.

10 Fili ne in multis sint actus tui: & * si dives fueris, non eris immunis à delicto, si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si præcucurreris.

11 * Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit.

12 Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

13 Et * oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput ejus: & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

14 * Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.

15 Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipsum.

16 Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt, qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.

17 Datio Dei permanet justis, & profectus illius successus habebit in æternum.

18 Est qui locupletatur parcè agendo, & hæc est pars mercedis illius.

19 In eo quod dicit: * Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus:

C 20 Et nescit quod tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia aliis, & morietur.

21 Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce.

22 Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23 Facile est enim in oculis Dei subitò honestare pauperem.

24 Benedictio Dei in mercede justi festinat, & in hora veloci processus illius fructificat.

25 Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26 Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor?

27 * In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum:

28 Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuiq; secundū vias suas.

29 Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

D 30 Ante mortem ne laudes hominem quēquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31 Non omnem hominem inducas in domū tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi.

32 Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut prospector videns casum proximi sui,

* Act. 12. d. 21 22. * 1. Reg. 15. f. 28. Eph. c. b. 7. * Prov. 18. b. 13 * 1. Tim. 6. b. 9. * Eccl. 4. b. 8. * Iob. 42. c. 10. * Iob. 2. c. 10. * Luc. 12. c. 19. * Infr. 18. c. 25

33 Bona enim in mala convertens insidiatur, & in electis imponet maculam.

34 A scintilla una augetur ignis,& ab uno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur.

35 Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat super te subsannationem in perpetuum.

36 Admitte ad te alienigenam,& subvertet te in turbine,& abalienabit te à tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum justo: impii verò & peccatores non suscipiendi, difficile est amicos ab inimicis dignoscere: nec inimicis unquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

A 1 SI benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2 Benefac justo,& invenies retributionem magnam: & si non ab ipso,certe à Domino.

3 Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores,& misertus est pœnitentibus.

4 * Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictæ. *Gal. 6.c.10.

5 Da bono, & non receperis peccatorem.

6 Benefac humili, & non dederis impio: Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit:

B 7 Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8 Non agnoscetur in bonis amicus, & non abscondetur in malis inimicus.

9 In bonis viri, inimici illius in tristitia: in malitia illius, amicus agnitus est.

10 Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim æramentũ,ærugina nequitia illius.

11 Et si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & custodi te ab illo.

C 12 Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne fortè conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in novissimo agnoscas verba mea, & in sermonibus meis stimuleris.

13 Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus, qui appropiant bestiis? & sic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus.

14 Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

15 * In labiis suis indulcat inimicus: & in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveà. *Jer.41 a.6.

16 In oculis suis lacrymatur inimicus:& si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

D 17 Et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18 In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adjuvans suffodiet plantas tuas.

19 Caput suum movebit, & plaudet manu, & multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere,& hoc despecto ille honoratur.

A 1 QUi tetigerit picem, inquinabitur ab ea:* & qui communicaverit superbo, induet superbiam. *Deut.1 7.a.2.

2 Pondus super se tollet,qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

3 Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4 Dives injustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit.

5 Si largitus fueris, assumet te: & si non habueris, derelinquet te.

6 Si habes, convivet tecum, & evacuabit te, & ipse non dolebit super te.

7 Si necessarius illi fueris supplantabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus est tibi?

8 Et confundet te in cibis suis donec te exinaniat bis, & ter: & in novissimo deridebit te: & posteà videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te.

9 Humiliare Deo, & expecta manus ejus.

10 Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

B 11 Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.

12 Advocatus à potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13 Ne improbus sis, ne impinguaris, & ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14 Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius, ex multa enim loquela tentabit te, & subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15 Immitis animus illius conservabit verba tua: & non parcet de malitia,& de vinculis.

16 Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17 Audiens verò illa quasi in somnis vide, & vigilabis.

C 18 Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in salute tua.

19 Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.

20 Omnis caro ad similem sibi conjungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.

21 Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator justo.

22 * Quæ communicatio sancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem? *2.Cor. 6.c.14.

23 Venatio leonis, onager in eremo: sic & pascua divitum sunt pauperes.

24 Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic & execratio divitis pauper.

25 Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cùm ceciderit, expelletur & à notis.

D 26 Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, & justificaverunt illum.

27 Humilis deceptus est, insuper & arguitur: locutus est sensatè, & non est datus ei locus.

28 Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent.

29 Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.

30 Bona est substantia,cui non est peccatum in conscientia: & nequissima paupertas in ore impii.

31 Cor hominis immutat faciem illius,sive in bona, sive in mala.

32 Vestigium cordis boni,& faciem bonam difficile invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro & livido perniciosa divitiæ,& de utrinsque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiæ & justitiæ studiosus.

A 1 BEatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. *Inf. 19. c. 17.

2 Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, & non excidit à spe sua.

3 Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia, & homini livido ad quid aurum?

4 Qui acervat ex animo suo injustè, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5 Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis suis.

6 Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, & hæc redditio est malitiæ illius:

7 Et si benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in novissimo manifestat malitiam suam.

8 Nequam est oculus lividi: & avertens B faciem suam & despiciens animam suam.

9 Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.

10 Oculus malus ad mala: & non satiabitur pane, sed indigens & in tristitia erit super mensam suam.

11 Fili si habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12 Memor esto quoniam mors non tardat, & testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi, morte morietur.

13 * Ante mortem benefac amico tuo, & secundùm vires tuas exporrigens da pauperi. (* Tob. 4 b. 7. Sup. 4. a 1.)

14 Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat.

15 Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in divisione sortis? (Luc 16. b. 9.)

16 Da, & accipe, & justifica animam tuam.

C 17 Ante obitum tuum operare justitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

18 * Omnis caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi. (* Isa. 40 b. 6 Iac. 1. b. 10 1. Par. 1. a. 24.)

19 Alia generantur, & alia dejiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur.

20 Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21 Et omne opus electum justificabitur: & qui operatur illud, honorabitur in illo.

22 * Beatus vir, qui in sapientia morabitur, & qui in justitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei. (* Psal. 1. a. 2.)

D 23 Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, & in viis illius consistens:

24 Qui respicit per fenestras illius, & in januis illius audiens:

25 Qui requiescit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, requiescent in ea sola illius bona per ævum.

26 Statuet filios suos sub tegmine illius, & sub ramis ejus morabitur.

27 Protegetur sub tegmine illius, à fervore, & in gloria ejus requiescet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti & mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis præceptis quæ servare poterat: ejus oculis omnia nuda sunt.

A 1 Qui timet Deum, faciet bona: & qui continens est justitiæ, apprehendet illam,

2 Et obviabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum.

3 Cibabit illum pane vitæ & intellectus: * & aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur. (* Ioan. 4 b. 10.)

4 Et continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos,

5 Et in medio Ecclesiæ aperiet os ejus, & adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet illum.

6 Jucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hereditabit illum. B

7 Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longè enim abest à superbia & dolo.

8 Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces invenientur in illa, & successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9 Non est speciosa laus in ore peccatoris: C

10 Quoniam à Deo profecta est sapientia, sapientiæ enim Dei astabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.

11 Non dixeris: Per Deum abest, quæ enim odit ne feceris.

12 Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii.

13 Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14 Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.

15 Adjecit mandata & præcepta sua:

16 * Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. (Matth. 19 b. 17)

17 Apposuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. D

18 * Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: (* Ier. 21. a. 8.)

19 Quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.

20 * Oculi Domini ad timentes eum, & ipse * agnoscit omnem operam hominis. (* Psal. 33. c. 16. * Hib. 4. d. 13.)

21 Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi:

22 Non enim concupiscit, multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & misericordia in bonos: magna sunt operum misericordia merita: Dei cognitioni ac judicio nemo se potest subtrahere, cujus opera sunt ab homine inscrutabilia.

1 NE jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis. A

2 Non credas vitæ illorum, & ne respexeris in labores eorum.

3 Melior est enim unus timens Deum, quàm mille filii impii.

4 Et utile est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios.

5 Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deseretur.

6 Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

7 * In synagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardescet ira. (* Iosu. 21 b. 10)

8 * Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti: (* Gen. 6. a. 4.)

9 Et non pepercit peregrinationi Lot, & execratus est eos præ superbia verbi illorum. B

10 Non misertus est illis, gentem totam

perdens, & extollentem se in peccatis suis.

11 * Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui : & si unus fuisset cervicatus, mirum, si fuisset immunis.

* Num. 14. d. 20 24. 26. f. 51.

12 Misericordia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & effundens iram :

13 Secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundum opera sua judicat.

14 Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

15 Omnis misericordia faciet locum* unicuique secundum meritũ operum suorum, & secundùm intellectum peregrinationis ipsius.

* Rom. 2. a 6.

C

16 Non dicas : A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur ?

17 In populo magno non agnoscar, quæ est enim anima mea in tam immensa creatura ?

18 Ecce cælum, & cæli cælorum, abyssus & universa terra, & quæ in ea sunt, in conspectu illius commovebuntur,

19 Montes simul, & colles, & fundamenta terræ : cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20 Et in omnibus his insensatum est cor : & omne cor intelligitur ab illo :

21 Et vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis ?

22 Nam plurima illius opera sunt in absconsis : sed opera justitiæ ejus quis enuntiabit ? aut quis sustinebit ? Longe enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio omnium in consummatione est.

D

23 Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens & errans, cogitat stulta.

24 Audi me fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25 Et dicam in æquitate disciplinam, & scrutabor enarrare sapientiam : & in verbis meis attede in corde tuo, & dico in æquitate, spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in veritate enuntio scientiam ejus.

26 In judicio Dei opera ejus ab initio & ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus suis.

27 Ornavit in æternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, & non destiterunt ab operibus suis.

28 Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in æternum.

29 Non sis incredibilis verbo illius.

30 Post hæc Deus in terram respexit, & implevit illam bonis suis.

31 Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipsius, & in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum donaque ipsis collata ac præcepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præposuit, illoque & ipsorum opera universi perpetuò intuetur : virtus eleemosynæ. exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

A

1 DEus creavit de terra hominem, & secundùm imaginem suam fecit illum.

* Gen. 1. d. 27. & 5. a. 1.

2 Et iterum convertit illum in ipsam, & secundùm se vestivit illum virtute.

3 Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum quæ sunt super terram.

4 Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatilium.

5 * Creavit ex ipso adjutorium simile sibi : consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi : & disciplina intellectus replevit illos.

* Gen. 2. c. 18.

6 Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis.

7 Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum,

B

8 Ut nomen sanctificationis collaudent ; & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.

9 Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hæreditavit illos.

10 Testamentum æternum constituit cum illis, & justitiam & judicia sua ostendit illis.

11 Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis : Attendite ab omni iniquo.

12 Et mandavit illis unicuique de proximo suo.

13 Viæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsæ ab oculis ipsius.

14 * In unamquamque gentem præposuit rectorem.

* Rom. 13. a. 1.

C

15 Et pars Dei, Israël facta est manifesta.

16 Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei : & oculi ejus sine intermissione inspicientes in viis eorum.

17 Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

18 * Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit :

* Inf. 29 b. 16.

19 * Et postea resurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum, & convertet in interiores partes terræ.

* Matt. 25. a. 35

20 Pœnitentibus autem dedit viam justitiæ, & confirmavit deficientes sustinere, & destinavit illis sortem veritatis.

21 Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua :

22 Precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23 Revertere ad Dominum, & averte ab injustitia tua, & nimis odito execrationem :

24 Et cognosce justitias & judicia Dei, & sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.

D

25 In partes vade sæculi sancti, * cum vivis & dantibus confessionem Deo.

* Psal. 6 b. 6 Isai. 38 d. 19.

26 Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27 Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.

28 Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad se !

29 Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30 Quid lucidius sole ? & hic deficiet. Aut quid nequius quàm quod excogitavit caro & sanguis ? & hoc arguetur.

31 Virtutem altitudinis cæli ipse conspicit : & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei Magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, & Dei erga illũ miseratio proximi miseren-

dum: quomodo infirmus se habere debeat; quomodo sit orandum; considerandum Dei judicium, & à propriis concupiscentiis discedendum.

A 1 QUi vivit in æternum, creavit omnia simul. Deus solus justificabitur, & manet invictus rex in æternum.

*Gen. 1.a.1.

2 Quis sufficit enarrare opera illius?

3 Quis enim investigabit magnalia ejus?

4 Virtutem autem magnitudinis ejus quis enunciabit? aut quis adjiciet enarrare misericordiam ejus?

5 Non est minuere, neque adjicere, nec est invenire magnalia Dei.

6 Cùm consummaverit homo, tunc incipiet: & cum quieverit, aporiabitur.

7 Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius?

8 * Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.

* Psal. 89.c.10

B 9 Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam.

10 Vidit præsumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.

11 Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis.

12 Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.

13 Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum.

14 Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in judiciis ejus.

15 Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16 Nonne ardorem refrigerabit eos: sic & verbum melius quàm datum.

17 Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine justificato.

18 Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19 Ante judicium para justitiam tibi, & antequam loquaris disce.

20 Ante languorem adhibe medicinam, * & ante judicium interroga teipsum, & in conspectu Dei invenies propitiationem.

*1.Cor. 11.f.28

C 21 Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

22 * Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem justificari: quoniam merces Dei manet in æternum.

* Luc. 18.a.1. 1 Thess. 5.c.17.

23 Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

24 * Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conversatione faciei.

* Sup. 7.b.18.

25 * Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & necessitatum paupertatis in die divitiarum:

* Sup. 11.c.27

D 26 A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.

27 Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28 Omnis astutus agnoscit sapientiam, & invenienti eam dabit confessionem.

29 Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & justitiam, & impleverunt proverbia & judicia.

30 * Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere.

* Rom. 6.b.12. 13.d.13 14.

31 Si præstes animæ tuæ concupiscentias ejus, facies te in gaudium inimicis tuis.

32 Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33 Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitæ tuæ.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

A 1 OPerarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet.

* Gen. 19.f.3. 3 Reg. 11.a.3.

2 Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguet sensatos:

3 Et qui se jungit fornicariis erit nequam: putredo, & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

4 * Qui credit citò, levis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur.

* Jos. 7. c.15.23.

5 Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

B 6 Qui peccat in animam suam, pœnitebit: & qui jucundatur in malitia denotabitur.

7 Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis.

8 Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi delictum, noli denudare.

9 Audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper.

10 Audisti verbum adversùs proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11 A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis.

12 Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13 * Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterùm addat facere.

* Luc. 10.c.17 Matt. 18 b.15 Luc.17. a.3.

14 Corripe proximum ne fortè non dixerit: & si dixerit, ne fortè iteret.

C 15 Corripe amicum: sæpè enim fit commissio.

16 Et non omni verbo credas, est qui labitur lingua, sed non ex animo.

17 * Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris.

* Jac.3. c.8.

18 Et da locum timori Altissimi, quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis.

19 Et non est sapientia nequitiæ disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia.

20 Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia.

21 Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi.

22 Est solertia certa, & ipsa iniqua.

D 23 Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora ejus plena sunt dolo:

24 Et est qui se nimiùm submittit à multa humilitate, & est qui inclinat faciem suam & fingit se non videre quod ignoratum est:

25 Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26 Et visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus.

27 Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.

28 Est correctio mendax in ira contumeliosa: & est judicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono sapientis, & fatui: de falsa promissione & vitanda ea? de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia absconsa.

A 1 Quàm bonum est arguere, quàm irasci, & confitentem in oratione non prohibere!

2 Concupiscentia spadonis devirginabit juvenculam.

3 Sic qui facit per vim judicium iniquum.

4 Quàm bonum est correptum manifestare pœnitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.

5 Est tacens, qui invenitur sapiens: & est odibilis qui procax est ad loquendum.

6 Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciens tempus aptum.

7 Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem & imprudens non servabunt tempus.

B 8 Qui multis utitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem sibi sumit injustè; odietur.

9 Est processio in malis viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.

10 Est datum, quod non est utile: & est datum, cujus retributio duplex.

11 Est propter gloriam minoratio: & est qui ab humilitate levabit caput.

12 Est qui multa redimat modico pretio, & restituens ea in septuplum.

13 Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.

14 Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.

15 Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio est.

16 Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis est homo hujusmodi.

17 Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius.

C 18 Qui enim edunt panē illius, falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti, irridebunt eum?

19 Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter & quod non erat habendum.

20 Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21 Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.

22 Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23 Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur.

24 Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autem acceptione perdet se.

25 Est qui præ confusione promittit amico & lucratus est eum inimicum gratis.

26 Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit.

D 27 Potior fur quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt.

28 Mores hominū mendacium sine honore: & confusio illorū cum ipsis sine intermissione

29 Sapiens in verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatis.

30 Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur, justitiam, ipse exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31 * Xenia & dona excæcant oculos judicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.

32 * Sapientia absconsa & thesaurus invisus; quæ utilitas in utrisque?

33 Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

* Exod. 23. b. 8. Deut. 16. d. 19

* Infr. 41. c. 17.

CAPUT XXI.

De et fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie producit s variis peccatis.

A 1 Fili peccasti? non adjicias iterum: sed & de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

2 Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad illa, suscipient te.

3 Dentes leonis, dentes ejus, interficientes animas hominum.

4 Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.

5 Objurgatio & injuriæ annullabunt substantiam: & domus quæ nimis locuples est annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6 Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures ejus perveniet, & judicium festinatò adveniet illi.

7 Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8 Notus à longè potens lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.

B 9 Qui ædificat domum suā impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme.

10 * Stuppa collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis.

* Sup. 16. a 7.

11 Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12 Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus.

13 Consummatio timoris Dei, sapientia & sensus.

14 Non erudietur, qui non est sapiens in bono.

15 Est autem sapientia, quæ abundat in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.

16 Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet.

17 Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit.

C 18 Verbum sapiens quodcumque audierit scius, laudabit, & ad se adjiciet: audivit luxuriosus, & displicebit illi, & projiciet illud post dorsum suum.

19 Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.

20 Os prudentis quæritur in Ecclesia, & verba illius cogitabunt in cordibus suis.

21 Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia; & scientia insensati inenarrabilia verba.

22 Compedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi vincula manuum super manum dextram.

23 Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.

D 24 Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro.

25 Pes fatui facilis in domum proximi: &

homo peritus cõfundetur à persona potentis.

26 Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.

27 Stultitia hominis auscultare per ostium: & prudens gravabitur contumelia.

28 Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autẽ prudentiũ statera ponderabuntur.

29 In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.

30 Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

31 Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, & oris custodia.

A 1 IN lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationẽ illius.

2 De stercore boum lapidatus est piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.

3 Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4 Filia prudens hereditas viro suo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5 Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.

6 Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapiẽtia.

7 Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.

8 Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.

9 Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit, Quis est hic?

10 * Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & supra fatuum plora, deficit enim sensus.

* Inf. 38.b.16

11 Modicum plora super mortuum, quoniam requievit.

12 Nequissimi enim nequissima vita super B mortem fatui.

13 * Luctus mortui septem dies: fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.

* Gen. 50.b.10.

14 Cum stulto ne multùm loquaris, & cum insensato ne abieris.

15 Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.

16 Deflecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in stultitia illius.

17 Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quàm fatuus?

18 * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium.

* Prov. 27.a.3.

19 Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non dissolvetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilii.

20 Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.

C 21 Sicut pali in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:

22 Sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetus timoris non resistet.

23 Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

24 Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert sensum.

25 Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui conviciatur amico, dissolvit amicitiam.

26 Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum

27 Si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto convitio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus. D

28 Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris.

29 In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hereditate illius coheres sis.

30 Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.

31 Amicũ salutare non confundar, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.

32 Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.

33 * Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

* Psal. 140.a.3

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo jurandi vitanda, & indisciplinatus sermo afferens improperium: duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1 DOmine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum nec sinas me cadere in illis.

2 Quis superponet in cogitatu meo flagella & in corde meo doctrinam sapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum,

3 Et ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu adversariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus?

4 Domine pater, & Deus vitæ meæ ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5 Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium averte à me.

6 Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreverenti & infrunitæ ne tradas me.

7 Doctrinam oris audite filii: & qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.

8 In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis.

9 * Jurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.

* Exod. 20.b.7. Matth. 5.c.33.

10 Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11 Sicut enim servus interrogatus assiduè, à livore non minuitur: sic omnis jurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur. B

12 Vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.

13 Et si frustraverit, delictũ illius super ipsũ erit: & si dissimulaverit, delinquit dupliciter.

14 Et si in vacuũ juraverit, non justificabitur: replebitur enim retributione domus illius

15 Est & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Jacob.

16 Etenim à misericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17 Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18 Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis:

19 Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non nasci, & diem nativitatis tuæ maledicas.

C

* 2. Reg. 16. b. 7.

20 * Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.

21 Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

22 Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur donec aliquid glutiat:

23 Et homo nequam in ore carnis suæ, non desinet donec incendat ignem.

24 Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finē.

25 Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: * Quis me videt?

* Isa. 26 c. 15.

26 Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.

27 Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei hujusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:

28 Et non cognovit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores sunt super Solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes.

D

29 Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.

30 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non speravit, apprehendetur.

31 Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.

* Lev. 20. b. 10 Deut. 22. c. 22

32 * Sic & mulier omnis, relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio.

33 Primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro, filios statuit sibi.

34 Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios ejus respicietur.

35 Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.

36 Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.

37 Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quam timor Dei: & nihil dulcius quàm respicere in mandatis Domini.

38 Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes & originem describit, & mire ad sui amplexum invitat, omnia sua doctrina splendore illustrans.

A

1 SApientia laudabit animam suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloriabitur,

2 Et in Ecclesiis Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur,

3 Et in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur,

4 Et in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5 Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam:

6 Ego feci in cælis ut oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram:

7 Ego in altissimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.

8 Gyrum cæli circuivi sola, & profundum abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,

9 Et in omni terra steti: & in omni populo,

10 Et in omni genere primatum habui:

11 Et omnium excellentium & humilium corda virtute calcavi: & in his omnibus requiem quæsivi: & in hæreditate Domini morabor.

12 Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium, & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

13 Et dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Israël hæreditare, & in electis meis mitte radices.

B

* Prov. 8. c. 22.

14 * Ab initio, & ante sæcula creata sum, & usque ad futurum sæculum non desinā, & in habitatione sancta coram ipso ministravi.

15 Et sic in Sion firmata sum, & in civitate sanctificata similiter requievi, & in Jerusalem potestas mea.

16 * Et radicavi in populo honorificato, & in parte Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine sanctorum detentio mea.

17 Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion:

18 Quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rosæ in Jerico:

19 Quasi oliva speciosa in campis, & quasi platanus exaltata sum juxta aquā in plateis.

20 Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris:

21 Et quasi storax & galbanus, & ungula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus.

22 Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.

C

23 Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris: & flores mei fructus honoris, & honestatis.

24 Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

25 In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes vitæ & virtutis:

26 Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini:

27 Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & favum:

28 Memoria mea in generationes sæculorum.

* Joan. 6. d. 15.

29 * Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

30 Qui audit me, non confundetur, & qui operantur in me, non peccabunt.

31 Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

32 Hæc omnia liber vitæ: & testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.

33 Legem mandavit Moyses in præceptis justitiarum, & hæreditatem domui Jacob, & Israël promissiones.

34 Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.

* Gen. 2. b. 11.

35 * Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus novorum.

36 Qui adimplet quasi Euphrates sensum:* qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis.

* Jos. 3. d. 15.

* 37 Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.

38 Qui perficit primus scire ipsam, & infirmior non investigabit eam.

39 A mari enim abundavit cogitatio ejus, & consilium illius ab abysso magna.

D

40 Ego sapientia effudi flumina.

41 Ego quasi trames aquæ immensæ de fluvio, ego quasi fluvius Dioryx, & sicut aquæductus exivi de paradiso.

42 Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.

43 Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare:

44 Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam usque ad longinquum.

45 Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

46 Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus sapientiam, & non desinam in progenies illorum usque in ævum sanctum.

47 * Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

* Infr. 33. c. 18

CAPUT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: novem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio a muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum

A

1 IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus:

2 Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.

3 Tres species odivit anima mea, & aggravor valde animæ illorum:

4 Pauperem superbum divitem mendacem: senem fatuum & insensatum,

5 Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?

6 Quàm speciosum canitiei judicium, & presbyteris cognoscere consilium!

7 Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosis intellectus, & consilium!

8 Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

B

9 Novem insuspicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus:

10 Homo, qui jucundatur in filiis, vivens & videns subversionem inimicorum suorum.

11 * Beatus qui habitat cum muliere sensata, * & qui lingua sua non est lapsus, & qui non servivit indignis se.

* Infr. 26. a. 1. * Sup. 14. a. 1. 19. c. 16 Jac. 3. a. 2.

12 Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat justitiam auri audienti.

13 Quàm magnus, qui invenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum.

14 Timor Dei super omnia se superposuit.

15 Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?

16 Timor Dei initium dilectionis ejus: fidei autem initium agglutinandum est ei.

17 Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris.

C

18 Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:

19 Et omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:

20 Et omnem obductum, & non obductum odientium:

21 Et omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

22 Non est caput nequius super caput colubri:

23 Et non est ira super iram mulieris. * Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam.

* Prov. 21. c. 19

24 Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obcæcat vultum suum tamquam ursus, & quasi saccum ostendit. In medio proximorum ejus

25 Ingemuit vir ejus, & audiens suspiravit modicum.

26 Brevis omnis malitia super malitiam mulieris, sors peccatorum cadat super illam.

D

27 Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.

28 * Ne respicias in mulieris speciem, & non concupiscas mulierem in specie.

* Inf. 42. a. 6.

29 Mulieris ira, & irreverentia, & confusio magna.

30 Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.

31 Cor humile, & facies tristis, & plaga cordis mulier nequam.

32 Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non beatificat virum suum.

33 * A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.

* Gen. 3. a. 6.

34 Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum; nec mulieri nequam veniam prodeundi.

35 Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.

36 A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit vicissim laudes bonæ mulieris & vituperia malæ ac zelotypæ. filia custodienda tria timenda duo contristantia, & duo periculosa.

A

1 MUlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2 Mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3 Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:

4 Divitis autem & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5 A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit.

6 Delaturam civitatis, & collectionem populi,

7 Calumniam mendacem super mortem, omnia gravia:

8 Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.

9 In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.

B

10 Sicut boum jugum, quod movetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.

11 Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.

12 Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoscetur.

13 * In filia non avertente se, firma custodiam: ne inventa occasione utatur se.

* Inf. 42. b. 11

14 Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris si te neglexerit.

15 Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat.

C

16 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum

Rum, & offa illius impinguabit.

17 Disciplina illius, Datum Dei eft.

18 Mulier fenfata & tacita, non eft immutatio eruditæ animæ.

19 Gratia fuper gratiam, mulier fancta & pudorata

20 Omnis autem ponderatio non eft digna continentis animæ.

21 Sicut Sol oriens mundo in altiffimis Dei, fic mulieris bonæ fpecies in ornamentum domus ejus.

22 Lucerna fplendens fuper candelabrum fanctum, & fpecies faciei fuper ætatem ftabilem.

D 23 Columnæ aureæ fuper bafes argenteas, & pedes firmi fuper plantas ftabilis mulieris.

24 Fundamenta æterna fupra petram folidam, & mãdata Dei in corde mulieris sãctæ.

25 In duobus contriftatum eft cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:

26 Vir bellator deficiens per inopiam: & vir fenfatus contemptus:

27 Et qui tranfgreditur à juftitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.

28 Duæ fpecies difficiles & periculofæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia: & non juftificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquunt: timor Domini conftanter fervandus; tentatio probat eum qui tentatur; fequenda juftitia; inconftantia ftulti, & modeftia in verbis fervanda: fecreta amici non revelanda; de annuente oculo & infidiofo.

A 1 PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, avertit oculum fuum.

2 Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, fic & inter medium venditionis & emptionis anguftiabitur peccatum.

3 Conteretur cum delinquente delictum.

4 Si non in timore Domini tenueris te inftanter, citò fubvertetur domus tua.

5 Sicut in percuffura cribri remanebit pulvis, fic aporia hominis in cogitatu illius.

6 Vafa figuli probat fornax, & homines juftos tentatio tribulationis.

7 Sicut rufticatio de ligno oftendit fructũ illius, fic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8 Ante fermonem non laudes virum: hæc enim tentatio eft hominum.

9 Si fequaris juftitiam, apprehendes illam; & indues quafi podêrem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in fempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.

10 Volatilia ad fibi fimilia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illã, revertetur.

B 11 Leo venationi infidiatur femper; fic peccata operantibus iniquitates.

12 Homo fanctus in fapientia manet ficut fol: nam ftultus ficut luna mutatur.

13 In medio infenfatorum ferva verbum tempori: in medio autem cogitantium affiduus efto.

14 Narratio peccantium odiofa, & rifus illorum in deliciis peccati.

15 Loquela multum jurans, horripilationem capiti ftatuet: & irreverentia ipfius obturatio aurium.

16 Effufio fanguinis in rixa fuperborum: & maledictio illorum auditus gravis.

17 Qui denudat arcana amici fidem perdit, C & non inveniet amicum ad animum fuum.

18 Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.

19 Quòd fi denudaveris abfconfa illius, non perfequêris poft eum.

20 Sicut enim homo, qui perdit amicum fuum, fic & qui perdit amicitiam proximi fui.

21 Et ficut qui dimittit avem de manu fua, fic dereliquifti proximum tuum, & non eum capies.

22 Non illum fequaris, quoniam longè abeft: effugit enim quafi caprea de laqueo: quoniam vulnerata eft anima ejus.

23 Ultrà eum non poteris colligare. Et maledicti eft concordatio:

24 Denudare autem amici myfteria, defperatio eft animæ infelicis.

25 Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet:

26 In confpectu oculorum tuorum conculcabit os fuum, & fuper fermones tuos admirabitur: noviffimè autem pervertet os fuum, & in verbis tuis dabit fcandalum. D

27 Multa audivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.

28 Qui in altum mittit lapidem, fuper caput ejus cadet: & plaga dolofa, dolofi dividet vulnera:

29 Et qui foveam fodit, incidet in eam: & qui ftatuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30 Facienti nequiffimum confilium, fuper ipfum devolvetur, & non agnofcet unde adveniat illi.

31 Illufio, & improperium fuperborum, & vindicta ficut leo infidiabitur illi.

32 Laqueo peribunt qui oblectantur cafu juftorum: dolor autem confumet illos antequam moriantur.

33 Ira & furor, utraque execrabilia funt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quærenda vindicta, fed offenfa remittenda: ab ira ac lite ceffandum: mala lingua & pericula ipfius, & de tertia lingua, aures fepienda adverfus linguam nequam, orique frænum imponendum.

A 1 QUi vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius fervans fervabit.

Deut. 32. c. 35. Matt. 6. b. 14. Marc. 11. e. 25. Rom. 12. d. 19.

2 Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata folventur.

3 Homo homini refervat iram, & à Deo quærit medelam?

4 In hominem fimilem fibi non habet mifericordiam, & de peccatis fuis deprecatur?

5 Ipfe cùm caro fit, refervat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6 Memento noviffimorum, & define inimicari:

7 Tabitudo enim & mors imminent in mandatis ejus.

8 Memorare timorem Dei, & non irafcaris proximo

9 Memorare teftamentum Altiffimi, & defpice ignorantiam proximi.

10 Abftine te à lite, & minues peccata:

11 Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. B

12 Secundùm enim ligna filvæ fic ignis exardefcit: & fecundùm virtutem hominis fic iracundia illius erit, & fecundùm fubftantiam fuam exaltabit iram fuam.

13 Certamen feftinatum incendit ignem: & lis feftinans effundit fanguinem: & lingua teftificans adducit mortem.

14 Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur.

15 Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16 Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem.

C

17 Civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit.

18 Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissolvit.

19 Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis.

20 Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat.

21 Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguæ comminuet ossa.

22 Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.

23 Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus:

24 Jugum enim illius, jugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est,

25 Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus quàm illa.

D

26 Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flamma sua non comburet justos.

27 Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.

28 Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras.

29 Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos:

30 Et attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPUT XXIX

Per mutuum subveniendum proximo, fiatque mutuanti se vana: & quamquam multi fidem fallant; non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cujus laus effertur: fidejussoris gratia habenda est, pactaque servanda: & quid sit initium vitæ hominis asseritur, & de vagis & ingratis hospitibus.

A

1 QUi facit misericordiam, fœneratur proximo suo: & qui prævalet manu, mandata servat.

2 Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterùm redde proximo in tempore suo.

3 Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.

4 Multi quasi inventionem æstimaverunt fœnus, & præstiterunt molestiam his qui se adjuverunt.

5 Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam:

6 Et in tempore redditionis postulabit tempus & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus causabitur:

7 Si autem potuerit reddere, adversabitur: solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem:

B

8 Sin autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis:

9 Et convitia, & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

10 Multi non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.

11 Verumtamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non trahas illum.

12 Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam ejus, ne dimittas eum vacuum.

13 Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem,

14 Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.

15 * Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

*Tob. 4. b. 10.

16 Super scutum potentis, & super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit.

Sup. 17. c. 18.

17 Vir bonus fidem facit pro proximo suo: & qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.

18 Gratiam fidejussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.

19 Repromissorem fugit peccator & immundus.

20 Bona repromissoris sibi ascribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.

C

21 Vir repromittit de proximo suo: & cùm perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.

22 Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commovit illos quasi fluctus maris,

23 Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

24 Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in judicium.

25 Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

26 * Initium vitæ hominis, aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem.

*Inf. 39 c. 31.

D

27 Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quàm epulæ splendidæ in peregre sine domicilio.

28 Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.

29 Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.

30 Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.

31 Transi hospes, & orna mensam: & quæ in manu habes, ciba ceteros.

32 Exi à facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.

33 Gravia hæc homini habenti sensum: Correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPUT XXX

Filii in disciplina educandi: & quam sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas præstat divitiis: & quam sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis verò jucunditas quàm sit utilis.

A

1 QUi diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, non palpet proximorum ostia.

Prov. 13 d. 24. 23 b. 13.

2 Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur.

*Deut. 6. b. 7.

3 * Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum: & in medio amicorum gloriabitur in illo.

4 Mortuus est pater ejus, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.

5 In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6 Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

B 7 Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera ejus.

8 Equus indomitus evadit durus, & filius remissus evadet præceps.

9 Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contristabit te.

10 Non corrideas illi, ne doleas, & in novissimo obstupescent dentes tui.

11 Non des illi potestatem in juventute, & ne despicias cogitatus illius.

12 * Curva cervicem ejus in juventute, & tunde latera ejus dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.

*Sup.7. c. 25.

13 Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam dives imbecillis & flagellatus malitia.

C 15 Salus animæ in sanctitate justitiæ, melior est omni auro, & argento: & corpus validum, quàm sensus immensus.

16 Non est census super censum salutis corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium.

17 Melior est mors quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perseverans,

18 Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro.

19 * Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit.

* Dan. 14. b. 6.

20 Sic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:

D 21 Videns oculis, & ingemiscens, sicut spado complectens virginem, & suspirans.

22 * Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo.

* Prov. 12. d. 25 15. b. 13 17. d. 22

23 Jucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longævitas.

24 Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate ejus, tristitiam longè repelle à te.

25 * Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa.

*2. Cor. 7. c. 10.

26 Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus.

27 Splendidum cor & bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientiæ: labor divitis & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis, sine macula: modestia immensa servanda: laus sobrietatis, & vituperatio gulæ: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

A 1 Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum.

2 Cogitatus præscientiæ avertit sensum, & infirmitas gravis sobriam facit animam.

3 Laboravit dives in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis.

4 Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.

5 Qui aurum diligit, non justificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

6 * Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum.

*Sup. 8. a. 3.

7 Lignum offensionis est aurum sacrificantium: væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.

8 Beatus dives, qui inventus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia & thesauris.

9 Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

10 Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit:

11 Ideò stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. B

12 Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.

13 Non dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:

14 Memento quoniam malus est oculus nequam.

15 Nequius oculo quid creatum est? ideò ab omni facie sua lacrymabitur, cum viderit.

16 Ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubescas.

17 Ne comprimaris in convivio.

18 Intellige quæ sunt proximi tui ex te ipso.

19 Utere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur: ne, cùm manducas multum, odio habearis.

20 Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius esse, ne forte offendas.

21 Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. C

22 Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem.

23 Vigilia, cholera, & tortura viro infrunito:

24 Somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque manè, & anima illius cum ipso delectabitur.

25 Et si coactus fueris in edendo multum, surge è medio, evome: & refrigerabit, & non adduces corpori tuo infirmitatem.

26 Audi me fili, & ne spernas me: & in novissimo invenies verba mea.

27 In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

28 Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimonium veritatis illius fidele.

29 Nequissimo in pane murmurabit civitas, & testimonium nequitiæ illius verum est.

30 Diligentes in vino noli provocare: multos enim exterminavit vinum.

*Judith 13. a. 4.

D 31 Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.

32 Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius.

33 Quæ vita est ei, qui minuitur vino?

34 Quid defraudat vitam? Mors.

35 * Vinum in jucunditatem creatum est, & non in ebrietatem, ab initio.

*Ps. 103 b. 15.

36 Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatum,

37 Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.

38 * Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.

* Prov. 31. a. 4.

39 Amaritudo animæ vinum multum potatum.

40 Ebrietatis animositas, & imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41 In convivio vini non arguas proximum: & non despicias eum in jucunditate illius:

42 Verba improperii non dicas illi:& non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris : major natu loquatur : tacendum ubi non est qui audiat : jucunditas musica in convivio : adolescenti tacendum : laus taciturnitatis: discutienda propria demus: laus timoris Domini : peccator vitat correptionem : absque consilio nihil agendum.

A 1 Rectorem te posuerunt : noli extolli : esto in illis quasi unus ex ipsis.

2 Curam illorum habe, & sic conside, & omni cura tua explicita recumbe:

3 Ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis.

4 Loquere major natu : decet enim te,

5 Primum verbum diligenti scientia, & non impedias musicam.

6 Ubi auditus non est, non effundas sermonem,& importunè noli extolli in sapientia tua.

7 Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in convivio vini.

B 8 Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi. sic numerus musicorum in jucundo & moderato vino.

9 Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

10 Adolescens loquere in tua causa vix.

11 Si bis interrogatus fueris,habeat caput responsum tuum.

12 In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.

13 In medio magnatorum non præsumas: & ubi sunt senes, non multum loquaris.

14 Ante grandinem præibit coruscatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

C 15 Et hora surgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam,& illic avocare, & illic lude,

16 Et age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo superbo.

17 Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.

18 Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus: & qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.

19 Qui quærit legem, replebitur ab ea.& qui insidiosè agit, scandalizabitur in ea.

20 Qui timent Dominum, invenient judicium justū,& justitias quasi lumen accendēt.

21 Peccator homo vitabit correptionem, & secundùm voluntatem suam inveniet comparationem.

D 22 Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus & superbus non pertimescet timorem:

23 Etiam postquam fecit cum eo sine consilio, & suis infestationibus arguetur.

24 Fili sine consilio nihil facias,& post factum non pœnitebis

25 In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides : nec credas te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scandalum:

26 Et à filiis tuis cave, & à domesticis tuis attende.

27 In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ,hoc est enim conservatio mandatorum.

28 Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPUT XXXIII.

Laudantur timens Dominum & sapiens; inconstantia præcordium fatui: amicus subsannator? dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creavit ac disponit, in cujus manu est homo ut lutum in manu figuli : malum contra bonum: possessio non in vita sed in morte distribuenda aliis: & quomodo servi sint tractandi.

A 1 Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conservabit, & liberabit à malis.

2 Sapiens non odit mandata & justitias, & non illidetur quasi in procella navis.

3 Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

4 Qui interrogationem manifestat,parabit verbum,& sic deprecatus exaudietur, & conservabit disciplinam, & tunc respondebit.

5* Præcordia fatui quasi rota carri:& quasi axis versatilis cogitatus illius. *Sup.28 b.17.

6 Equus emissarius, sic & amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit.

7 Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annum à sole?

8 A Domini scientia separati sunt, facto sole, & præceptum custodiente.

9 Et immutavit tempora, & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebraverunt ad horam.

B 10 Ex ipsis exaltavit & magnificavit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum.Et omnes homines de solo, * & ex terra, unde creatus est Adam. *Gen. 2. a.7.

11 In multitudine disciplinæ Dominus separavit eos, & immutavit vias eorum.

12 Ex ipsis benedixit, & exaltavit & ex ipsis sanctificavit, & ad se applicavit: & ex ipsis maledixit, & humiliavit, & convertit illos à separatione ipsorum.

13 * Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere. *Rom. 9 a.21.

14 Omnes viæ ejus secundum dispositionem ejus: sic homo in manu illius, qui se fecit,& reddet illi secundùm judicium suum.

15 Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum justum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo & duo, & unum contra unum,

16 Et ego novissimus evigilavi, & quasi qui colligit acinos post vindemiatores.

C 17 In benedictione Dei & ipse speravi: & quasi qui vindemiat, replevi torcular.

18 * Respicite quoniam non mihi soli laboravi,sed omnibus exquirentibus disciplinam. *Sup. 24.a.47

19 Audite me magnates & omnes populi,& rectores Ecclesiæ auribus percipite.

20 Filio & mulieri,fratri & amico,non des potestatem super te in vita tua:& non dederis alii possessionem tuam: ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis.

21 Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro.

22 Melius est enim ut filii tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorū,

23 In omnibus operibus tuis præcellens esto.

24 Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hereditatē tuā.

25 Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus servo.

D 26 Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem.

27 Jugum & lorum curvant collum durum, & servum incliuant operationes assiduæ

28 Servo malevolo tortura & compedes,

mitte illum in operationem, ne vacet:

29 Multam enim malitiam docuit otiositas:

30 In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quòd si non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifices in per omnem carnem: verùm sine judicio nihil facias grave.

31 * Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum.

* Sap. 7.c.23.

32 Si læseris eum injustè, in fugam convertetur:

33 Et si extollens discesserit, quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas somniorum, divinationum, augurii, mendacio(rum): laus expertorum: beatitudo timentium Deum. oblationes iniquorum: fraudans pauperem unus ædificans, & alter destruens: faciens pœnitentiam & non abstinens à peccatis.

A

1 Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudentes.

2 Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia

3 Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis,

4 Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?

5 Divinatio erroris & auguria, mendacia & somnia malefacientium, vanitas est.

6 Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum.

7 Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.

B

8 Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapiētia in ore fidelis cōplanabitur.

9 Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10 Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11 Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12 Multa vidi errando, & plurimas verborum consuetudines.

13 Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei.

14 Spiritus timentium Deum quæritur, & in respectu illius benedicetur.

15 Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.

C

16 Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.

17 Timentis Dominū beata est anima ejus.

18 Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus?

19 * Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, regimen ardoris, & umbraculum meridiani.

* Psal. 33.c.16

20 Deprecatio offensionis, & adjutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.

21 * Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacitæ subsannationes injustorum.

* Prov. 21.d.27

22 Dominus solus sustinentibus se in via veritatis & justitiæ.

23 * Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.

* Prov. 15.a.8.

D

24 Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25 Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est

26 Qui offert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27 Qui effundit sanguinem, * & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

* Deut. 24 c 14 Sap 7. c. 22.

28 Unus ædificans & unus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29 Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?

30 Qui baptizatur à mortuo: & iterùm tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31 * Sic homo qui jejunat in peccatis suis, & iterùm eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

* 2. Pet. 2. d.22.

CAPUT XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium non apparens coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: sacrificium injustum: pauperem læsum: pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes justorum, & potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens juxta opera sua.

A

1 Qui conservat legem, multiplicat oblationem.

2 * Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate.

* 1. Reg. 15.c.22.

3 Et propitiationem litare sacrificii super injustitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.

4 Retribuet gratiam, qui offert similaginē: & qui facit misericordiam, offert sacrificium

5 * Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab injustitia.

* Jer.7. a. 3 26. 13.

6 * Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.

* Exod. 23.c.15 34 c.20 Deut. 16.d.16 *2. Cor. 9. c. 7.

7 Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

8 Oblatio justi impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9 Sacrificium justi acceptum est, memoriam ejus non obliviscetur Dominus.

B

10 Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

11 * In omni dato hilarem fac vultum tuū, & in exultatione sanctifica decimas tuas.

*Tob.4. b. 9.

12 * Da Altissimo secundùm datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum:

* Lev. 22.c.21 Deut. 15.d.21

13 Quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.

* Deut. 10.d.17 2. Par. 19. b.7. Iob 34. b.19.

14 * Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.

15 Et Noli inspicere sacrificium injustum, quoniam Dominus judex est, & * non est apud illum gloria personæ.

C

Sap. 6. c. 8. Act. 10. c. 34. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b 6. Col. 3. d. 2. 1. Pet. 1. c.17.

16 Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem læsi exaudiet.

17 Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus.

18 Nōnne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio ejus super deducentem eas?

19 A maxilla enim ascendunt usque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.

20 Qui adorat Deum in oblectatione, & suscipietur, & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.

21 Oratio humiliantis se nubes penetrabit: & donec propinquet non consolabitur: & non discedet donec Altissimus aspiciat.

D 22 Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos, & faciet judicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum:

23 Et Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptra iniquorum contribulet:

24 Donec reddat hominibus secundùm actus suos, & secundum opera Adæ, & secundum præsumptionem illius:

25 Donec judicet judicium plebis suæ, & oblectabit justos misericordia sua.

26 Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.

CAPUT XXXVI.

Super Israel & civitatem Ierusalem invocat Dei misericordiam: super gentes vero alienas Dei timorem ejusque manum, ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur: cor insensatum & cor pravum: species mulieris faciem viro exhilarat: bona mulieris possessio.

A 1 Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum:

2 Et immitte timorem tuum super Gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua.

3 Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4 Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

5 Ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus quoniam non est Deus præter te Domine.

6 Innova signa & immuta mirabilia.

7 Glorifica manum, & brachium dextrum.

8 Excita furorem, & effunde iram.

9 Tolle adversarium, & afflige inimicum.

10 Festina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

B 11 In ira flammæ devoretur qui salvatur: & qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12 Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius præter nos.

13 Congrega omnes tribus Jacob, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, & enarrent magnalia tua: & hereditabis eos, sicut ab initio.

14 Miserere plebi tuæ, super quam invocatum est nomen tuum: & Israël, * quem coæquasti primogenito tuo.

* Exod. 4.c.22.

15 Miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ.

C 16 Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

17 Da testimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita prædicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetæ priores.

18 Da mercedem sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes servorum tuorum.

19 * Secundùm benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam justitiæ, & sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector sæculorum.

* Num. 6.d.24.

20 Omnem escam manducabit venter, & est cibus cibo melior.

21 Fauces contingunt cibum feræ, & cor sensatum verba mendacia.

22 Cor pravum dabit tristitiam, & homo peritus resistet illi.

23 Omnem masculum excipiet mulier: & est filia melior filia.

24 Species mulieris exhilarat faciem viri sui, & super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium. D

25 Si est lingua curationis, est & mitigationis & misericordiæ: non est vir illius secundùm filios hominum.

26 Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem adjutorium secundùm illum est, & columna ut requies.

27 Ubi non est sepes, diripietur possessio: & ubi non est mulier, ingemiscit egens.

28 Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obscuraverit quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem?

CAPUT XXXVII.

Detestatio ficti amici, veri amici ut obliviscaris: discretio in captandis consiliis, & cum quibus consulas, & qui te & consilium tuum occultes: laus sententia viri sancti; verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & sapientis: qui sophistice loquitur, odibilis est: tenta animam tuam: & si sit nequam, non des illi potestatem: pernicies crapula.

1 Omnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi, sed est amicus solo nomine amicus. Nónne tristitia inest usque ad mortem? A

2 Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.

3 O præsumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?

4 Sodalis amico conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adversarius erit.

5 Sodalis amico condolet causa ventris, & contra hostem accipiet scutum.

6 Non obliviscaris amici tui in animo tuo, & non immemor sis illius in opibus tuis.

7 Noli consiliari cum eo qui tibi insidiatur, & à zelantibus te absconde consilium.

8 Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9 A consiliario serva animam tuam, priùs scito quæ sit illius necessitas: & ipse enim animo tuo cogitabit: B

10 Ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi:

11 Bona est via tua; & stet è contrario videre quid tibi eveniat.

12 Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,

13 Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere,

14 Cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15 Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,

16 Cujus anima est secundùm animam tuam: & qui, cùm titubaveris in tenebris, condolebit tibi. C

17 Cor boni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

18 Anima viri sancti enuntiat aliquando vera

vera, quàm septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum:

19 Et in his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.

20 Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

21 Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.

22 Vir peritus multos erudivit, & animæ suæ suavis est.

23 Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24 Non est illi data à Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

D 25 Est sapiens, animæ suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabilis.

26 Vir sapiens plebem suam erudit, & fructus sensus illius fideles sunt.

27 Vir sapiens implebitur benedictionibus & videntes illum laudabunt.

28 Vita viri in numero dierum: dies autem Israël innumerabiles sunt.

29 Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

30 Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem:

31 Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32 Noli avidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam:

33 In multis enim escis erit infirmitas, & aviditas appropinquabit usque ad choleram.

34 Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum, à Deo data est homini medicina: quomodo ægrotus se habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus: temperandum autem à tristitia qua mortuo non prodest & tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: & hi necessarii quidem sunt in communitate, sed in ea non præminent dignitate vel sapientia.

A 1 HOnora medicum propter necessitatē: etenim illum creavit Altissimus.

2 A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem.

3 Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorum collaudabitur.

4 Altissimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.

5 * Nonne à ligno indulcata est aqua amara? (* Exod. 15.d.25)

6 Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis.

7 In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus.

8 Pax enim Dei super faciem terræ.

9 * Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te. (* Isai. 38.a.3.)

10 Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.

11 Da suavitatem & memoriam similaginis, & impingua oblationem, & da locum medico:

B 12 Etenim illum Dominus creavit: & non discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.

13 Est enim tempus quando in manus illorum incurras:

14 Ipsi verò Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter conversationem illorum.

15 Qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus medici.

16 Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundùm judicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius.

17 Propter delaturam autem amarè fer luctum illius uno die, & consolare propter tristitiam,

18 Et fac luctum secundùm meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem.

19 * A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit cervicem. (* Prov. 15 b. 13. 17.d.22)

20 In abductione permanet tristitia: & substantia inopis secundum cor ejus.

21 Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam à te: & memento novissimorum,

22 Noli oblivisci: neque enim est conversio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis.

23 Memor esto judicii mei: sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie. C

24 * In requie mortui requiescere fac memoriam ejus, & consolare illum in exitu spiritus sui. (* 2. Reg. 12.e.21.)

25 Sapientia scribæ in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet: qua sapientia replebitur.

26 Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in jaculo, stimulo boves agitat, & conversatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum.

27 Cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia ejus in sagina vaccarum.

28 Sic omnis faber & architectus, qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, & assiduitas ejus variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus.

29 Sic faber ferrarius sedens juxta incudem, & considerans opus ferri: Vapor ignis uret carnes ejus, & in calore fornacis concertatur:

30 Vox mallei innovat aurem ejus, & contra similitudinem vasis oculus ejus:

31 Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem. D

32 Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in solicitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio ejus.

33 In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curvabit virtutem suam.

34 Cor suum dabit ut consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem.

35 Omnes hi in manibus suis speraverunt, & unusquisque in arte sua sapiens est.

36 Si his omnibus non ædificatur civitas.

37 Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in Ecclesiam non transilient.

38 Super sellam judicis non sedebunt, & testamentum judicii non intelligent, neque palàm facient disciplinam & judicium: & in parabolis non invenientur:

39 Sed creaturam ævi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, & conquirentes in lege Altissimi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque praclara opera, & nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum; ad quos puniendos & catera sunt creata.

A 1 SApientiam omnium antiquorũ exquiret sapiens, & in prophetis vacabit.

2 Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versutias parabolarum simul introibit.

3 Occulta proverbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum, conversabitur.

4 In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præsidis apparebit.

5 In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim & mala in omnibus tentabit.

6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur.

7 Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.

8 Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum:

9 Et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino:

B 10 Et ipse diriget consilium ejus & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur.

11 Ipse palàm faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur

12 Collaudabunt multi sapientiam ejus, & usque in sæculum non delebitur.

13 Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur à generatione in generationem.

14 Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit Ecclesia.

15 Si permanserit, nomen derelinquet plus quàm mille: & si requieverit, proderit illi.

16 Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.

17 In voce dicit: Obaudite me divini fructus, & quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate.

18 Quasi libanus odorem suavitatis habete.

19 Florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis.

20 Date nomini ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione.

21 * Opera Domini universa bona valdè.

22 * In verbo ejus stetit aqua sicut congeries: & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum:

23 Quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute ipsius.

24 Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus:

25 A sæculo usque in sæculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus.

26 Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.

27 Benedictio illius quasi fluvius inundavit.

28 * Quomodò cataclysmus aridam inebriavit; sic ira ipsius gentes, quæ non exquisierũt eum, hereditabit.

29 * Quomodò convertit aquas in siccitatem, & siccata est, terra: & viæ illius viis illorum directæ sunt: sic peccatoribus offensiones in ira ejus.

(Margin: * Gen. 1. d. 31. C Marc. 7. d. 37. * Gen. 8. a. 3. * Gen. 7. d. 21. * Exod. 14. c. 21)

30 Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.

31 * Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & vestimentum.

D 32 Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.

33 Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua:

34 In tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.

35 Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt;

36 Bestiarum dentes, & scorpii, & serpentes, & rhomphæa vindicans in exterminium impios.

37 In mandatis ejus epulabuntur, & super terram in necessitatem præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.

38 Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.

39 * Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit.

40 Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.

41 Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

(Margin: * Sup. 29. 28. * Gen. 1. d. 31. Marc. 7. d. 37.)

CAPUT XL.

Occupationi magna, juge gravi, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis citò delendi; laus vita sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, ne alienam mensam respicias, a quo vir disciplinatus & eruditus se servat.

A 1 OCcupatio magna creata est omnibus hominibus, & jugum grave super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ, in matrem omnium.

2 Cogitationes eorum, & timores cordis, adinventio expectationis, & dies finitionis:

3 A residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra & cinere:

4 Ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronã, usque ad eum qui operitur lino crudo, furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseverans, & contentio,

5 Et in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam ejus.

6 Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in somnis, quasi in die respectus.

B 7 Conturbata est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem:

8 Cum omni carne, ab homine usque ad pecus, & super peccatores septuplum.

9 * Ad hæc mors, sanguis, contentio, & rhomphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella:

10 Super iniquos creata sunt hæc omnia, * & propter illos factus est cataclysmus

11 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur, * & omnes aquæ in mare revertentur.

12 Omne munus & iniquitas delebitur, & fides in sæculum stabit.

13 Substantiæ injustorum sicut fluvius

(Margin: * Sup. 39. d. 34 35. 36. * Gen. 7. b 10. * Inf. 41. b. 13 * Eccl. 1. b. 7.)

siccabuntur, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.

14 In aperiendo manus suas lætabitur: sic prævaricatores in consummatione abscent.

15 Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos: & radices immundæ super cacumen petræ sonant.

16 super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur,

17 Gratia sicut paradisus in benedictionibus, & misericordia in sæculum permanet.

18 Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, & in ea invenies thesaurum.

19 Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & super hæc mulier immaculata computabitur

20 Vinum & musica lætificant cor: & super utraque dilectio sapientiæ.

21 Tibiæ & psalterium suavem faciunt melodiam, & super utraque lingua suavis.

22 Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus, & super hæc virides sationes.

23 Amicus & sodalis in tempore convenientes: & super utrosque mulier cum viro.

24 Fratres in adjutoriũ in tempore tribulationis, & super eos misericordia liberabit.

25 Aurum & argentum est constitutio pedum: & super utrumque consilium bene placitum.

26 Facultates & virtutes exaltant cor, & super hæc timor Domini.

27 Non est in timore Domini minoratio, & non est in eo inquirere adjutorium.

28 Timor Domini sicut paradisus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt illum.

29 Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas: melius est enim mori, quàm indigere.

30 Vir respiciens in mensam alienam, non est vita ejus in cogitatione victus; alit enim animam suam cibis alienis.

31 Vir autem disciplinatus & eruditus custodiet se.

32 In ore imprudentis condulcabitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara & cui non: mortem non metuas, sed præteritorum & futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impio: cura boni nominis: sapientia & thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas à proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1 O Mors quàm amara est memoria tua, homini pacem habenti in substantiis suis.

2 Viro quieto, & cujus viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!

3 O mors, bonum est judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,

4 Defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili, qui perdit patientiam!

5 Noli metuere judicium mortis, Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superventura sũt tibi: hoc judicium à Domino omni carni.

6 Et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi? sive decem, sive centum, sive mille anni.

7 Non est enim in inferno accusatio vitæ,

8 Filii abominationum fiunt filii peccatorum, & qui conversantur secus domos impiorum

9 Filiorum peccatorum periet hereditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii.

10 De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11 Væ vobis viri impii, dereliquistis legem Domini Altissimi

12 Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

13 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram convertentur: sic impii à maledicto in perditionem.

14 Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

15 Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi & magni

16 Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum.

17 Disciplinam in pace conservate filii, * sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas utrisque?

18 Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

19 Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

20 Non est enim bonum omnem reverentiam observare: & non omnia omnibus benè placent in fide.

21 Erubescite à patre & à matre de fornicatione: & à præsidẽte & à potente de mẽdacio:

22 A principe & à judice de delicto: à synagoga & plebe de iniquitate:

23 A socio & amico de injustitia: & de loco in quo habitas,

24 De furto, de veritate Dei, & testamento: de discubitu in panibus, & ab obfuscatione dati & accepti:

25 A salutantibus de silentio: à respectu mulieris fornicariæ: & ab aversione vultus cognati.

26 Ne avertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem & non restituendo.

27 * Ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam ejus, neque steteris ad lectum ejus.

28 Ab amicis de sermonibus improperii: & cùm dederis, ne improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum. à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de filia custodia filiæ; & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quàm mulier bene faciens: opera Domini qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

1 NOn duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, * & ne accipias personam ut delinquas.

2 De lege Altissimi, & testamento, & de judicio justificare impium,

3 De verbo sociorum & viatorum, & de datione hereditatis amicorum,

4 De æquitate stateræ & ponderum, de acquisitione multorum & paucorum.

5 De corruptione emptionis & negotiatorum, & de multa disciplina filiorum, & servo pessimo latus sanguinare.

6 Super mulierem nequam bonum est signũ.

7 Ubi manus multæ sunt, claude; & quodcumque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe.

* Sup. 40. b. 11
* Sup. 20. d. 32
* Matt. 5. a. 28
* Lev. 19. c. 15 Deut. 1. c. 17. 16. d. 19. Prov. 24. c. 23 Iac. 2. a. 1. 2.

8 De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui judicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus,& probabilis in conspectu omnium vivorum,

9 Filia patris abscondita est vigilia, & solicitudo ejus aufert somnum, ne fortè in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10 Nequando polluatur in virginitate sua, & in paternis suis gravida inveniatur: ne fortè cum viro commorata transgrediatur, aut certè sterilis efficiatur.

11 Super filiam luxuriosam confirma custodiam: nequando faciat te in opprobrium venire inimicis,à detractione in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

C 12 Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari:

13 De vestimentis enim procedit tinea,& à muliere iniquitas viri.

14 Melior est enim iniquitas viri quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15 Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In sermonibus Domini opera ejus.

16 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus ejus.

17 Nónne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua,quæ confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua?

D 18 Abyssum, & cor hominum investigavit: & in astutia eorum excogitavit.

19 Cognovit enim Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum ævi,annuntians quæ prætereunt, & quæ superventura sunt, revelans vestigia occultorum.

20 Non præterit illum omnis cogitatus,& non abscondit se ab eo ullus sermo.

21 Magnalia sapientiæ suæ decoravit: qui est ante sæculum & usque in sæculum, neque adjectum est,

22 Neque minuitur, & non eget alicujus consilio.

23 Quàm desiderabilia omnia opera ejus, & tamquam scintilla, quæ est considerare!

24 Omnia hæc vivunt,& manent in sæculũ, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei.

25 Omnia duplicia, unum contra unum, non fecit quidquam deesse.

26 Uniuscujusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam ejus?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

A 1 Altitudinis firmamentum pulchritudo ejus est,species cæli in visione gloriæ.

2 Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile opus Excelsi.

3 In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris.

4 Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, & refulgens radiis suis obcæcat oculos.

5 Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus ejus festinavit iter.

6 Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum ævi.

7 A Luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione.

8 Mensis secundum nomen ejus est, crescens mirabiliter in consummatione.

9 Vas castrorum in excelsis, in firmamento cæli resplendens gloriosè.

B 10 Species cæli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus,

11 In verbis sancti stabunt ad judicium,& non deficient in vigiliis suis.

12 Vide arcum, & benedic eum * qui fecit illum: valdè speciosus est in splendore suo.

*Gen. 9 b. 14.

13 Gyravit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus excelsi aperuerunt illum.

14 Imperio suo acceleravit nivem, & accelerat coruscationes emittere judicii sui,

15 Propterea aperti sunt thesauri, & evolaverunt nebulæ sicut aves.

16 In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis.

17 In conspectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aspirabit Notus.

18 Vox tonitrui ejus verberabit terram, tempestas aquilonis & congregatio spiritus:

19 Et sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, & sicut locusta demergens descensus ejus.

C 20 Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus,& super imbrẽ ejus,expavescet cor.

21 Gelu sicut salem effundetur super terrã: & dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.

22 Frigidus ventus aquilo flavit,& gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis.

23 Et devorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne.

24 Medicina omnium in festinatione nebulæ: & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25 In sermone ejus siluit ventus,& cogitatione sua placavit abyssum, & plantavit in illa Dominus insulas.

26 Qui navigant mare, enarrent pericula ejus:& audiẽtes auribus nostris admirabimur

27 Illi præclara opera,& mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

D 28 Propter ipsum confirmatus est itineris finis,& in sermone ejus composita sunt omnia

29 Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.

30 Gloriantes ad quid valemus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31 Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius.

32 Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis,supervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.

33 Benedicentes Dominum,exaltate illum quantũ potestis: major enim est omni laude.

34 Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis: non enim comprehendetis.

35 Quis videbit eum,& enarrabit?& * quis magnificabit eum sicut est ab initio?

*Psal. 105. a.2.

36 Multa abscondita sunt majora his:pauca enim vidimus operum ejus.

37 Omnia autem Dominus fecit, & piè agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus piorum patrum ac seminis eorum: primùm in genere, deinde nominatim, laudantur Enoch, Noe, Abraham cui facta sunt promissiones, Isaac & Jacob.

A 1 Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua.
2 Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à sæculo.
3 Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,
4 Et imperantes in præsenti populo, & virtute prudentiæ populis sanctissima verba.
5 In peritia sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.
6 Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.
7 Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus.
8 Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:
B 9 Et sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis.
10 Sed illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt:
11 Cum semine eorum permanent bona,
12 Hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetit semen eorum:
13 Et filii eorum propter illos usque in æternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur.
14 Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem.
15 Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet Ecclesia.
C 16 * Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum, ut det gentibus pœnitentiam.
17 * Noë inventus est perfectus, justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio.
18 Ideò dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluvium.
19 * Testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro.
20 * Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inventus similis illi in gloria: qui conservavit legem excelsi, & fuit in testamento cum illo.
21 * In carne ejus stare fecit testamentum, & * in tentatione inventus est fidelis.
22 Ideò jurejurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terræ cumulum,
D 23 Et ut stellas exaltare semen ejus, & hereditare illos à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos terræ.
24 Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.
25 Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmavit super caput Jacob.
26 Agnovit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hereditatem, & divisit illi partem in tribubus duodecim.
27 Et conservavit illi homines misericordiæ, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

*Gen. 5 c. 21. 24 Heb. 11 a. 5. *Gen. 6 b. 9. *Gen. 6 c. 14. 7. a. 1. Heb. 11. b. 7. *Gen. 12. a. 2. 13. b. 5. 17. a. 4. *Gen. 17. b. 10 Gal. 3. b. 6. *Gen. 22. a. 1.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

A 1 Dilectus Deo & hominibus Moyses: cujus memoria in benedictione est.
2 Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placavit.
3 * Glorificavit illum in conspectu regum, & jussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam.
4 * In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.
5 Audivit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem.
6 Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & disciplinæ, docere Jacob testamentum suum, & judicia sua Israël.
7 Excelsum fecit Aaron fratrem ejus, & similem sibi de tribu Levi:
8 Statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria.
9 Et circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronavit eum in vasis virtutis.
10 Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, B
11 * Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suæ.
12 Stolam sanctam, auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri sapientis, judicio & veritate præditi:
13 Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundùm numerum tribuum Israël.
14 Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis & desideria oculorum ornata.
15 Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.
16 Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantùm filii ipsius soli, & nepotes ejus per omne tempus. C
17 Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.
18 * Complevit Moyses manus ejus, unxit illum oleo sancto.
19 Factum est illi in testamentum æternum, & semini ejus sicut dies cæli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine ejus,
20 Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum & bonum odorem, in memoriam placere pro populo suo:
21 Et dedit illi in præceptis suis potestatem, in testamentis judiciorum, docere Jacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israël.
22 * Quia contra illum steterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia.
23 Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ.
24 Fecit illis monstra, consumpsit illos in flamma ignis.
25 Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ divisit illi.
26 Panem ipsis in primis paravit in satietatem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi & semini ejus. D
27 Ceterùm in terra gentes non hereditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars ejus, & hereditas.
28 * Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:

*Exod. 3. 6. 7 8 *Num. 12. a. 3. Heb. 3. a. 2. b. 5. *Exod. 28. f. 35 *Lev. 8 b. 12. *Num. 16. a. 3. *Num. 25. b. ... 1 Mac. 2. ... 6. 54.

29 Et stare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israël.

30 Ideò statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini ejus sacerdotii dignitas in æternum.

31 Et testamentum David regi filio Jessæ de tribu Juda, hereditas ipsi & semini ejus, ut daret sapientiam in cor nostrum judicare gentem suam in justitia, ne abolerentur bona ipsorum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Josue, Caleb, & Samuelis.

A 1 Fortis in bello Jesus Nave, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundùm nomen suum,

2 Maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israël.

3 Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4 Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit.

5 * An non in iracundia ejus impeditus est sol, & una dies facta est quasi duo?

** Jos 10.c.14*

6 Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valdè fortis.

7 Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios,

B 8 Ut cognoscant gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non est facilè. Et secutus est à tergo potentis:

9 * Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Jephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.

** Num 14. a.6.*

10 Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram quæ manat lac & mel.

11 Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem:

C 12 Ut viderent omnes filii Israël, quia bonum est obsequi sancto Deo.

13 Et judices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt à Domino,

14 Ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo,

15 Et nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.

16 Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente sua.

17 In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deus Jacob, & in fide sua probatus est propheta.

18 Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis.

D 19 Et invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique, in oblatione agni inviolati:

20 Et intonuit de cælo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam,

21 Et contrivit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthiim:

22 Et ante tempus finis vitæ suæ & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi, & pecunias & usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusavit illum homo.

23 Et post hoc dormivit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

A 1 Post hæc surrexit Nathan propheta in diebus David.

2 Et quasi adeps separatus à carne, sic David à filiis Israël.

2.Reg. 12.a.1.

3 * Cum leonibus lusit quasi cum agnis: & in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium, in juventute sua.

**1.Reg. 17.a.34*

4 * Numquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente?

**1.Reg. 17.g.49*

5 Tollendo manum, saxo fundæ dejecit exultationem Goliæ:

6 Nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ.

7 * Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ:

**1.Reg. 18.b.7.*

8 Contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philisthiim contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in æternum.

9 In omni opere dedit confessionem Sancto, & Excelso in verbo gloriæ.

B 10 De omni corde suo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11 Et stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos.

12 Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora usque ad consummationem vitæ, ut laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei sanctitatem.

13 * Dominus purgavit peccata ipsius, & exaltavit in æternum cornu ejus & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israël.

**2.Reg. 12.c.13*

14 Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum dejecit omnem potentiam inimicorum.

15 * Salomon imperavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua,

**3.Reg. 3.a.1.*

16 * Et impletus es, quasi flumen sapientia, & terram retexit anima tua.

**3.Reg. 4.d.31.*

C 17 Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longè divulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18 In cantilenis, & proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ sunt terræ,

19 Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israël.

20 * Collegisti quasi auricalcum aurum, & ut plumbum complesti argentum,

**3.Reg. 10.d.27*

21 Et inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22 Dedisti maculam in gloria tua, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam,

23 Ut faceres imperium bipartitum, * & ex Ephraim imperare imperium durum.

**3.Reg. 12.d.16*

24 Deus autem non derelinquet miseri-

cordiam suam, & non corrumpet nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

D 25 Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipsa stirpe.

26 Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27 Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

28 Et imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo.

3. Reg. 12. g. 28 29 Et Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israël, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundaverunt peccata ipsorum.

30 Valdè averterunt illos à terra sua,

31 Et quæsivit omnes nequitias, usque dum perveniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliæ, Elisei, Ezechiæ, & Isaiæ, quorum oratione Deus liberavit Israël ab exercitu Sennacherib.

A 3. Reg. 17. a. 1. 1 ET surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat,

2 Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia sua pauci facti sunt: non enim poterant sustinere præcepta Domini.

3. Reg. 17. a. 1. 4. Reg. 1 c. 10. 12 3 Verbo Domini continuit cælum, & dejecit de cælo ignem ter.

4 Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

3 Reg. 17. d. 22 5 Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei.

6 Qui dejecisti reges ad perniciem, & confregisti facilè potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo.

7 Qui audis in Sina judicium, & in Horeb judicia defensionis.

8 Qui ungis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis successores post te.

4. Reg. 2. b. 11. 9 Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum.

B *Malac 4. b. 6. 10 Qui scriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini: * conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob.

11 Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt.

12 Nam nos vita vivimus tantùm, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

4. Reg. 2. c. 11. 13 Elias quidem in turbine tectus est, & in Eliseo completus est spiritus ejus: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum.

*4. Reg. 13. d. 21 14 Nec superavit illum verbum aliquod, * & mortuum prophetavit corpus ejus.

15 In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.

C 16 In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, usque dum ejecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram:

17 Et relicta est gens perpauca, & princeps in domo David.

18 Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

19 Ezechias munivit civitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificavit ad aquam puteum.

4. Reg. 18. c. 13 20 In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit manum suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua.

21 Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres.

D 22 Et invocaverunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audivit citò vocem ipsorum.

23 Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaiæ sancti prophetæ.

4. Reg. 19. g. 35 Tob 1. d. 21. Isai. 37 g 36. 1. Mach 7. f 41. 2. Mach 8. c. 19. 24 Dejicit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

25 Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias propheta magnus & fidelis in conspectu Dei.

4 Reg. 20. b. 11. Isai. 38. b. 8. 26 In diebus ipsius retrò rediit Sol, & addidit regi vitam.

27 Spiritu magno vidit ultima, & consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum.

28 Ostendit futura, & abscondita antequam evenirent.

CAPUT XLIX.

De Josia, & quòd omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Josiam, fuerunt peccatores: de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jesu filio Josedec, Nehemia, Enoch, Joseph, Seth, & Sem.

*4. Reg. 22. a. 1. A 1 MEmoria Josiæ in compositionem odoris facta, opus pigmentarii.

2 In omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini.

3 Ipse est directus divinitus in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4 Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5 Præter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt:

6 Nam reliquerunt legem Altissimi reges Juda, & contempserunt timorem Dei.

B 7 Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti.

4. Reg. 25. b. 9. 8 Incenderunt electam sanctitatis civitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Jeremiæ.

9 Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris consecratus est propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.

Ezech 1. b. 4 10 Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru Cherubim.

C 11 Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias.

12 Et duodecim prophetarum ossa pullulēt de loco suo: nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt se in fide virtutis.

Esdr. 3. a. 2. Agg 1. a. 1. d. 14. 2. a. 3. 5 d. 22. 24. 13 Quomodò amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu?

Zach. 3. a. 1. 14 Sic & Jesum filium Josedec? qui in diebus suis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

15 Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, & stare fecit portas & seras, qui erexit domos nostras.

D 16 Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra.

* Gen. 41. c. 40 42. a. 3. 45. b. 5. 50. d. 20 17 * Neque ut Joseph, qui natus est homo, princeps fratrum firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi:

18 Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.

* Gen. 4. d. 25. * Gen. 5. d. 31.

19 * Seth * & Sem apud homines gloriam adepti sunt: & super omnem animam in origine Adam.

CAPUT L.

Simonis Pontificis filii Oniæ præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habitæ & tertia stulta: de Iesu filio Sirach hujus libri auctore.

A 1 Simon Oniæ * filius, Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis corroboravit templum.

* 1. Mac. 12. b. 7. 2. Mac. 3. a. 4.

2 Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio, & excelsi parietes templi.

3 In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4 Qui curavit gentem suam, & liberavit eam à perditione.

5 Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis: & ingressum domus & atrii amplificavit.

6 Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis lucet.

7 Et quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.

8 Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.

9 Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

B 10 Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.

11 Quasi oliva pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens in accipiendo ipsũ stolam gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis.

12 In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.

13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans juxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte libano,

14 Sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes filii Aaron in gloria sua.

15 Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israël: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis.

16 Porrexit manum suam in libatione & libavit de sanguine uvæ.

17 Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi.

C 18 Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerũt, & auditam fecerunt vocem magnã in memoriam corã Deo.

19 Tunc omnis populus simul properaverunt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelso.

20 Et amplificaverunt psallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.

21 Et rogavit populus Dominum excelsum in prece, usquedum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt.

22 Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israël dare gloriam Deo à labiis suis, & in nomine ipsius gloriari:

23 Et iteravit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei.

D 24 Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros à ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundùm suam misericordiam:

25 Det nobis jucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israël per dies sempiternos:

26 Credere Israël nobiscum esse Dei misericordiam. Ut liberet nos in diebus suis.

27 Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim:

28 Qui sedent in monte Seir, & Philisthiim, & stultus populus qui habitat in Sichimis.

29 Doctrinam sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo.

30 Beatus, qui in istis versatur bonis, qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.

31 Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei vestigium ejus est.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio & gratiarum actio.

1 Oratio Jesu filii Sirach: Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum salvatorem meum. A

2 Confitebor nomini tuo: quoniam adjutor & protector factus es mihi,

3 Et liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in conspectu astantium factus es mihi adjutor.

4 Et liberasti me secundùm multitudinem misericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad escam,

5 De manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationum quæ circumdederunt me:

6 A pressura flammæ quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus:

7 De altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacii, à rege iniquo, & à lingua injusta:

8 Laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,

9 Et vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.

10 Circumdederunt me undique, & non erat qui adjuvaret. Respiciens eram ad adjutoriũ hominum, & non erat. B

11 Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & operationis tuæ, quæ à sæculo sunt.

12 Quoniam eruis sustinentes te Domine, & liberas eos de manibus gentium.

13 Exaltasti super terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus sum.

14 Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superborum sine adjutorio.

15 Laudabo nomen tuum assiduè, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea.

16 Et liberasti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo.

17 Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

18 Cum adhuc junior essem, priusquam oberrarem, quæsivi sapientiam palàm in oratione mea. C

19 Ante templum postulabam pro illa, & usque in novissimis inquiram eam. Et effloruit tamquam præcox uva,

20 Lætatum est cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, à juventute mea investigabam eam.

21 Inclinavi modicè aurem meam, & excepi illam.

22 Multam inveni in meipso sapientiam, & multùm profeci in ea.

23 Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

24 Consiliatus sum enim ut facerem illam: zelatus sum bonum, & non confundar.

25 Colluctata est anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus sum.

26 Manus meas extendi in altum, & insipientiam ejus luxi.

27 Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28 Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

D 29 Venter meus conturbatus est quærendo illam: propterea bonam possidebo possessionē.

30 Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipsa laudabo eum.

31 Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ.

32 Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestræ sitiunt vehementer.

33 Aperui os meum, & locutus sum: Comparate vobis sine argento,

34 Et collum vestrum subjicite jugo, & suscipiat anima vestra disciplinam: in proximo est enim invenire eam.

35 Videte oculis vestris, quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36 Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possidere in ea.

37 Lætetur anima vestra in misericordia ejus, & non confundemini in laude ipsius.

38 Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Tempus quo prophetavit Isaias super Judam & Jerusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni pœnarum genere à Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victima & solemnitates ipsius rejiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur: rursum ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

A 1 VISIO Isaiæ filii Amos, quam vidit super Judam & Jerusalem in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ regum Juda.

2 Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me.

3 Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.

B 4 Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum.

5 Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.

6 A planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

7 * Terra vestra deserta, civitates vestræ succensæ igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili. (* Inf. 3. b. 6.)

C 8 Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea & sicut tugurium in cucumerario, & sicut civitas quæ vastatur.

9 * Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, * quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. (* Rom. 9. g. 29. * Gen. 19. e. 29)

10 Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populi Gomorrhæ.

11 * Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum. holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum & hircorum, nolui. (* Jer. 6. c. 20. Amos 5. f. 21.)

12 Cùm veniretis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?

D 13 Ne offeratis ultrà sacrificium frustrà: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri:

14 Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.

15 Et cùm extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: * manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

16 * Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perversè, (* Inf. 59. a. 3. * 1. Pet. 3. b. 11.)

17 Discite benefacere: quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam.

E 18 Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19 Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.

20 Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

21 Quomodo facta est meretrix civitas fidelis plena judicii? justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ,

22 Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua.

F 23 Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Pupillo non judicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. (* Jer. 5. g. 28.)

24 Propter hoc ait Dominus Deus exercituū fortis Israël: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis,

25 Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam & auferam omne stannum tuum.

G 26 Et restituam judices tuos ut fuerunt priùs, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis.

27 Sion in judicio redimetur, & reducent eam in justitia:

28 Et conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, consumentur.

29 Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: & erubescetis super hortis, quos elegeratis,

30 Cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua.

31 Et erit fortitudo vestra, ut favilla stup-

pæ, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur utrumque simul, & non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultrà bello molestabitur: domus verò Iacob ob idololatriam, avaritiam & reliqua scelera abjicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

A 1 VErbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Juda & Jerusalem.

2 * Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes.

* Mich. 4. c. 1.

3 Et ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.

4 Et judicabit Gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultrà ad prælium.

5 Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini.

B 6 Projecisti enim populum tuum, domum Jacob, quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt in Philisthiim, & pueris alienis adhæserunt.

7 Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum ejus:

8 Et repleta est terra ejus equis: & innumerabiles quadrigæ ejus. Et repleta est terra ejus idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

C 9 Et incurvavit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10 Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria majestatis ejus

11 Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa.

12 Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur.

13 Et super omnes cedros Libani sublimes, & erectas, & super omnes quercus Basan.

14 Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles elevatos.

15 Et super omnem turrim excelsam, & super omnem murum munitum,

D 16 Et super omnes naves Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est.

17 Et incurvabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus solus in die illa.

18 Et idola penitus conterentur:

19 * Et introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini & à gloria majestatis ejus, cùm surrexerit percutere terram

* Osee 10. c. 8. Luc. 23. c. 30. Apoc. 6. d. 16.

20 In die illa projiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi ut adoraret talpas & vespertiliones.

21 Et ingredietur scissuras petrarum, & in cavernas saxorum, à facie formidinis Domini, & gloria majestatis ejus, cùm surrexerit percutere terram.

22 Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus est, quia excelsus reputatus est ipse.

CAPUT III.

Futura Iudæorum ob sua peccata gravis afflictio ac desertio, & puerorum atque effeminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

A 1 ECce enim Dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem, & à Juda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ:

2 Fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & senem:

3 Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici.

4 Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis.

5 Et irruet populus, vir ad virum, & unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, ignobilis contra nobilem.

B 6 Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hæc sub manu tua.

7 Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8 Ruit enim Jerusalem, & Judas concidit: quia lingua eorum & adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majestatis ejus.

9 Agnitio vultus eorum respondit eis: & peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt: væ animæ eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

C 10 Dicite justo quoniam benè, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.

11 Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

12 Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant,

13 Stat ad judicandum Dominus, & stat ad judicandos populos,

14 Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, & principibus ejus: vos enim depasti estis vineam, & rapina pauperis in domo vestra.

15 Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16 Et dicit Dominus: Pro eo quòd elevatæ sunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant:

D 17 Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18 In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19 Et torques, & monilia, & armillas & mitras,

20 Et discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,

21 Et annulos, & gemmas in frôte pendêtes.

22 Et mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,

23 Et specula, & sindones, & vittas, & theristra.

24 Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium.

25 Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent & fortes tui in prælio,

26 Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & desolata terra sedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Israël ablutis earum sordibus salva erunt, magnaque securitate & felicitate afficientur.

1 ET apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2 In die illa, erit germen Domini in magnificẽtia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui salvati fuerint de Israël,

3 Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem.

4 Si abluerit Dominus sordes filiarũ Sion, & sanguinem Jerusalem laverit de medio ejus, in spiritu judicii, & spiritu ardoris.

5 Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6 Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æstu, in securitatem, & absconsionem à turbine, & à pluvia.

CAPUT V.

Sub figura vineæ sterilis in direptionem traditæ prophetat judicium & desertionem Judæorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas & contemptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque justorum, & væ diversis peccatorum generibus denuntiatur: & signum in nationibus elevandum contra Judæos.

1 CAntabo dilecto meo canticũ patruelis mei vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.

Jer. 2. c. 21. Matt. 21. d. 33

2 Et sepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plãtavit eam electam, & ædificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruscas.

3 Nunc ergo habitatores Jerusalem & viri Juda, judicate inter me & vineam meam.

4 Quid est quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas?

5 Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.

6 Et ponam eam desertam: non putabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ, & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.

7 Vinea enim Domini exercituum, domus Israël est: & vir Juda germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret judicium & ecce iniquitas; & justitiam, & ecce clamor.

8 Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrũ agro copulatis usque ad terminũ loci: numquid habitabitis vos soli in medio terræ?

9 In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore.

10 Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii sementis facient modios tres.

11 Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

12 Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis vestris: & opus Dñi non respicitis, nec opera manuũ ejus consideratis.

13 Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.

14 Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descendent fortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriosique ejus, ad eum.

15 Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur.

16 Et exaltabitur Dñs exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia.

17 Et pascentur agni juxta ordinem suum, & deserta in ubertatem versa advenæ comedent.

18 Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum.

19 Qui dicitis: Festinet, & citò veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israël, & sciemus illud.

20 Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

21 Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vosmetipsis prudentes.

* Prov. 3. a 7. Rom. 12 d. 16.

22 Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

23 Qui justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi aufertis ab eo.

24 Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit; sic radix eorum quasi favilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemaverunt.

25 Ideò iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26 Et elevabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet.

27 Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calceamenti ejus.

28 Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut silex, & rotæ ejus quasi impetus tempestatis.

29 Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.

30 Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris, aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine ejus.

CAPUT VI.

Isaias visa Domini majestate condemnat se quòd tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus usque ad desolationem civitatum Juda, & ejus quæ derelicta erat futura consolatio.

1 IN anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium

excelsum & elevatum: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum.

2 Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.

B

3 Et clamabant alter ad alterũ, & dicebant: *Sanctus, sanctus, sãctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus.

* Apoc. 4. c. 8.

4 Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo.

5 Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

C

6 Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7 Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8 Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

* Matt. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10.

9 Et dixit: Vade, & dices populo huic: * Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere.

10 Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava: & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.

D

Joan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8.

11 Et dixi: Usquequò Domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquetur deserta.

12 Et longè faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.

13 Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in ostensionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPUT VII.

Obsessa à Syris & ab Israël Jerusalem, Isaïas prophetat illos non prævalituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium, cujus nomen Emmanuel: prædixitque disjectionem Israël & gravissimam Juda afflictionem ac solitudinem.

A

3. Reg. 16. a. 5.

1 ET factum est in diebus Achaz filii Joathan, filii Oziæ regis Juda; ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israël, in Jerusalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.

2 Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraïm, & commotum est cor ejus, & cor populi ejus, sicut moventur ligna silvarum à facie venti.

3 Et dixit Dominus ad Isaïam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Jasub filius tuus, ad extremum aquæ ductus piscinæ superioris in via Agri fullonis.

4 Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriæ, & filii Romeliæ:

B

5 Eo quòd consilium inierit contra te Syria in malũ Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes:

6 Ascendamus ad Judam, & suscitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7 Hæc dicit Dominus Deus: Non stabit, & non erit illud:

8 Sed caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: & adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet Ephraim esse populus:

9 Et caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis.

10 Et adjecit Dñs loqui ad Achaz, dicens:

11 Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra.

12 Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13 Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?

C

14 Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. * Ecce virgo concipiet, & pariet filium, * & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

* Matt. 1. d. 23. Luc. 1. c. 31.

15 Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.

16 Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris à facie duorum regum suorum.

17 Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui, dies qui non venerunt à diebus separationis Ephraim à Juda cum rege Assyriorum.

18 Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ est in terra Assur,

19 Et venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in universis foraminibus.

D

20 In die illa radet Dominus in novacula conducta, in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam universam.

21 Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oves,

22 Et præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.

23 Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas & in vepres erunt.

24 Cum sagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in universa terra.

25 Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bovis, & in conculcationem pecoris.

CAPUT VIII.

Jubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: prædicit regna Israël & Syriæ destruenda, Judæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licet multi ex Juda casuri sint: jubet ligari testimonium & legem signari, subjiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

A

1 ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandẽ, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò prædare.

2 Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:

3 Et accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari.

4 Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.

5 Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:

B

6 Pro eo quòd abjecit populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit

magis Rasin, & filium Romeliæ:

7 Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, & omnem gloriam ejus: & ascendet super omnes rivos ejus, & fluet super universas ripas ejus.

8 Et ibit per Judam inundans, & transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, ô Emmanuël.

9 Congregamini populi, & vincimini, & audite universæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:

10 Inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiscū Deus.

11 Hæc enim ait Dominus ad me: sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus, dicens:

C

12 Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iste, conjuratio est: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.

13 Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, & ipse terror vester,

14 Et erit vobis in sanctificationem. * In lapidem autem offensionis, & in petram scandali, duabus domibus Israël; in laqueum & in ruinam habitantibus Jerusalem.

*Luc. 2. *c.* 34. Rom. 9. *g.* 33. 1. Pet. 2. *b.* 7.

15 Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.

16 Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

17 Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à domo Jacob, & præstolabor eum.

D

18 Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum & in portentum Israël à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

19 Et cum dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus à Deo suo requiret, pro vivis à mortuis?

20 Ad legem magis, & ad testimonium. Quod si non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.

21 Et transibit per eam, & corruet, & esuriet: & cùm esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, & Deo suo, & suscipiet sursum.

22 Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, desolatio & angustia, & caligo persequens, & non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiúsque imperio multiplicando: de liberatione Judæ à regibus Israël & Syria: quorum regnorum, & præsertim regni Israël ad Deum redire nolentis, gravissimas cades intestinaque dissidia prædicit.

A

1 PRimo tempore alleviata est Terra Zabulon, & Terra Nephtali: & novissimè aggravata est via maris trans Jordanem Galilææ Gentium,

Matt. 4 *b.* 15.

2 Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

3 Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam. Lætabuntur coram te: sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia.

4 Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, * sicut in die Madian.

* Jud. 7. *f.* 22.

5 Quia omnis violenta prædatio cum tumultu & vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, & cibus ignis.

6 PARVULUS enim NATUS est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.

B

7 Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum ejus sedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio & justitia, amodo & usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8 Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israël.

9 Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes:

10 Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.

11 Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum, & inimicos ejus in tumultum vertet.

C

12 Syriam ab Oriente, & Philisthiim ab Occidente: & devorabunt Israël toto ore. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta:

13 Et populus non est reversus ad percutientem se, & Dominum exercituum non inquisierunt.

14 Et disperdet Dominus ab Israël caput & caudam, incurvantem & refrænantem, die una.

15 Longævus & honorabilis ipse est caput: & propheta docens mendacium, ipse est cauda.

16 Et erunt qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati.

17 Propter hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est nequam, & universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

D

18 Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & convolvetur superbia fumi.

19 In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet.

20 Et declinabit ad dexteram, & esuriet: & comedet ad sinistram & non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Judam.

21 In omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

CAPUT X.

Væ condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum & viduarum: regem Assur virgam furoris Domini prædicit ob suam superbiam & cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israël ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum convertendas prædicens.

1 VÆ qui condunt leges iniquas: & scribentes, injustitiam scripserunt:

A

2 Ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: ut essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.

3 Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cujus confugietis auxilium? & ubi derelinquetis gloriam vestram?

4 Ne incurvemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

5 Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.

B 6 Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutū platearū.

7 Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.

8 Dicet enim:

9 Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut Charcamis, sic Calano; & ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria?

10 Quomodo invenit manus mea regna idoli sic & simulachra eorum de Jerusalem & de Samaria.

C 11 Numquid non sicut feci Samariæ & idolis ejus, sic faciam Jerusalem & simulachris ejus?

12 Et erit: cùm impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Jerusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis * Assur, & super gloriam altitudinis oculorum ejus.

*4. Reg. 19. g. 35. Inf. 37. g. 36.

13 Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes.

14 Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi: & non fuit qui moveret

D pennam, & aperiret os, & gannirct.

15 Numquid gloriabitur securis contra eū qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si elevetur virga contra elevantem se, & exaltetur baculus, qui utique lignum est.

16 Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & subtus gloriam ejus succensa ardebit quasi combustio ignis.

17 Et erit lumen Israël in igne, & Sanctus ejus in flamma: & succendetur, & devorabitur spina ejus, & vepres in die una.

E 18 Et gloria saltus ejus, & carmeli ejus, ab anima usque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus.

19 Et reliquiæ ligni saltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos.

20 Et erit in die illa: non adjiciet residuum Israël, & hi qui fugerint de domo Jacob, inniti super eo qui percutiet eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israël in veritate.

21 Reliquiæ convertentur, reliquiæ, inquam, Jacob ad Deum fortem.

22 * Si enim fuerit populus tuus Israël quasi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo: consummatio abbreviata inundabit justitiam.

*Inf. 11. c. 11. Rom. 9. f. 27.

F 23 Consummationem enim & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.

24 Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Siō, ab Assur: in virga percutiet te, & baculum suum levabit super te in via Ægypti.

25 Adhuc enim paululum modicúmque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum.

26 * Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, * juxta plagam Madiam in Petra Oreb, & virgam suam super mare, & levabit eam in via Ægypti.

*Inf. 37. g. 36. *Jud. 7. g. 25.

G 27 Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computrescet jugum à facie olei.

28 Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.

29 Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.

30 Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth.

31 Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32 Adhuc dies est, ut in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Jerusalem.

33 Ecce dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidētur, & sublimes humiliabūtur.

34 Et subvertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAPUT XI.

Vaticinium de Christi nativitate, judicio, exaltatione, conversione populorum & gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conversione reliquiarum Israël ad Deum, ac fide Gentium.

A 1 ET egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.

2 Et requiescet super eum spiritus Domini; spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilii, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis.

Act. 13. d. 23.

3 Et replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundùm auditum aurium arguet:

4 Sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, * & spiritu labiorum suorum interficiet impium.

*2. Thessal. 2. b. 8. *Inf. 65. d. 25.

5 Et erit justitia cingulum lumborum ejus & fides cinctorium renum ejus.

6 * Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

B 7 Vitulus & ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet paleas.

8 Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

9 Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini sicut aquæ maris operientes.

10 * In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.

*Rom. 15. c. 12.

C 11 Et erit in die illa: Adjiciet Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, & ab Ægypto, & à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris.

D 12 Et levabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Juda colliget à quatuor plagis terræ.

13 Et auferetur zelus Ephraim, & hostes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

14 Et volabunt in humeros Philisthiim per

mare, simul prædabuntur filios orientis. Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15 Et desolabit Dominus linguam maris Ægypti, & levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.

16 Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israëli in die illa, qua ascendit de terra Ægypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Christi salvatoris.

A

1 ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus & consolatus es me.

2 Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: * quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

* Exod. 15. a. 7. Ps. 117. c. 14.

3 Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:

B

4 Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelsum est nomen ejus.

5 Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in universa terra.

6 Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israël.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

A

1 ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos:

2 Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, elevate manum, & ingrediantur portas duces.

3 Ego mandavi sanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4 Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,

5 Venientibus de terra procul, à summitate cæli: Dominus, & vasa furoris ejus, ut disperdat omnem terram.

6 Ululate, quia propè est dies Domini: quasi vastitas à Domino veniet.

7 Propter hoc, omnes manus dissolventur, & omne cor hominis contabescet,

B

8 Et conteretur. Torsiones & dolores tenebunt: quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum.

9 Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

10 * Quoniam stellæ cæli, & splendor earum, non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo.

* Ezech. 32. b. 7. Ioel. 2. b. 10. 3. c. 15. Matt. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25.

11 Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12 Pretiosior erit vir auro, & homo mundo obrizo.

C

13 Super hoc cælum turbabo: & movebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14 Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis: & non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur: & singuli ad terram suam fugient,

15 Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

16 * Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum inviolabuntur.

* Psal. 136. b. 9.

17 Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint:

D

18 Sed sagittis parvulos interficient, & lactantibus uteris non miserebuntur, & super filios non parcet oculus eorum.

19 Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum, * sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham.

* Gen. 19. e. 24

20 Non habitabitur usque in finem, & non fundabitur usque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21 Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones & pilosi saltabunt ibi:

22 Et respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & sirenes in delubris voluptatis.

CAPUT XIV.

Vaticinium de Iudæorum consolatione, & Babylonica captivitate, & liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur, una cum punitione Philisthinorum, ac cæterorum qui ob calamitatem Iudæorum lætati sunt.

A

1 PRopè est ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Israël, & requiescere eos faciet super humum suam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob.

2 Et tenebũt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israël super terram Domini in servos & ancillas: & erunt capientes eos qui se ceperant, & subjicient exactores suos.

3 Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione tua, & à servitute dura, quà antè servisti:

4 Sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodò cessavit exactor, quievit tributum?

5 Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

B

6 Cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subjicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7 Conquievit & siluit omnis terra, gavisa est, & exultavit:

8 Abietes quoque lætatæ sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.

9 Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum.

10 Universi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es.

C

11 Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12 Quomodò cecidisti de cælo lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?

13 Qui dicebas in corde tuo. In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.

15 Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci:

D 16 Qui te viderint, ad te inclinabuntur, téque prospicient: Numquid iste est vir qui conturbavit terram, qui concussit regna,

17 Qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?

18 Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua:

19 Tu autem projectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.

E 20 Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum.

21 Præparate filios ejus occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hereditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22 Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.

F 23 Et ponam eam in possessionem ericii, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.

24 Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodò mente tractavi,

25 Sic eveniet, Ut conteram Assyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.

26 Hoc consilium quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extenta super universas gentes.

27 Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?

28 In anno, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:

G 29 Ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & semen ejus absorbens volucrem.

30 Et pascentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.

31 Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & non est qui effugiet agmen ejus.

32 Et quid respondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion & in ipso sperabunt pauperes populi ejus.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compassio Prophetæ erga Moab.

A 1 Onus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.

2 Ascendit domus, & Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, & super Medaba, Moab ululavit: * in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur.

*Jer. 48. f. 37

B 3 In triviis ejus accincti sunt sacco: super tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum.

*Ezech. 7. c. 18.

4 Clamabit Hesebon, & Eleale, usque Jasa audita est vox eorum. Super hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi.

C 5 Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6 Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

D 7 Secundùm magnitudinem operis, & visitatio eorum: ad torrentem salicum ducêt eos

8 Quoniam circuivit clamor terminum Moab: usque ad Gallim ululatus ejus, & usque ad Puteum Elim clamor ejus.

9 Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additaménta; his qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de Petra deserti: Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur paucis ex eo relictis.

A 1 Emitte agnum Dñe dominatorē terræ, de Petra, deserti ad montē filiæ Sion.

2 Et erit: Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, sic erunt filiæ Moab in transcensu Arnon.

3 Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes & vagos ne prodas.

4 Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

B 5 Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod justum est.

6 * Audivimus superbiam Moab, superbus est valdè: superbia ejus, & arrogantia ejus, & indignatio ejus, plusquam fortitudo ejus.

*Jer. 48. d. 29.

7 Idcircò ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui lætantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.

C 8 Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt & vineam Sabama Domini Gentium exciderunt: flagella ejus usque ad Jazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines ejus relictæ sunt, transierunt mare.

9 Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit.

10 Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.

D 11 Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris.

12 Et erit: cùm apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit.

13 Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:

14 Et nunc locutus est Dñs, dicens: in tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

CAPUT

CAPUT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israël, similiter & Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur, & væ persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1 ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas, & erit sicut acervus lapidum in ruina.

2 Derelictæ civitates Aroër gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

3 Et cessabit adjutorium ab Ephraim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4 Erit in die illa: attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marcescet.

5 Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium ejus spicas leget: & erit sicut quærens spicas in valle Raphaim.

6 Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus: dicit Dominus Deus Israël.

7 In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, & oculi ejus ad Sanctum Israel respicient.

8 Et non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus: & quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos & delubra.

9 In die illa erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israël, & eris deserta.

10 Quia oblita es Dei salvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis.

11 In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est messis in die hæreditatis, & dolebit graviter.

12 Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.

13 Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantiũ, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium à facie venti, & sicut turbo coram tempestate.

14 In tempore vesperæ, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet: hæc est pars eorum qui vastaverunt nos, & sors diripientiũ nos.

CAPUT XVIII.

Adversùs Ægyptios qui Iudæos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ,

2 Qui mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus.

3 Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cùm elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:

4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes roris in die messis.

5 Ante messem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramusculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abscindentur, & excutientur.

6 Et relinquentur, simul avibus montium, & bestiis terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestiæ terræ super illum hiemabunt.

7 In tempore illo, deferetur munus Domino exercituum à populo divulso & dilacerato: à populo terribili, post quem non fuit alius: à gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus: ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

CAPUT XIX.

Describit pleniùs Ægyptiorum punitionem: & quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore consolabuntur.

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.

2 Et concurrere faciam Ægyptios adversùs Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, civitas adversùs civitatem, regnum adversùs regnum.

3 Et dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus ejus, & consilium ejus præcipitabo: & interrogabunt simulachra sua, & divinos suos, & pythones, & ariolos.

4 Et tradam Ægyptum in manu dominorum crudelium, & rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5 Et arescet aqua de mari, & fluvius desolabitur, atque siccabitur.

6 Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur rivi aggerum. Calamus & juncus marcescet:

7 Nudabitur alveus rivi à fonte suo, & omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, & non erit.

8 Et mœrebunt piscatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandẽtes rete super faciem aquarum emarcescent.

9 Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes subtilia.

10 Et erunt irrigua ejus flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11 Stulti principes Taneos sapientes consiliarii Pharaonis, dederunt consilium insipiens: Quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

12 Ubi nunc sunt sapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Ægyptum.

13 Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14 Dominus miscuit in medio ejus spiritũ vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens.

15 Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam incurvantem, & refrænantem.

16 In die illa erit Ægyptus quasi mulieres, & stupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17 Et erit Terra Juda Ægypto in pavorem: omnis qui illius fuerit recordatus, pavebit à facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18 In die illa erunt quinque civitates in Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.

19 In die illa erit altare Domini in medio Terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus.

D 20 Erit in signum,& in testimonium Domino exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem,qui liberet eos.

21 Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & in muneribus:& vota vovebunt Domino, & solvent.

22 Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & sanabit eam,& revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos.

23 In die illa erit via de Ægypto in Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Ægyptius in Assyrios, & servient Ægyptii Assur.

24 In die illa erit Israël tertius Ægyptio & Assyrio: benedictio in medio terræ,

25 Cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Assyrio,hæreditas autem mea Israël.

CAPUT XX.

Ex hoc quòd Isaias jubetur nudus & discalceatus incedere,prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Assyriis, Judæis de illorum afflictione stupescentibus.

A 1 IN anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cùm misisset eum Sargon rex Assyriorum, & pugnasset contra Azotum,& cepisset eam:

2 In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum tuum de lumbis tuis,& calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nudus & discalceatus.

3 Et dixit Dominus:sicut ambulavit servus meus Isaias nudus,& discalceatus, trium annorum signum & portentum erit super Ægyptum, & super Æthiopiam:

B 4 Sic minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti,& transmigrationē Æthiopiæ, juvenum & senum,nudam & discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Ægypti.

5 Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, & ab Ægypto gloria sua.

6 Et dicet habitator insulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat spes nostra ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Assyriorum: & quomodò effugere poterimus nos?

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: onus Idumææ & Arabiæ.

A 1 ONus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt,de deserto venit, de terra horribili.

2 Visio dura nuntiata est mihi: qui incredulus est,infideliter agit:& qui depopulator est, vastat. Ascende Ælam,obside Mede: omnem gemitum ejus cessare feci.

3 Proptereà repleti sunt lumbi mei dolore: angustia possedit me, sicut angustia parturientis:corrui cùm audirem,conturbatus sum cùm viderem.

B 4 Emarcuit cor meum; tenebræ stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5 Pone mensam, contemplare in specula comedentes & bibentes, surgite principes, arripite clypeum,

6 Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade,& Pone speculatorem: & quodcumque viderit, annuntiet.

7 Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini,& ascensorem cameli:& contemplatus est diligenter multo intuitu.

8 Et clamavit leo:Super speculam Domini ego sum,stans jugiter per diem:&* super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus.

C 9 Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: * Cecidit, cecidit Babylon: & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt in terram.

10 Tritura mea,& filii areæ meæ,quæ audivi à Domino exercituum Deo Israël, annuntiavi vobis.

11 Onus Duma ad me clamat ex Seir:Custos quid de nocte? Custos quid de nocte?

12 Dixit custos:Venit mane & nox: si quæritis, quærite: convertimini, venite.

13 Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.

14 Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.

D 15 A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminentis, à facie arcus extenti, à facie gravis prælii:

16 Quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno quasi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17 Et reliquiæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur. Dominus enim Deus Israël locutus est.

* Hab. 2. a. 1.

* Jer. 51 a. 8. Apoc. 14. b. 8.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jerusalem cujus defłet Propheta vastitatem:& quod neglecto Deo frustrà se muniat ad resistendum Assyriis:carpuntur quod cùm plangere deberent gulæ indulgeant:& rejecto Sobna templo præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

A 1 ONus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti, & tu omnis in tecta?

2 Clamoris plena, urbs frequens,civitas exultans:interfecti tui,non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3 Cuncti principes tui fugerunt simul,duréque ligati sunt, omnes qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt,

B 4 Proptereà dixi: Recedite à me, amarè flebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiæ populi mei.

5 Dies enim interfectionis,& conculcationis, & fletuum,Domino Deo exercituum in valle visionis,scrutans murum,& magnificus super montem.

6 Et Ælam sumpsit pharetram,currum hominis equitis,& parietem nudavit clypeus.

7 Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum,& equites ponent sedes suas in porta.

C 8 Et revelabitur operimentū Judæ,& videbis in die illa armamentarium domus saltus.

9 Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ sunt: & congregastis aquas piscinæ inferioris,

10 Et domos Jerusalem numerastis,& destruxistis domos ad muniendum murum.

11 Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam,& operatorem ejus de longe non vidistis.

D 12 Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum,ad calvitium, & ad cingulum sacci.

13 Et ecce gaudium & lætitia,occidere vitulos & jugulare arietes,comedere carnes,& bibere vinum: * Comedamus,& bibamus: cras enim moriemur.

* Sap. 2. b. 6. Infr. 56 d. 12.

1.Cor. 15.d.32

14 Revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum:

E

16 Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17 Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic sublevabit te.

18 Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.

19 Et expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.

20 Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helciæ,

F

21 Et induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu ejus: & erit quasi pater habitantibus Jerusalem, & domui Juda.

* Apoc. 3.b.7. * Iob. 12.c.14

22 * Et dabo clavem domus David super humerum ejus: & * aperiet: & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.

G

23 Et figam illum paxillum in loco fideli, & erit in solium gloriæ domui patris ejus.

24 Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris ejus, vasorum diversa genera, omne vas parvulum, à vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25 In die illa dicit Dñs exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: & frangetur. & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta prædicitur propter ejus superbiam, & posteà restituetur

A

1 ONus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant: de Terra Cethim revelatū est eis.

2 Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3 In aquis multis semē Nili, messis fluminis fruges ejus: & facta est negotiatio gentium.

4 Erubesce Sidon: ait enim mare, fortitudo maris, dicens: Non parturivi, & non peperi, & non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5 Cùm auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm audierint de Tyro:

6 Transite maria, ululate qui habitatis in insula:

B

7 Numquid non vestra hæc est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? ducēt eam pedes sui longè ad peregrinandū.

8 Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, institores ejus inclyti terræ?

9 Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiā omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret universos inclytos terræ.

10 Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultrà tibi.

C

11 Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversùs Chanaan, ut contereret fortes ejus.

12 Et dixit: Non adjicies ultrà ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13 Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit. Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos ejus, suffoderunt domus ejus, posuerunt eam in ruinam.

14 Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15 Et in die illa: In oblivione eris ô Tyre septuaginta annis, sicut dies regis minus: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

D

16 Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: benè cane, frequenta canticum: ut memoria tui sit.

17 Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum universis regnis terræ super faciem terræ.

18 Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus sanctificatæ Domino: non condentur neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adjecta iterum reliquiarum consolatione: & quàm terribilis erit dies divini judicii.

A

1 ECce Dominus dissipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & disperget habitatores ejus.

* Ose. 4.b.8.9

2 * Et erit sicut populus sic sacerdos: & sicut servus, sic dominus ejus: sicut ancilla, sic Domina ejus: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.

3 Dissipatione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.

4 Luxit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terræ.

5 Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum.

B

6 Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus: ideóque insanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.

7 Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.

8 Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus lætantium, cōticuit dulcedo citharæ.

9 Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.

10 Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11 Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ.

12 Relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimet portas.

13 Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si paucæ olivæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea; & racemi, cùm fuerit finita vindemia

C

14 Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.

15 Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum; in insulis maris nomen Domini Dei Israël.

16 A finibus terræ laudes audivimus, gloriā

justi. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: prævaricantes prævaricati sunt, & prævaricatione transgressorum prævaricati sunt.

17 Formido & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.

* Jer. 48. g. 44.

18 Et erit: * Qui fugerit à voce formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta terræ.

19 Contractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

D

20 Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum unius noctis: & gravabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adjiciet ut resurgat.

21 Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso; & super reges terræ, qui sunt super terram.

22 Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur:

23 Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

A

1 Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2 Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut sit civitas, & in sempiternum non ædificetur.

3 Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4 Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes à turbine, umbraculum ab æstu, spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

B

5 Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies.

6 Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.

C

7 Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.

* Apoc. 7. d. 17. 21. d. 4.

8 Præcipitabit mortem in sempiternum, * & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locutus est.

9 Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in salutari ejus.

D

10 Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustro.

11 Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus.

12 Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem justorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

A

1 In die illa cantabitur canticum istud in terra Juda.

Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in ea murus & antemurale.

2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa, custodiens veritatem.

3 Vetus error abiit: servabis pacem: pacem quia in te speravimus.

4 Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5 Quia incurvabit habitantes in excelso, civitatem sublimem humiliabit,

Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

B

7 Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum.

8 Et in semita judiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9 Anima mea desideravit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de manè vigilabo ad te.

Cùm feceris judicia tua in terra, justitiam discent habitatores orbis.

10 Misereamur impio, & non discet justitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11 Domine exaltetur manus tua, & non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos devoret.

C

12 Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.

13 Domine Deus noster, possederunt nos Domini absque te, tantùm in te recordemur nominis tui.

14 Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti & contrivisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15 Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.

16 Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17 Sicut quæ concipit, cùm appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.

D

18 Concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum: salutes non fecimus in terra, ideò non ceciderunt habitatores terræ.

19 Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in pulvere, quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20 Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

* Michea 1. a. 3.

21 * Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & revelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultrà interfectos suos.

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jerusalem.

A

1 In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti super Levia-

than serpentem vectem, & super Levi than serpentem tortuosum, & occidet cetum, qui in mari est.

2 In die illa vinea meri cantabit ei.

3 Ego Dominus, qui servo eam, repentè propinabo ei: ne fortè visitetur contra eam, nocte & die servo eam.

B 4 Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in prælio: gradiar super eam, succendam eam pariter?

5 An potiùs tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6 Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Israël, & implebunt faciem orbis semine.

7 Numquid juxta plagam percutientis se percussit eam? aut sicut occidit interfectos ejus, sic occisus est?

8 In mensura contra mensuram, cùm abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus.

C 9 Idcircò super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cùm posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra.

10 Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, & consumet summitates ejus.

D 11 In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes,& docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur ejus, qui fecit eum; & qui formavit eum, non parcet ei.

12 Et erit: in die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Israël.

13 Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de Terra Assyriorum, & qui ejecti erant in Terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Jerusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Israëlitis comminatur Dominus, eò quòd sacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illusorum, & consolatione paucorum bonorum.

A 1 VÆ coronæ superbiæ ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguissimæ, errantes à vino.

2 Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis; turbo confringens sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam.

3 Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim.

B 4 Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus,qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns; statim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5 In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui:

6 Et spiritus judicii sedenti super judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7 Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt:sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate,absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8 Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitus sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

C 9 Quem docebit scientiam?& quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus,

10 Quia manda remanda,manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

11 * In loquela enim labii,& lingua altera loquetur ad populum istum.

12 Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium; & noluerunt audire.

13 Et erit eis verbum Domini: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorsum,& conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

D 14 Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem.

15 Dixistis enim: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm transierit,non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.

16 Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet.

17 Et ponam in pondere judicium,& justitiam in mensura: & subvertet grando spem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18 Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

E 19 Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte, & tantummodò sola vexatio intellectum dabit auditui.

20 Coangustatum est enim stratum, ita ut alter occidat: & pallium breve utrumque operire non potest.

21 * Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: * sicut in valle, quæ est in Gabaon irascetur: ut faciat opus suum,alienum opus ejus: ut operetur opus suum,peregrinum est opus ejus, ab eo.

22 Et nunc nolite illudere ne fortè constringantur vincula vestra,consummationem enim & abbreviationem audivi à Domino Deo exercituum super universam terram.

F 23 Auribus percipite, & audite vocem meam,attendite, & audite eloquium meum.

24 Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet & sarriet humum suam:

25 Nonne cùm adæquaverit faciem ejus, seret gith, & cyminum sperget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus suis?

26 Et erudiet illum in judicio: Deus suus docebit illum.

G 27 Non enim in serris triturabitur gith,nec rota plaustri super cyminum circuibit;sed in virga excutietur gith,& cyminum in baculo.

28 Panis autem comminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum:

*1.Cor. 14.d.21

* Psal. 117. e. 22. Matt. 21.d.42. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1.Pet.2. b. 6.

* 2.Reg. 5. d.20. 1. Par. 14.c.11

* Jos 10. b. 10.

29 Et hoc à Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium & magnificaret justitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac caecitate Iudaeorum: vae profundis corde denuntiatur. reliquias Iacob praedicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

A 1 VÆ Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: solemnitates evolutæ sunt.

2 Et circumvallabo Ariel, & erit tristis & mœrens, & erit mihi quasi Ariel.

3 Et circumdabo quasi sphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam.

4 Humiliaberis, de terra loquêris, & de humo audietur eloquium tuum: & quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mussitabit.

B 5 Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt.

6 Eritque repentè confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis devorantis.

7 Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obsederunt, & prævaluerunt adversùs eam.

C 8 Et sicut somniat esuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua est anima ejus: & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima ejus vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9 Obstupescite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino: movemini, & non ab ebrietate.

D 10 Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11 Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim.

12 Et dabitur liber nescienti literas, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio litteras.

13 Et dixit Dñs: * eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

*Matt. 15.b.8. Mar. 7. a. 6.

E 14 Ideò ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: * peribit enim sapientia à sapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abscondetur.

*1 Cor. 1.c.19 Abd. 8.

15 Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera. & dicunt: * Quis videt nos, & quis novit nos?

*Eccli. 23.c.26

16 Perversa est hæc vestra cogitatio: quasi lutum contra figulum, cogitet, & dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

F 17 Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in Charmel, & Charmel in saltum reputabitur?

18 Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.

19 Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in sancto Israël exultabũt:

20 Quoniam defecit qui prævalebat, consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

G 21 Qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinaverunt frustrà à justo.

22 Propter hoc, hæc dicit Dñs ad domũ Jacob, qui redemit Abrahã: Non modò confundetur Jacob, nec modò vultus ejus erubescet.

23 Sed cùm viderit filios suos opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Jacob, & Deum Israël prædicabunt:

24 Et scient errantes spiritu intellectum, & mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversùm Iudaeos, qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugerant, ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana praesidia quaerentibus, gravem denuntiat afflictionem; & quàm sit Deus futurus benignus ad ipsam revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

A 1 VÆ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordirem telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum:

2 Qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3 Et erit vobis fortitudo Pharaonis in cõfusionẽ, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiã.

4 Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5 Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium, & in aliquam utilitatem, sed in confusionem & in opprobrium.

B 6 Onus jumentorum Austri. In terra tribulationis & angustiæ leæna, & leo ex eis, vipera & regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, & super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui eis prodesse non poterit.

7 Ægyptus enim frustrà & vanè auxiliabitur: ideò clamavi super hoc: Superbia tantùm est, quiesce.

8 Nunc ergo ingressus scribe ei super buxũ, & in libro diligenter exara illud, & erit in die novissimo in testimoniũ usque in æternum.

9 Populus enim ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10 Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

G 11 Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israël.

12 Propterea hæc dicit sãctus Israël: Pro eo quod reprobastis verbũ hoc, & sperastis in calumnia & in tumultu, & innixi estis super eo.

13 Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio cadens, & requisita in muro excelso, quoniam subitò, dum non speratur, veniet contritio ejus.

14 Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15 Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Israël: Si revertamini & quiescatis, salvi eritis: in silentio & in spe erit fortitudo vestra Et noluistis

D 16 Et dixistis: Nequaquam, sed equos fugiemus: ideò fugietis: Et super veloces ascendemus: ideò velociores erunt, qui persequentur vos:

17 Mille homines à facie terroris unius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, & quasi signum super collem.

18 Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: & ideò exaltabitur parcens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19 Populus enim Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tibi: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.

E 20 Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare à te ultrà Doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21 Et aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22 Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, & vestimentum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut immunditiam menstruatæ. Egredere, dices ei:

23 Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque seminaveris in terra: & panis frugum terræ erit uberrimus, & pinguis. Pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiosè:

24 Et tauri tui, & pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedent sicut in area ventilatum est.

F 25 Et erunt super omnem montem excelsum, & super omnem collem elevatum, rivi currentium aquarum, in die interfectionis multorum, cum ceciderint turres.

26 Et erit lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.

27 Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum: labia ejus repleta sunt indignatione, lingua ejus quasi ignis devorans.

28 Spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris, quod erat in maxillis populorum.

G 29 Canticum erit vobis sicut nox sanctificatæ solemnitatis, & lætitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Israël.

30 Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis, allidet in turbine, & in lapide grandinis.

31 A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus.

32 Et erit transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis, & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33 Præparata est enim ab heri Topheth à rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta ejus, ignis & ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAPUT XXXI.

Judaeos qui fiducia in Deum relicta, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicit sumendos una cum suis auxiliariis, revertentes verò ad Dominum, virtute divina liberandos.

A 1 VÆ qui descendũt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habẽtes fiduciam super quadrigis, quia multæ sunt: & super equitibus, quia prævalidi nimis: & non sunt confusi super sanctum Israël, & Dominum non requisierunt.

2 Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

3 Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simúlque omnes consumentur.

C 4 Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à voce eorum non formidabit & à multitudine eorum non pavebit: sic descẽdet Dominus exercituum ut prælietur supra montem Sion, & super collem ejus.

5 Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Jerusalem, protegens & liberans, transiens & salvans.

6 Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israël.

D 7 In die enim illa abjiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.

8 Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum & fugiet non à facie gladii: & juvenes ejus vectigales erunt:

9 Et fortitudo ejus à terrore transibit, & pavebunt fugientes principes ejus: dixit Dominus: cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in Jerusalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in justitia regnaturis, & de populi subditi felicitate: stulti autem principi, & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

A 1 ECce in justitia regnabit rex, & principes in judicio præerunt.

2 Et erit vir sicut qui absconditur à vento & celat se à tempestate, sicut rivi aquarum in siti, & umbra petræ prominentis in terra deserta.

3 Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt.

4 Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborũ velociter loquetur & planè.

5 Non vocabitur ultrà is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur major.

B 6 Stultus enim fatua loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam esurientis, & potum sitienti auferat.

7 Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendaci, cùm loqueretur pauper judicium.

8 Princeps verè ea, quæ digna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces stabit.

9 Mulieres opulentæ surgite, & audite

vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.

C 10 Post dies enim & annum, vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet.

11 Obstupescite opulentæ, conturbamini confidentes; exuite vos, & confundimini, accingite lumbos vestros.

12 Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13 Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quantò magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14 Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum. Gaudium onagrorum, pascua gregum.

D 15 Donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in Charmel, & Charmel in saltum reputabitur.

16 Et habitabit in solitudine judicium, & justitia in Charmel sedebit.

17 Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum:

18 Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19 Grando autem in descensione saltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20 Beati qui seminatis super omnes aquas immittentes pedem bovis & asini.

CAPUT XXXIII.

Permixtim de defectione Sennacherib loquitur & Judæorum liberatione, ac divina potentia exaltatione invehitur contra hypocritas & quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Jerusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legislator noster.

A 1 VÆ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? & qui spernis, nónne & ipse sperneris? cùm consummaveris deprædationem, deprædaberis: cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2 Domine miserere nostri: te enim expectavimus. esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis.

3 A voce Angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

4 Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cùm fossæ plenæ fuerint de eo.

5 Magnificatus est Dñs, quoniam habitavit in excelso: implevit Sion judicio & justitia.

6 Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus ejus.

B 7 Ecce videntes clamabunt foris; Angeli pacis amarè flebunt.

8 Dissipatæ sunt viæ, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9 Luxit, & elanguit terra: confusus est Libanus, & obsorduit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basan, & Carmelus.

10 Nunc consurgam dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11 Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12 Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni comburentur.

13 Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam.

14 Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

C 15 *Qui ambulat in justitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum.

* Psal. 14. 2.

16 Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquæ ejus fideles sunt,

17 Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longè.

18 Cor tuum meditabitur timorem: *ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi Doctor parvulorum?

* 1. Cor. 1. c. 20.

19 Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguæ ejus, in quo nulla est sapientia.

D 20 Respice Sion civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur:

21 Quia solùmmodò ibi magnificatus est Dominus noster, locus fluviorũ rivi latissimi & patentes: non transibit per eum navis remigũ, denique trieris magna trã gredietur eum.

22 Dominus enim judex noster, Dñs legifer noster, Dominus rex noster: ipse salvabit nos.

23 Laxati sunt funiculi tui, & non prævalebunt, sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.

24 Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerba Dei ultio super omnes gentes: Idumæa quoque contritio, & perpetua vastitas prædicitur.

A 1 ACcedite Gentes, & audite, populi attendite: audiat terra, & plenitudo ejus: orbis, & omne germen ejus.

2 Quia indignatio Domini super omnes Gẽtes, & furor super universam militiam eorũ, interfecit eos: & dedit eos in occisionem.

3 Interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum ascendet fœtor: tabescent montes à sanguine eorum.

4 Et tabescet omnis militia cælorum, & complicabuntur sicut liber cæli: & omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea & de ficu.

5 Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, & super populum interfectionis meæ, ad judicium.

B 6 Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum, & hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom.

7 Et descendent unicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sãguine, & humus eorum adipe pinguium:

8 Quia dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion.

9 Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulphur: & erit terra ejus in picem ardentem.

C 10 Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: à generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam.

11 Et possidebunt illam onocrotalus & ericius: ibis & corvus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.

12 Nobiles ejus non erunt ibi: regem potius invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum.

13 Et orientur in domibus ejus spinæ, & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus: & erit cubile draconum, & pascua struthionum.

D 14 Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem.

15 Ibi habuit foveam ericius, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fovit in umbra ejus: illuc congregati sunt milvi, alter ad alterum.

16 Requirite diligenter in libro Domini: & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæsivit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, & spiritus ejus ipse congregavit ea.

17 Et ipse misit eis sortem, & manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in æternum possidebunt eam, in generationem & generationem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura consolatione, lætitia, securitate, & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

A 1 LÆtabitur deserta & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.

2 Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.

3 Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

B 4 Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.

6 Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta C erit lingua mutorum: quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine.

7 Et quæ erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami & junci.

8 Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam.

D 9 Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

10 Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude: & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Juda munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Jerusalem: qui variis in Ezechiam jactatis conviciis ac blasphemiis in Deum Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

1 ET factum est in quarto decimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, & cepit eas.

2 Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad Regem Ezechiam in manu gravi, & stetit in aquæductu piscinæ superioris in via Agri fullonis.

4. Reg. 18.c.13 2 Par. 32.a.1. Eccli. 48.c.30

3 Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis.

4 Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum. Quæ est ista fiducia, qua confidis?

5 Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me?

6 Ecce confidis super baculum arundineum B confractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

7 Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nónne ipse est, cujus abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Judæ & Jerusalem: Coram altari isto adorabitis?

8 Et nunc trade te Domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere ascensores eorum.

9 Et quomodo sustinebis faciem judicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus?

10 Et nunc numquid sine Domino ascendi C ad terram istam, ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, & disperde eam.

11 Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaïcè in auribus populi, qui est super murum.

12 Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad Dominum tuum & ad te misit me Dominus meus, ut loquerer omnia verba ista: & non potiùs ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, & bibant urinam pedum suorum vobiscum?

13 Et stetit Rabsaces, & clamavit voce magna Judaïcè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14 Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15 Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

16 Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedi- D ctionem, & egredimini ad me, & comedite unusquisque vineam suam, & unusquisque ficum suam: & bibite unusquisque aquam cisternæ suæ,

17 Donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est ut terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18 Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19 Ubi est Deus Emath, & Arphad? ubi est est Deus Sepharvaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

20 Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Jerusalem de manu mea?

21 Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: ne respondeatis ei.

22 Et ingressus est Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum: & Sobna scriba, & Joahe filius Asaph à commentariis, ad Eze-

chiam scissis vestibus, & nuntiaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur, qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: & caeso per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filiis suis interimitur.

A 1 ET factum est, cùm audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, & obvolutus est sacco, & intravit in domum Domini.

4. Reg. 19. a. 8.

2 Et misit Eliacim, qui erat super domum, & Sobnam scribam, & seniores de sacerdotibus, opertos saccis, ad Isaiam filium Amos prophetam,

3 Et dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blasphemiæ, dies hæc: quia venerunt filii usque ad partum, & virtus non est pariendi.

4 Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, & exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ sunt.

5 Et venerunt servi regis Ezechiæ ad Isaiá.

B 6 Et dixit ad eos Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum, quæ audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7 Ecce ego dabo ei spiritum, & audiet nuntium, & revertetur ad terram suam, & corruere eum faciam gladio in terra sua.

8 Reversus est autem Rabsaces, & invenit regem Assyriorum prælantem adversùs Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

9 Et audivit de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cùm audisset, misit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10 Hæc dicetis Ezechiæ regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jerusalem in manu regis Assyriorum.

C 11 Ecce tu audisti omnia, quæ fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt, & tu poteris liberari?

12 Numquid eruerunt eos dii Gentium, quos subverterunt patres mei, Gozam, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thalassar?

13 Ubi est rex Emath, & rex Arphad, & rex urbis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14 Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum; & legit eos & ascendit in domum Dñi, & expandit eos Ezechias corã Domino.

15 Et oravit Ezechias ad Dominum dicens:

16 Domine exercituum Deus Israël, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omniũ regnorum terræ, tu fecisti cælum & terram.

D 17 Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum Deum viventem.

18 Verè enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, & regiones earum.

19 Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum & lapis: & comminuerunt eos.

20 Et nunc Domine Deus noster salva nos de manu ejus: & cognoscant omnia regna terræ, quia tu es Dominus solus.

21 Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israël. Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum:

22 Hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, & subsannavit te virgo filia Sion: post te caput movit filia Jerusalem:

23 Cui exprobrasti, & quem blasphemasti, & super quem exaltasti vocem, & levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israël.

E 24 In manu servorum tuorum exprobrasti Domino: & dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, juga Libani, & succidam excelsa cedrorum ejus, & electas abietes illius, & introibo altitudinem summitatis ejus, saltum Carmeli ejus.

25 Ego fodi, & bibi aquam, & exsiccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26 Numquid non audisti quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi illud: & nunc adduxi: & factum est in eradicationem collium compugnantium, & civitatum munitarum.

27 Habitatores earum breviata manu contremuerunt, & confusi sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret.

F 28 Habitationem tuam & egressum tuum, & introitum tuum cognovi: & insaniam tuã contra me.

29 Cùm fureres adversùm me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frænum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.

30 Tibi autem hoc erit signum: Comede hoc anno quæ sponte nascuntur, & in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.

31 Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum est, radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

32 Quia de Jerusalem exibunt reliquiæ, & salvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.

G 33 Propterea hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, & non jaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu ejus aggerem.

34 In via qua venit, per eam revertetur, & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dñs:

35 Et protegam civitatem istam, ut salvem eam propter me, & propter David servum meum.

36 * Egressus est autem Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt manè, & ecce omnes, cadavera mortuorum.

37 * Et egressus est, & abiit, & reversus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitavit in Ninive,

38 Et factum est, cùm adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech & Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio: fugeruntque in Terram Ararat, & regnavit Asarhaddon filius ejus pro eo.

4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 24. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. e. 19.

CAPUT XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

A 1 IN diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, & introivit ad eum Isaias, filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.

4.Reg. 20 a.1. 2.Par. 32.f.24

2 Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem, & oravit ad Dominum,

3 Et dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est, in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.

4 Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:

5 Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam & vidi lacrymas tuas: ecce adjiciam super dies tuos quindecim annos:

6 Et de manu regis Assyriorum eruam te, B & civitatem istam, & protegam eam.

7 Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est:

8 * Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat.

* Eccl. 48. d. 26.

9 Scriptura Ezechiæ regis Juda, cùm ægrotasset, & convaluisset de infirmitate sua:

10 Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæsivi residuum annorum meorum,

11 Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultrà, & habitatorem quietis.

C 12 Generatio mea ablata est, & convoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisa est velut à texente, vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me: de manè usque vesperam finies me.

13 Sperabam usque ad mane, quasi leo sic contrivit omnia ossa mea:

De manè usque ad vesperam finies me.

14 Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine vim patior, responde pro me.

15 Quid dicam, aut quid respondebit mihi cum ipse fecerit?

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

D 16 Domine si sic vivitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & vivificabis me.

17 Ecce in pace amaritudo mea amarissima:

Tu autem eruisti animam meam ut non periret, projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20 Domine salvum me fac, & psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 Et jussit Isaias ut tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX

Ezechias cùm missis à rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futura in Babylonem ablatione præmonetur.

1 IN tempore illo misit Merodach Baladan, filius Baladan rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quod ægrotasset & convaluisset. A

4 Reg. 20.c.12

2 Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & unguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & universa quæ inventa sunt in thesauris ejus. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

3 Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. B

4 Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis. C

5 Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum. D

6 Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurisaverunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

7 Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8 Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Consolatio & salus Jerusalem per Christum futura: Joannis Baptistæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1 CONsolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester. A

2 Loquimini ad cor Jerusalem, & advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.

3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

* Matt. 3.a.3. Marc. 1.a.3. Luc. 3. b 4. Joan. 1. c. 23.

4 Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.

5 Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.

B

6 Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? * Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri.

* Eccl. 14 c.18 Jac. 1. b. 10. 1. Pet. 1 d. 24.

7 Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Verè fœnum est populus.

8 Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternū.

9 Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vo-

cem tuam, qui evangelizas Jerusalem: exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus vester:

C

10 Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo.

11 * Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, fœtas ipse portabit.

* Ezec. 34. f. 23. 37. g. 24. Joan. 10. c. 11.

12 Quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & liberavit in pondere montes, & colles in statera?

13 * Quis adjuvit spiritum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit, & ostendit illi?

* Sap. 6. c. 13. Rom. 11. d. 34. 1 Cor. 2. d. 16.

14 Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam justitiæ, & erudivit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi?

D

15 Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi pulvis exiguus.

16 Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia ejus non sufficient ad holocaustum.

17 Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei.

18 * Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

* Act. 17. f. 29.

E

19 Numquid sculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20 Forte lignum & imputribile elegit: artifex sapiens quærit quomodo statuat simulachrum, quod non moveatur.

21 Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annuntiatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terræ?

22 Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores ejus sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cœlos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23 Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, judices terræ velut inane fecit.

F

24 Et quidem neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repentè flavit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.

25 Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus?

26 Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque ejus, neque unum reliquum fuit.

G

27 Quare dicis Jacob, & loquĕris Israël: Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo Judicium meum transivit?

28 Numquid nescis aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ: non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiæ ejus.

29 Qui dat lasso virtutem: & his qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30 Deficient pueri, & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

31 Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

CAPUT XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia & variis magnisque beneficiis populo Judaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

A

1 TAceant ad me insulæ & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad judicium propinquemus.

2 Quis suscitavit ab Oriente justum, vocavit eum ut sequeretur se? dabit in conspectu ejus Gentes, & reges obtinebit: dabit quasi pulverem gladio ejus, sicut stipulam vento raptam arcui ejus.

3 Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus ejus non apparebit.

4 Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? * Ego Dominus primus & novissimus ego sum.

* Inf. 44. a. 6. 48. b. 12.

B

5 Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquaverunt, & accesserunt.

6 Unusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicet: Confortare.

Apoc. 1. b. 8. d. 17. 22. c. 13.

7 Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est. & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8 Et tu Israël serve meus, Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei:

9 In quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

C

10 Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortavi te, & auxiliatus sum tibi, & suscepit te dextera justi mei.

11 Ecce confundentur & erubescent omnes, qui pugnant adversùm te: erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12 Quæres eos, & non invenies, viros rebelles tuos, erunt quasi non sint: & veluti consumptio, homines bellatores adversùm te.

13 Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicénsque tibi: Ne timeas, ego audivi te:

D

14 Noli timere vermis Jacob, qui mortui estis ex Israël: ego auxiliatus sum tibi, dixit Dominus: & redemptor tuus sanctus Israël.

15 Ego posui te quasi plaustrum triturans novum, habens rostra serrantia, triturabis montes, & comminues: & colles quasi pulverem pones.

16 Ventilabis eos: & ventus tollet, & turbo disperget eos: & tu exultabis in Domino, in sancto Israël lætaberis.

17 Egeni & pauperes quærunt aquas, & non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos.

E

18 Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inviam in rivos aquarum.

19 Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum olivæ: ponam in deserto abietem, ulmum, & buxum simul:

20 Ut videant, & sciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & sanctus Israël creavit illud.

21 Propè facite judicium vestrum, dicit Dominus: afferte, si quid fortè habetis, dixit rex Jacob.

F

22 Accedant, & nuntient nobis quæcunque ventura sunt: priora quæ fuerunt nuntiate: & ponemus cor nostrum, & sciemus novissima

eorum: & quæ ventura sunt indicate nobis.

23 Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos, benè quoque aut malè, si potestis, facite: & loquamur, & videamus simul.

24 Ecce, vos estis ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est: abominatio est qui elegit vos.

25 Suscitavi ab Aquilone, & veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum & adducet magistratus quasi lutum, & velut plastes conculcans humum.

G 26 Quis annuntiavit ab exordio ut sciamus, & à principio ut dicamus: Justus es? non est neque annuntians, neque prædicens, neque audiens sermones vestros.

27 Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, & Jerusalem evangelistam dabo.

28 Et vidi, & non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, & interrogatus responderet verbum.

29 Ecce omnes injusti, & vana opera eorum: ventus & inane simulachra eorum.

CAPUT XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cujus virtutes & opera quæ facturus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem & gratiarum actionem: addit quoque malos, idololatras & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine servorum Dei.

A 1 ECce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet.

Matt. 12.b.18

2 Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.

3 Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium.

4 Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expectabunt.

5 Hæc dicit Dominus Deus, creans cælos, & extendens eos: firmans terram & quæ germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, & spiritum calcantibus eam.

B 6 Ego Dominus vocavi te in justitia, & apprehendi manum tuam, & servavi te. * Et dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium:

** Inf. 49.b 6.*

7 Ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris,

** Inf. 48.b.11*

8 * Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus,

9 Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: nova quoque ego annuntio, antequam oriantur, audita vobis faciam.

10 Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ: qui descenditis in mare, & plenitudo ejus; insulæ & habitatores earum.

11 Sublevetur desertum, & civitates ejus: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de vertice montium clamabunt.

12 Ponent Domino gloriam, & laudem ejus in insulis nuntiabunt.

13 Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir prælator suscitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.

14 Tacui semper, silui, patiens fui sicut parturiens loquar: dissipabo, & absorbebo simul.

C 15 Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exsiccabo: & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.

16 Et ducam cæcos in viam quam nesciunt, & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta: hæc verba feci eis, & non dereliqui eos.

17 Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri.

18 Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum.

19 Quis cæcus, nisi servus meus? & surdus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis cæcus, nisi qui venumdatus est? & quis cæcus, nisi servus Domini?

20 Qui vides multa, nónne custodies? qui apertas habes aures, nónne audies?

21 Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, & magnificaret legem & extolleret. D

22 Ipse autem populus direptus, & vastatus: laqueus juvenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat; in direptionem, nec est qui dicat: Redde.

23 Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat & auscultet futura?

24 Quis dedit in direptionem Jacob, & Israël vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? Et noluerunt in viis ejus ambulare, & non audierunt legem ejus.

25 Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognovit: & succendit eum, & non intellexit.

CAPUT XLIII.

Populum credentem secum facit, ejus ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita gravi expostulatione adversùs Judæorum ingratitudinem.

1 ET nunc hæc dicit Dominus creans te Jacob, & formans te Israël: Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo; meus es tu. A

2 Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te:

3 Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israël salvator tuus, dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam & Saba pro te.

4 Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua.

5 Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te.

6 Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.

7 Et omnem, qui invocat nomen meum in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum.

8 Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt.

9 Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annuntiet istud, & quæ prima sunt, audire nos faciet? dent testes eorum, justificentur, & audiant, & dicant: Verè. B

10 Vos testes mei, dicit Dñs, & servus meus, quem elegi: ut sciatis, & credatis mihi, & intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit.

1. Ose. 3.b.4.

11 * Ego sum, ego sum Dominus, & non est absque me salvator.

12 Ego annuntiavi, & salvavi: auditum feci & non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus.

13 Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis avertet illud?

14 Hæc dixit Dominus redemptor vester, sanctus Israël: Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vectes universos, & Chaldæos in navibus suis gloriantes.

15 Ego Dominus sanctus vester, creans Israël rex vester.

C

16 Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.

17 Qui eduxit quadrigam & equum, agmen & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, & extincti sunt.

18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.

* 2. Cor. 5.d.17. Apoc. 21.b.5.

19 * Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in invio flumina.

20 Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21 Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22 Non me invocasti Jacob: nec laborasti in me Israël.

D

23 Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

24 Non emisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25 Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

26 Reduc me in memoriam, & judicemur simul; narra si quid habes ut justificeris.

27 Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui prævaricati sunt in me.

28 Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Israël in blasphemiam.

CAPUT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & novissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imò stupor aperte convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cujus manu sunt omnia, populus revocatur.

A

Jer. 30. b.10. 47 g.27.

1 ET nunc audi Jacob serve meus, & Israël, quem elegi:

2 Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Jacob, & rectissime, quem elegi.

3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4 Et germinabunt inter herbas, quasi salices juxta præterfluentes aquas.

5 Iste dicet: Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Jacob: & hic scribet manu sua Dño: & in nomine Israël assimilabitur.

* Sup. 41.b.4.

6 * Hæc dicit Dominus rex Israël, & redemptor ejus Dominus exercituum: Ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus.

Infr. 48 b 12. Apoc. 1. b 8.d. 17. 22. c. 13.

7 Quis similis mei? vocet, & annuntiet: & ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiavi: vos estis testes mei, numquid est Deus absque me, & formator quem ego non noverim?

B

9 Plastæ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10 Quis formavit Deum, & sculptile conflavit ad nihil utile?

11 Ecce omnes participes ejus confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt & pavebunt, & confundentur simul.

* Sap. 13.c.11

12 * Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud, & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14 Succidit cedros, tulit ilicem: & quercum, quæ steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.

C

15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, & adoravit: fecit sculptile, & curvatus est ante illud.

16 Medium ejus combussit igni & de medio ejus carnes comedit: coxit pulmentum, & saturatus est & calefactus est, dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17 Reliquum autem ejus deum fecit & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera me, quia Deus meus es tu.

18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.

19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem ejus combussi igni, & coxi super carbones ejus panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

D

20 Pars ejus cinis est: cor insipiens adoravit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet: Fortè mendacium est in dextera mea.

21 Memento horum Jacob, & Israël, quoniam servus meus es tu, formavit te; servus meus es tu Israël, ut obliviscaris mei.

22 Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.

23 Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit Dominus: jubilate extrema terræ, resonate montes laudationem, saltus & omne lignum ejus: quoniam redemit Dominus Jacob, & Israël gloriabitur.

24 Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens cælos solus, stabiliens terram, & nullus mecum.

25 Irrita faciens signa divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes re-

trorsum:& scientiam eorum stultam faciens.

26 Suscitans verbum servi sui,& consilium nunciorum suorum complens. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; & civitatibus Juda: Ædificabimini,& deserta ejus suscitabo.

27 Qui dico profundo:Desolare,& flumina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro:Pastor meus es,& omnem voluntatẽ meam complebis. Qui dico Jerusalem: Ædificaberis;& templo: Fundaberis.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his nonagnoscat,cùm ipse solus sit Deus,omniũ Dominus, cui nemo potest contradicere: prædicitur Christi nativitas,& loquitur Propheta permixtim de Judæorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christũ futura quodque solus Dominus sit Deus, justus & salvans, promissaque complens.

A 1 HÆc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.

2 Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3 Et dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum Deus Israël.

4 Propter servum meum Jacob, & Israël electum meum,& vocavi te nomine tuo:assimilavi te, & non cognovisti me:

5 Ego Dominus,& non est amplius: extra me non est Deus:accinxi te,& non cognovisti me:

6 Ut sciant hi,qui ab ortu Solis, & qui in occidente, quoniam absque me non est: Ego Dominus, & non est alter,

7 Formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum:ego Dominus faciens omnia hæc.

B 8 Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum: aperiatur terra,& germinet salvatorem:& justitia oriatur simul:ego Dominus creavi eum.

9 Væ qui contradicit fictori suo,testa de samiis terræ:* numquid dicet lutũ figulo suo: Quid facis,& opus tuũ absque manibus est?

10 Væ qui dicit patri: Quid generas?& mulieri: Quid parturis?

* Jer. 18.a.6. Rom 9. c. 20.

11 Hæc dicit Dominus sanctus Israël,plastes ejus:Ventura interrogate me,super filios meos,& super opus manuum mearum mandate mihi.

12 Ego feci terram,& hominem super eam creavi ego:manus meæ tetenderunt cælo, & omni militiæ eorum mandavi.

C 13 Ego suscitavi eum ad justitiam,& omnes vias ejus dirigam: ipse ædificabit civitatem meam,& captivitatem meam dimittet, non in pretio,neque in muneribus,dicit Dominus Deus exercituum.

14 Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ,& Sabaim viri sublimes ad te transibunt,& tui erunt:Post te ambulabunt,vincti manicis pergent:& te adorabunt, téque deprecabuntur: Tantùm in te est Deus, & non est absque te Deus.

15 Verè tu es Deus absconditus, Deus Israël salvator.

16 Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.

17 Israël salvatus est in Domino salute æterna:non confundemini, & non erubescetis usque in sæculum sæculi.

18 Quia hæc dicit Dominus creans cælos, ipse Deus formans terram,& faciens eam,ipse plastes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur,formavit eam: ego Dominus,& non est alius.

19 Non in abscondito locutus sum in loco terræ tenebroso:non dixi semini Jacob: Frustrà quærite me: ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta.

20 Congregamini,& venite,& accedite simul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturæ suæ, & rogant Deum non salvantem.

D 21 Annuntiate,& venite,& consiliamini simul:quis auditum fecit hoc ab initio,ex tunc prædixit illud:numquid non ego Dominus,& non est ultrà Deus absque me? Deus justus & salvans non est præter me.

22 Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus,& non est alius.

23 In memetipso juravi, egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur:

24 * Quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.

* Rom. 14 c.11 Phil. 2. b. 10.

25 Ergo in Domino, dicet, meæ sunt justitiæ & imperium: ad eum venient,& confundentur omnes qui repugnant ei.

26 In Domino justificabitur, & laudabitur omne semen Israël.

CAPUT XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipsorum prædicitur: Judæi cum reliquiis Israël ad Deum revocantur,ostensa Dei magna benignitate ad ipsos,addita,gravi increpatione ob ipsorum ingratitudinem & idololatriam, hortaturque ut ad ipsum, qui solus omnia novit & potest,revertantur: salutem ipsis per Filium promittens.

A 1 COntractus est Bel,contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestiis & jumentis, onera vestra,gravi pondere usque ad lassitudinem.

2 Contabuerunt & contrita sunt simul:non poterunt salvare portantem,& anima eorum in captivitatem ibit.

3 Audite me domus Jacob, & omne residuum Domus Israël, qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulva.

B 4 Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & salvabo.

5 Cui assimilastis me,& adæquastis,& comparastis me, & fecistis similem?

C 6 Qui confertis aurum de sacculo,& argentum statera ponderatis: conducentes artificem,ut faciat Deum:& procidunt,& adorãt.

7 * Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo:& stabit,ac de loco suo non movebitur, sed & cùm clamaverint ad eum,non audiet: de tribulatione non salvabit eos.

* Bar. 6.c.25.

8 Mementote istud,& confundamini:redite prævaricatores ad cor.

9 Recordamini prioris sæculi, quoniam ego sum Deus,& non est ultrà Deus, nec est similis mei:

D 10 Annuntians ab exordio novissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet:

11 Vocans ab oriente avem,& de terra longinqua virum volũtatis meæ,& locutus sum, & adducam illud: creavi, & faciam illud,

12 Audite me duro corde, qui longe estis à justitia.

13 Propè feci justitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israël gloriam meam.

CAPUT XLVII.

Babylonis humiliatio, ac contritio prædicitur propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudæos suos captivos: & quia in maleficiis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

A 1 Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, quia ultra non vocaberis mollis & tenera.

2 Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina.

3 * Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

4 Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israël.

5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis ultrà Domina regnorum.

B 6 Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, & dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti jugum tuum valdè.

7 Et dixisti: In sempiternum ero Domina: non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego sum & non est præter me ampliùs: non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem.

9 * Venient tibi duo hæc subitò in die una, sterilitas & viduitas. Universa venerunt super

C te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua & sciẽtia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera.

11 Veniet super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine

D maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

13 Defecisti in multitudine consiliorũ tuorum: stent, & salvent te augures cæli, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.

14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant: nec focus, ut sedeant ad eum.

15 Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua unusquisque in via sua erraverunt: non est qui salvet te.

* Nah. 3. b. 1.

* Apoc. 18. c. 7.

* Inf. 51 f. 10

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim: ingratitudinem ac duritiam Iudæorum, se, & non idola, annuntiasse futura, & illa complevisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis & ita benigne eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

A 1 Audite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israël, & de aquis Juda existis, qui juratis in nomine Dñi, & Dei Israel recordamini non in veritate, neque in justitia.

2 De civitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israël constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen ejus.

3 Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repentè operatus sum, & venerunt.

4 Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.

5 Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicavi tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea & conflatilia mandaverunt ista.

B 6 Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, & conservata sunt quæ nescis:

7 Nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante diem, & non audisti ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognovi ea.

8 Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia prævaricans prævaricaberis, & transgressorem ex utero vocavi te.

9 Propter nomen meum longè faciam furorem meum, & laude mea infrænabo te, ne intereas.

10 Ecce excoxi te, sed nõn quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11 Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer: * & gloriam meam alteri non dabo.

12 Audi me Jacob, & Israël quem ego voco: * ego ipse ego primus, & ego novissimus.

13 Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cælos: ego vocabo eos,

C & stabunt simul.

14 Congregamini omnes vos, & audite: quis de eis annuntiavit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Chaldæis.

15 Ego, ego locutus sum, & vocavi eum: adduxi eum, & directa est via ejus.

16 Accedite ad me, & audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus ejus.

17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israël: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

D 18 Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen, pax tua, & justitia tua sicut gurgites maris.

19 Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps uteri tui ut lapilli ejus: non interisset, & non fuisset attritum nomen ejus à facie mea.

20 * Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annuntiate: auditum facite hoc, & efferte illud usque ad extrema terræ. Dicite: Redemit Dominus servum suum Jacob.

21 Non sitierunt in deserto cùm educeret eos: aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ.

22 * Non est pax impiis, dicit Dominus.

* Sup. 42. b. 8.

* Sup. 41. a. 4. 44. a. 6.

Apoc. 1. b 8. & 17. 22. c. 13.

* Jer. 51 a. 6.

* Exod. 17. b. 6. Num. 20. b. 11

* Inf. 57 d. 21.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorũ salvandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos in gratiarum actionem benigne etiam consolatur Sion quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens

eam

eam totô orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

A 1 AUdite insulæ, & attendite populi de longè: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.

2 * Et posuit os meum quasi gladium acutum: in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam: in pharatra sua abscondit me.

*Inf. 51. f. 16.

3 Et dixit mihi: Servus meus es tu Israël, quia in te gloriabor.

4 Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi: ergo judicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

5 Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea.

B 6 Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israël convertendas. * Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.

* Sup. 42. b. 6. Act. 13. f. 47.

7 Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus ejus ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israël qui elegit te.

C 8 Hæc dicit Dominus: * In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te, & in fœdus populi, ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas:

* 2. Cor. 6. a. 2.

9 Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite; & his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum.

10 * Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

* Apoc. 7. d. 16.

11 Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

D 12 Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra australi.

13 Laudate cæli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion: dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15 Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

E 17 Venerunt structores tui: destruentes & dissipantes, à te exibunt.

18 * Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa.

* Inf. 60. c. 4.

19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & lõge fugabuntur qui absorbebant te.

F 20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem.

21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiva: & istos quis enutrivit? ego destituta & sola: & isti ubi erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt.

23 Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum. G

24 Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto, salvabitur. Eos verò, qui judicaverunt te, ego judicabo, & filios tuos ego salvabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, & sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet Synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat ut ab eo reciperetur; imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones; ideoque Synagogam dolentem interituram denuntiat.

1 HÆc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eã? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. A

2 Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. * Nũquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti.

* Inf. 59. a. 1.

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

B 4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

C 6 * Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.

* Matt. 26. g. 67.

7 Dominus Deus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

8 * Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me.

* Rom. 8. f. 33.

9 Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

D 10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11 Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum hoc est vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa complevit, ut ipse certo fidat se promissam a Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiæ, per Christum futura, & de lege Evangelica late disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

A 1 AUdite me qui sequimini quod justum est, & quæritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci de qua præcisi estis.

2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei & multiplicavi eum.

3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.

4 Attendite ad me popule meus & tribus B mea me audite: quia lex à me exiet, & judicium meum in lucem populorum requiescet.

5 Prope est justus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6 Levate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt: * Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non deficiet.

*Ps. 36. d. 39.

7 Audite me qui scitis justum, populus C meus * lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis.

*Ps. 36. d. 31.

8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea in generationes generationum.

9 Consurge, consurge, induere fortitudinē brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti D draconem.

10 * Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati?

* Exod. 14. c. 21

11 Et nunc qui redempti sunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudãtes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?

E 13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die à facie furoris ejus qui te tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi nunc est furor tribulantis?

14 Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.

15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

F 16 * Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cælos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu.

*Sup. 59. c. 21.

17 Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus, usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad fæces.

18 Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

19 * Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas, & contritio, & fames, & gladius; quis consolabitur te?

* Sup. 47. c. 9.

G 20 Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Dñi, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi hoc paupercula, & ebria non à vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultrà.

23 Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam, ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: nempe descensus Israel in Ægyptum & liberationis ab Assur: prædicatores autem evangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

A 1 COnsurge consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas sancti: quia non adjiciet ultrà ut pertranseat per te incircumcisus & immundus.

2 Excutere de pulvere, consurge; sede Jerusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion.

B 3 Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus: * In Ægyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi & Assur absque ulla causa calumniatus est eum.

* Gen. 46. a. 6.

5 Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, quoniã ablatus est populus meus gratis? Dominatores ejus inique agunt, dicit Dominu, * & jugiter tota die nomen meũ blasphematur,

* Ezech. 36 d. 20 Rom. 2. d. 24.

6 Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

7 Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem; annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus!

* Nah. 1 d. 15. Rom. 10 c. 15.

C 8 Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbũt cum converterit Dominus Sion.

9 Gaudete, & laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.

10 Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: * & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

* Psal. 97. a. 3. * 2. Cor. 6. d. 17.

11 Recedite, recedite, exite inde, * pollutum nolite tangere, exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini.

D 12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.

13 Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valdè.

14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros adspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.

Rom. 15.c.21.

15 Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: * quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt contemplati sunt.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi nativitate, & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine

A

Rom.10 c.16. Joan. 12.f.38

1 QUis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

2 Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum:

**Marc. 9.b.11.*

3 * Despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.

**Matt. 8.b.17.*

4 * Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & non putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.

**1.Cor. 15.a.3.*

5 * Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.

6 Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrûm.

C

**Matt. 26.f.63 Act.8. f.32.*

7 Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

8 De angustia, & de judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum.

**1.Pet. 2.d.22. 1.Joan. 3.a.5.*

9 Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua: * eò quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.

10 Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

D

11 Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.

**Marc. 15.c.28 Luc.22. d.37. *Luc. 23.e.34*

12 Ideò dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, * & pro transgressoribus rogavit.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura sit numerosior quàm erat Synagoga & per orbem propugnanda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus in justitia, fundata: omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri

A

Luc.23. d.29. Gal.4. d.27.

1 LAuda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ, magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.

2 Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida.

B

3 Ad dexteram enim & ad lævam penetrabis: & semen tuum Gentes hereditabit, & civitates desertas inhabitabit.

4 Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

C

Luc. 1.d.32.

5 Quia dominabitur tui qui fecit te, * Dñs exercituum nomen ejus: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.

6 Quia ut mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.

7 Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

D

8 In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

**Gen.9 b.11.15*

9 * Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noë ultrà suprà terram: sic juravi ut non irascar tibi, & non increpem te.

E

10 Montes enim commovebuntur & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te & fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.

11 Paupercula, tempestate convulsa absque ulla consolatione Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,

F

12 Et ponam jaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:

**Joan 6.e.45.*

13 * Universos filios tuos doctos à Domino; & multitudinem pacis filiis tuis.

14 Et in justitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis; & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15 Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

G

16 Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17 Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in judicio, judicabis Hæc est hereditas servorum Domini, & justitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocantur à peccatis impii, cùm Dominus misericors sit & verax in promissis: de progressu prædicationis Evangelii & felicitate credentium.

A

Eccli. 51.d.33 Apoc. 22.d.17

1 OMnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.

2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

B

**Act. 13.e.34*

3 Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, * & misericordias David fideles.

4 Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus,

5 Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israël quia glorificavit te.

6 Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est.

7 Derelinquat impius viam suam, & vir

iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendū.

8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ viæ meæ, dicit Dominus.

9 Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.

10 Et quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc ultrà non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti:

11 Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.

12 Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI

Omnes cujusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio eunuchorum justorum: domus Dei domus est orationis: gravis increpatio & comminatio adversùs pastores Ierusalem, quos cæcos, & canes mutos ac impudentes appellat.

1 HÆc dicit Dominus: Custodite judiciū, & facite justitiam: quia juxta est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur. (Sap. 1. a. 1.)

2 Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

3 Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus à populo suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4 Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:

5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis locū, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod nō peribit.

6 Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum.

7 Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum, placebunt mihi super altari meo: * quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. (*Ier. 7. c. 11. Matt. 21. b. 13 Marc. 11. c. 17 Luc. 19 f. 46.)

8 Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israël: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

9 Omnes bestiæ agri venite ad devorandum, universæ bestiæ saltus,

10 Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.

11 Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, * unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum. (*Ier. 6. c. 13. & d. 10.)

12 Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras; & multò ampliùs.

CAPUT LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, adnuntians eos humiliandos: conversis autem pax & consolatio promittitur, cum impiis cor sit tanquam mare fervens cui non est pax.

1 IUstus perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat: à facie enim malitiæ collectus est justus.

2 Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

3 Vos autem accedite huc filii auguratricis; semen adulteri, & fornicariæ.

4 Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & ejecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?

5 Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?

6 In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium, numquid super his non indignabor?

7 Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti ut immolares hostias.

8 Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia juxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aperta.

9 Et ornasti te regio unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.

10 In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: quiescam: vitam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti.

11 Pro quo sollicita, timuisti; quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es,

12 Ego annunciabo justitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13 Cum clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terrā, & possidebit montem sanctum meum.

14 Et dicam: * Viam facite, præbere iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei. (*Ius. 62. d. 10)

15 Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans, æternitatem: & sanctum nomen ejus in excelso & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.

16 Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17 Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meum, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui.

18 Vias ejus vidi, & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus ejus.

19 Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei qui longè est, & qui prope, dixit Dominus, & sanavi eum.

20 Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundans fluctus ejus in conculcationem & lutum.

21 * Non est pax impiis, dicit Dñs Deus. (*Sap. 48. d. 22)

CAPUT LVIII.

Reprehendit Iudaeorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile; & quae debeant illud comitari, quibus adhibitis multa praestantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit praemium ita celebrantium.

A 1 Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorũ, & domui Jacob peccata eorum.

2 Me etenim de die in diem quaerunt, & scire vias meas volunt; quasi gens, quae justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit; rogant me judicia justitiae; appropinquare Deo volunt.

3 Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri, invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

B 4 Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.

5 * Numquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?

Zach. 7.b.5.

6 Nonne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

C 7 * Frange esurienti panem tuum & egenos vagósque induc in domum tuam; cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.

Ezec. 18.b.7. d.16. Matt. 25.c.35

8 Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

9 Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10 Cùm effuderis esurienti animam tuam & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebrae tuae erunt sicut meridies.

D 11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & erit quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquae.

12 * Et aedificabuntur in te deserta saeculorum; fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis aedificator sepium, avertens semitas in quietem.

Inf. 61.a.4.

13 Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terrae, & cibabo te hereditate Jacob patris tui, os enim Domini locutum est.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Iudaeos; sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & confitentur se juste à Deo desertos, & excaecatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos & benignitate erga poenitentes.

1 Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat:

A

Num. 11.c.23 Supr. 50. a.2.

2 Sed iniquitates vestrae diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.

3 * Manus enim vestrae pollutae sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.

Supr. 1.d.15.

4 Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet verè: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: * Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

Iob 15 d.35.

5 Ova aspidum ruperunt, & telas araneae texuerunt; qui comederit de ovis eorum, morietur; & quod confotum est, erumpet in regulum.

6 Telae eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. B

7 * Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem; cogitationes eorum, cogitationes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum.

Prov. 1.b.6. Rom.3. b.15.

8 Viam pacis nescierunt, & non est judicium in gressibus eorum. Semitae eorum incurvatae sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

9 Propter hoc elongatum est judicium à nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem, & ecce tenebrae; splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10 Palpavimus sicut caeci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, caliginosis quasi mortui.

11 Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbae meditantes gememus, expectavimus judiciũ, & nõ est; salutẽ, & elongata est à nobis. C

12 Multiplicatae sunt enim iniquitates nostrae coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus,

13 Peccare & mentiri contra Dominum: & aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii.

14 Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & aequitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in oblivionem; & qui recessit à malo, praedae patuit; & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est judicium.

16 Et vidit quia non est vir; & aporiatus est, quia non est qui occurrat; & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum. D

17 * Indutus est justitia ut lorica, & galea salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli.

Eph.6 c.17. 1.Thess. 5.b.8.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis; insulis vicem reddet.

19 Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini; & qui ab ortu solis, gloriam ejus: cùm venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

20 * Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob dicit Dñs.

Rom. 11.d.27

21 Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba

mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quod in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, justitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

A

1 SUrge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2 Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3 Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

*Sup. 49. c. 18.

4 * Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

5 Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

B

7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum majestatis meæ glorificabo.

8 Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9 Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè; argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini Domini Dei tui, & sancto Israël, quia glorificavit te.

10 Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

*Apoc. 21. c. 25.

11 * Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.

12 Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

C

13 Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ; & locum pedum meorum glorificabo.

14 Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi. & vocabunt te Civitatem Domini, Sion sancti Israël.

15 Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16 Et suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

D

17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum; & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam.

18 Non audietur ultrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

*Apoc. 21. c. 23. 22. a. 5.

19 * Non erit tibi ampliùs sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.

20 Non occidet ultrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21 Populus autem tuus omnes justi in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificādū.

22 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subitò faciam istud:

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas. Additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia lætabunda suam felicitatem mire sibi gratulatur.

A

Luc. 4. c. 18.

1 SPiritus Domini super me: eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem:

*Matt. 5. a. 5.

2 Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: * ut consolarer omnes lugentes.

3 Ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

B

*Sup. 58. d. 12.

4 * Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem.

5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.

6 Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbietis.

C

7 Pro confusione vestra duplici & robore, laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit in eis.

8 Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto, & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9 Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

D

10 Gaudēs gaudebo in Dño, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimētis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.

11 Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat; sic Dominus Deus germinabit justitiam, & laudem coram universis Gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu & conversione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Evangelio per orbem divulgando.

A 1 PRopter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.

2 Et videbunt Gentes justum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3 Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.

B 4 Non vocaberis ultrà Derelicta, & terra tua non vocabitur ampliùs desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.

5 Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsâ, & gaudebit super te Deus tuus.

C 6 Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7 Et ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8 Juravit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si dedero triticum tuum ultrà cibum inimicis tuis: & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9 Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis.

D 10 Transite, transite per portas, * præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate signum ad populos.

11 Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, * dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

12 Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis. Quæsita civitas, & non Derelicta.

* Sup. 57.c.14
* Zach. 9.b.9. Matt. 21.b.5.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vi isset hostes. Deus multa præstitit Israelitis beneficia, id propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti. propheta autem miserationum Domini memor, invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

A 1 QUis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ, Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.

2 * Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?

3 Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecum: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

4 * Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

5 Circumspexi, & non erat auxiliator: quæsivi, & non fuit qui adjuvaret: & salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

B 6 Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7 Miserationum Domini recordabor, & laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem honorum domui Israël, quæ largitus est ei secundum indulgentiam suam, & secundùm multitudinem misericordiarum suarum.

* Apoc. 19.c.13
* Sup. 34 b.8.

8 Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: & factus est eis salvator.

C 9 In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus sæculi.

10 Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt spiritum sancti ejus: & conversus est eis in inimicum, & ipse debellavit eos.

11 Et recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui: *Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? ubi est qui posuit in medio ejus Spiritum sancti sui?

12 Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum:

13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.

14 Quasi animal in câmpo descendens, spiritus Domini ductor ejus fuit: sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriæ.

D 15 * Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se:

16 Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israël ignoravit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster à sæculo nomen tuum.

17 Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuæ.

18 Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19 Facti sumus quasi in principio, cùm non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

* Exod. 14 g.29
* Deut. 26.c.15 Baruc. 2.c.16.

CAPUT LXIV.

Fecit propheta ut Deus nomen suum & potentiâ inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

A 1 UTinam dirumperes cælos, & descēderes: à facie tua montes defluxerunt.

2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomē tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3 Cùm feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluxerunt.

B 4 A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: * oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

5 Occurristi lætanti, & facienti justitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus, in ipsis fuimus semper, & salvabimur.

6 Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

C 7 Non est qui invocet nomen tuum; qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.

8 Et nunc Domine, pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

* 1. Cor. 2. b. 9.

9 * Ne irascaris Domine satis, & ne ultrà memineris iniquitatis nostræ: ecce respice, populus tuus omnes nos.

** Psal. 78. c. 8.*

10 Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Jerusalem desolata est.

11 Domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12 Numquid super his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium conversio, & Judæorum propter iniquitates suas & idololatriam abjectio, servatis tamē paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abjecerunt, & prospera ac nova omnia servis Dei enuntiantur: de novorum felicitate & Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

1 Quæsierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quæsierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum.

Rom. 10. d. 20.

2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3 Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres:

4 Qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, & jus profanum in vasis eorum.

5 Qui dicunt, Recede à me non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens in tota die.

6 Ecce scriptum est coram me non tacebo, sed reddam & retribuam in sinum eorum.

7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, & super colles exprobraverunt mihi, & remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

8 Hæc dicit Dominus: Quomodò si inveniatur granum in botro, & dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.

9 Et educam de Jacob semen, & de Juda possidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & servi mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum, populo meo qui requisierunt me.

11 Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam.

12 Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: *pro eo quòd vocavi, & non respondistis: locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.

** Prov. 1. c. 24. Infr. 66. b. 4. Jer. 7. c. 13.*

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis.

14 Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.

15 Et dimittetis nomen vestrum in juramētum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & servos suos vocabit nomine alio.

16 In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: & qui jurat in terra, jurabit in Deo amen: quia oblivioni traditæ sunt angustiæ priores, & quia absconditæ sunt ab oculis meis.

17 * Ecce enim ego creo cælos novos, & terram novam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor.

** Infr. 66. g. 22. Apoc. 21. a. 1.*

18 Sed gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum, in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, & populum ejus gaudium.

19 Et exultabo in Jerusalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultrà vox fletus & vox clamoris.

20 Non erit ibi amplius infans dierum, & senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22 Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt.

23 Electi mei non laborabunt frustrà: neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, & nepotes eorum cum eis.

24 * Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25 * Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedēt paleas: & serpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

** Psal. 31. b. 5. * Sup. 11. b. 6.*

CAPUT LXVI.

Dominus cæli & terræ non templum respicit, quod Judæi pro loco quietis illi ædificare volebant, sed spiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis sacrificia: Judæorum adversus Christum ipsiusque discipulos pervicacia punienda ostenditur: de Christi nativitate & Ecclesiæ fœcunditate; cui ut omnes collætentur, exhortatur, ostendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum sit malorum judicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

1 Hæc dicit Dominus: * Cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum, quæ est ista Domus, quam ædificabitis mihi? & quis est iste locus quietis meæ?

** Act. 6. f. 49. 17. c. 24.*

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt universa ista, dicit Dominus. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculū, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?

3 Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est.

4 Unde & ego eligam illusiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: * Quia vocavi, & non erat qui responderet: locutus sum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

** Prov. 1. c. 24. Sup. 65. b. 12. Jer. 7. c. 13.*

5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri odientes vos, & abjicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia vestra: ipsi autem confundentur.

6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7 Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit masculum.

8 Quis audivit umquam tale? & quis

vidit huic simile? numquid parturiet terra die una? aut parietur gens simul, quia parturivit & peperit Sion filios suos?

9 Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10 Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam.

D

11 Ut sugatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini & super genua blandientur vobis.

13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt: & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis.

E

15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis.

16 Quia in igne Dominus dijudicabit: & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino,

17 Qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul consumentur, dicit Dñs.

F

18 Ego autem opera eorum & cogitationes eorum, venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis, & venient & videbunt gloriam meam.

19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint ad Gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam; in Italiam & Græciam, ad insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus.

20 Et adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Dño, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dñs, quomodo si inferant filii Israël munus in vase mundo in domum Domini,

G

21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus.

22 * Quia sicut cæli novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dñs: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum.

* Apoc. 21. a. 1.

23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24 Et egredientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me: * vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

* Marc. 9. g. 43.

PROPHETIA JEREMIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus a Domino ad prophetandum, cum esset puer, etiam se excusans, sed doctus a Deo accipit robur invincibile, sub figura virgæ, & ollæ succensæ.

A

1 VERBA Jeremiæ filii Helciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin.

2 Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiæ filii Amon regis Juda, in tertiodecimo anno regni ejus.

3 Et factum est in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda usque ad consummationem undecimi anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda usque ad transmigrationem Jerusalem, in mense quinto.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

B

5 Priusquàm te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva sanctificavi te, & prophetam in Gentibus dedi te.

6 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

7 Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis: & universa quæcumque mandavero tibi, loquêris.

8 Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum, ut eruam te, dicit Dominus.

9 Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:

C

10 Ecce constitui te hodie super Gentes & super regna, * ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.

* Inf. 18. a. 7.

11 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.

12 Et dixit Dñs ad me: Benè vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.

13 Et factum est verbum Domini secundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

14 Et dixit Dominus ad me: * Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ.

* Inf. 4. b. 6.

15 Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, & super omnes muros ejus in circuitu, & super universas urbes Juda.

D

16 Et loquar judicia mea cum eis super omnem malitiam eorum qui dereliquerunt me, & libaverunt Diis alienis, & adoraverunt opus manuum suarum.

17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

18 Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, & populo terræ.

* Inf. 6. g. 27.

19 Et bellabunt adversùm te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israël & Juda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aqua viva relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò

cùm toti essent in idololatria, rapinis & crudelitate, se se justificare nitebantur, & propterea devastandos prædicit.

A

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Vade, & clama in auribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto in terra quæ non seminatur.

3 Sanctus Israël Domino, primitiæ frugum ejus: omnes, qui devorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Dominus.

4 Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes Domus Israël,

5 Hæc dicit Dominus: * Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt post vanitatem, & vani facti sunt?

*Mich. 6. a. 3.

B

6 Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de Terra Ægypti: qui traduxit nos per desertum per terram inhabitabilem & inviam: per terram sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?

7 Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructū ejus, & optima illius, & ingressi contaminastis terram meam, & hereditatem meam posuistis in abominationem.

8 Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? & tenentes legem nescierunt me, & pastores prævaricati sunt in me: & prophetæ prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.

9 Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceptabo.

C

10 Transite ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite & considerate vehemēter: & videte si factum est hujuscemodi.

11 Si mutavit gens deos suos, & certè ipsi non sunt dii: populus verò meus mutavit gloriam suam in idolum.

12 Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer, dicit Dominus.

13 Duo enim mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

14 Numquid servus est Israël, aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam?

15 Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terram ejus in solitudinem: civitates ejus exustæ sunt, & non est qui habitet in eis.

D

16 Filii quoque Mempheos & Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.

17 Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

18 Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis?

19 Arguet te malitia tua, & aversio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20 A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam.* In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso, tu prosternebaris meretrix.

*Inf. 3. b. 6.

E

21 * Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravum vinea aliena?

*Isa. 5. a. 1.

22 Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

Matth. 21 d 31

23 Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas.

24 Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes qui quærunt eam, non deficient: in menstruis ejus invenient eā.

25 Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti. Et dixit: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, & post eos ambulabo.

F

26 Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israël ipsi & reges eorum, principes, & sacerdotes, & prophetæ eorum,

27 Dicentes ligno: Pater meus es tu: & lapidi: Tu me genuisti: * verterunt ad me tergum, & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge & libera nos.

*Inf. 32 f. 33.

28 Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ: * secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Juda.

*Inf. 11 c. 13.

29 Quid vultis mecum judicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30 Frustrà percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastator.

31 Generatio vestra, Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israëli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus Recessimus non veniemus ultrà ad te?

G

32 Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ? populus verò meus oblitus est mei diebus innumeris.

33 Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ insuper & malitias tuas docuisti vias tuas,

34 Et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus quæ suprà memoravi.

35 Et dixisti: Absque peccato & innocens ego sum: & propterea avertatur furor tuus à me. Ecce ego judicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccavi.

36 Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab Ægypto confundēris, sicut confusa es ab Assur.

37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuæ erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ab idololatria, in qua Iuda etiam Israelem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ierusalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi pœnitentia.

A

1 VUlgò dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultrà? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.

2 Leva oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans

eos quasi latro in solitudine:& polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3 Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

B 4 Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

5 Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6 Et dicit Dominus ad me in diebus Josiæ regis: * Numquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israël? abiit sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.

*Sup. 2. d. 20.

7 Et dixi, cùm fecisset hæc omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit

C prævaricatrix soror ejus Juda,

8 Quia pro eo, quod mœchata esset aversatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.

9 Et facilitate fornicationis suæ contaminavit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

10 Et in omnibus his non est reversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11 Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam aversatrix Israël, comparatione prævaricatricis Judæ.

D 12 Vade,& clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israël, ait Dominus, & non avertam faciem meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13 Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es:& dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus:

14 Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15 Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.

E 16 Cúmque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultrà: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultrà.

17 In tempore illo vocabunt Jerusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18 In diebus illis ibi domus Juda ad domum Israël, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris.

F 19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem hereditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

20 Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israël, dicit Dominus.

21 Vox in viis audita est ploratus & ululatus filiorum Israël: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22 Convertimini filii revertentes,& sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster

G 23 Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israël.

24 Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25 Dormiemus in confusione nostra,& operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos,& patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se verè convertant & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

A 1 Si reverteris Israël ait Dominus, ad me, convertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis.

2 Et jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes, ipsúmque laudabunt.

3 Hæc enim dicit Dominus viro Juda & Jerusalem: * Novate vobis novale,& nolite serere super spinas:

* Osee 10. d. 12

4 Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam cogitationum vestrarum.

B 5 Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini: & canite tuba in terra: clamate fortiter,& dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6 Levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, * quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

*Sup. 1. b. 14.

7 Ascendit leo de cubili suo,& prædo Gentiū se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terrā tuam in solitudinem: civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

C 8 Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non est aversa ira furoris Domini à nobis.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis,& cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10 Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergóne decepisti populum istum & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius usque ad animam:

11 In tempore illo dicetur populo huic & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar judicia mea cum eis.

D 13 Ecce quasi nubes ascendet,& quasi tempestas currus ejus: velociores aquilis equi illius: væ nobis quoniam vastati sumus.

14 Lava à malitia cor tuum Jerusalem, ut salva fias: usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ:

15 Vox enim annuntiantis à Dan,& notum facientis idolum de monte Ephraim.

16 Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17 Quasi custodes agrorum facti sunt super

12 Audite me duro corde, qui longe estis à justitia

13 Propè feci justitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in Israël gloriam meam.

CAPUT XLVII.

Babylonis humiliatio, ac contritio prædicitur propter ipsius superbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Iudæos suos captivos: & quia in maleficiis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

1 Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, quia ultra non vocaberis mollis & tenera.

2 Tolle molam, & mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina.

3 * Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, & non resistet mihi homo.

* Nah. 3. b. 1.

4 Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israël.

5 Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum: quia non vocaberis ultrà Domina regnorum.

6 Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, & dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti jugum tuum valdè.

7 Et dixisti: In sempiternum ero Domina: non posuisti hæc super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

8 Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego sum & non est præter me ampliùs: non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem.

* Apoc. 18 c. 7.

9 * Venient tibi duo hæc subitò in die una, sterilitas & viduitas. Universa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

* Inf. 51 f. 19

10 Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera.

11 Veniet super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

12 Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

13 Defecisti in multitudine consiliorũ tuorum: stent, & salvent te augures cæli, qui contemplabantur sidera, & supputabant menses, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.

14 Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ: non sunt prunæ, quibus calefiant: nec focus, ut sedeant ad eum.

15 Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua unusquisque in via sua erraverunt: non est qui salvet te.

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim: ingratitudinem ac duritiam Iudæorum se & non idola, annuntiasse futura, & illa complevisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: & ita benigne eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum prævaricatione, quibus observatis felices fuissent.

1 Audite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Israël, & de aquis Juda existis, qui juratis in nomine Dñi, & Dei Israël recordamini non in veritate, neque in justitia.

2 De civitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israël constabiliti sunt: Dominus exercituum nomen ejus.

3 Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt & audita feci ea: repentè operatus sum, & venerunt.

4 Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.

5 Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicavi tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea & conflatilia mandaverunt ista.

6 Quæ audisti, vide omnia: vos autem num annuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, & conservata sunt quæ nescis:

7 Nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante diem, & non audisti ea, ne fortè dicas: Ecce ego cognovi ea.

8 Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia prævaricans prævaricaberis, & transgressorem ex utero vocavi te.

9 Propter nomen meum longè faciam furorem meum, & laude mea infrænabo te, ne intereas.

10 Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11 Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer: * & gloriam meam alteri non dabo.

* Sup. 42. b. 8.

12 Audi me Jacob, & Israël quem ego voco: * ego ipse ego primus, & ego novissimus.

* Sup. 41. a. 4. 44. a. 6.

13 Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cælos: ego vocabo eos, & stabunt simul.

Apoc. 1. b. 8. d. 17. 22. c. 13.

14 Congregamini omnes vos, & audite: quis de eis annuntiavit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, & brachium suum in Chaldæis.

15 Ego, ego locutus sum, & vocavi eum: adduxi eum, & directa est via ejus.

16 Accedite ad me, & audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: & nunc Dominus Deus misit me, & spiritus ejus.

17 Hæc dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israël: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18 Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen, pax tua, & justitia tua sicut gurgites maris.

19 Et fuisset quasi arena semen tuum, & stirps uteri tui ut lapilli ejus: non interisset, & non fuisset attritum nomen ejus à facie mea.

20 * Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annuntiate: auditum facite hoc, & efferte illud usque ad extrema terræ. Dicite: Redemit Dominus servum suum Jacob.

* Ier. 51 a. 6.

21 Non sitierunt in deserto cùm educeret eos: * aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt aquæ.

* Exod. 17. b. 6. Num. 20. b. 11

22 * Non est pax impiis, dicit Dominus.

* Inf. 57 d. 21.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudæorũ salvandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi: & ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos in gratiarum actionem: benigne etiam consolatur Sion quæ se à Deo desertam conquerebatur: promittens

eam

tam totò orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, ejusque contritis inimicis.

A 1 Audite insulæ, & attendite populi de longè: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei.

Inf. 51 f. 16. 2 *Et posuit os meum quasi gladium acutum: in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam: in pharatra sua abscondit me.

3 Et dixit mihi: Servus meus es tu Israël, quia in te gloriabor.

4 Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi: ergo judicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

5 Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Jacob ad eum, & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea.

B 6 Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israël convertendas. *Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. *Sup. 42. b. 6. Act. 13. g. 47.*

7 Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus ejus ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt, & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, & sanctum Israël qui elegit te.

C 8 Hæc dicit Dominus: *In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & servavi te, & dedi te, & in fœdus populi, ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas: *2. Cor. 6. a. 1.*

9 Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite; & his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, & in omnibus planis pascua eorum.

10 *Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. *Apoc. 7. d. 16.*

11 Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

D 12 Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra australi.

13 Laudate cæli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.

14 Et dixit Sion: dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.

15 Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16 Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

E 17 Venerunt structores tui: destruentes & dissipantes, à te exibunt.

18 *Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos quasi sponsa. *Inf. 60. c. 4.*

19 Quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & lõge fugabūtur qui absorbebant te.

F 20 Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem.

21 Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata, & captiva: & istos quis enutrivit? ego destituta & sola: & isti ubi erant?

22 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas super humeros portabunt.

G 23 Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum.

24 Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit?

25 Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robusto, salvabitur. Eos vero, qui judicaverunt te, ego judicabo, & filios tuos ego salvabo.

26 Et cibabo hostes tuos carnibus suis: & quasi musto, & sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates mauri Synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil prætermisit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur: imò illius amore seipsum in ignominiosas tradens afflictiones: ideoque Synagogam deletricus interituram denuntiat.

A 1 Hæc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eã? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

2 Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. *Nũquid abbreviata & parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti. *Inf. 59 a. 1.*

3 Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.

B 4 Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5 Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

C 6 *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. *Matt. 26. g. 67.*

7 Dominus Deus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

8 *Juxta est qui justificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me. *Rom. 8. f. 33.*

9 Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

D 10 Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.

11 Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum hoc est vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promissa complevit, ut ipse certo fidat se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est Ecclesia, per Christum futura, & de lege Evangelica late disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiæ.

A 1 Audite me qui sequimini quod justum est, & quæritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci de qua præcisi estis.

2 Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei & multiplicavi eum.

3 Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas ejus: & ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.

B 4 Attendite ad me popule meus & tribus mea me audite: quia lex à me exiet, & judicium meum in lucem populorum requiescet.

5 Prope est justus meus, egressus est salvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt.

6 Levate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt: * Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea non deficiet. (*Ps. 36. d. 39.)

C 7 Audite me qui scitis justum, populus meus * lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. (*Ps. 36. d. 31.)

8 Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanã, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & justitia mea in generationes generationum.

9 Consurge, consurge, induere fortitudinẽ brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis in generationibus sæculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem.

D 10 * Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati? (*Exod. 14. c. 21)

11 Et nunc qui redempti sunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudãtes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12 Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet?

E 13 Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundavit terram: & formidasti jugiter tota die à facie furoris ejus qui te tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi nunc est furor tribulantis?

14 Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.

15 Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumescunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

F 16 * Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cælos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu. (*Sup. 49. c. 2.)

17 Elevare, elevare, consurge Jerusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus, usque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti usque ad fæces.

18 Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

19 * Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? vastitas, & contritio, & fames, & gladius; quis consolabitur te? (*Sup. 47. c. 9.)

G 20 Filii tui projecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Dñi, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi hoc paupercula, & ebria non à vino.

22 Hæc dicit dominator tuus Dominus: & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adjicies ut bibas illum ultrà.

23 Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt & dixerunt animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam, ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: nempe descensus Israel in Ægyptum & liberationis ab Assur: prædicatores autem evangelicæ pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

A 1 Consurge consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Jerusalem, civitas sancti: quia non adjiciet ultrà ut pertranseat per te incircumcisus & immundus.

2 Excutere de pulvere, consurge; sede Jerusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion.

B 3 Quia hæc dicit Dominus: Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus: * In Ægyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi & Assur absque ulla causa calumniatus est eum. (*Gen. 46. a. 6.)

5 Et numquid mihi est hic, dicit Dominus, quoniã ablatus est populus meus gratis? Dominatores ejus inique agunt, dicit Dominus, * & jugiter tota die nomen meũ blasphematur. (*Ezech. 36 d. 20 Rom. 2. d. 24.)

6 Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

7 Quàm pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem; annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus! (*Nah. 1 d. 15. Rom. 10 c. 15.)

C 8 Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbũt cum converterit Dominus Sion.

9 Gaudete, & laudate simul deserta Jerusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem.

10 Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium Gentium: * & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. (*Psal. 97. a. 3.)

11 Recedite, recedite, exite inde, * pollutum nolite tangere, exite de medio ejus, mundamini qui fertis vasa Domini. (*2. Cor. 6. d. 17.)

D 12 Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & congregabit vos Deus Israël.

13 Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valdè.

14 Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros adspectus ejus, & forma ejus inter filios hominum.

[* Rom. 15.c.21.] 15 Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: * quia quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt contemplati sunt.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem suscipiunt: prophetia de Christi nativitate, & ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptus habitus est qui salutem nobis peperit: de mansuetudine & voluntaria ipsius oblatione: de gloria & exaltatione ejus, credentiumque multitudine.

A

[Rom.10 c.16. Ioan. 12.f.38] 1 QUis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est? 2 Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum:

[* Marc. 9.b.11.] 3 * Despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.

[* Matt. 8.b.17.] 4 * Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.

[* 1.Cor. 15.a.3.] 5 * Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.

6 Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrûm.

C

[* Matt. 26.f.63 Act.8. f.32.] 7 Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

8 De angustia, & de judicio sublatus est: generationem ejus quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum.

[* 1.Pet. 2.d.22. 1.Ioan. 3.a.5.] 9 Et dabit impios pro sepultura, & divitem pro morte sua: * eò quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.

10 Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

D

11 Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.

[* Marc. 15.c.28 Luc.22. d.37. * Luc. 23.e.34] 12 Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, * & pro transgressoribus rogavit.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura sit numerosior quàm erat Synagoga: & per orbem propugnanda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis ædificabitur lapidibus in justitia fundata: omnesque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

A

[Luc.23. d.29. Gal.4. d.27.] 1 LAuda sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii desertæ, magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.

2 Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida.

B

3 Ad dexteram enim & ad lævam penetrabis: & semen tuum Gentes hereditabit, & civitates desertas inhabitabit.

4 Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius.

C

[Luc. 1.d.32.] 5 Quia dominabitur tui qui fecit te. * Dominus exercituum nomen ejus: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.

6 Quia ut mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abjectam, dixit Deus tuus.

7 Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.

D

8 In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

[* Gen.9 b.11.15] 9 * Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui juravi ne inducerem aquas Noë ultrà supra terram: sic juravi ut non irascar tibi, & non increpem te.

E

10 Montes enim commovebuntur & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te & fœdus pacis meæ non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.

11 Paupercula, tempestate convulsa absque ulla consolatione, Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,

F

12 Et ponam jaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:

[* Ioan. 6.e.45.] 13 * Universos filios tuos doctos à Domino; & multitudinem pacis filiis tuis.

14 Et in justitia fundaberis: recede procul à calumnia, quia non timebis; & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15 Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

G

16 Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas & proferentem vas in opus suum, & ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17 Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in judicio, judicabis. Hæc est hereditas servorum Domini, & justitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocat à peccatis impios, cum Dominus misericors sit & verax in promissis de profectu prædicationis Evangelii & felicitate credentium.

A

[Eccli. 51.d.33 Apoc. 22.d.17] 1 OMnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.

2 Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.

B

[* Act. 13.e.34] 3 Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, * & misericordias David fideles.

4 Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus.

5 Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israël quia glorificavit te.

6 Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est.

7 Derelinquat impius viam suam, & vir

iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendũ.

8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ viæ meæ, dicit Dominus.

9 Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris.

10 Et quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc ultrà non revertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti:

11 Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.

12 Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13 Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI

Omnes cujusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua præcepta: consolatio eunuchorum justorum: domus Dei domus est orationis: gravis increpatio & comminatio adversus pastores Ierusalem, quos cæcos, & canes mutos ac impudentes appellat.

1 Hæc dicit Dominus: Custodite judiciũ, & facite justitiam: quia juxta est salus mea ut veniat, & justitia mea ut reveletur.

2 Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

3 Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus à populo suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4 Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum:

5 Dabo eis in domo mea, & in muris meis locũ, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod nõ peribit.

6 Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum.

7 Adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ. holocausta eorum, & victimæ eorum, placebunt mihi super altari meo: * quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis.

8 Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israël: Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

9 Omnes bestiæ agri venite ad devorandum, universæ bestiæ saltus,

10 Speculatores ejus cæci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.

11 Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, * unusquisque ad avaritiam suam, à summo usque ad novissimum.

12 Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras; & multò ampliùs.

Sap. 1. a. 1.

* Ier. 7. c. 11. Matt. 21. b. 13 Marc. 11. c. 17 Luc. 19 g. 46.

* Ier. 6. c. 13. 8. d. 10.

CAPUT LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, annuntians eos humiliandos: conversis autem pax & consolatio promittitur, cùm impiis cor sit tanquam mare fervens cui non est pax.

1 Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo. & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat: à facie enim malitiæ collectus est justus.

2 Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

3 Vos autem accedite huc filii auguratricis; semen adulteri, & fornicariæ.

4 Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & ejecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?

5 Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?

6 In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium, numquid super his non indignabor?

7 Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti ut immolares hostias.

8 Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia juxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus: dilexisti stratum eorum manu aperta.

9 Et ornasti te regio unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es usque ad inferos.

10 In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: quiescam: vitam manus tuæ invenisti, propterea non rogasti.

11 Pro quo sollicita, timuisti; quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es,

12 Ego annunciabo justitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13 Cum clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terrã, & possidebit montem sanctum meum.

14 Et dicam: * Viam facite, præbere iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.

15 Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans, æternitatem: & sanctum nomen ejus in excelso & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, & vivificet cor contritorum.

16 Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17 Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meum, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui.

18 Vias ejus vidi, & sanavi eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus ejus.

19 Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei qui longè est, & qui prope, dixit Dominus, & sanavi eum.

20 Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundans fluctus ejus in conculcationem & lutum.

21 * Non est pax impiis, dicit Dñs Deus.

* Inf. 62. d. 10

* Sup. 48. d. 22

CAPUT LVIII.

Reprehendit Iudaeorum hypocrisim, ostendens eorum jejunium non esse Deo acceptabile; & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præstantur hominibus beneficia: quomodo debeas sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit præmium ita celebrantium.

A 1 Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorũ, & domui Jacob peccata eorum.

2 Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt; quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit; rogant me judicia justitiæ; appropinquare Deo volunt.

3 Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunii vestri, invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis.

B 4 Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.

5 * Numquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? numquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino?

6 Nónne hoc est magis jejunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.

C 7 * Frange esurienti panem tuum & egenos vagósque induc in domum tuam; cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.

8 Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam justitia tua, & gloria Domini colliget te.

9 Tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum, si abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest.

10 Cùm effuderis esurienti animam tuam & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.

D 11 Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, & erit quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ.

12 * Et ædificabuntur in te deserta sæculorum; fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, avertens semitas in quietem.

13 Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum & glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hereditate Jacob patris tui, os enim Domini locutum est.

*Zach. 7.b.5. — *Ezec. 18.b.7. d.16. Matt. 25.c.35 — *Inf. 61.b.4.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Iudaeos; sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas & confitentur se juste à Deo desertos, & excæcatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos & benignitate erga pœnitentes.

A 1 Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, neque aggravata est auris ejus ut non exaudiat:

2 Sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.

3 * Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem fatur.

4 Non est qui invocet justitiam, neque est qui judicet verè: sed confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates: * Conceperunt laborem, & pepererunt iniquitatem.

5 Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt; qui comederit de ovis eorum, morietur; & quod confotum est, erumpet in regulum.

B 6 Telæ eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum.

7 * Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem innocentem; cogitationes eorum, cogitationes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum.

8 Viam pacis nescierunt, & non est judicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incurvatæ sunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem.

9 Propter hoc elongatum est judicium à nobis, & non apprehendet nos justitia: expectavimus lucem, & ecce tenebræ; splendorem, & in tenebris ambulavimus.

10 Palpavimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in tenebris, caliginosis quasi mortui.

C 11 Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gememus, expectavimus judiciũ, & nõ est; salutẽ, & elongata est à nobis.

12 Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra responderunt nobis, quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognovimus,

13 Peccare & mentiri contra Dominum: & aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii.

14 Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longè stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.

15 Et facta est veritas in oblivionem; & qui recessit à malo, prædæ patuit; & vidit Dominus, & malum apparuit in oculis ejus, quia non est judicium.

D 16 Et vidit quia non est vir; & aporiatus est, quia non est qui occurrat; & salvavit sibi brachium suum, & justitia ejus ipsa confirmavit eum.

17 * Indutus est justitia ut lorica, & galeã salutis in capite ejus: indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli.

18 Sicut ad vindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis; insulis vicem reddet.

19 Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini; & qui ab ortu solis, gloriam ejus: cùm venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

20 * Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Jacob dicit Dñs.

21 Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, & verba

*Num. 11.c.23 Supr.50 a.2. — *Supr. 1.d.15. — *Iob 15 d.35. — *Prov. 1.b.6. Rom.3. b.15. — *Eph.6 c.17. 1.Thess. 5.b.8. — *Rom. 11.d.27

mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultationem excitatur, quod in ea Domini gloria reluceat, ad quam accessuræ sunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, justitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem sempiternam & gloriam.

A 1 SUrge, illuminare Jerusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est.

2 Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3 Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.

4 * Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

* Sup. 49.c.18

5 Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6 Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

B 7 Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, & domum majestatis meæ glorificabo.

8 Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

9 Me enim insulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè; argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini Domini Dei tui, & sancto Israël, quia glorificavit te.

10 Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te: & in reconciliatione mea misertus sum tui.

11 * Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.

* Apoc. 21.g.25

12 Gens enim & regnum, quod non servierit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur.

C 13 Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meæ; & locum pedum meorum glorificabo.

14 Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Civitatem Domini, Sion sancti Israël.

15 Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16 Et suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus salvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

D 17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum; & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos justitiam.

18 Non audietur ultrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio.

19 * Non erit tibi ampliùs sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam.

* Apoc. 21.g.23 22.a.5.

20 Non occidet ultrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21 Populus autem tuus omnes justi in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificādū.

22 Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore ejus subitò faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, & humani generis reparationem pulchre explicat; prædicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: agitur de consolatione credentium & gloria ministrorum: Ecclesia latabunda suam felicitatem mire sibi gratulatur.

A 1 SPiritus Domini super me: eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem:

* Luc.4. c.18.

2 Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: * ut consolarer omnes lugentes.

* Matt. 5.a.5.

3 Ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes justitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

B

4 * Et ædificabunt deserta à sæculo, & ruinas antiquas erigent & instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem & generationem.

* Sup. 58.d.12

5 Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores vestri erunt.

6 Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbietis.

C 7 Pro confusione vestra duplici & robore, laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, lætitia sempiterna erit in eis.

8 Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto, & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9 Et scient in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

D 10 Gaudēs gaudebo in Dño, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimētis salutis: & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.

11 Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat; sic Dominus Deus germinabit justitiam, & laudem coram universis Gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu & conversione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Ecclesiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de prædicatoribus Ecclesiæ, & Evangelio per eorum divulgando.

A 1 PRopter Sion non tacebo, & propter Jerusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.

2 Et videbunt Gentes justum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3 Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.

B 4 Non vocaberis ultrà Derelicta, & terra tua non vocabitur ampliùs desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.

5 Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsâ, & gaudebit super te Deus tuus.

C 6 Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7 Et ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec ponat Jerusalem laudem in terra.

8 Juravit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ: Si dedero triticum tuum ultrà cibum inimicis tuis: & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9 Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis.

D 10 Transite, transite per portas, * præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate signum ad populos.

11 Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, * dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

12 Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis Quæsita civitas, & non Derelicta.

* Sup. 57. c. 14
* Zach. 9. b. 9. Matt. 21. b. 5.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

A 1 QUis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola suâ, gradiens in multitudine fortitudinis suæ, Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.

2 * Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?

3 Torcular calcavi solus, & de Gentibus non est vir mecũ: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

4 * Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

5 Circumspexi, & non erat auxiliator: quæsivi, & non fuit qui adjuvaret: & salvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

B 6 Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7 Miserationum Domini recordabor, & laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem honorum domui Israël, quæ largitus est ei secundùm indulgentiam suam, & secundùm multitudinem misericordiarum suarum.

* Apoc. 19. c. 13
* Sup. 34. b. 8.

8 Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: & factus est eis salvator.

C 9 In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei ejus salvavit eos: in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus sæculi.

10 Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt spiritum sancti ejus: & conversus est eis in inimicum, & ipse debellavit eos.

11 Et recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui. * Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? ubi est qui posuit in medio ejus Spiritum sancti sui?

12 Qui eduxit ad dexteram Moyses brachio majestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum:

13 Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem.

14 Quasi animal in cãpo descendens, spiritus Domini ductor ejus fuit: sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriæ.

D 15 * Attende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ: ubi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se:

16 Tu enim pater noster, & Abraham nescivit nos, & Israël ignoravit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster à sæculo nomen tuum.

17 Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuæ.

18 Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19 Facti sumus quasi in principio, cùm non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

* Exod. 14. g. 29
* Deut. 26. c. 15
Baruc. 2. c. 16.

CAPUT LXIV.

Fecit propheta ut Deus nomen suum & potentiã inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

A 1 UTinam dirumperes cælos, & descẽderes: à facie tua montes defluxerunt.

2 Sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomẽ tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3 Cùm feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à facie tua montes defluxerunt.

B 4 A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: * oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

5 Occurristi lætanti, & facienti justitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus, in ipsis fuimus semper, & salvabimur.

6 Et facti sumus ut immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatæ universæ justitiæ nostræ: & cecidimus quasi folium universi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.

C 7 Non est qui invocet nomen tuum; qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.

8 Et nunc Domine, pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

* 1. Cor. 2. b. 9.

*Pſ. 78 c. 8.

9 * Ne iraſcaris Domine ſatis, & ne ultrà memineris iniquitatis noſtræ: ecce reſpice, populus tuus omnes nos.

D 10 Civitas ſancti tui facta eſt deſerta. Sion deſerta facta eſt, Jeruſalem deſolata eſt.

11 Domus ſanctificationis noſtræ,& gloriæ noſtræ,ubi laudaverunt te patres noſtri,facta eſt in exuſtionem ignis, & omnia deſiderabilia noſtra verſa ſunt in ruinas.

12 Numquid ſuper his continebis te Domine,tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium converſio,& Judæorum propter iniquitates ſuas & idololatriam abjectio,ſervatis tamē paucis reliquiis ex ipſis: comminatio his qui Dei legem abjecerunt,& propterea ac nova omnia ſervis Dei renuntiantur: de novorum felicitate & Dei erga ipſos benignitate multis agit propheta.

A 1 Quæſierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quæſierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum.

Rom. 10. a. 20.

2 Expandi manus meas tota die ad populum incredulum,qui graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas.

3 Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam ſemper,qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres:

4 Qui habitant in ſepulchris,& in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem ſuillam, & jus profanum in vaſis eorum.

5 Qui dicunt, Recede à me non appropinques mihi, quia immundus es: iſti fumus erunt in furore meo,ignis ardens tota die.

6 Ecce ſcriptum eſt coram me non tacebo, ſed reddam & retribuam in ſinum eorum.

7 Iniquitates veſtras,& iniquitates patrum veſtrorum ſimul, dicit Dominus, qui ſacrificaverunt ſuper montes,& ſuper colles exprobraverunt mihi,& remetiar opus eorum primum in ſinu eorum.

B 8 Hæc dicit Dominus: Quomodò ſi inveniatur granum in botro,& dicatur: Ne diſſipes illud,quoniam benedictio eſt:ſic faciam propter ſervos meos, ut non diſperdam totum.

9 Et educam de Jacob ſemen, & de Juda poſſidentem montes meos: & hereditabunt eam electi mei, & ſervi mei habitabunt ibi.

10 Et erunt campeſtria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum,populo meo qui requiſierunt me.

11 Et vos,qui dereliquiſtis Dominum, qui obliti eſtis montem ſanctum meum,qui ponitis Fortunæ menſam,& libatis ſuper eam.

12 Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis:*pro eo quòd vocavi,& non reſpondiſtis: locutus ſum, & non audiſtis:& faciebatis malum in oculis meis,& quæ nolui elegiſtis.

*Prov. 1. c. 24. Infr. 66 b. 4. Jer. 7. c. 13.

13 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei comedent,& vos eſurietis:ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis.

C 14 Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.

15 Et dimittetis nomen veſtrum in juramētum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & ſervos ſuos vocabit nomine alio.

16 In quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Deo amen:& qui jurat in terra,jurabit in Deo amen: quia oblivioni traditæ ſunt anguſtiæ priores,& quia abſconditæ ſunt ab oculis meis.

17 * Ecce enim ego creo cælos novos, & terram novam: & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor.

* Infr. 66. g. 22. Apoc. 21. a. 1.

18 Sed gaudebitis & exultabitis uſque in ſempiternum, in his quæ ego creo:quia ecce ego creo Jeruſalem exultationem, & populum ejus gaudium.

D 19 Et exultabo in Jeruſalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultrà vox fletus & vox clamoris.

20 Non erit ibi amplius infans dierum, & ſenex qui non impleat dies ſuos: quoniam puer centum annorum morietur,& peccator centum annorum maledictus erit.

21 Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22 Non ædificabunt,& alius habitabit: non plantabunt,& alius comedet: ſecundùm enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt.

23 Electi mei non laborabunt fruſtrà:neque generabunt in conturbatione:quia ſemen benedictorum Domini eſt, & nepotes eorum cum eis,

24*Eritque antequam clament, ego exaudiam:adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25 * Lupus & agnus paſcentur ſimul, leo & bos comedēt paleas,& ſerpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte ſancto meo, dicit Dominus.

*Pſ. 11. b. 5. * Sup. 11. b. 6.

CAPUT LXVI.

Dominus cœli & terræ non templum reſpicit; quod Judæi pro loco quietis illi ædificare volebant, ſed ſpiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis ſacrificia: Judæorum adverſus Chriſtum ipſiuſque diſcipulos pervicacia punienda oſtenditur: de Chriſti nativitate & Eccleſiæ fœcunditate;cui ut omnes collætentur,exhortatur, oſtendens beneficia quæ a Domino recipiet,& quale futurum ſit malorum judicium, & quomodo per diſcipulorum Chriſti prædicationem Gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

A 1 HÆc dicit Dominus: * Cælum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum,quæ eſt iſta Domus, quam ædificabitis mihi!& quis eſt iſte locus quietis meæ?

* Act. 6 f. 49. & 17 f. 24.

2 Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt univerſa iſta,dicit Dominus. Ad quem autem reſpiciam,niſi ad pauperculū, & contritum ſpiritu,& trementem ſermones meos?

B 3 Qui immolat bovem,quaſi qui interficiat virum:qui mactat pecus,quaſi qui excerebret canem:qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat: qui recordatur thuris,quaſi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis ſuis,& in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt.

4 Unde & ego eligam illuſiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: * Quia vocavi, & non erat qui reſponderet:locutus ſum, & non audierunt:feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

* Prov. 1. c. 24. Sup 65. b. 12. Jer. 7. c. 13.

5 Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres veſtri odientes vos,& abjicientes propter nomen meum:glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia veſtra: ipſi autem confundentur.

6 Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis ſuis.

C 7 Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit maſculum.

8 Quis audivit umquam tale? & quis

vidit huic simile? numquid parturiet terra die una? aut parietur gens simul, quia parturivit & peperit Sion filios suos?

9 Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10 Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam.

D 11 Ut sugatis, & repleamini ab ubere consolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini & super genua blandientur vobis.

13 Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Jerusalem consolabimini.

14 Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt: & cognoscetur manus Domini servis ejus, & indignabitur inimicis suis.

E 15 Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis.

16 Quia in igne Dominus dijudicabit: & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino,

17 Qui sanctificabantur, & mundos se putabant in hortis post januam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, & abominationem, & murem: simul consumentur, dicit Dñs.

F 18 Ego autem opera eorum & cogitationes eorum, venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis, & venient & videbunt gloriam meam.

19 Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint ad Gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam: in Italiam & Græciam, ad insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus,

20 Et adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Dño, in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dñs, quomodo si inferant filii Israël munus in vase mundo in domum Domini,

G 21 Et assumam ex eis in sacerdotes, & levitas, dicit Dominus.

22 * Quia sicut cæli novi, & terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dñs: sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum.

** Apoc. 21. a. 1.*

23 Et erit mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24 Et egredientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me: * vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

** Marc. 9. g. 43.*

PROPHETIA. JEREMIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre matris sanctificatus, & tempore Josiæ regis Juda missus a Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus a Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari desolationem Jerusalem, sub nomine virgæ, & ollæ succensæ.

A 1 Verba Jeremiæ filii Helciæ, de sacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin.

2 Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiæ filii Amon regis Juda, in tertiodecimo anno regni ejus.

3 Et factum est in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda usque ad consummationem undecimi anni Sedeciæ filii Josiæ regis Juda usque ad transmigrationem Jerusalem, in mense quinto.

4 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

B 5 Priusquàm te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & prophetam in Gentibus dedi te.

6 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

7 Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis: & universa quæcumque mandavero tibi, loquèris.

8 Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego sum, ut eruam te, dicit Dominus.

9 Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:

C 10 Ecce constitui te hodie super Gentes & super regna, * ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes,

** Inf. 18. a. 7.*

11 Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.

12 Et dixit Dñs ad me: Benè vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.

13 Et factum est verbum Domini secundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

14 Et dixit Dominus ad me: * Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ.

** Inf. 4. b. 6.*

15 Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, & super omnes muros ejus in circuitu, & super universas urbes Juda.

D 16 Et loquar judicia mea cum eis super omnem malitiam eorum qui dereliquerunt me, & libaverunt Diis alienis, & adoraverunt opus manuum suarum.

17 Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

18 Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & sacerdotibus, & populo terræ.

** Inf. 6. g. 27.*

19 Et bellabunt adversùm te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israël & Juda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quòd non respicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons est aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò

eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3 Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

B 4 Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

5 Numquid irascêris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti.

6 Et dixit Dominus ad me in diebus Josiæ regis: * Numquid vidisti quæ fecerit aversatrix Israël? abiit sibimet super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi.

*Sup. 2. d. 20.

7 Et dixi, cùm fecisset hæc omnia: Ad me revertere: & non est reversa. Et vidit prævaricatrix soror ejus Juda,

C 8 Quia pro eo, quod mœchata esset aversatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda soror ejus, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa.

9 Et facilitate fornicationis suæ contaminavit terram, & mœchata est cum lapide & ligno.

10 Et in omnibus his non est reversa ad me prævaricatrix soror ejus Juda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11 Et dixit Dominus ad me: Justificavit animam suam aversatrix Israël, comparatione prævaricatricis Judæ.

D 12 Vade, & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Revertere aversatrix Israël, ait Dominus, & non avertam faciem meam à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum.

13 Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus:

14 Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15 Et dabo vobis pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.

E 16 Cúmque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultrà: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultrà.

17 In tempore illo vocabunt Jerusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jerusalem, & non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18 In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israël, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris.

F 19 Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem hereditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

20 Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israël, dicit Dominus.

21 Vox in viis audita est ploratus & ululatus filiorum Israël: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22 Convertimini filii revertentes, & sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

G 23 Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo nostro salus Israel.

24 Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25 Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, & patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se verè convertant & corde circumcidant, comminando gravia mala si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram devastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

A 1 Si reverteris Israël ait Dominus, ad me, convertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis.

2 Et jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes, ipsúmque laudabunt.

3 Hæc enim dicit Dominus viro Juda & Jerusalem: * Novate vobis novale, & nolite serere super spinas:

*Osee 10. d. 12.

4 Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum viri Juda, & habitatores Jerusalem: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam cogitationum vestrarum.

B 5 Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini: & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6 Levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, * quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

*Sup. 1. b. 14.

7 Ascendit leo de cubili suo, & prædo Gentium se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuæ vastabuntur, remanentes absque habitatore.

C 8 Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non est aversa ira furoris Domini à nobis.

9 Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes, & prophetæ consternabuntur.

10 Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergóne decepisti populum istum & Jerusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius usque ad animam:

11 In tempore illo dicetur populo huic & Jerusalem: Ventus urens in viis, quæ sunt in deserto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum & ad purgandum.

12 Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar judicia mea cum eis.

D 13 Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus ejus: velociores aquilis equi illius: væ nobis quoniam vastati sumus.

14 Lava à malitia cor tuum Jerusalem, ut salva fias: usquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ:

15 Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16 Dicite gentibus: Ecce auditum est in Jerusalem custodes venire de terra longinqua, & dare super civitates Juda vocem suam.

17 Quasi custodes agrorum facti sunt super

eam in gyro; quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus.

18 * Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi; ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum. *Sap.1.a.3.b.5.*

E 19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me; non tacebo, quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20 Contritio super contritionem vocata est, & vastata est omnis terra repentè vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meæ.

21 Usquequo videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22 Quia stultus populus meus me non cognovit; filii insipientes sunt, & vecordes; sapientes sunt ut faciant mala, benè autem facere nescierunt.

23 Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil; & cælos, & non erat lux in eis.

24 Vidi montes, & ecce movebantur; & omnes colles conturbati sunt.

25 Intuitus sum, & non erat homo; & omne volatile cæli recessit.

F 26 Aspexi & ecce Carmelus desertus; & omnes urbes ejus destructæ sunt à facie Domini, & à facie iræ furoris ejus.

27 Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28 Lugebit terra, & mœrebunt cæli desuper; eò quòd locutus sum, cogitavi, & non pœnituit me, nec aversus sum ab eo.

G 29 A voce equitis & mittentis sagittam, fugit omnis civitas; ingressi sunt ardua, & ascenderunt rupes; universæ urbes derelictæ sunt, & non habitat in eis homo.

30 Tu autem vastata quid facies? cùm vestieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo,& pinxeris stibio oculos tuos, frustrà componeris; contempserunt te amatores tui,animam tuam quærent.

31 Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis expandentisque manus suas, væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominus in Ierusalem quærit virum justum, ut illi misereatur: sed tam plebs quàm optimates in pravitatibus suis & idololatria indurati sunt & effusi, ideò comminatur eis vastationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & surdi facti sint, non tamen usque ad consummationem.

A 1 Circuite vias Jerusalem, & aspicite, & considerate; & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem; propitius ero ei.

2 Quòd si etiam, Vivit Dominus dixerint; & hoc falsò jurabunt.

3 Domine oculi tui respiciunt fidem; percussisti eos,& non doluerunt;attrivisti eos,& renuerunt accipere disciplinam;induraverũt facies suas supra petram,& noluerũt reverti.

4 Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Domini,judicium Dei sui.

B 5 Ibo igitur ad optimates, & loquar eis; ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui, & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

6 Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos,pardus vigilans super civitates eorum; omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur; quia multiplicatæ sunt prævaricationes eorum, confortatæ sunt aversiones eorum.

7 Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, & jurant in his qui non sunt dii: saturavi eos, & mœchati sunt & in domo meretricis luxuriabantur.

8 Equi amatores & emissarii facti sunt: *Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. *Ezec.22.b.11*

9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? & in gente tali non ulciscetur anima mea?

C 10 Ascendite muros ejus, & dissipate, consummationem autem nolite facere; auferte propagines ejus, quia non sunt Domini.

11 Prævaricatione enim prævaricata est in me domus Israel,& domus Juda, ait Dñs.

12 Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse; neque veniet super nos malum; gladium & famem non videbimus.

13 Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis; hæc ergo evenient illis.

14 Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud; ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem,& populum istum in ligna, & vorabit eos.

D 15 Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israël, ait Dominus; gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16 Pharetra ejus quasi sepulchrum patens, universi fortes.

17 Et comedet segetes tuas,& panem tuum; devorabit filios tuos, & filias tuas; comedet gregem tuum, & armenta tua; comedet vineam tuam, & ficum tuam; & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

E 18 Verumtamen in diebus illis ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

19 * Quòd si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & servistis Deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. *Inf.16.b.10.*

20 Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21 Audi popule stulte, qui non habes cor; qui habentes oculos, non videtis; & aures, & non auditis.

22 Me ergo non timebitis, ait Dominus: & à facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit; & commovebuntur,& non poterunt; & intumescent fluctus ejus, & non transibunt illud:

F 23 Populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt.

24 Et non dixerunt in corde suo; Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam & serotinam in tempore suo; plenitudinem annuæ messis custodientem nobis.

25 Iniquitates vestræ declinaverunt hæc;& peccata vestra prohibuerunt bonum à vobis:

26 Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

G 27 Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo; ideò magnificati sunt & ditati.

28 Incrassati sunt & impinguati; & præte-

*Isa. 1. f. 23. Zach. 7 a. 10.

rierunt sermones meos pessimè. * Causam viduæ non judicaverunt, causam pupilli non dixerunt, & judicium pauperum non judicaverunt.

29 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujuscemodi non ulciscetur anima mea?

30 Stupor & mirabilia facta sunt in terra:

31 Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?

CAPUT VI.

Prædicitur calamitas ac vastitas Jerosolymorum ab Assyriis, eo quod contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes: sed omnes, & potissimùm primates, propheta ac sacerdotes avaritiæ ac dolo studuerint: ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abjicit: jubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

A 1 Confortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna.

2 Speciosæ & delicatæ assimilavi filiam Sion.

3 Ad eam venient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4 Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vesperi.

5 Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos ejus.

B 6 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jerusalem aggerem: hæc est civitas visitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7 Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas & plaga.

8 Erudire Jerusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam, terram inhabitabilem.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israël: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10 Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorũ, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: & non suscipient illud.

C 11 Idcircò furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulũ foris, & super consilium juvenũ simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.

12 Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manũ meam super habitãtes terram, dicit Dominus.

*Isa. 56 d. 11. Inf. 8. b. 10

13 * A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student: & à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

14 Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

D 15 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potiùs confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt, quam ob rem, cadent inter ruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus,

16 Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea; * & invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus.

*Matt. 11. d. 29

17 Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

E 18 Ideò audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis.

19 Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum ejus; quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

*Is. 1. c. 11.

20 * Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suave olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi.

F 21 Propterea hæc dicit Dñs: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filii simul, vicinus & proximus peribunt.

22 Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de Terra Aquilonis, & gens magna consurget à finibus terræ.

23 Sagittam & scutum arripiet; crudelis est, & non miserebitur, vox ejus quasi mare sonabit; & super equos ascendent; præparati quasi vir ad prælium, adversum te filia Sion,

24 Audivimus famam ejus, dissolutæ sunt manus nostræ; tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25 Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis; quoniam gladius inimici, pavor in circuitu

G 26 Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere; luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repentè veniet vastator super nos.

27 Probatorem dedi te in populo meo robustum; & scies, & probabis viam eorum.

28 Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum; universi corrupti sunt.

29 Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator; malitiæ enim eorum non sunt cõsumptæ.

30 Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quòd frustrà confidant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum; quapropter denuntiat templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipsorum malitias.

A 1 Verbum, quòd factum est ad Jeremiam à Domino dicens:

2 Sta in porta Domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

3 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël; * Bonas facite vias vestras, & studia vestra; & habitabo vobiscum in loco isto.

*Inf. 26. a. 13

4 Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5 Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra; si feceritis judicium inter virum & proximum ejus.

B 6 Advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaveritis in malum vosmetipsis;

7 Habitabo vobiscum in loco isto; in terra quam dedi patribus vestris à sæculo & usque in sæculum.

8 Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis;

9 Furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis.

10 Et venistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominationes istas.

* Matt. 21 b. 13. Marc. 11 c. 17. Luc. 19 g. 46.

11 * Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus.

C

12 Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel:

13 Et nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos mane consurgens & loquens, & non audistis: * & vocavi vos, & non respondistis:

*Prov. 1. c. 24. Isa. 65. b. 12. *1 Reg. 4. a. 2. b. 10.

14 Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam; & loco, quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo.

15 Et projiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

*Inf. 11 c. 14. 14 b. 11.

16 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi: quia non exaudiam te.

17 Nónne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda, & plateis Jerusalem?

D

18 Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipē, ut faciant placentas reginæ cæli & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent.

19 Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nónne semetipsos in confusionem vultus sui?

20 Ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super jumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.

E

21 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.

22 Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de verbo holocautomatum, & victimarum.

23 Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut benè sit vobis:

24 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum & non in ante,

F

25 A die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculo, & mittens.

26 Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam: * & pejus operati sunt, quàm patres eorum.

* Inf. 16. c. 12

27 Loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.

28 Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam; periit fides, & ablata est de ore eorum.

29 Tonde capillum tuum, & projice, & sume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,

30 Quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut pollurerent eam.

G

31 Et ædificaverunt excelsa Topheth, quæ est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.

32 Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & Vallis filii Ennom: sed Vallis interfectionis: & sepelient in Topheth; eo quod non sit locus.

33 Et erit morticinum populi hujus in cibos volucribus cæli, & bestiis terræ, & non erit qui abigat.

* Ezec. 26. c. 13

34 * Et quiescere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jerusalem, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationem enim erit terra.

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac propheta, quam reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; & non considerato Domini judicio, omnes relicta veritate studuerunt avaritia ac idololatria, & Dominum provocantes noluerunt resipiscere; ideò ab hostibus crudelissimis affligentur.

A

1 IN illo tempore, ait Dominus: Ejicient ossa regum Juda, & ossa principum ejus, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitaverunt Jerusalem, de sepulchris suis:

2 Et expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ dilexerunt & quibus servierunt, & post quæ ambulaverunt, & quæ quæsierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non sepelientur; in sterquilinium super faciem terræ erunt.

3 Et eligent magis mortem quàm vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exercituum.

B

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? & qui aversus est, non revertetur?

5 Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6 Attendi, & auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad prælium.

C

7 Milvus in cælo cognovit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia, custodierunt, tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

8 Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum.

D

9 Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.

* Isa. 56. d. 11. Sup. 6. c. 13.

10 Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus: quia * à minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur: à propheta usque ad sacerdotem

cuncti faciunt mendacium.

11 Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cùm non esset pax.

12 Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt; idcircò cadent inter corruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus.

E 13 Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est uva in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergressa sunt.

14 Quare sedemus? convenite, & ingrediamur civitatem munitam, & sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis * aquam fellis: peccavimus enim Domino.

*Inf. 9. c. 15. * Inf. 24. d. 16

15 Expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido.

F 16 A Dan auditus est fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorũ ejus commota est omnis terra, & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus: urbem & habitatores ejus.

17 Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18 Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens.

G 19 Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non est in Sion, aut rex ejus non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis, & in vanitatibus alienis?

20 Transiit messis, finita est æstas, & nos salvati non sumus.

21 Super contritione filiæ populi mei contritus sum, & contristatus stupor obtinuit me.

22 Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAPUT IX.

Luget Propheta interficiendos de Judæa; in nullo dicit esse fidendum, cùm omnes dolose incedant & quia Judæa vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo, ejusque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles, quàm filios Israel incircumcisos corde.

A 1 QUis dabit capiti meo aquã, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.

2 Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt cœtus prævaricatorum.

3 Et extenderunt linguam suum quasi arcum mendacii & non veritatis: confortati sũt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

B 4 Unusquisque se a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.

5 Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut iniquè agerent laboraverunt.

6 Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.

C 7 Propterea hæc dicit Dominus exercituũ: Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam a facie filiæ populi mei?

* Psal. 27. a. 3.

8 * Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est in ore suo, pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias!

9 Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente hujusmodi non ulciscetur anima mea?

10 Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eò quòd non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem possidentis: à volucre cæli usque ad pecora transmigraverunt & recesserunt.

11 Et dabo Jerusalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in desolationem, eò quòd non sit habitator.

D 12 Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat, ut annuntiet istud, quare perierit terra, & exusta sit quasi desertum, eò quòd non sit qui pertranseat?

13 Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierũt vocem meam, & non ambulaverunt in ea:

14 Et abierunt post pravitatem cordis sui, & post Baalim: quod didicerunt a patribus suis.

15 Idcircò hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: * Ecce ego cibabo populum istum absinthio, & potum dabo eis aquam fellis.

* Inf. 23. d. 15

E 16 Et dispergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.

17 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Contemplamini, & vocate lamentatrices, & veniant: & ad eas, quæ sapientes sunt mittite, & properent?

18 Festinent, & assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lachrymas, & palpebræ nostræ defluant aquis.

F 19 Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodò vastati sumus & confusi vehementer quia dereliquimus terram, quoniam dejecta sunt tabernacula nostra.

20 Audite ergo mulieres verbum Domini: & assumant aures vestræ sermonẽ oris ejus: & docete filias vestras lamentum, & unaquæque proximam suam planctum.

21 Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere parvulos deforis, juvenes de plateis.

22 Loquere: Hæc dicit Dominus: & cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis, & non est qui colligat.

G 23 Hæc dicit Dominus, Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis.

* 1 Cor. 1 d. 31. 2 Cor. 10 d. 17

24 Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra, hæc enim placent mihi, ait Dominus.

25 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & visitabo super omnem qui circumcisum habet præputium,

26 Super Ægyptum, & super Juda, & super Edom, & super filios Ammon, & super Moab, & super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto, quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israël incircumcisi sunt corde.

CAPUT X.

Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola: sed Dominus, qui solus est Deus, creator ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terræ: plangit suum malum Jerusalem,

& cum hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem [illegible], sed in hostes potius Judæorum suum effundat furorem.

A 1 AUdite verbum quod locutus est Dominus super vos domus Israël:

2 Hæc dicit Dominus: Juxta vias Gentium nolite discere: & a signis cæli nolite metuere quæ timent Gentes:

3 Quia leges populorum vanæ sunt: quia * lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia.

4 Argento & auro decoravit illud: clavis & malleis compegit, ut non dissolvatur.

5 In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur: portata tollentur quia incedere non valent, nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec benè.

6 * Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.

7 * Quis non timebit te, ô rex Gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, & in universis regnis eorum nullus est similis tui.

8 Pariter insipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.

B 9 Argentum involutum de Tharsis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus avari: hyacinthus & purpura indumentum eorum: opus artificum universa hæc.

10 Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, & rex sempiternus. Ab indignatione ejus commovebitur terra: & non sustinebunt Gentes comminationem ejus.

11 Sic ergo dicetis eis: Dii qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt.

12 * Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

13 Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: * fulgura in pluviam facit, & educit ventum de thesauris suis.

14 Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflavit, & non est spiritus in eis.

C 15 Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt.

16 Non est his similis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipse est & Israël virga hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17 Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidio.

18 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè projiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita ut inveniantur.

19 Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea est, & portabo illam.

D 20 Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt, filii mei exierũt à me, & non subsistunt: non est qui extendat ultrà tentorium meum, & erigat pelles meas.

21 Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quæsierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est.

22 Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Juda solitudinem, & habitaculum draconum.

23 Scio Domine quia non est hominis via ejus: nec viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos.

24 * Corripe me Domine, verumtamen in judicio; & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.

25 * Effunde indignationem tuam super Gentes quæ non cognoverunt te; & super provincias quæ nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Jacob; & devoraverunt eum, & consumpserunt illum, & decus ejus dissipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec servat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur prophetæ ut illud servandum Judæis prædicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam: ideirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola vel justorum oratio, neque quod prius a Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur, qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

A 1 VErbum, quod factum est à Domino ad Jeremiam, dicens:

2 Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & habitatores Jerusalem,

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4 Quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5 Ut suscitem juramentum, quod juravi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen Domine.

6 Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

B 7 Quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, usque ad diem hanc: mane consurgens contestatus sum, & dixi: Audite vocem meam:

8 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali: & induxi super eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, & non fecerunt.

9 Et dixit Dominus ad me: Inventa est conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jerusalem.

10 Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerũt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israël, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11 Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12 Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jerusalem, & clamabunt ad Deos, quibus libant, & non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

C 13 * Secundùm numerum enim civitatum tuarum, erant Dii tui Juda: & secundum numerum viarum Jerusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim.

14 * Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem, & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum.

15 Quid est, quod dilectus meus in domo

mea

Marginal notes: * Sap. 13 c. 11. 14. a. 8. — * Mich. 7. d. 18. — * Apoc. 15. b. 4. — * Gen. 1. a. 1. Inf. 51. b. 15. — * Psal. 134 b. — Inf. 51. b. 16. — * Psal. 6. a. 2. — * Psal. 78. b. 6. — * Sup. 2. f. 28. — * Sup. 7. c. 16. Inf. 14. b. 11.

mea fecit scelera multa? numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?

16 Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta ejus.

17 Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israël & domus Juda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.

D 18 Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.

19 Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur ampliùs.

20 * Tu autem Domine Sabaoth, qui judicas justè, & probas renes & corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

* Inf. 17.b.10 20.c.12

21 Propereà hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini & non morieris in manibus nostris.

22 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum & filiæ eorum morientur in fame.

23 Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terræ causa luctus; hereditas adversata est Domino suo, & pastores demoliti sunt vineam Domini, ideò traditur in dissipationem, cujus tamen rursùm miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

A 1 JUstus quidem tu es Domine, si disputem tecum: verumtamen justa loquar ad te: * Quare via impiorum prosperatur: benè est omnibus, qui prævaricantur & iniquè agunt?

* Iob. 21. c.7. Hab. 1. d. 13.

2 Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.

3 Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.

4 Usquequò lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, & volucres, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

5 Si cum peditibus currens laborasti: quomodò contendere poteris cum equis? cùm autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Jordanis?

B 6 Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt adversùm te, & clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cùm locuti fuerint tibi bona:

7 Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8 Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam.

9 Numquid avis discolor hereditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad devorandum.

C 10 Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11 Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me; desolatione desolata est omnis terra; quia nullus est qui recogitet corde.

12 Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terræ usque ad extremum ejus, non est pax universæ carni.

D 13 Seminaverunt triticum, & spinas messuerunt; hereditatem acceperunt, & non eis proderit; confundemini à fructibus vestris propter iram furoris Domini.

14 Hæc dicit Dominus adversùm omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hereditatem, quam distribui populo meo Israël; Ecce ego evellam eos de terra sua & domum Juda evellam de medio eorum.

15 Et cùm evulsero eos, convertar, & miserebor eorum; & reducam eos, virum ad hereditatem suam, & virum in terram suam.

16 Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut jurent in nomine meo, Vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum jurare in Baal; ædificabuntur in medio populi mei.

17 Quòd si non audierint; evellam gentem illam evulsione & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Ieremiæ absconditum in Euphrate computruit; sic, Iudæa primùm Domino adhærens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abjicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen à Propheta, ut sua pœnitentia devitent mala, alioqui Iuda auferetur propter suas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam propheta commiseratio.

A 1 HÆc dicit Dominus ad me; Vade, & posside tibi lumbare lineum, & pones illud super lumbos tuos, & in aquam non inferes illud.

2 Et possedi lumbare juxta verbum Domini, & posui circa lumbos meos.

3 Et factus est sermo Domini ad me, secundò dicens;

4 Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, & surgens vade ad Euphraten, & absconde ibi illud in foramine petræ.

5 Et abii, & abscondi illud in Euphrate, sicut præceperat mihi Dominus.

6 Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge vade ad Euphraten, & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi ut absconderes illud ibi,

7 Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud; & ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptum esset.

8 Et factum est verbum Domini ad me dicens;

B 9 Hæc dicit Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Juda, & superbiam Jerusalem multam;

10 Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea & ambulant in pravitate cordis sui; abierúntque post Deos alienos ut servirent eis, & adorarent eos; & erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est.

11 Sicut enim adhæret lumbare ad lum-

bos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israël, & omnem domum Juda, dicit Dominus: ut essent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam: & non audierunt.

12 Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino?

13 Et dices ad eos. Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ hujus, & reges qui sedent de stirpe David super thronum ejus, & sacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Jerusalem, ebrietate:

C 14 Et dispergam eos virum à fratre suo, & patres & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non concedam: neque miserebor ut non disperdam eos.

15 Audite, & auribus percipite. Nolite elevari, quia Dominus locutus est.

16 Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem & ponet eam in umbram mortis, & in caliginem.

17 Quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ: & plorans plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, quia captus est grex Domini. (* Thre. 1. c. 2.)

18 Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ,

19 Civitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Juda transmigratione perfecta,

20 Levate oculos vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?

D 21 Quid dices cùm visitaverit te? tu enim docuisti eos adversùm te, & erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem.

22 Quòd si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? * Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. (* Inf. 30. c. 14)

23 Si mutare potest Æthyops pellem suam, aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.

24 Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto.

25 Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblata es mei, & confisa es in mendacio.

26 Unde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27 Adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuæ: super colles in agro vidi abominationes tuas Væ tibi Jerusalem, non mundaberis post me: usquequò adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi: & orans Propheta pro ejus liberatione & misericordia, prohibetur à Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum jejunia & victimas: Prophetae etiam illis securitatem promittentes una cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1 Quòd factum est verbum Domini ad Jeremiam de sermonibus siccitatis.

A 2 Luxit Judæa, & portæ ejus corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Jerusalem ascendit.

3 Majores miserunt minores suos ad aquas: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam: reportaverunt vasa sua vacua: confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua.

4 Propter terræ vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua.

5 Nam & cerva in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6 Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7 Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

8 Expectatio Israël, salvator ejus in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? B

9 Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

10 Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quievit, & Domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit peccata eorum,

11 Et dixit Dominus ad me: * Noli orare pro populo isto in bonum. (* Sup. 7. c. 16. 11. c. 14)

12 Cùm jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocautomata, & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peste consumam eos.

13 Et dixi, A, a, a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: * Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto.

14 Et dixit Dominus ad me: * Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos visionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & seductionem cordis sui prophetant vobis. (* Sup. 5. c. 12. Inf. 23. d. 17. * Inf. 29. b. 9.)

C 15 Idcircò hæc dicit Dominus de prophetis, qui prophetât in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius & fames non erit in terra hac: In gladio & fame consumentur prophetæ illi.

16 Et populi, quibus prophetant, erunt projecti in viis Jerusalem præ fame & gladio, & non erit qui sepeliat eos: ipsi & uxores eorum, filii & filiæ eorum, & effundam super eos malum suum.

17 Et dices ad eos verbum istud: * Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer. (* Thre. 1. f. 16. 2. f. 18.)

D 18 Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio: & si introiero in civitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque & sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.

19 Numquid projiciens abjecisti Judam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? * expectavimus pacem, & non est bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio. (* Sup. 8. c. 15)

20 Cognovimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi.

21 Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiscum.

22 Numquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cæli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster quem exspectavimus? tu enim fecisti omnia hæc.

CAPUT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Jerusalem tradat pesti, gladio, fami, & captivitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur Propheta quod fuerit occasio discordia, rursumque quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Judaeorum: promittit praterea & robur & liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se convertent.

A 1 ET dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ejice illos à facie mea & egrediantur.

2 Quòd si dixerint ad te: Quò egrediemur, dices ad eos: Hæc dicit Dominus: * Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

* Zach. 11. b. 9.

3 Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem & canes ad lacerandum, & volatilia cæli & bestias terræ ad devorandum & dissipandum.

4 Et dabo eos in fervorem universis regnis terræ: * propter Manassem filium Ezechiæ regis Juda super omnibus quæ fecit in Jerusalem.

* 4. Reg 21 a. 7. c. 12.

5 Quis enim miserebitur tui Jerusalem aut quis contristabitur pro te aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?

6 Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abiisti; & extendam manum meam super te, & interfici iam te; laboravi rogans.

B 7 Et dispergam eos ventilabro in portis terræ; interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.

8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ ejus super arenam maris; induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie; misi super civitates repentè terrorem.

9 * Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima ejus; * occidit ei sol, cùm adhuc esset dies; confusa est & erubuit; & residuos ejus in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

* 1. Reg. 2 a. 5. * Amos. 8 c. 9.

10 Væ mihi mater mea; quare genuisti me, virum rixæ, virum discordiæ in universa terra non fœneravi, nec fœneravit mihi quisquam; omnes maledicunt mihi.

C 11 Dixit Dominus: Si non reliquiæ tuæ in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis adversùs inimicum.

12 Numquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone, & æs?

13 Divitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis.

14 Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit.

15 Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium.

D 16 Inventi sunt sermones tui & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum.

17 * Non sedi in concilio ludentium; & gloriatus sum à facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

* Psal. 1 a 1. 15. b. 4.

18 * Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari, facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

* Inf. 30. c. 15

19 Propter hoc hæc dicit Dominus: Si converteris, convertam te, & ante faciem meam stabis; & si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.

20 Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabunt adversum te, & non prævalebunt: quia ego tecum sum ut salvem te, & eruam te dicit Dominus.

21 Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne Propheta uxorem ducat, denuntians Judaeos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur a vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores revocet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi unà cum Gentibus confitebuntur Domino peccata sua

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Non accipies uxorem, & non erunt tibi filii & filiæ in loco isto.

3 Quia hæc dicit Dominus super filios & filias qui generantur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:

4 Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur; & erit cadaver eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

5 Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes.

6 Et morientur grandes & parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, neque calvitium fiet pro eis:

B 7 Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

8 Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, & comedas, & bibas:

9 Quia hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocē sponsæ.

* Sup. 5. c. 19.

10 Et cùm annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro.

C 11 Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos, & servierunt eis, & adoraverunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt.

12 Sed & vos * pejus operati estis, quàm patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat.

* Sup 7. f. 26.

13 Et ejiciam vos de terra hac in terram,

quam ignoratis vos, & patres vestri: & servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus,& non dicetur ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de terra Ægypti.

15 Sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de Terra Aquilonis, & de universis terris, ad quas ejeci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

D 16 Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus,& piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.

17 Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea,& non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18 Et reddam primùm duplices iniquitates & peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.

19 Domine fortitudo mea,& robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit:

20 Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii?

21 Idcircò ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam,& virtutem meam:& sciêt quia nomen mihi Dñs.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus, qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit juxta viam suam: petit propheta à Deo in quo spem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Jerusalem prospera, quæ alioqui igni consumetur.

A 1 PEccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2 Cùm recordati fuerint filii eorum ararum suarum,& lucorum suorum, lignorúmque frondentium, in montibus excelsis.

3 Sacrificantes in agro: fortitudinem tuam & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4 Et relinquêris sola ab hereditate tua quam dedi tibi: & servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit.

5 Hæc dicit Dominus: * Maledictus homo qui confidit in homine,& ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus.

6 * Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cùm venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, & inhabitabili.

*Isa 30 a.2.41. a. 1. Infr.48 a. 7. *Infr. 48.a.6.

B 7 Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8 * Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas,quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cùm venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

*Psal. 1.a.3.

9 Pravum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud?

10 Ego Dominus * scrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam suã,& juxta fructum adinventionum suarum.

*1 Reg. 16 b.7. Psal.7. b. 10. Apoc.2. c. 23.

11 Perdix fovit quæ non peperit: fecit divitias,& non in judicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas,& in novissimo suo erit insipiens.

12 Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.

13 Expectatio Israël Domine; omnes, qui te derelinquunt, confundentur; recedentes à te, in terra scribentur; quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

C 14 Sana me Domine,& sanabor, salvum me fac,& salvus ero; quoniam laus mea tu es.

15 Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat.

16 Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens; & diem hominis non desideravi, tu scis: Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17 Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18 Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego; paveant illi, & non paveam ego; induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19 Hæc dicit Dominus ad me: Vade,& sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda,& egrediuntur,& in cunctis portis Jerusalem:

20 Et dices ad eos: Audite verbum Domini, reges Juda,& omnis Juda, cunctique habitatores Jerusalem, qui ingredimini per portas istas.

D 21 Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras,& nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas in Jerusalem.

22 Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis; sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris.

23 Et non audierunt,nec inclinaverunt aurem suam;sed induraverũt cervicem suam,ne audirent me,& ne acciperent disciplinam.

24 Et erit: Si audieritis me,dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati; & si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25 Ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum, viri Juda,& habitatores Jerusalem; & habitabitur civitas hæc in sempiternum.

26 Et venient de civitatibus Juda,& de circuitu Jerusalem,& de Terra Benjamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro portantes holocaustum,& victimam,& sacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27 Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati,& ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jerusalem in die sabbati; succendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jerusalem, & non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut juxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Judæorum malitiam denunciatur eis interitus: conspiratio Judæorum contra Jeremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos sequentur denuntiatio.

A 1 VErbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens:

2 Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba.

3 Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam.

4 Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conversúsque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

6 * Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israël, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israël.

* Isa. 45.b.9. Rom.9. c.20. * Sup.1 c.10.

7 Repente loquar adversùm gentem & adversus regnum, * ut eradicem, & destruam, & disperdam illud.

8 Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9 Et subitò loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10 Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11 Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, dicens: Hæc dicit Dominus, Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: * revertatur unusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra.

* 4.Reg 17.c.13 Inf.25. a.5.35. c.15. Jon.3. c.9.

12 Qui dixerunt: Desperavimus; post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13 Ideò hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia quæ fecit nimis virgo Israël?

B 14 Numquid deficiet de porta agri nix Libani? aut evelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15 Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis: in semitis sæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16 * Ut fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & movebit caput suum.

*Inf.19 b.8.49. c.13.50. b.13.

17 Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18 Et dixerunt: Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes: non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad universos sermones ejus.

19 Attende Domine ad me, & audi vocem adversariorum meorum.

D 20 Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis.

21 Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii; fiant uxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repentè; quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis.

23 Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversùm me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur: fiant corruentes in cōspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Jeremias per laguunculam terream quam fregit, ostendit populum Jerusalem, perdendum gladio & fame in obsidione in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

1 HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam, à junioribus populi, & à senioribus sacerdotum: A

2 Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3 Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jerusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis qui audierit illam, tinniant aures ejus:

4 Eo quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum istum sanguine innocentum.

5 Et ædificaverunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. B

6 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur ampliùs locus iste Topheth, & Vallis filii Ennom, sed Vallis occisionis.

7 Et dissipabo consilium Juda & Jerusalem in loco isto: & subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

8 * Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super universa plaga ejus.

* Sup. 18.c.16 Inf.49. c.13 50 b.13.

9 Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum. C

10 Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.

11 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultrà instaurari: & in Topheth sepelientur, eò quòd non sit alius locus ad sepeliendum.

12 Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem istam sicut Topheth.

13 Et erunt domus Jerusalem, & domus regum Juda, sicut locus Topheth, immundæ omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiæ cæli, & libaverunt libamina diis alienis. D

14 Venit autem Jeremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15 Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël: Ecce ego inducam super civitatem hanc & super omnes urbes ejus, universa mala, quæ

locutus sum adversùm eam: quoniam induraverunt cervicem suam, ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percussus Ieremias mittitur a Phassur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tam quam pseudopropheta & omnibus amicis ejus, totique Judææ captivitatem Babylonicam: conqueritur se rideri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini; maledicitque diei nativitatis suæ.

1 Et audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem sermones istos.

2 Et percussit Phassur Jeremiam prophetam, & misit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin superiori, in domo Domini.

3 Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo; & dixit ad eum Jeremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique.

4 Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt; & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis; & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5 Et dabo universam substantiam civitatis hujus, & omnem laborem ejus, omnéque pretium, & cunctos thesauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6 Tu autem Phassur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captivitatem; & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique sepelieris tu, & omnes amici tui, quibus prophetasti mendacium.

7 Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8 Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die.

9 Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis; & defeci ferre non sustinens.

10 Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini & persequamur eum; ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latus meum; si quo modo decipiatur, & prævaleamus adversus eum, & consequamur ultionem ex eo.

11 Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehemẽter, * quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur.

*Inf. 23 g. 40.

12 Et tu Domine exercituum * probator justi, qui vides renes & cor; videam quæso ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

*Sup. 11 d. & 17 b. 10.

13 Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberavit animam pauperis de manu malorũ.

14 *Maledicta dies, in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

*Iob. 3. a. 2.

15 Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio lætificavit eum.

16 Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dominus, & non pœnituit eum: audiat clamorem manè, & ululatum in tempore meridiano;

17 Qui non me interfecit à vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulva ejus conceptus æternus.

18 Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei.

CAPUT XXI.

Respondet Ieremias nuntiis Sedeciæ regis super obsidione regis Nabuchodonosor, urbem vastandam peste, gladio, fame & captivitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, dicens:

2 Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur adversùm nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundùm omnia mirabilia sua, & recedat à nobis.

3 Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego convertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, & Chaldæos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

5 Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6 Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & bestiæ pestilentia magna morientur.

7 Et post hæc ait Dominus: dabo Sedeciam regem Juda, & servos ejus, & populum ejus, & qui derelicti sunt in civitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8 Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 *Qui habitaverit in urbe hac morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obsident vos, vivet, & erit ei anima sua, quasi spolium.

* Inf. 38 a. 2.

10 Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11 Et domui regis Juda: Audite verbum Dñi

12 Domus David, hæc dicit Dominus: *Judicate manè judicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum.

*Infr. 22. a. 3.

13 Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos nostras?

14 Et visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus, ut faciant judicium & justitiam, quo omnia prospere ipsis succedant, alioqui ibunt omnes in direptionem. quod-

que Sellum sive Ioakim filius Iosia regis Iuda non sit in Ierusalem reversurus, increpat eos qui ex injustitia ædificant, promittentes sibi felicitatem patrum justorum: vaticinatur adversùs impium Ioakim filium Iosia, quòd sepultura sit cariturus, & hujus filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

A 1 HÆc dicit Dominus: Descende in domum regis Juda, & loquèris ibi verbum hoc,

2 Et dices: Audi verbum Domini rex Juda, qui sedes super solium David, tu & servi tui, & populus tuus, ingredimini per portas istas.

3 Hæc dicit Dominus; * Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris; & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè; & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

* Sup. 21.d.12

B 4 Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas Domus hujus, reges sedentes de genere David super thronum ejus, & ascendentes currus & equos, ipsi & servi, & populus eorum.

5 Quòd si non audieritis verba hæc: in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc.

6 Quia hæc dicit Dominus super domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: si nô posuero te solitudinê, urbes inhabitabiles.

7 Et sanctificabo super te, interficientem virum & arma ejus: & succident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

C 8 Et pertransibunt gentes multæ per civitatem hanc: & dicet unusquisque proximo suo: * Quare fecit Dñs sic civitati huic grandi?

9 Et respondebunt: Eò quòd dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adoraverint deos alienos, & servierint eis.

* Deut. 29.d.24 3. Reg. 9. b. 8.

10 Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non revertetur ultrà, nec videbit terram nativitatis suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non revertetur huc ampliùs:

12 Sed in loco, ad quem transtuli eum ibi morietur, & terram istam non videbit ampliùs;

D 13 Væ qui ædificat domum suam in injustitia, & cœnacula sua non in judicio: amicum suum opprimet frustrà, & mercedem ejus non reddet ei.

14 Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras & facit laquearia cedrina, pingitque sinopide

15 Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit judicium & justitiam tunc cùm benè erat ei?

16 Judicavit causam pauperis & egeni in bonum suum: numquid non ideò quia cognovit me, dicit Dominus?

17 Tui verò oculi & cor ad avaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis.

E 18 Proptereà hæc dicit Dominus ad Joakim filium Josiæ regem Juda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19 Sepultura asini sepelietur, putrefactus & projectus extra portas Jerusalem.

20 Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes quia contriti sunt omnes amatores tui.

21 Locutus sum ad te in abundantia tua; & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam.

F 22 Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captivitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubesces ab omni malitia tua.

23 Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis.

24 Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Jechonias filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eam.

25 Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

G 26 Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini?

27 Et in terram ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc, non revertentur.

28 Numquid vas fictile atque contritū vir iste Jechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abjecti sunt ipse & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt?

29 Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30 Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultrà in Juda.

CAPUT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores & germen David justum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudoprophetis æternum opprobrium qui populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nominis Domini; & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini onus appellantes

A 1 VÆ pastoribus qui disperdunt & dilacerant gregē pascuæ meæ, dicit Dñs.

Ezech. 13.d.3. 34.a.2.

2 Ideò hæc dicit Dominus Deus Israël ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, & ejecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorū vestrorum ait Dominus.

3 Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur.

4 Et * suscitabo super eos pastores, & pascent eos: non formidabūt ultra, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dñs

5 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo David germen justū: regnabit rex, & sapiens erit: & faciet judicium & justitiam in terra.

6 In diebus illis salvabitur Juda, & * Israël habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

*Sup. 3. d. 15. Isa. 4. a. 2.40. c.11.45 b. 8. Infr. 33. c. 14. Ezech. 14. c. 13 Dan. 9. f. 24.

B 7 Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israël de Terra Ægypti:

8 Sed: * Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israël de terra Aquilonis, & de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra sua.

Joan. 1. g. 45. * Deut. 33. d.28 * Sup. 16.c.14

9 Ad prophetas: Contritum est cor meum

in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino à facie Domini, & à facie verborum sanctorum ejus.

10 Quia adulteris repleta est terra; quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus & fortitudo eorum dissimilis,

C 11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12 Idcircò via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israël.

14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

D 15 Proptereà hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle, à prophetis enim Jerusalem, egressa est pollutio super omnem terram.

* Sup. 9. c. 15.

16 Hæc dicit Dominus exercituum. * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

* Inf. 27. b. 9. 29. b. 8.

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

* Sup. 6. c. 14. 14. b. 13

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audivit sermonem ejus: quis consideravit verbum illius & audivit?

19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

* Inf. 30. c. 14

E 20 Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21 * Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

* Inf. 29. c. 1. b. 29. f. 9.

22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longè?

24 Si occultabitur vir in absconditis & ego non videbo eum, dicit Dñs? numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

F 26 Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27 Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram.

30 Proptereà ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cùm ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus,

G 33 Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34 Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35 Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dñs? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini ultrà non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc, hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini, & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Proptereà ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem quam dedi vobis & patribus vestris à facie mea.

40 * Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur.

* Sup. 20. c. 11

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reverterentur: calathus autem malorum ficuum significat eos qui manserant Ierosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

A 1 Ostendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem, de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd essent malæ.

B 3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valdè; & malas, malas valdè, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldæorum, in bonum.

C 6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non evellam.

7 Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: * & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo.

[*Sup. 7. c. 23. *Inf. 31. f. 33.]

8 * Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ: hæc dicit Dñs, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, qui habitant in Terra Ægypti.

[*Inf. 29. d. 17]

D

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ; in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeci eos.

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem; donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam nec reliquos Prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jerosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Juda ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

A

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda, in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2 Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad universos habitatores Jerusalem, dicens:

3 A tertio decimo anno Josiæ filii Ammon regis Juda usque ad diem hanc, iste tertius & vigesimus annus; factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens, & loquens: & non audistis.

4 Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis,

5 Cùm diceret: * Revertimini unusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis & patribus vestris, à sæculo & usque in sæculum.

[*4. Reg. 17. c. 13. Sup. 18. b. 11. Inf. 35. a. 15.]

B

6 Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7 Et non audistis me dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum.

8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eò quòd non audistis verba mea:

9 Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

C

10 Perdámque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

11 * Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem, & servient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis.

12 Cúmque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas.

[*2. Par. 36. d. 22. 1. Esdr. 1. a. 1. Inf. 26. b. 6. 29. c. 10. Dan. 9. a. 2.]

13 Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcúnque prophetavit Jeremias adversùm omnes gentes:

14 Quia servierunt eis, cùm essent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis secundùm opera eorum, & secundùm facta manuum suarum.

D

15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16 Et bibent & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus:

18 Jerusalē, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista:

19 Pharaoni regi Ægypti, & servis ejus, & principibus ejus, & omni populo ejus,

20 & universis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti,

21 Et Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:

22 Et cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare:

23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis qui attonsi sunt in comam:

24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto:

E

25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:

26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longè, unicuique contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus sunt: & rex Sesach bibet post eos.

27 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

F

28 Cúmque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis.

29 * Quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiā affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum.

[*1. Pet. 4. d. 17.]

30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: * Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversùs omnes habitatores terræ.

[*Joel. 3. c. 16. Amos 1. a. 2.]

31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.

G

33 Et erunt interfecti Domini in die illa à summo terræ usque ad summum ejus: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ jacebunt.

34 Ululate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi

sunt dies vestri, ut interficiamini, & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.

35 Et peribit fuga à pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorum nisi resipiscant, apprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ prophetarum.

A

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud à Domino, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loquêris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum.

3 Si fortè audiant & convertatur unusquisque à via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

B

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audistis:

6 * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

* 1. Reg. 4. a. 2. b. 10.

7 Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cúmque complesset Jeremias, loquens omnia quæ præceperat ei Dominus, ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

C

9 Quare prophetavit in nomine Domini, Dicens? Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eò quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de Domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: * Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc, omnia verba quæ audistis.

* Sup. 25. c. 11.
* Sup. 7. a. 3.

D

13 Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris:

15 Verumtamen scitote & cognoscite, quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus. In veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

E

16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes, & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: * Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.

* Mich. 3. d. 12.

F

19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciē Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversus civitatem istam, & adversus terram hanc, juxta omnia verba Jeremiæ.

G

21 Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.

22 Et misit rex Joakim viros in Ægyptum Elnatham filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver, ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia: ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua: alioqui perituros gladio fame & peste, invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam

A

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino dicens:

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda

4 Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Hæc dicetis ad dominos vestros.

5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

B

6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviant illi.

7 Et servient ei omnes gentes, & filio

ejus & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, reges magni.

8 Gens autem & regnum quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu ejus.

*Sup. 23 d.16 Inf.29. b.8.

9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, & ejiciant

C

vos, & pereatis.

11 Porro gens, quæ subjecerit cervicem suam sub jugo regis Babylonis, & servierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12 Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub jugo regis Babylonis; & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dñs ad gentem quæ servire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

*Sup. 14.c.14

15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetæ, qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis.

17 Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis, quare datur hæc civitas in solitudinem?

D

18 Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

*4. Reg 25.c.13.

19 Quia hæc dicit Dñs exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum quæ remanserunt in civitate hac:

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Jechoniam filium Joakim regem Juda de Jerusalem in Babylonem & omnes optimates Juda de Jerusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dñs: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

A

1 ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Dñi coram sacerdotibus & omni populo, dicens.

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Contrivi jugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Jechoniam filium Joakim regem Juda, & omnem transmigrationem Juda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini.

B

6 Et ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi:

8 Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas & super regna magna, de prælio, & de afflictione, & de fame.

9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

C

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12 Et abiit Jeremias propheta in viâ suâ: Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

D

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.

15 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: Non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adversùm enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Captivos Judæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illos multiplicari studeant, & deinde reducentur; eos verò qui Jerosolymis transferunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

A

1 ET hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta de Jerusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem.

2 Postquam egressus est Jechonias rex & domina, & eunuchi, & principes Juda, & Jerusalem, & faber & inclusor de Jerusalem

3 In manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ, filii Helciæ, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël omni transmigrationi, quam transtuli Jerusalem in Babylonem:

5 Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

B 6 Accipite uxores, & generate filios, & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7 Et quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: * Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrûm, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis:

*Sup 14 b. 14. 23 d. 16. f. 26. 27. 6. 15.

9 Quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus:

C 10 *Quia hæc dicit Dominus: Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

*Sup. 25 c. 12. 2 Par. 36 d. 21 1. Esd. 1 a. 1. Dan. 9. a. 2.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12 Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & invenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.

14 Et inveniar à vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

D

15 Quia dixistis: suscitavit nobis Dominus prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, eò quòd pessimæ sint.

* Sup. 24. a. 9. 10.

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terræ; in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

E 19 Eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël ad Achab filium Goliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manu Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dñs sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

F 23 Pro eo quod fecerint stultitiam in Israël, & mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum judex & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semeiam Nehelamiten dices:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad universos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotem pro Joiada sacerdote, ut sis dux in domo Dñi super omnem virum arreptitium & prophetantem ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27 Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

G 28 Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens. Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ Prophetæ.

30 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eò quòd prophetavit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio:

32 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversùs Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israël reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quòd post reditum servituri sint Domino ac David regi, quem ille suscitabat eis in prosperitate & securitate magna, de vastatis ipsorum inimicis.

A 1 HOc verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens.

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te in libro

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israël & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israël & ad Judam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus. Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt universæ facies in auruginem?

7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus: tempúsque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

*Joel. 2 c. 12 Amos. 5 c. 18. Soph. 1. d. 15.

8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

B 9 Sed servient Domino Deo suo, & David regi suo quem suscitabo eis.

10 * Tu ergo ne timeas serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israël: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum; & reverte-

*Isa. 41 a. 1. 44. a. 2.

tur Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet.

Luc 1. f.70.

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te; faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te; te autem non faciam in consummationem; sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

C

13 Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum; curationum utilitas non est tibi.

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: *plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli; propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

* Sap. 23.d.19

15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.

16 Propterea omnes qui comedunt te, devorabuntur; & universi hostes tui in captivitatem ducentur; & qui te vastant, vastabuntur, cunctósque prædatores tuos dabo in prædam.

17 Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

D

18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium; & multiplicabo eos, & non minuentur; & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20 Et erunt filii ejus sicut à principio, & cœtus ejus coram me permanebit: & visitabo adversum omnes qui tribulant eum.

21 Et erit dux ejus ex eo; & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me, quis enim iste est, qui applicet cor suũ ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22 Et eritis mihi in populum; & ego ero vobis in Deum.

23 Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24 Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & cópleat cogitationẽ cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israël de captivitate, ut affluentia bonorum serviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos, agnoscit Israël se merito castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate quia femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israël: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abjiciet unquam universum illius semen.

A

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israël, & ipsi erunt mihi in populum.

2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio; vadet ad requiem suam Israël:

3 Longè Dñs apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideò attraxi te, miserans.

4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël, adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat non vindemiabunt:

6 Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.

* Isa.2. a.3. Mat.4 a.2.

7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: personate & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israël.

B

8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.

9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea; quia factus sum Israëli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israël, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11 Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12 Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultrà non esurient.

13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes & senes simul, & convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo.

C

14 Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

15 Hæc dicit Dominus: * Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel, plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.

* Matt. 2. d.18.

16 Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici,

17 Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.

18 Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar; quia tu Dominus Deus meus.

D

19 Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcircò conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israël, revertere ad civitates tuas istas.

22 Usquequo deliciis dissolvẽris filia vaga; quia creavit Dominus novum super terram: FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

E

23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cùm convertero captivitatem eorum: benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus:

24 Et habitabunt in eo Judas & omnes civitates ejus simul, agricolæ & minantes greges.

25 Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26 Ideò quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israël & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28 Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

** Ezec. 18. a. 2.*

29 In diebus illis non dicent ultrà: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.

F

30 Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.

** Heb. 8. c. 8.*

31 * Ecce dies venient, dicit Dñs: & feriam domui Israël & domui Juda fœdus novum.

32 Non secundùm pactum quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de Terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

** Heb 10. c. 16*

33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus: * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.

34 Et non docebit ultrà vir proximū suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus:

** Act. 10. g. 43*

* quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor ampliùs.

G

35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis; qui turbat mare, & sonant fluctus ejus. Dominus exercituum nomen illi.

36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israël deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli sursùm, & investigari fundamenta terræ deorsùm: & ego abjiciam universum semen Israël, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas à Domino, à turre Hananeel usque ad portam anguli.

39 Et exibit ultrà norma mensuræ, in conspectu ejus super collem Gareb: & circuibit Goatha.

40 Et omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, & non destruetur ultrà in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruele, jubetque servari librum emptionis refert coram Domino beneficia Israelitis præstita. Dominus dicit se traditurum, civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà revocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus, ut sibi ex toto corde serviant.

A

1 VErbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3 Clauserat enim eum Sedecias rex Juda, dicens: Quare vaticinaris dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis; & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5 Et in Babylonem ducet Sedeciam; & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus: si autem dimicaveritis adversùm Chaldæos, nihil prosperum habebitis.

6 Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens:

B

7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth; tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundùm verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es ut possideas, intellexi autem quod verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes & rata, & signa forinsecus.

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omniū Judæorum qui sedebant in atrio carceris.

13 Et præcepi Baruch coram eis, dicens:

C

14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.

16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

** Exod. 34. a. 7.*

18 * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinventionum ejus.

20 Qui posuisti signa & portenta in Terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israël, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21 Et eduxisti populum tuum Israël de Terra Ægypti, in signis, & in portentis & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

D

22 Et dedisti eis terram hanc quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non

ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructæ sunt adversùm civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversùs eam, à facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcumque locutus es accidere, ut tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cùm urbs data sit in manus Chaldæorum?

26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens:

E 27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldæi præliantes adversùm urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant Diis alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filii Israël, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israël qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

F 32 Propter malitiam filiorum Israël, & filiorum Juda quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem.

33 Et verterunt ad me terga & non facies: cùm docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam.

34 * Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut pollerent eam.

*4. Reg. 21, 4.

35 Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israël ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quòd tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducá eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38 Et erunt mihi in populum: & ego ero eis in Deum.

G 39 Et dabo eis cor unum & viam unam, ut timeant me universis diebus: & benè sit eis & filiis eorum post eos.

40 Et feriam eis pactum sempiternũ, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me.

41 Et lætabor super eis cùm benè eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grãde: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quòd deserta sit, eo quòd non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus cãpestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate reducturum multis beneficiis subsequentibus: germinavit David germen justitiæ faciens justitiam & judicium in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jeremiam secundò, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2 Hæc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3 Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israël ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium.

5 Venientium ut dimicent cum Chaldæis, & impleant eos cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac, propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7 Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem, & ædificabo eos sicut à principio.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

B 9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

10 Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore.)

11 Vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento: & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum pastorum accubantium gregum.

C 13 In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: & in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israël, & ad domum Juda.

15 In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ, & faciet judicium & justitiam in terra.

16 In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

17 Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israël.

18 Et de sacerdotibus & de Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.

19 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20 Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo:

D 21 Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.

22 Sicuti enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitas ministros meos.

23 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24 Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt: & populum meum despexerunt, eò quòd non sit ultrà gens coram eis?

25 Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cælo & terræ non posui:

26 Equidem & semen Jacob & David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, Isaac & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

CAPUT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Jerusalem, quam igni succendet: eo quòd pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

A 1 VErbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universáque regna terræ, quæ erant sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

B 3 Et tu non effugies de manu ejus: sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5 Sed in pace morieris, & secundùm combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te, & væ Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6 Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant, contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim supererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9 Ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est, in Judæo & fratre suo.

10 Audierunt ergo omnes principes & universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servũ suum, & unusquisque ancillam suam liberos, & ultrà non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

C 11 Et conversi sunt deinceps: & retraxerunt servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos & famulas.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego percussi fœdus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de domo servitutis, dicens:

14 * Cùm completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & serviet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.

* Exod. 21. a. 2. Deut. 15. c. 12

15 Et conversi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16 Et reversi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis unusquisque servum suũ, & unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi & suæ potestatis: & subjugastis eos ut sint vobis servi & ancillæ.

D 17 Proptereà hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18 Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes: & * transierunt inter divisiones ejus:

* Gen. 15. b. 10

19 Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ qui transierunt inter divisiones vituli:

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

21 Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & prælia-

buntur

buntur adversùs eam, & capient eam, & incendent igni : & civitates Juda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta. quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

A 1 Verbum, quod factū est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens :

2 Vade ad domum Rachabitarum : & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3 Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habsaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum :

4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedeliæ hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5 Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices : & dixi ad eos : Bibite vinum.

B 6 Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens : Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum.

7 Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8 Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filiæ nostræ :

9 Et non ædificaremus domos ad habitandum : & vineam, & agrum, & sementem non habuimus :

10 Sed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus : Venite, & ingrediamur Jerusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ : & mansimus in Jerusalem.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens :

C 13 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël : Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jerusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus ?

14 Prævaluerunt sermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent vinum : & non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui : ego autem locutus sum ad vos, de manè consurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15 Misique ad vos omnes servos meos prophetas, consurgens diluculo, mittēnsque & dicens : * Convertimini unusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra : & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus vestris : & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.

*Sup 18 b. 11. c. 25 a. 5.

16 Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis : populus autem iste non obedivit mihi.

D 17 Idcircò hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël : Ecce ego adducam super Juda, & super omnes habitatores Jerusalem, universam afflictionem, quam locutus sum adversùm illos: eò quòd locutus sum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non responderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël : Pro eo quòd obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis :

19 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël : non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias in lusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut resipiscant : porro rex Ioakim ipsum igni consumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch alium scribere, & Ioakim ac semen ejus una cum Jerusalem prædicit perdendos.

A 1 Et factum est in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens :

2 Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israël & Judam, & adversùm omnes gentes: à die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc :

3 Si fortè audiente domo Juda universa mala quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima : & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 Vocavit ergo Jeremias Baruch filiū Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini quos locutus est ad eum, in volumine libri :

5 Et præcepit Jeremias Baruch, dicens : Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini.

B 6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii: insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis :

7 Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque à via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus adversùs populum hunc.

8 Et fecit Baruch filius Neriæ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

9 Factum est autem in anno quinto Joakim filii Josiæ regis Juda, in mense nono: prædicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, & universæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jerusalem.

C 10 Legitque Baruch ex volumine sermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.

11 Cùmque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro :

KK

12 Descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ; & ecce ibi omnes principes sedebant; Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & universi principes.

13 Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ, filii Selemiæ, filii Chusi, dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos.

D 15 Et dixerunt ad eum; Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16 Igitur cùm audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.

17 Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodò scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.

18 Dixit autem Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.

19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Jeremias, & nemo sciat ubi sitis.

20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porrò volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.

E 21 Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & universis principibus qui stabant circa regem.

22 Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.

23 Cùmque legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula.

24 Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua, rex & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.

25 Verumtamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.

F 26 Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Jezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.

27 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:

28 Rursùm tolle volumen aliud & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda.

28 Et ad Joakim regem Juda dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumẽ illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & jumentum?

G 30 Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim regẽ Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstũ per diem, & ad gelu per noctem.

31 Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus, iniquitates suas: & adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt.

32 Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper, additi sunt sermones multò plures, quàm anteà fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Jechoniæ succedens petit pro se orare Jeremiam: qui relicta à Chaldæis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros & eam exusturos: ipse quoque Jeremias urbem egrediens, cæsus in carcerem detruditur, unde à Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

A 1 ET regnavit rex Sedecias filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quẽ constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda.

2 Et non obedivit ipse, & servi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ.

3 Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

4 Jeremias autem liberè ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obsidebant Jerusalem, hujuscemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.

5 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:

B 6 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum.

7 Et redient Chaldæi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.

8 Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi: quia non abibunt.

9 Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur adversùm vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent civitatem hanc igni.

10 Ergo cùm recessisset exercitus Chaldæorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11 Egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

C 12 Cùmque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiæ, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos profugis.

13 Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum, sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ;

ipse enim præpositus erat super carcerem.

15 Itaque ingressus est Jeremias in domum laci, & ergastulum: & sedit ibi Jeremias diebus multis.

16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogavit eum in domo sua abscondite, & dixit: Putásne est sermo à Domino? Et dixit Jeremias: Est. & ait: In manus regis Babylonis tradêris.

17 Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & servis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18 Ubi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc?

19 Nunc ergo audi obsecro Domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi.

20 Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: & mansit Jeremias in vestibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutosum; unde jussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipse eos effugiet, & civitas ab eis igne succendetur: jubet quoque rex Jeremiæ ut hoc colloquium servet secretum.

1 Audivit autem Saphatias filius Mathan: & Gedelias filius Phassur, & Juchal filius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ, sermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: * Quicumque manserit in civitate hac morietur gladio & fame, & peste: qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus sospes & vivens.

* Sup. 21. c. 9.

3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4 Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, & manus universi populi, loquens ad eos juxta verba hæc: siquidem homo iste non quærit pacem populo huic, sed malum.

5 Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6 Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Jeremiã funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Jeremias in cœnum.

7 Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quòd misissent Jeremiam in lacum: porrò rex sedebat in porta Benjamin.

8 Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens:

9 Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultrà in civitate.

10 Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11 Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua quæ computruerant, & submisit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12 Dixítque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam: Pone veteres pannos & hæc scissa & putrida, sub cubito manuum tuarum, & super funes: fecit ergo Jeremias sic.

13 Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Jeremias in vestibulo carceris.

14 Et misit rex Sedecias, & tulit ad se Jeremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Jeremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas à me aliquid.

15 Dixit autem Jeremias ad Sedeciam: Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? & si consiliũ dedero tibi, non me audies.

16 Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clàm, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui quærunt animam tuam.

17 Et dixit Jeremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non succendetur igni: & salvus eris tu, & domus tua.

18 Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum.

19 Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Sollicitus sum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldæos: ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20 Respondit autem Jeremias: Non te tradent, audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & benè tibi erit, & vivet anima tua.

21 Quòd si nolueris egredi: iste est sermo quem ostendit mihi Dominus:

22 Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo Regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & prævaluerunt adversùm te viri pacifici tui, demerserunt in cœno & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te.

23 Et omnes uxores tuæ, & filii tui educentur ad Chaldæos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & civitatem hanc comburet igni.

24 Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam: Nullus sciat verba hæc, & non morieris.

25 Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum rex:

26 Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27 Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eũ: & locutus est eis, juxta omnia verba quæ præceperat ei rex & cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditũ

28 Mansit verò Jeremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Jerusalem: & factum est ut caperetur Jerusalem.

CAPUT XXXIX.

Jerusalem à rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur unà cum principibus; cujus filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque

in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino à facie Domini, & à facie verborum sanctorum ejus.

10 Quia adulteris repleta est terra; quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus & fortitudo eorum dissimilis,

C 11 Propheta namque & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12 Idcircò via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13 Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Israël.

14 Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quasi Gomorrha.

D 15 Proptereà hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos absinthio, & potabo eos felle, à prophetis enim Jerusalem, egressa est pollutio super omnem terram.

* Sup. 9. c. 15.

16 Hæc dicit Dominus exercituum. * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

* Inf. 27. b. 9. 29. b. 8.

17 Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

* Sup. 5. c. 12. 14. b. 13

18 Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audivit sermonem ejus: quis consideravit verbum illius & audivit?

19 * Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet.

* Inf. 30. c. 14

E 20 Non revertetur furor Domini, usque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

21 * Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

* Inf. 29. c. 1. b. 19. 5. 9.

22 Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 Putasne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus? & non Deus de longè?

24 Si occultabitur vir in absconditis & ego non videbo eum, dicit Dñs? numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

F 26 Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui?

27 Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28 Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: & quasi malleus conterens petram.

30 Proptereà ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31 Ecce ego ad prophetas, ait Dominus qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus.

32 Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narraverunt ea, & seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cùm ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus,

G 33 Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: vos estis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34 Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, & super domum ejus.

35 Hæc dicetis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dñs? & quid locutus est Dominus?

36 Et onus Domini ultrà non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37 Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus?

38 Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc, hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini, & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39 Proptereà ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem quam dedi vobis & patribus vestris à facie mea.

40 * Et dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur.

* Sup. 20. c. 11

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserant Jerosolymis, ac postea fugerant in Ægyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

A 1 Ostendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & inclusorem, de Jerusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd essent malæ.

B 3 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valdè; & malas, malas valdè, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ.

4 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

5 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sicut ficus hæ bonæ: sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldæorum, in bonum.

C 6 Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non destruam: & plantabo eos, & non evellam.

7 Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus: * & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo.

[*Sup 7. c. 23. *Inf 31. f. 33.]

8 * Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi non possunt, eò quòd sint malæ: hæc dicit Dñs, sic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jerusalem, qui remanserunt in urbe hac, qui habitant in Terra Ægypti.

[* Inf. 29. d. 17]

D

9 Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ; in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in universis locis, ad quæ ejeci eos.

10 Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem; donec consummantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam nec reliquos Prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Juda ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pastoribus ac optimatibus.

A

1 Verbum, quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda, in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2 Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad universos habitatores Jerusalem, dicens:

3 A tertio decimo anno Josiæ filii Ammon regis Juda usque ad diem hanc, iste tertius & vigesimus annus; factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte consurgens, & loquens: & non audistis.

4 Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis,

5 Cùm diceret: * Revertimini unusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis & patribus vestris, à sæculo & usque in sæculum.

[* 4. Reg 17. c. 13. Sup. 18. b. 11. Inf. 35. a. 15.]

B

6 Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, & non affligam vos.

7 Et non audistis me dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum, in malum vestrum.

8 Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eò quòd non audistis verba mea:

9 Ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas.

C

10 Perdámque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

11 * Et erit universa terra hæc in solitudinem, & in stuporem, & servient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis.

12 Cúmque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas.

[*2. Par. 36. d. 22. 1. Esdr. 1. a. 1. Inf. 26. b. 6. 29. c. 10. Dan. 9. a. 2.]

13 Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quæ locutus sũ contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcúque prophetavit Jeremias adversũ omnes gentes:

14 Quia servierunt eis, cùm essent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum.

D

15 Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16 Et bibent & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17 Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus:

18 Jerusalẽ, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista:

19 Pharaoni regi Ægypti, & servis ejus, & principibus ejus, & omni populo ejus,

20 & universis generaliter cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti,

21 Et Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:

22 Et cunctis regibus Tyri, & universis regibus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare:

23 Et Dedan, & Thema, & Buz, & universis qui attonsi sunt in comam:

24 Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto:

E

25 Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:

26 Cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longè, unicuique contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus sunt: & rex Sesach bibet post eos.

27 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

F

28 Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis.

29 * Quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiã affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum.

[* 1. Pet. 4. d. 17.]

30 Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: * Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversùs omnes habitatores terræ.

[*Joel. 3. c. 6. Amos 1. a. 2.]

31 Pervenit sonitus usque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ.

G

33 Et erunt interfecti Domini in die illa à summo terræ usque ad summum ejus: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ jacebunt.

34 Ululate pastores, & clamate: & spargite vos cinere optimates gregis: quia completi

sunt dies vestri, ut interficiamini & dissipationes vestræ, & cadetis quasi vasa pretiosa.

35 Et peribit fuga à pastoribus, & salvatio ab optimatibus gregis.

36 Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37 Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38 Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur à sacerdotibus & prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ prophetarum.

A

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud à Domino, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loquêris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum.

3 Si fortè audiant & convertatur unusquisque à via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

B

4 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus? Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5 Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum quos ego misi ad vos de nocte consurgens, & dirigens, & non audisti:

6 * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

1. Reg. 4. a. 2. b. 10.

7 Et audierunt sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8 Cùmque complesset Jeremias, loquens omnia quæ præceperat ei Dominus, ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

C

9 Quare prophetavit in nomine Domini, Dicens? Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eò quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversùs Jeremiam in domo Domini.

10 Et audierunt principes Juda verba hæc: & ascenderunt de Domo regis in domum Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11 Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis est viro huic quia prophetavit adversùs civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

12 Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad universum populum, dicens: * Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad civitatem hanc, omnia verba quæ audistis.

Sup. 25. c. 11
Sup. 7. a. 3.

D

13 Nunc ergo bonas facite vias vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus est adversùm vos.

14 Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris;

15 Verumtamen scitote & cognoscite, quòd si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, & contra civitatem istam, & habitatores ejus. In veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba hæc.

E

16 Et dixerunt principes, & omnis populus, ad sacerdotes, & ad prophetas: Non est viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17 Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18 Michæas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: * Sion quasi ager arabitur: & Jerusalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelsa silvarum.

Mich. 3. d. 12.

F

19 Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciẽ Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversùm eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20 Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adversùs civitatem istam, & adversùs terram hanc, juxta omnia verba Jeremiæ.

G

21 Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus, verba hæc: & quæsivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingressus est Ægyptum.

22 Et misit rex Joakim viros in Ægyptum Elnatham filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23 Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percussit eum gladio: & projecit cadaver, ejus in sepulchris vulgi ignobilis.

24 Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Jeremia: ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis ejusque posteris, permansuros in terra sua: alioqui perituros gladio fame & peste, invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Ierosolymam.

A

1 IN principio regni Joakim filii Josiæ regis Juda factum est verbum istud ad Jeremiam à Domino dicens:

2 Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula & catenas: & pones eas in collo tuo.

3 mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jerusalem ad Sedeciam regem Juda.

4 Et præcipies eis ut ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Hæc dicetis ad dominos vestros.

5 Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ sunt super faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

B

6 Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonósor regis Babylonis servi mei: insuper & bestias agri dedi ei ut serviant illi.

7 Et servient ei omnes gentes, & filio

ejus & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipsius: & servient ei gentes multæ, reges magni.

8 Gens autem & regnum quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu ejus.

*Sup. 23. d. 16 Inf. 29. b. 8.

9 * Vos ergo nolite audire prophetas vestros, & divinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis.

10 Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, & ejiciant vos, & pereatis.

C

11 Porro gens, quæ subjecerit cervicem suam sub jugo regis Babylonis, & servierit ei: dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12 Et ad Sedeciam regem Juda locutus sum secundum omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla vestra sub jugo regis Babylonis; & servite ei, & populo ejus, & vivetis.

13 Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dñs ad gentem quæ servire noluerit regi Babylonis?

14 Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

*Sup. 14. c. 14

15 * Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quam prophetæ, qui vaticinantur vobis.

16 Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis.

17 Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis, quare datur hæc civitas in solitudinem?

D

18 Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Juda, & in Jerusalem, in Babylonem.

*4. Reg. 25. c. 13.

19 Quia hæc dicit Dñs exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum quæ remanserunt in civitate hac:

20 Quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cùm transferret Jechoniam filium Joakim regem Juda de Jerusalem in Babylonem & omnes optimates Juda de Jerusalem.

21 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jerusalem:

22 In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dñs: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pseudopropheta, & ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur sacra vasa cum rege & captivo populo post biennium reducenda: sed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno secuta est.

A

1 ET factum est in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Dñi, coram sacerdotibus & omni populo, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Contrivi jugum regis Babylonis.

3 Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylonem.

4 Et Jechoniam filium Joakim regem Juda, & omnem transmigrationem Juda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini.

B

6 Et ait Jeremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7 Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus universi populi:

8 Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt super terras multas & super regna magna, de prælio, & de afflictione, & de fame.

9 Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum ejus, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

C

10 Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

11 Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12 Et abiit Jeremias propheta in viâ suâ: Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13 Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: & facies pro eis catenas ferreas.

D

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Jugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, & servient ei: insuper & bestias terræ dedi ei.

15 Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: Non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adversùm enim Dominum locutus es.

17 Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Captivos Judæos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illos multiplicari studeant, & deinde reducentur; eos verò qui Ierosolymis remanserunt, gladio, fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam & Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrationis.

A

1 ET hæc sunt verba libri, quem misit Jeremias propheta de Jerusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Jerusalem in Babylonem.

2 Postquam egressus est Jechonias rex & domina, & eunuchi, & principes Juda, & Jerusalem, & faber & inclusor de Jerusalem:

3 In manu Elasa filii Saphan, & Gamariæ, filii Helciæ, quos misit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël omni transmigrationi, quam transtuli Jerusalem in Babylonem:

5 Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

B 6 Accipite uxores, & generate filios, & filias: & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero.

7 Et quærite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: * Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrûm, & divini vestri: & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis:

*Sup. 14. b. 14. 23. d. 16. f. 26. 27. 6. 15.

9 Quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo: & non misi eos, dicit Dominus.

C 10 * Quia hæc dicit Dominus: Cùm cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: & suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum.

*Sup. 25. c. 12. 2. Par. 36. d. 21. 1. Esd. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2.

11 Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12 Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13 Quæretis me, & invenietis: cùm quæsieritis me in toto corde vestro.

D 14 Et inveniar à vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15 Quia dixistis: suscitavit nobis Dominus prophetas in Babylone.

16 Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem.

17 Hæc dicit Dominus exercituum: * Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem: & ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt, eò quòd pessimæ sint.

* Sup. 24. a. 9. 10.

18 Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia: & dabo eos in vexationem universis regnis terræ; in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

E 19 Eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte consurgens, & mittens: & non audistis, dicit Dominus.

20 Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigratio, quam emisi de Jerusalem in Babylonem.

21 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manu Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris.

22 Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda, quæ est in Babylone, dicentium: Ponat te Dñs sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

F 23 Pro eo quod fecerint stultitiam in Israël, & mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum judex & testis, dicit Dominus.

24 Et ad Semeiam Nehelamiten dices:

25 Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Jerusalem, & ad Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, & ad universos sacerdotes, dicens:

26 Dominus dedit te sacerdotem pro Joiada sacerdote, ut sis dux in domo Dñi super omnem virum arreptitium & prophetantem ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27 Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

G 28 Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29 Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ Prophetæ.

30 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31 Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Nehelamiten: Pro eò quòd prophetavit vobis Semeias, & ego non misi eum: & fecit vos confidere in mendacio:

32 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Nehelamiten, & super semen ejus: non erit ei vir sedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus est adversùs Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Israël reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata sua detinebantur; & quòd post reditum servituri sint Domino ac David regi, quem ille suscitabat eis in prosperitate & securitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

A 1 HOc verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino, dicens.

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te in libro.

3 Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam conversionem populi mei Israël & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam.

4 Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israël & ad Judam:

5 Quoniam hæc dicit Dominus. Vocem terroris audivimus: formido, & non est pax.

6 Interrogate, & videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conversæ sunt universæ facies in auruginem?

7 * Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus: tempúsque tribulationis est Jacob, & ex ipso salvabitur.

*Joel. 2. c. 12. Amos. 5. c. 18. Soph. 1. d. 15.

8 Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni:

9 Sed servient Domino Deo suo, & David regi suo quem suscitabo eis.

10 * Tu ergo ne timeas serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Israël: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captivitatis eorum: & reverte-

*Isa. 43. a. 1. 44. a. 2.

Luc 1. 1.70.

tur Jacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet.

11 Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te; faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te; te autem non faciam in consummationem; sed castigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12 Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

C

13 Non est qui judicet judicium tuum ad alligandum; curationum utilitas non est tibi.

14 Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: *plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli; propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua.

* Sup. 23.d.19

15 Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.

16 Propterea omnes qui comedunt te, devorabuntur; & universi hostes tui in captivitatem ducentur, & qui te vastat, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam.

17 Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem.

D

18 Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miserebor, & ædificabitur civitas in excelso suo, & templum juxta ordinem suum fundabitur.

19 Et egredietur de eis laus, voxque ludentium; & multiplicabo eos, & non minuentur; & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20 Et erunt filii ejus sicut à principio, & cœtus ejus coram me permanebit & visitabo adversum omnes qui tribulant eum.

21 Et erit dux ejus ex eo; & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me, quis enim iste est, qui applicet cor suũ ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22 Et eritis mihi in populum; & ego ero vobis in Deum.

23 Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens. in capite impiorum conquiescet.

24 Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & cõpleat cogitationẽ cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israël de captivitate, ut affluentia bonorum serviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos, agnoscit Israël se meritò castigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate quia femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abjiciet umquam universum illius semen.

A

1 IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israël, & ipsi erunt mihi in populum.

2 Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat à gladio; vadet ad requiem suam Israël:

3 Longè Dñs apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideò attraxi te, miserans.

4 Rursumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Israël, adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5 Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat non vindemiabunt:

6 Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.

* Isa. 2. a. 3. Marc 4 a. 2.

7 Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: personate & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israël.

B

8 Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens simul, cœtus magnus revertentium huc.

9 In fletu venient, & in misericordia reducam eos: & abducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea; quia factus sum Israëli pater, & Ephraim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in insulis quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israël, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11 Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12 Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, super frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, & ultrà non esurient,

13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes & senes simul, & convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo.

C

14 Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

15 Hæc dicit Dominus: * Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, & fletus Rachel, plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt.

* Matt. 2. d.18.

16 Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici,

17 Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.

18 Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, & eruditus sum, quasi juvenculus indomitus: converte me, & convertar; quia tu Dominus Deus meus.

D

19 Postquam enim convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ.

20 Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcircò conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor ejus, ait Dominus.

21 Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israël, revertere ad civitates tuas istas.

22 Usquequo deliciis dissolvēris filia vaga; quia creavit Dominus novum super terram: FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

E

23 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, & in urbibus ejus, cùm convertero captivitatem eorum: benedicat tibi Dominus, pulchritudo justitiæ, mons sanctus:

24 Et habitabunt in eo Judas & omnes civitates ejus simul, agricolæ & minantes greges.

25 Quia inebriavi animam lassam, & omnem animam esurientem saturavi.

26 Ideò quasi de somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dulcis mihi.

27 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & seminabo domum Israel & domum Juda semine hominum, & semine jumentorum.

28 Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, & disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos ut ædificem, & plantem, ait Dominus.

29 In diebus illis non dicent ultrà: * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. [* Ezec. 18. a. 2.]

30 Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.

31 * Ecce dies venient, dicit Dñs: & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum: [* Heb. 8. c. 8.]

32 Non secundùm pactum quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de Terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

33 Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël post dies illos, dicit Dominus: * Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. [* Heb. 10. c. 16]

34 Et non docebit ultrà vir proximū suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: * quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor ampliùs. [* Act. 10. g. 43]

35 Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis; qui turbat mare, & sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36 Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israël deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37 Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli sursùm, & investigari fundamenta terræ deorsùm: & ego objiciam universum semen Israël, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas à Domino, à turre Hananeel usque ad portam anguli.

39 Et exibit ultrà norma mensuræ, in conspectu ejus super collem Gareb: & circuibit Goatha.

40 Et omnem vallem cadaverum, & cineris, & universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, & usque ad angulum portæ equorum orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, & non destruetur ultrà in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth jussu Domini emit à suo patruele, jubetque servari librum emptionis refert coram Domino beneficia Israelitis præstita. Dominus dicit se traditurum, civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed posteà revocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis novum fœdus, ut sibi ex toto corde serviant.

1 Verbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2 Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: & Jeremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3 Clauserat enim eum Sedecias rex Juda, dicens: Quare vaticinaris dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem illam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4 Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum: sed tradetur in manus regis Babylonis; & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5 Et in Babylonem ducet Sedeciam; & ibi erit donec visitem eum, ait Dominus: si autem dimicaveritis adversum Chaldæos, nihil prosperum habebitis.

6 Et dixit Jeremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens:

7 Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth; tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8 Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundùm verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es ut possideas, intellexi autem quod verbum Domini esset.

9 Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth & appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos.

10 Et scripsi in libro, & signavi, & adhibui testes: & appendi argentum in statera.

11 Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes & rata, & signa forinsecus.

12 Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omniū Judæorum qui sedebant in atrio carceris.

13 Et præcepi Baruch coram eis, dicens:

14 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc qui apertus est: & pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15 Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israël: Adhuc possidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra ista.

16 Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17 Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

18 * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. [* Exod. 34. a. 7.]

19 Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinventionum ejus.

20 Qui posuisti signa & portenta in Terra Ægypti usque ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus, & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc.

21 Et eduxisti populum tuum Israël de Terra Ægypti, in signis, & in portentis & in manu robusta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22 Et dedisti eis terram hanc quam jurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23 Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non

ambulaverunt: omnia quæ mandasti eis ut facerent, non fecerunt: & evenerunt eis omnia mala hæc.

24 Ecce munitiones extructæ sunt adversùm civitatem, ut capiatur: & urbs data est in manus Chaldæorum, qui præliantur adversùs eam, à facie gladii, & famis, & pestilentiæ: & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25 Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, & adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldæorum?

26 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens:

E 27 Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29 Et venient Chaldæi præliantes adversùm urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant Diis alienis libamina ad irritandum me.

30 Erant enim filii Israël, & filii Juda, jugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israël qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31 Quia in furore & in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

F 32 Propter malitiam filiorum Israël, & filiorum Juda quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jerusalem.

33 Et verterunt ad me terga & non facies: cùm docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire ut acciperent disciplinam.

*4. Reg. 21, 4-4. 34 * Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut pollueerent eam.

35 Et ædificaverunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36 Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israël ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quòd tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste.

37 Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducā eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.

38 Et erunt mihi in populum: & ego ero eis in Deum.

G 39 Et dabo eis cor unum & viam unam, ut timeant me universis diebus: & benè sit eis & filiis eorum post eos.

40 Et feriam eis pactum sempiternū, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me.

41 Et lætabor super eis cùm benè eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42 Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grāde: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43 Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quòd deserta sit, eo quòd non remanserit homo & jumentum, & data sit in manus Chaldæorum.

44 Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus cāpestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, & à captivitate reducturum multis beneficiis subsequentibus: germinavit David germen justitiæ faciens judicium & justitiam in terra, & firmissimum est pactum Domini cum David & semine Jacob vehementer multiplicando.

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jeremiam secundò, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2 Hæc dicit Dominus qui facturus est, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3 Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quæ nescis.

4 Quia hæc dicit Dominus Deus Israël ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium,

5 Venientium ut dimicent cum Chaldæis, & impleant eos cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à civitate hac, propter omnem malitiam eorum.

6 Ecce ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7 Et convertam conversionem Juda, & conversionem Jerusalem, & ædificabo eos sicut à principio.

8 Et emundabo illos ab omni iniquitate sua in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt mihi, & spreverunt me.

B 9 Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ ego facturus sum eis: & pavebunt, & turbabuntur in universis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

10 Hæc dicit Dominus, Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jerusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, & absque habitatore, & absque pecore.)

11 Vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terræ sicut à principio, dicit Dominus.

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, & absque jumento: & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum pastorum accubantium gregum.

C 13 In civitatibus montuosis, & in civitatibus campestribus, & in civitatibus quæ ad Austrum sunt: & in terra Benjamin, & in circuitu Jerusalem, & in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14 Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israël, & ad domum Juda.

15 In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ, & faciet judicium & justitiam in terra.

16 In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster.

17 Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israël.

18 Et de sacerdotibus & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.

19 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20 Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore suo:

21 Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.

22 Sicuti enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, & Levitas ministros meos.

23 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24 Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt: & populum meum despexerunt, eò quòd non sit ultrà gens coram eis?

25 Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cælo & terræ non posui:

26 Equidem & semen Jacob & David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, Isaac & Jacob: reducam enim conversionem eorum, & miserebor eis.

CAPUT XXXIV.

Prædicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Ierusalem, quam igni succendet: eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis sibi in servitutem subjecerant, non servaverint.

1 Verbum quod factum est ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, universáque regna terræ, quæ erãt sub potestate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jerusalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni.

3 Et tu non effugies de manu ejus: sed comprehensione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis.

4 Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5 Sed in pace morieris, & secundùm combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te, & væ Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6 Et locutus est Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda universa verba hæc in Jerusalem.

7 Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jerusalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant, contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim supererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8 Verbum, quod factum est ad Jeremiam à Domino postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jerusalem, prædicans:

9 Ut dimitteret unusquisque servum suum, & unusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est, in Judæo & fratre suo.

10 Audierunt ergo omnes principes & universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servũ suum, & unusquisque ancillam suam liberos, & ultrà non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt.

11 Et conversi sunt deinceps: & retraxerunt servos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subjugaverunt in famulos & famulas.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Ego percussi fœdus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, de domo servitutis, dicens:

14 * Cùm completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & serviet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.

** Exod. 21. a. 2. Deut. 15. c. 12*

15 Et conversi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: & inistis pactum in conspectu meo in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16 Et reversi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis unusquisque servum suũ, & unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essẽt liberi & suæ potestatis: & subjugastis eos ut sint vobis servi & ancillæ.

17 Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18 Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non observaverunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes: & * transierunt inter divisiones ejus:

** Gen. 15. b. 10*

19 Principes Juda & principes Jerusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ qui transierunt inter divisiones vituli:

20 Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.

21 Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt à vobis.

22 Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & prælia-

buntur

buntur adversùs eam, & capient eam, & incendent igni: & civitates Juda dabo in solitudinem, eò quòd non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversus ipsius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

A 1 VErbum, quod factũ est ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens:

2 Vade ad domum Rachabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini, in unam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3 Et assumpsi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habsaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & universam domum Rechabitarum:

4 Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedeliæ hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5 Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

B 6 Qui responderunt: Non bibemus vinum, quia Jonadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum.

7 Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8 Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filiæ nostræ:

9 Et non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & sementem non habuimus:

10 Sed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Jerusalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Jerusalem.

12 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

C 13 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jerusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14 Prævaluerunt sermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent vinum: & non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de manè consurgens & loquens, & non obedistis mihi.

15 Misique ad vos omnes servos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque & dicens: * Convertimini unusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.

*Sup 18 b. 11 c. 25 a. 5.

16 Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis: populus autem iste non obedivit mihi.

D 17 Idcircò hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Ecce ego adducam super Juda, & super omnes habitatores Jerusalem, universam afflictionem, quam locutus sum adversùm illos: eo quòd locutus sum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non responderunt mihi.

18 Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Pro eo quòd obedistis præcepto Jonadab patris vestri, & custodistis omnia mandata ejus, & fecistis universa, quæ præcepit vobis:

19 Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Jussu Domini mittit Jeremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut resipiscant: porro rex Joakim ipsum igni consumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Jeremias autem jussu Domini jubet Baruch alium scribere, & Joakim ac semen ejus una cum Jerusalem prædicit perdendos.

A 1 ET factum est in anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda: factum est verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens:

2 Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversùm Israël & Judam, & adversùm omnes gentes: à die qua locutus sum ad te, ex diebus Josiæ usque ad diem hanc:

3 Si fortè audiente domo Juda universa mala quæ ego cogito facere eis, revertatur unusquisque à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 Vocavit ergo Jeremias Baruch filiũ Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini quos locutus est ad eum, in volumine libri:

5 Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini.

B 6 Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii: insuper & audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis:

7 Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & revertatur unusquisque à via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc.

8 Et fecit Baruch filius Neriæ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

9 Factum est autem in anno quinto Joakim filii Josiæ regis Juda, in mense nono: prædicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, & universæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jerusalem.

C 10 Legitque Baruch ex volumine sermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.

11 Cúmque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro,

12 Descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ; & ecce ibi omnes principes sedebant; Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & universi principes.

13 Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14 Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ, filii Selemiæ, filii Chusi, dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos.

15 Et dixerunt ad eum; Sede, & lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16 Igitur cùm audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos.

17 Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodò scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus.

18 Dixit autem Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento.

19 Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Jeremias, & nemo sciat ubi sitis.

20 Et ingressi sunt ad regem in atrium: porrò volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes sermones.

21 Misitque rex Judi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & universis principibus qui stabant circa regem.

22 Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis.

23 Cùmque legisset Judi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula.

24 Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua rex & omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos.

25 Verumtamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.

26 Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Jezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam, & Jeremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.

27 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:

28 Rursùm tolle volumen aliud & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Joakim rex Juda.

28 Et ad Joakim regem Juda dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumē illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuntians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & jumentum?

30 Propterea hæc dicit Dominus contra Joakim regē Juda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: & cadaver ejus projicietur ad æstū per diem, & ad gelu per noctem.

31 Et visitabo contra eum, & contra semen ejus, & contra servos ejus, iniquitates suas: & adducam super eos, & super habitatores Jerusalem, & super viros Juda omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt.

32 Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joakim rex Juda igni: & insuper, additi sunt sermones multò plures, quàm anteà fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Jechonia succedens petit pro se orare Jeremiam: qui relicta à Chaldæis Jerusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetas Chaldæos redituros & Jerusalem exusturos: ipse quoque Jeremias urbem egrediens, captus in carcerem detruditur, unde à Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

1 ET regnavit rex Sedecias filius Josiæ pro Jechonia filio Joakim: quē constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra Juda.

2 Et non obedivit ipse, & servi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophetæ.

3 Et misit rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

4 Jeremias autem liberè ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obsidebant Jerusalem, hujuscemodi nuntium, recesserunt ab Jerusalem.

5 Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:

6 Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum.

7 Et redient Chaldæi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni.

8 Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi: quia non abibunt.

9 Sed & si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur adversùm vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, & incendent civitatem hanc igni.

10 Ergo cùm recessisset exercitus Chaldæorum ab Jerusalem propter exercitum Pharaonis,

11 Egressus est Jeremias de Jerusalem ut iret in Terram Benjamin, & divideret ibi possessionem in conspectu civium.

12 Cùmque pervenisset ad portam Benjamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiæ, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldæos profugis.

13 Et respondit Jeremias: Falsum est, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum, sed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14 Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæsum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ;

ipſe enim præpoſitus erat ſuper carcerem.

15 Itaque ingreſſus eſt Jeremias in domum laci, & ergaſtulum : & ſedit ibi Jeremias diebus multis.

D 16 Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogavit eum in domo ſua abſcondite, & dixit : Putáſne eſt ſermo à Domino? Et dixit Jeremias : Eſt. & ait : In manus regis Babylonis traderis.

17 Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, & ſervis tuis, & populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris?

18 Ubi ſunt prophetæ veſtri, qui prophetabant vobis, & dicebant : Non veniet rex Babylonis ſuper vos, & ſuper terram hanc?

19 Nunc ergo audi obſecro Domine mi rex : Valeat deprecatio mea in conſpectu tuo : & ne me remittas in domum Jonathan ſcribæ, ne moriar ibi.

20 Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in veſtibulo carceris:& daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec conſumerêtur omnes panes de civitate:& manſit Jeremias in veſtibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacum lutoſum ; unde juſſu regis per Abdemelech eductus in veſtibulum carceris, ſuadet regi ut egrediatur ad Chaldaos, alioqui nec ipſe eos effugiet, & civitas ab eis igne ſuccendetur : jubet quoque rex Ieremiæ ut hoc colloquium ſervet ſecretum.

A 1 Audivit autem Saphatias filius Mathan : & Gedelias filius Phaſſur, & Juchal filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melchiæ, ſermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus: * Quicumque manſerit in civitate hac morietur gladio & fame, & peſte : qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus ſoſpes & vivens.

* Sup. 21. c. 9

3 Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

B 4 Et dixerunt principes regi : Rogamus ut occidatur homo iſte : de induſtria enim diſſolvit manus virorum bellantium, qui remanſerunt in civitate hac, & manus univerſi populi, loquens ad eos juxta verba hæc : ſiquidem homo iſte non quærit pacem populo huic, ſed malum.

5 Et dixit rex Sedecias : Ecce ipſe in manibus veſtris eſt : nec enim fas eſt regem vobis quidquam negare.

6 Tulerunt ergo Jeremiam,& projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech,qui erat in veſtibulo carceris:& ſubmiſerunt Jeremiā funibus in lacum,in quo non erat aqua, ſed lutum:deſcendit itaque Jeremias in cœnum.

7 Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quòd miſiſſent Jeremiam in lacum : porrò rex ſedebat in porta Benjamin.

8 Et egreſſus eſt Abdemelech de domo regis, & locutus eſt ad regem, dicens :

C 9 Domine mi rex, malefecerunt viri iſti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non ſunt enim panes ultrà in civitate.

10 Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11 Aſſumptis ergo Abdemelech ſecum viris, ingreſſus eſt domum regis,quæ erat ſub cellario:& tulit inde veteres pannos, & antiqua quæ computruerant, & ſubmiſit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12 Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam : Pone veteres pannos & hæc ſciſſa & putrida, ſub cubito manuum tuarum, & ſuper funes: fecit ergo Jeremias ſic.

D 13 Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu : manſit autem Jeremias in veſtibulo carceris.

14 Et miſit rex Sedecias, & tulit ad ſe Jeremiam prophetam ad oſtium tertium,quod erat in domo Domini : & dixit rex ad Jeremiam : Interrogo ego te ſermonem, ne abſcondas à me aliquid.

15 Dixit autem Jeremias ad Sedeciam : Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me?& ſi conſiliū dedero tibi,non me audies.

16 Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clàm, dicens : Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, ſi occidero te, & ſi tradidero te in manus virorum iſtorum, qui quærunt animam tuam.

E 17 Et dixit Jeremias ad Sedeciam : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non ſuccendetur igni : & ſalvus eris tu, & domus tua.

18 Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldæorum, & ſuccendent eam igni:& tu non effugies de manu eorum.

19 Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam: Solicitus ſum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldæos : ne forte tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20 Reſpondit autem Jeremias: Non te tradent,audi quæſo vocem Domini, quam ego loquor ad te, & benè tibi erit, & vivet anima tua

F 21 Quòd ſi nolueris egredi : iſte eſt ſermo quem oſtendit mihi Dominus :

22 Ecce omnes mulieres, quæ remanſerunt in domo Regis Juda,educentur ad principes regis Babylonis : & ipſæ dicent : Seduxerunt te, & prævaluerunt adversùm te viri pacifici tui, demerſerunt in cœno & in lubrico pedes tuos, & receſſerunt à te.

23 Et omnes uxores tuæ,& filii tui educentur ad Chaldæos : & non effugies manus eorum, ſed in manu regis Babylonis capieris : & civitatem hanc comburet igni.

24 Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam : Nullus ſciat verba hæc, & non morieris.

G 25 Si autem audierint principes quia locutus ſum tecum, & venerint ad te,& dixerint tibi: Indica nobis quid locutus ſis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus:& quid locutus eſt tecum rex :

26 Dices ad eos: Proſtravi ego preces meas coram rege,ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27 Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam,& interrogaverunt eū:& locutus eſt eis,juxta omnia verba quæ præceperat ei rex & ceſſaverunt ab eo:nihil enim fuerat auditū.

28 Manſit verò Jeremias in veſtibulo carceris uſque ad diem, quo capta eſt Jeruſalem : & factum eſt ut caperetur Jeruſalem.

CAPUT XXXIX.

Ieruſalem à rege Babylonis capta,rex Sedecias fugiens capitur unà cum principibus;cujus filii in conſpectu ipſius trucidantur cum nobilibus,ipſeque

excaecatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Jerusalem & palatio altisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jerosolymis relinquitur; Jeremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

A 1 ANno nono Sedeciæ regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jerusalem, & obsidebant eam.

4. Reg. 25. a. 1. Inf. 52. a. 4.

2 Undecimo autem anno Sedeciæ, mense quarto, quinta mensis aperta est civitas,

3 Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4 Cùmque vidisset eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt & egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egressi sunt ad viam deserti.

B 5 Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quæ est in Terra Emath, & locutus est ad eum judicia.

6 Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.

7 Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.

8 Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldæi igni, & murum Jerusalem subverterunt.

9 Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

C 10 Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra Juda & dedit eis vineas & cisternas in die illa.

11 Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12 Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13 Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabsares, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis,

14 Miserunt, & tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

D 15 Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini, cùm clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16 Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël; Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa.

17 Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas;

18 Sed eruens liberabo te, & gladio non cades; sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Jeremiæ permittitur liberè habitare ubicumque voluerit; qui unà cum dispersis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentem ipsum de Ismahel intentante ei mortem.

A 1 SErmo, qui factus est ad Jeremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jerusalem & Juda, & ducebantur in Babylonem.

2 Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,

3 Et adduxit, & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audistis vocem ejus, & factus est vobis sermo hic.

4 Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecū in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, & quò placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

B 5 Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis civitatibus Juda. Habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum.

6 Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7 Cùmque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi & socii eorum, quod præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quod commendasset ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ qui non fuerant translati in Babylonem:

C 8 Venerunt ad Godoliam in Masphath: & Ismahel filius Nathaniæ, & Johanan & Jonathan filii Caree, & Sareas filius Tanehumeth, & filii Ophi, qui erant de Netophati, & Jezonias filius Manachati, ipsi & viri eorum.

9 * Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldæis, habitate in terra, & servite regi Babylonis, & benè erit vobis.

*4 Reg. 25. f. 24

10 Ecce ego habito in Masphath, ut respondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiā, & messem, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11 Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in universis regionibus, audito quòd dedisset rex Babylonis reliquias in Judæa, & quòd præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan:

D 12 Reversi sunt, inquam, omnes Judæi de universis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Masphath: & collegerunt vinum, & messem multam nimis.

13 Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliā in Masphath.

14 Et dixerunt ei: Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15 Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliá seorsum, in Masphath, loquens. Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathaniæ nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquiæ Juda.

16 Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPUT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Iudæis & Chaldæis qui cum eo erant in Masphath, aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt statuunt fugere in Ægyptum a facie Chaldæorum.

A 1 ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filii Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath.

2 Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui cum eo erant, & percusserũt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3 Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos, qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel.

4 Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5 Venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

B 6 Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7 Qui cùm venissent ad medium civitatis interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse, & viri qui erant cum eo.

8 Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessavit, & non interfecit eos cum fratribus suis.

9 Lacus autem, in quem projecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israël: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniæ occisis.

C 10 Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath; filias regis, & universum populum, qui remanserat in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ, & abiit ut transiret ad filios Ammon.

11 Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ.

12 Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversùm Ismahel filium Nathaniæ, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon.

13 Cùmque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel Johanan filium Caree, & universos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt.

14 Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reversúsque abiit ad Johanan filium Caree. D

15 Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16 Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam, fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17 Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est juxta Bethlehem, ut pergerent, & introirent Ægyptum,

18 A facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in Terra Juda.

CAPUT XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Iudæorum, respondet ipsos fore salvos si in Iudæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peste morituros.

A 1 ET accesserunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Osaiæ, & reliquum vulgus à parvo usque ad magnum:

2 Dixerúntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominũ Deum tuum, pro universis reliquiis istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3 Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.

4 Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dñm Deum vestrum secundùm verba vestra: omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quidquam.

5 Et illi dixerunt ad Jeremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non juxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6 Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: ut benè sit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei nostri.

7 Cùm autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Jeremiam. B

8 Vocavítque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & universum populum à minimo usque ad magnum.

9 Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israël, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu ejus;

10 Si quiescentes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & non destruam; plantabo, & non evellam; jam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11 Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dñs; quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, & eruam de manu ejus;

12 Et dabo vobis misericordiã, & miserebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra.

13 Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Dñi Dei C nostri,

14 Dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Ægypti pergemus: ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus.

15 Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Juda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis.

16 Gladius quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra Ægypti, & fames pro qua estis solliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

17 Omnésque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam super eos.

18 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Jerusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos cùm ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam ultrà videbitis locum istum.

19 Verbum Domini super vos reliquiæ Juda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie.

20 Quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuntia nobis, & faciemus.

21 Et annuntiavi vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super universis pro quibus misit me ad vos.

22 Nunc ergo scientes scietis quia gladio, & fame, & peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CAPUT XLIII.

Reliquia Judaeorum non audientes Domini præceptum quod referebat Jeremias, proficiscuntur unà cum Jeremia & Baruch in Ægyptum: ubi constitutus Jeremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum Terram Ægypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1 Factum est autem, cùm complesset Jeremias loquens ad populũ universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc:

2 Dixit Azarias filius Osaiæ, & Johanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Jeremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.

3 Sed Baruch filius Neriæ incitat te adversùm nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.

4 Et non audivit Johanam filius Caree, & omnes principes bellatorum, & universus populus, vocem Domini, ut manerent in Terra Juda.

5 Sed tollens Johanam filius Caree, & universi principes bellatorum, universos reliquiarum Juda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant antè dispersi, ut habitarent in terra Juda:

6 Viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.

7 Et ingressi sunt Terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini: & venerunt usque ad Taphnis.

8 Et factus est sermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:

9 Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:

10 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: & ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, & statuet solium suum super eos.

11 Veniénsque percutiet Terram Ægypti: quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem, & quos in gladium, in gladium.

12 Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos: & amicietur Terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace.

13 Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in Terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CAPUT XLIV.

Judai in Ægypto reprehensi à Jeremia super idololatrias obstinatè respondent unà cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inveterata: quos, Jeremias prædicit universos gladio & fame consumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

1 Verbum, quod factum est per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in Terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in Terra Phatures, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Vos vidistis omne malum illud quod adduxi super Jerusalem, & super omnes urbes Juda: & ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator:

3 Propter malitiam quem fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri.

4 Et misi ad vos omnes servos meos prophetas, de nocte consurgens, mittensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujuscemodi, quam odivi.

5 Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, ut converterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis.

6 Et conflata est indignatio mea & furor meus, & succensa est in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem: & versæ sunt in solitudinem & vastitatem secundùm diem hanc.

7 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quicquam residuum.

8 Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in Terra Ægypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: & dispereatis, & sitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9 Numquid obliti estis mala patrum vestro-

rum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, mala vestra, & mala uxorum vestrarum, quæ fecerunt in Terra Juda, & in regionibus Jerusalem?

10 Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus vestris.

C 11 Ideò hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: * Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Judam.

* Amos 9. a. 4.

12 Et assumam reliquias Judæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur Terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumentur omnes in Terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & consumentur à minimo usque ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in jusjurandum & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13 Et visitabo super habitatores Terræ Ægypti, sicut visitavi super Jerusalem, in gladio, & fame, & peste.

D 14 Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in Terra Ægypti: & revertantur in Terram Juda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15 Responderunt autem Jeremiæ omnes viri, scientes quòd sacrificarent uxores eorum Diis alienis, & universæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in Terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16 Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17 Sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri, in urbibus Juda, & in plateis Jerusalem: & saturati sumus panibus, & benè nobis erat, malúmque non vidimus.

18 Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus.

E 19 Quòd si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20 Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversum viros, & adversum mulieres, & adversùm universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21 Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Juda, & in plateis Jerusalem, vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super cor ejus?

22 Et non poterat Dominus ultrà portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, eò quòd non sit habitator sicut est dies hæc.

F 23 Propterea quòd sacrificaveritis idolis & peccaveritis Domino, & non audieritis vocē Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimoniis ejus non ambulaveritis: idcircò evenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc.

24 Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui estis in Terra Ægypti.

25 Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israël, dicens: vos, & uxores vestræ, locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes; Faciamus vota nostra, quæ vovimus, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina. Implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea.

26 Ideò audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in Terra Ægypti; Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus; quia nequaquam ultrà vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicentis; Vivit Dominus Deus in omni Terra Ægypti.

27 Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & consumentur omnes viri Juda, qui sunt in Terra Ægypti, gladio & fame, donec penitus consumantur. G

28 Et qui fugerint gladium, revertentur de Terra Ægypti in Terram Juda viri pauci: & scient omnes reliquiæ Juda ingredientium Terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur, meus, an illorum.

29 Et hoc vobis signum, ait Dominus, quòd visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30 Hæc dicit Dominus; Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius; sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam ejus.

CAPUT XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quòd quereretur se dolorem habere, & non requiem: cui tamen in cæterorum vastatione pollicetur securitatem.

1 VErbum quòd locutus est Jeremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Jeremiæ, anno quarto Joakim filii Josiæ regis Juda, dicens; A

2 Hæc dicit Dominus Deus Israël ad te Baruch;

3 Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo; laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4 Hæc dicit Dominus; Sic dices ad eum; Ecce quos ædificavi, ego destruo; & quos plantavi, ego evello, & universam terram hanc. B

5 Et tu quæris tibi grandia? noli quærere; quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus; & dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

CAPUT XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Ægypto pranuntiat desolationem, quam induxit Nabuchodonosor: Iudæis autem & filiis Israël consolationem tandem ac liberationem: universis verè Gentibus ad quas Deus illos ejecerat, vastationem.

1 QUod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Gentes, A

2 Ad Ægyptum, adversùm exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Joakim filii Josiæ regis Juda.

3 Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4 Jungite equos, & ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5 Quid igitur? vidi ipsos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugerunt concitè, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus.

6 Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: ad Aquilonem juxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt.

B 7 Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluviorum, intumescunt gurgites ejus.

8 Ægyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina movebuntur fluctus ejus, & dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores ejus.

9 Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Æthyopia & Lybies tenentes scutum, & Lydii arripientes & jacientes sagittas.

C 10 Dies autem ille Domini Dei exercituũ, dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: devorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis juxta flumen Euphraten.

11 Ascende in Galaad, & tolle resinam, virgo filia Ægypti: frustrà multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12 Audierunt gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.

13 Verbum quod locutus est Dominus ad Jeremiam prophetam super eo quòd venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & percussurus Terram Ægypti.

D 14 Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & præpara te: quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt.

15 Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subvertit eum.

16 Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum, & dicent: Surge, & revertamur ad populum nostrum, & ad terram nativitatis nostræ, à facie gladii columbæ.

17 Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus.

E 18 Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen ejus) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, veniet.

19 Vasa trãsmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabilis erit.

20 Vitula elegans atque formosa Ægyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.

21 Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, & fugerunt simul nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

F 22 Vox ejus quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna.

23 Succiderunt saltum ejus, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus.

24 Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis.

25 Dixit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem & super Ægyptum, & super Deos ejus, & super reges ejus, & super Pharaonem, & super eos qui confidunt in eo.

G 26 Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus servorum ejus: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus.

27 * Et tu ne timeas serve meus Jacob, & ne paveas Israël: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captivitatis tuæ: & revertetur Jacob, & requiescet, & prosperabitur: & non erit qui exterreat eum.

* Isa. 43. a. 1. 44. a. 2.

28 Et tu noli timere serve meus Jacob, ait Dominus: quia tecum ego sũ, quia ego consumã cunctas gentes, ad quas ejeci te: te verò non consumam, sed castigabo te in judicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPUT XLVII.

Vastatio prædicitur Palæsthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis.

A 1 Quod factum est verbũ Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæsthinos, antequam percuteret Pharao Gazam.

2 Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem ejus, urbem & habitatores ejus. clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ,

B 3 A strepitu pompæ armorum, & bellatorum ejus, à commotione quadrigarũ ejus & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis.

C 4 Pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthiim, & dissipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis. Depopulatus est enim Dominus Palæsthinos, reliquias insulæ Capadociæ.

5 Venit calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum: usquequò concidèris?

D 6 O mucro Domini usquequò non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & sile.

7 Quomodò quiescet, cùm Dominus præceperit ei adversùs Ascalonem, & adversùs maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omniũ urbium ejus, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium suum à sanguine prohibens.

A 1 AD Moab hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Væ super Nabo, quoniam vastata est, & confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, & tremuit.

2 Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, & disperdamus eam de gente. Ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.

3 Vox clamoris de Oronaim: vastitas, & contritio magna.

4 Contrita est Moab: annuntiate clamorem parvulis ejus.

5 Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt:

6 Fugite, salvate animas vestras: & eritis * quasi myricæ in deserto.

* Sup. 17. a. 6.

7 Pro eo enim quòd habuisti fiduciam

in munitionibus tuis,& in thesauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes ejus, & principes ejus simul.

B 8 Et veniet prædo ad omnem urbem, & urbs nulla salvabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus.

9 Date florem Moab, quia florens egredietur & civitates ejus desertæ erunt, & inhabitabiles.

10 Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.

11 Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in fæcibus suis: nec trāsfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abiit: idcircò permansit gustus ejus in eo, & odor ejus non est immutatus.

12 Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & stratores laguncularum, & sternent eum, & vasa ejus exhaurient, & lagunculas eorum collident.

13 Et confundetur Moab à Chamos,* sicut confusa est domus Israël à Bethel, in qua habebat fiduciam.

* 3 Reg. 12. g. 29

14 Quomodo dicitis: Fortes sumus, & viri robusti ad præliandum?

C 15 Vastata est Moab, & civitates illius succiderunt: & electi juvenes ejus descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16 Propè est interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

17 Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu ejus; & universi, qui scitis nomen ejus, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?

18 Descende de gloria, & sede in siti, habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas

19 In via sta, & prospice habitatio Aroër: interroga fugientem: & ei qui evasit, dic: Quid accidit?

20 Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21 Et judicium venit ad terram campestrē, super Helō, & super Jasa, & super Mephaath,

22 Et super Dibon, & super Nabo, & super domum Deblathaim,

23 Et super Cariathaim, & super Bethgamul, & super Bethmaon,

D 24 Et super Carioth, & super Bosra, & super omnes civitates terræ Moab, quæ longè, & quæ propè sunt.

25 Abscissum est cornu Moab, & brachium ejus contritum est, ait Dominus.

26 Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.

27 Fuit enim in derisum tibi Israël, quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua quæ adversùm illum locutus es, captivus duceris.

28 Relinquite civitates, & habitate in petra habitatores Moab: & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29* Audivimus superbiam Moab, superbus est valdè, sublimitatem ejus, & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis ejus.

* Isa. 16. b. 6.

E 30 Ego scio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quod non sit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod poterat conata sit facere,

31 Ideò super Moab ejulabo, & ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32 De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare Jazer pervenerunt: super messem tuam & vindemiam tuam, prædo irruit.

33 * Ablata est lætitia & exultatio de Carmelo, & de Terra Moab, & vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvæ solitum celeuma cantabit:

* Isa. 16 c. 10.

34 De clamore Hesebon usque Eleale, & Jasa, dederunt vocem suam; à Segor usque ad Oronaim vitula conternāte aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt.

35 Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem diis ejus. F

36 Propterà cor meum ab Moab quasi tibiæ resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum, quia plus fecit quàm potuit, idcircò perierunt.

37 * Omne enim caput calvitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

* Isa. 15 a. 2. Ezech. 7. c. 18.

38 Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus, omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39 Quomodo victa est, & ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab, & confusus est? Eritque Moab in derisum, & in exemplum omnibus in circuitu suo.

40 Hæc dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, & extendet alas suas Moab.

41 Capta est Carioth, & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis. G

42 Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

43 Pavor, & fovea, & laqueus super te ô habitator Moab, dicit Dominus.

44 * Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam: & qui conscéderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

* Isa. 24. c. 18

45 In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus

46 Væ tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, & filiæ tuæ in captivitatem.

47 Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque judicia Moab.

CAPUT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumææ, Damasci, Cedar, regnorúmque Asor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem solvenda.

A 1 AD filios Ammon. Hæc dicit Dominus Numquid non filii sunt Israël? aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2 Ideò ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumulū dissipata, filiæque ejus igni succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3 Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai: clamate filii Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes ejus & principes ejus simul.

4 Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

5 Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6 Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7 Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Numquid non ultrà est sapientia in Theman? periit consilium à filiis, inutilis facta est sapientia eorum.

8 Fugite & terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis ejus.

9 Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.

10 Ego verò discooperui Esau, revelavi abscondita ejus & celari non poterit: vastatum est semen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, & non erit.

11 Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: & viduæ tuæ in me sperabunt.

12 Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, bibentes bibent: & tu quasi innocens relinqueris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13 Quia per memetipsum juravi, dicit Dominus, quòd in solitudinem, & in opprobrium, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes civitates ejus erunt in solitudines sempiternas.

14 * Auditum audivi à Domino, & legatus ad Gentes missus est: Congregamini, & venite contra eam, & consurgamus in prælium. [* Abd. 1. a. 1.]

15 Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines.

16 Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis. * cùm exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. [* Abd. 1. b. 4.]

17 Et erit Idumæa deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, & sibilabit super omnes plagas ejus.

18 * Sicut subversa est Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. [* Gen. 19. b. 20.]

19 * Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? * & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? [* Inf. 50. g. 44.] [* Job. 41. a. 1.]

20 Proptereà audite consilium Domini: quod iniit de Edom; & cogitationes ejus quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non dejecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.

21 A voce ruinæ eorum commota est terra: clamor in mari rubro auditus est vocis ejus.

22 Ecce quasi aquila ascendet, & avolabit: & expandet alas suas super Bosram: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

23 Ad Damascum: confusa est Emath, & Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: præ sollicitudine quiescere non potuit.

24 Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25 Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem lætitiæ?

26 Ideò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri prælii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.

27 Et succendam ignem in muro Damasci, & devorabit mœnia Benadad.

28 Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & vastate filios Orientis.

29 Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollent sibi, & vocabunt super eos formidinem in circuitu.

30 Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus, iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitavit adversùm vos cogitationes.

31 Consurgite, & ascendite ad gentem quietam & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vectes eis: soli habitant.

32 Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos: ait Dominus.

33 Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34 Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam adversùs Ælam, in principio regni Sedeciæ regis Juda, dicens:

35 Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & summam fortitudinem eorum.

36 Et inducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cæli: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & non erit gens, ad quam non perveniant profugi Ælam.

37 Et pavere faciam Ælam coram inimicis suis, & in conspectu quærentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam post eos gladium donec consummam eos.

38 Et ponam solium meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dominus.

39 In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Ælam, dicit Dominus.

CAPUT L.

Babylon quæ in captivitate affligit filios Israël, his in terram suam feliciter reductis, penitùs vastabitur à regibus Aquilonis.

1 VErbum quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum, in manu Jeremiæ prophetæ.

2 Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: levate signum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia ejus, superata sunt idola eorum.

3 Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: & moti sunt, & abierunt.

4 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israël, ipsi & filii Juda

simul ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent.

5 In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod non oblivione delebitur.

6 Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.

B 7 Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quòd peccaverunt Domino decori justitiæ, & expectationi patrum eorum Domino.

8 Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini, & estote quasi hœdi ante gregem.

9 Quoniam ecce ego suscito, & adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur adversùs eam, & inde capietur: sagitta ejus, quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10 Et erit Chaldæa in prædam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus

11 Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hereditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis sicut tauri.

12 Confusa est mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, & arens.

13 Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis qui transibit per Babylonem, stupebit, & sibilabit super universis plagis ejus.

C 14 Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eam, non parcatis jaculis: quia Domino peccavit.

15 Clamate adversùs eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, destructi sunt muri ejus, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea; sicut fecit, facite ei.

16 Disperdite satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladii columbæ unusquisque ad populum suum convertetur, & singuli ad terram suam fugient.

17 Grex dispersus Israël, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis,

D 18 Proptereà hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël: Ecce ego visitabo regem Babylonis, & terram ejus, sicut visitavi regem Assur:

19 Et reducam Israël ad habitaculum suum: & pascetur Carmelum & Basan, & in monte Ephraim & Galaad saturabitur anima ejus.

20 In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Israël; & non erit; & peccatum Juda, & non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21 Super terram dominantium ascende, & super habitatores ejus visita, dissipa, & interfice quæ post eos sunt, ait Dominus: & fac juxta omnia quæ præcepi tibi.

22 Vox belli in terra, & contritio magna.

23 Quomodo confractus est, & contritus malleus universæ terræ? quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus?

24 Illaqueavi te, & capta es Babylon, & nesciebas: inventa es & apprehensa: quoniam Dominum provocasti.

25 Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum.

E 26 Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27 Dissipate universos fortes ejus, descendant in occisionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28 Vox fugientium, & eorum qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi ejus.

29 Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: consistite adversùs eam per gyrum, & nullus evadat: reddite ei secundùm opus suum: * juxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversùm sanctum Israël.

* *Inf.* 51. c. 49

30 Idcircò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus.

31 Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ.

32 Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eum; & succendam ignem in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

F 33 Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israël, & filii Juda simul; omnes qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34 Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35 Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad sapientes ejus.

36 Gladius ad divinos ejus, qui stulti erunt; gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37 Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus, quod est in medio ejus; & erunt quasi mulieres; gladius ad thesauros ejus, qui diripientur.

38 Siccitas super aquas ejus erit; & arescent; quia terra sculptilium est, & in portentis gloriantur.

39 Proptereà habitabunt dracones cum faunis ficariis; & habitabunt in ea struthiones; & non inhabitabitur ultrà usque in sempiternum, nec extruetur usque ad generationem & generationem.

40 * Sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorrham & vicinas ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

* *Gen.* 19. c. 24

G 41 Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi consurgent à finibus terræ.

42 Arcum & scutum apprehendent: crudeles sunt & immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit; & super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43 Audivit rex Babylonis famam eorum, & dissolutæ sunt manus ejus; angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

44 * Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam; quia subitò currere faciam eum ad illam; & quis erit electus, quem proponam ei: quis est enim

* *Sup.* 49. d. 19.

Job.41 b. 1.

similis mei? & quis sustinebit me? & quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?

45 Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit adversùm Babylonem; & cogitationes ejus, quas cogitavit super terram Chaldæorum; Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46 A voce captivitatis Babylonis commota est terra, & clamor inter Gentes auditus est.

CAPUT LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia prædicuntur.

A 1 HÆc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem & super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem.

2 Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam, & demolientur terram ejus; quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus.

3 Non tendat qui tendit arcum suum, & non ascendat loricatus: nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4 Et cadent interfecti in terra Chaldæorum, & vulnerati in regionibus ejus.

5 Quoniã non fuit viduatus Israël & Juda à Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto à sancto Israël.

6 Fugite de medio Babylonis & salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est à Domino, vicissitudinẽ ipse retribuet ei.

7 Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino ejus biberunt Gentes, & ideò commotæ sunt.

**Isa.21 c. 9. Apoc. 14. b. 8.*

8 * Subitò cecidit Babylon, & contrita est: ululate super eam. tollite resinam ad dolorem ejus, si fortè sanetur.

9 Curavimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam, & eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad cælos judicium ejus, & elevatum est usque ad nubes:

B 10 Protulit Dominus justitias nostras: venite, & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11 Acuite sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medorum: & contra Babylonem mens ejus est ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.

12 Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, præparate insidias: quia cogitavit Dominus, & fecit quæcumque locutus est contra habitatores Babylonis.

13 Quæ habitas super aquas multas, locuples in thesauris, venit finis tuus pedalis præcisionis tuæ.

** Amos 6 b. 8.*

14 * Juravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam replebo te hominibus quasi brucho, & super te celeuma cantabitur.

**Gen.1 c. 1.*

15 * Qui fecit terram in fortitudine sua, præparavit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos.

16 Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cælo: qui levat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit: & produxit ventum de thesauris suis.

17 Stultus factus est omnis homo à scientia: confusus est omnis conflator in sculptili, quia mendax est conflator eorum, nec est spiritus in eis.

18 Vana sunt opera, & risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt.

C 19 Non sicut hæc, pars Jacob: quia qui fecit omnia, ipse est, & Israël sceptrum hereditatis ejus, Dominus exercituum nomen ejus.

20 Collidis tu mihi vasa belli, & ego collidam in te Gentes, & disperdam in te regna:

21 Et collidam in te equum & equitem ejus: & collidam in te currum & ascensorem ejus.

22 Et collidam in te virum & mulierem: & collidam in te senem & puerum: & collidam in te juvenem & virginem:

23 Et collidam in te pastorem & gregem ejus: & collidam in te agricolam & jugales ejus: & collidam in te duces & magistratus.

24 Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ, omne malum suum, quod fecerũt in Sion, in oculis vestris ait Dominus.

25 Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terrã, & extendam manum meam super te, & evolvam te de petris, & dabo te in montẽ combustionis.

26 Et non tollent de te lapidem in angulum & lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27 Levate signum in terra: clangite buccina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

D 28 Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediæ, duces ejus, & universos magistratus ejus, cunctámque terram potestatis ejus.

29 Et commovebitur terra, & conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat Terram Babylonis desertam & inhabitabilem.

30 Cessaverunt fortes Babylonis à prælio, habitaverunt in præsidiis: devoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vectes ejus.

31 Currens obviam currenti veniet: & nuntius obvius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus à summo usque ad summum:

32 Et vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.

33 Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ ejus: adhuc modicum, & venit tempus messionis ejus.

34 Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbuit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, & ejecit me.

35 Iniquitas adversùm me, & caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: & sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Jerusalem.

36 Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam, & ulciscar ultionem tuam, & desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus.

37 Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, & sibilus, eò quòd non sit habitator.

38 Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39 In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternũ, & non consurgãt, dicit Dñs.

E 40 Deducam eos quasi agnos ad victimam, & quasi arietes cum hœdis.

41 Quomodo capta est Sesach, & comprehensa est inclyta universæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes?

42 Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operta est.

43 Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44 Et visitabo super Bel in Babylone, & ejiciam quod absorbuerat de ore ejus; & non confluent ad eum ultrà Gentes, siquidem & murus Babylonis corruet.

45 Egredimini de medio ejus populus meus, ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46 Et ne fortè mollescat cor vestrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio, & post hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator super dominatorem.

47 Propterea ecce dies veniunt, & visitabo super sculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & universi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48 Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus:

49 Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

F 50 Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, & Jerusalem ascendat super cor vestrum.

51 Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52 Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53 Si ascenderit Babylon in cælum, & firmaverit in excelso robur suum: à me venient vastatores ejus, ait Dominus.

54 Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de Terra Chaldæorum:

55 Quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum:

56 Quia venit super eam, id est super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57 Et inebriabo principes ejus, & sapientes ejus, & duces ejus, & magistratus ejus, & fortes ejus: & dormient somnum sempiternum, & non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

G 58 Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ ejus excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt.

59 Verbum quod præcepit Jeremias propheta Saraiæ filio Neriæ filii Maasiæ, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni ejus: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

60 Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: omnia verba hæc scripta sunt contra Babylonem.

61 Et dixit Jeremias ad Saraiam: Cùm veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc.

62 Dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus: & sit perpetua solitudo.

63 Cùmque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten.

64 Et dices: Sic submergetur Babylon, & non consurget à facie afflictionis, quam ego adduco super eam, & dissolvetur. Hucusque verba Jeremiæ.

CAPUT LII.

Præcedentium repetitio, nempe quòd Jerusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiisque ejus coram ipso trucidatis unà cum principibus Juda, excæcatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenso templo & palatio cæterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem, præter paucos vinitores & agricolas: similiter & vasa templi, inter quæ describuntur duæ æreæ columnæ: & numerus Judæorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Joachim post 37 annos de carcere eductus exaltatur.

1 Filius viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset: & undecim annis regnavit in Jerusalem, & nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna. A 4. Reg. 24.d.18 2 Par. 36.b.11

2 Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

3 Quoniam furor Domini erat in Jerusalem & in Juda, usquequò projiceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis.

4 * Factum est autem in anno nono regni ejus, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus ejus, adversùs Jerusalem, & obsederunt eam, & ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu. *4. Reg 25. a.1. Sup. 39. a. 1.

5 Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciæ.

6 Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ. B

7 Et dirupta est civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exierùntque de civitate, nocte per viam portæ quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis, (Chaldæis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8 Persecutus est autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho: & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9 Cùmque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum judicia.

10 Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus: sed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.

11 Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus. C

12 In mense autem quinto decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis; venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem.

13 Et incendit domum Domini, & domum

regis,& omnes domos Jerusalem,& omnem domum magnam igni combussit.

14 Et totum murum Jerusalem per circuitû destruxit, cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ.

15 De pauperibus autem populi,& de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16 De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores,& agricolas.

17 Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini,& bases,& mare æneum,quod erat in domo Domini,confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

D 18 Et lebetes, & creagras, & psalteria,& phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea: quæ in ministerio fuerunt, tulerunt: &

19 Hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria,& cyathos: quotquot aurea, aurea; & quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ:

20 Et columnas duas,& mare unum,& vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horû vasorû.

21 De columnis autem,decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò grassitudo ejus quatuor digitorum,& intrinsecus cava erat.

E 22 Et capitella super utrumque ærea:altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata.

23 Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24 Et tulit magister militiæ Saraim sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli.

25 Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his,qui videbant, faciem regis,qui inventi sunt n civitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis.

F 26 Tulit autem eos Nabuzardan magister, militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27 Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath:& translatus est Juda in terra sua.

28 Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Judæos tria millia & viginti tres:

29 In anno octavodecimo Nabuchodonosor, de Jerusalem animas octingentas, triginta duas:

30 In anno vigesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque, omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ.

G 31 Et factum est in trigesimo septimo anno transmigrationis Joachim regis Juda, duodecimo mense, vigesima quinta mensis elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachim regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.

32 Et locutus est cum eo bona, & posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33 Et mutavit vestimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ.

34 Et cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

THRENI,

ID EST LAMENTATIONES JEREMIÆ PROPHETÆ.

Et factum est postquam in captivitatem redactus est Israël,& Jerusalem deserta est, sedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jerusalem, & amaro animo suspirans, & ejulans dixit:

CAPUT PRIMUM.

ALEPH.

A 1 QUomodo sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

BETH.

2 Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus:omnes amici ejus spreverunt eam,& facti sunt ei inimici. * Jer. 13.c.17

GHIMEL.

3 Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem servitutis:habitavit inter gentes, nec invenit requiem:omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

B 4 Viæ Sion lugent,eò quòd non sint qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ ejus destructæ:sacerdotes ejus gementes:virgines ejus squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

5 Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eum propter multitudinem iniquitatum ejus: parvuli ejus ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulationis.

VAU.

6 Et egressus est à filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

C 7 Recordata est Jerusalem dierum afflictionis suæ,& prævaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus ejus in manu hostili,& non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.

HETH.

8 Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est: omnes,qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

TETH.

D 9 Sordes ejus in pedibus ejus,nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem:vide Dñe afflictio-

nem meam, quoniam erectus est inimicus.

JOD.

10 Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam.

CAPH.

11 Omnis populus ejus gemens, & quærens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Vide Domine & considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

12 O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiavit me ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui.

MEM.

E 13 De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudivit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsùm: posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.

NUN.

14 Vigilavit jugum iniquitatum mearum: in manu ejus cōvolutæ sunt & impositæ collo meo, infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

SAMECH.

15 Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversùm me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virgini filiæ Juda.

AIN.

F 16 Idcircò ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, convertens animam meam: facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus. *Jer. 14. v. 17.*

PHE.

17 Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandavit Dominus adversū Jacob in circuitu ejus hostes ejus: factus est Jerusalem quasi polluta menstruis inter eos.

SADE.

18 Justus est Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi. Audite obsecro universi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

COPH.

G 19 Vocavi amicos meos & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in urbe consumpti sunt? quia quæsierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam.

RES.

20 Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus, subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum, foris interficit gladius, & domi mors similis est.

SIN.

21 Audierunt quia ingemisco ego, & non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.

THAU.

22 Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPUT II.

ALEPH.

A 1 QUomodò obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: projecit de cœlo in terram inclytam Israël, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

BETH.

2 Præcipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Juda, & dejecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

GHIMEL.

3 Confringit in ira furoris sui omne cornu Israël: avertit retrorsùm dexteram suam à facie inimici: & succendit in Jacob quasi ignem flammæ devorantis in gyro.

DALETH.

4 Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

HE.

5 Factus est Dominus velut inimicus: præcipitavit Israël, præcipitavit omnia mœnia ejus: dissipavit munitiones ejus, & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam.

VAU.

6 Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, & sabbatum: & in opprobrium, & in indignationem furoris sui, regem, & sacerdotem.

ZAIN.

7 Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemni. G

HETH.

8 Cogitavit Dominus dissipare murū filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non avertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

TETH.

9 Defixæ sunt in terra portæ ejus: perdidit & contrivit vectes ejus: regem ejus & principes ejus in Gentibus: non est lex, & prophetæ ejus non invenerunt visionem à Domino.

JOD.

10 Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: consperserunt cinere capita sua accincti sunt ciliciis, abjecerunt in terram capita sua virgines Jerusalem.

CAPH.

11 Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra jecur meum super contritione filiæ populi mei, cùm deficeret parvulus & lactens in plateis oppidi. D

LAMED.

12 Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

MEM.

13 Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Jerusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NUN.

14 Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & ejectiones. E

SAMECH.

15 Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: Sibilaverunt, & moverunt caput suum super filiā Jerusalem. Hæccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ terræ?

PHE.

16 Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, & fremuerunt dentibus,& dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

AIN.

17 *Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit sermonem suum,quem præceperat à diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificavit super te inimicum, & exaltavit cornu hostium tuorum.

* Lev. 26. v. 14. Deut. 28.a.15

SADE.

18 Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: * Deduc quasi torrentem lachrymas, per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

* Jer. 14.c.17 Sup. 1. f. 16.

COPH.

19 Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, & defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20 Vide Domine,& considera quem vindemiaveris ita:ergòne comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

21 Jacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio:interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAU.

22 Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret & relinqueretur: quos educavi, & enutrivi inimicus meus consumpsit eos.

CAPUT III.

ALEPH.

1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

ALEPH.

2 Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

ALEPH.

3 Tantùm in me vertit, & convertit manum suam tota die.

BETH.

4 Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contrivit ossa mea.

BETH.

5 Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

BETH.

6 In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7 Circum ædificavit adversùm me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

GHIMEL.

8 Sed & cùm clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9 Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

DALETH.

10 Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

11 Semitas meas subvertit, & confregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

12 Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

13 Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

14 Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15 Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio.

VAU.

16 Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

VAU.

17 Et repleta est à pace anima mea, oblitus sum bonorum.

VAU.

18 Et dixi: Periit finis meus, & spes mea à Domino.

ZAIN.

19 Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthii, & fellis.

ZAIN.

20 Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21 Hæc recolens in corde meo,ideò sperabo.

HETH.

22 Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus.

HETH.

23 Novi diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24 Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

TETH.

25 Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

TETH.

26 Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

TETH.

27 Bonum est viro, cùm portaverit jugum ab adolescentia sua.

JOD.

28 Sedebit solitarius,& tacebit: quia levavit super se.

JOD.

29 Ponet in pulvere os suum,si fortè sit spes.

JOD.

30 Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

CAPH.

31 Quia non repellet in sempiternum Dominus.

CAPH.

32 Quia si abjecit,& miserebitur secundùm multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

33 Non enim humiliavit ex corde suo, & abjecit filios hominum,

LAMED.

34 Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ,

LAMED.

35 Ut declinaret judicium viri in conspectu vultus Altissimi.

LAMED.

36 Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit.

MEM.

37 * Quis est iste,qui dixit ut fieret,Domino non jubente?

* Amos. 3. b.6.

MEM.

MEM.

38 Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39 Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

NUN.

40 Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

NUN.

41 Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos.

NUN.

42 Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus; idcircò tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 Operuisti in furore, & percussisti nos; occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio,

F

SAMECH.

45 Eradicationem, & abjectionem posuisti me in medio populorum.

PHE.

46 Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

PHE.

47 Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49 Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eò quòd non esset requies,

AIN.

50 Donec respiceret & videret Dominus de cælis.

AIN.

51 Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ,

SADE.

52 Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

SADE.

53 Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

SADE.

54 Inundaverunt aquæ super me caput meum: dixi: Perii.

COPH.

55 Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo.

COPH.

G

56 Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.

COPH.

57 Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 Judicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 Vidisti Domine iniquitatem illorum adversùm me: judica judicium meum.

RES.

60 Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversùm me.

SIN.

61 Audisti opprobrium eorum Domine omnes cogitationes eorum adversùm me:

SIN.

62 Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversùm me tota die.

SIN.

63 Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide: ego sum psalmus eorum.

THAU.

64 Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum suarum.

THAU.

65 Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAU.

66 Persequêris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

CAPUT IV.

ALEPH.

A

1 QUomodò obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.

BETH.

2 Filii Sion incluti, & amicti auro primo: quomodò reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3 Sed & lamiæ nudaverunt mamum, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4 Adhæsit lingua lactentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAU.

6 Et major effecta est iniquitas, filiæ populi mei peccato Sodomorum, * quæ subversa est in momento, & non ceperunt in ea manus:

* Gen. 19.c.24

B

ZAIN.

7 Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8 Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

TETH.

9 Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

JOD.

10 Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignē in Sion, & devoravit fundamenta ejus.

LAMED.

12 Non crediderunt reges terræ, & universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Jerusalem:

MEM.

C

13 Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum.

NUN.

14 Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cùmque non possent, tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15 Recedite polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe sunt, & commoti dixerunt inter Gentes:

Non addet ultrà ut habitet in eis.

P H E.

16 Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos, facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum misertì sunt.

A I N.

17 Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cùm respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare non poterat.

S A D E.

D 18 Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

C O P H.

19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

R E S

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.

S I N.

21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

T H A U.

22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultrà ut transmigret te: visitavit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT V.

A 1 RECordare Domine quid acciderit nobis: intuere, & respice opprobrium nostrum.

2 Hereditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.

3 Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus.

5 Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.

B 6 Ægypto dedimus manum, & Assyriis ut saturaremur pane.

7 Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8 Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9 In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladii in deserto:

10 Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis,

11 Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12 Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

C 13 Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.

14 Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium.

15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster

16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccavimus.

17 Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideò contenebrati sunt oculi nostri.

18 Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.

D 19 Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem.

20 Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum.

21 Converte nos Domine ad te, & convertemur: innova dies nostros, sicut à principio.

22 Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

CAPUT PRIMUM.

Judæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Jerusalem, librum Baruch una cum collectis pecuniis, ut oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Balthassar: ac confitentur peccata sua.

A 1 ET hæc verba libri, quæ scripsit Baruch filius Neriæ, filii Maasiæ, filii Sedeciæ, filii Sedei, filii Helciæ, in Babylonia,

2 In anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem & succenderunt eam igni.

3 Et legit Baruch verba libri hujus ad aures Jechoniæ filii Joakim regis Juda, & ad aures universi populi venientis ad librum,

4 Et ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo usque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.

5 Qui audientes plorabant, & jejunabant & orabant in conspectu Domini,

6 Et collegerunt pecuniam secundùm quod potuit uniuscujusque manus,

B 7 Et miserunt in Jerusalem ad Joakim filium Helciæ filii Salom Sacerdotem, & ad Sacerdotes, & ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Jerusalem:

8 Cùm acciperet vasa templi Domini, quæ ablata fuerant de templo, revocare in Terrã Juda decima die mensis Sivan, vasa argentea quæ fecit Sedecias filius Josiæ rex Juda,

9 Postquam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes: & populum terræ, ab Jerusalem, & duxit eos vinctos in Babylonem.

10 Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri:

11 Et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthassar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies cæli super terram.

C 12 Et ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbra Balthassar filii ejus, & serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.

13 Et pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est aversus furor ejus à nobis usque in hunc diem.

14 Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemni, & in die opportuno:

15 * Et dicetis: Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc omni Juda, & habitantibus in Jerusalem, * Inf. 2. b. 6.

16 Regibus nostris, & principibus nostris,

& sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.

* Dan. 9. a. 5

17 * Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum.

D

18 Et non fuimus subjectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in mandatis ejus, quæ dedit nobis.

19 A die, qua eduxit patres nostros de Terra Ægypti, usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.

* Deut. 28. b. 15

20 * Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moysi servo suo: qui eduxit patres nostros de Terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die.

21 Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundùm omnia verba prophetarum, quos misit ad nos;

22 Et abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

A

1 Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad judices nostros, qui judicaverunt Israël, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israël, & Juda;

* Deut. 28. f. 15

2 Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, * secundùm quæ scripta sunt in lege Moysi.

3 Ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiæ suæ.

4 Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5 Et facti sumus subtus, & non supra; quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

* Sap. 1. c. 15.

6 * Domino Deo nostro justitia; nobis autem & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.

B

7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos;

8 Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrûm à viis nostris pessimis.

9 Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos; quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis;

C

10 Et non audivimus vocem ipsius ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

* Dan. 9. a. 15.

11 * Et nunc Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste;

12 Peccavimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13 Avertatur ira tua à nobis; quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te; & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt.

15 Ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israël, & super genus ipsius.

* Deut. 26. c. 15 Isa. 63. d. 15.

16 * Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

* Isa. 37. d. 17 64 c. 9. * Psal. 113 d. 17.

17 * Aperi oculos tuos & vide: * quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & justificationem Domino:

18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19 Quia non secundùm justitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster.

20 Sed quia misisti iram tuam & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

E

21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22 Quòd si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de civitatibus Juda, & à foris Jerusalem,

23 Et auferam à vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24 Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25 Et ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione.

F

26 Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israël, & domus Juda.

27 Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundùm omnem bonitatem tuam, & secundùm omnem miserationem tuam illam magnam:

28 Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi, in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israël,

* Lev. 26. c. 14 Deut. 28. b. 15

29 Dicens: * Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos dispergam:

30 Quia scio quòd non audiet populus, populus est enim dura cervice: & convertetur ad cor suum in terra captivitatis suæ:

G

31 Et scient quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.

32 Et laudabunt me in terra captivitatis suæ, & memores erunt nominis mei.

33 Et avertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34 Et revocabo illos in terram, quam juravi patribus eorum Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo eos, & non minorabuntur.

35 Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non movebo am-

plius populum meum, filios Israël, à terra quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum, observantes Deum pro misericordia: Israël in captivitatem ductus est, eo quòd dereliquerit viam sapientiæ quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut à gigantibus: sed populo Israël tradita fuerat à Deo cui omnes sua creatura obediunt: additurque de Christi adventu in carnem.

1 ET nunc Domine omnipotens, Deus Israël, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2 Audi Domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3 Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in ævum?

4 Domine omnipotens, Deus Israël audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum qui peccaverunt ante te; & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto:

6 Quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine:

7 Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra, quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

8 Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundùm omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te Domine Deus noster.

9 Audi Israël mandata vitæ: auribus percipe, ut scias prudentiam.

10 Quid est Israël quòd in terra inimicorum es?

11 Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deportatus es cum descendentibus in infernum.

12 Dereliquisti fontem sapientiæ.

13 Nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas vitæ & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.

15 Quis invenit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus?

16 Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terrã?

17 Qui in avibus cæli ludunt.

18 Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorũ? qui argentũ fabricant & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19 Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.

20 Juvenes viderunt lumen, & habitaverunt super terram: viam autem disciplinæ ignoraverunt.

21 Neque intellexerunt semitas ejus, neque filii eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longè facta est:

22 Non est audita in Terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23 Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24 O Israël, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!

25 Magnus est, & non habet finem: excelsus & immensus.

26 Ibi fuerũt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellũ.

27 Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt: propterea perierunt.

28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de manibus?

30 Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31 Non est qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus:

32 Sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua, qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33 Qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore:

34 Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt:

35 Vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus; & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36 Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversùs eum.

37 Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israël dilecto suo.

38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Jerusalem suam luget desolationem, hortatúrque filios suos ut fortis sint animo: non sunt propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

1 HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, pervenient ad viam; qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2 Convertere Jacob & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem ejus contra lumen ejus.

3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4 Beati sumus Israël: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.

5 Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israël:

6 Venundati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiã provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7 Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deũ æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8 Obliti enim estis Deum qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem,

9 Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:

10 Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.

11 Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu.

12 Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

13 Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis ejus cum justitia egressi sunt.

14 Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.

15 Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:

16 Qui non sunt reveriti senem, neque puerorum misserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam desolaverunt.

17 Ego autem quid possum adjuvare vos?

18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

19 Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

D

20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21 Animæquiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22 Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro.

23 Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in sempiternum.

E

24 Sicut enim viderunt vicinæ Sion captivitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo quæ superveniet vobis cum honore magno, & splendore æterno.

25 Filii patienter sustinete iram, quæ supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius: & super cervices ipsius ascendes.

26 Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27 Animæquiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos.

28 Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis à Deo: decies tantùm iterùm convertentes requiretis eum.

F

29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.

30 Animæquior esto Jerusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31 Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.

32 Civitates, quibus servierunt filii tui, punientur, & quæ accepit filios tuos:

33 Sicut enim gavisa est in tua ruina, & læta est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34 Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.

G

35 Ignis enim superveniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

36 *Circumspice Jerusalem ad Orientem, & vide jucunditatem à Deo tibi venientem.

* Infr. 5. a. 4.

37 Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

A

1 EXue te Jerusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore ejus, quæ à Deo tibi est sempiternæ gloriæ,

2 Circumdabit te Deus diploide justitiæ: & imponet mitram capiti honoris æterni.

3 Deus enim ostendet splendorem suum in te omni, qui sub cælo est.

B

4 Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax justitiæ, & honor pietatis.

5 Exurge Jerusalem, & sta in excelso: * & circumspice ad orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria.

* Sup. 4. 1. 36.

C

6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7 Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes & convalles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet Israël diligenter in honorem Dei.

D

8 Obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israël ex mandato Dei.

9 Adducet enim Deus Israël cum jucunditate in lumine majestatis suæ, cum misericordia, & justitia, quæ est ex ipso.

CAPUT VI.

Iudaos apud Babylonios captivos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque, ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens a plurimis effectibus imbecillia esse idola penitùsque sensu carentia, ac vanissima.

A

EXemplar epistolæ, quam misit Jeremias ad abducendos captivos in Babyloniam à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis secundum quod præceptum est illi à Deo.

1 * PROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

* Ier. 25. b. 9.

2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

3 * Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus.

* Isa. 44. b. 10.

4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5 Visa itaque turba de retro, & ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt & non possunt loqui.

8 Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt.

9 Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.

10 Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterùm cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11 Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

B

12 Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13 Sceptrū autem habet ut homo, sicut judex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14 Habet etiā in manu gladium, & securim; se autem de bello, & latronibus non liberat.

Unde vobis notum ſit quia non ſunt dii.

15 Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales ſunt & dii illorum.

16 Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſunt pulvere à pedibus introeuntium.

17 Et ſicut alicui qui regem offendit, circumſeptæ ſunt januæ: aut ſicut ad ſepulchrum adductum mortuum, ita tutantur ſacerdotes oſtia clauſuris & ſeris, ne à latronibus expolientur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre poſſunt: ſunt autem ſicut trabes in domo.

19 Corda verò eorum dicunt elingere ſerpentes, qui de terra ſunt, dum comedunt eos, & veſtimentum ipſorum, & non ſentiunt.

20 Nigræ ſiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21 Supra corpus eorum, & ſupra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam ſimiliter & cattæ.

22 Unde ſcietis quia non ſunt dii. Ne ergo timueritis eos.

C 23 Aurum etiam quod habent, ad ſpeciem eſt. Niſi aliquis exterſerit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, ſentiebant.

24 Et omni pretio empta ſunt, in quibus ſpiritus non ineſt ipſis.

* Iſa. 46. 6. 7. 25 Sine pedibus in humeris portantur, oſtentantes ignobilitatem ſuam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

26 Propterea ſi ceciderint in terram, à ſemetipſis non conſurgunt: neque ſi quis eum ſtatuerit rectum, per ſemetipſum ſtabit: ſed ſicut mortuis munera eorum illis apponêtur.

27 Hoſtias illorum vendunt ſacerdotes ipſorum, & abutuntur: ſimiliter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt;

28 De ſacrificiis eorum fœtæ & menſtruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non ſunt dii, ne timeatis eos.

29 Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita, & barbam raſam, quorum capita nuda ſunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos ſuos, ſicut in cœna mortui.

32 Veſtimenta eorum auferunt ſacerdotes, & veſtiunt uxores ſuas, & filios ſuos,

D 33 Neque ſi quid mali patiuntur ab aliquo, neque ſi quid boni, poterunt retribuere: neque regem cōſtituere poſſunt, neque auferre.

34 Similiter neque dare divitias poſſunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35 Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36 Hominem cæcū ad viſum non reſtituunt, de neceſſitate hominem non liberabunt.

37 Viduæ non miſerebuntur, neque orphanis benefacient.

38 Lapidibus de monte ſimiles ſunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39 Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut dicendum, illos eſſe deos?

40 Adhuc enim ipſis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non poſſe loqui, offerunt illud ad Bel, poſtulantes ab eo loqui.

41 Quaſi poſſint ſentire qui non habent motum, & ipſi cùm intellexerint, relinquent ea: ſenſum enim non habent ipſi dii illorum.

E 42 Mulieres autem circumdatæ funibus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa olivarum.

43 Cùm autem aliqua ex ipſis attracta ab aliquo tranſeunte dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat quòd ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis ejus diruptus ſit.

44 Omnia autem quæ illis fiunt, falſa ſunt. Quomodo æſtimandum aut dicendum eſt, illos eſſe deos?

45 A fabris autem, & ab aurificibus facta ſunt. Nihil aliud erunt, niſi id quod volunt eſſe ſacerdotes.

46 Artifices etiam ipſi, qui ea faciunt, non ſunt multi temporis. Numquid ergo poſſunt ea quæ fabricata ſunt ab ipſis, eſſe dii?

47 Reliquerunt autem falſa & opprobrium poſteà futuris.

48 Nam cùm ſupervenerit illis prælium, & mala; cogitant ſacerdotes apud ſe, ubi ſe abſcondant cum illis.

49 Quomodo ergo ſentiri debeant quoniam dii ſunt, qui nec de bello ſe liberant, neque de malis eripiunt?

50 Nam cùm ſint lignea, inaurata, & inargentata, ſcietur poſteà quia falſa ſunt ab univerſis Gentibus, & regibus & quæ manifeſta ſunt, quia non ſunt dii, ſed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51 Unde ergo notum eſt, quia non ſunt dii, ſed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipſis eſt?

52 Regem regioni non ſuſcitant, neque pluviam hominibus dabunt:

F 53 Judicium quoque non diſcernent, neque regiones liberabunt ab injuria: quia nihil poſſunt, ſicut corniculæ inter medium cæli & terræ.

54 Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, ſacerdotes quidem ipſorum fugient, & liberabuntur: ipſi verò ſicut trabes in medio comburentur:

55 Regi autem, & bello non reſiſtent: Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut recipiendum quia dii ſunt?

56 Non à furibus, neque à latronibus ſe liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui fortiores ſunt,

57 Aurum, & argentum, & veſtimentum quo operti ſunt, auferent illis, & abibunt, nec ſibi auxilium ferent.

58 Itaque melius eſt eſſe regem oſtentantem virtutem ſuam; aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui poſſidet illud: vel oſtium in domo, quod cuſtodit quæ in ipſa ſunt, quàm falſi dii.

59 Sol quidem, & luna ac ſidera cùm ſint ſplendida, & emiſſa ad utilitates, obaudiunt.

60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perſpicuum eſt: idipſum autem & ſpiritus in omni regione ſpirat.

61 Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare univerſum orbem, perficiunt quod imperatum eſt eis.

G 62 Ignis etiam miſſus deſuper ut conſumat montes, & ſilvas, facit quod præceptum eſt ei. Hæc autem neque ſpeciebus, neque virtutibus uni eorum ſimilia ſunt.

63 Unde neque exiſtimandum eſt, neque dicendum, illos eſſe deos, quando non poſſunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.

64 Scientes itaque quia non sunt Dii, ne ergo timueritis eos.

65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66 Signa etiam in cælo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.

68 Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt Dii: propter quod ne timeatis eos.

69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt Dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt Dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati.

71 A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt Dii. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72 Melior est homo justus, qui non habet simulachra: non erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA
EZECHIELIS.

CAPUT PRIMUM

Tempus & locus quibus Ezecheli ostensæ sunt visiones Dei: nempe in medio ignis, similitudo quatuor animalium quæ describuntur similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

A 1 ET factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cùm essem in medio captivorum * juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei.

* Inf. 3. f. 23. 10. d. 10. 43 a. 3.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachim.

3 Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini.

B 4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna & ignis involvens, & splendor in circuitu ejus: & de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis:

5 Et in medio ejus similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

6 Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.

8 Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebant.

C 9 Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cùm incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

10 Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.

11 Facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum.

12 Et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cùm ambularent.

D 13 Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14 Et animalia ibant & revertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis.

15 Cùmque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies.

16 Et aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.

17 Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cum ambularent.

E 18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & * totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

* Inf. 10. c. 12

19 Cùmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea: & cùm elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.

20 Quocumque ibat spiritus, illuc euntе spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21 Cùm euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cùm elevatis à terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis.

F 22 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper.

23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum quasi sonum sublimis Dei: cùm ambularent quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum, cúmque starent, demittebantur pennæ eorum.

G 25 Nam cùm fieret vox super firmamentum, quòd erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus ejus per circuitum: à lumbis ejus & desuper, & à lumbis ejus usque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28 Velut aspectum arcus cùm fuerit in nube in die pluviæ. Hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepidè arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant & jubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

A 1 HÆc visio similitudinis gloriæ Domini, & vidi, & cecidi in faciem meam,

& audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audivi loquentem ad me,

3 Et dicentem: Fili hominis mitto ego te ad filios Israël, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me: ipsi & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4 Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5 Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7 Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt.

8 Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, & comede quæcumque ego do tibi.

9 Et vidi, & ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber: & expandit illum coram me, *qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

* Apoc. 5. a. 1.

CAPUT III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina, ut intrepidè arguat durissimos filios Israël in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur: si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1 ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israël.

2 Et aperuit os meum, & cibavit me volumine illo:

3 Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi.* Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulce.

* Apoc. 10. d. 9.

4 Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israël, & loqueris verba mea ad eos.

5 Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domum Israël:

6 Neque ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7 Domus autem Israël nolunt audire te: quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde.

8 Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9 Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est.

10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te assume in corde tuo, & auribus tuis audi.

11 Et vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus; si forte audiant, & quiescant.

12 Et assumpsit me spiritus, & audivi post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo:

13 Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.

14 Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15 Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, & sedi ubi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.

16 Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

17 * Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me:

* Infr. 33. b. 7.

18 Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19 Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

20 Sed & si conversus justus a justitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem vero ejus de manu tua requiram.

21 Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, & ille non peccaverit: vivet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.

22 Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

23 Et surgens egressus sum in campum: ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi * juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

* Sup. 1. a. 3.

24 Et ingressus est in me spiritus & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

25 Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.

26 Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia domus exasperans est.

27 Cum autem locutus fuero tibi aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPUT IV.

Jubetur propheta figurare obsidionem Jerusalem ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum vero 40. ac panem cibarie de stercore humano instar et fœde consolatus sit præparare: quibus designat calamitatem filiorum Israël, obsidionem & afflictionem habitantium Jerusalem.

1 ET tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo civitatem Jerusalem.

2 Et ordinabis adversùs eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra & pones arietes in gyro:

3 Et tu sume tibi sartaginem ferream. & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidinem, & circumdabis eam: signum est domui Israël,

4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum & pones iniquitates domus Israël super eo numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.

B 5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israël.

6 Et cùm compleveris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò: & * assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus, diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.

* Num. 14. f. 34

7 Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis adversùs eam.

8 Ecce circumdedi te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.

C 10 Cibus autem tuus quo vescêris, erit in pondere viginti stateres in die à tempore usque ad tempus comedes illud.

11 Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: à tempore usque ad tempus bibes illud.

12 Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.

13 Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israël * panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

* Osee. 9. a. 4.

14 Et dixi: A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta; & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

D 15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum in eo.

16 Et dixit ad me: Fili hominis: * Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: & comedent panem in pondere, & in sollicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent:

* Infr. 5 d. 16. 14 d. 13.

17 Ut deficientibus pane & aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

CAPUT V.

Per detonsos capitis & barba propheta pilos jussu Domini, variisque consumptos, designantur Judæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi; sic ut patres filios, & filii patres comedent, reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

A 1 ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos; & assumes eum & duces per caput tuum, & per barbam tuam; & assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.

2 Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis; & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus; tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos.

3 Et sumes inde parvum numerum; & ligabis eos in summitate pallii tui.

4 Et ex eis rursum tolles, & projicies eos in medio ignis & combures eos igni; & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israël.

5 Hæc dicit Dominus Deus; Ista est Jerusalem in medio Gentium posui eam, & in circuitu ejus terra. B

6 Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quàm Gentes; & præcepta mea, ultrà quàm terræ quæ in circuitu ejus sunt, judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt.

7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, & juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati;

8 Ideò hæc dicit Dominus Deus; Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis Gentium.

9 Et faciam in te quod non feci, & quibus similia ultrà non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10 Ideò patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos & faciam in te judicia; & ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

C 11 Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus; Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis; ego quoque confringam, & non parcet oculus meus, & non miserebor.

12 Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui; & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo; tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium evaginabo post eos.

13 Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor; & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cùm implevero indignationem meam in eis.

D 14 Et dabo in desertum & in opprobrium Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis.

15 Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplum, & stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, cùm fecero in te judicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus iræ.

16 Ego Dominus locutus sum; Quando misero sagittas famis pessimas in eos; quæ erunt mortiferæ, & quas mittam ut disperdam vos; & famem congregabo super vos, & * conteram in vobis baculum panis.

* Sup. 4 d. 16. Infr. 15 d. 13.

17 Et immittam in vos famem, & bestias pessimas usque ad internecionem; & pestilentia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te, ego Dominus locutus sum.

CATUT VI.

Propter multiplicem Idololatriam filiorum Israel prædicuntur eorum urbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, qui malis pressi, convertentur ad Dominum.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens;

2 Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos.

* Inf. 36. a. 1.

3 Et dices: * Montes Israël audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra,

4 Et demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra: & dejiciam interfectos vestros ante idola vestra.

5 Et dabo cadavera filiorum Israël ante faciem simulachrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras.

B 6 In omnibus habitationibus vestris Urbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.

7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.

8 Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cùm dispersero vos in terris.

9 Et recordabuntur mei liberati vestri in

C Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibimetipsi super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis.

10 Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.

11 Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israël: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.

12 Qui longè est, peste morietur: qui autẽ propè, gladio corruet: qui relictus fuerit, & obsessus fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.

D 13 Et scietis quia ego Dominus, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus universam quercum frõdosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.

14 Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam & destitutam, à deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat propheta totius terræ Iudæ extremam & inevitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israël: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.

3 Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.

4 Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.

B 5 Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6 Finis venit, venit finis, evigilavit adversùm te: ecce venit.

7 Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus: propè est dies occisionis & non gloriæ montium.

8 Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua:

C 9 Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.

10 Ecce dies, ecce venit; egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia;

11 Iniquitas surrexit in virga impietatis; non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum; & non erit requies in eis.

12 Venit tempus, appropinquavit dies; qui emit, non lætetur; & qui vendit, non lugeat; quia ira super omnem populum ejus.

D 13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum, visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur, & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur.

14 Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium; ira enim mea super universum populum ejus.

15 Gladius foris; & pestis & fames intrinsecus; qui in agro est, gladio morietur; & qui in civitate, pestilentia & fame devorabuntur.

16 Et salvabuntur qui fugerint ex eis; & erunt in montibus quasi columbæ convalliũ omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

E 17 Omnes manus dissolventur, & omnia genua fluent aquis.

18 * Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitium.

19 Argentum eorum forás projicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. * Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

* Isa. 15. a. 3. Jer. 48. f. 37.

* Prov. 11. a. 4. Soph. 1. d. 18. Eccli. 5. c. 10.

F 20 Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulacrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam.

21 Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud.

22 Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum; & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem; quoniã terra plena est judicio sanguinũ, & civitas plena iniquitate.

G 24 Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum; & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25 Angustia superveniente, requirent pacem, & non erit.

26 Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum; & quærent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consilium à senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundùm viam eorum faciam eis, & secundùm judicia eorum judicabo eos; & scient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Ierusalem, videt pessimas Iudæorũ idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurũ.

A 1 ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis, ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum, ignis: & à lumbis ejus, & sursum quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3 * Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & elevavit B me spiritus inter terram & cælum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam æmulationem:

*Dan. 14. f. 35.

4 Et ecce ibi gloria Dei Israël, secundùm visionem quam videram in campo.

C 5 Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso in introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7 Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

D 8 Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio, & universa idola domus Israël depicta erant in pariete in circuitu per totum.

E 11 Et septuaginta viri de senioribus domus Israël, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.

12 Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

F 13 Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abominationes majores, quas isti faciunt.

14 Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.

15 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes majores his.

16 Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis.

G 17 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: numquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas.

18 Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Apparentes sex viri jubentur omnes in Jerusalem trucidare qui à viro lineis vestito non sunt signo Tau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet ad futurum exigentibus ipsorum criminibus.

1 ET clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, & unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. A

2 Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & uniuscujusque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus; & ingressi sunt, & steterunt juxta altare æreum:

3 Et gloria Domini Israël assumpta est de cherub quæ erat super eum ad limen domus: & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. B

4 Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem: * & signa thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus.

* Exod. 12. b. 7. Apoc. 7. a. 3.

5 Et illis dixit, audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini.

6 Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulieres, interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus. C

7 Et dixit ad eos: Contaminate domum & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sũt & percutiebant eos qui erant in civitate.

8 Et cæde completa, remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio: Heu, heu, heu, Domine Deus: ergóne disperdes omnes reliquias Israël, effundens furorem tuum super Jerusalem?

9 Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël & Juda, magna est nimis valdè, & repleta est terra sanguinibus, & civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt. D

10 Igitur & meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11 Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentariũ in dorso suo respondit verbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

CAPUT X.

Jubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & super civitatem effundere: describitur visio Dei, Cherubim, & quatuor rotarum.

1 ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii, apparuit super ea. A

2 Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter Cherubim, & effunde super civitatem. Ingressúsque est in conspectu meo:

3 Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4 Et elevata est gloria Domini desuper Cherub ad limen domus: & repleta est domus

nube, & atrium repletum est splendore gloriæ Domini,

5 Et sonitus alarum Cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

6 Cumque præcepisset viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quæ sunt inter Cherubim: ingressus ille stetit juxta rotam.

7 Et extendit Cherub manum de medio Cherubim, ad ignem, qui erat inter Cherubim; & sumpsit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat lineis; qui accipiens egressus est.

8 Et apparuit in Cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum.

9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta Cherubim; rota una juxta Cherub unum, & rota alia juxta Cherub unum; species autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi.

10 Et aspectus earum similitudo una quatuor: quasi sit rota in medio rotæ.

11 Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur, & non revertebantur ambulantes, sed ad locum, ad quem ire declinabat quæ prima erat, sequebantur & ceteræ, nec convertebantur.

12 Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli, plena erant oculis in circuitu quatuor rotarum.

13 Et rotas istas vocavit volubiles audiente me.

14 Quatuor autem facies habebat unum; facies una, & facies Cherub; & facies secunda, facies hominis; & in tertio facies leonis; & in quarto facies aquilæ.

15 Et elevata sunt Cherubim, ipsum est animal quod videram juxta fluvium Chobar.

16 Cumque ambularent Cherubim, ibant pariter & rotæ juxta ea; & cùm elevarent Cherubim alas suas ut exaltarentur de terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ juxta erant.

17 Stantibus illis stabant; & cum elevatis elevabantur, spiritus enim vitæ erat in eis.

18 Et egressa est gloria Domini à limine templi; & stetit super Cherubim.

19 Et elevantia Cherubim alas suas exaltata sunt à terra coram me; & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt; & stetit in introitu portæ domus Domini orientalis; & gloria Dei Israël erat super ea.

20 Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israël * juxta fluvium Chobar; & intellexi quia Cherubim essent.

Sup. 1. a. 1. 3.

21 Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni: & similitudo manus hominis sub alis eorum.

22 Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram juxta fluvium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPUT XI.

Adversùs Iezoniam & Pheltiam qui dicebant, pessimum tractantes consilium, Nónne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes; *vaticinatur illos, & quotquot nolunt resipiscere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israël dicit se reducturum in terram ipsorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.*

1 Et elevavit me spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ respicit ad solis ortum, & ecce in introitu portæ viginti quinque viri; & vidi in medio eorum Jezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi.

2 Dixítque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe ista,

3 Dicentes: Nónne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes.

4 Idcircò vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.

5 Et irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis vestri ego novi.

6 Plurimos occidistis in urbe hac, & implestis vias ejus interfectis.

7 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes; & educam vos de medio ejus.

8 Gladium metuistis, & gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9 Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, & faciam in vobis judicia.

10 Gladio cadetis; in finibus Israël judicabo vos, & scietis quia ego Dominus.

11 Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes; in finibus Israël judicabo vos.

12 Et scietis quia ego Dominus; quia in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, sed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati.

13 Et factum est, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est; & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israël?

14 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

15 Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Israël, universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Longè recedite à Domino, nobis data est terra in possessionem.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longè feci eos in Gentibus, & quia dispersi eos in terris; ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17 Propterea loquere. Hæc dicit Dominus Deus. Congregabo vos de populis; & adunabo de terris in quibus dispersi estis, dabóque vobis humum Israël.

18 Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctásque abominationes ejus de illa:

19 * Et dabo eis cor unum, & spiritum novum tribuam in visceribus eorum; & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum:

** Jer. 31 f. 33 Inf. 36. c. 26.*

20 Ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea custodiant, faciántque ea; & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum.

21 Quorum cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22 Et elevaverunt Cherubim alas suas, & rotæ cum eis; & gloria Dei Israël erat super ea.

23 Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetítque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24 Et spiritus levavit me, adduxítque in Chaldæam transmigrationem, in visione, in spiritu Dei; & sublata est à me visio, quam videram.

25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste & fame in Jerusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

A

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.

3 Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est.

B

4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5 Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6 In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferéris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israël.

7 Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa trãsmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

C

8 Et factus est sermo Domini manè ad me, dicens:

9 Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israël, domus exasperans: Quid tu facis?

10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: super ducem, onus istud qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israël, quæ est in medio eorum.

11 Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem, & in captivitatem ibunt.

D

12 Et dux qui est in medio eorum, in humeris portabitur in caligine, egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies ejus operietur ut non videat oculo terram.

13 * Et extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum & ipsam non videbit, ibique morietur.

* Inf. 17. f. 20

14 Et omnes qui circa eum sunt, præsidium ejus, & agmina ejus, dispergam in omnem ventum: & gladium evaginabo post eos.

15 Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, & disseminavero eos in terris.

16 Et relinquam ex eis viros paucos, à gladio, & fame & pestilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus.

17 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

E

18 Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed aquam tuam in festinatione & mœrore bibe.

19 Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem in terra Israël: Panem suum in sollicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra à multitudine sua propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.

F

20 Et civitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus.

21 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

22 Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israël, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio?

23 Ideò dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud: neque vulgò dicetur ultrà in Israël: & loquere ad eos quòd appropinquaverint dies, & sermo omnis visionis.

24 Non enim erit ultrà omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israël.

G

25 Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur ampliùs: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27 Fili hominis, ecce domus Israël dicentium: visio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste prophetat.

28 Proptereà dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultrà omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter, & filiabus Israel de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuentibus.

A

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3 Hæc dicit Dominus Deus: * Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

* Jer. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.

4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erant.

5 Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israël, ut staretis in prælio in die Domini.

6 Vident vana & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus; cum Dñs non miserit eos & perseveraverunt confirmare sermonẽ.

7 Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis; & dicitis. Ait Dominus, cùm ego non sim locutus.

8 Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: Ideò ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:

C

9 Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium; in consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur; nec in terram Israël ingredientur; & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eo quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11 Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem.

12 Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicetur vobis: Ubi est litura, quã linistis?

Non addet ultrà ut habitet in eis.

PHE.

16 Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos, facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17 Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cùm respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare non poterat.

SADE.

D 18 Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19 Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES

20 Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.

SIN.

21 Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

22 Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultrà ut transmigret te: visitavit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT V.

A 1 Recordare Domine quid acciderit nobis: intuere, & respice opprobrium nostrum.

2 Hereditas nostra versa est ad alienos: domus nostræ ad extraneos.

3 Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ.

4 Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus.

5 Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.

B 6 Ægypto dedimus manum, & Assyriis ut saturaremur pane.

7 Patres nostri peccaverunt, & non sunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8 Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9 In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladii in deserto:

10 Pellis nostra, quasi clibanus exusta est à facie tempestatum famis.

11 Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12 Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.

C 13 Adolescentibus impudicè abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.

14 Senes defecerunt de portis, juvenes de choro psallentium.

15 Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.

16 Cecidit corona capitis nostri: væ nobis, quia peccavimus.

17 Propterea mœstum factum est cor nostrum, ideò contenebrati sunt oculi nostri.

18 Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.

D 19 Tu autem Domine in æternum permanebis, solium tuum in generationem & generationem.

20 Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum.

21 Converte nos Domine ad te, & convertemur: innova dies nostros, sicut à principio.

22 Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

CAPUT PRIMUM.

Judæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Jerusalem, librum Baruch unà cum collectis pecuniis, ut oblatis holocaustis orent pro ipsis, & pro Nabuchodonosor, filioque ejus Balthassar: ac confiteantur peccata sua.

A 1 Et hæc verba libri, quæ scripsit Baruch filius Neriæ, filii Maasiæ, filii Sedeciæ, filii Sedei, filii Helciæ, in Babylonia,

2 In anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldæi Jerusalem & succenderunt eam igni.

3 Et legit Baruch verba libri hujus ad aures Jechoniæ filii Joakim regis Juda, & ad aures universi populi venientis ad librum,

4 Et ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo usque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.

5 Qui audientes plorabant, & jejunabant & orabant in conspectu Domini,

6 Et collegerunt pecuniam secundùm quod potuit uniuscujusque manus,

B 7 Et miserunt in Jerusalem ad Joakim filium Helciæ filii Salom Sacerdotem, & ad Sacerdotes, & ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Jerusalem:

8 Cùm acciperet vasa templi Domini, quæ ablata fuerant de templo, revocare in Terrã Juda decima die mensis Sivan, vasa argentea quæ fecit Sedecias filius Josiæ rex Juda,

9 Postquam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes: & populum terræ, ab Jerusalem, & duxit eos vinctos in Babylonem.

10 Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri:

11 Et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthassar filii ejus, ut sint dies eorum sicut dies cæli super terram.

C 12 Et ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbra Balthassar filii ejus, & serviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conspectu eorum.

13 Et pro nobis ipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non est aversus furor ejus à nobis usque in hunc diem.

14 Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die solemni, & in die opportuno:

15 * Et dicetis: Domino Deo nostro justitia, nobis autem confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc omni Juda, & habitantibus in Jerusalem,

* Inf. 2. b. 6.

16 Regibus nostris, & principibus nostris,

& sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris.

* Dan. 9. a. 5

17 * Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum.

D

18 Et non fuimus subjectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in mandatis ejus, quæ dedit nobis:

19 A die, qua eduxit patres nostros de Terra Ægypti, usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.

* Deut. 28. b. 15

20 * Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moysi servo suo; qui eduxit patres nostros de Terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, sicut hodierna die.

21 Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundùm omnia verba prophetarum, quos misit ad nos;

22 Et abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

A

1 PRopter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad judices nostros, qui judicaverunt Israël, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israël, & Juda;

2 Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cælo, quemadmodum facta sunt in Jerusalem, * secundùm quæ scripta sunt in lege Moysi,

* Deut. 28. f. 15

3 Ut manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiæ suæ.

4 Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro, in improperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5 Et facti sumus subtus, & non supra; quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

* Sap. 1. c. 13.

6 * Domino Deo nostro justitia; nobis autem & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc.

B

7 Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos;

8 Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrûm à viis nostris pessimis.

9 Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea super nos; quia justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis;

C

10 Et non audivimus vocem ipsius ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram.

* Dan. 9. a. 15.

11 * Et nunc Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste;

12 Peccavimus, impiè egimus, iniquè gessimus, Domine Deus noster, in omnibus justitiis tuis.

13 Avertatur ira tua à nobis; quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14 Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te; & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt.

15 Ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum invocatum est super Israël, & super genus ipsius.

* Deut. 26. c. 15 Isa. 63. d. 15. * Isa. 37. d. 17 64. c. 9. * Psal. 113. d. 17.

16 * Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos.

17 * Aperi oculos tuos & vide: * quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & justificationem Domino:

18 Sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & justitiam Domino.

19 Quia non secundùm justitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster.

20 Sed quia misisti iram tuam & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

E

21 Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & cervicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22 Quòd si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de civitatibus Juda, & à foris Jerusalem,

23 Et auferam à vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24 Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo:

25 Et ecce projecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissione.

F

26 Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israël, & domus Juda.

27 Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundùm omnem bonitatem tuam, & secundùm omnem miserationem tuam illam magnam:

28 Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi, in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israël,

* Lev. 26. c. 14 Deut. 28. b. 15

29 Dicens: * Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos dispergam:

30 Quia scio quòd non audiet populus, populus est enim dura cervice: & convertetur ad cor suum in terra captivitatis suæ:

G

31 Et scient quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.

32 Et laudabunt me in terra captivitatis suæ, & memores erunt nominis mei.

33 Et avertent se à dorso suo duro, & à malignitatibus suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34 Et revocabo illos in terram, quam juravi patribus eorum Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo eos, & non minorabuntur.

35 Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: & non movebo am-

plius populum meum, filios Israël, à terra quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua & patrum suorum, observantes Deum pro misericordia: Israël in captivitatem ductus est, eò quòd dereliquerit viam sapientiæ quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israël tradita fuerat à Deo cui omnes sua creatura obediunt: additúrque de Christi adventu in carnem.

A 1 ET nunc Domine omnipotens, Deus Israël, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te:

2 Audi Domine, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3 Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in ævum?

4 Domine omnipotens, Deus Israël audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum qui peccaverunt ante te; & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.

5 Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore isto:

6 Quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine:

7 Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate nostra, quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

B 8 Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundùm omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te Domine Deus noster.

9 Audi Israël mandata vitæ: auribus percipe, ut scias prudentiam.

10 Quid est Israël quòd in terra inimicorum es?

11 Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum.

12 Dereliquisti fontem sapientiæ.

13 Nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14 Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas vitæ & victus, ubi sit lumen oculorum, & pax.

15 Quis invenit locum ejus? & quis intravit in thesauros ejus?

16 Ubi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terrã?

17 Qui in avibus cæli ludunt.

18 Qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorũ? qui argentũ fabricant & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19 Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.

C 20 Juvenes viderunt lumen, & habitaverunt super terram: viam autem disciplinæ ignoraverunt.

21 Neque intellexerunt semitas ejus, neque filii eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longè facta est:

22 Non est audita in Terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23 Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas ejus.

24 O Israël, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus!

25 Magnus est, & non habet finem: excelsus & immensus.

26 Ibi fuerũt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellũ.

27 Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ invenerunt: propterea perierunt.

28 Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

D 29 Quis ascendit in cælum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30 Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam super aurum electum?

31 Non est qui possit scire vias ejus, neque qui exquirat semitas ejus:

32 Sed qui scit universa, novit eam, & adinvenit eam prudentia sua: qui præparavit terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33 Qui emittit lumen, & vadit: & vocavit illud, & obedit illi in tremore:

34 Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætatæ sunt:

35 Vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus; & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas:

36 Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversùs eum.

37 Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israël dilecto suo.

38 Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Jerusalem suam luget desolationem, hortatúrque filios suos ut forti sint animo: non sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

A 1 HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, pervenient ad viam; qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2 Convertere Jacob & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem ejus contra lumen ejus.

3 Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4 Beati sumus Israël: quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.

5 Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israël:

6 Venundati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiã provocastis Deum, traditi estis adversariis.

B 7 Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deũ æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8 Obliti enim estis Deum qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram Jerusalem,

9 Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:

10 Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superduxit illis æternus.

11 Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu.

12 Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

C 13 Justitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis ejus cum justitia egressi sunt

14 Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superduxit illis æternus.

15 Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:

16 Qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam desolaverunt.

17 Ego autem quid possum adjuvare vos?

18 Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

19 Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

D 20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21 Animæquiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22 Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro.

23 Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in sempiternum.

E 24 Sicut enim viderunt vicinæ Sion captivitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo quæ superveniet vobis cum honore magno, & splendore æterno.

25 Filii patienter sustinete iram, quæ supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius: & super cervices ipsius ascendes.

26 Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27 Animæquiores estote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos.

28 Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis à Deo: decies tantùm iterùm convertentes requiretis eum.

F 29 Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.

30 Animæquior esto Jerusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31 Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.

32 Civitates, quibus servierunt filii tui, punientur, & quæ accepit filios tuos:

33 Sicut enim gavisa est in tua ruina, & læta est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34 Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.

G 35 Ignis enim superveniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

36 * Circumspice Jerusalem ad Orientem, & vide jucunditatem à Deo tibi venientem.

* Infr. 5. a. 4.

37 Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Invitatur Ierusalem luctum exuere eò quòd filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eam reducend.

A 1 Exue te Jerusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore & honore ejus, quæ à Deo tibi est sempiternæ gloriæ,

2 Circumdabit te Deus diploide justitiæ: & imponet mitram capiti honoris æterni.

3 Deus enim ostendet splendorem suum in te omni, qui sub cælo est.

B 4 Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax justitiæ, & honor pietatis.

5 Exurge Jerusalem, & sta in excelso: * & circumspice ad orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria.

* Sup. 4. 1. 36.

C 6 Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7 Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes & convalles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet Israël diligenter in honorem Dei.

D 8 Obumbraverunt autem & silvæ, & omne lignum suavitatis Israël ex mandato Dei.

9 Adducet enim Deus Israël cum jucunditate in lumine majestatis suæ, cum misericordia, & justitia, quæ est ex ipso.

CAPUT VI

Iudaos apud Babylonios captivos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque, ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola penitusque sensu carentia, ac vanissima.

A Exemplar epistolæ, quam misit Jeremias ad abducendos captivos in Babyloniam à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis secundùm quod præceptum est illi à Deo.

1 * PROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonosor rege Babyloniorum.

* Ier. 25. b. 9.

2 Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

3 * Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus.

* Isa. 44. b. 10.

4 Videte ergo ne & vos similes efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipsis.

5 Visa itaque turba de retro, & ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6 Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7 Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt & non possunt loqui.

8 Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt.

9 Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos.

10 Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterùm cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos suos.

11 Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

B 12 Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13 Sceptrū autem habet ut homo, sicut judex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14 Habet etiā in manu gladium, & securim: se autem de bello, & latronibus non liberat,

Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

15 Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum.

16 Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere à pedibus introeuntium.

17 Et sicut alicui qui regem offendit, circumseptæ sunt januæ: aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur.

18 Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19 Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt.

20 Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21 Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam similiter & cattæ.

22 Unde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos.

C 23 Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.

24 Et omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25 *Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

*Is. 46.c.7.

26 Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit: sed sicut mortuis munera eorum illis apponêtur.

27 Hostias illorum vendunt sacerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt;

28 De sacrificiis eorum fœtæ & menstruatæ contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29 Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30 Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, & capita, & barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31 Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in cœna mortui.

32 Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, & vestiunt uxores suas, & filios suos,

33 Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, D neque si quid boni, poterunt retribuere: neque regem cõstituere possunt, neque auferre.

34 Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit; neque hoc requirunt.

35 Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36 Hominem cæcū ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.

37 Viduæ non miserebuntur, neque orphanis benefacient.

38 Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39 Quomodo ergo æstimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40 Adhuc enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui.

41 Quasi possint sentire qui non habent motum, & ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42 Mulieres autem circumdatæ funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum. E

43 Cùm autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat quòd ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis ejus diruptus sit.

44 Omnia autem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, illos esse deos?

45 A fabris autem, & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46 Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis, esse dii?

47 Reliquerunt autem falsa & opprobrium posteà futuris.

48 Nam cùm supervenerit illis prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49 Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis eripiunt?

50 Nam cùm sint lignea, inaurata, & inargentata, scietur posteà quia falsa sunt ab universis Gentibus, & regibus & quæ manifesta sunt, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51 Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipsis est?

52 Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt:

53 Judicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab injuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter medium cæli & terræ. F

54 Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio comburentur:

55 Regi autem, & bello non resistent: Quomodo ergo æstimandum est, aut recipiendum quia dii sunt?

56 Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui fortiores sunt,

57 Aurum, & argentum, & vestimentum quo operti sunt, auferent illis, & abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58 Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam; aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quæ in ipsa sunt, quàm falsi dii.

59 Sol quidem, & luna ac sidera cùm sint splendida, & emissa ad utilitates, obaudiunt.

60 Similiter & fulgur cum apparuerit, perspicuum est: idipsum autem & spiritus in omni regione spirat.

61 Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis.

62 Ignis etiam missus desuper ut consumat montes, & silvas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt. G

63 Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.

64 Scientes itaque quia non sunt Dii, ne ergo timueritis eos.

65 Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66 Signa etiam in cælo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67 Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.

68 Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt Dii: propter quod ne timeatis eos.

69 Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt Dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70 Eodem modo & in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, similes sunt Dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati.

71 A purpura quoque & murice, quæ supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt Dii. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72 Melior est homo justus, qui non habet simulachra: non erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPUT PRIMUM

Tempus & locus quibus Ezechieli ostensa sunt visiones Dei: nempe in medio ignis, similitudo quatuor animalium quæ describuntur similiter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno sedentis igne circumdati.

A 1 ET factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cùm essem in medio captivorum * juxta fluvium Chobar, aperti sunt cæli, & vidi visiones Dei.

*Inf. 3. f. 13. 10. d. 10. 43. a. 3.

2 In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Joachim.

3 Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini.

B 4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis involvens, & splendor in circuitu ejus: & de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis:

5 Et in medio ejus similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

6 Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7 Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.

8 Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebant.

C 9 Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cùm incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

10 Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.

11 Facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper: duæ pennæ singulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum.

12 Et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cùm ambularent.

D 13 Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrés in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14 Et animalia ibant & revertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis.

15 Cùmque aspicerent animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies.

16 Et aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris: & una similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ.

17 Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cùm ambularent.

E 18 Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus: & * totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

* Inf. 10. c. 12.

19 Cúmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea: & cùm elevarentur animalia de terra, elevabantur simul & rotæ.

20 Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21 Cùm euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cùm elevatis à terra, pariter elevabantur & rotæ, sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis.

E 22 Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper.

23 Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.

24 Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum quasi sonum sublimis Dei: cùm ambularent quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum, cúmque starent, demittebantur pennæ eorum.

D 25 Nam cùm fieret vox super firmamentum, quòd erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.

26 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27 Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis intrinsecus ejus per circuitum: à lumbis ejus & desuper, & à lumbis ejus usque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.

28 Velut aspectum arcus cùm fuerit in nube in die pluviæ. Hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepide arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant. & jubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

A 1 HÆc visio similitudinis gloriæ Domini, & vidi, & cecidi in faciem meam,

& audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.

2 Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audivi loquentem ad me,

3 Et dicentem: Fili hominis mitto ego te ad filios Israël, ad Gentes apostatrices, quæ recesserunt à me: ipsi & patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4 Et filii dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5 Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6 Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est.

7 Loqueris ergo verba mea ad eos, si fortè audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt.

8 Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, & comede quæcumque ego do tibi.

9 Et vidi, & ecce manus missa ad me in qua erat involutus liber: & expandit illum coram me, *qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

* Apoc. 5. a. 1.

CAPUT III.

Comesto libro datur prophetæ facies adamantina, ut intrepidè arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur: si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiamsi alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, jubetur in domo sua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1 ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israël.

2 Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo:

3 Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto, quod ego do tibi. *Et comedi illud: & factum est in ore meo sicut mel dulce.

* Apoc. 10. d. 9.

4 Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israël, & loqueris verba mea ad eos.

5 Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris, ad domum Israël:

6 Neque ad populos multos profundi sermonis, & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7 Domus autem Israël nolunt audire te: quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde.

8 Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9 Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.

10 Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos, quos ego loquor ad te assume in corde tuo, & auribus tuis audi.

11 Et vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus; si fortè audiant, & quiescant.

12 Et assumpsit me spiritus, & audivi post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco suo:

13 Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.

14 Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15 Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, & sedi ubi illi sedebant: & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.

16 Cùm autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

17 * Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me:

* Infr. 33. b. 7.

18 Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur à via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19 Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

20 Sed & si conversus justus à justitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annuntiasti ei: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit: sanguinem verò ejus de manu tua requiram.

21 Si autem tu annuntiaveris justo ut non peccet justus, & ille non peccaverit: vivet, quia annuntiasti ei, & tu animam tuam liberasti.

22 Et facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

23 Et surgens egressus sum in campum: ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi * juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

* Sup. 1. a. 3.

24 Et ingressus est in me spiritus & statuit me super pedes meos: & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

25 Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis: & non egredieris de medio eorum.

26 Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans: quia domus exasperans est.

27 Cùm autem locutus fuero tibi aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPUT IV.

Iubetur propheta figurare obsidionem Ierusalem ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum sibi præparare: quibus designat calamitatem filiorum Israel, obsidionem & afflictionem habitantium Ierosolymis.

1 ET tu fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te: & describes in eo civitatem Jerusalem.

2 Et ordinabis adversùs eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra & pones arietes in gyro:

3 Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circumdabis eam: signum est domui Israël,

4 Et tu dormies super latus tuum sinistrum & pones iniquitates domus Israël super eo numero dierum quibus dormies super illud, & assumes iniquitatem eorum.

B 5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Israël.

6 Et cùm compleveris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò: & * assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus, diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.

* Num. 14. f. 34

7 Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis adversùs eam.

8 Ecce circumdedi te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.

9 Et tu sume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.

C 10 Cibus autem tuus quo vescêris, erit in pondere viginti stateres in die: à tempore usque ad tempus comedes illud.

11 Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: à tempore usque ad tempus bibes illud.

12 Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: & stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.

13 Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israël * panem suum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

* Osee. 9. d. 4.

14 Et dixi: A, a, a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta; & morticinum, & laceratum à bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, & non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

D 15 Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: & facies panem tuum in eo.

16 Et dixit ad me: Fili hominis: * Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem: & comedent panem in pondere, & in sollicitudine: & aquam in mensura, & in angustia bibent:

* Infr. 5. d. 16. 14. d. 13.

17 Ut deficientibus pane & aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum: & contabescant in iniquitatibus suis.

CAPUT V.

Per detonsos capitis & barbæ prophetæ pilos jussu Domini, variéque consumptos, designantur Judæi, propter sua peccata fame & gladio consumendi; sic ut patres filios, & filii patres comedent, reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium ac stupor Gentibus, quarum superarunt scelera.

A 1 ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos; assumes eum & duces per caput tuum, & per barbam tuam; & assumes tibi stateram ponderis, & divides eos.

2 Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obsidionis; & assumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus; tertiam verò aliam disperges in ventum, & gladium nudabo post eos.

3 Et sumes inde parvum numerum; & ligabis eos in summitate pallii tui.

4 Et ex eis rursum tolles, & projicies eos in medio ignis & combures eos igni; & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israël.

5 Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Jerusalem in medio Gentium posui eam, & in circuitu ejus terra.

B 6 Et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quàm Gentes; & præcepta mea, ultrà quàm terræ quæ in circuitu ejus sunt, judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt.

7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & judicia mea non fecistis, & juxta judicia Gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati;

8 Ideò hæc dicit Dominus Deus; Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis Gentium.

9 Et faciam in te quod non feci, & quibus similia ultrà non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10 Ideò patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos & faciam in te judicia; & ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

C 11 Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus; Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis; ego quoque confringã, & non parcet oculus meus, & non miserebor.

12 Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui; & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo; tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, & gladium evaginabo post eos.

13 Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor; & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cùm implevero indignationem meam in eis.

D 14 Et dabo in desertum & in opprobrium Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis.

15 Et eris opprobrium, & blasphemia, exemplum, & stupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, cùm fecero in te judicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus iræ.

16 Ego Dominus locutus sum; Quando misero sagittas famis pessimas in eos; quæ erunt mortiferæ, & quas mittam ut disperdam vos; & famem congregabo super vos, & * conteram in vobis baculum panis.

* Sup. 4. d. 16. Infr. 15. d. 13.

17 Et immittam in vos famem, & bestias pessimas usque ad internecionem; & pestilẽtia, & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te, ego Dominus locutus sum.

CATUT VI.

Propter multiplicem Idololatriam filiorum Israel prædicuntur eorum urbes & excelsa dissipanda, & qui pestem, gladium & famem evaserint, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi, convertentur ad Dominum.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens;

2 Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, & prophetabis ad eos.

3 Et dices: * Montes Israël audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra,

* Inf. 36. a. 1.

4 Et demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra: & dejiciam interfectos vestros ante idola vestra.

5 Et dabo cadavera filiorum Israël ante faciem simulachrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras.

6 In omnibus habitationibus vestris Urbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idola vestra, & conterentur delubra vestra, & delebuntur opera vestra.

7 Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis quia ego sum Dominus.

8 Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cùm dispersero vos in terris.

9 Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me, & oculos eorum fornicantes post idola sua: & displicebunt sibimet super malis quæ fecerunt in universis abominationibus suis.

10 Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc.

11 Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israël: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.

12 Qui longè est, peste morietur: qui autē propè, gladio corruet: qui relictus fuerit, & obsessus fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.

13 Et scietis quia ego Dominus, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, & in cunctis summitatibus montium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus universam quercum frõdosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.

14 Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam & destitutam à deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat propheta totius terræ Juda extremam & inevitabilem vastationem proximè imminere propter ipsorum scelera.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israël: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ.

3 Nunc finis super te, & immittam furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.

4 Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus.

5 Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio tua, afflictio ecce venit.

6 Finis venit, venit finis, evigilavit adversùm te: ecce venit.

7 Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus: propè est dies occisionis & non gloriæ montium.

8 Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua:

9 Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens.

10 Ecce dies, ecce venit; ingressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia;

11 Iniquitas surrexit in virga impietatis; non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum; & non erit requies in eis.

12 Venit tempus, appropinquavit dies; qui emit, non lætetur; & qui vendit, non lugeat; quia ira super omnem populum ejus.

13 Quia qui vendit, ad id quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum, visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur, & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur.

14 Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium; ira enim mea super universum populum ejus.

15 Gladius foris; & pestis & fames intrinsecus; qui in agro est gladio morietur; & qui in civitate, pestilentia & fame devorabuntur.

16 Et salvabuntur qui fugerint ex eis; & erunt in montibus quasi columbæ convalliū omnes trepidi unusquisque in iniquitate sua.

17 Omnes manus dissolventur, & omnia genua fluent aquis.

18 * Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in universis capitibus eorum calvitium.

* Is. 15. a. 2. Jer. 48. f. 37.

19 Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. * Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorum factum est.

* Prov. 11 a. 4. Soph. 1. d. 18. Eccli. 5. c. 10.

20 Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum & simulacrorum fecerunt ex eo propter hoc dedi eis illud in immunditiam.

21 Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud.

22 Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum; & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud.

23 Fac conclusionem; quoniã terra plena est judicio sanguinū, & civitas plena iniquitate.

24 Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum; & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum.

25 Angustia superveniente, requirent pacem, & non erit.

26 Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum; & quærent visionem de propheta, & lex peribit à sacerdote, & consilium à senioribus.

27 Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundùm viam eorum faciam eis, & secundum judicia eorum judicabo eos; & scient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Jerusalem, videt pessimas Judæorū idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurū.

A 1 ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis, ego sedebam in domo mea, & senes Juda sedebant coram me, & cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2 Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum ejus, & deorsum, ignis: & à lumbis ejus,& sursum quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

*Dan. 14.f.35.

3 * Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & elevavit

B me spiritus inter terram & cælum: & adduxit me in Jerusalem in visione Dei, juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam æmulationem:

4 Et ecce ibi gloria Dei Israël, secundùm visionem quam videram in campo.

C 5 Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu.

6 Et dixit ad me: Fili hominis, putásne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israël facit hic, ut procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conversus videbis abominationes majores.

7 Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

D 8 Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9 Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10 Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio, & universa idola domus Israël depicta erant in pariete in circuitu per totum.

E 11 Et septuaginta viri de senioribus domus Israël, & Jezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat.

12 Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

F 13 Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abominationes majores, quas isti faciunt.

14 Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.

15 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes majores his.

16 Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis.

G 17 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: numquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares suas.

18 Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Apparentes sex viri jubentur omnes in Jerusalem trucidare qui à viro lineis vestito non sunt signo Tau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ respondet ad futurum exigentibus ipsorum criminibus.

A 1 ET clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, & unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

2 Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & uniuscujusque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus; & ingressi sunt, & steterunt juxta altare æreum:

B 3 Et gloria Domini Israël assumpta est de cherub quæ erat super eum ad limen domus: & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.

4 Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem: * & signa thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus.

* Exod. 12.b.7. Apoc.7.a.3.

5 Et illis dixit, audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini.

C 6 Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulieres, interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus.

7 Et dixit ad eos: Contaminate domum & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sũt: & percutiebant eos qui erant in civitate.

8 Et cæde completa, remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio: Heu, heu, heu, Domine Deus: ergóne disperdes omnes reliquias Israël, effundens furorem tuum super Jerusalem?

D 9 Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël & Juda, magna est nimis valdè, & repleta est terra sanguinibus, & civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.

10 Igitur & meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11 Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentariũ in dorso suo respondit verbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

CAPUT X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & super civitatem effundere: describitur visio Dei, Cherubim, & quatuor rotarum.

A 1 ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat super caput Cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii, apparuit super ea.

2 Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter Cherubim, & effunde super civitatem. Ingressúsque est in conspectu meo;

3 Cherubim autem stabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4 Et elevata est gloria Domini desuper Cherub ad limen domus: & repleta est domus

25 Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Jerusalem & regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste & fame in Jerusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans est.

3 Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si fortè aspiciant: quia domus exasperans est.

B 4 Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5 Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum.

6 In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine efferêris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israël.

7 Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa trásmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

C 8 Et factus est sermo Domini manè ad me, dicens:

9 Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israël, domus exasperans: Quid tu facis?

10 Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: super ducem, onus istud qui est in Jerusalem, & super omnem domum Israël, quæ est in medio eorum.

11 Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem, & in captivitatem ibunt.

D 12 Et dux qui est in medio eorum, in humeris portabitur in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies ejus operietur ut non videat oculo terram.

13 * Et extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum & ipsam non videbit, ibique morietur.

*Inf. 17. f. 20

14 Et omnes qui circa eum sunt, præsidium ejus, & agmina ejus, dispergam in omnem ventum: & gladium evaginabo post eos.

15 Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, & disseminavero eos in terris.

16 Et relinquam ex eis viros paucos, à gladio, & fame & pestilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus.

17 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

E 18 Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed aquam tuam in festinatione & mœrore bibe.

19 Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jerusalem in terra Israël: Panem suum in sollicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra à multitudine sua propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.

F 20 Et civitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus.

21 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

22 Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israël, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio?

23 Ideò dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud: neque vulgò dicetur ultrà in Israël: & loquere ad eos quòd appropinquaverint dies, & sermo omnis visionis.

24 Non enim erit ultrà omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israël.

G 25 Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur ampliùs: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27 Fili hominis, ecce domus Israël dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iste prophetat.

28 Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultrà omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, & parietem luto absque paleis liniendo; similiter, & filiabus Israël de corde suo prophetantibus, & pulvillos sub omni cubito consuentibus.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3 Hæc dicit Dominus Deus: * Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

*Jer. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.

4 Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israël erant.

5 Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israël, ut staretis in prælio in die Domini.

6 Vident vana, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dñs non miserit eos & perseveraverunt confirmare sermonẽ.

7 Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis; & dicitis: Ait Dominus, cùm ego non sim locutus.

8 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: Ideò ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:

C 9 Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium; in consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur; nec in terram Israël ingredientur; & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11 Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quòd casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem.

12 Siquidem ecce cecidit paries; numquid non dicetur vobis: Ubi est litura, quã linistis?

13 Propterea hæc dicit Dominus Deus: & erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem.

C 14 Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ, & revelabitur fundamentum ejus, & cadet, & consumetur in medio ejus: & scietis quia ego sum Dominus.

15 Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamento, dicámque vobis: Non est paries, & non sunt qui liniunt eum.

16 Prophetæ Israël, qui prophetant ad Jerusalem, & vident ei visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus.

17 Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas.

18 Et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

19 Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.

D 20 Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros quibus vos capitis animas volantes; & dirumpam eos de brachiis vestris; & dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum.

21 Et dirumpam cervicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad prædandum: & scietis quia ego Dominus.

22 Pro eo quod mœrere fecistis cor justi mendaciter, quem ego non contristavi: & confortastis manus impii, ut non reverteretur à via sua mala, & viveret:

23 Propterea vana non videbitis, & divinationes non divinabitis amplius, & eruam populum meum de manu vestra, & scietis quia ego Dominus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, ut per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, ut respondeant juxta illorum iniquitates: Noe, autem Danielem & Iob sua justitia liberaturos se tantùm, & non impios de fame, malis bestiis, gladio & peste, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

A 1 ET venerunt ad me viri seniorum Israël: & sederunt coram me.

2 Et factus est sermo Domini ad me dicens:

3 Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis?

B 4 Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israël: qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

5 Ut capiatur domus Israël in corde suo quo recesserunt à me in cunctis idolis suis.

6 Propterea dic ad domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Convertimini, & recedite ab idolis vestris, & ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7 Quia homo homo de domo Israël, & de proselytis quicumque advena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

C 8 Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in proverbium, & disperdam eum de medio populi mei: & scietis quia ego Dominus.

9 * Et propheta cùm erraverit, & locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendam manum meam super illum, & delebo eum de medio populi mei Israël.

* Sup. 13. a. 3.

10 Et portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit:

11 Ut non erret ultrà domus Israël à me, neque polluatur in universis prævaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

D 12 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

13 Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricetur prævaricans, extendam manum meam super eam, & * conteram virgam panis ejus: & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & jumentum.

* Sup. 4. d. 16. 5. d. 16.

14 Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noë, Daniel, & Job: ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

E 15 Quòd si & bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam; & fuerit invia, eo quòd non sit pertransiens propter bestias:

16 Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17 Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem, & jumentum:

18 Et tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

F 19 Si autem & pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam, in sanguine, ut auferam ex ea hominem, & jumentum:

20 Et Noë, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus: vivo ego dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi justitia sua liberabunt animas suas.

21 Quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quòd & si quatuor judicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam, immisero in Jerusalem ut interficiam de ea hominem, & pecus:

G 22 Tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios, & filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinventiones eorum, & consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem, in omnibus quæ importavi super eam.

23 Et consolabuntur vos, cùm videritis viam eorum, & adinventiones eorum: & cognoscetis quod non frustrà fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite praecisum soli servit igni, ita Iudaeos ob inveterata peccata cum Ierusalem praedicit exurendos.

A 1 ET factus est sermo Dñi ad me, dicens:

2 Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum?

3 Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas.

4 Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in favillam: numquid utile erit ad opus?

B 5 Etiam cùm esset integrum, non erat aptum ad opus: quantò magis cùm illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quomodò lignum vitis inter ligna silvarum quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem.

7 Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis consumet eos: & scietis quia ego Dominus, cùm posuero faciem meam in eos,

8 Et dedero terram inviam, & desolatam: eò quòd prævaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Ierusalem prius abjectissima, mirum in modum à Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam superavit: idcirco tradet eam Dominus in vastationem & in ignominiam omnibus gentibus: servabit tamen pallum reliquiis suis.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, notas fac Jerusalem abominationes suas.

3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus Jerusalem: Radix tua, & generatio tua de Terra Chanaan; pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4 Et quando nata es, in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.

5 Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui; sed projecta es super faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.

6 Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi, cùm esses in sanguine tuo; Vive, dixi, inquam, tibi, In sanguine tuo vive.

7 Multiplicatam quasi germen agri dedi te; & multiplicata es, & grãdis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebrem; ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit; & eras nuda, & confusione plena.

8 Et transivi per te, & vidi te, & ecce tẽpus tuum tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9 Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te; & unxi te oleo.

10 Et vestivi te discoloribus, & calceavi te janthino; & cinxi te bysso, & indui te subtilibus.

B 11 Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum,

12 Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13 Et ornata es auro, & argento, & vestita es bysso & polimito, & multicoloribus: similam, & mel, & oleũ comedisti, & decora facta es vehementer nimis: & profecisti in regnum

14 Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

15 Et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres.

16 Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.

17 Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argẽto meo, quæ dedi tibi, & fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.

18 Et sumpsisti vestimenta tua multicoloris, & operuisti illas: & oleum meum, & thymiama meum posuisti coram eis,

19 Et panem meum, quem dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis, & factum est, ait Dominus Deus.

C 20 Et tulisti filios tuos, & filias tuas, quas generasti mihi & immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua?

21 Immolasti filios meos, & dedisti, illos consecrans, eis.

22 Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, & confusione plena, conculcata in sanguine tuo.

23 Et accidit post omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus.)

24 Et ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.

25 Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ: & abominabilem fecisti decorem tuum: & divisisti pedes tuos omni trãseunti & multiplicasti fornicationes tuas

26 Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.

27 Ecce ego extendam manum meam super te, & auferam justificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua scelerata.

28 Et fornicata es in filiis Assyriorum, eò quòd necdum fueris expleta: & postquam fornicata es, nec sic es satiata.

29 Et multiplicasti fornicationem tuam in Terra Chanaan cum Chaldæis: & nec sic satiata es.

30 In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus, cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

D 31 Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium,

32 Sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos.

33 Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34 Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quod

dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

35 Propterea meretrix audi verbum Domini.

36 Hæc dicit Dominus Deus, Quia effusum est æs tuum, & revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis;

37 Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es: & omnes quos dilexisti, cum universis quos oderas: & congregabo eos super te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & * videbunt omnem turpitudinem tuam.

* Inf. 23.b.10

E

38 Et judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium sanguinem; & dabo te in sanguinem furoris & zeli.

39 Et dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuum; & demolientur prostibulum tuum; & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui; & derelinquent te nudam, plenámque ignominia;

40 Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis suis.

41 * Et comburent domos tuas igni, facient in te judicia in oculis mulierum plurimarum; & desines fornicari, & mercedes ultrà non dabis.

* 4. Reg. 25.b.9.

42 Et requiescet indignatio mea in te; & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar ampliùs.

43 Eò quòd non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ; & provocasti me in omnibus his; quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce omnis, qui dicit vulgò proverbium, in te assumet illud, dicens; Sicut mater, ita & filia ejus.

45 Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum suum, & filios suos; & soror sororum tuarum es tu, quæ projecerunt viros suos, & filios suos; mater vestra Cethæa, & pater vester Amorrhæus.

46 Et soror tua major, Samaria, ipsa & filiæ ejus, quæ habitant ad sinistram tuam; soror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ ejus.

47 Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundùm scelera earum fecisti pauxillum minus; penè sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

F

48 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ ejus, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.

49 * Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus; & manum egeno & pauperi non porrigebant.

* Gen. 19.c.24

50 Et elevatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me; & abstuli eas sicut vidisti.

51 Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit; sed vicisti eas sceleribus tuis, & justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52 Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratiùs agens ab eis; justificatæ sunt enim à te; ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ justificasti sorores tuas.

53 Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, & conversione Samariæ, & filiarum ejus; & convertens reversionem tuam in medio earum,

54 Ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus quæ fecisti consolans eas.

G

55 Et soror tua Sodoma, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam: & Samaria, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filiæ tuæ, revertemini ad antiquitatem vestram.

56 Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ,

57 Antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ: & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæstinarum, quæ ambiunt te per gyrum.

58 Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59 Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti juramentum, ut irritum faceres pactum:

60 Et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum:

61 Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis: cùm receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62 Et suscitabo ego pactum meum tecum & scies quia ego Dominus,

63 Ut recorderis, & confundaris, & non sit tibi ultrà aperire os præ cõfusione tua cùm placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

CAPUT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescẽte vinea quæ non prosperabitur, declaratur quòd rex Babylonis translato in Babylonem rege Ioakim, constituet pro eo regem Sedeciam: qui relicto fœdere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Ægypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliato exaltavit humilem.

A

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel,

3 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus, Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri.

4 Summitatem frondium ejus avulsit: & transportavit eam in Terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5 Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud.

B

6 Cùmque germinasset, crevit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis ejus ad eam: & radices ejus sub illa erant, facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines.

7 Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multísque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

C

8 In terra bona super aquas multas plantata est; ut faciat frondes, & portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9 Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergóne prosperabitur? nónne radices ejus evellet, & fructus ejus distringet, & siccabit omnes palmites germinis ejus, & arescet: & nón in brachio grandi, neque in populo multo, ut

evelleret

evelleret eam radicitùs ?

10 Ecce plantata est : ergóne prosperabitur ? nónne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, & in areis germinis sui arescet ?

11 Et factum est verbum Domini ad me, dicens :

D

12 Dic ad domum exasperantem : Nescitis quid ista significent ? Dic : Ecce venit rex Babylonis in Jerusalem : & assumet regem, & principes ejus, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

13 Et tollet de semine regni,ferietque cum eo fœdus : & ab eo accipiet jusjurandum, sed & fortes terræ tollet,

14 Ut sit regnum humile, & non elevetur, sed custodiat pactum ejus, & servet illud.

15 Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum, ut daret sibi equos, & populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc ? & qui dissolvit pactum, numquid effugiet ?

E

16 Vivo ego, dicit Dominus Deus : quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cujus fecit irritum juramentum, & solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17 Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium : in jactu aggeris, & in extructione vallorum, ut interficiat animas multas.

18 Spreverat enim juramentum ut solveret fœdus, & ecce dedit manum suam : & cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

F

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus : Vivo ego, quoniam juramentum quod sprevit, & fœdus quod prævaricatus est, ponam in caput ejus.

20 * Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea : & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi in prævaricatione qua despexit me.

* Sup. 12. d. 13. Inf. 32. a. 3.

21 Et omnes profugi ejus cum universo agmine suo, gladio cadent : residui autem in omnem ventum dispergentur : & scietis quia ego Dominus locutus sum.

22 Hæc dicit Dominus Deus : Et sumam ego de medulla cedri sublimis, & ponam ; de vertice ramorum ejus tenerum distringam, & plantabo super montem excelsum & eminentem.

G

23 In monte sublimi Israël plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam : & habitabunt sub ea omnes volucres, & universum volatile sub umbra frondium ejus nidificabit.

24 Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile : & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.

CAPUT XVIII.

Rejecta Judæorum parabola dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit : quod si impius pœnitentiam agat, salvabitur : justus verò si suam deserat justitiam, damnabitur : hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innovationem.

A

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens :

2 Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israël, dicentes : * Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt ?

* Inf. 31. a. 29

3 Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultrà vobis parabola hæc in proverbium in Israël.

4 Ecce omnes animæ, meæ sunt : ut anima patris, ita & anima filii mea est : anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

5 Et vir si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam,

B

6 in montibus non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israël : & uxorem proximi sui non violaverit, & ad mulierem menstruatam non accesserit :

7 Et hominem non contristaverit : pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit : * panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento :

* Isa. 58. c. 7. Matt. 25. c. 35.

8 Ad usuram non commodaverit, & amplius non acceperit : ab iniquitate averterit manum suam, & judicium verum fecerit inter virum & virum :

9 In præceptis meis ambulaverit, & judicia mea custodierit ut faciat veritatem : hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

C

10 Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit unum de istis :

11 Et hæc quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem :

12 Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem :

13 Ad usuram dantem, & amplius accipientem : numquid vivet ? non vivet, cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur : sanguis ejus in ipso erit,

14 Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis :

D

15 Super montes non comederit, & oculos suos non levaverit ad idola domus Israël, & uxorem proximi sui non violaverit :

16 Et virum non contristaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento :

17 A pauperis injuria averterit manum suam, usuram & superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit : hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18 Pater ejus quia calumniatus est, & vim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19 Et dicitis : Quare non portavit filius iniquitatem patris ? Videlicet, quia filius judicium & justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, & fecit illa, vivet vita.

E

20 * Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur : filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii : justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.

* Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 7. 2. Par. 25. a. 4.

21 Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam : vita vivet, & non morietur.

22 Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor : in justitia sua, quam operatus est, vivet.

23 * Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat ?

* Inf. 33. c. 11. 2. Par. 3. c. 9.

F 24 Si autem averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

*Inf. 33 d. 20.

25 Et dixistis: * Non est æqua via Domini. Audite ergo domus Israël: Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ vestræ pravæ sunt?

26 Cùm enim averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injustitia, quam operatus est, morietur.

27 Et cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit judicium & justitiam: ipse animam suam vivificabit.

28 Considerans enim, & avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, & non morietur.

G 29 Et dicunt filii Israël: Non est æqua via Dñi. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israël, & non magis viæ vestræ pravæ?

* Matt. 3. a. 2. Luc. 3. a. 3.

30 Idcircò unumquemque juxta vias suas judicabo domus Israël, ait Dominus Deus. Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.

31 Projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum: & quare moriemini domus Israël?

*Sup. 23 Infr 33 c. 11. 2. Pet. 3. c. 9.

32 * Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, revertimini, & vivite.

CAPUT XIX.

Parabola leæna & leunculorum designat captivitatem regum Joachaz & Joachim; item præteritam civitatis Jerusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem, sub parabola vineæ.

A 1 ET tu assume planctum super principes Israël.

2 Et dices: Quare mater tua leæna inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3 Et eduxit unum de leunculis suis, & leo factus est: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4 Et audierunt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in Terram Ægypti.

B 5 Quæ cùm vidisset quoniam infirmata est, periit expectatio ejus: tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum.

6 Qui incedebat inter leones, & factus est leo: & didicit prædam capere, & homines devorare:

7 Didicit viduas facere, & civitates eorum in desertum adducere: & desolata est terra, & plenitudo ejus, à voce rugitus illius.

8 Et convenerunt adversùs eum Gentes undique de provinciis, & expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est.

C 9 Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, Ne audiretur vox ejus ultrà super montes Israël.

10 Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

11 Et factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra dominantium, & exaltata est statura ejus inter frondes: & vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

D 12 Et evulsa est in ira, in terrámque projecta, * & ventus urens siccavit fructum ejus: marcuerunt, & arefactæ sunt virgæ roboris ejus: ignis comedit eam.

* Osee. 13. d. 15

13 Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia & sitienti.

14 Et egressus est ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit: & non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, & erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israël responsurum, quia & in Ægypto & in deserto & in terra promissionis prævaricati sunt ipsius mandata, & idola coluerunt, quibus sæpe comminatus est mala, sed pepercit ne nomen ejus blasphemaretur inter Gentes; nunc autem post hæc omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant; jubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

A 1 ET factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israël, ut interrogarent Dominum, & sederunt coram me:

2 Et factus est sermo Domini ad me dicens:

3 Fili hominis loquere senioribus Israël, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

4 Si judicas eos, si judicas fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis.

5 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua elegi Israël, & levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, & apparui eis in Terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:

6 In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de Terra Ægypti in Terram, quam provideram eis, fluentem lacte & melle: quæ est egregia inter omnes terras.

7 Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abjiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester.

B 8 Et irritaverunt me, noluerùntque me audire, unusquisque abominationes oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam super eos, & implerem iram meam in eis, in medio Terræ Ægypti.

9 Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis ut educerem eos de terra Ægypti.

10 Ejeci ergo eos de Terra Ægypti, & eduxi eos in desertum.

* Lev. 18. a. 5. Rom. 10 a. 5.

11 * Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea ostẽdi eis, quæ faciẽs homo, vivet in eis.

* Exod. 20. b. 8. 31. c. 13 Deut. 5. b. 12.

12 * Insuper & sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me & eos, & scirent quia ego Dominus sanctificans eos.

13 Et irritaverunt me domus Israël in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis: & sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos.

14 Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum.

C 15 Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in Terram, quam dedi eis fluentem lacte & melle, præcipuam terrarum omnium:

16 Quia judicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & sabbata mea violaverunt; post idola enim cor eorum gradiebatur.

17 Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

18 Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In præceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec judicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini.

19 Ego Dominus Deus vester; in præceptis meis ambulate, judicia mea custodite, & facite ea:

20 Et sabbata mea sanctificate, ut sint signum inter me & vos, & sciatis quia ego sum Dominus Deus vester.

D 21 Et exacerbaverunt me filii: in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea non custodierunt ut facerent ea; quæ cùm fecerit homo, vivet in eis; & sabbata mea violaverunt; & comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, & implerem iram meam in eis in deserto.

22 Averti autem manum meam & feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in oculis earum.

23 Iterùm levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, & ventilarem in terras:

24 Eò quòd judicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobassent, & sabbata mea violassent, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum.

25 Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent.

26 Et pollui eos in muneribus suis, cùm offerrent omne quod aperit vulvam, propter delicta sua; & scient quia ego Dominus.

27 Quamobrem loquere ad domum Israël, fili hominis; & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blasphemaverunt me patres vestri, cùm sprevissent me contemnentes:

28 Et induxissem eos in Terram super quam levavi manum meam ut darem eis; viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolaverunt ibi victimas E suas; & dederunt ibi irritationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem suavitatis suæ, & libaverunt libationes suas.

29 Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? & vocatum est nomen ejus Excelsum usque ad hanc diem,

30 Proptereà dic ad domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini.

31 Et in oblatione donorum vestrorum, cùm traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie; & ego respondebo vobis domus Israël? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

32 Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides.

33 Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

34 Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuso regnabo super vos.

35 Et adducam vos in desertum populorum, & judicabor vobiscum ibi facie ad faciem.

36 Sicut judicio contendi adversùm patres vestros in deserto Terræ Ægypti, sic judicabo vos, dicit Dominus Deus. F

37 Et subjiciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

38 Et eligam de vobis transgressores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Israël non ingredientur, & scietis quia ego Dominus.

39 Et vos domus Israël, hæc dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, & servite eis. Quòd si & in hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum pollueritis ultrà in muneribus vestris, & in idolis vestris:

40 In monte sancto meo, in monte excelso Israël, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israël, omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi & ibi quæram primitias vestras & initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

41 In odorem suavitatis suscipiam vos, cùm eduxero vos de populis, & congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, & sanctificabor in vobis in oculis nationum.

42 Et scietis quia ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Israël, in Terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris. G

43 Et recordamini ibi viarum vestrarum, & omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.

44 Et scietis quia ego Dominus, cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non secundùm vias vestras malas, neque secundùm scelera vestra pessima domus Israël, ait Dominus Deus.

45 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

46 Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, & stilla ad Africum, & propheta ad saltum agri meridiani:

47 Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus. Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: & comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48 Et videbit universa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49 Et dixi: A, a, a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem, & super filios Ammon, à rege Babylonis; qui tandem etiam in terra sua judicandus est, penitusque dissipandus.

1 ET factus est sermo Domini ad me dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam ad Jerusalem; & stilla ad sanctuaria, & propheta contra humum Israël: A

3 Et dices terræ Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te justum & impium.

4 Pro eo autem quòd occidi in te justum & impium, idcircò egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem:

5 Ut sciat omnis caro quia ego Dñs eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

B 6 Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7 Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & tabescet omne cor, & dissolventur universæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

9 Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, & limatus.

10 Ut cædat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11 Et dedi eum ad levigandum, ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, ut sit in manu interficientis.

C 12 Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israël qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur,

13 Quia probatus est: & hoc sceptrum subverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14 Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit.

D 15 Et corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16 Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus.

17 Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum.

18 Et factus est sermo Dñi ad me, dicens:

19 Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conjiciet.

E 20 Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jerusalem munitissimam.

21 Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit.

22 Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.

F 23 Eritque quasi consulens frustrà oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

24 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd recordati estis iniquitatis vestræ, & revelastis prævaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quòd recordati estis, manu capiemini.

25 Tu autem profane, impie dux Israël, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26 Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nónne hæc est, quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit?

27 Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret cujus est judicium, & tradam ei.

G 28 Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, evagina te ad occidendum, lima te ut interficias & fulgeas,

29 Cum tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum: quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30 Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,

31 Et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, dabóque te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum.

32 Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPUT XXII.

Varia narrat scelera Jerosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudo-prophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus sit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Et tu fili hominis nónne judicas, nónne judicas civitatem sanguinum?

3 Et ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur.

4 In sanguine tuo, qui à te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & irrisionem universis terris.

5 Quæ juxta sunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6 Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinẽ.

B 7 Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristaverunt apud te:

8 Sanctuaria mea sprevisti, & sabbata mea polluisti.

9 Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10 Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatæ humiliaverunt in te:

C 11 * Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefariè, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te,

*Jer. 5. b. 8.

12 Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram & superabundantiam accepisti, & avarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus:

13 Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti; & super sanguinem qui effusus est in medio tui.

14 Numquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciã

tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam.

15 Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16 Et possidebo te in conspectu Gentium: & scies quia ego Dominus.

17 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

D 18 Fili hominis, versa est mihi domus Israël in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem,

20 Congregatione argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum. Sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos.

E 21 Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio ejus.

22 Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus: & scietis quia ego Dominus, cùm effuderim indignationem meam super vos.

23 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

25 Conjuratio prophetarum in medio ejus, sicut leo rugiens, rapiénsque prædam, animas devoraverunt, opes & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

F 26 Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbatis meis averterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum.

27 * Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & avarè ad sectanda lucra.

*Mich. 3 d. 11. Soph. 3. a. 3.

G 28 Prophetæ autem ejus liniebant eos absque temperamento, videntes vana, & divinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cùm Dominus non sit locutus.

29 Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia absque judicio.

30 Et quæsivi de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inveni.

31 Et effudi super eos indignationē meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolla & Ooliba ac punitionis earum, ostendit Dominus variā idololatriam Samariæ & Jerusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriā imitati.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris unius fuerunt,

3 Et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum.

4 Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba soror ejus minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earum nomina, Samaria Oolla, & Jerusalem Ooliba.

5 Fornicata est igitur super me Oolla, & insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes,

6 Vestitos hyacintho, principes, & magistratus, juvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7 Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos; & in omnibus in quos insanivit in immunditiis eorum polluta est.

B 8 Insuper & fornicationes suas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adolescentia ejus, & illi confregerunt ubera pubertatis ejus, & effuderunt fornicationem suam super eam.

9 Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

10* Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, filios & filias ejus tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ mulieres, & judicia perpetraverunt in ea.

* Sup. 16. d. 38

11 Quod cùm vidisset soror ejus Ooliba, plusquā illa insanivit libidine: & fornicationem suam super fornicationem sororis suæ.

12 Ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus, indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, & adolescentibus forma cunctis egregia.

13 Et vidi quòd polluta esset via una ambarum.

C 14 Et auxit fornicationes suas: cùmque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus,

15 Et accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldæorum, in qua orti sunt,

16 Insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuntios ad eos in Chaldæam.

17 Cùmque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est anima ejus ab illis.

18 Denudavit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam: & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea à sorore ejus.

19 Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti,

D 20 Et insanivit libidine super cubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum & sicut fluxus equorum fluxus eorum.

21 Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, & confractæ sunt mammæ pubertatis tuæ.

22 Propterea Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos adversùm te in circuitu;

23 Filios Babylonis, & universos Chaldæos, nobiles, tyrannósque & principes, omnes filios Assyriorum juvenes forma egregia, duces & magistratus universos, principes principum, & nominatos ascensores equorum:

24 Et venient super te instructi curru &

rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique: & dabo coram eis judicium, & judicabunt te judiciis suis.

25 Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos, & filias tuas capient; & novissimum tuum devorabitur igni.

26 Et denudabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ.

E 27 Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de Terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis amplius.

28 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti, in manus, de quibus satiata est anima tua.

29 Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam: & revelabitur ignominia fornicationum tuarum: scelus tuum, & fornicationes tuæ.

30 Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earũ.

31 In via sororis tuæ ambulasti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32 Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum: eris in derisum, & in subsannationem, quæ est capacissima.

33 Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.

34 Et bibes illum, & epotabis usque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, & fornicationes tuas.

F 36 Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis numquid judicas Oollam, & Oolibam: & annuncias eis scelera earum?

37 Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum, & cum idolis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38 Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabbata mea profanaverunt.

39 Cúmque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollurent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40 Miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41 Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te: thymiama meum, & unguentum meum posuisti super eam.

42 Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus earum, & coronas speciosas in capitibus earum.

G * 43 Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc.

44 Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem; sic ingrediebantur ad Oollam & Oolibam, mulieres nefarias.

45 Viri ergo justi sunt: hi judicabunt eas judicio adulterarum & judicio effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum.

46 Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam.

47 Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent.

48 Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum.

49 Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura olla, electioribus carnium partibus ac ossibus plena, ignique admota, & sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua jussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque ejus interitandos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

1 ET factum est verbum Domini ad me, in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: A

2 Fili hominis scribe tibi nomen diei hujus, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem hodie.

3 Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in eam aquam,

4 Congere frusta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena.

5 Pinguissimum pecus assume, cõpone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio ejus, & discocta sunt ossa illius in medio ejus. B

6 Propterea hæc dicit Dominus Deus: væ civitati sanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit de ea, per partes, & per partes suas ejice eam, non cecidit super eam sors.

7 Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.

8 Ut superinducerem indignationem meam, & vindictà ulciscerer: dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam ne operiretur. C

9 Propterea hæc dicit Dominus Deus: * Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam pyram.

* Nah. 3. c. 1. Hab. 2. c. 12.

10 Congere ossa, quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur universa compositio, & ossa tabescent.

11 Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, & liquefiat æs ejus: & confletur in medio ejus, inquinamentum ejus, & consumatur rubigo ejus:

12 Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem. D

13 Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.

14 Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas judicabo te, dicit Dominus.

15 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

16 Fili hominis, ecce ego tollo à te de-

siderabile oculorum tuorum in plaga:& non planges, neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ

E 17 Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies, corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18 Locutus sum ergo ad populum manè,& mortua est uxor mea vespere:[f]ecique manè sicut præceperat mihi.

19 Et dixit ad me populus:Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis ?

20 Et dixi ad eos. Sermo Domini factus est ad me, dicens:

F 21 Loquere domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum,superbiam imperii vestri,& desiderabile oculorum vestrorum,& super qua pavet anima vestra:filii vestri,& filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio cadent.

22 Et facietis sicut feci.Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.

23 Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus:non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris,& unusquisque gemet ad fratrē suum.

G 24 Eritque Ezechiel vobis in portentum: juxta omnia quæ fecit, facietis cùm venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus.

25 Et tu fili hominis,ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios, & filias eorum:

26 In die illa cùm venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:

27 In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit: & loquêris, & non silebis ultrà: erisque eis in portentum,& scietis quia ego Dominus.

CAPUT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumæa, & Palestina minatur Dominus exitium, eò quòd filios Israel afflixerint, & de ipsorum afflictione exultaverint.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.

3 Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei:Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum,quia pollutum est, & super terram Israël, quoniam desolata est: & super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem:

4 Idcircò ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem,& collocabunt caulas suas in te,& ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: & ipsi bibent lac tuum.

B 5 Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Dominus:

6 Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gavisa es ex toto affectu super terram Israël

7 Idcircò ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram:& scies quia ego Dominus.

8 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt Moab & Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Juda:

9 Idcircò ecce ego aperiam humerū Moab de civitatibus,de civitatibus,inquam,ejus, & de finibus ejus, inclytas terræ Bethiesimoth, & Beelmeon & Cariathaim,

10 Filiis Orientis cum filiis Ammon,& dabo eam in hereditatem:ut non sit ultrà memoria filiorum Ammon in Gentibus. C

11 Et in Moab faciam judicia:& scient quia ego Dominus.

12 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa ultionem ut se vindicaret de filiis Juda,peccavítque delinquens,& vindictam expetivit de eis:

13 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem & jumentum,& faciam eam desertam ab Austro:& qui sunt in Dedan, gladio cadent.

14 Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israël: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictam meam,dicit Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæstini vindictam, & ulti se sunt toto animo,interficientes, & implentes inimicitias veteres. D

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palestinos & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:

17 Faciámque in eis ultiones magnas arguens in furore:& scient quia ego Dominus, cùm dedero vindictam meam super eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus eversionem, eò quòd super vastatione Ierusalem exultaverit.

1 ET factum est in undecimo anno prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens: A

2 Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Jerusalem: Euge confractæ sunt portæ populorum, conversa est ad me:implebor, deserta est.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus:Ecce ego super te Tyre,& ascendere faciam ad te gentes multas,sicut ascendit mare fluctuans.

4 Et dissipabunt muros Tyri, & destruent turres ejus:& radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidissimam petram.

5 Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus,& erit in direptionem Gentibus:

6 Filiæ quoque ejus,quæ sunt in agro,gladio interficientur:& scient quia ego Dominus:

7 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum cum equis,& curribus,& equitibus, & cœtu, populóque magno.

8 Filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & elevabit contra te clypeum. B

9 Et vineas,& arietes temperabit in muros tuos,& turres tuas destruet in armatura sua.

10 Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: à sonitu equitum,& rotarum, & curruum, movebuntur muri tui, cùm ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatæ.

11 Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12 Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & destruet muros tuos, & domos tuas præclaras subvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

C

13 * Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum: & sonitus citharaum tuarum non audietur amplius.

* Ier. 7. 8. 34.

14 Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultrà: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15 Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non à sonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum, cùm occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insulæ?

16 Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: & auferent exuvias suas, & vestimenta sua varia abjicient, & induentur stupore: in terra sedebunt, & attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17 Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo periisti, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?

D

18 Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eò quòd nullus egrediatur ex te.

19 Quia hæc dicit Dominus Deus: cùm dedero te urbem desolatam, sicut civitates quæ non habitantur: & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ:

20 Et detraxero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, & collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cùm dedero gloriam in terra viventium,

21 In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non invenieris ultrà in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentissimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri solent.

A

1 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Tu ergo Fili hominis assume super Tyrum lamentum:

3 Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4 Et in corde maris sita. Finitimi tui qui te ædificaverunt, impleverunt decorem tuum

5 Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6 Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: & transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de insulis Italiæ.

B

7 Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

8 Habitatores Sidonis & Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9 Senes Giblii, & prudentes ejus, habuerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum, fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10 Persæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11 Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed & Pygmæi qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum, ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

C

12 Carthaginenses negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumbóque, repleverunt nundinas tuas.

13 Græcia, Thubal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa ærea advexerunt populo tuo.

14 De domo Thogorma, equos, & equites & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15 Filii Dedan negotiatores tui: insulæ multæ, negotiatio manus tuæ: dentes eburneos & hebeninos commutaverunt in prætio tuo.

16 Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, gemmam, & purpuram & scutulata, & byssum, & sericum, & chodchod proposuerunt in mercatu tuo.

D

17 Juda & terra Israël ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis.

18 Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19 Dan, & Græcia & Mosel, in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte & calamus in negotiatione tua.

20 Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum.

21 Arabia, & universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.

E

22 Venditores Saba, & Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.

23 Haran, & Chene, & Eden, negotiatores tui: Saba, Assur, & Chelmad, venditores tui.

24 Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, & polymitorum, gazarúmque pretiosarum, quæ obvolutæ & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25 Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26 In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.

F

27 Divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te, cum universa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28 A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29 Et descendent de navibus suis omnes qui tenebant remum: nautæ & universi gubernatores maris in terra stabunt:

30 Et ejulabunt super te voce magna, & clamabunt amarè: & superjacient pulverem capitibus suis, & cinere conspergentur.

31 Et radent super te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo.

G

32 Et assument super te carmen lugubre, & plangent te: Quæ est ut Tyrus, & quæ obmutuit in medio maris?

33 Quæ in exitu negotiationum tuarum

de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum, ditasti reges terræ.

34 Nunc contrita es in mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.

35 Universi habitatores insularum obstupuerunt super te, & reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus.

36 Negotiatores populorum sibilaverunt super te; ad nihilum redacta es, & non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria priùs exultati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

A 1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens;

2 Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus; Eò quòd elevatum est cor tuum, & dixisti; Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei.

3 Ecce sapientior es tu Daniele; omne secretum non est absconditum à te.

4 In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem; & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis.

B 5 In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem; & elevatum est cor tuum in robore tuo.

6 Proptereà hæc dicit Dominus Deus; Eò quòd elevatum est cor tuum quasi cor Dei;

7 Idcircò ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium; & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.

8 Interficient, & detrahent te; & morieris in interitu occisorum in corde maris.

9 Numquid dicens loquêris: Deus ego sum, coram interficientibus te, cùm sis homo, & non Deus in manu occidentium te?

C 10 Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum; quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

11 Et factus est sermo Domini ad me, dicens; Fili hominis leva planctum super regem Tyri;

12 Et dices ei: Hæc dicit Dominus Deus; Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore,

D 13 In deliciis Paradisi Dei fuisti; omnis lapis pretiosus operimentum tuum; sardius, topazius, & jaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus; aurum opus decoris tui; & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt.

14 Tu cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.

15 Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.

16 In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti; & ejeci te de monte Dei, & perdidi te, ô cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

E 17 Et elevatum est cor tuum in decore tuo; perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te; ante faciem regum dedi te ut cernerent te.

18 In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam; producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.

19 Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescent super te: nihili factus es, & non eris in perpetuum.

20 Et factus est sermo Domini ad me, dicens;

F 21 Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem; & prophetabis de ea,

22 Et dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus, cùm fecero in ea judicia, & sanctificatus fuero in ea.

23 Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus.

24 Et non erit ultrà domui Israël offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: & scient quia ego Dominus Deus.

G 25 Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israël de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob.

26 Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus qui adversantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

Adversus regem Ægypti, ac regnum ejus, in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos revocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eò quòd cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

A 1 IN anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem, regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto universa:

3 Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluvius, & ego feci memetipsum.

4 Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & universi pisces tui squamis tuis adhærebunt.

B 5 Et projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciē terræ cades, non colligêris, neque cōgregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cœli, dedi te ad devorandum:

6 Et scient omnes habitatores Ægypti, quia ego Dominus: * pro eo quòd fuisti baculus arundineus domui Israël.

7 Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissolvisti omnes renes eorum.

* Isa. 36. b. 6

8 Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: & interficiam de te hominem, & jumentum.

9 Et erit Terra Ægypti in desertum, & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum.

10 Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina

tua: daboque Terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, usque ad terminos Æthiopiæ.

C 11 Non pertransibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12 Daboque Terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, & civitates ejus in medio urbium subversarum, & erunt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13 Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14 Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, in terra nativitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile:

15 Inter cætera regna erit humillima, & non elevabitur ultrà super nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

D 16 Neque erunt ultrà domui Israël in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & sequantur eos: & scient quia ego Dñs Deus.

17 Et factum est in vigesimo & septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18 Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversùs Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus est & merces non est reddita ei, neque exercitui ejus, de Tyro, pro servitute qua servivit mihi adversùs eam.

19 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regē Babylonis in Terra Ægypti: & accipiet multitudinē ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet spolia ejus: & erit merces exercitui illi,

20 Et operi, quo servivit adversùs eam: dedi Terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21 In die illo pullulabit cornu domui Israël, & tibi dabo apertum os in medio eorū: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Ægypti per regem Babylonis vastabuntur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit A Dominus Deus: Ululate: væ, væ diei:

3 Quia juxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.

4 Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cùm ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta ejus.

5 Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

B 6 Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperii ejus: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum.

7 Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt.

8 Et scient quia ego Dominus: cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9 In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet.

10 Hæc dicit Dominus Deus: Cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.

C 11 Ipse & populus ejus cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & evaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12 Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus pessimorum: & dissipabo terram & plenitudinem ejus manu alienorum, ego Dominus locutus sum.

D 13 * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de Terra Ægypti non erit ampliùs: & dabo terrorem in Terra Ægypti.

* Zach. 13. 4. 2.

14 Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15 Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16 Et dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ.

E 17 Juvenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captivæ ducentur.

18 Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contrivero ibi sceptra Ægypti, & defecerit in ea superbia potentiæ ejus: ipsam nubes operiet, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.

19 Et judicia faciam in Ægypto: & scient quia ego Dominus.

20 Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

F 21 Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, & fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.

22 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, sed confractum: & dejiciam gladium de manu ejus:

23 Dispergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

G 24 Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gementibus interfecti coram facie ejus.

25 Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concidēt: & scient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Ægypti.

26 Et dispergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, & utriusque similem prædicit interitum.

A 1 ET factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3 Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus,

4 Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus, & rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

B 5 Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta ejus, & elevati sunt rami ejus præ aquis multis.

6 Cúmque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cæli, & sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub umbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7 Eratque pulcherrimus in magnitudine sua: & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.

C 8 Cedri non fuerunt altiores in illo paradiso Dei, abietes non adæquarunt summitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9 Quoniam speciosum feci eum, & multis condensisque frondibus: & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

D 10 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus est in altitudine: & dedit summitatem suam virentem atque condensam, & elevatum est cor ejus in altitudine sua:

11 Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum.

12 Et succident eum alieni, & crudelissimi nationum, & projicient eum super montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

E 13 In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cæli, & in ramis ejus fuerunt universæ bestiæ regionis.

14 Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum.

F 15 Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina ejus, & coërcui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt.

16 A sonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacum: & consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, universa quæ irrigabantur aquis.

G 17 Nam & ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuscujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio nationum.

18 Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cū eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est à rege Babylonis; cujus vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

A 1 Et factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

3 Propterea hæc dicit Dominus Deus: * Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea.

* Sup. 12. d. 13. 17. f. 20.

4 Et projiciam te in terram, super faciem agri abjiciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cæli, & saturabo de te bestias universæ terræ.

5 Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tua.

B 6 Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te.

7 * Et operiam, cum extinctus fueris, cælum, & nigrescere faciam stellas ejus: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum.

* Isa. 13. b. 10. Joel 2. b. 10. 3. c. 15. Mat. 24. c. 29.

8 Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9 Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem tuam in Gentibus super terras quas nescis.

10 Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare cœperit gladius meus super facies eorum: & obstupescent repentè singuli pro anima sua in die ruinæ suæ.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

C 12 In gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hæ: & vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur multitudo ejus.

13 Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant super aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultrà, neque ungula jumentorum turbabit eas.

14 Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:

15 Cum dedero Terram Ægypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores ejus: & scient quia ego Dominus.

D 16 Planctus est, & plangent eum: filiæ Gentium plangent eum: super Ægyptum, & super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.

17 Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens.

18 Fili hominis cane lugubre super multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram ultimam, cum his qui descendunt in lacum.

19 Quò pulchrior es? descende, & dormi cum incircumcisis.

20 In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21 Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus

descenderunt, & dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22 Ibi Assur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius sepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23 Quorum data sunt sepulchra in novissimis laci: & facta est multitudo ejus per gyrum sepulchri ejus: universi interfecti, cadentésque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24 Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per gyrum sepulchri sui. Omnes hi interfecti, ruentésque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum.

25 In medio interfectorum posuerunt cubile ejus in universis populis ejus: in circuitu ejus sepulchrum illius: omnes incircumcisi, interfectique gladio. Dederunt enim terrorem suum in terra viventium, & portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26 Ibi Mosoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus sepulchra illius. Omnes hi incircumcisi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27 Et non dormient cum fortibus, cadentibúsque & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28 Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.

29 Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum his qui descendunt in lacum.

30 Ibi principes Aquilonis omnes, & universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, & in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portaverunt confusionem suam cum his qui descendunt in lacum.

31 Vidit eos Pharao, & consolatus est super universa multitudine sua, quæ interfecta est gladio; Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus:

32 Quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharao, & omnis multitudo ejus: ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Iustus quoque si suam deserat justitiam, damnabitur; & impius, si convertatur, salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem: quoniam propter suas iniquitates perdentur, & terra in solitudinem redigetur.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cùm induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de novissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem:

3 Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo.

4 Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non servaverit, veneritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput ejus erit.

5 Sonum buccinæ audivit, & non se observavit, sanguis ejus in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.

6 Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram.

7 * Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me.

[* Sup. 3. d. 17.]

8 Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.

9 Si autem annuntiante te ad impium ut à viis suis convertatur, non fuerit conversus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animam tuam liberasti.

10 Tu ergo fili hominis dic ad domum Israël: Sic locuti estis, dicentes: iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

11 * Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israël?

[* Sup. 18. f. 23]

12 Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Justitia justi non liberabit eum in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: & justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit.

13 Etiam si dixero justo quòd vita vivat, & confisus in justitia sua fecerit iniquitatem: omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

14 Si autem dixero impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque judicium & justitiam,

15 Et pignus restituerit ille impius, rapinámque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum: vita vivet, & non morietur.

16 Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium & justitiam fecit, vita vivet.

17 Et dixerunt filii populi tui: Non est æqui ponderis via Domini: & ipsorum via injusta est.

18 Cum enim recesserit justus à justitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis.

19 Et cùm recesserit impius ab impietate sua, feceritque judicium & justitiam, vivet in eis.

20 * Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque juxta vias suas judicabo de vobis, domus Israël.

[* Sup. 18 f. 25]

21 Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Jerusalem, dicens: Vastata est civitas.

22 Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me manè, & aperto ore meo non silui amplius.

23 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24 Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israël, loquentes aiunt: Unus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

F 25 Idcircò dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros levatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26 Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & unusquisque uxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis?

27 Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in præsidiis & speluncis sunt, peste morientur.

28 Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo ejus: & desolabuntur montes Israël, eò quòd nullus sit qui per eos transeat.

29 Et scient quia ego Dominus, cùm dedero terram eorum desolatam & desertam, propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

G 30 Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, & in ostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino.

31 Et venit ad te quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & avaritiam suam sequitur cor eorum.

32 Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi dulcique sono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

33 Et cùm venerit quod prædictum est (Ecce enim venit) tunc scient quòd prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege tantùm quæ sua sunt quærunt, dicit Dominus se oves suas liberaturum; easque in judicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terra ubertate securè pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israël, & se Deum ipsorum.

A 1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis propheta de pastoribus Israël: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: * Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos: nónne greges à pastoribus pascuntur?

* Jer. 23. a. 1. Sup. 13. a. 3.

3 Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis.

4 Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.

5 Et dispersæ sunt oves meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

B 6 Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.

7 Propterea pastores audite verbum Dñi:

8 Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores mei gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant:

G 9 Propterea pastores audite verbum Dñi:

10 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meũ de manu eorum, & cessare faciam ut eos ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultrà eis in escam.

11 Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas.

12 Sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis.

D 13 Et educam eas de populis & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israël, in rivis, & in cunctis sedibus terræ.

14 In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israël erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super mõtes Israël.

15 Ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16 Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam: & pascam illas in judicio.

17 Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus, arietum & hircorum.

E 18 Nónne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: & cùm purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis,

19 Et oves meæ his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.

20 Propterea hæc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse judico inter pecus pingue, & macilentum:

21 Pro eo quòd lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:

F 22 Salvabo gregem meum, & non erit ultrà in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.

23 * ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.

* Isa. 40. c. 11 Osee 3. b. 5. Joan. 1. g. 45. 10 11. 14.

24 Ego autem Dominus ero eis in Deum: & servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

25 Et faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.

26 Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore suo: pluviæ benedictionis erunt.

27 Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore: & scient quia ego Dominus, cùm contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium sibi.

28 Et non erunt ultrà in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore,

29 Et suscitabo eis germen nominatum: & non erunt ultrà imminuti fame in terra, neque portabunt ultrà opprobrium gentium.

30 Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israël: ait Dominus Deus,

31 * Vos autem greges mei, greges pascuæ meæ, homines estis: & ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus.

*Ioan. 10.c.11

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumæorum futura vastatio, eò quòd populum Dei afflixerint.

A 1 ET factus est sermo Dñi ad me, dicens: 2 Fili hominis pone faciem tuam adversùm montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:

3 Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam super te, & dabo te desolatum atque desertum.

4 Urbes tuas demoliar, & tu desertus eris: & scies quia ego Dominus.

B 5 Eò quòd fueris inimicus sempiternus, & concluseris filios Israël in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ.

6 Proptereà vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam sanguini tradam te, & sanguis te persequetur: & cùm sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7 Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: & auferam de eo euntem, & redeuntem.

8 Et implebo montes ejus occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

C 9 In solitudines sempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus.

10 Eò quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hereditate possidebo eas: cùm Dominus esset ibi.

11 Proptereà vivo ego dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & secundùm zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: & notus efficiar per eos cùm te judicavero.

12 Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israël, dicens: Deserti, nobis ad devorandum dati sunt.

D 13 Et insurrexistis super me ore vestro, & derogastis adversùm me verba vestra: ego audivi.

14 Hæc dicit Dominus Deus: Lætante universa terra, in solitudinem te redigam.

15 Sicuti gavisus es super hereditatem domus Israël, eò quòd fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

A 1 TU autem fili hominis propheta super montes Israël, & dices: * Montes Israël audite verbum Domini

*Sup. 6.a.3.

2 Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternæ in hereditatem datæ sunt nobis:

3 Proptereà vaticinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd desolati estis, & conculcati per circuitum, & facti in hereditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ & opprobrium populi:

4 Proptereà montes Israël audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibúsque, & desertis, parietinis & urbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subsannatæ à reliquis Gentibus per circuitum.

B 5 Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & ejecerunt eam ut vastarent:

6 Idcircò vaticinare super humum Israël, & dices montibus, & collibus, jugis & vallibus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, eò quòd confusionem gentium sustinueritis.

7 Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam, ut Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent.

8 Vos autem montes Israël ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israël: propè enim est ut veniat:

9 Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem.

10 Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israël: & habitabuntur civitates, & ruinosa instaurabuntur.

C 11 Et replebo vos hominibus, & jumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio, bonísque donabo majoribus quàm habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus.

12 Et adducam super vos homines, populum meum Israël, & hereditate possidebunt te: & eris eis in hereditatem, & non addes ultrà ut absque eis sis.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam:

14 Proptereà homines non comedes ampliùs, & gentem tuam non necabis ultrà, ait Dominus Deus:

D 15 Nec auditam faciam in te ampliùs confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes ampliùs, ait Dominus Deus.

16 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

17 Fili hominis, domus Israël habitaverunt in humo sua & polluerunt eam in viis suis, & in studiis suis; juxta immunditiam menstruatæ facta est via eorum coram me.

18 Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam.

19 Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras: juxta vias eorum, & adinventiones eorum judicavi eos.

E 20 Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & * polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra egressi sunt.

*Isa. 52.b.5. Rom. 2. d. 24.

21 Et peperci nomini sancto meo, quod

polluerat domus Israël in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22 Idcircò dices domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israël, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.

23 Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.

24 Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de universis terris: & adducam vos in terram vestram.

25 Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos.

26 * Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

* Sup. 11.d.19

F

27 Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis & operemini.

28 Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

29 Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30 Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultrà opprobrium famis in Gentibus.

31 Et recordamini viarum vestrarum pessimarum, studiorúmque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ, & scelera vestra.

32 Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israël.

G

33 Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero urbes, & instauravero ruinosa,

34 Et terra deserta fuerit exculta, quæ quõdam erat desolata in oculis omnis viatoris.

35 Dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: & civitates desertæ, & destitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt.

36 Et scient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificavi dissipata, plantavíque inculta, ego Dominus locutus sum, & fecerim.

37 Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israël, ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38 Ut gregem sanctum, ut gregem Jerusalem in solemnitatibus ejus: Sic erunt civitates desertæ, plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscentium designat filios Israel, qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam; & per duo ligna conjuncta significat unum fore regnũ Juda & Israel, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sunt mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

A

1 FActa est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2 Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valdè super faciem campi, siccáque vehementer,

3 Et dixit ad me: Fili hominis putásne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4 Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, & dices eis: Ossa arida audite verbum Dñi:

5 Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis.

B

6 Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & vivetis, & scietis quia ego Dominus.

7 Et prophetavi sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.

8 Et vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant.

C

9 Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare Fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant.

10 Et prophetavi sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steterúntque super pedes suos exercitus grandis nimis valdè.

11 Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa, domus Israël est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & periit spes nostra, & abscissi sumus.

D

12 Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus, & inducam vos in terram Israël.

13 Et scietis quia ego Dominus, cùm aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus:

14 Et dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus.

15 Et factus est sermo Domini ad me dicẽs:

16 Et tu fili hominis sume tibi lignum unũ: & scribe super illud: Judæ, & filiorum Israël sociorum ejus: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Joseph ligno Ephraim, & cunctæ domus Israel sociorúmque ejus.

E

17 Et adjunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum: & erunt in unionem in manu tua.

18 Cùm autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nónne indicas nobis quid in his tibi velis?

19 Loquêris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israël, quæ sunt ei adjunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum: & erunt unum in manu ejus:

20 Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum.

F

21 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israël de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum suam.

22 * Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israël, & rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultrà duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna.

* Joan. 10.[illegible].16

23 Neque polluentur ultrà in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos:

& erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

24 * Et servus meus David rex super eos, & pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea custodient & facient ea:

25 Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum.

26 * Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27 Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

28 Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israël, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

* Isa. 40. c. 11. Jer. 23. a. 5. Sup. 34. f. 21. Dan. 9. f. 24. Joan. 1. f. 45. * Psal. 109. a. 4. 116. a. 2. Joan. 12. c. 34.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captivitatem secure filiis Israël in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed & hunc cum suo exercitu miris cladibus postea consumet.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens:

2 Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal: & vaticinare de eo,

3 Et dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:

4 Et circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam & clypeum arripientium & gladium.

5 Persæ, Æthiopes, & Lybyes cum eis, omnes scutati & galeati.

6 Gomer, & universa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populique multi tecum.

7 Præpara, & instrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coacervata est ad te: & esto eis in præceptum.

8 Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram, quæ reversa est à gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israël; qui fuerunt deserti jugiter: hæc de populis educta est, & habitabunt in ea confidenter universi.

9 Ascendens autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10 Hæc dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, & cogitabis cogitationem pessimam;

11 Et dices: Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes habitantésque securè: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis:

12 Ut diripias spolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam super eos, qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit, & esse habitator umbilici terræ.

13 Saba & Dedan, & negotiatores Tharsis, & omnes leones ejus dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum, & auferas supellectilem, atque substantiam, & diripias manubias infinitas.

Infr. 39. a. 1. Apoc. 20. c. 7.

14 Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cum habitaverit populus meus Israël confidenter, scies?

15 Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu, & populi multi tecum, ascensores equorum universi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16 Et ascendes super populum meum Israël quasi nubes, ut operias terram. In novissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: ut sciant Gentes me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, ô Gog.

17 Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis, in manu servorum meorum prophetarum Israël, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum ut adducerem te super eos.

18 Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israël:

20 * Et commovebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cæli, & bestiæ agri, & omne reptile quod movetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subvertentur montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram.

* Matt. 24. c. 29. Luc. 21. c. 25.

21 Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscujusque in fratrem suum dirigetur.

22 Et judicabo eum peste, & sanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immensis: ignem & sulphur pluam super eum, & super exercitum ejus, & super populos multos, qui sunt cum eo.

23 Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israël, sed ipsum cum toto ejus exercitu ibi perdet: in cujus sepultura septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israël propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed redu et eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

1 TU autem fili hominis vaticinare adversùm Gog, & dices, Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch & Thubal:

2 Et circumagam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israël.

3 Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.

4 Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum, feris, avibus, omnique volatili, & bestiis terræ, dedi te ad devorandum.

5 Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

6 Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus.

7 Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israël, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israël.

8 Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus

Deus: Hæc est dies, de qua locutus sum.

9 Et egredientur habitatores de civitatibus Israël, & succendent, & comburent arma clypeum, & hastas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.

C 10 Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11 Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israël: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes, & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem ejus, & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12 Et sepelient eos domus Israël, ut mundent terram septem mensibus.

13 Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

D 14 Et viros jugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super faciem terræ, ut emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.

15 Et circuibunt peragrantes terram: cùmque viderint os hominis, statuent juxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.

16 Nomen autem civitatis Amona, & mundabunt terram.

E 17 Tu ergo Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israël, ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem.

18 Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis, arietum & agnorum, & hircorum, taurorumque & altilium, & pinguium omnium.

19 Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20 Et saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21 Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes gentes judicium meum, quod fecerim: & manum meam quam posuerim super eos.

F 22 Et scient domus Israël, quia ego Dominus Deus eorum, à die illa, & deinceps.

23 Et scient Gentes, quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israël, eo quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio universi.

24 Juxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis.

25 Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, & miserebor omnis domus Israël: & assumam zelum pro nomine sancto meo.

G 26 Et portabunt confusionem suam, & omnem prævaricationem, qua prævaricati sunt in me, cùm habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

27 Et reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum suorum, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28 * Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes, & congregaverim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi.

* Sup. 26.a.33

29 Et non abscondam ultrà faciem meã ab eis, eo quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israël, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Propheta ostenditur futura reædificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum: item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibuli templi.

A 1 IN vigesimoquinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mẽsis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc.

2 In visionibus Dei adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad Austrum.

3 Et introduxit me illuc: & ecce vir, cujus erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus mensuræ in manu ejus: stabat autem in porta.

4 Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia quæ tu vides, domui Israël.

5 Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, & palmo: & mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

B 6 Et venit ad portam, quæ respiciebat viam orientalem, & ascendit per gradus ejus: & mensus est limen portæ calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine:

7 Et thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8 Et limen portæ juxta vestibulum portæ, intrinsecus calamo uno.

9 Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum & frontem ejus duobus cubitis: vestibulum autem portæ erat intrinsecus.

10 Porrò thalami portæ ad viam orientalem, tres hinc & tres inde: mensura una trium, & mensura una frontium ex utraque parte.

11 Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum: & longitudinẽ portæ, decem cubitorum:

12 Et marginẽ ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrimque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc & inde.

13 Et mensus est portam à tecto thalami, usque ad tectum ejus, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

14 Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique per circuitum.

15 Et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

C 16 Et fenestras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant &

in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum.

17 Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18 Et pavimentum in fronte portarum, secundum longitudinem portarum erat inferius.

19 Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20 Portam quoque, quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine, quàm in latitudine.

21 Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & vestibulum ejus secundùm mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

D 22 Fenestræ autem ejus, & vestibulum, & sculpturæ secundùm mensuram portæ, quæ respiciebat ad orientem: & septem graduum erat ascensus ejus, & vestibulum ante eam.

23 Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & mensus est à porta usque ad portam centum cubitos.

24 Et eduxit me ad viam australem, & ecce porta, quæ respiciebat ad austrum: & mensus est frontem ejus, & vestibulum ejus, juxta mensuras superiores.

25 Et fenestras ejus, & vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti-quinque cubitorum.

26 Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum ante fores ejus: & cælatæ palmæ erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.

27 Et porta atrii interioris in via australi: & mensus est à porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.

28 Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: & mensus est portam juxta mensuras superiores.

29 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus eisdem mensuris: & fenestras ejus, & vestibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.

E 30 Et vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31 Et vestibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant quibus ascendebatur per eam.

32 Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & mensus est portam secundùm mensuras superiores.

33 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus sicut suprà: & fenestras ejus, & vestibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

34 Et vestibulum ejus, id est atrii exterioris: & palmæ cælatæ in fronte ejus, hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

35 Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundùm mensuras superiores.

36 Thalamum ejus, & frontem ejus, & vestibulum ejus & fenestras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37 Et vestibulum ejus respiciebat atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus ascensus ejus.

F 38 Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabāt holocaustū.

39 Et in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: ut immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto.

40 Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ; & ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ.

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant:

42 Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidii: & latitudine cubiti unius & dimidii: & altitudine cubiti unius, super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victima.

43 Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

G 44 Et extra portam interiorem, gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam australem, una ex latere portæ orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.

45 Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi:

46 Porrò gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

47 Et mensus est atrium longitudine centū cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.

48 Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde:

49 Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus: una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Dispositio reædificandi templi juxta portas singulas.

A 1 ET introduxit me in templum, & mēsus est frōtes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi,

2 Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde; & mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum

3 Et ingressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum,

4 Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

5 Et mensus est parietem domus sex cubitorum & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6 Latera autem, latus ad latus, bis tri-

ginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

B 7 Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcircò latius erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8 Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9 Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10 Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11 Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis & ostium unum ad viam australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.

12 Et ædificium quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum, paries autem ædificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

C 13 Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum: & quod separatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum,

14 Latitudo autem ante faciem domus, & ejus, quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15 Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & vestibula atrii,

16 Limina, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscujusque limen, stratúmque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia.

17 Et usque ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, & fornicatus, ad mensuram.

18 Et fabrefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duásque facies habebat cherub.

19 Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in circuitu.

20 De terra usq; ad superiora portæ cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

D 21 Limen quadrangulum, & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum.

22 Altaris lignei trium cubitorum altitudo, & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus, & parietes ejus lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino.

23 Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario.

24 Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

25 Et cælata erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.

26 Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundùm latera domus, latitudinémque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quæ ad sacrorum usum pertinent readificandis.

A 1 ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2 In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3 Contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4 Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem:

5 Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificii.

B 6 Tristega enim erant, & non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta.

7 Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8 Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9 Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10 In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii separati, & erant ante ædificium gazophylacia.

C 11 Et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: secundùm longitudinem eorum, sic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum.

12 Secundùm ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ: quæ via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.

13 Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim sanctus est.

14 Cùm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestientúrque vestimentis aliis, & sic procedent ad populum,

D 15 Cúmque complesset mensuras domus interioris, eduxit per viam portæ, quæ respiciebat ad viam Orientalem: & mensus est eam undique per circuitum.

16 Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensuræ, quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

17 Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum.

18 Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.

19 Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ.

20 Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta quòd filii Israël non amplius pollucnt nomen Domini, & quæ sint mensuræ altaris, ac sacrificia ad ipsum septem diebus expianaum.

A 1 ET duxit me ad portam, quæ respiciebat ad viam orientalem.

2 Et ecce gloria Dei Israël ingrediebatur per viam orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à majestate ejus.

3 * Et vidi visionem, secundùm speciem, quam videram, quando venit ut disperderet civitatem: & species secundùm aspectum, * quem videram juxta fluvium Chôbar: & cecidi super faciem meam.

* Sup 9. a. 1.

* Supr. 1. a. 13

4 Et majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad Orientem.

5 Et elevavit me spiritus, & introduxit me in atrium interius, & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6 Et audivi loquentem ad me de domo, & vir qui stabat juxta me.

B 7 Dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israël in æternum: & non polluent ultrà domus Israël nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in ruinis regum suorum, & in excelsis.

8 Qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, & postes suos juxta postes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.

C 9 Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper.

10 Tu autem fili hominis ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam:

11 Et erubescant ex omnibus quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ ejus exitus, & introitus, & omnem descriptionem ejus, & universa præcepta ejus, cunctúmque ordinem ejus, & omnes leges ejus ostende eis, & scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones ejus, & præcepta illius, & faciant ea.

12 Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis ejus in circuitu, sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex Domus.

D 13 Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu ejus erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio ejus usque ad labium ejus, & in circuitu, palmus unus, hæc quoque erat fossa altaris.

14 Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius: & à crepidine minore usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.

15 Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

E 16 Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus.

17 Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus: & corona in circuitu ejus dimidii cubiti, & sinus ejus unius cubiti per circuitum: gradus autem ejus versi ad Orientem.

18 Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum; ut offeratur super illud holocaustũ, & effundatur sanguis.

F 19 Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20 Et assumens de sanguine ejus, pones super quatuor cornua ejus, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu: & mundabis illud, & expiabis.

21 Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.

22 Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

23 Cúmque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24 Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos holocaustum Domino.

25 Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus, immaculatos offerent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud; & implebunt manum ejus.

27 Expletis autem diebus, in die octava & ultrà, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt; & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitæ qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

A 1 ET convertit me ad viã portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa.

2 Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa

3 Principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam ejus egredietur.

B 4 Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus, & vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini: cecidi in faciem meam.

5 Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de universis ceremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus: & pones cor tuum in

viis templi per omnes exitus sanctuarii.

6 Et dices ad exaspetantem me domum Israël: Hæc dicit Dominus Deus: sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israël.

7 Eo quòd inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluant domum meam, & offertis panes meos, adipem, & sanguinem, & dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

C 8 Et non servastis præcepta sanctuarii mei: & posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9 Hæc dicit Dñs Deus: Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israël.

10 Sed & Levitæ, qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël, & erraverunt à me post idola sua, & portaverunt iniquitatem suam.

11 Erunt in sanctuario meo æditui, & janitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrent eis.

D 12 Pro eo quòd ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis: idcircò levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam:

13 Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

14 Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, & in universis quæ fient in ea.

E 15 Sacerdotes autem & Levitæ filii Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarii mei, cùm errarent filii Israël à me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi, & stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus.

16 Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, & custodiant ceremonias meas.

17 Cùmque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris & intrinsecus.

18 Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

F 19 Cùmque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarii, & vestient se vestimentis aliis: & non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20 Caput autem suum non radent, neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua.

21 Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

22 * Et viduam & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israël: sed & viduam, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

* Lev. 21.a.14

23 Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundum & immundum ostendent eis.

24 Et cùm fuerit controversia, stabunt in judiciis meis, & judicabunt leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt.

G 25 Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26 Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27 Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dñs Deus.

28 * Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: & possessionem non dabitis eis in Israël, ego enim possessio eorum.

* Num. 18.c.20 Deut. 18.a.1.

29 Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israël ipsorum erit.

30 * Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

* Exod. 22.d.29

31 * Omne morticinum, & captum à bestia de avibus & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

* Lev. 22.a.8

CAPUT XLV.

In terra divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitatis ac principi: servandaque aequitas in ponderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Paschæ ac Tabernaculorum.

A 1 Cùmque cœperitis terram dividere sortitò, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque millia, & latitudine decem millia sanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum:

2 Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana ejus per gyrum.

B 3 Et à mensura ista mensurabis longitudinem vigintiquinque millium, & altitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctúmque sanctorum.

4 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis.

5 Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6 Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia, secundùm separationem sanctuarii, omni domui Israël.

C 7 Principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii, & in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, & contra faciem possessionis urbis à latere Maris usque ad Mare, & à latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8 De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur ultrà principes populum meum: sed terram dabunt domui Israël secundùm tribus eorum.

9 Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israël: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & justitiam facite,

separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus.

10 Statera justa, & ephi justum, & batus justus erit vobis.

11 Ephi & batus æqualia, & unius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta mensuram cori erit æqua libratio eorum.

*Exod. 30.b.13. Lev. 27 c. 25. Num. 3 g. 47.

12 * Siclus autem viginti obolos habet. Porrò viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli mnam faciunt.

E 13 Et hæ sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextam partem ephi de coro hordei.

14 Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15 Et arietem unum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israël in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16 Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israël.

F 17 Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in universis solemnitatibus domus Israël: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israël.

18 Hæc dicit Dñs Deus: In primo mense, una mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium.

19 Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrii interioris.

20 Et sic facies in septima mensis, pro uno quoque qui ignoravit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo.

G 21 In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur.

22 Et faciet princeps in die illa pro se, & pro universo populo terræ, vitulum pro peccato.

23 Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septē diebus: & pro peccato hircum caprarū quotidie.

24 Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi.

25 Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate, faciet sicut suprà dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quàm pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis Sabbatis ac Calendis aperienda, & qua holocausta his diebus offeret princeps, quave porta ipse aut populus templum ingreditur, vel egreditur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de spatio dono filiis aut servis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia & ministri victimas populi.

A 1 Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur.

2 Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum ejus, & pacifica ejus: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3 Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in Sabbatis, & in Calendis coram Domino.

B 4 Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5 Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

6 In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni & arietes immaculati erunt.

7 Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

C 8 Cúmque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.

9 Et cùm intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ Meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed è regione illius egredietur.

10 Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

D 11 Et in nundinis & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus: & olei hin per singula ephi.

12 Cùm autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino; aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die Sabbati: & egredietur claudetúrque porta postquam exierit.

13 Et agnum ejusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manè faciet illud.

E 14 Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.

15 Faciet agnum, & sacrificium & oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum.

16 Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas ejus, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditariè.

F 17 Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, & revertetur ad principem: hereditas autem ejus, filiis ejus erit.

18 Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque à possessione sua.

19 Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

G 20 Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & sanctificetur populus.

21 Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22 In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erant.

23 Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum.

24 Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aqua subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrent, qui tandem non potest transvadari, & sanat omnia ad quæ pertigerit, habens pisces & arbores fructiferas: termini Terræ sanctæ, quæ duodecim tribubus Israël & advenis dividēda est.

A 1 ET convertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limē domus ad Orientē: facies enim domus respiciebat ad Orientem aquæ autem descendebāt in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2 Et eduxit me per viam portæ Aquilonis & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro,

3 Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam usque ad talos.

4 Rursúmque mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua:

5 Et mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari.

B 6 Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7 Cúmque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte

8 Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ.

9 Et omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur & vivent omnia, ad quæ venerit torrens.

10 Et stabunt super illas piscatores ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ:

11 In littoribus autem ejus & in paludibus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

C 12 Et super torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo & non deficiet fructus ejus: per singulos menses afferet primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13 Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: quia Joseph duplicem funiculum habet.

14 Possidebitis autem eam singuli æque ut frater suus; super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic est autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem, à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16 Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & confinium Emath, domus Tichon, quæ est juxta terminum Auran

17 Et erit terminus à mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem, terminus Emath plaga Septentrionalis.

D 18 Porrò plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël, Jordanis disterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19 Plaga autem australis meridiana, à Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: & torrens usque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis.

20 Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga maris.

21 Et dividetis terram istam vobis per tribus Israël:

22 Et mittetis eam in hereditatem vobis: & advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrûm: & erūt vobis sicut indigenæ inter filios Israël: vobiscū divident possessionem in medio tribuum Israël.

23 In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Divisio Terræ sanctæ in duodecim tribus, ubi sint primitia & sanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: mensura civitatis in quadro cum suburbanis: possessio principis & duodecim porta civitatis juxta duodecim tribus

A 1 ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis mare, Dan una.

2 Et super terminum Dan, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una:

3 Et super terminum Aser à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.

4 Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.

5 Et super terminū Manasse, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.

6 Et super terminum Ephraim, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.

7 Et super terminum Ruben, à plaga Orientali usque ad plagam Maris; Juda una.

8 Et super terminum Juda, à plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas separabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, sicuti singulæ, partes à plaga Orientali usque ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio ejus.

9 Primitiæ quas separabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

B 10 Hæ autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum: ad aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio ejus.

11 Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt ceremonias meas, & non erraverunt cùm errarent filii Israël, sicut erraverunt & levitæ.

12 Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum, juxta terminum Levitarū

13 Sed & Levitis similiter juxta fines sacerdotum viginti quinque millia longitudinis & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14 Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino.

15 Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in suburbana: & erit civitas in medio ejus.

16 Et hæ mensuræ ejus: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam orientalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam occidentalem, quingenta & quatuor millia.

C 17 Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18 Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundùm primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his qui serviunt civitati.

19 Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israël.

20 Omnes primitiæ vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum; separabuntur in primitias sanctuarii, & in possessionem civitatis.

21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis civitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare, è regione vigintiquinque millium usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio ejus.

22 De possessione autem Levitarum, & de possessione civitatis in medio partium principis; erit inter terminum Judà, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23 Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalē Benjamin una.

D 24 Et contra terminum Benjamin à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25 Et super terminum Simeonis, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.

26 Et super terminum Issachar, à plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27 Et super terminum Zabulon à plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.

28 Et super terminum Gad, ad plagam Austri in meridie, & erit finis, de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum.

29 Hæc est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israël: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30 Et hi egressus civitatis: à plaga septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis.

31 Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Israël, portæ tres à Septentrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.

32 Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joseph una, porta Benjamin una, porta Dan una.

33 Et ad plagam meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.

34 Et ad plagam occidentalem, quingentos & quatuor millia: & portæ eorum tres, porta Gad una: porta Aser una: porta Nephthali una

35 Per circuitum, decem & octo millia, & nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent à præposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiam somniorum.

A 1 ANNO tertio regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Jerusalem, & obsedit eam:

2 Et tradidit Dominus in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vasorum domus Dei: & asportavit ea in terram Sennaar in domum Dei sui, & vasa intulit in domum Thesauri Dei sui.

3 Et ait rex Asphenez præposito Eunuchorum: ut introduceret de filiis Israël, & de semine regio & tyrannorum,

4 Pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.

5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.

6 Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias.

B 7 Et imposuit eis præpositus eunuchorum, nomina, Danieli, Baltassar, Ananiæ, Sidrach, Misaëli, Misach, & Azariæ, Abdenago.

8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpositum ne contaminaretur.

9 Dedit autem Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum.

10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego Dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum; qui si viderit vultus vestros macilentiores præ ceteris adolescentibus coævis vestris, condemnabitis caput meum regi.

C 11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaëlem, & Azariam:

12 Tenta nos obsecro servos tuos diebus

decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum:

13 Et contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.

14 Qui, audito sermone hujuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15 Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorũ meliores & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.

16 Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinũ potus eorum: dabatque eis legumina.

D 17 Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit eos præpositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19 Cúmque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis.

20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, invenit in eis decuplum, super cunctos ariolos & magos, qui erant in universo regno ejus.

†Inf. 6. & 28. 21 * Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

CAPUT II.

Cùm sapientes Chaldæi somnium Nabuchodonosor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, ejusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, & hostias ac incensum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

A 1 IN anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus ejus, & somnium ejus fugit ab eo.

2 Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi, & indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege.

3 Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro quid viderim.

4 Responderúntque Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum vive: dic somniũ servis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5 Et respondens rex, ait Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi judicaveritis mihi somnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur.

6 Si autem somnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia & dona, & honorem multum accipietis à me; somnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

B 7 Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.

8 Respondit rex, & ait: Certè novi quòd tempus redimitis, scientes quòd recesserit à me sermo.

9 Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia: quòd interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quòd interpretationem quoque ejus veram loquimini.

10 Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potens verbum hujuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11 Sermo enim, quem tu quæris, rex gravis est, nec reperietur quisquam, qui judicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12 Quo audito, rex in furore & in ira magna præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13 Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quærebantúrque Daniel & socii ejus, ut perirent.

C 14 Tunc Daniel requisivit de lege atque sententia, ab Arioch principe militiæ regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis

15 Et interrogavit eum, qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cùm ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16 Daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17 Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaëli & Azariæ sociis suis indicavit negotium:

18 Ut quærerent misericordiam à facie Dei cæli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socii ejus, cum ceteris sapientibus Babylonis.

19 Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum cæli.

20 Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo & usque in sæculum: quia sapientia & fortitudo ejus sunt.

21 Et ipse mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam:

D 22 Ipse revelat profunda, & abscondita, & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est.

23 Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, téque laudo quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nũc ostendisti mihi quæ rogavimus te, quia sermonẽ regis aperuisti nobis.

24 Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis & solutionem regi narrabo.

25 Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Juda, qui solutionem regi annuntiet.

26 Respondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem ejus

27 Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysteriũ, quod rex interrogat, sapiẽtes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare, regi.

E 28 Sed est Deus in cælo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor quæ ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo hujuscemodi sunt:

29 Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria ostendit tibi quæ ventura sunt.

30 Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quàm in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires.

31 Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.

32 Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter & femora ex ære.

33 Tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

34 Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferreis & fictilibus, & comminuit eos.

35 Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & implevit universam terram.

F 36 Hoc est somnium: Interpretationem quoque ejus dicemus coram te, rex.

37 Tu rex regum es: & Deus cæli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi:

38 Et omnia in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri: volucres quoque cæli dedit in manu tua, & sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum.

39 Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ.

40 Et regnum quartum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc.

41 Porrò quia vidisti pedum, & digitorum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum divisum erit: quod tamen de plantario ferri orietur, secundùm quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto.

42 Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum.

43 Quòd autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ.

G 44 In diebus autem regnorum illorum, suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa regna hæc: & ipsum stabit in æternum.

45 Secundùm quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt posteà, & verum est somnium, & fidelis interpretatio ejus.

46 Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielem adoravit, & hostias & incensum præcepit ut sacrificarent ei.

47 Loquens ergo rex ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum & revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

48 Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis; & præfectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.

49 Daniel autem postulavit à rege: & constituit super opera provinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAPUT III.

Ananias, Misael, & Azarias nolentes adorare statuam quam Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæsi manentes confitentur Domino, quod propter peccata sua gentis, paterentur afflictiones, & petentes ejus misericordiam exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum, jubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

A 1 NAbuchodonosor rex fecit statuã auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

2 Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & judices, duces & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3 Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates qui erãt in potestatibus constituti, & universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex: stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4 Et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis tribubus & linguis:

5 In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6 Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7 Post hæc igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & omnis generis musicorum, cadentes omnes populi, tribus, & linguæ adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8 Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldæi accusaverunt Judæos:

9 Dixerúntque Nabuchodonosor regi: Rex in æternum vive:

10 Tu rex posuisti decretum ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniæ, & universi generis musicorum, prosternat se, & adoret statuam auream:

11 Si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

B 12 Sunt ergo viri Judæi, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago, viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & statuam auream, quam erexisti, non adorant.

13 Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira præcepit, ut adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14 Pronuntiansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, & Abdenago, deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis?

15 Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitũ tubæ, fistulæ, citharæ,

sambucæ, & psalterii, & symphoniæ omnisque generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuam quam feci, quòd si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?

16 Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi,

17 Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare.

18 Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam erexisti, non adoramus.

19 Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit ut succenderetur fornax septuplum quàm succendi consueverat.

20 Et viris fortissimis de exercitu suo jussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

C

21 Et confestim viri illi vincti, cum braccis suis, & tiaris & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis,

22 Nam jussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23 Viri autem hi tres, id est Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur, in Hebræis, voluminibus non reperi

24 Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

25 Stans autem Azarias oravit sic, aperiénsque os suum in medio ignis, ait:

26 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in sæcula:

27 Quia justus es in omnibus quæ fecisti nobis, & universa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.

28 Judicia enim vera fecisti, juxta omnia quæ induxisti super nos, & super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, & in judicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim, & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30 Et præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut benè nobis esset.

31 Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti:

32 Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prævaricatorúmque, & regi injusto & pessimo ultrà omnem terram.

33 Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus servis tuis, & his qui colunt te.

D

34 Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum:

35 Neque auferas misericordiam tuam à nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac servum tuum, & Israël sanctum tuum:

36 Quibus locutus es pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in littore maris:

37 Quia Domine imminuti sumus plus quàm omnes gentes, sumúsque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.

38 Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te,

39 Ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito & spiritu humilitatis suscipiamur.

40 Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41 Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42 Ne confundas nos: sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam, & secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.

43 Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:

44 Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:

45 Et sciant quia tu es Dominus Deus solus, & gloriosus super orbem terrarum.

46 Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis.

47 Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem:

48 Et erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.

E

49 Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis ejus, in fornacem: & excussit flammam ignis de fornace,

50 Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omninò ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52 Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula, & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

53 Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

54 Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.

55 Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim: & laudabilis, & superexaltatus in sæcula.

56 Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis, & gloriosus in sæcula.

57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

58 Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

59 * Benedicite cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

* *Psal.* 148.4.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

62 Benedicite sol & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

63 Benedicite stellæ cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
64 Benedicite omnis imber & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
66 Benedicite ignis & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
67 Benedicite frigus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
68 Benedicite rores & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
69 Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
70 Benedicite glacies & nives Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
71 Benedicite noctes & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
72 Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
73 Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
74 Benedicat terra Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
75 Benedicite montes & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
76 Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
77 Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
78 Benedicite maria & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
79 Benedicite cete, & omnia quæ moventur in aquis Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
80 Benedicite omnes volucres cæli Dño: laudate & superexaltate eum in sæcula.
81 Benedicite omnes bestiæ & pecora Dño: laudate & superexaltate eum in sæcula.
82 Benedicite filii hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
83 Benedicat Israël Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula.
84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
85 Benedicite servi Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
86 Benedicite spiritus & animæ justorum Dño: laudate & superexaltate eum in sæcula.
87 Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.
88 Benedicite Anania, Azaria, Misaël Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, & salvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
89 Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.
90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo Deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Hucusque in Hebræo non habetur, & quæ posuimus de Theodotionis editione translata sunt

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè rex.
92 Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis Filio Dei.
93 Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostiũ fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, & venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis.
94 Et congregati satrapæ, & magistratus, & judices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & * odor ignis non transisset per eos. (*ardor)
95 Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit servos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora sua ne servirent, & ne adorarent omnem Deum, excepto Deo suo.
96 A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.
97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, & Abdenago in provincia Babylonis.
98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.
99 Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare.
100 Signa ejus, quia magna sunt: & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum sempiternum, * & potestas ejus in generationem & generationem. (*Inf. 4. g. 31. 7. d. 14.)

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore præcisa solus Daniel interpretatur, quòd ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognovit: & tunc in suum regnum restituitur.

1 EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo:
2 Somnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbaverunt me.
3 Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnii indicarent mihi.
4 Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somnium narravi in conspectu eorum: & solutionem ejus non indicaverunt mihi:
5 Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundùm nomen Dei mei, qui habet spiritum Deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum,
6 Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quòd spiritum sanctorum Deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem earum narra.
7 Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.
8 Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cælum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ.
9 Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus

nimius: & esca universorum in ea; super eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis ejus conversabantur volucres cæli: & ex ea vescebatur omnis caro.

10 Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.

11 Clamavit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ramis ejus.

12 Veruntamen germen radicum ejus in terra sinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo, & herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13 Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum.

14 In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio: donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum: & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum.

15 Hoc somniũ vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16 Tunc Daniel, cujus nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar somnium & interpretatio ejus non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio ejus hostibus tuis sit.

17 Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram:

18 Et rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis ejus commorantes aves cæli:

19 Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluisti: & magnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cælum, & potestas tua in terminos universæ terræ.

20 Quod autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum ejus in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris; & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulũ ejus, donec septem tempora mutentur super eum:

21 Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, quæ pervenit super Dominum meum regem:

22 Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & * fœnum ut bos comedes, & rore cæli infundêris: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

* Inf. 5. f. 21.

23 Quod autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus, id est arboris: regnum tuum tibi manebit, postquam cognoveris potestatem esse cœlestem.

24 Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, * & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

* Eccli. 3. d. 33.

25 Omnia hæc venerunt super Nabuchodonosor regem.

26 Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27 Respondítque rex, & ait: Nónne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

28 Cúmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te.

29 Et ab hominibus ejicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: fœnũ quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

30 Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abjectus est, & fœnum ut bos comedit, & rore cæli corpus ejus infectum est: donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues ejus quasi avium.

31 Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum levavi, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: * quia potestas ejus potestas sempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem.

* Sup. 3. g. 100. Infr. 7. d. 14.

32 Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat manui ejus & dicat ei: Quare fecisti?

33 In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem regni mei decorémque perveni: & figura mea reversa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi.

34 Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico & glorifico regem cæli: quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari; nempe quod, quia secundum ipsum Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto successit Darius Medus.

1 BAltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: & unusquisque secundùm suam bibebat ætatem.

2 Præcepit ergo jam temulentus ut afferrentur vasa aurea & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo, quod fuit in Jerusalem, ut biberent in eis rex & optimates ejus, uxorésque ejus, & concubinæ.

3 Tunc allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat de templo quod fuerat in Jerusalem: & biberunt in eis rex & optimates ejus, uxores & concubinæ illius.

4 Bibebant vinum & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, lignéosque & lapideos.

5 In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrũ

in superficie parietis aulæ regiæ : & rex aspiciebat articulos manus scribentis.

6 Tunc facies regis commutata est, & cogitationes ejus conturbabant eum: & compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur.

7 Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, Chaldæos, & aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem aureum habebit in collo, & tertius in regno meo erit.

8 Tunc ingressi omnes sapientes regis, non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9 Unde rex Baltassar satis conturbatus est, & vultus illius immutatus est: sed & optimates ejus turbabantur.

10 Regina autem, pro re quæ acciderat regi, & optimatibus ejus, domum convivii ingressa est: & proloquens ait: Rex in æternum vive: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

11 Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: & in diebus patris tui scientia & sapientia inventæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodonosor pater tuus, principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruspicum constituit eum, pater, inquam tuus, ô rex:

12 Quia spiritus amplior, & prudentia, intelligentiáque & interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum, inventæ sunt in eo, hoc est in Daniele: Cui rex posuit nomen Baltassar, nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

13 Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex ait: Tu es Daniel de filiis captivitatis Judæ, quem adduxit pater meus rex de Juda?

14 Audivi de te, quoniam spiritum deorum habeas: & scientia intelligentiáque ac sapientia ampliores inventæ sunt in te.

15 Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi: & nequiverunt sensum hujus sermonis edicere.

16 Porrò ego audivi de te, quòd possis obscura interpretari, & ligata dissolvere: si ergo vales scripturam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpura vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris.

17 Ad quæ respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem ejus ostendam tibi.

18 O rex, Deus Altissimus, regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19 Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus, & linguæ, tremebant & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20 Quando autem elevatum est cor ejus, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est:

21 * Et à filiis hominum ejectus est, sed & cor ejus cum bestiis positum est, & cum onagris erat habitatio ejus: fœnum quoque ut bos comedebat, & rore cæli corpus ejus infectum est, donec cognosceret quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum: & quemcúmque voluerit, suscitabit super illud.

*Sup. 4. v. 21.

22 Tu quoque filius ejus Baltassar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia.

23 Sed adversùm Dominatorem cæli elevatus es: & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneósque & lapideos, qui non vident neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porrò Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti.

24 Idcircò ab eo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est.

25 Hæc est autem scriptura, quæ digesta est: MANE, THECEL, PHARES.

26 Et hæc est interpretatio sermonis. MANE: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27 THECEL: appensus es in statera, & inventus es minus habens.

28 PHARES: divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.

29 Tunc jubente rege indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo ejus: & prædicatum est de eo quòd haberet potestatem tertius in regno suo.

30 Eadem nocte interfectus est Baltassar rex Chaldæus.

31 Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexagintaduos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, & accusatus quod regis edictum non servasset, quia Deum cæli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illæsus eductus, immissis ac subitò delaniatis ejus accusatoribus: qua re motus rex, in suis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

1 Placuit Dario, & constituit super regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo.

2 Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.

3 Igitur Daniel superabat omnes principes & satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4 Porrò rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes & satrapæ quærebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullámque causam & suspicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis esset, & omnis culpa & suspicio non inveniretur in eo.

5 Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi fortè in lege Dei sui.

6 Tunc principes & satrapæ surripuerunt regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex in æternum vive:

7 Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, & satrapæ, senatores, & judices: ut decretum imperatorium exeat, & edictum. Ut omnis qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo & homine, usque ad triginta dies, nisi à te rex, mittatur in lacum leonum.

8 Nunc itaque rex confirma sententiam, & scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est à Medis & Persis, nec prævaricari cuiquam liceat.

9 Porrò rex Darius proposuit edictum, & statuit.

C 10 Quod cùm Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & antè facere consueverat.

11 Viri ergo illi curiosiùs inquirentes, invenerunt Danielem orantem & obsecrantem

D Deum suum.

12 Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de Diis & hominibus, usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo, juxta decretum Medorum atque Persarum, quod prævaricari non licet.

13 Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua & de edicto quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14 Quod verbum cùm audisset rex, satis contristatus est & pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, & usque ad occasum Solis laborabat ut erueret illum.

15 Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum atque Persarum est, ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

E 16 Tunc rex præcepit: & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum: Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te,

17 Allatusque est lapis unus, & positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem.

18 Et abiit rex in domũ suam, & dormivit incœnatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper & somnus recessit ab eo:

19 Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20 Appropinquánsque lacui, Danielem voce lachrymabili inclamavit, & affatus est eũ: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putásne valuit te liberare à leonibus?

21 Et Daniel regi respondens ait: Rex in

F æternum vive:

22 * Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerũt mihi: quia coram eo justitia inventa est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci.

*1. Mac. 2. 60.

23 Tunc vehementer rex gavisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductúsque est Daniel de lacu, & nulla læsio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24 Jubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: & in lacum leonum missi sunt, ipsi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt.

G 25 Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus, & linguis, habitantibus in universa terra: PAX vobis multiplicetur.

26 A me constitutum est decretum, ut in universo imperio & regno meo, tremiscant & paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens, & æternus in sæcula: & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum.

27 Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, & mirabilia in cælo & in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

28 * Porrò Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnúmque Cyri Persæ.

*Sup. 1. d. 21.

CAPUT VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac ministris, quo judicante perierunt bestiæ: ad hunc accedens Filius hominis accipit potestatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, & maxime quæ per quartam bestiam & ejus cornua designentur, quæ regnabit usque ad tempus & tempora, & dimidium temporis.

A 1 ANno primo Baltassar regis Babylonis Daniel somnium vidit: visio autem capitis ejus in cubili suo: & somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summatímque perstringens, ait:

2 Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.

3 Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diversæ inter se.

4 Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec evulsæ sunt alæ ejus, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.

B 5 Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit: & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6 Post hæc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei.

7 Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedẽs atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcãs: dissimilis autem erat cæteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

C 8 Considerabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum: & tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.

9 Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accensus.

10 Fluvius igneus, rapidúsque egrediebatur à facie ejus. * Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: judicium sedit, & libri aperti sunt.

Apoc. 5. c. 11.

D 11 Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & periisset corpus ejus, & traditum esset ad comburendum igni:

12 Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus & tempus.

13 Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum.

14 Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi servient: * potestas ejus, potestas æterna,

* Sup. 3. 3. 100 4. 3. 31.

Mic. 4. c. 7. Luc. 1. d. 32.

quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.

15 Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbaverunt me.

E 16 Accessi ad unum de assistentibus & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum & docuit me:

17 Hæ quatuor bestiæ magnæ, quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra.

18 Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum.

19 Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valdè ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat:

20 Et de cornibus decem, quæ habebat in capite & de alio, quod ortum fuerat ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat cæteris.

F 21 Adspiciebam & ecce cornu illud faciebat bellum adversùs sanctos, & prævalebat eis

22 Donec venit antiquus dierum, & judicium dedit sanctis Excelsi, & tempus advenit, & regnum obtinuerunt sancti.

23 Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, & devorabit universam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24 Porrò cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

G 25 Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quòd possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus usque ad tempus, & tempora & dimidium temporis.

26 Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispereat usque in finem.

27 Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est super omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus regnum regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei & obedient.

28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multùm cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco unius, ac post modum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipsiusque, tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

A 1 ANno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio

2 Vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & unum excelsius altero atque succrescens. Posteà.

4 Vidi arietem cornibus ventilantē contra Occidentem, & contra Aquilonē, & contra Meridiem, & omnes bestiæ non poterant resistere ei, neque liberari de manu ejus: fecitque secundùm voluntatem suam, & magnificatus est.

B 5 Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6 Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.

C 7 Cúmque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries resistere ei: cúmque cum misisset in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8 Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cúmque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos cæli.

9 De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10 Et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli: & dejecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas.

D 11 Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus.

12 Robur autem datum est ei contra juge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.

13 Et audivi unum de sanctis loquentem: & dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequò visio, & juge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14 Et dixit ei: Usque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mundabitur sanctuarium.

E 15 Factum est autem cùm viderem ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiā: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16 Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istam visionem.

17 Et venit, & stetit juxtà ubi ego stabam: cúmque venisset, pavens corrui in faciem meam, & ait ad me: Intellige Fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio:

18 Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo,

F 19 Dixitque mihi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20 Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21 Porrò hircus caprarum, rex Græcorum est, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipse est rex primus.

22 Quòd autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus consurgent, sed non in fortitudine ejus.

23 Et post regnum eorum, cùm creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones.

24 Et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis: & suprà quàm credi potest, universa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum.

G 25 Secundùm voluntatē suam: & dirigetur dolus in manu ejus: & cor suum magnificabit & in copia rerum omnium occidet plurimos: &

& contra principem principum consurget, & sine manu conteretur.

26 Et visio vespere & manè, quæ dicta est, vera est, tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27 Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cùmque surrexissem, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Judaos propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum, ... hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, & de Christi morte populoque ejus perdendo, & abominatione desolationis in templo.

A 1 IN anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum:

2 Anno uno regni ejus ego Daniel intellexi in libris * numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur desolationis Jerusalem septuaginta anni.

Jer. 25 c. 15. 29 c. 10.

3 Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, sacco, & cinere.

4 Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: * Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua.

2. Esd. 1. b. 5.

5 * Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus & recessimus: & declinavimus à mandatis tuis, ac judiciis.

Baruc. 1. c. 17.

B 6 Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terræ.

7 Tibi Domine justitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Juda, & habitatoribus Jerusalem, & omni Israël, his qui propè sunt, & his qui procul, in universis terris ad quas ejecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8 Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris qui peccaverunt.

9 Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te,

10 Et non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas.

C 11 Et omnis Israël prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocem tuam, & stillavit super nos maledictio & detestatio * quæ scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei.

Deut. 27. d. 14

12 Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut super induceret in nos magnum malum, quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Jerusalem.

13 Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam.

D 14 Et vigilavit Dominus super malitiam, & adduxit eam super nos: justus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus,

15 * Et nunc Domine Deus noster, * qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundùm diem hanc, peccavimus, iniquitatem fecimus,

*Bar. 2. c. 11. * Exod. 14. c. 28*

16 Domine in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus, à civitate tua Jerusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

E 17 Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, & preces ejus: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est propter temetipsum.

18 Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: neque enim in justificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

19 Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum.

F 20 Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei:

21 Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini.

22 Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres.

23 Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, & intellige visionem.

24 * Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia; & ungatur Sanctus sanctorum.

Joan. 1 g. 45.

25 Scito ergo, & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterùm ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.

G 26 Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas & post finem belli statuta desolatio.

27 Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: * & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.

Matt. 24 b. 15

CAPUT X.

Ubi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Græcorum & de Michaele principe Judæorum qui solus auxiliatur.

A 1 ANno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & for-

titudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione.

2 In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus,

3 Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4 Die autem vigesima & quarta mensis primi, eram juxta fluvium magnũ, qui est Tigris.

5 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo:

6 Et corpus ejus quasi chrysolithus, & facies ejus velut species fulguris, & oculi ejus ut lampas ardens: & brachia ejus, & quæ deorsùm sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum ejus ut vox multitudinis.

B 7 Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irruit super eos, & fugerũt in absconditum.

8 Ego autem relictus solus vidi visionem grandẽ hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.

9 Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.

10 Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum.

11 Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cúmque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens.

C 12 Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos.

13 Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michaël unus de principibus primis venit in adjutorium meum, & ego remansi ibi juxta regem Persarum.

14 Veni autem ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15 Cúmque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meũ ad terram, & tacui.

16 Et ecce quasi similitudo Filii hominis tetigit labia mea: & aperiens os meum locutus sum, & dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutæ sũt compages meæ, & nihil in me remansit virium.

D 17 Et quomodò poterit servus Domini mei loqui cum Dño meo? nihil enim in me remásit virium, sed & halitus meus intercluditur.

18 Rursùm ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortavit me,

19 Et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, & esto robustus. Cúmque loqueretur mecum, convalui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.

20 Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? & nũc revertar ut prælier adversum principem Persarum: cùm ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

21 Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: & nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum & rege Græcorũ: de bellis ac insidiis inter reges Austri & Aquilonis, & de rege qui Deum Deorum non reputabit, sed plurima adversùs ipsum loquetur, & qua provincia ab illo evadent, quibusve dominabitur.

A 1 Ego autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur, & roboraretur.

2 Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimiis super omnes: & cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversùm regnum Græciæ.

3 Surget verò rex fortis, & dominabitur potestate multa: & faciet quod placuerit ei.

4 Et cum steterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cæli: sed non in posteros ejus, neque secundùm potentiam illius, qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his.

5 Et confortabitur rex Austri: & de principibus ejus prævalebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio ejus.

6 Et post finem annorum fœderabuntur; filiáque regis Austri veniet ad regẽ Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen ejus: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, & qui confortabunt eam in temporibus.

B 7 Et stabit de germine radicum ejus plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8 Insuper & Deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipse prævalebit adversùs regem Aquilonis.

9 Et intrabit in regnum rex Austri, & revertetur ad terram suam.

10 Filii autem ejus provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet properans, & inundans: & revertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore ejus.

11 Et provocatus rex Austri egredietur, & pugnabit adversùs regem Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

C 12 Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, sed non prævalebit.

13 Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multò majorem quàm priùs: & in fine temporum annorúmque veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.

14 *Et in temporibus illis multi consurgent adversùs regem Austri: filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, & corruent.

* Isa. 19.c.16

15 Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitissimas; & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi ejus ad resistendum, & non erit fortitudo.

16 Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem ejus; & stabit in terra inclyta, & consumetur in manu ejus,

17 Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus, & recta faciet cum eo; & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud; & non stabit, nec illius erit,

18 Et convertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrii sui, & opprobrium ejus convertetur in eum.

D 19 Et convertet faciem suam ad imperium terræ suæ, & impinget, & corruet, & non invenietur.

20 Et stabit in loco ejus vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21 Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor regius, & veniet clàm, & obtinebit regnum in fraudulentia.

22 Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus; & conterentur; insuper & dux fœderis.

23 Et post amicitias, cum eo faciet dolum: & ascendet, & superabit in modico populo.

24 Et abundantes & uberes urbes ingredietur; & faciet quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus; rapinas, & prædam, & divitias eorum dissipabit, & cõtra firmissimas cognationes inibit; & hoc usque ad tempus.

25 Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adversùm regem Austri in exercitu magno; & rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis; & non stabunt, quia inibunt adversùs eum consilia.

E 26 Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitúsque ejus opprimetur; & cadent interfecti plurimi.

27 Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad mensam unam mendacium loquetur, & non proficient; quia adhuc finis in aliud tempus.

28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis; & cor ejus adversùm testamentum sanctum, & faciet, & revertetur in terram suam.

29 Statuto tempore revertetur, & veniet ad Austrum; & non erit priori simile novissimum.

30 Et venient super eum Trieres & Romani; & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarii, & faciet; reverteturque, & cogitabit adversùm eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii.

31 Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent juge sacrificium; & dabunt abominationem in desolationem.

F 32 Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter; populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet.

33 Et docti in populo docebunt plurimos; & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.

34 Cùmque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo; & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35 Et de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur, & dealbentur usque ad tempus præfinitum; quia adhuc aliud tempus erit.

36 Et faciet juxta voluntatem suam rex, & elevabitur, & magnificabitur adversùs omnẽ deum; & adversùs Deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia; perpetrata quippe est definitio.

37 Et Deum patrum suorum non reputabit; & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit; quia adversùm universa consurget.

38 Deum autem Maozim in loco suo venerabitur; & Deum quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento; & lapide pretioso, rebúsque pretiosis,

G 39 Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram dividet gratuitò.

40 Et in tempore præfinito præliabitur adversùs eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingredietur terras, & conteret & pertransiet.

41 Et introibit in terram gloriosam, & multæ corruent; hæ autem solæ salvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.

42 Et mittet manum suam in terras; & terra Ægypti non effugiet.

43 Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti; per Lybiam quoque & Æthiopiam transibit.

44 Et fama turbabit eum ab Oriente & Aquilone; & veniet in multitudine magna ut conterat & interficiat plurimos.

45 Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum; & veniet usque ad summitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.

CAPUT XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiæ Judæorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti vero ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completione hujus prophetiæ post statutum tempus.

A 1 IN tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui; & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis qui inventus fuerit scriptus in libro.

2 Et multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: * alii in vitam æternam & alii in opprobriũ ut videant semper.

*Matt. 25.d.4.

*Sap.3.a.1.

B 3 Qui autem docti fuerint, * fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

4 Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum, usque ad tempus statutũ: plurimi pertransibunt, & multiplex erit scientia.

5 Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

C 6 Et dixi viro, qui erat indutus lineis qui stabat super aquas fluminis: Usquequò finis horum mirabilium?

7 Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, * cùm elevasset dexteram & sinistram suam in cælum, & jurasset per viventem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cùm completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa hæc.

*Apoc. 10.b.5.

8 Et ego audivi, & non intellexi. Et dixi, Domine mi, quid erit post hæc?

9 Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatíque sermones, usque ad præfinitum tempus.

D 10 Eligentur, & dealbabuntur, & quasi ignis probabuntur multi; & impiè agent impii, neque intelligent omnes impii, porrò docti intelligent.

11 Et à tempore cùm ablatum fuerit juge sacrificium, & posita fuerit abominatio in

desolationem, dies mille ducenti nonaginta.

12 Beatus, qui expectat & pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem vade ad præfinitum:& requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo volumine legimus: Quæ sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPUT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cùm ejus concubitu frui non possent, falsò adulterii accusant: sed cum ad mortem duceretur orantem exaudivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos senes, jure talionis populus interimit.

A 1 Et erat vir habitans in Babylone,& nomen ejus Joakim:

2 Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciæ, pulchram nimis,& timentem Deum:

3 Parentes enim illius,cùm essent justi,erudierunt filiam suam secundum legem Moysi.

4 Erat autem Joakim dives valde, & erat ei pomarium vicinum domui suæ,& ad ipsum confluebant Judæi, eò quod esset honorabilior omnium.

5 Et constituti sunt de populo duo senes judices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur regere populum,

6 Isti frequentabant domum Joakim,& veniebant ad eos omnes qui habebant judicia.

7 Cùm autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, & deambulabat in pomario viri sui,

8 Et videbant eam senes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam ejus:

9 Et everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos ut non viderent cœlum,

B neque recordarentur judiciorum justorum.

10 Erant ergo ambo vulnerati amore ejus, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum.

11 Erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam,volentes concumbere cũ ea:

12 Et observabant quotidie solicitiùs videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13 Eamus domum, quia hora prandii est Et egressi recesserunt à se.

14 Cúmque revertissent,venerunt in unum: & sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam:& tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15 Factum est autem, cùm observarent diem aptum,ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius,cum duabus solis puellis,voluitque lavari in pomario:æstus quippe erat:

16 Et non erat ibi quisquam, præter duos senes absconditos, & contemplantes eam.

17 Dixit ergo puellis:Afferte mihi oleum & smigmata, & ostia pomarii claudite, ut laver.

18 Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarii, & egressæ sunt per posticum, ut afferrent quæ jusserat: nesciebántque senes intus esse absconditos.

C 19 Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt.

20 Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupiscentia tui sumus:quam ob rem assentire nobis, & commiscere nobiscum.

21 Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum juvenis, & ob hanc causam emiseris puellas à te

22 Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi undique, si enim hoc egero,mors mihi est:si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23 Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.

24 Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem & senes adversùs eam.

25 Et cucurrit unus ad ostia pomarii, & aperuit.

26 Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum, ut viderent quidnam esset.

D 27 Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer; quia numquam dictus fuerat sermo hujuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28 Cúmque venisset populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversùs Susannam,ut interficerent eam.

29 Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciæ uxorem Joakim. Et statim miserunt.

30 Et venit cum parentibus,& filiis, & universis cognatis suis.

31 Porro Susanna erat delicata nimis, & pulchra specie.

32 At iniqui illi jusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore ejus.

33 Flebant igitur sui, & omnes qui noverant eam.

34 Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus.

35 Quæ flens suspexit ad cælum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36 Et dixerunt Presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli,ingressa est hæc cum duabus puellis: & clausit ostia pomarii, & dimisit à se puellas.

37 Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum ea.

38 Porrò nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos,& vidimus eos pariter commisceri.

39 Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat,& apertis ostiis exilivit:

E 40 Hanc autem cùm apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, & noluit indicare nobis: hujus rei testes sumus.

41 Credidit eis multitudo, quasi senibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42 Exclamavit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43 Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me:& ecce morior,cùm nihil horum fecerim, quæ isti malitiosè composuerunt adversùm me.

44 Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45 Cumque duceretur ad mortem,suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri junioris, cujus nomen Daniel:

46 Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum à sanguine hujus.

47 Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48 Qui cùm staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israël, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnatis filiam Israël?

49 Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversùs eam.

F 50 Reversus est ergo populus cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in medio nostrûm, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51 Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52 Cùm ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs;

53 Judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino:* Innocentem & justum non interficies:

* Exod. 23. a 7.

54 Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55 Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56 Et amoto eo, jussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum:

57 Sic faciebatis filiabus Israël, & illæ timentes loquebantur vobis; sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.

58 Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.

G 59 Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.

60 Exclamavit itaque omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61 Et consurrexerunt adversùs duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) fecerúntque eis sicut malè egerant adversùs proximum,

62 * Ut facerent secundùm legem Moysi: & interfecerunt eos, & salvatus est sanguis innoxius in die illa.

* Deut. 19. d. 18 19.

63 Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia sua Susanna, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis.

64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi, à die illa, & deinceps.

65 Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum ejus.

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occulte auferebant, regi per Danielem detecta sunt; ipsísque interemptis, idolum unà cum templo suo eversum est: similiter & draconem quem celebrant Babylonii, injecta in os massa ex pice, adipe, & pilis confecta, Daniel interfecit quapropter instantibus Babyloniis missus est in lacum leonum, illasúsque servatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa: quod videns rex, adversariis illius a leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

A 1 ERat autem Daniel conviva regis, & honoratus super omnes amicos ejus.

2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel, & impendebantur in eo per dies singulos similæ artabæ duodecim, & oves quadraginta, viníque amphoræ sex.

3 Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?

4 Qui respondens ait ei: Quia non colo idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis.

5 Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?

B 6 Et ait Daniel arridens: Ne erres rex, iste enim intrinsecus luteus est, & forinsecus æreus, neque comedit aliquando.

7 Et iratus rex, vocavit sacerdotes ejus, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini.

8 Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat juxta verbum tuum.

9 Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus, & parvulis, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.

10 Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claude ostium & signa annulo tuo:

C 11 Et cùm ingressus fueris manè, nisi inveneris omnia comesta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversùm nos.

12 Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & devorabant ea.

13 Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribravit per totum templum coram rege: & egressi clauserunt ostium: & signantes annulo regis abierunt.

14 Sacerdotes autem ingressi sunt nocte juxta consuetudinem suam, & uxores, & filii eorum: & comederunt omnia, & biberunt.

15 Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.

16 Et ait rex: Salváne sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex.

D 17 Statimque cùm aperuisset ostium, intuitus rex mēsam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam.

18 Et risit Daniel. & tenuit regem ne ingrederetur intrò: & dixit: Ecce pavimentum, animadverte cujus vestigia sint hæc.

19 Et dixit rex: Video vestigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus est rex.

20 Tunc apprehendit sacerdotes, & uxores, & filios eorum: & ostenderunt ei abscondita ostiola, per quæ ingrediebantur, & consumebant quæ erant super mensam.

21 Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis, qui subvertit eum, & templum ejus.

22 Erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonii.

23 Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens: adora ergo eum.

E 24 Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro quia ipse est Deus vivens, iste autem non est Deus vivens.

25 Tu autem rex da mihi potestatem, & interficiam draconem absque gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi.

26 Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas, & dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

27 Quod cùm audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: & congregati adversum regem, dixerunt: Judæus factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occidit.

28 Et dixerunt cùm venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam.

F 29 Vidit ergo rex quòd irruerent in eum vehementer: & necessitate compulsus tradidit eis Danielem.

30 Qui miserunt eum in lacum leonum, & erat ibi diebus sex.

31 Porrò in lacu erant leones septem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oves: & tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.

32 Erat autem Habacuc propheta in Judæa, & ipse coxerat pulmentum, & intriverat panes in alveolo: & ibat in campum ut ferret messoribus.

33 Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.

34 Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, & lacum nescio.

35 * Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui.

*Ezech 8.b.3.

G 36 Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus.

37 Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, & non dereliquisti diligentes te.

38 Surgénsque Daniel comedit. Porrò Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

39 Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem: & venit ad lacum, & introspexit, & ecce Daniel sedens in medio leonum.

40 Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus est Dominus Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.

41 Porrò illos, qui perditionis ejus causa fuerant, intromisit in lacum, & devorati sunt in momento coram eo.

42 Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: quia ipse est salvator, faciens signa & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPUT PRIMUM.

Qui tempore Osee prophetaverit, qui jussus fornicariam accipere uxorem, duos filios unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de Gentium conversione, & futuro eodem capite filiorum Iuda & Israël.

A 1 VErbum Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ, regum Juda: & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israël.

2 Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino.

B 3 Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim, & concepit, & peperit ei filium.

4 Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Jezrahel super domum Jehu, & quiescere faciam regnum domus Israël.

5 Et in illa die conteram arcum Israël in valle Jezrahel.

6 Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israël, sed oblivione obliviscar eorum.

G 7 Et domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.

8 Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium.

9 Et dixit: Voca nomen ejus: Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester.

D 10 Et erit numerus filiorum Israël quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. * Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei viventis.

*Rom. 9 f.26.

11 Et congregabūtur filii Juda, & filii Israël pariter, & ponent sibimet caput unum, & ascendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

§ Minatur Dominus Israëli tanquam uxori adulteræ repudium, & sepit vias ejus spinis, ut ad virum suum revertatur: cùmque non advertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

A 1 DIcite fratribus vestris: Populus meus: & sorori vestræ: Misericordiam consecuta.

2 Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus: auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uberum suorum.

3 Ne fortè expoliem eam nudam, & statuam eā secundùm diem nativitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam siti.

4 Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.

5 Quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos; quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6 Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet.

B 7 Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meū priorē: quia benè mihi erat tūc magis quàm nūc.

8 Et hæc nescivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9 Idcircò convertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam, & linum meum, quæ operiebāt ignominiam ejus.

10 Et nunc revelabo stultitiam ejus in oculis amatorum ejus; & vir non eruet eam de manu mea;

11 Et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, neomeniam ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus.

C 12 Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ sunt, quas dederũt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri.

13 Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliviscebatur, dicit Dominus.

14 Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem; & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem; & canet ibi juxta dies juventutis suæ: & juxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.

16 Et erit in die illa, ait Dominus; vocabit me; Vir meus; & nõ vocabit me ultrà, Baalim

17 Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultrà nominis eorum.

D 18 Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ; & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra; & dormire eos faciam fiducialiter.

19 Et sponsabo te mihi in sempiternum; & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus.

20 Et sponsabo te mihi in fide; & scies quia ego Dominus.

21 Et erit in die illa; Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram.

22 Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum; & hæc exaudient Jezrahel.

23 Et seminabo eam mihi in terra & miserebor ejus, quæ fuit absque misericordia.

24 * Et dicam non populo meo; Populus meus es tu; & ipse dicet; Deus meus es tu.

* Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10.

CAPUT III.

Rursùm jubetur propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illũ expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege, & sacrificiis sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

A 1 ET dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israël & ipsi respiciunt ad Deos alienos, & diligunt vinacia uvarum:

2 Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei:

B 3 Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego exspectabo te.

4 Quia dies multos sedebunt filii Israël sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim.

5 * Et post hæc revertentur filii Israël, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in novissimo dierum.

* Ezech. 34. f. 23

CAPUT IV.

Minatur terra Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus; dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Iuda ipsum imitetur

A 1 AUdite verbum Domini filii Israël, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra.

2 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt & sanguis sanguinem tetigit.

3 Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli: sed & pisces maris congregabuntur.

4 Verumtamen unusquisque non judicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti.

B 5 Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam:

6 Conticuit populus meus, eò quòd non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi, & oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum & ego.

7 Secundùm multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8 Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum sublevarunt animas eorum.

9 * Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

* Isa. 24. a. 2.

C 10 Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11 Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12 Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritum enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.

13 Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideò fornicabuntur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt.

D 14 Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super spõsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur & cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15 Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16 Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israël: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17 Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum

18 Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19 Ligavit eum spiritus in alis suis, & confundentur à sacrificiis suis.

CAPUT V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Iudam; nec proderit humanum auxilium, cum Dominus ei adversetur.

A 1 AUdite hoc sacerdotes: & attendite domus Israël, & domus regis auscultate: quia vobis judicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor.

2 Et victimas declinastis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3 Ego scio Ephraim, & Israël non est absconditus à me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israël.

B 4 Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5 Et respondebit arrogantia Israël in facie

ejus;& Israël & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Judas cum eis.

6 In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum,& non invenient; ablatus est ab eis.

7 In Dominum prævaricati sunt;quia filios alienos genuerunt; nunc devorabit eos mensis cum patribus suis.

C 8 Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama; ululate in Bethaven, post tergum tuum Benjamin.

9 Ephraim in desolatione erit in die correptionis:in tribubus Israël ostendi fidem.

10 Facti sunt principes Juda quasi assumentes terminum; super eos effundam quasi aquam iram meam.

11 Calumniam patiens est Ephraim,fractus judicio; quoniam cœpit abire post sordes.

12 Et ego quasi tinea Ephraim;& quasi putredo domui Juda.

D 13 Et vidit Ephraim languorem suum, & Juda vinculum suum; & abiit Ephraim ad Assur,& misit ad regem ultorem; & ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit à vobis vinculum.

14 Quoniam ego quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda;ego ego capiam & vadam;tollam,& non est qui eruat.

15 Vadens revertar ad locum meum;donec deficiatis,& quæratis faciem meam.

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt; expostulat Dominus cum Israel & Iuda,quòd neque beneficiis,neque prophetarum cōminationibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cum præferat misericordiam sacrificio.

A 1 IN tribulatione sua manè consurgent ad me;Venite, & revertamur ad Dominū;

2 Quia ipse cepit,& sanabit nos;percutiet, & curabit nos.

B 3 * Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos,& vivemus in conspectu ejus.Sciemus, sequemúrque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum præparatus est egressus ejus, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ.

*1.Cor. 15.a.3.

4 Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manè pertransiens.

C 5 Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quasi lux egredientur.

6 *Quia misericordiā volui, & non sacrificium:& scientiam Dei,plusquam holocausta.

*1.Reg. 15.c.22 Eccles. 4.d.17. Marc.9 b.13.12. a.7.

7 Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prævaricati sunt in me.

8 Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

D 9 Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem:quia scelus operati sunt.

10 In domo Israël vidi horrendum:ibi fornicationes Ephraim:contaminatus est Israël

11 Sed & Juda pone messem tibi,cùm convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cùm sanaturus esset Dominus Israël,obstiterunt iniquitates eorum:consentientes enim regum suorum malitia omnes,hi in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Ægypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

A 1 CUm sanare vellem Israël,revelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ, quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus, foris.

2 Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ, corā facie mea factæ sunt.

3 In malitia sua lætificaverunt regem: & in mendaciis suis principes.

4 Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus à coquente:quievit paululum civitas à commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

B 5 Dies regis nostri: cœperunt principes furere à vino:extendit manum suam cum illusoribus.

6 Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum,cùm insidiaretur eis:tota nocte dormivit coquens eos, manè ipse succensus quasi ignis flammæ.

7 Omnes calefacti sunt quasi clibanus,& devoraverunt judices suos:omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8 Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur.

C 9 Comederunt alieni robur ejus, & ipse nescivit:sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.

10 Et humiliabitur superbia Israël in facie ejus: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum,& non quæsierunt eum in omnibus his.

11 Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Ægyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12 Et cùm profecti fuerint,expandam super eos rete meum: quasi volucrem cæli detraham eos, cædam eos secundùm auditionem cœtus eorum.

D 13 Væ eis,quoniā recesserunt à me:vastabuntur,quia prævaricati sūt in me:& ego redemi eos:& ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14 Et non clamaverunt ad me in corde suo: sed ululabant in cubilibus suis:super triticū & vinum ruminabant, recesserunt à me.

15 Et ego erudivi eos,& confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16 Reversi sunt ut essent absque jugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ suæ. Ista subsannatio eorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Samariam predicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostia suscipientur; civitates autem Iuda etiam concremabuntur.

A 1 IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quòd transgressi sunt fœdus meum,& legem meam prævaricati sunt.

2 Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israël.

3 Projecit Israël bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi regnaverunt,& non ex me:principes extiterunt & non cognovi: argentum suū & aurum suum fecerunt sibi idola,ut interirēt:

B 5 Projectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos,usquequò non poterunt emundari?

6 Quia ex Israël & ipse est: artifex fecit illum,& non est Deus quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7 Quia ventum seminabunt, & turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam:quòd & si fecerit, alieni comedent eam.

8 Devoratus est Israël: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

C 9 Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10 Sed & cùm mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quiescent paulisper ab onere regis, & principum.

11 Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factæ sunt ei aræ in delictum

12 Scribam ei multiplices leges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt.

D 13 Hostias offerent: immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in Ægyptum convertentur.

14 Et oblitus est Israël factoris sui, & ædificavit delubra. & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israël famem & captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatis perseverant, perpetuo ejecti a Domino permanebunt, vagi inter nationes.

A 1 Noli lætari Israël, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2 Area & torcular non pascet eos, & vinum mentietur eis.

3 Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Ægyptum, & in Assyriis pollutum comedit.

4 Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum, quasi panis lugentium. Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipsorum, non intrabit in domum Domini

5 Quid facietis in die solemni, in die festivitatis Domini?

B 6 Ecce enim profecti sunt à vastitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7 Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israël stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8 Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est super omnes vias ejus, insania in domo Dei ejus.

9 * Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gaba: recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata eorum

*Iudic. 19. f. 25

C 10 Quasi uvas, in deserto, inveni Israël: quasi prima poma ficulneæ in cacumine ejus vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.

11 Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quòd & si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed & væ eis cùm recessero ab eis

D 13 Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia.

15 * Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum, de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

*1 Reg. 8. 4, 5.

16 Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod & si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum,

17 Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter idololatriam Israël traditur Assyriis; & cum a Domino revocati ad justitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastantur.

A 1 Vitis frondosa Israël, fructus adæquatus est ei: secundùm multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ suæ exuberavit simulachris.

2 Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3 Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: & rex quid faciet nobis?

4 Loquimini verba visionis inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi amaritudo judicium super sulcos agri.

B 5 Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit super eum populus ejus, & æditui ejus super eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6 Siquidem & ipse in Assur delatus est: munus regi ultori: confusio Ephraim capiet, & confundetur Israël in voluntate sua.

7 Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquæ.

C 8 Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israël: lappa & tribulus ascendet super aras eorum: & dicent montibus: * Operite nos; & collibus: Cadite super nos,

*Isa. 2. d. 19. Luc. 23. e. 30. Apoc. 6. d. 16.

9 * Ex diebus Gabaa, peccavit Israël, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium super filios iniquitatis.

*Iudic. 19. f. 25

10 Juxta desiderium meum corripiam eos; congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11 Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego transivi super pulchritudinem colli ejus: ascendam super Ephraim, arabit Judas, confringet sibi sulcos Jacob.

12 * Seminate vobis in justitia, & metite in ore misericordiæ, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos justitiam.

*Ier. 4. a. 3.

D 13 Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14 Consurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo ejus, qui judicavit Baal in die prælii, matre super filios allisa.

*Iudic. 8. c. 12.

15 Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum vestrarum.

CAPUT XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populũ Israël: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos ut in futura sui serviant Domino, unà cum Gentibus ad Deum conversis.

A 1 Sicut mane transiit, pertransiit rex Israël. Quia puer Israël, & dilexi eum: & * ex Ægypto vocavi filium meum.

*Matt. 2. c. 15.

2 Vocaverunt eos, sic abierunt à facie

eorum: Baalim immolabant,& simulachris sacrificabant.

3 Et ego quasi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis.& nescierunt quòd curarem eos.

B 4 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltans jugum super maxillas eorum: & declinavi ad eam ut vesceretur.

5 Non revertetur in Terram Ægypti, & Assur ipse rex ejus: quoniam noluerunt converti

6 Cœpit gladius in civitatibus ejus, & consumet electos ejus,& comedet capita eorum.

7 Et populus meus pendebit ad reditum meum: jugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

C 8 Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israël? quomodo ſtabo te ſicut Adama, ponam te ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est pœnitudo mea. (* Gen. 19.c.24)

9 Non faciam furorem iræ meæ: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, & non homo: in medio tui sanctus, & non ingrediar civitatem.

D 10 Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.

11 Et avolabunt quasi avis ex Ægypto, & quasi columba de terra Assyriorum: & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12 Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Israël: Juda autem testis descendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vanè fidit Israël in Ægypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quàm Juda reddet Dominus juxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ praſtitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potiſſimum idololatriam Galaad

A 1 EPhraim pascit ventum, & sequitur æstum: tota die mendacium & vastitatem multiplicat: & fœdus cum Assyriis iniit, & oleum in Ægyptum ferebat.

2 Judicium ergo Domini cum Juda, & visitatio super Jacob: juxta vias ejus,& juxta adinventiones ejus reddet ei.

3 * In utero supplantavit fratrem suum,& in fortitudine sua directus est cum angelo. (* Gen. 25.d.25)

B 4 Et invaluit ad angelum, & confortatus est: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus est nobiscum. (Gen.32.f.24.)

5 Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6 Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam & judicium custodi, & spera in Deo tuo semper.

7 Chanaan. in manu ejus statera dolosa, calumniam dilexit.

C 8 Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9 Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10 Et locutus sum super prophetas, & ego visionem multiplicavi, & in manu prophetarum assimilatus sum.

11 Si Galaad idolum, ergo frustrà erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quasi acervi super sulcos agri.

12 *Fugit Jacob in regionem Syriæ, & servivit Israël in uxorem,& in uxorem servivit. (* Gen. 28.a.5.)

13 * In propheta autem eduxit Dñs Israël de Ægypto: & in propheta servatus est. (D) (* Exod. 14.e.21 22.)

14 Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, & sanguis ejus super eum veniet, & opprobrium ejus restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominationes Israel oſtendit, propter quas ipſi minatur exitium: Dominus dicit ſe ſolum eſſe Deum & liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deſerto acceptis, graveque ob id vindictam illis comminatur: addens ſe eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

A 1 LOquente Ephraim, horror invasit Israël, & deliquit in Baal, & mortuus est.

2 Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3 Idcirco erũt quasi nubes matutina,& sicut ros matutinus præteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area,& sicut fumus de fumario.

B 4 * Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum absque me nescies, & salvator non est præter me. (* Isa 43 b. 10.)

5 Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6 Juxta pascua sua adimpleti sunt, & saturati sunt: & levaverunt cor suum, & obliti sunt mei.

7 Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus in via Assyriorum.

8 Occurram eis quasi ursa raptis catulis,& dirumpam interiora jecoris eorum:& consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9 Perditio tua Israël: tantummodò in me auxilium tuum.

C 10 Ubi est rex tuus? maximè nunc salvet te in omnibus urbibus tuis;& judices tui, de quibus dixisti: * Da mihi regem, & principes. (* 1. Reg 8.a. 5.)

11 Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12 Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.

D 13 Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14 De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: * ero, mors tua. ô mors, morsus tuus ero, inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis. (* 1. Cor. 15.g.54 Heb. 2. d. 14.)

15 Quia ipse inter fratres dividet: * adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas ejus, & desolabit fontem ejus, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis. (* Ezech. 19.d.12)

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Israel, propter ipſius peccata: revocat tamen ad ſe, & converſis plurima bona promittit.

A 1 PEreat Samaria, quoniã ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur,& fœtæ ejus discindantur.

2 Convertere Israël ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.

B 3 Tollite vobiscum verba, & convertimini ad Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum nostrorum.

4 Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultrà Dii nostri opera manuum nostrarum: quia ejus, qui in te est, misereberis pupilli.

5 Sanabo contritiones eorũ, diligã eos spontaneè; quia aversus est furor meus ab eis.

6 Ero quasi ros, Israël germinabit sicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7 Ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8 Convertentur sedentes in umbra ejus; vivent tritico, & germinabunt quasi vinea; memoriale ejus sicut vinum Libani.

9 Ephraim quid mihi ultrà idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem; ex me fructus tuus inventus est.

10 Quis sapiens, & intelliget ista? intelligens, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & justi ambulabunt in eis; prævaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA JOEL.

CAPUT PRIMUM.

Joel parabola proposita de eruca, locusta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Iudaam vastantes, hortatur omnes & potissimum sacerdotes, ad planctum, jejunium & orationem, plangens & ipse vastitatem terræ suæ.

1 VErbum Domini, quod factum est ad Joël filium Phatüel.

2 Audite hoc senes, & auribus percipite omnes habitatores terræ; si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3 Super hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii eorũ generationi alteræ.

4 Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.

5 Expergiscimini ebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine; quoniam periit ab ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, fortis & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis; & molares ejus ut catuli leonis.

7 Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticavit, nudans spoliavit eam, & projecit; albi facti sunt rami ejus.

8 Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ.

9 Periit sacrificium & libatio de domo Domini; luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10 Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11 Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vinitores super frumento & hordeo, quia periit messis agri.

12 Vinea confusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum & omnia ligna agri aruerunt; quia confusum est gaudium à filiis hominum.

13 Accingite vos, & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium & libatio.

14 * Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri; & clamate ad Dominum:

*Infr. 2.a.15.

15 A, a, a, diei, quia propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet.

16 Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, lætitia & exultatio?

17 Computruerunt jumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ; quoniam confusum est triticum.

18 Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt.

19 Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis.

20 Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te; quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, & ignis devoravit speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Iudæis crudelitatem hostium suorum denuntiat, & quam terribilis erit ipsis dies illa; quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, seque daturum spiritum suum super omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem: eritque salvus omnis qui invocaverit nomen Domini.

1 CAnite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè est.

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis.

3 Ante faciem ejus ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4 Quasi aspectus equorum, aspectus eorum; & quasi equites sic current.

5 Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6 A facie ejus cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7 Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis.

8 Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent, & non demolientur.

9 Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10 A facie ejus contremuit terra, moti sunt cæli: * sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

11 Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: * magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit eum?

12 Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.

13 Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum: * quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.

14 Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo vestro?

15 Canite tuba in Sion, * Sanctificate jejunium, vocate cœtum,

16 Congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos, & sugentes ubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo.

* Isa. 13.b.10 Ezech. 32.b.7. Inf. 3. c. 15. Mat. 24 c. 29. Marc. 13 c. 24 Luc. 21. c. 25. * Jer. 30 a. 7. Amos 5. c. 18. Soph. 1. d. 15. * Psal. 85. a. 5. Jon. 4. a. 2. * Ion. 2. c. 29.

17 inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes: quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

Sup. 1. a. 14.

18 Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo:

E

19 Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultrà opprobrium in Gentibus.

20 Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis; & expellam eum in terram inviam & desertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare novissimum; & ascendet fœtor ejus; & ascendet putredo ejus, quia superbè egit.

21 Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22 Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficut & vinea, dederunt virtutem suam.

23 Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro; quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum & serotinum, ficut in principio.

24 Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo.

25 Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

F

26 Et comedetis vescentes, & saturabimini; & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum; & non confundetur populus meus in sempiternum.

27 Et scietis quia in medio Israël ego sum. & ego Dñs Deus vester, & non est ampliùs; non confundetur populus meus in æternum

28 Et erit post hæc: * Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt.

* Isa. 44. a. 3. Act. 2. c. 17.

29 Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

G

30 Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31 * Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem; antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis

* Sup. 2. b. 10. Matt. 24. c. 29 Luc. 21. e. 25. Act. 2. c. 20. * Rom. 10. c. 13

32 Et erit: * omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, & in Jerusalem erit salvatio, ficut dixit Dominus, & in residuis, quos Dominus vocaverit.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt: seque omnes in valle Iosaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato

A

1 QUia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cùm convertero captivitatem Juda & Jerusalem:

2 Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Josaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israël, quos disperserunt in nationibus, & terram meam diviserunt.

3 Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4 Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæstinorum: numquid ultionem vos reddetis mihi? & si ulciscimini vos contra me, citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

B

5 Argentum enim meum & aurum tulistis: & desiderabilia mea & pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6 Et filios Juda, & filios Jerusalem vendidistis filiis Græcorum; ut longè faceretis eos de finibus suis.

7 Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos; & convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8 Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Juda, & venundabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est.

9 Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos; accedant, ascendant omnes viri bellatores.

C

10 Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11 Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12 Consurgant, & ascendant Gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut judicem omnes gentes in circuitu.

13 * Mittite falces, quoniam maturavit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.

* Apoc. 14. c. 15

14 Populi, populi in valle concisionis: quia juxta est dies Domini in valle concisionis.

15 * Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.

* Sup. 2. b. 10. & 31. * Ier. 25. f. 30 Amos 1. a. 2.

16 * Et Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam; & movebuntur cæli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israël.

17 Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Jerusalem sancta, & alieni non transibunt per eam ampliùs.

D

18 Et erit in die illa: * stillabunt montes dulcedinē, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Dñi egredietur, & irrigabit torrentem spinarum.

* Amos 9. d. 13.

19 Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quòd inique egerint in filios Juda, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20 Et Judæa in æternum habitabitur, & Jerusalem in generationem & generationem.

21 Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetiæ Amos ultio Domini in Damascum, Philisthæos, Tyrum, Idumæam, & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

A

1 VERBA Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quæ vidit super Israël in diebus Oziæ regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Israël, * ante duos annos terræ motus.

* Zach. 14. b. 5.

2 Et dixit: * Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam: & luxerunt,

* Ier. 25. f. 30.

Isai. 3. c. 16. speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex Carmeli.

3 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: eo quòd trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4 Et mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadad.

B 5 Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dñs.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non convertam eum: quòd transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7 Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

8 Et disperdam habitatorem de Azoto, & C tenentem sceptrum de Ascalone: & convertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eum: eo quòd concluserint captivitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum:

10 Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

11 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conver- D tam eum: eo quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violaverit misericordiam ejus, & tenuerit ultrà furorem suum, & indignationem suam servaverit usque in finem.

12 Mittam ignem in Theman: & devorabit ædes Bosræ.

13 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non convertam eum: eo quòd dissecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14 Et succendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15 Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, & principes ejus simul, dicit Dominus.

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Iudam & Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

A 1 HÆc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab & super quatuor non convertam eum: eo quòd incenderit ossa regis Idumææ usque ad cinerem.

2 Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ:

3 Et disperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Juda & super quatuor non convertam eum: eo quòd abjecerit legem Dñi, & mandata ejus nō custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum.

B 5 Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jerusalem.

6 Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non convertam eum: pro eo quòd vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis.

7 Qui conterunt super pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum. C

8 Et super vestimentis pignoratis accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

9 * Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipse quasi quercus: & contrivi fructum ejus desuper, & radices ejus subter.

10 * Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Ægypti & duxi vos in deserto quadraginta annis, ut possideretis terram Amorrhæi.

* Num. 21. a. 24 Deut. 2. c. 24. * Exod. 14. c. 21 Deut. 8. a. 2.

11 Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, & de juvenibus vestris Nazaræos: numquid non ita est filii Israël, dicit Dominus?

12 Et propinabitis Nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13 Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno:

14 Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & robustus non salvabit animam suam:

15 Et tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non salvabitur, & ascensor equi non salvabit animam suam:

16 Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Israël populum olim unicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1 AUdite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israël: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti dicens: A

2 Tantummodò vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3 Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4 Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? B

5 Numquid cadet avis in laqueum terræ absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6 Si clanget tuba in civitate, & populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7 Quia non fecit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8 Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? C

9 Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus Terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10 Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus suis.

11 Proptereà hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. D

12 Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filii Israël, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci grabato.

13 Audite, & contestamini in domo Ja-

cob, dicit Dominus Deus exercituum:

14 Quia in die cùm visitare cœpero prævaricationes Israël, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15 Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiva: & peribunt domus eburneæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum subsannans idololatriam, & quia filii Israel variis flagellis à peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quæ prius passi fuerant; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

A 1 Audite verbũ hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniã facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibemus.

2 Juravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & levabũt vos in contis, & reliquias vestras in ollis fervẽtibus.

3 Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dñs.

4 Venite ad Bethel: & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem: & afferte manè victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5 Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: sic enim voluistis filii Israël, dicit Dominus Deus.

B 6 Unde & ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris, & non estis reversi ad me dicit Dominus.

7 Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menses superessent usque ad messem; & plui super unam civitatem, & super alteram civitatem non plui; pars una cõpluta est; & pars super quã non plui, aruit.

8 Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non sunt satiatæ; & non rediistis ad me, dicit Dominus.

C 9 * Percussi vos in vento urente, & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, & vinearum vestrarum; oliveta vestra, & ficeta vestra comedit eruca; & non rediistis ad me, dicit Dominus.

* Ag. 2. c. 18.

10 Misi in vos mortem in via Ægypti, percussi in gladio juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestrorum; & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras; & non rediistis ad me, dicit Dominus.

D 11 Subverti vos, * sicut subvertit Deus Sodomam & Gomorrham, & facti estis quasi torris raptus ab incendio; & non rediistis ad me, dicit Dominus.

* Gen. 19. c. 24.

12 Quapropter hæc faciam tibi Israël; postquam autem hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui Israël.

13 Quia ecce formans montes, & creans ventum; & annuntians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam & gradiens super excelsa terræ; Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luget casum Israelis Propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit; odit Dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1 Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctũ; Domus Israël cecidit, & non adjiciet ut resurgat. A

2 Virgo Israël projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3 Quia hæc dicit Dominus Deus; Urbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum, & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israël.

4 Quia hæc dicit Dominus domui Israël; Quærite me, & vivetis.

5 Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis; quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis. B

6 Quærite Dominum, & vivite; ne fortè comburatur ut ignis domus Joseph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7 Qui convertitis in absynthium judicium, & justitiam in terra relinquitis.

8 Facientem Arcturum & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem; * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ; Dominus nomen est ejus.

* Inf. 9. b. 6.

C 9 Qui subridet vastitatem super robustum, & depopulationem super potentem affert.

10 Odio habuerunt corripientem in porta; & loquentem perfectè abominati sunt.

11 Idcirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo; * domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis; vineas plantabitis amantissimas, & non bibetis vinum earum.

* Soph. 1. c. 13.

12 Quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra; hostes justi, accipientes munus; & pauperes deprimentes in porta;

13 Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est,

14 Quærite bonum, & non malum, ut vivatis; & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis. D

15 * Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta judicium; si fortè misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Joseph.

* Psal. 96. b. 10. Rom. 12. b. 9.

16 Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator; In omnibus plateis planctus & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ; & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos qui sciunt plangere.

17 Et in omnibus vineis erit planctus; quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

18 * Væ desiderantibus diem Domini, ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.

* Jer. 30. a. 7. Joel. 2. c. 11. Soph. 1. d. 15.

19 Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei ursus; & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.

20 Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux; & caligo, & non splendor in ea? F

21 * Odi, & projeci festivitates vestras; & non capiam odorem cœtuum vestrorum.

* Isa. 1. c. 11. Jer. 6. c. 20. Malach. 1. d. 12.

22 Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam; & vota pinguium vestrorum non respiciam.

23 Aufer à me tumultum carminum tuorum; & cantica liræ tuæ non audiam.

24 Et revelabitur quasi aqua judicium, & justitia quasi torrens fortis. G

25 * Numquid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Israël?

* Act. 7. d. 42.

26 Et portastis tabernaculum Moloch ve-

ſtro,& imaginem idolorum veſtrorum, ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.

27 Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

CATUT VI.

Comminatur Dominus superbis, & in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israel: cujus detestatur superbiam.

A

1 VÆ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël.

Lu. 6. a. 24.

2 Tranſite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & deſcendite in Geth Palæſtinorum, & ad optima quæque regna horum: ſi latior terminus eorum termino veſtro eſt.

3 Qui ſeparati eſtis in diem malum: & appropinquatis ſolio iniquitatis.

4 Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.

5 Qui canitis ad vocem pſalterii: ſicut David putaverunt ſe habere vaſa cantici.

B

6 Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph.

7 Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio laſcivientium.

*Ier. 51 b. 14.

8 * Juravit Dominus Deus in anima ſua, dicit Dominus Deus exercituũ: Deteſtor ego ſuperbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus ſuis.

9 Quòd ſi reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipſi morientur.

C

10 Et tollet eum propinquus ſuus, & comburet eum, ut efferat oſſa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus eſt: Numquid adhuc eſt penes te?

11 Et reſpondebit: Finis eſt. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12 Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus.

D

13 Numquid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt in bubalis, quoniam convertiſtis in amaritudinem judicium, & fructum juſtitiæ in abſinthium?

14 Qui lætamini in nihilo, qui dicitis: Numquid non in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua?

15 Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos domus Iſraël, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, uſque ad torrentem deſerti.

CAPUT VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere & Dominus cõminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trulla cæmentarii vaticinatur adversante licet Amasia sacerdote Bethel qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos ut eat prophetatum in terram Iuda: sed ostendit se factum a Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui Amasiæ & Israëli vaticinatur afflictiones.

A

1 HÆc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locuſtæ in principio germinantium ſerotini imbris, & ecce ſerotinus poſt tonſionem regis.

2 Et factum eſt: cùm conſummaſſet comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius eſto, obſecro: quis ſuſcitabit Jacob, quia parvulus eſt?

3 Miſertus eſt Dominus ſuper hoc: Non erit, dixit Dominus.

4 Hæc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyſſum multam, & comedit ſimul partem.

5 Et dixi: Domine Deus, quieſce obſecro: quis ſuſcitabit Jacob, quia parvulus eſt?

6 Miſertus eſt Dominus ſuper hoc: ſed & iſtud non erit, dixit Dominus Deus.

B

7 Hæc oſtendit mihi Dominus: & ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii.

8 Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Iſraël: non adjiciam ultrà ſuperinducere eum.

9 Et demolientur excelſa idoli, & ſanctificationes Iſraël deſolabuntur: & conſurgam ſuper domum Jeroboam in gladio.

C

10 Et miſit Amaſias ſacerdos Bethel ad Jeroboam regem Iſraël, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Iſraël: non poterit terra ſuſtinere univerſos ſermones ejus.

11 Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Iſraël captivus migrabit de terra ſua.

12 Et dixit Amaſias ad Amos: Quid vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13 Et in Bethel non adjicies ultrà ut propheteſ: quia ſanctificatio regis eſt, & domus regni eſt.

D

14 Reſponditque Amos, & dixit ad Amaſiam: Non ſum propheta, & non ſum filius prophetæ: ſed armentarius ego ſum vellicans ſycomoros.

15 Et tulit me Dominus cùm ſequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade, propheta ad populum meum Iſraël.

16 Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis ſuper Iſraël, & non ſtillabis ſuper domum idoli.

17 Propter hoc, hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Iſraël captivus migrabit de terra ſua.

CAPUT VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat, ac festivitates eorum dicit in luctũ convertendas: famémque verbi Dei futuram denuntiat.

A

1 HÆc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.

2 Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorũ. Et dixit Dominus ad me: Venit finis ſuper populum meum Iſraël: non adjiciam ultrà ut pertranſeam eum.

3 Et ſtridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur ſilentium.

4 Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

B

5 Dicentes: Quando tranſibit menſis, & venundabimus merces: & ſabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas,

6 Ut poſſideamus in argento egenos &

pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?

7 Juravit Dominus in superbiam Jacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

8 Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus: & ascendet quasi fluvius universus & ejicietur, & defluet quasi rivus Ægypti?

9 Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis:

** Tob. 2.b.6. 1. Mac. 1.c.41.*

10 * Et convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput calvitium: & ponam eum quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.

11 Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

12 Et commovebuntur à mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem; circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13 In die illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in siti.

14 Qui jurant in delicto Samariæ, dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Bersabee: & cadent, & non resurgent ultrà.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium: posteà tamen suscitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Israel convertet cum magna ipsorum felicitate.

1 Vidi Dominum stantem super altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non salvabitur ex eis qui fugerit.

** Psal. 138.b.8.*

2 * Si descenderint usque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos.

3 Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: & si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.

4 Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & * ponam oculos meos super eos in malum, & non in bonum.

** Jer. 44.c.11.*

5 Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & ascendet sicut rivus omnis, & defluet sicut fluvius Ægypti.

6 Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit: * qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen ejus.

** Sup. 5. b. 8.*

7 Numquid non ut filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israël, ait Dñs? numquid non Israël ascendere feci de Terra Ægypti & Palæstinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene?

8 Ecce oculi Domini Dei super regnum peccans, & conteram illud à facie terræ: Verumtamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9 Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Israël, sicut concutitur triticum in cribro, & non cadet lapillus super terram,

10 In gladio morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet super nos malum.

** Act. 15.c.16.*

11 In die illa * suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædificabo illud sicut in diebus antiquis,

12 Ut possideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens hæc.

13 Ecce dies veniunt, dicit Dominus & comprehendet arator messorem, & calcator uvæ mittentem semen: * & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt.

** Joel. 3.d.18.*

14 Et convertam captivitatem populi mei Israël: & ædificabunt civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos & comedent fructus eorum.

15 Et plantabo eos super humum suam: & non evellam eos ultrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIÆ.

Vaticinatur exitum adversùs Idumaeos qui affligebant ac subsannabant filios Israel, qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerant.

1 Visio Abdiæ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom; * Auditum audivimus à Domino, * & legatum ad gentes misit: Surgite, & consurgamus adversùs eum in prælium.

** Jer. 49.c.14.*

2 Ecce parvulum dedi te in Gentibus; contemptibilis tu es valdè.

3 Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4 Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum; inde detraham te, dicit Dominus.

5 Si fures introissent ad te, si latrones per noctem quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6 Quomodo scrutati sunt Esau, investigaverunt abscondita ejus?

7 Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri fœderis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversùm te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

8 * Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Esau?

** Isa. 29. c. 14. 1. Cor. 1. c. 19.*

9 Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Esau?

10 * Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confusio, & peribis in æternum.

** Gen. 27.d.41.*

11 In die cum stares adversùs eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & super Jerusalem mittebant sortem; tu quoque eras quasi unus ex eis.

12 Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis ejus; & non lætabitur super filios Juda in die perditionis eorum; & non magnificabis os tuum in die angustiæ.

13 Et

13 Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis ejus in die vastitatis illius. & non emittêris adversùs exercitum ejus in die vastitatis illius.

14 Neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15 Quoniam juxtà est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum:

F 16 Quomodò enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & absorbebunt, & erunt quasi non sint.

17 Et in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus: & possidebit domus Jacob eos qui se possederant.

18 Et erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma, & domus Esau stipula: & succendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Esaü, quia Dominus locutus est.

G 19 Et hereditabunt hi qui ad Austrum sunt, montem Esaü, & qui in campestribus Philisthiim: & possidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin possidebit Galaad.

20 Et transmigratio exercitus hujus filiorum Israël, omnia loca Chananæorum usque ad Sareptam: & transmigratio Jerusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21 Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esaü: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino missus ut in Ninive prædicaret, navigio fugit Tharsis à facie Domini: quo immittente in navem tempestatem, jactisque sortibus, deprehensus Jonas in mare mittitur, cessatque tempestas

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens.

2 Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia ejus coram me.

3 Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharsis: & dedit naulum ejus. & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini.

B 4 Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5 Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad Deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.

6 Et accessit ad eum gubernator; & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, & si forté recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

C 7 Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit sors super Jonam.

8 Et dixerunt ad eum: judica nobis cujus causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?

9 Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

10 Et timuerũt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognoverunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverit eis,)

11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumescebat.

D 12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis, scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos.

13 Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescebat super eos.

14 Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15 Et tulerunt Jonam, & miserunt in mare: & stetit mare à fervore suo.

16 Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hostias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas à ceto quem Dominus præparaverat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cumque de ventre ejus orasset Dominum, ipsius jussu in aridam evomitur.

A 1 ET præparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Jonam: & erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

2 Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3 Et dixit: * Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudisti vocem meam.

4 Et projecisti me in profundum, in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

B 5 Et ego dixi: Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursùs videbo templum sanctum tuum.

6 * Circumdederunt me aquæ usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

7 Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum: & sublevabis me de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

C 8 Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9 Qui custodiunt vanitates frustrà, misericordiam suam derelinquunt.

10 Ego autem in voce laudis immolabo tibi quæcumque vovi, reddã pro salute Domino.

11 Et dixit Dominus pisci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rursùm missus Jonas ad Ninivitas prædicit eversionem civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis & magna pœnitentia signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

A 1 ET factum est verbum Domini ad Jonam, secundò dicens.

* Matth. 12. c. 40. 16. a. 4. Luc. 11. d. 30. 1. Cor. 15. a. 4.
* Ps. 119. a. 1.
* Ps. 68. a. 1.

2 Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.

3 Et surrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

B 4 Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.

* Matt. 12. d. 41. Luc. 11. d. 32.

5 * Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem.

6 Et pervenit verbum ad regem Ninive: & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

7 Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non gustēt quidquam: nec pascantur, & aquam non bibant,

C 8 Et operiantur saccis homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.

* Ier. 18. b. 11. Ioel. 2. c. 14.

9 * Quis scit si convertatur & ignoscat Deus: & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?

10 Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum adversùs Niniven videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui insultam ipsius indignationem convincit, quòd putaret se rectè dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Ninive civitati maximæ, in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccaverunt.

A 1 ET afflictus est Jonas afflictione magna, & iratus est:

2 Et oravit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meū, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis. * Scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia.

* Ps. 85. a. 5. Ioel. 2. c. 13.

3 Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quàm vita.

B 4 Et dixit Dominus: Putásne bene irasceris tu?

5 Et egressus est Jonas de civitate, & sedit contra Orientē civitatis: & fecit sibimet umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

C 6 Et præparavit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus est Jonas super hedera, lætitia magna.

7 Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hederam, & exaruit.

8 Et cùm ortus fuisset Sol, præcepit Dominus vento calido & urenti: & percussit Sol super caput Jonæ, & æstuabat: & petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quàm vivere.

D 9 Et dixit Dominus ad Jonam: Putásne benè irasceris tu super hedera? Et dixit: Benè irascor ego usque ad mortem.

10 Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua laborasti, neque fecisti ut cresceret, quæ sub una nocte nata est, & sub una nocte periit.

11 Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt plus quàm centum viginti millia hominum qui nesciunt quid sit inter dexterā & sinistram suam, & jumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Ierusalem exitium & captivitatē propter idololatriam ipsorum: quos plangit Propheta, & ad planctum provocat.

A 1 VERBUM Domini quod factum est ad Michæam Morasthitem, in diebus Jonathan, Achaz, & Ezechiæ regum Juda: quòd vidit super Samariam, & Jerusalem.

* Deut. 32. a. 1. Isa. 1. a. 2.

2 * Audite populi omnes: & attendat terra, & plenitudo ejus: & sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

* Isa. 26. d. 21.

3 * Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ.

B 4 Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5 In scelere Jacob omne istud, & in peccatis domus Israël. Quod scelus Jacob? nónne Samaria? & quæ excelsa Judæ? nónne Jerusalem?

6 Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7 Et omnia sculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionē: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & usque ad mercedem meretricis revertentur.

C 8 Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quasi struthionum,

9 Quia desperata est plaga ejus, quia venit usque ad Judam, tetigit portam populi mei usque ad Jerusalem.

10 In Geth nolite annuntiare, lachrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11 Et transite vobis habitatio pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis quæ stetit sibimet.

12 Quia infirmata est in bonū, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit malum à Domino in portam Jerusalem.

D 13 Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inventa sunt scelera Israël.

14 Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Israël.

15 Adhuc heredem adducam tibi quæ habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israël.

16 Decalvare, & tondere super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem injustitiam, aliaque peccata recensens, prædicit vindictam & captivitatem ipsi imminere; & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

A 1 VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris, in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2 Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hereditatem ejus.

3 Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego B cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4 In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet à me, cùm revertatur, qui regiones nostras dividat?

5 Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini.

6 Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7 Dicit domus Jacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes ejus? Nónne verba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?

C 8 Et è contrario populus meus in adversarium consurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: & eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum.

9 Mulieres populi mei ejecistis de domo deliciarum suarum: à parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10 Surgite, & ite, quia non habetis hîc requiem: propter immunditiam ejus corrumpetur putredine pessima.

11 Utinam non essem vir habens spiritum, D & mendacium potiùs loquerer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit super quem stillatur populus iste.

12 Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur à multitudine hominum.

13 Ascendet enim pandens iter ante eos: divident, & transibunt portam, & ingredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israël, comminatur Dominus gravem ultionem & Ierosolymæ deletionem.

A 1 ET dixit: Audite principes Jacob & duces domus Israël: Numquid non vestrûm est scire judicium,

2 Qui odio habetis bonum & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnem eorum desuper ossibus eorum?

3 Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriaverunt: & ossa eorum confregerunt, & conciderunt sicut in lebete, & quasi carnem in medio ollæ.

4 Tunc clamabunt ad Dominum, & non B exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

5 Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.

6 Propterea nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet sol super prophetas, & obtenebrabitur super eos dies.

7 Et confundentur qui vident visiones, & C confundentur divini: & operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, judicio, & virtute: ut annunciem Jacob scelus suum, & Israël peccatum suum.

9 Audite hoc principes domus Jacob, & judices domus Israël: quia abominamini judicium, & omnia recta pervertitis.

10 Qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Jerusalem in iniquitate.

11 * Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, D & prophetæ ejus in pecunia divinabant: & super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrûm? non venient super nos mala.

12 Propter hoc, causa vestri, * Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem quasi acervus lapidum erit, & mons templi in excelsa silvarum.

* Ezech 22. f. 27 Soph. 3. a. 3.
* Ier. 26 b. 18.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ plurimæ nationes accedent ad Ecclesiam & cultum Dei, cum magna securitate: consolatur Sion quòd de captivitate sit à Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

1 ET erit: * In novissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in A vertice montium, & sublimis super colles: fluent ad eum populi.

2 Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis suis; & ibimus in semitis ejus, quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem.

3 Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum, B & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversùs gentem gladium: & non discent ultrà belligerare.

4 Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5 Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & ultrà.

6 In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram:

7 * Et ponam claudicantem in reliquias: & eam quæ laboraverat, in gentem robustam, * & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in æternum.

8 Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion C usque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filiæ Jerusalem.

9 Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10 Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habita-

* Soph. 3. d. 19.
* Dan 7. d. 14.
Luc. 1. d. 32.

bis in regione, & venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11 Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster.

12 Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium ejus: quia congregavit eos quasi fœnum areæ.

13 Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino universæ terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Ierusalem vastatio ostenditur, & Christus in Bethlehem nasciturus: reliquiæ Israel exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipsis idololatria.

1 NUnc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam judicis Israël:

2 * ET TU BETHLEHEM Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.

* Matt. 2 c. 6. Joan. 7. f. 42.

3 Propter hoc dabit eos usque ad tempus in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israël.

4 Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terræ.

5 Et erit iste pax: cùm venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcaverit in domibus nostris, & suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates hominum.

6 Et pascent terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Assur cùm venerit in terram nostram, & cùm calcaverit in finibus nostris.

7 Et erunt reliquiæ Jacob in medio populorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum.

8 Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in jumentis silvarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cùm transierit, & conculcaverit, & ceperit, non est qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10 Et erit in die illa, dicit Dominus. Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas.

11 Et perdam civitates terræ tuæ, & destruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12 Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui; & non adorabis ultrà opera manuum tuarum.

13 Et evellam lucos tuos de medio tui, & conteram civitates tuas.

14 Et faciam in furore & indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia; indicans etiam quid sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter injustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1 AUdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversùm montes, & audiant colles vocem tuam.

2 Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia judicium Domini cum populo suo, & cum Israël dijudicabitur.

3 * Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

* Jer. 2. a 4.

4 Quia eduxi te de Terra Ægypti, & de domo servientium liberavi te: & misi ante faciem tuam Moysen, & Aaron, & Mariam?

5 * Popule meus memento quæso quid cogitaverit Balach rex Moab, & quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres justitias Domini.

* Num. 22. & 23.

6 Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos?

7 Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8 Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.

9 Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10 Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena.

11 Numquid justificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa?

12 In quibus divites ejus repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13 Et ego ergo cœpi percutere te perditione super peccatis tuis.

14 Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non salvabis: & quos salvaveris, in gladium dabo.

15 * Tu seminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo; & mustum, & non bibes vinum.

* Deut. 28 d. 38 Agg. 1. b. 6.

16 Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore, qui miserebitur Sion: & pudefactis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1 VÆ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desideravit anima mea.

2 Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3 Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & judex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbaverunt eam.

4 Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

B 5 Nolite credere amico:& nolite confidere in duce : ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

*Matt. 10. d.5. *Matt. 10, d.36 6 * Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurgit adversùs matrem suam,nurus adversùs socrum suam: * & inimici hominis domestici ejus.

7 Ego autem ad Dominum aspiciam, ex pecta Deum salvatorem meum : audiet me Deus meus.

8 Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi : consurgam, cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea est.

9 Iram Domini portabo,quoniam peccavi ei, donec causam meam judicet,& faciat judicium meum : educet me in lucem ,videbo justitiam ejus.

10 Et aspiciet inimica mea,& operietur cõfusione, quæ dicit ad me : Ubi est Dñs Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11 Dies,ut ædificentur maceriæ tuæ,in die illa longè fiet lex,

C 12 In die illa & usque ad te veniet de Assur,& usque ad civitates munitas : & à civitatibus,munitis usque ad flumen,& ad mare de mari, & ad montem de monte.

13 Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum.

14 Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuæ,habitãtes solos in saltu, in medio Carmeli:pascentur Basan & Galaad juxta dies antiquos.

15 Secundùm dies egressionis tuæ de Terra Ægypti ostendam ei mirabilia.

16 Videbunt gentes,& confundentur super omni fortitudine sua : ponent manum super os, aures eorum surdæ erun,.

D 17 Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te.

* Ier. 10 a.6. Act. 10. g. 43. 18 *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem,& transis peccatum reliquiarũ hereditatis tuæ? non immittet ultrà furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

19 Revertetur, & miserebitur nostri:deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra

20 Dabit veritatem Jacob, misericordiam Abraham: quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis

PROPHETIA
N A H U M.

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversùs hostes suos,qui patiens est & fortitudine magnus, cujus ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, suique populi hostes est consumpturus.

A 1 ONUS Ninive: Liber visionis Nahum Elcesæi.

2 Deus æmulator, & ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, & habens furorem : ulciscens Dñs in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis.

3 Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem Dominus in tempestate & turbine vitæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus.

4 Increpans mare,& exsiccans illud:& omnia flumina ad desertũ deducens. Infirmatus est Basan,& Carmelus: & flos Libani elãguit.

B 5 Montes commoti sunt ab eo,& colles desolati sunt : & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6 Ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? indignatio ejus effusa est ut ignis: & portæ dissolutæ sunt ab eo.

7 Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis : & sciens in se.

C 8 Et in diluvio prætereunte, consummationem faciet loci ejus : & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet : non consurget duplex tribulatio.

10 Quia sicut spinæ se invicem complectuntur,sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11 Ex te exibit cogitans contra Dñm malitiam : mente pertractans prævaricationem.

D 12 Hæc dicit Dominus:Si perfecti fuerint, & ita plures;sic quoque attondentur, & pertransibit : afflixi te, & non affligam te ultrà.

13 Et nunc conteram virgam ejus de dorso tuo, & vincula tua dirumpam.

14 Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo ampliùs:de domo Dei tui interficiam sculptile,& conflatile,ponam sepulchrum tuum,quia inhonoratus es.

* Isa. 52 b. 7. Rom. 10 c. 15. 15 *Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem:celebra Juda festivitates tuas,& redde vota tua : quia non adjiciet ultrà ut pertranseat in te Belial : universus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive,ejusque à Chaldais depopulatio, quia superbè egit contra populum Domini.

A 1 ASCendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem : contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valdè.

2 Quia reddidit Dominus superbiam Jacob, sicut superbiã Israël: quia vastatores dissipaverunt eos,& propagines eorũ corruperunt.

3 Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis ejus,& agitatores cõsopiti sũt.

B 4 In itineribus conturbati sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis : aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.

5 Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6 Portæ fluviorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum.

7 Et miles captivus abductus est, & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus suis.

C 8 Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ ejus:ipsi verò fugerunt : state, state : & non est qui revertatur.

9 Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis divitiarum ex omnibus,vasis desiderabilibus.

10 Dissipata est, & scissa, & dilacerata : & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus : & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ.

D 11 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & non est qui exterreat?

12 Leo cepit sufficienter catulis suis, & necavit leænis suis; & implevit præda speluncas suas, & cubile suum rapina.

13 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad fumum quadrigas tuas & leunculos tuos comedet gladius; & exterminabo de terra prædã tuam, & non audietur ultrà vox nuntiorum tuorum.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adultera vastanda prædicatur; quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis devastata confirmatur; nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

A

1 VÆ civitas sanguinum, universa mendacii dilaceratione plena; non recedet à te rapina.

Ezech. 24.c.9. Habac. 2.c.11.

2 Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis ascendentis;

3 Et micantis gladii, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ; nec est finis cadaverum, & corruent in corporibus suis;

4 Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis;

B

5 Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, * & revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

Isa. 47.a.3.

6 Et projiciam super te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum

7 Et erit; omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet; Vastata est Ninive; quis commovebit super te caput? unde quæram consolatorem tibi?

8 Numquid melior es Alexandria populorũ, quæ habitat in fluminib⁹? aquæ in circuitu ejus; cujus divitiæ mare; aquæ, muri ejus.

9 Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non est finis; Aphrica & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

C

10 Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli ejus elisi sunt in capite omnium viarum, & super inclytos ejus miserunt sortem, & omnes optimates ejus confixi sunt in compedibus.

11 Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta, & tu quæres auxilium ab inimico.

12 Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14 Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigens tene laterem.

15 Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

D

16 Plures fecisti negotiationes tuas quàm stellæ sint cæli: bruchus expansus est, & avolavit.

17 Custodes tui quasi locustæ: & parvuli tui quasi locustæ locustarũ, quæ consident in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & avolaverũt & non est cognitus locus earũ ubi fuerint.

18 Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non est qui congreget

19 Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionẽ tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC.

CAPUT PRIMUM.

Miratur Propheta impium prosperari, prævalere adversùs justum: nam adversùs Iudæos suscitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

A

1 ONUS, quod vidit Habacuc propheta.

2 Usquequò Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis?

3 Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre prædam, & injustitiam contra me? & factum est judicium, & contradictio potentior.

4 Propter hoc lacerata est lex, & non pervenit usque ad finem judicium: quia impius prævalet adversùs justum, propterea egreditur judicium perversum.

B

5 * Aspicite in gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quòd nemo credet cùm narrabitur.

Act.13 f.41.

6 Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, ut possideat tabernacula non sua.

7 Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa judicium, & onus ejus egredietur.

C

8 Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9 Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam, captivitatem.

10 Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.

11 Tunc mutabitur spiritus & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo ejus Dei sui.

D

12 Numquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in judicium posuisti eum: & fortem, ut corriperes, fundasti eum.

13 Mundi sunt oculi tui, ne videas malum: & respicere ad iniquitatem non poteris, quare respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorem se?

14 Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

15 Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, & congregavit in rete suum. Super hoc lætabitur & exultabit.

16 Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars ejus, & cibus ejus electus.

17 Propter hoc ergo expandit sagenã suam, & semper interficere Gentes non parcet.

CAPUT II.

Propheta à Domino responsum expectanti præcipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, & quod idola eis non proderunt.

A 1 Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.

2 Et respondit mihi Dominus, & dixit, Scribe visum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit eum.

3 Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur, si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

4 Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso: Justus autem in fide sua vivet.

B 5 * Et quomodò vinum potantem decipit sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coacervabit ad se omnes populos.

*Joan. 3 d. 36. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Hebr. 10. g. 38

6 Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? usquequò & aggravat contra se densum lutum?

7 Numquid non repentè consurgent qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8 Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9 Væ qui congregat avaritiam malam domui suæ, ut sit in excelso nidus ejus, & liberari se putat de manu mali.

C 10 Cogitasti confusionē domui tuæ, concidisti populos multos, & peccavit anima tua.

11 Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum est, respondebit.

*Ezech. 24. c. 9. Nah. 3. a. 1.

12 * Væ qui ædificat civitatem in sanguinibus, & præparat urbem in iniquitate.

13 Numquid non hæc sunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient.

14 Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare.

15 Væ qui potū dat amico suo mittens fel suum, & inebrians ut aspiciat nuditatem ejus:

16 repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & consopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam.

D 17 Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18 Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, & imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus, ut faceret simulachra muta.

19 Væ qui dicit ligno: Expergiscere: surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro & argento: & omnis spiritus non est in visceribus ejus.

*Ps. 10. b. 5.

20 * Dominus autem in templo sancto suo: sileat à facie ejus omnis terra.

I ORATIO. HABACUC PROPHETÆ pro ignorantiis.

CAPUT III.

A 2 Domine, audivi auditionem tuam, & timui.

Domine opus tuum, in medio annorum vivifica illud.

In medio annorum notum facies: cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3 Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan:

Operuit cælos gloria ejus: & laudis ejus plena est terra.

4 Splendor ejus ut lux erit: cornua in manibus ejus:

Ibi abscondita est fortitudo ejus: 5 ante faciem ejus ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes ejus.

6 Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissolvit Gentes: & contriti sunt montes sæculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus æternitatis ejus.

7 Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian. B

8 Numquid in fluminibus iratus es Domine, aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendet super equos tuos: & quadrigæ tuæ salvatio.

9 Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.

Fluvios scindes terræ: 10 viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas levavit.

11 Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splēdore fulgurantis hastæ tuæ. C

12 In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.

13 Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum ejus usque ad collum.

14 Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus, ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum, sicut ejus qui devorat pauperem in abscondito.

15 Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. D

16 Audivi, & conturbatus est venter meus: à voce contremuerunt labia mea.

Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.

Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17 Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.

Mentietur opus olivæ, & arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus: & non erit armentum in præsepibus.

18 Ego autem in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Jesu meo.

19 Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primum pe catoribus universis, deinde Iudæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divi-

nam ultionem; Ierusalem quoque lucernis scrutanda dicitur, & quàm erit amara dies ultionis Domini.

A 1 VERBUM Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godoliæ, filii Amariæ filii Ezeciæ, in diebus Josiæ filii Amon regis Judæ.

2 Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus.

3 Congregans hominem & pecus, congregans volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

4 Et extendam manum meam super Judam, & super omnes habitantes Jerusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditurorum cum sacerdotibus:

B 5 Et eos qui adorant super tecta militiam cæli, & adorant & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

6 Et qui avertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec investigaverunt eum:

7 Silete à facie Domini Dei: quia juxta est dies Domini, quia præparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

8 Et erit: in die hostiæ Domini, visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina:

9 Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Dñi Dei sui iniquitate & dolo.

C 10 Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscum, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

11 Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

12 Et erit in tempore illo: scrutabor Jerusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet benè Dñs, & non faciet malè.

13 Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: & *ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum.

*Amos. 5. c. 11.

D 14 Juxtà est dies Domini magnus, juxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

15 *Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis.

*Ier. 30. a. 7. Ioel. 2. c. 11. Amos 5. c. 18.

16 Dies tubæ & clangoris super civitates munitas, & super angulos excelsos.

17 Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora.

18 *Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: * in igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

*Ezec. 7. c. 19. *Infr. 3. b. 8.

CAPUT II.

Hortatur Propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnésque mansuetos terræ ut Dominum quærant; denuntians destructionem imminere Philisthæis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Assyriis.

A 1 CONvenite, congregamini gens non amabilis.

2 Priusquam pariat jussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Domini, antequam veniat super vos dies indignationis Domini.

3 Quærite Dominum omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati: quærite justum, quærite mansuetum: si quomodò abscondamini in die furoris Domini.

4 Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5 Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: Verbum Domini super vos Chanaan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita ut non sit inhabitator. B

6 Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum.

7 Et erit funiculus ejus, qui remanserit de domo Juda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8 Audivi opprobrium Moab, & blasphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorum. C

9 Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israël, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quasi Gomorrha; siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possidebunt illos.

10 Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, & magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11 Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes Deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ Gentium.

12 Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis. D

13 Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur: & ponet speciosum in solitudinem, & in invium, & quasi desertum.

14 *Et accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

*Isa. 34. d. 11.

15 Hæc est civitas gloriosa habitans in cõfidentia: quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me non est alia ampliùs: quomodò facta est in desertum, cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Ierusalem, & præcipuè rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficiis, neque flagellis sint ad ipsum conversi; de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium; pœnaque iniquorum prædicitur.

1 VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba. A

2 Non audivit vocem, & non suscepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

3 * Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes: judices ejus lupi vesperè, non relinquebant in manè.

*Ezec. 22. f. 27. Mich. 3. d. 11.

4 Prophetæ ejus vesani, viri infideles: sacerdotes ejus polluerunt sanctum, injustè egerunt contra legem.

5 Dominus justus in medio ejus non faciet iniquitatem: manè manè judicium suum dabit in lucem & non abscondetur; nescivit autem iniquus confusionem.

6 Disperdidi Gentes,& dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

B 7 Dixi: attamen timebis me, suscipies disciplinam: non peribit habitaculum ejus, propter omnia in quibus, visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.

8 Quapropter expecta me,dicit Dominus,in die resurrectionis meæ in futurum, quia judicium meũ ut congregem Gentes, & colligam regna; & effundam super eos indignationem meam,omnem iram furoris mei: *in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.

*Sup.1. d.18.

9 Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

10 Ultra flumina Æthiopæ, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi.

C 11 In die illa non confunderis super cunctis adinventionibus tuis,quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non adjicies exaltari amplius in monte sancto meo.

12 Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum: & sperabunt in nomine Domini

13 Reliquiæ Israël non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium,& non invenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniã ipsi pascẽtur & accubabũt,& non erit qui exterreat.

14 Lauda filia Sion, jubila Israël: lætare, & exulta in omni corde filia Jerusalem.

15 Abstulit Dominus judicium tuum,avertit inimicos tuos: rex Israël Dominus in medio tui, non timebis malum ultrà.

16 In die illa dicetur Jerusalem:Noli timere;Sion, non dissolvantur manus tuæ.

D 17 Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit,gaudebit super te in lætitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18 Nugas, qui à lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultrà habeas super eis opprobrium.

19 Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & salvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat congregabo: & ponam eos in laudem,& in nomen, in omni terra confusionis eorum:

20 In tempore illo, quo adducam vos: & in tempore,quo congregabo vos. Dabo enim vos in nomen,& in laudem omnibus populis terræ,cùm convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus,

PROPHETIA AGGÆI.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos quod neglecta domo Dei propria ædificia curarent ob quam causam dicit illis immissã à Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Jesus sacerdos magnus una cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1 IN anno secundo Darii regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jesum, filium Josedec, sacerdotem magnum, dicens:

1 Esdr. 6. a. 4.

2 Hæc dicit Dominus exercituum,dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3 Et factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

4 Numquid tempus vobis est ut habitetis in domibus laqueatis,& domus ista deserta?

5 Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

B 6* Seminastis multum,& intulistis parum: comedistis,& non estis satiati: bibistis,& non estis inebriati: operuistis vos,& non estis calefacti: qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.

* Deut. 28.d.38 Mich 6 d. 15.

7 Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.

8 Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

C 9 Respexistis ad amplius,& ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflavi illud: quam ob causam,dicit Dominus exercituum: quia domus mea deserta est, & vos festinastis unusquisque in domum suam.

10 Propter hoc super vos prohibiti sunt cæli ne darent rorem, & terra prohibita est ne daret germen suum:

11 Et vocavi siccitatem super terram, & super montes,& super triticum, & super vinum,& super oleum, & quæcumque profert humus,& super homines, & super jumenta, & super omnem laborem manuum.

D 12 Et audivit Zorobabel filius Salathiel,& Jesus filius Josedec sacerdos magnus & omnes reliquiæ populi, vocem Domini Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos; & timuit populus à facie Domini.

13 Et dixit Aggæus nuntius Domini; de nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Domnus.

14 Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Juda, & spiritum Jesu filii Josedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Et si templum reædificatum nihil videatur priori collatum; posteà tamen veniente Messia replebitur gloria majori quam fuerit prioris templi: & sicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia & sterilitas adducta; ita post inceptam reædificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

A 1 IN die vigesima & quarta mensis,in sexto mense,in anno secundo Darii regis.

2 In septimo mense vigesima & prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3 Loquere ad Zorobabel filium Salathiel ducem Juda,& ad Jesũ filium Josedec sacerdotem magnum,& ad reliquos populi,dicẽs:

4 Quis in vobis est derelictus,qui vidit domum istam in gloria sua prima?& quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5 Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jesu fili Josedec sacerdos magne, & cõfortare omnis populus terræ,dicit Dominus exercituum:& facite(quo-

niam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum.

6 Verbum quod pepigi vobiscum cùm egrederemini de Terra Ægypti: & spiritus meus erit in medio vestrûm, nolite timere.

B 7 Quia hæc dicit Dominus exercituum: * adhuc unum modicum est, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam.

* Heb. 12. g. 26

8 Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum.

9 Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10 Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quàm primæ; dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11 In vigesima & quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12 Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13 Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt. Non.

C 14 Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15 Et respondit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16 Et nunc ponite corda vestra à die hac & suprà, antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17 Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18 * Percussi vos vento urente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarum, & non fuit in vobis, qui reverteretur ad me: dicit Dominus.

* Amos 4. c. 9.

D 19 Ponite corda vestra ex die ista, & in futurum, à die vigesima & quarta noni mensis: à die, qua fundamenta jacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20 Numquid jam semen in germine est: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die ista benedicam.

21 Et factum est verbum Domini secundò ad Aggæum in vigesima & quarta mensis, dicens:

22 Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens, Ego movebo cælum pariter & terram.

23 Et subvertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & subvertam quadrigam, & ascensorem ejus: & descendent equi, & ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24 In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te * Zorobabel fili Salathiel serve meus dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum.

* Eccli. 49. c. 13

PROPHETIA ZACHARIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum Gentes quæ populum suum afflixerant; hunc autem in Ierusalem revocandum, in qua ædificabitur ipsi Domino templum.

A 1 IN mense octavo, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiæ filii Addo, prophetam, dicens:

2 Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

3 Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: * Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

* Isa. 21. c. 12 31. c. 6. 45. d. 22 Ier. 3. d. 12. Ezec. 18 g. 30. 33 11. Osee. 14 a. 2. Ioel. 2. c. 12.

4 Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus,

5 Patres vestri ubi sunt? & Prophetæ numquid in sempiternum vivent?

B 6 Verumtamen verba mea, & legitima mea, quæ mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, & conversi sunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, & secundùm adinventiones nostras, fecit nobis?

Malac. 3. b. 7.

7 In die vigesima, & quarta undecimi mensis Sabath, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ filii Addo, prophetam, dicens:

8 Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & post eum, equi rufi, varii & albi.

9 Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me; Ego ostendam tibi quid sint hæc.

10 Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, & dixit; Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

C 11 Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, & dixerunt; perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.

12 Et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum usquequò tu non misereberis Jerusalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iste jam septuagesimus annus est.

13 Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me, verba bona, verba consolatoria.

14 Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me; Clama, dicens; Hæc dicit Dominus exercituum; * Zelatus sum Jerusalem & Sion zelo magno.

* Ioel. 8. a. 2.

15 Et ira magna ego irascor super gentes opulentas; quia ego iratus sum parum, ipsi verò adjuverunt in malum.

16 Propterea hæc dicit Dñs; Revertar ad Jerusalem in misericordiis, & domus mea ædificabitur in ea, ait. Dñs exercituum; &

D perpendiculum extendetur super Jerusalem.

17 Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum. Adhuc affluent civitates meæ bonis: & consolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jerusalem.

18 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19 Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam, & Israël, & Jerusalem.

20 Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.

21 Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per singulos viros, & nemo eorum levavit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu super terram Juda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Ierusalem, quæ post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus; cui Deus pro muro erit; & afflictio Chaldæis ac cæteris qui filios Israël afflixerant, multæ gentes una cum Sion læte venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum:

A 1 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensorum.

2 Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jerusalem, ut videam quanta sit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3 Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum ejus.

B 4 Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: absque muro habitabitur Jerusalem, præ multitudine hominum & jumentorum in medio ejus.

5 Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6 O, ô fugite de terra Aquilonis dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cæli dispersi vos, dicit Dominus.

C 7 O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis:

8 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

9 Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt prædæ his qui serviebant sibi: & cognoscetis quia Dñs exercituum misit me.

10 Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

D 11 Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies quia Dominus exercituum misit me ad te.

12 Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata: & eliget adhuc Jerusalem.

13 Sileat omnis caro à facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo,

CAPUT III.

Iesus, sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui judicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: Adducet Dominus servum suum Orientem; & de lapide agit super quem septem oculi sunt.

A 1 Et ostendit mihi Dñs Jesū sacerdotem magnum stantē coram angelo Dñi: & satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei.

2 Et dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jerusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

B 3 Et Jesus erat indutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem Angeli.

4 Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.

C 5 Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus. Et posuerunt cidarim mundam super caput ejus, & induerunt eum vestibus: & Angelus Domini stabat.

6 Et contestabatur Angelus Domini Jesum dicens:

7 Et hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & custodiam meam custodieris: tu quoque judicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt.

D 8 Audi Jesu sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt, ecce enim ego, * ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM.

Luc. 1. 8. 78.

9 Quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.

10 In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, & subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & stanneo, ac septem oculis Domini; & horum interpretatio; quodque templum à Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

A 1 Et reversus est Angelus, qui loquebatur in me & suscitavit me, quasi virum qui suscitatur de somno suo.

2 Et dixit ad me: Quid tu vides? & dixi, Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius & septem lucernæ ejus super illud: & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput ejus.

3 Et duæ olivæ super illud; una à dextris lampadis, & una à sinistris ejus.

B 4 Et respondi, & aio ad Angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt hæc, Domine mi?

5 Et respondit Angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me; Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non, Domine mi.

6 Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

C 7 Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ ejus.

8 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9 Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, & manus ejus perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10 Quis enim despexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel Septem illi oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

D 11 Et respondi, & dixi ad eum: Quid sunt duæ olivæ istæ ad dexteram candelabri, & ad sinistram ejus?

12 Et respondi secundò, & dixi ad eum: Quid

sunt duæ spicæ olivarum, quæ sunt juxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13 Et ait ad me, dicens; Numquid nescis quid sunt hæc? Et dixi; Non, Domine mi.

14 Et dixit; Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi designat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aera.

A 1 ET conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi, & ecce volumen volans.

2 Et dixit ad me; Quid tu vides? Et dixi; Ego video volumen volans; longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

B 3 Et dixit ad me; Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ; quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur; & omnis jurans, ex hoc similiter judicabitur.

4 Educam illud, dicit Dominus exercituum; & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter; & commorabitur in medio domus ejus, & consumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

C 5 Et egressus est Angelus, qui loquebatur in me; & dixit ad me; Leva oculos tuos, & vide quid est hoc, quod egreditur.

6 Et dixi; Quidnam est? Et ait; Hæc est amphora egrediens. Et dixit; Hæc est oculus eorum in universa terra.

7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ.

8 Et dixit; Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.

D 9 Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi, & levaverunt amphoram inter terram & cælum.

10 Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me; Quò istæ deferunt amphoram?

11 Et dixit ad me; Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ visæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram: de coronis in capite Jesu sacerdotis imponendis; de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in solio suo.

A 1 ET conversus sum, & levavi oculos meos, & vidi; & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium; & montes, montes ærei.

2 In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri,

3 Et in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

B 4 Et respondi, & dixi ad Angelum, qui loquebatur in me; Quid sunt hæc, Domine mi?

5 Et respondit Angelus, & ait ad me; Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, ut stent coram Dominatore omnis terræ;

6 In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis; & albi egressi sunt post eos; & varii egressi sunt ad terram Austri.

7 Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixi; Ite, perambulate terram; & perambulaverunt terram.

8 Et vocavit me, & locutus est ad me, dicens; Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

C 9 Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

10 Sume à transmigratione, ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaia, & venies tu in die illa, & intrabis domum Josiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.

11 Et sumes aurum & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jesu filii Josedec sacerdotis magni,

12 Et loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: * ECCE VIR ORIENS, NOMEN EJUS: & subter eum orietur, & ædificabit templum Domino.

Luc. 1 5.78

D 13 Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos.

14 Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini:

15 Et qui procul sunt, venient, & ædificabunt in templo Dñi: & scietis quia Dñs exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunia quibus Judæi per 70. annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant; proinde hortatur eos ad resipiscentiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

A 1 ET factum in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2 Et miserunt ad domum Dei, Sarasar, & Rogommelech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini:

3 Ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum & prophetis, loquentes: Numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut jam feci multis annis?

4 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

B 5 Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: * Cùm jejunaretis, & plangeretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: numquid jejunium jejunastis mihi?

Isai. 58.b.5.

6 Et cùm comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis?

7 Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Jerusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & urbes in circuitu ejus, & ad Austrum, & in campestribus habitaretur?

C 8 Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9 Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Judicium verum judicate, & misericordiam & miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

10 * Et viduam & pupillum, & advenam, pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

Exod. 22.d.22 Isa. 1.f.23. Ier. 5.f.28.

11 Et noluerunt attendere, & averterunt scapulam recedentem, & aures suas aggravaverunt ne audirent.

D 12 Et cor suum posuerunt ut adamantem, ut audirent legem & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio

magna à Domino exercituum.

13 Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14 Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quòd non esset transiens & revertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Ierusalem, sic nunc facit illam plurimùm habitari, omniaque dabit prospera, modò ei serviant: quibus adjunguntur & aliæ gentes: de fimbria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

A 1 ET factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2 Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam.

3 Hæc dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem Civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4 Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Jerusalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5 Et plateæ civitatis complebuntur infantibus & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis, reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituū?

7 Hæc dicit Dominus exercituum; Ecce Ego salvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis.

8 Et adducam eos, & habitabunt in medio B Jerusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate & in justitia.

9 Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10 Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat: neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11 Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum.

12 Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cæli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi hujus universa hæc.

C 13 Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Israël, sic salvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestræ.

14 Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cùm ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus.

15 Et non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis, ut benefaciam domui Juda, & Jerusalem: nolite timere.

*Eph. 4. c. 25.

16 Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: * Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: veritatem, & judicium pacis judicate, in portis vestris.

17 Et unusquisque malum contra amicum suū ne cogitetis in cordibus vestris: & juramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus.

D 18 Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19 Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantùm, & pacem diligite.

20 Hæc dicit Dominus exercituum: Usquequò veniant populi & habitent in civitatibus multis,

21 Et vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22 Et venient populi multi, & gentes robustæ, ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, & deprecandam faciem Domini.

23 Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes; ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversùs civitates Syriæ, & superbos Philisthæos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, & ablato bello imperabit mundo in magna pace; qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui; omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

A 1 ONus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requiei ejus: quia Dñi est oculus hominis, & omnium tribuum Israël.

2 Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon; assumpserunt quippe sibi sapientiam valdè.

3 Et ædificavit Tyrus munitionem suam, & coacervavit argentum quasi humum, & aurum ut lutum platearum.

4 Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5 Videbit Ascalon, & timebit; & Gaza, & dolebit nimis; & Accaron, quoniam confusa est spes ejus; & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur.

6 Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philisthinorum.

B 7 Et auferam sanguinem ejus de ore ejus, & abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Juda, & Accaron quasi Jebusæus.

8 Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & revertentes, & non transibit super eos ultrà exactor; quia nunc vidi in oculis meis.

*Isa. 62. d. 11. Matt. 21. a. 5.

9 * Exulta satis filia Sion, jubila filia Jerusalem; ECCE REX TUUS veniet tibi justus salvator; ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.

C 10 Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli; & loquetur pacem Gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare, & à fluminibus usque ad fines terræ.

11 Tu quoque in sãguine testamẽti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12 Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuntians duplicia reddã tibi.

13 Quoniam extendi mihi Judam quasi arcum, implevi Ephraim: & suscitabo filios

tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te quasi gladium fortium.

14 Et Dominus Deus super eos videbitur; & exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri.

15 Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & subjicient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quasi cornua altaris.

16 Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui; quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus.

17 Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines.

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita præstare, qui confortavit Judæos: & misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1 PEtite à Dño pluviam in tempore serotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis, singulis herbâ in agro,

2 Quia simulachra locuta sunt inutile, & divini viderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustrà: vanè consolabuntur; idcircò abducti sunt quasi grex; affligentur, quia non est eis pastor.

3 Super pastores iratus est furor meus, & super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Juda, & posuit eos quasi equum gloriæ suæ in bello.

4 Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5 Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio; & bellabunt, quia Dñs cum eis; & confundentur ascensores equorum.

6 Et confortabo domum Juda, & domum Joseph salvabo; & convertam eos, quia miserebor eorum; & erunt sicut fuerunt quando non projeceram eos; ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Et erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino: & filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8 Sibilabo eis & congregabo illos, quia redemi eos; & multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati.

9 Et seminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei; & vivent cum filiis suis, & revertentur.

10 Et reducam eos de Terra Ægypti, & de Assyriis congregabo eos, & ad Terram Galaad & Libani adducam eos, & non invenietur eis locus:

11 Et transibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, & humiliabitur superbia Assur, & sceptrum Ægypti recedet.

12 Confortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt; dicit Dominus.

CAPUT XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis, de duobus virgis tandem abscissis, & tribus pastoribus uno mense succisis: de appensa mercede triginta argenteorum projectorum ad statuarium: de alio malo pastore à Domino suscitando.

1 APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2 Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.

3 Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis.

4 Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5 Quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: & pastores eorum non parcebant eis.

6 Et ego non parcam ultrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines: unumquemque in manu proximi sui; & in manu regis sui; & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7 Et pascam pecus occisionis propter hoc, ô pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8 Et succidi tres pastores in mense uno, & contracta est anima mea in eis; siquidem & anima eorum variavit in me.

9 Et dixi: Non pascam vos; quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur; & reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10 Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abscidi eam, ut irritum facerem fœdus meũ, quod percussi cũ omnibus populis.

11 Et in irritum deductum est in die illa; & cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12 Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam; & si non, quiescite.* Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

*Matt. 27.b.9.

13 Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Dñi ad statuarium.

14 Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Judam & Israël.

15 Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16 Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum dissolvet.

17 O pastor, & idolum, derelinquens gregem; gladius super brachium ejus, & super oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate siccabitur, & oculus dexter ejus tenebrescens obscurabitur.

CAPUT XII.

Iuda & Ierusalem à variis regnis affligentur; sed rursum reducti filii Israël in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effususque à Domino spiritus gratiæ super habitatores Ierusalem aspicient ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt, plangentes singula familiæ seorsum.

1 ONus verbi Domini super Israël. Dicit Dominus extendens cælum, & fundẽs terram, & fingens spiritum hominis in eo:

2 Ecce ego ponam Jerusalem superliminare crapulæ omnibus populis in circuitu; sed & Juda erit in obsidione contra Jerusalem.

3 Et erit: in die illa ponam Jerusalem lapidem oneris cunctis populis; omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur; & colligentur adversùs eam omnia regna terræ.

4 In die illa, dicit Dominus, percutiam

omnem equum in stuporem, & ascensorem ejus in amentiam: & super domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

B

5 Et dicent duces Juda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Jerusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6 In die illa ponam duces Juda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facē ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram & ad sinistrā omnes populos in circuitu: & habitabitur Jerusalem rursùs in loco suo in Jerusalem.

G

7 Et salvabit Dominus tabernacula Juda, sicut in principio: ut non magnificè glorietur domus David, & gloria habitantium Jerusalem contra Judam.

8 In die illa proteget Dominus habitatores Jerusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: & domus David quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu eorum.

9 Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt contra Jerusalem.

10 Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiæ & precum: * & aspicient ad me quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

* Ioan. 19.g.37

D

11 In die illa magnus erit planctus in Jerusalem, * sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

* 2. Par. 35.d.22

12 Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum:

13 familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Levi seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum.

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui David in ablutionē peccatoris, tollentur idola: & pseudo prophetæ à sibi charissimis lapidabuntur; quæ sint plagæ in medio manuum; percutiēdus pastor, & oves dispergenda; duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

A

1 IN die illa erit fōs patens domui David, & habitantibus Jerusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ.

* Ezech 36.d.13

2 * Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabūtur ultrà: & pseudo prophetas, & spiritum immundum auferam de terra.

3 Et erit, cùm prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini: & configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cùm prophetaverit.

4 Et erit: In die illa confundentur prophetæ, unusquisque ex visione sua cùm prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur:

C

5 Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum quoniam Adam, exemplum meum ab adolescentia mea.

6 Et dicetur ei: Quid sint plagæ istæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

* Matt. 26.c.31

7 Framea suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: * percute pastorem: & dispergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

* Matt. 14.c.27

8 Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & deficient: & tertia pars relinquetur in ea.

D

9 Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurū. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiā eum. Dicam: Populus meus es: & ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captivitatem aliásque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ vivæ de Ierusalē; & filii Israel revertentur, habitaturi securè in Ierusalē; percutiétque Dominus plaga Gētes quæ pugnaverunt adversùs Ierusalem, & harum reliquiæ ascēdent ut adorent Dominum in Ierusalem, sanctumque erit quod est super frenum equi.

A

1 ECce venient dies Domini, & dividentur spolia tua in medio tui.

2 Et congregabo omnes Gentes ad Jerusalem in prælium, & capietur civitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3 Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis.

4 Et stabunt pedes ejus in die illa super Montem olivarum, qui est contra Jerusalem ad Orientem: & scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valdè: & separabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

B

5 Et fugietis ad vallem montium eorum, quoniam conjungetur vallis montium usque ad proximum; & fugietis * sicut fugistis à facie terræ motus in diebus Oziæ regis Juda; & veniet Dominus Deus meus, omnésque sancti cum eo.

* Amos 1. a. 1.

6 Et erit, in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.

7 Et erit dies una, quæ nota est Domino, non dies neque nox; & in tempore vesperi erit lux.

8 Et erit in die illa; Exibunt aquæ vivæ de Jerusalem; medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare novissimum: in æstate & in hyeme erunt.

9 Et erit Dominus Rex super omnem terram; in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10 Et revertetur omnis terra usque ad desertum, de colle Remmon ad Austrum Jerusalem; & exaltabitur, & habitabit in loco suo, à porta Benjamin usque ad locū portæ prioris & usque ad portam angulorum; & à turre Hananeel usque ad torcularia regis.

G

11 Et habitabunt in ea; & anathema non erit ampliùs; sed sedebit Jerusalem secura.

12 Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverūt adversùs Jerusalem; tabescet caro uniuscujusque stantis super pedes suos, & oculi ejus contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo.

13 In die illa erit tumultus Domini magnus in eis; & apprehendet vir manum proximi sui, & conseretur manus ejus super manum proximi sui.

14 Sed & Judas pugnabit adversùs Jerusalem; & congregabuntur divitiæ omniū Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.

15 Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & asini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in castris illis: sicut ruina hæc.

D

16 Et omnes qui reliqui fuerint de universis Gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent festivitatem tabernaculorum.

17 Et erit: qui non ascenderit de familiis terræ ad Jerusalem, ut adoret Regem Dominum exercituum, non erit super eos imber:

18 Quòd & si familia Ægypti non ascenderit, & non venerit; nec super eos erit, sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non ascenderint ad celebrandum festivitatem tabernaculorum.

19 Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentiū, quæ non ascenderint ad celebrandā festivitatem tabernaculorum.

20 In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari.

21 Et erit omnis lebes in Jerusalem & in Juda sanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & sument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultrà in domo Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIÆ.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachiæ ad Israel quem Dominus arguit ingratitudinis quod non agnoscebat se in Jacob, unde descenderat, dilectum, rejecto Esau cum populo suo; ideò conqueritur se ab Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini: quorum rejecit sacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

A

1 ONUS verbi Domini ad Israël in manu Malachiæ.

2 Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: In quo dilexisti nos? Nónne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, * & dilexi Jacob,

* Rom. 9. c. 13.

3 Esau autem odio habui & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.

4 Quòd si dixerit Idumæa: Destructi sumus, sed revertentes ædificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit Dominus exercituum: isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in æternum.

5 Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminū Israël.

6 Filius honorat patrem, & servus Dominum suum: si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sū, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis: In quo despeximus nomen tuum?

7 Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quòd dicitis: Mensa Domini despecta est.

8 Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nónne malum est? offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9 Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri, (de manu enim vestra factum est hoc) si quomodo suscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10 Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra.

11 * Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

* Psal. 112. a. 3.

D

12 Et vos polluistis illud in eo quòd dicitis: Mensa Domini contaminata est: & quod superponitur, contemptibile est, cum igne qui illud devorat.

13 Et dixistis: Ecce de labore, & exsufflastis illud, dicit Dominus exercituum, & intulistis de rapinis claudum, & languidum, & intulistis munus, numquid suscipiam illud de manu vestra, dicit Dominus?

14 Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino, quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant; ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur; transgressus est & Juda ducens alienigenas, quapropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum; de uxore diligenda seu dimittenda; laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

A

1 ET nunc ad vos mandatum hoc, ô sacerdotes.

2 * Si nolueritis audire, & si nolueritis ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis; quoniam non posuistis super cor.

* Lev. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15.

3 Ecce ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum, & assumet vos secum.

4 Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis; & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pavebat.

B

6 Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus; in pace & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7 Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus; quia angelus Domini exercituum est.

8 Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege; irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9 Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, & accepistis faciē in lege.

10 * Numquid non pater unus omnium nostrùm? Numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrûm fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

* Matt. 23. a. 9. Eph. 4. b. 6.

C

11 Transgressus est Juda, & abominatio facta est in Israël, & in Jerusalem; quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam

quam dilexit: & habuit filiam Dei alieni.

12 Disperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magistrum & discipulũ de tabernaculis Jacob, & offerẽtem munus Dño exercituum.

13 Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultrà ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14 Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

D

15 Nónne unus fecit, & residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.

16 Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israël: operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus exercituum: custodite spiritũ vestrum, & nolite despicere.

17 Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè ubi est Deus judicii?

CAPUT III.

De præcursore Christi, & hujus adventu, ac futuro judicio: qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Juda & Jerusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem: quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, & quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curæ suos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

A

1 Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quæritis: & angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum.

Matth. 11. b. 10. Marc. 1. a. 1. Luc. 1. b. 17. 7. d. 27.

2 Et quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:

3 Et sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in justitia.

4 Et placebit Domino sacrificium Juda & Jerusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.

B

5 Et accedam ad vos in judicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerũt me, dicit Dominus exercituum.

6 Ego enim Dominus & non mutor: & vos filii Jacob non estis consumpti.

7 A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. * Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dñs exercituum. Et dixistis: In quo revertemur?

Zach. 1. a. 3.

8 Si affliget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te: In decimis, & in primitiis.

9 Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota.

C

10 Inferte omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam.

11 Et increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dñs exercituum.

12 Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13 Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus.

D

14 Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: * Vanus est, qui servit Deo: & quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum?

Job. 21. b. 11.

15 Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & salvi facti sunt.

16 Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audivit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17 Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium; & parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi.

18 Et convertemini, & videbitis quid sit inter justum & impium; & inter servientem Deo, & non servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulsa ipsorum radice: orietur sol justitia Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

A

1 Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi: & omnes facientes impietatem stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen.

2 * Et orietur vobis timentibus nomen meũ Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento.

Luc. 1. k. 78.

3 Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

B

4 * Mementote legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israël, præcepta & judicia.

Exod. 20. Deut. 4. 5. 6.

5 * Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

Matt. 17. a. 10. Marc. 9. b. 10. Luc. 1. b. 17.

6 Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percusserat, successit tandem in Græcia Antiochus illustris: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel profanarunt Jerusalem: Antiochus autem devicto Ptolemæo rege Ægypti invasit Jerusalem: & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris, fecit cædem magnam unde ortus est ingens planctus: similia fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensa Jerusalem, plurimisque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Judæis statuit, ablatis cunctis divini cultus ceremoniis, & ædificato idolo desolationis, renitentes miserè trucidans, cujus edicta plurimi impii secuti sunt, pii verò respuerunt, mortem potiùs subire parati.

A 1 ET factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum & Medorum:

2 Constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ.

3 Et pertransiit usque ad fines terræ: & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu ejus.

4 Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & elevatum cor ejus:

5 Et obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum.

6 Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7 Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a juventute: & divisit illis regnum suum, cùm adhuc viveret.

8 Et regnavit Alexander annis duodecim, & mortuus est.

9 Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unusquisque in loco suo.

10 Et imposuerunt omnes sibi diademata post mortem ejus, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra.

11 Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obses: & regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum. B

12 In diebus illis exierunt ex Israël filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus & disponamus testamentum cum Gentibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13 Et bonus visus est sermo in oculis eorũ.

14 Et destinaverunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent justitiam Gentium.

15 Et ædificaverunt gymnasium in Jerosolymis secundùm leges Nationum:

16 Et fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & juncti sunt Nationibus, & venundati sunt ut facerent malum.

17 Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti ut regnaret super duo regna.

18 Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa navium multitudine:

C 19 Et constituit bellum adversùs Ptolemæum regem Ægypti, & veritus est Ptolemæus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.

20 Et comprehendit civitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ Ægypti.

21 Et convertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno: & ascendit ad Israël.

22 Et ascendit Jerosolymam in multitudine gravi.

23 Et intravit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & universa vasa ejus, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & comminuit omnia.

D 24 Et accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos invenit: & sublatis omnibus abiit in terram suam.

25 Et fecit cædem hominum, & locutus est in superbia magna.

26 Et factus est planctus magnus in Israël, & in omni loco eorum:

27 Et ingemuerunt principes, & seniores: virgines, & juvenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est.

28 Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lugebant:

29 Et commota est terra super habitantes in ea, & universa domus Jacob induit confusionem.

30 Et post duos annos dierum, misit rex principem tributorum in civitates Juda, & venit Jerusalem cum turba magna.

31 Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32 Et irruit super civitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israël. 2. Mach. 5. 24.

33 Et accepit spolia civitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Et captivas duxerunt mulieres: & natos & pecora possederunt.

35 Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem:

36 Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, & convaluerunt in ea: & posuerunt arma, & escas, & congregaverunt spolia Jerusalem:

37 Et reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum. E

38 Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum malum in Israël.

39 Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminaverunt sanctificationem.

40 Et fugerunt habitatores Jerusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, & nati ejus reliquerunt eam.

41 Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo,* dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum. *Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

42 Secundùm gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus: & sublimitas ejus conversa est in luctum.

43 Et scripsit rex Antiochus omni regno suo: ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam.

44 Et consenserunt omnes Gentes secundùm verbum regis Antiochi;

45 Et multi ex Israël consenserunt servituti ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbatum.

46 Et misit Rex libros per manus nuntiorum in Jerusalem, & in omnes civitates Juda: ut sequerentur leges Gentium terræ, F

47 Et prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48 Et prohiberent celebrari sabbatum, & dies solemnes:

49 Et jussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israël.

50 Et jussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia,

51 Et relinquere filios suos incircumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut oblivisce-

rentur legem, & immutarent omnes justificationes Dei.

52 Et quicumque non fecissent secundùm verbum regis Antiochi, morerentur.

53 Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54 Et jusserunt civitatibus Juda sacrificare.

55 Et congregati sunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram:

G 56 Et effugaverunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitivorum locis.

57 Die quinta decima mensis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificavit rex Antiochus abominándum idolum desolationis super altare Dei, & per universas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

58 Et ante januas domorum & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:

59 Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60 Et apud quemcunque inveniebantur libri testamenti Domini, & quicunque observabat legem Domini, secundùm edictum regis trucidabant eum.

61 In virtute sua faciebant hæc populo Israël, qui inveniebatur in omni * mense & mense in civitatibus.

*In omni mense in civitate

62 Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare.

63 Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundùm jussum regis Antiochi.

64 Et suspendebant pueros à cervicibus per universas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos trucidabant.

65 Et multi de populo Israël definierunt apud se, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis:

66 Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt:

67 Et facta est ira magna super populum valdè.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & sanctorum profanationem; ostensisque signis mæstitiæ, respondet his qui à rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Judæo & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum destructa idololatria, cæsoque Antiochi præsidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Judam in militia principem.

A 1 IN diebus illis surrexit Mathathias filius Joannis filii Simeonis, sacerdos ex filiis Joarib ab Jerusalem, & consedit in monte Modin.

2 Et habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3 Et Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4 Et Judam, qui vocabatur Machabæus:

5 Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

6 Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jerusalem.

7 Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedere illic cùm datur in manibus inimicorum?

8 Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum ejus sicut homo ignobilis.

9 Vasa gloriæ ejus captiva abducta sunt: trucidati sunt senes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10 Quæ gens non hæreditavit regnum ejus, & non obtinuit spolia ejus?

B 11 Omnis compositio ejus ablata est. Quæ erat libera, facta est ancilla.

12 Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinaverunt ea Gentes.

13 Quò ergo nobis adhuc vivere?

14 Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valdè.

15 Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere.

16 Et multi de populo Israël consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii ejus constanter steterunt.

17 Et respondentes qui missi erant ab Antiocho dixerunt Mathathiæ: Princeps, & ornatus filiis & fratribus.

18 Ergo accede prior, & fac jussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Juda, & qui remanserunt in Jerusalem: & eris tu, & filii tui, inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis.

19 Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis ejus:

20 Ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum.

C 21 Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem & justitias Dei:

22 Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, ut eamus altera via.

23 Et ut cessavit loqui verba hæc, accessit quidam Judæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundùm jussum regis:

24 Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundùm judicium legis, & insiliens trucidavit eum super aram:

25 Sed & virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit,

26 Et zelatus est legem, * sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

*Num. 25.c.11

27 Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28 Et fugit ipse, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29 Tunc descenderunt multi quærentes judicium, & justitiam, in desertum:

D 30 Et sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31 Et renunciatum est viris regis, & exercitui, qui erat in Jerusalem civitate David, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deserto, & abiissent post illos multi.

32 Et statim perrexerunt ad eos, & con-

stituerunt adversùs eos prælium in die sabbatorum.

33 Et dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum regis Antiochi, & vivetis.

34 Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35 Et concitaverunt adversùs eos prælium.

36 Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37 Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cælum & terra, quòd injustè perditis nos.

38 Et intulerunt illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mille animas hominum.

39 Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt super eos valde.

40 Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnaverimus adversùs gentes pro animabus nostris, & justificationibus nostris, nunc citius disperdent nos à terra.

41 Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversùs eum: & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

E 42 Tunc congregata est ad eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Israël, omnis voluntarius in lege.

43 Et omnes qui fugiebant à malis additi sunt ad eos, & facti sunt illis ad firmamentum.

44 Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45 Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & destruxerunt aras:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israël: & in fortitudine.

47 Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus eorum:

48 Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

F 49 Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus eversionis, & ira indignationis.

50 Nunc ergo, o filii, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51 Et mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 * Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est ei ad justitiam?

53 * Joseph in tempore angustiæ suæ custodivit mandatum, & factus est Dñs Ægypti.

54 * Phinees pater noster, zelando zelum Dei accepit testamentum sacerdotii æterni.

55 * Jesus dum implevit verbum, factus est dux in Israël.

56 * Caleb, dum testificatur in Ecclesia accepit hæreditatem.

57 * David in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula.

58 * Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cælum.

*Gen. 22. a. 2. *Gen. 41. a. 40. *Num. 25. c. 13 *Eccl. 5 d. 28. *Jos. 1. a. 2. *Num. 14. c.

G 59 Ananias & Azarias & Misaël credentes, liberati sunt de flamma.

60 * Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum.

61 Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui sperant in eum non infirmantur.

62 Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus stercus & vermis est:

63 Hodie extollitur, & cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, & cogitatio ejus periit.

64 Vos ergo filii confortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65 Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilii est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.

66 Et Judas Machabæus fortis viribus à juventute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

67 Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi vestri.

68 Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69 Et benedixit eos, & appositus est ad patres suos.

70 Et defunctus est anno centesimo & quadragesimo sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerunt eum omnis Israël planctu magno.

Jos. 4. d. 14. *2. Reg 2. a. 4. *4. Reg 2. b. 11. *Dan. 3. e. 50. *Dan. 6. f. 22.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur, qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios, & occiso duce Apollonio, ejusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriæ exercitum una cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui misit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & sui ad bellum se parant maximè operibus pœnitentiæ & oratione ad Deum.

A 1 ET surrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2 Et adjuvabant eum omnes fratres ejus, & universi qui se conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Israël cum lætitia.

3 Et dilatavit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica sua in præliis, & protegebat castra gladio suo.

4 Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5 Et persecutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis.

6 Et repulsi sunt inimici ejus præ timore ejus; & omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: & directa est salus in manu ejus.

7 Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus suis, & in sæculum memoria ejus in benedictione.

8 Et perambulavit civitates Juda: & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Israël.

B 9 Et nominatus est usque ad novissimum terræ, & congregavit pereuntes.

10 Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum contra Israël.

11 Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percussit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12 Et accepit spolia eorum: & gladium Apollonii abstulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13 Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregavit Judas congregationem fidelium & Ecclesiam secum,

14 Et ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15 Et præparavit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Israël.

16 Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illi cum paucis

17 Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus jejunio hodie?

C 18 Et ait Judas: Facile est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cæli liberare in multis, & in paucis:

19 Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est.

20 Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, ut disperdant nos, & uxores nostras, & filios nostros, & ut spolient nos:

21 Nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris:

22 Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23 Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subitò: & contritus est Seron, & exercitus ejus in conspectu ipsius:

24 Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25 Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido super omnes gentes in circuitu eorum.

D 26 Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes gentes.

27 Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valdè:

28 Et aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29 Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, & tributa regionis modica propter dissensionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant à primis diebus.

30 Et timuit ne non haberet ut semel & bis, in sumptus & donaria, quæ dederat antè larga manu: & abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31 Et consternatus erat animo valdè, & cogitavit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32 Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, à flumine Euphrate usque ad flumen Ægypti:

33 Et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret:

34 Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam & Jerusalem:

E 35 Et ut mitteret ad eos exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutem Israël, & reliquias Jerusalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

36 Et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & sorte distribueret terram eorum:

37 Et rex assumpsit partem exercitus residui, & exivit ab Antiochia civitate regni sui, anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretavit Euphratem flumen, & perambulabat superiores regiones.

38 Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & disperderent eam secundum verbum regis.

40 Et processerunt cum universa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41 Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valdè, & pueros: & venerunt in castra, ut acciperent filios Israël in servos: & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

F 42 Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum & consummationem:

43 Et dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus dejectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis nostris.

44 Et congregatus est conventus ut essent parati in prælium; & ut orarent, & peterent misericordiam & miserationes.

45 Et Jerusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur, & egrederetur de natis ejus: & sanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Jacob, & defecit ibi tibia & cithara.

46 Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Jerusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israël.

47 Et jejunaverunt illa die, & induerunt se ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua:

48 Et expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorum suorum.

G 49 Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas: & suscitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50 Et clamaverunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus istis, & quò eos ducemus?

51 Et sancta tua conculcata sunt, & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctum, & in humilitatem.

52 Et ecce nationes convenerunt adversùm nos, ut nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos.

53 Quomodo poterimus subsistere ante facies eorum, nisi tu Deus adjuves nos?

54 Et tubis exclamaverunt voce magna.

55 Et post hæc constituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56 * Et dixit his, qui ædificabant domos, & sponsabant uxores, & plantabant vineas, & formidolosis, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem.

57 Et moverunt castra, & collocaverunt ad Austrum Emmaum.

*Deut. 20. c. 5. b. 6. 7. 8 Judic. 7 a. 3.

58 Et ait Judas: Accingimini, & estote filii potentes, & estote parati in manè, ut pugnetis adversùs Nationes has, quæ convenerunt adversùs nos disperdere nos & sancta nostra,

59 Quoniam melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & sanctorum:

60 Sicut autem fuerit volũtas in cælo sic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quærit Judam: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgia exercitu fuso colligit spolia; & iterum fusis ad Deum precibus, devincit Lysiæ exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare, & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, sacrificiisque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; statuto etiam hujus dedicationis annuo festo ad dies octo.

A 1 ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt castra nocte,

2 Ut applicarent ad castra Judæorum, & percuterent eos subitò: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3 Et audivit Judas, & surrexit ipse, & potentes, percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4 Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris.

5 Et venit Georgias in castra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi à nobis.

6 Et cum dies factus esset apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantùm; qui tegumenta & gladios non habebant:

7 Et viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8 Et ait Judas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9 * Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharao cum exercitu multo.

* Exod. 14. b. 9.

10 Et nunc clamemus in cælum; & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11 Et scient omnes gentes, quia est qui redimat & liberet Israël.

12 Et elevaverunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex adverso.

B 13 Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Juda.

14 Et congressi sunt: & contritæ sunt Gentes & fugerunt in campum.

15 Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos usque Gezeron, & usque in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniæ: & ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16 Et reversus est Judas, & exercitus ejus sequens eum.

17 Dixitque ad populum non concupiscatis spolia quia bellum contra nos est,

18 Et Gorgias & exercitus ejus prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate eos, & sumetis postea spolia securi.

19 Et adhuc loquente Juda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de monte.

20 Et vidit Gorgias quòd in fugam conversi sunt sui, & succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quòd factum est.

21 Quibus illi conspectis timuerunt valdè, aspicientes simul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium. C

22 Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23 Et Judas reversus, ad spolia castrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacintum, & purpuram marinam, & opes magnas.

24 Et conversi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cælum, quoniam bonus est, quoniam in sæculum misericordia ejus.

25 Et facta est salus magna in Israël in die illa.

26 Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, & nunciaverunt Lysiæ universa quæ acciderant.

27 Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israël, & qualia mandavit rex.

28 Et sequenti anno congregavit Lysias virorum electorum sexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29 Et venerunt in Judæam, & castra posuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

30 Et viderunt exercitum fortem, & oravit & dixit: Benedictus es salvator Israël * qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David* & tradidisti castra alienigenarum in manu Jonathæ filii Sauli, & armigeri ejus. D

* 1. Reg 17. f. 50
* 1. Reg 14. b. 13

31 Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, & confundantur in exercitu suo & equitibus.

32 Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoveantur contritione sua.

33 Dejice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum, in hymnis.

34 Et commiserunt prælium, & ceciderunt de exercitu Lysiæ quinque millia virorum.

35 Videns autem Lysias fugam suorum, & Judæorum audaciam, quòd parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Judæam.

36 Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renovare. E

37 Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion.

38 Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastophoria diruta.

39 Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt planctu magno, & imposuerunt cinerem super caput suum.

40 Et ceciderunt in faciem super terram, & exclamaverunt tubis signorum, & clamaverunt in cælum.

41 Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adversùs eos qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42 Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei.

43 Et mundaverunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44 Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45 Et incidit illis consilium bonum, ut destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud gentes, & demoliti sunt illud.

B 46 Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de eis.

47 Et acceperunt lapides integros secundùm legem: & ædificaverunt altare novum, secundum illud quod fuit priùs:

48 Et ædificaverunt sancta, & quæ intra domum erant intrinsecus: & ædem, & atria sanctificaverunt.

49 Et fecerunt vasa sancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, & mensam in templum.

50 Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas, quæ super candelabrum erant, & lucebant in templo.

51 Et posuerunt super mensam panes, & appenderunt vela, & consummaverunt omnia opera quæ fecerant.

52 Et ante matutinum surrexerunt quinta & vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni:

53 Et obtulerunt sacrificium secundùm legem, super altare holocaustorum novum quod fecerunt.

C 54 Secundùm tempus & secundùm diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipsa renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55 Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cælum eum, qui prosperavit eis.

56 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia, & sacrificium salutaris & laudis.

57 Et ornaverunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas.

58 Et facta est lætitia in populo magna valdè, & aversum est opprobrium Gentium.

59 * Et statuit Judas, & fratres ejus, & universa Ecclesia Israël, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo, à quinta vigesima die mensis Casleu, cum lætitia & gaudio.

*Joan. 10.d. 22.

60 Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes, & conculcarent eum sicut anteà fecerunt.

61 Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, & munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPUT V.

Percussit Judas plurimas Gentes finitimas, obsessosque Galaaditas & Galilæos ipse unà cum fratre Simone liberat; & devicto semel atque iterum Timotheo, captaque civitate Ephron, quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni masculo ipsius interempto, tandem integro numero læti revertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Jerusalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversus Gentes, caduntur: Judas verò percutit Chebron & Azotum, subversis ipsarum simulachris.

A 1 ET factum est, ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum est altare & sanctuarium sicut priùs, iratæ sunt valdè:

2 Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & persequi:

3 Et debellabat Judas filios Esaü in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israëlitas, & percussit eos plaga magna.

4 Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, & in scandalum, insidiantes ei in via.

5 Et conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.

6 Et transivit ad filios Amnon, & invenit manum fortem, & populum copiosum, & Timotheum ducem ipsorum:

7 Et commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu eorum, & percussit eos:

8 Et cepit Gazer civitatem & filias ejus, & reversus est in Judæam.

9 Et congregatæ sunt gentes quæ sunt in Galaad, adversùs Israëlitas qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem,

10 Et miserunt litteras ad Judam & fratres ejus, dicentes: Congregatæ sunt adversùm nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

11 Et parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus est dux exercitus eorum. B

12 Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13 Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille viros.

Judit. 1.4.3.

14 Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuntiantes secundùm verba hæc:

15 Dicentes convenisse adversùm se à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, ut nos consumant.

16 Ut audivit autem Judas, & populus, sermones istos, convenit Ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17 Dixitque Judas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, & vade: & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.

18 Et reliquit Josephum filium Zachariæ & Azariam, duces populi, cum residuo exercitu in Judæa ad custodiam:

19 Et præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellum committere adversùm gentes, donec revertamur.

20 Et partiti sunt Simoni viri tria millia ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.

21 Et abiit Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes à facie ejus, & persecutus est eos usque ad portam C

22 Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, & accepit spolia eorum.

23 Et assumpsit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis, cum uxoribus, & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.

24 Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus transierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per desertum.

25 Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26 Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, & Bosor, & in Almis, & in Casphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.

27 Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, & in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28 Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in desertum Bosor repente,& occupavit civitatem: & occidit omnem masculum in ore gladii,& accepit omnia spolia eorum, & succendit eam igni.

29 Et surrexerunt inde nocte,& ibant usque ad munitionem.

D

30 Et factum est diluculo, cùm elevassent oculos suos, ecce populus multus,cujus non erat numerus, portantes scalas & machinas, ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.

31 Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cælum sicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32 Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33 Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34 Et cognoverunt castra Timothei, quia Machabæus est, & refugerunt à facie ejus: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.

35 Et divertit Judas in Maspha, & expugnavit,& cepit eam: & occidit omnem masculum ejus,& sumpsit spolia ejus, & succendit eam igni.

36 Inde perrexit,& cepit Casbon,& Mageth, & Bosor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37 Post hæc autem verba congregavit Timothæus exercitum alium, & castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38 Et misit Judas speculari exercitum: & renuntiaverunt ei,dicentes:Quia convenerunt ad eum omnes gentes,quæ in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39 Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi,& castra posuerunt trans torrentem,parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.

E

40 Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cùm appropinquaverit Judas,& exercitus ejus ad torrentem aquæ: si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversùm nos.

41 Si verò timuerit transire, & posuerit castra extra flumen,transfretemus ad eos,& poterimus adversùs illum.

42 Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, statuit scribas populi secus torrentem,& mandavit eis dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in prælium.

43 Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus post eum,& contritæ sunt omnes gẽtes à facie eorum,& projecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum,quod erat in Carnaim.

44 Et occupavit ipsam civitatem,& fanum, succendit igni, cum omnibus qui erant in ipso: & oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere contra faciem Judæ.

45 Et congregavit Judas universos Israëlitas, qui erant in Galaaditide, à minimo usque ad maximum,& uxores eorum,& natos, & exercitum magnum valdè, ut venirent in terram Juda.

46 Et venerunt usque Ephron: & hæc civitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47 Et incluserunt se qui erant in civitate,& obstruxerunt portas lapidibus:& misit ad eos Judas verbis pacificis,

F

48 Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.

49 Et præcepit Judas prædicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50 Et applicuerunt se viri virtutis: & oppugnavit civitatem illa tota die,& tota nocte, & tradita est civitas in manu ejus:

51 Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit spolia ejus, & transivit per totam civitatem super interfectos.

52 Et transgressi sunt Jordanem in campo magno contra faciem Bethsan.

53 Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda.

54 Et ascenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio,& obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reverterentur in pace.

55 Et in diebus quibus erat Judas & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56 Audivit Josephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res benè gestas,& prælia quæ facta sunt.

57 Et dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eamus pugnare adversùs gentes, quæ in circuitu nostro sunt.

58 Et præcipit his qui erant in exercitu suo, & abierunt Jamniam.

59 Et exivit Gorgias de civitate,& viri ejus obviam illis in pugnam.

G

60 Et fugati sunt Josephus & Azarias usque in fines Judææ: & ceciderunt illo die de populo Israël ad duo millia viri, & facta est fuga magna in populo:

61 Quia non audierunt Judam, & fratres ejus existimantes fortiter se facturos.

62 Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israël.

63 Et viri Juda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israël,& gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64 Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65 Et exivit Judas,& fratres ejus, & expugnabant filios Esau,in terra quæ ad Austrum est,& percussit Chebron & filias ejus: & muros ejus & turres succendit igni in circuitu.

66 Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67 In die illa ceciderunt sacerdotes in bello,dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium.

68 Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum & sculptilia Deorum ipsorum succendit igni: & cepit spolia civitatum, & reversus est in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem ubi auditis infortuniis quæ sui in Judæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hæc sibi contigisse ob impietatem quam in Judæos exercuerat: quo ibi

mortuo & Juda arcem Jerusalem obsidente, successor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Judam potentissimo exercitu non potuit eum vincere; & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Jerusalem revocatur à Lysia, sed post juratam pacem non servat jusjurandum.

A 1 ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, & copiosam in argento & auro,

2 Templumque in ea locuples valdè: & illic velamina aurea, & loricæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3 Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his qui erant in civitate:

4 Et insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reversus est in Babyloniam.

5 Et venit qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Juda:

6 Et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, & fugatus est à facie Judæorum, & invaluerũt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt.

7 Et quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat super altare, quod erat in Jerusalem, & sanctificationem, sicut priùs, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram civitatem suam.

8 Et factum est ut audivit rex sermones istos, expavit, & commotus est valdè: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9 Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori.

10 Et vocavit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, &

B concidi, & corrui corde præ solicitudine:

11 Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus tristitiæ, in qua nunc sum; qui jucundus eram, & dilectus in potestate mea?

12 Nunc verò reminiscor malorum, quæ feci in Jerusalem, unde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Judæam sine causa.

13 Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: & ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14 Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, & præposuit eum super universum regnum suum:

15 Et dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, & nutriret eum, & regnaret.

16 Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono.

17 Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adolescentem: & vocavit nomen ejus Eupator.

18 Et hi qui erant in arce, concluserant Israël in circuitu sanctorum: & quærebant

C eis mala semper, & firmamentum Gentium.

19 Et cogitavit Judas disperdere eos: & convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20 Et convenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas.

21 Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, & adjunxerunt se illis aliqui impii ex Israël,

22 Et abierunt ad regem, & dixerunt: Quousque non facis judicium, & vindicas fratres nostros?

23 Nos decrevimus servire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus & obsequi edictis ejus.

24 Et filii populi nostri propter hoc alienabant se à nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur.

25 Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros.

26 Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jerusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt?

27 Et nisi præveneris eos velociùs, majora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos.

28 Et iratus est rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant.

29 Sed & de regnis aliis, & de insulis D maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitii.

30 Et erat numerus exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo, docti ad prælium.

31 Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas; & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

32 Et recessit Judas ab arce, & movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33 Et surrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:

34 Et elephantis ostenderunt sanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35 Et diviserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique bestiæ electi erant.

36 Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non discedebant ab ea.

37 Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper, & Indus magister bestiæ.

38 Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere constipatos in legionibus ejus.

39 Et ut refulsit sol in clypeos aureos, & E æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis.

40 Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41 Et commovebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis.

42 Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43 Et vidit Eleasar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: & erat eminens super ceteras bestias. Et visum est ei quòd in ea esset rex:

44 Et dedit se ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum.

45 Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46 Et ivit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic.

47 Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt se ab eis.

48 Castra autem regis ascenderunt contra eos in Jerusalem, & applicuerunt castra regis ad Judæam & montem Sion.

49 Et fecit pacem cum his qui erant in Bethsura: & exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terræ.

50 Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam servare eam.

51 Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & spicula, & scorpios ad mittendas sagittas, & fundibula.

52 Fecerunt autem & ipsi machinas adversùs machinas eorũ, & pugnaverunt dies multos.

53 Escæ autem non erant in civitate, eò quod septimus annus esset: & qui remanserant in Judæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant.

54 Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55 Et audivit Lysias quòd Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cùm adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, & regnaret,

56 Reversus esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia:

57 Festinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obsidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58 Nunc itaque demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59 Et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut priùs. Propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc.

60 Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam.

61 Et juravit illis rex, & principes; & exierunt de munitione.

62 Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs juramentum, quod juravit: & mandavit destruere murum in gyro.

62 Et discessit festinanter, & reversus est Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversùs eum, & occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho & Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Iudam prævalere, missus est à rege Nicanor, qui ut & priores; cum dolo nequiret, ut Iudam aggressus semel atque iterum ab eo devictus est, & tandem fusis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudæorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulerat: cujus victoriæ dies annuus apud Iudæos celebris instituitur.

1 ANno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3 Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4 Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5 Et venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Israël: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6 Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos dispersit de terra nostra.

7 Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

8 Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum,

9 Ut videret exterminium, quod fecit Judas: sed & Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Israël.

10 Et surrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda, & miserunt nuntios, & locuti sunt ad Judam, & ad fratres ejus, verbis pacificis in dolo.

11 Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12 Et convenerunt ad Alcimum & Bacchidem congregatio scribarum requirere quæ justa sunt:

13 Et primi, Assidæi qui erant in filiis Israël, & exquirebant ab eis pacem.

14 Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.

15 Et locutus est cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16 Et crediderunt ei: Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundùm verbum quod scriptum est:

17 * Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

* Psal. 78.a.2.3.

18 Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas & judicium in eis; transgressi sunt enim constitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19 Et movit Bacchides castra ab Jerusalem, & applicuit in Bethzecha: & misit, & comprehendit multos ex eis qui à se effugerant, & quosdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20 Et commisit regionem Alcimo; & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21 Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui

22 Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt,

terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Israël.

D

23 Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant filiis Israël, multò plus quam Gentes.

24 Et exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessaverunt ultra exire in regionem.

25 Vidit autem Alcimus quod prævaluit Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusavit eos multis criminibus.

26 * Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exercens contra Israël: & mandavit ei evertere populum.

2. Machab. 15. a. 1.

27 Et venit Nicanor in Jerusalem cum exercitu magno, & misit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo.

28 Dicens: Non sit pugna inter me & vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29 Et venit ad Judam, & salutaverunt se invicem pacificè: & hostes parati erant rapere Judam.

E

30 Et innotuit sermo Judæ, quoniam cum dolo venerat ad eum: & conterritus est ab eo, & ampliùs noluit videre faciem ejus.

31 Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharsalama.

32 Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33 Et post hæc verba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de Sacerdotibus populi salutare eum in pace, & demonstrare ei holocautomata, quæ offerebantur pro rege.

34 Et irridens sprevit eos, & polluit: & locutus est superbè.

35 Et juravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Judas & exercitus ejus in manus meas, continuò cum regressus fuero in pace succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36 Et intraverunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt?

37 Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo.

F

38 Fac vindictam in homine isto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.

39 Et exiit Nicanor ab Jerusalem, & castra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40 Et Judas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

41 * Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine; quia blasphemaverunt te, exiit Angelus, & percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

*4. Reg 19. g. 35 Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 26 Isai. 37 g. 36. 2. Mach 8. c. 19.

42 Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: & sciant ceteri quia malè locutus est super sancta tua: & judica illum secundum malitiam illius.

43 Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio.

44 Ut autem vidit exercitus ejus quia cecidisset Nicanor, projecerunt arma sua, & fugerunt.

45 Et persecuti sunt eos vitam unius diei, ab Adazer usquequò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus.

46 Et exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis nec unus.

47 Et acceperunt spolia eorum in prædam & caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram ejus, quam extenderat superbè, & attulerunt & suspenderunt contra Jerusalem.

48 Et lætatus est populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.

49 Et constituit agi omnibus annis diem istam, tertiadecima die mensis Adar,

50 Et siluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Judæi a Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt ibi fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

A

1 Et audivit Judas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus.

2 Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos & duxerunt sub tributum:

3 Et quanta fecerunt in regione Hispaniæ: & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & patientia:

4 Locáque quæ longè erant valdè ab eis, & reges qui supervenerant eis ab extremis terræ contriverunt, & percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis.

5 Et Philippum & Persen Ceteorum regem, & ceteros qui adversùm eos arma tulerant, contriverunt in bello & obtinuerunt eos:

6 Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat habens centumviginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valdè, contritum ab eis.

B

7 Et quia ceperunt eum vivum, & statuerunt ei ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum tributum magnum, & daret obsides, & constitutum.

8 Et regionem Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi.

9 Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his.

10 Et miserunt ad eos ducem unum & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt & destraxerunt, muros eorum, & in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem:

11 Et residua regna, & insulas, quæ aliquando restiterant illis exterminaverunt, & in potestatem redegerunt.

12 Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos.

13 Quibus verò vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valdè.

C 14 Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea:

15 Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant:

16 Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universæ terræ suæ, & omnes obediunt uni, & non est invidia neque zelus inter eos.

17 Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem:

18 Et ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quòd in servitutem premerent regnum Israël.

19 Et abierunt Romam viam multam valdè, & introierunt curiam, & dixerunt:

20 Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros.

21 Et placuit sermo in conspectu eorum.

22 Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Jerusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis.

D 23 BENE SIT ROMANIS, & genti Judæorum, in mari, & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul fit ab eis,

24 Quòd si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25 Auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26 Et præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27 Similiter autem & si genti Judæorum prius acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28 Et adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis, & custodient mandata eorum absque dolo.

29 Secundùm hæc verba constituerunt Romani populo Judæorum.

30 Quòd si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31 Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti jugum tuum super amicos nostros, & socios Judæos?

32 Si ergo iterùm adierint nos adversùm te, faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari, terráque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam missis à Demetrio: Judas minimo exercitu fortissime resistens occiditur, ac lugetur: graviterque afflictis piis Israëlitis, frater ejus Jonathas in ejus locum sufficitur: qui ob fratris Joannis mortem percutit filios Jambri in nuptiis: rursumque percussit de Bacchidis exercitu mille viros. Alcimus ob impia in templo sanctum opera percussus à Deo paral[...] mortuus est; sed c Bacchides cum nec dolo [...] vi posset Jonathan perdere, inito cum eo fœdere discessit, nec amplius in Judæam reversus est.

A 1 INtereà ut audivit Demetrius, quia cecidit Nicanor, & exercitus ejus in prælio, apposuit Bacchidem & Alcimum rursum mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis.

2 Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis, & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3 In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Jerusalem:

4 Et surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5 Et Judas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum eo:

6 Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valdè, & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7 Et vidit Judas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est.

8 Et dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9 Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus: sed liberemus animas nostras modò, & revertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus adversùs eos: nos autem pauci sumus.

B 10 Et ait Judas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: & si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.

11 Et movit exercitus de castris, & steterunt illis obviam: & divisi sunt equites in duas partes, & fundibularii & sagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12 Bacchides autem erat in dextero cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13 Exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipsi, & commota est terra à voce exercituum: & commissum est prælium à manè usque ad vesperam.

14 Et vidit Judas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15 Et contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16 Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quòd contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Judam, & eos qui cum ipso erant, à tergo:

17 Et ingravatum est prælium & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis.

18 Et Judas cecidit, & ceteri fugerunt.

C 19 Et Jonathas & Simon tulerunt Judam fratrem suum & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin.

20 Et fleverunt eum omnis populus Israël planctu magno, & lugebant dies multos,

21 Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israël!

22 Et cetera verba bellorum Judæ & virtutum quas fecit, & magnitudinis ejus, non sunt descripta: multa enim erant valdè.

23 Et factum est: post obitum Judæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël: &

exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem.

24 In diebus illis facta est fames magna valdè, & tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.

25 Et elegit Bacchides viros impios, & constituit eos dominos regionis:

26 Et exquirebant, & perscrutabantur amicos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.

27 Et facta est tribulatio magna in Israël, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israël.

28 Et congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ:

29 Ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis nostræ.

30 Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.

31 Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.

D 32 Et cognovit Bacchides, & quærebat eum occidere.

33 Et cognovit Jonathas, & Simon frater ejus, & omnes qui cum eo erant: & fugerunt in desertum Tecuæ, & consederunt ad aquam lacus Asphar.

34 Et cognovit Bacchides, & die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus ejus trans Jordanem,

35 Et Jonathas misit fratrem suum ducem populi, & rogavit Nabuthæos amicos suos, ut commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus.

36 Et exierunt filii Jambri ex Madaba, & comprehenderunt Joannem, & omnia quæ habebat: & abierunt habentes ea.

37 post hæc verba, renunciatum est Jonathæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam unius de magnis principibus Chanaan, cum ambitione magna,

38 Et recordati sunt sanguinis Joannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt se sub tegumento montis.

39 Et elevaverunt oculos suos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus, & sponsus processit, & amici ejus, & fratres ejus, obviam illis cum tympanis & musicis, & armis multis.

40 Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia eorum:

41 Et conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum ipsorum in lamentum.

42 Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: & reversi sunt ad ripam Jordanis.

E 43 Et audivit Bacchides, & venit die sabbatorum usque ad oram Jordanis in virtute magna.

44 Et dixit ad suos Jonathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri & nudiustertius.

45 Ecce enim bellum ex adverso, aqua verò Jordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: & non est locus divertendi.

46 * Nunc ergo clamate in cælum, ut liberemini de manu inimicorum vestrorum, Et commissum est bellum.

*2. Par. 20. a. 3.

47 Et extendit Jonathas manum suam percutere Bacchidem, & divertit ab eo retrò:

48 Et dissilit Jonathas, & qui cum eo erant in Jordanem, & transnataverunt ad eos Jordanem.

49 Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt in Jerusalem,

50 Et ædificaverunt civitates munitas in Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, & in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel, & Thamnata & Phara, & Topho muris excelsis, & portis, & seris.

51 Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israël.

52 Et munivit civitatem Bethsuram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum:

53 Et accepit filios principum regionis obsides, & posuit eos in arce in Jerusalem in custodiam.

F 54 Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris & destrui opera prophetarum: & cœpit destruere.

55 In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os ejus, & dissolutus est paralysi, nec ultrà potuit, loqui verbum, & mandare de domo sua.

56 Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57 Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: & reversus est ad regem; & siluit terra annis duobus.

58 Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Jonathas, & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes una nocte.

59 Et abierunt, & consilium ei dederunt.

60 Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: & misit occultè epistolas sociis suis, qui erant in Judæa, ut comprehenderent Jonathan, & eos qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

61 Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62 Et secessit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant, in Bethbessen, quæ est in deserto: & exstruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

G 63 Et cognovit Bacchides, & congregavit universam multitudinem suam: & his qui de Judæa erant, denuntiavit.

64 Et venit, & castra posuit desuper Bethbessen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65 Et reliquit Jonathas Simonem fratrem suum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero.

66 Et percussit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaseron in tabernaculis ipsorum; & cœpit cædere, & crescere in virtutibus.

67 Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de civitate, & succenderunt machinas:

68 Et pugnaverunt contra Bacchidem; & contritus est ab eis: & affixerunt eum valdè, quoniam consilium ejus, & congressus ejus erat inanis.

69 Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70 Et cognovit Jonathas, & misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, & reddere ei captivitatem.

71 Et libenter accepit, & fecit secundùm verba ejus, & juravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72 Et reddidit ei captivitatem quam prius erat prædatus de terra Juda: & conversus abiit in terram suam, & non apposuit ampliùs venire in fines ejus.

73 Et cessavit gladius ex Israël: & habitavit Jonathas in Machmas, & cœpit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaidam: conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonatha semel ac iterum plurima pollicens: ac ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, devicto occisoque Demetrio ducit uxorem Cleopatram, Ptolemæi regis Ægypti filiam plurimum Jonathan honorans, porro Apollonium autem juniores Demetrii devicit Jonathas, succensa Azoto & templo Dagon: rursumque ab Alexandro honoratur data sibi Accaron ac fibula aurea.

1 ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupavit Ptolemaidam: & receperunt eum, & regnavit illic.

2 Et audivit Demetrius rex & congregavit exercitum copiosum valdè, & exivit obviam illi in prælium.

3 Et misit Demetrius Epistolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4 Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversùm nos:

5 Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6 Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium ejus: & obsides, qui erant in arce, jussit tradi ei.

7 Et venit Jonathas in Jerusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, & eorum qui in arce erant.

8 Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quòd dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9 Et traditi sunt Jonathæ obsides, & reddidit eos parentibus suis:

10 Et habitavit Jonathas in Jerusalem, & cœpit ædificare & innovare civitatem.

11 Et dixit facientibus opera, ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis admunitionem: & ita fecerunt,

12 Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13 Et reliquit unusquisque locum suum, & abiit in terram suam:

14 Tantùm in Bethsura remanserunt aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15 Et audivit Alexander rex promissa, quæ promisit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16 Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem, & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum.

17 Et scripsit epistolam, & misit ei secundùm hæc verba dicens:

18 Rex Alexander fratri Jonathæ salutem.

19 Audivimus de te, quòd vir potens sis viribus, & aptus es ut sis amicus noster:

20 Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis (& misit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserves amicitias ad nos.

21 Et induit se Jonathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo, in die solemni scenopegiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copiosa.

22 Et audivit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis, & ait:

23 Quid hoc fecimus, quòd præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen sui?

24 Scribam, & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut sint mecum in adjutorium.

25 Et scripsit eis in hæc verba: REX Demetrius genti Judæorum salutem:

26 Quoniam servastis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audivimus & gavisi sumus.

27 Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his quæ fecistis nobiscum:

28 Et remittemus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes.

29 Et nunc absolvo vos & omnes Judæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis:

30 Et dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur à terra Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ sunt illi ex Samaria & Galilæa, ex hodierna die & in totum tempus,

31 Et Jerusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa ipsius sint.

32 Remitto etiam potestatem arcis, quæ est in Jerusalem: & do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33 Et omnem animam Judæorum, quæ captiva est à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34 Et omnes dies solemnes, & sabbata & neomeniæ, & dies decreti, & tres dies ante diē solemnem, & tres dies post diem solemnem, sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Judæis, qui sunt in regno meo:

35 Et nemo habebit potestatem agere aliquid, & movere negotia adversùs aliquem illorum in omni causa.

36 Et ascribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum, & dabuntur illis copiæ ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37 Et ex his constituentur super negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes sint ex eis, & ambulent in legibus suis sicut præcepit rex in terra Juda.

38 Et tres civitates, quæ additæ sunt Judææ ex regione Samariæ, cum Judæa reputentur: ut sint sub uno, & non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis.

39 Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Jerusalem ad necessarios sumptus sanctorum.

40 Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt:

41 Et omne quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus,

42 Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: & hæc ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43 Et quicumque confugerint in templum, quod est Jerosolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & universa, quæ sunt eis in regno meo, libera habeant.

44 Et ædificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis:

45 Et ad extruendos muros Jerusalem, & communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, & ad construendos muros in Judæa.

* Sup. 7 b. 12.

46 Ut audivit autem Jonathas & populus sermones istos, * non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Israel, & tribulaverat eos valdè.

47 Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48 Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit castra contra Demetrium.

49 Et commiserunt prælium duo reges & fugit exercitus Demetrii, & insecutus est eum Alexander, & incubuit super eos.

50 Et invaluit prælium nimis, donec occidit sol: & cecidit Demetrius in die illa.

E

51 Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos secundùm hæc verba, dicens:

52 QUONIAM regressus sum in regnum meum, & sedi in sede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & possedi regionem nostram,

53 Et commisi pugnam cum eo, & contritus est ipse, & castra ejus, à nobis: & sedimus in sede regni ejus:

54 Et nunc statuamus ad invicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipsi, digna te.

55 Et respondit rex Ptolemæus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, & sedisti in sede regni eorum.

56 Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & spondeam tibi sicut dixisti.

57 Et exivit Ptolemæus de Ægypto ipse & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam, anno centesimo sexagesimo secundo.

58 Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam suam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, sicut reges, in magna gloria.

59 Et scripsit rex Alexander Jonathæ, ut veniret obviam sibi.

60 Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum & dona: & invenit gratiam in conspectu eorum.

61 Et convenerunt adversùs eum viri pestilentes ex Israël, viri iniqui interpellantes adversùs eum: & non intendit ad eos rex.

62 Et jussit spoliari Jonathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63 Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, & prædicate, ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

F

64 Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prædicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65 Et magnificavit eum rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.

66 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum pace, & lætitia.

67 In anno centesimo sexagesimoquinto, venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum,

68 Et audivit Alexander rex, & contristatus est valdè, & reversus est Antiochiam.

69 Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœlesyriæ: & congregavit exercitum magnum, & accessit ad Jamniam: & misit ad Jonathan summum sacerdotem,

70 Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, & in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversùm nos exerces in montibus.

71 Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72 Interroga, & disce quis sum ego, & ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua:

73 Et nunc quomodò poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis neque saxum, neque locus fugiendi?

74 Ut audivit autem Jonathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jerusalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:

75 Et applicuerunt castra in Joppem, & exclusit eum à civitate (quia custodia Apollonii Joppe erat) & oppugnavit eam.

76 Et exterriti qui erant in civitate aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppem.

77 Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.

G

78 Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & statim exiit in campum, eo quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Jonathas in Azotum, & commiserunt prælium:

79 Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè.

80 Et cognovit Jonathas quoniam insidiæ sunt post se, & circuierunt castra ejus, & jecerunt jacula in populum à manè usque ad vesperam.

81 Populus autem stabat, sicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82 Et ejecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt.

83 Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84 Et succendit Jonathas Azotum, & civitates quæ erant in circuitu ejus, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85 Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui succensi sunt, ferè octo millia virorum.

86 Et movit inde Jonathas castra,& applicuit ea Ascalonem:& exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87 Et reversus est Jonathas in Jerusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88 Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Jonathan.

89 Et misit ei fibulam auream,sicut consuetudo est dari cognatis regum.Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus, in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemao qui Alexandri regnum dolo invaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis à tributis; Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occisis uno die centum millibus, regem à civibus Antiochia liberarunt, & Antiochiam incenderunt; illo autem fœdus cum Jonatha initum pravaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha, qui unà cum fratre Simone sapiùs victor evadit adversùs alienigenas.

A 1 ET rex Ægypti congregavit exercitum, sicut arena quæ est circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo.

2 Et exiit in Syriam verbis pacificis,& aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviàm, eo quòd socer suus esset.

3 Cùm autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4 Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum & cætera ejus demolita,& corpora projecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerant secus viam.

5 Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas,ut invidiam facerent ei:& tacuit rex.

6 Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem se salutaverunt, & dormierunt illic.

7 Et abiit Jonathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reversus est in Jerusalem.

8 Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum consilia mala.

B 9 Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me, quòd dederim illi filiam meam: quæsivit enim me occidere.

11 Et vituperavit eum,propterea quod concupierat regnum ejus.

12 Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienavit se ab Alexandro, & manifestatæ sunt inimicitiæ ejus.

13 Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.

14 Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

15 Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum.

16 Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est,

17 Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; & misit Ptolemæo.

18 Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.

19 Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 In diebus illis congregavit Jonathas eos qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ est in Jerusalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21 Et abierunt quidam qui oderunt gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quòd Jonathas obsideret arcem.

22 Et ut audivit, iratus est: & statim venit ad Ptolemaidam,& scripsit Jonathæ ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinatò.

23 Ut audivit autem Jonathas, jussit obsidere: & elegit de senioribus Israël,& de sacerdotibus; & dedit se periculo.

C 24 Et accepit aurum, & argentum, & vestem,& alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam,& invenit gratiam in conspectu ejus.

25 Et interpellabant adversùs eum quidam iniqui ex gente sua.

26 Et fecit ei rex,sicut fecerant ei qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27 Et statuit ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia habuit priùs pretiosa, & fecit eum principem amicorum.

28 Et postulavit Jonathas à rege, ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus: & promisit ei talenta trecenta.

29 Et consensit rex:& scripsit Jonathæ epistolas de his omnibus, hunc modum continentes.

30 Rex Demetrius fratri Jonathæ salutem, & genti Judæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis,misimus ad vos ut sciretis:

32 Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33 Genti Judæorum,amicis nostris,& conservantibus quæ justa sunt apud nos, decrevimus benefacere, propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

D 34 Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan & Ramathan, quæ additæ sunt Judææ ex Samaria,& omnes confines earum, sequestrari omnibus sacrificantibus in Jerosolymis, pro his quæ ab eis priùs accipiebat rex per singulos annos,& pro fructibus terræ & pomorum:

35 Et alia quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas salinarum,& coronas, quæ nobis deferebantur.

36 Omnia ipsis concedimus:& nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37 Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38 Et videns Demetrius rex quòd siluit terra in conspectu suo,& nihil ei restitit: dimi-

sit

sit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus patrum ejus.

39 Tryphon autem erat quidam partium Alexandri priùs: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

40 Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversùs illum. Et mansit ibi diebus multis.

E

41 Et misit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusalem, & qui in præsidiis erant: quia impugnabant Israël.

42 Et misit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam, cùm fuerit opportunum.

43 Nunc ergo rectè feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44 Et misit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus est rex in adventu eorum.

45 Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46 Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis & cœperunt pugnare.

47 Et vocavit rex Judæos in auxilium. & convenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes per civitatem:

48 Et occiderunt in illa die centum millia hominum, & succenderunt civitatem. & ceperunt spolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49 Et viderunt qui erant de civitate, quòd obtinuissent Judæi civitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50 Da nobis dextras, & cessent Judæi oppugnare nos & civitatem.

F

51 Et projecerunt arma sua, & fecerunt pacem, & glorificati sunt Judæi in conspectu regis, & in conspectu omnium qui erant in regno ejus, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Jerusalem, habentes spolia multa.

52 Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu ejus.

53 Et mentitus est omnia quæcumque dixit, & abalienavit se à Jonatha, & non retribuit ei secundùm beneficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum valdè.

54 Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnavit, & imposuit sibi diadema.

55 Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56 Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:

57 Et scripsit Antiochus adolescens Jonathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58 Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam auream:

59 Et Simonem fratrem ejus constituit ducem à terminis Tyri usque ad fines Ægypti.

60 Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorificè de civitate.

61 Et abiit inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu civitatis, & prædatus est ea.

G

62 Et rogaverunt Gazenses Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Jerusalem: & perambulavit regionem usque Damascum.

63 Et audivit Jonathas quòd prævaricati sunt principes Demetrii in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum removere à negotio regni:

64 Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65 Et applicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat eam diebus multis, & conclusit eos.

66 Et postulaverunt ab eo dexteras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & posuit in ea præsidium.

67 Et Jonathas & castra ejus applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68 Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.

69 Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis, & commiserunt prælium.

70 Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absalomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.

71 Et scidit Jonathas vestimenta sua, & posuit terram in capite suo, & oravit.

72 Et reversus est Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.

73 Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reversi sunt ad eum, & insequebantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, & pervenerunt usque illuc.

74 Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reversus est Jonathas in Jerusalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat: percussisque Arabibus ordinat ædificare præsidia in Judæa, & muros contra arcem in Jerusalem: sed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente se amicum, apud Ptolemaidam dolo captus est, omnésque qui cum eo erant, interfecti.

A

1 ET vidit Jonathas, quia tempus eum juvat, & elegit viros, & misit eos Romam statuere, & renovare cum eis amicitiam:

2 Et ad Spartiatas, & ad alia loca misit epistolas secundùm eandem formam.

3 Et abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas summus sacerdos, & gens Judæorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam & societatem secundùm pristinum.

4 Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5 Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Jonathas Spartiatis:

6 JONATHAS summus sacerdos, & seniores gentis, & sacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7 Jampridem missæ erant epistolæ ad Oniam summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subjectum est.

8 Et suscepit Onias virum qui missus fuerat, cum honore: & accepit epistolas, in quibus significabatur de societate & amicitia.

9 Nos, cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,

10 Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne forte alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.

11 Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solemnibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.

12 Lætamur itaque de gloria vestra.

13 Nos autem circumdederunt multæ tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14 Noluimus ergo vobis molesti esse, neque cæteris sociis & amicis nostris, in his præliis.

15 Habuimus enim de cælo auxilium, & liberati sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri.

16 Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jasonis filium, & misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam & societatem pristinam.

17 Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & salutent vos: & reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostræ.

18 Et nunc benefacietis respondentes nobis ad hæc.

19 Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniæ:

20 ARIUS, rex Spartiatarum, Oniæ Sacerdoti magno salutem.

21 Inventum est in scriptura de Spartiatis & Judæis, quoniam sunt fratres, & quòd sunt de genere Abraham.

22 Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra.

23 Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt; & vestræ, nostræ: mandavimus itaque hæc nuntiari vobis.

24 Et audivit Jonathas, quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo suprà quàm prius, pugnare adversus eum.

25 Et exiit ab Jerusalem, & occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem ejus.

26 Et misit speculatores in castra eorum: & reversi renuntiaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.

27 Cùm occidisset autem Sol, præcepit Jonathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum.

28 Et audierunt adversarii quòd paratus est Jonathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidaverunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis.

29 Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt usque manè: videbant autem luminaria ardentia:

30 Et secutus est eos Jonathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31 Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percussit eos, & accepit spolia eorum.

32 Et junxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam.

33 Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Joppem, & occupavit eam.

34 (Audivit enim quòd vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes ut custodirent eam.

35 Et reversus est Jonathas, & convocavit seniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præsidia in Judæa,

36 Et ædificare muros in Jerusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut separaret eam à civitate, ut esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant.

37 Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu Solis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:

38 Et Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas & seras.

39 Et cùm cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40 Timens ne fortè non permitteret eum Jonathas, sed pugnaret adversus eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41 Et exivit Jonathas obviàm illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan.

42 Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit.

43 Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44 Et dixit Jonathæ: Ut quid vexasti universum populum, cùm bellum nobis non sit?

45 Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & universos præpositos negotii, & conversus abibo: propterea enim veni.

46 Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47 Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48 Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clauserunt portas civitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49 Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, ut perderent omnes socios Jonathæ.

50 At illi cùm cognovissent quia comprehensus est Jonathas, & periit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium.

51 Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52 Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos

qui cum ipso fuerant, valdè: & luxit Israël luctu magno.

53 Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos, dixerunt enim:

54 Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam a Tryphone pecuniam, unà cum filiis Ionatha, ad ejus redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum ejus invasit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod iatum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudaos agi pracipitur.

A 1 ET audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2 Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Jerusalem, & congregavit populum:

3 Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus:

4 Horum gratiâ perierunt fratres mei omnes propter Israël, & relictus sum ego solus.

5 Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6 Vindicabo itaque gentem meam, & sancta, natos quoque nostros, & uxores: quia congregatæ sunt universæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

B 7 Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos.

8 Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Judæ & Jonathæ fratris tui:

9 Pugna prælium nostrum, & omnia quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10 Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Jerusalem, & munivit eam in gyro.

11 Et misit Jonathan filium Absalomi, & cum eo exercitum novum, in Joppen: & ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12 Et movit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in custodia.

13 Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14 Et ut cognovit Triphon quia surrexit Simon loco fratris sui Jonathæ: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos

15 Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus eum.

16 Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum.

17 Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum; jussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israël, dicentem:

18 Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea periit.

19 Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Jonathan.

20 Et post hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador, & Simeon, & castra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21 Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias.

22 Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valdè, & non venit in Galaaditim.

23 Et cùm appropinquasset Bascamam, occidit Jonatham & filios ejus illic.

24 Et convertit Tryphon, & abiit in terram suam.

D 25 Et misit Simon, & accepit ossa Jonathæ fratris sui, & sepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26 Et planxerunt eum omnis Israël planctu magno: & luxerunt eum dies multos.

27 Et ædificavit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum visu, lapide polito retrò & antè:

28 Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus.

29 Et his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam æternam; & juxta arma naves sculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30 Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31 Tryphon autem cùm iter faceret cũ Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32 Et regnavit loco ejus, & imposuit sibi diadema Asiæ, & fecit plagam magnam in terra.

33 Et ædificavit Simon præsidia Judææ, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & seris: & posuit alimenta in munitionibus.

E 34 Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35 Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem:

36 Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, & amico regum, & senioribus, & genti Judæorum, salutem.

37 Coronam auream & bahem, quam misistis, suscepimus, & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere præpositis regis remittere vobis quæ indulsimus.

38 Quæcumq; enim constituimus vobis constant. Munitiones, quas ædificastis, vobis sint.

39 Remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Jerusalem, jam non sit tributarium.

40 Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, & sit inter nos pax.

41 Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum Gentium ab Israël.

E 42 Et cœpit populus Israël scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43 In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percussit turrem unam, & comprehendit eam.

44 Et eruperant qui erant intra machinam

in civitatem: & factus est motus magnus in civitate.

45 Et ascenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamaverunt voce magna, postulantes à Simone dextras sibi dari.

46 Et dixerunt: Non nobis reddas secundùm malitias nostras, sed secundùm misericordias tuas.

47 Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen eos de civitate, & mundavit ædes in quibus fuerant simulacra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48 Et ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros qui legem facerent: & munivit eam, & fecit sibi habitationem.

49 Qui autem erant in arce Jerusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & esurierunt valdè, & multi ex eis fame perierunt.

50 Et clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent, & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

51 Et intraverunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israël.

52 Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53 Et munivit montem templi, qui erat secus arcem: & habitavit ibi ipse, & qui cum eo erant.

54 Et vidit Simon Joannem filium suum, quod fortis prælii vir esset: & posuit eum ducem virtutum universarum: & habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arsacis devicto & capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missæ sunt litteræ renovati fœderis a Spartiatis & Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

1 Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2 Et audivit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad se.

3 Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam.

4 Et siluit omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæsivit bona genti suæ: & placuit illis potestas ejus, & gloria ejus, omnibus diebus.

5 Et cum omni gloria sua accepit Joppen in portum, & fecit introitum in insulis maris.

6 Et dilatavit fines gentis suæ, & obtinuit regionem.

7 Et congregavit captivitatem multam, & dominatus est Gazaræ, & Bethsuræ, & arcis: & abstulit immunditias ex ea, & non erat qui resisteret ei.

8 Et unusquisque colebat terram suam cum pace: & terra Juda dabat fructus suos & ligna camporum fructum suum.

9 Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant se gloriam & stolas belli.

10 Et civitatibus tribuebat alimonias, & constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen gloriæ ejus usque ad extremum terræ.

11 Fecit pacem super terram, & lætatus est Israël lætitia magna.

12 Et sedit unusquisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: & non erat qui eos terreret.

13 Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.

14 Et confirmavit omnes humiles populi sui, & legem exquisivit, & abstulit omnem iniquum & malum:

15 Sancta glorificavit, & multiplicavit vasa sanctorum.

16 Et auditum est Romæ quia defunctus esset Jonathas, & usque in Spartiatas: & contristati sunt valdè.

17 Ut audierunt autem quòd Simon frater ejus factus esset summus sacerdos loco ejus, & ipse obtineret omnem regionem, & civitates in ea:

18 Scripserunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias & societatem, quam fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus ejus.

19 Et lectæ sunt in conspectu Ecclesiæ in Jerusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatæ miserunt:

20 SPARTIANORUM principes, & civitates Simoni Sacerdoti magno, & senioribus, & sacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, salutem.

21 Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nuntiaverunt nobis de vestra gloria, & honore, ac lætitia: & gavisi sumus in introitu eorum.

22 Et scripsimus quæ ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, & Antipater Jasonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

23 Et placuit populo excipere viros gloriosè, & ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriã populi Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno Sacerdoti.

24 Post hæc autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cùm autem audisset populus Romanus

25 Sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26 Restituit enim ipse fratres suos, & expugnavit inimicos Israël ab eis, & statuerunt ei libertatem, & descripserunt in tabulis æreis, & posuerunt in titulis in monte Sion.

27 Et hoc est exemplum scripturæ: OCTAVA decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28 In conventu magno sacerdotum, & populi, & principum gentis, & seniorum regionis, nota facta sunt hæc. Quoniam frequenter facta sunt prælia in regione nostra.

29 Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt se periculo, & restiterunt adversariis gentis suæ, ut starent sancta ipsorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem suam,

30 Et congregavit Jonathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum.

31 Et voluerunt inimici eorum calcare & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum.

32 Tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia:

33 Et munivit civitates Judææ, & Bethsuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hostium anteà: & posuit illic præsidium viros Judæos.

34 Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes anteà habitabant, & collocavit illic Judæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35 Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerunt eum ducem suum, & principem sacerdotum, eò quòd ipse fecerat hæc omnia & justitiam, & fidem, quam conservavit genti suæ, & exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36 Et in diebus ejus prosperatum est in manibus ejus, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in civitate David erant in Jerusalem, in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati:

37 Et collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jerusalem.

38 Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39 Secundùm hæc fecit eum amicum suum, & glorificavit eum gloria magna.

40 Audivit enim quòd appellati sunt Judæi à Romanis amici, & socii, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriosè:

41 Et quia Judæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis:

42 Et ut sit super eos dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia:

43 Et cura sit illi de sanctis: & ut audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus omnes conscriptiones in regione: & ut operiatur purpura, & auro.

44 Et ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & uti fibula aurea,

45 Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46 Et complacuit omni populo statuere Simonem & facere secundùm verba ista.

47 Et suscepit Simon, & placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Judæorum, & sacerdotum, & præesset omnibus.

48 Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum in loco celebri:

49 Exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Judæos cæteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium qui multa tamquam debita reposcat, & Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebæum ducem exercitus, ipse verò Tryphonem persequitur.

1 ET misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, & universæ genti:

2 Et erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Judæorum, salutem.

3 Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, & restituere illud sicut erat anteà: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

4 Volo autem procedere per regionem, ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5 Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia dona remiserant tibi:

6 Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

7 Jerusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneant tibi.

8 Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi.

9 Cùm autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.

11 Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12 Sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13 Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14 Et circuivit civitatem, & naves à mari accesserunt: & vexabant civitatem à terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi.

15 Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant ab urbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas in quibus continebantur hæc:

16 LUCIUS consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Judæorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam & societatem, missi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judæorum.

18 Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19 Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum, & ut non ferant auxilium pugnantibus adversùs eos.

20 Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21 Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundùm legem suam.

22 Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi

& Attalo, & Ariarathi, & Arsaci,

23 Et in omnes regiones: & Lampsaco, & Spartiatis & in Delum, & in Myndum, & in Sycionem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnassum, & in Coo, & in Siden, & in Aradum, & in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gortinam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24 Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, & populo Judæorum.

25 Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundò, admovens ei semper manus, & machinas faciens: & conclusit Tryphonem, ne procederet.

E

26 Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa:

27 Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo anteà, & alienavit se ab eo.

28 Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram & arcem quæ est in Jerusalem, civitates regni mei:

29 Fines earum desolastis, & fecistis plagam magnam in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis; & tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Judææ.

31 Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti: & exterminii quod exterminastis, & tributorum civitatum alia talanta quingenta: sin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

F

32 Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, & vidit gloriam Simonis & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum: & obstupuit: & retulit ei verba Regis.

33 Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque aliorum terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quæ injustè ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34 Nos verò tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35 Nam de Joppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36 Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, & gloriam Simonis, & universa quæ vidit: & iratus est rex ira magna.

37 Tryphon autem fugit navi in Orthosiada.

38 Et constituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39 Et mandavit illi movere castra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem, & obstruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40 Et pervenit Cendebæus Jamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41 Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egressi perambularent viam Judææ sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Juda & Joanne adversus Cendebæum: quo devicto, Ptolemaus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum ejusque filios Malthathiam & Judam dolo interficit, ut ita Judaa provincias obtineret: porro nuntii quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, & Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

1 ET ascendit Joannes de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri suo quæ fecit Cendebæus in populo ipsorum.

A

2 Et convocavit Simon duos filios seniores Judam & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei, expugnavimus hostes Israël ab adolescentia usque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israël aliquoties.

3 Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratres mei, & egressi pugnate pro gente nostra, auxilium verò de cælo vobiscum sit.

4 Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites: & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5 Et surrexerunt manè, & abierunt in campum, & ecce exercitus copiosus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

B

6 Et admovit castra contra faciem eorum ipse, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & transierunt post eum.

7 Et divisit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8 Et exclamaverunt sacris tubis, & in fugam conversus est Cendebæus, & castra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9 Tunc vulneratus est Judas frater Joannis: Joannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10 Et fugerunt usque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reversus est in Judæam in pace.

11 Et Ptolemæus filius Abobi constitutus erat dux in campo Jerico, & habebat argentum & aurum multum.

12 Erat enim gener summi sacerdotis.

13 Et exaltatum est cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversùs Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

C

14 Simon autem, perambulans civitates, quæ erant in regione Judææ, & solicitudinem gerens earum, descendit in Jerico ipse, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabath.

15 Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quam ædificavit: & fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros.

16 Et cùm inebriatus esset Simon, & filii ejus, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quosdam pueros ejus.

17 Et fecit deceptionem magnam in Israël, & reddidit mala pro bonis.

18 Et scripsit hæc Ptolemæus, & misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

19 Et misit alios in Gazaram tollere Joan-

nem: & tribunis misit Epistolas, ut venirent ad se, & daret eis argentum & aurum, & dona.

20 Et alios misit occupare Jerusalem, & montem templi.

D 21 Et præcurrens quidam, nuntiavit Joanni in Gazara, quia periit pater ejus, & fratres ejus, & quia misit te quoque interfici.

22 Ut audivit autem, vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos: cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23 Et cetera sermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificii murorum, quos extruxit, & rerum gestarum ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotii ejus, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECUNDUS

MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jerosolymis scribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quæ in Perside contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem scenopegiæ & diem dati ignis post reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic historia, & oratio Nehemiæ.

A 1 FRatribus, qui sunt per Ægyptum, Judæis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Jerosolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2 Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, & Isaac, & Jacob, servorum suorum fidelium:

3 Et det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem, corde magno, & animo volenti.

4 Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat pacem.

5 Exaudiat orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

B 6 Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7 Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Judæi scripsimus vobis in tribulatione, & impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Jason à sancta terra, & à regno.

8 Portam succenderunt, & effuderunt sanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi sumus, & obtulimus sacrificium, & similaginem, & accendimus lucernas, & proposuimus panes.

C 9 Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.

10 Anno centesimo octogesimo octavo populus qui est Jerosolymis, & in Judæa, Senatusque, & Judas Aristobulo magistro Ptolemæi regis, qui est de genere christorum sacerdotum, & his qui in Ægypto sunt, Judæis salutem & sanitatem.

11 De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12 Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnaverunt contra nos, & sanctam civitatem.

13 Nam cum in Perside esset dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneæ, consilio deceptus sacerdotum Naneæ.

14 Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15 Cùmque proposuissent eas sacerdotes Naneæ, & ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum. D

16 Cum intrasset Antiochus; apertóque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem & eos qui cum eo erant, & diviserunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17 Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18 Facturi igitur quinta & vigesima die mensis Casleu purificationem templi necessarium duximus significare vobis: ut & vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis qui datus est quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit sacrificia.

19 Nam cùm in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. E

20 Cùm autem præterissent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21 Et jussit eos haurire, & afferre sibi, & sacrificia, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita.

22 Utque hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23 Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Jonatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

24 Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis & fortis, justus, & misericors, qui solus es bonus rex, F

25 Solus præstans, solus justus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Israël de omni malo, qui fecisti patres electos, & sanctificasti eos:

26 Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israël: & custodi partem tuam, & sanctifica.

27 Congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt Gentibus, & contemptos, & abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster:

28 Afflige opprimentes nos, & contumeliam facientes in superbia.

29 Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequò consumptum esset sacrificium.

31 Cùm autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias jussit lapides majores perfundi.

32 Quod ut factum est: ex eis flamma accensa est, sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est. G

x Deut. 30. a 3. 5. Inf. 2. a 18.

33 Ut verò manifestata est res, renuntiatum est regi Persarum, quòd in loco, in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34 Considerans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35 Et cùm probasset, sacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis.

36 Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPUT II.

Ieremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem ascenderat Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam & altare incensi, ut ibi essent usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quædam Moysi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudæ Machabæi & fratrum ejus de quo quinque Iasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

A 1 Invenitur autem in descriptionibus Jeremiæ prophetæ, quòd jussit eos ignem accipere qui transmigrabant, ut significatum est, & ut mandavit transmigratis.

2 Et dedit illis legem ne obliviscerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum.

3 Et alia hujusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent à corde suo.

4 Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam jussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montem, * in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem.

*Deut. 34. c. 1.

B 5 Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostium obstruxit.

6 Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt invenire.

7 Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat:

8 Et tunc Dominus ostendet hæc, & apparebit majestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & * sicut cùm Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.

*3. Reg 8. b. 11. 2. Par. 6. c. 14.

9 Magnificè etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi.

C 10 * Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic * & Salomon oravit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum.

* Lev. 9. d. 24. * 2. Par. 7. a. 1.

11 Et dixit Moyses, eo quòd non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est.

* Lev. 10. d. 16. 17.

12 Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13 Inferebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis.

14 Similiter autem & Judas, ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos.

15 Si ergo desideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

D 16 Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: benè ergo facietis, si egeritis hos dies.

17 Deus autem, qui liberavit populum suum, & reddidit hereditatem omnibus: & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem,

18 * Sicut promisit in lege, speramus quod citò nostri miserebitur & congregabit de sub cælo in locum sanctum.

*Deut. 30. a. 3. 5. Sup. 1. f. 29.

19 Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20 De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione;

E 21 Sed & de præliis quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem;

22 Et de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,

23 Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatē liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis.

24 Itemque ab Jasone Cyrenæo quinque libris comprehensa, tentavimus nos uno volumine breviare.

F 25 Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26 Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis verò, ut faciliùs possint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27 Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immò verò negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.

28 Sicut hi qui præparant convivium, & quærunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29 Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundùm datam formam brevitati studentes.

G 30 Sicut enim novæ domus architecto de universa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.

31 Etenim intellectum colligere & ordinare sermonem, & curiosiùs partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:

32 Brevitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33 Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantùm dixisse sufficiat, stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi præpositus thesauros ejus Apollonio duci prodit: ad quos rapiendos missus à rege Heliodorus, post fusas Iudæorum orationes, à Deo percutitur, sed Oniæ pontificis sacrificio ac precibus liberatur; actisque Deo & Oniæ gratiis, narrat regi ac cæteris omnibus Dei magnalia.

A 1 Igitur cùm sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè custodirentur, propter Oniæ pontificis pieta-

rum, & animos odio habentes mala,

2 Fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent:

3 Ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4 Simon autem de tribu Benjamin præpositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.

5 Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsææ filium, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:

6 Et nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse ærarium Jerosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7 Cúmque retulisset ad regem Appollonius de pecuniis quæ delata erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia ejus, misit cum mandatis, ut prædictam pecuniam transportaret.

8 Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Cœlesyriam & Phœnicen civitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9 Sed, cum venisset Jerosolymam, & benignè à summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: &, cujus rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si verè hæc ita essent.

10 Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum:

11 Quædam verò esse Hircani Tobiæ viri valdè eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadraginta, & auri ducenta.

12 Decipi verò eos, qui credidissent loco & templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omninò impossibile esse.

13 At illis pro his quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14 Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per universam civitatem erat trepidatio.

15 Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus jactaverunt se, & invocabant de cælo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16 Jam verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim & color immutatus, declarabat internum animi dolorem.

17 Circumfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18 Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.

19 Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant, sed & virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:

20 Universæ autem protendentes manus in cælum, deprecabantur.

21 Erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22 Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23 Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa ærarium præsens.

24 Sed Spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suæ ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem & formidinem converterentur.

25 Apparuit enim illi quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit: qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, speciosíque amictu: qui circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27 Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eúmque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum ejecerunt.

28 Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29 Et ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni spe & salute privatus.

30 Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum est.

31 Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32 Considerans autem summus sacerdos, ne fortè rex suspicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33 Cúmque summus sacerdos exoraret, iidem juvenes eisdem vestibus amicti astantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit

34 Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35 Heliodorus autem, hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu repedabat ad regem.

36 Testabatur autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei

37 Cùm autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Jerosolymam mitti, ait

38 Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem mitte illuc, & flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eò quòd in loco sit vera Dei quædam virtus

39 Nam ipse, qui habet in cælis habitationem, visitator & adjutor est loci illius, & venientes ad maleficiendum percutit, ac perdit.

40 Igitur de Heliodoro, & ærarii custodia, ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum conf-

cessit, cujus pontificatum ambiens frater ejus Jason promisit regi plurima talenta; atque in pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus; cui promissa non praestanti succedit frater ipsius Lysimachus; Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret illius jussu ab Andronico perimitur; propter quod jussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho a populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus ejus accusatoribus.

1 SImon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquam ipse Heliodorum instigasset ad hæc, & ipse fuisset inventor malorum:

2 Provisorémque civitatis, ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere.

3 Sed, cùm inimicitiæ in tantùm procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4 Considerans Onias periculum contentionis, & Appollonium insanire utpote ducem Cœlesyriæ & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis: ad regem se contulit.

5 Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universæ multitudinis considerans.

6 Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem, rebus dari, nec Simonem posse cessare à stultitia sua.

7 Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui nobilis appellabatur, ambiebat Jason frater Oniæ summum sacerdotium:

8 Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex reddìtibus aliis talenta octoginta,

9 Super hæc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos, qui in Jerosolymis erant, Antiochenos scribere.

10 Quod cùm rex annuisset, & obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cœpit.

11 Et amotis his, quæ humanitatis causa Judæis à regibus fuerant constituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione legitima, civium jura destituens, prava instituta sanciebat.

12 Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque ephebórum in lupanaribus ponere.

13 Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, & profectus gentilis & alienigenæ conversationis, propter impii & non sacerdotis Jasonis nefarium & inauditum scelus:

14 Ita ut sacerdotes jam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palestræ, & præbitionis ejus injustæ, & in exercitiis disci.

15 Et patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16 Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes & peremptores habuerant.

17 In leges enim divinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18 Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præsens esset,

19 Misit Jason facinorosus ab Jerosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentos in sacrificium Herculis: quas postulaverunt hi qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20 Sed hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui miserat in sacrificium Herculis, propter præsentes autem datæ sunt in fabricam navium triremium.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio Mnesthei filio, propter primates Ptolemæi Philometoris regis, cùm cognovisset Antiochus alienum se à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jerosolymam.

22 Et magnificè ab Jasone & civitate susceptus, cum facularum luminibus & laudibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitum convertit.

23 Et post triennii tempus misit Jason Menelaum, supradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24 At ille commendatus regi, cùm magnificasset faciem potestatis ejus, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Jasoni talenta argenti trecenta.

25 Acceptisque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio; animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26 Et Jason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27 Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat præpositus:

28 (Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat) quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29 Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cypriis.

30 Et cùm hæc agerentur, contigit Tharsenses & Mallotas seditionem movere, eo quòd Antiochidi regis concubinæ dono essent dati.

31 Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32 Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quædam vasa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33 Quod cùm certissimè cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnem,

34 Unde Menelaus accedens ad Andronicum rogabat ut Oniam interficeret. Qui cùm venisset ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus justitiam.

35 Ob quam causam non solùm Judæi, sed aliæ quoque nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri injusta.

36 Sed regressum regem de Ciliciæ locis, adierunt Judæi apud Antiochiam, simul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37 Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad misericordiam lachrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam.

F 38 Accensisque animis, Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam.

39 Multis autem sacrilegiis in templo à Lysimacho commissis Menelai consilio, & divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lysimachum, multo jam auro exportato.

40 Turbis autem insurgentibus, & animis ira repletis, Lysimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno ætate pariter & dementia provecto.

41 Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi alii lapides alii fudes validos arripuere quidam verò cinerem in Lysimachum jecere

42 Et multi quidem vulnerati, quidam autem & prostrati, omnes verò in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus ærarium interfecerunt.

43 De his ergo cœpit judicium adversùs Menelaum agitari.

44 Et cùm venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tresviri à senioribus.

G 45 Et cùm superaretur Menelaus, promisit Ptolemæo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46 Itaque Ptolemæus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à sententia:

47 Et Menelaus quidem universæ malitiæ reum criminibus absolvit, miseros autem, qui, etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48 Citò ergo injustam pœnam dederunt, qui pro civitate & populo, & sacris vasis, causam prosecuti sunt.

49 Quamobrem Tyrii quoque indignati erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50 Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorúmque congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur: Iason Ierusalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros miserè moritur: Antiochus, innumeris in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat; & discedens, relinquit crudeles præpositos qui populum affligant, rursúmque misso duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

A 1 EOdem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Ægyptum.

2 Contigit autem per universam Jerosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastis, quasi cohortes, armatos,

3 Et cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum jactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum

4 Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti

5 Sed cùm falsus rumor exisset, tanquam vita excessisset Antiochus, assumptis Jason non minùs mille viris, repentè aggressus est civitatem: & civibus, ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6 Jason verò non parcebat in cæde civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversùm cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium & non civium se trophea capturum.

7 Et principatum quidem non obtinuit, finem verò insidiarum suarum confusionem accepit, & profugus iterum abiit in Ammanitem B

8 Ad ultimum, in exitum sui conclusus ab Areta Arabum tyranno, fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum execrabilis, ut patriæ, & civium hostis, in Ægyptum extrusus est:

9 Et qui multos de patria sua expulerat, peregrè periit, Lacedæmonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10 Et qui insepultos multos abjecerat, ipse & illamentatus, & insepultus abjicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11 His itaque gestis suspicatus est rex societatem deserturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12 Jussit autem militibus interficere, nec parcere occurrantibus, & per domos ascendentes trucidare.

13 Fiebant ergo cædes juvenum ac seniorum, & mulierum & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14 Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venumdati.

15 Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor. C

16 Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quæ ab aliis regibus & civitatibus erant posita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè & contaminabat.

17 Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat, quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum despectio,

18 Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos: * sicut Heliodorus, qui missus est à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, & repulsus utique fuisset ab audacia.

*Sup. 3. c. 25. 27.

19 Verum non propter locum, gentem, sed propter gentem, locum Deus elegit.

20 Ideóque & ipse locus particeps factus est populi malorum: posteà autem fiet socius bonorum. Et qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterùm in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur, D

21 Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se præ superbia terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22 Reliquit autem & præpositos ad affligendam gentem: Jerosolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipso, à quo constitutus est:

In Garizim autem Andronicum & Menelaum, qui graviùs quàm ceteri imminebant civibus,

24 Cúmque appositus esset contra Judæos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac juvenes vendere.

25 Qui cùm venisset Jerosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: & tunc feriatis Judæis, arma capere suis præcepit.

26 Omnésque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: & civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27 Judas autem Machabæus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: & fœni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPUT VI.

Per ducem à rege missum Judæi à lege Dei arcentur, templumque fœdissime profanatur, & Judæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia, describitur duarum mulierum supplicium eò quòd filios suos circumcidissent: sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen hanc afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1 SEd non post multum temporis, misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Judæos, ut se transferrent à patriis & Dei legibus:

2 Contaminare etiam quod in Jerosolymis erat templum, cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Jovis hospitalis.

3 Pessima autem & universis gravis erat malorum incursio:

4 Nam templum luxuria & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cum meretricibus, sacratisque ædibus mulieres se ultrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5 Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6 Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies solemnes patrii servabantur, nec simpliciter Judæum se esse quisquam confitebatur.

7 Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: & cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8 Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipsi adversùs Judæos agerent, ut sacrificarent:

9 Eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

10 Duæ enim mulieres delatæ sunt natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publicè per civitatem circumduxissent, per muros præcipitaverunt.

11 Alii verò, ad proximas coëuntes speluncas, & latenter sabbati diem celebrantes, cùm indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quòd verebantur, propter religionem & observantiam manu sibimet auxilium ferre.

12 Obsecro autem eos, qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13 Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14 Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat:

15 Ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.

16 Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis, populum suum non derelinquit.

17 Sed hæc nobis ad commotionem legentium dicta sint paucis. Jam autem veniendum est ad narrationem.

18 Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19 Et ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium.

20 Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21 Hi autem qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secretò rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat, de sacrificii carnibus:

22 Ut, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23 At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ conversationis actus: & secundùm sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens, præmitti se velle in infernum.

24 Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25 Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.

26 Nam, etsi præsenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27 Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo.

28 Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur.

29 Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30 Sed, cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia, cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundùm animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31 Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solùm juvenibus, sed & universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus, & quam constanter regi ob suam infidelitatem ostenderint paratam esse damnationem, & mater suos filios sit exhortata.

A 1 Contigit autem & septem fratres unà cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos.

2 Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis, quàm patrias Dei leges prævaricari.

3 Iratus itaque rex, jussit sartagines & ollas æneas succendi: quibus statim succensis,

4 Jussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei præscindi, ceteris ejus fratribus & matre inspicientibus.

B 5 Et, cum jam per omnia inutilis factus esset, jussit ignem admoveri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cùm diu cruciaretur, ceteri unà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6 Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, *quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

* Deut. 32. e 36 f. 43.

7 Mortuo itaque illo primo, hoc modo sequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis ejus cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret priùs, quàm toto corpore per membra singula puniretur.

8 At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit.

9 Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in præsenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit.

10 Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit,

C 11 Et cum fiducia ait: E cælo ista possideo, sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12 Ita ut rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tanquam nihilum duceret cruciatus.

13 Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14 Et, cùm jam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterùm ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15 Et cùm admovissent quintum vexabant eum: At ille respiciens in eum dixit:

16 Potestatem inter homines habens cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum.

D 17 Tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit.

18 Post hunc ducebant sextum, & is, mori incipiens, sic ait: Noli frustrà errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis:

19 Tu autem ne existimes tibi impunè futurum, quòd contra Deum pugnare tentaveris.

20 Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat:

21 Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & femineæ cogitationi masculinum animum inserens,

22 Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi:

23 Sed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges ejus.

E 24 Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cùm adhuc adolescentior superesset, non solùm verbis hortabatur, sed & cum juramento affirmabat, se divitem & beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum.

25 Sed ad hæc cùm adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26 Cùm autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27 Itaque inclinata ad illum irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istam perduxi.

F 28 Peto, nate, ut aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29 Ita fiet ut non timeas carnificem istum: sed dignus fratribus tuis effectus particeps suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30 Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustineris? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis quæ data est nobis per Moysen.

31 Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32 Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur.

33 Et si nobis propter increpationem & correptionem Dñs Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34 Tu autem, ô scelestè, & omnium hominum flagitiosissime, noli frustrà extolli vanis spebus in servos ejus inflammatus:

35 Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, judicium effugisti.

G 36 Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò judicio Dei justas superbiæ tuæ poenas exolves.

37 Ego autem, sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus, invocans Deum maturiùs genti nostræ propitium fieri, téque cum tormentis & verberibus confiteri quòd ipse est Deus solus.

38 In me verò & in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum justè superducta est.

39 Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudeliùs desævit, indignè ferens se derisum.

40 Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41 Novissimè autem post filios & mater consumpta est.

42 Igitur de sacrificiis, & de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Judas Machabaus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem qui certam sibi de Judais pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, profligavit: interfectis de ejus exercitu una cum Timotheo & Bacchide plusquam 30000. ita ut Nicanor solus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

A 1 Judas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & convocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Judaïsmo assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2 Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3 Misereretur etiam exterminio civitatis, quæ esset illicò complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

B 4 Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his.

5 At Machabæus, congregata multitudine intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6 Et superveniens castellis & civitatibus improvisus, succendebat eas: & oportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7 Maximè autem noctibus ad hujuscemodi excursus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

8 Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentiùs res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, ut auxilium ferret regis negotiis.

9 At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minùs viginti millibus, ut universum Judæorum genus deleret; adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientissimo.

C 10 Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum, de captivitate Judæorum suppleret.

11 Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coëmptionem Judaïcorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente esset consecutura.

12 Judas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Judæis, Nicanoris adventū.

13 Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei justitiæ, in fugam vertebantur:

14 Alii verò si quid ei supererat, vendebant, simulque Dominum deprecabantur, ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos, D priùs quàm cominus veniret, vendiderat;

15 Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem sancti & magnifici nominis ejus super ipsos.

16 Convocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat, ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquam venientium adversùm se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17 Ante oculos habentes contumeliam, quæ loco sancto ab his injustè esset illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriā, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18 Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest & venientes adversùm nos, & universum mundum uno nutu delere, confidimus.

E 19 Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta sunt erga parentes: & * quòd sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

20 Et de prælio, quod eis adversùs Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hæsitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima cōsecuti sunt.

21 His verbis constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati.

22 Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, & Josephum, & Jonathan, subjectis unicuique millenis, & quingentenis.

23 Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, & dato signo adjutorii Dei, in prima die ipse dux commisit cum Nicanore.

24 Et facto sibi adjutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominū: majorem autē partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerūt.

25 Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

F 26 Sed reversi sunt hora conclusi, nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27 Arma autem ipsorum & spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiæ initium stillans in eos.

28 Post sabbatum vero debilibus, & orphanis, & viduis diviserunt spolia: & residua ipsi cum suis habuere.

29 His itaque gestis, & communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30 Et ex his, qui cum Timotheo & Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, & munitiones excelsas obtinuerunt: & plures prædas diviserunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, sed & senioribus facientes.

31 Et cùm arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Jerosolymam detulerunt:

G 32 Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Judæos afflixerat.

33 Et cùm epinicia agerent Jerosolymis, eum, qui sacras januas incenderat, id est Callisthenem, cùm in quoddam domicilium refugisset, incenderunt: digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34 Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35 Humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos existimaverat, deposita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

*4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Isa. 37. 36. 1. Mach. 7. 41.

36 Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Jerosolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus a Persepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus a Deo percussus, cum fœtore intolerabili scaturientibus e corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, & serò promissam emendationem, misera morte occubuit, scriptis ad Judæos litteris ut filio suo subditi persisterent.

A

1 EOdem tempore Antiochus inhonestè revertebatur de Perside.

2 Intraverat enim in eam quæ dicitur Persepolis, & tentavit expoliare templum & civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3 Et cùm venisset circa Ecbatanam, recognovit quæ erga Nicanorem & Timotheum gesta sunt.

4 Elatus autem in ira, arbitrabatur se, injuriam illorum qui se fugaverant, posse in Judæos retorquere: ideoque jussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, cælesti eum judicio perurgente, eò quòd ita superbè locutus est se venturum Jerosolymam, & congeriem sepulchri Judæorum eam facturum.

*2 Par. 36. c. 9.

5 * Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israël, percussit eum insanabili & invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:

6 Et quidem satis justè, quippe qui multis & novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.

7 Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis collisione membra vexari.

B

8 Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9 Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10 Et qui paulò antè sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11 Hinc igitur cœpit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus.

12 Et cùm nec ipse jam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire.

13 Orabat autem hic scelestus Dominum à quo non esset misericordiam consecuturus.

14 Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

C

15 Et Judæos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16 Templum etiam sanctum, quod priùs expoliaverat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis præstaturum.

17 Super hæc; & Judæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei potestatem.

18 Sed non cessantibus doloribus [supervenerat enim in eum justum Dei judicium] desperans scripsit ad Judæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:

19 OPTIMIS civibus Judæis plurimam salutem, & benè valere, & esse felices, rex & Princeps Antiochus.

20 Si benè valetis, & filii vestri, & ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21 Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benignè, reversus de Persidis locis, & infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22 Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

D

23 Respiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

24 Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25 Ad hæc considerans de proximo potentes quosque, & vicinos temporibus insidiantes, & eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sæpè recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: & scripsi ad eum quæ subjecta sunt.

26 Oro itaque vos & peto, memores beneficiorum publicè & privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.

27 Confido enim, eum modestè & humanè acturum, & sequentem propositum meum, & communem vobis fore.

28 Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregrè in montibus miserabili obitu vita functus est.

29 Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus, qui metuens filium Antiochi ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Judæos sæpius pugna molestantem: Judas & hunc & Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cælo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

A

1 MAchabæus, autem, & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2 Aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3 Et purgato templo aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum, & lucernas & panes propositionis posuerunt.

4 Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne ampliùs talibus malis

inciderent : sed &, si quando peccassent, ut ab ipso mitiùs corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderentur.

5 Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6 Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quòd ante modicum tempus diem solemnem tabernaculorum in montibus & in speluncis more bestiarum egerant.

7 Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8 Et decreverunt communi præcepto & decreto, universæ genti Judæorum, omnibus annis agere dies istos.

9 Et Antiochi quidem, qui appellatus est nobilis, vitæ excessus ita se habuit.

10 Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt.

11 Hic enim suscepto regno constituit super negotia regni Lysiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12 Nam Ptolemæus, qui dicebatur Macer, justi tenax erga Judæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.

13 Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem: cùm frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14 Gorgias autem, cùm esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Judæos debellabat.

15 Judæi verò, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Jerosolymis suscipiebant, & bellare tentabant.

16 Hi verò qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum.

17 Multáque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul non minùs viginti millibus trucidaverunt.

18 Quidam autem, cùm confugissent in duas turres valdè munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19 Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Josepho, item Zachæo, eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ ampliùs perurgebant, pugnas conversus est.

20 Hi verò qui cum Simone erant cupiditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21 Cùm autem Machabæo nuntiatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quòd pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22 Hos igitur proditores factos interfecit, & confestim duas turres occupavit.

23 Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo, in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit.

24 At Timotheus qui priùs à Judæis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Judæam capturus.

25 Machabæus autem, & qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbósque ciliciis præcincti,

26 Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27 Et ita post orationem, sumptis armis, longiùs de civitate procedentes, & proximi hostibus effecti resederunt.

28 Primo autem Solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29 Sed cùm vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de cælo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Judæis præstantes:

30 Ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant.

31 Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & equites sexcenti.

32 Timotheus verò confugit in Gazaram præsidium munitum, cui præerat Chæreas.

33 Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obsederunt præsidium diebus quatuor.

34 At hi qui intus erant, loci firmitate confisi supra modum maledicebant & sermones nefandos jactabant.

35 Sed cùm dies quinta illucesceret, viginti juvenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & feroci animo incedentes ascendebant:

36 Sed & alii similiter ascendentes, turres portásque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.

37 Per continuum autem biduum præsidio vastato Timotheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream & Apollophanem occiderũt.

38 Quibus gestis in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus ferocis Lysiæ maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi cælitus equitis: quod animadvertens Lysias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epistola Lysiæ, Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lysiam pro Judæis.

1 Sed parvo post tempore Lysias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpositus, graviter ferens de his quæ acciderant,

2 Congregatis octoginta millibus, & equitatu universo, veniebat adversùs Judæos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum,

3 Templum verò in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra Gentium, habiturum, & per singulos annos venale sacerdotium:

4 Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrænatus, in multitudine peditum & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5 Ingressus autem Judæam, & appropians Bethsuræ, quæ erat in angusto loco, ab Jerosolyma intervallo quinque stadiorum,

tum, illud præsidium expugnabit.

6 Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præsidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba simul, ut bonum Angelum mitteret ad salutem Israël.

7 Et ipse primus Machabæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre auxilium fratribus suis:

8 Cumque pariter prompto animo procederent, Jerosolymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9 Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, & convaluerunt animis: non solùm homines, sed & bestias ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.

10 Ibant igitur prompti, de cælo habentes adjutorem, & miserantem super eos Dominum.

C 11 Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille sexcentos:

12 Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt: Sed & ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13 Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, & intelligens invictos esse Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14 Promisitque se consensurum omnibus quæ justa sunt, & regem compulsurum amicum fieri.

15 Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, in omnibus utilitati consulens: & quæcumque Machabæus scripsit Lysiæ de Judæis, ea rex concessit.

16 Nam erant scriptæ Judæis epistolæ à Lysia quidem hunc modum continentes:

D LYSIAS populo Judæorum salutem.

17 Joannes & Abesalom, qui missi fuerant à vobis tradentes scripta, postulabant ut ea, quæ per illos significabantur, implerem.

18 Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quæ res permittebat, concessit.

19 Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, & deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20 De ceteris autem per singula verbo mandavi, & istis, & his qui à me missi sunt, colloqui vobiscum.

E 21 Bene valete Anno centesimo quadragesimo octavo, mensis Dioscori die vigesima & quarta.

22 Regis autem epistola ista continebat: REX Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23 Patre nostro inter Deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere, & rebus suis adhibere diligentiam.

24 Audivimus Judæos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi legitima sua.

25 Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes judicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundùm suorum majorum consuetudinem.

26 Benè igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate bono animo sint, & utilitatibus propriis deserviant.

F 27 Ad Judæos verò regis epistola talis erat: REX Antiochus senatui Judæorum, & ceteris Judæis salutem.

28 Si valetis, sic estis ut volumus: sed & ipsi benè valemus.

29 Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30 His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis.

31 Ut Judæi utantur cibis & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his, quæ per ignorantiam gesta sunt.

32 Misimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34 Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

QUINTUS Memmius & Titus Manilius, legati Romanorum, populo Judæorum salutem.

G 35 De his, quæ Lysias cognatus regis concessit vobis, & nos concessimus.

36 De quibus autem ad regem judicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Ideòque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cujus estis voluntatis.

38 Benè valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Casphin, & Ephron civitates; item adversùs Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus præsidium Carnion, & Gorgiam: occisis autem quibusdam Judæis, qui de donariis idolorum sustulerant, Judas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

A 1 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2 Sed hi qui resederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

3 Joppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus & filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subjacentibus.

4 Secundùm commune itaque decretum civitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.

5 Quam crudelitatem Judas in suæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipso: & invocato justo judice Deo,

6 Venit adversùs interfectores fratrum, & portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

B 7 Et cùm hæc ita egisset, discessit quasi iterùm reversurus, & universos Joppitas eradicaturus.

8 Sed cùm cognovisset & eos, qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus secum Judæis,

9 Jamnitis quoque nocte supervenit, & portum cum navibus succendit, ita ut lumen

ignis appareret Jerosolymis à stadiis ducentis quadraginta.

10 Inde cum jam abiissent novem stadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes, quinque millia viri, & equites quingenti.

11 Cumque pugna valida fieret, & auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant à Juda dexteram sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in cæteris profuturos.

12 Judas autem arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

C

13 Aggressus est autem & civitatem quamdam firmam pontibus murisque circumseptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14 Hi verò qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remissiùs agebant, maledictis lacessentes Judæam, & blasphemantes, ac loquentes quæ fas non est.

15 Machabæus autem, invocato magno mundi principe, qui sine arietibus & machinis * temporibus Jesu præcipitavit Jericho, irruit ferociter muris:

* Josue 6, c. 20.

16 Et capta civitate per Domini voluntatem, innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17 Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18 Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nullóque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo præsidio.

19 Dositheus autem & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio decem millia viros.

20 At Machabæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, adversùs Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitúmque duo millia quingentos.

D

21 Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmisit mulieres & filios, & reliquum apparatum, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias.

22 Cúmque cohors Judæ, prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui universa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis à suis dejicerentur, & gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23 Judas autem vehementer instabat puniens profanos, & prostravit ex eis triginta millia virorum.

24 Ipse verò Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quòd multorum ex Judæis, parentes haberet, ac fratres quos morte ejus decipi eveniret.

25 Et cùm fidem dedisset restituturum se eos secundùm constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26 Judas autem egressus est ad Carnion, interfectis viginti quinque millibus.

E

27 Post horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: & robusti juvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus.

28 Sed, cum omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis qui intus erant, viginti quinque millia prostraverunt.

29 Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jerosolymis sexcentis stadiis aberat.

30 Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant Judæis, quod benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modestè secum egerint,

31 Gratias agentes eis, & exhortati etiam de cætero erga genus suum benignos esse, venerunt Jerosolymam die solemni septimanarum instante.

F

32 Et post Pentecostem abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ.

33 Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34 Quibus congressis, contigit paucos ruere Judæorum.

35 Dositheus verò, quidam de Bacenoris eques vir fortis, Gorgiam tenebat: & cùm vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerúmque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36 At illis, qui cum Esdrin erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis, invocavit Judas Dominum adjutorem & ducem belli fieri:

37 Incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit.

38 Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: &, cùm septima dies superveniret secundùm consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39 Et sequenti die venit cum suis Judas, ut corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris paternis.

G

40 Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, * à quibus lex prohibet Judæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

* Deut. 7. d. 25.

41 Omnes itaque benedixerunt justum judicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42 Atque ita ad preces conversi, rogaverunt, ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At verò fortissimus Judas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt.

43 Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans.

44 (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis.)

45 Et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46 Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Judaus transfuga jussu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Judaos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multisque millibus ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Judaïs firmat juramento, oblato in templo sacrificio, Judaque in principem Ptolemaidis constituto.

A 1 ANno centesimo quadragesimo nono, cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversùs Judæam,

2 Et cum eo Lysiam procuratorem & præpositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3 Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum.

4 Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lysia B hunc esse causam omnium malorum, jussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5 Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps.

6 Inde in cinerem dejici jussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7 Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum:

C 8 Et quidem satis juste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cujus ignis & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

9 Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem se patre suo Judæis ostensurus.

10 Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quò, sicut semper, & nunc adjuvaret eos.

11 Quippe qui lege, & patria, sanctóque templo privari vererentur: ac populum qui nuper paululùm respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.

D 12 Omnibus itaque simul id facientibus, & petentibus à Domino misericordiam, cum fletu & jejuniis, per triduum continuum prostratis hortatus est eos Judas ut se præpararent.

13 Ipse verò cum senioribus cogitavit, priùs quàm rex admoveret exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini judicio committere exitum rei.

E 14 Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus suos ut fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

15 Et dato signo suis Dei victoriæ, juvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, & maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant:

16 Summóque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prosperè gestis, abierunt.

17 Hoc autem factum est die illucescente, adjuvante eum Domini protectione.

18 Sed rex, accepto gustu audaciæ Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

F 19 Et Bethsuræ, quæ erat Judæorum præsidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20 His autem qui intus erant, Judas necessaria mittebat.

21 Enuntiavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, & conclusus.

22 Iterùm rex sermonem habuit ad eos qui erãt in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23 Commisit cum Juda, superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiæ, qui relictus erat super negotia, mente consternatus Judæos deprecans, subditúsque eis, jurat de omnibus quibus justum visum est: & reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, & munera posuit:

G 24 Machabæum amplexatus est, & fecit eum à Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem & principem.

25 Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiæ conventionẽ: indignantes ne fortè fœdus irrumperent.

26 Tunc ascendit Lysias tribunal, & exposuit rationem, & populum sedavit, regressúsque est Antiochiam: hoc modo regis profectio & reditus processit.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Judaos missus à rege Demetrio, auditis Juda praclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quem postmodum rege cogente solvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, & senem Raziam Judaum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus jam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre, quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina projecit.

A 1 SEd post triennii tempus, cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci, cum multitudine valida, & navibus per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2 Et tenuisse regiones adversùs Antiochum, & ducem ejus Lysiam.

3 Alcimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat, sed voluntariè coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare.

4 Venit ad regem Demetrium, centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, & palmam, super hæc & thallos, qui tẽpli esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5 Tempus autem opportunum dementiæ suæ nactus, convocatus à Demetrio ad consilium, & interrogatus quibus rebus & consiliis Judæi niterentur,

6 Respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæi Judæorum, quibus præest Judas Machabæus, bella nutriunt, & seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7 Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

B 8 Primò quidem utilitatibus regis fidem servans, secundò autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minimè vexatur.

9 Sed oro his singulis, ô rex, cognitis, & regioni, & generi, secundùm humanitatem tuam pervulgatam omnibus prospice.

10 Nam, quamdiu superest Judas, impossibile est pacem esse negotiis.

11 Talibus autem ab hoc dictis & cæteri amici hostiliter se habentes adversùs Judam inflammaverunt Demetrium.

12 Qui statim Nicanorem præpositum elephantorum ducem misit in Judæam:

13 Datis mandatis, ut ipsum quidem Judam caperet: eos verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14 Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim se Nicanori miscebant: miserias & clades Judæorum prosperitates rerum suarum existimantes.

15 Audito itaque Judæi Nicanoris adventu & conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16 Imperante autem duce statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17 Simon verò frater Judæ commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18 Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine judicium facere metuebat.

19 Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20 Et cùm diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.

21 Itaque diem constituerunt, qua secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolatæ sunt, & positæ.

22 Præcepit autem Judas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23 Morabatur autem Nicanor Jerosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimisit.

24 Habebat autem Judam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25 Rogavitque eum ducere uxorem, filiósque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque vivebant:

26 Alcimus autem videns charitatem illorum adinvicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27 Itaque rex exasperatus, & pessimis hujus criminationibus irritatus scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

28 Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & graviter ferebat, si ea quæ convenerant, irrita faceret, nihil læsus à viro:

29 Sed quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua præceptum perficeret.

30 At Machabæus, videns secum austeriùs agere Nicanorem, & consuetum occursum ferociùs exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se à Nicanore.

31 Quod cùm ille cognovit fortiter se à viro præventum venit ad maximum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, jussit sibi tradi virum.

32 Quibus cum juramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33 Juravit, dicens: Nisi Judam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo.

34 Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes:

35 Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36 Et nunc sancte & sanctorum omnium Domine, conserva in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est.

37 Razias autem quidam de senioribus ab Jerosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38 Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpúsque & animam tradere contentus pro perseverantia.

39 Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Judæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40 Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Judæis maximam illaturum.

41 Turbis autem irruere in domum ejus, & januam disrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cùm jam comprehederetur, gladio se petiit;

42 Eligens nobiliter mori potiùs quàm subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis injuriis agi.

43 Sed, cùm per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum viriliter in turbas.

44 Quibus velociter locum dantibus casui ejus, venit per mediam cervicem:

45 Et cùm adhuc spiraret, accensus animo surrexit: & cùm sanguis ejus magno fluxu deflueret, & gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:

46 Et stans supra quamdam petram præruptam, & jam exsanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus projecit super turbas invocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterùm redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Judas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturna apparitionis manifestatione de visu Ieremia pro populo Israel orante, qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, qua Ierosolymis in memoriam divina protectionis suspensa sunt, lingua ejus blasphema avibus particulatim tradita, eoque die in annuam solemnitatem instituto.

1 Nicanor autem, ut comperit Judam esse in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum. 1. Mach 7. d. 26.

2 Judæis verò, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui universa conspicit:

3 Ille infelix interrogavit, si est potens in cælo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4 Et respondentibus illi: Est Dominus vivus ipse in cælo potens, qui jussit agi septimam diem.

5 At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6 Nicanor quidem cum summa superbia erectus cogitaverat commune trophæum statuere de Juda.

7 Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum.

8 Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent

adjutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9 Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores constituit eos:

10 Et ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11 Singulos autem illorum armavit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos lætificavit.

12 Erat autem hujuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum & benignum, verecundum visu, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum:

C 13 Post hoc apparuisse & alium virum, ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14 Respondentem verò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & populi Israel: hic est qui multum orat pro populo, & universa sancta civitate, Jeremias propheta Dei.

15 Extendisse autem Jeremiam dexteram, & dedisse Judæ gladium aureum, dicentem:

D 16 Accipe sanctum gladium munus à Deo in quo dejicies adversarios populi mei Israël.

17 Exhortati itaque Judæ sermonibus bonis valdè de quibus extolli posset impetus, & animi juvenum confortari statuerunt dimicare & confligere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret, eò quòd civitas sancta & templum periclitarentur.

18 Erat enim pro uxoribus, & filiis, itémque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate timor erat templi.

19 Sed & eos qui in civitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant.

20 Et cùm jam omnes sperarent judicium futurum, hostésque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiæ equitésque opportuno in loco compositi,

21 Considerans Machabæus adventum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

F 22 Dixit autem invocans hoc modo: * Tu Domine, qui misisti Angelum tuum sub Ezechia rege Juda & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia.

* Sup. 8. c. 19.

23 Et nunc dominator cælorum mitte Angelum tuum bonum ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachii tui,

24 Ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversùs sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25 Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant.

26 Judas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27 Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati.

28 Cumque cessassent, & cum gaudio redirent cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.

29 Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30 Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Jerosolymam perferri.

31 Quò cum pervenisset, convocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos qui in arce erant.

32 Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei magnificè gloriatus est:

33 Linguam etiam impii Nicanoris præcisam jussit particulatim avibus dari, manum autem dementis contra templum suspendi.

34 Omnes igitur cæli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35 Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset & manifestum signum auxilii Dei. G

36 Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modò diem illum absque celebritate præterire:

37 Habere autem celebritatem tertia decima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei.

38 Igitur his erga Nicanorem gestis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39 Et si quidem bene, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minus dignè concedendum est mihi.

40 Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est, alternis autem uti, delectabile: ita legentibus, si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM

Secundùm Matthæum.

CAPUT PRIMUM.

A quibus majoribus Christus secundùm carnem descenderit: Angelus instruit Ioseph de Maria sponsa sua conceptione, partuque futuro.

1 LIBER generationis JESU CHRISTI filii * David, filii Abraham.

2 * Abraham genuit Isaac.

* Isaac autem genuit Jacob.

* Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.

3 * Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.

* Phares autem genuit Esron.

Esron autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadab.

* Aminadab autem genuit Naasson.

Naasson autem genuit Salmon.

5 Salmon autem genuit Booz de Rahab.

* Booz autem genuit Obed ex Ruth.

Obed autem genuit Jesse

*Luc. 3. g. 21. * Gen. 25. d. 25 26. * Gen. 29. c. 35 * Gen. 38. g. 29 A 1. Par. 2 a. 4. 5. * Num. 7. b. 12. * Ruth. 4. d. 18. 21. 1. Reg. 16 a. 1. * 2. Reg 12. f. 24

* Jesse autem genuit David regem.

6 * David autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ.

7 * Salomon autem genuit Roboam. * Roboam autem genuit Abiam. * Abias autem genuit Asa.

8 Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam.

9 * Ozias autem genuit Joatham. * Joatham autem genuit Achaz. * Achaz autem genuit Ezechiam.

10 * Ezechias autem genuit Manassen. * Manasses autem genuit Amon. * Amon autem genuit Josiam.

11 * Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis.

12 Et post transmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Jacob.

16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est JESUS, qui vocatur Christus.

17 Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim: & à David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: * Cùm esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

19 Joseph autem vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.

20 Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium: * & vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.

22 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem:

23 * Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel: quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24 Exurgens autem Joseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam.

25 Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen ejus JESUM.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sævitia, & Christi in Ægyptum exilio, ipsiusque reditu in terram Israël.

1 Cum ergo natus esset JESUS in Bethlehem Juda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam,

2 Dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.

3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo.

4 Et congregans omnes principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5 At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ: Sic enim scriptum est per Prophetam:

6 * Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis:

8 Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum.

9 Qui cùm audissent regem, abierunt. Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer.

10 Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valdè.

11 Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus, & myrrham.

12 Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13 Qui cùm recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum.

14 Qui consurgens, accepit puerum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum:

15 Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: * Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis iratus est valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infrà, secundùm tempus quod exquisierat à Magis.

17 Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem:

18 * Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

19 Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto,

20 Dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israël: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.

21 Qui consurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Israël.

22 Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ.

23 Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAPUT III.

Ioannes Baptista (cujus visa austeritas describitur) pœnitentiam juxta Isaiæ vaticinium in deserto prædicat: & populo ad ipsum confluente, reprehendit Pharisæos una cum Sadducæis docens ut dignos faciant fructus pœnitentiæ & quantum sunt a Christi baptismo differat. Super Christum autem a Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, & vox Patris cælitus auditur est.

A 1 IN diebus autem illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ,

2 Et dicens: * Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus.

4 Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem ejus erat locustæ, & mel silvestre.

5 * Tunc exibat ad eum Jerosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem;

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

B 7 Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum, * venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira?

8 Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9 Et ne velitis dicere intra vos: * Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

10 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

C 11 * Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

12 Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13 * Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

D 14 Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum.

16 Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit * Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

17 * Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

*Marc. 1. a. 4. Luc. 3. a. 13. *Isa. 40. a. 3. Luc. 3. a. 4. *Marc. 1. a. 6. *Luc. 3. b. 7. *Ioan. 8. f. 39. *Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 16. Act. 1. a. 5. *Marc. 1. b. 9. *Luc. 3. c. 12. *Luc. 9. e. 35.

CAPUT IV.

Christus in deserto post jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Ioanne secedens, in Capharnaum pœnitentiam prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem Zebedæi ad se vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium; varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

A 1 TUnc Jesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et cum jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, posteà esuriit.

3 Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

4 Qui respondens dixit: Scriptum est: * Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

5 Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum templi,

6 Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: * Quia angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Ait illi Jesus: Rursum scriptum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

B 8 Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9 Et dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus: Vade satana: Scriptum est enim, * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

11 Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Cum autem audisset Jesus, quòd Joannes traditus esset, * secessit in Galilæam:

13 Et relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim:

14 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

15 * Terra Zabulon, & terra Nepthalim, via maris trans Jordanem, Galilæa gentium,

C 16 Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

17 * Exinde cœpit Jesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

18 Ambulans autem Jesus juxta mare Galilææ, * vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores.)

19 Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

20 At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum.

21 Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos.

22 Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

D 23 Et circuibat Jesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24 Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.

25 * Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa & Decapoli, & de Jerosolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

Marc. 1. b. 12. Luc. 4. a. 1. *Deut. 8. a. 3. Luc. 4. a. 4. *Ps. 90. c. 11. *Deut. 6. b. 16. *Deut. 6. b. 13. *Marc. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14. Ioan. 4. f. 43. *Isa. 9. a. 1. *Marc. 1. b. 15. *Marc. 1. b. 16. Luc. 5. a. 5. *Marc. 3. a. 7. Luc. 6. c. 17.

CAPUT V.

Offert tradit beatitudines: Apostolos salem terræ, & lucem mundi dixit: nec venit ut solvat legem ant prophetas, sed adimpleat, dicens de non ira

cendo fratri, sed ut ei reconcilietur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abjiciendo: de uxore extra causam adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, & de male meritis bene merendum.

A

1 Videns autem Jesus turbas, ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus.

2 Et aperiens os suum docebat eos, dicens:

3 * Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

4 * Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.

5 * Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.

6 Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8 * Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10 * Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.

11 Beati estis cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos mentientes, propter me:

B

12 Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13 Vos estis sal terræ. * Quòd si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultrà, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14 Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15 * Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.

16 Sic luceat lux vestra coram hominibus, * ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

17 Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

18 * Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

C

19 * Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

20 Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra * plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.

21 Audistis quia dictum est antiquis: * Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.

22 Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

D

23 Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversùm te:

24 Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo; & tunc veniens offeres munus tuum.

25 * Esto consentiens adversario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro: & in carcerem mittaris.

26 Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27 Audistis quia dictum est antiquis: * Non mœchaberis.

E

28 Ego autem dico vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.

29 * Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30 Et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

31 Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.

32 Ego autem dico vobis: * Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.

33 Iterùm audistis quia dictum est antiquis: * Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

34 Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni regis:

F

36 Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

37 * Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

38 Audistis quia dictum est: * Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego autem dico vobis, non resistere malo; * sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

40 * Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41 Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.

G

42 * Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

43 Audistis quia dictum est: * Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego autem dico vobis: * Diligite inimicos vestros, * benefacite his qui oderunt vos: * & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos:

45 Ut sitis filii patris vestri qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super justos & injustos.

46 Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne & publicani hoc faciunt?

47 Et si salutaveritis fratres vestros tantùm quid amplius facitis? nónne & Ethnici hoc faciunt?

48 Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Marginal references: * Luc. 6. e. 20. * Ps. 36. 11. * Isai. 61. a. 2. * Ps. 23. a. 4. * 1. Pet. 2. d. 20. 3. c. 14. 4. d. 14. * Mar. 9. g. 49. Luc. 14. g. 34. * Mar. 4. c. 21. Luc. 8. 16. 11. e. 33. * 1. Pet. 2. c. 12. * Luc. 16. e. 17. * Jac. 2. b. 10. * Luc. 11. e. 39. * Exod. 20. c. 13. Deut. 5. c. 17. * Luc. 12. g. 58. * Exod. 20. c. 14. * Mar. 9. g. 46. Infr. 18. b. 9. * Deut. 24. a. 1. Infr. 19. a. 7. * Marc. 10. b. 11. Luc. 16. e. 18. 1. Cor. 7. b. 10. * Exod. 20. b. 7. Lev. 19. c. 12. Deut. 5. b. 11. Jac. 5. c. 12. * Exod. 21. c. 24. Levit. 24. a. 20. Deut. 19. d. 21. * Luc. 6. d. 29. * 1. Cor. 6. c. 7. * Deut. 15. b. 8. * Lev. 19. d. 18. * Luc. 6. d. 27. * Rom. 12. d. 20. * Luc. 23. e. 34. Act. 7. g. 59.

CAPUT VI.

Docet Christus quomodo facienda sint eleemosyna & oratio, traditque discipulis formam orando, & offensas aliis condonandi, item quomodo sit jejunandum: quod non in terra sed in cælo thesaurizandum, oculus mundandus, non serviendum duobus dominis: vetat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, & de crastino.

A 1 ATtendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cælis est.

2 Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3 Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5 Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam:

6 Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

B 7 Orantes autem, nolite multum loqui, sicut Ethnici, putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur.

8 Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

9 Sic ergo vos orabitis: * Pater noster, qui es in cælis: sanctificetur nomen tuum. [* Luc. 11.a.2.]

10 Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.

11 Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12 Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

14 * Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. [* Eccli. 28.a 3. 4. 5. Inf. 18. d. 35. Marc. 11.c.25]

15 Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16 Cùm autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17 Tu autem, cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

C 18 Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19 Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo, & tinea demolitur & ubi fures effodiunt, & furantur.

20 * Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur: & ubi fures non effodiunt, nec furantur. [*Luc. 12 a. 33. 1. Tim. 6.d.19.]

21 Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

22 * Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit. [* Luc. 11.a.34]

23 Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?

24 * Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ. [* Luc. 16.c.13]

25 * Ideò dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca: & corpus plus quàm vestimentum? [*Ps. 54: d. 23. Luc. 12. c. 22. Phil. 4. b. 6.]

26 Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cælestis pascit illa. Nónne vos magis pluris estis illis? D

27 Quis autem vestrùm cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? [1. Tim. 6. b. 7. 1. Pet. 5. b. 7.]

28 Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29 Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30 Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos modicæ fidei?

31 Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32 Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33 Quærite ergo primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

34 Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet non judicandum: de festuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem & pulsantem à Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoscantur falsi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Christi verba, & operante aut non operante juxta illa.

A 1 NOlite judicare, ut non judicemini.

2 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: * & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. [*Luc. 6. c. 37. Rom. 2. a. 1. * Mar. 4.c.24.]

3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.

6 Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos. [* Inf. 21.b.22 Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Joan. 14. b 13. Luc. 1. b. 6. * Luc. 11 b.11.]

7 * Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis:

8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

9 * Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

B

11 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

12 * Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.

** Tob. 4. c. 16. Luc. 6. d. 31.*

13 * Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam.

** Luc. 13. c. 24*

14 Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam.

15 Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

C

16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.

** Sup. 3. b. 10.*

19 * Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

** Inf. 25. d. 11 Luc. 6. g. 46.*

21 * Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

D

22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetavimus, & * in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?

** Act. 19. c. 13 * Ps. 6 b. 9. * Inf. 25. d. 41 Luc. 13. f. 27.*

23 Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: * discedite à me qui operamini iniquitatem.

24 * Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,

** Luc. 6 g. 48. Rom. 2. c. 13. Iac. 1. d. 22.*

25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.

26 Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

28 Et factum est: cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus.

** Marc. 1. c. 22. Luc. 4. e. 32.*

29 * Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum, & Pharisæi.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Jesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat, item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos malè habentes: verbo spiritus ejicit: Scribam sequi volentem rejicit, alium verò patre insepulto mox sequi jubet: navicula fluctibus periclitante excitatus à discipulis mare sedat: duos quoque dæmoniacos apud Gerasenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur ut à suis finibus abscedat.

A

1 CUm autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.

** Mar. 1. d. 40. Luc. 5. c. 12.*

2 * Et ecce leprosus veniens, adorabat eum dicens: Domine, si vis potes me mundare.

3 Et extendens Jesus manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim mundata est lepra ejus.

** Levit. 14. a. 2. * Luc. 7. a. 1.*

4 Et ait illi Jesus: Vide nemini dixeris: sed vade, * ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses, in testimonium illis.

5 Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum.

6 Et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

7 Et ait illi Jesus: Ego veniam & curabo eum.

** Luc. 7. c. 6.*

8 Et respondens Centurio, ait: * Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites & dico huic: Vade, & vadit; & alii: Veni, & venit; & servo meo: Fac hoc, & facit.

B

10 Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

** Malac. 1. c. 11.*

11 Dico autem vobis, quòd multi * ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno cœlorum:

12 Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14 Et cùm venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem:

15 Et tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabant eis.

** Mar. 1 c. 32.*

16 * Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.

** Isa. 53 b. 4. 1. Pet. 2 d. 24.*

17 Ut adimpleretur quod dictum est per * Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.

18 Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.

C

19 Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris.

** Luc. 9 g. 58.*

20 Et dicit ei Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

** Mar. 4. d. 36. Luc. 8. c. 23.*

23 * Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus:

24 Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat.

25 Et accesserunt ad eum discipuli ejus, & suscitaverunt eum dicentes: Domine salva nos, perimus.

26 Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

27 Porro homines mirati sunt, dicentes: qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei.

D 28 Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.

[*Marc. 5.a.1. Luc. 8. e.26.]

29 Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos.

30 * Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

[*Marc. 5.a.11. e.32.]

31 Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32 Et ait illis: Ite: at illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & venientes in civitatem nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

34 Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: & * viso eo rogabant, ut transiret à finibus eorum.

[*Marc. 5.b.17. Luc.8. e.37.]

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & respondet Pharisæis murmurantibus quòd cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non jejunarent: mulierem a sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus cæcis restituto: dæmoniacum mutum sanat: & ubique prædicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos verò operarios.

1 ET ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.

A 2 * Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

[*Marc. 2. a. 3. Luc. 5. d. 18.]

3 Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

4 Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Quid est facilius, dicere: Dimittuntur tibi peccata tua; an dicere: Surge, & ambula?

6 Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

7 Et surrexit, & abiit in domum suam.

8 Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

B 9 * Et cùm transiret inde Jesus vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

[*Marc. 2.b.14. Luc. 5. e. 27.]

10 Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus.

11 Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?

12 At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.

13 Euntes autem discite quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium; Non enim veni vocare justos, sed peccatores.

[*Osee. 6.b.6. Inf 12. a. 7. *1 Tim 1. c. 15.]

14 Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: * Quare nos, & Pharisæi, jejunamus frequenter: discipuli autem tui non jejunant?

[*Marc. 2. c. 18. Luc. 5. f. 32.]

15 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit.

17 Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur. C

18* Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.

[*Matt. 5.c.22. Luc. 8. f. 41.]

19 Et surgens Jesus, sequebatur eum, & discipuli ejus.

20 * Ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.

[*Marc. 5.d.25. Luc. 8. f. 43.]

21 Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero.

22 At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

23 Et cùm venisset Jesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat:

24 Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus. Et surrexit puella.

26 Et exiit fama hæc in universam terram illam.

27 Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David.

28 Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine, D

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.

31 Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

32 Egressis autem illis, * ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

[*Inf. 12 b.22. Luc. 11. b. 14.]

33 Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israël.

34 Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

35 * Et circuibat Jesus omnes civitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem,

[*Marc. 6.a.6.]

36 Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis: Messis

quidem multa, operarii autem pauci.

38 Rogare ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Judæis, & dæmonicos infirmosque curandos: quis adversus mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam ejus amori præponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & ita mercedem recipiet.

A 1 ET convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2 Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas frater ejus,

3 Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus, publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4 Simon Chananæus, & Judas Iscariotes, qui & tradidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus præcipiens eis, dicens: in viam gentium ne abieritis: in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

6 Sed potiùs ite * ad oves, quæ perierunt domus Israël.

7 Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum.

8 Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date,

9 * Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

10 Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

B 11 In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis.

12 Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13 Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14 Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15 Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.

16 Ecce ergo mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

17 Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos:

C 18 Et ad præsides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.

19 * Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient:

22 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23 Cùm autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat Filius hominis.

24 * Non est discipulus super magistrum, nec servus super Dominum suum.

25 Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus: & servo, sicut Dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?

26 Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

28 Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

29 * Nonne duo passeres asse veneunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro.

30 Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32 * Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est:

33 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.

34 * Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium.

D 35 Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam:

36 * Et inimici hominis, domestici ejus.

37 * Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

39 Qui invenit animam suam, perdet illam: & qui * perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

40 * Qui recipit vos me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

41 Qui recipit prophetam in nomine prophetæ mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 * Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Joannem: Judæos verò pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Jesu ad Patrem: onerosos ad se vocat Christus, dicens jugum suum esse suave.

A 1 ET factum est, cùm consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.

2 * Joannes autem cum audisset in vin-

Marginal references: * Luc. 10, a. 2. — Marc. 3 b. 13. Luc. 6. b. 13. 9. a. 1. — * Act. 13. g. 47 — * Marc. 6. a. 8. Luc. 9. a. 3. 10. a. 4. — * Luc. 10. a. 3. — * Luc. 20. a. 3. — * Luc. 6. f. 40. Joan. 13 b. 16. 15 c. 20 — * Mar 4 c. 22. Luc. 8. b. 17. 12 a. 2. — * 2. Reg 14. c. 11 Act. 27. f. 35. — * Marc. 8. d. 38. Luc. 9. c. 26. 12 b. 8. 2. Tim. 2. b. 12. — * Luc. 12. g. 51 — * Mich. 7. b. 6. * Luc. 14. f. 26 * Inf. 16 d. 24. Marc. 8 d. 34. Luc. 14. f. 27. — * Luc. 9 c. 24. 17 g. 33. Joan. 12 f. 25. — * Luc. 10. c. 16 Joan. 13 c. 20. — * Mar. 9 f. 40. — * Luc. 7 c. 18.

culis opera Christi, mittens duos de discipulis suis,

3 Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4 Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis & vidistis.

5 * Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, * pauperes evangelizantur:

6 Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

7 * Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere ad turbas de Joanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

11 Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.

12 A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13 Omnes enim prophetæ & lex, usque ad Joannem prophetaverunt.

14 Et si vultis recipere, * ipse est Elias qui venturus est.

15 Qui habet aures audiendi, audiat.

16 Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus,

17 Dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.

18 Venit enim Joannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19 Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.

21 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia, si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.

22 Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis.

23 Et tu Capharnaum, numquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes: quia, si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, fortè mansissent usque in hanc diem.

24 Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.

26 Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. * Et nemo novit filium, nisi Pater: neque Patrem, quis novit, nisi filius, & cui voluerit Filius revelare.

28 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

29 Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & * invenietis requiem animabus vestris.

30 * Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat. Pharisæorum machinationi tacitus cedens, varios sanatos silere præcipiens, implet Isaiæ vaticinium. A dæmoniaco, cæco & muto curato, Pharisæos, eum in Beelzebub ejicere dæmones blasphemantes, convincit falsum dicere, tradens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendam rationem. Scribis autem & Pharisæis signum petentibus, Jonæ dicit signum: & quæ sint mater & fratres ipsius.

1 In illo tempore abiit Jesus per sata sabbato: discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas, & manducare.

2 Pharisæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

3 At ille dixit eis: Non legistis * quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant:

4 Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, * nisi solis sacerdotibus?

5 Aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt?

6 Dico autem vobis, quia templo major est hic.

7 Si autem sciretis, quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes.

8 Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9 Et cùm inde transisset, venit in synagogam eorum.

10 * Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

11 Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nónne tenebit & levabit eam?

12 Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc ait homini: extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.

14 Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15 Jesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit eos omnes:

16 Et præcepit eis ne manifestum eum facerent.

17 Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem:

18 * Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & judicium gentibus nuntiabit.

19 Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus:

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium.

Marginal notes: * Isa. 35. b. 5. * Isai. 61. a. 1. * Luc. 7. c. 24. — B — * Mal. 3. a. 1. * Isa. 6. a. 1. Luc. 7. d. 27. — * Mal. 4. b. 5. — C — * Luc. 10. c. 13 — D — * Joan. 6. e. 46. 7. d. 28. 8. b. 19. 10. c. 15 — * Jer. 6. d. 16. * 1. Jos. 5. a. 3. — A — Marc. 2. d. 23. Luc. 6. 1. * 1. Reg. 21. b. 6. * Lev. 24. b. 9. * Num. 28. b. 9. * 1. Reg. 15. c. 22 Eccl. 4. d. 17. Osee 6. c. 6. Sup. 9. b. 13. * Mar. 3. a. 1. Luc 6. a. 6. * Deut. 22. a. — B — * Isai. 42. a. 1.

21 Et in nomine ejus Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.

23 Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David?

*Sup 9. d. 34. Marc. 3. c. 22. Luc. 11. b. 15.

24 * Pharisæi autem audientes, dixerunt; Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

*Luc. 11. b. 17.

25 Jesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: * Omne regnum divisum contra se desolabitur: & omnis civitas, vel domus divisa contra se non stabit.

26 Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: Quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.

28 Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29 Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

C

30 Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

* Mar. 3. d. 28. 29. Luc. 12. b. 10.

31 * Ideò dico vobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur.

32 Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

Luc. 6. f. 45.

34 Progenies viperarum quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? ex abundantia enim cordis os loquitur.

35 Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.

36 Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.

37 Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister volumus à te signum videre.

* Inf. 16. a. 4. Luc. 11. d. 29. 1. Cor. 9. c. 22.

39 Qui respondens ait illis: * Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum * Jonæ Prophetæ.

* Joan. 3. b. 5.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

D

41 * Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: Et ecce plus quàm Jonas hic:

42 Regina austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam: * quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.

*3. Reg. 10. a. 1. * Luc. 11. c. 4.

43 * Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.

45 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: * & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ.

*2. Pet. 2. d. 20. * Mar. 3. d. 31. Luc. 8. c. 19.

46 * Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

47 Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.

48 At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50 Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur. item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occulto, de thesauro & margarita inventis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait propheta non esse sine honore nisi in propria patria.

A

1 In illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare.

* Mar. 4. a. 1. Luc. 8. a. 4.

2 * Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens sederet, & omnis turba stabat in littore:

3 Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat seminare.

4 Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.

5 Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ.

6 Sole autem orto æstuaverunt: & quia non habebant radicem: aruerunt.

7 Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.

8 Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9 Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

B

11 Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cælorum: illis autem non est datum.

*Inf 25 c. 29.

12 * Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

13 Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

* Isai. 6. c. 9. Marc. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Joan. 12 f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11 b. 8.

14 Et adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicentis: * Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

15 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

16 Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures vestræ, quia audiunt:

C

* Luc. 10. c. 24.

17 * Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & justi cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos ergo audite parabolam seminantis.

19 Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: hic est qui secus viam seminatus est.

20 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, & continuo cum gaudio accipit illud:

21 Non habet autem in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22 Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum, suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

23 Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.

*Marc. 4. c. 26.

24 * Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo.

25 Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit.

D

26 Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28 Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis, imus, & colligimus ea?

29 Et ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum.

30 Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

*Marc. 4. d. 31. Luc. 13. d. 19.

31 * Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo.

E

32 Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.

* Luc. 13. d. 21

33 Aliam parabolam locutus est eis. * Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

34 Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis:

* Psal. 77. a. 2. * Marc. 4. d. 32. 34.

35 Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: * Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi.

36 * Tunc, dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

37 Qui respondens, ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38 Ager autem est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

39 Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus. * Messis verò, consummatio sæculi est. Messores autem, angeli sunt.

* Apoc. 14. c. 15

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione sæculi.

41 Mittet Filius hominis angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem.

F

42 Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & stridor dentium.

* Sap. 3. a. 7. Dan. 12. a. 3.

43 * Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44 Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa quæ habet, & emit agrum illum.

45 Iterùm simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46 Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

47 Iterùm simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

48 Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49 Sic erit in consummatione sæculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio justorum,

50 Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.

51 Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

G

52 Ait illis: Ideò omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de Thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est, cùm consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde.

* Marc. 6. a. 1. Luc. 4. c. 16. Ioan. 6. c. 42.

54 Et * veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: unde huic sapientia hæc, & virtutes?

55 Nónne hic est fabri filius? Nónne mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas?

56 Et sorores ejus, nónne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57 Et scandalizabantur in eo. Jesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

58 Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Caput Ioannis datur puellæ saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus & duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: & super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrumque à submersione liberat: in terra Genesar varii curantur languores tactu vestimenti ipsius.

A

Marc. 6 b. 14. Luc. 9. a. 7.

1 IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu:

2 Et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.

* Marc. 6. c. 17.

3 * Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter

Herodiadem uxorem fratris sui.

4 Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

Luc. 3. d. 19. *Infr. 21.c.26*

5 Et volens illum occidere, timuit populum: * quia sicut prophetam eum habebant.

6 Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7 Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8 At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, hîc in disco caput Joannis Baptistæ.

9 Et contristatus est rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter incumbebant, jussit dari.

10 Misitque & decollavit Joannem in carcere.

11 Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ.

12 Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus & sepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jesu.

B

Marc. 6.d 31 37. *Luc. 9. a. 10.* *Joan.6. a. 3.*

13 * Quod cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.

14 Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.

15 Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

Ioan. 6. b. 9.

17 Responderunt ei: * Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19 Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

C

20 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21 Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.

Marc. 6.f 45. *Ioan. 6.b.15.*

22 * Et statim compulit Jesus discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

23 * Et dimissa turba, * ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

24 Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25 Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26 Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.

27 Statímque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

D

28 Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Jesum.

30 Videns verò ventum validum, timuit, & cùm cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31 Et continuò Jesus extendens manum apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?

32 Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33 Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

Marc. 6.g.46. 53.

34 * Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35 Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes.

36 Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisæorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis proponebant: & quæ sint coinquinantia hominem, mulier Chananæa perseveranti fide ac supplicatione impetrat filiæ curationem: Jesus curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus pauci sque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

A

1 Tunc accesserunt ad eum ab Jerosolymis Scribæ, & Pharisæi, dicentes:

Marc.7 a 1. *Mar. 7. a. 5.*

2 *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cùm panem manducant.

3 Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

Exod. 20.c.12. *Deut.5. b. 16.* *Eph.6. a. 2.* *Exod. 21.c.17* *Levit. 20. b.9.* *Prov. 20.c.20*

4 * Honora patrem, & matrem, *: Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit:

6 Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram:

7 Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias dicens:

8 * Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

B

Isai. 29.d.13 *Marc.7 a. 6.*

9 Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10 Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite:

Ioan. 15. a.2. *Luc.6. e. 39.* *Marc. e. 17.*

11 Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito verbo hoc, scandalizati sunt?

13 At ille respondens ait: * Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.

14 Sinite illos: * cæci sunt, & duces cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

15 * Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.

16 At ille dixit: adhuc & vos sine intellectu estis?

17 Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?

18 Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

G

19 De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.

20 Hæc sunt quæ coinquinant hominem.

NON

Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

21 * Et egressus inde Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

*Mar. 7.c.24.

22 Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli ejus rogabant eum, dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

24 Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi * ad oves, quæ perierunt domus Israël.

*Sup. 10.a.6. Joan.10 c.3.

25 At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26 Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.

27 At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia ejus ex illa hora.

29 Et cùm transisset inde Jesus, venit secus Mare Galilææ: & ascendens in montem, sedebat ibi.

D

30 * Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

*Isai. 35.b.5.

31 Ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israël.

32 * Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

*Mar. 8.a.1.

33 Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34 Et ait illis Jesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.

35 Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

36 Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

37 Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38 Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extrà parvulos & mulieres.

39 Et dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jesus signi petitione ipsum tentantes arguit quòd signa temporum non dijudicarent; jubet discipulos cavere à fermento Pharisæorum ac Sadducæorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, & Petro post illius responsionem promittit claves regni cælorum: suam autem passionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta sua opera redditurum.

A

1 ET accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut signum de cælo ostenderet eis.

*Marc.8 b.11. *Luc. 12.g.54

2 At ille respondens, ait illis: * Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cælum;

3 Et manè, hodie tempestas: rutilat enim triste cælum.

4 Faciem ergo cæli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire? * Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, * nisi signum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.

*Sup. 12.c.39 *Joan. 2.a.1.

5 Et cùm venissent discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.

6 Qui dixit illis: * Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.

*Mar. 8.b.15. Luc.12 a.1.

7 At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8 Sciens autem Jesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

B

9 Nondum intelligitis, neque recordamini * quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis?

*Sup. 14.b.17 Joan.6. a.9.

10 Neque * septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sumpsistis?

*Sup. 15.d.34

11 Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum, & Sadducæorum.

13 * Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis?

*Mar. 8.c.27.

C

14 At illi dixerunt: * Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis.

*Mar.8 c.28. Luc. 9. b.19.

15 Dicit illis Jesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16 Respondens Simon Petrus dixit: * Tu es Christus, Filius Dei vivi.

*Joan. 11.f.42.

17 Respondens autem Jesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis non revelabit tibi, sed pater meus qui in cælis est.

18 * Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.

19 * Et tibi dabo claves regni cælorum. Et * quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.

*Isai. 22.f.22 *Joan. 20.f.23

D

20 Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus.

21 Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertià die resurgere.

22 Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.

23 Qui conversus, dixit Petro: * Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum.

*Mar. 8.d.33. *Sup. 10.d.38 Luc. 9. c.23.14. f.27. *Luc. 17.g.33 Joan.12 d.25.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis: * Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

25 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.

26 Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27 Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.

* Act. 17.g.31 Rom. 2. a. 6.

28 Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo.

* Marc. 8.d.39. Luc. 9. c. 27.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam jubet discipulos silentio servare, donec à mortuis resurgat: Eliam dicit venturum imò jam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant, ostendens quanta sint virtutis fides similis grano sinapis, jejunium, & oratio: passionem suam prædicit: pro se quoque & Petro didrachma solvit, invento in ore piscis statere.

A

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelsum seorsum:

Marc. 9 a. 1. Luc. 9. d. 28.

2 Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies ejus sicut Sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix.

3 Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit ad Jesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. * Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.

* Sup. 3 d. 17. 2. Pet. 1 d. 17.

6 Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè.

7 Et accessit Jesus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8 Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum.

9 Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Jesus dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.

B

10 Et interrogaverunt eum discipuli dicentes: * Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire?

* Marc. 9.b.10. * Mal. 4 b.5. * Sup. 11.b.14 * Sup. 14.a.10

11 * At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.

12 Dico autem vobis, * quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, * sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli, quia de Joanne Baptista dixisset eis.

14 * Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam.

* Marc. 9.c.16. Luc. 9. e. 38.

15 Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

16 Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum: usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me.

C

17 Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

18 Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?

19 Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. * Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

* Luc. 17.b.6.

20 Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem & jejunium.

21 Conversantibus autem eis in Galilæa dixit illis Jesus: * Filius hominis tradendus est in manus hominum:

* Inf. 20.b.18 Marc. 9 c. 30. Luc. 9. f. 44.

22 Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

D

23 Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum: & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma?

24 Ait: Etiam. Et cùm intrasset in domum prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

25 Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii.

26 Ut autem non scandalizemus eos: vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.

CAUT XVIII.

Proposito parvulo docet quisnam major sit in regno cælorum, & quam sit à pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestatem ligandi atque solvendi discipulis traditam: docet etiam, quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium, & quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis ineunte.

A

1 IN illa hora accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Quis, putas, major est in regno cælorum?

2 * Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

* Marc. 9 c. 33. Luc. 9. f. 46. * Infr. 19.b.14 * 1. Cor. 14.d.20

3 Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & * efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.

4 Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum.

5 Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo: me suscipit.

6 * Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.

* Mar. 9.g.41. Luc. 17. a. 2.

7 Væ mundo à scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala: verum tamen væ homini illi per quem scandalum venit.

B

8 * Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscide eum, & projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

* Sup. 5. e. 30. Marc. 9 g. 42.

9 Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum: & projice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, * quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis est.

* Ps. 33 b. 8. * Luc. 19.b.10 * Luc. 15. a. 4. 6.

11 * Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.

12 * Quid vobis videtur? si fuerint alicui

centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit?

13 Et si contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quàm super nonaginta novem, quæ non erraverunt.

G 14 Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15 * Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum,

16 Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, * ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

17* Quòd si non audierit eos dic ecclesiæ, si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

18 * Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & & in cælo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.

19 Iterùm dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo; ibi sum in medio eorum.

21 Tunc accedens Petrus ad eum dixit: * Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usque septies?

22 Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.

23 Ideò assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24 Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25 Cùm autem non haberet unde redderet, jussit eum dominus ejus venumdari, & uxorem ejus, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.

D 26 Procidens autem servus ille, orabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27 Misertus autem Dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

28 Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29 Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30 Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

31 Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valdè: & venerunt, & narraverunt Domino suo omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc vocavit illum dominus suus: & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me:

33 Nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35 Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

*Lev. 19.c.17 Eccli. 19.b.13 Luc.17. a.3.5. Jac. 5. d.19. *Deut. 19.d.15 Joan.8. b.17. 2. Cor. 13.a.1. Heb.10 e.28. *1.Cor. 5.c.9. 2. Thes. 3.d.13. * Joan. 20.f.23 * Luc. 17.a.4.

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castraverunt propter regnum cælorum: parvulis manus imponit: adolescens qui omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit divitem intrare regnum cælorum: & quid illis præmii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

A 1 ET factum est, cùm consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa & * venit in fines Judææ trans Jordanem,

2 Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.

3 * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa?

4 Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia * qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit:

5 * Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.

6 Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

7 Dicunt illi: * Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?

B 8 Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9 * Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11 Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12 Sunt enim Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat.

13 * Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos.

14 Jesus verò ait eis: * Sinite parvulos & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum.

15 Et cùm imposuisset ei manus, abiit inde.

16 * Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

C 17 Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit illi: Quæ? Jesus autem dixit: * Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices:

19 Honora patrem tuum, & matrem tuam: &, diliges proximum tuum sicut teipsum,

20 Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deest?

21 Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22 Cùm audisset autem adolescens ver-

*Marc. 10.a.1. * Mar. 10.a.2. *Gen.1 d.27. *Gen.2 d.24. 1.Cor.6 d.16. Eph.5. g.31. *Deut. 24.a.1 *Sup.5. e.32. Mar.10 b.11. Luc.16 e.18. 1.Cor.7 b.10. * Mar. 10.b.13 Luc.18 b.15. * Sup. 18.a.3. *Marc. 10.b.17 Luc.18. d.18. * Exod. 20.a.13

bum, abiit tristis : erat enim habens multas possessiones.

23 Jesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum.

24 Et iterùm dico vobis : Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.

D 25 Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes : Quis ergo poterit salvus esse?

26 Aspiciens autem Jesus, dixit illis : Apud homines hoc impossibile est : apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei : Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te : quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit illis : Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël.

29 Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

30 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

* Inf. 20.b.16 Marc. 10.e.31 Luc.13. f.30.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis : Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam prædicit ; & occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non potestate & ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores, egrediens verò Iericho duos cæcos illuminat.

A 1 Simile est regnum cælorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

2 Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4 Et dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Iterùm autem exiit circa sextam & nonam horam : & fecit similiter,

6 Circa undecimam verò exiit, & invenit alios stantes, & dixit illis : Quid hic statis tota die otiosi?

7 Dicunt ei : Quia nemo nos conduxit. Dicit illis : Ite & vos in vineam meam.

8 Cùm serò autem factum esset, dicit dominus vineæ procuratori suo : Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos.

B 9 Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10 Venientes autem & primi, arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi : acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

11 Et accipientes murmurabant adversùs patrem familias,

12 Dicentes : Hi novissimi una hora fecerunt, pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstus.

13 At ille respondens uni eorum, dixit : Amice non facio tibi injuriam : nonne ex denario convenisti mecum?

14 Tolle quod tuum est, & vade : volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.

15 Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

16 * Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi : multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

* Sup. 19. d. 30.

17 Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secretò, & ait illis :

Mar.10 e.31. Luc.13. f.30.

18 Ecce ascendimus Jerosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte,

C 19 Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

Mar.10 e.32.

20 * Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Qui dixit ei : Quid vis? Ait illi : Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus, dixit : Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum : Dicunt ei : Possumus.

23 Ait illis : Calicem quidem meum bibetis : sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.

24 * Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

* Mar. 10 f.41 * Luc. 22.c.25

25 * Jesus autem vocavit eos ad se, & ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum : & qui majores sunt, potestatem exercent in eos.

D 26 Non ita erit inter vos : sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister:

27 Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

28 * Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare & dare animam suam, redemptionem pro multis.

* Phil. 2. a.7. * Marc. 10. g. 46. Luc. 18. f. 35.

29 * Et egredientibus illis ab Jericho, secuta est eum turba multa :

30 Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Jesus transiret : & clamaverunt dicentes : Domine miserere nostri, fili David.

31 Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes : Domine, miserere nostri, fili David.

32 Et stetit Jesus, & vocavit eos, & ait : Quid vultis ut faciam vobis?

33 Dicunt illi : Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Misertus autem eorum Jesus tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo ejecit, & Pharisæis de triumpho indignantibus respondet : discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam : interrogationem de sua potestate retundit quæstione de Ioannis baptismo : & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patre familias, cujus cultores post alios servos, etiam filium ejus heredem occiderunt, prædicit regnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.

A

1 ET cum appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad Montem oliveti, tunc Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim invenietis, asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi:

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:

5 * Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.

6 Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via:

9 Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David *: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis.

10 Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?

B

11 Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galilææ.

12 * Et intravit Jesus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit:

13 Et dicit eis: Scriptum est: * Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum.

14 Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanavit eos.

15 Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt,

16 Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Jesus autem dixit eis: Utique, numquam legistis: Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18 Manè autem revertens in Civitatem esuriit.

19 * Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea nisi folia tantùm: & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.

20 * Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?

21 Respondens autem Jesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet.

22 * Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes accipietis.

23 Et cùm venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: * In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24 Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi & ego vobis dicam in qua potestate hæc facio.

C

25 Baptismus Joannis unde erat? è cælo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26 Si dixerimus, è cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: * omnes enim habebant Joannem sicut prophetam.

27 Et respondentes Jesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

28 Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29 Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus abiit.

30 Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, Domine, & non ivit.

31 Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei. Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ, & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis posteà, ut crederetis ei.

D

33 Aliam parabolam audite: * Homo erat pater familias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est.

34 Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperet fructus ejus.

35 Et agricolæ, apprehensis servis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36 Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

37 Novissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

38 Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est hæres: venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus:

39 Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40 Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis?

41 Aiunt illi: Malos malè perdet; & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42 Dicit illis Jesus: Numquam legistis in Scripturis: * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

43 Ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44 Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum.

45 Et cùm audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quòd de ipsis diceret.

46 Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

Marginal notes: Mar. 11. a. 1. Luc. 19. c. 29. — * Isai. 62. d. 11. Zach. 9. b. 9. Joan. 12. c. 15. — * Psal. 117. d. 26. Marc. 11. b. 10. — Luc. 19. f. 38. * Marc. 11. b. 15. Luc. 19. g. 45. Joan. 2. c. 14. — * Isa. 56. c. 7. Jer. 7. b. 11. Luc. 19. g. 46. — * Ps. 8. a. 3. — * Marc. 11. b. 13. — * Marc. 11. c. 20. — * Sup. 7. b. 7. Mar. 11. c. 24. 1. Joan. 3. d. 22. — * Marc. 11. d. 28. Luc. 20. a. 2. — * Sup. 14. a. 5. — * Isai. 5. a. 1. Jer. 2. c. 21. Mar. 12. a. 1. Luc. 20. b. 9. — * Inf. 26. a. 3. 27. a. 1. Joan. 11. g. 53. — * Psal. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7.

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jesus à Pharisæis super censu dando Cæsari, & a Sadducæis super resurrectione; quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursùmque à legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat Pharisæos, cujus filius sit Christus.

A 1 ET respondens Jesus, dixit iterum in parabola eis, dicens:

2 * Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

* Luc. 14.d.16 Apoc. 19.b.9.

3 Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire.

4 Iterùm misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5 Illi autem neglexerunt: & abierunt alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam:

6 Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7 Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit.

8 Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9 Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

B 10 Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

11 Intravit autem rex ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12 Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13 Tunc dixit rex ministris: * Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium.

*Sup. 8. b. 12. 13. f. 42. Inf. 25. e. 30.

14. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 * Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt ut caperent eum in sermone.

* Marc. 12. c. 13 Luc. 20. d. 20.

16 Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum:

17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Jesus nequitia eorum: ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census? At illi obtulerunt ei denarium.

20 Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio?

21 Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.

* Rom. 13. b. 7.

C 22 Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

23 In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt * non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum.

* Act. 23. b. 8.

24 Dicentes: Magister, Moyses dixit: * Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo.

* Deut. 25. b. 8. Marc. 12. d. 19

25 Erant autem apud nos septem fratres: & primus, uxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri.

Luc. 20. e. 28.

26 Similiter secundus, & tertius, usque ad septimum.

27 Novissimè autem omnium & mulier defuncta est.

28 In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei.

30 In resurrectione enim, neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.

D 31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis:

32 * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

* Exod. 3. b. 6.

33 Et audientes turbæ mirabantur in doctrina ejus.

34 Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum:

35 * Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

* Marc. 12. e. 28 Luc. 10. e. 19. 25

36 Magister, quod est mandatum magnum in lege?

37 Ait illi Jesus: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

* Deut. 6. a. 5.

38 Hoc est maximum, & primum mandatum.

39 Secundùm autem simile est huic: * Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

* Lev. 19. d. 18. Marc. 12. c. 31

40 In his duobus mandatis universa lex pendet, & prophetæ.

41 Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,

42 Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David.

43 Ait illis: * Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

* Luc. 20. f. 42

44 * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

* Psal. 109. a. 1

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46 Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum ampliùs interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Pharisæis super cathedram Moysi sedentibus præcipit Jesus obedire; ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim & ambitionem, discipulis verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, prædicens eos patrum suorum mensuram injustorum persecutionibus impleturos, ac Jerusalem deserendam.

A 1 TUnc Jesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos,

2 Dicens: Super cathedram Moysi sederunt * Scribæ, & Pharisæi.

* 2. Esd. 8. a. 4.

3 Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate, & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

4 * Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

* Luc. 11. f. 46 Act. 15. c. 10.

* Deut. 6. b. 8. 22. b. 12 Num. 15. d. 38 * Marc. 12. d. 39 Luc. 11. f. 43. 20 g. 46. * Iac 3. a. 1. * Mal. 1. b. 6.

5 Omnia verò opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: * dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.

6 * Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,

7 Et salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

8 * Vos autem nolite vocari Rabbi, unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.

9 * Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester, qui in cælis est.

10 Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est Christus.

11 Qui major est vestrùm, erit minister vester.

B

12 * Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.

* Luc. 14. b. 11 18. c. 14

13 Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare.

* Mar. 12. d. 40 Luc. 20. g. 47.

14 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: * quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.

16 Væ vobis duces cæci qui dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil est: qui autem juraverit in auro templi, debet.

17 Stulti, & cæci: Quid enim majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18 Et quicumque juraverit in altari, nihil est: quicumque autem juraverit in dono, quod est super illud, debet.

C

19 Cæci, Quid enim majus est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20 Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt.

21 Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso:

22 Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.

* Luc. 11. f. 42

23 * Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt, legis judicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

26 Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia.

28 Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta justorum,

30 Et dicitis: Si fuissent in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

D

31 Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32 Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

* Sup. 3. b. 7.

33 * Serpentes genimina viperarum, quomodò fugietis à judicio gehennæ?

34 Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de civitate in civitatem:

* Gen. 4. b. 8. Hebr. 11 a. 4. * 2. Par. 24. f. 22 Luc. 13. g. 34

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram, * à sanguine Abel justi usque ad sanguinem * Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam.

37 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos quemadmodùm gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, non me videbitis amodò, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Prædicit templi eversionem, monétque ut caveant à venturis seductoribus: futura prænuntians bella ac persecutiones, surgent pseudochristi & pseudoprophetæ: de adventu Filii hominis, præcedentibus signis in Sole, Luna & Stellis; omnibus ignotum dixit Christus diem judicii; & de fideli ac malo servo; propter quæ docet semper esse vigilandum.

A

Mar. 13 a. 1. Luc. 21. a. 5. * Luc. 19. g. 44

1 ET egressus Jesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi.

2 Ipse autem respondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, * non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.

3 Sedente autem eo super montem oliveti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum adventus tui, & consummationis sæculi?

* Eph. 5 b. 6. Coloss. 2 c. 18.

4 Et respondens Jesus, dixit eis: * Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos seducent.

6 Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.

7 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræ motus per loca.

8 Hæc autem omnia initia sunt dolorum.

* Sup. 10. b. 17 Luc. 21. b. 12.

9 * Tunc tradent vos in tribulationem & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.

B

Ioan. 15 c. 20. 16 a. 2.

11 Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.

12 Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum,

13 Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

14 Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.

*Marc. 13.b.14 Luc.21. d. 20. * Dan. 9.g.27.

15 * Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à * Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit intelligat:

16 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes:

17 Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua:

18 Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.

19 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

20 Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, * vel sabbato.

* Act. b. 22.

21 Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.

22 Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.

*Marc. 13.c.21

23 * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.

24 Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto, est, nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.

C

28 * Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & Aquilæ.

* Luc. 17.g.37 * Isa. 13. b. 10. Ezech. 32.b.7. Joel. 2. b. 10 3. c. 15. Mar.13 c. 24. Luc.21. e. 25. * Apoc. 1. b. 7. * 1.Cor. 15.g.52 1.Thes. 4.d. 15. * Marc 13 d.31 * Gen. 7. b. 7. Luc.17 f. 26.

29 * Statim autem post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur:

30 Et tunc parebit signum Filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & * videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & majestate.

31 * Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis cælorum usque ad terminos eorum.

32 Ab arbore autem fici discite parabolam: cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas:

33 Ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in januis.

34 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35 * Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

36 De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus Pater.

37 * Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptiis tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam,

39 Et non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

D

40 Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur.

41 Duæ molentes in mola: una assumetur, & una relinquetur.

42 Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, * quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

* Marc. 13.d.33 Luc.12. e. 39.

44 Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45 Quis, putas, est fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore?

46 * Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem.

* Apoc. 16.c.15.

47 Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48 Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire:

49 Et cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis:

50 Veniet Dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat:

* Sup. 13. f.42 Infr.25 c. 30.

51 Et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis, * illic erit fletus, & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum Dominus peregre rediens singulos præmiat aut punit juxta ipsorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & causas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

1 TUnc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso, & sponsæ.

A

2 Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3 Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4 Prudentes verò acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5 Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes & dormierunt.

6 Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7 Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.

8 Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

10 Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clausa est janua.

11 Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine: aperi nobis.

12 At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

13 * Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

*Marc 13.d.33 * Luc. 19.b.12

14 * Sicut enim homo peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua.

B

15 Et uni dedit quinque talenta: alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundùm propriam virtutem, & profectus est statim.

16 Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.

17 Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui.

19 Post multum verò temporis venit Dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.

20 Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21 Ait illi Dominus ejus: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

22 Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23 Ait illi Dominus ejus: Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio, quia homo durus es: metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti:

25 Et timens, abii, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

C

26 Respondens autem Dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, sciebas quia meto ubi non semino, & congrego ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est, cum usura.

28 Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 * Omni enim habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

* Sup. 13. b. 12 Mar. 4. c. 25. Luc. 8. c. 18. 19 d. 26.

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

31 Cùm autem venerit Filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ:

32 Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis:

33 Et statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

34 Tunc dicet rex his: qui à dextris ejus erunt; Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.

35 * Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitivi & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me:

* Is. 58. c. 7. Ezech. 18. b. 7. d. 16. * Eccli. 7. d. 39.

36 Nudus, & cooperuistis me: * infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me:

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus te: sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

D

39 Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis:

41 Tunc dicet & his, qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

* Psal. 6. b. 6 Sup. 7. c. 23. Luc. 13. f. 13.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me.

44 Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit illis, dicens Amen dico vobis: quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

46 * Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam.

* Dan. 12. a. 2. Ioan. 5. c. 29.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui unguento pretioso à muliere perfunditur, murmurantibus discipulis; venditur à Iuda, de cujus proditione discipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: prædicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem; & post trinam orationem capitur a Iudæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam discipulis fugientibus, coram Caipha à falsis testibus accusatur, mortisque reus judicatur, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

1 ET factum est: cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

A

2 * Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

* Marc 14. a. 1. Luc. 22. a. 1.

3 Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caïphas:

4 Et consilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent & occiderent.

5 Dicebant autem non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6 Cùm autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.

* Mar. 14. a. 8. Ioan. 11. a. 2. 12. a. 3.

8 Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes: Ut quid perditio hæc?

9 Potuit enim istud vænumdari multo, & dari pauperibus.

10 Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11 Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.

12 Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam ejus.

14 * Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum:

* Mar. 14. d. 1 Luc. 22. a. 4.

15 Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? at illi constituerunt ei triginta argenteos.

B

16 Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

17 * Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?

18 At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha.

20 * Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis.

21 Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, * quia unus vestrum me traditurus est.

22 Et contristati valdè cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23 At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24 Filius quidem hominis vadit, * sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si non fuisset homo ille.

25 Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

26 * Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28 Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis: non bibam amodò de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et hymno dicto, exierunt in Montem oliveti.

31 Tunc dicit illis Jesus: * Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: * Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam resurrexero * præcedam vos in Galilæam.

33 Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor.

34 Ait illi Jesus: * Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.

35 Ait illi Petrus: * Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem.

37 Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & mœstus esse.

38 Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40 Et venit ad discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41 Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

*Marc. 14.b.12 Luc.22. a.7. — *Marc. 14.b.17 Luc.22. b.14. — *Ioan. 13.c.21 — *Psal 40.b.10 — *1.Cor. 11.c.24 — *Marc. 14.c.27 Ioan. 16.d.32 — *Zach. 13.e.7. — *Marc. 14.c.28 16.b.7. — *Marc. 14.c.30 Ioan. 13.d.38. — *Marc. 14.d.32 Luc.22. d.33.

C — D

42 Iterum secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43 Et venit iterùm, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis illis, iterum abiit & oravit tertiò eumdem sermonem dicens.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam & requiescite: ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

47 * Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi.

48 Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49 Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50 Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & tenuerunt eum.

51 Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam ejus.

52 Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum. * Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones angelorum?

54 * Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis.

56 Hoc autem totum factum est, * ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, * relicto eo, fugerunt.

57 At illi tenentes Jesum, * duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribæ & seniores convenerant.

58 Petrus autem sequebatur eum à longè usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Principes autem sacerdotum, & omne concilium, quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent.

60 Et non invenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. Novissimè autem venerunt duo falsi testes.

61 Et dixerunt: Hic dixit: * Possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

62 Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti adversùm te testificantur?

63 Jesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64 Dicit illi Jesus. Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, * amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.

65 Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: blasphemavit: quid adhuc

*Marc. 14.e.43 Luc.22. e.47. Ioan. 18.a.3. — *Gen. 9.b.6. Apoc. 13.c.10. — *Isa.53. c.10. — *Thr.4 d.20. — *Marc. 14.e.50 *Luc. 22.f.54 Ioan. 18.d.24 — *Ioan. 2.c.19. — *Sup. 16.d.27 Rom.14 b.10. 1.Thes. 4.d.15.

E — F — G

egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66 Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

67 * Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt,

*Isa. 50.c.6. Marc. 14.g.65 *Luc. 22.f.55 Joan.18 c.17.

68 Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

69 * Petrus vero sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71 Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno.

72 Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.

73 Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit.

74 Tunc cœpit detestari & jurare quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.

75 Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Prius quàm galllus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo se suspendit. Iesus coram Pilato accusatus, non respondet: uxor autem Pilati dicit ipsum justum: Praeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum: qui a militibus multipliciter illusus ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimentis: & à variis multa jactantur in ipsum blasphemia: suboriuntur tenebra: & clamans Iesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu à Ioseph sepultum, custoditur à militibus.

A

1 MAnè autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent.

2 * Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

*Marc. 15.a.1. Luc.23. a.1. Joan.18 c.28.

3 Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset: pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, & senioribus,

4 Dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5 Et projectis argenteis in templo, recessit: * & abiens laqueo se suspendit.

*Act. 1.c.18.

6 Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7 Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum.

8 * Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

*Act. 1.c.19.

B

9 * Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem: * Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israël:

*Zach. 11.c.12

10 Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus:

11 Jesus autem stetit ante præsidem, * & interrogavit eum præses dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jesus: Tu dicis.

*Marc. 15.a.2. Luc.23. a.3. Joan.18 c.33.

12 Et cùm accusaretur à principibus sacerdotum, & senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversùm te dicunt testimonia?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.

15 Per diem autem solemnem consueverat præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barrabas.

17 Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barrabam, an Jesum, qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.

C

19 Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & justo illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

20 * Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum verò perderent.

*Marc. 15.b.11 Luc.23. c.18. Joan18 g.40. Act.3. b.14.

21 Respondens autem præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barrabbam.

22 Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?

23 Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses. Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine justi hujus: vos videritis.

25 Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.

26 Tunc dimisit illis Barrabam: Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in prætorium, * congregaverunt ad eum universam cohortem:

*Marc. 15.b.16 Ps 21. c.17.

28 Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei;

D

29 * Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum.

*Joan. 19.a.2.

30 Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.

31 Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.

32 * Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.

*Mar. 15.b.21 Luc.23. a.26.

33 * Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.

*Mar. 15.b.22 Luc.23. e.33. Joan.19 c.17.

34 Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cùm gustasset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, * diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: * Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

*Marc. 15.c.24 Luc.23. e.34. Joan.19 d.23.

36 Et sedentes servabant eum.

37 Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

E

38 Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.

*Psal. 21.c.19

39 Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua,

40 Et dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

Ioan. 2. c. 19.

41 Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus dicebant:

42 Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: * si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei:

Sup. 2. d. 18. * *Psal. 22. a. 9.*

43 Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia filius Dei sum.

44 Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.

46 Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna, dicens: * Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

* *Psal. 21. a. 2.*

47 Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.

F

48 Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat bibere.

49 Ceteri verò dicebant: Sine videamus an veniat Elias liberans eum.

50 Jesus autem iterùm clamans voce magna emisit spiritum.

51 * Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt.

* *2. Par. 3. 14.*

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53 Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54 Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste.

55 Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei:

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Joseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57 * Cum autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu.

* *Mar. 15. d. 42. Luc. 23. g. 50. Ioan. 19. g. 38.*

58 Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda.

60 Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

G

61 Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

62 Altera autem die, quæ est post parasceven, convenerunt principes sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.

64 Jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis; & erit novissimus error pejor priore.

65 Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite custodite sicut scitis.

66 Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terræ motu, exterritisque custodibus, Angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem; qui ipsis apparens jubet (sicut & Angelus jusserat) ut discipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa visuri sint: milites sepulchri custodes pecunia corrupti dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilæa Dominum jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

A

1 VEspere autem sabbati, quæ lucescit in prima sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria, videre sepulchrum.

Marc. 16. a. 1. Ioan. 20. c. 11

2 Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum.

3 Erat autem aspectus ejus sicut fulgur: & vestimentum ejus sicut nix.

4 Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quòd Jesum, qui crucifixus est, quæritis.

B

6 Non est hic: surrexit enim, sicut dixit, venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus.

7 Et citò euntes dicite discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Ecce prædixi vobis.

8 Exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.

9 Et ecce Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

C

10 Tunc ait illis Jesus: Nolite timere, ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11 Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12 Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13 Dicentes: Dicite quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus.

14 Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus.

15 At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem.

D

16 Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Jesus.

17 Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18 Et accedens Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.

19 * Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti:

* *Mar. 16. e. 15*

20 Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM Secundùm Lucam.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in austeritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Christus verò Spiritusancto: qui à Joanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post jejunium quadraginta dierum à satana tentatur; & Joanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatisque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca: ibique prædicans curat socrum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotes; plurimosque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

A 1 INITIUM Evangelii Jesu Christi, Filii Dei.

2 Sicut scriptum est in Isaia propheta: * Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

3 * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Fuit Joannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.

5 * Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, & Jerosolymitæ universi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata sua.

6 * Et erat Joannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & * locustas & mel silvestre edebat. Et prædicabat dicens:

7 * Venit fortior me post me: cujus non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum ejus.

8 * Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est: in diebus illis venit Jesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Joanne in Jordane:

10 Et statim ascendens de aqua, vidit cælos apertos, * & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso.

B 11 Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12 * Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à satana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi.

14 * Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei,

15 Et dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, & credite Evangelio.

16 * Et præteriens secus Mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare, (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

*Mat. 3. a. 1. * Isa. 40. a. 3. Matt. 3 a. 2. Luc. 3. b. 4. Joan. 1. c. 23. * Mat. 3. a. 5. * Mat. 3. a. 4. * Lev. 11. e. 22 * Mat. 3. b. 11. Luc. 3. d. 16. Joan. 1. d. 27. * Act. 1. a. 5. 2. a 4. 11. g 16. 19. a. 4. * Luc. 3 e. 22. Joan. 1. d. 32. * Mat. 4. a. 1. Luc. 4. a. 1. * Mat. 4. b. 12. Luc. 4. c. 14. Joan. 4. f. 43. * Mat. 4. c. 18. Luc. 5. a. 2.*

18 Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19 Et progressus inde pusillum, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi:

20 Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis secuti sunt eum.

21 * Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos.

C 22 * Et stupebant super doctrina ejus: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, & non sicut Scribæ.

23 * Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: & exclamavit,

24 Dicens: Quid nobis, & tibi Jesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25 Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine.

26 Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab eo.

27 Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc: quænam doctrina hæc nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28 Et processit rumor ejus statim in omnem regionem Galilææ.

29 * Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Joanne.

30 Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.

32 Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes:

33 Et erat omnis civitas congregata ad januam.

34 Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, * & dæmonia multa ejiciebat & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum.

35 Et diluculo valdè surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

D 36 Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

37 Et cùm invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.

38 Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni,

39 Et erat prædicans in synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.

40 * Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare.

41 Jesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: volo: Mundare.

42 Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

43 Et comminatus est ei, statimque ejecit illum:

44 Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua, * & quæ præcepit Moyses in testimonium illis,

45 At ille egressus cœpit prædicare, & diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifestè introire in civitatem, sed foris in deser-

** Mat. 4. b. 13. Luc. 4. e. 31. * Mat. 7. d. 28. * Luc. 4 e. 33. * Mat. 8. b. 14. g. 41. * Luc. 4. f. 42. * Mat. 8. a. 2. Luc. 5. a. 12. * Lev. 14. a. 2.*

tis locis esset, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis quia paralytico per tectum in grabato dimisso, diceret remitti peccata, jubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levi, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Pharisæis, quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

A

1 ET iterum intravit Capharnaum post dies,

2 Et auditum est quòd in domo esset, & convenerunt multi, ita ut non caperet, neque ad januam, & loquebatur eis verbum.

Matt. 9. a. 1.

3 * Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

*Luc. 5. d. 18.

4 Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat: & patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat:

5 Cùm autem vidisset Jesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

7 Quid hic sic loquitur? blasphemat. * Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?

*Job. 14. a. 4. Isa. 43. d. 25.

8 Quo statim cognito Jesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9 Quid est facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge: tolle grabatum tuum, & ambula?

B

10 Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico.)

11 Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam,

12 Et statim surrexit ille: & sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: quia numquam sic vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

14 * Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

*Matt. 9. b. 9. Luc. 5. e. 27.

15 Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum.

C

16 Et Scribæ & Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit Magister vester.

17 Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui malè habent: * non enim veni vocare justos, sed peccatores.

* 1. Tim. 1. c. 15.

18 Et erant discipuli Joannis & Pharisæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Joannis & Pharisæorum jejunant: tui autem discipuli non jejunant.

19 Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 * Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc jejunabunt in illis diebus.

* Matt. 9. b. 15. Luc. 5. e. 35.

21 Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.

D

22 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23 * Et factum est iterum cùm Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli ejus cœperunt progredi, & vellere spicas.

* Matt. 12. a. 1. Luc. 6. a. 1.

24 Pharisæi autem dicebant ei, Ecce: quid faciunt sabbatis quod non licet?

25 Et ait illis: * Numquam legitis, quid fecerit David, quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, & qui cum eo erant?

* 1. Reg. 21. b. 6.

26 Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, * nisi sacerdotibus, & dedit eis qui cum eo erant?

* Lev. 24. b. 9.

27 Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum.

28 Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, Pharisæorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quarum infirmos curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur) mittit ad prædicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac dæmonia: Scribas blasphemantes ipsum in Belzebub ejicere dæmonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & quæ sint mater & fratres ejus.

A

1 ET introivit iterùm in synagogam, & erat ibi homo habens manum aridam.

2 Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

Matt. 12. a. 10. Luc. 6. a. 6.

3 Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4 Et dicit eis: Licet sabbatis benè facere, an malè? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5 Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.

6 * Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent.

*Matt. 12. b. 14.

7 Jesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum,

8 Et ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem: & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum,

9 Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.

B

10 Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11 Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:

12 Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum:

13 * Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

*Mat. 10. a. 1. Luc. 1. b. 13. 6.

14 Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare.

15 Et dedit illis potestatem curandi in-

firmitates, & ejiciendi dæmonia.

16 Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17 Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui:

C

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum,

19 Et Judam Iscariotem, qui & tradidit illum,

20 Et veniunt ad domum: & convenit iterùm turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21 Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.

22 Et Scribæ, qui ab Jerosolymis descenderant dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

*Mat. 9. d. 34.

23 Et convocatis eis: in parabolis dicebat illis: Quomodò potest satanas satanam ejicere?

24 Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25 Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.

26 Et si satanas consurrexerit in semetipsum dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet.

27 Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.

D

28* Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint:

*Matt. 12. c. 31 Luc. 12. b. 10. 1. Ioan. 5. d. 16.

29 Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.

30 Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

31 * Et veniunt mater ejus & fratres: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum.

* Matt. 12. d. 46. Luc. 8. c. 19.

32 Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?

34 Et circumspiciens eos, qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

35 Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam, addens parabolas de semine in terram jacto, quod excrescit dormiente eo qui seminavit, & de grano synapis discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi à somno excitatus, tempestatem maris sedat.

A

1 ET iterùm cœpit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat:

Matt. 13. a. 2. Luc. 8. a. 5.

2 Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:

3 Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.

4 Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt illud.

5 Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ.

6 Et quomodo exortus est, sol exæstuavit: & eò quòd non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ: & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem: & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

9 Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10 Et cùm esset singularis, interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11 Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

B

12 *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

* Isa. 6. c. 9. Matth. 13. b. 14 Ioan. 12. f. 40 Act. 28. f. 29. Rom. 11 b. 8.

13 Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodò omnes parabolas cognoscetis?

14 Qui seminat, verbum seminat.

15 Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16 Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur, qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

17 Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18 Et alii sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt,

C

19 Et ærumnæ seculi, & * deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

*1Tim. 6. d. 17

20 Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificant. unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

21* Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

* Matt. 5. b. 15. c. 11. c. 33.

22 * Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23 Si quis habet aures audiendi, audiat.

24 Et dicebat illis: Videte quid audiatis. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

*Matt. 10. c. 26 Luc. 8. b. 17.

25 * Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

*Matt. 7. a. 2. Luc. 6. e. 38.

26 Et dicebat: Sic est regnum Dei quemadmodum si homo jaceat sementem in terram,

*Matt. 13. b. 12 25. c. 29 Luc. 8. c. 18. 19 a. 26.

27 Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.

28 Ultrò enim terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29 Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30 Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

D

31 * Sicut granum Sinapis quòd cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus qui sunt in terra:

* Matt 13. d. 31

32 Et cùm seminatum fuerit, ascendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves cæli habitare.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34 Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsùm autem discipulis suis disserebat omnia.

35 Et ait illis in illa die, cùm sero esset factum: Transeamus contrà.

36 * Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.

*Matt. 8. c. 23. Luc. 18. d. 22.

37 Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38 Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi, Magister non ad te pertinet, quia perimus?

39 Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: & facta est tranquillitas magna.

40 Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPUT V.

In regione Gerasenorum dæmoniacum curat ferocissimum à legione dæmonum; quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec sinit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluvio sanguinis, venit ad domum Jairi, ejusque filiam resuscitat.

A

1 ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2 Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

Matt. 8 d. 28. Luc. 8. d. 26.

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare:

4 Quoniam sæpè compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare.

5 Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

6 Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7 Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8 Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9 Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10 Et deprecabatur eum multùm, ne se expelleret extra regionem.

11 Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12 Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introëamus.

B

13 Et concessit eis statim Jesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

14 Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15 Et veniunt ad Jesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis, & timuerunt.

16 Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17 Et rogare cœperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18 Cùmque ascenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo:

19 Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.

20 Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus, & omnes mirabantur.

21 Et cùm transcendisset Jesus in navi rursùm trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22 * Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus,

* Mat. 9. c. 18.

C

23 Et deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis est. Veni, impone manum super eam, ut salva sit, & vivat.

Luc. 8. f. 41.

24 Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Et mulier, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26 Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis: & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27 Cùm audisset de Jesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum ejus:

28 Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

29 Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.

D

30 Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32 Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat:

33 Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei: * Filia fides tua te salvam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua.

*Luc. 7 f. 50. 8. g. 48.

35 Adhuc eo loquente, veniunt † ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultrà vexas Magistrum?

† Nuntii Gryph. & Bened.

36 Jesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodò crede.

37 Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38 Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multùm.

39 Et ingressus ait illis: Quid turbamini, & ploratis, puella non est mortua, sed dormit.

40 Et irridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41 Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella

(tibi

litha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42 Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.

43 Et præcepit illi, vehementer ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quod observare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse: cujus caput postulanti Herodiadis filiæ saltatrici propter jusjurandum tradiderat: in deserto quinque panibus, & duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genezareth plurimos tactu fimbriæ vestimenti sanat.

A

1 ET egressus inde, abiit in patriam suam & sequebantur eum discipuli sui:

2 Et facto sabbato cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

Matt. 13. g. 54. Luc. 4. c. 16.

3 * Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

* Ioan. 6. e. 42.

4 Et dicebat illis Jesus: * Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

* Matt. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24. Ioan. 4. f. 44.

5 Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6 Et mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.

7 Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.

* Matt. 10. a. 1. Sup. 3. b. 15. Luc. 9. a. 1.

8 Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantùm; non peram, non panem, neque in zona æs.

9 * Sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.

* Act. 12. b. 8.

B

10 Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde:

11 Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, * exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis.

* Matt. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5. Act. 13. 51. & 18. g. 6.

12 Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, * & ungebant oleo multos ægros & sanabant.

* Iac. 5. d. 14.

14 * Et audivit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

* Matt. 14. 1. 2. Luc. 9. a. 7.

15 Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii verò dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

C

16 Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis resurrexit.

17 * Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.

* Luc. 3. d. 19.

18 Dicebat enim Joannes Herodi: * Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

* Lev. 18. b. 16.

19 Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Joannem, sciens eum virum justum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22 Cùmque introiisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulque recumbentibus: rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo tibi:

23 Et juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

D

24 Quæ cùm exiisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptistæ.

25 Cumque introiisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Joannis Baptistæ.

26 Et contristatus est rex: propter jusjurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare:

27 Sed misso spiculatore præcepit afferri caput ejus in disco. Et decollavit eum in carcere,

28 Et attulit caput ejus in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ.

29 Quo audito, discipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & posuerunt illud in monumento.

30 * Et convenientes Apostoli ad Jesum renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant,

* Luc. 9. a. 10.

31 Et ait illis: * Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant, & redibant multi: & nec spatium manducandi habebant.

* Matt. 14. b. 13. Luc. 9. a. 10. Ioan. 6. a. 1.

32 Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

E

33 Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc: & prævenerunt eos.

34 Et exiens vidit turbam multam Jesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, & cœpit illos docere multa.

* Matt. 9. d. 36. 14. b. 14.

35 Et cùm jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus hic, & jam hora præteriit:

36 * Dimitte illos, ut euntes in proximas villas & vicos, emant sibi cibos, quos manducent.

* Luc. 12. b. 9.

37 Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38 Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque & duos pisces.

39 * Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundùm contubernia super viride fœnum.

* Ioan. 6. b. 10.

40 Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.

F

41 Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes: & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus.

42 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus.

Vu

44 Erant autem qui manducaverunt, quinque millia virorum.

45 Et statim coëgit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46 Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare.

47 Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra,

48 * Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: & volebat præterire eos.

*Matt. 14.c.24

49 At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, & exclamaverunt.

50 Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

C

51 Et ascendit ad illos in navim, & cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52 Non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

53 * Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt.

*Matt. 14.d.34

54 Cùmque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:

55 Et percurrentes universam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui se malè habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56 Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas; aut civitates in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent: & quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisæos redarguit, Christi arguentes discipulos quòd non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quanam possint hominem coinquinare; nempe quæ de corde exeunt: Syrophœnissæ filiam, ad perseverantem illius supplicationem, à dæmonio liberat: & surdum ac mutum sanat.

A

1 ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jerosolymis.

2 Et cùm vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

*Matt. 15.a.2.

3 Pharisæi enim, & omnes Judæi, nisi crebrò laverint manus non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4 Et à foro nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum:

5 Et interrogabant eum Pharisæi, & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6 At ille respondens dixit eis: Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: * Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

* Isai. 29.d.13

B

7 In vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum

8 Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum baptismata urceorum & calicum: & alia similia his facitis multa.

9 Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moyses enim dixit: * Honora patrem tuum, & matrem tuam Et: * Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

*Exod. 20.c.12 Deut.5.b.16. Eph. 6.a.2. * Exod. 21.c.17 Lev.20 b. 9. Prov. 20.c.20

11 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12 Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13 Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

*Matt. 15.b.10

15 Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem.

16 Si quis habet aures audiendi, audiat.

C

17 Et cum introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam.

18 Et ait illis: Sic & vos imprudentes estis, Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19 Quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit purgans omnes escas?

20 Dicebat autem quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21 * Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia.

Gen. 6. a.5.

22 Furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia,

23 Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.

24 * Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire. & non potuit latere.

*Matt. 15.c.21

25 Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26 Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27 Qui dixit illi: Sine priùs saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum & mittere canibus.

D

28 At illa respondit, & dixit illi: Utique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29 Et ait illi: Propter hunc sermonem vade: exiit dæmonium à filia tua.

30 Et cùm abiisset in domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

31 Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines decapoleos.

32 * Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

*Matt. 9.d.32

33 Et apprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auriculas ejus, & exspuens, tetigit linguam ejus.

34 Et suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35 Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

36 Et præcepit illis ne cui dicerent. Quan-

tò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant?

37 Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Benè omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPUT VIII.

*Septem panibus pauci*s*que pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos a fermento Pharisæorum cavere jubet: cæcum sensim curat: interrogatis Apostolis quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: & paulò post satanas ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam prædiceret passionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet esse charius.*

A

Matt. 15.d.32

1 IN diebus illis iterùm cùm turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis,

2 Misereor super turbam: quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.

3 Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.

4 Et responderunt ei discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5 Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6 Et præcipit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis ut apponerent, & apposuerunt turbæ.

7 Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & jussit apponi.

8 Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9 Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos.

B

10 Et statim ascendens navim, cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

**Matt. 16.a.1. Luc. 11 g. 54.*

11 * Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cælo, tentantes eum.

12 Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13 Et dimittens eos, ascendit iterùm navim, & abiit trans fretum.

**Mat. 16.a.5.*

14 * Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.

15 Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17 Quo cognito, ait illis Jesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum.

18 Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? * Nec recordamini,

** Sup. 6.e.41. Joan. 6. b. 11.*

19 Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

C

20 Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21 Et dicebat eis: Quomodò nondum intelligitis?

22 Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23 Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret,

24 Et aspiciens, ait: video homines velut arbores ambulantes.

25 Deinde iterùm imposuit manus super oculos ejus: & cœpit videre, & restitutus est ita ut clarè videret omnia.

26 Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris.

** Matt. 16.b.13 * Luc. 9.b.18.*

27 * Et egressus est Jesus, & discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt esse homines?

28 Qui responderunt illi, dicentes: Joannem Baptistam, alii Eliam, alii verò quasi unum de prophetis.

29 Tunc dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30 Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

D

31 Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus & scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

32 Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33 Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

** Matt. 10.c.38 16.d. 24. Luc. 9. c.23.14 f. 27. * Luc. 17.g.33 Joan. 12.d.25 *Matt. 10.c.33 Luc. 9. c. 26. 12.b.9. * Matt. 16.d.28 Luc. 9. c. 27.*

34 Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: * Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me,

35 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam.

36 Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat?

37 Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38 * Qui enim me confusus fuerit, & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

39 Et dicebat illis: * Amen dico vobis, quia sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.

CAPUT IX.

Transfigurato Iesu junguntur Moyses & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia restituturum; imo jam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum ejicit, qui sola oratione & jejunio ejicitur: suam passionem prædicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit major: de ejiciente dæmonium qui non sequebatur Iesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

A

Matt. 17.a 1. Luc. 9. d. 28.

1 ET post dies sex assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

2 Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3 Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Jesu.

4 Et respondens Petrus ait Jesu: Rabbi

bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.

5 Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.

6 Et facta est nubes obumbrans eos: & venit vox de nube dicens: Hic est filius meus charissimus: audite illum.

B 7 Et statim circumspicientes, neminem ampliùs viderunt, nisi Jesum tantùm secum.

*Matt. 17.b.9. 8 * Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidissent narrarent: nisi cum Filius hominis à mortuis resurrexerit.

9 Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset: Cum à mortuis resurrexerit.

*Mal. 4.b.5. 10 Et interrogabant eum, dicentes: * quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?

11 Qui respondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò restituet omnia: & quomodo * scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur.

*Isa. 53 a.3.b.4. C 12 Sed dico vobis quia & * Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) sicut scriptum est de eo.

*Matt. 17.b.12 13 Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

14 Et confestim omnis populus videns Jesum, stupefactus est, & expaverunt, & accurrentes salutabant eum.

15 Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis?

*Luc. 9 e. 38. 16 * Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum:

17 Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18 Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19 Et attulerunt eum. Et cùm vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: & elisus in terram, volutabatur spumans.

20 Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

E 21 Et frequenter eum in ignem, & in aquas misit, ut eum perderet; sed si quid potes, adjuva nos, misertus nostri.

22 Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23 Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo Domine, adjuva incredulitatem meam:

24 Et cùm videret Jesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & ampliùs ne introeas in eum.

25 Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26 Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.

27 Et cùm introisset in domum, discipuli ejus secretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

28 Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & jejunio.

29 Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire.

*Matt. 17.e.21 Luc. 9. b.22 f. 44. 30 * Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.

31 At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

32 Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

*Matt. 18.a.1. Luc. 9. f. 46. 33 At illi tacebant, siquidem in via inter se disputaverant, * quis eorum major esset.

34 Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

F 35 Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cùm complexus esset, ait illis:

36 Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit: sed eum, qui misit me.

*Luc. 9 f. 49. 37 * Respondit illi Joannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.

*1. Cor. 12.a.3. 38 Jesus autem ait: Nolite prohibere eum * nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit citò malè loqui de me:

39 Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.

*Matt. 10.d.42 40 * Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

*Matt. 18.a.6. Luc. 17 a. 2. 41 * Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

G *Matt. 5.c.30. 18.a.8. 42 * Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem:

43 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44 Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis:

*Isa. 66. g. 24. 45 * Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

46 Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum; bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

*Lev. 2 d. 13. 47 Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

*Matt. 5.b.13. Luc. 14 g. 34. 48 * Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.

49 * Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem asserit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis: dives qui præcepta à juventute observaverat, non amplectitur Christi consilium de omnibus dividendis: quid referent præmii qui omnia relinquunt: rursum suam prædicit passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quòd non ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse majores: Bartimæum cæcum sanat.

A Matt. 19.a.1. 1 Et inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem: & conveniunt iterum

turbæ ad eum: & sicut consueverat, iterùm docebat illos.

2 Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3 At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

4 Qui dixerunt: * Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere.

* Deut. 24.a.1.

5 Quibus respondens Jesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.

6 Ab initio autem creaturæ, * masculum & feminam fecit eos Deus.

*Gen. 1.d.27.

7 Propter hoc * relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam:

*Gen. 2.d.24. Matt. 19.a.5. 1.Cor.7 b.10.

8 * Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

B

10 Et in domo iterùm discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum.

Eph.5.3 g.31. *1.Cor. 6.d.16.

11 Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12 Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.

13 Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus.

14 Quos cùm videret Jesus indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16 Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

17 Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: * Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?

*Matt. 19.b.16 Luc.18. d.18.

18 Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

C

19 * Præcepta nosti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

*Exod. 20.A13

20 At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21 Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

22 Qui contristatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas possessiones.

23 Et circumspiciens Jesus, ait discipulis suis: Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24 Discipuli autem obstupescebant in verbis ejus. At Jesus rursus respondens ait illis: Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire?

D

25 Facilius est Camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnũ Dei.

26 Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27 Et intuens illos Jesus ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28 * Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

*Matt. 19.d.27

29 Respondens Jesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter evangelium,

Luc 18 c.28.

30 Qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.

31 * Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.

*Matt. 19.d.30

E

32 Erant autem in via ascendentes Jerosolymam: & præcedebat illos Jesus, & stupebant: & sequentes timebant. * Et assumens iterùm duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei ventura.

* Luc. 18.f.31

33 Quia ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus:

34 Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget.

35 * Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus facias nobis.

*Matt. 19.c.20

36 At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37 Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua.

F

38 Jesus autem ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39 At illi dixerunt ei: Possumus. Jesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis, & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41 Et audientes decem, cœperunt indignari de Jacobo & Joanne.

42 Jesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

*Luc.5 22.c.25

43 Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister:

44 Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

G

45 Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

46 * Et veniunt Jericho, & proficiscente eo de Jericho, & discipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat juxta viam mendicans.

*Matt. 20.d.29 Luc.18. f.35.

47 Qui cùm audisset quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare, & dicere: Jesu fili David, miserere mei.

48 Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David miserere mei.

49 Et stans Jesus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te.

50 Qui projecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51 Et respondens Jesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.

52 Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum asina cum honore Ierusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit ementes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fiduciæ in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hæc faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Ioannis baptismo quæstionem.

A

1 ET cùm appropinquarent Jerosolymæ & Bethaniæ ad montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis. (*Matt. 21.a.1. Luc.19 e. 29.)

2 Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, & statim introëuntes illuc invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.

3 Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc.

4 Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio: & solvunt eum.

5 Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6 Qui dixerunt eis sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis.

7 * Et duxerunt pullum ad Jesum: & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. (*Ioan. 12.b.14)

8 Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via.

9 Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes: * Hosanna: (*Psal. 117.d. 26.)

10 Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.

11 * Et introivit Jerosolymam in templum: & circumspectis omnibus, cum jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. (Matt. 21.a.9. Luc.19 f. 38.)

B

12 Et alia die cùm exirent à Bethania, esuriit.

13 * Cúmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit si quid fortè inveniret in ea, & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. (*Matt. 21.b.10)

14 Et respondens dixit ei: Jam non ampliùs in æternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli ejus.

15 Et veniunt Jerosolymam. Et cùm introisset in templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16 Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

C

17 Et docebat, dicens eis: Nónne scriptum est: * Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. (* Isai. 56.c.7. Ier.7.b. 11.)

18 Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.

19 Et cùm vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20 Et cùm manè transirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus.

21 Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti aruit.

22 Et respondens Jesus ait illis: Habete fidem Dei. (*Matt. 21.b.21)

23 Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare: & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

24 * Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis. (*Matt. 7.a.7. 21.b.22)

D

25 * Et cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. (*Matt. 6.b.14. 18.d.35 Luc. 11 b. 6.)

26 Quòd si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

27 Et veniunt rursùs Jerosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & Scribæ, & seniores:

28 Et dicunt ei: * In qua potestate hæc facis: & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias? (* Luc. 20.a.1.)

29 Jesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

30 Baptismus Joannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31 At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, de cælo, dicet. Quare ergo non credidistis ei?

32 Si dixerimus, Ex hominibus, timemus populum. Omnes enim habebant Joannem quia verè propheta esset.

33 Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: neque ego dico vobis in qua potestate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata qui servos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Pharisæis de censu Cæsari solvendo; & à Saducæis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse verò rogat quo modo Scribæ dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum, viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

A

1 ET cœpit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est, (Isai. 5. a. 1. Ier.2. d. 21. Mat.21 d. 33. Luc.20. b. 9.)

2 Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

3 Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum.

4 Et iterùm misit ad illos alium servum: & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5 Et rursum alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6 Adhuc ergo unum habens filium charissimum, & illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7 Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est hæres: venite occidamus eum: & nostra erit hereditas.

8 Et apprehendentes eum, occiderunt: & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis.

10 Nec scripturam hanc legistis: * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: (*Psal. 117.a. 22. Isai. 28 d. 16. Mat.21 d.42.)

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbâ, cognoverunt enim quoniã ad eos para-

bolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

13 * Et mittuntur ad eum quidam ex Pharisæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo.

14 Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces, licet dari tributum Cæsari, an non dabimus?

15 Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16 At illi attulerunt ei. Et ait illis: cujus est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.

17 Respondens autem Jesus: dixit illis: * Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo, & mirabantur super eo.

18 * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes:

19 Magister, Moyses nobis scripsit, * ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit accipiat frater ejus uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen: Et tertius similiter.

22 Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est & mulier.

23 In resurrectione ergo cùm resurrexerint, cujus de his erit uxor: septem enim habuerunt eam uxorem.

24 Et respondens Jesus, ait illis: Nónne ideò erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25 Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in cælis.

26 De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodò dixerit illi Deus, inquiens: * Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?

27 Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

28 Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam benè illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum.

29 Jesus autem respondit ei. Quia primum omnium mandatum est: * Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30 Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua, hoc est primum madatum.

31 * Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Majus horum aliud mandatum non est.

32 Et ait illi Scriba: Benè Magister in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum,

33 Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam seipsum majus est omnibus holocautomatibus, & sacrificiis.

34 Jesus autem videns quòd sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo. Quomodò dicunt Scribæ Christum filium esse David?

36 Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

38 Et dicebat eis in doctrina sua: * Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro,

39 Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in cœnis:

40 Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis hi accipient prolixius judicium.

41 * Et sedens Jesus contra gazophylacium aspiciebat quomodò turba jactaret æs in gazophylacium, & multi divites jactabant multa.

42 Cùm venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans,

43 Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis. quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44 Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia, quæ habuit misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella & varias afflictiones ac persecutiones, abominationémque desolationis, de pseudochristis & pseudoprophetis post signa in corporibus cælestibus veniet cum gloria Filius hominis, & hujus signum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

1 ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.

2 Et respondens Jesus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? * Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

3 Et cùm sederet in monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andræas:

4 Dic nobis, quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari.

5 Et respondens Jesus cœpit dicere illis: * Videte ne quis vos seducat:

6 Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: & multos seducent.

7 Cùm audieritis autem bella & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc fieri: sed nondum finis.

8 Exurget enim gens contra gentem & regnum super regnum, & erunt terræ motus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

9 Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis vapulabitis? & ante præsides & reges stabitis propter me in testimonium illis.

10 Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium.

11 * Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini

Act. 4. c. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. * Matt. 22. b. 15 Luc. 20. d. 20. B

* Rom. 13. b. 7.

* Matt. 22. c. 23 Luc. 20. e. 27. * Deut. 25. a. 5.

C * Exod. 3. b. 6. Matth. 22. d. 32 * Matt. 22. d. 35

* Deut. 6. a. 4.

* Lev. 19. d. 18 Matth. 22. d. 39 Rom. 13 c. 9. Gal. 5. c. 14. Jac. 2. b. 8.

D * Psal. 109. a. 1 Matt. 22. d. 44 Luc. 20. g. 42. * Matt. 23. c. 6. Luc. 11. f. 43. 20 g. 46.

* Luc. 21. a. 1.

A Matth. 24. a. 1. * Luc. 19. g. 44. 21. b. 6.

* Eph. 5. b. 6. 2. Thes. 2. a. 34

B

* Matt. 10. b. 19 Luc. 12. b. 11. 21. b. 14

Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem in mortem & pater filium: & consurgent filii in parente, & morte afficient eos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

*Dan. 9.g.27. Matth. 24.b.15 Luc.21. d. 20.

14* Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet: qui legit, intelligat: tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes:

15 Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:

16 Et qui in agro erit, non revertatur retrò tollere vestimentum suum.

17 Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

C

18 Orate verò ut hieme non fiant.

19 Erant enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient.

20 Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos quos elegit, breviavit dies.

*Matt. 24.b.23 Luc.21. b. 8

21 * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22 Exurgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23 Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

*Isai. 13.b.10 Ezech. 32.b.7. Joel. 2. 10.

24 Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum:

25 Et stellæ cæli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur.

26 Et tunc videbunt Filium Hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

D

*Matt. 24.c.31

27* Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ, usque ad summum cæli.

28 A ficu autem discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas:

29 Sic & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis.

30 Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

31 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32 De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater.

*Matt. 24.d.42

33* Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit.

34 Sicut homo, qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet.

35 Vigilate ergo, (nescitis enim quando Dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an manè.)

36 Ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes.

37 Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Jesu: qui unguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis; venditur à Juda de ejus proditione discipulis loquitur in cœna, in qua panem in Corpus suum, & vinum in Sanguinem consecrata tradit discipulis; prædicit omnes scandalizandos, & trinam Petri negationem: ac post trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abscidit auriculam: & discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus, accusatus, mortisque reus judicatus, conspuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

A

*Matth. 26.a.2. Luc.22. a. 1.

1 Erat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodò eum dolo tenerent, & occiderent.

2 Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

*Matt. 26.a.6. Joan.12 a. 1.

3 * Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi: & fracto alabastro, effudit super caput ejus.

4 Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5 Poterat enim unguentum istud vænumdari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Jesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum: & cùm volueritis, potestis illis benefacere, me autem non semper habetis.

8 Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere Corpus meum in sepulturam.

9 Amen dico vobis: Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.

B

*Matt. 26.b.14

10* Et Judas Iscariotem unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis.

11 Qui audientes gavisi sunt: & promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat quomodò illum opportunè traderet.

*Matt. 26.b.17 Luc.22. a. 7.

12 * Et primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha?

13 Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum:

14 Et quocumque introierit, dicite Domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15 Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande, stratum: & illic parate nobis.

16 Et abierunt discipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.

17 * Vespere autem facto, venit cum duodecim.

*Matt. 26.b.20 Luc.22. b. 14. *Joan. 13.c.21.

18 Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, * quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

19 At illi cœperunt contristari, & dicere ei singulatim: Numquid ego?

C

20 Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

*Ps 40. b. 10. Act. 1. c. 16.

21 Et filius quidem hominis vadit, * sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem Filius Hominis tradetur. Bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

*Matt. 26.c.26 1. Cor. 11.e.24

22 * Et manducantibus illis, accepit Jesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est Corpus meum.

23 Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24 Et ait illis: Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25 Amen dico vobis, quia jam non bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam novum in regno Dei.

26 Et hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

* Joan. 16.d.32 *Zach. 13.e.7.

27 Et ait eis Jesus: * Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: * Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29 Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

30 Et ait illi Jesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

D

31 At ille ampliùs loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

*Matt. 26.d.36 * Luc. 22.e.40

32 * Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: * Sedete hîc donec orem.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere.

34 Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.

35 Et cùm processisset paululùm, procidit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora.

36 Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37 Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38 Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.

39 Et iterùm abiens oravit, eumdem sermonem dicens.

E

40 Et reversus, denuò invenit eos dormientes (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid responderent ei.

41 Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius Hominis tradetur in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus, ecce qui me tradet, propè est.

*Matt. 26.e.47 Luc. 22 e. 47. Joan. 18 a.3.

43 Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iscariotes unus de duodecim, & * cum eo turba multa, cum gladiis & lignis, à summis sacerdotibus, & Scribis, & senioribus.

44 Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

45 Et cùm venisset, statim accedens ad eum ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.

46 At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47 Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi Sacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48 Et respondens Jesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & lignis comprehendere me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturæ.

* Matt. 26.f.56

50 Tunc discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51 Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum.

F

52 At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.

*Matt. 26.f.57 Luc. 22. f. 54. Joan. 18 c. 13.

53 * Et adduxerunt Jesum ad summum Sacerdotem: & convenerunt omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores.

54 Petrus autem à longè secutus est eum, usque intro in atrium summi Sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

* Matt. 26.f.59

55 * Summi verò Sacerdotes, & omne concilium, quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant.

56 Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum: & convenientia testimonia non erant.

57 Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversùs eum, dicentes:

* Joan. 2.c.19.

58 Quoniam nos audivimus eum dicentem: * Ego dissolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo.

59 Et non erat conveniens testimonium illorum.

60 Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his?

61 Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti?

G

*Matt. 24.c.20 26.f.64

62 Jesus autem dixit illi: Ego sum: * & videbitis Filium Hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cæli.

63 Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65 Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant.

*Matt. 26.g.69 Luc. 22. f. 56. Joan. 18 c. 17.

66 * Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi Sacerdotis:

67 Et cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras.

*Matt. 26.g.71 * Luc. 22.g.59 Joan. 18 c. 25.

68 At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69 * Rursus autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est.

*Matt. 26.g.75 Joan. 18 d. 38.

70 At ille iterùm negavit. * Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es.

71 Ille autem cœpit anathematizare, & jurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72 Et statim gallus iterùm cantavit. Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAPUT XV.

Jesus coram Pilato accusatus, nihil respondet; praeligitur Barrabas, & Jesus traditur crucifigendus; qui multis modis illusus a militibus, ducitur ad crucifigendum; & divisis ipsius vestimentis inter latrones crucifixus, audit variorum factas in se blasphemias: suboriuntur tenebrae: & clamans Jesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus Corpus a Joseph sepelitur.

A 1 ET confestim malè consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus & Scribis, & universo concilio, vincientes Jesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

Matth. 27.c.1. Luc 22. g. 66. Joan. 18.c.28

2 Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judaeorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

3 * Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

*Matt. 27.b.12 Luc.23. a. 2.

4 * Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

* Joan. 18.f.33

5 Jesus autem ampliùs nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6 Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis quemcumque petissent.

7 Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8 Et cùm ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis.

9 Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judaeorum?

10 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

B 11 Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barrabam dimitteret eis.

12 * Pilatus autem iterùm respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judaeorum?

*Matt. 27.22. Luc.23. d.14. *Joan. 18.g.39 40.

13 *At illi iterùm clamaverunt: Crucifige eum.

14 Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15 Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit Jesum flagellis caesum, ut crucifigeretur.

16*Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii, & convocant totam cohortem,

*Matt. 27.c.27 Joan. 19.a.2.

17 Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.

18 Et cœperunt salutare eum: Ave Rex Judaeorum.

19 Et percutiebant caput ejus arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

21 * Et angariaverunt praetereuntem quempiam, Simonem Cyrenaeum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

*Matt. 27 d.32 Luc.23. d. 29.

22 Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariae locus.

*Matt. 27.d.35

C 23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

24 *Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

Luc.23. e. 34. Joan.19 d.2.32.

25 Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26 Et erat titulus causae ejus inscriptus: REX JUDAEORUM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, & alium à sinistris ejus.

*Isa.53 d. 12.

28 * Et impleta est scriptura, quae dicit: Et cum iniquis reputatus est.

29 Et praetereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in tribus diebus reaedificas?

*Joan. 2.c.19.

30 Salvum fac temetipsum descendens de cruce.

31 Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos facit, seipsum non potest salvum facere.

32 Christus rex Israël descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33 Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam.

D 34 Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: * Eloï, eloï, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

*Ps.21. a. 2. Matth. 27.e.40

35 Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36 Currens autem unus, & implens spongiam aceto, circumponénsque calamo potum dabat ei, dicens: Sinite videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37 Jesus autem emissa voce magna expiravit.

38 Et velum templi scissum est in duo, à summo usque deorsum.

39 Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

40 * Erant autem & mulieres de longè aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris & Joseph mater, & Salome:

*Matt. 27.f.55

41 Et cùm esset in Galilaea, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliae multae, quae simul cum eo ascenderant Jerosolymam.

*Luc. 8.a.2.

42 * Et cùm jam serò esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum.)

*Matt. 27.g.57 Luc.23. g.50. Joan. 19.g.38

43 Venit Joseph ab Arimathaea nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei & audacter introivit ad Pilatum, & petiit Corpus Jesu.

44 Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito Centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset.

45 Et cùm cognovisset à Centurione, donavit Corpus Joseph.

46 Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47 Maria autem Magdalene, & Maria Joseph, aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, Angelus resurrectionem ipsius annuntiat; qui primùm Mariae Magdalenae apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo praedicent ac baptizent, subjunctis signis quae sequantur credentes, ac ita in caelum ascendit.

A

1 ET cùm transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Jesum.

Matth. 28.b.1. Luc. 24. a.1. Joan. 20. a.1.

2 Et valdè manè una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam sole.

3 Et dicebant ad invicem: quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4 Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valdè.

5 * Et introëuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.

**Matt. 28.a.5. Luc. 24. a.4. Joan. 20.c.12*

6 Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hîc, ecce locus ubi posuerunt eum.

7 Sed ite, dicite discipulis ejus, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, * sicut dixi vobis.

**Sup. 14.c.28*

8 At illæ exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

B

9 Surgens autem manè, * prima sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem dæmonia.

**Joan. 20.d.16*

10 Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

11 Et illi audientes quia viveret, & visus esset ab ea, non crediderunt.

C

12 * Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam:

**Luc. 24.b.13*

13 Et illi euntes nuntiaverunt ceteris: nec illis crediderunt.

14 Novissimè recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobravit incredulitatem eorum & duritiam cordis; quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.

15 Et dixit eis: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.

D

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: * In nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

**Act. 16.d.18*

18 * Serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: * super ægros manus imponent, & benè habebunt.

**Act. 28. a.4.10. g.46.*

19 Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, * assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

*Act. 28. a.5. *Act. 28.b.8. *Luc. 24.g.51*

20 Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM

Secundùm Lucam.

CAPUT PRIMUM.

Zachariæ sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Elizabeth sterili; qui Angelo non credens mutus efficitur; idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jesu filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariæ salutationem Joannes exultat in utero, & Elizabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumcisione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

A

1 QUoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum:

2 Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est & mihi, assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile,

4 Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

5 Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, * de vice Abia; & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth.

**1. Par. 24.a.10.*

6 Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.

7 Et non erat illis filius, eò quòd esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.

8 Factum est autem, cùm sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum,

9 Secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini.

10 Et * omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

**Exod. 30.a.7. Levit. 16.d.17*

11 Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.

12 Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.

B

13 Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem:

14 Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt:

15 Erit enim magnus coram Domino: & vinum & siceram non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ:

16 Et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum:

17 Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: * ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum parare Domino plebem perfectam.

**Mal. 4. b.5. Matth. 11.b.14*

C

18 Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.

19 Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriël, qui asto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.

20 Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.

21 Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quòd tardaret ipse in templo.

D

22 Egressus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, & permansit mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam:

24 Post hos autem dies concepit Elizabeth

uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens:

25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines:

26 In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriël à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth,

27 Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, & nomen virginis Maria.

28 Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29 Quæ cùm audisset turbata est in sermone ejus, & cogitabat qualis esset ista salutatio.

30 Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria: invenisti enim gratiam apud Deum:

31 * Ecce concipies in utero, & paries filium, & * vocabis nomen ejus JESUM.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: * & regnabit in domo Jacob in æternum,

33 Et regni ejus non erit finis.

*Isai. 7 c. 14. *Inf. 2. c. 21. * Dan. 7. d. 14. 2. 27.

D

34 Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

Mich. 4 b. 7.

35 Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideóque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.

36 Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis:

37 Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39 Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda:

40 Et intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.

E

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus: & repleta est Spiritu sancto Elizabeth:

42 Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43 Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45 Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.

46 Et ait Maria.

Magnificat anima mea Dominum:

47 Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.

50 Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51 Fecit potentiam in * brachio suo: * dispersit superbos mente cordis sui.

52 Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.

*Isa. 51 c. 9. *Ps. 32 b. 10.

53 * Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes.

*1. Reg. 2. a. 5.

F

54 Suscepit Israël puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55 Sicut locutus est ad patres nostros, * Abraham & semini ejus in sæcula.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reversa est in domum suam.

57 Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.

58 Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei.

59 Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

*Psal. 33 c. 11. *Gen. 17. b. 9. 22. c. 16 Psal. 131. c. 11. Isai. 41 b. 8.*

60 Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes.

61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62 Innuebant autem patri ejus quem vellet vocari eum.

63 Et postulans pugillarem scripsit, * dicens: Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.

Sup. 3. b. 3.

64 Apertum est autem illicò os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65 Et factus est timor super omnes vicinos eorum: & super omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:

66 Et posuerunt omnes qui audiebant in corde suo, dicentes: Quis putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

G

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: & prophetavit, dicens:

68 * Benedictus Dominus Deus Israël: quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ.

69 * Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

70 * Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, prophetarum ejus:

71 Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

*Psal. 73. b. 12 *Ps. 131 d. 17. *Jer. 23 a. 6. 30. b. 10.*

72 Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.

73 * Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis:

74 Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi:

75 In sanctitate & justitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

Gen. 22. c. 16 Jer. 31. f. 33. Heb. 6. c. 13. 4. 17.

76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus:

77 * Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum:

78 Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitavit nos, * oriens ex alto:

79 Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israël.

*Mal. 4. b. 5. Sup. 1. b. 17. *Zac. 3 d. 9. 6. c. 12. Mal. 4. a. 2.*

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehem; ubi illa peperit Salvatorem: cujus nativitate ab Angelo audita pastores festivi veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus; quem post dies purificationis in Ierusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione dolo-

ribus prophetat; Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia & gratia, perditus à parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

A

1 FActum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.

2 Hæc descriptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino:

3 Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4 Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam in civitatem David, quæ vocatur * Bethlehem: eò quod esset de domo & familia David,

Mich. 5. a. 2. Matth. 2. a. 6.

5 Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

6 Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

7 Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.

B

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.

9 Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno.

10 Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11 Quia natus est vobis hodie Salvator qui est Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.

13 Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentium:

14 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

15 Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cælum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum est quod Dominus ostendit nobis.

C

16 Et venerunt festinantes: & invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio.

17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his, quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos.

19 Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.

20 Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.

21 *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus * JESUS, quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.

22 Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus * secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino,

23 Sicut scriptum est in lege Domini: * Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur,

24 Et ut darent hostiam secundùm quod dictum est * in lege Domini, par turturum,

**Gen. 17. c. 12. Levit. 12. a. 3. *Matt. 1. d. 21. Sup. 1. d. 31. *Lev. 12. c. 6. *Exod. 13. a. 2. Num. 8. c. 16. *Lev. 12. d. 8.*

aut duos pullos columbarum.

D

25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus, & timoratus, expectans consolationem Israël, & Spiritus sanctus erat in eo.

26 Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini.

27 Et venit in spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo:

28 Et ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

E

29 Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace:

30 Quia viderunt oculi mei salutare tuum:

31 Quod parasti ante faciem omnium populorum.

32 Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.

33 Et erat pater ejus & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo.

34 Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus. * Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël: & in signum, cui contradicetur:

35 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

**Isai. 8. c. 14. Rom. 9. g. 31. 1. Pet. 2. b. 7.*

36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate, sua.

37 Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die.

F

38 Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israël,

39 Et ut perfecerunt omnia secundùm legem Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem suam Nazareth.

40 Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, * in die solemni Paschæ.

42 Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Jerosolymam secundùm consuetudinem diei festi,

43 Consummatisque diebus, cùm redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus.

**Exod. 23. c. 15. 34. c. 18. Deut. 16. a. 2.*

44 Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

G

45 Et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem, requirentes eum.

46 Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum audientem illos & interrogantem eos.

47 Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.

48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic; ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.

49 Et ait ad illos: Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse:

50 Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51 Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

52 Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impleturus sua prædicatione Isaiæ vaticinium: & turbis publicavit, ac militibus dat consilium; dicit quid singulos facere oporteat: testaturque Christi excellentiam & baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texiturque ejus genealogia à Joseph usque Adam ascendens.

A

1 ANno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha,

*Act. 4. b. 6.

2 * Sub principibus sacerdotum Anna & Caïpha: factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto.

*Matt. 3. a. 1. Marc. 1 a. 4.

3 * Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum,

B

*Isa. 40 a. 3. Joan. 1. c. 23.

4 Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus:

5 Omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas:

6 Et videbit omnis caro salutare Dei.

*Matt. 3. b. 7. 23. d. 23

7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: * Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?

8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

9 Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

C

*Jac. 2. c. 15. *1. Jo. 3 c. 17.

11 Respondens autem dicebat illis: * Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.

14 Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.

D

15 Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne fortè ipse esset Christus:

*Matt. 3. b. 11. Marc. 1 a. 8. Joan. 1. d. 26. *Marc. 3. c. 11. Act. 1. a. 5. 11. b. 16. 19 a. 4.

16 Respondit Joannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: * ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni:

17 * Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18 Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populum.

*Matt. 14. a. 4. Marc. 6 c. 17.

19 * Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes,

20 Adjecit & hoc super omnia, & inclusit Joannem in carcere.

*Matt. 3. d. 16. Marc. 1 b. 10. Joan. 1. d. 32.

21 * Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato, & orante, apertum est cælum:

22 Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: & vox de cælo facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

E

*Matt. 3. d. 17. 17. a. 5. Inf. 9. e. 35. 2. Pet. 1. d. 17.

23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24 Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joseph,

25 Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

F

26 Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,

27 Qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,

29 Qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

30 Qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,

31 Qui fuit Melea, qui fuit Menna qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

G

32 Qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,

34 Qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35 Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36 Qui fuit Caïnan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë qui fuit Lamech,

37 Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Caïnan,

38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jesus post jejunium quadraginta dierum, ac devictas satanæ tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de Isaia prophetiam: dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare, ejicit in Capharnaum dæmonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia ejicit.

A

*Matth. 4. a. 1. Marc. 1 b. 12.

1 JEsus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane: & agebatur à Spiritu in desertum

2 Diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. At nihil manducavit in diebus illis: & consummatis illis esuriit.

3 Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.

*Deut. 8. a. 3. Matt. 4. a. 4.

4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est: * Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis,

6 Et ait illi, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa.

7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.

8 Et respondens Jesus dixit illi: * Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

9 Et duxit illum in Jerusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10 * Scriptum est enim quòd Angelis suis mandavit de te, ut conservent te:

11 Et quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

12 Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: *Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo; usque ad tempus.

14 * Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.

16 * Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit secundùm consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere.

17 Et traditus est illi Liber Isaiæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat.

18 * Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

19 Prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

20 Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

22 Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Joseph?

23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra:

26 * Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 * Et multi leprosi erant in Israël sub Elisæo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

29 Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem, & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum,

30 Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

31 * Et descendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos sabbatis.

32 * Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius.

33 * Et in synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna,

34 Dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis sanctus Dei.

35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36 Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum quia in potestate, & virtute imperat immundis spiritibus & exeunt?

37 Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38 Surgens autem Jesus de synagoga, introivit in domum Simonis. * Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea.

39 Et stans super illam imperavit febri: & dimisit illam. Et continuò surgens ministrabat illis.

40 Cùm autem Sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

41 * Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

42 Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis.

43 Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideò missus sum.

44 Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipsius jussu reti conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primum peccatis, jubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat causam dat murmurantibus Pharisæis quare cum peccatoribus conversetur, & cur ipsius discipuli non jejunent.

1 Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2 * Et vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia.

3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.

5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6 Et cùm hoc fecissent: concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pænè mergerentur.

8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.

B — * Deut. 6.b.13. 10.d.20 — * Psal. 90.c.11 — * Deut. 6.c.16. — * Matt. 4.b.12. Marc.1 c.14. — C — * Matt. 13.g.54 Marc. 6.a.1. Joan 4. f.45. — * Isa. 61.a.1. — D — * 3.Reg. 17.b.9. — E — * 4.Reg. 5.d.14. — * Matt. 4.b.13. Marc. 1.b.21. — * Matt. 7.d.28. — * Mar. 1.c.22. — F — G — * Matt. 8.b.14. Marc.1 c.31. — * Marc. 1.c.34. — A — * Matt. 4.c.18. Marc.1. b.16. — B

9 Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium quam ceperant:

10 Similiter autem Jacobum & Joannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11 Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

D

12 * Et factum est, cum esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

* Matt. 8. a. 2. Marc. 1 d. 40.

13 Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14 Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, * sicut præcepit Moyses in testimonium illis.

* Lev. 14. a. 4.

15 Perambulabat autem magis sermo de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.

D

17 Et factum est in una dierum, & ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem: & virtus Domini erat ad sanandum eos.

18 * Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

* Matt. 9. a. 2. Marc. 2 a. 3.

19 Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua.

21 Et cœperunt cogitare Scribæ, & Pharisæi, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

E

22 Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris.

23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?

24 Ut autem sciatis quia Filius Hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait Paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25 Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum suam magnificans Deum.

26 Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum: Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

27 * Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, & ait illi, sequere me.

* Matt. 9. b. 9. * Mar. 2. b. 14.

28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.

29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: & erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

F

30 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

31 Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent.

32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.

33 At illi dixerunt ad eum: * Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt.

* Mar. 2. c. 18.

34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?

G

35 Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36 Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram à novo vestimento immittit in vestimentum vetus, alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commissura à novo.

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres novos mittendum est, & utraque conservantur.

39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apostolos, & cum illis de multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines, aliaque consilia ac præcepta evangelica: de festuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

1 Factum est autem in sabbato secundo, primò cùm transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus.

A

* Matt. 12. a. 1. * Mar. 2. d. 23.

2 Quidam autem Pharisæorum, dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3 Et respondens Jesus ad eos dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant:

4 * Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantùm sacerdotibus?

* 1. Reg. 21. b. 6. * Exod. 29. c. 32 Levit. 24. b. 9.

5 Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius Hominis, etiam sabbati.

6 Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. * Et erat ibi homo, & manus ejus dextra erat arida.

* Matt. 12. a. 10 Marc. 3 a. 1.

7 Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in sabbato curaret: ut invenirent unde accusarent eum.

8 Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit.

9 Ait autem ad illos Jesus, interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an malè? animam salvam facere, an perdere?

B

10 Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus.

11 Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

13 * Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit.)

* Matt. 10. a. 1. Marc. 3 b. 13.

14 Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, &

Joannem

Joannem, Philippum, & Bartholomæum,

C

15 Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,

16 Et Judam Jacobi, & Judam Iscariotem, qui fuit proditor.

17 Et descendens cum illis stetit in loco campestri, & turba discipulorum ejus, & multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, & Jerusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,

18 Qui venerant ut audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.

19 Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

* Matt. 5. a. 6.

20 * Et ipse elevatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

* Matt. 5. a. 6.

22 * Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm separaverint vos, & exprobraverint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis.

D

23 Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo: secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum:

* Eccl. 31. a. 8. Am. 6. a. 1. * Isai. 65. b. 13

24 * Verumtamen væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.

25 * Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.

26 Væ cùm benedixerint vobis homines: secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum,

* Matt. 5. g. 44.

27 Sed vobis dico, qui auditis: * Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.

28 Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.

* Matt. 5. f. 20. 1. Cor. 6. b. 7.

29 * Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30 Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.

* Tob. 4. c. 16. Matt. 7. b. 17.

31 * Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

* Matt. 5. g. 46.

32 * Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.

E

33 Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt; quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt.

* Deut. 15. b. 8. Matt. 5. f. 42.

34 * Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere; quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia.

35 Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

36 Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.

* Matt. 7. a. 1.

37 * Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite, & dimittemini.

* Matt. 7. a. 2. Marc. 4. 24.

38 Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. * Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

F

* Matt. 10. c. 24. Joan. 13. b. 16.

39 Dicebat autem illis & similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt?

40 * Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus.

* Matt. 7. a. 3.

41 * Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?

42 Aut quomodò potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.

* Matt. 7. c. 18.

43 * Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

G

45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

* Matt. 7. c. 21. Rom. 2. c. 13. Jac. 1. d. 22.

46 Quid autem vocatis me * Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit:

48 Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem audit, & non facit: similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratur Centurionis fidem, absens sanat illius servum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ resuscitat: coram discipulis Ioannis Baptistæ per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisque abeuntibus Ioannem plurimum extollit: Iudæis nec Ioannis nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, respondens Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

A

* Matt. 8. a. 5.

1 CUm autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capharnaum.

2 Centurionis autem cujusdam servus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3 Et cùm audisset de Jesu misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & salvaret servum ejus.

4 At illi cùm venissent ad Jesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes,

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificavit nobis.

* Matt. 8. a. 8.

6 Jesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: * Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres.

7 Propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites: & dico huic

vade, & vadit, & alii veni, & venit: & servo meo, fac hoc, & facit.

9 Quo audito Jesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israël tantam fidem inveni.

10 Et reversi qui missi fuerant, domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli ejus, & turba copiosa.

12 Cùm autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

13 Quam cùm vidisset Dominus misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14 Et accessit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens tibi dico, surge,

C

15 Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri suæ.

16 Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: * Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitavit plebem suam.

* Inf. 24.c.19 Joan.4. a.19.

17 Et exiit hic sermo in universam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.

18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his.

19 * Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

*Matt. 11.a.2.

20 Cùm autem venissent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

21 (In ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis, & vidistis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur.

* Isa. 35.b.5.

D

23 Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.

24 Et cùm discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt.

26 Sed quid existis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & plusquam Prophetam:

27 * Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

*Mal.3 a.1. Matth. 11.b.16 Mar.1. a.2.

28 Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est. Qui autem minor est in regno Dei, major est illo.

29 Et omnis populus audiens & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.

E

30 Pharisæi autem, & legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Ait autem Dominus: * Cui ergo similes dicam homines generationis hujus? & cui similes sunt?

*Matt. 11.c.16

32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis: lamentavimus, & non plorastis.

33 * Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

Matt. 3.a.4. Marc.1 a.6.

34 Venit Filius Hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

F

36 Rogabat autem illum quidam de Pharisæis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.

37 * Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti:

*Matt. 26.a.7. Mar.14 a.3. Joan.11 a.12.a. 3.

38 Et stans retrò secus pedes ejus, lacrimis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.

39 Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.

40 Et respondens Jesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister dic.

41 Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42 Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43 Respondens Simon dixit: Æstimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti.

G

44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

48 Dixit autem ad illam: * Remittuntur tibi peccata.

*Matt. 9.a.2.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit.

50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat: dæmoniacum ferocissimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus ut in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti ejus mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

A

1 ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2 Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: * Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant.

*Marc. 16.b.9.

3 Et Joanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

4 Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

*Matt. 13. c. 3. Marc. 4. a. 3.

5 *Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud.

6 Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem.

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ esset hæc parabola.

B

10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: * ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

*Isa. 6. a. 9. Matt. 13. b. 14. Marc. 4. b. 12. Joan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8.

11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei.

12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13 Nam qui supra petram: qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum.

15 Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patiĕtia.

*Matt. 5. b. 15. Marc. 4. c. 21.

16 * Nemo autem lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

*Matt. 10. c. 26. Marc. 4. c. 22.

17 Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.

*Matt. 13. b. 12. 25. c. 29.

18 Videte ergo quomodo audiatis. * Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

C

*Matt. 12. d. 46. Marc. 3. d. 32.

19 * Venerunt autem ad illum mater & fratres ejus, & non poterant adire eum præ turba.

20 Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre.

21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

*Matt. 8. c. 23. Marc. 4. d. 36.

22 * Factum est autem in una dierum: & ipse ascendit in naviculam, & discipuli ejus, & ait ad illos: * Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23 Et navigantibus illis, obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit: & facta est tranquillitas.

D

25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.

27 Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum; & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29 Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.

30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant dæmonia multa in eum.

31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

E

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.

34 Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in villas.

35 Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Jesum: & invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt.

36 Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:

37 Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis; quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38 Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus dicens:

39 Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Jesus.

40 Factum est autem cùm rediisset Jesus, excepit illum turba, erant enim omnes expectantes eum.

*Matt. 9. c. 18. Marc. 5. c. 22.

41 * Et ecce venit vir, cui nomen Jairus & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus,

F

42 Quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44 Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus: & confestim stetit fluxus sanguinis ejus.

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus: dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?

46 Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiisse.

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quem-

G modum confestim sanata sit.

48 At ipse dixit ei: Filia fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salva erit.

51 Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53 Et deridebant eum, scientes quòd mortua esset.

54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit, dicens: Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, & surrexit continuò. Et jussit illi dari manducare.

56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad prædicandum mittens, servanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei, suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyses & Elias in majestate: ad preces patris dæmonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cœlesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi nec suscipit; alterum autem vocat, non permittit ut prius eum sepeliat patrem.

A 1 Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.

Matth. 10.a.1. Marc. 3.b.15.

2 Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.

3 * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

*Matt. 10.b.9. Mar.6. a.8.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

5 Et quicumque non receperint vos: * exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.

* Act. 13.g.51

6 Egressi autem circuibant per castella evangelizantes & curantes ubique.

7 * Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat eò quòd diceretur

*Mat. 14.a.1. Marc.6 .14.

8 A quibusdam: Quia Joannes surrexit à mortuis: à quibusdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10 Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt, & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.

11 Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat.

12 Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte turbas, ut euntes in castella villasque quæ circa sunt, divertant, & inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus.

B *Matt. 14.b.15

13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plus quam quinque panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.

*Mar. 6.e.36. *Joan. 6.a.9.

14 Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15 Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16 Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17 Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

18 * Et factum est cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ?

*Matt. 16.b.13. *Marc. 8.e.27.

19 At illi responderunt, & dixerunt: Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò quia unus propheta de prioribus surrexit.

20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21 At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

C

22 Dicens: * Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

*Matt. 17.c.21 Marc.8 d.31.9. e.30.

23 * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

*Matt. 10.d.38 16.d.24

24 * Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.

*Inf. 17.g.33 Joan.12 d.25.

25 Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?

26 * Nam qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.

*Matt. 10.c.33 Marc.8 d.38. 2.Tim. 2.b.12.

27 * Dico autem vobis verè: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

*Matt. 16.d.28 Marc.8 d.39.

28 * Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ascendit in montem ut oraret.

*Matt. 17.a.1. Marc.9 a.1.

29 Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera: & vestitus ejus albus & refulgens.

D

30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias,

31 Visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.

32 Petrus verò & qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo.

33 Et factum est cùm discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nesciens quid diceret.

34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

E

35 Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est filius meus dilectus, ipsum audite.

*2. Pet. 1.d.17.

36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quæ viderant.

37 Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

38 * Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi:

*Matt. 17 b.14 Marc. 9.c.16.

39 Et ecce spiritus apprehendit eum: & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

40 Et rogavi discipulos tuos ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, & perversa, usquequò ero apud vos & patiar vos! Adduc huc filium tuum.

42 Et cùm accederet, elisit illum dæmonium, & dissipavit.

43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.

F

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.

45 At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

46 * Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset.

*Matt. 18.a.1. *Marc. 9.c.33.

47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se.

48 Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.

49 Respondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversùm vos, pro vobis est.

51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

G

54 Cùm vidissent autem discipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?

55 Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.

56 * Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in illud castellum.

* Joan. 3.b.17. 12.g.47

57 Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

58 Dixit illi Jesus: * Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem Hominis non habet ubi caput reclinet.

*Matt. 8.c.20.

59 Ait autem ad alterum: Sequere me, ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum.

60 Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi sunt.

62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos præmittens ad singulas civitates, tradit præcepta quæ in prædicando observent. & gaudentibus de subjectis sibi dæmonibus, dicit, non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis à Jerusalem descendentis: Marthæ ministranti, & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

A

1 POst hæc autem designavit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locum, quò erat ipse venturus.

2 Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

*Matt. 9.d.37. *Matt. 10.b.10 *Marc. 6.a.8. *4 Reg 4.c.29.

3 Ite: * Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos,

4 * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, * & neminem per viam salutaveritis.

5 In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui:

6 Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos revertetur.

B

7 In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

* Deut. 24.c.14 Matt. 10.b.10 1. Tim. 5.c.18.

8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:

9 Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10 In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite:

11 * Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

*Act. 13.g.51

12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi civitati.

C

13 * Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent.

*Matt. 11.c.21

14 Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis.

15 Et tu Capharnaum usque ad cælum exaltata, usque ad infernum demergêris.

*Matt. 10.d. Joan. 13. c.20

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo.

18 Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem.

D 19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones,& super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20 Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

*Matt. 11.d.25

21 * In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Etiam pater: quoniam sic placuit ante te.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

*Matt. 13.b.16

23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: * Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

E 24 Dico enim vobis, quòd multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

*Matt. 22.d.35 Marc. 12.c.28

25 * Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister quid faciendo vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ad eum:In lege quid scriptum est? quomodo legis?

*Deut. 6.b.5.

27 Ille respondens dixit: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum.

28 Dixitque illi: Rectè respondisti: hoc fac & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum:Et quis est meus proximus?

† Suspiciens

30 † Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto.

F 31 Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit.

32 Similiter & Levita, cùm esset secus locum, & videret eum, pertransiit.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est.

34 Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, & curam ejus egit.

35 Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumque supererogaveris, ego cùm rediero reddam tibi.

G 36 Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Jesus: Vade, & tu fac similiter.

38 Factum est autem, dum irent, & ipse intravit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam,

39 Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40 Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.

42 Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes quod in Beelzebub ejiceret dæmonia: mulier quædam dicit: beata ubera quæ Jesus suxerat; de signo Jonæ, de regina Austri, & Ninivitis, oculoque simplici & nequam: Pharisæum qui ipsum invitaverat reprehendit murmurantem quod illotis pransisset manibus: taxat hypocrisim Pharisæorum & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium Prophetarum.

A 1 ET factum est, cùm esset in quodam loco orans,ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum:Domine, doce nos orare, sicut docuit & Joannes discipulos suos.

Matth. 6.b.9.

2 Et ait illis: Cùm oratis, dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4 Et dimitte nobis peccata nostra siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum,& ibit ad illum media nocte,& dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me,& non habeo quod ponam ante illum,

7 Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubiculo, non possum surgere, & dare tibi.

*Matt. 7.b.7. 21.d.22 Mar. 11 c. 24. Ioan. 14.b.13. Iac. 1. b. 5. b. 5.

8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens, eò quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.

9 * Et ego dico vobis: Petite & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

10 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

*Matt. 7.b.9.

11 * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi?

12 Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?

13 Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

*Matt. 9.d.32. 12.b.22 *Matt. 9.d 34. Marc. 3 c. 22.

14 * Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.

15 Quidam autem ex eis dixerunt: * In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & domus supra domum cadet.

18 Si autem & Satanas in seipsum divisus est, quomodò stabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.

C

19 Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia: filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.

20 Porro si in digito Dei ejicio dæmonia: profectò pervenit in vos regnum Dei.

21 Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.

22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuet.

23 Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

24 Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25 Et cùm venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam.

26 Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

D

27 Factum est autem, cùm hæc diceret: extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.

28 At ille dixit: Quinimmò beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: * Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ.

*Matt. 12. c. 39

30 * Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi isti.

*Jon. 2. a. 1.

31 * Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic.

*3. Reg. 10. a. 1. 2. Par. 9 a. 1.

E

32 Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: * quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plus quàm Jonas hic.

*Jon. 3. b. 5.

33 * Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

*Matt. 5. b. 15. Marc. 4 c. 21.

34 * Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

*Matt. 6. c. 22.

35 Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37 Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39 Et ait Dominus ad illum: * Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis: quod autem intus est vestrûm, plenum est rapina, & iniquitate.

*Matt. 23. c. 25.

40 Stulti, nónne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

F

41 Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

42 Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 * Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

*Matt. 23. a. 6. Marc. 12. d. 39 Infr. 20 g. 46.

44 Væ vobis, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes suprà, nesciunt.

45 Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

46 At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: * quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

*Matt. 23. a. 4.

47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48 Profectò testificamini quòd consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

G

49 Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:

50 Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista,

51 * A sanguine Abel, usque ad sanguinem * Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis requiretur ab hac generatione.

*Gen. 4. b. 8. *2 Par. 24. f. 22

52 Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53 Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti graviter insistere, & os ejus opprimere de multis,

54 Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet à fermento Pharisæorum, & quòd omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans sollicitum esse de victu & vestitu: hortatúrque ut lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent: monet ut quisque concordet ab adversariis se liberare.

A

1 Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: * Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

*Matt. 16. a. 6. Marc. 8 b. 15.

2 * Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

*Matt. 10. c. 26 Marc. 4 c. 22.

3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent ampliùs quid faciant.

5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.

B

6 Nonne quinque passeres vaeneunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7 Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.

*Matt. 10. d. 32. Marc. 8. d. 38. 2. b. 12. b.

8 Dico autem vobis: * Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius Hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:

*Matt. 12. c. 32. Marc. 3. f. 29.

9 Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10 * Et omnis qui dicit verbum in Filium Hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11 Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates, nolite soliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12 Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.

13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14 At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?

C

15 Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quae possidet.

*Eccli. 11. c. 19.

16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: * Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit:

17 Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?

18 Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia quae nata sunt mihi, & bona mea,

19 Et dicam animae meae: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quae autem parasti, cujus erunt?

21 Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

*Psal. 54. d. 23. Matt. 6. c. 25. 1. Pet. 5. b. 7.

22 Dixitque ad discipulos suos: Ideò dico vobis: * Nolite soliciti esse animae vestrae quid manducetis, neque corpori quid induamini.

23 Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.

24 Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis?

D

25 Quis autem vestrûm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum.

26 Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris soliciti estis?

27 Considerate lilia quomodò crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos pusillae fidei?

29 Et vos nolite quaerere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli:

30 Haec enim omnia gentes mundi quaerunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31 Verumtamen quaerite primùm regnum Dei, & justitiam ejus: & haec omnia adjicientur vobis.

32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

E

*Matt. 19. c. 21. *Matt. 6. c. 20.

33 * Vendite quae possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, * thesaurum non deficientem in caelis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit:

34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus vestris,

36 Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut, cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd praecinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.

*Matt. 24. d. 43.

39 * Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

*Apoc. 16. c. 15.

40 Et vos estote parati: * quia qua hora non putatis, Filius Hominis veniet.

41 Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes?

F

42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43 Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, quoniam supra omnia quae possidet, constituet illum.

45 Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire: & coeperit percutere servos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet Dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, partémque ejus cum infidelibus ponet.

47 Ille autem servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non praeparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.

48 Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multùm datum est, multum quaeretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49 Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?

G

50 Baptismo autem habeo baptizari: & quomodò coarctor usquè dum perficiatur?

*Matt. 10. d. 34.

51 * Putatis quia pacem veni dare in terram? Non dico vobis, sed separationem:

52 Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, & duo in tres

53 Dividentur: pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.

*Matt. 16. a. 2.

54 * Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: & ita fit.

55 Et cùm austrum flantem, dicitis: Quia aestus erit: & fit.

56 Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quo modo non probatis?

57 Quid autem & à vobis ipsis non judicatis quod justum est?

*Matt. 5.d.25.

58 * Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occisione Galilæorum in suis sacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosæ: archisynagogum redarguit, insignantem quod sabbato curasset mulierem à spiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta; & quòd quidam clauso ostio frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, & Jerusalem ob credulitatem suam deserendam.

A

1 Aderant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2 Et respondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi, præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4 Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jerusalem?

5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.

B

7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora:

9 Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10 Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omninò poterat sursum respicere.

C

12 Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Jesus: dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.

15 Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrûm sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio & ducit adaquare?

16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo isto die sabbati?

D

17 Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis quæ gloriosè fiebant ab eo.

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

*Matt. 13.d.31 Marc. 4 d.31.

19 * Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam: & volucres cæli requieverunt in ramis ejus.

20 Et iterùm dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

*Matt. 13.c.33

21 * Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum.

22 Et ibat per civitates & castella, docens & iter faciens in Jerusalem.

E

23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

*Matt. 7.b.13. *Matt. 25.a.10

24 * Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.

25 * Cùm autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis:

F

26 Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

*Matt. 7.c.23. *Psl.6. b.9. & Matt. 25.d.41

27 Et dicet vobis: * Nescio vos unde sitis: * discedite à me omnes operarii iniquitatis.

28 Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

G

29 Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei.

*Marc. 19.d.30 20.b.16 Marc. 10.d.31

30 * Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi.

31 In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor:

33 Verumtamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem.

*Matt. 23.d.37

34 * Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti?

35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis quia non videbitis me, donec veniat cùm dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Pharisæorum hydropicum sabbato curat, ostendens Legisperitis ac Pharisæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare sublata cruce sua, usque ad odium animæ propriæ. volens turrim ædificare computat primùm sumptus: commendatio salis.

A

1 Et factum est cùm intraret Jesus in domum cujusdam principis Pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum.

2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3 Et respondens Jesus dixit ad Legisperitos, & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?

4 At illi tacuerunt. Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5 Et respondens ad illos, dixit: Cujus vestrûm asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati?

6 Et non poterant ad hæc respondere illi.

B 7 Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8 Cùm invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit invitatus ab illo:

9 Et veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

10 Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit: dicat tibi: * Amice, ascende superiùs. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

*Prov. 25.a.7.

11 * Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

*Matt. 23.b.12. Inf. 18. c. 14.

C 12 Dicebat autem & ei, qui se invitaverat: * Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio.

*Tob. 4. b. 7. Prov. 3. b. 9.

13 Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14 Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

D 15 Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16 At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.

* Matt. 22.a.2. Apoc. 19 b. 9.

17 Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia.

18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

19 Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20 Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideò non possum venire.

E 21 Et reversus servus nuntiavit hæc Domino suo. Tunc iratus pater familias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis: & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

22 Et ait servus: Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Et ait Dominus servo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24 Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conversus dixit ad illos:

* Matt. 10.d.37

F 26 * Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

* Matt. 10.d.38 16.d.24 Marc. 8 d. 34.

27 * Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum;

29 Ne, posteàquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, G

30 Dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare?

31 Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32 Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

34 * Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur?

*Matt. 5.b.13. 15. Marc. 9 8. 49.

35 Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Pharisæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverso, benignéque ab ipso suscepto seniore filio indignè hoc ferente: & quantum sit in cælo gaudium super peccatore pœnitentiam agente.

A 1 ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum.

2 Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3 Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

4 * Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & si perdiderit unam ex illis, nónne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

*Matt. 18.b.12

5 Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

B 6 Et veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7 Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem si perdiderit drachmam unam, nónne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9 Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

C 10 Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12 Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illi substantiam.

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere.

D 15 Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16 Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat.

17 In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!

18 Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te:

19 Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

E 20 Et surgens venit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum.

21 Dixitque ei filius: Pater peccavi in cælum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22 Dixit autem pater ad servos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

F 23 Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24 Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus est. Et cœperunt epulari.

25 Erat autem filius ejus senior in agro: & cùm veniret & appropinquaret domui, audivit symphoniam, & chorum:

26 Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hæc essent.

27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

G 28 Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.

29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi: & numquam dedisti mihi hœdum ut cum amicis meis epularer:

30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt:

32 Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perierat & inventus est.

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammona dispensator, quodque nemo servire potest Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas usque ad Ioannem fuisse dicit, & nihil de Lege periturum; nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

A 1 Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2 Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem: fodere non valeo, mendicare erubesco.

4 Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione recipiant me in domos suas.

B 5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam: & sede citò, scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

C 10 Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.

11 Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

13 * Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mammonæ. (*Matt. 6.c.24.)

D 14 Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari: & deridebant illum.

15 Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

E 16 * Lex & Prophetæ, usque ad Joannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illud vim facit. (*Matt. 11.b 12.)

17 * Facilius est autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere. (*Mat.5 g.c.18.)

18 * Omnis qui dimittit uxorem suam & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. (*Matt. 5. c.32. Marc. 10.b.11 1.Cor.7 b.10.11)

19 Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendidè.

20 Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus.

21 Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.

F 22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

23 Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.

24 Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

G 25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

26 Et in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum est: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

27 Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos.

30 At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si

quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.

31 Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII.

Væ scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique pœnitenti ignoscendum: Apostoles docet fidei efficaciam; quodque dum omnia ipsis præcepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, sed illustrem, & inexpectato superventurum, sicut diluvium mundo, & Sodomis subversio supervenit

A 1 Et ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt.

Matt. 18.a.7. Marc 9 f. 41.

2 Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum * de pusillis istis.

*Lev. 19.c.17 Eccl.19 b. 13. Matt. 18.b.15 21.

3 Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit dimitte illi.

4 Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.

B 5 Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

*Matt. 17.c.19

6 * Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis.

7 Quis autem vestrûm habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8 Et non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, ministra mihi donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes?

C 9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?

10 Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, dum iret in Jerusalē, transibat per mediam Samariam & Galilæam.

12 Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè:

13 Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.

* Lev. 14.a.2.

14 Quos ut vidit, dixit: * Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.

D 15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16 Et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: & hic erat Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? & novem ubi sunt?

18 Non est inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:

21 Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

E 22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.

*Matt. 24.d.23 Marc. 13.c.21

23 * Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.

24 Nam sicut fulgur coruscans de sub cælo, in ea quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

25 Primùm autem oportet illum multa pati: & reprobari à generatione hac.

*Gen. 7.b.7.

26 * Et sicut factum est in diebus Noë, ita erit & in diebus Filii hominis

F 27 Edebant, & bibebant: uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noë in arcam: & venit diluvium, & perdidit omnes.

Matt. 24 c 37 *Gen. 19.d.25 *Matt. 10.d.39

28 * Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant: emebant, & vendebant: plantabant, & ædificabant:

29 Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit:

30 Secundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

G 31 In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retrò.

32 Memores estote uxoris Lot.

Marc. 8 d.35. Sup.9. c. 24. Ioan.12 d. 25. *Matt. 24.d.40

33 * Quicumque quæsierit animam suam salvam facere perdet illam: & quicumque perdiderit illam, vivificabit eam.

34 Dico vobis: * In illa nocte erunt duo in lecto uno; unus assumetur, & alter relinquetur:

35 Duæ erunt molentes in unum; una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro; unus assumetur, & alter relinquetur.

36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet semper orandum, per parabolam verò de Pharisæo & Publicano, quomodo sit orandum: pueros à se repelli vetat: dives qui à juventute omnia se servasse præcepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis: & quid erit præmii omnia propter Christum relinquentibus: prædicit suam passionem, & prope Iericho cæcum illuminat.

A 1 Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare & non deficere,

Eccli. 18.c 22 1.Thess. 5.c.17.

2 Dicens: Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3 Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.

4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor:

5 Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens suggillet me.

6 Ait autem Dominus: Audite quid judex iniquitatis dicit:

B 7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9 Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi, & aspernabantur ceteros, parabolam istam,

10 Duo homines ascenderunt in templum

ut orarent: unus Pharisæus, & alter publicanus,

C 11 Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

12 Jejuno bis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo.

13 Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo: * quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

*Matt. 23.b.12 Sup. 14. b. 11.

15 * Afferebant autem ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod cùm viderent discipuli, increpabant illos.

*Matt. 19.b.13 Marc. 10.b.13

16 Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

D 17 Amen dico vobis: quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

18 * Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?

*Matt. 19.b.16

19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

20 Mandata nosti: * Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem.

*Exod. 20.c.13

21 Qui ait: Hæc omnia custodivi à juventute mea.

22 Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

23 His ille auditis, contristatus est, quia dives erat valdè.

E 24 Videns autem Jesus illum tristem factum dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25 Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

F 28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.

29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,

30 Et non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.

31 * Assumpsit autem Jesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis.

*Matt. 20.b.17 Marc. 10.c.32

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur:

33 Et postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.

34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

35 * Factum est autem, cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans.

*Matt. 21.d. 29.

36 Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset.

Marc. 10.g.46

37 Dixerunt autem ei, quòd Jesus Nazarenus transiret.

38 Et clamavit, dicens: Jesu fili David miserere mei.

39 Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili David miserere mei. G

40 Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum,

41 Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.

42 Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43 Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinæ intrans cum honore Jerosolymam, flet super illam, prædicitque evertendam, & ingressus in templum ejicit ementes ac vendentes.

1 ET ingressus perambulabat Jericho. A

2 Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives:

3 Et quærebat videre Jesum, quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

4 Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5 Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6 Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

7 Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorem divertisset. B

8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9 Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eò quòd & ipse filius sit Abrahæ.

10 * Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat.

*Matt. 18.b.11

11 Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eò quòd esset prope Jerusalem: & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur.

12 Dixit ergo: * Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti.

*Matt. 25.a.14

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14 Cives autem ejus oderant eum: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. C

15 Et factum est ut rediret accepto regno: & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16 Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17 Et ait illi: Euge bone serve quia in modico fuisti fidelis: eris potestatem habens super decem civitates.

18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21 Timui enim te: quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

D

22 Dicit ei: De ore tuo te judico serve nequam, sciebas quòd ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi:

23 Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.

25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26 * Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

** Matt. 13.b.12 25.a.29 Marc.4 c.25. Sup.8. c.18.*

27 Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: & interficite ante me.

28 Et his dictis præcedebat ascendens Jerosolymam.

29 Et factum est, * cùm appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos,

** Matt. 21.a.1. Marc. 11.a.1.*

30 Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquam hominum sedit: solvite illum, & adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat.

32 Abierunt autem qui missi erant: & invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33 Solventibus autem illis pullum dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

35 * Et duxerunt illum ad Jesum. Et jactantes vestimenta sua super pullum, imposuerunt Jesum.

** Joan. 12.b.14*

E

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37 Et cùm appropinquaret jam ad descensum Montis oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38 Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in excelsis.

39 Et quidam Pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos.

40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens:

42 Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43 Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te undique:

44 Et ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, * & non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.

** Matt. 24.a.2. Marc. 13.a.2. Infr.21 b.6.*

45 * Et ingressus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes,

** Matt. 21.b.12 Marc. 11.b.15*

46 Dicens illis: Scriptum est: * Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

** Isa. 56.c.7. Jer.7.b.11.*

47 Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere:

48 Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac Scribis qua potestate hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Joannis baptismo quæstionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæsis domini servis etiam filium ejus occiderunt: tentatur Jesus de tributo Cæsari dando, & à Sadducæis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum a Scribis ambitiosis.

A

1 ET factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, & Scribæ cum senioribus.

Matt. 21.d.23 Marc. 11.a.27

2 Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3 Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum. Respondete mihi:

4 Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?

5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, de cælo, dicet: Quare ergo non credidistis illi?

6 Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim Joannem prophetam esse.

7 Et responderunt se nescire unde esset.

8 Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

B

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: * Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipse peregrè fuit multis temporibus.

** Isai. 5 a.1. Jer. 2. c.21. Matt. 21 d.33. Marc. 12.a.1.*

10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.

11 Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12 Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13 Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cum hunc viderint, verebuntur.

C

14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est heres, occidamus illum, ut nostra fiat hereditas.

15 Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16 Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.

17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: * Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?

** Psal. 117.d.22. Isa. 28. d.16. Matt. 21.d.42 Act.4. b.11. Rom. 9. g.33. 1.Pet.2 b.7.*

18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19 Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognoverunt enim quòd ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

*Matt. 22.b.15 Marc. 12.b.13

20 * Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui & potestati præsidis.

D

21 Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia rectè dicis & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris.

*Rom. 13.a.7.

25 * Et ait illis: * Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

E

26 Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe: & mirati in responso ejus tacuerunt.

*Matt. 22.c.23 Marc. 12.b.18

27 * Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogaverunt eum,

*Deut. 25.a.5.

28 Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: * Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis.

30 Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio.

F

31 Et tertius accepit illam. Similiter, & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt.

32 Novissimè omnium mortua est & mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34 Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias:

35 Illi verò, qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36 Neque enim ultrà mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cùm sint filii resurrectionis.

*Exod. 3.b.6.

37 Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, * sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

G

39 Respondentes autem quidam Scribarum dixerunt ei: Magister, benè dixisti.

*Psal. 109.a.1 Matt. 22.d.44 Marc. 12.d.36

40 Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare.

41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse David?

*Matt. 23.a.6. Marc. 12.a.38 Sup.11. f.43.

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

43 Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum:

44 David ergo Dominum illum vocat: & quomodò filius ejus est?

45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46 * Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis & primos discubitus in conviviis:

47 Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus: subversionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & persecutiones; adversùs quæ roborat Apostolos: prædicit quoque subversionem Jerusalem, & Judæorum captivitatem ac dispersionem: de signis præcessuris judicium; cavendum à crapula, ebrietate curisque hujus vitæ, & vigilandum ac orandum.

A

*Marc. 12.d.41

1 Respiciens autem, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.

2 Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.

3 Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plusquam omnes misit.

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit.

B

*Matt. 24.a.2. Marc. 13.a.2. Sup.19. g.44.

6 Hæc quæ videtis, *venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

7 Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cùm fieri incipient?

8 Qui dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum: & tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

C

9 Cùm autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis.

10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum.

11 Et terræ motus magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fames, terroréque de cælo, & signa magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præsides, propter nomen meum:

13 Continget autem vobis in testimonium.

14 Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis.

D

15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri.

16 Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17 Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18 Et capillus de capite vestro non peribit.

19 In patientia vestra possidebitis animas vestras.

*Dan. 9.g.27. Matt. 24.b.15 Marc. 13.b.14

20 * Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus:

21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes, & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22 Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic.

24 Et cadent in ore gladii: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jerusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25 * Et erunt signa in sole, & Luna, & Stellis, & in terris pressura Gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum:

*Isa. 13.b.10 Ezech. 32.b.7. Joel. 3. c. 15.

26 Arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cælorum movebuntur:

27 Et tunc videbunt Filium Hominis venientem in nube cum potestate magna, & majestate.

F Matt. 24.c.29 Marc. 13 c.24 *Rom. 8.d.23.

28 His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra: * quoniam appropinquat redemptio vestra.

29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

30 Cùm producunt jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas.

31 Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant:

33 Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

G

34 Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa:

35 Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium Hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas; iubet parari Pascha: panem in corpus suum & vinum in Sanguinem consecrata tradit discipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio Discipulorum quis eorum sit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar Sanguinis in terram decurrentis, capitur à Iudæis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis cæditur ac illuditur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei Filium.

A

1 APpropinquabat autem dies festus azymorum, qui dicitur Pascha:

2 Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ, quomodò Jesum interficerent: timebant verò plebem.

Matt. 26.a.2. Marc. 14.a.1. *Matt. 26.b.14 Marc. 14.b.10

3 * Intravit autem satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.

4 Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodùm illum traderet eis.

5 Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spopondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha.

8 Et misit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.

9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

B

10 Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,

11 Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?

12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate.

13 Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis, & paraverunt pascha.

14 * Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

*Matt. 26.b.20 Marc. 14.b.17

15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17 Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.

18 Dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

C

19 * Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

*1. Cor. 11.e.24 *Matt. 26.b.21 Marc. 14.b.20 Joan. 13 b.18 *Psal. 40.b.9.

20 Similiter & calicem postquam cœnavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21 * Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.

22 Et quidam Filius Hominis, * secundùm quod definitum est, vadit: verumtamen væ homini illi, per quem tradetur.

23 Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.

24 Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major.

25 Dixit autem eis: * Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos benefici vocantur.

*Matt. 20 c.25 Marc.10 f. 42.

26 Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator.

27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.

28 Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:

29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30 Ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos judicantes duodecim tribus Israël.

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:

D

32 Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

34 * At ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:

*Matt. 26.c.34 Marc. 14.c.30 *Matt. 10.b.9.

35 * Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis: numquid aliquid defuit vobis?

36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat: similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.

37 Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: * Et

cum

*Isa.53 c.12. cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quæ sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

*Matt. 26.d.36 Mar.14 d.32. Ioan. 18.a.1. 39 * Et egressus ibat secundùm consuetudinem in Montem olivarum. Secuti sunt autem illum & discipuli.

40 Et cùm pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

41 * Et ipse avulsus est ab eis quantum E jactus est lapidis, & positis genibus orabat,

*Matt. 26.d.39 Mar.14 d.35. 42 Dicens: Pater si vis, transfer calicem istum à me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixiùs orabat.

44 Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.

45 Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

*Matt. 26.e.47 Mar.14 e.43. Ioan.18 a.3. 47 * Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium hominis tradis?

49 Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

F 50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Et cùm tetigisset auriculam ejus sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus?

53 Cùm quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

*Matt. 26.f.57 Mar.14 f.53. Ioan. 18.d.24 54 * Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus verò sequebatur à longè.

55 * Accenso autem igne in medio atrii, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

*Mat. 26.g.69 Mar.14 g.66. Ioan. 18.c.25 56 Quem cùm vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier non novi illum.

*Ioan. 18.e.26 58 Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

G 59 * Et intervallo facto quasi horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat: Nam & Galilæus est.

60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente cantavit gallus.

*Mat. 26.e.34 Mar.14 e.30. Ioan.13 d.38. 61 Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: * priùs quàm gallus cantet, ter me negabis:

62 Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63 Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes.

64 Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

*Matt. 27.a.1. Marc. 15.a.1. Ioan. 18.c.28 66 * Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.

67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi.

68 Si autem & interrogavero, non respondebitis mihi neque dimittetis.

69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis quia ego sum.

71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barrabba homicida, & promissa castigatione: Iudæis tamen instantibus morti adjudicatur; ductúsque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri verò promittit sui in paradiso consortium; post tenebras aliaque signa clamans expirat; quem Centurio justum prædicat, & Ioseph corpus ejus sepelit.

A 1 ET surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse.

*Matt. 27.b.11 Mar.15 a.2. Ioan. 18.f.33 3 * Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis.

4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum, docens per universam Judæam incipiens à Galilæa usque huc.

6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7 Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus.

B 8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est, valdè: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum: eò quòd audierat multa de eo & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9 Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat,

10 Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum.

11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam anteà inimici erant ad invicem.

13 Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus & plebe,

*Ioan. 18.38. 19.a.4. 14 Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum, & ecce coram vobis interrogans, * nullam causam

inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

16 Emendatum ergo illum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19 Qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, missus in carcerem.

20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos volens dimittere Jesum.

21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertiò dixit ad illos: * Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.

*Matt. 27.c.23 Marc. 15.b.14

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: & invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant: Jesum verò tradidit voluntati eorum.

26 * Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Jesum.

*Matt. 27.d.32 Marc. 15.b.21

27 Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum;

28 Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me: sed super vos ipsas flete, & super filios vestros.

29 Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos; & collibus: Operite nos.

*Isai.2 d.19. Osee.10 c.8. Apoc.6 d.16.

31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo ut interficerentur.

33 * Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum: & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

*Matt. 27 d.33 Mar.15 c.22. Joan. 19.c.17

34 Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Dividentes verò vestimenta ejus miserunt sortes.

35 Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36 Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei.

37 Et dicentes: Si tu es rex Judæorum: salvum te fac.

38 Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Judæorum.

39 Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos.

40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es.

41 Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.

43 Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.

44 Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam.

45 Et obscuratus est Sol: & velum templi scissum est medium.

46 Et clamans voce magna Jesus, ait: * Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens expiravit.

* Psal. 30.a.6.

47 Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens: Verè hic homo justus erat.

48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49 Stabant autem omnes noti ejus à longè, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

50 * Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus & justus:

*Matt. 27.g.57 Marc. 15.d.43 Joan.19 g.38.

51 Hic non consenserat consilio, & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, qui exspectabat & ipse regnum Dei.

52 Hic accessit ad Pilatum, & petiit Corpus Jesu:

53 Et depositum involvit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Et dies erat parasceves, & sabbatum illucescebat.

55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat Corpus ejus.

56 Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quòd ejus Corpus non invenirent, Angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illæ Apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quòd Corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus Scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se præbet, & cum eis edens aperit sensum ut Scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in cælum ascendit.

1 UNa autem sabbati valdè diluculo venerunt ad monumentum portantes, quæ paraverant aromata:

Mat.28 a.1. Marc. 16.a.2. Joan.20 a.1.

2 Et invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3 Et ingressæ non invenerunt Corpus Domini Jesu.

4 Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5 Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?

6 Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens: * Quia oportet Filium Hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.

*Matt. 16.d.21 17.c.23

8 Et recordatæ sunt verborum ejus.

Mar.8. d.31. a.30.

9 Et regressæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & ceteris omnibus.

10 Erat autem Maria Magdalene, & Joanna & Maria Jacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

B

Sup.9. b.22.

11 Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum, verba ista: & non crediderunt illis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.

*Mar. 16.c.12

13 Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.

14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.

15 Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis.

16 Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent,

C

17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes?

18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus?

19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt, De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta: potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo.

20 Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israël: & nunc super hæc omnia, tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt.

D

22 Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23 Et non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non invenerunt.

25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ!

26 Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?

27 Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant.

E

28 Et appropinquaverunt castello quò ibant: & ipse se finxit longiùs ire.

29 Et coëgerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.

30 Et factum est, dum recumberent cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.

31 Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.

32 Et dixerunt ad invicem: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant,

34 Dicentes: Quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

*Marc. 16.c.14 Joan.20 e.19.

36 * Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in medio eorum & dicit eis: Pax vobis: ego sum: nolite timere.

37 Conturbati verò, & conterriti, existimabant se spiritum videre.

F

38 Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra?

39 Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

41 Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi & favum mellis.

43 Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.

G

* Psal. 18. b 6. * Act. 1 b.8. * Joan. 14. d. 26.

45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis: * Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die:

47 Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes incipientibus ab Jerosolyma.

*Marc 16.c.19 Act.1.a 4.b.9.

48 * Vos autem testes estis horum.

49 * Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & elevatis manibus suis benedixit eis.

51 * Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis & ferebatur in cælum.

52 Et ipsi adorantes, regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53 Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM

JESU CHRISTI EVANGELIUM

Secundùm Joannem.

CAPUT PRIMUM.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, & quid homo factum est, cui testimonium perhibet Joannes, dicens se vocem, & indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Joannis discipulorum qui Jesum secuti sunt, adducit, ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque à Jesu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

A

1 IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

2 Hoc erat in principio apud Deum.

3 Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil quod factum est,

4 In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:

5 Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt.

6 * Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes.

7 Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

9 * Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

10 In mundo erat, * & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.

11 In propria venit, & sui eum non receperunt.

12 Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus:

13 Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14 * Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis.

15 Joannes testimonium perhibet de ipso, & clamat, dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

16 * Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17 Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est.

18 * Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.

19 Et hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es?

20 Et confessus est, & non negavit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.

21 Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22 Dixerunt ergo ei: Quis es ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

23 Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaïas propheta.

24 Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26 Respondit Joannes, dicens eis: * Ego baptizo in aqua: medius autem vestrûm stetit, quem vos nescitis.

27 * Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cujus ego non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.

28 Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.

29 Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30 Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

31 Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans.

32 Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: * Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum.

33 Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34 Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

35 Altera die iterum stabat Joannes & ex discipulis ejus duo.

36 Et respiciens Jesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38 Conversus autem Jesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, [quod dicitur interpretatum Magister] ubi habitas?

39 Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40 Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & secuti fuerant eum.

41 Invenit hic primùm fratrem suum Simonem, & dicit ei: Invenimus Messiam, [quod est interpretatum Christus.]

42 Et adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43 In crastinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jesus: Sequere me.

44 Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.

45 Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem scripsit * Moyses in lege, & * Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.

46 Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47 Vidit Jesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.

48 Dicit ei Nathanaël: Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te.

49 Respondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israël.

50 Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: majus his videbis.

51 Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Jesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit; & à Capharnaum veniens Jerosolymam, ejicit de templo negotiatores; ac signo à Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, &c. multi propter signa crediderunt in nomine Jesu, quibus ipse non se credebat.

1 Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Jesu ibi.

2 Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus, ad nuptias.

Marginal references: * Mat. 3. a. 1. * Mar. 1. a. 2. * Inf. 3. c. 19. * Heb. 11. a. 8. * Mar. 1. c. 16. Luc. 2. a. 7. * 1. Tim 6. d. 17. * 1. Tim 6. d. 16. 1. Joan. 4. c. 12. * Isai. 40. a. 3. Matt. 3. a. 3. Mar. 1. a. 3. Luc. 3. b. 4. * Matt. 3. c. 11. * Mar. 1. a. 7. Luc. 3. d. 16. Act. 1. a. 5. 11. c. 16. 19. a. 4. * Matt. 3. d. 16. Mar. 1. b. 10. Luc. 3. e. 22. * Gen. 49. b. 10. Deut. 18. d. 18. * Isai. 40. c. 10. Jerem. 23. a. 5. Ezech. 34. f. 23. 37. g. 24. Dan. 9. f. 24. 25.

3 Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.

4 Et dicit ei Jesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5 Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

7 Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8 Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

B 9 Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus.

10 Et dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11 Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ: & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli ejus.

C 12 Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & discipuli ejus: & ibi manserunt non multis diebus.

13 Et propè erat Pascha Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam:

14 Et invenit in templo vendentes, boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes.

15 Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subvertit.

16 Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.

17 Recordati sunt verò discipuli ejus quia scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit me.

18 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?

19 Respondit Jesus, & dixit eis: * Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

D 20 Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21 Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22 Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, & * crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Jesus.

23 Cùm autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa ejus quæ faciebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosset omnes,

25 Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

*Psal. 68.b.10

*Matt. 26.f.61 27.e.40 Mar.14 f.58.15. e.29.

*Psal. 3.b.6.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua & Spiritu, ac de sui instar anei serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad salvandum mundum: facta quæstione de purificatione. Ioannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum dicens illum crescere oportere, se autem minui, & quod Pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam: qui verò non credit, maneat ira Dei super eum.

1 Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum. A

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3 Respondit Jesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ad eum Nicodemus: Quomodò potest homo nasci, cùm sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?

5 Respondit Jesus: Amen amen dico tibi nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7 Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuò.

8 Spiritus ubi vult spirat: & vocem ejus audis, * sed nescis unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodò possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus, & dixit ei: Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? B

11 Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodò, si dixero vobis cælestia, credetis?

13 Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius Hominis, qui est in cælo.

14 * Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium Hominis:

15 Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 * Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

18 Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. C

19 Hoc est autem judicium: * quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: erant enim eorum mala opera.

20 Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus:

21 Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.

22 Posthæc venit Jesus, & discipuli ejus, in terram Judæam: & illic demorabatur cum eis, * & baptizabat.

23 Erat autem & Joannes baptizans in Ennon, juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24 Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem.

25 Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26 Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, * cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

*Psal. 134.b.7

*Num. 21.c.9.

*1.Ioh. 4.b.9.

*Sup. 1 a.9.

*Inf.6. a.1.

*Sup. 1.c.19.

D 27 Respondit Joannes, & dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo.

28 Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, * quòd dixerim: Non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum.

*Sup. 1. c. 20.

29 Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me autem minui.

31 Qui de sursum venit super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cælo venit, super omnes est.

32 Et quod vidit, & audivit hoc testatur: & testimonium ejus nemo accipit.

33 Qui accepit ejus testimonium, signavit quia* Deus verax est.

*Rom. 3. a. 4.

34 Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium: & omnia dedit in manu ejus.

36 * Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

* 1. Joan 5. c. 10.

CAPUT IV.

Jesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva & adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum; & discipulis dicit se cibum habere quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam; de messe & metente ac seminante; multi Samaritanorum credunt in eum; filium reguli sanitati restituit.

1 UT ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi quod Jesus plures discipulos facit, * & baptizat, quàm Joannes.

A

2 (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.)

*Sup. 3. c. 22.

3 Reliquit Judæam, & abiit iterùm in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium, * quod dedit Jacob Joseph filio suo.

*Gen. 33. d. 16. 48. 4. 22. Jnf. 24. g. 32.

6 Erat autem ibi fons Jacob. Jesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.

7 Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus: Da mihi bibere.

8 (Discipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cum sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? non enim coütuntur Judæi Samaritanis.

B

10 Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12 Numquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13 Respondit Jesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterùm: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

14 Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.

D

16 Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti; & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.

19 Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu.

20 Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, * quia Jerosolymis est locus, ubi adorare oportet.

* Deut. 12. a. 5.

21 Dicit ei Jesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.

22 * Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judæis est.

* 4 Reg. 17. g. 41.

D

23 Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit qui adorent eum.

24 * Spiritus est Deus: & eos, qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

* 2 Cor. 3. d. 17.

25 Dicit ei Mulier: Scio quia Messias venit (qui dicitur Christus) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26 Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27 Et continuò venerunt discipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus

29 Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: numquid ipse est Christus?

30 Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31 Intereà rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32 Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

E

33 Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

34 Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.

35 Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, & videte regiones, * quia albæ sunt jam ad messem.

* Matt. 9. d. 37. Luc. 10. a. 2.

36 Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit.

38 Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.

39 Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

F

40 Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41 Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus.

42 Et mulieri dicebant: Quia jam non

propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est verè Salvator mundi.

43 Post duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilæam.

44 * Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia propheta in sua patria honorem non habet.

*Matt. 13.g.57 Marc.6 a.4. Luc.4. d.22.

45* Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Jerosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.

*Matt. 4.b.12. Marc.1 b.14. *Sup.2. b.9.

46 Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, * ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

G

47 Hic cùm audisset quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium ejus: incipiebat enim mori.

48 Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

49 Dicit ad eum regulus: Domine, descende prius quàm moriatur filius meus.

50 Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Jesus, & ibat.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52 Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53 Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jesus: Filius tuus vivit: & credidit ipse, & domus ejus tota.

54 Hoc iterùm secundum signum fecit Jesus, cum venisset à Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Jesus ad piscinam sanato ægroto qui 38. annis languerat, jubet sabbato tollere grabatum, & Judæis id calumniantibus respondet se omnia sua simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac judicem ab illo constitutum esse omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imò & Moyses ipse, testimonium perhibent.

A

1 POst hæc erat dies festus Judæorum, & ascendit Jesus Jerosolymam.

2 Est autem Jerosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam: & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5 Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

B

6 Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset quia jam multùm tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7 Respondit ei languidus, Domine hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

*Exod. 20.b.11 Ierem. 17.d.21 24.

10 Dicebant ergo Judæi illi qui sanatus fuerat: * Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11 Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset; Jesus enim declinavit à turba constituta in loco.

C

14 Posteà invenit eum Jesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15 Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.

16 Propterea persequebantur Judæi Jesum quia hæc faciebat in sabbato.

17 Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solùm solvebat sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Jesus & dixit eis:

19 Amen, amen dico vobis: non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

D

20 Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat: sic & Filius, quos vult vivificat.

22 Neque enim Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio.

23 Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant patrem, qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24 Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me; habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

E

26 Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.

27 Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius Hominis est.

28 Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei:

*Matt. 25.d.46.

29 * Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt in resurrectionem judicii.

30 Non possum ego à meipso facere quidquam. Sicut audio, judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

31 Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum.

* Matt. 3.d.17. Sup.1. b.15.

32 * Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33 Vos misistis ad Joannem: & testimonium perhibuit veritati.

F

34 Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico ut vos salvi sitis.

35 Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.

36 Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea; ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me:

37 Et qui misit me Pater, * ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem ejus umquam audistis, * neque speciem ejus vidistis.

*Matt. 3.d.17. 17.a.5. *Deut. b. 12.

38 Et verbum ejus non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

C

39 Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me;

40 Et non vultis venire ad me: ut vitam habeatis.

41 Claritatem ab hominibus non accipio.

42 Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habeatis in vobis.

43 Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44 Quomodò vos potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis; & gloriam, quæ à solo Deo est; non quæritis?

45 Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: * de me enim ille scripsit.

*Gen. 3. c.15.22. d. 18. 49.b.10. Deut. 18.c.15.

47 Si autem illius litteris non creditis: quomodò verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane cælesti docet, quodque ipse sit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, sanguisque ejus potus quem oporteat bibere; quidam discipuli offensi ejus sermone deserunt ipsum, Apostoli autem cum eo permanent, quorum tamen unum dicit esse diabolum.

A

1 POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis:

Matt. 14.b.13. Marc.6 d.32. Luc. 9. a.10.

2 Et sequabatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his qui infirmabantur.

3 Subiit ergo in montem Jesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

4 Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.

5 Cùm sublevasset ergo oculos Jesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum dixit ad Philippum: Unde ememus panes ut manducent hi?

6 Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.

7 Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri:

9 Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

B

10 Dixit ergo Jesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11 Accepit ergo Jesus panes: & cùm gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantùm volebant.

12 Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant.

13 Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his qui manducaverant.

14 Illi ergo homines cùm vidissent quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum.

15 Jesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, * fugit iterùm in montem ipse solus.

*Matt. 14.c.23. Marc.6 f. 46.

16 Ut autem serò factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et cùm ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jesus.

18 Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

C

19 Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Jesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt.

20 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21 Voluerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22 Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, & quia non introisset cum discipulis suis Jesus in navim, sed soli discipuli ejus abiissent:

23 Aliæ verò supervenerunt naves à Tiberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

24 Cùm ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jesum.

25 Et cùm invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

D

27 Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius Hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater signavit Deus.

*Matt. 3.d.17. 17.a.5. Sap.1. d. 32. *1.Joa. 3.d.23.

28 Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29 Respondit Jesus, & dixit eis: * Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.

30 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri manducaverunt manna in deserto sicut scriptum est: * Panem de cælo dedit eis manducare.

*Exod. 16.d.14. Num. 11.b.7. Psal.77 c. 24. Sap.16. c. 20.

32 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.

33 Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

35 Dixit autem eis Jesus: Ego sum panis vitæ: qui venit ad me non esuriet: & qui credit in me, non sitiet umquam.

*Eccl. 24.c.29.

36 Sed dixi vobis, quia & vidistis me, & non creditis.

37 Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras.

38 Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

E

39 Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40 Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

42 Et dicebant: * Nónne hic est Jesus Filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodò ergo dicit hic: Quia de cælo descendi?

*Matt. 13.g.55 Marc.6 a. 3.

43 Resondit ergo Jesus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

45 Est scriptum in Prophetis: * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

*Isa.54 f. 13.

F

46 *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem.

*Matt. 11.d.27

47 Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis vitæ.

49 * Patres vestri manducaverunt manna in deserto & mortui sunt.

*Exod. 16.c.13

50 Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51 Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.

52 Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53 Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54 Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die.

56 * Caro enim mea, verè est cibus, & sanguis meus est potus.

*1.Cor. 11.f.27

57 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

58 Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter patrem: & qui manducat me & ipse vivet propter me.

59 Hic est panis, qui de cælo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

60 Hæc dixit in synagoga docens, in Capharnaum.

61 Multi ergo audientes ex discipulis ejus dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?

G

62 Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat:

63 Si ergo videritis Filium Hominis ascendentem ubi erat prius?

64 Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

65 Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.

66 Et dicebat: propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.

67 Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant.

68 Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69 Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

70 * Et nos credidimus & cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei.

*Matt. 16.c.16 Marc.8 c. 29. Luc. 9. b. 20.

71 Respondit ei Jesus: Nónne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus est?

72 Dicebat autem Judam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm esset unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegia festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Judaeos, quod ipsum injuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat; & de ipso turba varie loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita ejus prædicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus ipsum defendens, male audit a Pontificibus & Pharisæis.

A

1 Post hæc autem ambulabat Jesus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.

2 Erat autem in proximo dies festus Judæorum, * Scenopegia.

Lev.23 f. 34.

3 Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & discipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4 Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palàm esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt.

8 Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum quia meum tempus nondum impletum est.

B

9 Hæc cùm dixisset, Ipse mansit in Galilæa.

10 Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifestè, sed quasi in occulto.

11 Judæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Ubi est ille?

12 Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13 Nemo tamen palàm loquebatur de illo, propter metum Judæorum.

14 Jam autem die festo mediante ascendit Jesus in templum, & docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes: Quo-

do hic litteras scit, cùm non didicerit ?

16 Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.

C 17 Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.

*Exod. 24.a.3. 19 * Nonne Moyses dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem ?

*Sup.5. 6.18. 20 * Quid me quæritis interficere? Respondit turba & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere ?

21 Respondit Jesus: & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini.

Lev.12 a. 3. * Gen. 17.b.10 22 Propterea * Moyses dedit vobis circumcisionem: [non quia ex Moyse est, * sed ex patribus] & in sabbato circumciditis hominem.

D 23 Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato ?

* Deut. 1.c.16. 24 * Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate.

25 Dicebant ergo quidam ex Jerosolymis: Nonne hic est, quem quærunt interficere ?

26 Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes quia hic est Christus ?

27 Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cùm venerit, nemo scit unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo docens & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis: & à me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29 Ego scio eum quia ab ipso sum, & ipse me misit.

E 30 Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus,

31 De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet quàm quæ hic facit ?

32 Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc: & miserunt principes & Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum,

33 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: & vado ad eum qui me misit.

* Inf. 13.d.33 34 * Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego sum, vos non potestis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos: Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum ? numquid in dispersionem Gentium iturus est, & docturus Gentes ?

F 36 Quis est hic sermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire ?

*Lev. 23 f.27 37 In novissimo autem * die magno festivitatis, stabat Jesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

*Deut. 18 c.15 Joel. 2. f. 28. Act.2. a. 17. 38 * Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39 Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.

40 Ex illa ergo turba cùm audissent hos sermones ejus, dicebant: Hic est verè propheta.

41 Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Christus ?

*Mic. 5. a. 6. Matt. 2. a. 6. 42 * Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus ?

43 Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

G 45 Venerunt ergo ministri ad Pontifices, & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum ?

46 Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47 Responderunt ergo ei Pharisæi: Numquid & vos seducti estis ?

48 Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis ?

49 Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.

* Sup. 3.a.2. *Deut. 17.b.8. 19.d.15 50 Dixit Nicodemus ad eos, * ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis.

51 Numquid lex nostra judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat ?

52 Responderunt & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non surgit,

53 Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in terra absolvit ab accusatoribus: dicit se lucem mundi & Pharisæos in peccato suo morituros: qui etiam vere sint ejus discipuli, quive servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se dæmonium non habere, sed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, auferens sui prospectum exit de templo.

A 1 JEsus autem perrexit in montem Oliveti.

2 Et diluculo iterùm venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem Scribæ, & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, & statuerunt eam in medio,

4 Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio.

*Lev. 20.b.10 5 * In lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare: Tu ergo quid dicis ?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

*Deut. 17.b.7. 7 Cùm ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrûm, primus in illam lapidem mittat.

8 Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9 Audientes autem unus post unum exibant, incipientes à senioribus: & remansit solus Jesus, & mulier in medio stans.

B 10 Erigens autem se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt, qui te accusabant ? nemo te condemnavit ?

11 Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo: Vade, & jam ampliùs noli peccare.

*1 Joan 1. b.15. 12 Iterum ergo locutus est eis Jesus, dicens: * Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

14 Respondit Jesus, & dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, & quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quò vado.

15 Vos secundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam:

16 Et si judico ego, judicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.

17 Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum hominum testimonium verum est.

18 Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet de me qui misit me, Pater.

19 Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis.

* Deut. 17. b. 6. 19. d. 15. Matt. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. 1. Hebr. 10. e. 28.

20 Hæc verba locutus est Jesus in Gazophylacio docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.

C

21 Dixit ergo iterùm eis Jesus: ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi. Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quò ego vado vos non potestis venire?

23 Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis; ego non sum de hoc mundo.

24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25 Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis.

26 Multa habeo de vobis loqui, & judicare, sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

* Rom. 3. c. 4.

27 Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.

28 Dixit ergo eis Jesus: Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor:

D

29 Et qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio semper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus ad eos qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis:

32 Et cognoscetis veritatem & veritas liberabit vos.

33 Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus: & nemini servivimus unquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34 Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: * quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.

* Rom. 6. c. 16. 2. Pet. 2. d. 19.

35 Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36 Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.

E

37 Scio quia filii Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38 Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis.

39 Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus: Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.

40 Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42 Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo processi & veni: neque enim à me ipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre Diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere, ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo; cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.

* 1. Joan. 3. b. 8.

F

45 Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47 * Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

* 1. Joan. 4. b. 6.

48 Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49 Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me.

50 Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.

52 Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

G

53 Numquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54 Respondit Jesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est.

55 Et non cognovistis eum: ego autem novi eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.

56 Abraham Pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit & gavisus est.

57 Dixerunt ergo Judæi ad eum. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?

58 Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59 Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de templo.

CAPUT IX.

Cæcum à nativitate sabbato illuminat; cujus miraculi gloriam Pharisæi multis technis laborant Christo detrahere: & quia is qui cæcus fuerat Christum tuetur, extra Synagogam ejicitur: sed à Christo edoctus credit, & adorat ipsum, qui in judicium se in mundum venisse ait.

A 1 ET præteriens Jesus vidit hominem cæcum à nativitate :

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus : Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur ?

3 Respondit Jesus : Neque hic peccavit, neque parentes ejus : sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4 Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est : venit nox, quando nemo potest operari.

5 Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6 Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus,

B 7 Et dixit ei : Vade, lava in natatoria Siloë [quod interpretatur Missus.] Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8 Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant : nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat ? Alii dicebant : Quia hic est.

9 Alii autem : Nequaquam, sed similis est ei. Ille verò dicebat : Quia ego sum.

10 Dicebant ergo ei: quomodò aperti sunt tibi oculi ?

11 Respondit : Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit : & unxit oculos meos, & dixit mihi : Vade ad natatoria Siloë,& lava. Et abii, lavi, & video.

12 Et dixerunt ei : Ubi est ille ? Ait : Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.

14 Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Jesus, & aperuit oculos ejus.

C 15 Iterùm ergo interrogabant eum Pharisæi quomodò vidisset. Ille autem dixit eis : Lutum mihi posuit super oculos, & lavi, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam : Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodò potest homo peccator hæc signa facere ? Et schisma erat inter eos.

17 Dicunt ergo cæco iterùm : Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos ? Ille autem dixit : quia propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat ?

D 19 Et interrogaverunt eos, dicentes : Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cæcus natus est ? Quomodò ergo nunc videt ?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt : Scimus quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est :

21 Quomodò autem nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate : ætatem habet, ipse de se loquatur.

E 22 Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos : jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.

23 Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus,& dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.

25 Dixit ergo eis ille : Si peccator est, nescio : unum scio, quia cæcus cùm essem, modò video.

26 Dixerunt ergo illi : Quid fecit tibi? quomodò aperuit tibi oculos ?

27 Respondit eis : Dixi vobis jam,& audistis : quid iterùm vultis audire ? numquid & vos vultis discipuli ejus fieri ?

F 28 Maledixerunt ergo ei, & dixerunt : Tu discipulus illius sis : nos autem Moysi discipuli sumus.

29 Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.

30 Respondit ille homo,& dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos oculos :

31 Scimus autem quia peccatores Deus non audit : sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.

32 A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.

33 Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.

34 Responderunt, & dixerunt ei : In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei ?

36 Respondit ille,& dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum ?

37 Et dixit ei Jesus : Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.

38 At ille ait : Credo Domine. Et procidens adoravit eum.

39 Et dixit Jesus: In judicium ego in hunc mundum veni : ut qui non vident videant,& qui vident cæci fiant :

40 Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei : Numquid & nos cæci sumus ?

41 Dixit eis Jesus : Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ovium & bonum pastorem ; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas : animam suam ponit, ut iterùm sumat eam : Judæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre, & Filium Dei ; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

A 1 AMen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

2 Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

3 Huic ostiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Et cùm proprias oves emiserit, ante eas vadit : & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.

5 Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo : quia non noverunt vocem alienorum.

6 Hoc proverbium dixit eis Jesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.

B 7 Dixit ergo eis iterùm Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.

8 Omnes quotquot venerunt, fures sunt,& latrones, & non audierunt eos oves

9 Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur : & ingredietur,& egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur,& mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.

C 11 Ego sum pastor bonus. * bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.

*Isa.40 d.11. Ezech. 34.f.23 37.g.24

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est,& non pertinet ad eum de ovibus.

14 Ego sum pastor bonus: & cognosco meas, & cognoscunt me meæ.

* Matt. 11 d.27 Luc.10. d.22.

15 * Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ovibus meis.

D 16 Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.

*Isa.53 c. 7.

17 Propterea me diligit Pater: * quia ego pono animam meam,ut iterùm sumam eam.

18 Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.

19 Dissensio iterùm facta est inter Judæos propter sermones hos.

20 Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

*Marc. 4.g.37. 39.

22 * Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis: & hiems erat.

E 23 Et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis.

24 Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palàm.

25 Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:

26 Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27 Oves meæ vocem meam audiunt:& ego cognosco eas, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.

F 29 Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum,

32 Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te,sed de blasphemia: & quia tu, homo cùm sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus:Nónne scriptum est in lege vestra: * quia Ego dixi,dii estis?

*Ps.81. b.6.

35 Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura:

36 Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum,vos dicitis: Quia blasphemas:quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Si autem facio & si mihi non vultis credere, operibus credite;ut cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

39 Quærebant ergo eum apprehendere: & exivit de manibus eorum,

40 Et abiit iterùm trans Jordanem,in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primùm: & mansit illic.

41 Et multi venerunt ad eum,& dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum.

42 Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, præfatus multa cum discipulis & cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, Pontifices & Pharisæi inito consilio statuerunt eum occidere, Caïpha Pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in civitatem Ephrem.

A 1 Erat autem quidam languens Lazarus à Bethania,de castello Mariæ,& Marthæ sororis ejus.

2 [Maria autem erat, * quæ unxit Dominum unguento,& extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.]

* Matt. 26.c.7. Luc. 7. f. 37. Infr.12 a. 3.

3 Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes:Domine, ecce quem amas infirmatur.

4 Audiens autem Jesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7 Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Judæam iterùm.

8 Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, & iterùm vadis illuc?

B 9 Respondit Jesus: Nónne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt:

10 Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11 Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut à somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus: Domine, si dormit, salvus erit.

13 Dixerat autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus est:

15 Et gaudeo propter vos,ut credatis,quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.

16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

C 17 Venit itaque Jesus & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18 [Erat autem Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim.]

19 Multi autem ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit quia Jesus venit,occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21 Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22 Sed & nunc scio quia quæcumque poposceris à Deo dabit tibi Deus,

23 Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.

* Luc. 14.c.14 Sup.5. e.29.

24 Dicit ei Martha: Scio quia resurget * in resurrectione in novissimo die,

25 Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectio, &

vita: * qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

*Sup. 6. c. 44.

26 Et omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

D

27 Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28 Et cùm hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.

29 Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum:

30 Nondum enim venerat Jesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & consolabantur eam, cùm vidissent Mariam quia citò surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32 Maria ergo, cùm venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

E

33 Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu & turbavit seipsum,

34 Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35 Et lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

*Sup. 9. c. 6.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum: erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei.

39 Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus est enim.

40 Dicit ei Jesus: Nónne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

F

41 Tulerunt ergo lapidem: Jesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42 Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43 Hæc cùm dixisset: voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44 Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis: & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire.

45 Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit, Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus.

47 Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48 Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

*Inf. 18 c. 14.

49 * Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam.

50 Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

G

51 Hoc autem à semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus moriturus erat pro gente,

52 Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54 Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

55 Proximum autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos.

56 Quærebant ergo Jesum: & colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum. Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus unguento a Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Jesus asello vectus cum honore Jerusalem ingreditur: & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam sua clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps hujus mundi foras ejiciendus. de excæcatione Judæorum prophetata ab Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1 JEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Jesus.

A

Matt. 26. a. 6. Marc. 14. a. 3.

2 Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha ministrabat, Lazarus verò unus erat ex discumbentibus cum eo.

3 Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, & unxit pedes Jesu & extersit pedes ejus capillis suis: & domus impleta est ex odore unguenti.

4 Dixit ergo unus ex discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5 Quare hoc unguentum non vænit trecentis denariis, & datum est egenis?

6 Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7 Dixit ergo Jesus: Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud.

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

B

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est: & venerunt non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis.

10 Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

11 Quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum.

12 In crastinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolymam:

13 Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, rex Israël.

*Zach. 9. b. 9. Matt. 21. a. 7. Mar. 11 a. 7. Luc. 19. f. 35.

14 * Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est:

15 Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.

16 Hæc non cognoverunt discipuli ejus primùm: sed quando glorificatus est Jesus,

tunc recordati sunt, quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt ei.

17 Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & suscitavit eum à mortuis.

C

18 Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20 Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21 Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jesum videre.

22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dixerunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius Hominis.

D

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,

25 Ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. * Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.

Matt. 10.d.39 16.d.25 Marc.8 d.35. Luc.9. c.24.17 g.33.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27 Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificavi, & iterùm clarificabo.

29 Turba ergo quæ stabat, & audierat dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30 Respondit Jesus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31 Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.

E

32 Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

33 [Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.]

34 Respondit ei turba: Nos audivimus * ex lege quia Christus manet in æternum, & quomodò tu dicis: Oportet exaltari Filium Hominis? Quis est iste Filius Hominis?

Psal. 109.b. 4. 1.16. a. 2. Isa.40. b. 8. Ezech. 37.g.25

35 Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus: & abiit, & abscondit se ab eis.

37 Cùm autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

38 Ut sermo Isaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: * Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

Isa. 53.a.1. Rom.10 c.16.

39 Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Isaias:

F

40 * Excæcavit oculos eorum & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.

Isai.6 c.9. Matt. 13.b.14 Marc.4 b.12. Luc.8. 10.b.

41 Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut * synagoga non ejicerentur.

Act.28. f.26. Rom.11 b.8.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45 Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

G

47 Et si quis audierit verba mea, & non custodierit, ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum.

48 Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum. * Sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die:

Marc. 16.d.16

49 Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50 Et scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPUT XIII.

Jesus à cœna linteo præcinctus, lavat pedes discipulorum; renuente primum Petro exhortatur ut idem invicem faciant; proditorem suum Jesus indicat; quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam prædicit sui abnegationem.

1 Ante diem festum Paschæ sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

Matt. 26.a.2. Marc. 14.a.1. Luc.22 a.1.

2 Et cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ:

3 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit:

4 Surgit à cœna & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum, præcinxit se.

5 Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea.

8 Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9 Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput.

B

10 Dicit ei Jesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11 Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12 Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cùm recubuisset iterùm dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

13 Vos vocatis me Magister, & Domine: & benè dicitis: sum etenim.

14 Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lavare pedes.

Matt. 10.c.24 Luc. 6. f.40. Inf 15. c.20.

15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16 * Amen, amen dico vobis: Non est servus major Domino suo: neque Apostolus major est eo, qui misit illum.

17 Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea.

18 Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: * Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum.

*Ps.40. b.10.

19 Amodò dico vobis, priusquam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis quia ego sum.

C

20 * Amen, amen dico vobis. Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.

*Matt. 10.d.40 Luc.10 c.16.

21 Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: * Amen amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.

*Matt. 26.b.21 Marc. 14.d.18 Luc.22. a.21.

22 Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

23 Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?

25 Itaque cum recubuisset ille supra pectus Jesus dicit ei: Domine quis est?

26 Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ.

27 Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citiùs.

28 Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei.

D

29 Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Cùm ergo accepisset ille buccellam, exivit continuò. Erat autem nox.

31 Cùm ergo exisset, dixit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

32 Si Deus clarificatus est in eo & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuò clarificabit eum.

33 Filioli adhuc modicum vobiscum sum. * Quæritis me: & sicut dixi Judæis: Quò ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modò.

*Sup. 7.e.34.

34 * Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

*Lev. 19.d.19 Infr.15 b.12.

35 In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36 Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Respondit Jesus: Quò ego vado non potes me modò sequi: sequeris autem posteà.

*Matt. 26.c.35 Marc. 14.c.29 Luc.22. d.33.

37 Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò? * animam meam pro te ponam.

38 Respondit ei Jesus animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum: Thoma dicit, se esse viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierent, & se alium Paraclitum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligere dicendus sit, & qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu meritò gaudere deberent.

A

1 NOn turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2 In domo Patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3 Et si abiero, & præparavero vobis locum: iterùm venio, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.

4 Et quò ego vado scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis: & quomodo possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus: Ego sum via, veritas & vita, nemo venit ad Patrem nisi per me.

7 Si cognovissetis me, & Patrem meum utique cognovissetis, & admodò cognoscetis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

B

10 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11 Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?

12 Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

*Matt. 7.b.7. 21.b.22 Mar.11 c.24. Infr.16 c.23.

13 * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis me in nomine meo hoc faciam.

15 Si diligitis me, mandata mea servate.

16 Et ergo rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum,

17 Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18 Non derelinquam vos orphanos: veniam ad vos.

C

19 Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21 Qui habet mandata mea, & servat ea: ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

22 Dicit ei Judas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo?

23 Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus:

D

24 Qui non diligit me sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed ejus, qui misit me, Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28 Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio

venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat: ut cum factum fuerit, credatis.

30 Jam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31 Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & * sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

* Act. 2. c. 23.

C A P U T XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostolos amicos vocat, quibus secreta sua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent: quos tamen odio mundi obnoxios ac persecutiones: dicens Judæos excusationem non habere de peccato suo.

1 EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3 * Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.

* Sup. 13. b. 10.

4 Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6 Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

B

8 In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

9 Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10 Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus dilectione.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

12 * Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

* Sup. 13. d. 34. Eph. 5. a. 2. 1. Thes. 4. b. 9.

13 Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14 Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.

15 Jam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

C

16 Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos * ut eatis, & fructum afferatis; & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

* Matt. 18. d. 19. * 1. Jod. 3. d. 11. 4. b. 7.

17 * Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18 Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: *Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt, * & vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt.

* Sup. 13. b. 16. Matth. 10. c. 24. * Matt. 24. a. 9.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22 Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

D

23 Qui me odit: & Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25 Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: * Quia odio habuerunt me gratis.

26 * Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

* Ps. 68. d. 19. * Luc. 24. d. 49.

27 Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

C A P U T XVI.

Discipulos præmonet futuras persecutiones, & quod eis expediat ut ipse vadat, quo veniat Paracletus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet: declarat quod dixerat, modicum & jam non videbitis me, &c. *addens similitudinem de muliere pariente: hortatur ut à Patre petant ipsius nomine; prædicitque ipsorum fugam.*

A

1 HÆc locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2 Absque synagogis facient vos: sed venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis: ut cum venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis.

5 Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram: Et nunc vado ad eum, qui misit me: & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

B

9 De peccato quidem: quia non crediderunt in me:

10 De justitia verò, quia ad Patrem vado: & jam non videbitis me:

11 De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est.

12 Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modò.

13 Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à semetipso: sed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis.

14 Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15 Omnia quæcumque habet Pater, mea

sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16 Modicum, & jam non videbitis me: & iterùm modicum,& videbitis me:quia vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum? & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo:Quid est hoc quod dicit, Modicum: nescimus quid loquitur.

C

19 Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare,& dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi. Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum,& videbitis me.

20 Amen, amen dico vobis:quia plorabitis, & flebitis vos. Mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21 Mulier cùm parit,tristitiam habet,quia venit hora ejus:cùm autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterùm autem videbo vos,& gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et in illo die me non rogabitis quidquam. * Amen,amen dico vobis:si quid petieritis Patrem in nomine meo,dabit vobis.

*Matt. 7.a.7. 21.b.22 Marc. 11.c.24 Luc.11.b.9.

24 Usquemodò non petistis quidquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palàm de Patre annuntiabo vobis.

D

26 In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis.

Sup.14.b.13. Jac.1.a.5.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis,quia ego à Deo exivi.

28 Exivi à Patre,& veni in mundum:iterùm relinquo mundum,& vado ad patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palàm loqueris, & proverbium nullum dicis,

30 Nunc scimus quia scis omnia,& non opus est tibi ut quis te interroget:in hoc credimus quia à Deo existi.

31 Respondit eis Jesus:Modo creditis?

32 * Ecce venit hora,& jam venit,ut dispergamini unusquisque in propria,& me solum relinquatis:& non sum solus,quia Pater mecum est.

* Matt. 26.c.31 Marc. 14.c.27

33 Hæc locutus sum vobis,ut in me pacem habeatis:In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis,& iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur à malo, & omnes, sint unum; mundusque cognoscat ipsum fuisse à Patre missum.

1 HÆc locutus est Jesus: & sublevatis oculis in cælum,dixit: Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te:

2 * Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam.

*Matt. 28.d.18

3 Hæc est autem vita æterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam:

5 Et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus esset, apud te.

6 Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: Tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servaverunt.

7 Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.

8 Quia verba, quæ dedisti mihi,dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me misisti.

9 Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo,sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

B

10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & clarificatus sum in eis.

11 Et jam non sum in mundo, & hi in mundo sunt:& ego ad te venio.Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum,sicut & nos.

12 Cùm essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo.* Quos dedisti mihi, custodivi; & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis ut Scriptura impleatur.

* Inf. 18.b.9. *Psal. 108.a.8

13 Nunc autem ad te venio:& hæc loquor in mundo,ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

C

14 Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit,quia non sunt de mundo,sicut & ego non sum de mundo.

15 Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.

16 De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo.

17 Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18 Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.

19 Et pro eis ego sanctifico me ipsum: ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non pro eis autem rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21 Ut omnes unum sint, sicut tu pater in me,& ego in te,ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus,quia tu me misisti.

22 Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

D

23 Ego in eis,& tu in me: ut sint consummati in unum: & cognoscat mundus quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum:ut videant claritatem meam,quam dedisti mihi:quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25 Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit,& ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Jesus à Judæis capitur, illis primùm ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: respondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in Prætorium dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Judæi Jesum mori expetunt, soluto Barraba.

A 1 HÆc cùm dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, & discipuli ejus.

2 Sciebat autem & Judas, qui tradebat, eum locum: quia frequenter Jesus convenerat illuc cum discipulis suis.

3 * Judas ergo cùm accepisset cohortem & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis & facibus, & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum, processit, & dixit eis: Quem quæritis?

5 Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit ei Jesus: Ego sum. Stabat autem & Judas qui tradebat eum cum ipsis.

6 Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram.

B 7 Iterùm ergo interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo, quem dixit: * Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.

10 Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percussit pontificis servum: & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

C 11 Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12 Cohors ergo, & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum & ligaverunt eum:

13 Et adduxerunt eum ad * Annam primùm; erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius.

14 Erat autem Caïphas, * qui consilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici & introivit cum Jesu in atrium pontificis.

16 Petrus autem stabat ad ostium foris. * Exivit ergo discipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ: & introduxit Petrum:

17 Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18 Stabant autem servi & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se: erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se.

D 19 Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus.

20 Respondit ei Jesus: Ego palàm locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cùm dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes pontifici?

E 23 Respondit ei Jesus: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè; quid me cædis?

24 * Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25 Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. * Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

26 Dicit ei unus ex servis pontificis cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27 Iterum ergo negavit Petrus: & statim gallus cantavit.

28 * Adducunt ergo Jesum à Caipha in prætorium. Erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, * ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29 Exivit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis adversùs hominem hunc?

30 Responderunt, & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31 Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non F licet interficere quemquam.

32 * Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

33 * Introivit ergo iterùm in prætorium Pilatus & vocavit Jesum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34 Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus: Numquid ego Judæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia rex sum G ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, iterùm exivit ad Judæos, & dicit eis. Ego nullam invenio in eo causam.

39 * Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

40 Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus variisque modis afflictus, & spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque à Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus metu victus, Jesum, quem regem dicit Judæorum, morti adjudicat: Jesus bajulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito à Pilato super crucem titulo, divisisque à militibus vestimentis, & sorte de tunica missa: Jesus matri Joannem, matremque Joanni commendat; & sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua profluit; ejusque corpus myrrha & aloë conditum sepelitur.

A 1 TUnc ergo apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit.

2 Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus: & veste purpurea circumdederunt eum.

3 Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Judæorum: & dabant ei alapas.

4 Exivit ergo iterùm Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5 (Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum.) Et dicit eis: Ecce homo.

6 Cùm ergo vidissent eum pontifices, & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

B

7 Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

8 Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9 Et ingressus est prætorium iterùm: & dixit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit ei.

10 Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?

11 Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Proptereà qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris, omnis enim, qui se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus autem cùm audisset hos sermones, adduxit foras Jesum: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraïcè autem Gabbatha.

C

14 Erat autem parasceve Paschæ, hora quasi sexta, & dixit Judæis: Ecce rex vester.

15 Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Jesum, & eduxerunt.

17 * Et bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraïcè autem Golgotha?

*Matt. 27.d.33 Mar.15 b.22. Luc.23. e.33.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus, Rex Judæorum.

D

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Jesus. Et erat scriptum Hebraïcè, Græcè, & Latinè.

21 Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli scribere, Rex Judæorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo, cùm crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus (& fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.

*Matt. 27.d.35 Marc. 15.c.24 Luc.23. e.34.

E

24 Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit ut Scriptura impleretur, dicens: * Partiti sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

* Psal. 21.c.19

25 Stabant autem juxta crucem Jesus mater ejus, & soror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene,

26 Cùm vidisset ergo Jesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

F

28 Posteà sciens Jesus quia omnia consummata sunt, * ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

* Psal. 68.e.22

29 Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30 Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, (quoniam parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora sabbato, [erat enim magnus dies ille sabbati] rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

32 Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo.

33 Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura.

34 Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis, & aqua.

G

35 Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus. Et ille scit quia vera dicit: ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: * Os non comminuetis ex eo.

* Exod. 12.g.46 Num. 9.b.12.

37 Et iterùm alia Scriptura dicit: * Videbunt in quem transfixerunt.

* Zach. 12.c.10

38 * Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathæa [eò quòd esset discipulus Jesu, occultus autem propter metum Judæorum] ut tolleret corpus Jesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jesu.

*Matt. 27.g.57 Marc. 15.d.43 Luc.23. g.50.

39 Venit autem & Nicodemus, * qui venerat ad Jesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës, quasi libras centum.

* Sup.3. a.2.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41 Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42 Ibi ergo propter parasceven Judæorum quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes: illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat: & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant: tandemque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus probat palpandum; beatos dicens, qui in ipso non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

A

1 Una autem sabbati, Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum: & vidit lapidem sublatum à monumento.

*Matt. 28.a.1. Mar.16 a.1. Luc.24. a.1.

2 Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Jesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.

3 Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul, & ille alius

discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

B

5 Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina posita,

7 Et sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

9 Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

10 Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

C

11 * Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum:

*Matt. 28.a.1. Marc. 16.a.5. Luc. 24 a. 4.

12 Et vidit duos Angelos in albis, sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.

13 Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum. & nescio ubi posuerunt eum.

14 Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem: & non sciebat quia Jesus est.

D

15 Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister)

D

17 Dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuntians discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

*Marc. 16.c.14 Luc.24. e. 36. 1.Cor. 15.a.5.

19 * Cùm ergo serò esset die illo, una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

20 Hæc cùm hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.

21 Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.

22 Hæc cùm dixisset, insufflavit: & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.

F

23 * Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

*Matt. 18.c.18

24 Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus.

25 Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.

26 Et post dies octo, iterùm erant discipuli ejus intus; & Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis.

G

27 Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.

28 Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29 Dixit ei Jesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 * Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. *

* Inf. 21.d.25

31 * Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Jesus copiosam piscium multitudinem, quo signo Petrus per Joannem Dominum agnoscens, mittit se in mare, & facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves, & de futura passione sua admonetur, frustra de Joannis morte curiose scrutatus: non omnia Christi facta scripta sunt.

1 Postea manifestavit se iterùm Jesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:

A

2 Erant simul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanaël, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.

4 Manè autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli quia Jesus est.

5 Dixit ergo eis Jesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.

6 Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete: & invenietis. Miserunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.

B

8 Alii autem discipuli navigio venerunt, (non enim longe erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.

9 Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.

C

13 Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.

15 Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: pasce agnos meos.

16 Dicit ei iterùm: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.

17 Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me. Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia

nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.

*2.Pet. 1.c.14. 18 * Amen, amen dico tibi: cùm esses junior cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, D & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.

19 Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.

Sup. 13.c.23 20 Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine quis est qui tradet te?

21 Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Jesu: Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus.

*Sup. 20.g.30 25 * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros.

ACTUS APOSTOLORUM.

CAPUT PRIMUM.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: & post ipsius in cælum ascensum dicitur ab Angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Iudæ proditoris sufficiendo; ubi præmissis precibus eligitur sorte Mathias.

A 1 PRimum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Jesus facere, & docere,

2 Usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit assumptus est:

3 Quibus & præbuit seipsum vivum post Passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis & loquens de regno Dei.

*Luc. 24.g.49. Ioan. 14.d.26 4 Et convescens, * præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, * quam audistis (inquit) per os meum:

*Matt. 3.b.11. Marc.1 a.8. Luc.3. d.16. Ioan.1. d.26. 5 Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël?

7 Dixit autem eis: Non est vestrûm nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:

*Infr.2 a.2. *Luc. 24.g.48 8 * Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, & * eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.

B 9 Et cùm hæc dixisset, videntibus illis, elevatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10 Cùmque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis,

11 Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

12 Tunc reversi sunt Jerosolymam, à monte qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter.

13 Et cùm introissent in cœnaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus & Joannes, Jacobus & Andræas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi. C

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus ejus.

15 In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul ferè centum viginti.)

16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam, * quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum: *Ps.40. b.10. Ioan.13 b.18.

17 Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerii hujus.

18 * Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt omnia viscera ejus. *Matt. 27.a.7.

19 Et notum factum est omnibus habitantibus Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: * Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: * & episcopatum ejus accipiat alter. D *Psal. 68.c.26 *Psal. 108.a.8

21 Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Dominus Jesus,

22 Incipiens à baptismate Joannis usque in diem qua assumptus est à nobis, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.

23 Et statuerunt duos, Joseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Justus, & Mathiam.

24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum,

25 Accipere locum ministerii hujus, & apostolatus, de quo prævaricatus est Judas ut abiret in locum suum.

26 Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes; admirantur Iudæi quod omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia sua concionis prophetia Ioel: compunctique Iudæi audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia; similque perseverant in doctrina Apostolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

1 ET cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: A

2 Et factus est repentè de cælo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes.

3 Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra singulos eorum.

Matt. 3. c. 11. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 7. f. 39. Sup. 1. a. 8. Infr. 11. b. c. 19. a. 6.

4 * Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

5 Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.

6 Facta autem hac voce, convenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7 Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt,

B

8 Et quomodò nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9 Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam.

10 Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & advenæ Romani.

11 Judæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12 Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13 Alii autem irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti.

14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jerusalem, universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16 Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Joël:

C

** Isai. 44. a. 3. Ioel. 2. f. 28.*

17 * Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem super servos meos, & super ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19 Et dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifestus.

** Ioel. 2. g. 32. Rom. 10. c. 13.*

21 * Et erit: Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

22 Viri Israëlitæ, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut & vos scitis:

23 Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis:

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

D

** Psal. 15. b. 8.*

25 David enim dicit in eum: * Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commovear.

26 Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe:

27 Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua:

** 3. Reg. 2. b. 10.*

29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, * quoniam defunctus est, & sepultus: & sepulcrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem.

E

** Psal. 131. c. 11.*

30 Propheta igitur cum esset, & sciret quia jurejurando * jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus:

** Ps. 15. b. 10. Infr. 13. e. 23.*

31 Providens locutus est de resurrectione Christi, quia * neque derelictus est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.

33 Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

** Psal. 109. a. 1.*

34 Non enim David ascendit in cælum: dixit autem ipse: * Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

35 Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certissimè sciat ergo omnis domus Israël, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.

37 His autem auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

F

38 Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum & accipietis donum Spiritus Sancti,

39 Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione ista prava.

G

41 Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia.

42 Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43 Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Jerusalem fiebant, & metus erat magnus in universis.

44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter & habebant omnia communia.

45 Possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis,

47 Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Ioanne claudum à matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi; quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen & prophetas, ipsique Abraha.

1 PEtrus autem & Joannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam.

2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

3 Is cùm vidisset Petrum & Joannem incip

pientes introire in templum, rogabat, ut eleemosynam acciperet.

4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne dixit: Respice in nos.

5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

6 Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge, & ambula.

7 Et apprehensa manu ejus dextera allevavit eum, & protinus consolidatæ sunt bases ejus & plantæ.

8 Et exiliens stetit, & ambulabat: & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9 Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

B 10 Cognoscebant autem illum, quòd ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore, & extasi in eo, quòd contigerat illi.

11 Cum teneret autem Petrum & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit Filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.

14 * Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis:

* Matt. 27.c.20 Marc. 15.b.11. Luc. 23. c. 18. Joan. 18 g. 40.

15 Authorem verò vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus.

16 Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

C

17 Et nunc fratres scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

18 Deus autem, quæ prænuntiavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum sic implevit.

19 Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra.

20 Ut cùm venerint tempora refrigerii à conspectu Domini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis, Jesum Christum,

21 Quem oportet quidem cælum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum à sæculo prophetarum.

D 22 Moyses quidem dixit: * Quoniam prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris tamquam me: ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

* Deut. 18.c.15

23 Erit autem: omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24 Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: * Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

* Gen. 22.d.18

26 Vobis primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei jussum obtemperant cessando a doctrina nominis Christi: dimissi vero, & orantes, accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed fratres venditis faciebant pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

A 1 Loquentibus autem illis ad populum supervenerunt sacerdotes, & magistratus templi, & Sadducæi,

2 Dolentes quòd docerent populum & annuntiarent in Jesu resurrectionem ex mortuis:

3 Et injecerunt in eos manus & posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim jam vespera.

4 Multi autem eorum, qui audierant verbum crediderunt: & factus est numerus virorum quinque millia.

5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, & seniores, & Scribæ in Jerusalem:

B 6 Et Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israël: quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis: quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

11 Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli.

* Ps. 117 d. 22. Isai. 28 d. 16. Matth. 21.d.42

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

C 13 Videntes autem Petri constantiam, & Joannis, comperto quòd homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos, quoniam cum Jesu fuerant:

Marc. 12.a.10 Luc. 20 c. 17. Rom. 9. g. 30. 1. Pet. 2 b. 7.

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat: nihil poterant contradicere.

15 Jusserunt autem eos foras extra concilium secedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos omnibus habitantibus Jerusalem: manifestum est: & non possumus negare.

17 Sed ne ampliùs divulgetur in populum comminemur eis, ne ultrà loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu.

D 19 Petrus verò & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, judicate:

20 Non enim possumus quæ vidimus, & audivimus non loqui.

21 At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodò punirent eos, propter

populum, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat ampliùs quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.

24 Qui cùm audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cælum, & terram: mare, & omnia quæ in eis sunt.

25 Qui Spiritu sancto, per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

* Psal. 2. a. 1.

26 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus?

27 Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Jesum quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel,

28 Facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30 In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti Filii tui Jesu.

31 Et cùm orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cùm haberet agrum vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant, quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subitâ morte percutitur: multa per Apostolos, & maximè per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursum apprehensi non consentiunt ut a prædicatione nominis Christi cessent. Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quòd pro Christi nomine cædi meruissent, quem continuè annuntiant.

1 Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore, sua vendidit agrum,

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4 Nónne manens tibi manebat, & venumdatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.

6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9 Petrus autem ad eam: Quia utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te.

10 Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem juvenes, invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11 Et factus est timor magnus in universa Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13 Ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis: sed magnificabat eos populus.

14 Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum.

15 Ita ut in plateas ejicerent infirmos & ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16 Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17 Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18 Et injecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19 Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20 Ite: & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21 Qui cùm audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israël: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22 Cùm autem venissent ministri & aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt,

23 Dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24 Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25 Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum

26 Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27 Et cùm adduxissent illos statuerunt in concilio: & interrogavit eos princeps sacerdotum,

28 Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

F 29 Respondens autem Petrus, & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31 Hunc principem & salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus, omnibus obedientibus sibi.

33 Hæc cùm audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34 Surgens autem quidam in concilio Pharisæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve homines fieri.

35 Dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

G 36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum.

37 Post hunc extitit Judas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei dispersi sunt.

38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur:

39 Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne fortè & Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40 Et convocantes Apostolos, cæsis denuntiaverunt ne omninò loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.

41 Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

42 Omni autem die non cessabant, in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Jesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Judæi; cùmque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

A 1 IN diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversùs Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum,

2 Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3 Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4 Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus. B

5 Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valdè: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

C 8 Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano:

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen, & in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium. D

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversùs locum sanctum & legem.

14 Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tamquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque, minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel ex Ægypto, de tabernaculo testimonii & templo per Salomonem ædificato; Judæos reprehendens quòd ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper restiterint; cum autem diceret se Jesum a dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus, oratque pro lapidantibus.

1 DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita se habent?

A 2 Qui ait: Viri fratres, & patres audite, Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cùm esset in Mesopotamia, priùs quàm moraretur in Charan,

3 Et dixit ad illum: * Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi. (* Gen. 12.a.1.)

4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam in qua nunc vos habitatis,

5 Et non dedit illi hereditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.

6 Locutus est autem ei Deus: * Quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient, & malè tractabunt eos annis quadringentis: (*Gen. 15.c.13)

7 Et gentem cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus, & post hæc exibunt, & servient mihi in loco isto.

8 * Et dedit illi testamentum circumcisionis: & * sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo: & * Isaac, Jacob: & * Jacob, duodecim Patriarchas.

9 Et Patriarchæ æmulantes, Joseph vendiderunt in Ægyptum, & erat Deus cum eo:

10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus: & dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægyptum, & super omnem domum suam.

11 Venit autem fames in universam Ægyptum & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 * Cum audisset autem Jacob esse frumentum in Ægypto, misit patres nostros primum.

13 * Et in secundo cognitus est Joseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus ejus.

14 Mittens autem Joseph accersivit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15 Et * descendit Jacob in Ægyptum, & * defunctus est ipse, & patres nostri.

16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro: * quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem.

17 Cùm autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abrahæ, * crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto,

18 Quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, qui non sciebat Joseph.

19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos ne vivificarentur.

20 Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.

21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi in filium.

22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus suis,

23 Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret fratres suos filios Israël.

24 * Et cum vidisset quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam sustinebat, percusso Ægyptio.

25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

26 * Sequenti verò die apparuit illis litigantibus, & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?

D

27 Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem & judicem super nos?

28 Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?

29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

30 Et expletis annis quadraginta, * apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31 Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret,

*Gen. 17.b.10 · *Gen. 21.a.4. · *Gen. 25.d.25 · *Gen. 29.d.32 · 35.d.22 · *Gen. 37.f.28 · B · *Gen. 41.e.37 · *Gen. 42.a.2. · *Gen. 45.a.3. · *Gen. 46.d.32. · *Gen. 23.e.16 · 50.a.5. b.13. · Jos. 24.g.32. · C · *Exod. 1.a.7. · *Exod. 2.a.1. · Heb. 11.g.23. · *Exod. 2.b.12. · *Exod. 2.b.13. · *Exod. 3.a.2.

facta est ad eum vox Domini, dicens:

32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33 Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.

34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? Hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36 * Hic eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moyses qui dixit filiis Israël: * Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis.

38 * Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dari nobis.

39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.

41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum.

42 Convertit autem Deus, & tradidit eos servire militiæ cæli sicut scriptum est in Libro Prophetarum: * Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto domus Israël?

43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

44 Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus, * loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam viderat.

45 * Quod & induxerunt, suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum, usque in diebus David,

46 * Qui invenit gratiam ante Deum, * & petiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.

47 * Salomon autem ædificavit illi domum.

48 * Sed non excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:

49 * Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, Dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ est?

50 Nónne manus mea fecit hæc omnia?

51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Justi, cujus vos nunc proditores & homicidæ fuistis?

53 Qui accepistis legem in dispositione

*Exod. 7.8.9.10.11.14. · *Deut. 18.c.15 · *Exod. 19.a.3. · *Exod. 32.a.1. · *Amos 5.f.25. · F · *Exod. 25.d.40 · *Jos. c.14. · Heb. 8 c.9. · *1.Reg 16.c.13 · *Ps. 131 a.5. · *3 Reg. 6.a.1. · 1 Par. 17.b.12 · *Infr. 17.e.24 · C · *Isai. 66.a.1.

Angelorum, & non custodistis.

54 Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Cùm autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium Hominis stantem à dextris Dei.

56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

58 Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jesu suscipe spiritum meum.

59 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Sancti Spiritus dationem pecunia emere, dure à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizasset: à Spiritu raptus defertur in Azotum.

A 1 Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.

4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6 Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

B 7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exibant.

8 Multi autem paralytici & claudi curati sunt.

9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:

10 Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos.

12 Cùm verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.

13 Tunc Simon & ipse credidit: & cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo. C Videns etiam signa & virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14 Cùm autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem.

15 Qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu.

17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

18 Cùm vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

D 19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20 Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

E 23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis.

25 Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini, redibant Jerosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem:

28 Et revertebatur sedens super currum suum, legénsque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum istum.

F 30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam prophetam, & dixit: Putásne intelligis quæ legis?

31 Qui ait: Et quomodò possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavítque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32 Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: * Tamquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

* *Isai.* 53. c. 7.

33 In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.

G 36 Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Jesum Christum.

38 Et jussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39 Cùm autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & ampliùs non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per

viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto; & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis donec veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso; a quo baptizatus, cœpit Damasci acerrime asserere Jesum esse Christum: discipuli vero ipsum demittunt per murum propter Judæorum insidias quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddæ sanat Æneam paralyticum, & in Joppe Tabitham resuscitat.

A

1 SAulus autem adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum,

Gal. 1. c. 13.

2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Jerusalem.

* Inf. 22 b. 6. * 1. Cor. 15. b. 8. 2. Cor. 12. a. 2.

3 * Et cùm iter faceret contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris, durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

B

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine: Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus Anania, At ille ait: Ecce ego Dñe.

11 Et Dominus ad eum: Surge & vade in vicum qui vocatur rectus: & quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12 [Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus ut visum recipiat.]

C

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Jerusalem:

14 Et hic habet potestatem à principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël.

16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introivit in domum: & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est.

D

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuo in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est qui expugnabat in Jerusalem eos qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multò magis convalescebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, affirmans, quoniam hic est Christus.

23 Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.

24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. * Custodiebant autem & portas die ac nocte ut eum interficerent.

* 2. Cor. 11. g. 32.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

E

26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd esset discipulus.

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Jerusalē, & fiducialiter agens in nomine Dñi.

29 Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

30 Quod cùm cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

F

31 Ecclesia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam, habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33 Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Jesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuò surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conversi sunt ad Dominum.

36 In Joppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cùm lavissent, posuerunt eam in cænaculo.

G

38 Cùm autem propè esset Lydda ad Joppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cùm advenisset, duxerunt illum in cænaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & conversus ad corpus, dixit: Tabitha: surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Jussu Angeli accersit Cornelius Centurio Petrum, qui per linteum sibi ostensum admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, jussit eos baptizari.

A 1 VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

3 Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Joppen, & accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus.

6 Hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.

8 Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Joppen.

B 9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10 Et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cæli.

13 Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14 Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune & immundum.

15 Et vox iterùm secundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16 Hoc autem factum est per ter: & statim receptum est vas in cælum.

17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

C 18 Et cùm vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20 Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venitis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir justus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Judæorum, responsum accepit ab Angelo sancto, accersire te in domum suam & audire verba abs te.

D 23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Joppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introivit Cæsaream. Cornelius verò exspectabat illos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25 Et factum est cum introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26 Petrus verò elevavit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et loquens cum illo intravit, & invenit multos qui convenerant:

28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

B 30 Et Cornelius ait: A nudiustertia die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida, & ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus; hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

F 34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, * quia non est personarum acceptor Deus.

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur justitiam, acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israël, annuntians pacem per Jesum Christum, (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim à * Galilæa, post baptismum quod prædicavit Joannes,

38 Jesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jerusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno,

40 Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri,

41 Non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

G 42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum.

43 * Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent: remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc,

* Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Job 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

* Luc. 4. b. 14.

* Jer. 31. f. 34. Mich. 7. d. 18.

cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quòd ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ conversis prædicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conversis adducit eo & Saulum à Tarso: tum quo mittitur Ierusalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

A 1 AUdierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Jerosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcisione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de cælo, & venit usque ad me.

6 In quod intuens considerabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli.

7 Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

B 8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9 Respondit autem vox secundò de cælo: Quæ Deus mundavit tu ne commune dixeris.

10 Hoc autem factum est per ter: & recepta sunt omnia rursum in cælum.

11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi à Cæsarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri.

13 Narravit autem nobis quomodò vidisset Angelum in domo sua stantem & dicentem sibi: Mitte in Joppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus.

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua.

15 Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio.

16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: * Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

*Matt. 3. b. 11. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Joan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. Infr. 19. a. 4.

C 19 Et illi quidem, qui dispersi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cùm introissent Antiochiam, loquebantur, & ad Græcos annuntiantes Dominum Jesum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem sermo ad aures Ecclesiæ quæ erat Jerosolymis, super istis: & miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

D 23 Qui cum pervenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est: & hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino:

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide. Et apposita est multa turba Domino.

25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulum, quem cùm invenisset, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primùm Antiochiæ discipuli Christiani.

27 In his autem diebus supervenerunt ab Jerosolymis prophetæ Antiochiam:

28 Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per Spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.

29 Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post Pascha eum tradere populo occidendum, sed orante pro eo sine intermissione Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Cæsaream; Cumque divinos honores à populo oblatos non respueret, percussus est ab Angelo, & consumptus à vermibus expiravit.

A 1 EOdem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies azymorum.

4 Quem cum apprehendisset, misit in carcerem tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5 Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6 Cùm autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini astitit: & lumen refulsit in habitaculo: percussóque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velo-

citer. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere & calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.

9 Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre.

10 Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream quæ ducit ad civitatem: quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum, & continuò discessit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis & de omni exspectatione plebis Judæorum.

12 Consideransque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Pulsante autem eo ostium januæ, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14 Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante januam:

15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cùm autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodò Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, jussit eos duci: descendensque à Judæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo.

21 Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt ab Jerosolymis * expleto ministerio, assumpto Joanne, qui cognominatus est Marcus.

* Sup. 11. d. 30

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu sancto segregari ad opus prædicationis inter gentes, & Barjesu sive Elyma mago, qui eorum prædicationi resistebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiæ Paulus in synagoga latius de Christo disserit: sed Judæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes juxta Isaiæ vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes, & orantes imponentésque eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam; & inde navigaverunt Cyprum.

5 Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem in ministerio.

6 Et cùm perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum, pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjesu,

7 Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen ejus) quærens avertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cùm à Papho navigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Joannes autem discedens ab eis, reversus est Jerosolymam.

14 Illi verò pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15 Post lectionem autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos dicentes: Viri fratres: si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israël elegit patres nostros & plebem exaltavit cùm essent incolæ * in terra Ægypti, * & in brachio excelso eduxit eos ex ea,

18 * Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan * sorte distribuit eis terram eorum,

20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: * & post hæc dedit judices, usque ad Samuël prophetam.

21 Et exinde * postulaverunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, * suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens dixit: * Inveni David filium Jesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

23 Hujus Deus ex semine secundùm promissionem eduxit Israël Salvatorem Jesum.

24 * Prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israël.

25 Cum impleret autem Joannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, * non

*Exod. 1. a. 1. *Exod. 13. d. 21 22. *Exod. 16. a. 1. *Jos. 14. a. 2 *Judic. 3. b. 9 1. Reg. 8. a. 5 9 c. 10. 10 a. 1. *Reg. 13. c. 14 16. a. 13 *Psal. 88. c. 21 *Isa. 11. a. 1. *Matt.

non sum ego: sed ecce venit post me, cujus non sum dignus calceamenta pedum solvere.

26 Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est.

27 Qui enim habitabant Jerusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

28 Et nullam causam mortis invenientes in eo, * petierunt à Pilato ut interficerent eum.

29 Cùmque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

30 * Deus verò suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his.

31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Jerusalem: qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est.

33 Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: * Filius meus es tu; ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis sancta David fidelia.

35 Ideóque & aliàs dicit: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

36 David enim in sua generatione cùm administrasset voluntati Dei * dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

37 Quem verò Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi justificari.

39 In hoc omnis, qui credit justificatur.

40 Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in prophetis:

41 * Videte contemptores, & admiramini & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Exeuntibus autem illis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43 Cùmque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Judæorum, & colentium advenarum Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequenti verò sabbato pœnè universa civitas convenit audire verbum Dei.

45 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt Zelo, & contradicebant his, quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes.

46 Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.

47 Sic enim præcepit nobis Dominus: *Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.

48 Audientes autem Gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50 Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam & ejecerunt eos de finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur a Judæis tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat: populumque ac sacerdotes ob id ipsis tamquam diis sacrificare volentes ægre compescunt: sed concitata a Judæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur, cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in Synagogam Judæorum & loquerentur, ita ut crederet Judæorum & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui verò increduli fuerunt Judæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres:

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam verò cum Apostolis.

5 Cùm autem factus esset impetus Gentilium & Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ, Lystram & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui numquam ambulaverat.

8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret.

9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10 Turbæ autem cùm vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonicè dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,

14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum * qui fecit cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

Marginalia (left): 8. a. 1. Marc. 1 a. 4. Luc. 3. a. 3. *Matt. 3. b. 11. Marc. 1 a. 7. Joan. 1. d. 27. E *Matt. 27. c. 20 23. Mar. 15 b. 13. Luc. 23. c. 21. d. 23. Joan. 19 c. 15. *Matt. 28. Mar. 6. 16. Luc. 24 Joan. 20 *Psal. 2. b. 7. *Isa. 55. b. 3. *Psal. 15. b. 10 *3. Reg 2. b. 10. F *Hab. 1. b. 5. G Isa. 49. b. 6.

Marginalia (right): *Matt. 10. b. 14 Marc. 6 b. 11. Luc. 9. a. 5. A B C *Gen. 1. a. 1. Ps 145 a. 6. Apoc. 14. b. 7.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Judæi: & persuasis turbis, lapidantésque Paulum traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

D 19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam.

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantésque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros& orassent cum jejunationibus commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23 Transeuntésque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam.

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

25 * Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt.

* Sup. 13.a.1.

26 Cùm autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis,& quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochia seditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Jacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus prædicaverat, separatur à Barnaba, eò quòd nollet Joannem assumi.

A 1 ET quidam descendentes de Judæa, docebant fratres: * Quia nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis salvari.

* Gal. 5. a. 2.

2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversùs illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos & presbyteros in Jerusalem, super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cùm autem venissent Jerosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

B 5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

6 Conveneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

7 Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

* Sup. 10.c.20

8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, * dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis.

* Sup. 10.f.45

9 Et nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11 Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.

C 12 Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simon narravit, quemadmodum primùm Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15 Et huic concordant verba prophetarum sicut scriptum est:

16 * Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit: & diruta ejus reædificabo: & erigam illud:

* Amos 9.c.11.

D 17 Ut requirant ceteri hominum Dominum,& omnes gentes super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus, faciens hæc.

18 Notum à sæculo est Domino opus suum.

19 Propter quod ego judico, non inquietari eos qui ex Gentibus convertuntur ad Deum.

20 Sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum,& fornicatione, & suffocatis,& sanguine.

21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis, & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus,

E 23 Scribentes per manus eorum APOSTOLI & seniores fratres his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi:

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto,& nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris quàm hæc necessaria:

F 29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, benè agetis. Valete.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epistolam.

31 Quam cùm legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Judas autem & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus, ad eos qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas autem solus abiit Jerusalem.

35 Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.

37 Barnabas autem volebat secum assumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus) non debere recipi.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40 Paulus verò electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur a Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithinia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam proficiscuntur: primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis cæsi mittuntur in carcerem: ubi facto terræmotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

1 PErvenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis.

4 Cùm autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Jerosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7 Cùm venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bythiniam: & non permisit eos Spiritus Jesu.

8 Cùm autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.

10 Ut autem visum vidit, statim quæsivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quòd vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim:

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac Urbe diebus aliquot, conferentes.

13 Die autem Sabbatorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.

15 Cùm autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coëgit nos.

16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando.

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19 Videntes autem domini ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes.

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Judæi:

21 Et annuntiant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.

22 Et cucurrit plebs adversus eos: & magistratus, scissis tunicis eorum, *jusserunt eos virgis cædi.

*2. Cor. 11. f. 25 Philip. 1. b. 13. 1. Thess. 2. a. 2.

23 Et cùm multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut diligenter custodiret eos.

24 Qui cùm tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25 Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subitò verò terræ motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27 Expergefactus autem custos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.

28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29 Petitóque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo ejus.

33 Et tollens eos in illa hora noctis lavit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus ejus continuò.

34 Cùmque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc Paulo; Quia miserunt magistratus ut

dimitteremini, nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? Non ita: sed veniant,

38 Et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quòd Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant ut egrederentur de Urbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum à Judæis seditio, similiter & Berææ: Paulus Athenis cum Judæis & philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

A 1 Cum autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Judæorum.

2 Secundùm consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,

3 Adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

B 5 Zelantes autem Judæi, assumentésque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & assistentes domui Jasonis quærebant eos producere in populum.

6 Et cùm non invenissent eos, trahebant Jasonem & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Urbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos suscepit Jason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Jesum.

8 Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Jasone, & à ceteris dimiserunt eos.

C 10 Fratres verò confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cùm venissent, in Synagogam Judæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

D 13 Cùm autem cognovissent in Thessalonica Judæi, quia & Berœæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes & turbantes multitudinem.

14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi,

15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies, ad eos qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi disserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic dicere. Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse, quia Jesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

E 19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20 Nova enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.

21 (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 * Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cùm sit Dominus, * non in manufactis templis habitat,

*Gen. 1.4.1. *Sup. 7. f. 48.

F 25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia:

26 Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum,

27 Quærere Deum, si fortè attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longè sit ab unoquoque nostrûm.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus.

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare, auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

G 30 Et tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant,

31 Eò quòd statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam, & quamquam ad ejus prædicationem blasphemarent Judæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sesquiannum accusatur à Judæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, ostendens ex Scripturis Jesum esse Christum, quamquam tantum nosset baptismum Joannis.

A

1 POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum:

2 Et inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eo quòd præcepisset Claudius discedere omnes Judæos à Roma) accessit ad eos.

3 Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem scenofactoriæ artis.)

4 Et disputabat in Synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Jesu, suadebatque Judæis, & Græcis.

B

5 Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum.

6 Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagogæ.

C

8 Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:

10 Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

D

12 Gallione autem proconsule Achaiæ, insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad Tribunal,

13 Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, ô viri Judæi, rectè vos sustinerem.

15 Si verò quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Judex ego horum nolo esse.

16 Et minavit eos de tribunali.

E

17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò cùm adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi * totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

*Num. 6. c. 18. Inf. 21. d. 24.

19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse verò ingressus synagogam, disputabat cum Judæis.

20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,

21 Sed valefaciens, & dicens: Iterùm revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

F

22 Et descendens Cæsaream, ascendit & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis.

G

26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderunt.

28 Vehementer enim Judæos revincebat publicè, ostendens per Scripturas, esse Christum Jesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Ioannis tantum baptismate baptizatos, jubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique prædicans multa edit signa: ac Iudæi qui non credentes conabantur nomine Iesu a Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt; Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam ægre tandem sedat Alexander.

A

1 FActum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos:

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Ille verò ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Joannis baptismate.

4 Dixit autem Paulus: * Joannes baptizavit baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent hoc est, in Jesum.

* Matt. 3. b. 11. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Joan. 1. a. 26.

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

B

7 Erant autem omnes viri ferè duodecim.

8 Introgressus autem synagogam cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

Sup. 1. a. 5. 11. b. 16.

9 Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11 Virtutésque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

C

12 Ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autem quidam & de circumeuntibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem Paulus prædicat,

14 Erant autem quidam Judæi Scevæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

17 Hoc autem notum factum est omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Multique credentium veniebant, confitentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia & Achaia ire Jerosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero ibi, oportet me Romam videre.

22 Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum:

25 Quos convocans, & eos qui hujusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solùm Ephesi, sed pœnè totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27 Non solùm autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34 Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cùm sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovísque prolis?

36 Cùm ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temerè agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversùs aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius sit [de quo possimus reddere rationem] concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cùmque adolescens Eutychus cadens a tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocato ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent amplius eum visuri.

1 POstquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2 Cùm autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam:

3 Ubi cùm fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Judæis navigaturo in Syriam: habuítque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis, Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus & Trophimus.

5 Hi cùm præcessissent, sustinuerunt nos Troade:

6 Nos verò navigavimus post dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Unâ autem Sabbati cùm convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

10 Ad quem cùm descendisset Paulus, incubuit super eum: & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem, & gustans, satísque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & consolati sunt non minimè.

13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14 Cùm autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15 Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit Majores natu Ecclesiæ.

18 Qui cum venissent ad eum, & simul essent, dixit eis: Vos scitis, à prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum:

20 Quomodò nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos,

21 Testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.

E 22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Jerusalem; quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:

23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jerosolymis me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum & ministerium verbi, quod accepi à Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce ego scio, quia ampliùs non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quò minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis.

F 28 Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

29 Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi, cum lachrymis monens unumquemque vestrum.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & dare hæreditatem in sanctificatis omnibus.

33 Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

34 Ipsi scitis: * quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.

* 1. Cor. 4. c. 12. 2. Thess. 3. b. 8.

G 35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu: quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere.

36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est omnium: & procumbentes super collum Pauli osculabantur eum,

38 Dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam ampliùs faciem ejus non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lachrymis averti potest ne ascendat Ierusalem paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierusalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod cum faceret, rapitur a Iudæis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra. impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1 Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. A

2 Et cùm invenissemus navem transfretantem in Phœnicen, ascendentes navigavimus.

3 Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Jerosolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus & filiis usque foras civitatem: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua. B

7 Nos verò navigatione expleta à Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8 Alia autem die profecti venimus Cæsaream, & intrantes domum Philippi Evangelistæ, * qui erat unus de septem, mansimus apud eum.

Sup. 6. b. 5.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam à Judæa propheta, nomine Agabus.

11 Is cùm venisset ad nos, tulit Zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est Zona hæc, sic alligabunt in Jerusalem Judæi, & tradent in manus Gentium.

12 Quod cum audissemus rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam. C

13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solùm alligari, sed & mori in Jerusalem paratus sum, propter nomen Domini Jesu.

14 Et cum ei suadere non possemus quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15 Post dies autem istos præparati, ascendebamus in Jerusalem.

16 Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum adducentes secum apud quem hospitaremus Mnasonem quemdam Cyprium, antiquum discipulum. D

17 Et cum venissemus Jerosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Jacobum, omnésque collecti sunt seniores,

19 Quos cum salutasset: narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20 At illi cùm audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Judæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis,

21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Judæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum

consuetudinem ingredi.

22 Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende in illis * ut radant capita: & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

(* Num. 6 c. 18. Supr. 18 c. 18)

25 De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, * nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

(* Sup. 15. d. 20 f. 29.)

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Judæi, cùm vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Israëlitæ, adjuvate: hic est homo, qui adversùs populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotáque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Jerusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & jussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cùm non posset certum cognoscere præ tumultu, jussit duci eum in castra.

35 Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37 Et cùm cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?

38 Nónne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Judæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cùm ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Judæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus. à tribuno autem jussus flagellis cædi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cùm audissent autem quia Hæbræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Judæus natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

4 * Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres.

(* Sup. 8. a. 3.)

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, * à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur.

(* Sup. 9. a. 2.)

6 Factum est autem, eunte me & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundùm legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13 Veniens ad me: & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres justum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.

17 Factum est autem revertenti mihi in Jerusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis.

18 Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt * quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synogogas eos qui credebant in te.

(* Sup. 8. a. 3.)

20 Et cùm funderetur sanguis Stephani testis tui, & ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

(* Sup. 7. g. 57.)

21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in nationes longè mittam te.

22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, & levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus vestimenta sua, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Jussit tribunus induci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25 Et cùm astrinxissent eum loris : dicit astanti sibi Centurioni Paulus : Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare ?

26 Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nuntiavit ei, dicens : Quid acturus es ? hic enim homo, civis Romanus est.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit : Etiam.

28 Et respondit tribunus : Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait : Ego autem & natus sum.

29 Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, & quia alligasset eum.

30 Postera autem die volens scire diligentiùs, qua ex causa accusaretur à Judæis, solvit eum, & jussit sacerdotes convenire & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio principem sacerdotum qui ipsum jusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quòd nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum judicari, orta est inter Pharisæos & Sadducæos magna dissensio. Dominus nocte Paulum confortat prædicans quòd etiam Romæ esset de ipso testificaturus, detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæsaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum litteris, quæ hic referuntur.

1 INtendens autem in concilium Paulus ait : Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

2 Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os ejus.

3 Tunc Paulus dixit ad eum : Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm legem, & contra legem jubes me percuti ?

4 Et qui astabant dixerunt : summum sacerdotem Dei maledicis ?

5 Dixit autem Paulus : Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est, enim: * Principem populi tui non maledices.

6 Sciens autem Paulus, quia una pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, * ego Pharisæus sum filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego judicor.

7 Et cùm hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo.

8 * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum; Pharisæi autem utraque confitentur.

9 Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum pugnabant, dicentes : Nihil mali invenimus in homine isto : quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus ?

10 Et cùm magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet & Romæ testificari.

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex Judæis, & devoverunt se dicentes neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.

13 Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant :

14 Qui accesserunt ad principes sacerdotum, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero priùs quàm appropiet, parati sumus interficere illum.

16 Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intravit in castra, nuntiavitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait : Adolescens hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi.

20 Ille autem dixit : Judæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo :

21 Tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

23 Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis :

24 Et jumenta præparate, ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim ne fortè raperent eum Judæi, & occiderent, & ipse posteà calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam.)

26 Scribens epistolam continentem hæc : CLAUDIUS *Lysias* optimo præsidi, Felici, salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est :

28 Volénsque scire causam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo secundùm præceptum sibi assumentes Paulum duxerunt per noctem in Antipatridem.

32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

* Exod. 22.d. 28.

* Phil. 3.a.5.

* Matt. 22.c.23

33 Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cùm legisset autem, & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit cum accusatores tui venerint. Jussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Judæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum judicari: Felix & Drusilla ipsius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Christiana: cum autem non acciperet a Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum, accipiens successorem Portium Festum.

A

1 Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt Præsidem adversùs Paulum.

2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3 semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutiùs autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

B 5 Invenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarenorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundùm legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

C 8 Jubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse judicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi præside dicere:) Ex multis annis te esse judicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adorare in Jerusalem:

D 12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in civitate, neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quòd secundùm sectam quam dicunt heresim, sic deservio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

E 17 Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam, veni & oblationes, & vota.

18 * In quibus invenerunt me purificatum in templo non cum turba, neque cum tumultu.

* Sup. 21.c.26

19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

21 Nisi de una hac solummodò voce, qua clamavi inter eos stans: * Quoniam de resurrectione mortuorum ego judicor hodie à vobis.

* Sup. 23.b.6.

22 Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: Cùm tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Jussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christum Jesum.

G 25 Disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersiam te.

26 Simul, & sperans, quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27 Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Judæis insidiose petentibus, ut Paulus Jerosolymam ducatur: sed Cæsareæ, audit ejus accusatores & Pauli responsionem: qui a Festo requisitus an vellet de his judicari Jerosolymis, apellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippæ indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

A 1 Festus ergo cùm venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerosolymam à Cæsarea.

2 Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Judæorum, adversùs Paulum: & rogabant eum,

3 Postulantes gratiam adversùs eum, ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4 Festus autem respondit, servari Paulum in Cæsarea: se autem maturiùs profecturum.

B 5 Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6 Demoratus autem inter eos dies non ampliùs quàm octo, aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & jussit Paulum adduci.

7 Qui cùm perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas & graves causas objicientes: quas non poterant probare.

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccavi.

C 9 Festus autem volens gratiam præstare Judæis, respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu melius nosti.

11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio locutus, res-

pondit : Cæsarem appellasti ? ad Cæsarem ibis.

13 Et cùm dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

D 14 Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens : Vir quidam est derelictus à Felice vinctus,

15 De quo cùm essem Jerosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Judæorum, postulantes adversùs illum damnationem.

16 Ad quos respondi : Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priùs quàm is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

E 17 Cùm ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi adduci virum.

18 De quo, cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum :

19 Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant adversùs eum, & de quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Jerosolymam, & ibi judicari de istis.

F 21 Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22 Agrippa autem dixit ad Festum : Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23 Altera autem die, cùm venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.

24 Et dicit Festus : Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jerosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere ampliùs.

G 25 Ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicavi mittere.

26 De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27 Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas ejus non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens sua ad Christum conversionis ordinem, & se Judæis ac Gentibus sub divina protectione prædicasse ostendens : Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnesque optat esse Christianos : Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

A 1 Agrippa verò ad Paulum ait : Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.

2 De omnibus, quibus accusor à Judæis, Rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cùm sim defensurus me hodie,

3 Maximè te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt consuetudines, & quæstiones : propter quod obsecro patienter me audias.

4 Et quidem vitam meam à juventute quæ ab initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt omnes Judæi :

B 5 Præscientes me ab initio [si velint testimonium perhibere] quoniam secundùm certissimam sectam, nostræ religionis vixi Pharisæus.

6 Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto judicio subjectus :

7 In quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor à Judæis, rex.

8 Quid incredibile judicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?

9 Et ego quidem existimaveram, me adversùs nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere.

10 * Quod & feci Jerosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiam. C

* Sup. 8. a. 3.

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare : & ampliùs insaniens in eos, persequebar usque in exteras civitates.

12 In quibus * dum irem Damascum cum potestate & permissu principum sacerdotum,

*Sup. 9. a. 2. 9.

13 Die media in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erant.

D 14 Omnésque nos cùm decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua : Saule, Saule, quid me persequeris ? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15 Ego autem dixi : Quis es Domine? Dominus autem dixit. Ego sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta super pedes tuos : ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo tibi,

17 Eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

E 18 Aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem quæ est in me.

19 Unde rex Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni :

20 * Sed his, qui sunt Damasci primùm & Jerosolymis, & in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.

* Sup. 9. d. 20.

F 21 Hac ex causa me Judæi, cùm essem in templo * comprehensum tentabant interficere.

* Sup. 21. f. 32. 37.

22 Auxilio autem adjutus Dei, usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque majori, nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses,

23 Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus.

24 Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit : Insanis Paule : multæ te litteræ ad insaniam convertunt.

25 Et Paulus : Non insanio [inquit] optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor.

26 Scit enim de his rex, ad quem & constanter loquor : latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27 Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

G 28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29 Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

30 Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis.

31 Et cùm discessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Paulus à centurione Iulio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: a quo licet prædiceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque post Pauli consolationem, qui narrans factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes evadunt incolumes.

A 1 UT autem judicatum est navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio cohortis Augustæ,

2 * Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

*2. Cor. 11. c. 25

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

4 Et inde cùm sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quòd essent venti contrarii.

B 5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ navigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ:

6 Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7 Et cùm multis diebus tardè navigaremus, & vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretæ, juxta Salmonem:

8 Et vix juxtà navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxtà erat civitas Thalassa.

9 Multo autem tempore peracto, & cùm jam non esset tuta navigatio, eò quòd & jejunium jam præteriisset consolabatur eos Paulus,

10 Dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria & multo damno, non solùm oneris & navis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse navigatio.

C 11 Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cùm aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicen, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africum: & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15 Cùmque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16 In insulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

D 18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tertia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cùm multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ô viri audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse; amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio.

24 Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.

E 25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30 Nautis verò quærentibus fugere de navi, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere,

31 Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ; & passi sunt eam excidere.

F 33 Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrûm capillus de capite peribit.

35 Et cùm hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare.

36 Animæquiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum.

37 Eramus verò universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

G 39 Cùm autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum verò quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem.

40 Et cùm anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes juncturas gu-

bernaculorum: & levato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus.

41 Et cùm incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cùm enatasset, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: jussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, & evadere, & ad terram exire:

44 Et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdã super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terra.

CAPUT XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humane à Barbaris excipiuntur in insula Melita: in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulæ sanitati restituit, ac alios multos curat. & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit, atque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse, & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

A 1 ET cùm evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

3 Cùm congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cùm

B processisset, invasit manum ejus.

4 Ut verò viderunt Barbari pendentem bestiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui cùm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eum in tumorem convertendum & subitò casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benignè exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publii febribus & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cùm orasset, & imposuisset

C ei manus, salvavit eum.

9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.

12 Et cùm venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.

13 Inde circum legentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos;

14 Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus

D Romam.

15 Et inde cùm audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17 Post tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cùmque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversùs plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Jerosolymis traditus sum in manus Romanorum:

18 Qui cùm interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quòd nulla esset causa mortis in me:

E 19 Contradicentibus autem Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20 Propter hanc igitur causam rogavi, vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum, nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23 Cum constituissent autem illi diem venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex Lege Moysi & Prophetis, à manè usque ad vesperam.

F 24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25 Cùmque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26 Dicens: * Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis.

Isa.6.c.9. Matth.13.b.14

G 27 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.

Marc.4 b.12. Luc.8.b.10. Ioan.12.f.40 Rom.11 b.8.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter se quæstionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invisere, ostendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abjecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo desertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

[* Act. 13.a.2.]

1 PAULUS, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, * segregatus in Evangelium Dei,

2 Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis,

3 De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem,

4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri:

5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatum, ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6 In quibus estis & vos vocati Jesu Christi,

7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo.

B

9 Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quòd sine intermissione memoriam vestri facio.

10 Semper in orationibus meis obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeã in voluntate Dei veniendi ad vos.

11 Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12 Id est, simul consolari in vobis, per eam quæ invicem est, fidem vestram atque meam.

13 Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpè proposui venire ad vos, [& prohibitus sum usque adhuc] ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in ceteris gentibus.

14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

15 Ita [quod in me] promptum est & vobis qui Romæ estis, evangelizare.

16 Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judæo primùm & Græco.

17 Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: * Justus autem ex fide vivit.

[* Habac 2.a.4. Gal.3.b.11. Hebr.10 g.38.]

18 Revelatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatẽ Dei in injustitia detinent:

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

C

20 Invisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

[* Eph. 4.d.17.]

21 * Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum:

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23 Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut cõtumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam feminæ eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

D

27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminæ, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt,

29 Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31 Insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

32 Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte: & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cum Deus unicuique redditurus sit juxta ipsius opera: adeò ut etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habendæ sint, eosque judicaturæ, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

A

1 PRopter quod inexcusabilis es, ô homo omnis, qui judicas. * In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ judicas.

[* Matt. 7.a.2.]

2 Scimus enim quoniam judicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc, ô homo, qui judicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei?

4 An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

5 Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei,

6 * Qui reddet unicuique secundùm opera ejus.

[* Matt. 16.d.27]

7 Iis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam:

B

8 Iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

9 Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primùm, & Græci:

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm, & Græco:

11 * Non enim est acceptio personarum apud Deum.

[* Deut. 10.d.17 2.Par. 19.b.7. Iob.34. b.19. Sap.6. b.8. Eccli. 15.d.15 Act.10. e.34.]

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

C

13 * Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.

[Gal. 2. b. 6. Col.3. d. 25.]

14 Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

[* Matt. 7.a.21. Iac.1. d. 22.]

15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem co-

gitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16 In die, cùm judicabit Deus occulta hominum, secundùm Evangelium meum, per Jesum Christum.

17 Si autem tu Judæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, & probas utiliora, instructus per legem;

19 Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

D

24 [*Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.]

*Isa. 52.b.5. Ezech. 36.d.20

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26 Si igitur præputium justitias legis custodiat: nónne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

27 Et judicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram & circumcisionem prævaricator legis es?

28 Non enim qui in manifesto, Judæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Judæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones; quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

A

1 Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis?

2 Multum per omnem modum. Primùm quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

4 * Est autem Deus verax: *omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: * Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.

*2.Tim. 2.b.13. *Ioan. 3.33. *Ps.115. a.11. *Ps.50. a.6.

5 Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6 (Secundùm hominem dico.) Absit, alioquin quomodò judicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tamquam peccator judicor?

8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio justa est.

B

9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. * Causati enim sumus, Judæos & Græcos omnes sub peccato esse.

10 Sicut scriptum est: * Quia non est justus quisquam:

*Gal.3. d.22. *Ps.13. a.3.

11 Non est intelligens, non est requirens Deum,

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 * Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant. *Venenum aspidum sub labiis eorum:

14 * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

15 * Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Contritio & infelicitas in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 *Non est timor Dei ante oculos eorum.

19 * Scimus autem, quoniam quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

*Ps.5. c.11. *Ps.139. a.4. *Psal. 9.b.7. *Isa. 59.b.7. Prov.1. b.16. *Ps.35. a.2. Gal. 2.d.16.

C

20 Quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est; testificata à lege & prophetis.

22 Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24 Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum,

26 In sustentatione, Dei ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

D

27 Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Judæorum Deus tantùm? Nónne & Gentium? immò & Gentium,

30 Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, qua Abraha reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non lege sed justitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quàm uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

A

1 Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundùm carnem?

2 Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam sed non apud Deum.

3 Quid enim dicit Scriptura? * Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad justitiam.

*Gen. 15.b.6. Gal.3. a.5. Iac.2. d.23.

4 Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.

5 Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundùm propositum gratiæ Dei.

6 Sicut & David dicit beatitudinem ho-

minis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus:

*Psal. 31. a. 1.

7 * Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

8 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

B

9 Beatitudo ergo hæc in circumcisione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad justitiam.

10 Quomodo ergo reputata est? in circumcisione an in præputio? Non in circumcisione, sed in præputio.

*Gen. 17. b. 10. 11.

11 * Et signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad justitiam:

12 Et sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahæ.

C

13 Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus, ut hæres esset mundi: sed per justitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15 Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio.

16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est tantum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum.

*Gen. 17. a. 4.

17 (Sicut scriptum est: * Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.

18 Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: * Sic erit semen tuum.

*Gen. 15. b. 5.

19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.

D

20 In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21 Plenissimè sciens quia quæcumque promisit, potens est & facere.

22 Ideo & reputatum est illi ad justitiam.

23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad justitiam:

24 Sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis.

25 Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, justificati non solùm spe gloriamur, verùm etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multò magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius; & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

A

1 JUstificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:

*Eph. 2. d. 18.

2 * Per quem & habemus accessum, per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

*Iac. 1. a. 3.

3 Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus: * scientes quod tribulatio patientiam operatur.

4 Patientia autem probationem, probatio verò spem,

5 Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

B

*Heb. 9. d. 14. 1. Pet. 3. d. 18.

6 Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus * pro impiis mortuus est?

7 Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono fortissan quis audeat mori:

8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9 Christus pro nobis mortuus est: multò igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10 Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multò magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

C

11 Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cùm lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.

D

16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. Nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem, justi constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21 Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus: ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis; sed soluti à lege liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti justitiæ, tradamus membra nostra in obsequium justitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem.

A

1 QUid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An

3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.

4 * Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, * ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

* Gal. 3.d.27. *Col.2.c.12.

B 5 Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus.

* Ephes 4.c.23. Heb.12 a. 1. 1.Pet.2 a. 1.4. c. 3.

6 Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati & ultrà non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est à peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: C non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccavimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16 * Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis, ad justitiam?

* Joan. 4.d.34. 2.Pet.2 d.19.

17 Gratias autem Deo, quòd fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde: in eam formam doctrinæ in quam traditi estis,

18 Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Humanum dico, propter infirmitatem D carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

23 Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exeruit & crevit peccatum, quanquam lex sancta esset ac spiritualis: imò & nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea qua secundùm rationem detestamur, legique sunt contraria.

A 1 AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

2 * Nam quæ sub viro est mulier vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri.

* 1.Cor. 7.g.39.

3 Igitur vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate Spiritus, & non in vetustate litteræ.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces.

B * Exod. 20.c.17. Deut. 5 c. 21.

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cùm venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum, & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

C

12 * Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum & bonum.

* 1.Tim 1.b.8.

13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venumdatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo bonum: hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est,

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: D sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem:

23 Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

24 Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25 Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Christo per Baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non tamen carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo coheredes efficit, ad cujus gloriæ revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subjecta, sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, & quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos a charitate Dei separare quæ est in Christo Jesu.

A 1 NIhil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant.

2 Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me à lege peccati & mortis.

3 * Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne;

* Act. 10. c. 15. Hebr. 9. c. 15.

4 Ut justificatio legis impleretur in nobis qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5 Qui enim secundùm carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt. Qui verò secundùm spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt.

6 Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

B 7 Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subjecta: nec enim potest.

8 Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est ejus.

10 Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò vivit propter justificationem.

11 Quòd si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

C 12 Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus.

13 Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14 Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 * Non enim accepistis spiritum servitutis iterùm in timore, sed accepistis spiritum * adoptionis filiorum: in quo clamamus: Abba [Pater.]

* 2 Tim. 1. b. 7. * Gal. 4. a. 5.

16 Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei.

17 Si autem filii, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

18 Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

D 19 Nam exspectatio creaturæ, revelationem filiorum Dei expectat.

20 Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe:

21 Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.

23 Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes: & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24 Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

E 25 Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.

26 Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundùm Deum postulat pro sanctis.

28 Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis, qui secundùm propositum vocati sunt sancti.

29 Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

F 30 Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.

31 Quid ergo dicemus ad hæc? * si Deus pro nobis, quis contra nos?

* Gen. 22. c. 12.

32 Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodò non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33 Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat,

34 Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

G 36 [Sicut scriptum est: * Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.]

* Ps. 43. d. 23.

37 Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.

38 Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,

39 Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit, Israelitis factas à Deo Abrahæ filiis: nimirùm cum illa non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, sed tantùm ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem constituuntur: Deus autem cujus vult miseretur, & quem vult indurat: Judæi verò quia non ex fide Christi quem rejecerant, sed ex legis operibus justitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Christi justificatis.

A 1 VEritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

*Act 9. a. 2. 1. Cor. 15. b. 9.

3 * Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundùm carnem.

B 4 Qui sunt Israëlitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio & obsequium, & promissa:

5 Quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlitæ,

*Gen. 21. b. 12 *Gal. 4 d. 28.

7 Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: * sed in Isaac vocabitur tibi semen:

8 Id est non qui filii carnis, hi filii Dei: sed * qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.

C 9 Promissionis enim verbum hoc est: * Secundùm hoc tempus veniam; & erit Saræ filius.

*Gen. 18. b. 10 *Gen. 25. e. 24

10 Non solùm autem illa: * Sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cùm enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret.

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

*Gen. 25. e. 23 *Mal. 1. a. 2. *Exod. 33. d. 19

13 * Quia major serviet minori; sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esaü autem odio habui.

14 Quid ergo dicemus, numquid iniquitas apud Deum? Absit.

15 Moysi enim dicit: * Miserebor cujus D misereor, & misericordiam præstabo cujus miserebor.

16 Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

*Exod. 9. d. 16.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam & ut annuntietur nomen meum in universa terra.

18 Ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur: voluntati enim ejus quis resistit?

E 20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

*Sap. 15. b. 7. Isa. 45. b. 9. Ier. 18. a. 6.

21 An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

22 Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24 Quos & vocavit nos non solùm ex Judæis, sed etiam ex Gentibus,

F 25 Sicut in Osee dicit: * Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

*Osee. 2. d. 24. 1. Pet. 2. b. 10. *Osee. 1. d. 10.

26 * Et erit in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

*Isa. 10 e. 22.

27 Isaias autem clamat pro Israël, * Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris reliquiæ salvæ fient.

*Isa. 1. c. 9.

28 Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram,

29 Et sicut prædixit Isaias: * Nisi Dominus sab aoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.

G 30 Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israël verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.

32 Quare: Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

*Isa. 8. c. 14. 28 d. 16. 1. Pet. 2 b. 7.

33 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Orat Apostolus pro Judæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus justitiam quærebant: de diversitate justitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide est, quæ tam Judæo quàm Græco in Christum credenti communis est: ubique autem terrarum prædicata est Christi fides; quam repellentibus Judæis susceperunt Gentes.

A 1 FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam.

3 Ignorantes enim justitiam Dei, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.

4 Finis enim legis Christus, ad justitiam omni credenti.

*Lev. 18. a. 5. Ezech. 20. b. 12

5 Moyses enim scripsit quoniam justitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea:

6 Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: * Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id est Christum deducere:

B 7 Aut quis descendet in abyssum, hoc est Christum à mortuis revocare.

*Deut. 30. c. 12. *Deut. 30. c. 14

8 Sed quid dicit Scriptura? * Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis salvus eris.

10 Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

*Isa. 28 d. 16.

11 Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui credit in illum, non confundetur.

C 12 Non enim est distinctio Judæi & Græci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.

*Ioël. 2. g. 33. Act. 2. c. 21.

13 * Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

14 Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

*Is. 52. b. 7. Nah. 1. d. 15.

15 Quomodò verò prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: * Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

*Isa. 53. a. 1. Ioan. 12. f. 38.

16 Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: * Domine quis credidit auditui nostro?

17 Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.

*Psal. 18. a. 5.

18 Sed dico: Numquid non audierunt? * Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

D 19 Sed dico: Numquid Israël non cognovit? Primus Moyses dicit: * Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. (* Deut. 32. d. 21)

20 Isaias autem audet, & dicit: * Inventus sum à non quærentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant. (* Isa. 65. a. 1.)

21 Ad Israël autem dicit: * Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem. (* Isa. 65. a. 2.)

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo Judaico gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cæcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ut adversus Judæos non glorientur; quodque Judæi ad tempus rejecti tandem ad Christum convertentur; exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

A 1 DIco ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin:

2 Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israël?

3 * Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. (* 3. Reg. 19. b. 10)

4 Sed quid dicit illi divinum responsum? * Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. (* 3. Reg. 19. d. 18)

5 Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

6 Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.

B 7 Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri verò excæcati sunt:

8 Sicut scriptum est: * Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. (* Isa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Joan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26.)

9 Et David dicit: * Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. (* Psal. 68. e. 23)

10 Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos æmulentur.

12 Quòd si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum?

13 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo,

14 Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

15 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

C 16 Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami.

17 Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es,

18 Noli gloriari adversùs ramos. Quòd si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar.

20 Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterùm inserere illos.

24 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam: quantò magis ii, qui secundùm naturam inserentur suæ olivæ?

D 25 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc: (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret,

26 Et sic omnis Israël salvus fieret, sicut scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob. (* Isa. 59. d. 20.)

27 Et hoc illis à me testamentum: cùm abstulero peccata eorum.

28 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

29 Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.

30 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!

34 * Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? (* Sap. 9. c. 13. Isa. 40. c. 13. 1. Cor. 2. d. 16.)

35 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen.

CAPUT XII.

Instruit Romanos ut à sæculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes; sed in medium membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

A 1 OBsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, * ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. (* Phil. 4. d. 19.)

2 Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. (* Eph. 5. d. 17. 1. Thess. 4. a. 3.)

3 Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: * & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. (* 1. Cor. 12. b. 11. Eph. 4. b. 7.)

4 Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent:

B 5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6 Habentes autem donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes; sive prophetiam secundum rationem fidei.

7 Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8 Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

9 Dilectio sine æmulatione. * Odientes malum, adhærentes bono:

*Amos 5. d. 15. *Eph. 4 a. 3.

10 * Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes:

C 11 Sollicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servientes:

1. Pet. 2 c. 17.

12 Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:

* Heb. 13. a. 2. 1. Pet. 4 b. 9.

13 Necessitatibus sanctorum communicantes: * Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

D 16 Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes: Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:

*1 Cor. 8. d. 21.

17 Nulli malum pro malo reddentes: * providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

* Heb. 12. d. 14

18 * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

*Eccli. 28. a. 1. 2. 3. Matt. 5. f. 39. * Deut. 32. e. 35 Hebr. 10. f. 30 * Prov. 25. c. 21

19 * Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: * Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.

20 * Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus.

21 Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam civilem tantum gerant magistratum, omnibúsque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: & de tempore gratiæ, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

A 1 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt.

Sap. 6. a. 4. 1. Pet. 2 c. 13.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3 Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac; & habebis laudem ex illa:

B 4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5 Ideo necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

*Matt. 22. b. 21

7 * Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

C 8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

*Exod. 20. c. 14 Deut. 5. e. 18. * Lev. 19. d. 18 Matt. 22. d. 39

9 Nam: * Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur. * Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

10 Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11 Et hoc scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus,

D 12 Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

Marc. 12. c. 31 Gal. 5. c. 14. Jac. 2. b. 8. * Luc. 21. g. 34 *Gal. 5. c. 16. 1. Pet. 2 c. 11.

13 Sicut in die honestè ambulemus; * non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione:

14 * Sed induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere, & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen; scientes quòd omnes eumdem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quamquam nullus cibus jam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo aut contra suam conscientiam.

A 1 Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2 Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

3 Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet: Deus enim illum assumpsit.

*Jac. 4. c. 13.

4 * Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

5 Nam alius judicat diem inter diem: alius autem judicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundet.

B 6 Qui sapit diem, Domino sapit. Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7 Nemo enim nostrûm sibi vivit, & nemo sibi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

* 2. Cor. 5. b. 10. Isai. 45. d. 24 Phil. 2. b. 10.

10 Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

11 Scriptum est enim: * Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

12 Itaque unusquisque nostrûm pro se rationem reddet Deo.

C 13 Non ergo ampliùs invicem judicemus: sed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14 Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15 Si enim propter cibum frater tuus contristatur: jam non secundùm charitatem am-

butas, * Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.

* 1. Cor. 8. c. 11.

16 Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17 Non est enim regnum Dei, esca & potus: sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto:

18 Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

D

19 Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus.

20 Noli propter escam destruere opus Dei. *Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat.

* Tit. 1. d. 15.

21 * Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur aut infirmatur.

* 1. Cor. 8. d. 13.

22 Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo quod probat,

23 Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevare imperfectiones non sua, sed proximorum utilitati ac mutuæ paci studentes: Christus juxta factas patribus promissiones prædicavit Judæis; Gentibus vero ex misericordia Apostoli, non prævijs promissionibus. Excusat se Paulus quòd liberius Romanis scripserit, tamquam Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus, dicens quòd ad ipsos quoque sit venturus ubi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Jerosolymitanæ Ecclesiæ, petens ut pro se interim orent.

A

1 DEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere.

2 Unusquisque vestrûm proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem.

3 Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: * Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.

* Psal. 68. b. 10.

4 Quæcumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, & consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5 Deus autem patientiæ & solatii, * det vobis idipsum sapere in alterutrum secundùm Jesum Christum:

* 1. Cor. 1. b. 10.

B

6 Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propter quod suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.

8 Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum:

9 Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: * Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo cantabo,

* 2. Reg. 22. e. 50. Psal. 17. d. 50.

10 Et iterum dixit: Lætamini Gentes cum plebe ejus.

C

11 Et iterùm: * Laudate omnes Gentes Dñm: & magnificate eum omnes populi.

* Psal. 116. a. 1.

12 Et rursus Isaias ait: * Erit radix Jesse & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

* Isai. 11. a. 10.

13 Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.

14 Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis: quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15 Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quæ data est mihi à Deo.

D

16 Ut sim minister Christi Jesu in Gentibus: sanctificans Evangelium Dei ut fiat oblatio Gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto.

17 Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18 Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

19 In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20 Si autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est:

E

21 * Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

* Isai. 52. d. 15.

22 Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

23 Nunc verò ulteriùs locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis:

24 Cùm in Hispaniam proficisci cœpero, spero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primùm ex parte fruitus fuero.

F

25 Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26 Probaverunt enim Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem.

27 Placuit enim eis, & debitores sunt eorum. * Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

* 1. Cor. 9. b. 11.

28 Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29 Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

G

30 Obsecro ergo vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.

31 Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Judæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis.

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, ut refrigerer vobiscum.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præminentias nominatim salutandos: quosdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

A

1 COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:

2 Ut eam suscipiatis in Dño dignè sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi.

* Act. 18. a. 2. & 26.

3 Salutate* Priscam & Aquilam adjutores meos in Christo Jesu;

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ Ecclesiæ Gentium.)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit in vobis.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos & concaptivos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

B 9 Salutate Urbanum adjutorem nostrum in Christo Jesu, & Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Apellem probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multùm laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum eis sunt fratres.

C 15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes qui cum eis sunt sanctos.

16 Salutate invicem in osculo sancto, Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis.

18 Hujuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter: Gratia Domini D nostri Jesu Christi vobiscum.

* Act. 16. a. 1.

21 * Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in Domino.

23 Salutat vos Caius hospes meus, & universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterii temporibus æternis taciti.

26 [Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei] in cunctis Gentibus cogniti.

27 Soli sapienti Deo per Jesum Christum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quòd de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quòd missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit; ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, & electos simplices, sicut & sita est salus in Christi morte, cujus prædicatio judicatur mundo stultitia, credentibus verò virtus ac sapientia; ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

A 1 PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus divites facti estis in illo in omni verbo, & in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,

B 8 Qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi.

* 1. Thess. 5. d. 24.

9 * Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quòd unusquisque vestrûm dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem *Apollo: ego verò Cephæ: ego autem Christi.

* Act. 18. f. 24.

13 Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo, quòd neminem vestrûm baptizavi * nisi Crispum & Caium:

C 15 Ne quis dicat quòd in nomine meo baptizati estis.

* Act. 18. c. 8.

16 Baptizavi autem & Stephanæ domum: ceterùm nescio si quem alium baptizaverim.

* 1. Pet. 1. c. 16. Inf. 2. a. 1. 4. d. 13.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: * non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi,

* Rom. 1. c. 16.

18 Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est: iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, * Dei virtus est.

* Isa. 29. c. 14.

19 Scriptum est enim: *Perdam sapien-

tiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

*Isa.33 c.18.

20 * Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

22 Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,

24 Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:

D

25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26 Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27 Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret:

29 Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.

30 Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & * justitia, & sanctificatio, & redemptio:

31 Ut quemadmodum scriptum est: * Qui gloriatur, in Domino glorietur.

*Ier. 23.a.5. *Ier.9. g.23.24 2. Cor. 10.d.17

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim non percipit quæ Dei sunt.

A

1 ET ego, cùm venissem ad vos, fratres, veni * non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.

*Sup. 1.c.17.

2 *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.

3 * Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos:

*Act. 18.a.1. *2.Pet. 1.a.16.

4 Et sermo meus, & prædicatio mea, * non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis:

B

5 Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur:

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.

C

9 Sed sicut scriptum est: * Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum:

*Isa. 64.a.4

10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis:

D

13 * Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.

15 Spiritualis autem judicat omnia: & ipse à nemine judicatur.

16 * Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

*Sup.1 c.17.2. a 1.4. 2.Pet.1 c.16. *Sap.9 c.13. Isa.40. c.13. Rom 11 34.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantum ministri erant, cùm solus Deus possit gratiæ ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superædificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

A

1 ET ego fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo,

2 Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

B

7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus,

8 Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt. * Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.

9 Dei enim sumus adjutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10 Secundùm gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat quomodò superædificet.

*Psal. 61.d.13 Mat.16 d 27. Rom.7. a. 6. Gal. 6. b. 5.

C

11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.

12 Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,

13 Uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet.

15 Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem.

16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

D 17 Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. * Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

* Infr. 6.d.19. 2.Cor.6 d.16. * Iob.5. c.13. * Psal. 93.b.11

18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens.

19 Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: * Comprehendam sapientes in astutia eorum.

20 Et iterum: * Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt.

21 Nemo itaque glorietur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: Omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere judicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii qui de ministris & acceptis donis gloriabantur, ac si illa a se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo pseudoapostolos redarguat.

A 1 SIc nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

2.Cor.6 a.4.

2 Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

3 Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

B 6 Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversùs alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

C 10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Usque in hanc horam esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus.

* Act. 20.f.34 1.Thes. a.b.9. 2.Thes. 3.b.8.

12 Et * laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus:

13 Blasphemamur, & obsecramus, tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14 Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

D 15 Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideò misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publicè viventem tolerarent; quem absens tradit satanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

1 OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

A Lev.18 a.6.8. 20.b.11

2 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrûm qui hoc opus fecit.

*Col.2. a.5.

3 * Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus est,

B 4 In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu,

5 Tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

*Gal.5. b.

6 Non est bona gloriatio vestra. * Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

C 7 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus,

8 Itaque epulemur; non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10 Non utique fornicariis hujus mundi; aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

D 11 Nunc autem scripsi vobis non commisceri; si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere.

12 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nónne de iis, qui intus sunt, vos judicatis?

13 Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quòd judicio contenderent coram judice ethnico; enumerans quædam peccata quibus involuti regnum Dei non possidebunt; quædam licere dicit quæ non expediant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

A 1 AUdet aliquis vestrûm habens negotium adversùs alterum, judicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2 An nescitis quoniam sancti de hoc mun-

do judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis?

3 Nescitis quoniam angelos judicabimus? quantò magis sæcularia?

4 Sæcularia igitur judicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.

5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit judicare inter fratrem suum?

6 Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles?

B 7 * Jam quidem omninò delictum est in vobis, quòd judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

C 11 Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dñs corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

D 15 Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

16 An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? * Erunt, enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.

18 Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est? qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19 An nescitis quoniam * membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

20 * Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro?

*Matt. 5.f.39. Luc. 6.a.29. Rom.12 d.17. 1.Thess. 4.b.6.

*Gen. 2.d.24. Matth. 19.a.5. Marc. 10.a.8. Eph. 5. g.31. *Sup.3. d.17. 2.Cor.6 c.16. *Inf.7 d.23. 1.Pet.1 d.18.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans cælibatum: & quomodo fidelis cum conjuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio præfert; uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

A 1 De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.

3 * Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

*1.Pet. 3.b.7.

6 Hoc autem dico: secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.

B 7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic.

8 Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.

9 Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, * uxorem à viro non discedere.

11 Quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12 Nam ceteris ego dico non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

C 14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quòd si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16 Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesiis doceo.

D 18 Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20 * Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 * Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

E 25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis,

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.

28 Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hoc itaque dico fratres, tempus breve est: reliquum est, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30 Et qui flent, tamquam non flentes: &

*Matt. 5.c.32. 19.b.9. Marc. 10.a.9. Luc.16 c.18.

*Eph.4 a.1.

*Sup.6. d.20. 1.Pet.1 d.19.

qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:

F 31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.

32 Volo autem vos sine solicitudine esse Qui sine uxore est solicitus est, quæ Domini sunt quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34 Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt; ut sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro,

35 Porrò hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est: & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta,

G &ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, benè facit.

38 Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, benefacit: & qui non jungit, melius facit:

* Rom. 7.a.2. 39 Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino.

40 Beatior autem erit si sic permanserit, secundùm meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficacia aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo, neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

A 1 DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.

2 Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

B 4 De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus nisi unus.

5 Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cælo, sive in terra: (si quidem sunt dii multi, & domini multi,)

6 Nobis tamen unus Deus, Pater ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

C 7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cùm sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9 Videte autem ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

C 10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nónne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11 * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? * Rom. 14.c.15

12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

13 * Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. * Rom. 14.d.21

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum a Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1 NOn sum liber? Non sum Apostolus? Nónne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nónne opus meum vos estis in Domino. A

2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est.

4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8 Numquid secundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit:

9 Scriptum est enim in lege Moysi: * Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? * Deut. 25.a.4.

10 An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. Quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. B 1. Tim. 5.c.18.

11 * Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? * Rom. 15 f.27

12 Si alii potestatis vestræ participes sunt quare non potius nos? sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus ne quod offendiculum demus Evangelio Christi,

13 * Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? * Deut. 18.a.1.

14 Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere,

15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet. C

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: væ enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.

18 Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cùm liber essem ex omnibus om-

nium me servum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer.

D 21 iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem [cùm ipse non essem sub lege] ut eos, qui sub lege erant lucrifacerem. Iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem [cùm sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi] ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant.

22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

24 Nescitis quòd ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam.

26 Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans:

27 Sed castigo corpus meum & in servitutem redigo: ne forte cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solùm idololatria fugienda est, sed & mensæ eorum qui idolothytis vescuntur: tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd scandalo sint infirmioribus.

A 1 Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes * sub nube fuerunt, & omnes * mare transierunt;

2 Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari:

3 * Et omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt,

4 * Et omnes eumdem potum spiritalem biberunt: [bibebant autem de spiritali consequente eos, petra: petra autem erat Christus]

5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: * nam prostrati sunt in deserto.

B 6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum,* sicut & illi concupierunt.

7 Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: * Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

8 Neque fornicemur, * sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum: * sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

C 10 * Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

11 Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:

15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi judicate quod dico.

D 16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est?

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.

18 Videte Israël secundùm carnem: nónne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19 Quid ergo? dico quòd idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum, sit aliquid?

E 20 Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum:

21 Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23 Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

F 24 Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

25 Omne, quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

26 * Domini est terra, & plenitudo ejus.

27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam:

G 29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?

30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quòd gratias ago?

31 * Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32 Sine offensione estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:

33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quòd multis, ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent, sed inter se dissiderent: referens interim Sacramenti Eucharistiæ à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indigne ad illud accedentium.

A 1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis præcepta mea tenetis.

3 Volo autem vos scire, * quòd omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus.

4 Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

* Exod. 13.d.21. Num. 9 d.21. * Exod. 14.e.22. * Exod. 16.d.15. * Exod. 17.b.6. Num. 20.b.11. * Num. 20.g. 64.65. * Psal. 105.c.14. * Exod. 32.b.6. * Num. 21.a.1. * Num. 11.a.1. 14.a.1. * Sup. 6.c.12. * Psal. 23.a.1. Eccl. 16 d.31. * Col. 3. c.17. * Eph. 5.c.23.

5 Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7 Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam * imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 * Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Ideò debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo:

13 Vos ipsi judicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi.

15 Mulier verò si comam nutriat gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17 Hoc autem præcipio: non laudans, quòd non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primùm quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam cœnam manducare.

21 Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

22 Numquid domum non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24 Et gratias agens fregit, & dixit: * Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25 Similiter & calicem, postquam cœnavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem.

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27 * Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat,

29 Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30 Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31 Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.

32 Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque fratres mei, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34 Si quis esurit, domi manducet: ut non in judicium conveniatis. Cetera autem, cùm venero, disponam.

* Gen. 1.c.26. * Gen. 2.d.23. * Matt. 26.c.26 Marc. 14.c.22 Luc. 22 b.17. * Joan. 6.f.59.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, & in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutuo se opera omnes indigere cognoscentes, mutuò se foveant: & ita Christus sua providit Ecclesiæ de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2 Scitis quoniam cùm Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.

3 Ideo notum vobis facio, * quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

4 Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5 Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6 Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum:

9 Alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu:

10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11 * Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.

13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideò non est de corpore?

16 Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideò non est de corpore?

17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19 Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo; aut iterùm caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22 Sed multò magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23 Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.

24 Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat,

* Mar. 9.f.38. * Rom. 12.a.3. b.6. Eph.4. b.7.

abundantiorem tribuendo honorem,

D 25 Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem solicita sint membra.

26 Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

* Eph. 4.b.11. 28 * Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores deinde, virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29 Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

30 Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Dei dona.

A 1 Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam

B charitatem autem non habuero, nihil sum.

3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest.

4 Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

5 Non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,

C 6 Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati:

7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas numquam excidit; sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Cùm autem venerit quod perfectum

D est, evacuabitur quod ex parte est.

11 Cùm essem parvulus loquebar ut parvulus sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12 Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc; major autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiæ; imo inutile si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè utantur: & mulieres in Ecclesiis silere jubet.

A 1 Sectamini charitatem, æmulamini spiritualia, magis autem ut prophetetis.

2 Qui enim loquitur lingua non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria.

3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat.

5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens; quid vobis prodero, nisi

B vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7 Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara, nisi distinctionem sonituum dederint; quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8 Etenim si incertam vocem det tuba? quis parabit se ad bellum?

9 Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.

10 Tam multa, utputa, genera linguarum

C sunt in hoc mundo, & nihil sine voce est.

11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquar, barbarus, & qui loquitur, mihi barbarus:

12 Sic & vos quoniam æmulatores estis spirituum; ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.

13 Et ideò qui loquitur lingua; oret ut interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16 Ceterùm si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen. super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17 Nam tu quidem benè gratias agis: sed alter non ædificatur.

D 18 Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrûm lingua loquor.

19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua.

20 Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

* Isai. 28.c.11. 21 In lege scriptum est: * Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus,

E 22 Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus.

23 Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes linguis loquantur: intrent autem idiotæ, aut infideles: nónne dicent quòd insanitis?

24 Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Occulta cordis ejus manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd verè Deus in vobis sit.

26 Quid ergò est, fratres? ut cum convenitis unusquisque vestrûm psalmum habet, doctri-

nam habet apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet omnia ad ædificationem fiant.

27 Sive lingua quis loquitur, secundùm duos aut ut multum tres & per partes, & unus interpretetur.

28 Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia & sibi autem loquatur Deo.

29 Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32 Et spiritus prophetarum prophetis subjecti sunt.

C 33 Non enim est, dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34 Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse sicut * & lex dicit.

* Gen. 3.c.16.

35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36 An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37 Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40 Omnia autem honestè, & secundùm ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demùm Paulo qui se minimum dicit Apostolorum apparuisse ac nostram hic astruit resurrectionem, & ordinem ac modum ejus, unà cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solùm, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

* A 1 NOtum autem vobis facio, fratres, Evangelium quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

Gal. 1. b. 11.

2 Per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustrà credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris * secundùm Scripturas:

* Isa. 53.b.5.

4 * Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundùm Scripturas:

* Ion. 2. a. 1.

5 Et quia visus est Cephæ, & post hoc * undecim:

* Ioan. 20.c.19

6 Deinde visus est plus quàm quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus:

B 8 Novissimè autem omnium tamquam abortivo, * visus est & mihi.

* Act. 9. a. 3.

9 * Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

* Eph. 3. b. 8.

10 Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi; sic prædicamus, & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis quomodò quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15 Invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

C

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quòd si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis * primitiæ dormientium:

* Col. 1. c. 18. Apoc. 1. b. 5.

21 Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 * Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

* 1. Thess. 4. .15.

24 Deinde finis; cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum & potestatem, & virtutem.

25 Oportet autem illum regnare, * donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

D 26 Novissima autem inimica destruetur mors: * Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cùm autem dicat:

* Psal. 109.a.1 Heb. 1. p.13. c. 10.13.

27 Omnia subjecta sunt ei; sine dubio præter eum, qui subjecit ei omnia.

28 Cùm autem subjecta fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

* Psal. 8. b. 8. Heb. 2. b. 8.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30 Ut quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si [secundùm hominem] ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? * manducemus, & bibamus; cras enim moriemur.

* Sap. 2.b.6. Isai. 22 d.13.58 d.12.

33 Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

34 Evigilate justi, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

E

35 Sed dicet aliquis: Quomodò resurgunt mortui qualive corpore venient?

36 Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur.

37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus ceterorum.

38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40 Et corpora cælestia, & corpora terre-

ſtria: ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia autem terreſtrium.

41 Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate:

F

42 Sic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.

43 Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute:

44 Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale, ſicut ſcriptum eſt:

* Gen. 2, a. 7.

45 Factus eſt primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum viviſicantem.

46 Sed non priùs quod ſpiritale eſt, ſed quod animale: deinde quod ſpiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cælo, cæleſtis.

48 Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.

49 Igitur, ſicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.

50 Hoc autem dico fratres: quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt: neque corruptio in corruptelam poſſidebit

G

51 Ecce myſterium vobis dico: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur.

53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

54 Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt? * Abſorpta eſt mors in victoria.

* Oſee. 13. d. 14 Hebr. 2. d. 14.

55 Ubi eſt mors victoria tua? ubi eſt mors ſtimulus tuus?

56 Stimulus autem mortis peccatum eſt: virtus verò peccati lex.

* 1. Ioan 5, a. 5.

57 * Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

58 Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, & immobiles: abundantes in opere Domini, ſemper ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Chriſtianis qui Ieroſolymis agebant eleemoſyna hortatus eſſet, commendat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde ſalutationes ſubjungit.

A

1 DE collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinavi Eccleſiæ Galatiæ, ita & vos facite.

2 Per unam ſabbati unuſquiſque veſtrûm apud ſe leponat, recondens quod ei benè placuerit: ut non, cùm venero tunc, collectæ fiant.

3 Cùm autem præſens fuero: quos probaveritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Jeruſalem.

4 Quòd ſi dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.

B

6 Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7 Nolo enim vos modò in tranſitu videre, ſpero enim me aliquantulùm temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8 Permanebo autem Epheſi, uſque ad Pentecoſten.

9 Oſtium enim mihi apertum eſt magnum, & evidens: & adverſarii multi.

10 Si autem venerit Timotheus, videte ut ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.

11 Nequis ergo illum ſpernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: Expecto enim illum cum fratribus.

C

12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multùm rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cùm ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini.

14 Omnia veſtra in charitate fiant.

15 Obſecro autem vos fratres, noſtis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſanctorum ordinaverunt ſeipſos:

16 Ut & vos ſubditi ſitis ejuſmodi, & omni cooperanti & laboranti.

D

17 Gaudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipſi ſuppleverunt:

18 Refecerunt enim & meum ſpiritum, & veſtrum. Cognoſcite ergo qui hujuſmodi ſunt.

19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm, Aquila & Priſcilla, cum domeſtica ſua Eccleſia; apud quos & hoſpitor.

20 Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in oſculo ſancto.

21 Salutatio mea manu Pauli.

22 Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, Maran Atha.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS II.

CAPUT PRIMUM.

Oſtendit Apoſtolus ex quantis in Aſia ortis adverſitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipſe alios conſolaretur: deinde manifeſtans cordis ſui ac doctrina ſinceritatem, oſtendit quòd, licet juxta id quod propoſuerat, ad eos non venerit, nulla ipſius in altum eſt levitate; aſſerens firmam eſſe ſua prædicationis veritatem.

A

1 PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, cum omnibus ſanctis, qui ſunt in univerſa Achaia.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.

3 * Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis,

* Eph. 1 a. 3. 1. Pet. 1. a. 3.

4 Qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: ut poſſimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipſi à Deo,

5 Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis: ita & per Chriſtum abundat

dat, consolatio nostra.

B 6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione, & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur:

7 Ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quòd sicut socii passionum estis, sic eritis & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis: sed in Deo, qui suscitat mortuos:

10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniam & adhuc eripiet.

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis ut ex multorum personis ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

C 12 Nam gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis quàm quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quòd usque in finem cognoscetis.

14 Sicut & cognovistis nos ex parte quòd gloria vestra sumus, sicut & vos nostra in die Domini nostri Jesu Christi.

15 Et hac confidentia volui priùs venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & iterùm à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Cùm ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? aut quæ cogito, secundùm carnem cogito, ut sit apud me EST & NON?

D 18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST & NON?

19 Dei enim Filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit.

20 Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideò & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni ultrà Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit quòd ad ipsos non venerit ne majoris esset causa tristitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: simul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis sua fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

A 1 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cùm venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

B 4 Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas: non ut contristemini: sed ut sciatis quam charitatem habeam abundantiùs in vobis.

5 Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut nòn onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7 Ita ut è contrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est.

8 Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum charitatem.

C 9 Ideò enim & scripsi ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10 Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi.

11 Ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cùm venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

D 13 Non habui requiem spiritui meo, eò quòd non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15 Quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam: Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus sua prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore esse debent ministri novi testamenti ac spiritus, quàm veteris testamenti ac litteræ: & quòd Judæi velamen adhuc habebant super cor suum in lectione Scripturarum, quòd fide in Christum aufertur.

A 1 Incipimus iterùm nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus:

B 3 Manifestati quòd epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus, per Christum ad Deum:

5 Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti; non littera, sed spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quòd si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria: ita ut non possent intendere filii Israël in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur:

8 Quomodò non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

C 9 Nam si ministratio damnationis gloria est: multò magis abundat ministerium justitiæ in gloria.

10 Nam nec glorificatum est, quòd claruit in hac parte propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multò magis, quod manet in gloria est.

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

13 *Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israël in faciem ejus, quod evacuatur.

* Exod. 34.d.33

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur.)

D 15 Sed usque hodiernum diem, cùm legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cùm autem conversus fuerit ad Dominum auferetur velamen.

17 Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

* Ioan. 4.d.24.

18 Nos verò omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quòd sincera Apostolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam iis quorum mentes excæcatæ sunt: quòd multa adversa patiantur Apostoli, nunquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1 Ideo habentes administrationem juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus,

A

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis qui pereunt, est opertum:

4 In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

B 5 Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum:

6 Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

C 8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur, dejicimur, sed non perimus.

10 Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut & vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13 Habentes autem eundem Spiritum fidei, sicut scriptum est: * Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur:

* Psal. 115.d.10.

14 Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, & nos cum Jesu suscitabit, & constituet vobiscum.

D 15 Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

18 Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna sunt.

CAPUT V.

Ex certa spe futuræ gloriæ desiderant Apostoli dissolvi a corpore, cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium justo judici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, & cujus morte reconciliatus est Deo mundus, jam secundùm carnem noverunt.

A 1 Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.

2 Nam & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cælo est, superindui cupientes:

3 * Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

* Apoc. 16.c.15

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati eò quòd nolumus expoliari, sed supervestiri; ut absorbeatur quod mortale est, à vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

B 6 Audentes igitur semper scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.

7 (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

9 Et ideò contendimus, sive absentes, sive præsentes placere illi.

10 * Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

* Rom. 14.b.10

C 11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro

nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

14 Charitas enim Christi urget nos: æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

D 16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura: *vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.

*Isai. 43.c.19 Apoc. 21.b.5.

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, & admonens ut à convictu & consortio infidelium separentur.

A 1 ADjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2 Ait enim: * Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis:

*Isai. 49.c.8.

3 * Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum:

*1.Cor. 10.g.32

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos * sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in

*1.Cor. 4.a.1.

B angustiis,

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris, & à sinistris;

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces; sicut qui ignoti, & cogniti:

9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

C 10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos, ô Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris:

13 Eamdem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15 Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

16 Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi sicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

D *1.Cor. 3.c.16 & 6.d.19.

17 * Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

*Lev. 26.b.12 *Isai. 52.c.11 *Jer. 31.b.9.

18 Et ego recipiam vos: * & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

A 1 HAs ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem vestram dico: prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

B 5 Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnæ, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7 Non solùm autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me pœnitet: etsi pœniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

C 9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10 * Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

*1.Petr. 2.d.19.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum contristari vos, quantam in vobis operatur solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio.

D 12 Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13 Coram Deo: ideò consolati sumus, in consolatione autem nostra abundantiùs magis gavisi sumus super gaudio Titi quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est,

15 Et viscera ejus abundantiùs in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrûm obedi-

iram: quomodo cum timore & tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Jerosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens, ut quod jam ante facere proposuerant, id nunc pro cujusque facultate perficiant: & ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

A

1 NOtum autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ:

2 Quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit: & altissima paupertas eorum, abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5 Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

B

6 Ita ut rogaremus Titum: ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cùm esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore:

11 Nunc verò & facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

C

12 Si enim voluntas prompta est: secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet.

13 Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

15 * Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.

* Exod. 16. c. 18

16 Gratias autem Deo, qui dedit eamdem sollicitudinem pro vobis in corde Titi.

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

D

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solùm autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem nostram:

20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

21 Providemus enim bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

* Rom. 12. d. 17

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpe sollicitum esse: nunc autem multò sollicitiorem, confidentia multa in vos.

23 Sive pro Tito, qui est socius meus & in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinæ fidant providentiæ, variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

A

1 NAm de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

B

4 Ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parcè seminat parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: * hilarem enim datorem diligit Deus.

* Eccl. 35. c. 11

C

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9 Sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi.

* Ps. 111. b. 9.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ:

D

11 Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium hujus officii, non solùm supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13 Per probationem ministerii hujus, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes.

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudo-apostolos, qui ipsum deprimentes & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

A 1 IPse autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundùm carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundùm carnem militamus.

B 4 Nam arma militiæ nostræ, non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ secundùm faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterùm apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Ut autem non existimer tanquam terrere vos per epistolas:

C 10 Quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis:

11 Hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in facto.

12 Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

D 13 Nos autem non in immensum gloriabimur, * sed secundùm mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

*Eph. 4.b.7.8

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ in vobis magnificari secundùm regulam nostram in abundantiam,

16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt gloriari.

17 *Qui autem gloriatur, in Domino glorietur,

*Jer. 9. g. 23. 1. Cor. 1 d. 31.

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostoles pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quàm illis, sua recenset encomia; & primum adversa quæ perpessus est, prædicando Christi fidem, & labores ac sollicitudines.

A 1 UTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me: 2 æmulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3 Timeo autem, ne * sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

* Gen. 3 a. 4.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus, aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis: aut aliud Evangelium, quod non recepistis: rectè pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

B 6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia, in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi & servabo.

C 10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13 Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

D 14 Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.

15 Non est ergo magnum si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17 Quod loquor, non loquor secundùm Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundùm carnem: & ego gloriabor.

19 Libenter enim suffertis insipientes: cùm sitis ipsi sapientes.

E 20 Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit.

21 Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego:

22 Hebræi sunt, & ego: Israëlitæ sunt, & ego: Semen Abrahæ sunt, & ego:

23 Ministri Christi sunt,) ut minus sapiens dico. (Plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

F 24 A Judæis quinquies, * quadragenas, una minus, accepi.

25 * Ter virgis cæsus sum, * semel lapidatus sum, * ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,

*Deut. 25 a. 3. * Act. 16. c. 22 * Act. 14 c. 18 * Act. 27. g. 41

26 In itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27 In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate:

28 Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?

30 Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quòd non mentior.

32 * Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet:

* Act. 9. f. 24.

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos quatuordecim divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quòd cum compulerint ut se laudaret, cùm ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

A 1 Si gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones & revelationes Domini.

* Act. 9. b. 3.

2 * Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium cælum.

3 Et scio hujusmodi hominem, (sive in B corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit.)

4 Quoniam raptus est in Paradisum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro hujusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

C 7 Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me.

9 Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

D 11 Factus sum insipiens, vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

E 15 Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16 Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

F 18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nónne eodem spiritu ambulavimus? nónne iisdem vestigiis?

19 Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

G 20 Timeo enim, ne fortè cùm venero, non quales volo, inveniam vos: & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21 Ne iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis qui antè peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quod ad pœnitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severè eos castigare data sibi à Christo potestate, cujus virtutem meritò deberent in seipsis cognoscere, additque generalem exhortationem, & salutationes.

A 1 Ecce tertiò hoc venio ad vos: * In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

* Deut. 19. d. 15 Matt. 18. c. 16 Joan. 8. b. 17. Heb. 10. c. 28.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui antè peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterùm non parcam.

3 An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

B 4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed vivimus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

6 Spero autem quòd cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

C 7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversùs veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10 Ideò hæc absens scribo, ut non præsens duriùs agam, secundùm potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

D 11 De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apostolus quod adduci se permiserint a veritate quam ab ipso acceperant, cum illa hac temporaria sit, eam que non ab homine, sed per Christi revelationem ipse acceperit, & tanta solertia prius illam docuerit quanta ipsam antea impugnaverat, audens quando ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

A 1 Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti sæculo nequam secundum voluntatem Dei & Patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen.

B 6 Miror quòd sic tam citò transferimini, ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium.

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.

* 10 Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

C 11 * Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem:

12 * Neque enim ego ab homine, accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.

*1. Cor. 15. a. 1. *Ephes. 3. a. 3.

13 Audistis enim conversationem meam aliquando in Judaïsmo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam.

14 Et proficiebam in Judaïsmo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cùm autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquievi carni & sanguini,

D 17 Neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: & iterùm reversus sum Damascum.

18 Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.

21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ erant in Christo:

23 Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quis justificetur, sed per fidem in Christum.

A 1 Deinde post annos quatuordecim, iterùm ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundùm revelationem: & contuli cum illis Evangelium quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forté in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm esset Gentilis compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent.

5 Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

B 6 Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea interest * Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

7 Sed contrà cum vidissent quòd creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis:

8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.)

9 Et cùm cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10 Tantùm ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

C 12 Prius enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant.

13 Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi: ita ut Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem:

14 Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaïcé: quomodo Gentes cogis Judaïzare?

15 Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

D 16 Scientes autem quòd non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: * Propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.

* Deut. 10. d. 17. Job. 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17.

* Rom. 8. a.

17 Quod si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit:

18 Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20 Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præstet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones vero factæ Abrahæ per fidem complentur; licet interim lex tamquam pædagogus data fuerit, quæ non poterat justificare.

A 1 O Insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus.

2 Hoc solùm à vobis volo discere. Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3 Sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: * Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

Gen. 15.b.6 Rom. 4 a.3.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ.

B 8 Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: * Quia benedicentur in te omnes Gentes.

*Jac. 2. d.23. * Gen. 12.a.3. Eccli. 44.c.20*

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: * Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.

** Deut. 27.d.26 * Hab. 2.a.4. Rom. 1.b.17.*

11 Quoniam autem in lege nemo justificatur ad Deum, manifestum est: quia justus ex fide vivit.

12 Lex autem non est ex fide, sed, * Qui fecerit ea, vivet in illis.

** Lev. 18.a.5 * Deut. 21.d.23.*

13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno:

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Fratres (secundùm hominem dico.) * tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

** Hebr. 9.d.17.*

C 16 Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex? propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia.

D 22 Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

** Rom. 3.b.9.*

23 Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ revelanda erat.

24 Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.

27 * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

** Rom. 6.a.3.*

28 Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.

29 Si autem vos Christi: ergo semen Abrahæ estis, secundùm promissionem heredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Judæi, in modum heredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tamquam sub tutore: conatur autem eos à legis servitute revocare cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac prædicationem ipsius antea acceperant: & sinul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo testamenta designantibus; per quod docet legis æmulatores à Christi hereditate ejiciendos.

A 1 Dico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt à servo, cùm sit Dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre:

3 Ita & nos cum essemus parvuli sub elementis mundi eramus servientes.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7 Itaque jam non est servus, sed filius. Quòd si filius, & heres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis qui natura non sunt Dii, serviebatis.

B 9 Nunc autem cùm cognoveritis Deum, immo cogniti sitis à Deo: quomodò convertimini iterùm ad infirma & egena elementa, quibus denuo servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora & annos.

11 Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos fratres obsecro vos: nihil me læsistis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem vestram in carne mea,

14 Non sprevistis neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15 Ubi est ergo beatitudo vestra? testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Æmulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

C 18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantùm cum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, * & unum de libera.

*Gen. 16.d.15 *Gen. 21.a.2.

23 Sed qui de ancilla, secundùm carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem:

D 24 Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar:

25 Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quæ sursum est Jerusalem libera est; quæ est mater nostra.

27 Scriptum est enim: *Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quàm ejus quæ habet virum.

*Isai. 54.a.1.

28 * Nos autem fratres, secundùm Isaac promissionis filii sumus.

*Rom. 8.b.9.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm Spiritum: ita & nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? * Ejice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

*Gen. 20.a.1.

31 Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

CAPUT V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeantque mutuæ dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui, trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

A 1 STate, & nolite iterùm jugo servitutis contineri.

2 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

*Act. 15.a.1.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4 Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: à gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

B 7 Currebatis bene: quis vos impedivit veritati non obedire?

8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

9 * Modicum fermentum totam massam corrumpit.

*1.Cor. 5.b.6.

10 Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicumque est ille.

11 Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12 Utinam & abscindantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per Charitatem Spiritus servite invicem.

C 14 Omnis enim lex in uno sermone impletur: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

*Lev. 19.d.18 Matth. 22.d.39 Rom.13 c 8.

15 Quòd si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

16 Dico autem: * Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

*1.Pet. 2.c.11.

17 Caro enim concupiscit adversùs spiritum: Spiritus autem adversùs carnem: hæc enim sibi invicem adversantur: ut non quæcunque vultis, illa faciatis.

18 Quòd si spiritu ducimini: non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria.

20 Idolorum servitus, veneficia inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ,

D 21 Invidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas.

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversùs hujusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus est proximus: nec alienæ laudes curandæ: semperque benè operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam; rursum monet ut caveant à seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

A 1 FRatres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

B 4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero.

5 * Unusquisque enim onus suum portabit.

1.Cor. 3 c.8.

6 Communicet autem, is qui catechizatur, verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.

7 Nolite errare: Deus non irridetur.

8 Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in Spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9 * Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

1. Thess. 3. c. 12.

10 Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque hanc regulam secuti fuerint pax super illos, & misericordia, & super Israël Dei.

17 De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apostolus, qui prædestinatos plurimis, iisque maximis per Christum filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiscantur sapientiam, ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 * Benedictus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo.

2. Cor. 1. c. 3. 1. Pet. 1. 3.

4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ,

6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus,

8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia.

9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo.

10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso:

11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ:

12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè speravimus in Christo:

13 In quo & vos, cum audistis verbum veritatis (Evangelium salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto.

14 Qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, & dilectionem in omnes sanctos,

16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis,

17 Ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis in agnitione ejus:

18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis.

19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus * secundùm operationem potentiæ virtutis ejus,

Inf. 3. b. 7.

20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus,

21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

22 * Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput suprà omnem Ecclesiam,

** Psal. 8. b. 8.*

23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus, jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

1 ET vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris,

2 In quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi hujus: secundùm principem potestatis aëris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ:

Col. 2. c. 13.

3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & cæteri:

4 Deus autem qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,

5 Et cum essemus mortui peccatis convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati.)

6 Et conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu.

8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc

non ex vobis, Dei enim donum est;

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

C 11 Propter quod memores estote, quòd aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta:

12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc autem in Christo Jesu, vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua:

15 Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

D 16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis qui propè.

*Rom.5 a.2.

18 * Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.

19 Ergo jam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:

20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu:

21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:

22 In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

A 1 Hujus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Jesu, pro vobis Gentibus,

2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:

3 Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut suprà scripsi in brevi:

4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:

5 Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu.

6 Gentes esse coheredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium:

B 7 Cujus factus sum minister, secundùm donum gratiæ Dei, quæ data est mihi * secundùm operationem virtutis ejus.

*Sup.1. d.19.

8 * Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. In Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,

*1.Cor. 15.b.9.

9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit.

10 Ut innotescat principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei.

11 Secundùm præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:

C 12 In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem ejus.

13 Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,

17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati & fundati,

18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum:

D 19 Scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20 Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, secundùm virtutem, quæ operatur in nobis:

21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Jesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utcumque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excæcati sequuntur effrene carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

A 1 Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, * ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis,

*1.Cor. 7.d.27. Phil.1. d.27.

2 Cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate,

*Rom. 12.d.10

3 * Soliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.

5 Unus Dñs, una fides, unum baptisma.

*Malac 2.b.10.

6 * Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

B 7 * Unicuique autem nostrûm data est gratia secundùm mensuram donationis Christi.

*Rom. 12.a.3. 1.Cor. 12.b.11 2.Cor. 10.d.13 *Ps.67 c.19.

8 Propter quod dicit: * Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus:

9 Quòd autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ?

10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia:

11 Et ipse dedit quosdam quidem * Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem pastores, & doctores,

*1.Cor. 12.d.28

C 12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi:

13 Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensurâ ætatis plenitudinis Christi:

14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus:

D

16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

* Rom. 1.c.21.

17 * Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui.

18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,

E

19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.

20 Vos autem non ita didicistis Christum,

21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu.

* Col. 3.b.8.

22 * Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.

* Rom. 6.a.4.

23 * Renovamini autem spiritu mentis vestræ,

*Col.3. b. 12. *1.Pet. 2 a 1.2 * Zach. 8.c.16.

24 * Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.

25 * Propter quod deponentes mendacium, * loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra.

F

*Psal. 4.a.5. *Iac.4. b. 7.

26 * Irascimini & nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram.

27 Nolite locum dare diabolo:

28 Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

G

30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia.

*Col.3. c. 13.

32 * Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longè separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus, assumant spiritualia quæ tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

A

1 Estote ergo imitatores Dei sicut filii charissimi:

* Ioan. 13.d.34 15.c.12 1.Ioan. 4.d.21. *Col.3. a.5

2 * Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.

3 * Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos;

4 Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet; sed magis gratiarum actio.

B

5 Hoc enim scitote intelligentes: quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.

*Matt. 24.a.4. Marc. 13.a.5.

6 * Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.

7 Nolite ergo effici participes eorum.

C

8 Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:

Luc.11. b. 8. 1 Thes. 2.a.1.

9 Fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate:

10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:

11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

D

14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

*Col.4. a. 5.

15 Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes,

16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

* Rom. 12.a.2. 1 Thes. 4.a.3.

17 * Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

18 Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjecti invicem in timore Christi.

* Gen. 3.c.16. Col.3. c. 18.

22 * Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:

23 * Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus.

E

24 Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

1.Pet.3 a. 1. *1.Cor. 11 a.3. * Col. 3 c.19.

25 * Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea,

26 Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

F

27 Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

28 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29 Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus.

* Gen. 2.d.21.

31 * Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & * erunt duo in carne una.

G

* Matt. 19.a.5. Marc. 10.a.7. *1.Cor. 6.d.16.

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

A 1 Filii obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.

2 * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 Ut benè sit tibi, & sis longævus super terram.

4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini.

5 * Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus.

8 Scientes quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

B 9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cælis: * & personarum acceptio non est apud eum.

10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11 Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem: sed adversus principes, & potestates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ, in cælestibus.

13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus C perfecti stare.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ,

15 Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

17 * Et galeam salutis assumite; & gladium spiritus, (quod est verbum Dei)

18 Per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso * vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis;

19 * Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum D facere mysterium Evangelii:

20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me loqui.

21 Ut autem & vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

* Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Eccli. 3. b. 9. * Matt. 15. 4. 4. Marc. 7. b. 10. Col. 3. d. 20. * Col. 3. d. 22. Tit. 2. c. 9. 1 Pet. 2. c. 18. * Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Job. 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Act. 10. e. 34. Rom. 2. b. 11. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17. * Isa. 59. d. 17. 1. Thes. 5. b. 8. * Col. 4. a. 2. * Col. 4. a. 3. 2. Thes. 3. a. 1.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressura sua in majorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur ut dignè ad Christi Evangelium conversentur, dicens quod pro ipso jam afflictiones sustinuerint.

A 1 PAULUS & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & diaconibus.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,

4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.

B 7 Sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eò quod habeam vos in corde, & in vinculis meis & in defensione & confirmatione evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi,

11 Repleti fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio & in cæteris omnibus;

C 14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant.

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Jesu Christi,

20 Secundùm expectationem, & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum,

D 22 Quòd si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem è duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterùm ad vos.

27 * Tantùm dignè Evangelio Christi conversamini: ut sive cùm venero, & videro vos sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:

*Eph.4 a.1. Col.1. b.10. 1.Thess. 2.c.12.

28 Et in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quòd inter malos sanctè vivant, tum sibi quòd tales habeat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab ægritudine convaluit.

A 1 SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:

6 Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8 * Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

*Heb. 2.c.9.

B 9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen:

10 * Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum;

*Isa. 45.d.24 Rom.14 c.11.

11 Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantùm, sed multò magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

14 * Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus:

*1.Pet. 4.b.9.

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

C 16 Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, * Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.

*Act. 16.a.1.

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit.

21 * Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi.

*1.Cor. 13.b.5.

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

D 25 Necessarium autem existimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus; non solùm autem ejus, verùm etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantiùs ergo misi illum, ut viso eo iterùm gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi, usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maximè conveniret; cui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non discolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

A 1 DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Jesu, & non in carne fiduciam habentes:

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5 Circumcisus octavo die, ex genere Israël, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, * secundùm legem Pharisæus,

*Act. 23.b.6.

6 Secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundùm justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.

B 7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu

Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam,

9 Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide,

C

10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius, configuratus morti ejus:

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.

12 Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Jesu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retrò sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum,

14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & quid aliter sapitis; & hoc vobis Deus revelabit.

D

16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus; & in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

* Rom. 16. c. 17.

18 * Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:

19 Quorum finis interitus: quorum Deus venter est: gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum.

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam & spirituale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, atque mordicus teneant quæcumque Dei sunt laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

A

1 Itaque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea: sic state in Domino, charissimi.

2 Evodiam rogo, & Syntychen deprecor, id ipsum sapere in Domino.

3 Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.

5 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est.

6 Nihil soliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Jesu.

8 De cetero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

B

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11 Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12 Scio & humiliari, scio & abundare: (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.

13 Omnia possum in eo, qui me confortat.

14 Verumtamen bene fecistis communicantes tribulationi meæ.

D

15 Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:

16 Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17 Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestrâ.

18 Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis,* hostiam acceptam, placentem Deo.

* Rom. 12. c. 1.

19 Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.

21 Salutate omnem sanctum in Christo Jesu.

22 Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maximè autem qui de Cæsaris domo sunt.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPUT PRIMUM.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesiæ, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: séque dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium à sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

A

1 PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:

2 Eis, qui sunt Colossis, sanctis & fidelibus fratribus in Christo Jesu.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes.

4 Audientes fidem vestram in Christo Jesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,

5 Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:

6 Quod pervenit ad vos sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in

vobis, ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate,

7 sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu,

B 8 Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

9 Ideò & nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia & intellectu spirituali:

10 Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei:

11 In omni virtute confortati secundùm potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio.

12 Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:

13 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ,

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:

C 15 Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ:

16 * Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:

*Joan. 1.d.13.

17 Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

18 Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, * qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

*1 Cor. 15.c.20 Apoc.1.b.5.

19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.

21 Et vos cùm essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso.

D 23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25 Cujus factus sum ego minister secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei:

26 Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu.

20 In quo & laboro, certando secundùm operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut imposturis Philosophorum, seu legem inducere volentium seducantur a Christi fide: per quem à peccatis, & potestate diaboli, & ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

A 1 Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolentur corda ipsorum instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus in agnitionem mysterii Dei Patris & Christi Jesu:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

4 Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

5 * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quæ in Christo est fidei vestræ.

*1. Cor. 5.a.3.

B 6 Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum in ipso ambulate,

7 Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum:

9 Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

C 11 In quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis.

13 * Et vos, cùm mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo donans vobis omnia delicta:

*Ephe. 2.a.1.

14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci:

15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi aut neomeniæ, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi:

18 * Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans frustrà inflatus sensu carnis suæ,

*Matt. 24.a.4.

D 19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundùm præcepta & doctrinas hominum:

23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant: in quo non est distinctio nationis aut conditionis, assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodò se habere debeant uxores & mariti, & filii & patres, servi ac domini.

1 Igitur, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christus apparuerit, vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5 Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram; * fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulachrorum servitus:

6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis:

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cùm viveretis in illis.

8 * Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

9 Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.

10 Et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundùm * imaginem ejus qui creavit illum.

11 Ubi non est Gentilis, & Judæus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, servus & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.

12 Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam:

13 Supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14 Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15 Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.

16 Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17 * Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

18 * Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino.

19 Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.

20 * Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

21 * Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

22 * Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus:

24 Scientes quòd à Domino accipietis retributionem hereditatis. Dño Christo servite.

25 * Qui enim injuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, & cautè ac discretè cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens ut & hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

1 Domini, quod justum est & æquum, servis præstate: scientes quòd & vos Dominum habetis in cælo.

2 * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

3 * Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum,)

4 Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5 * In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt; tempus redimentes.

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus: ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tichicus, charissimus frater, & fidelis minister & conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra.

9 Cum Onesimo charissimo, & fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis.

10 Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11 Et Jesus, qui dicitur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu semper solicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.

13 Testimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.

14 Salutat vos * Lucas medicus charissimus, & Demas.

15 Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus est, Ecclesia.

16 Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis.

17 Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas?

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES I.

CAPUT PRIMUM.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis; quod susceptam semel fidem servaverint, Paulo [illegible]

ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

A 1 PAULUS, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre & Domino Jesu Christo.

B 2 Gratia vobis & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3 Memores operis fidei vestræ, & laboris & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum & patrem nostrûm:

4 Scientes fratres, dilecti à Deo, electionem vestram:

C 5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in virtute, & in Spiritu Sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaïa.

D 8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solùm in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodò conversi estis ad Deum à simulachris, servire Deo vivo, & vero.

10 Et expectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit quàm sincerum se exhibuerit in prædicando ipsis evangelio, gratias Deo agens quòd susceptum Dei verbum sedulò servaverint, passi multa à contribulibus; sicut Ecclesia Judææ à Judæis, qui unà cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipsos affectum.

A 1 NAm ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

2 Sed ante passi, & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Evangelium Dei in multa solicitudine.

Act. 16. d. 19.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:

6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

B 7 Cùm possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrûm, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8 Ita desiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quem vestrûm gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

Act. 20. f. 34. *1. Cor. 4. c. 12.* *2. Thes. 3. b. 8.*

10 Vos testes estis, & Deus, quàm sanctè, & justè, & sine querela, vobis, qui credidistis fuimus.

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrûm (sicut pater filios suos)

C 12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocavit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis, fratres, Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à Judæis:

15 Qui & Dominum occiderunt Jesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur:

D 16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17 Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ aspectu, non corde abundantiùs festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18 Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterùm, sed impedivit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantùm cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

A 1 PRopter quòd non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis:

2 * Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra:

Act. 16. a. 1.

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.

B 4 Nam & cùm apud vos essemus, prædicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5 Propterea & ego ampliùs non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne fortè tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

C 7 Ideò consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra, per fidem vestram.

8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea quæ desunt fidei vestræ?

D 11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dñs multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

A 1 DE cetero ergo, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum.

3 * Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra: ut abstineatis vos à fornicatione,

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore;

5 Non in passione desiderii, sicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

B 6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7 Non enim vocavit vos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: * Ipsi enim vos à Deo didicistis ut diligatis invicem.

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos:

C fratres ut abundetis magis,

11 Et operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris sicut præcipimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis.

12 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

13 Si enim credimus quòd Jesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.

14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.

15 Quoniam ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet

D de cœlo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

16 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

*Rom. 12. a. 2. Eph. 5. a. 27.

*Joan. 13. d. 34 e. 15. b. 11. c. 17 1. Joan. 26. 10. 4 e. 12.

*1. Cor. 15. c. 23

17 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Diem judicii dicit inspectatum ad futurum; qui tamen ipsos non potest incautos opprimere; cum semper ad illum se praparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfectos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debent: orat pro ipsis utque pro se orent precatur.

A 1 DE temporibus autem, & momentis fratres non indigetis ut scribamus vobis.

2 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3 Cum enim dixerint pax, & securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient.

4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5 Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

6 Igitur non dormiamus sicut & ceteri; sed vigilemus & sobrii simus.

7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

B 8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, * induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis.

9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum.

10 Qui mortuus est pro nobis, ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11 Propter quod consolamini invicem, & ædificate alterutrum, sicut & facitis.

C 12 Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos,

13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14 Rogamus autem vos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

15 * Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.

19 Spiritum nolite extinguere.

20 Prophetias nolite spernere.

21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete.

D 22 Ab omni specie mala abstinete vos.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur.

24 * Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

25 Fratres orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

*2. Petr. 3. c. 10. Apoc. 3. a. 3. 16. c. 15.

*Isai. 59. c. 17 Eph. 6. c. 14. 17.

*Prov. 17. c. 13 20. d. 22 Rom. 12. d. 17. 1. Petr. 3. b. 9.

*Eccl. 18. c. 23 Luc. 18. a. 1. Col. 4. a. 2. 1. Cor. 1. b. 9.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriari, adversarios verò ultionem in die judicii recepturos, orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1 PAULUS, & Silvanus, & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem:

4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis,

5 In exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini,

6 Si tamen justum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant:

7 Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo cum angelis virtutis ejus,

8 In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.

9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

10 Cùm venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11 In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,

12 Ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in illo, secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturũ priùs filium perditionis qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorũ consolatione ac confirmatione orat.

1 ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum:

2 Ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tamquàm per nos missam, quasi instet dies Dñi.

3 * Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, [* Eph. 5. b. 6.]

4 Qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus.

5 Non retinetis quòd cùm adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantùm ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8 Et tunc revelabitur ille iniquus, * quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: [* Isa. 11. a. 4.]

9 Cujus est adventus secundùm operationem satanæ, in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus,

10 Et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,

11 Ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus & in fide veritatis:

13 In qua & vocavit vos per Evangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Jesu Christi.

14 Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16 Et exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPUT III.

Cupit ut pro se precentur, confidens quòd servaturi sint ipsius præcepta: monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos existimet, sed ut fratres corripiant.

1 DE cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur; sicut & apud vos: [* Eph. 6. d. 19. Col. 4. a. 3.]

2 Et ut liberemur, ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè & non secundùm traditionem, quam acceperunt à nobis,

7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8 * Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore: & fatigatione, nocte & die operantes, ne quẽ vestrûm gravaremus: [* Act. 20. f. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 1. Thes. 2. b. 9.]

9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10 Nam & cùm essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes:

12 Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus

niamus, & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent.

13 * Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

*Gal. 6. b. 9.

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. Ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Praeceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrina & traxenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod cum ab Ecclesia persecutione ad Apostolatum vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

A 1 PAULUS Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Jesu spei nostrae:

2 * Thimotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

*Act. 16. a. 1.

3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cùm irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent,

4 Neque * intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quae quaestiones praestant magis quàm aedificationem Dei, quae est in fide.

*Inf. 4. b. 7. & 2. Tim. 2. d. 13. Tit. 3. a. 19.

5 Finis autem praecepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

B 6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium.

7 Volentes esse legis Doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant.

8 * Scimus autem quia bona est lex, si quis ea ligitimè utatur:

*Rom. 7. c. 12.

9 Sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis & non subditis, impiis & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud sanae doctrinae adversatur,

11 Quae est secundùm Evangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi.

12 Gratias ago ei, qui me confortavit, C Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quae est in Christo Jesu.

15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

*Matt. 9. b. 13. Marc. 2. c. 17.

16 Sed ideò misericordiam consecutus sum: ut in me primò ostenderet Christus Jesus D omnem patientiam, ad informationē eorum, qui credituri sunt illi, in vitam aeternam.

17 Regi autem saeculorum immortali, invisibili soli Deo, honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

18 Hoc praeceptum commendo tibi fili Timothee secundùm praecedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam.

19 Habens fidem, & bonam conscientam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

* 20 Ex quibus est Hymenaeus, & Alexander, quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, unúmque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hac ornari debeat, cujus non est docere, sed in silentio discere.

A 1 OBsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate.

3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. B

5 Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego praedicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor gentium in fide, & veritate.

8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione. C

9 * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa?

*1. Pet. 3. a. 3.

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat cum omni subjectione. D

12 * Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

*1. Cor. 14. g. 34.

* 13 Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

*Gen. 1. d. 27.

14 * Et Adam non est seductus: mulier autem seducta in praevaricatione fuit.

*Gen. 3. a. 6.

15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT. III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres; ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia quae est columna veritatis: simulque commendat Dominica incarnationis sacramentum.

1 FIdelis sermo: Siquis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

2 * Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

* Tit. 1. b. 7.

3 Non vinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed

4 Suæ domui benè præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

B

5 Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

C

8 Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primùm: & sic ministrent nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis benè præsint, & suis domibus.

13 Qui enim benè ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ est in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò.

D

15 Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT. IV.

Prædicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quanquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

A

1 Spiritus autem manifestè dicit, quia * in novissimis temporibus, discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum,

* 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3. Jud. a. 18.

2 In hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam,

3 Prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem.

B

4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7 * Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem teipsum ad pietatem,

* Sup. 1. b. 4.

C

8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ.

* 2. Tim. 2. b. 11.

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10 In hoc enim laboramus & maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maximè fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat; sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

D

14 Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus, ac juvenculas gubernare debeat, rursum seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile adversùs presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publicè arguat: hæc mandata servet, nemini citò manus imponens: medico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

1 Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem; juvenes, ut fratres:

2 Anus, ut matres; juvenculas, ut sorores in omni castitate:

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.

4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5 Quæ autem verè vidua est, & desolata speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die.

6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.

7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.

8 Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

B

9 Vidua eligatur non minùs sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor.

10 In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores autem viduas devita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solùm otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ loquentes quæ non oportet.

C

14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Jam enim quædam conversæ sunt retro satanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os bovi trituranti. Et: * Dignus est operarius mercede sua.

* Deut. 25. a. 4. 1. Cor. 9 b. 9. Matt. 10. b. 10 Luc. 10 b. 7.

D 19 Adversùs presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20 Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

21 Testor coram Deo & Christo Jesu, & electis Angelis, ut hæc custodias sine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad judicium: quosdam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus, sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent; quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque servet hæc mandata: divites autem reprimat à superbia, inducens ad eleemosynas.

A 1 Quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei, quæ secundùm pietatem est, doctrinæ:

4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ,

B 5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6 Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 * Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quòd nec auferre quid possumus.

** Job. 1. d. 21. Eccli. 5. c. 14.*

8 * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

** Prov. 27. d. 26.*

9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

C 11 Tu autem ô homo Dei hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit * sub Pontio Pilato, bonam confessionem:

** Matt. 27. b. 11. Joann. 18. f. 33. & 37.*

14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Jesu Christi.

15 Quem suis temporibus ostendet * beatus & solus potens, rex regum, & Dominus dominantium:

** Apoc. 17. d. 14. 19. c. 16*

D 16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum. Amen.

** Joan. 1. c. 18. 1. Joan. 4. c. 12.*

17 Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, * neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum)

** Luc. 12. c. 15*

18 Benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEUM II.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus præmium: dicit quòd omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quòd inde multa receperit obsequia.

A 1 Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu;

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura, quòd sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4 Desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, ut gaudio implear.

B 5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loïde, & matre tua Eunice, certus sum autem quòd & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

7 * Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

** Rom. 8. c. 15.*

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundùm virtutem Dei:

C 9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, * non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora sæcularia.

** Tit. 3. b. 5.*

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

11 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

** 1. Tim. 2. b. 7.*

12 Ob quam causam etiam hæc patior,

sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

D 13 Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione in Christo Jesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc quòd aversi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigellus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus * Onesiphori domui: quia sæpè me refrigeravit, & catenam meam non erubuit:

*Inf. 4. d. 19.

17 Sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsivit, & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu meliùs nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincerè docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri præmii & resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

A 1 TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu.

2 Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Jesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum JESUM CHRISTUM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

B 9 In quo laboro usque ad vincula, quasi malè operans: sed verbum Dei non est alligatum.

10 Ideò omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria cælesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus:

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: * si negaverimus, & ille negabit nos:

*Matt. 10. c. 33. Marc. 8. d. 18. * Rom. 3. a. 3.

13 * Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

14 Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

C 16 Profana autem, & vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem:

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus,

18 Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subverterunt quorumdam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus; & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, sectare verò justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 * Stultas autem, & sine disciplina quæstiones devita: sciens quia generant lites.

*1. Tim. 1. b. 4. 7. Tit. 3. c. 9.

A 24 Servum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur, ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus. & de sacrarum litterarum utilitate.

A 1 HOc autem scito, quòd in * novissimis diebus instabunt tempora periculosa:

*1. Tim. 4. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3. Jud. d. 18.

2 Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei:

B 5 Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper discentes, & numquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem * Jannes & Mambres restiterunt Moysi: ita & hi resistunt veritati homines corrupti mente, reprobi circa fidem,

*Exod. 5. b. 11.

9 Sed ultrà non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

C 10 Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris: quales persecutiones sustinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui piè volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores proficient in pejus: errantes, & in errorem mittentes.

D 14 Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu.

16 * Omnis scriptura divinitùs inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia:

*2. Pet. 1. d. 20.

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi coacervant, constanter prædicet, tolerando quæcumque infligentur adversa: prædicitque suam passionem & futurum præmium: advocans Timotheum, eò quòd à multis desertus sit, & ab Alexandro multa passus, in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domino liberatus.

A 1 TEstificor coram Deo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus:

2 Prædica verbum, insta opportunè, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt, sibi magistros, prurientes auribus:

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

B 5 Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto:

6 Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festina ad me venire cito.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc sæculum, & abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

C 11 * Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

*Col. 4. d. 14.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.

14 Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus:

15 Quem & tu devita: valdè enim restitit verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

D 17 Dominus autem mihi astitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.

18 Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & salvum faciet in regnum suum cæleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & * Onesiphori domum.

*Sup. 1. d. 16.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus, cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

CAPUT PRIMUM.

Facta in salutatione mentione spei vitæ æternæ quæ jam manifestata est, ostendit, quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia durè sunt increpandi: mundis omnia munda; quidam factis Deū negant.

1 PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundùm pietatem est. A

2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora sæcularia.

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tito dilecto filio secundùm communem fidem gratia & pax à Deo Patre, & Christo Jesu Salvatore nostro. B

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

*1. Tim. 3. c. 2.

6 * Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. C

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maximè qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: quia universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. D

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, adversantium se à veritate.

15 * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.

* Rom. 14. d. 20

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodò docere debeat senes, anus, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1 TU autem loquere quæ decent sanam doctrinam: A

2 Senes, ut sobrii sint, pudici, prudentes,

sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

B 4 Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis:

C 9 * Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,

*Eph. 6. a. 5. Col. 3. d 22. 1. Pet. 2 c. 18.

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus,

11 * Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

D 12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo,

*Inf. 3. b. 4.

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitæ æternæ: monétque, ut hæc docens vanam devitet doctrinam, similiter & hæreticos.

A 1 ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

B 4 Cùm * autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei;

*Sup. 2 a. 11. *2. Tim 1. c. 9.

5 * Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti,

6 Quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum:

7 Ut justificati gratia ipsius, heredes simus secundùm spem vitæ æternæ.

C 8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut curēt bonis operibus præesse qui credũt Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus.

*1. Tim 1. b. 4. 2. Tim. 2. d. 23.

9 * Stultas autem quæstiones & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita: sunt enim inutiles, & vanæ.

10 Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devita,

11 Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.

D 12 Cùm misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sollicitè præmitte, ut nihil illis desit:

14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

B. PAULI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit; quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere ut sibi ministret in Evangelii prædicatione.

1 PAULUS vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto, & adjutori nostro, A

2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5 Audiens charitatem tuam, & fidem quam habes in Domino Jesu, & in omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu. B

7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9 Propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & vinctus Jesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe: C

13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14 Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideò discessit ad horam à te, ut æternum illum reciperes:

16 Jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maximè mihi; quantò autem magis tibi, & in carne, & in Dño? D

17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipsum mihi debes:

20 Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum Spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecedit.

A 1 MULTIFARIAM, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissime,

2 Diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit & sæcula.

3 * Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis:

*Sap. 7. d. 26.

4 Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit.

B 5 Cui enim dixit aliquando Angelorum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: * Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?

*Psal. 2. b. 7. *2. Reg. 7. b. 14.

6 Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: * Et adorent eum omnes Angeli Dei.

*Psal. 96. b. 7.

C 7 Et ad Angelos quidem dicit: *Qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros suos, flammam ignis.

*Psal. 103. a. 4

8 Ad filium autem: * Thronus tuus Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui.

*Psal. 44. b. 7.

9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.

10 Et * Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

*Ps. 101 d. 26.

D 11 Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veterascent:

12 Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: * Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

*Psal. 109. a. 1 1. Cor. 15. d. 25

14 Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis.

CAPUT II.

Cùm Angelicorum præceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multo magis ea sequetur transgressores præceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

A 1 PRopterea abundantius oportet observare nos ea quæ audivimus, ne forte pereffluamus.

2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit justam mercedis retributionem:

3 Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

4 * Contestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

*Marc. 16. d. 20

5 Non enim Angelis subjecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur.

B 6 Testatus est autem in quodam loco quis dicens: *Quid est homo quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum?

*Psal. 8. a. 5.

7 Minuisti eum paulò minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 * Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo enim quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem nec dum videmus omnia subjecta ei.

*Matt. 28. d. 18 1. Cor. 15. d. 26

C 9 * Eum autem, qui modico quàm Angelis minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

*Phil. 2. a. 8.

10 Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

11 Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

12 Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te.

*Psal. 21. a. 23

D 13 * Et iterum: * Ego ero fidens in eum. Et iterum: Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

*Psal. 17. a. 3. *Isai. 8. d. 18.

14 Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem * ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:

*Osee. 13. d. 14 1. Cor. 15. g. 54

15 Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18 In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Longè excellentior est Christus, utpote filius, quam Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

A 1. UNde fratres sancti, vocationis cælestis participes, considerate Apostolum, & pontificem confessionis nostræ Jesum:

2 Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & * Moyses in omni domo ejus.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

*Num. 12. c. 7.

4 Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit Deus est.

B 5 Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant:

6 Christus verò tanquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus Sanctus: * Hodie si vocem ejus audieritis,

* Psal. 94. b.8. Inf. 4. b.7

8 Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto.

9 Ubi tentaverunt me patres vestri; probaverunt & viderunt opera mea.

C

10 Quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas.

11 Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12 Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis, discedendi à Deo vivo:

13 Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

D

15 Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra quemadmodum, in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt, sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis, qui peccaverunt, * quorum cadavera prostrata sunt in deserto?

* Num. 14. f.37

18 Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19 Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsum admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque ejus infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

1 Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introëundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse.

A

2 Etenim & nobis annuntiatum est, quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis quæ audierunt.

3 Ingredimur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: * Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

* Psal. 94.b.11

4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic: * Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

B

* Gen. 2. a. 2.

5 Et in isto rursùm: Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ii, quibus prioribus annuntiatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7 Iterùm terminat diem quendam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut suprà dictum est: * Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

* Sup. 3. b. 7.

8 Nam si eis Jesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, post hac die.

9 Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

C

10 Qui enim ingressus est in requiem ejus; etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum & discretor cogitationum & intentionum cordis.

13 * Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

D

* Psal. 33. c. 16 Eccli. 15. d. 20

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jesum filium Dei: teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster Pontifex, precesque Patri offerens exauditus est: & discens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hæc scribebat Apostolus.

1 Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

A

2 Qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate,

3 Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

4 * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron.

B

* Exod. 28. a. 1. 2. Par. 26. c. 18

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te.

* Psal. 2. b. 7.

6 Quemadmodum & in alio loco dicit: * Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech.

* Psal. 109. b. 4

7 Qui in diebus carnis suæ preces supplicationésque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

C

8 Et quidem cùm esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est obedientiam:

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

10 Appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 Et enim cùm deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis ut vos doceamini quæ sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

D

13 Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiæ: parvulus enim est.

14 Perfectorum autem est sólidus cibus; eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quando quidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quæ jurejurando promisit illi Deus.

A 1 QUapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni,

3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4 * Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti,

*Matt. 12 d.45 Infr 10 c. 26. 2.Pet.2 d. 20.

5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutésque sæculi venturi,

B 6 Et prolapsi sunt: rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

7 Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo.

8 Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora saluti: tametsi ita loquimur.

10 Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.

C 11 Cupimus autem unumquemque vestrûm eandem ostentare solicitudinem ad expletionem spei usque in finem.

12 Ut non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promissiones.

13 Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum.

14 Dicens: * Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

*Gen. 22.c.16

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16 Homines enim per majorem sui jurant: D & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.

17 In quo abundantiùs volens Deus ostendere pollicitationis, heredibus immobilitatem consilii sui interposuit jusjurandum:

18 Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem:

19 Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis:

20 Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundùm ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

CAPUT VII.

Cùm Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipsum una cum lege evacuat.

A 1 HIc enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei:

Gen.14 d. 18.

2 Cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,

3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundùm legem, id est, à fratribus suis: quamquam & ipsi exierint de lumbis Abrahæ.

*Deut. 18.a.3. Inf.14 b. 4.

B 6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicitur.

8 Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur quia vivit.

9 Et (ut ita dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit decimatus est:

10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit, secundùm ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundùm ordinem Aaron dici?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13 In quo enim hæc dicuntur de alia tribu est de qua nullus altari præsto fuit.

C 14 Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

15 Et amplius adhuc manifestum est: si secundùm similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos.

16 Qui non secundùm legem mandati carnalis factus est, sed secundùm virtutem vitæ insolubilis.

17 Contestatur enim: * Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech.

* Psal. 109.b.4

18 Reprobatio quidem fit præcedentis mandati: propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine jurejurando [alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt,

D 21 Hic autem cum jurejurando, per eum, qui dixit ad illum: * Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum,]

* Psal. 109.b.4

22 In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus.

23 Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcircò quod morte prohiberentur permanere.

24 Hic autem eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus & excelsior cælis factus:

27 Qui non habet necessitatem quotidie, * quemadmodum sacerdotes, & priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel seipsum offerendo.

*Lev. 16.b.6.

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius esse Christi sacerdotium Levitico, cùm ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & majorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes in terris legis: ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

A 1 Capitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

B 3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat.

4 Si ergo esset super terram nec esset sacerdos: cùm essent qui offerrent secundum legem munera,

5 Qui exemplari & umbræ deserviunt cælestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret tabernaculum: * Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte.

*Exod. 25.d.40 Act.7. f.44.

C 6 Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israël, & super domum Juda, testamentum novum;

*Jer.31 f.31.

9 Non secundùm testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de Terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

D 10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israël post dies illos, dicit Dñs: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad majorem eorum:

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13 Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, propè interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam a peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

A 1 Habuit quidem & prius, justificationes culturæ, & sanctum sæculare.

2 * Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

*Exod. 26.a.1. 36.a.3.

3 Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum:

4 Aureum habens * thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, * & tabulæ testamenti,

*Lev. 16. Num. 16. *3.Reg. 8.a.9. 2.Par.5 b.10.

5 Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modò dicendum per singula.

B 6 His verò ita compositis; in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7 In secundo autem * semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & populi ignorantia:

*Exod. 30.b.10 Lev.16 a.2.

8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum,

C 9 Quæ parabola est temporis instantis: juxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem solummodò in cibis & in potibus,

10 Et variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non hujus creationis;

12 Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

D 13 * Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis:

14 * Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

*Lev. 16.c.15 *1.Pet. 1.d.19. 1.Joan. 1.c.7. Apoc.1 b.5.

15 Et ideò novi testamenti mediator est; * ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

*Gal.3 c.15.

16 Ubi enim testamentum est; mors necesse est, intercedat testatoris.

E 17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19 Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo; ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit,

20 Dicens: * Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

*Exod. 24.b.8.

21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit.

F 22 Et omnia penè in sanguine secundùm legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio,

23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis.

24 Non enim in manufacta sancta Jesus introivit exemplaria verorum: sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

25 Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

G 26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium:

28 * Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit ex pectantibus se, in salutem.

* Rom. 5 b 9. 1. Pet. 3 d. 18.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cujus unica hostia auferentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhaserimus, acerbius puniemur quam veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebraos quod & multa passi sint, & patientibus astiterint.

A 1 Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessassent offerri: ideò quòd nullam haberent ultrà conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

B 5 Ideò ingrediens mundum dicit: * Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi:

* Psal. 39. b. 7.

6 Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

* Psal. 39. b. 8.

7 Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Superiùs dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundùm legem offeruntur:

9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuat.

C 10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel.

11 Et omnis quidem sacerdos præstò est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

13 De cetero expectans * donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus.

* Psal. 109. a. 1. 15. d. 25

14 Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

* Ier. 31. f. 33 Sup. 8. c. 8.

16 * Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus. Dando leges meas in cordibus eorum, & in D mentibus eorum superscribam eas:

17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor amplius.

18 Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi,

20 Quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id est, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda,

23 Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui repromisit.)

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum: E

25 Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem.

26 * Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia,

* Sup. 6. a. 4.

27 Terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.

28 Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione * duobus vel tribus testibus, moritur:

* Deut. 17. a. 6. Matt. 18. c. 1.

29 Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? F

Ioan. 8 b. 17. 6 2. Cor. 13. a. 1.

30 Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterùm: Quia judicabit Dominus populum suum.

* Deut. 32. e. 35 Rom. 12 d. 19.

31 Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum.

33 Et in altero quidem, opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter conversantium effecti.

34 Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam. G

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36 Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37 Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

38 * Justus autem meus ex fide vivit: quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.

* Hab. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11.

39 Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

CAPUT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum à mundi exordio usque ad David ac prophetas: & in universum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

A 1 Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

3 * Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei; ut ex invisibilibus visibilia fierent.

* Gen. 1. a. 3

4 * Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo, * per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.

* Gen. 4.a.4. * Matt. 23.d.35

5 * Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

* Gen. 5.c.24. Eccli. 44.c.16

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

7 * Fide Noë responso accepto de iis quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum: & justitiæ, quæ per fidem est, heres est institutus:

* Gen. 6.c.14 Eccli. 44.c.17

8 * Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quò iret:

* Gen. 12.a.1.

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem.

10 Exspectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.

11 * Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit: etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

* Gen. 17.c.19

12 Propter quod & ab uno orti sunt, (& hoc emortuo) tamquam sidera cæli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13 Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.

14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

16 Nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

17 * Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones:

* Gen. 22.a.1. Eccli. 44.d.22

18 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

* Dan. 21.b.12 Rom.9. b. 7.

19 Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus: unde eum & in parabolam accepit.

20 * Fide & de futuris benedixit Isaac, Jacob, & Esau.

* Gen. 27.d.27 f.39.

21 * Fide Jacob moriens, singulos filiorum Joseph benedixit: * & adoravit fastigium virgæ ejus.

* Gen. 48.c.15 * Gen. 47.g.31

22 * Fide Joseph, moriens, de profectione filiorum Israël memoratus est, & de ossibus suis mandavit.

* Gen. 50.d.23

23 * Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus à parentibus suis; eò quòd vidissent elegantem infantem, * & non timuerunt regis edictum.

* Exod. 2.a.2. 1. c. 7.

24 * Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis.

* Exod. 2.b.11.

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem.

26 Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

28 * Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.

* Exod. 12.d.21

29 * Fide transierunt mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptii devorati sunt.

* Exod. 14.c.22

30 * Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum septem.

* Jos.6. c. 20.

31 * Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

* Jos.2. a. 3.

32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36 Alii verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40 Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum, imò Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quam Judæi pati cogamur supplicia.

1 IDeóque & nos tantam habentes impositam nubem testium, * deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

* Rom. 6. a. 4. Eph. 4. f.22. Col.3. b.8. 1.Pet.2 a. 1. 4. a. 2.

2 Aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextra sedis Dei sedet.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùm semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes:

5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi: noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

* Prov. 3 b.12. Apoc. 3. d.19.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.

7 In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8 Quòd si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditore

eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus.

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

D 11 Omnis autem disciplina, in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris: posteà autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ.

12 Propter quod, remissas manus, & soluta genua erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

14 * Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum: (* Rom. 12.d.18)

15 Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

E 16 Ne quis fornicator, aut profanus * ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua. (* Gen. 25.d.33)

17 Scitote enim quoniam * & posteà cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam: (* Gen. 27.d.38)

18 * Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, (* Exod. 19.c.12 20.c.21)

19 Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

F 20 Non enim portabant quod dicebatur: * Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. (* Exod. 19.c.13)

21 Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.

22 Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jerusalem cælestem & multorum millium Angelorum frequentiam,

23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cælis, & judicem omnium Deum & spiritus justorum perfectorum,

24 Et testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem meliùs loquentem quàm Abel.

G 25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multò magis nos, qui de cælis loquentem nobis avertimus.

26 Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: * Adhuc semel; & ego movebo non solùm terram, sed & cælum. (* Agg. 2.b.7.)

27 Quod autem, adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tanquam factorum, ut maneant ea quæ sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu & reverentia.

29 * Etenim Deus noster ignis consumens est. (* Deut. 4.d.24.)

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperent; orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis gratiis salutationibus.

1 Charitas fraternitatis maneat in vobis. A

2 * Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim * latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. (* Rom. 12.c.13 1.Pet.4 b.9. * Gen. 18.a.3. 19.a.2.)

3 Mementote vinctorum tamquam simul vincti, & laborantium, tamquam & ipsi in corpore morantes.

4 Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5 Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: * Non te deseram, neque derelinquam. (* Jos. 1.a.5.)

6 Ita ut confidenter dicamus: * Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo. (* Ps. 117.a.6)

7 Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem. B

8 Jesus Christus heri & hodie: ipse & in sæcula.

9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci: Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11 * Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. (* Lev. 16.f.27)

12 Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum extra portam passus est. C

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.

14 * Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. (* Mic. 2.c.10)

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini ejus.

16 Beneficentiæ autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17 Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus benè volentes conversari. D

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere quò celeriùs restituar vobis.

20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum,

21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

22 Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpaucis scripsi vobis.

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celeriùs venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes præpositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA

B. JACOBI APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam à Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bonum donum: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum & ad iram tardi sint: nec satis esse verbum audire, nisi illud opere compleatur: docet etiam qualiam sit vera & immaculata religio.

1 JACOBUS, Dei & Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

2 Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis:

3 Scientes quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur.

4 Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

6 * Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur.

7 Non ergo æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino,

8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua,

10 Dives autem in humilitate sua, * quoniam sicut flos fœni transibit.

11 Exortus est enim Sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus suis marcescet.

12 * Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

13 Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14 Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.

15 Deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem.

16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17 Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18 Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initiũ aliquod creaturæ ejus.

19 Scitis fratres mei dilectissimi: * Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20 Ira enim viri justitiam Dei non operatur.

21 Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

22 * Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo:

24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.

25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.

27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum transgreditur, legis transgressor est; hortatur ut operibus misericordiæ incumbant, ostendens quod homo per opera justificetur: nam fides sine operibus mortua est.

1 FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ.

2 Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,

3 Et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4 Nónne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?

5 Audite fratres mei dilectissimi, nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6 Vos autem exhonorastis pauperem. Nónne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad judicia?

7 Nónne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

8 Si tamen legem perficitis regalem secundùm scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis:

9 * Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.

10 * Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11 Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12 Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.

13 Judicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia judicium.

14 Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum?

15 Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano,

16 Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?

17 Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18 Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine

operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19 Tu credis quoniam unus est Deus: Benè facis: & dæmones credunt, & contremiscunt.

20 Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

*Gen. 22.b.9. 21 * Abraham pater noster, nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22 Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?

*Gen. 15.a.6. Rom.4.a.3. Gal.3.a.6. 23 Et suppleta est Scriptura, dicens: * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam, & amicus Dei appellatus est.

24 Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm?

*Jos.2.a.4. Heb.11. 3. 25 Similiter * & Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est suscipiens nuntios & alia via ejiciens?

26 Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Linguæ mala recenset, quam difficillimum est illam gubernare; traditque differentiam inter sapientiam terrenam & cælestem.

Matt. 23.a.8. 1 Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus judicium sumitis.

2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. Potest etiam fræno circumducere totum corpus.

3 Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4 Ecce & naves, cùm magnæ sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5 Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat: Ecce quantus ignis quàm magnam silvam incendit!

6 Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9 In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10 Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12 Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13 Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.

14 Quòd si zelum amarum habetis & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.

16 Ubi enim zelus & contentio: ibi inconstantia, & omne opus pravum.

17 Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione.

18 Fructus autem justitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni studendum, rebus incertis Divina providentia commissis.

1 Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci, litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis.

3 Petitis, & non accipitis: eò quòd male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.

4 Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

*Prov. 3.d.34. 1.Pet.5 b.5. 6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

7 Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9 Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

*1.Pet. 5.b.6. 10 * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Si autē judicas legem: non es factor legis, sed judex.

12 Unus est legislator, & judex, qui potest perdere, & liberare.

*Rom. 14.a.4. 13 * Tu autem quis es, qui judicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14 Qui ignoratis quid erit in crastino.

15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit; & si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

26 Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem confitenda; quàm efficax sit justi oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1 Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

3 Aurum & argentum vestrum æruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4 Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini sabbaoth introivit.

5 Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis justum, & non restitit vobis.

B 7 Patientes igitur estote fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum.

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9 Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non judicemini. Ecce judex ante januam assistit.

C 10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12 Ante omnia autem fratres mei * nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: non, non: ut non sub judicio decidatis.

*Matt. 5.c.34.

13 Tristatur aliquis vestrûm? oret: Æquo animo est? psallat.

D 14 Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15 Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidua.

17 Elias homo erat similis nobis passibilis: * oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex.

3.Reg. 17.a.1. Luc.4. d.25.

18 Et rursùm oravit: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA

B. PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, qua tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati sunt, hortatur eos ad vitæ munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

A 1 PETRUS Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ,

2 Secundùm præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.

3 * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundùm misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

*2.Cor. 1.d.3. Eph.1. a.3.

4 In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis,

B 5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam revelari in tempore novissimo.

6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:

7 Ut probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in revelatione Jesu Christi:

8 Quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata:

9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias:

C 12 Quibus revelatum est, quia non sibimet ipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfectè sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi:

14 Quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ vestræ desideriis:

15 Sed secundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipsi in omni conversatione sancti sitis.

16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum.

17 Et si patrem invocatis eum, qui * sine acceptione personarum judicat secundùm uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

18 Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis:

19 *Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati:

* Lev. 11.g.44. 19.a.2. 20.a.7. * Deut. 10.d.17. Rom.2. b.11. Gal.2. b.6.

D 20 Præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos,

21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes esset in Deo:

22 Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentiùs:

23 Renati non ex semine corruptibili, sed

*1.Cor. 6.d.20. 7.e.23. Heb.9. c.14. 1.Joan. 1.c.7. Apoc.1. a.5.

incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

24 * Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit:

25 Verbum autem Domini manet in æternum. Hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

* Eccli. 14. 18. Isa. 40. b. 6. Iac. 1. b. 10.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cum prius essent populus abjectus, hortatur ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

A

1 Deponentes igitur omnem malitiam: & omnem dolum & simulationes, & invidias, & omnes detractiones,

Rom. 6. a. 4. Eph. 4. e. 22. Col. 3. b. 8. Heb. 12. a. 1.

2 Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite; ut in eo crescatis in salutem:

3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.

4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5 Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.

B

6 Propter quod continet Scriptura: * Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur.

* Isa 28 d. 16. Rom. 9. g. 33.

7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, * lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli,

* Ps. 117 e. 22.

8 Et lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

Isa. 8. c. 14. Mat. 21 d. 42. Act. 4. b. 11.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.

10 * Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

* Osee. 2 d. 24. Rom. 9. f. 25.

C

11 * Charissimi, obsecro, vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam.

* Rom. 13. d. 14 Gal. 5. c. 16.

12 Conversationem vestram inter gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus, vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

13 * Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi, quasi præcellenti;

* Rom. 13. a. 1.

14 Sive ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:

15 Quia sic est voluntas Dei ut benè facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

16 Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei:

17 Omnes honorate: * fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate.

* Rom. 12. b. 10

18 * Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

* Eph. 6. a. 5. Col. 3. d. 22.

D

19 Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè.

Tit. 2. c. 19

20 Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si benè facientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

21 In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.

22 * Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus:

* Isa. 53 b. 9.

23 Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injustè:

24 * Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis.

* Isa. 53 b. 5. 1. Ioan. 3. a. 5

25 Eratis enim sicut oves errantes: sed conversi estis nunc ad Pastorem & Episcopum animarum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter conjuges conversatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, utque Christi exemplo ferant adversa, & quod per Baptismum salvamur in similitudinem eorum qui in arca Noë salvabantur.

A

1 Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant.

Eph. 5. c. 22. Col. 3. c. 18.

2 Considerantes in timore castam conversationem vestram.

3 * Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus:

* 1. Tim 2. c. 9

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.

6 * Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cujus estis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.

* Gen 18. b. 12

B

7 * Viri similiter cohabitantes secundùm scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & coheredibus gratiæ vitæ: ut non impediantur orationes vestræ.

* 1. Cor 7. a. 3

8 In fine autem, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles.

9 Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

* Prov 17. b. 13 Rom. 12 d. 17. Thes. 5 c. 15

10 * Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos coërceat linguam suam à malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

* Ps. 33 c. 13.

11 * Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam.

* Isa. 1 d. 16

C

12 Quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?

14 * Sed & si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

* Matt 5. a. 10

15 Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem: omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

16 Sed cum modestia, & timore * conscientiam habentes bonam: ut in eo, quòd detrahunt vobis, confundantur, qui calum-

* Sup 6. 12.

niantur vestram bonam in Christo conversationem.

17 Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati quàm malefacientes.

D

* Rom. 5. b. 6. Hebr. 9. g. 28.

18 * Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, & justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19 In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit:

* Gen. 7. b. 7. Matth. 24. c. 37 Luc. 17. f. 26.

20 Qui increduli fuerant aliquando, * quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cùm fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam,

21 Quod & vos & nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi.

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitæ æternæ heredes efficeremur: profectus in cælum, subjectis sibi angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata, incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni, super omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

A

* Eph. 4. c. 23.

1 Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit à peccatis:

2 * Ut jam non desideriis hominum, sed voluntati Dei quod reliquum est in carne vivat temporis.

3 Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium, consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos & mortuos.

B

6 Propter hoc enim & mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundùm homines in carne, vivant autem secundùm Deum in Spiritu.

7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

Prov. 10. b. 12. * Rom. 12. c. 3 Hebr. 13 a. 2. * Phil. 2 b. 14. * Rom. 12. b. 6 * 1. Cor. 4. a. 1.

8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia * charitas operit multitudinem peccatorum.

9 * Hospitales invicem * sine murmuratione.

10 * Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni * dispensatores multiformis gratiæ Dei.

11 Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13 Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes.

D

14 Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.

15 Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur aut, maledicus, aut alienorum appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine

17 Quoniam tempus est ut incipiat judicium à domo Dei. Si autem primum à nobis: quis finis eorum, qui non credunt ei Evangelio?

* Prov. 11. d.

18 * Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?

19 Itaque & hi: qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

CAPUT V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, juniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinæ curæ totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

A

1 Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum: qui & ejus, qui in futuro revelanda est, gloriæ communicator:

2 Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè:

3 Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo,

B

4 Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam.

* Rom. 12. b. 10 * Jac. 4. b. 6. * Jac. 4. c. 10. * Ps. 54 d. 23. Matth. 6. c. 25.

5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. * omnes autem invicem humilitatem insinuate, * quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

6 * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis?

7 * Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, & vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

C

Luc. 22. c. 32.

9 Cui resistite fortes in fide: scientes eamdem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11 Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

D

12 Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13 Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coëlecta, & Marcus, filius meus.

14 Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

EPISTOLA B. PETRI APOSTOLI SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum per varias scandant virtutes, ut sit introitus in regnum Domini illis ministretur, dicitque se brevi moriturum, & sua doctrina certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

A 1 SImon Petrus, servus & Apostolus Jesu Christi, iis qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in justitia Dei nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Jesu Domini nostri:

3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria & virtute,

4 Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit: ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ, fugientes ejus, qui in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

B 5 Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6 In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7 In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint, & superent; non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

C 10 Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commonere de his: & quidem scientes & confirmatos vos in præsenti veritate.

13 Justum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14 Certus quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus noster Jesus Christus * significavit mihi.

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16 * Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

D 17 Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: * Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.

18 Et hanc vocem nos audivimus de cælo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto.

*Joan. 21. d. 18
*1 Cor. 1. c. 17.
*Matt. 17. a. 5.

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris:

20 Hoc primùm intelligentes, * quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

*2 Tim. 3. d. 16

CAPUT II.

Pseudoprophetæ multos seducent, verùm acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, & de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum quos admodum effusos dicit in libidinem.

A 1 FUerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3 Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus judicium jam olim non cessat; & perditio eorum non dormitat.

4 * Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.

B 5 Et originali mundo non pepercit, * sed octavum Noë justitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

6 * Et civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens:

7 Et justum Lot oppressum à nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit:

8 Aspectu enim, & auditu justus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos:

10 Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant dominationémque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11 Ubi Angeli fortitudine & virtute cùm sint majores, non portant adversùm se execrabile judicium.

12 Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt;

C 13 Percipientes mercedem injustitiæ, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14 Oculos habentes plenos adulterii, & incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15 Derelinquentes rectam viam erraverunt, * secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Correptionem verò habuit suæ vesaniæ: subjugale mutum animal, * hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.

17 * Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ

*Job 4. d. 18. Jud. b. 6
*Gen. 7 a. 1.
19. c. 5.
*Jud. b. 11.
*Num. 22. c. 28
*Jud. a. 12.

turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur.

D

18 Superba enim vanitatis loquentes pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

19 Libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis: à quo enim quis superatus est, hujus & servus est.

20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, * his rursus implicati superantur: facta sunt eis * posteriora deteriora prioribus.

21 Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem, retrorsùm converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.

22 Contigit enim eis illud veri proverbii: * Canis reversus ad suum vomitum; &, Sus lota in volutabro luti.

* Ioan. 8.d.34. Rom.6. c.16.20 * Heb. 6.a.4. * Mat. 12.d.25 * Prov. 26.b.11

CAPUT III.

[illegible] quosdam illusores secundùm Domini adventum negantes, atque futuram mundi renovationem, cujus [illegible] & insperatè Dominus adveniet: ad cujus adventum [illegible] ut se [illegible]rent; laudans Pauli scripta quæ indocti depravant.

A

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3 Hoc primùm scientes, quòd venient * in novissimis diebus in deceptione illusores juxta proprias concupiscentias ambulantes,

4 Dicentes: * Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt omnia sic perseverant ab initio creaturæ,

5 Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra, de aqua & per aquam consistens Dei verbo:

* 1. Tim 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. Iud. d. 18. * Ezech. 12.g.27

B

6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit,

7 Cæli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorũ hominũ.

8 Unum verò hoc non lateat vos charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni, sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

10 * Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transient, elementa verò calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

C

11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus,

12 Expectantes & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 * Novos verò cælos, & novam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.

* 1. Thes 5. a. 2. Apoc. 3. 16. c.15. * Isai. 65.c.17 66.g.22 Apoc. 21.a.1.

D

15 Et * Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis,

* Rom. 2.

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vir igitur fratres præscientes custodite: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18 Crescite verò in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA

B. JOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Christo vidit & audivit, aliis annuntiat, ut unà cum ipso socientur Deo & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porrò qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

A

1 QUOD fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ.

2 Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.

B

3 Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.

5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis: * Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.

* Ioan. 8.b.12.

C

6 Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur & veritatem non facimus.

7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce; societatem habemus ad invicem, * & sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.

* Heb. 9 d. 14. 1. Pet. 1 d. 19. Apoc. 1. b. 5.

D

8 * Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra; & fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus quoniam non peccavimus: mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

* 3. Reg 8.c.46. 2. Par. 6.f.36. Prov. 20.b.9. Eccl. 7. c.21.

CAPUT II.

Iesus Christus advocatus noster est apud Patrem & propitiatio pro peccatis totius mundi, observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris; variis scribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel accepta fidei adhæreant, sequentes ductum Spiritus sancti.

A

1 FIlioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

3 Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus.

4 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

5 Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

B 7 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis.

8 * Iterùm mandatum novum scribo vobis, quod verum est & in ipso, & in vobis: quia tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet. [*Joan. 13.d.34 15.b.12.]

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 * Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. [*Inf.3. c.14.]

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

C 14 Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem: Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo:

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

D 22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.

23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc filioli manete in eo: ut cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: ac dilectione & odio fratrum, qui mentis puritate & fide in Christum quippiam a Deo petit, impetrat.

A 1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus. & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: * & peccatum in eo non est. [*Isai. 53.c.9. 1.Pet.2 d.22.]

6 Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

B 7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

8 * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. [*Joan. 8.f.44.]

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, * ut diligatis alterutrum. [*Joan. 13.d.34 15.b.12]

12 Non sicut * Caïn, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus, justa. [*Gen.4 b.8.]

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

C 14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte: [*Lev. 19.d.17 Sup.2. b.10.]

15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

16 * In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. [*Joan 15.b.13.]

17 * Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? [*Luc.3 c.11. Jac.2. c.15.]

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

D 19 In hoc cognoscimus quoniam ex ve-

ritate sumus : & in conspectu ejus suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum : major est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum :

22 * Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo : quoniam mandata ejus custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo facimus.

*Matt. 21.b.22

23 * Et hoc est mandatum ejus : Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi : & * diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

*Joan. 6.d.29. 11.a.3. *Joan. 13.d.14 15.b.12

24 Et qui servat mandata ejus, in illo manet, & ipse in eo : & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non : cùm Deus sua nos dilectione prævenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere : perfecta autem charitas foras mittit timorem.

A

1 Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint : quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei : omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est :

3 Et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est ; & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4 Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quàm qui in mundo.

5 * Ipsi de mundo sunt : Ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

*Joan. 8.f.47.

B

6 Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos : qui non est ex Deo, non audit nos : in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos invicem : quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

9 In hoc apparuit charitas Dei in nobis : quoniam * Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

*Joan. 3.b.16.

10 In hoc est charitas : non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos : & nos debemus alterutrum diligere.

C

12 * Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.

*Joan. 1.b.18. 1.Tim. 6.d.16.

13 In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus Charitas est : & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

D

18 Timor non est in charitate : sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 * Et hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

*Joan. 13.d.34 15.b.12. Eph. 5.a.2.

CAPUT V.

De natis ex Deo : veraque erga ipsum charitate ; fides mundum vincit : tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in cælo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam : de peccato ad mortem, & non ad mortem.

A

1 Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei : ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

5 * Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei ?

*1.Cor. 15.g.57

B

6 Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Jesus Christus : non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo : Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra : Spiritus, & aqua, & sanguis : & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est : quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 * Qui credit in Filium Dei habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum : quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

*Joan. 3.d.36.

C

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus: Et hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam qui non habet Filium, vitam non habet.

13 Hæc scribo vobis : ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum : Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.

15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus : scimus quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo.

D

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ut roget quis.

17 Omnis iniquitas peccatum est: & est peccatum ad mortem.

18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus quoniam ex Deo sumus: & mundus totus in maligno positus est.

20 Et scimus quoniam Filius Dei venit,* & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.

21 Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

* Luc. 24.f.45

EPISTOLA

B. JOANNIS APOSTOLI SECUNDA.

Electam hanc ejusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur; idque paucis; cætera servans donec ad eos veniat.

1 SENIOR Electæ dominæ, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem.

2 Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Jesu Filio Patris, in veritate & charitate.

4 Gavisus sum valdè, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, *ut diligamus alterutrum.

6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis:

* Joan. 13.d.34 15.b.12

7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.

9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in Doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA

B. JOANNIS APOSTOLI TERTIA.

Gaium collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humaniter excipiat; subdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium; subjungens se illum brevi invisurum.

1 SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate.

2 Charissime, de omnibus orationem facio prosperè te ingredi, & valere, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavisus sum valdè venientibus fratribus & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

4 Majorem horum non habeo gratiam, quàm ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5 Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,

6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces dignè Deo.

7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quasi non ei ista sufficiant? neque ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est, qui malefacit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere: sed noli per atramentum, & calamum scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA

B. JUDÆ APOSTOLI.

Monet, ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Judæorum ac Sodomitarum; nam & hi nullum veriti, effrænè feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat, & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

1 JUDAS Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Jesu conservatis, & vocatis.

2 Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3 Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

5 Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Ægypti salvans, * secundo eos, qui non crediderunt, perdidit:

* Num 14.f.37

6 Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.

7 Sicut * Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.

* Gen. 19. c. 4.

8 Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant.

9 * Cùm Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

* Zach. 3. b. 2.

10 Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & * errore Balam mercede effusi sunt, & in contradictione * Core perierunt.

* Gen. 4. b. 8. * Num. 22. c. 23. * Num. 16. c. 32

12 Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, & semetipsos pascentes, * nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ,

13 Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

* 2. Pet. 2. c. 17.

14 Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: * Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis:

* Apoc. 1. b. 7.

15 Facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores querulosi, secundùm desideria sua ambulantes * & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

* Psal. 16. c. 10

17 Vos autem charissimi, memores estote verborum, * quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

* 1. Tim. 4. a. 3. 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3.

18 Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus.

19 Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu Sancto orantes,

21 Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite judicatos:

23 Illos verò salvate, de igne rapientes, Aliis autem misteremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

24 Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi,

25 Soli Deo Salvatori nostro per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

APOCALYPSIS BEATI JOANNIS APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos insula relegatus jubetur scribere, quæ viderit septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

1 APOCALYPSIS Jesu Christi, quam dedit illi Deus palàm facere servis suis, quæ oportet fieri citò; & significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni,

2 Qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit.

3 Beatus qui legit & audit verba prophetiæ hujus: & servat ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

4 Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Gratia vobis & pax ab eo, * qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt;

* Exod. 3. d. 14.

5 Et à Jesu Christo, qui est testis fidelis, * primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos: & lavit nos à peccatis nostris * in sanguine suo.

* 1. Cor. 15. c. 20 Col. 1. c. 18. * Heb. 9. d. 14. 1. Pet. 1. d. 19. 1. Joan. 1. c. 7.

6 Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen:

7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ, Etiam: Amen.

* Joan. 1. c. 7. * Is. 3. c. 13. Matt. 24. c. 30 Jud. c. 14.

8 * Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens.

* Is. 41. a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12. Infr. 21. b. 6. 22. c. 13.

9 Ego Joannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Jesu:

10 Fui in Spiritu in Dominica die, & audivi post me vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.

12 Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:

14 Caput autem ejus & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi ejus tamquam flamma ignis,

15 Et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

* Is. 41. a. 4. 44 a. 6. 48. b. 12. Infr. 22. c. 13.

17 Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: * ego sum primus, & novissimus;

18 Et vivus, & fui mortuus, & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti,& quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ, collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiscebant, alios autem minis ad pœnitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti præmium pollicens.

A 1 ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit,qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum.

2 Scio opera tua, & laborem,& patientiam tuam & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces:

B 3 Et patientiam habes,& sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo adversùm te,quòd charitatem tuam primam reliquisti.

5 Memor esto itaque unde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

6 Sed hoc habes quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis:Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

C 8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus,& novissimus;qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam,& paupertatem tuam, sed dives es: & blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10 Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

D 11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12 Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe:Hæc dicit qui habet romphæam utraque parte acutam:

13 Scio ubi habitas,ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14 Sed habeo adversùs te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam * Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israël,edere, & fornicari:

*Num. 24.a.3. 25.a.2.

15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

E 16 Similiter pœnitentiam age:si quo minùs veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus similes aurichalcho.

F 19 Novi opera tua,& fidem, & charitatem tuam,& ministerium, & patientiam tuam,& opera tua novissima plura prioribus.

20 Sed habeo adversùs te pauca: quia permittis mulierem Jezabel,quæ se dicit prophetem docere,& seducere servos meos, fornicari,& manducare de idolothytis.

21 Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea,in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint.

G 23 Et filios ejus interficiam in morte * & scient omnes Ecclesiæ, * quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundùm opera sua. Vobis autem dico.

*1.Reg. 16.b.7. Psal.7 b.10. Ier.11. d.20. 17.b.10 20.c.12

24 Et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea,& tamquam vas figuli, confringentur,

28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quod Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Iubetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphiæ & Laodiciæ; errantes ad pœnitentiam minis revocans, sed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

A 1 ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua,quia nomen habes quòd vivas,& mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis,& audieris,& serva,& pœnitentiam age.Si ergo non vigilaveris, * Veniam ad te tamquam fur,& nescies qua hora veniam ad te

*1.Thes. 5.a.2. 2.Pet.3 c.10. Infr.16 b.15.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis,quia digni sunt.

B 5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus & Verus,qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit:claudit & nemo aperit,

*Is.22. f.22. *Iob. 12.c.14

8 Scio opera tua:Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem,& servasti verbum meum,& non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui di-

cunt se Judæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

C 10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

Ioan. 14. c. 6.

14 Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe: * Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui est principium creaturæ Dei.

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

D 17 Quia dicis: Quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

Prov. 3. b. 11. Heb. 12. b. 6.

19 * Ego quos amo, arguo, & castigo. Æmulare ergo: & pœnitentiam age.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in hujus circuitu vigintiquatuor seniores sedentes, & quæ hic describit, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assiduè una cum viginti quatuor senioribus glorificabant.

A 1 POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo, & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinæ.

B 4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

C 6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

Isa 6. b. 3.

9 Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

D 10 Procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

CAPUT V.

Flente Ioanne, quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus pro hominibus occisus illum aperuit; quo facto quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

A 1 ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus?

3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

B 5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.

6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum:

C 9 Et cantabant canticum novum dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum * millia millium,

Dan. 7. c. 10.

D 12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam & benedictionem.

13 Et omnem creaturam quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes:

Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis varii adversùs terram sequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri judicii.

1 ET vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audivi unum de quatuor animalibus, dicens tamquam vocem tonitrui: Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4 Et exivit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant & datus est ei gladius magnus.

5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

7 Et cùm aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame & morte, & bestiis terræ.

9 Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant,

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequò Domine: (sanctus, & verus) non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?

11 Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi cùm aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & Sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: & Luna tota facta est sicut sanguis:

13 Et stellæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento magno movetur.

14 Et cælum recessit sicut liber involutus & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt:

15 Et reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis servus, & liber absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16 Et dicunt montibus, & petris: * Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

* Isa.2 d.19. Osee.10 c.8. Luc 23. e.30.

CAPUT VII.

Dum punienda est terra, jubentur absque nocumento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Judæis quam ex gentibus, benedicentes Deum, & de his qui amicti erant stolis albis.

1 POst hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu Solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israël.

5 Ex tribu Juda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: ex tribu Joseph duodecim millia signati Ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

9 Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10 Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum,

12 Dicentes, Amen, Benedictio, & claritas & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum Amen.

13 Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & unde venerunt?

14 Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni:

15 Ideò sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus: qui sedet in throno, habitabit super illos.

16 * Non esurient, neque sitient ampliùs, nec cadet super illos Sol, neque ullus æstus:

17 Quoniam agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

* Isa. 49 c.10 * Isa. 25.c.8. Infr.21 b.4.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis ostenduntur; effusoque in terram igne altaris, alio Angelo fiunt variæ tempestates: similiter quatuor Angelis tuba canentibus proveniunt variæ plagæ adversus homines.

A 1 ET cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi media hora,

2 Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illis incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

B 4 Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus.

6 Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tuba canerent.

C 7 Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnum viride combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis,

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia pars navium interiit.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo stella magna ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

D 11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium: & facta est tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.

12 Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars Solis, & tertia pars Lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba cani turi.

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit, & locusta à fumo putei egressa describuntur, quæ homines crucient: sexto verò Angelo canente solvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

A 1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi,

2 Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est Sol & aër de fumo putei:

3 Et de fumo putei, exierunt locustæ in terram; & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ:

4 Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis:

5 Et datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque: & cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii cùm percutit hominem.

*Isa. 2. d. 19. Osee 10 c. 8.

B 6 * Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

7 Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: & super capita earum tamquam coronæ similes auro: & facies earum tamquam facies hominum.

Luc. 23 c. 30. * Sap. 16. b. 9.

8 Et habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum, sicut dentes leonum erant:

9 Et habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:

10 Et habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum: & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: & habebant super se

C 11 Regem angelum abyssi, cui nomen Hebraïcè Abaddon, Græcè autem Appollyon, Latinè habens nomen Exterminans.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audivi numerum eorum.

17 Et ita vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

D 18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19 Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent.

20 Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, & simulachra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Et non egerunt pœnitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus jurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Ioanni devorandum.

A 1 ET vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut Sol, & pedes ejus tamquam columnæ ignis:

2 Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

B 3 Et clamavit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et cùm locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: & audivi vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta

cuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.

Dan. 12 v. 7.

5 * Et Angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cælum:

C

6 Et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quæ in ea sunt; & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7 Sed in diebus vocis septimi Angeli cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8 Et audivi vocem de cælo iterùm loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu Angeli stantis super mare, & super terram.

D

* Ezech 3.a.1.

9 Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: * Accipe librum, & devora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.

10 Et accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cùm devorassem eum, amaricatus est venter meus:

11 Et dixit mihi: Oportet te iterùm prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Joannes templum metiens audit prædicaturos duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac terræmotu occiduntur 7000. hominum, & ad cantum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

A

1 ET datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

2 Atrium autem quod est foris templum, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus:

3 Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

B

6 Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7 Et cùm finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est.

9 Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus, corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis.

C

10 Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11 Et post dies tres & dimidium, spiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos:

12 Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13 Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæli.

14 Væ secundum abiit: & ecce væ tertium veniet citò.

B

15 Et septimus Angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.

16 Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17 Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corruperunt terram.

19 Et apertum est templum Dei in cælo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Cùm mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cælo prælio, lapsus draco cæpit mulieris semen persequi.

A

1 ET signum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta Sole & Luna, sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:

2 Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata septem:

4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram: & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cùm peperisset, filium ejus devoraret.

5 Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

B

6 Et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium magnum in cælo: Michaël, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus:

8 Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum ampliùs in cælo:

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

C 10 Et audivi vocem magnam in cælo dicentem: nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12 Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

D 13 Et postquam vidit draco quòd projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum:

14 Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis, à facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Jesu Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decémque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maximè favet, cogens fieri, & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

A 1 Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiæ.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam:

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

B 4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cælo habitant.

7 Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab *origine mundi. [*Gen. 9.b.6.]

C 9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: * qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum. [Matt. 26.e.52]

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

D 14 Et seduxit habitantes in terra, propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15 Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio verò cruciatum eorum qui bestiam adorarunt prædicante: porro duo habentes falces jubentur, ille messem, hic autem vineam terræ demetere.

A 1 Et vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.

5 Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

B 6 Et vidi alterum Angelum volantem per medium cæli, habentem Evangelium æternum ut evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

7 Dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus: & adorate eum, * qui fecit cælum & terram, mare, & fontes aquarum. [*Psal. 145.a.6 *Act. 14.c.14]

8 Et alius Angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens

voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:

C 11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei & fidem Jesu.

13 Et audivi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modò jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

D 15 Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: * Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ.

*Joel 3. c. 13. Matt. 13. c. 39

16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant: & septem Angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialæ iræ Dei plenæ.

A 1 ET vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

B 2 Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3 Et cantantes canticum Moysi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.

C 4 * Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt.

*Jer. 10 a. 7.

5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo:

6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

D 7 Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis, septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8 Et impletum est templum fumo à majestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiæ sedem, Euphratens & aerem multa in terra plagæ oriuntur.

A 1 ET audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram.

2 Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram, & factum est vulnus sævum & pessimum in homines, qui habebant characterem bestiæ; & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tamquam mortui; & omnis anima vivens mortua est in mari.

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

B 5 Et audivi Angelum aquarum dicentem: Justus es Domine, qui es, & qui eras sanctus, qui hæc judicasti:

6 Quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7 Et audivi alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & justa judicia tua:

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines, & igni:

9 Et æstuaverunt homines æstu magno & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ: & factum est regnum ejus tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas præ dolore.

C 11 Et blasphemaverunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus suis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus suis.

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & siccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.

13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos in modum ranarum.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 * Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

* Matth. 24. d. 43. Luc. 12. e. 39. Sup. 3. a. 3.

16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraïce Armagedon.

D 17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est.

18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus sic magnus.

19 Et facta est civitas magna in tres par-

ter: & civitates Gentium ceciderunt. & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum & decem cornuum; quæ omnia hic declarat Angelus.

1 ET venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas,

2 Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cornua decem.

4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus:

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam.

13 Hi unum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: * quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

*1. Tim 6. c. 15. Infr. 19 c. 16.

15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapsus, judicium, plaga, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipsi adhærentes amare lugent; cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1 ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

2 Et exclamavit in fortitudine, dicens: * Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & odibilis:

*Isa. 21. c. 9. Jer. 51. a. 8. Sup. 14. b. 8.

3 Quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4 Et audivi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6 Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundùm opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7 Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: * Sedeo regina, & vidua non sum: & luctum non videbo.

*Isa. 47. a. 8.

8 Ideò in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus:

10 Longè stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11 Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius;

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ & serici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum & animarum hominum:

14 Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna

quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis :

F 17 Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt,

18 Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes : Quæ similis civitati huic magnæ :

19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna; in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus : quoniam una hora desolata est.

20 Exulta super eam cælum,& sancti Apostoli, & Prophetæ : quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa.

G 21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum,& misit in mare,dicens : Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.

22 Et vox citharœdorum,& musicorum,& tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius:& omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius :

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius : & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te : quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus; parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Joanne adorari recusat : apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est verbum Dei & rex regum & Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cæli ad edendas eorum carnes.

A 1 POst hæc audivi quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium : Alleluia : Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est :

2 Quia vera & justa judicia sunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus.

3 Et iterùm dixerunt : Alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum.

4 Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes : Amen : Alleluia.

5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus : & qui timetis eum, pusilli & magni.

6 Et audivi quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia : quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

B 7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei : quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.

8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti & candido. Byssinum enim justificationes sunt sanctorum.

9 Et dixit mihi : Scribe : * Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt, & dicit mihi : Hæc verba Dei vera sunt.

* Matt. 22. a. 2. Luc. 14. d. 16.

10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi : Vide ne feceris : conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu, est spiritus prophetiæ.

11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur fidelis, & Verax, & cum justitia judicat, & pugnat.

12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

C 13 * Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei.

* Isa. 63. a. 1.

14 Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus : ut in ipso percutiat Gentes : * Et ipse reget eas in virga ferrea : & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

* Ps. 2. c. 9.

16 Et habet in vestimento & in femore suo scriptum : * Rex regum, & Dominus dominantium.

* 1. Tim. 6. c. 15. Sup. 17. d. 14.

17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, & clamavit voce magna dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli : Venite & congregamini ad cœnam magnam Dei :

D 18 Ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum.

19 Et vidi bestiam, & reges terræ,& exercitus eorum congregatos,ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus :

20 Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta : qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure :

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius : & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus animæ martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversùs civitatem dilectam, sed igni cælesti devorabuntur : deinde apertis libris, à sedente super thronum judicabuntur omnes mortui secundùm opera ipsorum.

A 1 ET vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille :

3 Et misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat ampliùs gentes, donec consummentur mille anni : & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis:& animas decollatorum propter testimonium Jesu, & propter verbum Dei,& qui non adoraverunt bestiam,

neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.

5 Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

C 7 * Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

*Ezech 39. a. 2.

8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.

9 Et descendit ignis à Deo de cælo & devoravit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia,

10 Et pseudopropheta cruciabuntur die ac D nocte in sæcula sæculorum.

11 Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inventus eis.

12 & vidi mortuos, magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jerusalem in Agni sponsam à Deo parata ostenditur, justis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cujus civitatis murus & porta ac fundamenta describuntur & mensurantur, quæ universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margarita.

A 1 ET vidi cælum novum, & terram novam. Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare jam non est,

Isa. 65. c. 17 66. g. 22 2. Pet. 3. c. 13.

2 Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

B 4 * Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

Isa. 25 c. 8. Sup. 7. d. 17.

5 Et dixit qui sedebat in throno: * Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera.

Isa. 43 c. 19. 2. Cor. 5 d. 17.

6 Et dixit mihi: Factum est. Ego sum α & ω: initium, & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8 Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & C veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.

9 Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.

10 Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo à Deo.

11 Habentem claritatem Dei: & lumen D ejus simile lapidi pretioso tanquam lapidi jaspidis, sicut crystallum.

12 Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël.

13 Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres.

14 Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

15 Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut E metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16 Et civitas in quadro posita est, & longitudo ejus tanta est quanta & latitudo: & mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus æqualia sunt.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli,

18 Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa vero civitas, aurum mundum simile vitro mundo.

19 Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus: F

20 Quintum, sardonix: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hiacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22 Et templum non vidi in ea. Dominus G enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23 * Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

** Isa. 60. d. 19*

24 Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam suam & honorem in illam.

25 * Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

**Isa. 60 b. 11.*

26 Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27 Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec ulla nox est in civitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Ioanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque justos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: contestatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

A 1 ET ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.

2 In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

3 Et omne maledictum non erit ampliùs: sed sedes Dei & Agni in illa erunt, & servi ejus servient illi.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5 * Et nox ultrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.

*Isa. 60 d. 20.

6 Et dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, B & vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri citò.

7 Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus.

8 Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et postquam audissem, & vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.

9 Et dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10 Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè est. C

11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundùm opera sua.

13 * Ego sum α, & ω, primus, & novissimus, principium, & finis.

*Isa. 41 a. 4. 44. a. 6. 48. b. 12. Sup. 1. b 8. 4. 17. 21. b. 6.

14 Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in civitatem.

15 Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix, & genus David, stella splendida & matutina. D

17 Et spiritus & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: * & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.

*Isa. 55 a. 1.

18 Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19 Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus, de libro vitæ, & de civitate sancta, & de his quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni Dñe Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

ORATIO MANASSÆ.

ORATIO MANASSÆ, NEC NON Libri duo, qui sub Libri tertii & quarti Esdræ nomine circumferuntur hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decrevit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDA CUM CAPTUS TENERETUR in Babylone.

DOMINE omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Jacob & seminis eorum justi, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & investigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundùm multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decrevisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus justorum, non posuisti pœnitentiam justis, Abraham, & Isaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ, Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodivi: statui abominationes, & multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi, Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis; neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus

in, ut, pœnitentiam: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum Phase, quod Josias immolavit, celebrando septem diebus festum Azymorum, cui successerunt in regno Juda Jechonias, Joacim, Joachin, & Sedecias, eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

1 ET fecit Josias Pascha in Jerosolymis Domino, & immolavit Phase quarta decima luna primi mensis:

2 Statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini.

3 Et dixit Levitis sacris servis Israël, ut sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini in domo, quam ædificavit Salomon filius David rex.

4 Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israël ex parte secundùm pagos & tribus vestras,

5 Secundùm Scripturam David regis Israël, & secundùm magnificentiam Salomonis filii ejus, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram, eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israël.

6 Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundùm præceptum Domini quod datum est Moysi.

7 Et donavit Josias in plebe, quæ inventa est, ovium, agnorum, & hædorum, & caprarum triginta millia, vitulos tria millia.

8 Hæc de regalibus data sunt secundùm promissionem populo & sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9 Et Jechonias, & Semeias, & Nathanaël fratres, & Hasabias, & Oziel & Coraba, in Phase, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10 Et hæc cùm fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Levitæ habentes azyma per tribus.

11 Et secundùm partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Domino, secundùm ea quæ in libro Moysi scripta sunt:

12 Et assaverunt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in caccabis, & in ollis cum benevolentia:

13 Et attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc paraverunt sibi & sacerdotibus:

14 Sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finitum esset tempus: & Levitæ paraverunt sibi, & fratribus suis filiis Aaron.

15 Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem, secundùm præceptum David, & Asaph, & Zacharias, & Jeddinus, qui erat à rege.

16 Et ostiarii per singulas januas, ita ut non prævaricaretur unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt illis.

17 Et consummata sunt quæ pertinebant ad sacrificium Domini.

18 In illa die egerunt Phase, & offerebant hostias super Domini sacrificium, secundùm præceptum regis Josiæ.

19 Et egerunt filii Israël, qui inventi sunt in tempore illo, Phase, & diem festum azymorum per dies septem:

20 Et non est celebratum Phase tale in Israël, à temporibus Samuelis Prophetæ:

21 Et omnes reges Israël non celebraverunt tale Pascha quale egit Josias, & Sacerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Israël, qui inventi sunt in commoratione Jerosolymis.

22 Octavo decimo anno, regnante Josia celebratum est Phase.

23 Et directa sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis:

24 Et quæ circa illum quidem conscripta sunt, in prisinis temporibus, de eis qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui non quæsierunt verba Domini super Israël.

25 Et post omnem actum hunc Josiæ, ascendit Pharao rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere super Euphratem, & exiit obviam illi Josias.

26 Et misit rex Ægypti ad Josiam, dicens: Quid mihi & tibi est rex Judæ?

27 Non sum missus à Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende,

28 Et non est reversus Josias super currum: sed expugnare eum conabatur; non attendens verbum prophetæ ex ore Domini:

29 Sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Josiam.

30 Et dixit rex pueris suis: Amovete me à prælio, infirmatus sum enim valdè. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.

31 Et ascendit super currum secundarium suum: & perveniens Jerosolymam, vita functus est, & sepultus est in paterno sepulchro,

32 Et in tota Judæa lugebant Josiam: & qui præsidebant, cum uxoribus lamentabant eum usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israël.

33 Hæc autem præscripta sunt in libro historiarum regum Judæ: & singula gesta actus Josiæ, & ejus gloria & intellectus ejus in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum Israël & Judæ.

34 Et assumentes, qui erant ex gente, Jechoniam filium Josiæ, constituerunt regem pro Josia patre suo, cum esset annorum viginti trium.

35 Et regnavit super Israël mensibus tribus. Et amovit eum rex Ægypti, ne regnaret in Jerosolymis:

36 Et mulctavit gentem argenti talenta centum & auri talentum unum.

37 Et constituit rex Ægypti Joacim fratrem ipsius, regem Judæ & Jerusalem.

38 Et alligavit magistratus Joacim, & Zaracelem fratrem suum, & apprehendens reduxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Joacim viginti quinque, cùm regnare cœpisset in terra Judæ & Jerusalem: & fecit malum in conspectu Domini.

40 Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perduxit in Babyloniam:

41 Et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecravit in templo suo in Babylonia.

42 Nam de immunditia illius & irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.

43 Et regnavit Joachin filius ejus pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem octo.

44 Regnavit autem menses tres & dies decem in Jerusalem, & fecit malum in conspectu Domini:

45 Et post annum mittens Nabuchodonosor, transmigravit eum in Babyloniam simul cum sacris vasis Domini:

46 Et constituit Sedeciam Regem Juda & Jerusalem, cum esset annorum viginti unius, regnavit autem annis undecim.

47 Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritus à verbis quo dicta sunt ab Jeremia Propheta ex ore Domini:

48 Et adjuratus à rege Nabuchodonosor: perjurans discessit: & indurata cervice sua, & corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israël.

49 Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Jerosolymis.

50 Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo suo:

51 Ipsi verò subsannabant in angelis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis ejus,

52 Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam, propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt juveni, & seni, & virgini, & adolescenti:

54 Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniam,

55 Et incenderunt Domum Domini, & demolierunt muros Jerusalem: & turres ejus incenderunt igne,

56 Et consummaverunt omnia honorifica ejus, & ad nihilum redegerunt: & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem.

57 Et erant servi illius usque dum regnarent Persæ, in repletione verbi Domini in ore Jeremiæ:

58 Quonique benignè ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suæ sabbatizavit, in applicatione annorum septuaginta.

CAPUT II.

Cyrus rex Persarum Judaos in regno suo captivos remittit in terram suam: qui cum restaurarent Jerusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

1 Regnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore Jeremiæ,

2 Suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicavit in toto regno suo simul per scripturam.

3 Dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israël, Dominus excelsus,

4 Et significavit mihi ædificare domum sibi in Jerusalem, quæ est in Judæa.

5 Si quis est ex genere vestro, Dominus ipsius ascendat cum eo in Jerusalem.

6 Quotquot ergo circa loca habitant, adjuvent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento,

7 In dationibus, cum equis & jumentis, cumque aliis quæ secundùm vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Jerusalem.

8 Et stantes principes tribuum, pagorum, & Judææ, ex tribu Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, quos excitavit Dominus ascendere & ædificare Domum Domini quæ est in Jerusalem, & qui erant in circuitu eorum,

9 Adjuverunt in omni auro & argento ejus, & jumentis: & votis cumpluribus multi quorum sensus excitatus est.

10 Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Jerusalem, & consecravit ea idolo suo.

11 Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.

12 Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsidi Judææ.

13 Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadraginta: athiscæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringentæ: & alia vasa mille.

14 Omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta.

15 Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captivitate Babyloniæ venerant in Jerosolymam.

16 In Artaxerxis autem Regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Judæa & Jerusalem, Baltamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris locis, subjectam epistolam Regi Artaxerxi.

17 DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ judices in Cœlesyria & Phœnice.

18 Et nunc notum sit domino regi, quoniam Judæi qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Jerusalem civitatem refugam & pessimam, ædificant furnos ejus, & statuunt muros, & templum suscitant.

19 Quòd si civitas ista & muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent.

20 Et quia id agitur circa templum, rectè habere arbitrati sumus non despicere hoc ipsum:

21 Sed notum facere domino regi, ut si videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorum,

22 Et invenies in abominationibus scripta de his, & scies quoniam civitas ista fuit refuga, & reges & civitates concutiens,

23 Et Judæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam civitas ista deserta est.

24 Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civitas hæc hædificata fuerit & hujus muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicen:

25 Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia & Balthemo, & Sabellio scribæ, & ceteris consiliariis, & habitantibus in Syria & Phœnice, ea quæ subjecta sunt.

26 LEGI epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inventum est, quoniam civitas illa est ab ævo regibus resistens,

27 Et homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Jerusalem dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœnice.

28 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare civitatem, & prohibere ne quid ultra hæc fiat:

29 Sed nec procedant in plurimum ea quæ sunt malitiæ, ita ut regibus molestia importetur.

30 Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant, jungentes festinanter venerunt in Jerusalem cum equitatu, & turba, & agmine:

31 Cœperúntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Jerusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam dormiente, tres corporis ejus custodes problema moverunt. Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent: & primùm de vino probatur.

1 REx Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus magistratibus Mediæ & Persidis,

2 Et omnibus purpuratis, & prætoribus, & consulibus, & præfectis sub illo, ab India usque Æthiopiam, centum viginti septem provinciis.

3 Et cùm manducassent, & bibissent, & satiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dormivit, & expergefactus est.

4 Tunc illi tres juvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri.

5 Dicamus unusquisque nostrûm sermonem qui præcellat: & cujuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,

6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & super aurum dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byssinam, & torquem circa collum:

7 Et secundo loco sedebit à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocabitur.

8 Tunc scribentes singuli suum verbum signaverunt, & posuerunt subtus cervical Darii regis,

9 Et dixerunt, Cùm surrexerit rex dabimus illi scripta nostra: & quodcumque judicaverit rex è tribus, & magistratus Persidis, quoniam verbum ejus sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Unus scripsit, Forte est vinum.

11 Alius scripsit, Fortior est rex.

12 Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas

13 Et cùm surrexisset rex acceperunt scripta sua, & dederunt illi, & legit.

14 Et mittens vocavit omnes magistratus Persarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos:

15 Et sederunt in concilio, & lecta sunt scripta coram ipsis.

16 Et dixit, Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, & introierunt.

17 Et dixit illis: Indicate nobis de his quæ scripta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18 Et dixit, Viri, quàm prævalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19 Itémque regis & orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20 Et omnem mentem convertit in securitatem & jucunditatem, & non meminit omnem tristitiam & debitum,

21 Et omnia præcordia facit honesta, & non meminit regem nec magistratum, & omnia per talenta loqui facit.

22 Et non meminerunt, cùm biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multùm post sumunt gladios.

23 Et cùm à vino merserint & surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.

24 O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat facere: Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens ut Iudæis detur libertas, & impensa ad extructionem Ierusalem.

1 ET inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2 O viri, num præcellunt homines, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis sunt:

3 Rex autem super omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis, faciunt,

4 Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur montes, & muros & turres.

5 Jugulantur & jugulant, & regis verba non prætereunt. Nam si vicerint afferunt regi omnia quæcumque prædati fuerint.

6 Similiter & alii omnes & quotquot non militant nec pugnant, sed colunt terram: rursum cùm fuerint metentes, afferunt tributa regi:

7 Et ipse unus solus si dixerit, occidite, occidunt: dixerit, remittite, remittunt:

8 Dixerit, percutite, percutiunt, dixerit, exterminate, exterminant: dixerit, ædificate, ædificant:

9 Dixerit, excidite, excidunt: dixerit, plantate, plantant:

10 Et omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & super hoc ipse recumbit & bibit, & dormit.

11 Hi autem custodiunt in circuitu eum, & non possunt ire singuli, & facere opera sua, sed in dicto obaudientes sunt ei.

12 Viri, quomodo non præcellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13 Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate, hic est Zorobabel, cœpit loqui.

14 Viri, non magnus rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis est ergo qui dominatur eorum?

15 Nónne mulieres genuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur mari & terræ:

16 Et ex illis nati sunt, & ipsæ educaverunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum fit?

17 Et ipsæ faciunt stolas omnium hominum, & ipsæ faciunt gloriam hominibus, & non possunt homines separari à mulieribus.

18 Si congregaverint aurum & argentum, & omnem rem speciosam, & viderint mulierem unam bono habitu & bona specie,

19 Omnia hæc relinquentes in eam intendunt, & aperto ore conspiciunt, & eam allicíunt magis quam aurum & argentum, & omnem rem pretiosam.

20 Homo patrem suum relinquit qui enutriit illum, & suam regionem, & ad mulierem se conjungit.

21 Et cum muliere remittit animam: & neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22 Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nónne doletis?

23 Et accipit homo gladium suum, & vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare navigare & flumina,

24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur: & cum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suæ affert.

25 Et iterum, diligit homo uxorem suam magis quàm patrem aut matrem.

26 Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: & servi facti sunt propter illas:

27 Et multi perierunt & jugulati sunt, & peccaverunt propter mulieres.

28 Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.

29 Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, sedentem juxta regem ad dexteram,

30 Et auferentem diadema de capite ejus, & imponentem sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu.

31 Et super hæc aperto ore intuebatur eam, & si arriserit ei, ridet. Nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32 O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: quis ista agit?

33 Et tunc rex, & purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34 O viri, nónne fortes sunt mulieres? Magna est terra, & excelsum est cælum: & velox cursus solis convertit in gyro cælum in locum suum in una die.

35 Nónne magnificus est qui hæc facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?

36 Omnis terra veritatem invocat, cælum etiam ipsam benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam, & non est cum ea quidquam iniquum.

37 Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniquitate peribunt:

38 Et veritas manet & invalescit in æternum, vivit & obtinet in sæcula sæculorum.

39 Nec est apud eam accipere personas neque differentias: sed quæ justa sunt facit omnibus, injustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus ejus.

40 Et non est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & majestas omnium ævorum. Benedictus Deus veritatis.

41 Et desiit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, & dixerunt, Magna est veritas, & prævalet.

42 Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius, quam quæ scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod inventus es sapientior proximis, & proximus mihi sedebis, & cognatus meus vocaberis.

43 Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vovisti, ædificare Jerusalem, in die qua regnum accepisti:

44 Et omnia vasa quæ accepta sunt ex Jerusalem, remittere, quæ separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & voluit remittere ea ibi.

45 Et tu vovisti ædificare templum quod incenderunt Idumæi, quando exterminata est Judæa à Chaldæis.

46 Et nunc hoc est, quod postulo Domine, & quod peto, hoc est majestas quod à te postulo, ut facias votum quod vovisti regi cæli ex ore tuo.

47 Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: & scripsit epistolas ad omnes dispensatores, & præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædificare Jerusalem.

48 Et omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, & Libano, scripsit epistolas, ut traherent ligna cedrina à Libano in Jerusalem, ut ædificarent cum eis civitatem.

49 Et scripsit omnibus Judæis qui ascendebant à regno in Judæam pro libertate, omnem potentem, & magistratum, & præfectum non supervenire ad januas ipsorum,

50 Et omnem regionem, quam obtinuerant immunem esse eis, & Idumæi relinquant castella quæ obtinent Judæorum,

51 Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, usque dum perædificaretur:

52 Et super sacrarium holocautomata ustulare quotidie, sicut habent præceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos.

53 Et omnibus qui procedunt à Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quàm filiis eorum, & omnibus sacerdotibus qui præcedunt:

54 Scripsit autem & quantitatem, & sacram stolam jussit dari: in qua deservirent:

55 Et Levitis scripsit dare præcepta, usque in diem qua consummabitur domus, & Jerusalem extruetur:

56 Et omnibus custodientibus civitatem scripsit dari ei sortes & stipendia.

57 Et dimisit omnia vasa quæcumque separaverat Cyrus à Babylonia & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mitti Jerusalem.

58 Et cùm processisset ille adolescens, elevans faciem in Jerusalem, benedixit regem cæli.

59 Et dixit: Abs te est victoria, & abs te est sapientia & claritas. Et ego servus tuus sum.

60 Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, & tibi confitebor, Domine Deus patrum nostrorum.

61 Et accepit epistolas, & profectus est in Babyloniam. Et venit, & nuntiavit fratribus suis omnibus qui fuerunt in Babylonia:

62 Et benedixerunt Deum patrum suo-

rum, quoniam dedit illis remissionem & refrigerium,

63 Ut ascenderent & ædificarent Jerusalem, & templum ubi nominatum est nomen ejus in ipso, & exultaverunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAPUT V.

Redeuntes à Babylonica captivitate in Jerusalem & Judæam recensentur, & restituunt Dei cultum; sed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

1 POst hæc autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos & tribus suas, & uxores illorum, & filii & filiæ eorum, & servi & ancillæ ipsorum, & pecora eorum.

2 Et Darius rex misit unà cum eis equites mille, donec deducerent eos in Jerusalem cum pace, & cum musicis & cum tympanis & tibiis.

3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos ascendere simul cum eis.

4 Et hæc sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, & in partem principatus ipsorum.

5 Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Jesus filius Josedech, Joacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares de tribu Juda,

6 Qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo.

7 Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Judæa de captivitate transmigrationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Babylonem, & reversus est in Jerusalem:

8 Et requisivit partem Judææ quisquisque in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel & Jesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardochæo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro, Emmonia unus de principibus eorum.

9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpositis eorum, filii Phares, duo millia centum septuaginta duo:

10 Filii Ares, tria millia centum quinquaginta septem:

11 Filii Phœmo centum quadragintaduo: in filiis Jesu & Joabes: mille trecentiduo:

12 Filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filii Choraba ducenti quinque: filii Banica, centum sexaginta octo:

13 Filii Bebech, quadringenti tres: filii Archad, quadringenti vigintiseptem:

14 Filii Cham triginta septem: filii Zoroar, duo millia sexaginta septem: filii Adin, quadringenti sexaginta unus:

15 Filii Aderectis, centum octo: filii Ciaso, & Zelas, centum septem: filii Azoroc, quadringenti trigintanovem:

16 Filii Jedarbone, centum trigintaduo: filii Ananiæ, centum triginta: filii Asoni, nonaginta:

17 Filii Marsar. quadringenti vigintiduo; filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum vigintitres:

18 Filii Nepopas, quinquagintaquinque: filii Nechanatus, centum quinquagintaocto: filii Cebethamus, centum trigintaduo:

19 Filii Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum vigintiunus,

20 Qui ex Besselon & Ceagge, sexaginta quinque: qui ex Bastaro, centum vigintiduo:

21 Qui ex Bechenobes quinquagintaquinque: filii Liptis, centum quinquagintaquinque: filii Labonni, trecenti quinquagintaseptem:

22 Filii Sichem, trecenti septuaginta: filii Suadon & Ciionus, trecenti septuaginta octo:

23 Filii Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filii Anaas, trecenti septuaginta. Sacerdotes:

24 Filii Jeddus, filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuagintaduo: filii Emerus, ducenti quinquagintaduo:

25 Filii Phasurii, trecenti quinquaginta septem: filii Caree, ducenti viginti septem.

26 Levitæ: Filii Jesu in Caduel, & Banis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor. Omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quadringenti sexagintaduo,

27 Filii, & filiæ, & uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo.

28 Filii sacerdotum, qui psallebant in templo: filii Asaph, centum vigintiocto.

29 Ostiarii verò: filii Esmenri, filii Aser, filii Amon, filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes centum trigintanovem.

30 Sacerdotes servientes in templo: filii Sel, filii Gaspha filii Tobloch, filii Cariæ, filii Su, filii Hellu, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,

31 Filii An, filii Radin, filii Desanon, filii Nachoba, filii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sinone, filii Atire, filii Hastem, filii Asiana, filii Manei, filii Nasisim, filii Accusu, filii Agista, filii Azui, filii Favon, filii Phasalon,

32 Filii Meeda, filii Phusa, filii Carce, filii Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nasi, filii Agisti, filii Pedon,

33 Salomon filii ejus, filii Asophot, filii Phasida, filii Celi, filii Dedon, filii Gadahel, filii Sephegi,

34 Filii Aggia, filii Sachareth filii Sabathen, filii Caroneth, filii Malsith, filii Amæ, filii Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phasphat, filii Malmon.

35 Omnes sacro servientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.

36 Hi sunt filii qui ascenderunt à Thelmela, Telharsa: principes eorum Carmellam, & Careth:

37 Et non poterant edicere civitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israël. Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici,

38 Ex Sacerdotibus, qui fungebantur Sacerdotio: & non sunt inventi filii Obia, filii Achisor, filii Addiu, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu:

39 Et vocati sunt nomine ejus, & horum quæsita est generis scriptura in prædatura, & non est inventa, & prohibiti sunt Sacerdotio fungi.

40 Et dixit illis Nehemias & Astharas, Ne participentur sancta, donec exurgat Pontifex doctus in ostensionem & veritatem.

41 Omnis autem Israël erat exceptis servis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.

42 Servi horum & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque.

43 Cameli, quadringenti trigintaquinque

Equi septem millia triginta sex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque Subjugalia quinque millia vigintiquinque.

44 Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Jerusalem, voverunt suscitare templum in loco suo secundum suam virtutem:

45 Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri minas duodecim millia, & minas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales centum.

46 Et habitaverunt sacerdotes & Levitæ, & qui exierant de plebe, in Jerusalem & in regione, & sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israël in regionibus suis.

47 Instante autem septimo mense, cùmque essent filii Israël unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante januam Orientalem.

48 Et stantes Jesus filius Josedec & fratres ejus sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel & hujus fratres, paraverunt altare,

49 Ut offerrent super illud holocautomata, secundum quæ in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.

50 Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocautomata Domino matutina.

51 Et egerunt scenopegiam, & diem solemnem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52 Et post hæc oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solemnium omnium sanctificatorum.

53 Et quotquot vovebant Domino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum.

54 Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula, cum gaudio.

55 Et dederunt carra Sidoniis & Tyriis, ut transveherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Joppe portu, secundùm decretum quod scriptum erat eis à Cyro rege Persarum.

56 Et in secundo anno venientes in templum Dei in Jerusalem, mense secundo, inchoavit Zorobabel filius Salathiel, & Josue filius Josedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Levitæ, & omnes qui venerunt de captivitate in Jerusalem:

57 Et fundaverunt templum Dei, novilunio secundi mensis secundi anni cùm venissent in Judæam & Jerusalem.

58 Et statuerunt Levitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Jesus & filius ejus, & fratres omnes Levitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini.

59 Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Levitæ filii Asaph, habentes cymbala.

60 Collaudantes Dominum, & benedicentes secundùm regem Israël.

61 Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo ejus, & honor in sæcula super omnem Israël.

62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63 Et venerunt ex sacerdotibus & Levitis, & præsidentibus secundùm pagos senioribus, qui viderant, pristinam domum:

64 Et ad hujus ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno:

65 In tantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat sicut tuba canens magnifice, ita ut longe audiretur.

66 Et audierunt inimici tribus Judæ, & Benjamin, & venerunt scire quæ esset vox tubarum.

67 Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, ædificant templum Domini Deo Israël.

68 Et accedentes ad Zorobabel & Jesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Ædificabimus unà vobiscum:

69 Similiter enim audivimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.

70 Et dixit illis Zorobabel, & Jesus, & principes pagorum Israël,

71 Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri, nos enim soli ædificabimus Domino Israël, secundùm ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum.

72 Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Judæa, & levantes opus ædificationis & insidias, & populos adducentes prohibebant eos ædificare,

73 Et aggressuras exercentes, impedierunt, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protexerunt structuram per biennium usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judæi annuente Dario, templum Dei extruunt in Jerusalem.

1 IN secundo autem anno regni Darii prophetavit Aggæus & Zacharias filius Addin Prophetæ apud Judæam & Jerusalem in nomine Dei Israël super eos.

2 Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Jesus filius Josedec, inchoaverunt ædificare domum Domini, quæ est in Jerusalem:

3 Cùm adessent eis prophetæ Domini, & adjuvarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus,

4 Et dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant?

5 Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate à Domino seniores Judæorum.

6 Et non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur.

7 Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario SISENNES subregulus Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales ejus in Syria & Phœnice præsides, regi Dario salutem.

8 Omnia nota sunt Domino regi, quòd cùm venissemus in regionem Judææ, & introissemus in Jerusalem, invenimus ædificantes domum Dei magnam:

9 Et templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in parietibus,

10 Et opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm diligentissimè perfici.

11 Tunc interrogavimus seniores, dicentes: Quo permanente, vobis ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideò enim interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturam præpositorum postulavimus illos.

13 At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Domini, qui fecit cælum & terram:

14 Et ædificabitur hæc domus ante annos illos multos à rege Israël magno & fortissimo, & consummata est.

15 Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccaverunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,

16 Et domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum duxerunt in Babylonem.

17 In primo anno regnante Cyro, rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domum hanc ædificare,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo quæ est in Jerusalem, & consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasaro subregulo:

19 Et præceptum est eis ut offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Jerusalem, & ipsum templum Dei ædificare in loco suo.

20 Tunc Salmanasarus subjecit fundamenta domus Domini, quæ est in Jerusalem: & exinde usque nunc ædificatur, & non accepit consummationem.

21 Nunc ergo si judicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia.

22 Et si inventum fuerit in consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Jerusalem, & judicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis.

23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inventus est in Ecbatanis oppido, quod est in media regione, locus unus, in quo scripta erant ista.

24 ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini quæ est in Jerusalem ædificare, ubi incendebant igni assiduo,

25 Cujus altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo ejusdem regionis, & meniano uno novo, & impendia dari de domo Cyri regis:

26 Et sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchononosor in domum Domini, quæ est in Jerusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic.

27 Et præcepit curam agere Sisennem subregulum Syriæ & Pœnicis; & Satrabuzanem; & sodales ejus, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides, ut abstinerent se ab eodem loco.

28 Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, ut adjuvent eos qui sunt ex captivitate Judæorum, donec consummetur templum ædis Domini:

29 Et à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos.

30 Similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Jerusalem dictaverunt consumi quotidie, sine ulla dilatione,

31 Ut offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris ejus, & orent pro ipsorum vita.

32 Et denuntietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreverint, accipiatur lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur.

33 Propterea & Dominus, cujus nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare domum Domini illam quæ est in Jerusalem.

34 Ego Darius rex decrevi quàm diligentissimè secundùm hæc fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur; in eaque Festum azymorum celebratur.

1 TUnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ à Dario rege erant decreta,

2 Insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Judæorum principibus Syriæ.

3 Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo, & Zacharia prophetis.

4 Et consummaverunt omnia per præceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persarum.

5 Et consummata est domus nostra usque ad tertiam & vigesimam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis.

6 Et fecerunt filii Israël & sacerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundùm ea quæ scripta sunt in libro Moysi.

7 Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hœdos pro peccatis universi Israël, duodecim, secundùm numerum tribuum Israël.

9 Et steterunt sacerdotes & Levitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israël, secundùm librum Moysi, & ostiarii per singulas januas.

10 Et egerunt filii Israël cum his qui erant ex captivitate, illud Phase quartadecima Luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Levitæ.

11 Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitæ omnes simul sanctificati sunt.

12 Et immolaverunt Phase universi filii captivitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibimetipsis,

13 Et manducaverunt filii Israël, qui erant ex captivitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15 Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israël.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdra à Babylonia Jerosolymam traditur Artaxerxis littera, qua beneficia Judæis præstita continens: recensentur qui simul ascenderunt, & auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam quòd ab alienigenis se non separassent.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filii Helciæ, filii Salome,

2 Filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azaël, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleasar, filii Aaron primi sacerdotis:

3 Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Domino Deo Israël docere & facere.

4 Et dedit ei rex gloriam, quòd invenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu ejus.

5 Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israël & sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus templi, & ostiariis, & servis templi, in Jerusalem.

6 Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis,

7 Venerunt Jerosolymam juxta præceptum illius; secundùm prosperitatem itineris à Domino ipsorum datam eis.

8 In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini præceptis, & docendo universum Israël omnem justitiam & judicium.

9 Accedentes autem qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, & lectorem legis Domini, cujus exemplum subjectum est.

10 REX Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis Domini salutem.

11 Humanior ego judicans in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex gente Judæorum, sua sponte, & ex sacerdotibus & Levitis qui sunt in regno meo, comitari tecum in Jerusalem.

12 Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant, & proficiscantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis,

13 Ut visitent ea quæ aguntur secundùm Judæam & Jerusalem, observantes sicut habes in lege Domini,

14 Et ferant munera Domino Deo Israël, quæ vovi ego & amici Jerusalem, & omne aurum & argentum, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Jerusalem cum illo,

15 Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Jerusalem: ut colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia,

16 Ut offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Jerusalem.

17 Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua, secundùm præceptum Domini Dei tui:

18 Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Jerusalem:

19 Et cetera quæcumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20 Cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundum voluntatem Domini.

21 Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ, & Phœnicis, ut quæcumque scripserit Esdras sacerdos & lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter & auri.

22 Et usque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione.

23 Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filii, & filiorum ejus.

24 Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus & Levitis, & sacris cantoribus, & servis templi, & scribis templi hujus.

25 Nullum tributum, neque ulla alia indictio irrogetur: nec habeat quisquam potestatem objicere eis quidquam.

26 Tu autem Esdras, secundùm sapientiam Dei, constitue judices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27 Ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecuniæ mulctatione vel abductione.

28 Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam quæ est in Jerusalem,

29 Et me honorificavit in conspectu regis & consiliariorum, & amicorum, & purpuratorum ejus.

30 Et ego constans animo factus sum secundùm opitulationem Domini Dei mei, & congregavi ex Israël viros, ut simul ascenderent mecum.

31 Et hi sunt præpositi, secundùm suas patrias, & principatus portionales, eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis.

32 Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum David, Acchus filius Sceciriæ:

33 Ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34 Ex filiis ductoris Moabilionis Zaræi & cum ipso viri ducenti quinquaginta:

35 Ex filiis Zachues, Jechonias, Zecholei, & cum ipso viri ducenti quinquaginta.

36 Ex filiis Sala, Maasias Gotholiæ, & cum ipso viri septuaginta:

37 Ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta:

38 Ex filiis Job, Abdias Jeheli, & cum ipso viri ducenti duodecim:

39 Ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Josaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta:

40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo:

41 Ex filiis Ezead, Joannes Eccetan, & cum ipsi viri centum decem:

42 Ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalan filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septuaginta.

43 Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.

44 Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inveni illic.

45 Et [illegible] ad Eleazarum, & Ecel[illegible], & M[illegible], & Malob[illegible] & [illegible], & Samea, & [illegible], N[illegible], Zachariam, & [illegible], [illegible]os ductores & perit[illegible]s:

46 Dixi [illegible] ad Loddeum, qui erat apud [illegible]ylacii.

47 Et man[illegible] ut dicerent Loddeo, & fratribus [illegible] illis qui erant in gazophylacio, ut [illegible]ent nobis eos qui sacerdotio fungere[illegible]r in domo Domini Dei nostri:

48 Et adduxerunt nobis secundùm manum [illegible] Domini Dei nostri viros peritos: ex [illegible] Moholi, filii Levi, filii Israël, Sebe[illegible], & filios & fratres, qui erant decem & octo:

49 A[illegible] & Amin ex filiis filiorum Chananæi, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis & pecoribus, propter insidias.

52 Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.

53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.

54 Et iterùm deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.

55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam, & Asamiam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem,

56 Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israël.

57 Et cùm appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,

58 Et vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia.

59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.

60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus & Levitis, & principibus civitatum Israël, in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi qui susceperunt Sacerdotes & Levitæ, aurum & argentum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Domini.

62 Et promovimus à fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequò introivimus in Jerusalem.

63 Et cùm factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jori sacerdoti:

64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ: ad numerum, & ad pondus universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israël, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,

67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute, vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68 Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ & Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & templum Domini.

69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi dicentes; Non segregaverunt genus Israël, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,

70 Et alienigenæ gentes & nationes terræ, immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebusæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis.

71 Conjuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum: & missum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus, iniquitatis ejus ab initio ipsius regni.

72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus.

73 Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israël, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74 Et consurgens à jejunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans & extendens manus ad Dominum.

75 Dicebam: Domine confusus sum, & reveritus sum ante faciem tuam.

76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra: & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum.

77 Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captivitatem & deprædationem, cum confusione usque in hodiernum diem.

79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ,

80 Detergere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.

81 Et cùm serviremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,

82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa & Jerusalem.

83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum.

84 Dicens: Quoniam terra in quam introistis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85 Et nunc filias vestras non conjungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis

dietis filiis vestris,

86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terræ, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.

88 Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus transgredi legitima tua, ut commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.

89 Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix & nomen nostrum?

90 Domine Deus Israël verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92 Et cùm adorando confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Jerusalem turma magna valde, viri & mulieres, & juvenes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93 Et cùm clamasset Jechonias Jeheli ex filiis Israël, dixit Esdræ: Nos in Dominum peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94 Et nunc es super omnem Israël. In his ergo fit jusjurandum à Domino, expellere omnes uxores nostras quæ ex alienigena sunt cum filiis earum.

95 Sicut tibi decretum est à majoribus secundùm legem Domini exurgens explica.

96 Ad te enim spectat negotium, & nos tecum sumus: viriliter fac.

97 Et exurgens Esdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas, & omnem Israël, facere secundùm hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis junctis illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ad propria digressi, lætum diem agant.

1 Et exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathæ filii Nasabi,

2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit, super iniquitatem multitudinis.

3 Et facta est prædicatio in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,

4 Et quicumque non occurrerit biduo vel triduo diei, secundùm judicium assidentium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus judicaretur à multitudine captivitatis.

5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda, & Benjamin in tribus diebus in Jerusalem. hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.

6 Et sedit omnis multitudo in area templi, trementes propter hyemem præsentem.

7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israël.

8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum,

9 Et perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis.

10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna. Sicut dixisti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis unius diei, neque bidui: multum enim in his peccavimus:

12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas,

13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri & judices, usquequo solvant iram Domini negotii hujus.

14 Jonathas autem filius Ezeli, & Ozias Theccam susceperunt secundùm hæc & Bosoramus, & Levis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.

15 Et steterunt secundùm hæc omnia universi qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundùm nomina: & consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis.

18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permisti, qui habebant alienigenas uxores.

19 Ex filiis Jesu filii Josedec, & fratribus ejus: Maseas, & Eliozerus, & Joribus, & Joadeus,

20 Et injecerunt manus ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua.

21 Et ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Jeelech, Azarias.

22 Et ex filiis Fosere: Limosias, Hismaënis, & Nathanee, Jussio, Reddus, & Thalsas.

23 Et ex Levitis: Jorabdus, & Semeis, & Colius, & Calitas, & Facteas, & Colvas, & Elionas.

24 Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccharus.

25 Et ex ostiariis: Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Israël: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Jolaman: Chamas, & Zacharias, & Jezrelus, & Joddius, & Erimoth, & Heljas.

28 Et ex filiis Zathoim: Eliadas, & Liasumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdis & Thebedias.

29 Et ex filiis Zebes: Joannes & Amanias, & Zabdias, & Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchus, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth.

31 Et ex filiis Addin: Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus, & Manasses.

32 Et ex filiis Nuaë: Noneas, & Azeas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Malchus & Matras.

33 Et ex filiis Asom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manasses, & Semei.

34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel & Baneas, & Pelias, & Jonas & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Josephus.

GG g

35 Et ex filiis Nobei : Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Zedmi & Jessei, Baneas.

36 Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Et inhabitaverunt sacerdotes & Levitæ, & qui erant ex Israël, in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israël in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ:

39 Et dixerunt Esdræ pontifici & lectori, ut afferret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo Israël.

40 Et attulit Esdras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.

41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vesperam coram viris, & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.

42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis, super ligneum tribunal quod fabricatum erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram:

44 Et ad sinistram Faldeus, Misaël, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine: præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cùm absolvisset legem, omnes erecti steterunt: & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum sabbaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum,

48 Jesus, & Banaeus, & Sarebias, & Jaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Joradus, & Ananias & Philias, Levitæ.

49 Qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharathes Esdræ Pontifici & lectori, & Levitis qui docebant multitudinem,

51 Dicens: Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cùm audissent legem.

52 Et dixit Esdras: Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et Levitæ denuntiabant in publico omnibus, Dicentes: Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt.

56 Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare lætitiam, secundum testamentum Domini Dei Israël.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 LIBER Esdræ prophetæ secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ, filii Sadaniæ, filii Sadoch, filii Achitob.

2 Filii Achiæ, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriæ, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, sibi Eleazar,

3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens:

5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filiis eorum iniquitates quas in me admiserunt, ut nuntient filiis filiorum:

6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus.

9 Usquequò eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subverti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussi.

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu verò loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus:

13 Nempe ego vos per mare transmeavi, & plateas vobis initio munitas exhibui, ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem:

14 Lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis:

16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis.

17 Ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nónne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,

18 Dicentes: Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Ægyptiis, quàm mori in deserto hoc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.

20 Nónne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? propter æstus foliis arborum vos texi.

21 Divisi vobis terras pingues: Chanan

næos, & Pherezæos, & Philisthæos, à facie vestra projeci: quid faciam vobis adhuc, dicit Dominus?

22 Hæc dicit Dominus omnipotens, in deserto cùm essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignem vobis pro blasphemiis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24 Quid tibi faciam Jacob? Noluisti obedire Juda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos,

29 Ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam vobis? projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem cùm mihi attuleritis, avertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiavi.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: projiciam vos sicut ventus stipulam.

34 Et filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt.

35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi.

38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob. & Osee, & Amos, & Michææ, & Joël, & Abdiæ, & Jonæ,

40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2 Mater quæ eos generavit, dicit illis: Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta.

3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.

4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam.

5 Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare.

6 Ut des eos confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.

7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt sacramentum meum.

8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ,

9 Quorum terra jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdram: Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israël.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaveram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum: vigilate.

14 Testare cælum & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum, quoniam elegi, dicit Dominus.

16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israël.

17 Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adjutorium pueros meos Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi & paravi, & tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus.

19 Et totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

20 Viduam justifica, pupillo judica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,

21 Confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte.

22 Senem & juvenem intra muros tuos serva:

23 Mortuos ubi inveneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24 Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua.

25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.

26 Servos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27 Noli fatigari. Cùm enim venerit dies pressuræ & angustiæ, alii plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.

28 Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus.

29 Manus meæ tegent te, ne filii tui gehennam videant,

30 Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.

31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.

32 Amplectere natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.

33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobaverunt me, & respuerunt mandatum Domini:

34 Ideóque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis. Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adveniet.

35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis.

36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm salvatorem meum

37 Commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocavit.

38 Surgite & state, & videte numerum signatorum in convivio Domini.

39 Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleverunt.

41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.

42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44 Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronantur, & accipiunt palmas.

46 Et dixi Angelo: Ille juvenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?

47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48 Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Adæ posteris, & maxime in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ civitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum:

2 Quoniam vidi desertionem Sion: & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.

3 Et ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,

4 Et dixi: O Dominator Domine tu dixisti ab initio, quando plantasti terram & hoc solus, & imperasti populo,

5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:

6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo mortem & in nationibus ejus, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.

8 Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

9 Iterùm autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.

10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluvium.

11 Dereliquisti autem unum ex his Noë cum domo sua, & ex eo justi omnes.

12 Et factum est cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iterato impietatem facere plus quàm priores.

13 Et factum est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.

14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:

15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei ut non unquam derelinqueres semen ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esau.

16 Et segregasti tibi Jacob, Esau autem separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.

17 Et factum est cùm educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina.

18 Et inclinasti cælos, & statuisti terram & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,

19 Et transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræ motus, & spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi Israël diligentiam.

20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.

22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.

23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David,

24 Et dixisti ei ædificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.

25 Et factum est hoc annis multis, & dereliquerunt qui habitabant civitatem,

26 In omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes generationes ejus. Utebantur enim & ipsi corde maligno.

27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?

29 Factum est cùm venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus, & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:

30 Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significasti.

31 Nihil memini quomodò debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quam Sion?

32 Aut alia gens cognovit te præter Israël? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israël.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit mandata tua?

36 Hos quidem per omnia invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

1 ET respondit ad me Angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel,

2 Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, unde sit cor malignum.

5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem quæ præteriit.

6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi; aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:

8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum umquam ascendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes, & non respondisti mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere:

11 Et quomodò poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viventes vivere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me, & dixit. Proficiscens profectus sum ad silvam lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem.

14 Et dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias silvas.

15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi, ut & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.

16 Et factus est cogitatus silvæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: stetit arena, & prohibuit eos.

18 Si enim esses judex horum, quem inciperes justificare, aut quem condemnare?

19 Et respondi & dixi: utique vanam cogitationem cogitaverunt, terra enim data est silvæ, & mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me, & dixit: Benè tu judicasti, & quare non judicasti tibimetipsi?

21 Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum.

22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie, propter quid Israël datus in opprobrium gentibus; quem dilexisti populum, datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt:

24 Et pertransivimus de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi.

25 Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? & de his interrogavi.

26 Et respondit ad me, & dixit: Si eris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus justis repromissa sunt: quoniam plenum injustitia est sæculum hoc & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.

29 Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30 Quoniam granum seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit usque nunc, & generat usque cum veniat area?

31 Æstima autem apud te granum mali seminis, quantum fructum impietatis generavit:

32 Quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quàm magnam aream incipient facere.

33 Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?

34 Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum, nam excessus tuus multus.

35 Nónne de his interrogaverunt animæ justorum in promptuariis suis, dicentes: Usquequò spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ?

36 Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit: quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderavit sæculum,

37 Et mensura mensuravit tempora & numero numeravit tempora, & non commovit nec excitavit usquedum impleatur prædicta mensura.

38 Et respondi, & dixi: O Dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.

39 Et ne fortè propter nos non impleantur justorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram.

40 Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa?

41 Et dixi: Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commendata sunt.

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.

44 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt suprà quàm futurum est.

46 Quod pertransivit, scio, quid autem futurum sit, ignoro.

47 Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.

48 Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit coram me. Et factum est, cùm transiret flamma, vidi, & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam, & cùm transisset impetus pluviæ, superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluvia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumus: sic superabundavit quæ transivit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus;

51 Et oravi, & dixi: Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?

52 Respondit ad me, & dixit: De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 De signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis erit à fide regio:

2 Et multiplicabitur injustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audivisti olim:

3 Et erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbitis post tertiam tubam, & relucescet subitò sol noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur,

6 Et regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient:

7 Et mare Sodomiticum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi, omnes audient vocem ejus,

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt, & mulieres menstruatæ parient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salsæ invenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum:

10 Et quæretur à multis, & non invenietur: & multiplicabitur injustitia, & incontinentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet: Numquid per te pertransiit justitia justum faciens: Et hoc negabit.

12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraveris iterùm & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iteratò horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valdè: & anima mea laboravit, ut deficeret:

15 Et tenuit me qui venit Angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes.

16 Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Ubi eras? & quare vultus tuus tristis?

17 An nescis quoniam tibi creditus est Israël in regione transmigrationis eorum?

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19 Et dixi ei: Vade à me, & non appropies ad me. Et audivit, ut dixi: & recessit à me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus.

21 Et factum est post dies septem, & iterùm cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valdè,

22 Et resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterùm cœpi loqui coram Altissimo sermones,

23 Et dixi: Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam:

24 Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum:

25 Et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi rivum unum: & ex omnibus ædificatis civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominasti tibi columbam unam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam:

27 Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum: & ab omnibus probatam legem, donasti huic quem desiderasti populo.

28 Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis:

29 Et conculcaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant:

30 Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est Angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte,

32 Et dixit mihi: Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adjiciam coram te.

33 Et dixi: Loquere, Domine meus. Et dixit ad me. Valdè tu in excessu mentis factus es pro Israël: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?

34 Et dixi ad eum: Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem judicii ejus.

35 Et dixit ad me: Non potes. Et dixi. Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israël.

36 Et dixit ad me: Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & revirida mihi aridos flores,

37 Et aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38 Et dixi: Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his quibus me interrogasti?

40 Et dixit ad me: Quomodo non potes facere unum de his quæ dicta sunt: sic non poteris invenire judicium meum, aut in fine charitatem quam populo promisi.

41 Et dixi: Sed ecce, Domine tu propè es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?

42 Et dixit ad me: Coronæ assimilabo judicium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.

43 Et respondi: & dixi: Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in unum, ut celerius judicium tuum ostendas?

44 Et respondit ad me, & dixit: Non potest festinare creatura super creatorem nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt, in unum.

45 Et dixi: Quomodo dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti à te creatam creaturam in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentes in unum.

46 Et dixit ad me: Interroga matricem mulieris, & dices ad eam. Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47 Et dixi: Non utique poterit, sed secundum tempus.

48 Et dixit ad me, & ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus.

49 Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum.

50 Et interrogavi & dixi: Cùm jam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juvenis est: jam senectuti appropinquat,

51 Et respondit ad me, & dixit: Interroga eam quæ parit, & dicet tibi.

52 Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?

53 Et dicet tibi & ipsa: Alii sunt qui in juventute virtutis nati sunt: & alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui ante vos:

55 Et qui post vos, minori quàm vos, quasi jam senescentes creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi: Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra servo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omninmque fines considerat.

1 Et dixit ad me: Initio terreni orbis & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conventiones ventorum,

2 Et antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi,

3 Et antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ Angelorum,

4 Et antequam extollerentur altitudines aëris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in Sion,

5 Et antequam investigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinventiones, & consignati essent qui fidem thesaurizaverunt:

6 Tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium.

7 Et respondi, & dixi: Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?

8 Et dixit ad me: Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esaü:

9 Finis enim hujus sæculi Esau, & principium sequentis Jacob.

10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra.

11 Et respondi, & dixi: O Dominator Domine; si inveni gratiam ante oculos tuos,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti.

13 Et respondit, & dixit ad me: Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus.

14 Erit sicut commotio, nec commovebitur locus in quo stes super eum.

15 Ideò cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur.

16 Quoniam de ipsis sermo tremiscit & commovetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum est, cùm audissem, surrexi super pedes meos, & audivi: & ecce vox loquens; & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum,

18 Et dixit: Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in terra:

19 Et quando inquirere incipiam ab eis qui injuste nocuerunt injustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion.

20 Et cum supersignabitur sæculum quod incipiet pertransire, hæc signa faciam. Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul,

21 Et anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium & vivent, & suscitabuntur.

22 Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito invenientur vacua:

23 Et tuba canet cum sono, quam cum omnes audierint, subitò expavescent.

24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, & expavescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus:

25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse salvabitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri.

26 Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt à nativitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in sensum alium.

27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factum est, cùm loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam,

30 Et dixit ad me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterum rogaveris & iterum jejunaveris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum majora per diem quàm audivi.

32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, & providit pudicitiam, quam à juventute tua habuisti;

33 Et propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia & dicere tibi: Confide & noli timere,

34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana; & non properes à novissimis temporibus.

35 Et factum est post hæc, & flevi iterùm: & similiter jejunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.

36 Et factum est in octava nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altissimo.

37 Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxiabatur.

38 Et dixi, O Domine loquens locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens: Fiat cœlum & terra: & tuum verbum opus perfectum.

39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis nondum erat abs te.

40 Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.

41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei ut divideret & divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret.

42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: sex vero partes siccasti & conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat.

44 Processit enim subitò fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabilis & die tertia hæc facta sunt.

45 Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:

46 Et imperasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini.

47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.

48 Aqua muta, & sine anima, quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49 Et tunc conservasti duas animas: nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan,

50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.

51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.

52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam ut fiat in devorationem quibus vis, & quando vis.

53 Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia:

54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.

56 Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam salivæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.

57 Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & devorare:

58 Nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum:

59 Et si propter nos creatum est sæculum, quare non hereditatem possidemus cum sæculo? usquequo hæc?

CAPUT VII

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes justorum, post extremum autem judicium nihil immutabitur. Variis vitiis subjiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factum est, cum finissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,

2 Et dixit ad me: Surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.

3 Et dixi: Loquere Deus meus. Et dixit ad me. Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum & immensum:

4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus:

5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?

6 Item aliud. Civitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.

7 Introitus ejus angustus & in præcipiti positus, ut esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta:

8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si numquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam?

10 Et dixi: Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israël pars.

11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est quod factum est.

12 Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere fulti.

13 Nam majoris sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum.

14 Si ergo ingredientes non fuerint ingressi qui vivunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt reposita.

15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis: Et quid moveris tu, cum sis mortalis?

16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti?

17 Respondi & dixi: Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam justi hereditabunt hæc, impii autem peribunt.

18 Justi autem ferent angusta, sperantes spatiosa qui enim impiè gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.

19 Et dixit ad me: Non est judex super Deum, neque intelligens super Altissimum,

20 Pereunt enim multi præsentes: quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.

21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur.

22 Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis,

23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt,

24 Et legem ejus spreverunt, & sponsiones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecerunt.

25 Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur terra:

27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt, & jucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.

29 Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines.

30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus judiciis, ita ut nemo derelinquatur.

31 Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum:

32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.

33 Et revelabitur Altissimus super sedem judicii, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur.

34 Judicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet.

35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & justitiæ vigilabunt, & injustitiæ non dominabuntur.

36 Et dixi: Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccaverunt,

37 Et qui post eum pro Israël in diebus Achaz & Samuëlis,

38 David pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.

39 Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, & pro mortuo ut viveret,

40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.

41 Si ergo modò quando corruptibile increvit, & injustitia multiplicata est, & oraverunt justi pro impiis: quare & nunc sic non erit?

42 Et respondit ad me, & dixit: Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet, propter hoc oraverunt pro invalidis.

43 Dies enim judicii erit finis temporis hujus, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transivit corruptela:

44 Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: crevit autem justitia, orta est veritas.

45 Tunc enim nemo poterit salvare eum qui periit; neque demergere qui vicit. Et respondi,

46 Et dixi: Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cùm jam dedisset, coërcere eum ut non peccaret.

47 Quid enim prodest hominibus, in præsenti vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?

48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti: non est factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te advenimus.

49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem mortalia opera egimus?

50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos verò pessimè vani facti sumus.

51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis; nos vero malè conversati sumus.

52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tardè conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus.

53 Et quoniam ostendetur paradisus cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela:

54 Nos verò non ingrediemur, in ingratis enim locis conversati sumus.

55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies

eorum qui abstinentiam habuerunt : nostræ autem facies super tenebras nigræ.

56 Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus post mortem pati.

57 Et respondit, & dixit: Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo,

58 Ut si victus fuerit, patiatur quod dixisti : si autem vicerit, recipiet quod dico :

59 Quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cùm viveret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, ut vivas.

60 Non crediderant autem ei, sed nec post eum prophetis : sed nec mihi qui locutus sum ad eos.

61 Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.

62 Et respondi, & dixi : Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in sæculo advenerunt,

63 Et quòd miseretur illis qui conversionem faciunt in lege ejus :

64 Et longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccaverunt quasi suis operibus :

65 Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis :

66 Et multæ misericordiæ, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præsentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.

67 Si enim non multiplicaverit misericordias suas, non vivificabitur sæculum cum his qui inhereditabunt in eo.

68 Et donat : quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alleventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominum.

69 Et judex si non ignoverit his qui curati sunt verbo ejus, & deleverit multitudinem contentionum : non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valdè.

CAPUT VIII.

Deus in hoc sæculo misericors agnoscitur propter peccatores ; plurimi tamen damnantur ; ac justis præmia sunt reposita.

1 Et respondit ad me, & dixit : Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2 Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit : sic & actus præsentis sæculi.

3 Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.

4 Et respondi, & dixi : Absorbe ergo anima sensum, & devora quod sapit.

5 Convenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo vivere.

6 O Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis ?

7 Solus enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es :

8 Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, & præstas membra : conservatur in igne & aqua tua creatio : & novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata est :

9 Ipsum autem quod servat, & quod servatur, utraque servabuntur : servataque quandoque iterùm reddit matrix, quæ in ea creverunt :

10 Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis præbere lac fructui mamillarum.

11 Ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea disponas eum tuæ misericordiæ.

12 Enutristi eum tua justitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eum tuo intellectu :

13 Et mortificabis eum, ut tuam creaturam : & vivificabis eum, ut opus tuum.

14 Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est ; tuo jussu facile est ordinari, ut & id quod fiebat servaretur.

15 Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis : de populo autem tuo, ob quem doleo :

16 Et de hereditate tua, propter quam lugeo : & propter Israel, propter quem tristis sum : & de Jacob, propter quem doleo.

17 Ideò incipiam orare coram te pro me, & pro eis : quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.

18 Sed audivi celeritatem judicis qui futurus est.

19 Ideò audi vocem meam & intellige sermonem meum & loquar coram te.

20 Initium verborum Esdræ priusquam assumeretur : & dixi, Domine, qui inhabitas sæculum, cujus oculi elevati in superna & aëre :

21 Et cujus thronus inæstimabilis, & gloria incomprehensibilis : cui astat exercitus Angelorum cum tremore,

22 Quorum servatio in vento & igni convertitur : cujus verbum verum, & dicta perseverantia :

23 Cujus jussio fortis, & dispositio terribilis : cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabescere facit montes, & veritas testificatur :

24 Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe precationem figmenti tui.

25 Dum enim vivo, loquar : & dum sapio respondebo :

26 Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.

27 Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.

28 Nec cogites qui in conspectu tuo falsè conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.

29 Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt : sed respicias eos qui legem tuam splendidè docuerunt.

30 Nec indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt : sed diligas eos qui semper in tua justitia confidunt, & gloria.

31 Quoniam nos & patres nostri talibus morbis languemus : tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.

32 Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis : nobis autem non habentibus opera justitiæ.

33 Justi enim, quibus sunt opera multa

reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.

34 Quid est enim homo, ut indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?

35 In veritate enim, nemo de genitis est, qui non impie gessit: & de confitentibus, qui non deliquerit.

36 In hoc enim annuntiabitur justitia tua & bonitas tua, Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.

37 Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es aliqua: & juxta sermones tuos, sic & fiet.

38 Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum, qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem:

39 Sed jucundabor super justorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & salvationis, & mercedis receptionis.

40 Quemadmodo ergo locutus sum, sic & est.

41 Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, salvantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.

42 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar.

43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit ut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviæ,

44 Sic perit, & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti semini agricolæ.

45 Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hereditatis tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris.

46 Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris.

47 Multum enim tibi restat: ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximavi, injustis autem nunquam.

48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo.

49 Quoniam humiliasti te sicut decet te: & non judicasti te, ut inter justos plurimum glorificeris.

50 Propter quod miseriæ multæ & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in novissimis: quia in multa superbia ambulaverunt.

51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia.

53 Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in oblivione.

54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adjicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.

56 Nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & legem ejus contempserunt, & vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autem justos ejus conculcaverunt.

58 Et dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur.

59 Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus quæ præparata sunt, non enim voluit hominem disperdi.

60 Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparavit eis vitam.

61 Quapropter judicium meum modo appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:

63 Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere novissimis, sed non demonstrasti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

1 ET respondit ad me, & dixit: Metiens, metire tempus in semetipso: & erit cùm videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt,

2 Tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est.

3 Et quando videbitur in sæculo motio locorum & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5 Sicut enim omne quod factum est in sæculo initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta:

6 Sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

7 Et erit, omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem in qua credidistis,

8 Relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificavi me à sæculo.

9 Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas projecerunt in contemptu.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti:

11 Et qui fastidierunt legem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem:

12 Et cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere,

13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquire quomodo justi salvabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando.

14 Et respondi, & dixi:

15 Olim locutus sum, & nunc dico, & posteà dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui salvabuntur:

16 Sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit,

17 Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis & cultura: quoniam tempus erat sæculi.

18 Et nunc cùm essem parans eis, his qui

44 Et ex filiis sacerdotum & Levitarum non inveni illic.

45 Et misi ad Eleazarum, & Ecelon, & Masman, & Maloban, & Enatham, & Samea, & Joribum, Nathan, Ennagam, Zachariam, & Mosollamum, ipsos ductores & peritos:

46 Dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.

47 Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, & fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio, ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri:

48 Et adduxerunt nobis secundùm manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israël, Sebebian, & filios & fratres, qui erant decem & octo:

49 Asbiam, & Amin ex filiis filiorum Chananei, & filii eorum viri viginti.

50 Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, & ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51 Et vovi illic jejunium juvenibus in conspectu Dei, ut quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiscum erant, & filiis & pecoribus, propter insidias.

52 Erubui enim petere à rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia, contra adversarios nostros.

53 Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.

54 Et iterùm deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundùm hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti sumus Deo nostro.

55 Et separavi ex plebis præpositis, & sacerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam, & Asamiam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem,

56 Et appendi eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat rex, & consiliarii ejus, & principes, & omnis Israël.

57 Et cùm appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, & vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum,

58 Et vasorum aureorum septies viginti, & vasa ærea de bono æramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia.

59 Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa sunt sancta, & aurum, & argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.

60 Vigilate & custodite, donec tradatis ex plebis præpositis, & sacerdotibus & Levitis, & principibus civitatum Israël, in Jerusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61 Et hi qui susceperunt Sacerdotes & Levitæ, aurum & argentum & vasa, intulerunt in Jerusalem in templum Domini.

62 Et promovimus à fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequò introivimus in Jerusalem.

63 Et cùm factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Jori sacerdoti:

64 Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipsis Josadus filius Jesu, & Medias, & Banni filius Levitæ: ad numerum, & ad pondus universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israël, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,

67 Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro salute, vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68 Et relegerunt præcepta regis regalibus dispensatoribus, & subregulis Cœlesyriæ & Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & templum Domini.

69 Et consummatis his, accesserunt ad me præpositi dicentes; Non segregaverunt genus Israël, & principes, & sacerdotes, & Levitæ,

70 Et alienigenæ gentes & nationes terræ, immunditias suas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Jebusæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumæis.

71 Conjuncti enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum: & mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant præpositi, & magistratus, iniquitatis ejus ab initio ipsius regni.

72 Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta & sacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, sedi dolens & mœstus.

73 Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israël, ad me lugentem super iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74 Et consurgens à jejunio, conscissa habens vestimenta & sacram tunicam, ingeniculans & extendens manus ad Dominum.

75 Dicebam: Domine confusus sum, & reveritus sum ante faciem tuam.

76 Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra: & iniquitates nostræ exaltatæ sunt usque ad cælum.

77 Quoniam à temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78 Et propter peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdotibus nostris, regibus terræ in gladium & captivitatem & deprædationem, cum confusione usque in hodiernum diem.

79 Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem & nomen in locum sanctificationis tuæ,

80 Detergere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostræ.

81 Et cùm serviremus, non fuimus derelicti à Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,

82 Et clarificare templum Domini Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Judæa & Jerusalem.

83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum.

84 Dicens: Quoniam terra in quam introistis possidere hereditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85 Et nunc filias vestras non conjungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis

pietis filiis vestris,

86 Et non inquiratis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terræ, & hereditatem distribuatis filiis vestris usque in ævum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, & magna peccata nostra.

88 Et dedisti nobis talem radicem, & rursum reversi sumus transgredi legitima tua, ut commisceremur immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.

89 Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix & nomen nostrum?

90 Domine Deus Israël verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91 Ecce nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92 Et cùm adorando confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Jerusalem turma magna valde, viri & mulieres, & juvenes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93 Et cùm clamasset Jechonias Jeheli ex filiis Israël, dixit Esdræ: Nos in Dominum peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94 Et nunc es super omnem Israël. In his ergo fit jusjurandum à Domino, expellere omnes uxores nostras quæ ex alienigena sunt cum filiis earum.

95 Sicut tibi decretum est à majoribus secundum legem Domini exurgens explica.

96 Ad te enim spectat negotium, & nos tecum sumus: viriliter fac.

97 Et exurgens Esdras adjuravit principes sacerdotum & Levitas, & omnem Israël, facere secundùm hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ad propria digressi, lætum diem agant.

1 ET exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Jonathæ filii Nasabi,

2 Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit, super iniquitatem multitudinis.

3 Et facta est prædicatio in omni Judæa, & in Jerusalem omnibus qui erant ex captivitate in Jerusalem congregati,

4 Et quicumque non occurrerit biduo vel triduo diei, secundùm judicium assidentium seniorum, tollerentur facultates suæ, & ipse alienus judicaretur à multitudine captivitatis.

5 Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Juda, & Benjamin in tribus diebus in Jerusalem. hic mensis est nonus, dies mensis vigesimus.

6 Et sedit omnis multitudo in area templi, trementes propter hyemem præsentem.

7 Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos iniquè fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israël.

8 Et nunc date confessionem, & magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum,

9 Et perficite voluntatem ipsius, & discedite à gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis.

10 Et clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, & non possumus insubsidiati stare: & hoc opus non est nobis unius diei, neque bidui: multum enim in his peccavimus:

12 Stent præpositi multitudinis, & omnes qui nobiscum inhabitant, & quotquot habent uxores apud se alienigenas,

13 Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri & judices, usquequo solvant iram Domini negotii hujus.

14 Jonathas autem filius Ezeli, & Ozias Theccam susceperunt secundùm hæc: & Bosoramus, & Levis, & Sabbathæus simul cooperati sunt cum illis.

15 Et steterunt secundùm hæc omnia universi qui erant ex captivitate.

16 Et elegit sibi viros Esdras sacerdos, principes magnos de patribus eorum secundùm nomina: & consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17 Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis:

18 Et inventi sunt ex sacerdotibus permisti, qui habebant alienigenas uxores.

19 Ex filiis Jesu filii Josedec, & fratribus ejus: Maseas, & Eliozerus, & Joribus, & Joadeus,

20 Et injecerunt manus ut expellerent uxores suas: & ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua.

21 Et ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Jeelech, Azarias.

22 Et ex filiis Fosere: Limosias, Hismaënis, & Nathanee, Jussio, Reddus, & Thalsas.

23 Et ex Levitis: Jorabdus, & Semeis, & Colins, & Calitas, & Facteas, & Colvas, & Elionas.

24 Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccharus.

25 Et ex ostiariis: Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Israël: ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Jammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Jolaman: Chamas, & Zacharias, & Jezrelus, & Joddius, & Erimoth, & Heljas.

28 Et ex filiis Zathoim: Eliadas, & Liasumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdis & Thebedias.

29 Et ex filiis Zebes: Joannes & Amanias, & Zabdias, & Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, & Maluchius, & Jeddeus, & Jasub, & Azabus, & Jerimoth.

31 Et ex filiis Addin: Naathus, & Moosias, & Caleus, & Raanas, Maaseas, Mathathias, & Beseel, & Bonnus, & Manasses.

32 Et ex filiis Nuaë: Noneas, & Azeas, & Melchias, & Sameas, & Simon, Benjamin, & Malchus & Matras.

33 Et ex filiis Asom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach, & Manasses, & Semei.

34 Et ex filiis Banni: Jeremias, & Moadias, & Abramus, & Johel & Baneas, & Pelias, & Jonas & Marimoth, & Eliasib, & Mathaneus, & Eliasis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Josephus.

35 Et ex filiis Nobei : Idelus & Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Zedmi & Jessei, Baneas.

36 Omnes isti conjunxerunt sibi uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37 Et inhabitaverunt sacerdotes & Levitæ, & qui erant ex Israël, in Jerusalem, & in tota una regione, novilunio mensis septimi. Et erant filii Israël in commorationibus suis.

38 Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ :

39 Et dixerunt Esdræ pontifici & lectori, ut afferret legem Moysi, quæ tradita est à Domino Deo Israël.

40 Et attulit Esdras Pontifex legem omni multitudini eorum, à viro usque ad mulierem, & omnibus sacerdotibus, audire legem novilunio mensis septimi.

41 Et legebat in area, quæ est ante sacram portam templi, à prima luce usque ad vesperam coram viris, & mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.

42 Et stetit Esdras sacerdos, & lector legis, super ligneum tribunal quod fabricatum erat.

43 Et steterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, & Balsamus ad dexteram :

44 Et ad sinistram Faldeus, Misaël, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, & Zacharias.

45 Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine : præsidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46 Et cùm absolvisset legem, omnes erecti steterunt : & benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum sabbaoth omnipotentem.

47 Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum,

48 Jesus, & Banaeus, & Sarebias, & Jaddinus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, & Joradus, & Ananias & Philias, Levitæ.

49 Qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & præferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50 Et dixit Atharathes Esdræ Pontifici & lectori, & Levitis qui docebant multitudinem,

51 Dicens : Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cùm audissent legem.

52 Et dixit Esdras : Digressi ergo manducate pinguissima quæque, & bibite dulcissima quæque, & mittite munera his qui non habent.

53 Sanctus enim est hic dies Domini, & nolite mœsti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54 Et Levitæ denuntiabant in publico omnibus, Dicentes : Dies hic sanctus est, nolite mœsti esse.

55 Et abierunt omnes manducare, & bibere, & epulari, & dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnificè enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt.

56 Et congregati sunt universi in Jerusalem celebrare lætitiam, secundum testamentum Domini Dei Israël.

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Esdras à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 LIBER Esdræ prophetæ secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ, filii Sadaniæ, filii Sadoch, filii Achitob.

2 Filii Achiæ, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriæ, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, sibi Eleazar,

3 Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4 Et factum est verbum Dñi ad me, dicens :

5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipsorum, & filiis eorum iniquitates quas in me admiserunt, ut nuntient filiis filiorum :

6 Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7 Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.

8 Tu autem excute comam capitis tui, & projice omnia mala super illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Populus autem est indisciplinatus.

9 Usquequò eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10 Reges multos propter eos subverti. Pharaonem cum pueris suis, & omnem exercitum ejus percussi.

11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente provinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.

12 Tu verò loquere ad eos, dicens : Hæc dicit Dominus :

13 Nempe ego vos per mare transmeavi, & plateas vobis initio munitas exhibui, ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotem :

14 Lucem vobis per columnam ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis : vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15 Hæc dicit Dominus omnipotens : Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis :

16 Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis.

17 Ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nónne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,

18 Dicentes : Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Ægyptiis, quàm mori in deserto hoc.

19 Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.

20 Nónne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitate? propter æstus foliis arborum vos texi.

21 Divisi vobis terras pingues : Chana-

næos, & Pherezæos, & Philisthæos, à facie vestra projeci: quid faciam vobis adhuc, dicit Dominus?

22 Hæc dicit Dominus omnipotens, in deserto cùm esletis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignem vobis pro blasphemiis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24 Quid tibi faciam Jacob? Noluisti obedire Juda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25 Quoniam me dereliquistis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me misericordiam, non miserebor.

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia.

27 Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotens Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos,

29 Ut essetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem?

30 Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alis suas. Modò autem quid faciam vobis? projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem cùm mihi attuleritis, avertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiavi.

32 Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: projiciam vos sicut ventus stipulam.

34 Et filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt.

35 Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi.

36 Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatum eorum.

37 Testor populi venientis gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi.

38 Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente,

39 Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Jacob. & Osee, & Amos, & Michææ, & Joël, & Abdiæ, & Jonæ,

40 Et Nahum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2 Mater quæ eos generavit, dicit illis: Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta.

3 Educavi vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis.

4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam.

5 Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare.

6 Ut des eos confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.

7 Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreverunt sacramentum meum.

8 Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ,

9 Quorum terra jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10 Hæc dicit Dominus ad Esdram: Nuntia populo meo, quoniam dabo eis regnum Jerusalem, quod daturus eram Israël.

11 Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaveram illis.

12 Lignum vitæ erit illis in odore unguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur.

13 Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Jam paratum est vobis regnum: vigilate.

14 Testare cælum & terram. Contrivi enim malum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.

15 Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum, quoniam elegi, dicit Dominus.

16 Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israël.

17 Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adjutorium pueros meos Isaiam & Jeremiam, ad quorum consilium sanctificavi & paravi, & tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus.

19 Et totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

20 Viduam justifica, pupillo judica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,

21 Confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admitte.

22 Senem & juvenem intra muros tuos serva:

23 Mortuos ubi inveneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24 Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua.

25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.

26 Servos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27 Noli fatigari. Cùm enim venerit dies pressuræ & angustiæ, alii plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris.

28 Zelabunt gentes, & nil adversus te poterunt, dicit Dominus.

29 Manus meæ tegent te, ne filii tui gehennam videant.

30 Jucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.

31 Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.

32 Amplectere natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.

33 Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobaverunt me, & respuerunt mandatum Domini:

34 Ideóque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis. Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adveniet.

35 Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis.

36 Fugite umbram sæculi hujus: accipite jucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm salvatorem meum

37 Commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocavit.

38 Surgite & state, & videte numerum signatorum in convivio Domini.

39 Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleverunt.

41 Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur poulus tuus qui vocatus est ab initio.

42 Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum.

43 Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44 Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumpserunt, & confessi sunt nomen Dei: Modò coronantur, & accipiunt palmas.

46 Et dixi Angelo: Ille juvenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?

47 Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48 Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Adæ posteris, & maxime in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigesimo ruinæ civitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum:

2 Quoniam vidi desertionem Sion: & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.

3 Et ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata,

4 Et dixi: O Dominator Domine tu dixisti ab initio, quando plantasti terram & hoc solus, & imperasti populo,

5 Et dedisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est vivens coram te:

6 Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7 Et huic mandasti diligere viam tuam, & præterivit eam, & statim instituisti in eo mortem & in nationibus ejus, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus.

8 Et ambulavit unaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua.

9 Iterùm autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos.

10 Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adæ mori, sic his diluvium.

11 Dereliquisti autem unum ex his Noë cum domo sua, & ex eo justi omnes.

12 Et factum est cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicaverunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iterato impietatem facere plus quàm priores.

13 Et factum est cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham.

14 Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam:

15 Et disposuisti ei testamentum æternum, & dixisti ei ut non unquam derelinqueres semen ejus. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Jacob & Esau.

16 Et segregasti tibi Jacob, Esau autem separasti. Et factus est Jacob in multitudine magna.

17 Et factum est cùm educeres semen ejus ex Ægypto, adduxisti super montem Sina.

18 Et inclinasti cælos, & statuisti terram & commovisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum,

19 Et transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terræ motus, & spiritus, & gelu, ut dares semini Jacob legem, & generationi Israël diligentiam.

20 Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum bajulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de eo nati sunt.

22 Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum.

23 Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi servum nomine David,

24 Et dixisti ei ædificare civitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.

25 Et factum est hoc annis multis, & dereliquerunt qui habitabant civitatem,

26 In omnibus facientes sicut fecit Adam, & omnes generationes ejus. Utebantur enim & ipsi corde maligno.

27 Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28 Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?

29 Factum est cùm venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus, & delinquentes multos vidit anima mea hoc trigesimo anno, & excessit cor meum:

30 Quoniam vidi quomodò sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, & perdidisti populum tuum, & conservasti inimicos tuos, & non significasti.

31 Nihil memini quomodò debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quam Sion?

32 Aut alia gens cognovit te præter Israël? aut quæ tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Jacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non invenietur nomen tuum, nisi in Israël.

35 Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit mandata tua?

36 Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

1 ET respondit ad me Angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel,

2 Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te.

4 De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, unde sit cor malignum.

5 Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem quæ præteriit.

6 Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7 Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi; aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:

8 Diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cælum umquam ascendi.

9 Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, & vento, & die, per quem transisti, & à quibus separari non potes, & non respondisti mihi de eis.

10 Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt tecum coadolescentia, non potes cognoscere:

11 Et quomodò poterit vas tuum capere Altissimi viam, & jam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12 Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viventes vivere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.

13 Et respondit ad me, & dixit. Proficiscens profectus sum ad silvam lignorum campi, & cogitaverunt cogitationem.

14 Et dixerunt: Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis alias silvas.

15 Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaverunt cogitationem, & dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi, ut & ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.

16 Et factus est cogitatus silvæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris: stetit arena, & prohibuit eos.

18 Si enim esses judex horum, quem inciperes justificare, aut quem condemnare?

19 Et respondi & dixi: utique vanam cogitationem cogitaverunt, terra enim data est silvæ, & mari locus portare fluctus suos.

20 Et respondit ad me, & dixit: Benè tu judicasti, & quare non judicasti tibimetipsi?

21 Quemadmodum enim terra silvæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solummodo possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum.

22 Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23 Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie, propter quid Israël datus in opprobrium gentibus; quem dilexisti populum, datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt:

24 Et pertransivimus de sæculo, ut locustæ, & vita nostra stupor & pavor, & nec digni sumus misericordiam consequi.

25 Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? & de his interrogavi.

26 Et respondit ad me, & dixit: Si meris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus justis repromissa sunt: quoniam plenum injustitia est sæculum hoc & infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, & necdum venit destructio ipsius.

29 Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30 Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generavit usque nunc, & generat usque dum veniat area?

31 Æstima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generavit:

32 Quando secatæ fuerint spicæ, quarum non est numerus, quàm magnam aream incipient facere.

33 Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri?

34 Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum, nam excessus tuus multus.

35 Nónne de his interrogaverunt animæ justorum in promptuariis suis, dicentes: Usquequò spero sic? & quando veniet fructus areæ mercedis nostræ?

36 Et respondit ad ea Jeremiel Archangelus, & dixit: quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderavit sæculum,

37 Et mensura mensuravit tempora & numero numeravit tempora, & non commovit nec excitavit usquedum impleatur prædicta mensura.

38 Et respondi, & dixi: O Dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate.

39 Et ne fortè propter nos non impleantur justorum areæ, propter peccata inhabitantium super terram.

40 Et respondit ad me,& dixit:Vade,& interroga prægnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix ejus retinere partum in semetipsa?

41 Et dixi: Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimulata sunt.

42 Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinant reddere ea quæ commendata sunt.

43 Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.

44 Et respondi,& dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est,& si idoneus sum

45 Demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt suprà quam futurum est.

46 Quid pertransivit,scio: quid autem futurum sit, ignoro.

47 Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.

48 Et steti, & vidi:& ecce fornax ardens transiit coram me. Et factum est, cùm transiret flamma, vidi. & ecce superavit fumus.

49 Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluviam impetu multam,& cùm transiisset impetus pluviæ,superaverunt in ea guttæ.

50 Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluvia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumus: sic superabundavit quæ transivit mensura. Superaverunt autem guttæ, & fumus;

51 Et oravi, & dixi: Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?

52 Respondit ad me, & dixit:De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdræ per Angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1 DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis erit à fide regio:

2 Et multiplicabitur injustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audivisti olim:

3 Et erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam.

4 Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbitis post tertiam tubam, & relucescet subitò sol noctu, & luna ter in die,

5 Et de ligno sanguis stillabit,& lapis dabit vocem suam, & populi commovebuntur,

6 Et regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigrationem facient:

7 Et mare Sodomiticum pisces rejiciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant multi, omnes audient vocem ejus,

8 Et chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestiæ agrestes transmigrabunt,& mulieres menstruatæ parient monstra,

9 Et in dulcibus aquis salsæ invenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum:

10 Et quæretur à multis, & non invenietur: & multiplicabitur injustitia, & incontinentia super terram.

11 Et interrogabit regio proximam suam, & dicet: Numquid per te pertransiit justitia justum faciens: Et hoc negabit.

12 Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eorum.

13 Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraveris iterum & ploraveris, sicut & nunc, & jejunaveris septem diebus, audies iterato horum majora.

14 Et evigilavi, & corpus meum horruit valdè: & anima mea laboravit, ut deficeret:

15 Et tenuit me qui venit Angelus, qui loquebatur in me, & confortavit me, & statuit me super pedes.

16 Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Ubi eras? & quare vultus tuus tristis?

17 An nescis quoniam tibi creditus est Israël in regione transmigrationis eorum?

18 Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19 Et dixi ei: Vade à me, & non appropies ad me. Et audivit, ut dixi: & recessit à me.

20 Et ego jejunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandavit Uriel Angelus.

21 Et factum est post dies septem, & iterùm cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valdè,

22 Et resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterùm cœpi loqui coram Altissimo sermones,

23 Et dixi: Dominator Domine, ex omni silva terræ, & omnibus arboribus ejus, elegisti vineam unicam:

24 Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum:

25 Et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi rivum unum: & ex omnibus, ædificatis civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominasti tibi columbam unam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam:

27 Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum: & ab omnibus probatam legem, donasti huic quem desiderasti populo.

28 Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus? Et præparasti super unam radicem alias, & disperdidisti unicum tuum in multis:

29 Et conculcaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant:

30 Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31 Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est Angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte,

32 Et dixit mihi: Audi me, & instruam te: & intende mihi, & adjiciam coram te.

33 Et dixi: Loquere, Domine meus. Et dixit ad me. Valde tu in excessu mentis factus es pro Israël: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?

34 Et dixi ad eum: Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & investigare partem judicii ejus.

35 Et dixit ad me: Non potes. Et dixi. Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem generis Israël.

36 Et dixit ad me: Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & revirida mihi aridos flores,

37 Et aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38 Et dixi: Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his quibus me interrogasti?

40 Et dixit ad me: Quomodo non potes facere unum de his quæ dicta sunt: sic non poteris invenire judicium meum, aut in fine charitatem quam populo promisi.

41 Et dixi: Sed ecce, Domine tu propè es his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?

42 Et dixit ad me: Coronæ assimilabo judicium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.

43 Et respondi: & dixi: Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in unum, ut celerius judicium tuum ostendas?

44 Et respondit ad me, & dixit: Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt, in unum.

45 Et dixi: Quomodo dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti à te creatam creaturam in unum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentes in unum.

46 Et dixit ad me: Interroga matricem mulieris, & dices ad eam. Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47 Et dixi: Non utique poterit, sed secundum tempus.

48 Et dixit ad me, & ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus.

49 Quemadmodum enim infans non parit ea, quæ senum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum.

50 Et interrogavi & dixi: Cùm jam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc juvenis est: jam senectuti appropinquat,

51 Et respondit ad me, & dixit: Interroga eam quæ parit, & dicet tibi.

52 Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?

53 Et dicet tibi & ipsa: Alii sunt qui in juventute virtutis nati sunt: & alii qui sub tempore senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui ante vos:

55 Et qui post vos, minori quàm vos, quasi jam senescentes creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi: Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra servo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

1 ET dixit ad me: Initio terreni orbis & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conventiones ventorum,

2 Et antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi,

3 Et antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ Angelorum,

4 Et antequam extollerentur altitudines aëris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuarent camini in Sion,

5 Et antequam investigarentur præsentes anni, & antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinventiones, & consignati essent qui fidem thesaurizaverunt:

6 Tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium.

7 Et respondi, & dixi: Quæ erit separatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium?

8 Et dixit ad me: Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Jacob & Esau, manus Jacob tenebat ab initio calcaneum Esaü:

9 Finis enim hujus sæculi Esau, & principium sequentis Jacob.

10 Hominis manus inter calcaneum & manum. Aliud noli quærere Esdra.

11 Et respondi, & dixi: O Dominator Domine; si inveni gratiam ante oculos tuos,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti.

13 Et respondit, & dixit ad me: Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus.

14 Erit sicut commotio, nec commovebitur locus in quo stes super eum.

15 Ideò cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur.

16 Quoniam de ipsis sermo tremiscit & commovetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum est, cùm audissem, surrexi super pedes meos, & audivi: & ecce vox loquens; & sonus ejus sicut sonus aquarum multarum,

18 Et dixit: Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in terra:

19 Et quando inquirere incipiam ab eis qui injuste nocuerunt injustitia sua, & quando suppleta fuerit humilitas Sion.

20 Et cum supersignabitur sæculum quod incipient pertransire, hæc signa faciam. Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul,

21 Et anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium & vivent, & suscitabuntur.

22 Et subitò apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito invenientur vacua:

23 Et tuba canet cum sono, quam cùm omnes audierint, subitò expavescent.

24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, & expavescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrent in horis tribus:

25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse salvabitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri.

26 Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt à nativitate sua; & mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in sensum alium.

27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factum est, cùm loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam,

30 Et dixit ad me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterùm rogaveris & iterùm jejunaveris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum majora per diem quàm audivi.

32 Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, & providit pudicitiam, quam à juventute tua habuisti;

33 Et propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia & dicere tibi: Confide & noli timere,

34 Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana; & non properes à novissimis temporibus.

35 Et factum est post hæc, & flevi iterùm: & similiter jejunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi.

36 Et factum est in octava nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altissimo.

37 Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxiabatur.

38 Et dixi, O Domine loquens locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens: Fiat cœlum & terra: & tuum verbum opus perfectum.

39 Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis nondum erat abs te.

40 Tunc dixisti de thesa[illegible] proferri lumen luminosum, quo appar[illegible] opus tuum.

41 Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei ut divideret & divisionem faceret inter aquas, ut pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret.

42 Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terræ: sex vero partes siccasti & conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat.

44 Processit enim subitò fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti investigabilis & die tertia hæc facta sunt.

45 Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunæ lumen, stellarum dispositionem:

46 Et imperasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini.

47 Quinto autem die dixisti septimæ parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat.

48 Aqua muta, & sine anima, quæ Dei nutu jubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49 Et tunc conservasti duas animas: nomen uni vocasti Henoch, & nomen secundæ vocasti Leviathan,

50 Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.

51 Et dedisti Henoch unam partem, quæ siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.

52 Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, & servasti eam ut fiat in devorationem quibus vis, & quando vis.

53 Sexto autem die imperasti terræ, ut crearet coram te jumenta, & bestias, & reptilia:

54 Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quæ fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti sæculum.

56 Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam salvæ assimilatæ sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.

57 Et nunc Domine, ecce istæ gentes quæ in nihilum deputatæ sunt, cœperunt dominari nostri, & devorare:

58 Nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum unigenitum, æmulatorem tuum, tradiri sumus in manibus eorum:

59 Et si propter nos creatum est sæculum, quare non hereditatem possidemus cum sæculo? usquequò hæc?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam: & nunc quidem prosunt orationes justorum, post extremum autem judicium nihil immutabitur. Variis vitiis subjiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

1 ET factum est, cùm finiissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,

2 Et dixit ad me: Surge Esdra, & audi sermones quos veni loqui ad te.

3 Et dixi: Loquere Deus meus. Et dixit ad me: Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum & immensum:

4 Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus:

5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ejus: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?

6 Item aliud. Civitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.

7 Introitus ejus angustus & in præcipiti positus, ut esset à dextris quidem ignis, à sinistris aqua alta:

8 Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis.

9 Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si nunquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam?

10 Et dixi: Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars.

11 Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam constitutiones meas, judicatum est quod factum est.

12 Et facti sunt introitus hujus sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere fulti.

13 Nam majoris sæculi introitus spatiosi & securi, & facientes immortalitatis fructum.

14 Si ergo ingredientes non fuerint ingressi qui vivunt, angusta & vana hæc: non poterunt recipere quæ sunt reposita.

15 Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis: Et quid moveris tu, cum sis mortalis?

16 Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in præsenti?

17 Respondi & dixi: Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam justi hereditabunt hæc, impii autem peribunt.

18 Justi autem ferent angusta, sperantes spatiosa: qui enim impiè gesserunt, & angusta passi sunt, & spatiosa non videbunt.

19 Et dixit ad me: Non est judex super Deum, neque intelligens super Altissimum,

20 Pereunt enim multi præsentes: quia negligitur quæ anteposita est Dei lex.

21 Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, & quid observantes non punirentur.

22 Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis,

23 Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, & superdixerunt Altissimo non esse, & vias ejus non cognoverunt,

24 Et legem ejus spreverunt, & sponsiones ejus abnegaverunt, & in legitimis ejus fidem non habuerunt, & opera ejus non perfecerunt.

25 Propter hoc Esdra vacua vacuis, & plena plenis.

26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quæ prædixi tibi, & apparebit sponsa, & apparescens ostendetur quæ nunc subducitur terra:

27 Et omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea.

28 Revelabitur enim filius meus JESUS cum his qui cum eo sunt, & jucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.

29 Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRISTUS, & omnes qui spiramentum habent homines.

30 Et convertetur sæculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus judiciis, ita ut nemo derelinquatur.

31 Et erit post dies septem, & excitabitur quod nondum vigilat sæculum, & morietur corruptum:

32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddent quæ eis commendatæ sunt animæ.

33 Et revelabitur Altissimus super sedem judicii, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur.

34 Judicium autem solum remanebit, veritas stabit, & fides convalescet.

35 Et opus subsequetur, & merces ostendetur, & justitiæ vigilabunt, & injustitiæ non dominabuntur.

36 Et dixi: Primus Abraham propter Sodomitas oravit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccaverunt,

37 Et qui post eum pro Israël in diebus Achaz & Samuëlis,

38 David pro confractione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.

39 Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, & pro mortuo ut viveret,

40 Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis.

41 Si ergo modò quando corruptibile increvit, & injustitia multiplicata est, & oraverunt justi pro impiis: quare & nunc sic non erit?

42 Et respondit ad me, & dixit: Præsens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet, propter hoc oraverunt pro invalidis.

43 Dies enim judicii erit finis temporis hujus, & initium temporis futuræ immortalitatis, in quo transivit corruptela:

44 Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: crevit autem justitia, orta est veritas.

45 Tunc enim nemo poterit salvare eum qui periit; neque demergere qui vicit. Et respondi,

46 Et dixi: Hic est sermo meus primus & novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cùm jam dedisset, coërcere eum ut non peccaret.

47 Quid enim prodest hominibus in præsenti vivere in tristitia, & mortuos sperare punitionem?

48 O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti: non est factus solius tuus casus, sed & noster qui ex te advenimus.

49 Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus, nos autem mortalia opera egimus?

50 Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti sumus.

51 Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis; nos verò malè conversati sumus.

52 Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tardè conversati sunt: nos autem pessimis viis ambulavimus.

53 Et quoniam ostendetur paradisus cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas & medela:

54 Nos verò non ingrediemur, in ingratis enim locis conversati sumus.

55 Et quoniam super stellas fulgebunt facies

reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.

34 Quid est enim homo, ut indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?

35 In veritate enim, nemo de genitis est, qui non impie gesserit: & de confitentibus, qui non deliquerit.

36 In hoc enim annuntiabitur justitia tua & bonitas tua, Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.

37 Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es aliqua: & juxta sermones tuos, sic & fiet.

38 Quoniam non verè cogitabo super plasma eorum, qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem:

39 Sed jucundabor super justorum figmentum, & memorabor peregrinationis quoque, & salvationis, & mercedis receptionis.

40 Quemadmodo ergo locutus sum, sic & est.

41 Sicut enim agricola serit super terram semina multa, & plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata sunt, salvantur, sed nec omnia quæ plantata sunt, radicabunt: sic & qui in sæculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.

42 Et respondi, & dixi: Si inveni gratiam, loquar.

43 Quomodo semen agricolæ si non ascenderit ut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviæ,

44 Sic perit, & similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, & tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti semini agricolæ.

45 Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, & miserere hereditatis tuæ. Tu autem creaturæ tuæ misereris.

46 Et respondit ad me, & dixit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura futuris.

47 Multum enim tibi restat: ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter & ipsi proximavi, injustis autem nunquam.

48 Sed & in hoc mirabilis es coram Altissimo.

49 Quoniam humiliasti te sicut decet te: & non judicasti te, ut inter justos plurimum glorificeris.

50 Propter quod miseriæ multæ & miserabiles efficientur eis qui habitant sæculum in novissimis: quia in multa superbia ambulaverunt.

51 Tu autem pro te intellige, & de similibus tuis inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitæ, præparatum est futurum tempus, præparata est abundantia, ædificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas & perfecta sapientia.

53 Radix mali signata est à vobis: infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infernum fugit corruptio in oblivione.

54 Transierunt dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55 Noli ergo adjicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.

56 Nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & legem ejus contempserunt, & vias ejus dereliquerunt.

57 Adhuc autem justos ejus conculcaverunt.

58 Et dixerunt in corde suo non esse Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur.

59 Sicut enim vos suscipient quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus quæ præparata sunt, non enim voluit hominem disperdi.

60 Sed & ipsi qui creati sunt, coinquinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparavit eis vitam.

61 Quapropter judicium meum modo appropinquat.

62 Quæ non omnibus demonstravi, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi:

63 Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere novissimis, sed non demonstrasti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

1 ET respondit ad me, & dixit: Metiens, metire tempus in semetipso: & erit cùm videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt,

2 Tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est.

3 Et quando videbitur in sæculo motio locorum & populorum turbatio,

4 Tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5 Sicut enim omne quod factum est in sæculo initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta:

6 Sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus, & consummationes in actu & in signis.

7 Et erit, omnis qui salvus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem in qua credidistis,

8 Relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificavi me à sæculo.

9 Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas projecerunt in contemptu.

10 Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti:

11 Et qui fastidierunt legem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem:

12 Et cùm adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.

13 Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquire quomodo justi salvabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando.

14 Et respondi, & dixi:

15 Olim locutus sum, & nunc dico, & posteà dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quàm qui salvabuntur:

16 Sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit,

17 Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat sæculi.

18 Et nunc cùm essem parans eis, his qui

nunc sunt antequam fieret sæculum, in quo habitarent: & nemo mihi contradixit:

19 Tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & mense indeficienti, & lege investigabili corrupti sunt mores eorum.

20 Et consideravi sæculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo advenerunt.

21 Et vidi, & peperci ei valde: & servavi mihi acinum de botro, & plantationem de tribu multa.

22 Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & servetur acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore perfeci.

23 Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non jejunabis in eis.

24 Ibis in campum florum, ubi domus non est ædificata: & manducabis solummodò de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodò flores.

25 Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum.

26 Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardach, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, & facta est esca earum mihi in saturitatem.

27 Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum turbabatur sicut antè.

28 Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram Altissimo, & dixi:

29 O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quando erant exeuntes de Ægypto, & dicens dixisti,

30 Tu Israël audi me, & semen Jacob intende sermonibus meis.

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabimini in eo per sæculum.

32 Nam patres nostri, accipientes legem, non servaverunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.

33 Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat.

34 Et ecce, consuetudo est, ut, cùm acceperit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cùm fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:

35 Simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta jam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est.

36 Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, & cor nostrum quod suscepit eam:

37 Nam lex non periit, sed permansit in suo labore.

38 Et cum loquerer hæc in corde meo respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valdè, & vestimenta ejus discissa, & cinis super caput ejus.

39 Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, & conversus sum ad eam, & dixi ei:

40 Ut quid fles? & quid doles animo? Et dixit ad me,

41 Dimitte me Domine meus, ut defleam me, & adjiciam dolorem: quoniam valdè amaro sum animo, & humiliata sum valdè.

42 Et dixi ei: Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me:

43 Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, habens maritum annis triginta.

44 Ego enim per singulas horas, & per singulos dies, & annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.

45 Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam & vidit humilitatem meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium, & jucundata sum super eum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, & honorificabamus valde Fortem.

46 Et nutrivi eum cum labore multo.

47 Et factum est cum crevisset, & venisset accipere uxorem, feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur pugnari Jerusalem.

1 Et factum est, cum intulisset filius meus in thalamo suo, cecidit, & mortuus est:

2 Et evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & quievi usque in alium diem usque noctè.

3 Et factum est, cùm omnes quievissent ut me consolarentur ut quiescerem: & surrexi nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc campo:

4 Et cogitabo jam non reverti in civitatem, sed hic consistere: & neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, & jejunare usque dum moriar.

5 Et dereliqui sermones in quibus, eram & respondi cum iracundia ad eam, & dixi.

6 Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, & quæ nobis contingunt?

7 Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, & humilitate humiliata est, & luget validissime.

8 Et nunc quoniam omnes lugemus, & tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi: quoniam hæc est quæ debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.

10 Et ex ipsa ab initio omnes nati & alii venient: & ecce, pæne omnes in perditionem ambulant, & exterminium fit multitudo eorum.

11 Et quis ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quàm tu quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi,

12 Quoniam non est planctus meus similis terræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum mœroribus peperi, & cum doloribus genui:

13 Terra autem secundùm viam terræ, abiitque in ea multitudo præsens, quo modo evenit: & ego tibi dico,

14 Sicut tu cum labore peperisti, sic & terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.

15 Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.

16 Si enim justificaveris terminum Dei, & consilium suum recipies in tempore, & in talibus collaudaberis:

17 Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me:

18 Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar,

19 Et apposui adhuc loqui ad eam, & dixi :

20 Noli tacere hunc sermonem, sed consenti persuaderi. Quid enim casus Sion? Consolare propter dolorem Jerusalem.

21 Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, & altare nostrum demolitum est, & templum nostrum destructum est,

22 Et psalterium nostrum humiliatum est, & hymnus conticuit, & exultatio nostra dissoluta est, & lumen candelabri nostri extinctum est, & arca testamenti nostri direpta est, & sancta nostra contaminata sunt, & nomen quod invocatum est super nos, penè profanatum est : & liberi nostri contumeliam passi sunt, & sacerdotes nostri succensi sunt, & Levitæ nostri in captivitatem abierunt, & virgines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres nostræ vim passæ sunt, & justi nostri rapti sunt, & parvuli nostri perditi sunt, & juvenes nostri servierunt, & fortes nostri invalidi facti sunt.

23 Et quod omnium majus, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. Nam & tradita est in manibus eorum qui nos oderunt.

24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Altissimus, requietionem laborum.

25 Et factum est, cum loquebar ad eam, facies ejus fulgebat subito & species, coruscus fiebat visus ejus, ut etiam pavens valde ad eam, & cogitarem quid esset hoc.

26 Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra à mulieris sono, & vidi :

27 Et ecce, amplius mulier non comparebat mihi; sed civitas ædificabatur, & locus demonstrabatur de fundamentis magnis : & timui, & clamavi voce magna, & dixi :

28 Ubi est Uriel Angelus, qui à principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis hujus, & factus est finis meus in corruptionem, & oratio mea in improperium.

29 Et cum essem loquens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me.

30 Et ecce eram positus ut mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, & confortavit me, & statuit me super pedes meos, & dixit mihi :

31 Quid tibi est? & quare conturbatus est intellectus tuus, & sensus cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi :

32 Quoniam dereliquisti me, & ego quidem feci secundum sermones tuos, & exivi in campum: & ecce vidi, & video quod non possum enarrare. Et dixit ad me,

33 Sta ut vir, & commonebo te.

34 Et dixi : Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustrà moriar :

35 Quoniam vidi quæ non sciebam, & audio quæ non scio.

36 Aut numquid sensus meus fallitur, & anima mea somniat?

37 Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, & dixit :

38 Audi me & doceam te, & dicam tibi de quibus times : quoniam Altissimus revelavit tibi mysteria multa.

39 Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter Sion.

40 Hic ergo intellectus visionis quæ tibi apparuit ante paululum.

41 Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam.

42 Nunc autem jam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas ædificari :

43 Et quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, hæc absolutio est.

44 Hæc mulier quam vidisti, hæc est Sion; & quoniam dixit tibi, quam & nunc conspicies, ut civitatem ædificatam.

45 Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis : propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata.

46 Et factum est post annos triginta, ædificavit Salomon civitatem, & obtulit oblationes : tunc fuit quando peperit sterilis filium.

47 Et quod tibi dixit, quoniam nutrivit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Jerusalem.

48 Et quoniam dixit tibi, quòd filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc erat, quæ facta est ruina Jerusalem.

49 Et ecce, vidisti similitudinem ejus : & quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam : & de his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda.

50 Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriæ ejus, & pulchritudinem decoris ejus.

51 Propterea enim dixi tibi, ut maneres in campo ubi domus non est ædificata.

52 Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere hæc :

53 Propterea dixit tibi ut venires in agrum ubi non est fundamentum ædificii.

54 Nec enim poterat opus ædificii hominis sustineri in loco, ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi.

55 Tu ergo noli timere, neque expavescat cor tuum : sed ingredere, & vide splendorem & magnitudinem ædificii, quantum capax est tibi visus oculorum videre :

56 Et post hæc audies quantum capit auditus aurium tuarum audire.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus es apud Altissimum sicut & pauci.

58 Nocte autem quæ in crastinum futura est, manebis hic :

59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quæ faciet Altissimus his qui habitant super terram à novissimis diebus.

60 Et dormivi illam noctem & aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdræ in visione aquila principatum universi usurpans.

1 ET vidi somnium, & ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.

2 Et vidi, & ecce expandebat alas suas in omnem terram, & omnes venti cæli insufflabant in eam, & colligebantur.

3 Et vidi, & de pennis ejus nascebantur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis & modicis.

4 Nam capita ejus erant quiescentia & dimidium caput erat majus aliorum capitum,

sed ipsa quiescebat cum eis.

5 Et vidi, & ecce aquila volavit in pennis suis, & regnavit super terram, & super eos qui habitant in ea.

6 Et vidi, quoniam subjecta erant ei omnia sub cælo, & nemo illi contradicebat, neque unus de creatura quæ est super terram.

7 Et vidi, & ecce surrexit aquila super ungues suos, & misit vocem pennis suis dicens,

8 Nolite omnes simul vigilare, dormite unusquisque in loco suo, & per tempus vigilate:

9 Capita autem in novissimo serventur.

10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus ejus, sed de medietate corporis ejus.

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, & ecce ipsæ erant octo.

12 Et vidi, & ecce à dextera parte surrexit una penna, & regnavit super omnem terram.

13 Et factum est cùm regnaret, venit ei finis, & non apparuit locus ejus: & sequens exurrexit, & regnabat. Ipsa multùm tenuit tempus.

14 Et factum est cùm regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appareret sicut prior.

15 Et ecce, vox emissa est illi, dicens:

16 Audi tu quæ tanto tempore tenuisti terram. Hæc annuntio tibi antequam incipias non apparere.

17 Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium ejus.

18 Et levavit se tertia, & tenuit principatum sicut & priores: & non apparuit & ipsa.

19 Et sic contingebat omnibus aliis singulatim principatum gerere, & iterùm nusquam comparere.

20 Et vidi, & ecce in tempore sequentes pennæ erigebantur à dextera parte, ut tenerent & ipsæ principatum; & ex his erant quæ tenebant, sed tamen statim non comparebant.

21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum.

22 Et vidi post hæc, & ecce non comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:

23 Et nihil supererat in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex pennacula.

24 Et vidi, & ecce sex pennaculis divisæ sunt duæ, & manserunt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manserunt in loco suo.

25 Et vidi, & ecce subalares cogitabant se erigere, & tenere principatus.

26 Et vidi, & ecce una erecta est, sed statim non comparuit.

27 Et secundæ velocius quàm priores, non comparuerunt.

28 Et vidi, & ecce duæ quæ superaverunt, apud semetipsas cogitabant, & ipsæ regnare.

29 Et in eo cùm cogitarent, ecce unum quiescentium capitum quod erat medium, evigilabat; hoc enim erat duorum capitum majus.

30 Et vidi quoniam completa sunt duo capita secum.

31 Et ecce conversum est caput cum his qui cum eo erant, & comedit duas subalares quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perconterruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, & potentatum tenuit orbis terrarum super omnes alas quæ fuerunt.

33 Et vidi post hæc, & ecce medium caput subitò non comparuit, & hoc sicut alæ.

34 Superaverunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram, & super eos qui habitant in ea.

35 Et vidi, & ecce devoravit caput à dextera parte illud quod à læva.

36 Et audivi vocem dicentem mihi: Conspice contra te, & considera quod vides.

37 Et vidi, & ecce sicut leo concitatus de silva rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens:

38 Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altissimus tibi,

39 Nonne tu es qui superasti de quatuor animalibus, quæ feceram regnare in sæculo meo, & ut per eos veniret finis temporum eorum?

40 Et quartus veniens devicit omnia animalia quæ transierunt, & potentatu tenuit sæculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore pessimo, & inhabitavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo.

41 Et judicasti terram non cum veritate.

42 Tribulasti enim mansuetos, & læsisti quiescentes, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, & humiliasti muros eorum qui te non nocuerunt.

43 Et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum, & superbia tua ad Fortem.

44 Et respexit Altissimus superba tempora, & ecce finita sunt, & scelera ejus completa sunt.

45 Propthereà non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua pessima, & capita tua maligna, & ungues tui pessimi, & omne corpus tuum vanum;

46 Uti refrigeretur omnis terra, & revertatur liberata de tua vi, & speret judicium & misericordiam ejus qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Esdra orationem hujus visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1 ET factum est, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi,

2 Et ecce quod superaverat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum transierunt, & erectæ sunt ut regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum.

3 Et vidi, & ecce ipsa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expavescebat terra valdè, & ego a tumultu & excessu mentis, & à magno timore vigilavi, & dixi spiritui meo,

4 Ecce tu præstitisti mihi hoc in eo, quòd scrutaris vias altissimi.

5 Ecce adhuc fatigatus sum animo, & spiritu meo invalidus sum valdè, & nec modica est in me virtus à multo timore, quam expavi nocte hac.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me confortet usque in finem.

7 Et dixi, Dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, & si justificatus sum apud te præ multis, & si certè ascendit deprecatio mea ante faciem tuam,

8 Conforta me, & ostende servo tuo mihi interpretationem & distinctionem visus horribilis hujus, ut plenissimè consoleris animam meam.

9 Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum novissima. Et dixit ad me,

10 Hæc est interpretatio visionis hujus.

11 Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo.

12 Sed non est illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor.

13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum super terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum.

14 Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus post unum.

15 Nam secundus incipiet regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.

17 Et quam audisti vocem quæ locuta est, non de capitibus ejus exeuntem, sed de medio corporis ejus,

18 Hæc est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, & periclitabitur ut cadat: & non cadet tunc, sed iterùm constituetur in suum initium.

19 Et quoniam vidisti subalares octo cohærentes alis ejus,

20 Hæc est interpretatio, exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis peribunt.

21 Appropinquante autem tempore medio, quatuor servabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur: duo verò in finem servabuntur.

22 Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,

23 Hæc est interpretatio: in novissimis ejus suscitabit Altissimus tria regna, & revocabit in ea multa, & dominabuntur terram,

24 Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos, propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilæ.

25 Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates ejus & qui perficient novissima ejus,

26 Et quoniam vidisti caput majus non apparens, hæc est interpretatio ejus, quoniam unus ex eis super lectum suum morietur, & tamen cum tormentis.

27 Nam duo qui perseveraverint, gladius eos comedet.

28 Unius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.

29 Et quoniam vidisti duas subalares trajicientes super caput quod est in dextera parte,

30 Hæc est interpretatio: Hi sunt quos conservavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile & turbationis plenum.

31 Sicut vidisti & leonem quem vidisti de silva evigilantem, & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & injustitias ipsius, per omnes sermones ejus sicut audisti:

32 Hic est ventus quem servavit Altissimus in finem ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos, & incutiet coram ipsis discerptiones eorum.

33 Statuet enim eos in judicio vivo: & erit, cùm arguerit eos, tunc corripiet eos.

34 Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super fines meos, & jucundabit eos quoadusque veniet finis, dies judicii, de quo locutus sum tibi ab initio,

35 Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes.

36 Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.

37 Scribe ergo omnia ista in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:

38 Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere, & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hîc alios dies septem, ut tibi ostendatur, quidquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi.

40 Et profectus est à me. Et factum est, cùm audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, & ego non fuissem reversus in civitatem, & congregavit se omnis à minimo usque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:

41 Quid peccavimus tibi & quid injustè egimus in te, quoniam derelinquens nos, sedisti in loco hoc?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut portus & navis salvata à tempestate.

43 Aut non sufficiunt nobis mala quæ contingunt?

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius si essemus succensi & nos cum incendio Sion?

45 Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad eos, & dixi:

46 Confide Israël, & noli tristari tu domus Jacob.

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in tentatione.

48 Ego enim non dereliqui vos, neque excessi à vobis: sed veni in hunc locum ut deprecator pro desolatione Sion, ut quærerem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestræ.

49 Et nunc ite unusquisque vestrûm in domum suam, & ego veniam ad vos post dies istos.

50 Et profectus est populus, sicut dixi ei, in civitatem:

51 Ego autem sedi in campo septem diebus sicut mihi mandavit: & manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera visio Esdræ ostenditur cum ipsius interpretatione.

1 ET factum est post dies septem, & somniavi somnium nocte.

2 Et ecce de mari ventus exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus ejus.

3 Et vidi, & ecce convalescebat ille homo, cum millibus cæli: & ubi vultum suum vertebat ut consideraret, tremebant omnia quæ sub eo videbantur:

4 Et ubicumque exibat vox de ore ejus, ardescebant omnes qui audiebant voces ejus sicut quiescet terra quando senserit ignem.

5 Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quatuor ventis cæli, ut debellarent hominem qui ascenderat de mari.

6 Et vidi, & ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, & volavit super eum.

7 Ego autem quæsivi videre regionem

vel locum unde sculptus esset mons, & non potui.

8 Et post hæc vidi, & ecce omnes qui congregati sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valdè, tamen audebant pugnare.

9 Et ecce, ut vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam, neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodò ut vidi,

10 Quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labiis ejus spiritus flammæ, & de lingua ejus emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flammæ, & multitudo tempestatis:

11 Et concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, ut subitò nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodò pulvis, & fumi odor, & vidi, & extimui.

12 Et post hæc vidi ipsum hominem descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem aliam pacificam.

13 Et accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorumdam gaudentium, quorumdam tristantium: aliqui verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur, & ægrotavi à multitudine pavoris, & expergefactus sum, & dixi,

14 Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti ut susciperes deprecationem meam:

15 Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii hujus.

16 Sicut enim existimo in sensu meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multò plus væ his qui non sunt derelicti.

17 Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.

18 Intelligo nunc quæ sunt reposita in novissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui derelicti sunt.

19 Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt somnia hæc.

20 Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quàm pertransire, sicut nubem à sæculo, & nunc videre quæ contingunt in novissimo. Et respondit ad me, & dixit:

21 Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es adaperiam tibi.

22 Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt: hæc est interpretatio.

23 Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodivit, qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad Fortissimum.

24 Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.

25 Hæ interpretationes visionis quia vidisti virum ascendentem de corde maris,

26 Ipse est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui derelicti sunt.

¶ 27 Et quoniam vidisti de ore ejus exire, ut spiritum, & ignem, & tempestatem:

28 Et quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corrupit enim impetus ejus multitudinem, quæ venerat expugnare eum, hæc est interpretatio.

29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt.

30 Et veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram.

31 Et alii alios cogitabunt debellare: civitas civitatem, & locus locum, & gens adversus gentem, & regnum adversus regnum.

32 Et erit, cùm fient hæc, & contingent signa quæ ante ostendi tibi: & tunc revelabitur filius meus quem vidisti, ut virum ascendentem.

33 Et erit quando audierint omnes gentes vocem ejus: & derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum:

34 Et colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & expugnare eum.

35 Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.

36 Sion autem veniet, & ostendetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.

37 Ipse autem filius meus arguet quæ adinvenerunt Gentes, impietates eorum has quæ tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta quibus incipient cruciari.

38 Quæ assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.

39 Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam.

40 Hæ sunt decem tribus, quæ captivæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & transtulit eos trans flumen, & translati sunt in terram aliam.

41 Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, ut delinquerent multitudinem gentium, & proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi numquam inhabitavit genus humanum:

42 Vel ibi observare legitima sua, quæ non fuerant servantes in regione sua.

43 Per introitus autem angustos fluminis, Euphraten introierunt.

44 Fecit enim eis tunc Altissimus signa, & statuit venas fluminis usquequò transirent.

45 Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius & dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth.

46 Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: & nunc iterùm cùm cœperint venire,

47 Iterùm Altissimus statuet venas fluminis, ut possint transire: propter hæc vidisti multitudinem cum pace.

48 Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur intra terminum meum.

49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum.

50 Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi,

52 Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris, sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.

53 Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus es hic solus.

54 Dereliquisti enim tuam, & circa meam vacasti legem, & quæsisti.

55 Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, & sensum tuum vocasti matrem.

56 Et propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum. Erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi gravia & mirabilia.

57 Et profectus sum, & transii in campum, multum glorificans & laudans Altissimum, de mirabilibus quæ per tempus faciebat:

58 Et quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata: & sedi ibi tribus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Esdræ in rubo, & futura quædam arcana revelat.

1 ET factum est tertia die, & ego sedebam sub quercu.

2 Et ecce, vox exivit contra me de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego Domine. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me:

3 Revelans revelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando populus meus serviebat in Ægypto,

4 Et misi eum, & eduxi populum meum de Ægypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis.

5 Et enarravi ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem, & præcepi ei, dicens:

6 Hæc in palàm verba facies, & hæc abscondes.

7 Et nunc tibi dico:

8 Signa quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea:

9 Tu enim recipieris ab omnibus; converteris residuus cum consilio meo & cum similibus tuis, usquequò finiantur tempora.

10 Quoniam sæculum perdidit juventutem suam, & tempora appropinquant senescere.

11 Duodecim enim partibus divisum est sæculum, & transierunt ejus decima & dimidium decimæ partis.

12 Superſunt autem ejus post medium decimæ partis:

13 Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, & consolare humiles eorum, & renuntia jam corruptelæ,

14 Et dimitte abs te mortales cogitationes, & projice abs te pondera humana, & exue te jam infirmam naturam, & repone in unam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare à temporibus his:

15 Quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterùm horum deteriora facient:

16 Quantum enim invalidum fiet sæculum à senectute, tantùm multiplicabuntur super inhabitantes mala.

17 Prolongavit enim se magis veritas, & appropinquavit mendacium. Jam enim festinat venire, quam vidisti visionem.

18 Et respondi, & dixi coram te Domine.

19 Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem iterùm nati fuerint, quis commonebit?

20 Positum est ergo sæculum in tenebris, & qui inhabitant in eo sine lumine.

21 Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient opera.

22 Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in sæculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, ut possint homines invenire semitam, & qui voluerint vivere in novissimis, vivant.

23 Et respondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus quadraginta.

24 Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter.

25 Et venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoadusque finiantur quæ incipies scribere.

26 Et tunc perfectis quædam palàm facies, & quædam sapientibus absconsè trades. In crastinum enim hac hora incipies scribere.

27 Et profectus sum, sicut mihi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi:

28 Audi Israël verba hæc:

29 Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & liberati sunt inde:

30 Et acceperunt legem vitæ quam non custodierunt, quam & vos post eos transgressi estis:

31 Et data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non servastis vias quas præcepit vobis Altissimus:

32 Et justus judex cum sit, abstulit à vobis in tempore quod donaverat.

33 Et nunc vos hic estis, & fratres vestri introrsum vestrum sunt.

34 Si ergo imperaveritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viri conservati eritis, & post mortem misericordiam consequemini.

35 Judicium enim post mortem veniet, quando iterum revivisceremus: & tunc justorum nomina parebunt, & impiorum facta ostendentur.

36 Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat me usque dies quadraginta.

37 Et accepi quinque viros sicut mandavit mihi, & profecti sumus in campum, & mansimus ibi.

38 Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocavit me dicens: Esdra aperi os tuum, & bibe quo te potaveto.

39 Et aperui os meum, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem ejus ut ignis similis.

40 Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria.

41 Et apertum est os meum, & non est clausum amplius.

42 Altissimus dedit intellectum quinque viris, & scripserunt quæ dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant.

43 Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44 Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45 Et factum est cùm complevissent quadraginta dies, locutus est Altissimus dicens: Priora quæ scripsisti, in palàm pone, & legant digni & indigni:

46 Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo.

47 In his enim est vena intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAPUT XV.

Praedicuntur multa calamitates saeculo superventura.

1 Ecce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, dicit Dominus:

2 Et fac ut in charta scribantur, quoniam fideles & veri sunt.

3 Ne timeas à cogitationibus adversùm te, nec turbent te incredulitates dicentium.

4 Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.

5 Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem,& mortem, & interitum:

6 Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, & adimpleta sunt opera nociva illorum.

7 Propterea dicit Dominus;

8 Jam non silebo de impietatibus eorum quæ irreligiosè agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercent, ecce sanguis innoxius & justus clamat ad me, & animæ justorum clamant perseveranter.

9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.

10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, jam non patiar illum habitare in terra Ægypti:

11 Sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga sicut priùs: & corrumpam omnem terram ejus.

12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata, & castigatione quas inducet ei Deus.

13 Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab uredine, & grandine, & à sidere terribili.

14 Væ sæculo, & qui habitant in eo:

15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum,& exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa in manibus eorum.

16 Erit enim inconstabilitio hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in potentia sua

17 Concupiscet enim homo in civitatem ire, & non poterit.

18 Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.

19 Non miserebitur homo proximum suum, ad irritum faciendum domos eorum in gladium,ad diripiendas substantias eorum, propter famem panis & tribulationem multam.

20 Ecce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum, qui sunt ab Oriente,& ab Austro,& ab Euro,& à Libano, ad convertendos in se, & reddere quæ dederunt illis:

21 Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus.

22 Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinem innoxium super terram.

23 Exiit ignis ab ira ejus, & devoravit fundamenta terræ, & peccatores quasi stramen incensum.

24 Væ eis qui peccant, & non observant mandata mea, dicit Dominus.

25 Non parcam illis. Discedite filii à potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam.

26 Quoniam novit Dominus omnes qui delinquunt in illum; propterea tradidit eos in mortem, & in occisionem.

27 Jam enim venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis. Non enim liberabit vos Deus propter quod peccastis in eum.

28 Ecce visio horribilis, & facies illius ab Oriente.

29 Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis,& sicut flatus, eorum numerus feretur super terram, ut jam timeant & trepident omnes qui illos audient.

30 Carmonii insanientes in ira, & exient ut apri de silva, & advenient in virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Et post hæc supervalescent dracones nativitatis suæ memores, & convertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.

32 Isti turbabuntur, & silebunt in virtute illorum, & convertent pedes suos in fugam,

33 Et à territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, & consumet unum ex illis,& erit timor & tremor in exercitu illorum,& contentio in reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab Oriente & Septentrione usque ad meridianum, & facies earum horrida valdè, plena iræ & procellæ.

35 Et collident se invicem,& collident sidus copiosum super terram, & sidus illorum, & erit sanguis à gladio usque ad ventrem,

36 Et fimus hominis usque ad substramen cameli, & erit timor & tremor multus super terram,

37 Et horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor apprehendet illos: & post hæc movebunt nimbi copiosi

38 A Meridiano & Septentrione, & portio alia ab Occidente:

39 Et superinvalescent venti ab Oriente, & recludent eam, & nubem quam suscitavi in ira, & sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum & occidentem violabitur:

40 Et exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & sidus, ut exterreant omnem terram, & inhabitantes eam, & infundent super omnem locum altum & eminentem sidus terribile,

41 Ignem & grandinem & rhomphæas volantes, & aquas multas,ut etiam impleantur omnes campi, & omnes rivi plenitudine aquarum multarum.

42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, & colles,& ligna silvarum, & fœnum pratorum, & frumenta eorum.

43 Et transibunt constantes usque ad Babylonem, & exterent eam:

44 Convenient ad ipsam, & circuibunt eam, & effundent sidus, & omnem iram

ſuper eam, & ſubibit pulvis & fumus uſque in cœlum, & omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Et qui ſub ea remanſerint, ſervient his qui exterruerunt.

46 Et tu Aſia concors in ſpem Babylonis, & gloria perſonæ ejus,

47 Væ tibi miſera propter quod aſſimilaſti ei, & ornaſti filias tuas in fornicatione, ad placendum & gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt ſemper fornicari.

48 Odibilem imitata es in omnibus operibus ejus & in adinventionibus ejus: proptereà dicit Deus,

49 Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium, & peſtem, ad devaſtandas domos tuas, à violatione, & morte, & gloria virtutis tuæ.

50 Sicut flos ſiccabitur, cùm exurget ardor qui emiſſus eſt ſuper te,

51 Infirmaberis ut paupercula plagata & caſtigata à mulieribus, ut non poſſint te ſuſcipere potentes & amatores.

52 Numquid ego ſic zelabor te, dicit Dominus,

53 Niſi occidiſſes [illegible]tos meos in omni tempore, exaltans percuſſionem manuum, & dicens ſuper mortem eorum, cum inebriata eſſes,

54 Exorna ſpeciem vultus tui?

55 Merces fornicationis tuæ in ſinu tuo, propter hoc redditionem accipies.

56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus, ſic faciet tibi Deus, & tradet te in malum.

57 Et nati tui fame interient: & tu rhomphæa cades, & civitates tuæ conterentur, & omnes tui in campo gladio cadent.

58 Et qui ſunt in montibus fame peribunt: & manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bibent, à fame panis, & ſiti aquæ.

59 Infelix per maria venies, & rursùm accipies mala.

60 Et in tranſitu allident civitatem occiſam, & exterent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ exterminabunt, rursùm revertentes ad Babylonem ſubverſam.

61 Et demolita eris illis pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis:

62 Et devorabunt te, & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes ſilvas tuas & lignum fructiferum igni comburent.

63 Filios tuos captivos ducent, & cenſum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda univerſo orbi deſolatio in fine futura.

1 VÆ tibi Babylon & Aſia, væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos ſaccis & ciliciis, & plangite filios veſtros, & dolete quoniam appropinquavit contritio veſtra.

3 Immiſſus eſt vobis gladius, & quis eſt qui avertat illum?

4 Immiſſus eſt in vobis ignis, & quis eſt qui extinguat illum?

5 Immiſſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui repellat ea?

6 Numquid repellet aliquis leonem eſurientem in ſilva, aut extinguet ignem in ſtipula, mox quando cœperit ardere?

7 Numquid repellet aliquis ſagittam à ſagittario forti miſſam?

8 Dominus fortis immittit mala, & quis eſt qui repellat ea?

9 Exiit ignis ex iracundia ejus, & quis eſt qui extinguat eum?

10 Coruſcabit, & quis non timebit? Tonabit, & quis non pavebit?

11 Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipſius?

12 Terra tremuit & fundamenta ejus, mare fluctuat de profundo, & fluctus ejus diſturbabuntur, & piſces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

13 Quoniam fortis dextera ejus quæ arcum tendit: ſagittæ ejus acutæ quæ ab ipſo mittuntur, non deficient, cùm cœperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mala, & non revertentur, donec veniant ſuper terram.

15 Ignis ſuccenditur, & non extinguetur, donec conſumat fundamenta terræ.

16 Quemadmodùm non redit ſagitta miſſa à valido ſagittario, ſic non revertentur mala quæ miſſa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi! quis me liberabit in illis diebus?

18 Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt poteſtates, initium malorum & trepidabunt omnes.

19 In his quid faciam, cùm venerint mala?

20 Ecce fames & plaga, & tribulatio & anguſtia, miſſa ſunt flagella in emendatione,

21 Et in his omnibus ſe non convertent ab iniquitatibus ſuis, neque flagellorum memores erunt ſemper.

22 Ecce, erit annonæ vilitas ſuper terram, ſic ut putent ſibi eſſe directam pacem, & tunc germinabunt mala ſuper terram, gladius, fames, & magna confuſio.

23 A fame enim plurimi qui inhabitant terram, interient, & gladius perdet ceteros qui ſuperaverint à fame,

24 Et mortui ſicut ſtercora projicientur, & non erit qui conſoletur eos. Derelinquetur enim terra deſerta, & civitates ejus dejicientur.

25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui ſeminet eam.

26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa?

27 Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim locis magna deſertio.

28 Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem ejus audire.

29 Relinquentur enim de civitate decem, & duo de agro, qui abſconderint ſe in denſis nemoribus, & ſciſſuris petrarum.

30 Quemadmodùm derelinquuntur in oliveto & ſingulis arboribus tres aut quatuor olivæ.

31 Aut ſicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam ſcrutantur.

32 Sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab ſcrutantibus domos eorum in rhomphæa.

33 Et relinquetur terra deſerta, & agri ejus inveterabunt, & viæ ejus, & omnes ſemitæ ejus germinabunt ſpinas, eò quòd non tranſient homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes ſponſos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adjutorium:

35 Sponſi earum in bello conſumentur, &

viri earum in fame exterentur.

36 Audite verò ista, & cognoscite ea servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud; ne Diis credatis de quibus dicit Dominus.

38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39 Quemadmodùm prægnans cùm parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus ejus, ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre, non tardabunt uno puncto:

40 Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & sæculum gemet, & dolores circumtenebunt illud.

41 Audite verbum plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi advenæ terræ.

42 Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, quasi qui perditurus.

43 Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quasi non habitaturus.

44 Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.

45 Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic quasi vidui.

46 Propter quod qui laborant, sine causa laborant:

47 Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos evertent, & filios eorum captivabunt, quia in captivitate & fame generant natos suos.

48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates & domos suas, & possessiones, & personas suas,

49 Tantò magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus.

50 Quomodò zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valdè,

51 Sic zelabitur justitia iniquitatem cùm exornat se, & accusat eam in facie, cùm venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.

52 Propterea nolite similari ei, nec operibus ejus:

53 Quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à terra, & justitia regnabit in vos.

54 Non dicat peccator se non peccasse, quoniam carbones ignis comburet super caput ejus, qui dicit: Non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinventiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum.

56 Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cælum, & factum est.

57 Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & novit numerum stellarum.

58 Qui scrutatur abyssum, & thezauros illarum: qui mensus est mare, & conceptum ejus.

59 Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas verbo suo.

60 Qui extendit cælum quasi cameram, super aquas fundavit eum.

61 Qui posuit in deserto fontes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut potaret terram.

62 Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spiritum, vitam, & intellectum,

63 Et spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutinat omnia absconsa in absconsis terræ.

64 Hic novit adinventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Propter quod Dominus scrutinando scrutinavit omnia opera vestra, & traducet vos omnes,

66 Et vos confusi eritis cùm processerint peccata vestra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ accusatores stabunt in die illo.

67 Quid facietis? aut quomodò absconderis peccata vestra coram Deo & angelis ejus?

68 Ecce judex Deus, timete eum. Desinite à peccatis vestris, & oblivisceamini iniquitates vestras jam agere eas in sempiterno, & Deus educet vos, & liberabit de omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occisos:

70 Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, & in improperium, & in conculcationem.

71 Erit enim locis locus, & in vicinas civitates exurrectio multa super timentes Dominum.

72 Erunt quasi insani nemini parcentes, ad diripiendum & devastandum adhuc timentes Dominum.

73 Quia devastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos ejicient.

74 Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum quod probatur ab igne.

75 Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.

76 Ne timeatis, nec hæsitetis, quoniam Deus dux vester est.

77 Et qui servat mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne superelevent se iniquitates vestræ.

78 Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodùm ager constringitur à silva, & spinis tegitur semita ejus per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad devorationem ignis.

HIERONYMI

PROLOGUS GALEATUS.

VIGINTI & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua, & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Jerosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc utimur: cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Levitarum ac Sa-

cerdotum censu mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & Psalmi trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ Lamentationes, & Oratio ejus: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatésque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias, cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur: quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri justi eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesin dicimus.

Secundus, ואלהשמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id est Leviticus.

Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè תורה, Thora, id est, legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Jesu filio Nave: qui apud eos יהושע בן נון Josue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שפטים Sophetim, id est Judicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuël, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id est Regum qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliúsque multò est מלכים Melachim, id est Regum, quàm ממלכות Mamlachor id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israëlitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est ישעיה Isaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octavus, liber duodecim Prophetarum, qui apud illos vocatur תרי עשר Thare asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit à איוב Job.

Secundus à דוד David: quem quinque incisionibus & uno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon tres libros habens: Proverbia, quæ illi משלי Misle, id est Parabolas appellant.

Quartus Ecclesiasten, id est קוהלת Coheleth:

Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hasirim prænotant.

Sextus est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre hajamin, id est verba dierum: quod significantius Chronicon totius divinæ historiæ possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octavus, עזרא Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos, & Latinos in duos libros divisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli וקינות רות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum, Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes stantibus coram quatuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Jesu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraïcum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos, alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum benè agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria judicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardorémque solis & injuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum inquam, meum, Quidquid enim crebrius vertendo, & emendâdo sollicitiùs & didicimus & tenemus, nostrum est: & cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretē me æstimato, si gratus es; vel paraphrasten, si ingratus, quamquam mihi omninò conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraïca veritate. Certè si incredulus es lege Græcos codices, & La-

tinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emendavimus: & ubicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmaverit, puto quod eum non æstimes conjectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinaverit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha ungitis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore desæviunt, & circumeunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor: Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversùm me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. *Ps. 38. a*

HIERONYMUS PAULINO.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suavissimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & divinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdã lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse: ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum, & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragravit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cujusque doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecundè discere, quam sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venumdatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus & servus: tamen quia philosophus, major emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarúmque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandúmque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetravit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnosophistas, & famosissimã Solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret; & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis & magister Gentium, quid de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiámque lustratam ascenderit Jerosolymam, ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator instruẽdus erat. Rursúmque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescioquid latentis ἐνεργείας viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Unde & Æschines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversùs eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus & discẽdi studiũ etiã absque nobis per se probari debeat. Ingeniũ docile, & sine doctore laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera & ad formandum facilis etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legẽ Moysi & prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritualibus telis posteà diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversùs scientiam Dei, & captivantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit ab infantia sacris litteris eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterii. Tito præcipit ut inter cæteras virtutes Episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum. Obtinentem inquit, eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solùm sibi prodest: & quantùm ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias Propheta, immò per Aggæum Dominus, Interroga, ait, Sacerdotes legem: in tantum Sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octavò, Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione justi viri, cùm eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis, ait, justos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent, justa rusticitas, & docta justitia: Alii stellæ, alii cælo comparantur. Quamquam juxta Hebraïcam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus,

II. Act. 9. a. 1. Cor. 11. a. Gal. 1. d. Gal. 1. a. III. Act. 22. a. 2. Cor. 10. b. 2. Tim. 3. d. 1. Tim. 4. d. Tit. 1. b. IV. Agg. 2. b. Deut. 32. a. Psal. 1. Dan. 12. b.

Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus [*Act. 9. c*] Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur [*Isa. 54. d.*] in Petro & Joanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid [*Joan. 6. a.*] enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc [*Luc. 2. f*] Spiritus sanctus suggerebat & erant juxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi [*2 Cor. 11. b.*] fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Joannem: quorum uterque dicere poterat, [*Joan. 1. a.*] Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Joannes rusticus, piscator, indoctus? & unde illa vox, obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat: nam & verbum est, & ratio &

V.

supputatio, & causa uniuscujusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ uni- [*Act. 1. c*] versa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus [*Isa. 29. c.*] Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam [*1 Cor. 1 c*] sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; [*1 Cor. 5 b.*] & quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non sæculi hujus, nec principum sæculi illius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei [*Gal. 2. a.*] virtus & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cæli Eze- [*Joan. 8. g*] chieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit, David oculos meos, & con- [*Ezech. 1. a.*] siderabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut [*Ps. 118.*] intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam [*Rom. 7. c.*] contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis [*2 Cor 3. d.*] homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti [*Apoc. 5. a.*] hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille re- [*Isa. 29. d*] seraverit qui habet clavem David; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo ape- [*Apoc 3. b.*] rit: In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cùm legeret Isaiam Prophetam, interrogatus à Philippo, Putásne intelligis [*Act 8. f.*] quæ legis? Respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templū, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo legeret Litteras sacras. Et tamen cùm librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est; ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breviter (neque enim epistolaris angustia evagari longius patiebatur) ut intelligeres te in Scripturis sacris sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de

VI.

Grammaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorúmque cæsores, lanarii quoque & fullones, & ceteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod Medicorum est, promittunt Medici: tractant fabrilia fabri, sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctíque poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc Sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii adducto supercilio grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris Litteris philosophantur. Alii discunt, prô pudor, à feminis, quòd viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immò audacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas & Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit? Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce; Talia perstabat memorans, fixúsque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immò ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII.

[*Genesis*] Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum.

[*Exodus*] Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinísque præceptis.

[*Leviticus*] In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immò singulæ pænè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leviticus spirant cælestia sacramenta.

[*Numeri*] Numeri verò, nónne totius Arithmeti-

cæ, & Prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent.

Deuteron. Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicæ legis præfiguratio, nónne sic ea habet quæ priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur. *1. Cor. 14.*

Iob. Job exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnésque leges Dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus, Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautiùs scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Iesu Nave. Veniam ad Jesum Nave, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine præfert. Transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ cælestisque Jerusalem spiritualia regna describit.

Iudicum. In Judicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth. *Isa. 16.* Ruth Moabitis Isaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion.

Reg. I. & II. Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur.

Reg. III. & IV. Malachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone usque ad Jechoniam, & à Jeroboam filio Nabat usque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Juda & regnum describit Israël. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multò aliud, quam sonet in littera præfigurant.

Osee. Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joseph, Jezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Ioel. Joel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina; & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mystice continentur. *Act. 1.*

Amos. Amos Pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ & filiorum Ammon & Moab, & in septimo & octavo gradu Judæ & Israël? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum majorem minorémque testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum, vel adamantinum, & uncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur Servus Dei, personat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Jacob semper æmulum, hasta percutit spirituali.

Ionas. Jonas columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit judicis Israël.

Nahum. Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, & post eversionem illius loquitur, Ecce super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abscondita est fortitudo ejus.

Sophonias. Sophonias speculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta piscium, & ejulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggæus. Aggæus festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret; destructum templum ædificat, Deumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cælum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias. Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Jesum vestibus sordidis indutum, & lapidem oculorum septem, candelabrúmque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jerusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subjugalis.

Malachias. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Israël, & vocatione Gentium. Non est mihi, ait, voluntas in vobis, Dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Isaias. Isaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere. Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam succen-

sam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum.

Ezech. Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλίστωρ lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

David. David Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Proverbia. Ecclesiastes. Canticum. Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther. Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.

Paralip. Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturásque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.

Esdras. Nehemias. Esdras & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt civitatis: omnísque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum, Israëlis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modū epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore.

Psalm. 118.c. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantùm scio, quod nescio.

Tangam & novum breviter Testamentum.

Matth. Marc. Luc. Joan. Ezech. 1. Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuò, sibíque perplexi sunt, & quasi rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

Paulus Apost. Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: octava enim ad Hebræos, à plerísque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca scribere.

Actus Apostolorum. 2.Cor.8 Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

Jacobus. Petrus. Joan. Judas. Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quàm succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocal. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, inter hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit. *Matth. 7. a. Luc. 11.* Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in cælo. Obviis te manibus excipiam & (ut ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit: referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquii venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo naviculæ funem magis præcide, quàm solve. Nemo renuntiaturus sæculo benè potest vendere quæ contempsit ut venderet. *VIII. Proverb 17.* Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Avaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. *2.Cor.6 b.* Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, projice. *Matth. 5.f.* Tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu, semper recrastinans, & diem de die trahens, cautè & pedetêtim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus, unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit: *Matth. 4 c. Marc. 12.d. Luc. 21 a.* Apostoli navem tantùm & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi divitiis. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

PRÆFATIO S. HIERONYMI PRESBYTERI.

IN PENTATEUCHUM MOYSI ad Desiderium.

Dan. 9. DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone

Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta Interpretum suggillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quæ minus ante fuerant: aut superflua quæque jugulat & confodit, maximè quæ Evangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Ægypto vocavi filium meum: & Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint: & cùm dicere non potuerint, de libris Hebraïcis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum æquè in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nænias, libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maximè idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omninò tacuerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus divisi eadem scriptitarint: cùm Aristæas ejusdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς & multò post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi fortè putandus est Tullius, Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia in domo Domini quod possumus, laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, & quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos verò post passionem & resurrectionem ejus, non tam prophetiam quam historiam scribimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur, quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante Prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum pœnè gradum interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est, si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraïca. Verùm hæc contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut me, quia tantum opus subire fecisti, & à Genesi exordium capere, orationibus juves: quò possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Exod. 35.

Osee.11. Isa.11. Zach. 12. Prov. 18. Isa.64.

EJUSDEM IN JOSUE Præfatio.

Tandem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Jesum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est, Josue filium Nun, vocant: & ad Judicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemúsque lectorem ut silvam Hebraïcorum nominum, & distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et ut in primis, quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro Græcorum ἑξαπλοῖς quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarent, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maximè cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet, vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversùs fratrem tuum loquebaris, & adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare: dolere Judæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immò lacerare, unde adversarii torqueantur? Quòd si vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legant, & negligunt? Quare Danielem juxta Theodotionis translationem, Ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam

Psal. 49.

vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterùm post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decrevimus dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omissum jam diu opus quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRÆFATIONEM EIUSDEM sancti Hieronymi in libros Regum supra reperies, ideo in principio positam, quòd librorum sacrorum ordinem contingat. Inscribitur autem, Prologus galeatus.

EJUSDEM IN LIBRUM Paralipomenon Præfatio.

Si Septuaginta Interpretum, pura & ut ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superfluè me, Chromati, Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc verò cùm pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata: nostri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has provinciæ Palæstinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totúsque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exempla composuit quatuor editionum, è regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur; sed, quod majoris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; & post Septuaginta cellulas quæ vulgò sine auctore jactantur, singulas cellulas aperuere, hócque in Ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, & quod his majus est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Evangelio, Ex Ægypto vocavi filium meum, &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum:

Mat. 2. Joa. 19. 1. Cor. 2

ceteráque his similia, in Hebræorum libris inveniri. Certè Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta Interpretes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor, in Evangelio secundum Joannem, Qui credit, inquit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique Scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accusatores & defensores, cùm in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterùm memini, editionem Septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nûc דברי הימים, id est Verba dierum, interpretatus sum: idcircò feci, ut inextricabiles moras, & silvam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuúmque barbariem, apertiùs & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis juxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt ceterorum.

Joan. 7.

AD DOMNIONEM

ET ROGATIANUM, IN EUNDEM Præfatio ejusdem.

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucatem, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint: ita sanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorúmque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. Quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, ut aiunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpæ adscribendum, dum emendatis inemendata

scriptitant: & sæpè tria nomina, subtractis è medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel e regione unum nomen propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & saltus, & provincias sonant, & obliquè sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primùm sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus, רברי תומים, id est verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est, quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt ut eum in tres partes secent, cùm unus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonant. Ad extremum, quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hîc per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adjutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, transversa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EJUSDEM AD DOMNIONEM & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam Præfatio.

UTrùm difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui, nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit quàm levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia; qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant, quod occultè legunt, in tantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. *Ps.119* Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustrà autem ut ait quidam, niti, nequid aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisque eorum supercilium, qui judicare tantùm de aliis, & ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt quibus nostra non displiceant, his tribuatis exemplar, admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, districtè & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti somnii delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat, nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de veteri Testamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur. Velut illud. Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt multáque alia, quæ latiori operi reservamus: & quærite ab eo ubi scripta sint: cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam certè quod illaturus sum æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta Translatores, jam Christi Evangelio coruscante, Judæos & Hebionitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & post Origenis laborem in hexaplis, Ecclesiis dedicarunt. Quantò magis Latini grati esse deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primùm enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis veriùs dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis ut cumque sermo non deest, & de aliis magis possumus judicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licèt hydra sibilet, victórque Simon incendia jactet: nunquam meum, juvante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EJUSDEM

AD CHROMATIUM & Eliodorum in Tobiam PRÆFATIO.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam; exigitis enim ut librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham, librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum Scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparuni. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisæorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi, ut potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; utriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraïcis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cùm gratum vobis didicero, me, quod jubere estis dignati, complesse.

EJUSDEM PRÆFATIO in Librum Judith.

APud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur. Chaldæo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestræ, immò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

EJUSDEM IN LIBRUM ESTHER Præfatio.

LIbrum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archivis Hebræorum revelans, verbum è verbo expressiùs transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ò Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & Interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraïcum librum per singula verba nostram translationem aspicite, ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraïcam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundùm Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursùm, in Libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Ps. 52. *Gal. 1.*

EJUSDEM IN LIBRUM JOB Præfatio.

COgor per singulos Scripturæ divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta Interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & mediè temperatum genus translationis expresserint; & omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quot plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Job: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octinginti versus desunt: ut decurtatus & laceratus, corrosusque liber, fœditatem sui publicè legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur Interpretem: sed ex ipso Hebraïco, Arabicòque sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur, & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dù quì aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quantò fortiùs presseris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est. Porrò à verbis Job, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam

Job. 42.

in favilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondeóque currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quòd si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel lamentationes Jeremiæ, vel omnia fermè Scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium: & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Ut qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos, post Septuaginta editionem, jam Christi Evangelio coruscante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς, habentur apud Ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris: quantò magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cujus studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Ecclesiæ puro, & fideli aperire sermone: vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari: Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentóque descriptos, vel uncialibus, ut vulgò aiunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodò mihi, meísque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm malevolum probet.

ALIA EJUSDEM PRÆFATIO.

SI aut fiscellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultísque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis sportellísque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatúmque gaudere. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei universa reddita; ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem semper annectens, rogo ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt, in Hebraïcis voluminibus non haberi. Porrò ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt, necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo Ecclesiis Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

EJUSDEM IN PSALTERIUM, *quod secundùm Septuaginta editionem correxit, Præfat.*

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & juxta Septuaginta Interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursùm videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quàm novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, scissum jam arvum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem, æquum esse dicentes, ut quod crebro malè pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel jacentem lineam, vel radiantia signa; id est obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea usque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æquè usque ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem qui simplicitate sermonis à Septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara quàm discere, & de turbulento magis rivo, quàm de purissimo fonte potare.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBROS SALOMONIS.

JUngat epistola, quos jungit sacerdotium: imò charta non dividat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægro-

tatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: קהלת quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: שיר השירים Quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Jesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, Hebraïcum reperi; non Ecclesiasticum, ut apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: ut similitudinem Salomonis non solùm librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova sic cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem servaverint.

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, ejusdem Præfatio.

NEmo cùm Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene, & Tullio solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primùm de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Unde accidit, ut præ cæteris, florem sermonis ejus, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quòd non tam Propheta dicendus sit, quàm Evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Unde conjicio noluisse tunc temporis, Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere; ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit Prophetas intelligere, nec facilè quempiam posse judicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante invidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, ut quomodò Græci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius & postea despiciant: ne videantur, non ex judicio, sed ex odii præsumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaias in Jerusalem, & in Judæa, necdum decem tribubus in captivitatem ductis: ac de utroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captivitatem reditum populi significet in Judæam: tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quantò plus amatis, ô Paula & Eustochium, tantò magis ab eo petite, ut pro obtrectatione præsenti qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Judæi de falsitate Scripturarum Ecclesiis ejus diutius insultarent.

EJUSDEM IN JEREMIAM Præfatio.

JEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee & quibusdam aliis Prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquii, à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Jerosolymis distans millibus sacerdos ex sacerdotibus, & in matris utero sanctificatus: virginitate sua Evangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captivitatem urbis atque Judææ, non solùm spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Jam decem tribus Israël Assyrii in Medos transtulerant: jam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Unde in Juda tantùm, & in Benjamin prophetavit: & civitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri versibúsque reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omninò confusus est ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum insaniam provocare.

EJUSDEM IN EZECHIELEM Præfatio.

EZechiel Propheta cum Joachim rege Juda captivus ductus est in Babylonem: ibique eis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, pœnitentibus quòd ad Jeremiæ vaticinium se ultrò adversariis tradidissent,

& viderent adhuc urbem Jerosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto, exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias: principia voluminis, & finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multum distat ab Hebraïco. Unde non satis miror quid causæ extiterit, ut si eosdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur & hunc juxta translationem nostram; quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannaverint; dicite eis quòd nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græcè significantiùs dicitur, ut vocentur φαγολοιδόροι quod est, manducantes sannas.

EJUSDEM IN DANIELEM Præfatio.

DAnielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiæ non legunt, utentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit nescio. Sive enim quia sermo Chaldaïcus est, & quibusdam proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdem linguæ lineas in translatione servare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: sive aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc unum affirmare possum, quòd multum à veritate discordet, & recto judicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maximè & Esdram, Hebraïcis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos: & unam Jeremiæ pericopen: Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus, post Quintiliani & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ hujus pistrinum reclusissem, & multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia stridentiáque verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi novissimè in Danielem: & tanto tædio affectus sum, ut desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebriùs in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaïcus. Et ut verum fatear, usque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaïcum legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcircò refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru antepósito, easque jugulante, subjecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quendam de præceptoribus Judæorum, cùm Susannæ derideret historiam, & à Græco nescio quo eam diceret esse confictam; illud opponere quod Origeni quoq; Africanus opposuit etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cujus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Ut verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eum, illicò pereas: & à lentisco, in lentem te comminuat Angelus: vel non lentè pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino æstuantis incendii metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent, aut quod miraculum, divinæque aspirationis judicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum, ubi legissemus in toto veteri Testamento, quempiam sanctorum gravi volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse. Cui cùm quidam è nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Judæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit. (2. Cor. 12.) His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio judicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: in legem, in Prophetas, & in hagiographa, id est, in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non est hujus temporis disserere. Quæ autem ex hoc Propheta, immo contra hunc librum, Porphyrius objiciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus ejus vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, ô Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: ut quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe judiciis oblatrantium non satis moveor: qui in utramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

EJUSDEM IN XII. PROPHETAS Præfatio.

NOn est idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Unde secundùm id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Joël planus in principiis: in fine obscurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam legisque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantùm vos, ô Paula & Eustochium

Rochium admonitas volo unum librum esse duodecim Prophetarum, & Osee synchronon Isaïæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus, & hi qui ante eos habent titulos prophetaverunt.

EJUSDEM IN EVANGELISTAS ad Damasum Præfatio.

NOvum opus me facere cogis ex veteri: ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio judicare de ceteris, ipsum ab omnibus judicandum: senis mutare linguam, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliva quam semel imbibit, viderit discrepare quòd lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversùs quam invidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu qui summus sacerdos es, fieri jubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda; respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria penè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata perversiùs, vel à librariis dormitantibus addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri disputo Testamento, quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probaverunt. De novo nunc loquor Testamento: quod Græcum esse non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium CHRISTI Hebraïcis litteris edidit. Hoc certè cùm in nostro sermone discordat, & in diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa cõtentio: quibus utique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis Scriptura ante translata, doceat falsa quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multùm à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quòd si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangeliis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui unum è quatuor primum legerat ad ejus exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Joannis & Marci, & in cæteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus Marcus, Lucas, Joannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo Lucas, Joannes. In decimo, propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt: Singulis verò Evangeliis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cùm ergo aperto codice verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris cujus canonis sit, statim ex subjecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum, ejusdem Evangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatus, invenies, atque è vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros è regione habuerat, annotabis, & cùm scieris recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos antè signaveras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quòd sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres Evangelistæ bis, ter vel quater aut etiam amplius eumdem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario discrepantes, quòd id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & dispares inveniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties uno utque eodē sensu loquantur: quoties protulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Cæterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in

Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

EJUSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

PAulus Apostolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Benjamin & oppido Judææ Gischalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit, à quibus ob studia legis missus Jerosolymam à Gamaliele viro doctissimo, cujus Lucas meminit, eruditus est. Cùm autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cúmque primùm ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & juncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Jerosolymam, à Petro, Jacobóque & Joanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissimè de ejus conversione scriptum est, hoc tantùm dicam, quòd post passionem Domini vigesimoquinto anno id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Judææ successit. Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia adversùs Judæos de adventu Christi quotidie disputavit: Sciendum autem in prima satisfactione, (nec dum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat Epistolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & cōfortavit me, ut per me prædicatio compleretur & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissimè leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo & salvavit me in regnum suum cœleste, quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium: nam & in eadem Epistola præmiserat. Ego enim jam immolor, & tēpus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimoseptimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias Epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Prætereà ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter styli sermonisque distantiam: sed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ juxta quosdam: vel Clementis Romanæ posteà Ecclesiæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse & ornasse sermone, vel certè quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputaverat, scripserat ut Hebræus Hebræis Hebraïcè, id est suo eloquio disertissimè, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quòd à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

EJUSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

JAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomēto Justus, ut nonnulli existimant, Joseph, ex alia uxore; ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Joannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatus, unam tantùm scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatē Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait, Suscepit Ecclesiā Jerosolymæ, post Apostolos, frater Domini Jacobus, cognomēto Justus, multi siquidem Jacobi vocabātur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo, huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Josephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων mortuo Festo; qui Judæam regebat, missū à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cùm necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregavit, & compellens publicè Jacobum, ut Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari jussit, qui cùm præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cœlū manus diceret, Dñe ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo uda vestimenta extorqueri solēt, in cerebro percussus interiit. Tradit item Josephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Jerosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, Alium autem Apostolorum vidi neminem nisi Jacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebriùs acta testantur. Evangelium quoque quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes sæpè utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cùm dedisset sindonem servo Sacerdotis ivit ad Jacobū & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus se non comesturum panē ab illa hora,

qui biberet calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursúsque post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit, Jacobo Justo, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Jerosolymis rexit Ecclesiam, id est usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in monte Oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

EJUSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Jonæ, provinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post Episcopatum Antiochiensis Ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithinia, secundo Claudii anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas Epistolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum secunda à plerisque ejus esse negatur, propter stili cum priore dissonantiam. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem, è quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus judicii, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

EJUSDEM EX CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

JUdas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de septem Catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, à plerisque rejicitur: tamen auctoritatem vetustate jam & usu meruit, & inter sanctas Scripturas computatur.

INDEX EPISTOLARUM ET EVANGELIORUM,

QUÆ E' VETERI ET NOVO Testamento excerpta, in Ecclesia Dominicis & aliis festis diebus leguntur, juxta Missalis reformationem ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restituti, Pii V. Pont. Max. jussu editi, & Clementis VIII. auctoritate recogniti.

1. Januar. *In die Circumcisionis & octava Nativitatis Domini.*
Epistola. Apparuit gratia Dei. Tit. 2.
Evan. Postquam consummati sunt dies octo. Luc. 2. 6. Januar. *In Epiph. Domini.*
Epist. Surge illuminare Jerusalem. Isa. 60.
Evang. Cum natus esset Jesus. Matth. 2.
Dominica infra octavam Epiphaniæ.
Epist. Obsecro vos per misericordiam Dei. Rom. 12.
Evang. Cùm factus esset Jesus annorum duodecim. Luc. 2. usque ad finem capitis.
In octava Epiphaniæ.
Epist. Surge illuminare Jerusalem. Isa. 60.
Evang. Vidit Joannes Jesum venientem ad se. Joan. 1.
Dominica secunda post Epiphaniam.
Epist. Habentes donationes. Rom. 12.
Evang. Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Joan. 2.
Dominica tertia post Epiphaniam.
Epist. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Rom. 12.
Evang. Cùm descendisset Jesus de monte. Matt. 8.
Dominica 4. post Epiphaniam.
Epist. Nemini quidquam debeatis. Rom. 13.
Ev. Ascendente Jesu in naviculam. Matth. 8.
Dominica 5. post Epiphaniam.
Epist. Induite vos sicut electi Dei. Col. 3.
Evang. Simile factum est regnum cælorum homini qui seminavit. Matt. 13.
Dominica 6. post Epiphaniam.
Epist. Gratias agimus Deo. 1. Thess. 1.
Evang. Simile est regnum cælorum grano sinapis. Matth. 13.
Dominica in Septuagesima.
Epist. Nescitis, quòd hi qui in stadio currunt. 1. Cor. 9.
Evang. Simile est regnum cælorum homini patrifamilias. Matth. 20.
Dominica in Sexagesima.
Epist. Libenter suffertis. 2. Cor. 11.
Evang. Cùm turba plurima conveniret. Luc. 8.
Dominica in Quinquagesima.
Epist. Si linguis hominum loquar. 1. Cor. 13.
Evang. Assumpsit Jesus duodecim discipulos suos. Luc. 18.
Feria quarta Cinerum.
Epist. Convertimini ad me. Joël. 2.
Evang. Cùm jejunatis. Matth. 6.
Feria quinta.
Epist. Ægrotavit Ezechias. Isa. 38.
Evang. Cùm introisset Jesus Capharnaüm. Matth. 8. *Feria sexta.*
Epist. Clama, ne cesses. Isa. 58.
Evang. Audistis quia dictum est antiquis. Matt. 5. *Sabbato.*
Epist. Si abstuleris de medio tui catenam. Isa. 58.
Evang. Cùm serò esset factum, ad finem usque capitis. Mar. 6.
Dominica prima in Quadragesima.
Epist. Hortamur vos. 2. Cor. 6.
Ev. Ductus est Jesus in desertum. Matth. 4.
Feria secunda.
Epist. Ecce ego requiram oves. Ezech. 34.
Evang. Cùm venerit Filius hominis in majestate sua. Matth. 25.
Feria tertia.
Epist. Quærite Dominum, dum inveniri potest. Isa. 55.
Ev. Cùm intrasset Jesus Jerosolymam. Mat. 21.
Feria quarta. Quatuor Temporum Quadragesima.
Epist. Ascende ad me in montem. Exod. 24.
Item alia Epist. Venit Elias in Bersabee Juda. 3. Reg. 19.
Evang. Magister volumus à te signum videre. Matth. 12. *Feria quinta.*
Epist. Factus est sermo Domini ad me dicens. Ezech. 18.
Evang. Egressus Jesus secessit in partes Tyri. Matth. 15.
Feria sexta Quatuor Tempor. Quadragesima.
Epist. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Ezech. 18.
Evang. Erat dies festus Judæorum. Joan. 5.
Sabbato, Quatuor Tempor. Quadragesima.
Epist. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum. Deut. 20.
Item alia Epist. Si custodieritis mandata. Deut. 11.
Item alia Epist. Orationem faciebant Sacerdotes. 2. Machab. 1.
Item alia Epist. Miserere nostri Deus omnium. Ecclesiast. 36.
Item alia Epist. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Item alia Epist. Rogamus vos corripite inquietos. 1. Thess. 5.
Evang. Assumpsit Jesus Petrum & Jacobum Matth. 17.
Dominica secunda in Quadragesima.
Epist. Rogamus vos & obsecramus in Domino Jesu. 1. Thess. 4.
Evang. Assumpsit Jesus, Petrum & Jacobum. Matth. 17. *Feria secunda.*
Epist. Oravit Daniel Dominum, dicens Domine Deus noster qui exaudisti populum. Dan. 9.
Evang. Ego vado & quæretis me. Joan. 8.
Feria tertia.
Ep. Factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten dicens: Surge & vade in Sarephta. 3. Reg. 18.
Evang. Super cathedram Moysi. Matth. 25.
Feria quarta.
Ep. Oravit Mardochæus ad Dominũ. Esth. 15.
Ev. Ascendens Jesus Jerosolymam assumpsit duodecim discipulos suos secretò. Matt. 20.
Feria quinta.
Epist. Maledictus homo qui confidit in homine. Hier. 17.
Evang. Homo quidam erat dives. Luc. 16.
Feria sexta.
Ep. Dicit Joseph fratribus suis, Audite somnium meum. Genes. 37.
Evang. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam. Matth. 21.
Sabbato.
Ep. Dixit Rebecca filio suo Jacob. Gen. 27.
Ev. Homo quidam habuit duos filios. Luc. 15.
Dominica tertia in Quadragesima.
Ep. Estote imitatores Dei. Eph. 5.
Ev. Erat Jesus ejiciens dæmonium. Luc. 11.
Feria secunda.
Epist. Naaman princeps militiæ regis Syriæ. 4. Reg. 5.
Evang. Utique dicetis mihi hanc similitudinem. Luc. 4. *Feria tertia.*
Epist. Mulier quædam clamabat ad Elisæum. 4. Reg. 4.
Ev. Si peccaverit in te frater tuus. Matt. 18.
Feria quarta.
Epist. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exod. 20.
Evang. Quare discipuli tui transgrediuntur. Matth. 11. *Feria quinta.*
Epist. Factum est verbum Dñi ad me. Hier. 7.
Evang. Surgens Jesus de Synagoga. Luc. 4.

Feria sexta.

Epist. Convenerunt filii Israël adversùs Moysen. Num. 20.

Evang. Venit Jesus in civitatem Samariæ. Joan. 4.

Sabbato.

Epist. Erat vir in Babylone. Dan. 13.

Ev. Perrexit Jesus in montem Oliveti. Joan. 8.

Dominica quarta in Quadragesima.

Ep. Scriptum est quoniam Abraham. Gal. 4.

Ev. Abiit Jesus trans mare Galilææ. Joan. 6.

Feria secunda.

Epistola, Venerunt duæ mulieres meretrices. 4. Reg. 3.

Ev. Propè erat Pascha Judæorum. Joan. 2.

Feria tertia.

Epistola, Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, Descende de monte. Exod. 32.

Evang. Jam die festo mediante. Joan. 7.

Feria quarta.

Epist. Sanctificabo nomen meum. Ezech. 36.

Item alia Ep. Lavamini, mundi estote. Isa. 1.

Evangel. Præteriens Jesus vidit hominem cæcum. Joan. 9.

Feria quinta.

Epistola, Venit mulier Sunamitis ad Elisæum. 4. Reg. 4.

Evang. Ibat Jesus in civitatem, quæ vocatur Naim. Luc. 7.

Feria sexta.

Epist. Ægrotavit filius mulieris matris familias. 3. Reg. 17.

Evan. Erat quidam languens Lazarus. Joa. 11.

Sabbato.

Epist. In tempore placito exaudivi te Isa. 49

Evangelium, Ego sum lux mundi. Joan. 8.

Dominica in Passione.

Epist. Christus assistens pontifex. Heb. 9.

Evang. Quis ex vobis arguet me de peccato? Joan. 8.

Feria secunda.

Epist. Surge & vade in Niniven. Jonæ. 3.

Evang. Miserunt principes & Pharisæi ministros. Joan 7.

Feria tertia.

Epist. Congregati sunt Babylonii ad regem. Dan. 14

Evang. Ambulabat Jesus in Galilæam. Joa. 7.

Feria quarta.

Epist. Loquere ad universum cœtum filiorum Israël. Lev. 19.

Ev. Facta sunt Encænia Jerosolymis. Joa. 10.

Feria quinta.

Epist. Oravit Azarias Dominum. Dan. 3.

Evang. Rogabat Jesum quidam Pharisæus. Luc. 7.

Feria sexta.

Epist. Dixit Hieremias, Domine omnes qui te derelinquunt, confundentur. Hier. 17.

Evang. Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium. Joan 11.

Sabbato.

Ep. Dixerunt impii Judæi ad invicē. Hier. 18.

Ev. Cogitaverunt principes sacerdotū. Jo. 12.

Dominica in Palmis.

Post benedictionem Palmarum.

Epist. Venerunt filii Israël in Elim. Exod. 15.

Evang. Cùm appropinquasset Jesus Jerosolymis. Matth. 21.

Ad Missam.

Epist. Hoc enim sentite. Phil. 2.

Evangelium, Passio Domini nostri secundùm Matthæum 26.

Feria secunda majoris Hebdomadæ.

Epist. Dns meus aperuit mihi aurem. Isa. 50.

Evang. Ante sex dies Paschæ. Joan. 12.

Feria tertia majoris Hebdomadæ.

Epist. Dixit Hieremias, Domine demonstrasti mihi. Hier. 11.

Ev. Passio Domini nostri secundùm Marcū. 14.

Feria quarta majoris Hebdomadæ.

Epistola, Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit. Isa. 62.

Alia Epist. Domine quis credidit auditui nostro? Isa. 50.

Ev. Passio Dñi nostri secundùm Lucam. 22.

Feria quinta in Cœna Domini.

Ep. Convenientibus vobis in unum. 1. Cor. 11.

Ev. Ante diem festum Paschæ sciens Jesus. Joan. 13.

Feria sexta in Parasceve.

Epist. In tribulatione sua mane consurgent. Osee. 6

Alia Epistola, dixit Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti. Exod. 12.

Ev. Passio Domini nostri secundùm Joannem 18. & 19.

Sabbato Sancto.

Epistola, Si consurrexistis cum Christo. Colossens. 3.

Evang. Vespere autem sabbati. Matth. 28.

Dominica Resurrectionis Domini.

Epist. Expurgate vetus fermentum. 1. Cor. 5.

Evang. Maria Magdalene & Jacobi & Salome. Marc. 16.

Feria secunda.

Epist. Stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres. Act. 10.

Evang. Duo ex discipulis Jesu ibant. Luc. 24.

Feria tertia.

Epist. Surgens Paulus, & manu silentium indicens. Act. 13.

Evang. Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. Luc 24.

Feria quarta.

Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri Israëlitæ. Act. 3.

Evang. Manifestavit se iterùm Jesus. Joan. 21.

Feria quinta.

Epistola, Angelus Domini locutus est ad Philippum. Act 8.

Evangelium, Maria stabat ad monumentum foris. Joan. 20.

Feria sexta.

Epistola, Christus semel pro peccatis nostris. 1. Pet. 3.

Ev. Undecim discipuli abierunt in Galilæam. Matth. 28.

Sabbato in Albis.

Epist. Deponentes omnem malitiam. 1. Pet. 2.

Evang. Una sabbati Maria Magdalene venit manè. Joan. 20.

Dominica in Albis in octava Paschæ.

Epist. Omne quod natum est ex Deo vincit. 1. Joan. 5

Evang. Cum esset serò die illa. Joan. 20.

Dominica secunda post Pascha.

Epist. Christus passus est pro nobis. 1. Pet. 2.

Evang. Ego sum Pastor bonus. Joan. 10.

Dominica tertia post Pascha.

Ep. Obsecro vos tamquam advenas. 1. Pet. 2.

Evangelium, Modicum & jam non videbitis me. Joan. 16.

Dominica quarta post Pascha.

Epist. Omne datum optimum. Jac. 1.

Evang. Vado ad eum qui misit me. Joan. 16.

Dominica quinta post Pascha.

Epist. Estote factores verbi. Jacob. 1.

Evang. Amen amen dico vobis: si quid petieritis. Joan. 16.

In Rogationibus.

Epistola. Confitemini alterutrum peccata vestra. Jacob. 5.

Ev. Quis vestrûm habebit amicum. Luc. 11.

In Vigilia Ascensionis.

Epist. Unicuique nostrûm data est gratia. Ephes. 4.

Evangelium, Sublevatis Jesus oculis in cælum, dixit. Joan. 17.

In die Ascensionis Domini.

Ep. Primum quidem sermonem feci. Act. 1.
Evangel. Recumbentibus undecim discipulis. Marc. 10.
Dominica infra octavam Ascensionis.
Epist. Estote prudentes, & vigilate in orationibus. 1. Pet. 4.
Evang. Cùm venerit paracletus. Joan. 15.
Sabbato in vigilia Pentecostes.
Epist. Factum est cum Apollo esset Corinthi. Act. 19.
Evang. Si diligitis me, mandata mea servate. Joan. 14.
In Dominica Pentecostes.
Epistola. Cùm complerentur dies Pentecostes. Act. 2.
Evang. Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Joan. 14.
Feria secunda.
Epist. Aperiens Petrus os suum dixit, Viri fratres. Act. 10.
Evang. Dixit Jesus Nicodemo. Sic Deus dilexit. Joan. 3. *Feria tertia.*
Epist. Cùm audissent Apostoli qui erant Jerosolymis. Act. 8.
Evang. Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium, Joan. 10.
Feria quatuor Temp. Pentecostes.
Epistola, Stans Petrus cum undecim levavit vocem. Act. 2.
Alia Epistol. Per manus Apostolorum fiebant signa. Act. 5.
Evang. Nemo potest venire ad me. Joan. 6.
Feria quinta
Epistola, Philippus descendens in civitatem Samariæ. Act. 8.
Evangelium, Convocatis Jesus duodecim Apostolis. Luc. 9
Feria sexta quatuor Temp. Pentecostes.
Epist. Exultate filiæ Sion, & lætamini in Deo vestro. Joël. 2.
Evangelium, Factum est in una dierum, & Jesus docebat. Luc. 5.
Sabbato quatuor Tempor Pentecostes.
Epist. Effundam spiritum meum. Joël. 2.
Alia Epistola, Loquere filiis Israël, & dices ad eos. Lev. 2.
Alia Epist. Audi Israël quæ ego præcipio tibi. Deut. 26
Alia Epist. Si in præceptis meis ambulaveritis. Lev. 26.
Alia Epistol. Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Alia Epistol. Justificati ex fide pacem habeamus. Rom. 5
Evang. Surgens Jesus de Synagoga. Luc. 4.
In festo sanctissimæ Trinitatis.
Epist. O altitudo divitiarum. Rom. 11.
Ev. Data est mihi omnis potestas. Matth. 28.
Dominica prima post Pentecosten.
Epist. Deus charitas est. 1. Joan. 4.
Evangelium, Estote misericordes. Luc. 6.
In solemnitate Corporis Christi.
Epistola, Ego enim accepi à Domino. 1. Corinth. 11.
Evang. Caro mea verè est cibus. Joan. 6.
Dominica secunda post Pentecosten quæ est infra Octavam Corporis Christi.
Epistola, Nolite mirari, si odit vos mundus. 1. Joan. 3.
Evangelium. Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14.
In Octava Corporis Christi.
Epist. Ego enim accepi à Domino. 1. Cor. 11.
Evang. Caro mea verè est cibus. Joan. 6.
Dominica tertia post Pentecosten.
Epistola, Humiliamini sub potenti manu Dei. 1. Pet. 5.
Evangelium, Erant appropinquantes ad Jesum publicani. Luc. 15.
Dominica quarta post Pentecosten.
Epistola, Existimo, quod non sunt condignæ. Rom. 8.
Evang. Cùm turbæ irruerent in Jesum. Luc. 5.
Dominica quinta post Pentecosten.
Epistola, Omnes unanimes in oratione estote. 1. Pet. 3.
Evangelium, Nisi abundaverit justitia vestra. Matth. 5.
Dominica sexta post Pentecosten.
Epistola, Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu. Rom. 6.
Evang. Cùm turba multa esset cum Jesu. Marc. 8. *Dominica septima post Pentecosten.*
Epistola, Humanum dico propter infirmitatem. Rom. 6.
Evang. Attendite à falsis prophetis. Matth. 7.
Dominica octava post Pentecosten.
Epist. Debitores sumus non carni. Rom. 8.
Ev. Homo quidam erat dives, qui habebat. Luc. 16. *Dominica nona post Pentecosten.*
Epistola, Non simus concupiscentes malorum. 1. Cor. 10.
Evangelium, Cùm appropinquaret Jesus Jerusalem, videns. Luc. 19.
Dominica decima post Pentecosten.
Epistola, Scitis quoniam cùm gentes essetis. 1. Cor. 12.
Evangel. Dixit Jesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi. Luc. 18.
Dominica undecima post Pentecosten.
Epistola, Notum facio vobis Evangelium. 1. Cor. 15.
Evang. Exiens Jesus de finibus Tyri. Marc. 7.
Dominica duodecima post Pentecosten.
Epist. Fiduciam talem habemus. 2. Cor. 3.
Evang. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Luc. 10.
Dominica 13. post. Pentecosten.
Epist. Abrahæ dictæ sunt promissiones. Gal. 3.
Evang. Dum iret Jesus in Jerusalem transibat. Luc. 17. *Dominica 14. post Pentecosten.*
Epistola, Spiritu ambulate. Galat. 5.
Evang. Nemo potest duobus dominis servire. Matth. 6. *Dominica 15. post Pentecosten.*
Epistola, Si spiritu vivimus. Gal. 5.
Evang. Ibat Jesus in Civitatem, quæ vocatur Naïm. Luc. 7. *Dominica 16. post Pentecosten.*
Epist. Obsecro vos ne deficiatis. Ephes. 3.
Evangelium, Cùm intraret Jesus in domum cujusdam principis. Luc. 14.
Dominica 17. post Pentecosten.
Epistola, Obsecro vos ego vinctus in Domino. Ephes. 4.
Evangelium, Accesserunt ad Jesum Pharisæi, & interrogaverunt. Matth. 22.
Feria quarta Quatuor Tempor Septembris.
Epistola, Ecce dies veniunt. Amos 9.
Alia Epistola, Congregatus est omnis populus. Nehem. vel 2. Esdr. 8.
Evang. Respondens unus de turba. Marc. 9.
Feria sexta Quatuor Tempor. Septembris.
Epist. Convertere Israël ad Dñm. Osee. 14.
Evang. Rogabat Jesum quidam Pharisæus. Luc. 7.
Sabbato Quatuor Temporum Septembris.
Epistola, Decimo die mensis hujus septimi. Levit. 23.
Alia Epistola, A quinto decimo die mensis septimi. Levit. 23
Alia Epistola, Domine Deus noster. Mich. 7.

Alia Epistola, Factum est verbum Domin. ad me. Zach. 8.
Alia Epistola, Angelus Domini descendit cum Azaria. Dan. 3.
Alia Epistola, Tabernaculum factum est primum. Hebr. 9.
Evangel. Dicebat Jesus turbis similitudinem hanc: Arborem fici habebat, &c. Luc. 13.

Dominica 18. post Pentecosten.

Epistola, Gratias ago Deo meo semper pro vobis. 1. Cor. 1.
Evang. Ascendens Jesus in naviculam transfretavit. Matt. 9. *Dominica 19. post Pentecost.*
Epistola, Renovamini spiritu mentis vestræ. Ephes. 4.
Ev. Simile factũ est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. Matt. 22.

Dominica 20. post Pentecosten.

Epistola, Videte quomodo cautè ambuletis. Ephes. 5.
Evang. Erat quidam regulus, Joan. 4.

Dominica 21. post Pentecosten.

Epist. Confortamini in Domino. Ephes. 6.
Ev. Simile est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationẽ ponere cum servis suis. Matt 18. *Dominica 22. post Pentecosten*
Epist. Confidimus in Domino Jesu. Philip. 1.
Ev. Abeuntes Pharisæi consilium inierunt. Matth. 22.

Dominica 23. post Pentecosten.

Epistola, Imitatores mei estote. Phil. 3.
Evangelium. Loquente Jesu ad turbas, ecce princeps unus. Matth 9.

Dominica 24. & ult. post Pentecosten.

Ep. Non cessamus pro vobis orantes. Col. 1.
Evang. Cum videritis abominationem desolationis. Matt. 24.

PROPRIUM SANCTORUM.

30 Novemb. *In festo sancti Andreæ Apostoli.*

Epistola, Corde enim creditur ad justitiam. Rom. 10.
Evang. Ambulans Jesus juxta mare Galilææ. Matth. 24.

8. Decemb. *In Conceptione B. M. Virginis.*

Epist. Dominus possedit me. Prov. 8.
Ev. Liber generationis Jesu Christi. Matth. 1.

21. Decemb. *In festo sancti Thomæ Apostoli.*

Epistola, Jam non estis hospites & advenæ. Ephes. 2.
Evang. Thomas unus ex duodecim. Joan. 20.

17. Januarii. *In festo sancti Antonii Abbatis.*

Epist. Dilectus Deo & hominibus. Eccl. 45.
Evang. Ecce nos reliquimus omnia. Matt. 19.

20. Januarii. *In festo SS. Fabiani & Sebastiani.*

Ep. Sancti per fidem vicerunt regna. Heb. 11.
Evangelium, Descendens Jesus de monte, stetit in loco campestri. Luc. 6.

25. Januarii. *In conversione S. Pauli Apost.*

Epist. Saulus adhuc spirans minarum. Act. 9.
Ev. Ecce nos reliquimus omnia. Matt. 19.

2 Febr. *In festo Purificationis B. M. Virginis.*

Epistola, Ecce ego mitto Angelum. Mal. 3.
Evangelium, Postquam impleti sunt dies purgationis. Luc. 2.

24. vel 25. Febr. *In festo S. Mathiæ Apostoli.*

Epist. Exurgens Petrus in medio fratrum, dixit, Act. 1.
Evangelium, Respondens Jesus, dixit: Confiteor tibi pater, Matth. 11.

25. Mart. *In festo Annunciationis B. M. Virginis.*

Epist. Locutus est Dominus ad Achaz. Isa. 7.
Evangelium, Missus est Angelus. Luc. 1.

25. Aprilis. *In festo S. Marci Evangelistæ.*

Epistola, Similitudo vultus quatuor animalium, Ezech. 1.
Evangelium, Designavit Dominus & alios septuaginta duos. Luc. 10.

1. Maii. *In festo SS. Apostolorum Phil. & Iac.*

Epist. Stabunt justi in magna constantia. Sap. 5.
Evang. Non turbetur cor vestrum. Joan. 14.

3. Maii. *In festo Inventionis sanctæ Crucis.*

Epistola, Hoc enim sentite in vobis. Phil. 2.
Evangelium, Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine, Joan. 3.

24. Junii *In festo S. Ioannis Baptistæ.*

Epistola, Audite Insulæ, Isai. 49.
Evangelium, Elisabeth impletum est tempus pariendi. Luc. 1.

29. Junii. *In festo SS. Apostolorum Petri & Pauli.*

Epist. Misit Herodes rex manus. Act. 12.
Evangelium, Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi. Matt. 16.

2. Julii. *In festo Visitationis B. M. Virginis.*

Epistola, Ecce iste venit saliens in montibus, Canticor. 2.
Evang. Exurgens Maria abiit in montana, Luc. 1.

22. Julii. *In festo sanctæ Mariæ Magdalenæ.*

Epist. Surgam & circuibo civitatem, Cant. 3.
Evangelium, Rogabat Jesum quidam Pharisæus, Luc. 7.

25. Julii. *In festo sancti Iacobi Apostoli.*

Epistola, Puto quod Deus nos Apostolos, 1. Corinth. 4.
Evangelium, Accessit ad Jesum mater filiorum Zebedæi, Matth. 20

26. Julii, *In festo sanctæ Annæ matris B. Mariæ Virginis.*

Epistola, Mulierem fortem quis inveniet? Proverb. 31.
Evangelium, Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito, Matth. 13.

6. Augusti. *In festo Transfigurationis Domini nostri Jesu Christi.*

Epist. Non doctas fabulas secuti, 2. Pet. 1.
Evangelium, Assumpsit Jesus Petrum & Jacobum, Matth. 17.

10. Augusti. *In festo sancti Laurentii Martyris.*

Epistola, Qui parcè seminat, parcè & metet, 2. Cor. 9.
Evangelium, Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti, Joan. 12.

15. Augusti. *In Assumptione B. M. Virginis.*

Epist. In omnibus requiem quæsivi, Eccl. 24.
Evangelium, Intravit Jesus in quoddam castellum, Luc. 6.

24. Augusti. *In festo S. Bartholomæi Apostoli.*

Epistola, Vos estis corpus Christi, & membra de membro, 1. Cor. 12.
Evang. Exiit Jesus in montem orare. Luc. 6.

25. Augusti. *In festo S. Ludovici Confessoris Regis Francorum.*

Epistola, Justum deduxit Dominus per vias rectas, Sap. 10.
Evangelium, homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, Luc 19.

29. Augusti *In Decollatione S. Ioannis Baptistæ.*

Epist. Factum est verbum Dñi ad me, Hier. 1.
Evangelium, Misit Herodes ac tenuit Joannem, Marc. 6.

8. Septemb. *In Nativitate B. M. Virginis.*

Epistola, Dominus possedit me in initio viarum suarum, Proverb. 8.
Evangel. Liber generationis Jesu Christi. Matth. 1.

14. Septemb. *In festo Exaltationis S. Crucis.*

Epistola, Hoc enim sentite in vobis. Philip. 2.
Evang. Nunc judicium est mundi. Joan. 12.

Epist. Confitebor tibi Domine rex. Eccl. 51.
Alia Epistola, Domine Deus meus, exaltasti, Eccli. 51.
Evangelium, Simile est regnum cælorum decem virginibus, Matth. 5.
Aliud Evangelium, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matth. 13.

Commune Virginum non Martyrum.

Epist. De virginibus præceptum Domini non habeo. 1. Cor. 7.
Alia Epist. Qui gloriatur in Domino, 2. Cor. 1.
Evangelium, Simile est regnum cælorum decem virginibus, Matth. 25.
Aliud Evang. Simile est regnum cælorum Thesauro abscondito. Matth. 13.

Commune Mulierum sanctarum nec Virginum, nec Martyrum.

Epistola, Mulierem fortem, Proverb. 31.
Alia Epistola, Viduas honora quæ vere viduæ sunt, 1. Timoth. 5.
Evang. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, Matth. 13.

In Dedicatione Ecclesiæ.

Epistola, Vidi civitatem sanctam Jerusalem, Apocal. 21.
Ev. Ingressus Jesus perambulabat Jerico. Luc. 19.

In sponsalibus.

Epistola, Mulieres viris suis subditæ sint, Ephes. 5.
Evangelium, Si licet homini dimittere uxorem, Matth. 19.

Ad tollendum schisma.

Epistola, Obsecro vos ut dignè ambuletis, Ephes. 4.
Evang. Sublevatis Jesus oculis in cœlum, dixit: Pater sancte, serva eos in nomine tuo. Joan. 17.

Pro quacumque necessitate.

Epistola, Si iniquitates nostræ contenderint contra nos. Hier. 14.
Evang. Habete fidem Dei. Marc. 11.

Pro remissione peccatorum.

Epist. Condelector legi Dei. Rom. 7.
Evangelium, Petite & dabitur vobis Luc. 11.

Contra Paganos.

Epist. Oravit Mardochæus ad Dominum, Esther. 13.
Evang. Quis vestrûm habebit amicum. Luc. 11.

In tempore belli.

Epist. Accesserunt omnes principes bellatorum. Hier. 41.
Evangelium, Dic nobis quando hæc erunt. Matth. 24. *Pro pace.*
Epistola, Fratribus qui sunt per Ægyptum. 2. Machab. 1.
Evang. Cum esset serò die illa. Joan. 20.

Pro vitanda mortalitate, vel tempore pestis.

Epistola, Immisit Dominus pestilentiam in Israël. 2. Reg. 24.
Evang. Surgens Jesus de Synagoga. Luc. 4.

Pro infirmis.

Epist. Tristatur aliquis vestrûm. Jacob. 5.
Evangel. Cùm introisset Jesus Capharnaum. Matth. 8.

Pro peregrinantibus, vel iter agentibus.

Epist. Egressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. Gen. 28.
Evang. Euntes prædicate dicentes: quia appropinquavit regnum cælorum. Matth. 10.

INDEX TESTIMONIORUM A CHRISTO

ET APOSTOLIS IN NOVO Testamento citatorum ex veteri.

Quæ huc in id congesta sunt, ut pii Lectores nativam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & spiritu ejus per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciántque in quem usum ea Apostoli & Evangelistæ adduxerint.

GENESIS.

1 d Masculum & feminam fecit eos, Matth. 19. a Mar. 10. a.
2 a Requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. Hebr. 4. b
2 b Factus est primus homo Adam in animam viventem, 1. Cor. 15. f
2 d Dimittet homo patrem, & matrem & adhærebit uxori, Matth. 19. a. Marc. 10. a. Ephes. 5. g. 1. Cor. 6. d.
2 d Erunt duo in carne una. Matt. 19. a. Mar. 10. a. 1. Cor. 6. d. Gal. 3. b
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua, Act. 7. a
12 a Et in semine tuo benedicentur omnes gentes, Act. 3. d. Eph. 5. g
15 b Sic erit semen tuum, Rom. 4. c
15 b Credidit Abraham Deo; & reputatum est illi ad justitiam, Rom. 4. a. Jac. 2. d. Gal. 3. a
15 c Erit semen tuum peregrinum in terra non sua, Act. 7. a
17 a Quia patrem multarum gentium constitui te, Rom. 4. c
18 b Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius, Rom. 9. b
21 Ejice ancillam & filium ejus, Galat. 4. d
21 b In Isaac vocabitur tibi semen. Rom. 9. b
22 c Nisi benedicens benedicam te, & multipl. Hebr. 6. c
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes, Gal. 3. b. Act. 3. d
25 c Quia major serviet minori. Rom. 9. c

EXODUS.

3 b Ego sum Deus Abraham, &c. Matth. 22. c. Marc. 12. c. Luc. 20. f
9 d In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, Rom. 9. d
12 g Os non comminueris ex eo, Joan. 19. f
13 a Omne masculinum adaperiens vulvam, Luc. 2. d
16 d Qui multum, non abundavit, &c. 2. Cor. 8. c
20 c Non mœchaberis, Matth. 5. d
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loquèris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces, Rom. 13. c
20 c Non concupisces, Rom. 7. b
20 c Non occides, Matth. 5. c. Luc. 18. d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam, Matth. 15. a. Mar. 7. b. Ephes. 6. a
21 c Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur, Matth. 15. a. Marc. 7. b

HEBRAICORUM, Chaldæorum, Græcorumque Nominum Interpretatio.

A

AARON, Mons, sive Montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim Transitus, plu. nu. sive Transeuntes.
Abdemelech, Servus regis.
Abdenago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdon, servus.
Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel Tristitia.
Achaz, Apprehendens, sive Possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, sive Terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut Basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis, unum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator, Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, sive tribulationes, Hebraïcè Misraïm.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem significat. Hebraïcè. Cus dicitur, id est Nigredo vel Nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festivus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraïcè dicitur No: quod interpretatur Crudum sive irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, sive Veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel Robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum fit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Amnon, Populus ejus.
Amnon, Fidelis aut Verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, unus ex duodecim Prophetis.
Amri per aleph, Amarus vel Loquens.
Amri, per ain, Manipulus, vel Dominium, Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, sive Cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, sive Misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraïcè Put dicitur, id est, Casus vel Ruina, Isaïæ 66. 34.
Aphrica, Nahum. 3. 9. Put. Crassa, sive Pinguis.
Apostolus, Missus, Legatus.
Arabes, Vespertini, 2. Par. 26. 7.
Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraïcè Saba, id est, Conversio.
Aram, Celsitudo, Sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel Canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraïcè dicitur Ararat, Maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, lumen, sive Maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser per samech, Vinctus, filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, sive Felicitas, filius Jacob.
Assuerus Princeps & Caput.
Assur, Insidians, sive beatus.
Astaroth, Greges sive Divitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens, vel Nutriens.
Ava, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adjutor.
Azotus, Hebraïcè Asdod, deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut Dominans.
Baal, Osee 10. 24. Arbel legendum, id est, pugnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inveterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens urbs, per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banajas, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Barjona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius Conversionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Beatus, Mensura liquidorum.
Beelphegor, Idolum hiatus.
Beelzebub, idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemot, Jumenta, Quadrupedia.

Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, perversus, absque jugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum suarum.
Benjamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus juramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth Ania, domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Divisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Bethsabee, Domus juramenti, civitas.
Beth saida, Domus frugum.
Bethsames, Domus Solis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum Banereem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
Bosor, Munitio.
Bosra, idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Caïn, Possessio, Possessus.
Caleb, Quasi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraïcè Caphthorim, id est Sphærulæ.
Cariath-iarim, Civitas silvarum.
Cariath-sepher, civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel Agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraïcè Tharsis, id est, Contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, Tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra, Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraïcè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaan, Mercator, Negotiator.
Charmel, idem quod Carmel.
Cherub, quasi magister.
Chodchod, Jaspis.
Cherræî, Furores.
Christus, Unctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Curva Syria.
Colossenses, supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Calvus, Calvitium, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, legens, 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, quasi mulier.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendii, Heb. Dumesec.
Dan, Judicans, sive Judicium.
Daniel, Judicium Dei.
Darius, Requirens.
Damascus, Generationis procuratio.
Datan, Ritus, Lex.
David, Dilectus.
Debora, Apes, verbum.
Decapolis, Decem civitatum, (sub. regio.)
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc. 3. 4. Heb. Reseph. id est, Volucris, Flamma.
Dibre hajamin, verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Judicium, vel Judicans.
Dionysius, Divinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doëg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

E

Ebal, Acervus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Elchanan, Dei gratia sive misericordia.
Eleazar, Dei adjutorium.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adjutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elisabeth, Deus juramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus salvans.
Elle habdeberim, hæc sunt verba: sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renovatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraïcè Ephra, id est, Pulverulenta, sive plumbea. 1. Reg. 13. 7.
Ephrata, Ubertas, sive Frugifera.
Ephron, Pulvis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, adjutor, Atrium.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Avis eorum.
Etham, fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abjectio.

Galaad, Acervus testimonii.
Galatæ. Lactantes.
Galgal, Rota, Revolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præcisio.
Gazophylacium, ubi thesauri templi servabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennon, Vallis contristans.
Gelboë, Revolutio investigationis.
Gersom, Advena ibi.
Gerson, Exilium ejus.
Gibli, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraïcè Jevanim, id est, Deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Havoth-jair, Oppida illuminationis.
Hebal, Acervus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraïcè dicitur on, id est, Dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heva, Viva, vivens.
Hierapolis, Sacra civitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Foris dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Jabel, Defluens.
Jabes, Siccitas, per sin in fine.
Jab, Tristitia, per sade in fine.
Jacob, Supplantator.
Jahel, Ascendens, Damula.
Jahiel, Vivit Deus.
Jairis, Illuminatus.
Jamin, Dextera, vel Dexter.
Japheth, Dilatatus.
Jason, Sanans.
Javan, Decipiens.
Ichabod, ubi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Jebus, Conculcatio.
Jechonias, Præparatio Domini.
Jehu, Ipse, Existens.
Jehus, Tinea corrosus, per sin.
Jehus, 1. Par. 8. 10. Consilians, per sade.
Jemini, Dextera, vel Dexter.
Jephthe, Aperiens.
Jerameel, Misericordia Domini.
Jeremias, Celsitudo Domini.
Jericho, Luna, Mensis.
Jerobaal, Impugnans idolum.
Jeroboam, Impugnans populum.
Jerosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Jerusalem, idem.
Jesse, Ens, Existens.
Jesboc, Est vacuus.
Jesus, Hebraïcè Jehosua, Dominus, salvator.
Jethro, Excellens.
Jesonias, Auscultatio Domini.
Jezrahel, Semen Dei.
Indus, id est, i.e India, Hebraïcè dicitur Hodu, id est, Laudatio.
India, Job. 28. 16. Hebraïcè Ophir, id est Cinis.
Joab, Paternitas, habens patrem.
Joachaz, Domini apprehensio.
Joachaz, 2. Paralip. 34. 8. Apprehendens.
Joachim, Domini præparatio.
Joacim, Domini resurrectio.
Joas, Diffidens, Desperans.
Joas, Domini ignis, 4. Regum 11.21. Hebr. Jehoas.
Joas, 1. Par. 7. 8. & 27. 28. Tinea corrosus per ain.
Job, Dolens, Gemens.
Joel, Volens, Incipiens.
Johanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Johannes, idem.
Jonas, Columba.
Jonadab, Spontaneus.
Jonathan, Domini donum, filius Saul.
Joram, Excelsus.
Jordanis, Fluvius judicii.
Josaphat, Dominus judex.
Joseph, Augmentum.
Joseph. Psalm. 80. 2. Domini augmentum Hebr. Jehoseph.
Josias, Ignis Domini.
Josue, Dominus Salvator.
Isaac, Risus.
Isai, Minus aut Ens.
Isai, 1.Par.2.13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israël, prævalens Deo.
Issachar, est Merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Jubilæus, Buccina.
Judas, Laudatio.
Julius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adjutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Levi, Copulatus.
Leviathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraïce Lubim, Cor maris.
Lithostrotos, Lapidibus stratus.
Lot, involutus, colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Judicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philosophi.
Malachias, Nuntius meus.

Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Divitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, oblitus, Oblivio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara Contritio.
Maria Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Provocans.
Massa, Onus.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus,
Melchias, Rex Dominus.
Melchisedec, Rex justitiæ.
Melchisua, Rex salvator.
Mesollam, pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluviis Euphrate & Tigre ambiatur:
Micha, Pauper.
Michaël, Quis sicut Deus?
Michæas, idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misaël, Quis postulatus?
Misle, Proverbia, Nomen libri.
Misphat, Judicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De Patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyses, Attractus [sub. de aquis.]
Mysia, Scelesta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonosor, Planctus judicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita vel Florida interpretatur.
Neapolis, Nova civitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Noëma, Decora.

O

Obadias, Servus Domini.
Obed, Servus.
Obed-edom, Servus hominis.
Ochosias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Elevatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, iniquitas.
Onesimus, Utilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Corvus.
Olee, Salvator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

Palestina, Conspersa [sub cinere.]
Paraclitus, Consolator, Advocatus.
Parasceve, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima [sub. dies.]
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, dissipans.
Phares, Divisio, filius Judæ.
Phares per sin. 1. Paral. 7. 16. Eques.
Pharisæi, Divisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor Hiatus.
Phut, Aphrica.
Pigmæi, Hebraïcè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ovina, locus ubi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Advena, Peregrinus.

R

Raab, Psal. 86. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis
Rachel, Ovis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum, Tineæ.
Raphaël, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conversi, Captivitas.
Saba per Samec, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabata, Circuitus.
Sabbatismus, Requies, Cessatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, justi.
Sadoc, Justus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salomon, Pacificus.
Salomith, idem, f. g.
Salphaad, Umbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol ejus, Nominis iteratio.
Samuel, Positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Judicans.
Sara, per he in fine, Domina, uxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.

Sarai

FINIS.

INDEX BIBLICUS

QUI RES EAS DE QUIBUS IN SACRIS BIBLIIS AGITUR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, revocatas summa brevitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proximè deinde sequentes usque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam usque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum nota. Exempli gratia, in voce AARON, *Exod.4.14.16.30†5.1†6.13 † 7.1.2. legendum est: Exodi capite 4. versu 16. & versu 30. Item c. 5. versu 1. cap. 6. versu 13. cap. 7. versu 1. & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Levit.8*.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite trasfgri; vel significat locum illum esse inter reliqua diligentiùs notandum. Porrò, si quod quaris, in versu hìc notato, contingat non adeò perspicuè inveniri, tunc aliquos ex propinquis versibus antecedentibus vel sequentibus tibi erunt perlustrandi In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id observatum est, ut Eccle. Ecclesiasten. Eccli. verò Ecclesiasticum notet.*

AARON adjungitur fratri suo Moysi socius, Exo 4.14-16.30†5.1†6.13†7.1.2. Mich.6.4. Fuit pronepos Levi, Exod.6.16.18.20. peculiari ritu consecratur cum suis filiis ad ministerium sacerdotii, Levit.8*. Num.3.10. Deuteron.18.5. Heb.5.4. sicut Dominus præscripserat, Exod. 29.1.†40.12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod. 28.*. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere inusitato genere mortis intereunt, Num. 16.3.11.30.31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris à Deo in Sacerdotem summum electus. Num. 17. 5.8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Levit. 9. 22. jure perpetuo accipit pro officio sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num. 18.8.9 11.12.* & à Levitis decimas decimarum, Num. 18.26.2.8.

24. 1. Mach. 7. 41. 2. Mach 8. 19. Tob. 1. 21. Jonæ 2. 5.

ASTHAROTH, Jud. 2. 13†10. 6. 1. Reg. 7. 3 †12. 10.

ATHALIA filia Amos regis Israel, 4. Reg. 8. 26. perdit totam ferè regiam stirpem, 11. 1. regnat sex annos in Judæa, 2. Par. 22. 12. interimitur 4. Reg. 11. 16. 10.

ATHENOBIUS mittitur ad Simonem, 1. Mach. 15. 28.

AVARITIA, Jos. 7. 20. 1. Reg. 8. 3 † 25. 3. 10. 3. Reg. 21. 2. 4. Reg. 5. 20. 22. Psal. 36. 16. 20. Prov. 1. 19 † 11. 28 † 15. 25 † 17 6. 16. 27 † 28. 16. 22 † 30. 15. Eccl. 2. 26 † 4. 8 † 5. 9 † 6. 1. Isai. 5. 8 † 56. 11. Jerem. 6. 13 † 8. 10. Ezech. 22. 13. Amos 8. 4. Mich. 6. 10. Habac. 2. 9. Eccli. 14. 3† 31. 3 † 41. 4. 2. Mach. 4. 50 † 10. 20. Matth. 6. 19 † 26. 14 46†27. 3. Marc. 8. 36. Luc. 12. 15. Joan. 12. 4. Act. 5. 1† 8. 19†24. 26. 1. Cor. 6. 10. Ephes. 5. 3. Phil. 4. 11. Col. 3. 5. 1. Tim. 6. 9. ad Titum. 1. 7. 11. Hebr. 13. 5.

AUDIENDUM verbum Dei, Vide Verbum Dei.

AXA filia Caleb traditur Othonieli in uxorem. Jos. 15. 17. Jud. 1. 15.

AZARIAS filius Amasiæ rex Juda fit leprosus, 4. Reg. 15. 5. 2. Par. 26. 19. reliquit filium Jonatham regem. 4. Reg 15. 32. 1. Par. 3. 12. appellatur Ozias, 2. Par. 26 19. Matth. 1. 9†40. 1. Luc. 3. 29.

AZARIAS propheta mittitur ad regem Asa, 2. Par. 15. 2.

B

BAAL idolum Samaritanorum, 3. Reg. 16. 31. altare Baal destruitur, Jud. 6. 25. 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3. Regum. 18. 40. 4. Reg. 10. 25 † 23 15.

BAANA & Rechab suspenduntur, 2. Reg. 4. 12.

BAASA impius rex Israël pugnat contra Asa regem Juda, 3. Reg. 15. 16* cum omni progenie sua extirpatur, 16. 4. 11. secundùm verbum Jehu. 16. 1. 2. 3.

BABYLONICA captivitas 70. annorum prædicitur, Lev. 26. 31. Deut. 4. 26†28. 36. 49. 4. Reg. 20. 17 8. Isai. 5. 13. 19. Jerem. 13. 19. 24†16. 9†20. 4. 6†25. 8. Ezech. 7*12*22. 5. Mich. 3. 12†4. 10. Habac. 1. 6. Baruch. 6. 1.

Babylonicæ captivitatis initium 4. Reg. 24* 25* 2. Par. 36*3. Esdr 2. 40. 52.

Finis captivitatis promittitur & prophetatur, Levit. 26. 41. 1. Deut. 4. 29†30. 2. 3. Reg. 8. 33. 2. Par. 6. 24. 37. Isa 14. 1†40. 1†48. 20. Jerem. 12. 15†16 15†24. 5†25. 12†29. 10†30*†31. 9†32. 37† 16. 27. Ezech. 11. 17. Dan. 9. 2. 25. Baruch. 6. 2. Liberatio fit, 1. Esdr. 1*2*. 3. Esdr. 2. 1.

Babylonicæ captivitatis causa, 4. Reg. 17. 7. 13. 18. contra Babylonem, Psal. 136. 8. Isa. 13*†14. 2. 4†21 2. 9†47* Jerem. 25. 12†50*51* Baruch. 4. 27. Apoc. 14. 8†16. 19†17*18*

BACCHIDES dux Demetrii, 1. Mach. 7. 8. occidit Judam ex præcepto Demetrii. 9. 18.

BALAAM conducitur ad maledicendum Israë Num. 22*†23* docetur à Domino quid illi loquendum sit, 23. 5. 26. Balaam doctrina, 2. Pet. 2. 15. Apoc. 2. 14.

BALAC rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Num. 22. 5. Jos. 24. 9. Vide Judic. 11. 25. Mich. 6. 5. Apoc. 2. 15.

BALTHASAR videt manum scribentem, Daniel, 5. 6. occiditur & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5. 30†6. 1.

BANAIAS dux Cerethi & Phelethi, 2. Reg. 20. 23. Davidi à consiliis 23. 23. 1 Paral. 11. 25. posteà præfectus militum Salomonis, 3. Reg. 2. 35.

BAPTISMUS à Christo præceptus, Matt. 28. 19. Marc. 16. 16. Joan. 3. 5.

Baptismum docuerunt Apostoli, & administrarunt, Actor. 2. 38. 41†8. 12. 36†9. 18†10. 46†16. 15. 33†19. 4†22. 15. Rom. 6. 3. 1. Cor. 1. 14. Galat. 3 27. Eph. 4. 5. Hebr. 6. 2.

Baptismus salvat, 1. Pet. 3. 21. baptismus est lavacrum regenerationis. Tit. 3. 5.

Baptismus tollit omnia peccata, Gen. 17. 14. Isaiæ 44. 3. Ezech. 36. 25. Zach. 13. 1. Matth. 18. 14†28. 19. Marc. 1. 4†16. 16 Joan. 1. 33†3. 5 Act. 2. 38†8. 12. 38 †10. 33†18. 8. Rom. 6. 3. 4. 5. 6* 1. Cor. 6 11. Eph. 5. 26. Coloss. 2. 11* Tit. 3. 5* Hebr. 10. 22. 1. Pet. 3. 21.

Baptismus non est iterandus. Ephes. 4. 5. Hebr. 6. 6†10. 26. Idem declarat ipsius figura, Gen. 17. 14. 1. Cor. 10. 2.

Baptismus Joannis, Matt. 3. 6†21. 25. Mar. 1. 4. †11. 30. Luc. 3. 16†7. 29†20. 4. Joa. 1. 25. 33†3. 23. Act. 1. 15† 11. 16†13. 24†19. 3.

Baptismus pœnitentiæ prædicatur, Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. Act. 2. 38†13. 24†19. 3. Rom. 6. 3. Col. 2. 12.

Baptismi nomine significatur passio, Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Luc. 12. 50.

Baptismus in Spiritu sancto & igne, Matt. 3. 11. Marc 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 33. Act. 1. 5†2. 4†11. 15

BAPTIZANDI sunt parvuli, Gen. 17. 14. Exod. 4. 24. 25. 26. Matth. 11. 28†18. 14†19. 13. Marc. 10. 14. Luc. 18. 15. Joan. 3. 5. Actor. 2. 39. 41† 16. 15. 33†18. 8. 1. Cor. 1. 16†10. 2†15. 22. 1. Tim. 2. 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr. 6. 4. aliquando per Renovari, Hebr. 6 6.

Baptizatus Christus, Matth. 3. 15. Marc. 1 6. Luc. 3. 21. in baptizatum delabitur Spiritus sanctus, Matth. 3. 16. Marc. 2. 8. Luc. 3. 21. Joan. 1. 33.

Baptizat Christus per discipulos, Joan. 3. 22†4. 2

Baptizata integra domus. 1. Co. 1. 14. Act. 16. 15. 33†18. 8†16. 33.

Baptizati accipiunt Spiritum sanctum, Actor. 2. 38†19. 5. induunt Christum, Galat. 3. 27. in morte ipsius baptizantur, Rom. 6. 3. in unum corpus baptisantur, 1. Cor. 12. 13. 27.

Baptizatus Simon Magus, Act. 8. 13.

Baptizatus Eunuchus, Act. 8. 38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Act. 10. 47.

BARIESU à Deo per Paulum usu oculorum privatur, Act. 13. 11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act. 4. 37. ducit Paulum ad Apostolos, 9. 27. mittitur Antiochiam, 11. 22. redit in Jerusalem, 11. 30. iterùm recepit se Antiochiam cum Paulo, 12. 25.

BARABAS latro dimittitur, Matt. 27. 26. Marc. 15. 15. Luc. 23. 25. Joan. 18. 40. Actor. 3. 14.

BARTIMÆUS visu donatur, Marc. 10. 46. 52.

BARUCH filius Neriæ, Jer. 32. 12. dictante Jeremia scribit librum, qui comburitur 36* conscribit alium qui populo prælegitur, 45. 2. Baruch, 1. 3.

BARZELLAI providet regi David de cibis, 2. Reg. 17. 27. deducit eum usque ad Jordanem, 19. 31*. David præcipit ut filiis Barzellai benefiat, 3. Reg. 2. 7.

Barzellai quoniam suæ genealogiæ scripturam demonstrare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1. Esdr. 2. 6. 2. Esdr. 7. 64.

BASEMATH filia Salomonis, uxor Achimaas, 3. Reg. 4. 15.

BATHUEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen 22. 23.

BEATITUDO seu beatorum gaudium, & vita æterna, Sap. 3 7 † 5. 1. 16. Isaiæ 25. 9†30. 29 † 49. 10†60*64. 2. Jerem. 31 3. 8. 13. Daniel. 12. 13. Matt. 13. 43†19. 28†25* Marc. 12. 25. Luc. 9. 33 † 16. 21† 22. 29. Joan. 16. 20†17. 2. 24. Rom. 8. 30. 1. Cor. 2. 9† 13. 41. 2. Cor. 12. 3. 2. Tim. 4. 8. 1. Pet. 1. 4. 8 † 5. 4. Hebr. 10. 35 † 12. 23. Jac. 1. 12. Apocalyp. 2*. 3* 7. 9. 15 † 14. 1 † 21*. 22*

Beatitudo quomodo comparetur, Isaiæ 25. 9 Matt. 20. 23†25. 34. Marc. 10. 40. Joan. 3. 15. 16. 36 † 5 24 † 20. 29. Act. 10. 21 † 15. 11 † 16. 31. Rom. 1. 1. 16 † 10. 4. Eph. 1. 13 † 2. 6. 1. Thessal. 5.

H

Jeju-

N

S.

SAMUEL, 1. Reg. 1. 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1. 24. vocatur à Domino, 3. 4. 10. congregat universum Israël in Masphat, & clamat ad Dominum pro Israël 7. 5. 6. 9. posuit filios suos Judices Israël, 8. 1. probat se innocentem, 12. 3. interficit Agag. 15. 33.

David regem ungit, 16. 13. moritur, 25. 1. prophetat Sauli post mortem, 28. 15. 16. Eccli. 46. 23. laudatur, Eccli. 46. 16.

SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2. Esdræ 2. 10.

SANCTUS est Deus, Isa. 6. 3. Apoc. 4. 8.

Sancti & mundi esse debemus, Lev. 11. 44. † 19. 2 † 20 7. 26 † 21. 6. Deut. 26. 19. Eph 5. 26. 1. Thess. 4. 3. 1. Petr. 1. 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc, Apoc. 22. 11.

Sanctum Domini, Exod. 35. 2. Levit. 16*. Psal. 113. 2. Matth. 7. 6. Luc. 1. 31.

Sancti pro nobis orant, Jerem. 15. 1. 2. Mach. 15. 14. Apoc. 5. 8, 3 † 8. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamvis illi vita functi sint, Gen. 26. 5. 24. Exod. 32. 13. 14. 3. Reg. 11. 12. 13. 32. 34 † 15. 4. 5. 4. Reg. 19. 34 † 20. 6. Isa. 37. 35. Eccli. 44. 24.

Sanctos oramus sine injuria Mediatoris, ut pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces ut Paulus Rom. 15. 30. Col. 4. 3 Ephes. 6. 19. 1. Thess. 5. 25. 2. Thess. 3. 1. 2. Hebr. 13. 18. Nec mirum Sanctos, nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei, Matt. 22. 30. Luc. 15. 10 & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12. 12. Apoc. 5. 8 † 8. 3. Nec huic contrarium est, quod Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognoverunt secreta cordium Deo revelante, Dan. 2. 29. 4. Reg. 5. 26 † 6. 11. 12.

Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo præcipuè convenit, Matth. 18. 16. 18. Joan. 20. 23. Rom. 11. 14. 1. Cor. 9. 20. 21. 1. Tim. 4. 16. Jacob. 5. 19. Vide titulum, Deo soli attributa, &c.

In Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos majorum exempla, Genes. 31. 9 † 48. 16. Exod. 32. 13. Deut. 9. 27. 3. Reg 18. 36. 1. Paral. 29. 18. 2. Par. 5. 42. Tob. 7. 15. Esth. 13. 15 † 14. 18. Isai. 63. 17 Dan. 3. 35.

Sancti sunt cum Christo in cœlis regnantes, Joan. 12. 26 † 17. 24. 2. Cor. 5. 8. Phil. 1. 23. Apoc. 3. 21 † 7. 9 † 14. 13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44*. Joan. 12. 26.

In Sanctis suis Deus laudatur, Ps. 150. 1.

Sancti judicabunt, quære Judicabunt.

Sancti faciunt miracula, ut Moyses & Aaron, Exod. 7 † 8 † 9 † 10 † 11. Elias excitat puerum mortuum, 3. Reg. 17. 22. claudit cælum ne pluat, 17. 1. Jac. 5. 17. aperit clausum 3. Reg. 18. 41. 45. Jac. 5. 18. Eliæ pallium dividit aquas, 4. Reg. 2. 8. 14. Elisæus excitat puerum viduæ mortuum, 4. Reg. 4. 35. sanat aquas misso in eas sale, 2. 21. 22. oleum multiplicat, 46. mittit farinam in ollam, 4 41. Naaman Syrum sanat, 5. 14. facit natare ferrum, 6. 6. Eliseus mortuus per contactum ossium suorum operatur, 3. 21

Apostoli ejiciunt dæmonia, Marc 6. 13 † 16. 17. Luc. 10. 17. Joannes & Petrus sanant claudum, Act. 3. 6.

Petrus excitat Tabitham, 9. 41.

Etiam sola sua umbra sanat, 5. 15.

Paulus restituit claudum, 14. 9.

Etiam per sudaria curat infirmos, 19. 10. 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20. 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Hebr. 11. 32*.

SANGUINIS conspersio, Exod. 24. 6 † 29. 20. Lev. 1. 5 11 † 3. 2. 8. 13 † 4. 6. 16 † 7. 2 † 8. 19. 30 † 9 18 † 16. 14. 18 † 17. 6. 2. Par. 30. 16. Ezech. 43. 20. Heb. 9. 13. 14 19. 21. 22.

Sanguinis Christi conspersio, Heb. 9. 14. 10. 16 † 12. 24. 1. Petr. 22.

Sanguinis esus prohibitus, Gen. 9. 4 Lev. 3. 17 † 7. 26 † 17. 10. 14 † 19. 26. Deut. 12. 16. 23 † 15. 23. 1. Reg. 14. 32. Act. 15. 20 † 21. 25.

Sanguinis fluxus sistitur, Matth. 9. 20.

Sanguinis innocentis effusio, Deut. 19. 5. 11 & 27. 24. 2. Reg. 20. 9. 3. Reg. 21. 13. 4. Reg 21. 16 † 24. 4. 2. Par. 24. 22. Prov. 6. 17 † 28. 17. Isa. 26. 11. Jerem. 7. 6 † 22. 3. Ezech. 22. 4. 4. Esdr. 1. 32. Matth. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc. 6. 10 † 18. 24.

Sanguinis innocentis effusio clamavit vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. 4. Esdr. 15. 8. Apoc. 6. 10.

Sanguine Christi empti sumus, 1. Cor. 6. 20 † 7. 23. Act. 20 28. 1. Pet. 1. 18 Apoc. 5. 9.

SAPIENTIÆ divinæ origo, proprietas, laus & utilitas, Deut. 4. 6 † 29. 9. Job. 28. 20 † 32. 7. Eccl. 7. 12 † 9. 13. Sap. 6. 13. 16 † 7*. 8*. 9*. 10*. Eccli. 1*. † 3. 1. 13. † 4. 12. 28. 29 † 21. 12 † 24*. † 30. 14. Luc. 21. 15. Rom. 11. 33. 1. Cor. 1. 17 † 2. 6. 10 † 3. 19. Col. 2. 3. Jac. 1. 5. † 3. 15.

SAPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act. 5. 1. 8.

SARA filia Raguelis Tobiæ in uxorem traditur, Tob. 7. 10. 15.

SARVIA. Vide Zarvia.

SATISFACTIO. Vide Pœnitentia.

SAUL de tribu Benjamin quærit asinas, 1. Reg. 9. 3. ungitur in regem à Samuële, 10. 1 † 11. 14. Act. 13. 21. juxta mandatum, 1. Reg. 9. 15. percussit Ammon, 11. 11. obtulit holocaustum, 13. 9. à regno rejicitur, 13. 13 † 15. 22. 26. 28 † 16*. exagitat eum spiritus nequam, 16. 14 † 18. 10. † 19. 9. nititur David conficere, 18. 10 † 19. 10. persequitur eum, 23*. trucidat sacerdotes Domini, 22. 18. mulierem habentem Pythonem consulit, 28. 7. seipsum interficit, 31. 4. sepelitur, 31. 13. filii ejus in crucem tolluntur, 2. Reg. 21. 9.

SCANDALUM seu offendiculum proximo, nec in vita nec in doctrina ponendum, Lev. 4. 3. Num. 31. 16. 2. Reg. 11. 14. 1. Esdr. 8. 22. Prov. 28. 10. 2. Mach. 6. 24. Matth. 17. 27 † 18. 6. Marc. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom. 14. 1. 15. 1. Cor. 8*. † 10. 32. 2. Cor. 6. 3. 1. Thess. 5. 22.

Quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus, Exod. 34. 12. Deut. 7. 2. 16 † 13*. Matt. 5. 29 † 16. 22. Marc. 9. 42. Rom. 16. 17.

SCIENTIA Dei. Vide Dei.

SCRIPTURA sacra unde sit, & quis ejus usus, Exod. 15. 14 † 34. 27. Deut. 4. 1. † 17. 18 † 31. 9. Jos. 1. 8. Isa. 8. 9 † 30. 8 † 34. 16. Jer. 30. 2. † 36. 2. 10 † 45. 3. Baruch. 1. 3. 14. † 4 1. 2. Esdr. 8. 2. 3. Esdr. 9. 39. 4. Esdr. 15. 1. Dan. 10. 21. Matt. 4. 4 † 22. 29. Luc. 4. 4 † 16. 29. Joa. 5. 15. 39 † 10. 44 † 20. 30. Act. 15. 21 † 17. 11. Rom. 1. 2 † 4. 23 † 15. 4. 1. Cor. 9 9 † 10. 11 † 15. 3. 2. Tim. 3. 15. 2. Pet. 1. 20 † 3. 1. Apoc. 1. 19.

Scriptura difficilis intellectu, 2. Pet. 3. 16. nec omnia scriptis Apostoli mandarunt, Joan. 20. 30 † 21. 25. 1. Cor. 11. 34. 2. Thess. 3. 15. Joan. epist. 2. 12 † epist. 3. 18.

Scriptura nec lex est judex, sed Sacerdos, Deut. 17. 18. Ezech. 44. 24*. Malach. 2. 7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur, Jud. 7. 25.

SEBÆ, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2. Reg. 20. 22.

SECURITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccle. 9. 1. 2. Vide Certi.

SEDECIAS pseudopropheta, 3. Reg. 22. 11. 2. Par. 18. 10. comburitur, Jer. 29. 22.

SEDECIAS. Vide Zedecias.

FINIS.

ecli 34.v.9. Quem não sabe sofrer não sabe viver
e nada sabe quem não sabe padecer.

1 – 2 – 3